

कालिका धार्य सङ्कलितसूत्र, [तदुपरि श्रीमलयगिरि सूरि कृता संस्कृत टीका] और पूज्य परमानन्दार्षि कृत प्राषा टीका युत

श्रीयुत राय धनपतिसिंह बहादुर कृत आगमसङ्ग्रह के

॥ १५ पनरहवां जाग सूत्र ॥

॥ पंनवणा सूत्र चतुर्थोपाङ्ग समाप्तः ॥

लौकागच्छीय श्री रामचन्द्र गणि कृत संस्कृतानुवाद युत

अथि नानकचन्द्रजी से संशोधित होके मुद्रित हुआ ।

इस पुस्तक पर रजिस्टरी हुई है [बनारस जैन प्रभाकर प्रेस नानकचन्द्र जती] सवत् १९४० । सन् १९८४ ईसवी ।

पश्चिमी दर्पे १००० पुस्तकें
दास की पुस्तक ५०॥-१

५०० जैनयुक्त सुसाइट
५०० राय धनपतिसिंह ग्रन्थ

चतुर्णां यजीलपेदीनां सिमाहारं चतुर्धर्मलपेदं
 पञ्चमवर्गं पञ्चमवर्गपदुप्यनो इति ॥ अथवेति प्रकारान्तरे, गामिति वाक्यालंकारे, षष्ठो
 वर्गः पञ्चमवर्गस्य प्रत्युत्पन्नो गुणितः सन् यावान् ज्ञवति तावत्प्रमाणा जघन्यपदे मनुष्या स्तत्र एकस्य वर्गं एकस्य सप्त दृष्टिं न गत इति वर्गो
 न गण्यते, द्वयोः वर्गं चत्वारः सप्त प्रथमो वर्गः ४ चतुर्णां वर्गः षोडश १६ सप्त द्वितीयो वर्गः षोडशाक्षं वर्गं द्वे ज्ञाते सैत्पञ्चाशदधिके २५६ सप्त तृ
 तीयो वर्गः द्वयोः ज्ञातयोः षट्पञ्चाशदधिकयोः वर्गं पञ्चषष्टिसहस्राणि पञ्चशतानि षट्त्रिंशदधिकानि ६५५६ सप्त चतुर्थो वर्गः सप्तस्य वर्गं श्रुत्वा
 रि कोटिशतानि यकोनत्रिंशत्कोटयः यकोनपञ्चाशद्विंशतिः सप्तषष्टिः सहस्राणि द्वांशते षस्रवत्यधिक सप्तः पञ्चमवर्गः ४२९४८६५२८६ चत्तच-चत्तारि
 यकोनस्रिया अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥ दोयसयात्तत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥

द्वितीयाहोइलवीत्य ॥ २ ॥ सप्तस्य पञ्चमस्य वर्गस्य यो वर्गः सप्तस्य परिमाणमेकं कोटीकांटीज्ञतसहस्रचतुरशीतिकोटीकोटीसहस्राणि चत्वारि सप्त
 पञ्चाधिकानि कोटी २ ज्ञातानि पलुञ्चत्वारिज्ञात्कोटिलक्षाणि सप्तकोटीसहस्राणि त्राणि सप्तत्यधिकानि कोटिशतानि पञ्चनवति लक्षा एकपञ्चाश
 तसहस्रारि षट्शतानि षोडशोत्तवारि १०४४८०४४८०३९०८५५१६१६ सप्त षष्ठो वर्गः चत्तच-चत्तारि यकोनस्रिया अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥ अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥
 सप्तस्य पञ्चमस्य वर्गस्य यो वर्गः सप्तस्य परिमाणमेकं कोटीकांटीज्ञतसहस्रचतुरशीतिकोटीकोटीसहस्राणि चत्वारि सप्त
 पञ्चाधिकानि कोटी २ ज्ञातानि पलुञ्चत्वारिज्ञात्कोटिलक्षाणि सप्तकोटीसहस्राणि त्राणि सप्तत्यधिकानि कोटिशतानि पञ्चनवति लक्षा एकपञ्चाश
 तसहस्रारि षट्शतानि षोडशोत्तवारि १०४४८०४४८०३९०८५५१६१६ सप्त षष्ठो वर्गः चत्तच-चत्तारि यकोनस्रिया अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥ अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥
 सप्तस्य पञ्चमस्य वर्गस्य यो वर्गः सप्तस्य परिमाणमेकं कोटीकांटीज्ञतसहस्रचतुरशीतिकोटीकोटीसहस्राणि चत्वारि सप्त
 पञ्चाधिकानि कोटी २ ज्ञातानि पलुञ्चत्वारिज्ञात्कोटिलक्षाणि सप्तकोटीसहस्राणि त्राणि सप्तत्यधिकानि कोटिशतानि पञ्चनवति लक्षा एकपञ्चाश
 तसहस्रारि षट्शतानि षोडशोत्तवारि १०४४८०४४८०३९०८५५१६१६ सप्त षष्ठो वर्गः चत्तच-चत्तारि यकोनस्रिया अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥ अत्रयत्तीस्रवहोतिकोटीति ॥ १ ॥

तिन्नि २ सुखं पश्येयमनश्रयतिनिनसारि । पश्येयतिनिनवपञ्च सप्ततिनेत्रद्वयउच्छेद ॥ १ ॥ दोषदमकोपपञ्चदोषकनङ्कनठे । दोषोपजचते २
 ठायाइंउवरिहुताइं ॥ २ ॥ अथवायमंनस्यान प्रथमाधरसङ्ग-भित्तिनुपगानवतिच पत्तिजपसतिनिचउच्छेदोव । मप्रदोपपञ्चपञ्चमद्वार
 नियवृणा ॥ ४ ॥ यत्तंपामथ यकोनविशदकस्यानाना पूर्वपुष्पैः पूर्वाङ्गैः परिसस्यान कृत तदुपदइयते-तत्र चतुरशीति तलाणि पूजागं, चतुर
 शीतिलंसा चतुरशीतिलङ्गे शुभ्यस्त तत पूर्व प्रवति तस्यपरिमाणं सप्तति, कात्तिलज्ञाणे पट्पञ्चाशत्कोटिसहस्राणि ७:५६००००००००० यत्नेन
 जागो ज्ञियते तत इदमागत एकादशपूर्वाकोटीकाको द्वानिशतिपूर्वकोटीललाणि चतुरशीतिपूर्वकोटीसहस्राणि अष्टादशोत्तराणि पूवजाटशतानि
 एकाशीतिपूर्वललाणि पञ्चनवतिपूर्वसहस्राणि नीणि षट्पञ्चाशदधिकानि पूवशतानि अत ऊर्ध्वं पूर्वं जागो न लभ्यते तत पूर्वाङ्गे जागदरश्च तने
 दमागत यकयिज्ञतिपूर्वाङ्गललाणि सप्तति पूर्वाङ्गसहस्राणि षट् यकोनपलाधिकानि पूर्वाङ्गशतानि, तत ऊर्ध्वं च इदमन्यत् ऊर्ध्वरितमगतिवृत्ते-अशी

तिलज्ञाणि पचाशत्सहस्राणि श्रीणिशतानि षट्त्रिंशदधिकानि मनुष्याणामिति । तथाच पूर्वापायंप्रणीता अथ गाथा-मनुष्याणामहजपद यक्कारस
 पृथकोटिकोटीं ॥ वायीसकोटिलला कोटिसहस्रादधुलसीइं ॥ १ ॥ अष्टेवयकीजिसया पुष्टाण्डमुत्तरातउद्योति । यक्कासीइंलपसा पचाशत्सह
 स्रसाय ॥ २ ॥ छप्पन्नातिनिसया पुष्टाणपुष्टवेणियाअन्ने । यत्तोपुष्टगाइ इमाइअरियाइअन्नाइ ॥ ३ ॥ लक्काइमगवीस पुष्टगाणंसयरीसहस्राय ।
 ज्येवगूणाठा पुष्टगाणसयाईति ॥ ४ ॥ तसीइसपसहस्रा पञ्चाससलूनवंसहस्राय । तिकिसयाइतीसा स्यइयाअविगलामनुषा ॥ ५ ॥ इति, इमा
 नेव सख्या विश्वोपलम्भनिमित्त प्रकारान्तरणाइ-अष्टवण छलउर्ध्वलेपणागदायरासी इति ॥ अष्टवांत प्राग्वत्, पणवतिच्छदनकानि यो राशि
 क प्रवति-यो राशि रहुंनार्हं लिखमःन पमावतिवारान् छेद सप्तं पर्यंतेच सकलमेकरूप पर्यं
 श, पञ्चमवगुणित, कोत्र प्रत्यय इतिषदुप्यत-इइ

... चत्वारः छेदनकानि, तत्र प्रथममष्टौ द्विती
^{छेदना} चतुर्थं पौनः पचमो द्वात्रिंशति, षष्ठं चतुःषष्टिं सप्त
 तत्तद्वसयामात चतुष्टयं-इह यो यो वर्गो देन २ वर्गेण गुण्यते तत्र २ तयो द्वयो रपि छेदनकानि प्राप्यते य
 ॥ प्रथमवर्गेण गुण्यते द्वितीयवर्गे षट् तथाहि-द्वितीयो वर्गः पौनःशततयाः प्रथमवर्गेण चतुष्करूपेण गुण्यते जाता चतु षष्टिः तस्याः प्रथमं छेद
 कः द्वात्रिंशत् द्वितीय पौनःश 'तृतीयमष्टौ' चतुर्थं चत्वारः, पचमं द्वौ षष्ठं नक इति । यदनन्यत्रापि ज्ञावनीय, तत्र पञ्चमवर्गे द्वात्रिंशच्छेदका
 नि, षष्ठे चतु षष्टि स्ततः पञ्चमवर्गेण षष्ठे वर्गे गुण्यते षस्रवतिः छेदनकानि प्राप्यन्ते, अथवा रूपं स्थापयित्वा ततः षस्रवतिवारान् द्विगुणद्विगु

हस्तपदे संखेजा संखिजानु कोलाकोलीनु तिजमलपयस्स उचरि चउजमलपयस्स हेठा, अहवणं लठो
 वगो पंचमवगपफुप्पत्तो, अहवणं लसउत्तेदणदाई रासी उक्कोसपदे असंखिजा असंखेजाहिं उसप्पि
 णीउस्सप्पिणीहिं अवहीरति कालत्तं, खेत्तत्तं रूपपस्सिक्केहिं मणुस्सनेहिं रोढी अवहीरति, असंखिजाहिं
 उसप्पिणीउस्सप्पिणीहिं कालत्तं, खेत्तत्तं अणुलपठमवगमूलं तहयवगमूलपफुप्पत्तं, तत्थणं जेते जुक्कोलणा

तानि स्यात्संख्येयानि स्यादसंख्येयानि, जघन्यपदे संख्येयाः, संख्येया कोटीकांक्ष्यस्त्रियनलपदस्यापरि चतुषमलपदस्याधस्तात्, अथवा पशो
 वर्गः पञ्चमवर्गप्रत्युत्पन्नोऽथवा षस्रवतिच्छेदनदायी दाशिरुत्कृष्टपदे ऽसंख्येया असंख्येयानिरुत्सर्पित्यवसप्पिणीजिरपहियत्ते कालतः, केवलतः

न्यातासु भावते वर्गं न गिणोये सोजी वर्गं ४ ए पहिलो वर्ग १६ बीजा वर्ग २५६ त्रीजा वर्ग ६५५३३६ ७ चौथावर्ग ४२८४८६७ ८ पाचमोः वर्ग १८४४
 ६७४४०७३७-८५५१६१६ ७ छठो वर्गः पांचमावर्गमाथे गिणोये तिवारे २८ आकहुवे यतन्ता जघन्यपदे मनथक्के ७ २८ आकपूर्वं पसुवे गाथाकडोके कति
 सिद्धिसंख्यं पंचेयनवयतिंश्च चत्वारि पंचेयंतंश्च नवपचस्रवत्तिष्ठत् २८८८८८८ ॥ १ ॥ चू। कोपंचदोहकगे छट्टादोहीणवसतेववैठाणाई चवरिहंता

दनकदायी राशिरिति, तदेवं जघन्यपदगजिहितमिष्टं

उक्तं-उक्तोपपन्नं असंख्येया इत्यादि ॥ उक्तं-उपपदे ये मनुष्या जयन्ति ते असंख्येया स्तत्रापि कालतः परिनाशचिन्ताया रमयमेकैकम
नृपपहारे सामस्यं न सङ्ख्यानिस्तर्साप्यवसर्पिणीजि रपज्ञियते, क्षेत्रतो रूपे प्रक्षिप्ते मनुष्यैरेकाश्रेणिः परिपूर्णा अपाज्ञियते किमुक्तं भवति उ
क्तपदे ये मनुष्या स्तत्र मध्ये एकस्मिन् न सत्कल्पनया रूपे प्रक्षिप्ते सकलापि श्रेणैरेका पज्ञियते तस्याश्च श्रेणः क्षेत्रकालाज्यापहारभागेण काल
तस्तावदसंख्येयानिस्तर्साप्यवसर्पिणीजि, क्षेत्रतोजुलप्रपन्नमूलं तृतीयवर्गमूलप्रत्युत्पन्नं किमुक्तं जघन्यजुलमात्रक्षेत्रप्रदेशराशिरभक्तं यन्मा वत्
पञ्चाशदधिकशतद्वयप्रमाणं तस्य यत्प्रथमं वर्गमूलमसत्कल्पनया पौकशलक्षणं तत् स्तृतीयेन वर्गमूलेनासत्कल्पनया द्विकलक्षणं गुह्यते गुह्यते च
सति यावान् प्रदेशराशिर्भवति असत्कल्पनया द्वात्रिंशत् यतावत्प्रमाणः स उ रपज्ञियमाणा यावत् श्रेणि निर्णयमियात् तदावन्गुणा अपि निष्टा

शुपयांति आह-कथमेकस्याः श्रेणि यथोक्तप्रमाणैः सशक्यै रपज्ञियमाणा या असंख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यो लगति ? उच्यते-स्तत्रस्यातिपूतत्वात्,
उक्तञ्च सूत्रपि-सुहृमोयज्ञोयकालो ततोसुहृमययं हवद्वत्तं । प्रकुलसेवीमंते उत्सर्पिणीजुअसंख्येयाइति ॥ १ ॥ मुक्तान्योधिकमुक्तवत्, वैक्रियाणि
बहुानि संख्येयानि गर्भश्रुत्क्रान्तिकानामेव केपाचि द्वैक्रियलब्धिसम्भवात्, मुक्तान्योधिकमुक्तवत्, आहारकायौघिकाहारकवत्, तैजसकामंशा
नि बहुानि बहुदैदारिकवत्, मुक्तान्योधिकमुक्तवत्, व्यन्तराणामौदारिकाणि यथा नैरयिकाणां वैक्रियाण्यवद्वान्यवद्वेयानि, तत्र कालतः परि
माणाचिन्ताया प्रतिसमयमेकैकापहारे असंख्येयानिस्तर्साप्यवसर्पिणीजि रपज्ञियते क्षेत्रता असंख्येयाः श्रेणयः असंख्यातासु श्रेणिषु यावन्त आ
काशप्रदेशा स्तावत्प्रमाणानीति ज्ञाय स्ताश्च श्रेणयः कियत्प्र इति चे दुन्यते-तत्र प्रतरस्यासंख्येयो जागः प्रतरासंख्येयजागप्रमित इत्यर्थः, तथाचा
ह-वेउद्विषरीरा जहा नेरुइयाण मिति ॥ वैक्रियशरीराणि व्यन्तराणा नैरयिकाणा केवलं नूच्या विशेष स्तथाचाह-नवरनित्यादि ॥ नवरं ता

मां श्रेणीना विफल्गुचि यं कथ्यंति ज्ञेयः, साध सुप्रमिद्वत्या नोक्ता कथं सुप्रमिद्वेति ते दुष्यते-४६ महादयकके पयोन्मिपतिपंगुनपुंशकेभ्यो संख्ये
यगुणहीना ध्वस्ताराः पठ्यन्ते तत यथा विफल्गुचिरपि तिर्यक्पण्यन्मिपतिपंगुनपुंशकेभ्यो वक्तव्या इति आह च मूलहीनाकाराणि-
जम्हामहादन्त पचिन्दिपतिरिपनपुंसपहिता प्रसखेजगुणहीना वाणमतारा पाठकत तद्वा विफल्गुसूदंयि तेषि तं हिता सखेजगुणहीना चं

या आहारगाय । वेउल्लियसरीरगा जहा नेरइयाणं नवरं तासिणं संधीण विस्कनसूडंसंखिजा जोयणस्सउ
वग्गपलिजागी पयरस्स मुक्केल्लया जहा उल्लिया उरालिया तेयाकम्मया जहा एतेसिणं चैव वेउल्लिया । जी
डसियाणं एवंचैव नवर तासिणं संधीणं विस्कनसूडंवि लप्पन्नं गुलसयवग्गपलिजागी पयरस्स वेमाणियाणं

यामोदारिकाणां चारकानि च । वैक्रियशरीराणि यथा नेरयिकाणाम् । नवरं तासां श्रेणीना विफल्गुचिः, संख्येययोजनज्ञानवर्गप्रतिज्ञाग,
प्रतरस्य' मुक्तानि यथोपिकान्योदारिकाणि । तेजसकामयानि यथैतेषां चैव वैक्रियाणि । ज्योतिष्काणामेव चैव नवर तासां श्रेणीना विफ

ले अपहरिते चत्रगौ अगुनप्रथमपगंमूल निगपगंमूले प्रत्युत्तर नहुने । तत्थणं जेसे मूलेगा ते जहा उरालिया ओडिया मुक्केल्लया वेउल्लियाणं भती प
अहा णीयमा । तिहा जी मुक्केल्लग ते जिम ओटारिक ओवनोपरे मण्णोपग काहवा पैक्रियनी प्रत्य उत्तर हे गीतम । दुविहा प० तं० वसेल्लगाय मक्के
ल्लगाय तत्थणं जेते यउल्लगा तेषं संखिजसमण अवहोरगाथे २ । धीयमेदे वडल्ल १ मुक्केल्लग २ तिहा जेते वडल्लग ते भण्णोताहे समय २ अपहरिते अप
हरिते । संखेज्यणं नाखेणं अवहोरंति नो चेयणं अवहिया सिया तत्थण जेते मुक्केल्लया तेण जहा उरालिया ओडिया । संख्यताकाथे समये अपहरिते ते
अपहरिते शके निसेपथाय तिहा जेते मुक्केल्लग ते जिम ओटारिक आधना पायाजोपरे जाणियो । आहारगसरीरगा जहा ओडिया तेयाकम्मया ज
हा पचिन्दिपतिरिपनपुंसपहिता प्रसखेजगुणहीना वाणमतारा जहा नेरइयाण उरालिया । आहारकशरीर जिम प्राधने आजावे तेजस कामंण जिम ओटारिकशरीर तिम
नेरइयाणं नवरं तासिणं संधीणं विफल्गुसूडं सखेजगोयण

सर्वज्ञा ज्ञेयसंघवर्गपलिजागोपयस्स इति ॥ सर्वज्ञयोजनज्ञतवर्गप्रमा
 नाः प्रतिजागः प्रतरस्य पूरणे अपहरणेवा इति याकाशः । इयमत्र जावना-सङ्ख्येयोजनज्ञतवर्गप्रमाणी श्रेणिखण्डे यदि एकैको व्यन्तरः स्याप्यते त
 तस्ते सकलमपि प्रतरमापूरयति यद्विवा यद्यकं व्यन्तरापरहारे यत्कैकसङ्ख्येयोजनज्ञतवर्गप्रमाणी श्रेणिखण्डमपहियते तत एकत्र व्यन्तरा निष्ठा सा
 न्ति परतः सकलप्रतरमिति मुक्तान्योधिकवत्, प्राहारकाणि नैरयिकवत्, तेजसकामंकाणि वदन्ति वैक्रियवत्, मुक्तान्योधिकगुणवत् । ज्योति
 काणामौदारिकाणि नैरयिकवत्, वैक्रियाणि बहूनासंख्ययानि, तत्र कालतो मार्गगायां प्रतिसमयमेकैकापहारिसामस्येनासख्येयाजिह्वस्वपिण्य
 वसपिणीजि रपहियते, क्षेत्रतो ऽसंख्ययाः श्रेणय स्ताश्च शक्याः प्रतराशेख्ययजागप्रमिता स्तथाषाण्-जोडसियाण् एवपुत्रं इति ॥ नवर्मित्यादि
 ना विज्ञाप दर्शयति-नवर तासा श्रेणीनां विष्कम्भशूचि वंक्तव्ये ति शेषः, इयमपि सुप्रसिद्धत्वान्नोक्ता कथमिह सुप्रसिद्धेति चेदुच्यते-यस्मान्महाद
 यको व्यन्तरं ज्योतिष्काः संख्येयगुणा उक्ता स्तत एतेषां विष्कम्भशूचिरपि तेषां विष्कम्भसूत्रे संख्येयगुणा द्रष्टव्याः तेषां चाद-शूलटीकाकारः-ज
 म्हावाणमन्तरेहिंती जोडसिया रासेज्जगुणा याद्वज्जति तत्रहा विष्कम्भसूत्रं वि तंति तेहिंती संख्येयगुणाश्च जवति इति ॥ नवर प्रतिज्ञाने स्पष्ट
 तरो विज्ञेय स्तमंत्राह-बिन्दुवर्णगुलसंघवर्गपलिजागो पयस्स इति ॥ षट्पञ्चाशदधिकज्ञतद्व्याकुलवर्गप्रमाणा प्रतिजागः प्रतरस्य पूरणे ऽपहर
 णे च, अत्रापीय जावना-षट्पञ्चाशदधिकज्ञतद्व्याकुलवर्गप्रमाणी श्रेणिराशः यद्येकैको ज्योतिष्को ऽवस्थाप्यते ततस्तं सकलमपि प्रतरमापूरयति,
 यदिवा यद्येकैकज्योतिष्कापरहारेण एकैका षट्पञ्चाशदधिकज्ञतद्वयवर्गप्रमाया श्रेणिखण्डमपहियते तत एकत्र ज्योतिष्काः परिसमाप्तिमुपयान्ति नप

एवचेत्र तासिणं तासिणं संहोणं त्रिस्कन्धसूत्रं शृगुलविलीयवर्गमूलं तद्वयवर्गमूलपञ्चुप्यन्तं, अहवणं च

आशूचि षट्पञ्चाशदकुलसंघवर्गप्रतिजागः प्रतरस्य, तैनाजिज्ञानासेवे जेव तासा २ श्रेणीना विष्कम्भशूचिरकुलद्वितीयवर्गमूलं तृतीयवर्गमूलप्रत्यु

संघवर्गपलिजागो पयस्स । आहारक वैक्रियशरीर जिह्वे नारको तिम जाणिदा ए विधिष ते अणि विष्कम्भगूचो सख्याता योजन ७ वर्गप्रमाणप्रतिभा

॥ १ ॥ पर्यायास्तिकनयमतेन पुनः परिणामं पूर्वसत्तयांगायेत्यादिनाञ्च उत्तरेणावसतापर्यायेण प्रादुर्भावः, तथाचामुमेव नयमधिकृतान्वयोक्तं-
सत्पर्यायविनाञ्चः प्रादुर्भावोऽसत्तात्पर्यायतः । द्वयाणां परिणामः प्रोक्तस्तु पर्यायनयस्य ॥ २ ॥ जगदानाद-गीतम् । द्विविधः परिणामः प्रज्ञप्त-
स्तद्यथा-जीवपरिणामश्चाजीवपरिणामश्च, तत्र जीवस्य परिणामो जीवपरिणामः प्रायोगिकः अजीवस्य परिणामः अजीवपरिणामः सर्वेश्वरितः, च
जगदो रूपागतानेकभेदसूक्ष्मी' तासु जेडान् अथ सूक्ष्मद्वयं पश्यति-तथाप्याह-जीवपरिणामश्च ज्ञाते । इत्यादि ॥ द्वयविधा जीवपरिणामस्तद्यथा-
गतिपरिणाम इत्यादि ॥ तत्र गच्छते नैरधिकादिगतिर्यथायथाप्यत इति गतिर्नैरधिकत्वादपि पर्यायपरिणामतिर्गति र्ना परिणामो गतिपरि-
णामः, तथा दम्पनादिन्द्रः आत्माद्यानलक्षणपरमैश्वर्ययोगात् तस्यदभिन्द्रियमिति निपातनादिन्द्रः ज्ञादादिव प्रत्ययः, इन्द्रियाण्येव परिणाम इ-
न्द्रियपरिणामः, सतथा कथयति विवृति परस्पर प्राणिनोऽस्मिन्निर्गत कषः ससार स्तमयते अन्तर्भूतस्यार्थत्वात् गमयति प्रापयति ये ते कषायाः
कर्मणो वित्यन्प्रत्ययः, कषायाण्य परिणामः कषायपरिणामो, लज्जादिज्ञादार्थो वस्तुमागलेइयाण्य परिणाम लेइयापरिणामः, योगस्य परि-
णामो योगपरिणामः, उपयोगस्य परिणाम उपयोगपरिणामः । अथ ज्ञानपरिणामज्ञानपरिणामचारिणपरिणामवदपरिणामेष्वपि जावनीयं, स
स्मृत्यमीषा पदानामित्य कर्मणोपन्यासेन कारणमभिधीयते तत्र सर्वजावास्तत्तादावश्रिता गतिपरिणाम विना न प्रादु.पति ततः प्रथम गतिप-

रिणामे य । जीवपरिणामेण ज्ञाते ! कतिविधे पश्यते ? गोयमा ! दसत्रिहे पश्यते, तंजहा-गतिपरिणामे
इन्द्रियपरिणामे कषायपरिणामे लेइयापरिणामे जीवपरिणामे उपलब्धपरिणामे नाणपरिणामे दंसणपरि-

मानकषायपरिणामो मायाकषायपरिणामो लोभकषायपरिणामः । लेइयापरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गीतम् । यद्विधः प्रज्ञप्त-

नगतर्यं समाणवतिभागे दृष्टा भागना पास्तुनापरे करवो वसानिकने पिणः समहोज जाणिनी ण विशेष ते अणि पिण्णं नसूयो । अणुलनितियग्गमलं

ति तदन्तरः दर्शनपरिणाम उत्तः नमगृह्यदर्शनपरिणामे च शीघ्रानां जिनपुनरावर्तनतो नय २ संयोगनिर्गमितज्ञापरिणाममन्त्रोपपन्नतथा रि
पपरिणाम उपजायत, ततो दर्शनपरिणामानन्तरं चारिणपरिणामवशात् वेदपरिणाम प्रलयमुपनयन्ति, भद्राश्च स्तनधारिणपरिणामानन्तरं

जंते ! कतिविह पणत्ते ? गोधमा ! पचविह पणत्ते, तजहा—साहंदिपपरिणामे चरिदिपपरिणामे १
णिदिनपरिणामे जिझिदिपपरिणामे फासिंदिपपरिणामे । कसायपरिणामेणं जंते ! कठविह पणत्ते ? गो
मा ! चउळिह पणत्ते, तजहा—काहकसायपरिणामे माणकसायपरिणामे मायाकसायपरिणामे लोकाहता
यपरिणामे । लंसापरिणामेणं जंते ! कतिविह पणत्ते ? गोधमा ! छविह पणत्ते, तजहा—कण्हतेसापरि

णपरिणामो जदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । त्रिविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—मनोयोगपरिणामो वाग्योगपरिणामो माययोगपरिणामः । उपगो
णपरिणामो जदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—साकारोपयोगपरिणामो प्राणाकारोपयोगपरिणामश्च । ज्ञानपरि
णामो जदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—आश्रितितोपिकज्ञानपरिणामो श्रुतज्ञानपरिणामो उवाचिज्ञानपरिणामो

करेछे जीवपरिणाम १ अजीवपरिणाम २ जीवपरिणामना जीवनामेट कक्षा छे हे गौतम । दसविह पं० तं० गतिपरिणामे १ नवप० कसायप० जेना
यप० जोगप० सवयोगप० पाणप० अणाणप० दंसयप० चरित्तप० पेटप० गतिपरिणामेणं अने कतिविह पं० गोधमा । दसविह पं० तं० नवप० कसायप० जेना
गतिपरिणाम १ इंदियपरिणाम २ कपायपरिणाम ३ लेखापरिणाम ४ उपयोगपरिणाम ५ ज्ञानपरिणाम ६ अज्ञानपरिणाम ७ दर्शनपरिणाम ८ चारिण
परिणाम ९ वेदपरिणाम १० गतिपरिणाम केतलेप्रकारे हे भगवन् कक्षा हे गौतम । चउळिह पं० तं० नवप० कसायप० जेना
देवगतिप० इंदियपरिणामेणं अने कतिविह पं० गोधमा । ४ प्रकारे नरकगति १ परणाम १ मनुष्यगति परणाम २ तिर्यचगतिपरिणाम ३ देवगति ४

गौ० १० तं० सातेदियप० चखेदियप० पाणदियप० जिझिंदियप० फासेदियप० कसाय

हे पन्नहे ॥ इत्यादि पाठविहः । सञ्जाति ज्ञादयः परिणामविधौपाः । सञ्जात्येतेषामेव यथाक्रमं ज्ञेदान् उपदर्शयति नष्टपरिणामेषां ज्ञेते । कइवि

णामे नीललेसापरिणामे काउलेसापरिणामे तंउलेसापरिणामे पम्हलेसापरिणामे सुक्कलेसापरिणामे । ओग
परिणामेणं ज्ञेते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! तिविहे पस्सत्ते, तंजहा—सणजोगपरिणामे वडजोगपरि
णामे कायजोगपरिणामे । उवजोगपरिणामेण ज्ञेते ! कइविह पस्सत्ते ? गोयमा ! दुविहे पस्सत्ते, तंजहा—
सागारोवजोगपरिणामेय अणगारोवजोगपरिणामेय । नाणपरिणामेणं ज्ञेते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा !
पंचविहे पस्सत्ते, तंजहा—आजिणिबोहियनाणपरिणामे सुयनाणपरिणामे लुहिनाणपरिणामे मणपज्जवना

परिणामेणं ज्ञेते कतिविह पं० गोयमा । पांचलेः कइते ते कइहे श्रीचन्द्रिय परिणामं १ चक्षुर्द्वयपरिणाम २ श्रोत्रेन्द्रियपरिणाम ३ रसनन्देन्द्रियपरिणाम ४
गन्धेन्द्रियपरिणाम ५ कषायपरिणाम हे भगवन् केतले प्रकारे अस्मा ह गौतम । अउविह पं० तं० कोइअसायप० साणकसायप० माइअसायप० सो
प० लेसापरिणामेणं ज्ञेते कतिविह पं० गोयमा । चारपकारे कइते ते कइहे कोवअयपरिणाम १ सामकसाय २ सायाकसाय परिणाम ३
सायपरिणाम ४ लेखापरिणामना उभयपन् केतला सेदहे हे गौतम । अउविह पं० तं० कइलेसाप० गांउलेसाप० कागांउलेसाप० तेसांसेम प०
जोग० सुक्कलेसाप० ओगपरिणामेणं ज्ञेते कतिविह पं० गोयमा । अउविह पं० तं० कइलेसाप० १ मोक्कलेखापरिणाम २ कापीतलेखापरिणाम ३ तेजो
लेखापरिणाम ४ पल्ललेखापरिणाम ५ अतलेखापरिणाम ६ ओगपरिणाम केतले प्रकारे भगवन् अस्मा ह गौतम । तिविहे पं० तं० सणजोगप० वडजोग
प० कायजोगप० उवजोगपरिणामेणं कतिविह पं० गोयमा । तीन्देद मन्वीग १ वचनयोग २ काययोगपरिणाम ३ उपयोगपरिणाम हे भगवन् केतला
सेदहे गौतम । दुविहे पं० तं० सागरीआगप० अणगारोवजोगप० नाणपरिणामेणं ज्ञेते कतिविह पं० गोयमा । ओगमेदे सागरीप्रयोग १

णपरिणामो केवलज्ञानपरिणामे । अज्ञानपरिणामेणं ज्ञते । कडविहे पस्यते ? गोयमा । तिबिहे पस्यते ,
 तंजहा—मतिज्ञानपरिणामे सुयज्ञानपरिणामे विज्ञानपरिणामे । दसणपरिणामेण ज्ञते । कतिविहे
 पस्यते ? गोयमा । तिबिहे पस्यते , तंजहा—समाद्वंशगपरिणामे मिच्छादंशगपरिणामे साज्जामिच्छादंशगप
 रिणामे । चरित्तपरिणामेणं ज्ञते ! कडविहे पस्यते ? गोयमा । पचविहे पस्यते , तंजहा—समाद्वयचरित्त
 परिणामे छेदोवहावणीयचरित्तपरिणामे परिहारविमुद्वयचरित्तपरिणामे सुज्जमसपरायचरित्तपरिणामे इ

मय पस्यंज्ञानपरिणामः केवलज्ञानपरिणामः । अज्ञानपरिणामो जदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गीतम । त्रिविधः प्रज्ञप्तस्तथा—मत्तज्ञानपरि
 णाम श्रुताज्ञानपरिणामोविज्जुज्ञानपरिणामः । दर्शनपरिणामो जदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गीतम । त्रिविधः प्रज्ञप्तस्तथा—सम्यग्दर्शन
 परिणामो मिथ्यादर्शनपरिणामः सम्यक्प्रियादर्शनपरिणामः । चरित्तपरिणामो जदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गीतम । पञ्चविधः प्रज्ञप्तस्तथा

यनाशरीपदंगपरणाम १ ज्ञानपरणामना भगवन् वीतला भेद कक्षा हे गीतम । पंचविधं पं० तं० आभिषं धोद्वयपाणप० सुयज्ञाणप० श्रोत्रिणाप
 प० मयपलायणाप० कोशणाप० अज्ञानपरिणामेणं ज्ञते कतिविहे पं० गोयमा । पांचप्रकारे कक्षा ते कक्षे मतिज्ञानपरणाम १ श्रुतज्ञानपरणाम
 २ अविज्ञानपरणाम ३ मयःपदंज्ञान परणाम ४ केवलज्ञान परणाम ५ अज्ञानपरणामना येनला भगवन् भेद कक्षा हेगीतम । तित्तके पं० तं० म
 यपाणप० सुय अज्ञाणप० विमंगमाप० दंजणपरिणामेणं ज्ञते कतिविहे पं० गोयमा । ३ भेदे त कक्षेहे मति पज्ञान १ श्रुतपज्ञान २ वि
 णाम ३ दर्शनपरणामना वीतला भेद कक्षा हे गीतम । तिविहे पं० तं० सत्त्वदसप० मिथ्यादंशप० सज्जामिच्छादंशप० चारतपरिणामेणं ज्ञते
 कतिविहे पं० गोयमा । पांचप्रकारे कक्षा ते कक्षेहे सम्यग्दर्शनपरणाम १ मिथ्यादर्शनपरणाम २ सम्यक्प्रियादृष्टिपरणाम ३ चरित्तपरणामना हे भगव
 न् कतिविहे पं० गोयमा । पञ्चविधं पं० तं० आभारमचरित्तप० छेदोवहावणीयचरित्तप० परिहारविमुद्वयचरित्तप० सुज्जमसपरायचरित्तप०

हे पञ्चमे ॥ इत्यादि पाठचिह्नः । सञ्जाति नैरयिकादयो ये परिणामविशेषे विंशतिस्तान् तथा प्रतिपादयति-नैरयिका इत्यादि ॥ शुभां, नगर

हस्तकायचरित्रपरिणामे । वेदपरिणामेण जन्ते ! कतिविधे पञ्चमे ? गोयमा ! तिविधे पञ्चमे, तजडा-इत्यादि
वेदपरिणामे पुरिसवेदपरिणामे नपुंसगवेदपरिणामे । नैरयिका गतिपरिणामेण निरयगतिया इन्द्रियपरिणामेण
पंचोदिया कसायपरिणामेण कोहकसाईवि जाय लोचकसाईवि । लेसापरिणामेण कण्ठलेस्सावि नीललेस्सा
वि काउलेस्सावि । जोगपरिणामेण मगजोगीवि वडुजोगीवि कायजोगीवि । उवजुगपरिणामेण सागारो-

था-सामायिकचारित्रपरिणामः श्लेदोपस्थापनीयचारित्रपरिणामः परिवारविद्युद्विचारित्रपरिणामः सूक्ष्मसम्परायचारित्रपरिणामो यथाख्या
तचारित्रपरिणामः । वेदपरिणामो जदन्त । कतिविधः पञ्चमः ? गीतम । त्रिविधः पञ्चमस्तद्व्या-स्त्रीवेदपरिणामः पुत्रवेदपरिणामो नपुंस
कवेदपरिणामः । नैरयिका गतिपरिणामेण निरयगतिकाः । इन्द्रियपरिणामेण पञ्चेन्द्रियाः कसायपरिणामेण कोचकसायिनी मावलोचकसायि
नीपि । लेदयापरिणामेण कण्ठलेदया अपि नीललेदया अपि कायोतलेदया अपि । योगपरिणामेण मत्तयोगीपि वाग्योगीपि काययोगी-

पञ्चकायचरित्रपं वेदपरिणामेण जन्ते कतिविधे पं. गोयमा । पांकीदे ते कहेई सासायनचारित्रपरिणाम १ श्लेदोपस्थापनीयचारित्रपरिणाम २ पाव
डारविशदचारित्रपरिणाम ३ सूक्ष्मसंपरायचारित्रपरिणाम ४ यथाख्यातचारित्रपरिणाम ५ वेदपरिणामना हे भगवन् कीतला वेदकक्षा हे गीतम । तिवि
हे पं. तं. इतिवेदपं. पुरिसवेदपं. नपुंसगवेदपं. नैरयिका गतिपरिणामेण । तं. कीदे स्त्रीवेदपरिणाम १ पुत्रवेदपरिणाम २ नपुंसकवेदपरिणाम ३ ना
रजोने गतिपरिणामे । निरयगतिया इन्द्रियपरिणामेण पंचोदिया कसायपरिणामेण कोचकसाईवि जाय लोचकसाईवि लेसापरिणामेण कण्ठलेमगावि
जाय कांभीरलेमगावि जोगपरिणामेण । नरकगति इन्द्रियपरिणामे पंचोदिया कसायपरिणामे कोचकसायिनीपि जांजने कोचकसाईपि लेदयापरिणामे
कण्ठलेदयापि जांजने कांयोतलेदयापि योगपरिणामे । मत्तयोगीवि वाग्योगीवि वडुजोगपरिणामेण सागारोवडुव अथागारोवडुव पाप

वि काउलेस्सावि ॥ तथा तिर्यक्पञ्चेन्द्रियमनुष्यव्यातिरेकेणाव्यय चारित्र्यपरिणामः सर्वथा न ज्ञयति ज्ञानस्वाज्ञाया शतं कस्यचरितपरिणामनिवे-
 शः वेदपरिणामचिन्तायां च नैरयिका नपुंसका एव स्त्रियो नापि पुरुषाः नारकमन्त्रिणा नपुंसकागीतिवचनात्, यवमधुरकुमारा अपि, नवर-
 गतिमधिकृत्य देवगतिरिति स्तोषाच्च महाद्विकामा तेजोलेश्यापि ज्ञयति ततउक्त-तेजोलेश्यावि बुद्धि ॥ वेदपरिणामचिन्तायां स्त्रियः पुरुषावा नपुंसका
 देवाना नपुंसकत्वस्यासंज्ञवात्, तथा पृथिवीकायसूत्रे नवरं ॥ लेखापरिणामेन चित्यादि ॥ इह पृथिव्यन्तःकक्षतीनां तेजोलेश्यापि सन्नयति येन
 सौधर्मज्ञानपर्यंतावां देवानामेतेषूत्यादसंज्ञवात्, ततउक्त-तेजोलेश्याविद्वति । एतेषां च पृथिव्यादीना पद्यानामपि ज्ञाज्ञादनसम्यक्तमपि न ज्ञयति

परिणामेण इत्यीवेदगावि पुरिसवेदगावि नोनपुंसगवेदगा सेसं तंचैव, पुष्पजाव थणियकुमारा । पुढवी
 काडया गतिपरिणामेण तिरियगतिया इंदियपरिणामेण एगिंदिया सेसं जहा नरेइयाण नवर लेखापरि-
 णामेण तेजलेस्सावि जोगपरिणामेण कायजोगी नाणपरिणामो नत्थि । अण्णाणपरिणामेण मइअण्णाणी

अपि मोनपुंसकवेदकाः शेषं तच्चैव । एव यावत्स्मृतिकुमाराः । पृथिवीकायिका गतिपरिणामेन तिर्यगगतिः, इन्द्रियपरिणामेन केन्द्रियाः
 शेष यथा नैरयिकाणाम्, नवरं लेखापरिणामेन तेजोलेश्या अपि, योगपरिणामेन काययोगिनोपि, ज्ञानपरिणामो नास्ति । अज्ञानपरि-

पुरुषवेदे नपुंसकवेदे इवे असुरकुमारनी पिण इमहांज ए विशेष गति आओदेवगति । कण्ठलेसावि जाव तेजलेसावि वेदपरिणामे इत्यीवेदगावि पुरि-
 सवेदगावि नो नपुंसगवेदगावि सेसं तंचैव एवं जाव थणियकुमारा । कण्ठलेसा ४ जालमे तेजलेश्यातांइ वेदपरिणामे वेदे स्त्रीवेदपिण पुरुषवेद पिण
 नक्षी नपुंसकवेद शेष बीजी सर्वभारकोनीपरे इम कालमे स्मृतिकुमार । पुढवीकाडया गतिपरिणामेण तिरियगतिया इंदियपरिणामे एगिंदिया सेसं
 जहा नरेइयाणं नवरं । पृथिवीकायगतिपरिणामे तिर्यगगतिया इंदियपरिणामे एकेन्द्रिय शेष जिम नारकी ए विशेष । लेखापरिणामे तेजलेसावि
 भा० जोगपरिणामेण कायजोगी नाणपरिणामे नत्थि अण्णाणपरिणामे मतिअण्णाणी सुयअण्णाणी । लेखामांइ तेज पिण पृथिवीमे जोगपरिणामे का

कषाचित् करणपर्याप्तानां सासादनसम्यक्त्वमवाप्यते तत स्वे ज्ञानपरिणतापि सम्यक्दृष्टयोप्युक्ता स्तिर्यग्पञ्चेन्द्रियाणां च धरूपि लेश्या सम्भवन्ति

जहा चउरिंदिया नवरं इंद्रियपरिवुह्नीकायत्वा । पंचिंदियतिरिक्कजोगिया गडपरिणामेण तिरियगतिया सेस
जहा नेरइयाणं नवरं लेस्सापरिणामेणं जाव सुक्कलेस्सावि । चरित्तपरिणामेणं नोचरित्ता अचरित्तावि च
रित्ताचरित्तावि । वेदपरिणामेणं इत्थीवेदगावि पुरिसवेदगावि नपुंसगवेदगावि । मणुस्सगतिपरिणामेणं म
णुयगतिया इंद्रियपरिणामेण पचिंदिया अणिंदियावि । कसायपरिणामेणं कोहकसाईवि जाव अकसाईवि

य्यादाएनो नोसम्यक्किप्प्यादृष्टिनोपि । यत्त यावच्चतुरिन्द्रिया नवरं इन्द्रियपरिवुह्निः कसंथ्या । पञ्चन्द्रियतियंग्यानिका गतिपरिणामेण तिर
यंगतिका । जेष यथा नेरयिकाणाम् । नवर लेस्सापरिणामेण यावच्चुक्कलेस्सावि अपि । चरित्तपरिणामेण नोचरित्ता अचरित्ता अपि चरित्ताच
रित्ता अपि । वेदपरिणामेण स्त्रीवेदका अपि पुरुषवेदका अपि नपुंसकवेदका अपि । मणुयगतिपरिणामेण मणुजगतिक्का, इन्द्रियपरिणा
मेण पञ्चेन्द्रिया अनीन्द्रिया अपि । कसायपरिणामेण कंचकपायिनोपि यावदक्कसायिनोपि । लेस्सापरिणामेण कसलेस्सा अपि यावदक्के

गोवि अस्सायपरिणामे मति अस्साणो सुय अस्साणो विमंणाणो दंसेणपरिणामेण । मतिज्ज्ञानपिण सुतज्ज्ञानपिण अज्ज्ञानपरिणामे मति अज्ज्ञानो सुत अ
ज्ज्ञानो विमंणाणो दंसेणपरिणामे । नो मण्णदिह मिच्छदिहो नो ससांमिच्छदिहोवि सेनं तंवेव एतं जाव चउरिंदिया नवरं । सम्यक्दृष्टि मिथ्या म
हो सम्यक्मिथ्य दृष्टि शेषनारको पारिदम जाहने चोरोदय ए विमोष । इंद्रियपरिवुह्नीकायत्वा पंचिंदियतिरिक्कजोगिया मतिपरिणामेण तिरि
यगतिया सेस जहा नेरइयाण नवरं । आपणो आपणो इद्दयवधरुवा पंचेन्द्रिय तियंग्यानिया मतिपरिणामे तियंगगतिया शेष जिम नारकोपोपं
ए विमोष । लेस्सापरिणामेण जाव सुक्कलेस्सावि चरित्तपरिणामेणो भवति मणुयगतिपरिणामेण मणुयगतिया इंद्रियपरिणामेण । लेस्सापरिणामे जा
हने सुक्कपिण हुवे चरित्तपरिणामेणो मणुयगतिपरिणामे मणुयगतिया इन्द्रियपरिणामे । पंचिंदिया अणेइयावि कसायपरिणामेण कोहकसाईवि

उत्पत्तिपरिणामेण कर्तृलेखाधि जाय उत्पत्तिरिति । जोगपरिणामेण मगजोगीति जाय अजोगीति । उर
रुपापरिणामेण जहा नैरुया । नागपरिणामेण आनिमित्रोद्विगतापीति जाय केवलनापीति । शुद्धाणप
रिणामेण तिलिनि शुद्धाणा । दूषणपरिणामेण तिलिनि दूषणा । चरितपरिणामेण परिताति अनरि
ताति चरिताचरिताधि । वेदपरिणामेण दुखीवेदगाधि पुरिसवेदगाधि नपुसगवेदगाधि अवेदगाधि । नाग
मंतरा गतिपरिणामेण देवगतिरा जहा असुरकुमारा एवं जोडसियाधि नवरं लेसापरिणामेण लेउत्पत्तिरिति

यथा 'नार्थ' । योगपरिणामेन मन्त्राभोगिनोपि धामः प्रयोजितोपि । तदयोगपरिणामेन यथा 'नेदधिगा' । ज्ञानपरिणामेनाभिभोपि तदधिगा
 रिणार्थोपि यथा 'रक्षक' । ज्ञानोपि । 'प्रज्ञा' परिणामेन 'गीष्म' प्रज्ञानानि । द्वांशपरिणामेन 'नील' अपि द्वांशानि । 'शारंग' परिणामेन 'शरि' पा
 र्थापि 'प्रशरिता' अपि 'परिणाश' रिता अपि । 'नट' परिणामेन 'नील' चेतका अपि 'पुरुष' चेतका अपि 'नर्तु' चेतका अपि 'नान' चेतका अपि । 'यान' श
 र्त्तदा 'मति' परिणामेन 'देय' नितिका यथा 'सुर' कुमाराः , 'मन' ज्योतिष्का अपि 'नवर' संप्रदायपरिणामेन 'तजो' लक्ष्या 'सीमा' नितिका 'नन्वे' नैव नवर स

[illegible]

ततःमूत्रे उक्तं-जाय सुकलेस्सावि इति । तथा देशनश्चारित्रिणामोपि तेषां मूल्यपति तत उक्तं-चरिताचरिणीवि इति । तथा ज्योतिष्काणां तेजोलक्ष्यैव कवला न ज्ञाया तेज्या स्ततोन्निहितं-लंसापरिणामश्च जते । इत्यादि । स्निग्धवन्धनपरिणामो रूक्षवन्धनपरिणामश्च । तत्र स्निग्धस्य स तौ बन्धनपरिणामः स्निग्धवन्धनपरिणामः, तथा रूक्षस्य सतौ बन्धनस्य परिणामो रूक्षवन्धनपरिणामश्च शब्दौ स्वगतानेकज्जैदसूचकौ । अथ कथं

भाणियावि एवंचैव नवरं लेस्सापरिणामेणं तेउलेस्सावि पक्षलेस्सावि सुकलेस्सावि । संहंजीवपरिणामे । अजीवपरिणामेणं जते ! कतिविहे पक्षत्ते ? गोयमा ! दसविहे पक्षत्ते तंजहा-बंधनपरिणामे गडुपरिणामे सठाणपरिणामे जेदपरिणामे वन्धनपरिणामे गंधपरिणामे रसपरिणामे फासपरिणामे अगुरुलज्जयपरिणामे सहपपरिणामे । बंधनपरिणामेणं जते ! कतिविहे पक्षत्ते ? गोयमा ! दुविहे पक्षत्ते, तंजहा-णिष्ठ

ज्ञापरिणामेन तेजोलेश्या अपि पक्षलेश्या अपि सुकलेश्या अपि । समामो जीवपरिणामः । अजीवपरिणामो जदन्त ! कतिविधः प्रज्ञप्तः १ गौतम । दशविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-बन्धनपरिणामो गतिपरिणामः खस्यानपरिणामो जेदपरिणामो वणपरिणामो गन्धपरिणामो रसपरिणामः स्पर्शपरिणामोऽगुरुलज्जयपरिणामः शब्दपरिणामः । बन्धनपरिणामो जदन्त ! कतिविधः प्रज्ञप्तः २ गौतम । द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-स्निग्धवन्ध

रागातिपरिणामश्च देवगतिश्च एवं जहा अखरकमारा एवं जायसियावि नवरं लंसापरिणामेणं तेउलेसा । वानश्चारमतिपरिणामे देवगतिश्च इमजिम असुरकनार इम ज्योतिषी पिण य विशेष लेश्या परिणामे तेजोलेश्या हुवै । वभाणियावि एवंचैव नवरं लंसापरिणामेणं तेउलेसावि जाय रुकलसा वि । वैभानिक पिण इम हाँज य विश्व लेश्या परिणामे तेजोलेश्या थौ माहौ जालगे अकलेश्या पिण हुवै । सेतं जीव परिणामे । एतलै जीव परिणाम कक्षा । अकिंतं अजीव परिणामे २ अंत ते कतिविहे पं० गौ दसविहे पं० तं० । द्विवै अजीव परिणामना कंनलाभेट हे भगवन् कक्षा गौतम दश-भेदे कक्षा ते कहेछ । बंधनपरिणामे गतिपं० सठाणपं० लेदपं० वन्धपं० गंधपं० रसपं० फासपं० अगुरुलज्जयपं० सहपं० । बंधन परिणाम गति परिणाम

स्तिगणस्य सती तन्मनपरिणामो जयति कर्षाया कृतस्य मत एति बन्धनपरिणामस्य तपानमात्र-समनिदुगागपत्त्यादि ॥ परस्परं समस्तिगणतायां
 तथा परस्परं समस्ततायां समगुणरूपतायां बन्धो न जयति किंतु यदि परस्परं स्तिगणत्वस्य कृतत्वस्य च विषममात्रा जयति तदा बन्धः कृत्य
 नागुणजायते । इयं तत्र साधना-समगुणस्तिगणस्य परमाख्यादेः समगुणस्तिगणेन परमाख्यादिना सप्त सम्बन्धो न जनयति किंतु यदि स्तिगणः स्तिगणे
 न कृतः कृतोक्त सप्त स्तिगणगुणो जयति तदा विषममात्रत्वाद्भवति तथा परस्परं सम्बन्धः नियममात्रायां बन्धो जयतीत्युक्तं ततो विषममानानिरूप
 णाभं मात-इति दुस्समिपुणतुयरांतगतायादि ॥ स्तिगणस्य परमाख्यादेः स्तिगणगुणानेव सप्त परमाख्यादिना धनो जयितुमर्हति तदा नियमात्रादि
 फादिगुणानेन परमाख्यादिनतिपायः । कृतगुणस्यापि परमाख्यादेः कृतगुणान परमाख्यादिना सप्त यदि बन्धो जयति तदा तस्यापि तेन तात्पर्यं

बन्धनपरिणामे य लुक्कबन्धनपरिणामे य । समणिद्वयाएवंधो नहोडसमलुक्कयाएव्णिणहोड । वेमातगिद्व
 लुक्क त्तेणवधोखंधाणं । गिद्वस्सगिद्वेणद्वयाहिण लुक्कस्सलुक्केणद्वयाहिण । गिद्वस्सलुक्केणउव्वेडवधो

नपरिणामस्य कृतगुणनपरिणामस्य । मन्वानस्तिगणतायां न जनयति बन्धः समानकृततायां च । वेमागतिगुण-त्वेनतुयन्तो जयत्यत्र ॥ १ ॥ स्तिगण
 योतां प्रथितयो कृतयो जयत्येवमिति । बन्धः स्तिगणस्य कृतयो जयत्येवमिति । २ ॥ मातेपरिणामो जयति ! कतिविधः प्रश्नः ? गौतम । द्वि

म संगणाम प० गीत प० अर्थ प० गत प० रत प० स्तिगणप० अगुण लघुप० अर्थप० १० । यद्यपि परिणामेभं भते कति विधे प० गी द्दिद्व प० । बन्धन पा
 णामना ॥ भगवन् कृतता भट गौतम टोय भट । त गतप० लुक्कगुणप० । १० गत बंध परिणाम लुक्क बंध परिणाम । समणिगतायंभां नको
 समगुणतायां विना भोति वेमाद्विद्व लुक्क गतं बंधो समगुण । १० गतं विम स्तिगण बंध परिणाम एव विम लुक्क बंध परिणाम एव सगीता स्तिगण
 रिणाम भवन नो यथा ह्ये अन्तता न ह्ये जी स्तिगण पपमाण गादि स्तिगण लणमात्रे परमाण यानो बंध ह्ये तो निसे वृथादि गण परमाणु योयंभा
 ये लुक्क गुण परमाणु यादि कृत गुण परमाणु या साधे ना ह्ये तो तदभां मिश्रेण वे प्रादि गुण लुक्क कृतयो बंध वेम ह्ये । विद्वस्सतिगण द्वादि

कादिगुणेनैव नान्यथा । यदा पुनः स्निग्धरूक्षयो बंधस्तदा कथमिति चेदतन्नाह-निद्वरसलुक्खेत्त्यादि ॥ स्निग्धस्य रूक्षेण राह बन्धमुपैति उपपद्यते जघन्यवर्जो विप्रमः समो वा किमुक्तं जघति एकगुणस्निग्धमेकगुणरूक्षं च मुक्ता अपस्य द्विगुणस्निग्धादिद्विगुणरूक्षादिना सर्वेषां बन्धो जघतीति

जहन्नवज्जो विसमो समो वा ॥ २ ॥ गतिपरिणामेणं जते ! कतिविहे पस्सत्ता ? गोयमा ! दुबिहे पस्सत्ते , तजहा—फुसमाणगतिपरिणामेणं अफुसमाणगतिपरिणामेय । सठाणपरिणामेणं जते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! पचबिहे पस्सत्ते तजहा—परिमण्डलसंठाणपरिणामे जाव आयतसंठाणपरिणामे । जेदपरिणामेण जते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! पंचविहे पस्सत्ते , तजहा—खंछाजेदपरिणामे जाव उक्कारियाजेद

विध. प्रज्ञप्तस्तद्यथा-स्पृशद्गतिपरिणामश्चा स्पृशद्गतिपरिणामश्च । सस्थानपरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-परिमण्डलसस्थानपरिणामो यावदायतसस्थानपरिणामः । जेदपरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चविधः प्रज्ञप्त

एव लक्खरसलुक्खण दुयाहि एवा निसरस लुक्खण उवइ वधा जहन्नवज्जो विसमो समो वा । स्निग्ध रूक्ष साथे बंधपामे जघन्य वर्जो नै विप्रम सम इवे एकगुण स्निग्ध एकगुण रूक्ष मूक्तो नै विशेष विमणो स्निग्ध द्विगुण रूक्षादि सर्वं मुं बंध इवे कक्षा बंधन परिणाम गति परिणाम कहैके । गति परिणामेण भंत कतिविहे प गो० दुबिहे पं तं । हे भगवन् गति परिणामना केतला भेट कक्षा गौतम टाय भेटे कक्षा ते कहैके । फुसमाण गति प० अफुसमाण गति प० । स्पर्शगति परिणाम जे वस्सातरं फरसोने गति करे ते स्पर्शक केतला एकत्वेन फरसोने चाले केतला एक अण फरसो चाले । संठाण परिणामेणं भंत कतिविहे प० गोयमा पंचविहे पं तं । सस्थान परिणाम ना भगवन् केतला भेट गौतम पाच भेट । परिमण्डल संठाण प० जाव आयतसंठाण प० । परिमण्डल सस्थान परिणाम जा लगे आयत परिणाम । भेट परिणामेणं भंते कतिविहे पं० गो० पंचविहे पं० तं० खंछा भेट प० जाव उक्कारिय भेट प० । भेट परिणामना हे भगवन् केतला भेट हे गौतम पचप्रकारे कक्षा ते कहैके खंड भेट परिणाम जालगे उक्कारिका भेट परिणाम ।

उक्तो वन्तपरिणामो ऽपूना गतिपरिणाममाह-गन्धपरिणामेण ज्ञते । इत्यादि ॥ त्रिविधो गतिपरिणाम स्तद्यथा-स्पृशद्गति परिणामो ऽस्पृशद्गतिपरिणामश्च, तत्र वस्तुतरे स्पृशतो यो गतिपरिणाम स्पृशद्गति परिणामो यथा टिङ्गुरिकाया चानभ्यापरि यजेन तियग्प्रजिमा या, साहि तथाप्रजिमा सती अपान्तराले जल स्पृशतीस्पृशती गच्छति यातजनमसिद्धमतत्' तथा स्पृशतो गतिपरिणामो ऽस्पृशद्गतिपरिणामो यद्वा न केनापि सहापान्तराले संस्पृशानमनूजवति, तस्या स्पृशद्गतिपरिणाम इति ज्ञायः, 'प्रमोतु व्याचक्षते स्पृशद्गतिपरिणामो नाम येन प्रयत्नविशेषात् क्षेत्रप्रदेशात् स्पृशद्गच्छति अस्पृशद्गतिपरिणामो येन क्षेत्रप्रदेशात् न स्पृशत्तत्र गच्छति तत्र तु नामहै तत्र, त्वव्यापिनया तत्प्रदेशस्य स्पृशन्त्यतिरक्तेण गतेरसम्भवात्' बहुश्रुतेन्याया परिजापनीय अत्रैव प्रकारतत्त्वात्-अत्रैव दीर्घगतिपरिणामेय दृष्टगतिपरिणामेय इति ॥ अथ नेति प्रकारेण्यथावा गतिपरिणामो द्विविधः, तथा दीर्घगतिपरिणामो द्रव्यगतिपरिणामश्च, तत्र विप्रलब्धत्वात्तद्व्याप्तिपरिणामो दीर्घगतिपरिणाम स्तद्विपरीतो द्रव्यगतिपरिणामः, परिमण्डलादिस्थानविशेषस्य जेदादयश्च प्रागेव व्याख्याता इति न ज्ञायो व्याख्यात, अगुह्यपुपरिणामो नामादिपुद्गलानां ॥ कर्मगमनासादृश्यादङ्गुलरुपया इति कथनात्, तथा अगुह्यद्व्याणा आकाशादीना अगुह्यपुपरिणामप्राप्तमप्य

परिणामे । वन्तपरिणामेण ज्ञते ! कतिविहे पश्यते ? गोयमा ! पचविहे पश्यते, संजहा-कालवन्तपरिणामे जाव सुक्लिप्तवन्तपरिणामे । गन्धपरिणामेण ज्ञते ! कतिविहे पश्यते ? गोयमा ! दुर्विहे पश्यते, तं

स्तद्यथा-राशजेटपरिणामो यावदुत्कटिकाजेटपरिणाम । वणपरिणामो जटस्त । कतिविधः प्र० ३ गोयमा । पचविहः प्रजतस्तद्यथा-का लवणपरिणामो यावच्छुक्रजणपरिणाम । गन्धपरिणामो जटस्त । कतिविधः प्रपञ्च १ गोयमा । द्विविधः प्र० तद्यथा-सुरजिगन्धपरिणामश्च

अस्य परिणामे ण भते कतिविहे प गो० पचविहे प त । वणं परिणामना भगवन् केतला भेत् कच्छा हे गोयमा पाच प्रकारे तच्छा ते कच्छे । कालवण प जाव कृत्रिप्तवण० । कालो वणप० जातमे धालो वणप० । गन्धपरिणामे ण भते कतिविहे प गो० दृविहे प० तं० । गन्धपरिणामना केतला भगवन्

लक्षणं तेन गुरुलघुपरिणामोपि द्रष्टव्यः सचौदारिकादिद्रव्याणां तैजसद्रव्यपर्यन्तानामवसेय', उदात्तियवैरुद्विग्राह्यगते उद्यगुरुलघुद्वयादिवच

जहा—सुस्निग्धपरिणामे य दुस्निग्धपरिणामेय । रसपरिणामेणं जते ! कतिविहे पस्सते ? गोयमा ! पंच विहे पस्सते, तंजहा—तिस्सरसपरिणामे जाव मज्जररसपरिणामे । फासपरिणामेणं जते ! कतिविहे, पस्स ते गोयमा ! अष्टविहे पस्सते, तजहा—कक्कफासपरिणामे जाव लुक्कफासपरिणामे य । अगुरुलघुपरिणामेणं जते ! कतिविहे पस्सते ? गोयमा ! एगागारे पस्सते । सहपरिणामेणं जते ! कतिविहे पस्सते ? गोयमा ! दुविहे पस्सते, तजहा—सुस्निसहपरिणामे य दुस्निसहपरिणामे य ॥ सेत्त अजीवपरिणामे ॥ इ

दुरजिगन्धपरिणामश्च । रसपरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—तिस्सरसपरिणामो यावन्मधुररसपरिणामः । स्पर्शपरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । अष्टविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—ककंशस्पर्शपरिणामो यावद्भूतस्पर्शपरिणामश्च । अगुरुलघुपरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । एकाकारः प्रज्ञप्तः । सहपरिणामो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । द्विविधः प्र

भट्ट कच्छा गौतम दाय भेट्ट कच्छा ते कहैछे । सुस्निग्धपरि० दुस्निग्धपरि० रसपरिणामेणं भते कतिविहे पं० गोयमा पंचविहे पं० तं० । सुस्निग्धपरिणाम दुरतिगन्धपरिणाम रसपरिणामना भगवन् केतला भेट्ट कच्छा गौतम पंचप्रकारे कच्छा ते कहैछे । तिस्सरसपरि० जाव मज्जररसपरि० फासपरिणामेणं भते कतिविहे पं० गोयमा अष्टविहे पं० तं० । तौषीरसपरिणाम जालगे मंठीरसपरिणाम स्पर्शपरिणामना भगवन् केतला भेट्ट कच्छा गौतम षट् प्रकारे ते कहैछे । कक्कफासपरि० जाव लुक्कफासपरि० अगुरुलघुपरिणामेणं भते कतिविहे पं० गोयमा एगागारे पं० । ककंशस्पर्शपरिणाम जालगे लूतस्पर्शपरिणाम अगुरुलघुपरिणामना हे भगवन् केतला भेट्ट कच्छा गौतम १ भेट्ट अगुरुलघु । सहपरिणामेणं भते कतिविहे पं० गोयमा दुविहे पं० तं० । सहपरिणामना केतला भेट्ट कच्छा गौतम २ भेट्ट कच्छा ते कहैछे । सुभसहपरि० दुस्निसहपरि० सेतं अजीवपरिणामे पस्सणाए परिणाम पय सत्तात्त ॥ सुभसहपरि०

नात् ॥ सुतिनरेति ॥ शुननन्दः ॥ दुःखसद्वेति ॥ अशुननन्दः ॥ इति श्री मन्मथगिरिविरचितयां प्रज्ञापनाटीकायां त्रयोदश पद समाप्तम् ॥

१३

॥ तदेव ध्यायता त्रयोदशपदनिदानं चतुर्दशगणितं तस्य सायमभिमतम् ॥ इति गन्तव्यं गन्तादिनामा जीवपरि
णाम उक्तः सामान्येन सामान्यं विज्ञापनमस्तु सद्यः विज्ञापनं कस्य त्कपि प्रतिष्ठायाः, तत्रैकविद्यानामपि कीपाटिकपयतावात् सकपा
यित्वा जीवः कर्मणोयोग्यान् पुद्गलान् आदत्त इतिवचनात् प्रधानवन्धनत्वाच्चादायेव विज्ञापनः कथायपरिणामः प्रतिपादनायमिदमारब्धते-त
त्रचेदमादिसून-कथय जत । कथाया इत्यादि ॥ कति क्रियत्सत्याका कथाया समितिपूर्वम् । जदन्त । परमकल्याणयोगिन् कथाया प्रज्ञप्ता क
पविलेखने, कपति विलसन्ति कमरूप द्वेन सुरादु-एस्योत्पादनायति कथाया कौशादिक प्रायप्रत्ययो निपातनाय ककारस्य प्रकारः यदिवा क
लुषपाति शुद्धस्वजाय संत कर्म मलिन कुर्वन्ति जीवमिति कथायाः पूर्वम्, प्रायप्रत्ययनिपातनाय कलुषशब्दस्य गिजन्तस्य कथायादशः, उक्त्या-
सुदुकावदुसस्य कागलेत्तकरातितजम्हा । कदासतिजयजीव लेककथायत्तिवुत्ति ॥ १ ॥ निर्वचनसून शुशार्थ नैरयिकादिदशकसूत्रमपि सुगमं, क

ति परिणामपदं सम्प्रतं ॥ १३ ॥ कतिपि जते ! कथाया पश्यता ? गोयमा ! चत्तारि कथाया
पश्यता, तंजहा-कोहकसाए माणकसाए मायाकराए लाजकराए । नैरइयाणं जने ! कइकराया पश्यता

ज्ञप्तस्तथा-सुरनिशब्दपरिणामश्च दुरजिज्ञाब्दपरिणामश्च । समाप्ताऽजीवपरिणामः ॥ इति श्री मदुपाध्यायरायचन्द्र गणि ज्ञाप्य ज्ञानकचन्द्र र
चिते प्रज्ञापनानुवाद परिणाम पद समाप्तम् ॥ १३ ॥ कति जदन्त । कथाया प्रज्ञप्ता ? गोयमा । चत्वार कथायाः प्रज्ञ

परिणाम दुःखं अष्टपरिणाम एतल इति अजीवपरिणामकक्षा ॥ इति प्रज्ञापनानां ष परिणाम प्रष्ट तैरमी समाप्त श्रवो ॥ १३ ॥ कतिवि
देष भन्ति कथाया पं० गोयमा चत्तारिकथाया पं० तं० । द्विने १४ कथायभाव उद्देशे केने रीते भगवन् कथायकक्षा जीतम ४ रीते कक्षा ते कहेछे ।
कोहकसाया माणक० मायाक० लोहक० नैरइयाण भन्ति कतिकथाया पं० गोयमा चत्तारिकथाया पं० तं० । कथायप्राय मानकप्राय मायाकथाय

उपडहिणं जंते । इत्यादि ॥ कतिपु कियत्प्रकारेषु स्थानेषु प्रतिष्ठितो जदन्त । क्रोधः ? जगज्जानाह-चतुःप्रतिष्ठित स्तवथा-आत्मप्रतिष्ठित इत्या

? गोयमा ! चत्वारि कसाया पखत्ता, तंजहा-कोहकसाए जाव लोभकसाए । एवं वेमागियाणं । कति पतिष्ठिएणं जंते ! कोहे पखत्ते ? गोयमा ! उडपडहिण कोहे पखत्ते, तंजहा-आयपतिष्ठिए परपडहिण तदुजयपडहिण अडहिण । एवं नेरडयाणं जाव वेमागियाणं दंऊनु, एवं माणेणं दंऊनु, मायाए दंऊनु, लो जेणं दंऊनु । कहिणं जंते ! ठाणेहिं कोऊप्पत्ती जवति ? गोयमा ! चउहिं ठाणेहिं कोऊप्पत्ती हवइ तज

स्तवथा-क्रोधकषायो मानकषायो मायाकषायो लोभकषायः । नैरयिकाणा जदन्त । कति कषायाः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । चत्वारः कषायाः प्रज्ञप्ता स्तवथा-क्रोधकषायो यावलोभकषायः । एवं वैमानिकानाम् । कतिप्रतिष्ठितो जदन्त । क्रोधः प्रज्ञप्तः । गौतम । चतुःप्रतिष्ठित प्रज्ञ मस्तवथा-आत्मप्रतिष्ठितः परप्रतिष्ठितस्तदुजयप्रतिष्ठितोऽतिष्ठितः । एव नैरयिकाणां यावद्वैमानिकाना दण्डक । एवं मानेन दण्डकः, मा यादण्डकः, लोभदण्डकः । कतिजि भदन्त । स्थानैः काधोत्पत्ति स्यात् ? गौतम । चतुर्भिः स्यामै क्रोधोत्पत्तिर्भवति तवथा-क्षेत्र प्रतीत्य,

लोभकषाय नारकोने इ भगवन् कीनलाकषाय कक्षा हे गौतम ४ कषाय ते कहैरे । कोहकसाया जाव लोभकसाया एवं जाव वेमागियाणं कतिपति णं जंते कोहे पं० गोयमा चउपतिष्ठिए कोहे पं० तं० । क्रोधकषाई पिण जां लोभकषाई पिण इम जां लगे वैमानिकताई कीनलापान-ने प्रकार भगवन् क्रोध कक्षा हे गौतम ४ प्रतिष्ठित क्रोध कक्षा ते कहै । आयपतिष्ठिए परपतिष्ठिए तदुभयपतिष्ठिए अडहिण एवं नेरडयाणं जाव वेमागियाणं दंऊनु । पोतै कोइ उपायचीनवीने कोपे ? परप्रतिष्ठितपरने उदारे क्रोध २ वेने उदारे स्वपरने उपायै क्रोध ४ पोतानोदेहोथीक्रोध इम नार कोने जां लगे वैमानिकने । एव माणेणं दंडओ मायाए दंडओ लोभेणदंडओ कतिविहणंठाणेहिं कोऊप्पत्ती गोयमा । इम माननोदंडक मायानोदंडकं लोभनो पिण इमहौल कीतले मेदे संस्थाने क्रोधनो उत्पत्तिहुवे इ गौतम । चउहिंठाणेहिं कोहोप्पत्ती भवति खित्तपदुच्च वट्ठु पंडुच्च सरोरं पदुच्च उवहि

दि आत्मन्येव प्रतिष्ठित आत्मप्रतिष्ठितः किमुक्तं ज्ञवति-स्वयमाचरितस्य ऐहिक प्रत्यपायमवबुध्य यदा कश्चिदात्मन एवोपरि क्रुध्यति तदा आत्मप्रतिष्ठितः क्रोध प्रतिष्ठित इति, यदा पर उदीरयति आक्रोशादिना क्रोध तदा किल तद्विषयः क्रोध उपजायत इति स परप्रतिष्ठित इति, नैगमनयदर्शनमेतत् नैगमनयोहि तद्विषयमाश्रेयापि तत्प्रतिष्ठित मन्यते यथा जीवसम्यग्दर्शनमजीवसम्यग्दर्शनमित्यादयो ऽष्टौ जङ्गाः सम्यग्दर्शनस्याधिकरणाचिन्तायामावश्यकं तदुज्जयप्रतिष्ठित आत्मपररूपोजयप्रतिष्ठित यदा कश्चित्तथाविधापराधवशादात्मपरविषयक्रोध माधत इति, अ प्रतिष्ठितो नाम यदेव स्वय दुश्चरणमाक्रोशादिकश्च कारण विना निरालम्बनस्य केवलक्रोधवेदनीयादुपजायते, स हि नात्मप्रतिष्ठित स्वय दुश्चरणाजावतश्चात्मविषयत्वाजावात्, नापि परप्रतिष्ठित. परस्यापि निरपराधतया अपराधसम्भावना अजावत. क्रोचालम्बनत्वायोगात्. दृश्यते च कस्यापि कदाचिदेवमेव केवलक्रोधवेदनीयोदयादुपजायमान. क्रोध स्तथाच स पश्चाद्भूते-अहो मे निकारणकोपो नैषधिकरूप जावते, नच किंचिद्विनाशयतीति, अत एवोक्त पूर्वमहर्षिर्जि-सापेक्षाणि निरपेक्षाणि च कर्माणि फलविपाकेषु सोपक्रम निरुपक्रम च दृष्ट यथा युक्तमिति, एवं मानमायालोका अपि आत्मपरोजयप्रतिष्ठाश्च जावनीयाः, तदेवमधिकरणभेदेन जेद उक्तं सम्प्रतिकारणजेदतो जेदमाह-कहिण जते । ठा गहि कोहुप्पत्ती हवइ इत्यादि ॥ तिष्ठत्येजिरिति स्थानानि कारणानि कतिजि. कियत्सस्याकै स्थानै कारणै. क्रोधोत्पत्ति ज्ञवति १ जगवानाह-चतुर्भिः स्थानैः तान्येव स्थानान्याह-खंत पडुच्च इत्यादि ॥ तत्र नैरयिकाणा नैरयिकक्षेत्र प्रतीत्य तिरश्चा तिर्यक्क्षेत्र मनुष्याणा मनुष्यक्षेत्र देवाना

हा-खितं पडुच्च वल्युं पडुच्च सरीरं पडुच्च उवहिं पडुच्च । एवं नेरडयाणं जाव वेमाणियाणं । एवं माणेणवि

वस्तुम्प्रतीत्य, शरीरम्प्रतीत्य, उपधि प्रतीत्य । एव नैरयिकाणा यावद्वैमानिकानाम् । एव मानेनापि माययापि लोकेनापि । एवमेतेपि

पडुच्च एव नेरडयाण जाव वेमाणियाणं । ४ ठिकाणै क्रोधनो उत्पत्ति इवै नारकोने नारकक्षेत्रे १ इतराचेनन अचेतना त्रित्य शरीरायोदीय सख्यान उपरण द्रव्यादिहरण इमनारकोने जालगे वेमाणिकने । एवं माणेणवि एवं मायाए सोभेणवि एवं एते चत्तारिदुगा कर्तिविषेण भते कोहं पं० गोयमा

देवक्षेत्रं ॥ वस्तुं पुरुषेति ॥ वस्तुं सचेतनमचेतनं वा शरीरं प्रतीत्य दुःसंस्थितं विरूपं वा, उपधिं प्रतीत्येति, यद्यस्योक्तिरुक्तं तस्य तच्चौरादिनाप ह्रियमाणमन्यथावा प्रतीत्य' एव नैरयिकादिदण्डकसूत्रमपि, सम्प्रतिसम्यग्दर्शनादिगुणविधातत्वेन जेदमाह-कउविहेणं भंते । इत्यादि ॥ अत्र न्तानुबन्ध्यादिशब्दार्थसंगे कर्मप्रकृतिपदे वक्ष्यामो भावार्थस्त्वयं-सम्यक्गुणविधातकदनन्तानुबन्धी देशविदितिगुणविधाती अप्रत्याख्यानः सर्ववि

मायाएवि लोभेणवि । एवं एतेवि चत्वारि दण्डगा । कतिविहेणं भंते ! कोहे पस्सत्ते ? गोयमा ! चउविहे कोहे पस्सत्ते, तंजहा-अणंताणुबन्धी कोहे अपचस्सकाणावरणे कोहे पचस्सकाणावरणे कोहे संजलने कोहे । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । एवं माणेणं मायाए लोभेणं एएवि चत्वारि दण्डगा । कतिविहेणं भंते ! कोहे पस्सत्ते ? गोयमा ! चउविहे कोहे पस्सत्ते, तंजहा-अणोगणिहत्तिए अणोगणिहत्तिए उवसत्ते

चत्वारो दण्डकाः । कतिविधो जदन्त । क्रोधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । चतुर्विधः क्रोधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अनन्तानुबन्धी क्रोधोऽप्रत्याख्यानानावरणः क्रोधः प्रत्याख्यानानावरणः क्रोधः संज्वलनः क्रोधः । एवं नैरयिकाणां यावद्वैमानिकानाम् । एवं मानेन मायया लोभेनैतेपि चत्वारो दण्डकाः । कतिविधो जदन्त । क्रोधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । चतुर्विधः क्रोधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-आज्ञोगनिर्वर्तितो ऽनाज्ञोगनिर्वर्तित उपशान्तोऽनुपशान्तः ।

चउविहे कोह पं० तं० । इमं मानपिणं हवै इमं मायापिणं लोभपिणं हवै इमं एहना ४ दण्डके काहिवा कीतले भेदे क्रोधहवै गौतम ४ प्रकारैहवै ते कहै । अणताणुबन्धकोहे अपचस्सकाणावरणेकाहे पचस्सकाणावरणेकाहे संजलनेकोहे एव नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । अनन्तानुबन्धीक्रोधः अप्रत्याख्यानोक्रोधः प्रत्याख्यानानावरणोक्रोधः संजलनक्रोधः इमं नारकी जांलगै वैमानिक । एवं माणेणं मायाए लोभेणं भंते एव एतेचत्वारिदण्डगा कतिविहेणं भंते कोहे पं० गोयमा चउविहेकोहे पं० तं० । इमं मानमायालोभः इमं एहना ४ दण्डके कीतला भेट भगवन् क्रोधनाकक्षा हे गौतम ४ भेट क्रोधकक्षा ते कहै । अज्ञोगनिवृत्तिए अज्ञाभांगनिवृत्तिए उवसत्ते अणुवसत्ते एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । जाणनै उपावै अजाणतो उपावै उपसात उदयवसान् इमं नारकी

रतिगुणविधाती प्रत्याख्यानावरण यथाख्यातचारिणविधातक संश्रयलन एता शत्रुरोपि नैरयिकादिदण्डकक्रमेण चित्तयति । एवं मानमायालोभा
 गपि प्रत्येक चतुर्विधा सामान्यतो दण्डकक्रमेण च जावनीयाः, सम्प्रत्येतेपामेव क्रोधादीना निवृत्तिजदतोऽवस्थाजेदतश्च जेदमाह-कडाविहेण
 जते । इत्यादि ॥ यदा परस्वापराध सम्यगवबुध्य कोपकारण च व्यवहारतः पुष्टमवलव्य नान्यथास्य शिखीपजायते इत्याजोग्य कोप च विधत्ते त
 दा स कोप आजगनिर्वर्त्तितः, यदात्वनमेव तथाविधमूदुत्तवज्ञा हुणदोषविचारणाशून्यः परवशीभूय कोप कुरुते तदा स कोपो नाजोगनिर्वर्त्ति
 त, उपज्ञान्तोन्दयावस्थः अनुपज्ञान्त उदयावस्थ एवमेतद्विषयं दण्डकसूत्रमपि जावनीय, एवं मानमायालोभा प्रत्येक चतु प्रकारा सामान्य
 तो दण्डकक्रमेण च वेदितव्या, सम्प्रतिफलजदेन कालत्रयवर्त्तिनां जेदमजिघातुकाम आह-जीवेण जते । कडाहिं ठाणेहिं अठकम्मपगळीलु पिणि
 सु इत्यादि ॥ जीवा जदन्त । कतिजि स्थानैरष्टौ कर्मप्रकृती श्रितवन्त चयन नाम कषायपरिणतस्य कर्मपुद्गलोपादानमात्रं जगवानाह ? गौतम ।
 चतुर्जिःस्थानै स्तद्यथा-क्रोधेन मानेन मायया लोभेन, एवं नैरयिकादिदण्डकेपि वक्तव्य, एष दण्डकोऽतीतकालविषय, एवं वर्त्तमानकालजवि

अनुवसते । एवंनेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । एवं माणेणवि मायाएवि लोभेणवि चत्तारि दंढगा । जीवाणं
 जते ! कतिहिं ठाणेहिं अठपापकम्मपगळीलु पिणिंसु ? गोयमा ! चउहिं ठाणेहिं अठकम्मपगळीलु चिं

एवं नैरयिकाणा यावद्वैमानिकानां । एवं मानेनापि माययापि लोभेनापि चत्वारो दण्डकाः । जीवा जदन्त । कतिजि स्थानैरष्टौ पापकर्म
 प्रकृतीश्रितवन्तः ? गौतम । चतुर्जि स्थानैरष्टौ पापकर्मप्रकृतीश्रितवन्त स्तद्यथा-क्रोधेन यावद्वैमानिकानां । एवं नैरयिकाणां यावद्वैमानिकानां ।

नौपरै जांलगै वैमानिकताइ । एवं माणेणवि मायाएवि लोभेण चत्तारि दंढगा जीवेण भंते कतिहिं ठाणेहिं अठपापकम्मपगळीलु पिणिंसु गोयमा ।
 इम मानमाया लोभनापिण णहना चारदंढकल्लया जीवना हे भगवन् १ वरमे केतसे ठामेकरोने ८ पापपक्कति अतोतादि ३ कालेवाधांवांधेहे वांधेहे
 हे गौतम । चउहिं ठाणेहिं अठपापकम्मपगळीलु पिणिंसु कोहेणमाणेण मायाएणलोभेण एव नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । ४ ठामे ८ कर्मपक्कतिवांधी

लीकाया पञ्चसङ्गहटीकाया चाजिहितमिति ततोऽवधार्य, वन्धनं नाम ज्ञानावरणीयादिकर्मपुद्गलानां प्रयोक्तृप्रकारेण स्वस्वावाधाकालोत्तरकारण
निपत्तानां यद्भूयऋषायपरिणतिविशेषा निष्काचन उदीरणासुदीरणाकरणवशात् कर्मपुद्गलानामनुदयप्राप्तानामनुदयावलिज्ञानां प्रवेजनं तदपि हि किं
चित्तथाविधकषायपरिणतिवशाद्भवतीति चउहि ठाणेहि उदीराहसु उदीरन्ति उदीरिस्सतीत्युक्तं, अन्यथा कषायव्यतिरिक्तोणापि क्षीणसाहोदये
ज्ञानावरणादीनां सुदीरिकावर्तते इति, वेदना स्वस्वावाधाकालक्षया दुदयप्राप्तस्य उदीरणाकरणेन वा उदयमुपनीतस्य कर्मण उपजोगः, निर्जरा-
कर्मपुद्गलानामनुज्जयानुज्जयकर्मत्वापादानमात्मप्रदेशैः सञ्ज्ञिष्टानां ज्ञानावरणीयादिकर्मपुद्गलानामनुज्जय २ शासनमिति जाव, उक्तञ्च पुत्रकथ कर्म
साधनानिज्जराइति, इयञ्च देशनिजरा द्रष्टव्या कषायजनितत्वात् न सर्वनिजरा साहि निष्कषायस्य सर्वनिरुदयोगस्य मोक्षनासादमधिरोहतो न

कतिहि ठाणेहि अण्ठकम्मपगळीनु उवचिणिंसु ? गोयमा ! चउहिं ठाणेहिं अण्ठकम्मपगळीनु उवचिणिंसु,
तंजहा—कोहेणं जाव लोजेणं । एवं नेरडया जाव वेमाणिया । जीवाण पृच्छा, गोयमा ! चउहिं ठाणेहिं
उवचिणिंति कोहेणं जाव लोजेणं । एवं नेरडया जाव वेमाणिया । एवं उवचिणिस्सति । जीवाणं जंतं !
कतिहिं ठाणेहि अण्ठकम्मपगळीनु बंधिंसु ? गोयमा ! चउहिं ठाणेहिं अण्ठकम्मपगळीनु बंधिंसु तजहा—

उपचितवन्तस्तद्यथा—क्रोधेन यावल्लोजेन । एवं नेरयिका यावहैमानिका । जीवानां पृच्छा, गौतम । चतुर्भिः स्थानैः रुपचिन्वन्ति क्रोधेन या
वल्लोजेन । एवं नेरयिका यावहैमानिकाः । एवंमुपचेष्यन्ति । जीवा जदन्त । कतिभिः स्थानैः रूपा कर्मप्रकृतीवद्भवन्तः, गौतम । चतुर्भिः स्थानैः

उपचरे गौतम । चउहिं ठाणेहिं अण्ठकम्मप-गळीनु उवचिणिंसु कोहेणं जाव लोहेणं एवं नेरडयाणं जाव वेमाणिया । ४ ठामे ऽ कर्मप्रकृति बाधे बांधे
बाधस्यै क्रोध जालगे लोभ इमं नारकोनीपरे जालगे वेमानिक । एवं उवचिणिस्सति जीवाण भते कतिहिं ठाणेहिं अण्ठकम्मपगळीनु बंधिंसु गोयमा ।
इमं जीव ऽ कर्मप्रकृतिविशेषे बाधे २ जीवने भगवन् केतलेठामे ऽ प्रकृतिबाधे गौतम । चउहिं ठाणेहिं अण्ठकम्मपगळीनु उवचिणिंसु कोहेणं जाव लोहेण एवं नेरडयाणं जाव वे

यत्कालविषयावपि वाच्यी, एवमुपचयबन्धोदीरणवेदमनिर्जराविषया अपि प्रत्येक त्रयस्थयो दशरुका वाच्या इति सर्वैरुपादादशदशरुकाः । तत्रोपचयो नाम स्वस्वाभावाकालस्योपरि ज्ञानावरणीयादिकमंपुद्गलानां वेदनायं निषेकः सर्वैव-प्रथमस्थितौ सर्वप्रज्ञत द्वितीयस्यां स्थितौ विज्ञेयहीनं, ततोपि तृतीयस्यां विशेषहीन एव विशेषहीन २ तावद्वाच्य यावत्तत्कालमध्यमानायः स्थिते श्रमा स्थिति रेतसु सविस्तर कर्मप्रकृति

णिंसु, तंजहा—कोहेण जाव लोनेण । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । जीवेण जंतं ! कतिहिं ठाणेहिं
छठकम्मपगळीउ चिणंति ? गोयमा ! चउहिं ठाणेहि तंजहा—कोहेण जाव लोनेण । एवं नेरइया जाव
वेमाणिया । जीवेण जंतं ! कतिहिं ठाणेहिं छठकम्मपगळी चिणंस्सति ? गोयमा ! चउहिं ठाणेहिं छठ
कम्मपगळीउ चिणिस्सति तंजहा—कोहेण जाव लोनेण । एव नेरइया जाव वेमाणिया । जीवाणं जंतं !

जीवा जदन्त । कतिजिः स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति ? गौतम । चतुर्जिः स्थाने सद्यथा—कोधेन यावज्जोनेन । एव नेरइया यावहुंया
निमा । ग्रीया जदन्त कतिजिः स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति ? गौतम । चतुर्जि स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति, तद्यथा—कोधेन यावज्जोने
न ।

गौ कतिहिं ठाणेहिं छठकम्मपगळीउ चिणंति गोयमा । चउहिं ठाणेहिं तंजहा—कोहेण जाव लोनेण । एवं नेरइया जाव वेमाणिया जीवा
जदन्त । कतिजिः स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति ? गौतम । चतुर्जि स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति, तद्यथा—कोधेन यावज्जोने
न ।

व खाभिणं एवं नेरइयाणं । ४ ठाणे ८ कर्मप्रकृतिविशेषे बाधे कोध जालणे लोभताइ इम नारका

या जोदाण भते कतिहिं ठाणेहिं छठकम्मपगळीउ चिणंति गोयमा । चउहिं ठाणेहिं तंजहा—कोहेण जाव लोनेण । एवं नेरइया जाव वेमाणिया जीवा
जदन्त । कतिजिः स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति ? गौतम । चतुर्जि स्थाने रहौ कर्मप्रकृती श्रियोति, तद्यथा—कोधेन यावज्जोने
न ।

वति न शेषस्या तगव चतुर्विंशतिदशकसूत्रमप्यविरुद्धं देशनिर्जरायाः सर्वकालं सर्वेषामपिज्ञावात्, सम्प्रतिपत्पटमधिकृत्य प्राक् सूत्राण्युक्तानि
तानि विनेयजनानुग्रहाय सङ्गृह्यणिगाथया निर्दिशति-आथपाहिहइत्यादि ॥ प्रथम सामान्यसूत्र सुप्रतीतमिति न सगृहीत द्वितीयमात्मप्रातस्थित
पदोपलक्षितं सूत्र ततो नन्तानुबन्धिपदोपलक्षितं तदनन्तरमाजोगपदोपलक्षितं ततश्चयोपचयबन्धोदीरणावेदनानिर्जरावधयाणि क्रमेण सूत्राणि अ

कोहेणं जात्र लोत्नेण । एवं नेरइया जाव वेमागिया बंधिसु बंधंति अधिरस्सति उदीरेंसु उदीरंति उदीरि
स्सति, वेदिंसु वेदंति वेदिस्संति, निज्जरेंसु निज्जरंति निज्जरिस्संति । एवं एते जीवादीया वेमागिया प
ज्जवसाणा अण्ठारसदंठगा जाव वेमागिया निज्जरेंसु निज्जरति निज्जरिस्सति । अण्ठारपतिष्ठितिस्वेत्तं ऊप

नै रष्टो कमंप्रकृतीवर्द्धन्त स्तद्यथा-क्रोधेन यावल्लोभन । यम नैरधिका यावद्वैमानिकाः । बन्धितवन्तो वध्नन्ति जत्स्यन्ति । उदीरितवन्तो उ
दीरयन्ति उदीरिष्यन्ति । वेदितवन्तो वेदयन्ति वेदिष्यन्ति । निर्जरितवन्तो निर्जरयन्ति निज्जरिष्यन्ति । आत्मप्रतिष्ठितक्षेत्र प्रतीत्यानन्तानु
बन्धिआजोगे चयोपचयबन्धोदीरणा तथा वेदनिर्जराचैव ॥ १ ॥ इति श्री मनुपाध्यायरामचन्द्र गाणि विनेयेन ऋषि नानकचन्द्रण विर

माणिया बंधिम् बधति बंधिस्सति । ४ ठामे क्रोधं जालगे लोभं इमं नारको जालगे वैमानिकतां बाधां बाधे बांधस्य । उदीरिसु उदीरति उदीरिस्सति
वेदेसु वेदेति वेदिस्सति निज्जरेस् निज्जरेत निज्जरिस्सति एव । उदीरां उदीरे उदीरमे वेधां वेद वेदसां निज्जरेां निज्जरे निज्जरसां इमं । एते जीवादीया
वेमागिया पज्जवसाणा अण्ठारसदंठगाभा० जाव वेमागिया निज्जरेम् निज्जरेत निज्जरिस्सति । एतस्माज्जीवादिथको वैमानिकपर्यंत १८ दंडको जालगे
वैमानिक निज्जरी निज्जरे निज्जरसां द्विवे सगृह्यणनौगाथा वद्वैके । अण्ठारपतिष्ठितपटुस्रगन्तागुवांधयाभागे । चण उवाचिण गुबंधो उदीरवेद तद्वा
निज्जराचैव ॥ १ ॥ आत्मप्रादृष्ट जेवथी प्रतीत्य अनन्तानुबंध अभागचरवने उपचवनेबध उदीरणा तिम निर्जराजगे काहिये ॥ १ ॥ पञ्चवणाण कस्यपि प
य चउदसमं सम्भत्तं ॥ इति प्रज्ञापना भगवतो मै चवदमो जीवादिक्तो संबध समाप्त हुवो पट् ॥ १४ ॥ उठाणवाइल्लं पुइल्लं इतिपदेस

पचयेति उपपद्यन्ते उपलक्षणं ॥ इति श्री मलयंगिरिविरचिताया प्रज्ञापनाटीकायां चतुर्दशं कषाय पदं समाप्तम् ॥ १४ ॥ तदेवं व्याख्या-
त चतुर्दशं सम्प्रति पञ्चदशमारज्यते-इष्टानन्तरपदं प्रधानहेतुत्वा द्विशेषत कषायपरिणाम उक्त तदनन्तरमिन्द्रियवतामेव लेखादिसङ्ख्या इति
विशेषत इन्द्रियपरिणामनिरूपणाथमिदमारज्यते-अत्रच द्वावुद्देशकौ तनव प्रथमोद्देशकं ये ऽर्थाचिकारा स्तत्सङ्ख्याकनिर्देशं गायत्र्यम्-सठःशब्दा
इत्यस्यादि ॥ प्रथममिन्द्रियाद्या सस्थान वक्तव्य, सस्थान नाम आकारविशेष, ततो बाहुल्य वक्तव्य बाहुल्य २ नाम स्पष्टता पियकत्वमितिजा
य, तदनन्तरं पृथुत्व वक्तव्य पृथुत्व विस्तारः, तदनन्तर ॥ कतिपदेति ॥ कतिपदेशमिन्द्रियमिति वक्तव्य, ततश्चाहमिति वक्तव्य ततः ॥ अगा-
हमिति ॥ कतिप्रदेशाद्यगाहमिन्द्रियमिति वाच्य, तदनन्तरशब्दाद्यगाहमिति विषय कर्कशादिगुणविषय चाल्पबहुत्व, ततः ॥ पुच्छति ॥ स्पष्टपृथुत्वमुप-
लक्षणा तेन स्पष्टास्पष्टविषय सूत्र वक्तव्य, तदनन्तर ॥ पविच्छति ॥ प्रविष्टाप्रविष्टविषयचिन्ताविषय ततो विषयपरिमाणा ततोऽनगारविषय तदन-
न्तरं वशाविषय ततः कबलविषय ततः स्थूणाविषय तदनन्तर ॥ चिगलसि ॥ आगासचिगलविषय ततो द्वीपोटचि विषय ततो लोकविषय ततः

सृष्ट्यन्ताणुबन्धीश्याजोगे चिणउवचिणबन्धउटीरण वेदतहणिजाराचेव । इति कसायपदं सम्प्रप्तं ॥ १४ ॥

सठाणबाहलं पोहत्तंकइपदेसत्तंगाठे अप्पावज्जुठपविठवि विसयपरिमाणअणुणगारे ॥ १ ॥ अद्वायअसि

चित्ते प्रज्ञापनानुवादे चतुर्दशम कषायपदं समाप्तम् ॥ १४ ॥ सस्थानबाहुल्य तथापृथुत्वकतिप्रदेशमवगाहम् ।

अल्पबहुत्वस्पष्ट प्रविष्टविज्ञायप्रमानगाराणि ॥ १ ॥ आदर्शासिमणीदुग्ध पाननौलज्जफाणितज्जवसा । कस्सलपूणाथिगल द्वीपादन्तान्तोफालो

वगाठे अणावत्तुपविष्टविषय अणगारवाहारे ॥ १ ॥ इन्द्रिय सत्पान आकारविशेष बाहुल्यबहुलापदव पृथुत्वास्तार इन्द्रियना केतलाप्रदेशने के-
प्रदेशाद्यगाह विषयकर्कशादि गुणचाल्पबहुत्व स्पष्टगुणान् उपलक्षणचाल्पबहुत्व विषय परमाणुसतः अणगारे विषयसूत्र अ-उ रविषय ॥ १ ॥ अद्वायप्रसं य-
मणोदुग्धपाणोत तिलफाणिवसाय कांविअथूणाथिगलदोभोटहिलोगालंगिय ॥ २ ॥ आदर्शनं विषयनतः तेषां विषय आणोपिय ततो सणोवित्तन दूरधविग

नन्तरमेव लोकविषयं हति । तत्र संख्यानादिकर्मन्दिषाणां वक्तव्यमिति प्रथमं इंद्रियविषयं सूत्रमाह-कइणं जंते । इंदिया पञ्चता इत्यादि ॥ कति
 कियत्संख्याकानि शमितिवाक्यालकारे, जदन्त । इन्द्रियाणि प्राग् निरूपितशब्दायांनि वक्तव्यानि जगज्जानाह-गौतम । पञ्चोन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि
 तान्येव नामत आह-सोइंदिय इत्यादि ॥ एतानि च पञ्चापीन्द्रियाणि द्विधा तद्यथा-द्रव्यतो जावतश्च, तत्र द्रव्यतो निवृत्त्युपकरणरूपाणि जा
 यतो लब्ध्युपयोगात्मिकानि आशुच-तत्त्वार्थसूत्रकृत्-निवृत्त्युपकरणे द्रव्येन्द्रिय लब्ध्युपयोगो जायेन्द्रियमिति, तत्र निवृत्तिनाम प्रतिधिशिष्टः संस्था
 नविशेषः, सापि द्विधा बाह्यान्तराच तत्र बाह्यापपंटिकादिरूपा साच विचित्रा न प्रतिरूपनियतरूपतयोचदिष्टं शक्यते तथाहि-मनुष्यश्रोत्रे
 नेत्रयोरुजयपार्श्वतीजायिनीज्जुवी चोपरितनश्रवणाबन्ध्यापेक्षया समेयाजिनो नेत्रयो रूपरि सीद्वेपाग्रजागे इत्यादि जातिनेदा ज्ञानाविधा अन्यतरा

यमणी पुष्ठपणेतैल्लफाणियवसाय कंबलथूणाथिगिल्ल दीवोदहिलोगालोगेय ॥ २ ॥ कइणं जंते ! इंदिया
 पस्सत्ता ? गोयमा ! पंचइंदिया पस्सत्ता, तजहा-सोइंदिए चस्किंदिए घाणिंदिए जिह्मिंदिए फासिंदिए । सो
 इंदिएणं जंते ! किंसंठिए पस्सत्ते ? गोयमा ! कलबुयापुप्फसंठाणसंठिए पस्सत्ते । चस्किंदिएणं पुच्छा, गो

कइ ॥ २ ॥ कति जदन्त । इन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि ? गौतम । पञ्चोन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि तद्यथा-श्रोत्रेन्द्रिय श्रव्येन्द्रियो प्राणेन्द्रियो जिह्वेन्दि
 यः स्पर्शनेन्द्रियः । श्रोत्रेन्द्रियं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तं ? गौतम । कलम्बुका पुष्पसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तं । चक्षिन्द्रियं पृच्छा, गौतम !
 मसूरचन्द्रसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । प्राणेन्द्रियपृच्छा, गौतम । अतिमुक्तकधन्द्रसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । जिह्वेन्द्रियं पृच्छा, गौतम । दूरप्रसं

यपाणि विषयफाणिति विषयपक्खे यशाविषयः ततः कंबलविषयः धिगल्ल आकाशविषय द्वीपविषय उदाधविषय ततः लोकविषय निवारपक्खी मयली
 विषय ॥ २ ॥ कतिणं भंते इंदिया पं० गोयमा पंचइंदिया पं० तं० सोतेइण चस्केइण घाणेइण जिह्मेइण फासेइण सोतेइण भंते किं संठिए पं०
 गोयमा । केतलैमेद छे भगवन् इ इंदियकइया गौतम ५ इ इंदियकइया श्रोत्रेन्द्रिय चक्षेन्द्रिय प्राणेन्द्रिय रसेन्द्रिय संध्येन्द्रिय आधेन्द्रियता भगवन् केतला संस्थान

तु निर्वृत्तिसर्वेषामपि जल्लूनां समानतामेव बाधित्वं दृश्यमाणानि संस्थानादिविषयाणि मूत्राणि कौटल्ये स्पष्टानेन्द्रियस्य निर्वृत्ते र्थात्प्राप्त्यन्तरजे
दानप्रतिपत्त्याः पूर्वसूरिजि निर्वेधादतएव बाध्यसंस्थानविषयमव तत्सून च वक्ष्यति-फासिंदिएण जते । किं सटाणसंठिए पणत्ते इति ॥ उपक
रणं सङ्गस्थानीया बाध्या निर्वृत्तं यो खड्गधारासमाना स्वच्छतरपुद्गलसमूहात्मिका । अत्रान्तरांनिर्वृत्तिस्तस्याः शक्तिविज्ञापकत्वरूपं द्र
व्येन्द्रियमान्तरनिर्वृत्तेः कर्थादिदर्थान्तर शक्तिः शक्तिमतोः कथञ्चिद्देहात् कथञ्चिद्देदश्च सत्यामाप तस्यामान्तरनिर्वृत्तौ द्रव्यादिनोपकरणस्य विद्या
तसम्भवात् । तथाहि-सत्यामापि कदम्बपुष्पाद्याकतिरूपायामान्तरनिर्वृत्तावतिकठोरतरघनगजितादिना शक्त्युपघात सति न परिच्छिन्नामीनाते जं
तयः शब्दादिकमिति । जायन्द्रियमपि द्विधा लब्धिरूपयोगश्च तत्र लब्धिः । ओत्रेन्द्रियादिविषयः सर्वोत्तमप्रदेशानां तदावरणक्षयोपशम उपयोगः स्व
र विषये लब्धनुसारेणात्मनो व्यापारः प्रणिभानमाह-साम्प्रतमाश्यान्तर निर्वृत्तिमधिकृत्य संस्थानादिविचिन्तयिषु प्रथमतः संस्थानं चिन्तयति-
सोइन्द्रिएण जते । किं सटिए पणत्ते इत्यादि ॥ पाठसिद्धिः, अधुना बाहुल्यं चिन्तयति-सोइन्द्रिएण जते । केवपय बाहल्लेण पणत्ते इत्यादि ॥ एद

यमा ! मसूराचदसंठाणसंठिए पणत्ते । घाणिदिणं पुच्छा, गोयमा ! झुडमुत्तगचंदसंठाणसंठिए पणत्ते ।
जिण्णिदिणं पुच्छा, गोयमा ! खुरुप्पसंठाणसंठिए पणत्ते । फासिदिणं पुच्छा, गोयमा ! नागासंठाणसं

स्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । स्पष्टानेन्द्रियं पृच्छा, गीतम । नाना संस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । ओत्रेन्द्रियं जदता । कियद्वाहल्लेण प्रज्ञप्तं । गीतम ।

कक्षा चे गोयम । कथं वपुषसंठाणसंठिए पं० चखेदिणं भते किं संठिया पं० गोयमा । कदंबना फलनो प्राकार किम आतरे सामल्ले न सामले वना
गर्जरवाटिके उपवात परवीनसके चचेन्द्रियनो किं सोसंस्थानजयो गीतम । मसूराचद संठिए पं० घाणेदिणं पृच्छा गोयमा । मसूरनोफ, उ पथ यत्
चद्रकारकक्षा घाणेन्द्रियनो गज उत्तर गीतम । अमृतगचंदसंठाण संठिए पं० जिण्णेदिणं पृच्छा गोयमा । संपर्कचद्रो प्राकारै जिण्णेन्द्रियनो मय उत्तर
गीतम । कुरप्पसंठाणसंठिए फासिंदिएण पुच्छा गोयमा याणासंठाणसंठिए पं० सोत्तेदिणं भते केवतियवाहल्लेण पं० गोयमा । चुरणाने संस्थाने प्रा

मपि पाठसिद्धं, वक्तव्यमर्थोऽन्यथापि ॥ बाह्यतोयसत्वाद् अहुलप्रसंखेज्जागमिति ॥ अत्राह मधुलस्यासंखेयजागो बाह्यत्वं स्पष्टं नेन्द्रियस्य ततः

ठिए पस्यते । सोड्दिणं जते ! केवडयं बाह्येण पस्यते ? गोयमा ! अंगुलस्स असंखेज्जागो बाह्ये
णं पस्यते । एवं फासिंदिणं जत ! केवडयं पोहत्तेणं पस्यते ? गोयमा ! अंगुलस्स असंखेज्जा
गो पोहत्तेणं पस्यते । एवं चस्किंदिणं घाणिदिणं वि । जिप्पिदिणं पुच्छा, गोयमा ! अंगुलपुहत्तेणं प
स्यते । फासिंदिणं पुच्छा, गोयमा ! सरीरपमाणमेत्तेणं पस्यते । सोड्दिणं जते ! कडपदेसिए पस्यते
? गोयमा ! अणंतपदेसिए पस्यते । एवं जाव फासिदिणं जते ! कडपदेसोंगाढं पस्यते ? गो

अहुलस्यासंखेय जाग बाह्यत्वेन प्रज्ञप्तम् । एवं यावत्स्पष्टं नेन्द्रियम् । ओत्रेन्द्रियं जदत्त । कियत्पृथक्त्वेन प्रज्ञप्तम् ० गौतम । अहुलस्यासंखेय
जागम्, एवं चक्षुर्नेन्द्रियं प्राणैर्नेन्द्रियमपि । जिह्वेन्द्रियं पृच्छा, गौतम । अहुलपृथक्त्वेन प्रज्ञप्तम् । स्पष्टं नेन्द्रियं पृच्छा, गौतम । शरीरप्रमाण
मात्रम् प्रज्ञप्तम् । ओत्रेन्द्रियं जदत्त । कतिप्रदं प्रज्ञप्तम् ० गौतम । अनन्तप्रदं प्रज्ञप्तम् । एवं यावत्स्पष्टं नेन्द्रियम् । ओत्रेन्द्रियं जदत्त ।

कार ओत्रेन्द्रियो प्रश्न उत्तर गौतम अनेकसंस्थाने संस्थितकक्षी ओत्रेन्द्रियो प्रश्न कोत्तो बाह्यत्वं पणं गौतम । अंगुलस्य असंखेज्जागो बाह्यत्वं पं
वं जाव फ सोड्दिणं सोड्दिणं क्वचित्त्वं पुहत्तं पं गोयमा । अंगुलतो असंखेज्जागो बाह्यत्वं पणं इमं ताडं स्पष्टं नेन्द्रियो क्वचित्त्वं ओत्रेन्द्रियो
भगवन् कोत्तो पृथक्त्वं पणं गौतम । अंगुलस्य असंखेज्जागो पुहत्तं पं एवं चस्किंदिणं घाणिदिणं जिप्पिदिणं पृच्छा गोयमा । अंगुलतो
असंखेज्जागो पृथक्त्वं पणं इज चस्केन्द्रियापणं घाणिदिणं जिप्पिदिणं प्रश्न उत्तर गौतम । अंगुलपुहत्तं पं फासिदिणं पृच्छा गोयमा शरीरपमा
मेतं पृहत्तेणं पं सोड्दिणं जत कतिपरसिए पं गोयमा । अंगुलपृहत्तं कक्षी स्पष्टं नेन्द्रियं प्रश्न उत्तर गौतम शरीरप्रमाणं पृथक्त्वं ओत्रेन्द्रियं कक्ष
प्रश्न महान् कोत्तो गौतम । अणंतपदेसिए पं एवं जाव फ सोड्दिणं सोड्दिणं जते कतिपरसोंगाढं पं गोयमा । अनन्तप्रदं प्रश्न इमं जालो स्पष्टं दि

यमा ! असंखेज्जपदेमोगाढे । एव जात्र फासिंदिए । एतेसिणं जंते ! सोइदिए चस्कुइंदिए चाणिंदिए जि
 झिंदिए फासिंदियाणं लंगाहणठयाए पदेसठयाए लंगाहणपदेसठयाए कयरेकयरेहिंता अप्पावा ४ ? गो
 यमा ! सल्लत्थोवे चस्किंदिए लंगाहणठयाए, सोइदियलंगाहणठयाए सखिज्जगुणे, चाणिंदियलंगाहणठया
 ए सखेज्जगुणे, जिझिंदियलंगाहणठयाए संखिज्जगुणे, फासिंदियलंगाहणठयाए असखेज्जगुणे, पदेसठया
 ए, सल्लत्थोवे चस्किंदिए पदेसठयाए सोइदिए पदेसठयाए संखेज्जगुणे, चाणिंदिए पदेसठयाए सखेज्जगु

कतिप्रदेशावगाढ मज्झमम् ? गौतम । असह्यप्रदेशावगाढ मज्झमम् । एव यावत्स्पर्शनेन्द्रियम् । एतेषा मदन्त । आनेन्द्रियमपस्विन्द्रिय म ये
 न्द्रिय जिह्वेन्द्रिय रूपज्ञानेन्द्रियाणां अवगाहनार्थतया प्रदेशार्थतया वगाहनप्रदेशार्थतया कर्तृकर्तृभ्योऽल्पावा ४ ? गौतम । सर्वतोऽनं च
 स्विन्द्रिय उवगाहनार्थतया, श्रोत्रेन्द्रियवगाहनार्थतया सख्येयगुणं, घ्राणेन्द्रियवगाहनार्थतया सख्येयगुणं, जिह्वेन्द्रियवगाहनार्थतया

य आनेन्द्रियनां भग-न् कण्ठा प्रदेशावगाढ गौतम । असस्विज्जपदसागाढ एव जात्र फासेदिए एवासिं भवे सातेदिय चस्केदिय चाणेदिय जिह्वेदि
 य फासेदियाणं लंगाहणठयाए पपसठयाए कयरे २ हिंता अप्पावा ४ गोयमा । असल्लत्थपदसावगाढ २ म जानी अशेदिय एइने च भगवन् श्रीवे
 दियने चचेदियने घ्राणेदियने जिह्वेदियने अशेदिय अवगाहनार्थे प्रदेशार्थे कणा २ श्री सोडा ४ गौतम । सल्लत्थोवे चस्केदिय लंगाहणठयाए सातेदिय
 लंगाहणठयाए सखे । चाणेदिय लंगाहणठयाए संखे । सर्वतोऽनं चस्केदिय अवगाहनार्थो श्रोत्रेन्द्रिय अवगाहनार्थे सर्वं संख्यातगुणा घ्राणेदिय अव
 गाहनार्थो संख्यातगुणा । जिह्वेदिए लंगाहणठयाए संखि । फासेदिए लंगाहणठयाए संखेज्जगुणे पपसठयाए । तेइयो जिह्वेरूप अवगाहना असं
 ख्यातगुणा तेइयो अशेदिय अवगाहनार्थे संख्यातगुणा वगाहनेइमाटे प्रदेशार्थे । सल्लत्थोवे चस्केदिय पपसठयाए सोइदिय पपसठयाए संखि । चा
 नेदिय पपसठयाए संखि । जिह्वेदिय पपसठयाए संखि । सर्वतोऽनं चस्केदियवना प्रदेश तेइयो श्रोत्रेन्द्रिय संख्यातगुणा तेइयो घ्राणेन्द्रिय प्रदेशार्थे

जे, जिष्टिदि ए पदेसठया ए संखेज्जगुणे, फासिंदिय पदेसठया ए असंखेज्जगुणे, लंगाहण पदेसठया ए सख्खयो
वे चस्किदि ए लंगाहण पदेसठया ए सोइंदि ए लंगाहणठया ए संखेज्जगुणे, घाणिंदि ए लंगाहणठया ए सखेज्जगु
णे, जिष्टिदि ए लंगाहणठया ए संखेज्जगुणे, फासिंदिय ए लंगाहणठया ए असंखेज्जगुणे, फासिंदियस्स लंगाह
णठया ए हंतो चस्किदि ए पदेसठया ए अणंतगुणे, सोइंदि ए पदेसठया ए सखिज्जगुणे, घाणिंदि ए पदेसठ
या ए सखिज्जगुणे, जिष्टिदि ए पदेसठया ए संखेज्जगुणे, फासिंदिय पदेसठया ए असखिज्जगुणे । सोइंदिय

संख्येयगुणं, स्पष्टज्ञानेन्द्रियमवगाहनार्थतया ऽसंख्येयगुणं, प्रदेशार्थतया सर्वस्तोकवद्विन्द्रियं, प्रदेशार्थतया श्रोत्रेन्द्रियं संख्येयगुणं, घ्राणेन्द्रियं प्रदेशार्थतया संख्येयगुणं, जिह्वेन्द्रियं प्रदेशार्थतया संख्येयगुणं, स्पर्शनेन्द्रियं प्रदेशार्थतया ऽसंख्येयगुणं, अवगाहनप्रदेशार्थतया । सर्वस्तोकवद्विन्द्रियमवगाहना प्रदेशार्थतया, श्रोत्रेन्द्रियमवगाहनप्रदेशार्थतया संख्येयगुणं, घ्राणेन्द्रियमवगाहनप्रदेशार्थतया संख्येयगुणं, जिह्वेन्द्रियमवगाहनप्रदेशार्थतया संख्येयगुणं, स्पर्शनेन्द्रियमवगाहनप्रदेशार्थतया संख्येयगुणं, स्पर्शनेन्द्रियस्यावगाहनार्थतया वद्विन्द्रियं

संख्यतगुणा जिह्वेन्द्रिय प्रदेश धं संख्यातगुणा । फ सेंटिय पणसदृश ए सञ्चि० कीर्त दिवस्य भन्ते कीर्तितया कक्खडगुणयगुणा पं० गोयमा । स्यग्गियम
देग्ये संख्यतगुणा आंशेन्द्रिये हे भगवन् कीर्तला कक्खादिगुणगुरुकक्षा गौतम । अणना कक्खडगुणयगुणा पं० पव जाव फामे दिवस्य । अणत्ता कक्ख
गुरुगुणकक्षा कक्खसुदुगुरुकक्षा ३३ लालगे स्यग्गिय । कीर्तेदिवस्य भन्ते कीर्तितयामउयलद्वयगुणा पं० गोयमा । कीर्तद्वियगे भगवन् कीर्तला सुदुलघुगुण
कक्षा गौतम । अणताम० पवं जाव फासेदिवस्य पणसिण भन्ते सांतेदिव चक्खेदिव जिह्वेदिव घाणेदिव । अणत्ता इम जालगे स्यग्गिय एहने भगवन्
आंशेन्द्रिय चक्षवेन्द्रिय जिह्वेन्द्रिय घ्राणेन्द्रिय । फासेदिव कक्खडगुणयगुणार्ण मउयलद्वयगुणाणय कथरे २ हितो अण्णावा ४ गोयमा । स्यग्गिय कक्खग
तगुणने सुदुलघुगुणने केहा २ धी थाडा ४ गौतम । सब्बतोवा चक्खेदिवस्य कक्खडगुणयगुणा कीर्तेदिवस्य कक्खडगुणयगुणा अणंतगुणा घाणेदिवस्य क

कथं सङ्गुह्युरिकाद्यजिघाते अन्तःशरीरस्य वेदनानुभावः सदेतदसमीचीनं सम्यग्बुद्ध्यापरिज्ञानात्, त्वगिन्द्रियस्य विषयः शीतादयः स्पर्शा यथा बहुधा रूपगन्धोप्राणस्य स्पर्शानञ्च सङ्गुह्युरिकाद्यजिघाते अन्तःशरीरस्य शीतादिस्पर्शवेदनमस्ति किन्तु कथं तु यत्र तत्र दुःखरूपवेदना

रूपं ज्ञते ! केवतिथा कक्कळगुरुगुणा पञ्चत्वा ? गोयमा ! अणुता कक्कळगुरुगुणा पञ्चत्वा । एवं जात्र फासिंदियस्स । सोइदियस्स ज्ञते ! केवडया मउयलज्जगुणा पञ्चत्वा ? गोयमा ! अणुता । एवं जात्र फासिंदियस्स । एतेसिण ज्ञते ! सोइदिय चण्हिंदिय घाणिदिय जिण्हिंदिय फासिंदियाणं कक्कळगुरुगुणाणं मउयलज्जगुणाणं कक्कळगुरुगुणमउयलज्जगुणाणय कयरेकयरेहि तो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा च

प्रदेशार्थतया नन्तगुण, आत्रेन्द्रियप्रदेशार्थतया सख्येयगुण, प्रसेन्द्रियप्रदेशार्थतया सख्येयगुण, जिह्वेन्द्रियप्रदेशार्थतया सख्येयगुणम्, रूपज्ञानेन्द्रियप्रदेशार्थतया उचख्येयगुणम् । ओनेन्द्रियस्य जदन्त । कियन्तः कर्कशगुरुगुणा प्रज्ञप्ताः ? गौतम । अनन्ताः कर्कशगुरुगुणा प्रज्ञप्ताः । एवं यावत्स्पर्शनेन्द्रियस्य । आत्रेन्द्रियस्य जदन्त । कियन्तो मृदुकलघुगुणा प्रज्ञप्ताः ? गौतम । अनन्ताः । एवं यावत्स्पर्शनेन्द्रियस्य ।

खलुगुरुगुणा अणु । मयथाहा वल्लेह्मिणे कर्कशगुरुगुणने तेहयो अणु मयथा कर्कशगुण अनन्ताहे तेह तो ज्ञानेन्द्रियता अनन्ताकर्कशगुण । जिभेन्द्रियस्य कलघुगुरुगुणा अणु । फासिंदियस्य कलघुगुरुगुणा अणु । मउयलज्जगुणा । जिह्वेन्द्रियता पित्तकलघुगुण अनन्तात्तरेन्द्रियकर्कशगुण अनन्ता मृदुलघुगुणा अल्पवद्वत् कल्लो । सव्वत्थोवा पासिंदियस्य मउयलज्जगुणा । जिभेन्द्रियस्य मउयलज्जगुणा अणु । घाणेन्द्रियस्य मउयलज्जगुणा अणु । मयथाहा मयथा मृदुलघुगुणने तेहयो जिभेन्द्रियस्य मृदुलघुगुण अनन्तात्तरेन्द्रियकर्कशगुण अनन्ताहे । सोतेन्द्रियस्य मउयलज्जगुणा अणु । चण्हिंदियस्य मउयलज्जगुणा अणु । कक्कळगुरुगुणाण मउयलज्जगुणाणय कयरे २ हिनी अप्पावा ४ भायमा । तेहयो अत्रेन्द्रियस्य मृदुलघुगुण अनन्तगुणा चण्हिंदियस्य मृदुलघुगुण अनन्तगुणा कर्कशगुरुगुणने मृदुलघुगुणने केहा २ सो गौतम । सव्वत्थोवा नको दाउवडगुरुगुणा सोतेन्द्रियस्य

मात्मासकलेनापि शरीरेणानुभवति । स केवलेन त्वगिन्द्रियेण वषरादिवेदनवत् । ततो न कश्चिद्द्वेषः, अथ शीतलपानकादिपाने अन्तःस्पर्शवेदनाप्यनुभूयते ततः कथं सा घटामटाद्यते इति उच्यते-इह त्वगिन्द्रियं सर्वत्रापि प्रदेशपर्यन्तवर्तते अच्यते तथा पूर्वमूरिभिः व्याख्याता तथापाह मूल

स्किन्दियस्स कक्कळगुरुयगुणा, सोइन्दियस्स कक्कळगुरुयगुणा अणतगुणा, घाणिन्दियस्स कक्कळगुरुयगुणा अणतगुणा, जिह्विन्दियस्स कक्कळगुरुयगुणा अणतगुणा, फासिन्दियस्स कक्कळगुरुयगुणा अणतगुणा, म उयलज्जयगुणाणं सल्लस्योवा फासिन्दियस्स मउयलज्जयगुणा जिह्विन्दियस्स मउयलज्जय अणतगुणा, घाणिन्दियस्स मउयलज्जयगुणा अणतगुणा, सोइन्दियस्स मउयलज्जयगुणा अणतगुणा, चस्किन्दियस्स मउयलज्जय अणतगुणा, कक्कळगुरुयगुणाणं मउयलज्जयगुणाणय सल्लस्योवा चस्किन्दियस्स कक्कळगुरुयगुणा सो

एतेषां जदन्त । श्रोत्रेन्द्रियचक्षुर्गन्धेन्द्रियजिह्वेन्द्रियस्पर्शनेन्द्रियाणां कर्कशगुरुगुणानां मृदुलघुगुणानां कर्कशगुरुगुणमृदुलघुगुणानां च कतरे कतरेभ्योऽल्पावा ४ ? गौतम । सर्वस्तोकाश्चक्षुर्गन्धेन्द्रियस्य कर्कशगुरुगुणाः, श्रोत्रेन्द्रियस्य कर्कशगुरुगुणाः अनन्तगुणाः । घ्राणेन्द्रियस्य कर्कशगुरुगुणा अनन्तगुणाः । जिह्वेन्द्रियकर्कशगुरुगुणा अनन्तगुणाः, स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुलघुगुणा अनन्तगुणा, मृदुलघुगुणानां सर्वस्तोकाः स्पर्शनेन्द्रियस्य मृदुलघुगुणाः, जिह्वेन्द्रियस्य मृदुलघुगुणा अनन्तगुणाः । घ्राणेन्द्रियस्य मृदुलघुगुणा अनन्तगुणाः, श्रोत्रेन्द्रि-

यस्य कक्कळगुरुयगुणा अणं । सर्वथाहा चक्षुर्गन्धेन्द्रिय कर्कशगुरुगुणा श्रोत्रेन्द्रियना कर्कशगुणना अनन्तगुणा । घ्राणेन्द्रियस्य कक्कळगुरुयगुणा अणं । जिह्वेन्द्रियस्य कक्कळगुरुयगुणा अणं । फासेन्द्रियस्य कक्कळगुरुयगुणा अणं । तेहथो घ्राणेन्द्रियना कर्कशगुरुगुणा अनन्तगुणा जिह्वेन्द्रियना कर्कशगुरुगुणा अनन्तगुणा स्पर्शेन्द्रियना कर्कशगुरुगुणा अनन्तगुणा । फासेन्द्रियस्य कक्कळगुरुयगुणेहिनां तरसपेग मउयलज्जयगुणा अणं । जिह्वेन्द्रियस्य मउयलज्जयगुणा अणं । घ्राणेन्द्रियस्य मउयलज्जयगुणा अणं । स्पर्शेन्द्रियना कर्कशगुरुगुणा तेहथो मृदुलघुगुणा अनन्तगुणा जिह्वेन्द्रियना मृदुलघुगुणा अनन्तगुणा

टीकाकार सर्वप्रदेशपर्यन्तावसित्याश्च त्वषीज्यन्तरोपि गुणिरस्योपरि त्वगिन्द्रियस्य जावादुपपद्यते तत शीतस्पर्शवेदनानुभवः, अपुना पृथुत्ववि-
पय सूत्रमाह-सोऽह्निदियस्य भते । केवद्वय पोहतेष पन्नते इत्यादि ॥ इह पृथुत्वं स्पर्शनेन्द्रियव्यतिरेकं शवाणामिन्द्रियाणामात्मानुलेन प्रतिप-
तव्यं स्पर्शनेन्द्रियस्य चक्षुष्याहुलेन, ननु देहाश्रितानीन्द्रियाणि । देहयोच्छ्रयाहुलेन प्रमीयते "उत्सेहपमाशतोमिशसुदेहमिति वचनात्", तत इन्द्रि-
याण्युच्छ्रयाहुलेन गतु युज्यन्ते नात्माहुलेनेति तदयुक्तं जिह्वादीनामुच्छ्रयाहुलेन पृथुत्वप्रमितान्युपगमे त्रिगव्युनाना मनुष्याणा रसाभ्यवद्गारे षो-
दप्रसक्ते स्तथाहि त्रिगव्युनादीना मनुष्याणा षट्गव्युतादीना च इत्स्यादीना स्वस्वशरीरानुसारितया यतित्रिशालानि मुखानि जिह्वाश्च ततो यद्ग-
च्छ्रयाहुलेन तेषां शूरप्राकारतयोक्तस्यान्यन्तरनिर्वृत्यात्मकस्य जिह्वेन्द्रियस्याहुलपृथुक्कालक्षणी विस्तारः परिगृह्यते तदा अस्यतया न तत्पर्यं जिह्वा

इंदियस्स कक्कळ्ळगरुयगुणा अणंतगुणा, घाणिदियस्स कक्कळ्ळगरुयगुणा अणंतगुणा, जिह्मिदियस्स कक्क-
ळ्ळगरुयगुणा अणंतगुणा, फासिदियस्स कक्कळ्ळगरुयगुणा अणंतगुणा, फासिदियस्स कक्कळ्ळगरुयहिंतो त-
स्सचेव मउयलज्जयगुणा अणंतगुणा, जिह्मिदियस्स मउयलज्जयगुणा अणंतगुणा, घाणिदियस्स मउयल-
ज्जयगुणा अणंतगुणा, सोइंदियस्स मउयलज्जयगुणा अणंतगुणा, चस्किंदियस्स मउयलज्जयगुणा अणंत

यस्य मृदुक्लघुक्कगुणा अनन्तगुणाः, चक्ष्विन्द्रियस्य मृदुक्लघुक्कगुणा अनन्तगुणाः । कर्कशगुरुक्कगुणानां मृदुक्लघुक्कगुणानां च सर्वसोका अद्विन्द्रिय-
स्य कर्कशगुरुक्कगुणाः, श्रोत्रेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणा अनन्तगुणाः, घ्राणेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणा अनन्तगुणाः, जिह्वेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगु-
णा अनन्तगुणाः, स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणा अनन्तगुणाः, स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणेष्वन्यस्तस्यपेव मृदुक्लघुक्कगुणा अनन्तगुणाः ।

घ्राणेन्द्रियना मृदुक्लघुक्क अनन्तगुणा । सोतेदियस्स मउयलज्जयगुणा अणं. चक्खेदियस्स मउयलज्जयगुणा अणं. नेरइयाश्च भंते कातिइंदिया पं. गोशमा
आतेन्द्रिय मृदुक्लघुक्कगुण अनन्तगुणा चोन्द्रियना मृदुक्लघुक्क अनन्ता नारणीमे भगवन् केतणाइंदियक्कया गोशम । पचइदिया पं. तं. सोतेदिप

व्याप्यात् सर्वव्यापित्वाज्जावेच योसी बाहुल्येन सर्वात्मना जिह्वाया रसभेदनलक्षणप्रतिप्राणप्रसिद्धो व्यवहारः स व्यवच्छेदमाप्नुयादेवं प्राणादिविष-
येपि यथायोग गत्यादिव्यवहारीच्छेदो जावनीयः, तस्मादात्माहुलेन जिह्वादीना पृथुत्वमवसेय नाच्छयागुलेनेति आह च जाध्यङ्गत्-इदियमात्रेवि-
शय प्रयणिकजतिगात्रयाङ्गं । जिह्वेदियाङ्मागं संववहारविरुज्जेज्जा ॥ अस्या अन्तरगमनिका तत उच्छ्रयाहुलमिन्द्रियमानापि आस्तामिन्द्रिय-
विषयपरिमाणचिन्तायामित्यपि शब्दार्थः, जजनोय विकल्पनीयं कापि गृह्यते इत्यर्थः, किमुक्तं भवति स्पशंनेन्द्रियपृथुत्वपरिमाणचिन्ताया या-
ह्यमन्येन्द्रियपृथुत्वपरिमाणचिन्ताया न आह्य तेषामात्माहुलेन परिमाणकारणादिति, कथमेतदवसंयमितिधेत् अत आह-यद्यस्या रसयथासपी-
न्द्रियाणामुच्छ्रयाहुलेन परिणामकारणं त्रिव्यूतादीनामादिशब्दात् द्विगध्यूतादिपरिग्रहो जिह्वेन्द्रियादिमान सूत्रोक्त सव्यवहार विरुध्येत यथा न
न्तरमेव जावितमिति, सम्प्रति कतिप्रदेशावगाहनाद्वारे प्रतिपादयति-सोऽदियाण मते ! इत्यादि । निगद सिद्धमल्पबहुत्वद्वारमाह-सुखसिद्धि मं

ते । इत्यादि ॥ सर्वस्तोक्त चक्षुरिन्द्रियमवगाहनार्थतया । किमुक्तं भवति सर्वस्तोक्तप्रदेशावगाहं चक्षुरिन्द्रियं ततः श्रोत्रेन्द्रियमवगाहनार्थतया सङ्क्षेप-
गुणमतिप्रभूतेषु प्रदेशेषु तस्यावगाहनानावात्, ततोपि प्राणैन्द्रियमवगाहनार्थतया सुखेयगुणमतिप्रभूतेषु प्रदेशेषु तस्यावगाहनोपपत्तेः, ततोपि
जिह्वेन्द्रियमवगाहनार्थतया असंख्येयगुणं तस्याहुलपृथक्परिमाणविस्तारात्मकत्वा यस्तु दृश्यते पुस्तकेषु पाठः संख्येयगुण इति सोऽपि पाठो य-
त्तुपपन्नत्वात्, तथाहि-चक्षुरादीनि त्रीक्षपीन्द्रियाणि प्रत्येकमहुलासङ्क्षेपजागविस्तारात्मकानि जिह्वेन्द्रियन्त्वहुलासंख्येयपृथक्परिमाणविस्तारमतो उच्य-
संख्येयगुणमव तदुपपद्यते नतु संख्येयगुणमिति, ततः स्पशंनेन्द्रियं सुखेयगुणं तथाह्यहुलपृथक्परिमाणविस्तारे जिह्वेन्द्रियं पृथक् द्विप्रभृत्या नवव्य-
स्पशंनेन्द्रियं तु शरीरप्रमाणमिति सुमहदपि तदुपपद्यते सुखेयगुणमिति, यस्तु बहुषु पुस्तकेषु दृश्यते पाठो संख्येयगुणमिति सोऽपि पाठोऽपि गति-
कलत्वात्, तथाह्यात्माहुलपृथक्परिमाणं जिह्वेन्द्रियं शरीरपरिमाणं स्पशंनेन्द्रियशरीरं उत्कर्षतोपि लज्जसोऽनप्रमाणं ततः कथमसंख्येयगुणमिति

गुणा । नेरडयाणं जते ! कइ इंदिया पसत्ता ? गोयमा ! पंच इंदिया पसत्ता ? तंजहा—सीइंदिए जाव
 फासिंदिए । नेरडयाणं जते ! सीइंदिए किं सठिए पसत्ते ? गोयमा ! कलबुयासठाणमंठिए पसत्ते एव
 जहा उहिया वत्तव्या जणिया तहेव । नेरडयाणपि चप्पावा बज्जयावा टोवि नवर नेरडयाणं जते !
 फासिंदियस्स किं सठिए पसत्ते ? गोयमा ! दुविहे पसत्ते, तंजहा—जवधारिणिज्जेय उत्तरवेडहिएय ।
 तत्थणं जेसे जवधारिणिज्जे सेणं ऊरुसंठाणसठिए, तत्थण जेसे उत्तरविडहिए तंचेव सेसं तंचेव । एसु

जिह्वेन्द्रियस्य सुदुलघुकगुणा अनन्तगुणाः, प्राणेंद्रियस्य सुदुलघुकगुणा अनन्तगुणाः, श्रोत्रेन्द्रियस्य सुदुलघुकगुणा अनन्तगुणाः, चक्षुर्न्द्रि
 यस्य सुदुलघुकगुणा अनन्तगुणाः । नेरयिकाणां जदत्त । कतीन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि ? गौतम । पंचेन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रिय
 यावत्स्पृशनेन्द्रियम् । नेरयिकाणां जदत्त । श्रोत्रेन्द्रिय किं संस्थितं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । कदम्बपुष्पसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । गव ययौचिको
 वक्तव्यता जणित्ता तथैव नेरयिकाणामपि अस्या वा बहुका वा द्वावपि नवर नेरयिकाणां जदत्त । स्पृशनेन्द्रिय किं संस्थितं प्रज्ञप्तम् ? गौत

जाव फासिंदिए नेरडयाणं जते सीइंदिए किं सठिए पं० गोयमा कलंबुयासठाणमंठिए पं० । पंचेन्द्रिय योतेइइय जालगे स्थानेन्द्रिय नारकाने भ । यन्
 श्रोत्रेन्द्रिय किं संस्थाने गौतम कदंबना फलने संस्थाने । एव जहा श्रोत्रियाणं वत्तव्या जणिया तहेव नेरडयाणं पि जाव चप्पावडयाणि टोवि
 नवर नेरडयाणं जते फासिंदिए किं सठिए पं० गोयमा । इमं विमं सोचनी तत्तत्ताकरी तिमहीज नारकीनीपरै जालगे अत्तरवत्ततालगे प । श्रेय
 न, रानीने भगवन् स्पृशेन्द्रियनी विपै किं संस्थाने गौतम । द्वावि पं० तं० भवधारिणिज्जेय उत्तर वेडहिएय तत्थणं जेसे भवधारिणिज्जे सेणं हट्टंठाण
 मंठिए पं० । टोवमेडकक्षा भवधारिणीय उत्तरवेडहिए विहां जे भवधारिणीय तेतोइइकमस्थाने संस्थितवत्ता, विहां जे उत्तरवेडहिए रूप सवंप, कनीपरै
 श्रेय विमं हीज तत्थणं जेसे उत्तरवेडहिए सेसं तंचेव समुत्तमाराणं जते कनिइंदिय, पं० गोयमा । समुत्तमाराणं केवला, द्विवेड्या गौतम । पयि

रकुमाराणं ज्ञते ! कड इंदिया पसत्ता ? गोयमा ! पंचिदिया पसत्ता । एवं जहा लहियाणं जाव अप्पाव
 जुगाणि दासिदि नवर फासिदि ए दुविहे पसत्ते ? तंजहा, जवधारिणिज्जेय उत्तरवेउल्लिए रिणिज्जे सेणं
 समचउरंससंठाणसंठिए पसत्ते ? तत्थणं जेत उत्तरवेउल्लिए सेणं नाणासंठाणसंठिए सेस संवेव । एअ जा
 व थणियकुमाराणं । पुढविकाइयाणं ज्ञते ! कड इंदिया पसत्ता ? गोयमा ! एअ फासिदि ए पसत्ते । पु
 ढविकाइयाणं ज्ञते ! फासिदि ए किं सठाणसंठिए पसत्ते ? गोयमा ! असूरचदसठाणसंठिए पसत्ते ? पुढ

म । द्विविध प्रज्ञप्त तद्यथा-जवधारणीयमुत्तर वैक्रिय ज्ञ । तत्र यद्भवधारणीय तदुत्तरसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्त । तत्र यदुत्तर वैक्रिय तच्चैव शोप
 तच्चैव । असुरकुमाराणां जदन्त । कति इन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि ? गोतम । पञ्च इन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि । एवं यथौघिकानां यावदल्प बहुस्य का
 नि हेऽपि नवर स्पर्शानेन्द्रिये द्विविधे प्रज्ञप्ते ? तद्यथा-जवधारणीयं चोत्तर वैक्रियञ्च तत्र यो जवधारणीयः स समचतुरस्र संस्थानसंस्थितं प्र
 ज्ञप्तः तत्र यदुत्तर वैक्रियं स्तनानासंस्थानसंस्थितं शोप तच्चैव । एवं यावत्स्तनितकुमाराणां । पृथिवीकायिकानां जदन्त । कतोन्द्रियाणि प्रज्ञ
 प्तानि ? गोतम । एक स्पर्शानेन्द्रिय प्रज्ञप्त । पृथिवीकायिकानां जदन्त । स्पर्शानेन्द्रियं किं संस्थान संस्थितं प्रज्ञप्त ? गोतम । असूर चत्तर संस्था

दिया पं० एवं जहा ओहियाणं जाव अप्पावहुगावि टोणवि । पंचेन्द्रियकक्षा ५ म जिम ओघने तिम जालगे अल्पबहुत्वविजा कविणे । नवरं फासि
 दि ए दुविहे पं० तं० भवधारिणिज्जेय उत्तरवेउल्लिए तत्थणं जेसे भवधारिणिज्जेय सेणं समचउरंस सठाण संठिए पं० तं० । ए विशेष स्पर्शानेन्द्रियना टोयमेद
 कक्षा ते कहैकै १ भवधारणीय बीजो उत्तरवैक्रिय तिहा जे भवधारणीयकै ते समचतुरस्र संस्थानेकै । तत्थणं जेसे उत्तरवेउल्लिए सेणं नाणासंठाणसंठिए
 सेमं तंचेव एवं जाव थणियकुमाराणं पुढवीकाइयाणं भते कति इंदिया पं० गोयमा । तिहा जे उत्तरवैक्रिय ते मानाप्रकरणं संस्थानं संस्थितकै ५ म जां
 लगे स्तानितकुमार पृथिवी नायने हे भगवन् कीला इन्द्रियकक्षा गोतम । एअ फासिदि ए पं० पुढवीकाइयाणं भते फासिदि ए किं सठाणसंठिए पं० गो

तस्यैस्थित प्रज्ञप्त । पृथिवीकायिकानां स्वर्जनेन्द्रियं कियद्वाहुत्वेन प्रज्ञप्त ? गीतम् । 'प्रपुल्लस्य सङ्घातमानं पादत्वन प्रज्ञां, पृथिवीकायिका
नां स्वर्जनेन्द्रियं कियत्पृथुत्वेन प्रज्ञप्त ? गीतम् । 'आरीरप्रसागामाञ्चि प्रज्ञप्त । पृथिवीकायिकाणां स्वर्जनेन्द्रियं कतिप्रदेशं प्रज्ञप्त ? गीतम् ।
'अनन्तप्रदेशिकं प्रज्ञप्त' । पृथिवीकायिकानां स्वर्जनेन्द्रियं कति प्रदेशावगाहं प्रज्ञप्त ? गीतम् । 'असङ्ख्येयप्रदेशावगाहं प्रज्ञप्त । यत्नेवा प्रदत्त ।
पृथिवीकायिकानां स्वर्जनेन्द्रियस्यावगाहनार्थतायां प्रदेशार्थतायां कतरे कतरेऽप्योऽल्पा वा ४ ? गीतम् । सर्वेऽलोक पृथिवीकायिकानां स्वर्ज

यमा । १ स्वर्गोद्भिद्य प्रथिगी क्रादयाने स्वर्गोद्भिद्यके निसे सख्यान कलो गीतम । मसूरचंद्र संडाणरांडिपे पं० पुढवी क्रादयाण फा, सेंडिए केरतिवंग गाहुले पं० गीयमा । मसूरचंद्र, सनै संख्यानै संखितगच्छा प्रथिगी क्रादयाने स्वर्गोद्भिद्यनो केतलो गाहु, यपणी कलो गीतम । प्रगुनका असमिण्णदभाग वाकले पं० पुढी क्रादयाण भंते फा, सेंडिए को, तिए पुढसेण पं० गीयमा । प्रगुननो असंख्यातसो भागवाहुलपथे प्रथिगी क्रादयानो स्वर्गोद्भिद्यनो के, लौ पडे यचहुल कलो गी० । सरीरपमाणसेतेण पुढसेण पं० पुढवी क्रादयाण भंते फा, सेंडिए कतिपडेसिए पं० गीयमा । शरीरपमाणपुढका कलो प्रथिगी क्रादया स्वर्गोद्भिद्यनो केतलो मटेणेसुने गीतम । अणंतपडेसिए पं० पुढी क्रादयाण भंते फा, सेंडिए कतिपडेसिए पं० गीयमा । अजसागदेशीहुवे प्रथिगी क्रादया, नै ह भगवन् स्वर्गोद्भिद्य केतलाप्रदेशागमाहुवे गी० । असंखिणपएतो ग, टे पं० पएविण्ण भंते पुढवी क्रादयाण फा, सेंडिएस थो ग्राहणहुवाए पएसहुवा

पद्यते इति, अनेनैव क्रमेश प्रदेशार्थतयापि सूत्रं प्राधानीयं उक्तप्रकारेणैव योजयस्यस्यपि, यानि कर्कशगुरुगुणादिसूत्राणि तानि पाठसिद्धानि न वरमल्पबहुत्वे चक्षुःश्रोत्रघ्राणजिह्वास्पर्शनेन्द्रियाणां यथोत्तरकर्कशगुरुगुणा अमीषामेव च पश्चानुपूर्व्यां यथापूर्वं सृदुलघुगुणा अनन्तगुणा स्तथैव यथोत्तरं कर्कशतया यथापूर्वं चातिकोमलतयोपलभ्यमानत्वात्, युगपदुजयात्पबहुत्वसूत्रे ॥ फासिन्दियकर्कशगुरुगुणोहिंती तस्सचैव मउयलघुगुणा अणंतगुणा इति' सरीरेहिं ॥ कतिपयाएव प्रदेशा उपरिवर्तिनः श्रीतातपादिसम्पर्कतः कर्कशा वर्तते अन्येतु बहवः तदन्तर्गता अपि सृदव

फासिंदिए उगाहणयाए तेचैव पदेसठयाए अणंतगुणे । पुढविकाइयाणं जंते ! फासिंदियस्स केवइया कर्क
 ऋगरुयगुणा पस्सत्ता ? गोयमा ! अणंता । एवं मउयलंजयगुणावि । एतेसिणं जंते ! पुढविकाइयाणं फा
 सिंदियस्स कर्कऋगरुयगुणाणं मउयलंजयगुणाणं कयरेकयरेहिंती अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा पुढ
 विकाइयाणं फासिंदियस्स कर्कऋगरुयगुणा तस्सचैव मउयलंजयगुणा अणंतगुणा । एवं अणउक्काइयाणं

नेन्द्रियमवगाहनार्थतया, तच्चैव प्रदेशार्थतया अनन्तगुणम् । पृथिवीकायिकानां जदन्ता । स्पर्शनेन्द्रियस्य क्रियन्तः कर्कशगुरुगुणा प्रचक्षता ॥
 गौतम । अनन्ताः । एवं सृदुलघुगुणा अपि । एतेषां जदन्तः । पृथिवीकायिकानां स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुगुणानां सृदुलघुगुणानां पात
 रे कतरेज्योऽल्पा वा ४ ? गौतम । सर्वस्लोकाः पृथिवीकायिकानां स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुगुणा स्तस्य चैव सृदुलघुगुणा अनन्तगुणा । ए

ए कयरे २ इति अप्पावा ४ गोयमा । असंख्यातप्रदेशावगाढ हे भगवन् एह पृथिवीकायिके स्पर्शेन्द्रियनी अवगाहनार्थे' प्रदेशार्थे केडार धी धीडा ४
 गौतम । सव्वत्थोवे पुढवीकाइयाणं फासिंदिए उगाहणयाए तंचैव पपसठयाए अणंतगुणे पुढवीकाइयाणं भते फासिंदियस्स केवतिया कर्कऋगरुयगुणा
 पं० गोयमा । सर्वथोडा पृथिवीकाइया स्पर्शेन्द्रिय अवगाहनार्थे तेनीज प्रदेशार्थे अनन्तगुणा पृथिवीकाइयाने भववन् स्पर्शेन्द्रियने केतला कर्कशगुरु
 कगुणकक्षा हे गौतम । अणताक० एव मउयलंजयगुणावि एएसिणं भंते पुढवीकाइयाणं फासिंदियस्सक० मउयलंजयगुणाणय कयरे २ इति अप्पावा ४

इति पठन्ते, स्वर्गान्निद्रयम् कर्मगुणोप्यो मृदुलक्षुणा मनस्तुगा इति । असूयैव संस्थानादीत्यल्पप्रवृत्तपर्यन्तानि द्वाराणि नेरयिकेषु धिन्तप
ति-नेरडयाण जते । इत्यादि ॥ सुगम, नश्य नेरडयाण जते । फासिदि ए किसिदि ए पलत्त इत्यादि ॥ द्विविध हि नेरयिकाणा शरीर जवधार
णीय मुत्तरवेक्षियं च, तत्र जवधारणीय तथा जवस्तनायतएव निर्मूलयिलुप्तपद्योत्पादितचकलगीवादिरोमपक्षशरीरवत्, एतियीजरासंस्थानीयेत
यदप्युत्तरवेक्षियं तदपि कुलसंस्थानमेव तथाहि-यद्यपि ते वय मतिमुन्दरशरीर विकुर्विष्याम इत्यजिसन्धिना वैक्षिपशरीर सारजन्त तथापि तेषा

वि जाव वणस्सइकाइयाणं नवरं संठाणे इमो विसंसी दउच्छो । आउक्काइयाणंवि बुगबिदुसठाणसठि
ए पसत्ते । तेउक्काइयाणं सूडंक्कापसठाणसठि ए पसत्ते । वाउक्काइयाणं पकागासठाणसठि ए पसत्ते । व
णस्सइकाइयाणं पाणासठाणसठि ए पसत्ते । वेइंदियाणं जते ! कइइदिया पसात्ता ? गोयमा ! दो इदिया

वमप्कायिकाना माप यावद्वनस्पतिकायिकानाम् । नवरं संस्थाने ऽगं विज्ञासी द्रष्टव्यः अप्कायिकानो मृदुलसंस्थानसंस्थित प्रक्षप्तम् । तेनस्का
यिकाना जूची कलापसंस्थानसंस्थितं प्रक्षप्तम् । वायुकायिकाना पलाका संस्थानसंस्थित प्रक्षप्तम् । वनस्पतिकायिकाना नानासंस्थानसंस्थित

गोयमा । मनस्ता कर्मगुण इम मृदुलक्षुणा विण एउमै भगवन् एधिगीकाइया रज्जोभिद्वयना कर्मगुण मृदुलक्षुणा केहा २ धी धोडा ४ गो । म ।
सत्त्वयोश पुठो मारयाणं फासिदिगस्त ० तस्सचेव मउयनपुगुणा अणंतगुणा एव पाउकाइयाणं जाव वणस्सइकाइयाणं । सयगीडा एधिगीका
इयाने रज्जोभिद्वयने कर्मगुणमृदुलक्षुणा तेइयो निसेमृदुलक्षुणा मनस्तुगा इम पकाइयानो विण जाइगी वनरानिकाय ता। लगी । जवसं सठाणेइयोनिसे
मीनेयस्वी पाउकाइयाणंवि बुगबिदुसठाणसठि ए प० तेउकाइयाणं सूडंक्कापसठाणसठि ए प० । ए जिगे। संस्थान मारयाणी वडवडने संस्थानं उल्लिखित
तेउकायनो मूधीकलाप संस्थानं सल्लिखिते । वाउकाइयापकागा सठाणसठि ए प० वणस्सइकाइयाण पाणासठाणसठि ए प० वेइंदियाण अरे कइइदि
या प० गोयमा । वाउकायनो ध्वजानो संस्थाने वनस्पतिकायनो नानाप्रकारनो संस्थाने येन्द्रियने भगवन् केतला इन्द्रिय गोयमा । दो इदिया त०

मयन्ताशुज तथाविधनाभकर्मदया दतीवाशुजतर मेवो पजायते इति, असुरकुमारसूत्रे जवधारणीयं समञ्जतरस्वर्धस्थानं तथास्वाज्ञाव्यात्, उत्तर
वैक्रिय तु नानासंस्थितं स्वेच्छया तस्य निष्पत्तिज्ञावात्, पृथिव्यादिविषयाणि तु सूत्राणि सुप्रतीतान्येष सम्यग्ति स्पष्टहारमाह-पुष्पाह जन्ते । स

पण्यत्ता, तजहा-जिष्प्रिदिएय फासिंदिएय । टोरहंपि इंदियाणं सठाणं बाहल्लं पोहतं पदेसलगाहंगाय ज
हा उहियाणं जणिघा तहा जणिघयल्लं नवरं फासिंदिए जलसठाणसठिए पण्यते । इमो विसेसो-एतेसि
णं जन्ते ! वेइंदियाणं जिष्प्रिदियफासिंदियाणं उगाहणठयाए पदेसठयाए उगाहणपदेसठयाए कयरेकयरे
हितो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सल्लस्योत्रे वेइंदियाणं जिष्प्रिदिए उगाहणठयाए फासिंदिए उगाहणठयाए
असंखेज्जगुणे, पदेसठयाए सल्लस्योत्रे वेइंदियाणं जिष्प्रिदिएपदेसठयाए फासिंदियपदेसठयाए असंखेज्जगु

प्रज्ञप्तम् । द्वीन्द्रियाणां जदन्त । कतीन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि ? गौतम । द्वे इन्द्रिये प्रज्ञप्ते तद्यथा-जिह्वेन्द्रियञ्च स्पर्शान्द्रियञ्च, दृष्ट्योर्दृष्ट्योः
संस्थानं बाहल्यं पृथुत्वं प्रदेशावगाहना च यथौघिकानां जणिनानि तथा जणितव्यानि नवरं स्पर्शान्द्रियं हुण्ठकसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् ।
अथ विशेषः-एतेषां जदन्त । द्वीन्द्रियाणां जिह्वेन्द्रियस्पर्शान्द्रियाणामवगाहनसंस्थितया प्रदेशार्थतया उवगाहनप्रदेशार्थतया कतरं कतरेभ्यो

जिष्प्रिदियए फासिंदिए टोरहंपि इंदियाणं सठाणं बाहल्लं पोहतं पदेसं उगाहं । टोरहंपि तेकहेक्के जिष्प्रिदिय टोरहंपिदियना संस्थानं बाहुकपृथुत्वं प्र
देशावगाहं । जहा ओहिया भणिघा तहाभा नवरं फासिंदिए जलसठाणसठिए पं । तिम ओघना अलावोकहो जिम जणिघो ए विशेषं स्पर्शान्द्रिय
हुण्ठकसंस्थाने संस्थितहे । इमोविसेसो एतेसिणं जन्ते वेइंदियाणं जिष्प्रिदिय फासिंदिय, उगाहणठयाए उगाहण पदेसठयाए कयरे २ हितो अप्पा
वा ४ गोयमा । ए विशेष एहमे भगवन् वेइंदियने जिम जिह्वेन्द्रियने स्पर्शान्द्रियने अवगाहनार्थे प्रदेशार्थे केहा २ थो थोहा ४
गौतम । सल्लस्योत्रे वेइंदियाणं जिष्प्रिदिए उगाहणठयाए फासिंदिय उगाहणठयाए असंखेज्जगुणे पदेसठयाए सल्लस्योत्रे वेइंदियाणं । सर्वथाहा वेइ

णे, लुगाहणपदेमठयाए सख्ख्योत्रे वेइंदियस्त जिप्पिंदिए लुगाहणठयाए फासिंदियलुगाहणठयाए असंखेज्जा
गुणे, फासिंदियस्स लुगाहणठयाएहितो जिप्पिंदियपदेसठयाए अगतगुणे, फासिंदियपदेसठयाए असंखे
ज्जागुणे । वेइंदियाणं जंतं ! जिप्पिंदियस्स केवडया कक्कळगरुयगुणा प० ? गो० ! अगता । एव फासिंदिय
स्सवि । एवं मउयलज्जायगुणावि । एतेसिण वेइंदियाण जिप्पिंदियफासिंदियाण कक्कळगरुयगुणाण मउयल
ज्जायगुणाणं कक्कळगरुयगुणमउयलज्जायगुणाणय कयरेकयरेहितो अप्पाया ४ ? गोवमा ! सख्ख्योत्रा वेइंदि

उत्पाया ४ ? गोवमा । सर्वस्वोक् द्वीन्द्रियाणां जिह्वेन्द्रियमवगाहनार्थतया, स्पर्शनेन्द्रियमवगाहनार्थतया उपहेयगुणम्, प्रदेशार्थतया सर्वस्वो
क् द्वीन्द्रियाणां जिह्वेन्द्रिय प्रदेशार्थतया, स्पर्शनेन्द्रिय प्रदेशार्थतया उपहेयगुणम् । अवगाहनप्रदेशार्थतया सर्वस्वोक् द्वीन्द्रियस्य जिह्वेन्द्रियः ।
अवगाहनार्थतया स्पर्शनेन्द्रियावगाहनार्थतया उपहेयगुणम् । स्पर्शनेन्द्रियस्यावगाहनार्थतया जिह्वेन्द्रियप्रदेशार्थतया उपहेयगुणा, स्पर्शनेन्द्रि
यप्रदेशार्थतया उपहेयगुणा । द्वीन्द्रियाणां प्रदत्त । जिह्वेन्द्रियस्य कियत्ताः कर्कशगुरुकगुणा प्रदत्ताः ? गोवमा । अनन्ताः । यव स्पर्शनेन्द्रि
यस्यापि । यव सुदुलघुगुणा अपि । सत्तेषां प्रदत्त । द्वीन्द्रियाणां जिह्वेन्द्रियस्पर्शनेन्द्रियाणां कर्कशगुरुकगुणानां सुदुलघुगुणानां कर्कशगु

यना परं जिह्वेन्द्रिय अवगाहनार्थो अर्शेन्द्रिय अवगाहनार्थो संख्यातगुणा प्रदेशार्थे सर्वथोडा वेन्द्रियनो । जिह्वेन्द्रिय पणसठयाए फासिंदिय पणसठया
ए संखेज्जागुणे लुगाहणपणसठयाए सख्ख्योत्रे वेइंदियस्त जिप्पिंदिए । जिह्वेन्द्रियना अवगाहनानां तेइथो अर्शेन्द्रियनो अवगाहनार्थो संख्यातगुणा अवगा
हनार्थे सर्वथोडा वेन्द्रियनो जिह्वेन्द्रियनो । लुगाहणपणसठयाए फासिंदिय लुगाहणपणसठयाए संखेज्जागुणे फासिंदियस्त लुगाहणपणसठयाए हितो जिप्पिंदिए
पणसठयाए । अवगाहनार्थे तेइथो अर्शेन्द्रियनो अवगाहनार्थो जिह्वारूप प्रदेशार्थो । अगतगुणे फासिंदिय पणसठयाए संखेज्जागुणे वेइंदियाणं भनं जि
प्पिंदियस्त कीटिया कक्कळगरुयगुणा पं गोवमा । अनन्तगुणा अर्शेन्द्रियप्रदेशार्थो संख्यातगुणा वेन्द्रियने भगवन् जिह्वेन्द्रियना कर्कशगुरुकगुण कीटिया

याणं जिह्मिन्दियस्स कक्कळगसयगुणा फासिंदियस्स कक्कळगसयगुणा अणंतगुणा, फारिंदियस्स कक्कळगसयगुणाहिंतो तस्सचैव मउयलज्जयगुणा अणंतगुणा, जिह्मिन्दियस्स मउयलज्जयगुणा अणंतगुणा । एवं जाव चउरिंदियस्सि नवरं इदियपरिवुह्मी कायस्सा । तेइंदियाणं घाणिंदिए थोवे । चउरिंदियाणं चखिंदिए थोवे सेसं तंचेव । पंचिदियतिरिक्कजोणियाणं मणुस्साणय जहा नेरइयाणं नवरं फारिंदिए छहिहसंठाणसं

रुक्कगुणसुदुकलघुक्कगुणानां च कनरं कतरंज्योऽल्पा वा ४ २ सर्वस्तीका द्वीन्द्रियाणां जिह्वेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणाः, स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणा अनन्तगुणाः, स्पर्शनेन्द्रियस्य कर्कशगुरुक्कगुणेभ्यस्तस्यचैव सुदुकलघुक्कगुणा अनन्तगुणाः, जिह्वेन्द्रियस्य सुदुकलघुक्कगुणा अनन्तगुणाः । यद्य यावच्चतुरिन्द्रिय मिति नवरमिन्द्रियपरिवृद्धिः कर्तव्या । त्रीन्द्रियाणां घ्राणेन्द्रिय स्तोका, चतुरिन्द्रियाणां चक्ष्विन्द्रिय स्तोकां शेष तथैव । पञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिज्ञाना मनुष्याणा च यथा नैरयिकाणाम्, नवर स्पर्शनेन्द्रियं पञ्चिदियसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम्, तद्यथा-समचतुरस्र न्यग्रो

कक्षा गौतम । अणंता एवं फासिंदियस्सि एवं मउयलज्जयगुणावि एतेभिणं भवे वेइ दियाण जिह्मिंदिए फासिंदियाणं कक्कळगसयगुणाणं मउयलज्जयगुणाणय कयरे २ हिंतो अण्णावा ४ गोतमा । अनस्ता इम अण्णेन्द्रियना पिण एज्जेने भगवन् वेन्द्रियने जिह्वेन्द्रियने स्पर्शेन्द्रियने कर्कशगुरुक्कगुणने सुदुकलघुक्कगुणने केहा २ थो थोडा ४ गोतम । सच्चत्तीया वेइ दियाणं जिह्मिंदियस्स कक्कळगसयगुणा फासिंदियस्स कक्कळगसयगुणा अणं । सर्वथोडा वेन्द्रियनोपरं जिह्वेन्द्रियना कर्कशगुरुक्कगुणह्वे तेइथो अण्णेन्द्रियना कर्कशगुरुक्कगुण अनस्ताळे । एवं जाव चउरिंदियस्सि नवरं इंदियपरिवुह्मीकायस्सा तेइ दियाण घाणिंदिए थोवे चउरिंदियाण चखिंदिए थोवे सेसं तंचेव । इम जिह्वा लगे चउरिंदियतांइ काडिनी ए विशेष इन्द्रियवृद्धीकरिवो तेन्द्रियने घ्राणेन्द्रियने थोडाळे चउरिंदियने चक्ष्विन्द्रिय थोडा थाकतो पाछतीपरं । पंचिदिय तिरिक्कजोणियाणं मणुस्साण जहा नेरइयाण नवर फासिंदिए छहिहसंठाणसंठाण प० तं० समचउरंसेणियोहमंडलेसादीउक्खंजामणेहुंढे । पचेन्द्रिय तिर्येवने मनुष्यने जिम नारकीनोपरं एविशेष-अण्णेन्द्रिय ६ ए

द्वाइ सुणेड इत्यादि ॥ प्राकृतत्वात् सूत्रे शब्दशब्दस्यनपुंसकसत्वमन्यथापुंसत्वं प्रतिपद्यं, स्पृष्टान् जदन्त । श्रोत्रेन्द्रियमिति कर्तृपदं सामर्थ्या ल्प्यते । शब्दान् शृणोति, तत्र स्पृश्यते इति स्पृष्टास्तान् तनौ रेणुमित्रालिङ्गितमात्रानित्यर्थः । पुच्छरेणुवतशुभि इतिवचनात्, तं प्रतिपाद्यते अर्था एनिरिति शब्दः तान् शृणोति युक्तंति उपलभ्यते इति यावत्, किमुक्तं जयति स्पृष्टमात्राण्येव शब्दद्वयाणि श्रोत्रेन्द्रियमुपलभते नतु प्राणोन्द्रियादिवत् बहुस्पृष्टानीति कस्मादिति चेदुच्यते-इह शब्दद्वयाणि प्राणोन्द्रियादिविषयज्ञतेज्यो द्रव्येभ्यः सूक्ष्माणि तथा बहूनि तथा तत्क्षेत्रज्ञाविशेष्योग्यद्रव्यवासकानि च ततः सूक्ष्मत्वादतिप्रभूतत्वा तदान्यद्रव्यवासकत्वाच्चात्मप्रदेशैः स्पृष्टमात्राण्यपि निर्वृतीन्द्रिय मध्ये प्रविश्य भूदित्युपकरणोन्द्रियमभिव्यज्जयति । श्रोत्रेन्द्रियं च प्राणोन्द्रियाद्यपेक्षया स्वविषयपरिच्छदे पटुतरं ततः स्पृष्टमात्राण्यपि तानि श्रोत्रेन्द्रियमुपलभते नास्पृष्टान् सर्वथात्मप्रदेशैः सम्बन्धमप्राप्तान्, श्रोत्रेन्द्रियस्य प्राप्तविषयपरिच्छदस्वभावात्, यथाच श्रोत्रेन्द्रियस्य प्राप्तकारिता तथानन्द्यव्ययनटीकादौ चर्चिन

ठिए पस्यते, तंजहा-समचउरंसे णिग्गोहपरिमंफले सादि खुज्जे वामणे ज्जंते । वाणमंतरजोडसियवेमा णियाणं जहा असुरकुमाराणं । पुठाइं जंते ! सद्दाइं सुणेइ अपुठाइं सद्दाइं सुणेड ? गो० ! पुठाइं सद्दाइं सुणेइ नो अपुठाइं सुद्दाइं सुणेड । पुठाइं जंते ! रूवाइं पासंति अपुठाइं रूवाइं पासंति ? गोयमा ! नो

धपरिमणलं सादि कुब्ज वामनं हुण्णं । वानव्यन्तरज्योतिषवैमानिकानां यथासुरकुमाराणाम् । स्पृष्टान् जदन्त । शब्दान् शृणोति त्वस्पृष्टान् शब्दान् शृणोति ? गीतम । स्पृष्टान् शब्दान् शृणोति नैवास्पृष्टान् शब्दान् शृणोति । स्पृष्टानि जदन्त । रूपाणि पश्यन्ति अस्पृष्टानि रूपाणि पश्यन्ति ? गीतम । नैव स्पृष्टाणि रूपाणि पश्यन्ति अस्पृष्टानि रूपाणि पश्यन्ति । स्पृष्टानि जदन्त । गन्थानि आघाति अ

संस्थाने स स्थाने ते कहेण समचउरंसे १ न्ययोधमंडल २ सादि ३ कुब्ज ४ वामन ५ हुण्ण । वाणमंतरजोडसियवेमा णियाणं जहा असुरकुमाराणं पुद्द १' भंते सद्दाइं' मुणेति अपुठाइं' सद्दाइं' सुणेति गीरमा । वानव्यन्तर जोतिषो वैमानिकेने जिम असुरकुमार तिम जाणिया सगीं शब्द सामलं

मिति ततोऽवधार्य ॥ पुष्ठाङ्गं जन्ते । रूवाङ्गं इत्यादि ॥ सुगमं निर्वचनमाह-गौतम । न स्पृष्टानि रूपाणि पश्यति चक्षुः किन्त्वस्पृष्टानि चक्षुषो प्राप्तिकारित्वाच्च तच्चाप्राप्तिकारित्वं तत्त्वार्थटीकादौ सुविस्तरेण प्रसाधितमिति रातोवधारणीयं, गन्धादिविषयाणि सूत्राणि सुप्रसिद्धानि नवरं स्पृष्टान् गन्धान् आजिघ्रतीत्यादि यद्यप्युक्तं तथापि बहुस्पृष्टानीति द्रष्टव्यं, यत उक्तमावश्यकनिर्युक्ती-पुष्ठाङ्गोऽसदृशं रूपाणां पासङ्गं अपुष्ठाङ्गं । गन्धं रसञ्च फासं बहुपुष्ठाङ्गविरहेति ॥ १ ॥ तत्र स्पृष्टानिति पूर्ववत् । बहुनिति आत्मप्रदेशे रात्मोक्तान् बहुमप्यीक्यपण्येहि इतिवचनात्, विशेषणसमासश्च बहुश्च ते स्पृष्टाश्च बहुस्पृष्टा स्तान् इह स्पृष्टाः स्पर्शमात्रेणापि जवन्ति यथाज्ञप्त्ततः स्पर्शमात्रव्यवच्छेदेन स्पर्शविशेषप्रतिपत्तिरव्याहता स्यादिति बहुग्रहणं, बहुरूपा ये स्पृष्टा स्तान् परिच्छिनन्ति नान्यानि कस्मादेवमिति चे दुच्यते-गन्धादिद्रव्याणां बादरत्वात्, अल्पत्वादभाव

पुष्ठाङ्गं रूवाङ्गं पासंति अपुष्ठाङ्गं रूवाङ्गं पासंति । पुष्ठाङ्गं जन्ते ! गन्धाङ्गं अग्राति अपुष्ठाङ्गं गन्धाङ्गं अग्राति ? गोयमा ! पुष्ठाङ्गं अग्राड नो अपुष्ठाङ्गं अग्राड । एवं रसाण्यि फासाण्यि नवररसाङ्गं आरसाङ्गं, फासाङ्गं पणिसंवेदेति अजिलान् कायहो । पविष्ठाङ्गं जन्ते ! सदाङ्गं सुण्डे अपविष्ठाङ्गं सदाङ्गं सुण्डे ? गो

स्पृष्टानि गन्धानि आग्राति ? गौतम । स्पृष्टानि आग्राति नो अस्पृष्टानि आग्राति । एव रसाणामपि । स्पर्शाणामपि । नवरं रसान्यास्वादति स्पर्शाणि प्रतिसंवेदयति अजिलापः कर्तव्यः । प्रविष्टानि जदन्त । शब्दानि शृणोत्यप्रविष्टानि शब्दानि शृणोति ? गौतम । प्रविष्टानि श

अणस्पर्शी शब्द सांभले हे गौतम । पुष्ठाङ्गं सदाङ्गं सुण्डेति अपुष्ठाङ्गं सदाङ्गं सुण्डेति पुष्ठाङ्गं जन्ते रूवाङ्गं पासंति अपुष्ठाङ्गं पासंति गोयमा । स्पर्शानि शब्दसांभले पितृ अणस्पर्श शब्दसांभले स्पर्श हे भगवन् पदके स्पर्शां अणस्पर्शां देखे हे गौतम । नो पुष्ठाङ्गं रूवाङ्गं पासंति अपुष्ठाङ्गं रूवाङ्गं पासंति पुष्ठाङ्गं जन्ते गन्धाङ्गं अग्राति अपुष्ठाङ्गं गन्धाङ्गं अग्राति गोयमा । स्पर्शरूप न देखे चक्षुःपदके फरसाने रूपदेखे अणस्पर्शां रूपदेखे अप्राप्तकारण प्रणामाटे स्पर्शाङ्गं वयहे कि भगवन् अणस्पर्शानि गन्धग्रहे गौतम । पुष्ठाङ्गं गन्धाङ्गं अग्राति नो अपुष्ठाङ्गं गन्धाङ्गं अग्राति एवं रसाण्यि फासाण्यि नवर रसाण्यि

कत्वाद्य प्राणादीन्द्रियाणामपि श्रोत्रेन्द्रियावेक्षया मन्दशक्तिकत्वादिति, सम्प्रतिप्रविष्टाप्रविष्टविषयचिन्तां कुर्वन्नाह-पविष्ठाह जते । सदाहं इत्यादि ॥ पाठसिद्धं नवर स्पञ्जस्तनी रेणोरिवापि भवति प्रवेशो मुखे कवलस्येति शार्दूलस्य जित्तत्वात्, जित्तविषये तारूपद्वयविश्रुतानामिति सम्प्रति विषयपरिमाणनिरूपणायमाह-सोऽन्दिपस्सण जन्ते । केवत्तिए विसए पयत्ते इत्यादि ॥ इह श्रोत्रादीनि प्राप्तविषयपरिच्छेदकत्वात् अङ्गुलां सङ्केयजागा दप्यागत शार्दूलदिद्वयं परिच्छिन्दन्ति नयनया प्राप्तकारोति तज्जघन्यतोऽङ्गुलसङ्केयजागादव्यवहितं परिच्छिनत्ति किमुक्तं भवति जघन्यतोऽङ्गुलसङ्केयजागाद्ये व्यवस्थित पश्यन्ति ननु ततोऽप्यव्यवस्थितमिति प्राणिप्रसिद्धं श्रवणमयं, तथाच नातिसन्निहृष्टमज्जनरञ्जोमलादिकं यत्तु पश्यतीति, उक्तम्-अचरमसखेज्जगुणं जागातो नयणवज्जाणं सखेज्जगुलजागोनयणस्सर्वाति, सत्कर्षतस्तु श्रोत्रेन्द्रियं द्वादशान्यो याजनन्य आणलान् प्रच्छिन्नान् अव्यवहितान् नान्ये, शार्दूलरैर्वातादिकैर्वा प्रतिष्ठतशक्तिकानित्यर्थः, पुद्गलान् अनेन पौद्गलिक शार्दो नाम्बरगुण इति प्रतिपादितं

यमा ! पविष्ठाहं सदाहं सुणेह नो अपविष्ठाहं सुणेह, एवं जहा पुष्ठाणि तहा पविष्ठाणि । सीहंदिदयस्सणं जन्ते ! केवत्तिए विसए पयत्ते ? गोयमा ! जहन्नेणं अङ्गुलस्स अस्सखेज्जाहजागे उङ्गोसेण चारसहि जो

ब्दानि शृणोति नैयास्पृष्टानि शब्दानि शृणोति । एव यथा स्पृष्टानि तथा प्रविष्टान्यपि । श्रोत्रेन्द्रियस्य जदन्त । क्रियान्विषयः प्रज्ञप्तः ० गोतम । जघन्येनाङ्गुलस्यासङ्केय जागमुत्कर्षतो द्वादशजिर्गोजनैश्चिन्नं पुद्गल रूपं प्रविष्टानि शब्दानि शृणोति । चक्षुर्न्द्रियस्य जदन्त ! क्रिया

आसापति । स्पर्शान्वय आगृहे पिण अणफरसोने अग्रायें इम रसने पिण स्पर्शने पिण ए त्रिशेष रसने आस्रुते । फासाणं पडित्तेटिति अभिज्ञाधीना यथो पविष्ठाहं भते सदाहं सुणेति अपविष्ठाहं सदाहं सुणेति गोयमा । स्पर्शने प्रतिसवेह इम सखले आलावे कसिदो प्रविष्ट हे भगवन् शब्दसुणे के अपविष्टशब्दसामलै हे गोतम । पविष्ठाहं सदाहं सुणेति नो अपविष्ठाहं स० एव जहा पुष्ठाणि तहा पविष्ठाणि सीतेदियस्सणं भते केवत्तिए विसए पं० गोयमा । प्रविष्ट शब्दसुणे पिण नहो अपविष्ट शब्दसुणे इम जिम स्पृष्टशब्दा तिम प्रविष्ट जाणिवा श्रोत्रेन्द्रियने हे भगवन् केतला विषयः कथा गोतम ।

तं, यथाच शब्दस्य पौद्गलिकता तथा तत्त्वार्थटीकायां प्रपञ्चितमिति न भ्रूयः प्रपञ्च्यते स्पृष्टान् स्पृष्टमात्रान् शब्दान् प्रविष्टान् निर्वृत्तीन्द्रियमध्यप्रविष्टान् शृणोति न परतोप्यागतान् कस्मादिति चेदुच्यते-परत आगतानां तेषा मन्दपरिणामत्वज्ञावात्, तथाहि-परतः आगता खलु ते शब्दपुद्ग

यणेहितो लिप्ते पुग्गले पुठे पविष्ठाइं सद्दाइं सुणेइ । चस्किदियस्सणं जंते ! केवतिए विसए पस्सत्ते ? गोयमा ! जहन्नेणं अंगुलस्स संखेज्जाइजागो उक्कोसेण सातिरेगात्तं जोयणसयसहस्सात्तं अक्खिन्ते पुग्गले अपुठे अपविष्ठाइं रूवाइं पासति । घाणिंदियस्स पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जाइजागो उक्कोसेणं नवहिं जोयणेहिं च्छिन्ते पोग्गले पुठे पविष्ठाइं गंधाइं अग्घाइ । एवं जिप्पिदियस्सवि । फासिं

त्विपय प्रज्ञप्तः १ गौतम । जघन्येनांगुलस्य संख्येय जागमुत्कपंतः सातिरेकान् योजनशतसहस्रादच्छिन्नान् पुद्गलानस्पृष्टान् प्रविष्टान् रूपान् पश्यति, घ्राणेंद्रियस्य पृच्छा, गौतम । जघन्येनाङ्गुलस्या संख्येय जागमुत्कपतो नवज्जो योजनज्य शिन्नान्युपुद्गलान् स्पृष्टा रप्रविष्टान् गन्धानाजिघ्रति । एव जिह्वेंद्रियस्यापि । स्पृशंनद्रियस्यापि । अनगारस्य जदन्ता । जावितात्मनो सारणान्तिकसमुद्घातेन समवहतस्य म चरमा

जहन्नेण अंगुलस्स असांखिज्जाइभागे ३० वारसेट्ठि जायणेहितो अक्खिणं पुग्गले पुठेपविष्ठाइं सद्दाइं सुणेइ । जघन्ये अंगुलसो असंख्यातमोभाग उत्कटं १२ योजन गज्जरवाटि छिन्नपद्मलनो स्पृष्टथवा पेठे शब्दमांभते । चक्खेदियस्सणं भते केवतिए विसए पं० गोयमा । चक्षुर्इन्द्रियनो हेमगवन् केतली विषयकक्षी ३ गौतम । जहन्नेण अंगुलस्स असंखिज्जाभागे ३० सातिरेगात्तं जोयणसहस्सात्तं अक्खिणे पुग्गले अपुठे अपविष्ठाइं रूवाइं पासति घ्राणेंद्रियस्य पुच्छा गोयमा । जघन्ये अंगुलसो असंख्यातमोभाग उत्कटं जातिक्क अमिक्क लाख योजनप्रमाण विषयकक्षी त्रिणकुमारनीपरं १ अक्खिन्नपद्मल अपुठे रूपदेखे एतलै अणफरसे देखे हिवे घ्राणेंद्रियनो प्रश्न उत्तर गौतम । जहन्नेण अंगुलस्स असं३० अवाहिं जायणेहिंनो अक्खिणे पुग्गले पुठेपविष्ठाइं गंधाइं अग्घाति एव जि अंदियस्सवि फासेदियस्सवि । जघन्ये अंगुलसस्य तमोभाग उत्कटो ८ योजनसो छिन्नपद्मलपेठे ५० गन्धगन्धे इमे जिभेदि

ला स्तथास्वानाख्यात् मन्दपरिणामा कथोपपन्नते येन स्वविषय श्रोतविज्ञानं नीत्यादयितुमीश्वरा, श्रोत्रेन्द्रियस्यापि तयापि अद्भुततरं बल
 न विद्यते येन परतोपि आगतान् ज्ञानान् शृणुयादिति, पञ्चरिन्द्रियजन्तुर्बलं मातिरन्तर् योजनज्ञतमज्ञतादार्ढ्यः विज्ञानं मत्कृत्वादिभिरन्य
 वदितान् पुद्गलान् अस्पृष्टान् दूरस्थितान् अतयवाप्रविष्टान् ॥ उवाच ॥ रूपात्मकान् पश्यति परतोऽप्यवज्ञतम्यापि परच्छेदे चक्षुषः शतस्य
 प्रावात्, नत्वकुलमिह त्रिधा तद्यथा-आत्माहुतमुच्छ्रयागुलं प्रमाणागुलं, तत्र ज्ञेयतायामशूया तेष्विज्ञात्रीमाश्रयन्तु । तत्रयिषमिहायगुलं
 मयिष्यपमापुण्यमन्तु ॥ इत्येवं रूपमात्मागुलं, परमाशूतश्चरयू रदरेणुभ्रमयन्धवालस्य । लिख्यापूयायजवा अष्टगुणविवर्धितः सप्तमो ॥ १ ॥ इ
 त्यादि रूपमुच्छ्रयागुलं, तृतीयं-उच्छ्रयागुलमेव हवइपमागुलसहस्रगुणं । तत्रेवदुगुणियसुतु वीरइसायगुलस्यमिष्य ॥ २ ॥ इत्येव प्रमाणागुलं, त
 त्रात्मागुलेन मीयते तत्काले वापीकूपादिकं वस्तु, उच्छ्रयागुलेन नरतियग्दंभनैरयिष्यरीराणि प्रमाणागुलेन पृथिवीविमानानि उक्तञ्च-आयगुले

नबन्धु उच्छ्रयागुलतोमिष्यसुदंष्ट्र । नगपुढविविमाणां मिष्यसुपमागुलेषतु ॥ १ ॥ तत्रेदमिन्द्रियविषयपरिमाणं किमात्मागुलेनाहोचितं उच्छ्रयां
 गुलेन उच्यते-आत्मागुलेन तथाचाह-चक्षुरिन्द्रियविषयपरिमाणविलाया प्राप्यरुत्-चप्यक्तकारितयस्य मकोपनयस्यविषयपरिमाण । आयागुले
 यत्तत्त्वं अयिरित्तजोषयायन्तु ॥ १ ॥ ननु देहप्रमाणमुच्छ्रयागुलेन क्रियते देहाश्रितानि पेन्द्रियाणि ततस्तेषां विषयपरिमाणमपि उच्छ्रयागुलेन क
 र्नुमुचितं, कथमुच्यते-आत्मागुलेनति नैव दोषः, यद्यपिह नाम देहाश्रितानीन्द्रियाणि तथापि तेषां विषयपरिमाणमात्मागुलेनैकदेहानन्यत्वा
 द्विषयपरिमाणस्य तथाचामुमेवार्थमापेयपुरस्सरं प्राप्यरुदप्याह-ननुजगियमुस्सयगुलं प्रमाणतोजीवदेहमाणाह । देहप्रमाणं तन्विय नउहन्द्रियपि
 सयपरिमाण ॥ १ ॥ अत्र देहप्रमाणतन्विय इति । यत्र उच्छ्रयागुलमेयत्वेनोक्तं तद्देहप्रमाणमात्रमेव नन्विन्द्रियविषयपरिमाणं तस्यात्मागुलप्रमेय
 त्वादिति । अथ यदि विषयपरिमाणमिन्द्रियाणामुच्छ्रयागुलेन स्या ततः कीदोष आपद्येत पश्यधनुःशतानि मनुष्याणां विषयव्यवहारविच्छेद इति

याहि-यद्भरतस्यात्मांगुलं तत्किल प्रमाणांगुलं तच्च प्रमाणांगुलमुच्छ्रयांगुलसहस्रेण जवति-तस्मैहंगुलमेगं हवडपनांगुलसहस्रगुण मितिबचनात्, ततो जरतसगरादिचक्रवर्तिनां या अवध्यादयो गगयी येतु स्कन्धावारा आत्मांगुलेन द्वादशयोजनायामतया सिद्धान्ते प्रसिद्धा स्ते उच्छ्रयांगुलप्रमि त्या अनकानि योजनसहस्राणि स्युः, तथाच सति तत्रायुषशालादिषु ताकृतजेषांदिशदृश्रवण न सर्वेवाप्यपद्येत वारसहिजोपयोहिषोयआजिगे यहसहमितिबचनात्' अणष समग्रनगरव्यापी समस्तस्कन्धावारव्यापी च विषयदृक्कादिशृग्रागमेव प्रतिपाद्यते तथैवच जनव्यवहार स्तस्येव मा गमे प्रसिद्धः पञ्चधनुःशतादिमनुष्याणां विषयव्यवहारो व्यवच्छेदं माप्रापदित्यात्मांगुलेनन्द्रियाणां विषयपरिमाणमवसातव्य नोच्छ्रयाङ्गुलेन, तथा ज्ञापकत्-जतेणपचयुसय नरादिविसयविवहारवोच्छेत्त । पावडसहस्रगुणिय जेणप्रमाणांगुलंततो ॥ १ ॥ अत्र तस्मादात्माङ्गुलेनैवेन्द्रियाणां विष यपरिमाण नोच्छ्रयाङ्गुलेनेति उपसहारवाक्यं स्वतः परिज्ञावनीयं, यद्यप्युक्तं प्राक् दहाश्रितानीन्द्रियाणीति तथा विषयपरिमाणमुच्छ्रयाङ्गुलेनेति

तदप्युक्तमिन्द्रियाणामपि केषाञ्चित् पृथुत्वस्य आत्माङ्गुलेन मीयमानत्वाज्युपगमात्, ज्ञावित्तैतत् प्रागपि इन्द्रियप्रमाणवितायां ॥ जयगिज्जमि त्यादि ॥ ज्ञाप्यकारवचनावष्टजननेति तस्मा त्सवमिन्द्रियविषयपरिमाणमात्माङ्गुलेनैवति स्थित, ननु जवत्वात्माङ्गुलेन विषयपरिमाण तथाधिकृत सूत्रोक्त चतुरिन्द्रियविषयपरिमाणं न घटते अधिकस्यापि तद्विषयपरिमाणस्यागमान्तरे प्रतिपादनात्, तथाहि-पुष्करवरहीपार्द्धे मानुषोत्तरयवंत समोपवर्तिनो मनुष्याः कर्कशंक्रांती प्रमाणाङ्गुलनिष्पन्नैः सातिरेकै रेकविशतियोजनलक्षे व्यवस्थितमादित्यमवलोकमाना प्रतिपाद्यते शास्त्रान्तरे प तथा तद्ग्रन्थाः-इगधौसखलुलक्खा चउतीसचेवतडसहस्राङ्गं । तहपच्चययाजणिया सत्ततीसाएअतिरिसा ॥ १ ॥ ईडनमणविद्यमाण पुक्खर दीवद्धवासमणुपाणं । पुत्तेणयअवरंणय पिहिं २ होडमणुपाणमित्यादि ॥ ततः कथमधिकृतसूत्रमात्माङ्गुलेनापि घटते प्रमाणाङ्गुलेनापि व्यजिचारि जावात्, उक्तञ्च-लण्णंहिएक्कवीसाए सायरगेहिपुक्खरदुंमि । उदयेपेच्चन्तिनरा सूरउक्कोसएदिवसे ॥ गयणिदियससतम्हा विसयपमाणंजहासुए

प्रणियं । आठस्सेहपमाणं गुलाणएकैणविनणुतं ॥ २ ॥ सत्पमेतत्-केवलमिदं सूत्र प्रकाशविषयं द्रष्टव्यं, नतु प्रकाशकविषयं ततः प्रकाशकोधिक
रणमपि विषयपरिमाणं न विरुध्यते इति न कश्चिदोपः । कथमेवविधोर्धोवसीयत इति चे दुष्यत-पूर्वसूरिकृतव्याख्यानात् । सकलमपि हि का
लरुश्रुत पूर्वसूरिकृतव्याख्यानानुसारणैव व्याख्यानयति गङ्गाधियो न यथाक्षरमात्रसन्निवश पूर्वगतसूत्रार्थसङ्ग्रहपरतया, कालिस्तु तस्य क्वचि तस
द्विपस्याप्यर्थस्य सदृताविस्तारेण क्वचिद्विस्तरवतोप्यतिसङ्केपाजिधाने प्रवांक्तनैः स्वमतियथावस्थितार्थतया जातुमशक्यत्वा दतयवोक्तमिदमन्य
त्र-जगद्विप्रणियसुते तद्देवजइतवियालणानत्यि । किं कालियाणुयोगो दिठोदिठप्पहाणेहि ॥ १ ॥ तस्मात् पूर्वसूरिकृतव्याख्यानानाधिकृतग्रन्थवि
रोधः, आह च जाप्यकृत्-सुत्ताजिप्पायोय पयासयणिकंतयनउपयासए । वक्खाणाउविसेसो नहि सदेहादिलक्खणया ॥ इति, तथा प्र णोन्द्रियजि
हेन्द्रियस्पर्शनेन्द्रियाणि गन्धादीनुत्कर्षतो नवयोजनेष्व आगतान् अख्खिणान् द्रव्यात्तरैरप्रतिहतशक्तिकान् परिच्छिन्दति, न परत प्रागतान् प
रत प्रागताना मन्दपरिणामत्वज्ञावात्, प्राणादीन्द्रियाणां च तथारूपाणामपि तेषा परिच्छेद कर्तुमशायत्वात्, आह च जाप्यकृत्-बारसहितो

दियस्सवि । अणगारस्सणं जते ! भावियप्पणो मारणतियसमुग्घाएणं समोहयस्स जे चरिमा गिज्जरापो

निर्जेरापुद्गलाः सूक्ष्मा स्ते पुद्गलाः प्रज्ञप्ताः, अमण । आयुष्मन् । सर्वलोकमपि तेऽवगाह्य तिष्ठन्ति ? इति गौतम । अनगारस्यैवावितात्मनी

यकपे इन्द्रिये इम गन्धादिस्पर्शस्पर्शेन्द्रिये इम जाणिवी । अणगारस्सणं भते भावियप्पणोमारणतियसमुग्घाएणं समोहयस्स अचरमा गिज्जरा पुग
ला पणता । अणगारनै भगवन् भावितात्मा मारणातिक समद्ववाते समोहयस्स जे छेडला सेलेशो कालांतउमभापो निर्जेरापुद्गल अपगतकम
भाव परमाणुयाने सूक्ष्मपुद्गलकरे । समणाउसो सब्बलीगापयणते उग, उप्पणा पिडुतिज्जता भोइ । भागमण आयुष्मन् तिजे सूक्ष्म वत्तु, इन्द्रियनादिपथ
अनिकाततेपुद्गले इम पूछे थका उक्तव आवग्गज्जसुच निर्गुत्तौ पुद्गणेइ मस- एवं पुण पाभइ अपहुत्त गन्धरसस्व बन्धपुड्ड विगोपर हा गौतम । अणगा
रस्सणं भावियप्पणो मारणतिय समुग्घाएणं समोहयस्सजेचरमा गिज्जरापोमलाणं नुइमाणते पोमला पणता । अणगारनै भावितात्मा मारणातसमु

सुप्तं सैसाणं नवहिजोयणेहिंती । गिरहंतिपत्तमत्थं एत्तोपरतोनेगिरहंति ॥ दद्याणमंदपरिणामियाएपरतोनेइन्द्रियबलंपि । इन्द्रियविषयाधिकारे
इदमपि सूत्र-अणगारस्सणंभंते । इत्यादि ॥ न विद्यते अणार गृह द्रव्यतो जावतश्च यस्या सावनगारः, संयत स्तस्य णमितिवाक्यालकारे, जद
न्त । जाविअप्पणो इति ॥ जावितो वासित आत्मा ज्ञानदर्शनचारित्रै स्तपोविशेषै च येन जावितात्मा तस्य, गारणान्तिकममृद्वातेन समवहतस्य
ये चरमाः ज्ञैलेशीकालान्त्यसमयजाविनो निर्जरापुद्गलाः अपगतकमंजावाः परमाणवः ॥ सुहुमाण ते पोगलाइति ॥ णमिति निश्रय निपाताना
मनेकार्थत्वात्, निश्चितमेतत् सूक्ष्मचक्षुरादीन्द्रिया पथमतिकान्ता स्ते पुद्गला प्रज्ञप्ता जगवद्भिः हेअमण । हेआयुस्सण् । हेगौतम । कृतं जगवतः स
म्बोधनमेतत्, तथा निश्चितमेतत्सर्वलोकमपि ते पुद्गलाः स्पृष्टा, णवाक्यालकृतौ तिष्ठन्ति, यव गौतमेन प्रश्नेकृते जगवानाह-हता गोयमा ॥ हं
तेति प्रत्यवधारणे एवमेवैतत् गौतम ॥ अणगारस्सणं जते । जावियप्पणो इत्यादि ॥ तदेव पुनरपि प्रश्नः ॥ कउमत्थेणं जते । इत्यादि ॥ अथ को
स्य प्रश्नस्यावकाश उच्यते-इह प्रागुक्तं स्पृष्टानि प्रविष्टानिच ज्ञाद्द्रव्याणि शृणोतीत्यादि निर्जरापुद्गलाअपि सर्वलोकस्पर्शान्न इति तेषामपि श्रोत्रा
दिषु स्पर्शनप्रवेशो नस्त इति न सशयप्रश्नः । कट्ठस्थो जदन्त । मनुष्यः कट्ठस्थगण केवलिव्युदासार्थं । केवलीहि सर्वरप्यात्मशरीरप्रदेशैः सर्वं
जानाति पश्यतिच यथोक्त-सवुजंजाणइकेवली सवुजंपासइकेवली, स्तुतिकारोप्याह-समन्ततःसर्वगुणंनिरक्षमिति, कट्ठस्थस्त्वंगोपाङ्गनामकमंवि

गला सुज्जमाणं ते पुग्गला पस्सत्ता, समणाउसो सल्ललोगंपियणं ते उग्गातिह्वाणं चिहंति ? हंता गोयमा !

भारणान्तिकसमुद्वातेन समवहतस्य ये चरमा निर्जरापुद्गलाः प्रज्ञप्ताः, अमण । आयुस्सण् । सर्वमपिलोक ते उवगाह्य तिष्ठन्ति । कट्ठस्थो जद

द्वार्तै समंजानै जे केइला निर्जेणाना पुद्गल ते सूक्ष्मपुद्गलकक्षा । समणाउसो सल्ललोगपियणते उग्गाहिताण चिहिति कउमस्सणं भंते मणस्सेतेसिण्जिरा
पुग्गलाण किं आणत्ता नाणत्ता उम्मतंवा तच्छत्ता गुह्यत्तंवा लइयत्तंवा जाणनिपासि गोयमा । अहंअमणो आयुस्सत्ता सर्वलोकने त अवगाही
ने रहैकै कट्ठस्थ हे भगवन् मनुष्य तेइने निर्जेणाना पुद्गलेनै अनगारनिर्जेणाना पुद्गलेनै परस्परे जूजूवाकै परस्परे वर्णनाविचित्रभावकै उन्नत त्वच्छत्व

शेषसंस्तुते रेवेन्द्रियद्वारे जानाति पश्यति छद्मस्थग्रहणं अतमेव छद्मस्थो विशिष्टावधिज्ञानविकल परिग्रहते तेषां निर्जरापुद्गलानां ॥ मायासमि
ति ॥ अन्यत्वं द्वयोश्चनगारयोः सम्यग्निर्णये निर्जरापुद्गला स्तेषां परस्पर निजत्वनिर्णयः, नानात्वं निरपेक्षमेकस्यैव वर्णादिकृतं वैधिय उभ
त्य अवमताहीनत्वमिति यावत्, तुच्छत्वं निस्सारता गुरुलघुत्वे प्रतीत जगदानाद-नायमर्थः समर्था नायमर्थोयुक्तपुपपन्नः छद्मस्थमनुष्य स्तेषां
निर्जरापुद्गलानां सत्यत्वादिक जानाति पश्यति, अर्थेवार्थे प्रक्षमात्त-से केषांते जते । इत्यादि सुगमं ॥ जगदानाद-देवैधियणमित्यादि ॥ देवो
प्यस्त्येकः कश्चि त्कमपुद्गलविषयावधिज्ञानविकलो य स्तेषां निर्जरापुद्गलानां न किं विदप्यन्त्यत्वादिक जानाति पश्यति वा, किमुक्तं जयति दे

श्चाणगारस्सणं ज्ञाविष्णुप्यणो मारणंतियसमुग्धाएणं रामोहयस्स जे चरिमा णिज्जारापोग्गला पयात्ता, सम
णाउसो ! सल्लोणपियण ते उग्गाहिताणं चिहंति । उउमत्येणं जंते ! मणुस्से तेसि णिज्जारापोग्गलाण किं
श्चाणत्तंवा णाणत्तंवा उमत्तंवा तुच्छत्तवा गुरुयत्तवा लज्जयत्तंवा जाणड पासड ? गोयमा ! णो डण्ठे सम
ठे । सं केण्ठेणं जंते ! एवं पुच्चड-उउमत्येणं मणुस्से तेसि णिज्जारापोग्गलाणं णो किंचि श्चाणत्तंवा णाण

न्त । मनुष्य स्तेषां निर्जरापुद्गलानामन्यत्वं वा नानात्वं वा उभमत्वं वा तुच्छत्वं वा गुरुकत्वं वा लघुत्वं वा जानाति पश्यति ? गौतम ! ना
यमर्थः समर्थः । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-छद्मस्थो मनुष्य स्तेषां निर्जरापुद्गलानां नैव किञ्चिदपि अन्यत्वं वा नानात्वं वा उभमत्वं
वा तुच्छत्वं वा गुरुकत्वं वा लघुकत्वं वा जानाति पश्यति ? गौतम । देवोप्यस्त्येकः कश्चित्स्तेषां निर्जरापुद्गलानां नैव किञ्चिदन्यत्वं वा ना

गुरुपयो लघुपयो जायै देखे गो० । णोनिष्ठममे सेकोरुं णं भते एवं पुचः छद्मस्थेण मणुस्से तेसि णिज्जारा पोग्गलाणं णोकिंचि चापत्ता णाणत्तंवा
जमत्तंवा हीनत्तंवा गुरुयत्तंवा लज्जयत्तंवा जायति पायति गो० । ए तर्थायमर्थो तेसांमाटे २३ अक्षो छद्मस्थमनुष्ये ते निर्जरापुद्गलानां तेषां परस्पर
छद्मस्थ अनगारते जून्वा नयो किमही परसरे वर्णो विविधभाज जमत हीनपयो गुरुपयो लघुपयो जायै देखे गो० । देवैधियणं परयेगए जेव

धानां किल मनुष्येभ्यः पटुतराणि इन्द्रियाणि विद्यते तत्र देवोपि साध न जानाति पश्यति वा किमुत मनुष्य इति, ॥ सम्यग्गमित्याद्युपसंहार
वाक्यं ॥ सुगम ॥ सुहुमाणां जन्ते । इत्यादि ॥ यति ॥ एतावन्मानस सूक्ष्मा स्ते पुद्गला निर्जरापुद्गलाः प्रज्ञायाः ह्यश्रमणा । हे आशुषन् । गौतमस्य
जगद्वत्कृतं सम्बोधनमेतत् सर्वलोकमपि ते एव रूपाः अत्यन्तसूक्ष्माः पुद्गला अवगाह्य तिष्ठन्ति पुद्गला नतु बादररूपा अन्यथा साध्यवहारिकप्रत्य

त्तंवा उम्भत्तंवा तुच्छत्तंवा गुरुयत्तंवा लज्जयत्तंवा जाणति पासति ? गोयमा ! देवेवियण अत्येगतिए जेणं
तेसिं णिज्जरापुग्गलाणं णी किंचि आणत्तंवा णाणत्तंवा उम्भत्तंवा तुच्छत्तंवा गुरुयत्तंवा लज्जयत्तंवा जाण
ति पासति से तेण्ठेणं ? गोयमा ! एवं वुच्चड-उत्थेणं मणुस्से तेसिं णिज्जरापोग्गलाणं नो किंचि आण
त्तंवा नाणत्तंवा उम्भत्तंवा तुच्छत्तंवा गुरुयत्तंवा लज्जयत्तंवा जाणड पासड । एएसिएणं सुज्जमाणं जंते ! पो

नात्व वा उवमत्व वा अवमताहीनत्व वा निस्सारत्वं वा गुरुत्वम्वा लघुत्व वा जानाति पश्यति तत्तनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-लघ्वस्य
मनुष्या निर्जरापुद्गलाना न किञ्चिदन्यत्वं वा नानात्व वा उवमत्वं वा तुच्छत्वं वा गुरुत्वं वा लघुत्व वा जानन्ति पश्यन्ति । एतावन्माने-
न जदन्त । सूक्ष्मा निर्जरापुद्गलाः प्रज्ञायाः हे श्रमणा । हे आशुषन् । एतत् सर्वलोक मपि ते अवगाह्य तिष्ठन्ति । नैरयिका जदन्त । निर्जरा

तेसिं णिज्जरापुग्गलाणं नो किंचि आणत्तंवा उम्भत्तंवा तुच्छत्तंवा गुरुयत्तंवा लज्जयत्तंवा जाणति पासति खेतेण्ठेण हे गोयमा । एवताजे नेगलांजे
जे अवजिज्ञान तेडने निर्जराना पुद्गलपरपरं ज्ञाज्ज, के नही काहे परपरं उम्भत्तंवा लज्जयत्तंवा गुरुयत्तंवा लघुयत्तंवा जाणति पासति ।
कल्लो गौतम । उवमत्थेण मणुस्से तेसिं निर्जरपुग्गलाणं नो किंचि आणत्तंवा णाणत्तंवा उम्भत्तंवा तुच्छत्तंवा गुरुयत्तंवा लज्जयत्तंवा जाणति पासति ।
कल्लो मनुष्य तेडने निर्जर पुद्गल नह्ये काहे परपरं किंचिन्नयणी उम्भत्तंवा लज्जयत्तंवा गुरुयत्तंवा लघुयत्तंवा जाणति पासति । एवं सुहुमाणां भते पुग्गला
पश्यता समणास्सो सब्बलोकवियण ते उगादिताण तिष्ठति नैरइयाणं भंते निर्जरपोग्गला किं जाणंति पासति भाहारंति उदाह न जाणंति न चा

अतिरोधमयत्त सर्वलोकस्पर्शिन स्ते पुद्गलाः स्ततोपममपि प्रज्ञाः नेरडयाणं जते । इत्यादि ॥ नेरयिका सावत्तान् निर्जैरपुद्गला आरं गेति म
 दु । पुद्गलानां तत्तत्तामगोचरानो विचित्रपरिणामनस्वजावतया आहाररूपतयाप तेषां परिणमनसज्जनात्, कालमसद्वृत्त्येव ते नेरयिका ज्ञान
 तीत्यादि प्रारुतस्थात् रज्या हन्त्येव वर्तमाना ततोपमर्थाः-ज्ञानत्वं पश्यन् आहारयति उताऽज्ञानतोऽपश्यन् इति जगवानाह-अज्ञानतो
 उपश्यन् इति कस्मादिति दुष्यते-तेषामतिभूक्षतया पक्षरादिपथातीतत्वात्, नेरयिकाणां च कार्मणोत्तरीरपुद्गलालम्बनावधिघातविकलत्वान्,

गला पणत्ता, समणाउसो ! सत्तुं लोमं कियण ते उग्गाह्तिताणं चिठ्ठंति । नेरडयाणं जते ! ते निज्जरापोग्ग
 ले किं जाणति पासति आहारंति उट्ठाकु न जाणंति न पासति न आहारति ? गोयमा ! नेरडयाणं ते
 निज्जरा पोग्गला न जाणति न पासति आहारति । एव जात्र पंचिदियतिरिक्कजोगियाणं । मगुरुसाणं
 जने ! ते निज्जरापोग्गले किं जाणंति पासति आहारति उट्ठाकु न जाणति न पासति न आहारति ? गो

पुद्गलान् किं जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति उताऽज्ञानान्ति नपश्यन्ति नाहारयन्ति ० गौतम । नेरयिकास्तान्निजरापुद्गलाः ज्ञानान्ति न
 पश्यन्ति नाहारयन्ति । एव यावत्पञ्चद्वितीयग्यानिजाः । मनुष्या जडभा । तान् निजैरापुद्गलान्किं जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति उता
 हो नजानान्ति नपश्यन्ति नाहारयन्ति ० गौतम । सत्येके कचन भगुणा जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति सत्येके केवलं नजानन्ति नपश्यन्ति

हारति गोयमा । इमं सूक्ष्मपुद्गलकक्षा मनुष्यता अहं आद्यपत्तो जमणी सवनी के ते पश्यन्तीने वहे ते नारणीने भगवन् निजरापुद्गला आपेदेखे
 आहारै के नजाये नदेखे न आहारै गोयम । नेरडया निजरे पुग्गले नजायति नपासति आहारति एव जात्र पंचिदियतिरिक्कजोगियाणं मगुरु
 साणं भते निजरेपुग्गले किं जाणति पासति आहारति उट्ठाकु न जाणति पासति आहारति गोयमा । नारकी निजगुणा पुद्गल नजाये नदेखे
 आहारै इमं जानती पंचिद्वितीयेव । पंचिद्विद्यमनुष्यते भगवन् निजैरापुद्गला पुद्गल खंजाये देखे आहारै के देखे नजाये नदेखे आहारै गोयम । अथेव

यवमसुरादिविषयाश्चपि सूत्राणि तावद्वाक्यानि यावत्तिपिगुणेष्वेन्द्रियभूत मनुष्यसूत्रे ॥ सञ्ज्ञिभूपाय इति ॥ सञ्ज्ञिनी भूनाः सञ्ज्ञिभूनाः सञ्ज्ञित्वं प्राप्ता इत्यर्थः, तद्यत्तिरिक्ता असञ्ज्ञिभूताः सञ्ज्ञिचेद्वि विशिष्टावधिज्ञानी परिगृह्यते, यस्य त कामगन्तरीरपुद्गला विषयज्ञाय विज्जति शेष सुग

यमा ! अत्येगतिया जाणंति पासति आहारंति । अत्येगतिया न जाणंति न पासंति आहारंति संकेण ठेणं जंते ! एवं बुद्धुड । अत्येगतिया जाणति पासंति आहारंति । अत्येगतिया न जाणंति न पासति आहारंति ? गोयमा ! मणुस्सा दुविहा पसत्ता, तंजहा—सन्नीभूपाय असन्नीभूपाय, तत्थण जंते अस्स न्नीभूता तेन जाणंति न पासंति आहारंति, तत्थणं जंते सन्नीभूता ते दुविहा पसत्ता, तंजहा—उवउत्ताय

न्ति नाहारयन्ति । अथ केनार्थेन जदत्त । एवमुच्यते—मन्थंके केचन नजानन्ति नपश्यन्ति जाहारयन्ति ? गोयमा । मनुष्या द्विविधा, प्रज्जमा स्तद्वथा—सञ्ज्ञिभूताश्वासञ्ज्ञिभूताश्च । तत्र ये ऽसञ्ज्ञिभूतास्ते न जानन्ति नपश्यन्ति नाहारयन्ति, तत्र य सञ्ज्ञिभूता स्ते विविधाः प्रज्जमा स्त द्वया—उपयुक्ताश्चानुपयुक्ताश्च । तत्र येऽनुपयुक्ता स्ते नजानन्ति नपश्यन्ति आहारयन्ति, तत्र ये उपयुक्ता स्ते जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति

या नयाणनि नपासति आहारंति अत्ये० जाणति पासति । केन्नाइका जाणैनही नदेखे आहारै केनला एक जाणै देखे । आहारंति सेकेणठेणं भंते एव बुद्धुड अत्ये० जाणतिपासति आहारंति अत्ये० नजाणति नपासति आहारंति गोयमा मणुस्सा दुविहा पसत्ता तंजहा । आहारै ते स्स माटे के भगज्ज केनला एक जाणै देखे आहारै केनला एक नजाणै नदेखे आहारै के गोयमा मनुष्य दीयपकारके ते केदेके । सञ्ज्ञिभूपाय असञ्ज्ञिभूपाय तत्थण जंते असञ्ज्ञिभूपा तेण नयाणनि नपासति आहारंति । १ संज्ञीभूत १ असंज्ञीभूत २ तेदही निपरीत निहा जे असंज्ञीभूत ते जाणैनही नहीदेखे आहारै । तत्थण जंते सञ्ज्ञिभूपा ते दुविहा पसत्ता तं० उवउत्ता अणुउत्ता तत्थणं जंते अणुउत्ता तेणं नयाणनि नपासति आहारंति । निहां संज्ञ भूतना दीय मेदकदा ते केदेके उपयोगयुक्त अनुपयोग तिहा जे अनुपयोग ते जाणैनही नदेखे आहारै । तत्थणं जंते उवउत्ता तेणं जाणति पासति आ

मं, वैमानिकसूत्रे ॥ मायामिच्छादिष्ठीइत्यादि ॥ माया तृतीयकथायः सा ऽन्वेषामपि कपायाणां सुपलक्षणं साया विद्यते येषां ते मायिन उत्कटराग
द्वेषा इत्यर्थः, तत्र ते मिथ्यादृष्टयश्च मायिमिथ्यादृष्टय स्तरारूपा उपपन्ना मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका स्तद्विपरीता असांमिश्रमागृह्युपपन्नकाः, ५

अणुवउत्ताय, तत्पणं जंते अणुवउत्ता ते न जाणंति न पासति आहारंति । तत्पणं जंते उवउत्ता ते जाणति
पासंति आहारंति संतेणठेणं ? गोयमा ! एवं बुद्धि-अत्येगतिमा न याणति न पासंति आहारति अत्ये
गतिमा जाणंति पासंति आहारति । वाणमंतरजोडसिया जहा नेरडया । वेमाणियाण जते ! निज्जरापोग्ग
ला कि जाणंति पासंति आहारति ? गोयमा ! जहा मणुस्सा । नवरं वेमाणिया दुविहा पणत्ता, तंजहा-
माईमिच्छादिष्ठीउववन्नगाय अमाईसम्मदिष्ठीउववन्नगाय तत्पणं जंते माईमिच्छादिष्ठी उववन्नगाय ते

ततोनाथेन गौतम । एवंमुच्यते-एके केचन मज्जानन्ति नपश्यन्ति नाहारयन्ति, केचन जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति । धानव्यन्तर उपोसिक्खी
यथा नेरयिकाः । वैमानिका जदन्त । तान्निजरापुद्गलागिक जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति ? गौतम । यथा मनुष्या, नवरं वैमानिका द्विवि
धाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नकाक्षामायिसदृष्ट्युपपन्नकाश्च । तत्र ये मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका स्तं नजानन्ति नपश्यन्ति नाहा

रति संतेणठेणं हे गोयमा । तिहा उपयोग ते जाणै देखे आहारि तेमाटै हे गोतम इम कक्षा । अत्ये० नयाणति नपासति आहारति अत्ये०
जाणति पासति आहारति वाणमंतरजोःसिया जहा नेरडया । केक नजाणै नदेखे आहारि केदे जाणै देखे आहारि वाणव्यन्तरनी ज्योतिषीनी
जिम नारकी तिम । वेमाणिएणं भते निज्जरे पुगळे किं जाणति पासति आहारति नजाणति नपासति आहारति गोयमा । वैमानिक भगवन् नि
जरापुद्गल स्यु जाणै देखे आहारि नजाणै नदेखे आहारि हे गोतम । जहा मणुस्साणं नवरं वेमाणिया दुविहा पणत्ता तं० मायिमिच्छादिष्ठी उववन्नगा
य । जिम मनुष्य तिम ए मिथिय वैमानिक दीय मेद कक्षा ते कहेछ माई मिथ्यादृष्टि रागद्वेषना धणी बीजा अमाई सग्यदृष्टी येवेयकना । तत्पण जे

ह मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नकग्रहणेन नवमग्रैवेयकपर्यन्ताः परिगृह्यन्ते, यद्यप्यार... तादृशे ता... प्रेषु धैवेयकेषु च सम्यग्दृष्टयो देवाः सन्ति तथापि
तेषां भवधिर्न कामंशरीरपुत्रलविषय इति मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका इव मायिमिथ्या... पपन्नका इत्युपमानतो मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नकं वा
वदेनोच्यन्ते, यत्त्वमायीसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका स्तेऽनुत्तरसुरा स्तेऽपि द्विधा स्तद्यथा-अनन्तरोपपन्नकाः परम्परोपपन्नकाश्च अनन्तरमव्यवधानेनोपप
न्नका अनन्तरोपपन्नका उपपत्तिसमयवर्तिन इत्यर्थः, परम्पराया उपपन्नकाः परम्परोपपन्नका उत्पत्त्यनन्तरं द्वित्रादिसमयवर्तिन इत्यर्थः, तत्रान
न्तरोपपन्नका न जानन्ति न पश्यन्ति तेषामेकसामायिकोपयोगासम्भवात् दपर्याप्तत्वाच्च परम्परोपपन्नका अपि द्विधा पर्याप्ता अपर्याप्ताश्च तत्राप
र्याप्ता न जानन्ति न पश्यन्त्यपर्याप्तत्वेन सम्यगुपयोगासम्भवात् पर्याप्ता अपि उपयुक्ता अनुपयुक्ता च तत्रानुपयुक्ता न जानन्ति न पश्यन्ति सा

नयाणं न पासन्ति आहारंति, तत्पणं जेते अमाईसम्मदिठि उववन्नगा ते दुविहा पसत्ता, तंजहा-अणंत
रोववन्नगाय परंपरोववन्नगाय, तत्पणं जेते अणंतरोववन्नगा ते नयाणति नपासन्ति आहारंति, तत्पणं जे
ते परंपरोववन्नगा ते दुविहा पसत्ता, तंजहा-पज्जत्तगाय, अपज्जत्तगाय, तत्पणं जेते अपज्जत्तगा ते ण

रयन्ति, तत्र येऽमायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका स्ते द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-अनन्तरोपपन्नकाश्च परम्परोपपन्नकाश्च । तत्र ये अनन्तरोपपन्नका स्ते
नजानन्ति नपश्यन्ति तत्र ये परम्परोपपन्नका स्ते द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-पर्याप्तकाश्चापकर्षकाश्च । तत्र येऽपर्याप्तका स्ते नजानन्ति नप

माईमिच्छिःडो उववन्नगा तेणं नयाणंति नपासन्ति आहारंति तत्पणं जेसे अमाईसम्मदिठि उववन्नगा तेणं दुविहा पं० तं० । तिहा जे माईमिथ्यादृष्टि
ऊपना ते नजाणे नदेखे आहारंति तिहां जे अमाईसम्यग्दृष्टिधी ऊपना तेहना दीय मेद कद्धा ते कहै है । अणंतरोववन्नगा तत्पणं जेसे अणंतरोववन्न
गा तेणं नयाणंति नपासन्ति आहारंति तत्पणं जेसे परंपरोववन्नगा तेणं दुविहा पं० तं० । अनन्तरोपपन्नदेवता परंपरोपपन्नदेवता तिहां जे अनन्तरोप
पन्न ते नजाणे नदेखे आहारंति तिहां जे परंपरोपपन्न तेहना दीय मेद कद्धा । पज्जत्तगाय अपज्जत्तगाय तत्पणं जेते अपज्जत्तगा तेणं नयाणंति नपासन्ति

मान्यरूपतया विज्ञेयरूपतया वा परिवर्त्येदस्य प्रणिधानमन्तरेण कर्तुमशक्यत्वात् । येनप्युक्ता सो जानन्ति पश्यन्ति, कथमिति चेन्नृष्यते- इडाव
 द्रयकं ऽथविज्ञानविषयचिन्ताया मिदमुक्तं-सखज्जकमदष्टे लोङ्गणोत्तूङ्गणपालिय, 'प्रस्थायमथ'-कमद्रव्याणि कर्मशरीरद्रव्याणि पश्यन्, इवतो लो
 कस्यासङ्केपान् जागान् पश्यन्ति अनुत्तरसुराद्य सम्पूर्णा लोङ्गनाली पश्यन्ति ॥ सज्जितलोङ्गनालिपासन्ति ॥ अनुसरादया इतिवचनां सतस्त उपयु
 क्ता जानन्ति पश्यन्ति यावधिज्ञानेन तान् निजंरापुद्गला निति, आशारयन्तीतिथ, सर्वत्रापि लोमाहारेणति प्रतिपक्षं इन्द्रियाधिकारादय
 मपि प्रश्नः ॥ प्रहाय पेहमाणं इत्यादि ॥ अहायमिति आदर्शं पदमात्र इति प्रेक्षमाणो मनुष्यः किमादर्शं प्रेक्षते आहोधिदात्मानं अत्रा

याणन्ति न पासन्ति आहारति, तत्पणं जेते पज्जत्ता दुब्बेहा पसात्ता, तजहा-उवउत्ताय, अणुवउत्ताय, त
 त्यणं जेते अणुवउत्ता ते नयाणं न पासन्ति आहारति तत्पणं जेते उवउत्ता ते जाणन्ति पासति आहारन्ति
 सेतेणठेणं ? गो० ! एवं बुद्धि-जाव आहारति अहाय पेहमाणे मणुस्से किं अहायं पेहति अहाणं पेहति

इयन्ति नाहारयन्ति, तत्र ये पर्याप्तास्ते द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-उपयुक्ताद्यानुपयुक्ताश्च । तत्र ये अनुपयुक्ता स्ते जानन्ति नपश्यन्ति भाषा
 रायन्ति, तत्र ये उपयुक्ता स्ते जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति तत्तेनार्थेन गीतम् । एवमुच्यते-यावदाहारयन्ति । आदर्शं प्रेक्षमाणोमनुष्यः
 किमादर्शं प्रेक्षते आत्मानं प्रेक्षते प्रतिजागं प्रेक्षते ? गीतम् । नैवादर्शं प्रेक्षते नैवात्मानं प्रेक्षते प्रतिजागं प्रेक्षते । एवमेवेनाजिलापेना

आहारेति । पर्याप्ता अपर्याप्ता तिहा ते अपर्याप्ता त नजाये नदेखे आहारे । तत्पणं जेते परंपरोपपत्तमा तेणं दुविहा पं.तं उवउत्ताय अणुवउत्ताय ।
 तिहा ज परंपरोपपत्त तंउमा २ मेद उपयुक्त अनुपयुक्त । तत्पणं जत अणुवउत्तातेणं नयाणंति नपासन्ति आहारति तत्पणं जते उवउत्ता तथं जाणन्ति
 पासन्ति आहारति सेतेणठेणं प० गीयमा । तिहा ते अनयोक्त ते नजाणे नदेखे आहारे, उपयुक्त जे जाणे देखे आहारे तंमाटे गीतम् एम क
 छां । अतथे, यथायात नपासन्ति आहारन्ति अतथे, जाणन्ति पासन्ति आहारं, देहे आहारे केऽक जाणे देखे आहारे । अहाणं पेह

त्मज्ञानेन शरीरमजिगृह्यते उत पलिजागमिति ॥ प्रतिजागं प्रतिबिम्बं जगवानाह-आदर्शो तावत्प्रेक्ष्यतएव तस्य स्थितिरूपस्य यथावस्थिततया ते
नोपलम्भात्, आत्मानं आत्मशरीरं पुनर्न पश्यति तस्य तत्राज्ञावात्, स्वशरीरं हि आत्मनि व्यवस्थितं नादर्शो ततः कथमात्मशरीरं च तत्र प
श्येदिति, प्रतिजागं स्वशरीरस्य प्रतिबिम्बं पश्यति, अथ किमात्मकं प्रतिबिम्बं उच्यते-च्छायापुद्गलात्मकं तथाहि-सर्वानिन्द्रियकं वस्तु स्थल
वयापचयधर्मकं रस्मिवच्च, रश्मय इति ॥ छायापुद्गला व्यवहियन्ते तेषु छायापुद्गलाः प्रत्यक्षतएवमिदृशाः सर्वस्यापि स्थूलवस्तुन छायाया अथ
क्षुद्रता प्रतिप्राणिप्रतीते, अन्यच्च यदि स्थूलवस्तुव्यवहिततया दूरस्थिततया वा नादर्शादिद्विवगाढरस्मिर्भवति ततो न तस्मात्तद्दृश्यते, तस्य द्रव्य
सीयत-संतिच्छायापुद्गला इति, तेच छायापुद्गला स्तत्तत्सामग्रीवशा द्विचित्रपरिणमनस्वजावा स्तथाहि-ते छायापुद्गलादिवा एवस्थान्यजास्वर
प्रतिगताः सन्तः स्वसम्बन्धिद्रव्याकारमातिष्ठन्ताः श्यामरूपतया परिणमन्ते निशितं लुप्ताजाः एतच्च प्रसरति दिवसे सूर्यकहरनिकरं निशितं च
न्दीद्योते प्रत्यक्षतएव सिद्धं, तस्यैव छायापरमाणव आदर्शादिजास्वरद्रव्यप्रतिगताः सन्तः स्वसम्बन्धिद्रव्याकारमादधाना सादृश्वर्णाः स्वसम्बन्धि

पलिजागं पेहति ? गो० ! णो झुद्धायं पेहति णो झुद्धाणं पलिजागं पेहति । एवं एतेणं झुद्धिलात्रेणं झुद्धि

सिमणि दुग्धतैलं फाणितरसं (जणितव्यं) कम्बलशाटको जहन्त । आवेष्टितपरिवेष्टितः सन् यावदवकाशान्तरं दृष्ट्वा तिष्ठति विवर्लीकृतोपि

माणे मणुरसे अहाय पे इति अत्ताण पे इति पलिभागं पेहपि गोयमा । आदर्शप्रकृति माणमनुष्य ते आरौसी जावताथका आत्मानै प्रकृति आत्मज्ञाने
शरीरं देखे छे प्रतिबिम्बं देखे छे हे गौतम । 'अहाय' पेहति नो अत्ताणं पेहति पलिभागं पेहति एव एणं अभिलाषेण असि मणिं दुग्धं पाणिं किं फाणि
यं वासं कवलं साधरणं भवे आवेदिडय परिवेदिडय समाणे जाव तियउवासंतरं फुसत्ताणं चिहंति विवरत्तिरपियणं समाणे तादंयं चैय उवासरं
फसत्ताणं चिहंति । आरामानं नथो आत्मानै देख प्रतिबिम्बदेखे एणे अलावेकरो छ सूत्रकहिया ते केहवाआदिस सत्तह मणो २ दुग्ध पाणी ४ तेल ५
गारसरसादि कवलं तथा साटव । इति गो० । हे भगवन् आवेदनं परिवेदनं गाढो सकेसितथको जेतलो अवकाशान्तरं फरसौने नरहे दोस्युविस्तोर्णको

नि द्रव्ये कर्मो नीलः शितः पीतो वा तदाज्ञापरिणामन्ते यतदप्यादर्शादिपञ्चतः सिद्धः, ततोधिकतमूरेपि ये मनुष्याश्च ज्ञायापरमाणव आदर्शा
 दिक्मुपसक्तस्य स्वदेहागर्जातया स्वदेहाकारतया च परिणामन्त तेषां ततोवलम्बि न गरीरस्य, तेन प्रतिबिम्बस्य च ज्ञायापञ्चत-न गरीरं
 पश्यति किन्तु प्रतिज्ञागमिति, नैवेतस्मनीषितायिशृम्भित, यत उक्त आगमे सागा उदियाद्यथा ज्ञातुरगतानि ज्ञातुः साचेज्ज्ञातुरग
 या सदेहवन्नामगोपया ॥ जे आदरिस्तत्ता देहापयवाहयनिसङ्कुता ॥ तसिलालयलङ्गी पगामर्थागानप्रदेहि ॥ मूलटीकाकारोप्य-यस्मा त्सर्व
 मेवहि ऐन्द्रियक स्थूल द्रव्य चयापचयधर्मक रश्मिवच्च जवति, यतश्चादर्शादिषु ज्ञाया स्थूलस्य दृश्यते अयगाढरदिग्नो नचादर्श अनयगाढर
 दिमन, स्थूलद्रव्यस्य कस्यचिद्दृशनं जवति नयान्तरित दृश्यते किञ्चित् अतिदूरस्थ या अतिपलिज्ञाग प्रतिज्ञाग ॥ पश्यति ॥ पश्यति यत्र मासेम
 ग्नादिविषयायपि यद्सूनायपि ज्ञायनीयानि, सूनापाठोप्यव-अभिदहमाग मणूसे कि असदेष्ट यताय देष्ट पलिज्ञाग दृष्ट इत्यादि ॥ इह
 निगरापुङ्गवा ज्ञातस्थानानिन्द्रियविषय न जवन्ति तेषां मतोन्द्रियत्वादित्युक्त मतोऽतीन्द्रियप्रस्तावा दिदमप्यतीन्द्रियविषय प्रश्नमाह-कबलसायय

मणिं दुष्टं पाणं तेलं फाणियरसं । कंवलसाङ्गणेणं ज्ञते ! ज्ञावेदियपरिवेदिए समाणे जावतिय उवासतर फु
 सिज्ञाणं चिष्ठइ, विरल्लेवियणं समाणे तावडयं चेव उवासंतरं फुसिज्ञाणं चिष्ठति ? हता गोयमा ! कव
 लसाङ्गणेण ज्ञावेदिय परिवेदिए समाणे जावतिय चेव चिष्ठति । धूणाणं ज्ञते ! उहं उसिया समाणी जा

स तावच्चैवावकाशातर स्पृष्टा तिष्ठति ? इत्त गीतम । कम्बलसाङ्गक आवेष्टितपरिवेष्टितः सन्यावदवकाशातर स्पृष्टा तिष्ठति तावच्चैव ति
 ष्ठति । स्थूणा जदन्त । ऊर्ध्वमुपिता समाना यावत्क्षेत्रमवगाह्य तिष्ठति तिर्यगपि चायता समाना तावच्चैव क्षेत्रमवगाह्य तिष्ठति ? इत्त गी

धैयके तेतकीं हीज अवकाशातर परमोनैरहे हा गीतम । कवलसाङ्गणं आवेष्टिय परिवेष्टिय समाणे जावतियं तचेव धूणाणं भते उडट उभियासमाणी
 जाव ततियक्षित उगाहदत्तायं चिष्ठति तिरियापि यय प्रायताणी तावडयं चेवखसं उगाहदत्तायं चिष्ठति हता गोयमा । कवलसाङ्गक आवेष्टित परि

यां भन्ते । इत्यादि ॥ कम्बलशाटकः कम्बलरूपशाटकः कम्बलशाटकः इति व्युत्पत्तेः । आवेष्टितः परिवेष्टितो गाढतरं सम्बलितः, एवं जूतः सन् यावत् श्रवकाशान्तरं यावत् आकाशप्रदेशानित्यर्थः, स्पृष्ट्वा श्रवगाह्य तिष्ठति ॥ विरल्लणीति ॥ विरल्लनीपि विरलीकृतोपि तावदेवाकाशा-
न्तरं तावदाकाशप्रदेशान् स्पृष्ट्वा तिष्ठति जगवानाह-हन्ता गोयमा । इत्यादि ॥ हन्तेति प्रत्यवधारण एवमेवेतत् गौतम । यत्कम्बलशाटकाणामि-
त्यादि ॥ तद्वत् स्पर्शोऽत्र सङ्गपार्थः, यावत् एवाकाशप्रदेशान् सम्बलितः सन् कम्बलशाटकोऽवगाह्यावतिष्ठत तावन्त एवाकाशप्रदेशान् वितलीकृतो-
प्यवगाह्यावतिष्ठत, केवलं चनप्रतरमात्रकृतो विज्ञायः प्रदेशसङ्घातू जयत्रापितुल्या उक्तश्रवणमर्थाऽन्यत्रापि नेटपटमधिकृत्य-जहसलुमहापमाणा ने-
तपकोकोक्रियमहगमि । तमिविताविद्विचिय फुसइपएसेइति ॥ एव स्थूणासूत्रमपि जावनीय ॥ आगासथिग्गलेण जते । इत्यादि ॥ आकाशथिग्ग-

व इयं खेत्तं उग्गाहित्ताणं चिठ्ठेति तिरियंपियणं श्रायता समाणी तावइयं चेन्न खेत्तं उग्गाहिता चिठ्ठइ ।
? हता गोयमा ! थूणाणं उहु उसिया तंचेव चिठ्ठइ । आगासथिग्गलेणं जते ! किस्साफुळे कडहिं चा का
एहिं फुळे किं धम्मत्थिकाएणं फुळे धम्मत्थिकायस्स देसेणं फुळे धम्मत्थिकायस्स पदेसेहि फुळे । एवं अथ

तम । स्थूणा ऊर्ध्वमुपिता तच्चैव तिष्ठति । आकाशथिग्गलं जदत्ता । केन स्पृष्टं कतिजि वां काये स्पृष्टः किं धर्मास्तिकायेन स्पृष्टः धर्मास्ति
कायस्य देशेन स्पृष्टो धर्मास्तिकायस्य प्रदेशोः स्पृष्टः, एवमधर्मास्तिकायेनाकाशास्तिकायनेतन जेदेन याव त्वि पृथिवीक यिकेन स्पृष्टो याव

वेष्टितयक्की तेतलो श्रवकाशातररहे इम थूणने हेभगवन् उचैमर वसिहितथक्के जतलोचेन्न श्रवगाहोने रहे तिरलीपिण अ वेष्टितयक्को स्य भगवन् तेतले
चेन्न श्रवगाहोने रहे हां गौतम । थूणाण उसिया तंचेव चिठ्ठति आगासथिग्गलेणं भन्ते किस्सा फुड कडहिंवा कडहिं फुड कि । धंभउटोसतेथक्के तिम वां
जोडाच्छत पिण जेतलो स्पृष्टे आकारविग्गल हे भगवन् बाररहित भूमि तेहने फरमे वेतले काये स्पृष्टहे । धम्मत्थिकाएण फुळे धम्मत्थिकायस्स देसेणं फुळे
धम्मत्थिकायस्स पदेसेहि फुड एव अधम्मत्थिकाएणं आगासथिग्गलेणं एएणं मेदण जाव पुढवीजाइएण फुडे जाव तसकाइएण फुड अडासमएणं फुडे गो

त लोके स हि महतो धर्माकाशास्य विततपदस्य विभक्तमिव प्रतिजाति । जदत्त । केनस्पृष्टो व्याप्तः, एतद्व्याप्त्यानेनस्पृष्ट सेतदेवविज्ञेयतः प्रप्रयति-कतिजिः कियत्सख्याके कार्ये स्पृष्टः । वाशष्टः पदान्तरद्योतनाथः, ककारात्तच्च सामान्या द्विजापतः तान् कायाण् प्रत्येक पृच्छति ॥ किं धर्मास्तिकायस्य फुले इत्यादि ॥ सुगम, जगन्नामाह-हेगौतम । धर्मास्तिकायस्य स्पृष्टः धर्मास्तिकायस्य सर्वात्मना तत्प्रावगादत्वात्, यतएव नो

धर्मास्तिकायस्य आगासस्तिकायस्य एणं जेदेण जाव किं पुढास्तिकायस्य फुले जाव तसकायस्य फुले अद्वासमए ण फुले ? हुता गौतमा ! धर्मास्तिकायस्य फुले नो धर्मास्तिकायस्य देसेण फुले धर्मास्तिकायस्य पदेसेहि फुले । एवं अधर्मास्तिकायस्य नो आगासस्तिकायस्य फुले आगासस्तिकायस्य देसेण फुले आगासस्तिकायस्य पदेसेहि फुले जाव वणस्सडकायस्य फुले । एवं तसकायस्य सिय फुले सिय नो फुले, अद्वासमएणं

वसकायेन स्पृष्टो ऽद्वासमयेन स्पृष्टः १ इति गौतम । धर्मास्तिकायेन स्पृष्टो नैवा धर्मास्तिकायेन स्पृष्टो धर्मास्तिकायस्य पदेसेः स्पृष्टः । एव मधर्मास्तिकायेनापि । नैवाकाशास्तिकायेन स्पृष्ट आकाशास्तिकायस्य पदेसेन स्पृष्ट आकाशास्तिकायस्य पदेसेः स्पृष्टो यावद्वनस्पतिभायेन स्पृष्टः । एव वसकायेन स्पृष्टः स्यान्नो स्पृष्टः, अद्वासमयेन देवान् स्पृष्टः । जस्युद्धीपो जदत्त । द्वीपः केन स्पृष्टः कतिजि वा कार्ये, स्पृष्ट कि

यमा । धर्मास्तिकाये स्पृष्टे किं अधर्मास्तिकाये स्पृष्टे । १ म पिण २ भेदे तथा जालगे पृथिवीस्पृष्टे जालगे ततकायस्पृष्टे तथा अद्वासमयजाल स्पृष्टे गौतम । धर्मास्तिकायस्य फुले नो धर्मास्तिकायस्य देसेण फुले धर्मास्तिकायस्य पदेसेहि फुले । धर्मास्तिकायस्य अर्थे किं धर्मास्तिकायस्य पदेसेहि फुले । एव अधर्मास्तिकायस्य नो आगासस्तिकायस्य पदेसेहि फुले । १ म अधर्मास्तिकायस्य जालिणी पाकाशास्तिकायस्य मधीस्पृष्ट आकाशास्तिकायस्य पदेसेहि फुले । पुढास्तिकायस्य फुले जाव वणस्सडकायस्य फुले तसकायस्य सियफुले अद्वासमएणं देसेफुले । पृथिवीकायेपरसीके जालगे वनस्पतिभाये परसीके वसकाये सार्थेकिं पिण अद्वासमय देसे परसीके

धर्मास्तिकायस्य देशे न स्पृष्टो योहि येन सर्वात्मना व्याप्तो नास्ती तस्यैव देशेन व्याप्तो जवति विरीधात्, प्रदेशेस्तु व्याप्तः सर्वेषामपि धर्मास्ति प्रदेशानां तत्रावगाढत्वात्, एव मधर्मास्तिकायविषयेपि निर्वचन वाच्यं, तथा नो आकाशास्तिकायेन सकलेन द्रव्येण स्पृष्टः आकाशास्तिकाय प्रदेशमात्रत्वा लोकस्य किंतु देशेन व्याप्तः प्रदेशेश्च पृथिव्यादयोपि सूक्ष्माः सकललोकापन्ना वर्तते तत स्तैरपि सर्वात्मना व्याप्तः ॥ तसकाइएणं सिय फुळे इति ॥ यदा केवली समुद्वातगत सन् चतुर्थे समये वर्तते तदा तेन स्वप्रदेशैः सकललोकपूरणान् त्रसकायेन स्पृष्टः केवलिन खसकाय

देशेणं फुळे । जंबूद्वीवेणं भंते ! दीवे किस्साफुळे कडहिं वा काएहिं फुळे किं धम्मत्थिकाएणं जाव आगास
त्थिकाएणं फुळे ? गोयमा ! णो धम्मत्थिकाएणं फुळे धम्मत्थिकायस्स दंसेणं फुळे धम्मत्थिकायस्स पदेसे
हिं फुळे । एवं अधम्मत्थिकायस्सवि आगासत्थिकायस्सवि, पुढविणं फुळे जाव वणस्सइकाएणं फुळे तस
काइएणं सिय फुळे सिय नोफुळे अद्वासमएणं फुळे । एवं लवणसमुद्दे धायइ सरे दीवे कालोए समुद्दे अ

धर्मास्तिकायेन यावदाकाशास्तिकायेन स्पृष्टः ? गीतम । नो धर्मास्तिकायेन स्पृष्टो धर्मास्तिकायस्य देशेन स्पृष्टो धर्मास्तिकायस्य प्रदेशैः स्पृ
ष्टः, एवमधर्मास्तिकायस्यापि आकाशास्तिकायस्यापि पृथिवीकायेन स्पृष्टो यावद्वनस्पतिकायेन स्पृष्टः, त्रसकायेन स्यात्स्पृष्टः स्यान्नैव स्पृष्टः,
अद्वासमयेन स्पृष्टः । एवं लवणसमुद्रो धातकिस्सणो द्वीपः कालोदः समुद्रो ऽन्यन्तर पुक्कराहुं वास्यः पुक्कराहुं एवंचैव नवरमद्वाधमयेन नो

देशे अणफरशौछे । जंबूद्वीवेण भंते दीवेकिस्सडा फुड कडहिं वा काएहिं फुडे धम्मत्थिकायणं जाव आगासत्थिकाएण फुडे हे गोयमा । जंबूद्वीप हे भग
वन् स्यु स्पृष्टछे केतलै कायैकरी स्पृष्टछे धर्मास्तिकाय जांलगें आकाशास्तिकाय स्पृष्टछे हे गीतम । णो धम्मत्थिकाएणं फुळे धम्मत्थिकायस्स दंसेणं फुळे
धम्मत्थिकायस्स पदेसेहिं फुळे । धर्मास्तिकाये स्पृष्टनहो धर्मास्तिकायनेदेशे स्पृष्टछे धर्मास्तिकायने प्रदेशेस्पृष्टछे । एवं अधम्मत्थिकायस्सवि पुढविणं फुळे जाव वणस्सइकाइएणं फुळे तसकाइएणं सियफुळे अद्वासमएणं फुळे । इस अधर्मास्तिकायने पिण आकाशास्तिकायने पि

त्वात्, शेषकालं तु न स्पृष्टः सर्वत्र त्रसकायानामजावात् । एवं जम्बूद्वीपादिविषयास्तपि सूत्राणि आशनीयानि, नवर-वहिःपुष्कराद्विचिन्तायां ॥
अद्वासमयं नो फुलं इति ॥ अद्वासमयो य अर्धद्वीपद्वीपसमुद्रान्तर्धत्ता न बाहि रेतच्च धम्मसङ्गहणितोकाया जावित ततो बहिर्द्वीपसमुद्राणा म
द्वासमयस्पर्जनप्रवेधजम्बूद्वीपे ॥ लवणे गाहा ॥ सर्वद्वीपसमुद्राणा मन्यन्तरवर्ती जम्बूद्वीप स्तत्परिचपी लवणसमुद्र तदनन्तरं घातकीसरणिधानो द्वीप-
स्ततः कालोद समुद्र तदनन्तर पुष्करवरो द्वीपः । अत ऊर्ध्वं द्वीपसदृशनामान, समुद्राः ततः पुष्करवरसमुद्रा तदनन्तर वरुणवरो द्वीपो वरुणोदः
समुद्रः क्षीरवरो द्वीपः क्षीरोदः समुद्र घृतवरो द्वीपो घृतोदः समुद्रः इक्षुवरो द्वीपः इक्षुवरः समुद्र नन्दीश्वरो द्वीपो नन्दीश्वरः समुद्र एतं ऽष्टा व

श्रितरपुष्करश्चे बाहिरपुष्करश्चे एवंचेत्र नवरं अद्वासमयं नोफुले एवं जाव सयंभूरमणसमुद्रे एसा परिवाही
इमाहिं गाहाहिं अणुगंतव्या तजहा-जंबुद्वीवेलवणे धायडकालोयपुष्करेवरुणे । खीरघयस्त्रायनंदिय अरुण
रुणवरेकुंजलेरुयए ॥२॥ अन्नरणवत्यगंधे उप्पलतिलएयपउमनिहिवयणे । वासहरदहनईं विजयावस्कार क
प्पिंदा ॥ २ ॥ कुरुमदिरश्वावासाकूटानस्कत्तचदसूराय । देवेनागेजस्के जूएयसयंभूरमणेय । एवं जहा बाहि

स्पृष्टः, एव यावत्स्वयम्भूरमणः समुद्र एषा परिपाटी इमाजि गांध्या जिरनुगन्तव्या-तद्यथा-जम्बूद्वीपो लवणः घातकी कालोदपुष्करोवरुणः ।
क्षीरघृतोत्तुनन्दी श्वरारुणारुणवरः-कुण्डलोत्तुचकः ॥ १ ॥ अन्नरण वरुणगन्तोत्पलतिलकं पट्टनिधिरत्तम् । धर्मधराज्जदनयो विजयावस्कारक
रुपेन्द्राः ॥ १ ॥ कुरुमन्दिरश्वावासाः कूटानक्षत्रचन्द्रसूराश्च । देवीनागोयसो जूतश्चस्वयम्भूरमणश्च ॥ २ ॥ एव यथा बाह्य पुष्कराहं जगित तथा

य पृथिवीभावे स्पृष्टके जालगे वनस्पतिकार्ये स्पृष्टके त्रसकायने काइस्पृष्टके कौडं अस्पृष्टके अद्वासमये स्पृष्टके । एवं लवणसमुद्रदेहायानि सडेदेवे कालो
समुद्रे अर्धद्वीपसमुद्राणा मन्यन्तरवर्ती जम्बूद्वीप स्तत्परिचपी लवणसमुद्र तदनन्तरं घातकीसरणिधानो द्वीप-
स्ततः कालोद समुद्र तदनन्तर पुष्करवरो द्वीपः । अत ऊर्ध्वं द्वीपसदृशनामान, समुद्राः ततः पुष्करवरसमुद्रा तदनन्तर वरुणवरो द्वीपो वरुणोदः
समुद्रः क्षीरवरो द्वीपः क्षीरोदः समुद्र घृतवरो द्वीपो घृतोदः समुद्रः इक्षुवरो द्वीपः इक्षुवरः समुद्र नन्दीश्वरो द्वीपो नन्दीश्वरः समुद्र एतं ऽष्टा व

पिच समुद्राः एकप्रत्यवताराः एकैकरूपा इति भावः, अत ऊर्ध्वं तु द्वीपाः समुद्राश्च त्रिप्रत्यवताराः, तद्यथा- ॥ अरुण इति ॥ अरुणो अरुणवरो अरुणवरावजासः कुशल कुशलवर कुशलवरावजासः रुचको रुचकवर रुचकवरावजास इत्यादि, एष आत्र क्रमः नन्दीश्वरसमुद्रान्तरमरुणद्वीपो अरुणसमुद्रस्ततो अरुणवरो द्वीपो अरुणवरः समुद्र इत्यादि, कियतः खलु नासग्राहद्वीपसमुद्राः वक्तुं शक्यन्ते' ततस्तन्नामसंग्रहमाह- ॥ आनरुणवत्येत्यादि ॥ गाथाद्वयं यानि कानिचिदानरुणनामानि हाराऽर्धद्वारत्नावलिकनकावलिप्रभृतीनि यानि च वस्त्रनामानि चीनाशुक्रप्रभृतीनि यानि च गन्धनामानि कोष्ठपुटादीनि यानि चोत्पलनामानि जलरुहचन्द्रोद्योतप्रमुखानि च तिलकप्रभृतीनि वृक्षनामानि यानि पद्मनामानि आत्रपत्रसहस्रपत्रप्रभृतीनि यानि च पृथिवीनामानि पृथिवी शर्करावालुकेत्यादीनि, यानि च नद्याना निधानाना चतुर्दशाना चक्रवर्तिरत्नाना

रपुस्करं जणिए तहा जात्र सयंनूरमणे समुहे जात्र अष्टासमएणं णो फुले । लोणेणं जंत ! किस्साफुले कडहि वा काएहिं जहा आगासत्थिग्गल्ले । अलोएण जंत ! किस्साफुले कडहिं वा काएहिं पुच्छा, गोयमा ! नोधम्मत्थिकाएणं फुले जाव नो आगासत्थिकाएणं फुले आगासत्थिकायस्स देसेणं फुले आगासत्थिकाय

यावत्स्वयम्भूरमण समुद्र यावदष्टासमयेन नो स्पृष्टः । लाका जदन्त । केन स्पृष्टः कतिजिवा कार्ये यथाकाशाधिगलक । अलोका जदन्त । केन स्पृष्टः कतिजिवा कार्ये पृच्छा, गोतम । नो धर्मास्तिकायेन स्पृष्टो यावत्तेवाकाशास्तिकायेन स्पृष्ट आकाशास्तिकायस्य देशेन स्पृष्ट आका

अणुगतत्वा त जम्बूद्वीप लवणा धायातकालेशपुष्करेश्वरे खीरघट खीरनन्दिय अरुणवरे कडलेत्यगे । इस जालगे स्वयंभूरमण समुद्राई काहिं ५ परिपाटी ५ गाथाही जाणिही ते कहै जम्बूद्वीप लवण समुद्र धातको खंड कालोऽत्रिसमुद्र पुष्करवरवर्ण खीर धूनइछ नंदोश्वर ५ अरुणवर कुशल रुचक ११ । आभरणवत्यगंधे उत्पलतिलपत्रपद्मनिहिरयणे वामहरदहनईही विजयावक्त्ररक्ष्यदा कुरुमंदरप्रव सा कूडानखनचंद्रसूर्य । देवेण जी जक्के भू ननयुग रमणीय । आभरण वस्त्र गंध उत्पल तिलक पद्मनिधि रत्न वर्षधरद्रव नदी विजय १२ वचनारगिरि कल्पेद्र कुरु मेरु आवास कूट नक्षत्र चंद्रसूर्य देव नाम

क्षुत्तिलिगवदादीनां वर्षधरपर्वतादीनां पद्मादीनां गङ्गाक्षिप्रसृतीनां नदीनां कण्डादीनां विजयानां गाल्यवदादीनां धत्तारकारपर्वताणां खीर्मादी
 नां कल्पाणां अनादीनां मित्राणां देवकुक्षारकुक्षमन्दराणां गाथासामां शक्तादिराम्यभ्यिनां भक्त्युत्पागनादीनां दूतानां क्षुत्तिलिगवदादिनाम्यभि
 नां गदाणां कर्णिकादीनां गन्धाणां सूर्याणां च नामानि, तानि सर्वान्यपि द्वीपसमुद्राणां त्रिप्रत्ययतायां वक्तव्यान्, तद्विधा-चारोद्वापो द्वी
 रः समुद्रः चारवरो द्वीपो चारवरः समुद्रः चारवरावजासो द्वीपो चारवरावजासः समुद्रः इत्यादिनां प्रकारेण त्रिप्रत्ययतारां स्थाव हतमा। या
 च त्सूर्याद्वीपः सूर्य समुद्रः सूर्यवरो द्वीपः सूर्यवरः समुद्रः सूर्यवरावजासो द्वीपः सूर्यवरावजासः समुद्रः। उक्तस्य जीवाजिगमनूक्तो प्रकृतार्थं दीय
 समुद्रः त्रिप्रकीयारा याव त्सूर्यवरावजासः समुद्रः सूर्यवरावजासः परिशेषे दधोद्वीपः। ततो दधसमुद्रः तदनन्तरं नागोद्वीपो नागसमुद्रः, ततो य
 द्योद्वीपो यक्षसमुद्रः, ततो जूतोद्वीपो जूतः समुद्रः स्वयन्तूरमणोद्वीपः स्वयन्तूरमणः समुद्रः, यते पञ्चदेवादयो द्वीपाः, पञ्चदेवादयः समुद्राः एक
 रूपा न पुनरपि त्रिप्रत्ययताराः। उक्तस्य-जीवाजिगमनूक्तो-यते पञ्चद्वीपाः पञ्चसमुद्रा एकप्रकारा इति। जीवाजिगमनूक्ते प्लुक्त-दधेनागंजकले

स्या पदसंहिं फुळे नो पुढाविकाएणं फुळे जाव नो अण्णारामएणं पुठे एणे अण्णजीवपदसे अण्णगुरुलज्जए अण्णं

शास्त्रिकायस्य प्रदेवो स्पृष्टो नो पृथिवीकायेन स्पृष्टो यावज्जोद्धासमयं स्पृष्टः, एकोऽजीवप्रदश्चो ऽगुरुलघुकोऽनन्तरगुरुलघुकगुणैः संयुक्तः

यद्य भूः स्वयंभूरमणः। एतज्जहा वाहिरपुक्खरपे भणिए तहा जाव सयभूरमणीय एव जहा वाहिरपुक्खरमरुद्धे जाव अह समणं नी फुळे। इमा ज
 म वाहिरमे प्पुक्खारहे कणी तिम जिजा लगे सयभूरमण इम जिमवाहिर प्पुक्खरममद्धं जहा लगे अण्णसमय नराणे। लोरीण भी त्रियदाफुए काहिं
 ना कण्हिया जहा आगासलिपण्णले अलोणम भंते किण्णफुडे कतिविणेणवा काण्हि पुच्छा गीयमा। त्रिये ते संजाले रउठ जिम आकाशपन्ननी
 परे कणिगे द्विपे प्रलोकेने स्रष्टके ते कोले स्रष्टके गीतम। नो धम्मथि नाण्ण फुडे जाव नो आगासलिजण्ण फुडे आगासथिकायस्य एसेणफुडे आ
 गासथिकायस्य पदसेहिं फुडे ना पुढोकाइएणं फुड। मदीधर्मास्ति काये स्रष्ट जालमं नो आकाशमि काय स्रष्ट आ काशमि कायने दधे स्रष्टके

नन्तरं निवर्तना वक्तव्या, निवर्तनानाम बाह्याभ्यन्तररूपा या निवर्तति राकारमात्रस्य निष्पादनं, तदनन्तरं सा निवर्तना कतिसमया जवती ति

उवाए ईहातहवजणोवग्गहेचेव । इन्द्रियजाविन्द्रिय तीयाबद्धापुरेस्कलीयाय ॥ २ ॥ कडविहेणं जंते ! इन्द्रियउवचए पस्सत्ते ? गोमया ! पंचविहे इन्द्रियउवचए पस्सत्ते, तंजहा—सोइन्द्रियउवचए चरिइन्द्रियउवचए घाणिन्द्रियउवचए जिप्पिन्द्रियउवचए फासिन्द्रियउवचए । नेरइयाणं जंते ! कतिविहा इन्द्रियउवचए पस्सत्ते ? गोयमा ! पंचविहे इन्द्रियउवचए पस्सत्ते, तजहा—सोइन्द्रियउवचए जाव फासिन्द्रियउवचए । एवं जाव वेमा

णमपाय ईहा तथा व्यञ्जनावग्रहं चैव । द्रव्यन्द्रियजावेन्द्रिया तीतथइपुरस्कृतानीह ॥ २ ॥ कतिविथो जदन्त । इन्द्रियोपचयः प्रज्ञप्तः ? गोतम । पंचविध इन्द्रियोपचयः प्रज्ञप्त स्तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रियोपचयश्चक्षुर्द्रियोपचयो घ्राणेन्द्रियोपचयो जिह्वेन्द्रियोपचयः स्पर्शनेन्द्रियोपचयः । नेरयिकाणा जदन्त । कतिविध इन्द्रियोपचयः प्रज्ञप्तः ? गोतम । पंचविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रियोपचयो यावत्स्पर्शनेन्द्रियोपचयः । ए

विहेण भंते इन्द्रियोवचए प० गोयमा । इन्द्रियना उपचय प्रथमद्वार इन्द्रियना उपचयथी आगं निवर्तना बाह्याभ्यन्तररूप निवर्तति आकारमात्रनाफदन तिवारपक्खी तेहनी निवर्तना केतला समयहुवै तेहना प्रश्न तेहना उत्तर असंख्यातसमयहुवै इन्द्रियनो कब्धिप्राम उपयोगहारे तेहना चित्तविवी अल्पव हत्व उत्तरात्तर विशेषाधिक अवग्रहण परिच्छेद कहिवी ते परिच्छेद अपायादि भेद अनेकछे ते पक्खी अपाय कहिसे तिवारपक्खे इहां कहिस्यं तिवारपक्खी व्यजनावग्रह कहिवी तिवारपक्खे द्रव्येन्द्रिय कहिवा भावेन्द्रिय कहिवा सदृशनिर्देशात्वायात् केतलेभेदे इन्द्रियउपचय एकतोमिलवीकल्ली हे गोम पंचविहे इन्द्रियोवचए प० तं० सोतिन्द्रियोवचए चक्खेन्द्रियोवचए घ्राणेन्द्रियोवचए जिह्वेन्द्रियोवचए फासेन्द्रियोवचए नेरइयाण भंते कतिविहे इन्द्रियोवचए प० गोयमा । पाचेभेदे इन्द्रिय उपचय कछा ते कहैके योत्रेन्द्रियनो उपचय चक्खेन्द्रियनो उपचय घ्राणेन्द्रियनो उपचय जिह्वेन्द्रियनो उपचय स्पर्शेन्द्रिय उपचय नारकीने भगवन् केतला इन्द्रिय उपचय कछा हे गोतम । पंचविहे इन्द्रियोवचए प० तं० सोतिन्द्रियोवचए जाव फासेन्द्रियोवचए । पाचेभेद

गुणमयसंभूरमशेष गच्छेत्कीचेज्जागियवो तिपकोपारंनत्थिइति । पूर्वं माकाशस्थिगलज्ञादेन लोकः पृष्ठः, अधुना लोमशब्देनैव तं परिच्छिद्य राह-
लोपणाभत । किष्कापुके इत्यादि ॥ पाठसिद्ध गलोकसून मपि पाठसिद्ध । नवरमेने अजीवद्वयदेसे इति ॥ अलोक एको अजीवद्वयदेश आत आ-
स्तिभायस्य देश इत्यर्थः, परिपूर्णस्त्वा काशास्तिकायो नजवति लाकाकाज्ञेन हीनत्वात्, अतएवा गुरुलघुकोऽगूतत्वात्, अतएव भुंक्तलघुगुणे
सयुक्तः प्रतिप्रदक्षं स्वपरमेदभिन्नाना मर्गताना मगुरुलघुपर्यायाणा ज्ञायात् किंप्रमाणतो लोक इति न दत्त प्राच-सर्वाकाश मनतजागोन लोका
काशभावरजहीन सकलाकाशप्रमाण मिति ज्ञायः, ॥ इति श्रीमलयगिरिविरचिताया प्रज्ञापनाटीकाया इन्द्रियपदस्यो धृत्वाकः प्रथम समाप्त ॥

१

॥ व्याख्यातः प्रथमोद्देशकः, सम्प्रति द्वितीय मारज्यते-तत्रे द मादा वर्णाधिकारसमयक गाथाद्वय इन्द्रियपदगतत्वादि ॥
प्रथमत इन्द्रियाणा मपचयो वक्तव्यः, उपचीयन्ते उपपद्य लीयन्ते इन्द्रियमनेने त्युपपद्यमायोग्य पुद्गलसमष्टयसम्पत् इन्द्रियपर्याप्ति रित्यर्थः, तद्

तेहि अगुरुलज्जयगुणं हिं राजुते सङ्गागारो अणंतनागूणे ॥ इन्द्रियपदस्स पढमो उद्देशगो ॥ १ ॥
इन्द्रियउवचयनिह्व त्पणायरामयानवेअसंखेज्जा । लक्ष्मीउवचंगहा अम्पावज्जएविसंसहिया ॥ १ ॥ लंगहणा

सर्वाकाशोऽनन्तजागोनः ॥ इति श्री मधुपाध्याय रामचन्द्र गणि शिष्य नानकचत्प विरचित प्रज्ञापनानुवादे इन्द्रियपद प्रथमोद्देशकः समा-
प्तः ॥ १५ ॥ १ ॥ इन्द्रियोपचयनिर्व तनन्वसमयानयदसङ्केयाः । लब्धिरुपयागादा उत्पद्यतुत्वविशेषाधिका ॥ १ ॥ जयगह

भाभाजन पदगे सृष्टके नही पृथिीकार्ये सृष्ट । जाव नो अशानमण फउ ००ी अनो । द्ददंसे अगुरुलघुम अपर्तति अगुरुलघुगुणैति संजते सप-
गमे पणतमागूणे ॥ इन्द्रियपदस पढमो उद्देशगो ॥ जावगे नही गडागमगण ०० एक अनो । द्ददंसे अगुरुलघुम अपर्तति अगुरुलघुगुणैति संज-
तके अनन्तापर्यायमाटे सर्व प्राकाशणा अनन्तभागज्ञेनके ॥ इति इन्द्रिय पदजो पठिला उद्देशो कयो । १ ॥ इन्द्रियगोपचयनिर्व तनन्वसमयानयदसंखेज्जा । लक्ष्मीउवचंगहा अम्पावज्जएविसंसहिया ॥ १ ॥ लंगहणा

दियनिवृत्तणा । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं नवरं जस्स जइ इंदिया अत्थि तस्स तइयाचेव । सोइं
दियनिवृत्तणाणं जंते ! कइ समइया पस्सत्ता ? गोयमा ! असंखेज्जा समया अंतोमुज्झतिपा पस्सत्ता । एवं
जाव फासिंदियनिवृत्तणा । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । कतिविहाणं जंते ! इंदियलही पस्सत्ता ?
गोयमा ! पंचविहा इंदियलही पस्सत्ता, तंजहा—सोइंदियलही जाव फासिंदियलही । एवं नेरइयाणं नवरं
जस्स जइ इंदिया अत्थि तस्स तावइया जाणियल्ला । कतिविहाणं जंते ! इंदियउवडुगल्ला पस्सत्ता ? गोय

निकाना नवरं यस्य यावन्तीन्द्रियाणि तस्य तावन्ति चैव । श्रोत्रेन्द्रियनिर्वर्तना जदन्त । कति सामयिका प्रज्ञप्ता ? गौतम । असंख्ययाः य
मया अन्तर्मुहूर्तिकाः प्रज्ञप्ताः । एव याव त्स्पर्शनेन्द्रियनिर्वर्तना । एव नैरयिकाणां यावद्वैमानिकानाम् । कतिविधा जदन्त । इन्द्रियलब्धिः
प्रज्ञप्ता ० गौतम । पञ्चविधा इन्द्रियलब्धिः प्रज्ञप्ता तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रियलब्धिर्यावत्स्पर्शनेन्द्रियलब्धिः । एव नैरयिकाणां नवरं यस्य यति इ
न्द्रियाणि सन्ति तस्य तावन्ति जणितव्यानि । कतिविधा जदन्त ! इन्द्रियोपयोगाद्वा प्रज्ञप्ता ० गौतम । पंचविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रि

नित्यतया भा० सोतेदिय निवृत्तणाणं जंते कनिसमइया पं० गोयमा । तेहने तेतली निवृत्तना कहिवा श्रोत्रेन्द्रिय निवृत्तनानो नीजजावानो भगवन्
केतला समय कइया हे गौतम । असंखिज्जसमइया अंतोमुहतिपा पं० एवं जाव फासिंदियनिवृत्तणा एव नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं कतिविहाणं
जंते इंदियलही पं० गोयमा । असंख्यता समयनो एक अतमइत्तं पिण कइयो इमं अर्शेन्द्रियनी जालगे निवृत्तवानो काल इमं नारकोने जालगे वेमा
निकने केतले भेदे इन्द्रियनी लब्धिही हे गौतम । पंचविहा इंदियलही पं० तं० सोतेदियलही जाव फासिंदियलही एव नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं
पंचोकारे इन्द्रियनी लब्धिही श्रोत्रेन्द्रियनी लब्धि जां अर्शेन्द्रियने लब्धि इमं नारकी जालगे वैमानिकवासी । नवरं जस्स जइ इंदिया अत्थि तस्स ततिपा
इंदियलही भा० कतिविहाणं जंते इंदियउवडुगल्ला पं० गोयमा । ए विशेष जेहने केतला इंदियलही तेहने तेतली इंदियलब्धि कहिथी केतले भेदे इ

कृपन्वेन्द्रियमनुष्यव्यंतरज्योतिषवैमानिकानां पञ्चविधः क्रमश्चैवं स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्राणीति । एव मिन्द्रियनिवर्तनादिसूत्राण्यपि वेदितव्यानि, प्रायः सुगमत्वात्, नवर इन्द्रियउपलक्षणद्वया इति ॥ यावन्त काल मिन्द्रियै रूपयुक्त आस्ते तावत् काल इन्द्रियोपयोगा द्वा, ॥ कतिविहाण जन्ते । उग्राहणा पञ्चत्ता इति ॥ कतिविध कतिप्रकार जदन्त । इन्द्रियै रवग्रहणा परिच्छेदः प्रज्ञप्तः, यत् तसामान्यतः पृष्ट सामान्यञ्च विशेष निष्ठ मतो ऽपायादिविशेषविषयाणि सूत्राण्या ह-कतिविहेण जन्ते । इन्द्रियश्चाप्य पञ्चत्ते इत्यादि ॥ तत्रा वग्रहज्ञानेना ऽवग्रहीतस्य ईहाज्ञानेन ईहितस्य निर्णयरूपो यो ध्यवसायः सो पायः शास्त्रस्याय शाङ्गम्व चाय इत्यादिरूपो ऽवधारणात्मको निणयो ऽवाय इति ज्ञावः, ईहा इति ॥ ईहाचष्टाया मीहन मीहा सद्रूतार्थपर्यालोचनरूपा चष्टा इत्यर्थः, किमुक्तमवति अवग्रहा दुत्तरकाल मवायात्पूर्वं सद्रूतार्थविशपोपादानाजिसुखो

कडविहेणं जन्ते ! इन्द्रियश्चाप्य पञ्चत्ते ? गोयमा ! पञ्चविहे इन्द्रियश्चाप्य पञ्चत्ते, सोइन्द्रिये च्चाय जाव फासिन्द्रियश्चाप्य । एवं नेरडयाण जाव वेमागियाणं जस्स जड इन्द्रिया च्छित्ति । कतिविहाणं जन्ते ! ईहा पञ्चत्ता ? गोयमा ! पञ्चविहा पञ्चत्ता, तंजहा-सोइन्द्रियईहा जाव फासिन्द्रियईहा । एव जाव वेमाणि

यो यावत्स्पर्शनेन्द्रियापायः । एवं नैरयिकाणा यावद्वैमानिकानां यस्य यतीन्द्रियाणि सन्ति । कतिविधा जदन्त । ईहा प्रज्ञप्ता ? गोतम । पञ्चविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-श्रोत्रेन्द्रियेहा यावत्स्पर्शनंन्द्रियेहा । यव यावद्वैमानिकाना नवर यस्य यतीन्द्रियाणि सन्ति । कतिविधो जदन्त !

श्री घ्राणेन्द्रिय जघन्य उपयोगकालना धणी विशेषाधिक तेहथी जिभिन्द्रियने जघन्य उपयोगकालना धणी विशेषाधिक तेहथी स्पर्शेन्द्रिय जघन्य उपयोगना धणी विशेषाधिक । फासिन्द्रियस्म जहन्ति या अवशोगहा हितो चक्खेन्द्रियस्म उक्कीमिया अवशोगहा विसेसादिया । तेहथी स्पर्शेन्द्रिय जघन्य उपयोगकालना धणी तेहथी चक्खेन्द्रिय उत्कण्ठ उपयोगकालना धणी विशेषाधिक । सीतेन्द्रियस्म उक्कीमिया अवशोगहा ि घ्राणेन्द्रियस्म अवशोगहा ि जिभिन्द्रियस्म उक्कीमिया अवशोगहा विसे । तेहथी श्रोत्रेन्द्रिय उत्कण्ठ उपयोगकालना धणी विशेषाधिक तेहथी घ्राणेन्द्रिय उत्कण्ठ

हिंया, फासिंदियस्स जहन्नियाहिंतो उवत्तंगस्साहिंतो चस्सिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया,
 सोड्ढिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया, घाणिंदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया,
 जिप्पिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया, फासिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया ।
 कइत्तिहाणं जंते ! इंदियत्तंगाहणा पयस्सा ? गोयमा ! पंचविहा इंदियत्तंगाहणा पयस्सा, तजहा—सोड्ढि
 यत्तंगाहणा जाव फासिंदियत्तंगाहणा । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणिघाणं नवरं जरस्स जइ इंदिया सुत्थि ।

यस्य जगन्तोपयोगाद्वातः सत्त्विन्द्रियोत्कृष्टोपयोगाद्वा विशेषाधिका, श्रोत्रेन्द्रियोत्कृष्टोपयोगाद्वा विशेषाधिका, प्राणेन्द्रियोत्कृष्टोपयोगाद्वा
 विशेषाधिका, जिह्वेन्द्रियोत्कृष्टोपयोगाद्वा विशेषाधिका, स्पर्शनेन्द्रियोत्कृष्टोपयोगाद्वा विशेषाधिका, कतिविधा जदन्त । इन्द्रियापयोगादना
 प्र० १ गौतम । पञ्चविधा इन्द्रियापयोगादना प्रज्ञप्ता तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रियापयोगादना यावत्स्पर्शनन्द्रियापयोगादना । यव नेरयिकाणा यावद्देमानि
 कानाम् । नवर यस्य यति इन्द्रियाणि सन्ति । कतिविधो जदन्त । इन्द्रियापयोगादना प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा—श्रोत्रेन्द्रियापा

संवेदियस्स उवत्तंगस्सा सोड्ढिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया । हिंया चस्सिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया ।
 तजहा श्रोत्रेन्द्रिय उपयोगकालना धनी उत्तङ्गट विशेषाधिक । घाणेन्द्रियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया । जिप्पिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा वि
 सेसाहिंया । फासिदियस्स उक्कोसिया उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया । तेहथी प्राणेन्द्रियने उपयोगकाल उत्तङ्गटो विशेषाधिक तेहथी जिह्वेन्द्रियने उत्तङ्गट उपयोगकाल वि
 शेषाधिक स्पर्शनेन्द्रिय उत्तङ्गट उपयोगकालना धनी विशेषाधिक । जइत्तिहाणं जंते उवत्तंगस्सा पयस्सा । सत्त्विन्द्रियस्स जइत्तिहाणं जंते उवत्तंगस्सा सो
 ड्ढिदियस्स जइत्तिहाणं जंते उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया । जवत्तंगस्सा उपयोगकाले सर्वथा चस्सिदिय जवत्तंगस्सा उपयोगकाले हिंया श्रोत्रेन्द्रिय जवत्तंगस्सा उपयोग
 कालना धनी विशेष । घाणेन्द्रियस्स जइत्तिहाणं जंते उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया । जिप्पिदियस्स जइत्तिहाणं जंते उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया । फासिदियस्स जइत्तिहाणं जंते उवत्तंगस्सा विसेसाहिंया ।

उबलुगछा विसेसाहिया, फासिदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसेसाहिया, उक्कोसियाए उबलुगछाए स
 छुयोवा. चरिंदियरुस उक्कोसिया उबलुगछा, सोइंदियरुस उक्कोसिया उबलुगछा विसेसाहिया, चाणिदि
 यरुस उक्कोसिया उबलुगछा विसेसाहिया, जिप्पिदियरुस उक्कोसिया उबलुगछा विसेसाहिया, फासिदि
 यरुस उक्कोसिया उबलुगछा विसेसाहिया, जहन्नुक्कोसियाए उबलुगछाए सछुयोवा चरिंदियरुस जहन्नि
 या उबलुगछा सोइंदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसेसाहिया, चाणिदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसे
 साहिया, जिप्पिदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसेसाहिया फासिदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसेसा

पयोगादायां संवन्तोका चक्षिन्द्रियस्यो त्कृष्टोपयोगाद्वा, श्रोत्रेन्द्रियस्यो त्कृष्टोपयोगाद्वा विज्ञेयाधिका, घ्राणेन्द्रियस्यो त्कृष्टोपयोगाद्वा वि
 ज्ञेयाधिका, जिह्वेन्द्रियस्यो त्कृष्टोपयोगाद्वा विज्ञेयाधिका, स्पर्शनेन्द्रियस्यो त्कृष्टोपयोगाद्वा विज्ञेयाधिका, अजघन्यो त्कृष्टोपयोगादायां स
 वन्तोका चक्षिन्द्रियस्या जघन्योत्कृष्टोपयोगाद्वा, श्रोत्रेन्द्रियस्या जघन्यो त्कृष्टोपयोगाद्वा विज्ञेयाधिका, घ्राणेन्द्रियस्या जघन्योत्कृष्टोपयोगा
 द्वा विज्ञेयाधिका, जिह्वेन्द्रियस्या जघन्योत्कृष्टोपयोगाद्वा विज्ञेयाधिका, स्पर्शनेन्द्रियस्या जघन्योत्कृष्टोपयोगाद्वा विज्ञेयाधिका। स्पर्शनेन्द्रि

यस्येन्द्रियो जघन्य उपयोगकाल आधिक्य उपयोग जघन्यकालना धर्मी विशेषाधिक तेष्वथी जि
 ११ योजन ५ ० पक्षेन्द्रियधी कक्षा द्विवे भावतः जी जीवने ज्ञानावरणी कमजोरी गम्येष्टरूप रसगन्ध स्पर्शस्नेहानी शक्ति उपजे ते भावेन्द्रिय कर्तव्ये उ
 पयोग भावेन्द्रिय जीवने प्रमाणीपेत तेजने लेवानी शक्ति उपजे ने उपयोग भावेन्द्रिय कर्तव्ये । चाणिदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसे । जिप्पिदिय
 रुस जहन्निया उबलुगछा विसे । फासिदियरुस जहन्निया उबलुगछा विसे । घ्राणेन्द्रिय जघन्य उपयोगकालना जघन्य धर्मी विशेषाधिक तेष्वथी जि
 ह्वेन्द्रिय जघन्य उपयोगकालना धर्मी विशेषाधिक तेष्वथी आर्गेन्द्रिय जघन्य उपयोगकालना धर्मी विशेषाधिक । उक्कोसियाए उबलुगछाए सछुयोवा

मा ! पंचविहा इंदियउवनुगछा पखत्ता, तंजहा—सोडंदियउवनुगछा जाव फासिंदियउवनुगछा । एवं नेर
इयाण जाव वेमाणियाणं नवरं जरुस जड इदिया इत्यि । एतंसिणं जंते ! सोडंदिय चरिंदिय घाणिदि
य जिप्पिंदिय फासिंदियाण जहन्नियाए उवनुगछाए उक्कोसियाए उवनुगछाए जहन्नुक्कोसियाए उवनुगछा
ए कयरंकयरंहितो इप्पावा ४ ? गोयमा ! सल्लंथोवा चरिंदियरुस जहन्निया उवनुगछा सोडंदियरुस जहन्नि
या उवनुगछा विसंसाहिया, घाणिंदियरुस जहन्निया उवनुगछा विसंसाहिया, जिप्पिंदियरुस जहन्निया

योपयोगाद्वा यावत्स्पर्शानेन्द्रियोपयोगाद्वा । यत्र नैरयिकाणा यावद्द्वैयानिकानाम् नवरं यस्य यति इदियाणि सन्ति । यतया प्रदत्त । ओत्रे
न्द्रियचक्षुर्न्द्रियघ्राणेन्द्रियजिह्वेन्द्रियस्पर्शानेन्द्रियाणा जघन्याया उपयोगाद्वाया उत्कृष्टोपयोगाद्वाया अजघन्योत्कृष्टोपयोगाद्वाया कतरं कतरं
न्योऽल्पा वा ४ ? गौतम । सवस्तोका चक्षुर्न्द्रियस्य जघन्योपयोगाद्वा, श्रोत्रेन्द्रियस्य जघन्योपयोगाद्वा विशेषाधिका, घ्राणेन्द्रियस्य जघ
न्योपयोगाद्वा विशेषाधिका । जिह्वेन्द्रियस्य जघन्योपयोगाद्वा विशेषाधिका, स्पर्शानेन्द्रियस्य जघन्योपयोगाद्वा विशेषाधिका । उत्कृष्टाया उ

द्रियनो उपयोगाद्वा काल कछो हे गौ । म । पंचविहा इंदियउवनुगछा प० त० सोतेदिय उवनुगछा जाव फासिंदियउवनुगछा । पाचेमिंदे इंदि
य उपयोगकाल कछो ते कहेहे ओचदिय उपयोगकाल जालगै स्पशेन्द्रिय उपयोगकाल । एवं नेरय्याणं जाव वेमाणियाणं नवरं जरुस जड इंदिया
नरमततिया भा० पणसिणं भते सोतेदिय चखेदिय घाणेदिय जिप्पिंदिय फासिंदियाणं । इस नारकीने जालगै वेमाणिकने ण विशेष जेइने जेइ दिय ते
इने तेतली कहिी एइने भगवन् अंचेदिय चखेदिय घ्राणेदिय जिह्वेदिय स्पशेन्द्रियने । जहन्नियाए उवनुगछाए उक्कोसियाए उवनुगछाए जहन्न
कोसीयाए उवनुगछाए कयरं कयरं हितो प्रणावा ४ गोयमा । जघन्योपयोगाद्वा काल उत्कृष्टे उपयो । काल जघन्य उत्कृष्ट उपयोगकाल केडा २
ही प्रत्यक्षणा निगोपित्त हे गौतम । सवस्तोका चखेदियरुस जहन्निया उवनुगछा सोतेदियरुस जहन्निया उवनुगछा विसंसाहिया । सर्वोडा ज

ऽसङ्गुतार्थः विशेषपरित्यागाजिमुखः प्रायो ऽत्र मधुरत्वादयः शंखादिशङ्खधर्मा दृश्यन्ते, न कर्कशनिष्ठुरतादयः, शाङ्खादिशङ्खधर्मा इत्येवंरूपो म
तिविशेष इहा आह च जायकृत्-जूयाजूयविसेसा दाणद्यायाजिमुहमीहा । दुविहे उग्गहे पञ्जते तंजहा-वजणोग्गहे अत्योग्गहेय इति ॥ अवग्रहो
द्विविधार्थावग्रहो व्यजनावग्रहश्च तत्र अवग्रहण मवग्रहः अर्थस्यावग्रहो ऽर्थावग्रहः अनिर्देशसामान्यमात्ररूपाद्यर्थग्रहण मितिज्ञावः । आह च न
द्यध्ययनवृत्तिरुत्-सामान्यरूपाव विससणरहियस्स अनिर्देशस्स अवग्रहण मवग्रह इति, तथा व्यज्यते ऽनेना ऽर्थः प्रदीपेने व घटइति व्यजनं त

याणं नवरं जस्स जइ इंदिया । कतिविहेणं जंते ! उग्गहे पस्सत्ते ? गोयमा ! दुविहे उग्गहे पस्सत्ते, तं
जहा-अत्योग्गहे वजणोग्गहे । वजणोग्गहेणं जंते ! कडविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! चउल्लिहे पस्सत्ते, तंज
हा-सोइंदियवंजणोग्गहे घाणिंदियवंजणोग्गहे जिस्सिंदियवंजणोग्गहे फासिंदियवंजणोग्गहे । अत्योवग्गहेणं

अवग्रहः प्रज्ञप्तः ? गौतम । द्विविधो ऽवग्रहः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अर्थावग्रहश्च व्यज्जनावग्रहश्च । व्यज्जनावग्रहो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौ
तम । चतुर्विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-श्रोत्रेन्द्रियव्यज्जनावग्रहो घ्राणेन्द्रियव्यज्जनावग्रहो जिह्वेन्द्रियव्यज्जनावग्रहः स्पर्शनेन्द्रियव्यज्जनावग्रहः । अर्था
वग्रहो जदन्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । षड्विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-श्रोत्रेन्द्रियार्थावग्रहश्च द्विन्द्रियार्थावग्रहो घ्राणेन्द्रियार्थावग्रहो जिह्वे

उपयोगकालना धणी विशेषाधिक तेहथो जिभिन्द्रिय उत्कृष्ट उपयोगकालना धणी विशेषाधिक । फासेदियस्स उक्कीमिया उवअगीगहा वि० कति
विहाणं भवे इंदिये उग्गाहणा पं० गोयमा । तेहथो स्पर्शेन्द्रिय उत्कृष्ट उपयोगकालना धणी विशेषाधिक केतलैभेदे हे भगवन् इ दियनी अवगाहना
हे गौतम । चविहाइ दियअगीगहणा पं० तं० सोतेदियोगाहणा जाव फासेदियोगाहणा । पाचैपकारे इन्द्रिय अवगाहना योत्रेन्द्रिय अवगाहना जां
लगै स्पर्शेन्द्रिय अवगाहना । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं नवरं जस्स जइ इंदिया अस्सि तत्तिया भा० कतिविहेणं भंते इंदिय अवगाह पं० गो
तम नारको जालगे ए विशेष जेहने जेतला इंदिय तेहने तेतला उपपातक कहिवा केतलै भेदे इंदियनो अपपात कहिवो हे गौतम । पंचविहे इंदियो

तो पकरेन्द्रियस्य शब्दादिपरिणतद्रव्याणां न यः परस्परं सम्बन्धः सम्बन्धे हि सति सौख्यं श्रोत्रादीन्द्रियेण व्यजितुं शक्या स्ते ना न्यथा, यतः सम्बन्धो व्यञ्जनं नाहं य जायकृत्-व्यञ्जितः शब्दाद्यो यतोऽपि द्रव्यं व्यञ्जयति तच्च तद्वग्न्यदिसत्तु शब्दपरिणतद्रव्यवत्तया । व्यञ्जनेन सम्बन्धिना व्यग्रहः

जन्ते ! कतिविधे पञ्चमे ? गोयमा ! त्रिविधे पञ्चमे, तंजहा—शोडशद्वयव्यत्योवग्गहे ३ चरिद्वयव्यत्योवग्गहे २ चाणिद्वयव्यत्योवग्गहे ३ जिह्विद्वयव्यत्योवग्गहे ४ फासिद्वयव्यत्योवग्गहे ५ नाश्रिद्वयव्यत्योवग्गहे । नेरइयाणं जन्ते ! कतिविधे उग्गहे पञ्चमे ? गोयमा ! दुविधे पञ्चमे, तंजहा—व्यत्योवग्गहे वजणोवग्गहे । एवंअसुरकुमाराणं जाय वेमाणियाणं । पुढाविक्काडयाणं जन्ते ! कतिविधे उग्गहे पञ्चमे ? गोयमा !

न्द्रियाणां व्यग्रहः स्वज्ञानेन्द्रियाणां व्यग्रहो नो द्वान्द्रियाणां व्यग्रहः । नेरयिकायां प्रदत्त । कतिविधो व्यग्रहः प्रश्नः ? गीतम । द्विविधः प्रश्नस्तथा—अर्थाव्यग्रहो व्यञ्जनाव्यग्रहः । एवमसुरकुमाराणां जाय रत्तनितकुमाराणाम् । पृथिवीकायिकानां प्रदत्त । कतिविधो व्यग्रहः प्रश्नः, गीतम । द्विविधो व्यग्रहः प्रश्नस्तथा—अर्थाव्यग्रहो व्यञ्जनाव्यग्रहः । पृथिवीकायिकानां व्यञ्जनाव्यग्रहः कतिविधः प्रश्नः ? गीतम । एकाः स्वज्ञानेन्द्रियव्यञ्जनाव्यग्रहः प्रश्नः । पृथिवीकायिकानां प्रदत्त । कतिविधो व्यग्रहः प्रश्नः, एक स्वज्ञानेन्द्रियाव्यग्रहः प्रश्नः । ए

ववाए प० त० सीतेन्द्रियववाए जाय फासिद्वयववाए । पांचिमकारे इन्द्रियना उपपातकक्षा ते कक्षे अंशेन्द्रिय उपपात जालगे सार्थेन्द्रिय इहां एवं नेरइयाणं जाय वेमाणियाणं यवरं जच्च अइ इन्द्रिया शब्दि ततिया भा० कतिविधेवं भंते इन्द्रियइहा प० गोयमा । इम नारकीने जालगे वेमानिक्क प विशीय जेहने जेतला इन्द्रिये तेतला उपपातकक्षिवा जेतला भेदे भगवन् इहां कही गीतम । पंचविधे इन्द्रियइहा प० तं० सीतेन्द्रियइहा जाय फासिद्वयइहा एवं नेरइयाणं । पांचिमेदे इन्द्रियनो इहां श्रीवेन्द्रियनो इहा जालगे सार्थेन्द्रियनो इहा इम नारकी । जाय वेमाणियाणं यवरं जच्च अइ इन्द्रिया ततिया भा० कतिविधेवं भंते जणाहे प० गोयमा । जालगे वेमानिक्क ए विश्ये जेहने जेतला इन्द्रिय तेहने तेतलो इहा अइवी जेतले

सम्बध्यमानस्य शब्दादिरूपतया यस्या व्यक्तरूप. परिच्छेदो व्यञ्जनोपश्रवः प्रयत्नः, व्यञ्जने इति व्यञ्जनानि कृद्गुणे यितिवचनात् कर्मस्य नट
व्यजनानां शब्दादिरूपतया परिणतानां द्रव्याणां सुपकरणेन्द्रियसमाप्तानां सवग्रहोऽव्यक्तरूपः परिच्छेदो व्यञ्जनावग्रहः, आह-प्रथमं व्यञ्जना
वग्रहो जवति, ततोऽर्थावग्रहस्ततः कस्मादिह प्रथमस्यावग्रह उपन्यस्तः स उच्यते-स्पष्टतया पल्लवमानत्वात्, तथास्य पार्थक्यः स्पष्टरूप
तया सर्वैरपि जनुजिः सवेद्यते शीघ्रतरगमनादौ कृतस्त्वय संपल्लव्यन्त किञ्चिद् दृष्टं न परिजायितुं सस्य गतिं व्यवहारदर्शनात्, अपिचा योऽ
ग्रहः सर्वेन्द्रियसमोच्चावो, व्यञ्जनावग्रहस्तु नेति प्रथमं नर्थावग्रह उक्तः, संप्रतितु व्यञ्जनावग्रहा दूरे अर्थावग्रह इति क्रममाश्रित्य प्रथमं व्यञ्जना
वग्रहस्वरूपं प्रतिपादयिषुः प्रश्नं कारयति शिष्यः वज्रगोम्गहेण जते । कडविह पल्लवे इत्यादि ॥ इह व्यञ्जनसुपकरणेन्द्रियस्य शब्दादिपरिणत
द्रव्याणां च परस्परसम्बन्ध इत्युक्तं प्राक् ततश्चानुगांमेव श्रोत्रादीनां मिन्द्रियाणां व्यञ्जनावग्रहो न नयनमनसां रमाप्यकारित्वात्, सा चा प्रा

दुविहे उग्राहे पस्यते, तंजहा-अत्योग्राहेय वज्रगोम्गहेय । पुढविकाडयाणं जते ! वंजणीग्राहे कडविहे
पस्यते ? गोयमा ! एगे फासिदियवंजणीग्राहे पस्यते । पुढविकाडयाणं जते ! कडविहे अत्योग्राहे पस्यते,
एगे फासिदियअत्योग्राहे पस्यते । एव जाव वगस्सडकाडयाणं । एवं वेइंदियाणां नवर वेइंदियाणं वं

मेहे अवग्रहकश्चो हे गोतम । दुविहे उग्राहे प० तं० अत्योग्राहेय वंजणीग्राहेय वंजणीग्राहेण भंते कतिविहं प० गोयमा । अवग्रहोऽग्रे कस्मिं तेव हे हे अ
र्थावग्रह व्यञ्जनावग्रह ते रूपसो परिच्छेदे ते व्यञ्जनावग्रहनां केतलाभेद कक्षा हे गोतम । कडविहे प० तं० सोतेदिय वंजणीवग्राहे चाणिदिय वं०
जिअदिद्य वं० फासिदिय वं० । अथावग्रहणं भंतं कतिविहं प० गोयमा । व्यञ्जनावग्रहणं ४ भेदे कक्षा तस्यावेन्द्रियव्यञ्जनावग्रह ज्ञाने दयव्यञ्जनावग्रह
जिअयेन्द्रियव्यञ्जनवग्रह सर्वेन्द्रियव्यञ्जन कडविहे प० तं० सोतेदिय अत्योग्राहे चक्रेवि वं० चाणिदिय वं० जिअदिद्य वं० फासिदिय वं० ना इत्येय
व० तत्परवणं भंतं कतिविह उग्राहे पस्यता हे गोयमा । अर्थावग्रहणं भगवन् केतलाभेद कक्षा हे गोतम छमत्तरे कक्षा ते प्रजेन्द्रियव्यञ्जनावग्रह व

व्यञ्जिता नान्यध्ययनटीकायां प्रदर्श्यते ति ने ह प्रदर्श्यते, अर्थावग्रहः द्विविधः तद्यथा-सोऽद्विग्रहः इत्यादि ॥ श्रोत्रेन्द्रियार्थावग्रहो व्यञ्जनावग्रहोतरकाल मेरुसामायिक मनिर्देय सामान्यमात्रावग्रहश्च श्रोत्रेन्द्रियार्थावग्रहः, यव प्राणजिह्वास्पर्शनन्द्रियार्थावग्रहश्च वाच्य, चतुर्मेरुस्तु व्यञ्जनावग्रहो न प्रवर्तते ततः स्तयोः प्रथममेव स्वरूपद्रव्यगुणक्रियाकल्पनातीतमनिर्देयसामान्यमात्रस्वरूपावग्रहोऽवसेय ॥ ना

ज गोमगहे दुविहे पश्यते । एवं तेऽद्विग्रहचउरिन्दियाणवि नवरं इदियपरिवुद्धी कायत्वा । चउरिन्दियाण वजणोग्ग हे तिविहे पश्यते । अत्योवग्रहे चउविहे पश्यते, सेसाणं जहा नेरइयाण जाव वेमाणियाणं । कतिविहा

य यावद्वनस्पतिकारिजानां । यव द्वीन्द्रियाणामपि नवरं द्वीन्द्रियाणां व्यञ्जनावग्रह द्विविधः प्रज्ञप्तः । यवं त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियाणामपि नवरमिन्द्रियपरिवृद्धिः कर्तव्या, चतुरिन्द्रियाणां व्यञ्जनावग्रह त्रिविधः प्रज्ञप्तोऽर्थावग्रहश्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः । ज्ञापया यथा नेरयिकाणां यावद्वैमानिकानां । कति प्रकाराणि जटन्त । इन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि, गौतम । द्विविधः प्रज्ञप्तः । द्रव्येन्द्रियं जावेन्द्रियञ्च । कतिप्रकाराणि जटन्त । द्रव्येन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि, गौतम । अष्टौ द्रव्येन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि, तद्यथा-द्वौ श्रोत्रौ द्वौ घ्राणौ जिह्वा स्पर्शेन्द्रियञ्च । नेरयिकाणां

चतुर्विधः अर्थावग्रहः त्रयोन्द्रियार्थावग्रहः त्रिविधः अर्थावग्रहः अष्टौन्द्रियार्थावग्रहः नारकोने हे भगवन् केतले मेदे अवग्रहकञ्चो हे गौ म । दुविहे च० तं० अत्योगहेय वंजणोगहेय । दौयमेदे अवग्रह ते कहे अर्थावग्रह व्यञ्जनावग्रह पुठोकाइयाणं भते वजणोगहे कतिविहे पं० गौयमा । पृथिवीकाइयाणं केतले मेदे भगवन् व्यञ्जनावग्रहकञ्चो हे गौ । एगो फासिटय वंजोवग्रहे पं० एक अष्टौन्द्रिय व्यञ्जनावग्रह पं० गौयमा । पुठोकाइयाणं भते कतिविहे अत्योगहे गौ । पृथिवीकाइयाणं हे भगवन् केतले मेदे अर्थावग्रहकञ्चो हे गौ । एगो फासिटय अत्योगहे पं० एव ज, व वणमइकाइयाण इम नेरदियाणवि नवरं वे, दियाणं वजणोगहे दुविहे पं० । एक अष्टौन्द्रिय अर्थावग्रह इम जालगे वनस्पतकाव इम वेन्द्रियने प विग्रह वेन्द्रियने व्यञ्जनावग्रह दौयमेदे अष्टौ । अत्योवग्रहे दुविहे पं० एवं तेऽद्विग्रहचउरिन्दियाणवि नवरं इदिय परिवुद्धीकायत्वा चउरिन्दियाण व

इदियमप्यावगच्छे इति ॥ नो इन्द्रियं मन स्तथा हि धा, द्रव्यरूपं जावरूपञ्च तत्र मनःपर्याप्तिनामकर्मोदयतो य न्मन प्रायोग्यवर्गणादलिक मादा य मनस्त्वेन परिणामनं तद्द्रव्यरूप मन स्तथाचाह-नद्यथ्ययनचूर्णिकृत्, मणपज्जसिनामकम्भोदयतो जोगे मणोदधे चित्तुंमणत परिणामियदवा दवमणोजनइ इति ॥ तथा द्रव्यमनोवष्टमेन जीवस्य यो मनः स जावमनः तथाचा ह-नद्यथ्ययनचूर्णिकृदव-जीवोपुण मणपरिणामकिरियावतो जावमणो किज्जणिय हीइ मणदव्वालखणो जीवस्समणवावारो जावमणो जनइ इति, तत्रे ह जावमनसा प्रयोजन तद्ग्रहणे ह्य वइय द्रव्यमन सोपि ग्रहण जवति द्रव्यमनोन्तरेण जावमनसो ऽसज्जवात्, जावमनोविनापि च द्रव्यमनो जवति, यथा जवस्थकेवलिना' तत उक्तं-जावमनसा प्रयोजन तत्र नोइन्द्रियेण जावमनसार्थावग्रहो द्रव्येन्द्रियव्यापारनिरपेक्षघटाद्यर्थस्वरूपपरिजावनाजिमुखः प्रथम मेकसामाधिको रूपाद्युद्धाकारा दिविशेषचिन्ताविकलो निर्देयसामान्यमात्रचिन्तात्मको बोधो नो इन्द्रियार्थावग्रहः अवग्रहण चो पलक्षण तेन नोइन्द्रियार्थावग्रहणस्य साक्षादि तरयोस्तू पलक्षणात् उपादान विचित्रत्वात् सूत्रगते रित्य दोषः ॥ कइविहाण जते । इदिया पन्नत्ता इति ॥ द्रव्येन्द्रिय सुगमं प्राग्जावितत्वात्,

णं जते ! इदिया पसत्ता ? गोयमा ! दुविहा पसत्ता, तंजहा-द्विदियाय जाविदियाय । कइण जते ! द

जदन्त । कति द्रव्येन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि । गौतम । अष्टौवेव । एवं असुरकुमाराणां याव तस्तनितकुमाराणामपि । पृथिवीकायिकानां जदन्त ।

जणोऽवगच्छे तिविहे प० । अर्थावग्रह दोगप्रकारे कछो इम तेन्द्रिय चौरिन्द्रियने पिण य विंशेष एकेन्द्रियनी हृदिकोजे चौरिन्द्रियनै व्य जनावग्रह ३ प्रकारे कछो । अत्योऽवगच्छे चचव्विहे प० । सेमाणं जहा नेरइयाण जाव वेमाणियाणं कतिविहाण भते इ दिया प० गोयमा । अर्थावग्रह ४ प्रकारे कछो याकता दडकने नारकौनो परि जाल्लगे वैमानिक केन्ले प्रकारे भगवन् इन्द्रिय कछा हे गोतम । दुविहा प० त० द्रव्येन्द्रियाय भावेन्द्रिया णव कतिण भते दवेन्द्रिया प० गोयमा । दोगप्रकारे कछा ते द्रव्येन्द्रिय मननो भावेन्द्रिय मननो परिणाम ते भगवन् केतप्रकारे कछा हे गोतम । इदुदरेन्द्रिया प० त० दोषांतादोनेत्ता दोषणाजीह फ, सेनेरइयाणं भते कतिदवेन्द्रिया प० गोयमा । ८ भेदे द्रव्येन्द्रिय कछा तेवेओव येनच दोषाण जीम स्पर्श नारकौने

कश्चिदेन जले ! दधिदिया पणता इति ॥ द्रव्येन्द्रियसङ्गातिपयं दण्डकसूत्रं पाठसिद्धं । एतैकजीवविषयासीतकहुपुरस्सतद्रव्येन्द्रियविप्लवाया ॥

विंदिया पणते ? गोयमा ! अउ दधिदिया पणते, तंजहा--दां सोला दोनेता दोघाणा जीहा फासे । ने
रडयाणं जले ! कइ दधिदिया पणता ? गोयमा ! अउ । एतेचेन एवं असुरकुमाराण जात्र थणियकुमारा
णवि । पुढविक्काडयाण जले ! कइ दधिदिया पणता ? गोयमा ! एगे फासिदिए पणते । एवं जात्र वण
स्सइकाडयाणं । वंडदियाण जले ! कइ दधिदिए पणते ? गोयमा ! दां दधिया पणता, तंजहा--फासिं
दिएग जिझिदिएग । तेइदियाणं पुच्छा, गोयमा ! चत्तारिदधिदिया पणता ? दां घाणा जीहा फासिंदिए
चउरिंदियाण पुच्छा, गोयमा ! उ दधिदिया पणता, तंजहा--दो नेता दोघाणा जीहा फासे सेसाणं

कति द्रव्येन्द्रियाणि प्रपञ्चानि, गीतम् । यत्तु स्पष्टेन्द्रियं प्रपञ्चम् । गद्य यावद्वनस्पतिफायिकानां । द्वान्द्रियाणां जदन्त । कति द्रव्येन्द्रिया
णि प्रपञ्चानि, गीतम् । द्व द्रव्येन्द्रिये प्रपञ्चे, जिह्वेन्द्रियं स्पष्टेन्द्रियम् । त्रीन्द्रियाणां पुच्छा, गीतम् । चत्वारि द्रव्येन्द्रियाणि प्रपञ्चा
नि, द्वौ प्राणी जिह्वा रपष्टेन्द्रियम् । चतुरिन्द्रियाणां पुच्छा, गीतम् । पट् द्रव्येन्द्रियाणि प्रपञ्चानि, तद्यथा--द्वौ नेत्री द्वौ प्राणी जिह्वा

भगवन् केतसा द्रव्येन्द्रिय कथा ॥ गीतम् । कइ एणवे एणं पमुरकुमाराणं जात्र थणियकुमाराणं पेटकाडयाणं भंते कतिदधिदिया प० गो० । ए तेइ
ज दम चनुरकुमार विण जालगे सानिकुमार पणिते जाइयाने भगवन् केतसा द्रव्येन्द्रिय कथा गीतम् । एगे फासिंदिए प० एव जात्र वणस्सइकाडया
वे, डिगाणं भंते कतिदधिदिया प० गोयमा । एण स्पष्टेन्द्रिय कथा । स जालगे वनस्पतिने वेन्द्रियने भगवन् केतसा द्रव्येन्द्रिय कथा गीतम् । त्रिदधि
या प० तं फासिंदिए जिझिदिएग ते, डिगाणं पणता गा० चत्तारिदधिदिया प० त० दोघाणा जीहा फासे चउरिंदियाण पुच्छा गो० । दोयद्रव्येन्द्रि
यका तं स्पष्टेन्द्रिय जिह्वेन्द्रिय त्रेन्द्रियना प्रपञ्च उतर गीतम् ॥ द्रव्येन्द्रिय कथा तं कइजे दाथ प्रपञ्चेन्द्रिय जोस स्पष्टेन्द्रियना प्रपञ्च उतर भे गीतम् ।

पुरस्कृता अथवा सोलसवा सतरसवा संखेज्जावा असंखेज्जावा अणंतावा इति ॥ यो नैरयिको नन्तरजवे मनुष्यत्वमवाप्य सेत्स्यति तस्य मानुषजवसम्बन्धान्यष्टौ, यः पुनरन्यतरजवे तिर्यक्पञ्चेन्द्रियत्वमवाप्य तत उद्भूतो मनुष्येषु गत्वा सेत्स्यति तस्याष्टौ तिर्यक्पञ्चेन्द्रियजवसम्बन्धान्यष्टौ, मनुष्यजवसम्बन्धिनीति षोडश' यः पुनरनन्तर नरकादुद्भूत तिर्यक्पञ्चेन्द्रियमवाप्य तदनन्तरमेकजवे पृथिवीकायादिको जूत्वा मनुष्येषु समागत्य सेत्स्यति तस्याष्टौ तिर्यक्पञ्चेन्द्रियजवसम्बन्धानि, एकं पृथिवीकायादिजवसम्बन्धि, अष्टौ च मनुष्यजवसम्बन्धानि इति सप्तदश सख्येषु

जहा नैरडयाणं जाव वेमाणियाणं । एगमेगस्सणं जंते ! नैरडयस्स केवइया दहिंदिया अइया ? गोयमा !
अणंता । केवइया बहल्लगा ? गोयमा ! अथ । केवइया पुरस्कृता ? गोयमा ! अथवा सोलसवा सतर
सवा संखेज्जावा असंखेज्जावा अणंतावा । एगमेगस्सणं जंते ! असुरकुमारस्स केवइया दहिंदिया अतीता ?

स्पर्शेन्द्रियञ्च । बोधाणा यथा नैरयिकाणा याव द्वैमानिकानां । एकैकस्य जदन्त । नैरयिकस्य कियन्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम ! अनन्तानि । कियन्ति बहूनि ? गौतम ! अष्टौ । कियन्ति पुरस्कृतानि ? गौतम ! अष्टौ वा षोडश वा सप्तदश वा सख्येयानि वा उच्यन्त्यानि वा उच्यन्त्यानि वा । एकैकस्य जदन्त । असुरकुमारस्य कियन्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम ! अनन्तानि । कियन्ति बहूनि ? अष्टौ,

ए दह्येदिया पं० दांनेत्ता दोषाणा जीहे फ. सेवेसाणं जहा नैरडयाणं । ए दह्येन्द्रिय २ नेत्र दोषाण जीम सार्ग शेषटंडके जिम नारको तिम जिहां लगी जाव वेमाणिया एगमेगस्सण भंते नैरडयस्स केवइया दहिंदिया अतीता गोयमा । वैमानिक ज्ञानेनै एकाकीने हे भगवन् नारकीने केनला द्रव्येन्द्रिय आयाजपना पूर्वकरी मूक्या हे गौतम । अणंता केवइया बहल्लगा गोयमा अथ केवइया पुरस्कृता गोयमा । अनन्ताकरी मूक्या केनले बहल्लग पर्थे पिण पूर्वकरी मूक्या गौतम प. इन्द्रिय केनला पूर्वकीयो मनुष्य तिर्यक्देवना अपेक्ष, ये गौतम । अथवा सोलसवा सतरसवा संखेज्जावा असंखेज्जावा अणतावा एगमेगस्सणं भंते असुरकुमारस्स केवइया दहिंदिया अतीता गोयमा । प. इन्द्रिय १६ १० भवना सख्याता अवशा असख्याता अनन्ता एकाको भगवन्

कालं संसारावस्थायिनः सङ्क्षेपानि असंख्येयकालमसंख्येयानि अनन्तकालमनन्तानि, असुरकुमारसूत्रे-पुरस्कृता अथवा नववा इत्यादि ॥ तत्रासुरजयादुद्गृत्यानन्तरजवे मनुष्यमवाप्य संतस्यति ततो ऽष्टौ, असुरकुमारादयस्त्योज्ञानपर्मन्ताः पृथिव्यपवनस्पतिपूतपुच्छान्ते ततो या नन्तरजवे पृथिव्यादिषु गत्वा तदनन्तरं मनुष्यत्वमवाप्य संतस्यति तस्य नव सख्येयादिजावना प्राग्वत्, पृथिव्यपवनस्पतिमूत्रे-पुरस्कृता अथवा नववेति ॥ पृथिव्यादयोऽनन्तरमुद्गृत्य मनुष्यं पूतपुच्छे सिद्ध्यन्ति न तत्र योनन्तरजवे मनुष्यत्वमवाप्य संतस्यति तस्य मनुष्यजवसंख्येयान्यष्टौ यस्त्वनन्तरमेकं पृथिव्या जवमवाप्य तदनन्तरं मनुष्यो जूत्वा संतस्यति तस्य नव तेशोवायवो नन्तरमुद्गृता मनुष्यत्वमेव न प्राप्नुवति, द्वित्रिचतुरिन्द्रियास्त्यनन्तरं मनुष्यत्वमवाप्नुवति, परं न सिद्ध्यन्ति, ततस्तथा मूत्रेषु जघन्यपदे नयनवेति वक्तव्यं शेषजावना प्रागुक्तानुसारेण कर्त्तव्या, मनुष्यसूत्रे-पुरस्कृतानि द्रव्येन्द्रियाणि कस्यापि सति कस्यापि न सन्तीति तद्भवमेव सिद्ध्यती न सति शेषस्य संतीति जायते, यस्यापि सति सोऽपि यद्यनन्तरजवे जूयोऽपि मनुष्यो जूत्वा संतस्यति तस्याष्टौ, यः पुनः पृथिव्याद्येकजवान्तरितो भूत्वा सिद्धिगामी तस्य नव शेषजावना प्राग्वत्, सनत्कुमारादयो दवा अनन्तरमुद्गृता न पृथिव्यादिद्यायाति किन्तु पञ्चेन्द्रियेषु ततस्ते नैरयिकयवृक्षज्याः, तथाचाह-सणकुमारमाहिदेवजलोयलतगसुकुसहस्रसारभाण यपाणयप्रारणअसुयगंवेज्जगदंघरसय जाहा नरश्यस । विजयादिदेवचतुष्टयसूत्रेषु योनन्तरजवे मनुष्यत्वमवाप्य संतस्यति तस्याष्टौ, यः पुनरेकवारं मनुष्यो जूत्वा जूयोऽपि मनुष्यत्वमवाप्य संतस्यति तस्य षोडशः यस्त्वपान्तराले देवत्वमनुजय मनुष्यो जूत्वा सिद्धिगामी तस्य चतुर्विंशतिमनु

गोयमा ! अणंता । केवइया बरुत्तगा ? अथ । केवइया पुरस्कृता ? अथवा नववा सखिज्जावा असंखि

कियन्ति पुरस्कृतानि ? अष्टौ वा नव वा सख्येयानि वा असंख्येयानि वा अनन्तानि वा । एवं यावत्स्तनितकुमाराणां तावद्भगितवयम् । एवं

असुरकुमारं केतला द्रव्येन्द्रियकरी भूत्वा हे गीतम । अणंता केवइया बरुत्तगा गोयमा अष्टमेवइया पुरस्कृता गोयमा । अनन्ताकरी भूत्वा केतलावा लागा पूर्वकरी भूत्वा हे गीतम न पूर्वकोधा केतलापूर्वकोधो मनुष्यगीको गीतम । अष्टवा नववा सत्तरसवा सखिज्जावा असंखिज्जावा अणंतावा एवं च

जावा अणंतावा । एवं जात्र थणियकुमाराणं ताव जाणियहुं । एवं पुठंविक्काडयउक्काडया । वणरसइ
काडयस्सवि नवरं केवडया वडेल्लगति पुच्छा, एवं उत्तरं एके फासिंदिए दहिंदिए । एवं तेउक्काडयवाउ
क्काडयस्सवि नवरं पुरस्कटा नववा दसवा । एवं वेइदियाणवि नवरं वडेल्लग पुच्छाएदांस्सि । एवं ते
इदियस्सवि नवर वडेल्लगा चत्तारि । एवं चउरिदियस्सवि नवरं वडेल्लगा । पचिंदियतिरिस्कजाणियम
पुरस्सत्राणमतरजोइसियसोहम्मोसाणगदंवरस जहा असुरकुमारस्स नवर मणुस्स पुरेस्कटा करसइ अत्थि

पुयिबीकायिकाप्कायिका । वनस्पतिकायिकस्या प्यव नवरं क्रियन्ति वट्टानीति पुच्छा, एवं उत्तरं एकं रूपोन्निधं द्रव्येद्विधम् । एवं तेजस्का
यिकवायुकायिकस्यापि नवरं पुरस्कृतानि नव वा दस वा । एवं द्वीद्वियाण्यपि नवरं वट्टानीति पुच्छाया ह । एवं त्रीद्वियस्यापि नवरं वट्टा
नि चत्वारि । एवं चतुरिद्वियस्यापि नवरं वट्टानि । पन्नेद्वियांतमन्योनिकमनुष्य वानव्यन्तरज्योतिक्कसोधर्मेशानदेवस्स यथासुरकुमारस्स न

व थाणियकुमाराणं । ८ । ९ । १० सीलै मव्याता असव्याता अनन्ता इमं जालगे स्सनितकुमारणे । एवं पुठंविक्काडयाण पाउकाडयाण वणअइकाडया
ण नवरं काडया वडेल्लगति पुच्छा एवं फासिंदिए दहिंदिए । इमं पुयिबीकाडयाने अरकाडयाने वनस्पतिकाडयाने ए विंशेप केतवा पूर्वांश
इमं पञ्च उत्तरं पणै १ स्ये नव द्रव्येद्विध । एवं तेजस्काडयाणवि वडकाडयाणवि वणप पुरेस्कटा नववा दसवा एवं वेइदियाणवि वणर वडेल्लग पु
च्छाए दां वट्ट । इमं तेउक्काडयाने पिण वडुक्काडयाने पिण ए विंशेप पूर्वेतीव, १० इमं वेइदिय ए विंशेप वडेल्लग पञ्च वीराने । एवं वेइदियस्सवि नवर
वडेल्लगा चत्तारि एवं चउरिदियस्सवि नवर वडेल्लगा छ ए च दगं विक्कजाणिया मणुस्स वणरं राजीयानिवा सोहम्मोसाणगदेवस्स पतेत्ति । इमं
तेद्विय ए विंशेप वडेल्लग ४ इमं चउरिद्विय ए विंशेप वडेल्लग ६ इवै पचेद्विय तिर्यवे वीरानय यथा जनस्स वानव्यन्तरज्योतिक्को सीवरं ईमान देव
ना इणाने । जहा असुरकुमारस्स नवरं मणुस्सपुरेस्कटा करसइ अत्थि करसइ वत्ति जस्स अत्थि । जिल असुरकुमारने ए विंशेप मणुस्सने पूर्वेतीव केववे

कस्याश्च नस्ति, जस्म अस्ति अथवा नववा संखिजावा अथसंखिजावा अथानंतावा । सणकुमारमाहिंदवंजलं
 तगसुक्तासहस्रारणाणयपाणयआरणअमुयगेविज्जगदेवस्स जहा नेरइयस्स । एगमेगस्सणं जंते ! विजयवे
 जयंतजगतअपराजियदेवस्स केवइया दहिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता, केवइया वद्धेज्जगा ? अथ ।
 केवइया पुरस्कृता ? अथ वा सोलस वा चउवीमा वा संखेजा वा । सख्खिगदेवस्स अतीता अणंता व
 द्धेज्जगा अथ पुरस्कृता अथ । नेरइयाणं जंते ! केवइया दहिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणता । केवइ

वरं मनुणस्स पुरस्कृतानि कस्यापि सन्ति कस्यापि नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौ वा नव वा सङ्खेयानि वा असङ्खेयानि वा अणन्तानि वा । सण
 कुमारमाहिंद्रसलान्कककसहस्रारारणाणातारणाण्युतकयैवेयकदेवस्स यथा नेरयिकस्स । ययैकस्स जदन्त । विजयवेजयन्तजयन्तापराजि
 तदेवस्स कियन्ति द्रव्येदियाणि अतीतानि ? गोतम । अनन्तानि । कियन्ति यद्धानि ? अष्टौ । कियन्ति पुरस्कृतानि अष्टौ वा सोलस वा वा
 तुविंशतिर्यां सख्येया वा । अणार्णसिद्धिकदेवस्सातीतान्यनन्तानि यद्धानि अष्टौ । पुरस्कृता अष्टौ । नेरयिकाणा जदन्त । कियन्ति द्रव्येन्द्रि

नयै जीवने एव । अथवा नववा संखेजावा अथानंतावा सणकुमारमाहिंद्र वंजलं नववा सहस्रसहस्रार आणयपाणय आरण अमुयगे विज्जगदे वस । ए
 मंख्य ता असंख्यता अनन्ता सणकुमार माहिंद्र जगत्तातका शुभ सङ्ख्यार आनत पाणत पारण अणा येवेकजा देताने । अथ नेरइयस्स पगगीम
 सणं भंते विजय वेजयंत जयंत अपराजियदेवस्स कवइया दहिंदिया अतीता गोयमा । जिम नारकीनी पकाने भगवन जिग १ वैजयंत २ जयन्त ३
 अपराजितता केवला द्रव्येन्द्रिय पूर्वोक्ता गोतम । अणंता येलगा कवइया पराजिता गोयमा । अनन्ता को ता अनन्तावाया दयोनले पूर्वे कोता इंदि
 य द मनुजता कोल्लो गोतम । अणार्णसिद्धि कवइया पगगीमाया सखेजाया सख्यसहस्रगदेवस्स अतीता अणंता येलगा परपरेवया अथ नेरइयाणं भंते वा ।
 इया दहिंदिया अतीता गोयमा । ८ । १६ । २४ । १८ संख्याता सर्वाथं विद्वन्ना देवने पूर्वे कोता अनन्ता वद्धेज्जगा द परकीता नारकीने भगवन कवला

अप्यनवे ऽष्टौ । देवजनवे ऽष्टौ । जूथोपि मनुष्यजनवे अष्टाविति संख्येयानि संख्येयं कालं संसारावस्थायिन इह विजयादिषु चतुर्षु गताः प्रज्ञतमसख्ये

या वद्धेल्लगा ? गोयमा ! असंखिज्जा । केवडया पुरस्कळा ? गोयमा ! अणता । एवं जाव गेवेज्जगदेवाणं नवरं मणुस्साणं वद्धेल्लगा सिय सखिज्जा सिय असंखिज्जा । विजयवेजयंतजयंतअपराजियदेवाणं पुच्छा, गोयमा ! अतीता अणता वद्धेल्लगा असखिज्जा पुरस्कळा असखिज्जा । सल्लसिद्धगदेवाणं पुच्छा, गोयमा ! अतीता अणता वा वद्धेल्लगा सखिज्जा पुरस्कळा संखेज्जा । एगमेगस्सण जते ! नेरइयस्स नेरइयत्ते केव

याणि अतीतानि ? गौतम । अनन्तानि । कियन्ति बद्धानि ? गौतम । असख्येयानि । कियन्ति पुरस्कृतानि ? गौतम । अनन्तानि । एवं या वद्दुग्गेवेयकदेवाना नवर मनुष्याणा बद्धानि स्या त्सख्येयानि स्यादसख्येयानि । विजयवैजयंतजयन्तापराजितदेवाना पृच्छा, गौतम । अतीतान्यनन्तानि, बद्धान्यसख्येयानि, पुरस्कृतान्यसख्येयानि । सर्वायंसिद्धदेवानां पृच्छा, गौतम । अतीतान्यनन्तानि, बद्धानि संख्येयानि । पुरस्कृतानि संख्येयानि । एकैकस्य जदन्त । नेरयिकस्य नेरयिकत्वे कियन्ति द्रव्यन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम ! अनन्तानि, कियन्ति बद्धानि ?

द्रव्येन्द्रियाकरी मूक्या गौतम । अणता केवडया वद्धेल्लगा गोयमा असंखिज्जा केवडया पुरेक्खडा गोयमा । अनन्ता केवला वद्धेल्लग गौतम असख्याता केतले पूर्वेकौधा गौतम । अणता एव जाव गेवेज्जगदेवाणं नवर मणुस्साणं वद्धेल्लगा सियसंखेज्जा सियअसंखेज्जा विजयवैजयंतजयंत अपराजियदेवाणं पुच्छा गोयमा । अनन्ता इम जालगे ग्रैवेयकदेवतारा ए विशेष मनुष्येने वद्धेल्लग किवारे सख्याता किवारे असख्याता विजय १ वैजयंत २ जयंत ३ अपराजितदेवानी प्रश्न उत्तर हेगौतम । अतीता अणता वद्धेल्लगा असंखेज्जा पुरेक्खडा असंखिज्जा सल्लसिद्धगदेवाणं पुच्छा गोयमा । पाच्छली इन्द्रिय अनन्ता कौधा वद्धेल्लग असख्याता पूर्वेकौधा असख्याता सर्वायंसिद्धता देवता प्रश्न उत्तर हे गौतम । अतीता अणता वद्धेल्लगा संखिज्जा पुरेक्खडा सखिज्जा एगमेगस्सणं भंते नेरइयस्स नेरइयत्ते केवडया द्रव्येन्द्रिया अतीता गोयमा । पाच्छली इन्द्रिय अनन्ता वद्धेल्लग संख्याता पूर्वेकौधा संख्याता एकीकाना

डया दहिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता, केवडया बद्धेलगा ? अह, केवडया पुरस्कृता ? गोयमा ! क
रसड अत्थि करसड नत्थि जरस अत्थि अठवा सोलसवा चउवीसवा संखिजावा असखिजावा अणतावा । ए
गमेगस्सणं जंते ! नेरडयस्स असुरकुमारस्ते केवडया दहिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता, केवडया बद्धेल
गा ? गोयमा ! नत्थि । केवडया पुरस्कृता ? गोयमा ! करसड अत्थि करसड नत्थि, जरस अत्थि अठ
वा सोलसवा चउवीसवा संखेजावा असंखेजावा अणतावा । एवं जाव थणियकुमारस्ते । एगमेगस्सणं

अष्टौ । किपन्ति पुरस्कृतानि ? गौतम । कस्यापि सन्ति कस्यापि नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौ वा षोडश वा चतुर्विंशति वां सख्ययानि वा
असरयेयानि वा अनन्तानि वा । एकैकस्य जदन्त । नेरयिकस्यासुरकुमारत्वे कियन्ति द्रव्येन्द्रियात्पतीतानि ? गौतम । अनन्तानि । किपन्ति
वद्धानि ? गौतम । न सन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि ? गौतम । कस्यापि सन्ति कस्यापि नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौ वा षोडश वा चतुर्विं
शति वां सख्ययानि वा असख्ययानि वा नन्तानि वा । एवं याव रत्तनितकुमारत्वे । एकैकस्य जदन्त । नेरयिकस्य पृथिवीकापिजस्य किय

रकोने भगवन् नारकी पथे केतला द्रव्येन्द्रिय पूर्वेकोधा हे गौतम । अणता केवडया पुरस्कृता गोयमा करसड अत्थि करसड नत्थि जरस अत्थि तरस ।
अनन्ता केतला पूर्वेकोधा गौतम केहने के केहने नहीहे नारकीयो वल्ले नारकी पथो नडवे । अठवा सोलसवा चउवीसवा संखिजावा असखिजावा
अणतावा । केहने के तेहने ८ । १६ । २४ वे भावना संख्याता असंख्याता अनन्ता । एगमेगस्सणं भो नेरडयस्स असुरकुमारस्ते केवडया दहिंदिया अती
ता गोयमा । एकैकनारकीने हे भगवन् असुरकुमारपथे केतला द्रव्येन्द्रिय पूर्वेकोधा गौतम । अणतावा केवडया बद्धेलगा गोयमा नत्थि केवडया पुरस्कृ
ता गोयमा । अनन्ता केतले मेले बधेनग गौतम । कस्सड अत्थि कस्सड नत्थि जरसत्थि अठवा सोलसवा चउवीसवा संखिजावा असखिजावा अणं
तावा । केहनेके केहने नहीके केहनेके तेहने ८ । १६ । २४ संख्याता असंख्याता अनन्ता । एवं जाव थणियकुमारस्ते एगमेगस्सणं भंते नेरडयस्स पुढवी

यमनतं वा कालं संसारे नावतिष्ठते ततः संखेज्जावा इत्येवोक्तं मासंखेज्जा अणंता वा इति सर्वार्थसिद्धिस्तत्त्वान्तरजवे नियमतः सिध्यति तत
स्तस्याऽजघन्योत्कृष्टपुरस्कृता अष्टा विति । बहुवचनचिन्ताया नैरयिकसूत्रे बह्वानि द्रव्येन्द्रियाणि असंख्येयानि नैरयिकाणामसंख्यातत्वात् । एवं
शेषसूत्रे क्षुप्यपुज्य वक्तव्यं नवरं मनुष्यसूत्रे-सिचि संखेज्जा ॥ इह संसृच्छिममनुष्याः कदाचिं त्सर्वथा न सति तदन्तरस्य चतुर्विंशतिमुहूर्त्तप्रता
णस्य प्रागजिधानात्, तत्र यदा पृच्छासमये सर्वथा न सन्ति तदा संख्येयानि गजजमनुष्याणां संख्येयत्वात्, यदा तु संसृच्छिना अपि सति तदा
असंख्येयानि सर्वार्थसिद्धिमहाविमानदेवाः संख्येया वादरत्वे महाशरीरत्वे च सति परिमितक्षेत्रवर्तित्वात्, ततो बह्वानि पुरस्कृतानि वा तेन
द्रव्येन्द्रियाणि संख्येयानि ॥ एगमेगस्वस्य जते । नैरइयस्स नैरइयत्ते इत्यादि ॥ कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि इति ॥ यो नरकादुद्भवतो जूयोपि नै
रयिकत्वं नावाप्स्यति तस्य न जवति यस्त्ववाप्स्यति तस्य सति सोपि यद्येकवारनागामी ततऽष्टौ द्वौ वारी चेत् तर्हि षोडश यदिवा त्रीन् वा
रान् । ततश्चतुर्विंशतिसंख्येयानि वारान् आगामी न संख्येयानीत्यादि । मनुष्यत्वचिन्तायां कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि इति न वक्तव्यं मनुष्या
गमनस्यावश्यं जावित्वात् । ततो जघन्यपदेऽष्टौ उत्कर्षतोऽनन्तानीति वक्तव्यं, विजयवेजयतजयंतापराजितचिन्तायामतीतानि द्रव्येन्द्रिया न
सन्ति कस्मादिति चे दुष्यते-इह विजयादिषु चतुर्षु गतो जीवो नियमा तत उद्भवतो नजातुचिदपि नैरयिकादिष्वेन्द्रियतिर्यक्पयंवसानेषु तथा

जंते ! नैरइयस्स पुढविकाइयस्स केवइया दल्लिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता । केवइया बद्धेल्लगा ?

न्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गोतम । अनन्तानि । कियन्ति बह्वानि ? गोतम । नसन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि ? गोतम । कस्याप्यस्ति कस्य

काययत्ते केवइया दल्लिंदिया अतीता गोयमा । इमं जालगे स्तानिगकुमार, पक्केनारकीनै पृथिवीकायना केतला भावाय्यी द्रव्येन्द्रिय पूर्वकीवा हे गोत
म । अणंता केवइया बद्धेलगा एकं केवइया पुरस्कृता गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि इकोग दोवा तिन्निवा सखिज्जावा असंखिज्जावा अ
णंतावा । अनन्ता कीवा केतला बाध्यापूर्वे एकं केतला मूक्ता पूर्वकीवा गोतम केहनै छ केहनै नक्के जेहनै १ । २ । ३ । संख्याता असंख्याता अनन्ता ।

अंतरेषु ज्योतिषेभ्य मध्ये समागमिष्यति तथास्त्रात्राव्या न्मनुष्येषु सौचमादिषु वा गमिष्यति तत्रापि जघन्यत एकं द्वौवा त्रयानुत्कर्षतः सख्येषा

गोयमा ! णत्थि । केवडया पुरस्कळा ? गोयमा ! कस्सड् अत्थि कस्सड् णत्थि, जस्स अत्थि एक्कोवा दोवा तिन्निवा संखेज्जावा असंखेज्जावा अणंतावा । एवं जाव वण स्सड्काइयस्से । एगमेगस्सणं जंते ! नेरइयस्स वेइंदियस्से केवडया दह्मिदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता । केवडया वड्ढेल्लगा ? गोयमा ! णत्थि । केवडया पुरस्कळा ? गोयमा ! कस्स अत्थि कस्स नत्थि, जस्स अत्थि दोवा चत्तारिवा छवा सखिज्जावा असंखिज्जावा अणंतावा । एवं तेइंदियस्सेवि नवरं पुरस्कळा चत्तारिवा अठ्ठावा बारसवा संखिज्जा

चिन्नास्ति, यस्यास्ति, एको वा द्वौवा त्रयो वा सङ्ख्यातानिवा असङ्ख्यातानिवा अनन्तानिवा । एवं यावद्वनस्पतिकायिकत्वे । एकैकस्य जदन्त । नेरयिकस्य द्वीन्द्रियत्वे कियन्ति द्रव्येन्द्रियाभ्यतीतानि ? गीतम । अनन्तानि । कियन्ति बद्धानि ? गीतम । नसन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि ? गीतम । कस्यसन्ति कस्य नसन्ति, यस्यसन्ति द्वौवा चत्वारो वा षड्वा सङ्ख्यातानिवा असङ्ख्यातानिवा अनन्तानिवा । एव तून्द्रियत्वेपि नवरं पुरस्कृतानिचत्वारिवा ऽष्टौवा द्वादशवा सङ्ख्यातानिवा असङ्ख्यातानिवा अनन्तानिवा । एव चतुरिन्द्रियत्वेपि नवरं पुरस्कृतानि षड्वा द्वादशवा

एवं जाव वणस्सड्काइयस्से एगमेगस्सणं भते नेरइयस्स वेइंदियस्से केवडया दह्मिदिया अतीता गोयमा । इम जालगे वनस्पिकाय पयाक्कीने भगवन् नार कीने वेइंदियपये केतला द्रव्येन्द्रिय पूर्वकीधा गीतम । अणंता केवडया वड्ढेल्लगा गोयमा नत्थि केवडया पुरस्कळा गोयमा । अनन्ताकीधा केतलावाध्या गीतम नद्धी केतला पूर्वकीधा गीतम । कस्सड् अत्थि कस्सड् नत्थि दोवा चत्तारिवा छवा संखिज्जावा असंखिज्जावा अणंतावा । केइनेह्मे केइने नथी केइनेह्मे २ । ४ । ६ । संख्याता असंख्याता अनन्ता । एवं तेइंदियस्से नवरं पुरस्कळा चत्तारि अठ्ठावा बारसवा संखिज्जावा असंखिज्जावा अणंता । इम ते द्वियने ए त्रिगेण पूर्वकीधा ४ । ८ । १२ । संख्याता असंख्याता अनन्ता । एवं चत्तारिंदियस्सेवि नवरं पुरस्कळा छवा बारसवा अठ्ठारसवा संखेज्जावा अ

वा असंखिजावा अणंतावा । एवं चउरिंदियत्तैवि नवरं पुरस्कळा लखा वारसवा अठारसवा संखिजावा
असंखिजावा अणंतावा । पंचिंदियतिरिखजोगियत्तै जहा असुरकुमारत्तै । मणुस्सत्तैवि एवंचेव नवरं के
वडया पुरस्कळा अठवा सोलसवा चउवीसवा संखिजावा असंखेजावा अणंतावा सत्तेसिं मणुस्सवज्जाणं
पुरस्कळा मणुस्सत्तै कस्सड अत्थि कस्सड नत्थि एव न बुद्धइ । वाणमंतरजोडसियसोहम्मगजाव गेवेजा
गदेवत्ते अतीता अणंता बद्धेत्तगा नत्थि पुरस्कळा कस्स अत्थि कस्स नत्थि जस्स अत्थि अठवा सोलसं

एटादशवा सङ्कातानिवा असङ्कातानिवा अनन्तानिवा । पच्चेन्द्रियतिय्यंग्योनिकत्वे यथा असुरकुमारत्तै । मनुष्यत्वेपि एवञ्चैव नवरं कियन्ति
पुरस्कृतान्यष्टौवा षोडशवा चतुर्विंशद्वा सङ्कातानिवा असङ्कातानिवा अनन्तानिवा । सर्वेषा मनुष्यवर्गानां पुरस्कृतानि मनुष्यत्वे कस्याप्यस्ति
कस्यापि नास्तीति एव नोच्यते, वानव्यन्तरज्योतिष्कसौधसंक्रयावद्गुणैक्यकदंबत्व अतीतानि अनन्तानि बहूनि नश्रित । पुरस्कृतानि कस्य सन्ति
कस्य नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौवा षोडश चतुर्विंशद्वा संख्यातानिवा असङ्ख्यातानिवा अनन्तानिवा । एकेकस्य प्र० । नैरयिकस्य विजयवैग्रयन्त

संखिजावा अणतावा । इम चौरिंदियत्तै पिय ए विशेष पूर्वकीडा ६ । १२ । १८ संख्याता असंख्याता अनन्ता । पंचिंदियतिरिखजोगियत्तै जहा अम
रकुमारत्तै मणुस्सत्तैवि एवंचेव नवरं केवडया पुरस्कळा अठवा सोलसवा चउवीसवा संखिजावा असंखिजावा अणतावा । पंचिंदियतिय्यं च योनिया जि
न असुरकुमारत्तै तिम मनुष्यत्तै पिय इम कीज ए विशेष कोत्ता पूर्वकीडा ८ । १६ । २४ संख्याता असंख्याता अनन्ता । सत्वेसिमणुस्सवज्जाण पुरस्कळा
मणुस्सत्तै अत्थि कस्सड नत्थि एव वत्थि वाणमंतरजोडसिय जाव गेवेजा गदेवत्तै अतीता । ए सव्केरन मनस्य वर्ज्जिते पूर्वकीडा १० मनुष्यत्तै कस्सड कस्सड नत्थि
कस्सड नत्थि इम कस्सड वानव्यन्तरज्योतिष्कसौधसंक्रयावद्गुणैक्यकदंबत्व अतीतानि अनन्तानि बहूनि नश्रित । पुरस्कृतानि कस्य सन्ति
कस्य नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौवा षोडश चतुर्विंशद्वा संख्यातानिवा असंख्यातानिवा अनन्तानिवा । एकेकस्य प्र० । नैरयिकस्य विजयवैग्रयन्त

यत्ना । एगमेगस्सणं जते ! मणुस्सस्स नेरइयत्ते केवडया दब्बिंदिया अत्तीता ? गोयमा ! अणंता, केवडया वड्ढेल्लगा नत्थि, केवडया पुरस्सका ? कस्सड अत्थि कस्सड नत्थि जस्स अत्थि अठंवा सोलसंवा चउत्ती संवा सखेज्जावा असखेज्जावा अणंतावा । जाव एवं पंचिदियतिरिक्कजोणियत्ते नवर एगिंदियच्चिगलिंदि एस्सु जस्स जत्ति पुरस्सका तस्स तत्थिया जाणियत्ता । एगमेगस्सणं जते ! मणुस्सस्स मणुस्सत्ते केवडया दब्बिंदिया अत्तीता ? गोयमा ! अणंता । केवडया वड्ढेल्लगा ? गोयमा ! अठ, केवडया पुरस्सका ? कस्सड अ

नसति, कियन्ति पुरस्कृतानि ? कस्याप्यस्ति कस्यापि नास्ति, यस्यास्ति अष्टौवा षोडशवा चतुर्विंशद्वा संख्यातानिवा असंख्यातानिवा अनन्तानिवा एव यावत्पञ्चन्द्रियतिथ्यंग्योभिकल्ले नवरमेकेन्द्रियविकलेन्द्रियेषु यस्य यति पुरस्कृतानि तस्य तति मय प्रणितव्यानि । एकैकस्य ज० । म नृपस्य मनुष्यत्वे कियन्ति द्रव्येन्द्रियास्थलीतानि ? गौतम ! अनन्तानि । कियन्ति वहुानि ? गौतम ! अष्ट, कियन्ति पुरस्कृतानि कस्यास्ति कस्यानास्ति, यस्यास्ति अष्टौवा षोडशवा चतुर्विंशद्वा संख्यातानिवा असंख्यातानिवा अनन्तानिवा । धानव्यन्तरत्तोत्तिका यावद्द्वयंवेयकदेव

नियेचयोनियाने ए विंशे । जस्स सङ्काणि जइ वड्ढेल्लगा तस्स तइ भा० एगमेगस्सणं भते मणुस्सस्स नेरइयत्ते केवडया दब्बिंदिया अत्तीता गोयमा । जेइने ठ मै जेइनो वाइयपणा तेइनो तेतला कहिवा पक्कका हेमगवन् मनुष्यने नारंकोपणी कंतला द्द्वेदिय पूर्वकरो म्क्का गौतम । अणता केवडया वड्ढेल्लगा नत्थि केवडया पुरस्सका कस्सड अत्थि कस्सड नत्थि जस्स अत्थि अठंवा सोलसंवा चउत्ती संवा सखेज्जावा असखेज्जावा अणंतावा । अनन्ता केतला वड्ढेल्लगा नत्थी केतला पूर्वकोपा केइनेके केइने नत्थी जेइनेके ते ८ । १६ । २४ संख्याता असंख्याता अनन्ता । एवं जाव पंचिदियतिरिक्कजोणियत्ते नवर एगिंदियच्चिगलिंदि एस्सु जस्स जइ अत्थि पुरस्सका तस्स तत्थिया भा० । इम जाली पंचेदिव तियेचयोनिया ए विंशे एकैन्द्रिय विकलेन्द्रिय जेइने पूर्वकोपा तेइने तेतला कहिवा । एगमेगस्सणं भते मणुस्सस्स मणुस्सत्ते केवडया दब्बिंदिया अत्तीता गोयमा अणंता केवडया वड्ढेल्लगा गो० । एकैकाननुष्यने

स्यि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि अण्ठांवा सोलसांवा अउवीसंवा सखिज्जावा असखिज्जावा अण्ठांवा । वा
णमंतरजोडसिय जाव गेवेज्जदेवत्ते जहा नेरइयत्ते । एगमेगस्सणं जत्ते ! मणुस्सस्स विजयवेजयतजयतअण
राजियदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि अण्ठांवा सो
लसांवा । केवइया वट्ठेल्लगा नत्थि । केवइया पुरस्सका कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि अण्ठांवा
सोलसांवा । एगमेगस्सणं जत्ते ! मणुस्सस्स सव्वसिद्धगदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ? गोयमा ! कस्सइ

त्वे यथा नैरयिकत्वे । एकैकस्य जदन्त । मनुष्यस्य विजयवेजयन्तजयन्तअपराजितादेवत्ते कियन्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम । कस्य
सन्ति कस्यनसन्ति, यस्यसन्ति अष्टौ वा षोडशावा । कियन्ति यद्गानि नसन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति
अष्टौ वा षोडशावा । एकैकस्य जदन्त । मनुष्यस्य सर्वार्थसिद्धकदेवत्वं कियन्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम । कस्यसन्ति कस्य नसन्ति य
स्य सन्ति अष्टौ । कियन्ति यद्गानि नसन्ति, कियन्ति पुरस्कृतानि, कस्य सन्ति कस्य नसन्ति, यस्य सन्ति अष्टौ । वानव्यन्तरज्योतिष्का य
था नैरयिका । सौधर्मदेवा अपि यथा नैरयिका नवर सौधर्मकदेवस्यापि विजयवेजयन्तजयन्तापराजितदेवत्वे कियन्ति ऽतीतानि ? कस्य

मनुष्यपणे कनला द्वा द्विपणे मंक्वा गौतम कीतलावाध्या गौतम । अड्ठ केवइया पुरस्सका कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सअत्थि । ८ कीतला पूर्वे कीधा
मनुष्यणी भावना केवनेइवे कइने नथो केवने इवे तेइने । अड्ठवा सोलसांवा अउवीसंवा सखिज्जावा असखिज्जावा अण्ठांवा वाणमंतरजोडसिया जाव
गिज्जगदेवत्ते । ८ । १६ । २४ सङ्गाता असङ्गाता अनन्ता इम वानव्यन्तरज्योतिष्का जाल्लगै गौवेगकना देवता । जहा नेरइयत्ते एगमेगस्सणं मणुस्स
स्स विजय वेजयत जयत अपराजियदेवत्ते केवइया दव्वेदिया अतीता गोयमा । जिम नारकी तिम कहिवा एकेका हे भगवन् मनुष्यने विजय वेजय
त जयत अपराजित देवताने कीतला द्रव्येन्द्रिय पूर्वमंक्वा गौ । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सअत्थि अण्ठांवा सोलसांवा केवइया वट्ठेल्लगा नत्थि । केवनेके केवने

अथ कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि अथ, केवइया बह्वेल्लगा णत्थि, केवइया पुरस्सका कस्सइ अत्थि कस्सइ न
त्थि जस्स अत्थि अथ । वाणमंतरजोडसिया जहा नेरइए । सोहम्मगदेवेवि जहा नेरइए नवरं सोहम्मगदेवस्स
विजयवेजयंतजयंतअपराजियदेवत्ते केवइया अतीता ? कस्सइ अत्थि कस्स नत्थि जस्स अत्थि अथ, के
वतिया बह्वेल्लगा णत्थि, केवतिया पुरस्सका कस्सइ अत्थि कस्सइ णत्थि जस्स अत्थि अथवा सोलस
वा । सल्लसिद्धदेवत्ते जहा नेरइयस्स एवं जाव गेवेज्जगदेवस्स । सल्लसिद्धदेवत्ते ताव नेयहं । एगमेग

सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौ' कियन्ति वहुानि नसन्ति, कियन्तः पुरस्कृतानि ? कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति षोडश वा ।
सर्वार्थसिद्धदेवत्वे यथा नैरयिकस्य । एव यावद्ग्रैव्यकदेवस्य । सर्वार्थसिद्धदेवत्वे तावद्ब्रूयात्तव्यं । एकैकस्य भदन्त । विजयवैजयन्तजयन्ता
ऽपराजितदेवस्य नैरयिकत्वे कियन्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम । अनन्तानि, कियन्ति वहुानि नसन्ति' कियन्ति पुरस्कृतानि नस
न्ति । एव यावत्पञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकत्वे । मनुष्यत्वे अनन्तानि अतीतानि वहुानि नसन्ति पुरस्कृतान्यष्टौ वा षोडश वा चतुर्विंश द्वा

नछे जेहनेछे ८ । १६ केतला बह्वेल्लगा नथी कौधा । केवइया पुरस्सका कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि अथवा सोलसवा एगमेगस्सणं भंते मणुस्ससज्जसइग
देवत्ते केवइया टल्लेदिया अतीता गीयमा । केतला पूर्वेकौधा केहनेछे केहने नथी जेहनेछे ८ । १६ एकाका भगवन् मनुष्येनै सर्वार्थं सिद्धदेवता पथे केत
ला द्रव्ये पूर्वेकौधा गौतम । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि अथ केवइया बह्वेल्लगा नत्थि केवइया पुरस्सका कस्सइ अत्थि कस्सनत्थि जस्सत्थि । केह
नेछे केहने नथी जेहनेछे तेहने ८ केतला बह्वेल्लगा नथी केतला पूर्वेकौधा केहनेछे केहने नथी जेहनेछे । अथ वाणमंतरजोडसिए जहा नेरइए सोहम्मगदे
वेवि जहा नेरइए नवरं सोहम्मगदेवस्स जयंत अपराजिते केवइया टल्लेदिया अतीता गीयमा । तेहने ८ वानव्यन्तर ज्योतिषी जिम नारकी सौधर्म दे
वनापिण जिम नारकी तिम ए विशेष सौधर्म देवेनै जयंत अपराजितने केतला द्रव्येन्द्रिय पूर्वेकौधा सूक्खा गौतम । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि

रूपं ज्ञते ! विजयवेजयंतजयंतः अपराजितदेवस्य नेरइयते केवइया दक्षिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणं
ता, केवइया बछेल्लगा णत्थि, केवतिया पुरस्सका नत्थि । एवं जाव पच्चिदियतिरिक्खजोगियते । मणुस्स
हं अणंता अतीता बछेल्लगा णत्थि, पुरस्सका अठ्ठा सोलसवा चउवीसंवा संखेज्जावा । वाणमंतरजोइ
सियते जहा नेरइयते । सोहम्मदेवत्ते अतीता अणंता बछेल्लगा अत्थि पुरस्सका कस्सड अत्थि कस्सड
नत्थि जस्स अत्थि अठ्ठा सोलसवा चउवीसंवा संखेज्जावा । एवं जाव गेवेज्जागदेवत्ते विजयवेजयंतजयं

सङ्कातानि वा । धानव्यन्तरजोत्तिकत्वे यथा नेरयिक्खत्वे । सौम्यदेवत्वे अतीतानि अनन्तानि बहून्वस्ति पुरस्सकानि कस्याप्यस्ति कस्य न
सन्ति यस्यास्ति अष्टौ वा षोडश वा चतुर्विंश वा संख्यातानि वा । एष यावद्भूयैवेकदेवत्वं । विजयवेजयन्तजयन्ताऽपराजितदेवत्वे ऽतीता
नि कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौ, जियन्ति बहूनि अष्टौ, कियन्ति पुरस्सकानि कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति अष्टौ,
सफोत्तस्य जदन्त । विजयवेजयन्तजयन्ताऽपराजितदेवस्य सर्वार्थसिद्धदेवत्वे कियन्ति दव्यन्धियाअतीतानि ? गोतम । नसन्ति । कियन्ति व

अव केवइया बछेल्लगा णत्थि केवइया पुरस्सका । केवने के केवने नथी केवनेके तेइने ८ केतमा एकने वउं नगा नथी केवसा पुंणीया । करसइ पत्थि
करसइ मत्थि करसत्थि अठ्ठा सोलसवा सळकुसिद्धदेवत्ते जहा नेरइयस्स । केवने के केवने नथी केवनेके तेइने ८ । १५ सर्वार्थसिद्ध देवता जिम नारकी
नो परे । एवं जाव गीनिज्जागदेवस्स सळकुसिद्धदेवत्ते तहा णायज्जं । इम जालगी येवियकदेवताने सर्वार्थसिद्धना देवतानी परे जाणिनी । पगमेगदमण
अपे विहाय वेजयंत जयंत अपराजितदेवस्स नेरइयते केवइया दक्षिंदिया अतीता गोयमा । एकेका भगवन् विजय १ वेजयंत २ जयंत ३ अपराजित
ना देवता देवगे नारकीपिण केतला द्दुयैकरी मूक्का गोतम । अणंता केवइया बछेल्लगा नत्थि केवइया पुरस्सका नत्थि एवं जाव पच्चिदियतिरिक्ख
जोगियते मणुस्सअपे अतीता । मनन्ता वगन्ता बछेल्लगा नथी केवसा पुंवेनधी कीधा इम जालगी पच्चिदियतिरिक्ख योनिया मनुष्णने पाळली । अथत्ता

तच्चपराजितत्वे अतीता कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जरस्स अत्थि अह, केवत्तिया बद्धेल्लगा अह, केवत्ति
या पुरस्कळा कस्स अत्थि कस्स नत्थि जरस्स अत्थि अह । एगमेगस्सणं जत्ते ! विजयवेजयंतजयतच्चपरा
जियदेवस्स सब्बुत्तिसिद्धदेवत्ते केवइया दह्मिदिया अतीता ? गोयमा ! णत्थि । केवत्तिया बद्धेल्लगा णत्थि,
केवत्तिया पुरस्कळा कस्सइ अत्थि कस्सइ णत्थि, जरस्स अत्थि अह । एगमेगस्सणं जत्ते ! सब्बुत्तिसिद्धगदे
वस्स नेरइयत्ते केवत्तिया दह्मिदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता । केवइया बद्धेल्लगा, नत्थि । पुरस्कळा

द्वानि नसन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि, कस्य सन्ति कस्य नसन्ति, यस्य सन्ति अष्टौ ॥ एकैकस्य जदन्त । सर्वार्थसिद्धकदेवस्य कैरयिकत्वे
कियन्ति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम । अनन्तानि । कियन्ति चद्वानि नसन्ति पुरस्कृतानि नसन्ति । एवं मनुष्यजनाः यावद्दुष्टैवेत्युक्तेऽव

वड लग्ग नत्थि पुरक्खुडा अहुवा सोलसवा चउवोसावा सखिज्जावा वाणअंतरजोयसियत्ते लडा नेरइयत्ते सोहल्लगदेवत्ते अतीता । अनन्ता कीधा
वडलग्ग नथी पूर्वकीधा ८ । १६ । २४ संख्याता वाणअंतरज्योधिजिमे नारकी तिम सोधमदेवपणे । अणंता वडलग्ग नत्थि पुरक्खुडा वरसइ अ
त्थि करसइ नत्थि जरस्सअत्थि अहुवा सोलसवा सखिज्जा अरुत्तिज्जावा । अनन्ता इंसियकाधा वडलग्ग नथी पूर्वकीधा कहनेह्हे कहने नथी जइनेह्हे ८
१६ । संख्याता असंख्याता । एवं जाव गेविज्जादेवत्ते विजय वेजयंत जयंत अपराजियत्ते अतीता करसइ अत्थि करसइ नत्थि जरस्सअत्थि । इम जाल
गे येवेयकता देवता विजयवेजयंत जयंत अपराजितने अतीतकाले कहनेह्हे कहने नथी जइनेह्हे । अहु कवइया वड लग्ग अहु कवइया पुरक्खुडा क
रसइ अत्थि करसइ नत्थि जरस्सअत्थि । ८ केवत्ता वडलग्ग ८ जंतला पूर्वकीधा कहनेह्हे कहने नथी जइनेह्हे अहु । एगमेगरमणं भंते विजय वेजयंत जयंत
अपराजियदेवस्स सब्बुत्तिसिद्धगदेवत्ते कवइया दह्मिदिया अतीता गायमा । तेहने उचकाने हे भगवन् विजय वेजयंत जयंत अपराजि देवने सर्वार्थसिद्ध
कता केवत्ता द्रव्येन्द्रिय कीधा गौतम । अत्थि केवइया वडलग्ग नत्थि कवइया पुरक्खुडा अत्थि एव मनुस्सज्ज जाज गेविज्जागदेवत्ते एवरं मनुस्सत्ते

नल्लि । एवं मणुस्सवज्जं जाव गेवेज्जागदेवत्ते मणुस्सत्ते अतीता अणंता, केवडया वड्डेल्लगा नल्लि केवडया पुर
स्कफा अठ, विजयवेजयतजयंतापराजियदेवत्ते अतीता कस्सड्ड अल्लि कस्सड्ड नल्लि जस्सं अल्लि अठ
कंवडया वड्डेल्लगा, नल्लि । केवडया पुरस्कफा नल्लि । एगमेगस्सण जते ! सव्वसिद्धदेवस्स सव्वसरिद्धदे
वत्ते केवडया दह्मिदिया अतीता ? गोयमा ! नल्लि, केवडया वड्डेल्लगा अठ । केवडया पुरस्कफा नल्लि ।
नेरडयाण जते ! नेरडयत्ते केवडया दह्मिदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता केवडया वड्डेल्लगा अल्लेज्जा

त्वे मणुस्सत्ते अतीतान्ननत्तानि कियन्ति वड्डानि नसन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि अस्सी । विजयवेजयन्तजयन्तापराजितदेवत्ते अतीता
नि कस्य एतत्त कस्य भसन्ति यस्य सन्ति, अस्सी । कियन्ति वड्डानि नसन्ति । कियन्ति पुरस्कृतानि नसन्ति । यकेकस्य जडत्त । मनी
यंसिद्धदेवस्स सव्वसंसिद्धदेवत्त कियन्ति वड्डान्निद्रयायतीतानि ? गोतम । नसन्ति । कियन्ति वड्डानि, अस्सी । कियन्ति पुरस्कृतानि
नसन्ति । नेरयिकाणां जडत्त । नेरयिकत्ते कियन्ति वड्डान्निद्रयायतीतानि ? गोतम । एततानि । कियन्ति वड्डानि, असंख्यतानि ।

अतीता । कतन्ना वड्ड मग नथी जतन्ना पूर्वकीधा नथी एम मणुस्सज्जीं जाभागे वेसेय देवता नामे ए विविध मणुस्सपणे मूक्का । अणता जावयायड्ड लगा
मात्तय मात्तया पुरस्कफा अठ विजय वेजयत जयंत अपराजितदेवत्ते अतीता कस्सड्ड अल्लि कस्सड्ड नल्लि जस्सं अल्लि अणंता । कतन्ना पाप्पा नथी केत
न्ना पूर्वकीधा ए विजा वंजयंत जयंत अपराजितदेवता प्रत्य अतीता, कस्सड्ड कस्सड्ड के कस्सड्ड नथी जतनेछे अठ । केवडया वड्डेल्लगा नल्लि केवडया पुरस्क
फा नल्लि एगमेगस्सणं जते सव्वसिद्धदेवस्स सव्वसरिद्धदेवत्ते जावया दह्मिदिया अतीता गोयमा नल्लि । नेरडये ए कतन्ना वड्डेल्लगा नथी पूर्वकीत
न्ना की ता एतत्त नथी एके कने मगान् सर्वाणसिद्धता एताने सर्वाणसिद्धता देवतापणे कतन्ना दह्मिदिया अतीतकानेकी मूक्का गोतम नथी । जावया
वड्डेल्लगा अठ केवडया पुरस्कफा नल्लि । नेरडयायं मते नेरडयत्त जावया दह्मिदिया अतीता गोयमा । केतन्ना वड्डेल्लगा ए कतन्ना पूर्वकीधा नथी ना

केवडया पुरस्कृता इणंता । नेरडयाणं जंते ! असुरकुमारत्वे केवतिया दक्षिंदिया अतीता ? गोयमा ! इ
णता । केवडया बद्धेलगा नत्थि, केवडया पुरस्कृता इणंता । एवं जाव गेविज्जदेवत्ते । नेरडयाणं जंते !
विजयवेजयंतजयंतापराजियदेवत्ते केवडया दक्षिंदिया अतीता नत्थि, केवतिया बद्धेलगा नत्थि, केवडया
पुरस्कृता असखेज्जा । एव सच्चसिद्धदेवत्ते एव जाव पच्चिंदियतिरिक्कजाणियाणं सच्चसिद्धदेवत्ते जा
णियहं, नवरं वणस्सइकाडयाणं विजयवेजयंतजयंतापराजियदेवत्ते सच्चसिद्धदेवत्तेय पुरस्कृता इणता ।

कियति पुरस्कृतानि, अनतानि । नेरयिकाणां जदन्त । असुरकुमारत्वे कियति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गीतम । अनन्तानि । कियति
बद्धानि, नसति । कियति पुरस्कृतानि अनतानि । एव यावद्गुणैकदेवत्वे । नेरयिकाणां जदन्त । विजयवेजयंतजयंतापराजितदेव
त्वे कियति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? नसति । कियति बद्धानि ? नसति । कियति पुरस्कृतानि असङ्केयानि । एवं सर्वार्थसिद्धकदे
वत्त्वेपि एवं यावत्पञ्चन्द्रियतिषंग्योनिकानां सर्वार्थसिद्धकदेवत्वे जणितवय, नवरं वनस्पतिकायिकानां विजयवेजयंतजयंताऽपराजित

रजौने भगवन् नारकीयणे केतला द्रव्येन्द्रिय अतीतकाले करीमूक्या गीतम । अणंता केवडया बद्धेलगा असखिज्जा केवडया पुरस्कृता इणंता नेरडया
णं असुरकुमारानि यावतिया दक्षिंदिया अतीता गोयमा । अनन्ता केतला बाध्या असखयाता केतला पूर्वकाधा अनन्ता नारकौने भगवन् असुरकुमार
पणे केतला द्रव्येन्द्रिय अतीतकाले करीमूक्या गीतम । अणता केवडया बद्धेलगा नत्थि केवडया पुरस्कृता इणंता । अनन्ता केतला बाध्या नथो केत
ले पूर्वकाधा अनन्ता । एवं जाव गेविज्जदेवत्ते नेरडयाणं भंते विजय वेजयंत जयंत अपराजितदेवताने केतला द्रव्येन्द्रिय अतीता गोयमा । इमं ज्ञानग
येवेशकता देवता तालगे कहिवा नारकीने भगवन् विजय वेजयंत जयंत अपराजितदेवताने केतला द्रव्येन्द्रिय अतीतकाले करीमूक्या गीतम । न
थि केवडया बद्धेलगा नत्थि केवडया पुरस्कृता संखेज्जा एवं सच्चसिद्धदेवत्तेपि एवं जाव पच्चिंदियतिरिक्कजाणीयां सच्चसिद्धदेवत्ते भा० नवरं । नथो के

सर्वेसिमं पुस्तसस्रुठसिद्धगवज्जाणं स्रुठाणं वहेल्लगा असंखेज्जा परछाणे वहेल्लगा नत्थि । मणुस्साणं जंते !
 नेरइयत्ते अतीता अणंता । वहेल्लगा नत्थि, पुरस्कळा अणता । एवं जाव गेवेज्जादेवत्ते नवरं स्रुठाणे अ
 तीता अणता । वहेल्लगा सियसखिज्जा सियअसखिज्जा । पुरस्कळा अणंता । मणुस्साणं जंते ! विजयवे
 जयंतजयतापराजियदेवत्ते केवतिया दद्धिदिथा अतीता ? गायमा ! संखिज्जा दद्धिदिथा अतीता, केव

दयत्व सर्वाथंसिद्धकदेवत्वे पुरस्कृतान्यनतानि । सर्वेषा मनुष्यसर्वाथंसिद्धकवर्जाना स्वस्थाने वद्वान्यसङ्ख्यानि, परस्थाने वद्वानि' न स
 त्ति । मनुष्याणा जदंत । नैरयिकत्व उतीतान्यनतानि । वद्वानि न सति, पुरस्कृतान्यनतानि । एव यावद्द्वैत्रयकदेवत्व नवर स्वस्थाने उतीता
 नि अनत्तानि' वद्वानि स्यात्सख्ययानि स्यादसख्ययानि, पुरस्कृतान्यनतानि । मनुष्याणा जदंत । विजयवैजयंतजयतापराजितदेवत्वे किञ्चित्

तत्ता बाध्या नथी केतत्ता पूर्वकीधा संख्याता इम सर्वाथंसिद्धना देवता लगे कडिओ इम जालगे पंचेन्द्रियनिवेच तालगे सर्वाथंसिद्धना देवतानोपरंपरा
 ये कहेवो ए विशेष । वणच्छाद कारयाण विजय वैजयंत जयंत अपराजितदेवत्ते स्रुठसिद्धगवज्जाणं स्रुठ, वे वहेल्लगा असखिज्जापरछाणे वहेल्लगा नत्थि । अ
 जयंत अपराजितदेवत्ते सर्वाथंसिद्धने अत्तावे पूर्व । अणंता सर्वेसिमणुस्साणं नत्थिद्विद्धगवज्जाणं स्रुठ, वे वहेल्लगा असखिज्जापरछाणे वहेल्लगा नत्थि । अ
 नत्ताकीजा इम कडिओ सर्वने कडिओ सर्वने स्थाने असंख्याता परस्थाने बाध्या नथी । वणच्छादकारयाणं संख्याते वहेल्लगा अणंता मणुस्साणं नेरइयत्ते
 अतीता अणता वहेल्लगा नत्थि पुरस्कळा अणंता । वनस्पतिकारयाने स्वस्थानके बाध्या अनत्ता कडिओ अतीता काले मनुष्यगे अनावैतारकीपथे अती
 काले अनत्ता तरोमूक्या बाध्या नथी पूर्वकीधा ते अनत्ता । एवं जाव गेवेज्जादेवत्ते नवरं स्रुठ, वे अतीता अणंता वहेल्लगा सियसखिज्जा सियअसखि
 ज्जा पुरस्कळा अणंता । इम जालगे येनेवज्जा देवता तालगे पंचिन्द्रियपरस्वस्थानके अनत्ता कडिओ अतीता काले वहेल्लगा किञ्चारे संख्याता असंख्याता
 कडिओ पूर्वकीधा ते अनत्ता कडिओ । मणुस्साणं जंते विजय वैजयंत जयंत अपराजितदेवत्ते गेवया दद्धिदिथा अतीता गौरमा । मनुष्यने मगवन

तिया बद्धेलगा नल्यि, केवतिया पुरस्कळा, सियसंखिजा सियसंखिजा । एवं सख्ठसिद्धदेवतेवि, वा
णमंतरजोइसियादेवाणं एवंचेव । सोहस्यदेवाणं एवंचेव नवरं विजयवेजयंतजयंतापराजियदेवसे अतीता
असंखिजा । बद्धेलगा नल्यि, पुरस्कळा असंखिजा । सख्ठसिद्धदेवते अतीता नल्यि, बद्धेलगा नल्यि,
पुरस्कळा असंखिजा । एवं जाव गेविजादेवाणं विजयवेजयंतजयंतापराजियाणदेवाणं जंते ! नेरडयते
केवतिया दहिंदिया अतीता ? गोयमा ! अणंता, केवइया बद्धेलगा नल्यि, केवइया पुरस्कळा नल्यि ।

द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम । संख्येयानि द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि, कियंति बह्वानि नसंति, कियति पुरस्कृतानि स्यात्संख्येयानि स्याद्
संख्येयानि । एव सर्वार्थसिद्धदेवत्वेपि । वानव्यन्तरज्योतिष्कदेवाना एववैव ' सौधर्मदेवा नामेवं धैव नवरं विजयवेजयंतजयंतापराजितदे
वत्वे अतीतान्यसंख्येयानि, बह्वानि नसंति, पुरस्कृतान्यसंख्येयानि । सर्वार्थसिद्धदेवत्वे अतीतानि नसंति, बह्वानि नसंति, पुरस्कृतान्यसं
ख्येयानि । एवं यावद्गोत्रेयकदेवानां । विजयवेजयंतजयंतापराजितानां देवानां जहत । नैरयिकत्वे कियति द्रव्येन्द्रियाण्यतीतानि ? गौत

विजय वेजयंत जयत अपराजित देवतापणे कोणता द्रव्येन्द्रिय अतीतकाले करीमूक्या गौतम । असंखिजा केवइया बद्धेलगा नल्यि केवइया पुरस्कळा
सियसंखिजा सियसंखिजा । असंख्याता कोनलाबध्या नथी कोतलापूर्वकोधा जिवारे संख्याता जिवारे असंख्याता । एवं सख्ठसिद्धदेवतेवि वाणमंत
जोगसिद्धदेवाण एवंचेव सोहस्यदेवाणं एवंचेव नवरं । इम सर्वार्थसिद्धता देवनें प्रलुवे तांइ कहिवी वानव्यन्तर ज्योतिषी देवतापिण इसहोज कहि
वी सौधर्म देवतानेपिण इम हीज ण विशेष । विजय वेजयंत जयंत अपराजितदेवत्ते अतीता सखिजा बद्धेलगा नल्यि पुरस्कळा असंखिजा । विजय
वेजयंत जयत अपराजितने आलावे अतीतकाल इम संख्याता कहिवा बद्धेलगा कहिवा पूर्वकोधा ते असंख्याता कहिवा । सख्ठसिद्धदेवते अतीता
नल्यि बद्धेलगा नल्यि पुरस्कळा असंखिजा । सर्वार्थसिद्धने आलावे अतीतकाले नथी कहिवा बद्धेलगापिण न कहिवा पूर्वकोधा असंख्याता कहिवा ।

एवं जाव जोइसियत्ते नवर एसि मणुस्सत्ते अतीता अणंता केवडया वद्धेल्लगा नत्थि, पुरस्कळा असंखे
 ज्ञा । एवं जाव गेवेज्जगदेवत्ते सठाणे अतीता असंखेज्ञा केवडया बद्धेल्लगा असंखेज्ञा, केवडया पुर
 स्कळा असंखेज्ञा । सत्त्वठसिद्धगदेवत्ते अतीता नत्थि, बद्धेल्लगा नत्थि, पुरस्कळा असंखेज्ञा । सत्त्वठसि

म । अनंतानि, कियति बद्धानि ? नत्थि, कियति पुरस्कृतानि ? नत्थि । एव यावज्ज्योतिष्मत्ते नवर एतेषां मनुष्यत्वे अतीतान्यनंतानि,
 कियति बद्धानि नत्थि, कियति पुरस्कृतानि असंख्येयानि । एवं यावद्गोवेयकदवत्वे, स्वस्थाने अतीतान्यसंख्येयानि, कियति बद्धानि अ
 संख्येयानि, कियति पुरस्कृतान्यसंख्येयानि । सर्वार्थसिद्धदेवत्वे अतीतानि नत्थि बद्धानि नत्थि पुरस्कृतानि असंख्येयानि । सर्वार्थसिद्ध

एवं जाव गेवेज्जगदेवत्ते विजयवैजयंत जयन अपराजितदेवत्ते भगवन् नारकीपणे केतला द्रव्येद्रिया अतीता गोयमा । एव आकाशे जाकगे गोवेयकमा
 देवता तासगे कडिवा जि।मैजयत जयन अपराजितदेवत्ते भगवन् नारकीपणे केतला द्रव्येद्रिय अती।वा से कळा गोयम । अणता केवडया वद्धेल्लगा
 नत्थि केवडया पुरस्कळा नत्थि एवं जाव जोइसियत्ते नवर मणुस्सत्ते अतीता अणंता । अनन्ता केतलावाध्या नथी केतला पूर्वकोधा तपिण नथी इस
 जासगे ज्यो।पोनी अलावी तासगे ए विशेष मनुष्यपणे अतीतकाले अनन्ता कडिवा । वद्धेल्लगा नत्थि पुरस्कळा असंखिज्ञा एव जाव गेविज्जगदेवत्ते
 सठाणे अती। असंखिज्ञा वद्धेल्लगा असंखिज्ञा पुरस्कळा । वद्धेल्लगा नथी कडिवा पूर्वकोधा ते असंख्याता कडिवा इस जासगे गोवेयकमा देवता तां
 सगे स्वस्थाने अतीतकाले असंख्यात कडिवा वद्धेल्लगा असंख्याता कडिवा । असंखिज्ञा सव्वत्सिद्धगदेवत्ते अतीता नत्थि वद्धेल्लगा नत्थि पुरस्कळा अ
 संखिज्ञा सव्वत्सिद्धगदेवत्ते अतीता नत्थि वद्धेल्लगा नत्थि पुरस्कळा असंखिज्ञा सव्वत्सिद्धगदेवत्ते अतीता नत्थि वद्धेल्लगा नत्थि पुरस्कळा असंखिज्ञा
 एवं जाव जोइसियत्ते नवर मणुस्सत्ते अतीता अणंता । अनन्ता केतलावाध्या नथी केतला पूर्वकोधा गोयम । अणता केवडया वद्धेल्लगा नत्थि
 केवडया पुरस्कळा गोयमा । अनन्ता केतलावद्धेल्लगा नथी केतलापूर्वकोधा गोयम । नत्थि एवं मणुस्सत्ते जाव गेविज्जगदेवत्ते मणुस्सत्ते अतीता अणं

कृगदेवाणं जन्ते ! नेरइयत्ते केवइया अतीता ? गोयमा ! अणंता, केवइयां वहेल्लगा नत्थि । केवइया पु
रक्कहा नत्थि । द्वार । कतिणं जन्ते ! जाविंदिया पखत्ता ? गोयमा ! पंचजाविंदिया पखत्ता, तजहा—
सोइंदिए जाव फासिंदिए । नेरइयाण जन्ते ! कइ जाविंदिया पखत्ता ? गोयमा ! पंच जाविंदिया पख
त्ता, तजहा—सोइंदिए जाव फासिंदिए । एव जस्स इंदिया तस्स तत्तिया जाणियत्ता । जाव वेमागियाणं ।

देवाना जदत्ता । नेरयिकत्वे कियन्त्यतीतानि ? गोतम । अनन्तानि, कियन्ति वद्वानि नसन्ति, कियन्ति पुरस्कृतानि नसन्ति ॥ द्वारम् ॥ क
ति जदत्ता । जावेन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि ? गोतम । पञ्च जावेन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि तद्यथा—ओत्रेन्द्रियं यावत्स्पर्शनन्द्रियम् । नेरयिकाणा जद
त्ता । कति जावेन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि ? गोतम । पञ्च जावेन्द्रियाणि प्रज्ञप्तानि तद्यथा—ओत्रेन्द्रियं यावत्स्पर्शनन्द्रियमेव यस्येन्द्रियाणि तस्य
तावन्ति जणितव्यानि । यावद्देसानिकानाम् । एकैकस्य जदत्ता । नेरयिकस्य कियन्ति जावेन्द्रियाण्यतीतानि ? गोतम । अनन्तानि । कियन्ति

ता वद्वेजगा नत्थि पुरक्कहा सख्खा । नथो इमं मनुष्यतां अत्ताओ वज्जी नै जाल्लगे प्येवेजकता देवता मनुष्यणै केवलाद्र्येन्द्रिय अतीतकारे कत्ता
धनत्ता वधेजगा नज्जइया पव्वज्जतसख्खाता कहिया । विज्ज वेज्जयं जयन अपराजियदत्ते केवइया दवेन्द्रिया अतीता गोयमा । द्विये विजय वेज्जयं
त जयन अपराजितदत्तपणे केवलद्र्येन्द्रिय अतीतकारे कत्ता गोयम । संखिज्जा केवइया वद्वेजगा नत्थि केवइया पुरक्कहा नत्थि सव्वहुसिद्धमदे
वाण भन्ते सव्वहुमिद्धमदेवत्ते केवइया दवेन्द्रिया अतीता गोयमा । संख्याता दोल्ल वधेजग नहो केवला पूर्णत नथो सार्थसिद्धता देवने भगवन् सार्थ
निज्जना देवतापणे केवलद्र्येन्द्रियमूक्यानदी गोयम । नत्थि केवइया वद्वेजगा सखिज्जा केवइया पुरक्कहा नत्थि । द्वारं नथो केवला वद्वेजग सख्खाता के
वला पूर्णकाथा नथो द्रव्येन्द्रिये द्वार कत्तो इति १५ । २ । उद्देश । कतिणं भन्ते भवेन्द्रिया प० गोयमा पंचभावोद्देश्या प० त० भन्ते । १० जाव फासिंदिए
नेरइयाणं भो केवइया भावेन्द्रिया प० गोयमा । केवला भगवन् भावेन्द्रिय गोतन भावेन्द्रिय नारणीने भगवन् केवला

एगमगस्सण जत ! नरइयस्स कवडया ज्ञावादया अणताता ? गायमा ! अणता । कवडया बहुलगा पन
 कवडया पुरस्सका पचवा दसवा एकारसवा सखेज्जावा असखेज्जावा अणतावा । एवं असुरकुमारस्सवि
 नवरं पुरस्सका पंचवा दसवा छवा सखेज्जावा असखेज्जावा अणतावा । एव जाव थणियकुमारस्स । एवं
 पुढविक्काडया आउक्काडया वणस्सडकाडस्सवि । वेडदियतेइदियचउरिदियस्सवि । तेउक्काडयवाउकाड

यद्धानि पच' कियन्ति पुरस्सकानि पच वा दश वा एकादश वा सस्ययानि वा असस्ययानि वा अनन्तानि वा । यमसुरकुमारस्सापि न
 वर पुरस्सकानि पच वा दश वा पद्दा सस्येयानि वा असस्येयानि वा अनन्तानि वा । एव यावरस्सतितकुमारस्सापि । एव पथित्रीकायिका
 प्तायिकवनस्पतिकायिकस्सापि । हीन्द्रियणीन्द्रियचतुरिन्द्रियस्सापि । तेजस्कायिकवायुकायिकस्सापि यवप्पेव नवर पुरस्सकानि पद्दा सप्तवा

भावेदियकक्षा नीम । पच भावेदिया प० तं० सोतेटिण जाव फासेटिण एवं जम्मा जइइदिया तस्स तमिया भा० जाव वेनमिया । ५ भावेदियकक्षा
 ते योनेदिय जाव स्येदिय इम जेडने जेतला इन्द्रिय तेडने तेतला भावेदियकक्षा जालगे वैमानिक । एगमेगस्सणं भते नरयस्स केवडया भावेदिया
 अनीता गी० । इवैएकेवने भगान् नारकीने जेतला भावेदियकरीमूक्का गी० । अणता केवडया बहुलगा पच के० पुरस्सका पचवा दसवा एकारसवा
 सखेज्जावा असखेज्जावा अणतावा । अनन्ता जेतला बहुलगा पाचकतसे पूर्वकोधा पाचन्द्रिय १० ११ सख्याता असस्यता अनन्ता । एवं असुरकुमार
 स्सवि नवरं पुरस्सका पचवा छवा सखेज्जावा असखेज्जावा अणतावा एवं जाव थणियकुमारस्सवि । इम असुरकुमारने ए विशेष पूर्वकोधा ५ ६ सखा
 त असस्यता अनन्ता इन्द्रिय इम चालगे स्तनितकुमार । एवं पुढविक्काडया आउक्काडया वणस्सडकाडयस्सवि वेः दिय तेइ दिय चउरिदियस्सवि तेउ
 काडय वाउक्काडयस्सवि । इम पथित्रीकाय असकाय वनस्पतिकायपिण वेन्द्रिय तेन्द्रिय चीरिन्द्रिय तेषिण तेवकायनेपण । एवंचेव नवर पुरस्सका छका
 सप्तवा सखेज्जावा असखेज्जावा अणतावा पचेदियतिरिक्खकीयियस्स जाव इशाणस्स । ए विशेष पूर्वकोधा ६ । ७ सख्याता असस्यता अनन्ता पचे

गोयमा ! अणता, केवड्या वड्ढेल्लगा असंखेजा, केवड्या पुरस्कळा अणतां । एवं जहा दंविंदिएसु पोह
तेणं दळुल जणिल तहा आविंदिएसु पोहतेणं दंळुल भाणियत्ता नवर वणस्सडकाइयाण वड्ढेल्लगावि अण
ता । एगमेगस्सणं जते ! नेरडयस्स नेरडयते केवड्या भाविंदिया अतीता ? गोयमा ! अणता । वड्ढेल्ल
गा पंच, पुरस्कळा कस्मड अत्थि कस्साड नत्थि जस्स अत्थि पंचवा दमवा पत्तारसवा सखेजावा असंखे
जावा अणतावा । एवंअसुरकुमाराणं जाव थणियकुमाराणं । नवरं वड्ढेल्लगा नत्थि । पुढविकाइयत्त जा

यानि, कियन्ति पुरस्कृतानि ? अनन्तानि । एवं यथा द्रव्येन्द्रियेषु पृथक्त्वेन दशकं उक्तं तथा जावेन्द्रियेष्वपि पृथक्त्वेन दशकं ज्ञातव्यं नवर वनरपतिकायिकानां बहुान्यप्यनन्तानि । एकैकस्य प्रदत्त ! गौरायकस्य नैरयिकत्वे किमन्ति जावेन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम ! अनन्तानि । बहूनि पच, पुरस्कृतानि कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति पच वा दश वा पचदश वा सख्येयानि वा ऽसख्येयानि वा ऽनन्तानि वा । एवमसुरकुमाराणां यावत्स्तनितकुमाराणां नवर बहूनि नसन्ति । पृथिवीकायिकत्वे यावद्द्वीन्द्रियत्वे यथा द्रव्येन्द्रियाणि, त्रीन्द्रि

अनन्ता । दण्डेदिएस पुहुत्तेण दण्डश्री भणिश्री तडा भावेऽिणमुवि पुहुत्तेण दण्डश्री भा० वणरमइकाइयाण वणलगा अणता भा० । इम जिम द्रुथेदिवने
पुहुत्तानी दण्डककल्ली तिम भावेद्वियनो पुहुत्तानी दण्डक कडिथी वनरपतिनै वणलगा अनन्ताकता । एममगरसण भने नेरउंवरम नेरउंते कोइया भावेद्विया
अतीवा गीयमा । एकेका गारजीने हे भगवन् कतना भावेद्वियकल्ला हे गौतम । अणता वणलगा पच पुरदावडे । कसरई अथि करमइ नथि जरसत्थि । अ
नन्ता वणलगा ५ पूर्वकीधा कहनै नथा जेहनैके तडनै । पंचवा दमना पणरसवा सणिजावा असखेजावा अणतावा । ५ । १० । १५ । सरगता मसंख्या
ता अनन्ता इंद्रिय । एव असुरकुमारणा जाव शणियकुमारा णवरं बडेलगा नथि पुटवीकाइंयत्ते जाव वेद्विय जहा दळेयिया तेद्वियत्तेमि । इम अस
रकुमार जालगै खानितकुमार ए दिग्घेय बधेतग नही इम विथीकायपिण जातगी वेद्वियपिण जिम द्रुथेद्विय इ द्वियपणेपिण । सहा पुरदावडा ति मि

यस्सवि एवंचेव नवरं पुरस्कृता लवा सत्तवा संखिजावा अ्संखिजावा अणंतावा । पंचिदियतिरि
 स्कजोगियस्स जाव ईसाणस्स जहा असुरकुमारस्स नवरं मणुस्सस्स पुरस्कृता कस्मड् अत्थि कस्स
 ड नत्थि न्नि जाणियत्वं । सणकुमार जाव गेवेज्जगस्स जहा नेरडयस्स । विजयवेजयतजयतअपराजिय
 देवस्स अतीता अणता बड्ढेल्लगा पंच पुरस्कृता पंचवा दसया पत्तारसवा सखिजावा । सत्तछसिह्मगदेवस्स
 अतीता अणंता, बड्ढेल्लगा पंच केवडया पुरस्कृता पंच । नेरडयाण जंते ! केवडया जाविंदिया अतीता ?

सगमेयानि वा असह्ययानि वा अनन्तानि वा । पञ्चेन्द्रियतिगंयोगिनिकस्य यावदीज्ञानस्य यथासुरकुमारस्य नवरं मनुष्यस्य पुरस्कृतानि क
 स्य सन्ति कस्य नसन्तीति ज्ञातव्यम् । सनत्कुमार (प्रभृति) यावद्गृह्येयकद्वयस्य यथा नेरपिकस्य । विजयवेजयतजयतपराजितदेवस्या
 तीतान्यनन्तानि । बड्ढानि पञ्च, पुरस्कृतानि पञ्च वा दश वा पञ्चदश वा सह्ययानि वा । सर्वार्थसिद्धदेवस्यातीतान्यनन्तानि । बड्ढानि प
 ण्य, कियन्ति पुरस्कृतानि ? पञ्च । नेरयिकाणां जदन्त । कियन्ति जावेन्द्रियाण्यतीतानि ? गौतम । अनन्तानि । कियन्ति बड्ढानि ? असह्ये

न्द्रियनिर्यचने जालगे ईशानने । जहा असुरकुमारस्य नवरं मणुस्य पुरस्कृता कस्मड् अत्थि कस्स । नत्थि निभाणियत्वं । जिम असुरकुमारने ए विशेष
 मनुष्ये पूर्वकीधा केहनेके केहनेनयी इमं कडिवा । सणकुमार जाव गेवेज्जगस्य जहा नेरडयस्य विजय वेजयत जयत अपराजितदेवस्य अतीता अणता
 बड्ढेल्लगा पंच पुरस्कृता । सनत्कुमारने जालगे येवेयकताः जिमनारको निमविजयये जयत जयत अपराजितदेवने पूवे अनन्ता बाध्य पाचपूर्वकीधा ।
 पंचवा दसया पत्तारसवा सखिजावा स-इन्द्रियदेवस्य अतीता अणता बड्ढेल्लगा पंच पुरस्कृता पंच द. ५ । १० । १५ सह्ययाता इन्द्रियदेवे सर्वार्थनिष्ठ
 नादेवने कीरा अनन्ताबाध्या ५ पूर्वकीधा ५ । १५ । २ । हार समाम थवो । नेरडयाण भते केवडया भाविंदिया अतीता गौयमा अणता केवडया बड्
 लगा असखिजा क० पुरस्कृता अणता । नारकीने भगवन् केवलाभावेन्द्रिय खेई मूक्या गौतम अनन्ता कनलाबाध्या असह्ययाता इमं जिम पूर्वकीधा

पु द्विरुत्पन्नस्यानन्तरजवे नियमतो मोक्षगमनात्, एवं यथा नेरयिकत्वादिषु चतुर्थैशतौ स्थानेषु चिन्ता कृता तथा असुरकुमारादीनामपि प्रत्येकं कर्तव्या पूर्वोक्तजावनानुसारेण स्वयमुपयुज्य परिजावनीया, प्रावेन्द्रियसूत्राण्यपि सुगमान्येव केवलं द्रव्येन्द्रियगतजावनानुसारेण तत्र जा

व वेइंदियत्ते जहा दहिंदिया, तेइदियत्ते तहेव नवर पुरस्कृता तिसिवा छ्वा नववा संखेजावा असंखेजावा अणंतावा । एवं चउरिदियत्तेवि नवरं पुरस्कृता चत्तारिवा अठ्ठावा बारसवा संखेजावा असंखेजावा अणंतावा । एवं तेचेव गमो चत्तारि नेयत्ता जंचेव दहिंदिएसु नवरं ततियगमो जाणियत्तो जरस जइ जे इंदिया ते पुरस्कृतेसु मुण्यत्ता चउत्यगमो जहेव दहिंदिया जाव सव्वहसिइगदेवाणं सव्वहसिइगदेवत्ते केव

यत्ते तथैव नवर पुरस्कृतानि तिसृवा षट्ठा नववा संखेयानि वा असंखेयानि वा अनन्तानि वा । एवं चतुरिन्द्रियत्तेपि नवरं पुरस्कृतानि चत्वारि वा अष्टौ वा द्वादश वा संखेयानि वा असंखेयानि वा अनन्तानि वा एव ते चैव गमाद्यत्वारो ज्ञातव्या ये चैव द्रव्येन्द्रियेषु नवरं तृतीयगमो ज्ञातव्यो यस्य यतीन्द्रियाणि तानि पुरस्कृतपु ज्ञातव्यानि चतुर्थगमो यथैव द्रव्येन्द्रियाणि यावत्सर्वार्थसिद्धदेवानां सर्वाथं

वा छ्वा नववा संखेजावा असंखेजावा अणंतावा । तिसरुथं पूर्वकीवा त्रिण ३ हे । नव ९ सखाता अनन्तावा । एवं चउरिदियत्तेवि नवरं पुरस्कृता चत्तारिवा अठ्ठावा बारसवा संखेजावा असंखेजावा अणंतावा । इम चौरिन्द्रियपिण ए विशेष पूर्वकीवा ४ । ८ । १२ । संख्याता असंख्याता अनन्ता । एवं एउचेव गमो चत्तारि नेयत्ता जंचेव दहिंदिएसु नवरं ततिय गमो जाणियत्ता । इम ४ गमाकहिवा जिम द्रव्येन्द्रियकहो तिम ७ विशेष तीजे नजाव जाणिवो । जरस जइ इंदिया तइवा पुरस्कृता समुनेत्ता चउत्यगमो जहेव दहिंदिया जाव सव्वहसिइगदेवाणं सव्वहसिइगदेवत्ते केवइया भाविदिया । जेहनै जेतत्ता इद्वय तेहनै तेतत्ता पूर्वकीवा जाणिवो चौथगमो जिम द्रव्येन्द्रिय तिम जाणिवो ज्ञातगे सर्वार्थसिद्धता सर्वार्थसिद्धता देवनासर्वने केनेनाने भावेन्द्रिय । अतीता नत्थि वइलगा संखेजा पुरस्कृता नत्थि । पञ्चवणाए पण्णरुमं इद्वय पय सत्ता ॥ अतिक्रम्या नत्थी वइलगा संख्याता पूर्वकीवा

॥ त
दन व्याख्यात पञ्चदश पद । अघनावाक्यमारभ्यत-तस्यचायमात्रसम्बन्ध इहानन्तरपद प्रधानपदहृतत्वादान्द्रयवतामय लक्ष्यादिसङ्गाथात् वि
शेषत इन्द्रियपरिणाम उक्त स्ततस्तदनन्तरमिह परिणामसाम्यात् प्रयोगपरिणामः प्रतिपाद्यते, तत्रसदमादिसूत्र-कडविहण जत । इत्यादि ॥ क
तिविधः कतिप्रकारो यमितिवाक्यालङ्कारे जदन्त । प्रयोगः प्रज्ञप्तः प्रयोग इति प्रपूर्वस्य युक्तिर्योगे इत्यस्य घञ्यन्तस्य प्रयोग परिस्पन् । क्रिया
आत्मव्यापार इत्यर्थः, अथवा प्रकर्षेण युज्यते व्यापार्यते क्रियासु सम्बन्ध्यते वा साम्प्रदायिकेयोपयकर्मणा सहात्मा जननेति प्रयोग पुन्याप्नोति

तिया जाविंदिया अतीता नत्थि । बद्धेल्लगा संरोज्जा पुरस्कृता नत्थि ॥ इति पन्तत्रगाए जगवतीए इदिय
पदं सम्मतं ॥ १५ ॥ कतिविहणं जंते ! पत्तगे पस्यहे ? गोयमा ! पसरसविहे पस्यहे, तंजहा-
सच्चमणप्पत्तगे मोसमणप्पत्तगे सच्चामोसमणप्पत्तगे असच्चामोसमणप्पत्तगेवि । एवं वडप्पत्तगे वि चउहा ।

सिद्धदेवत्वे क्रियन्ति जावेन्द्रियाणां गतीतानि नसन्ति यद्दानि सस्येयानि पुरस्कृतानि नसन्ति ॥ इति श्री मदुपाध्यायराभबन्धगाविनये
न नानकचन्द्रण धिरचित प्रज्ञापनानुवादे इन्द्रियपद समाप्तम् ॥ १५ ॥ कतिविधो जदन्त । प्रयोगः प्रज्ञप्तः १ गीतम ।
पञ्चदशविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-सत्यमनःप्रयोगो मृषामनःप्रयोगः सत्यमृषामन प्रयोगो ऽसत्यमृषामन प्रयोगः । एवं वाक्प्रयोगोपि चतुर्द्वौ

नथो । इति प्रज्ञापना भगवतो माहि पनरमो पद इन्द्रियनो परिणाम कक्षी १५ । ४ । पनरमे पदे कीधेऽग्नेये समाप्त सथो ॥ १५
कनिविहणं भंते प्रयोगं प० गीयमा पसरसविहेप्पयोगी प० तं० । द्विवै सालमेपथी० पद कहिके केतलेमेहे प्रयोगकक्षो संराये इत्यादि गीतम १५ निधि
प्रयोगकक्षी जीणिजीणिये ते प्रयोग ते कहिके । सच्चमणप्पयोगी मोसमणप्प० सच्चामोसमणप्प० असच्चामोसमणप्पयोगी । सत्यमनोप्रयोग १ मृषामनोप्रयोग
ग २ सत्त्वामृषामनप्रयोगी असत्त्वामृषामनप्रयोग । एवं चउहावयवयोगी भा० उरात्तियसरीरकायप्पयोगी उरात्तियमोससरी का० वेउत्तियसरीरका०

करणे प्रत्ययः, जगदानाह-पञ्चदशविधः प्रज्ञाः । तदेव पञ्चदशविधं दर्शयति-सद्यमगम्यते इत्यादि ॥ अतो अनयः पदार्थोवा तेषु यथासह्य सुक्तिप्रापकत्वेन यथास्थितवस्तुस्वरूपचिन्तनेन च साधु सत्यं नास्ति जीवः सदसद्व्यो देहमात्रस्याप्येत्यादिरूपतया यथास्थितवस्तु चिन्तनपरं सत्यं च तत् तन्मनश्च सत्यमनस्तस्य प्रयोगो व्यापारः सत्यमनःप्रयोगः ॥ असद्यमगम्यते इति ॥ सत्यविपरीतं सत्यं नास्ति जीवः एकात्मसद्रूपस्यादिक्रियाविकल्पनपरं तच्च तन्मनश्च तस्य प्रयोगो असत्यमनःप्रयोगः ॥ सद्यमगम्यते इति ॥ सत्यमृषा सत्यासत्ये यथा ध्वजदिरपलाशादिमिश्रेषु बहुषु शोकवृक्षेषु अशोकवनसंवेदं गिति विकल्पनपरं तन्नहि कतिपयाऽशोकवृक्षाणां सङ्ख्यायात् । तच्च तन्मनश्चेत्यादि प्राग्वत्, तथा अमद्यामोसमगम्यते इति ॥ यत् न सत्यं नापि मृषा तदसत्यामृषा इह विप्रतिपत्तौ सत्या वस्तुप्रतिष्ठाशया सत्यं प्रमाणसारेण विकल्पते यथा नास्ति जीवः सदसद्रूप इत्यादि तत् किल सत्यं परिजातिका आराधिकत्वात्, यत्पुन विप्रतिपत्तौ सत्यां यद्वस्तुप्रतिष्ठाशयापि सर्वज्ञमतो

तीर्णं विकल्पते, यथा नास्ति जीवः एकान्तनित्योऽत्रेत्यादि, तद सत्यं विराधकत्वात्, यत्पुन यस्तुप्रतिष्ठाशयत्वेन रूपवशात्प्रमाणलोचनपरं यथा द्रवतात् घट आनतयो गौर्याचनीया इत्यादिचिन्तनपरं तत् असत्यमृषा इति रूपवशात्प्रमाणलोचनपरत्वात् न यथोक्तलक्षणं सत्यं नापि मृषा, यतदपि व्यवहारनयनतापक्षेण द्रष्टव्यं मन्यथा विप्रतारणदुष्टिपूर्वकं असत्येनैव ज्ञायते । अन्यत्र तु सत्यं तच्च तन्मनश्च तस्य प्रयोगो असत्यमृषामनःप्रयोगः, गत्य बहुष्वङ्गोऽपि च उह इति ॥ यथा नन प्रयोगः श्रुतुं तथा वाक्प्रयोगोऽपि श्रुतुं, तद्यथा-सत्यवाक्प्रयोगो मृषावाक्प्रयोगः सत्यमृषावाक्प्रयोगः असत्यामृषावाक्प्रयोगः, यथासत्यवानादयः अन्यजन प्रकृतियः ज्ञापनीयाः पूर्ववद्भाविता इति, उरालियशरीरकायप्रयोग इति ॥ औदारिकादिशब्दस्य मयवद्भावनः । औदारिकं मयः शरीरं औदारिकशरीरं तदेव बुद्धलक्ष्मणशुद्धायकत्वात्, उपजीवमानत्वाच्च कायः औदारिकशरीरस्यायः तस्य प्रयोगः औदारिकशरीरकायप्रयोगः अयं तिरश्चोक्तमयः च यथैतत्त्वः औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगः क

ति. श्रीदारिकस्य तन्मिश्रस्य श्रीदारिकमिश्र केनचह मिमित मितिचे दुष्यते-कामंशेन तथापि सा-नियुक्तिहादेन सात्वपरिज्ञा भ्ययने शोभना
 कामगणं हारेऽश्वान्तरजीयो तेनपरमिस्सेन जावसरीरस्सनिप्यती ॥ १ ॥ नतु मिमन्त मृजयनिष्ठं तथाहि-यथा श्रीदारिक कामंशेन मिश्रं
 तथा कामंशमप्यौ दारिकेण मिमन्त, ततः कस्मा दौदारिकमिश्र मेघ त दुष्यते-नभारेण मिति उच्यते-उत्त व्यपदेशसप्रवत्तनीया यन विवक्षिताथ
 प्रतिपत्ति नि प्रतिपत्ति श्रोतृणां भुपजायते अन्यदा सन्वेष्टापत्तितोविधिलिपायां प्रतिपत्तृणां न तथा भुपकारः कृतः स्यात्, कामंशस्य शरीर
 मासंसारमविच्छेदेनावस्थितत्वात् सकलेषुपि शरीरेषु सम्भवति. ततः कामंशमिश्र मित्युक्तं नप्रापत किं तिर्यग्मनुष्याणां मपर्याप्तावस्थायां त
 द्विविधित भुत दवनारकाणां मिति. तत उत्पत्तिमाश्रित्यौ दारिकस्य प्रथमत्वात्, कदाचित्कत्या च निःप्रतिपत्ताववक्षितार्थप्रतिपत्तार्थं श्रीदारि
 केण व्यपदिश्यत श्रीदारिकमिश्र मिति तथा यदादौदारिकशरीरो वैक्रियलब्धिसम्पन्नो मनुष्यतिर्यक्पञ्चन्द्रियः पर्याप्तकदादववायुकायिकायां वैक्रि

य करोति तदा किलौदारिकशरीरप्रयोगस्य वत्तमानप्रदेशान् विक्षिप्य वैक्रियशरीरयोग्यान् पुद्गलानुपादाय वैक्रियशरीरपर्याप्त्या यावत् न पर्या
 प्ति भुपगन्वति तावत् यद्यपि वैक्रियस्य मिमेतौदारिकस्यो जयमिष्टाः तथा प्यौदारिकस्य प्रारम्भकतया प्रधानत्वात् तेन व्यपदेश श्रीदारिक मि
 ति नवैक्रियेणाति. तथा आहारकमपि शरीरं यदा कश्चिदाहारकलब्धमान् पूर्वधरः करोति तदा यद्यप्याहारकेण मिश्रत्वमौदारिकस्योजयनिष्टं
 तथाप्यौदारिकप्रारम्भकतया प्राधान्यमिति तेन व्यपदेशप्रवृत्ति रौदारिकमिश्रमिति. नत्वाहारकमेति श्रीदारिकमिश्रं च तत् शरीरवत्यादि पू
 र्ववत्, वैक्रियशरीरकायप्रयोगो वैक्रियशरीरपर्याप्त्या पर्याप्तस्य वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगो दवनारकाणामपर्याप्तावस्थायां मिश्रता च तदानी
 कामंशस्य सध शेटितस्यो अग्राह्यपरिहारो प्राग्वत्. तथा यदा मनुष्य स्तिर्यक्पञ्चन्द्रियो वायुकायिको वा वैक्रियशरीरीभूत्या कृतकार्यो वैक्रि
 य पाराजङ्गो रौदारिकं प्रवेष्टुं गतते तदा किल वैक्रियशरीरवत्तनौदारिकोपादानाय प्रवर्तते इति वैक्रियस्य प्राधान्यात् तेन व्यपदेशो नौदारि

केणेति वैक्रियमिश्रितमिति । तथा आहारकशरीरकायप्रयोग आहारकशरीरपर्याप्त्या पर्याप्तस्य आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोग आहारकादौदारिक
 क प्रविशतः एतदुक्तं भवति यदा आहारकशरीरी भूत्वा कृतकायः पुनरप्यौदारिकं गृह्णाति तदा यद्यपि मिश्रत्वमुजयनिष्ठं तथाप्यौदारिके प्र
 वेश आहारकवलनत्याहारकस्य प्रधानत्वात् तेन व्यपदेशोर्नौदारिकता आहारकमिश्रमिति, एतच्च सिद्धान्ताजिप्रायेणोक्तं कमग्रयिकाः पुनर्वैक्रियस्य
 प्रारम्भकाले परित्यागकाले च वैक्रियमिश्रमाहारकशरीरस्य प्रारम्भकाले परित्यागकाले च आहारिकमिश्रं नत्वकस्यास्यवस्थायामौदारिकमिश्र
 मिति प्रतिपत्ताः तैजसकामंशशरीरप्रयोगोविग्रहगतौ समुद्घातावस्थायां वा सयोगिकेवलिन स्तृतीयचतुर्थपञ्चमसमयेषु इह तैजसकामंशेन सहाय्य
 जिघाशीति युगप तैजसकामंशग्रहणं असूनेत्र यच्चदश प्रयोगान् जीवादिषु स्थानेषु चित्तयन्नाह-जीवाणु जतं । कतिविहे पलुगे पक्ष्मे इत्यादि ॥

उरालियसरीरकायपलुगे उरालियमीससरीरकायपलुगे वेउह्वियसरीरकायपलुगे वेउह्वियमीससरीरकायप
 लुगे आहारसरीरकायपलुगे आहारगमीससरीरकायपलुगे कम्मासरीरकायपलुगे । जीवाणं जते ! कतिवि
 हे पलुगे पक्ष्मे ? गोयमा ! पञ्जरसविहे पलुगे पक्ष्मे, तंजहा-सञ्चमणपलुगे जाव कम्मासरीरकायपलुगे

औदारिकशरीरकायप्रयोग औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो वैक्रियशरीरकायप्रयोगो वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोग आहारकशरीरकायप्रयोग
 आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगः कामंशशरीरकायप्रयोगो । जीवाना जदन्त । कतिविधः प्रयोगः प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चदशविधः प्रयोगः प्र

वेउह्वियमीससरीरका० । इमं ४ प्रकारवचनप्रयोगकक्षा औदारिकशरीरकाय प्रयोगप्रथम औदारिकमिश्रशरीरकाय प्रयोगउत्पत्ति समय वैक्रियमिश्र
 शरीरकाय प्रयोग भवधारणोत्थको उत्तरवैक्रियकरणोद्वै वैक्रियकायप्रयोग । आहारगमीसरीरका० आहारगमीसरीरकाय तेषां कामंशसरीरकायप्रयोगो
 जीवाणं भते कतिविहेपयोगे पं० गोयमा । आहारकशरीरकायप्रयोग आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोग आहारकशरीर प्रारम्भकेलद्वै कामंशशरीरकाय
 प्रयोग तैजसकायप्रयोगशरीर जीवने भगवन् केतलाप्रयोगकक्षा गौ० । पञ्जरसविहेपयोगे पं० त० सञ्चमणपयोगे जाव कम्मासरीरकायप्रयोगे नेरदय,यं

तत्र जीवपदे पञ्चदशापि प्रयोगाः । नानाशीवापेक्षया सर्वैव पञ्चदशानामपि योगानां सङ्गमाज्ज्ञात्, नैरयिकपदे एकादश औदारिकीदारिकांग
याहारकाधारकमिश्रयोगाणां तेषामसम्भवात्, एवं सर्वेषुपि जवनपतिव्यन्तरक्षोतिकेनैवानिकेतुं जायनीयः । पृथिव्यादिषु वायुनायवर्जेष्वकेन्द्रि
यषु प्रत्येक २ यस्त्रयः प्रयोगाः । औदारिकीदारिकमिश्रकामयालकणावायुकायिकषु पञ्च वैक्लिय २ मिश्रयोरपि तेषां सम्भवात्, द्विविधतुरिन्द्रिया
णां प्रत्येक सत्त्वाः । औदारिकीदारिकमिश्रं कामंयमसत्यामृषाज्जायां च ज्ञायास्तु सत्त्वादया ज्ञाया स्तया न सम्भवति विगलेशुश्रसघामोसं इति

गे । नैरडयाणं जते ! कडविहे पलुगे पखत्ते ? गोयमा ! एक्कारसविहे पलुगे पखत्ते, राजहा—सञ्चमणप्य
लुगे जाव अस्सञ्चमण प्यलुगे । जाव डप्पलुगे चउहा, वेडल्लियसरीरकायप्यलुगे वेडल्लियमीससरीरकायप्यलुगे
कम्मासरीरकायप्यलुगे । एव अत्तुरकुमाराणवि जात्र थणियकुमाराणं । पुढविकाडयाणं पुच्छा, गोयमा ! ति
विहे पलुगे पखत्ते, तंजहा—लुरालियसरीरकायप्यलुगे लुरालियमीससरीरकायप्यलुगे कम्मासरीरकायप्यलुगे,

अप्रस्तवथा—सत्यमन प्रयोगो यावत्कामंयमसरीरकायप्रयोगः । नैरयिकाणां जदन्ता । क्षतिविधः प्रयोगः प्रज्ञप्तः ? गौतम । अष्टादशविधः प्रयो
गः । प्रज्ञप्तवथा—सत्यमन प्रयोगो यावदसत्यमन प्रयोगो यावद्वाक्प्रयोगश्चतुर्दश, वैक्लियसरीरकायप्रयोगो वैक्लियमिश्रसरीरकायप्रयोगो वा
मंयमसरीरकायप्रयोगः । एवमत्तुरकुमाराणांमपि यावत्स्थानितकुमाराणां । पृथिवीकार्यकालां पृच्छा, गौतम । त्रिविधः प्रयोगः प्रज्ञास्तव

मते क्षतिप्रयोगे पं० गोयमा । १५ प्रकारे तेकरहे सत्यमनप्रयोग जानमै कामंयमसरीरकायप्रयोग भारकीने हे भगवज केतजा प्रयोगकक्षा गौतम ।
एक्कारसविहे पयोगे पं० तं० सञ्चमणप्यगो ज, २ यमसञ्चमोसवापयोगे वेडल्लियसरीरकायप्रयोगे वेडल्लियससरीरकाय कम्मासरीरकाय । ११ गेदेकयो
सत्यमनप्रयोग जालगे असत्यामृषाज्जायनप्रयोग वैक्लियसरीरकायप्रयोग ८ वैक्लियमिश्रकायप्रयोग १० कामंयमसरीरकायप्रयोग । एवं अत्तुरकुमाराणवि
जात्र थणियकुमारा पुढगे ज्ञायाण पुच्छा गोयमा । २५ अत्तुरकुमारने जालगे स्थानितकुमारने पृथिवीकायनो मय गौतम । त्रिविधेपयोगे पं० तं० ओ

वचनात्, पञ्चेन्द्रियतियैक्योनिकानां त्रयोदश आहारकाहारकमिश्रयो स्तेवाससमाव सतुर्दशपूर्वाविगमासम्भवात्, मनुष्येषु पञ्चदशापि मनुष्या
णां सर्वमावसम्भवात्, अपुना जीवादिषु पदेषु नियतप्रयोगजावचित्तयिषुरिदमाह-जीवाण नन्ते । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं सुगम, निर्वचनसूत्रं सर्वे
पि तावद्भव्यु सत्यमन प्रायोगिक इत्यादिरेकोजङ्गः किमुक्त स्मरति सदैव जीवा मन्त्रव एव, सत्यमन प्रायोगिकोप्यसत्यमन प्रायोगिकोपि याव
हैक्रियमिश्रशरीरकायप्रायोगिकोपि लज्यते, तत्र सदैव वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रायोगिको नारकादीना सदैवोपपातोत्तरवैक्रियारम्भसम्भवात्, स

एवं जात्र वणस्सङ्काइयाणं नवरं वाउक्काइयाणं पंचविहे पलंगे पस्यते, तंजहा-लुरालियकायप्यलंगे लुरा-
लियमीससरीरकायप्यलंगे, वेउळ्ळिए दुविहे, कम्मासरीरकायप्यलंगे । वेड्ढादियाणं पुच्छा, गीयमा ! चउवि
हे पलंगे पस्यते, तंजहा-असञ्चामोसवइप्यलंगे लुरालियसरीरकायप्यलंगे लुरालियमीसकायप्यलंगे कम्मा

था-औदारिकशरीरकायप्रयोगो औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो कर्मणशरीरकाय प्रयोगः । एवं यावद्धनरूपतिकायिकानां नवरं वायुकायि
काना पञ्चविधः प्रयोगः प्रश्नसूत्राद्या-औदारिककायप्रयोगो औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो वैक्रिय द्विविध कात्मणशरीरकायप्रयोगः ।
हीन्द्रियाणां पुच्छा, गीतम । अतुर्विधःप्रयोगः प्रश्नसूत्राद्या-असत्यमृपासाक्षप्रयोगो औदारिकशरीरकायप्रयोग औदारिकमिश्रशरीरकायप्र

रालियसरीरका० चरालियमीससरीरका० । तीरेमिडेप्रयोगने औदारिकशरीरकायप्रयोग औदारिकमिश्रकायप्रयोग कर्मणशरीरकायप्रयोग । एवं जा
त्र वणस्सङ्काइयाणं नवरं वाउक्काइयाणं पंचविहेपयोगे पं० तं० । इम जात्रगे वनसतिने पिणं ७ विमेष वायुकावने ५ प्रयोगकञ्जा ते । चरालियसरीर
का० चरालियमीससरीरका० वेउळ्ळिए दुविहे कम्मासरीरका० वेड्ढादियाणं पुच्छा, गीयमा । औदारिककायप्रयोग औदारिकमिश्रकायप्रयोग वैक्रियने वे
क्रियमिश्रने कर्मणशरीरकाय ५ वेन्द्रियने प्रश्न गीतम । चउविहपयोगे पं० तं० सञ्चामीसवइपयोगे चरालियसरीरका० चरालियमीससरीरका०
मन्मासरीरका० एवं जात्र चउरिदियाणं पंचिदियतिरिक्खजोयियाणं पुच्छा गीयमा । चउरप्रयोगकञ्जा ते असत्तामृपावचमप्रयोग एमेकांके औदारिक

देव कामंशशरीरकायप्रयोगिणः सर्वदेव धनस्पत्यादीनां विग्रहेष्वान्तरगतीं लज्यमानत्वात्, आहारकशरीरी च कदाचित् सर्वथा न लज्यते च यमासान् यावदुत्कर्षणोत्तरजावात्, यदापि लज्यते तदापि कपन्यपदे एको द्वौवा उत्कर्षतः सहस्रपृथक् उक्तव - आहारक इत्येव कस्मात्संज्ञान होतिविकयाहं । उक्तोत्प्रेषणनियमा एकसमयजहन्नेयं होतावृत्तहन्नेय एक दोतिकपचेह्वति उक्तोत्प्रेषणजुगवं पुष्टमंत सहस्राय, ततो यदा आहारकशरीरकायप्रयोगी आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी चैकोपि न लज्यते तदा वचनविशिष्टत्रयोदशपदात्मकः, एकोजङ्ग त्रयोदशपदानामपि स देव बहुत्वेनावस्थितत्वात्, यदा त्वेकआहारशरीरकायप्रयोगी लज्यते तदा द्वितीयः तेषां यदा बहवो लज्यन्ते तदा तृतीयः, एवमेव आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिपदेनापि द्वौ जंगौ लज्यन्ते । इत्येकयोगे चत्वारो जगाः । द्विकसयोगेपि प्रत्येकमेकवचनबहुवचनाभ्यां चत्वार इति सर्वसङ्ख्याया

सरीरकायप्यनुगे । एव जाव चउरिंदियाणं । पंचिदियतिरिस्कजोणियाणं पुच्छा, गोयमा ! तेरसविहे पनुगे पसत्ते, सञ्चमणप्यनुगे जाव अस्सञ्चामोसमणप्यनुगे । एव वडप्यनुगेवि नुरालियसरीरकायप्यनुगे नुरालियमीससरीरकायप्यनुगे, वेउल्लियसरीरकायप्यनुगे वेउल्लियमीससरीरकायप्यनुगे कस्मासरीरकायप्यनुगे । मणु

योगो कामंशशरीरकायप्रयोग । एव यावच्चउरिंदियाणा । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां पुच्छा, गौतम । त्रयोदशविधः प्रयोगः प्रश्नप्रत्युत्तराः सत्यमन प्रयोगो यावदसत्यमृषामनः प्रयोगः । एव वाक्प्रयोगापि, औदारिकशरीरकायप्रयोग औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगः, वैक्रियश

कायप्रयोग औदारिकमिश्रकायप्रयोग कामंशशरीरकायप्रयोग इम औरिंदियनैपिण पंचेन्द्रियतिर्यग्योनौ प्रश्न गौतम । तेरसविहेप्रयोगे पं० त० सञ्चन प्यनुगे मोसमणप० सञ्चमीसमणप० असञ्चामोसमण० । १२ भेदेप्रयोग कियै तेकहै सत्यमनप्रयोग १ सृषामनप्रयोग २ सत्यासृषामनप्रयोग ३ असत्यासृषामनप्रयोग ४ । एवं चउहा वयप्रयोगेचि सरालिसरीरका० सरालियमीससरीरका० वेउल्लियसरीरका० वेउल्लियमीससरीरका० कस्मासरीरका० मणुम्भाणं पुच्छा गोयमा । इम ४ प्रक रे वचनप्रयोगकक्षा ८ औदारिकशरीरकायप्रयोग औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोग वैक्रियशरीरकायप्रयोग

जीवपदे नव जङ्गा , नैरयिकपदे सत्यमनःप्रयोगप्रज्ञानी वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगेपि धर्मत्वात् सदैव बहुवर्षेण दशपदान्यवस्थितः नो त्येको जङ्ग , अथ वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगिणः सदैव कथं लज्यन्ते द्वादशमौहूर्तिकगत्युपपातविरहकालज्ञावात् , उच्यते-उत्तरवैक्रियापेक्षया तथा हि-यद्यपि द्वादशमौहूर्तिकगत्युपपातविरहकालं स्तथापि तदानीमपि उत्तरवैक्रियारम्भेण सम्भवति उत्तरवैक्रियारम्भं च प्रवधारणायवैक्रियमिश्रं तद्वलनात्तरवैक्रियारम्भात् , जवधारणीयप्रवेशोत्तरवैक्रियं वैक्रियमिश्रं उत्तरवैक्रियबलेन प्रवधारणीयप्रवेशात् , तत एवमुत्तरवैक्रियापेक्षया जवधारणीयात्तरवैक्रियमिश्रसम्भवा तदानीमपि वैक्रियशरीरमिश्रकायप्रयोगिणो नैरयिका लज्यन्तः कामंशशरीरकायप्रयोगो च नैरयिकः कदापिरेकोपि न लज्यते , द्वादशमौहूर्तिकगत्युपपातविरहकालाज्ञावात् , यदापि लज्यते तदापि जघन्यत एका द्वौवा उत्कर्षतो उच्छ्वेयाः ततो यदा यकोपि कामंशशरीरकायप्रयोगो न लज्यते तथा प्रथमो जङ्गो यदा पुनरेकं स्तदा द्वितीयो यदा बहवः स्तदा तृतीय इति , अतएव त्रयो जङ्गा जवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकेषु जावनीयाः , पृथिव्यष्टजांशायुवनस्पतिषु श्रोदारिकशरीरकायप्रयोगिणोपि श्रोदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणो

रसाणं पृच्छा , गीयमा ! पन्तरसविहे पश्यते , तं जहा—सञ्चमणप्पनुगे जाव कम्मासरीरकायप्पनुगे , वाणम तर जोइसिय वेमाणियाण जहा नेरइयाणं । जीवाणं जंतं ! किं सञ्चमणप्पनुगी जाव किं कम्मासरीरकायप्पनु

रीरकायप्रयोगो वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगः कामंशशरीरकायप्रयोगः । मनुष्याणां पृच्छा , गीतम । पञ्चदशविधाः प्रज्ञप्तस्तद्वया-सत्यमनः प्रयोगो यावत्कामंशशरीरकायप्रयोगः , वानप्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकानां यथा नैरयिकाणां । जावा संवत्त । किं सत्यमनःप्रयोगिणो सायत्तिक

वैक्रियमिश्रकायप्रयोगो कामंशशरीरकायप्रयोगः । मनुष्येण प्रश्नः गीतम । पन्तरसविहे प्रयोगे प० तं० सञ्चम०० जाव कम्म सरोरक० । १५ मीरेणो गक शो तं सत्यमनप्रयोग जाक मणशरीरकायप्रयोग १५ । वाणमंतरजो गिखेनाणोय णं जहा नेरइयाण जावाणं भते किं सञ्चमणप्पनुगी जाव किं कम्म सरीर कायप्रयोगी गीयमा । वानप्यन्तर ज्यो तथा वैमानिके जमनारक ने निम खोवने ह भगवन् किं सत्यमनप्रयोग के जानंग कम्म काय

पि कामंशरीरकायप्रयोगिणोपि सदा बहव मय लभ्यन्ते इति, यदत्रगसुदुर्लभात्मक, प्रत्येकमेकस्य जङ्ग, वायुकायिके शरीदारिकदिक्वैकिपि द्वि
ककामंशरीरलक्षणपदपञ्चकवहुवचनात्मक यको जङ्ग स्तेव वैकिपशरीरिणां वैकिपमिश्रशरीरिणां च सदैव बहुत्वं लभ्यमानत्वात्, हीन्द्रिययु य
द्यप्यन्तर्मुहूर्तकोपपातविरहकाल स्तथाप्युपपातविरहकालोन्तर्मुहूर्त लघु श्रीदारिकमिश्रगतमन्तर्मुहूर्तमातिवृद्धप्रमाणमत श्रीदारिकमिश्रशरीरका
यप्रयोगिणोपि तेषु सदैव लभ्यन्ते, कामंशरीरकायप्रयोगी तु कदाचिदेकोपि न लभ्यत आन्तर्मुहूर्तकोपपातविरहकालनावात्, यदापि लभ्य
ते तदापि जपन्त्यत एकां ह्रीवा उत्कर्षतोऽसंख्येया ततो यदा यकोपि कामंशरीरकायप्रयोगी न लभ्यते, तदा प्रथमो जङ्ग, यदा पुनरेकः

गी, गोयमा ! जीवा सन्नेवि तावहोज्जा सच्चमणप्यनुगीवि जाव वेउल्लियमीससरीरकायप्यनुगीवि कम्मा
सरीरकायप्यनुगीवि ॥ १ ॥ अह वेगंय आहारगसरीरकायप्यनुगीय ॥ १ ॥ अह वेगंय आहारगसरीरकायप्य
नुगिणो य २ अहवेगंय आहारगमीससरीरकायप्यनुगी य ३ अह वेगंय आहारगमीससरीरकायप्यनुगिणो

कामंशरीरकायप्रयोगिणः १ गीतम । जीवाः सर्वेपि तावद्भवन्ति सत्यमनप्रयोगिणोपि याव द्वैकिपमिश्रशरीरकायप्रयोगिणोपि कामंशरीर
कायप्रयोगिणोपि । १ । अथवैककआहारकशरीरकायप्रयोगीय । १ । अथवैक आहारकशरीरकायप्रयोगिणाय २ अथवैकक आहारकमिश्रशरी
रकायप्रयोगिणाय ३ अथवैकिपाणि आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणाय ४ सत्वारो जङ्गा, अथवैक आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमि

प्रयोगी गीतम । जीवा सन्नेवि तावहोज्जा सच्चमणप्यनुगीवि जाव वेउल्लियमीससरीरकायप्यनुगीवि कम्मा सरीरकायप्यनुगीवि अहवेगंय आहारकस
रीरकायप्यनुगीय १ जीवमे सच्चमणप्रयोगिणोपि सत्यमनप्रयोगी पिण्डवे जाव वैकिपमिश्रशरीरकायप्रयोगी पिण्डवे कामंशरीरकायप्रयोगी पिण्डवे १२ अथवा
आहारकायशरीरकायप्रयोगीद्वै १ वचने १ । अहवेगंय आहारगसरीरकायप्यनुगिणाय २ अहवेगंय आहारगमीससरीरकायप्यनुगिणाय ३ अहवेगंय आहारगमीस
रीरकायप्यनुगि १३ अथमं १ । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगीद्वै बहुवचन २ अथवा १ आहारकमिश्रकायप्रयोगीद्वै १ वचने बहुवचने एवं

कामेश्वरी लक्ष्मणे सदा द्वितीयो यदा यत्तु सदा तृतीय इति । एवं त्रिभुवनत्रिदिवेष्येति ज्ञापनीयं ॥ पञ्चिन्द्रातिरिक्त्व तीर्थेषा अत्रासे ॥
पञ्चिन्द्रातिरिक्त्व तीर्थेषा अत्रासे ॥ पञ्चिन्द्रातिरिक्त्व तीर्थेषा अत्रासे ॥

य ४ चउजगा, अह वेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगी य आहारगमीससरीरकायप्यनुगी य १ अह वेगेय
आहारगसरीरकायप्यनुगी य आहारगमीससरीरकायप्यनुगी य २ अह वेगेय आहारगसरीरकायप्यनु
गिणो य आहारगमीससरीरकायप्यनुगी य ३ अह वेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगी य आहारगमीसस
रीरकायप्यनुगी य ४ एए जीवाणं अह जगा, नरडयाणं जते ! कि सच्चमप्यनुगी जाव किं कम्मात्तरीर

अशरीरकायप्रयोगिणश्च १ अथैके आहारकशरीरकायप्रयोगिणो आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च २ अथैकआहारकशरीरकायप्रयोगिण
आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च ३ अथैके आहारकशरीरकायप्रयोगिणो आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च ४ यते जीवानामष्टौ जज्ञा ।
नैरयिका जदत्त । कि सत्यमनप्रयोगिणो माव रिक्ता कामेश्वरीरकायप्रयोगिणः ? गौतम । नैरयिकाः सर्वेपि तावद्भवन्ति सत्यमन प्रयोगि

भगा ४ यथा १ आहारक सच्चमप्यनुगी ४ भागा गोः । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगी १ आहारगमीससरीरकायप्यनुगी १
अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगी १ अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगिणो अहवेगेय आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणो १ अथवा १ आहारकमिश्र
शरीरकायप्रयोगिणो । आहारगमीससरीरकायप्यनुगी १ अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगी १ आहारगमीससरीरकायप्यनुगी १ । आहा
कमिश्रशरीरकायप्रयोगिणो अहवेगेय अथवा १ शरीरकायप्रयोगिणो अहवेगेय आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणो १ । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगी १
आहारगमीससरीरकायप्यनुगी १ अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगिणो अहवेगेय आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणो अहवेगेय । एएजीवाणं अह
नरडयाणं जते कि सच्चमप्यनुगी जाव किं कम्मात्तरीरकायप्रयोगिणो गोवमा । ए जीवाणं ८ भागा नरकोने भगवन् स्रू सत्यमनप्रयोगिणो जावगे कामे

गो वक्तव्याः । किमुक्तं जयति सत्यमन प्रयोगिणीपीत्यादि ताव हस्तश्च यावदसत्यामृषावाक्प्रयोगिणीपि, तत श्रीदारिकशरीरकायप्रयोगिणीपि श्रीदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणीपीति वक्तव्य, यतानि दत्ता पदानि बहुवचने न सदावस्थितानि यद्यपि न तिर्यग्पञ्चेन्द्रियाणामप्युपपातविरहकाल अन्तर्मुहूर्तक स्थाप्युपपातविरहकालान्तर्मुहूर्तं लघु श्रीदारिकमिश्रान्तर्मुहूर्तमतिवृद्धदित्यत्राप्यौदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणः सदा लभ्यन्ते, यदस्तु द्वादशमुहूर्तक उपपातविरहकालः सगजं व्युत्क्रान्तिकपक्षेन्द्रियतिरिश्वा न सामान्यपञ्चेन्द्रियतिरिश्वा मिति, कामेशशरीरकायप्रयो

कायप्पनुगी ? गोयमा ! नेरहया सखेवि तावहोज्जा सच्चमणप्पनुगीवि जाव वेउल्लियमीससरीरकायप्पनुगीवि १ अहवेगेय कम्मासरीरकायप्पनुगी य २ अहवेगेय कम्मासरीरकायप्पनुगिणो य । एवं असुरकुमारावि जाव थणियकुमारा । पुढविकाडयाणं जते ! किं उरालियसरीरकायप्पनुगी उरालियमीससरीरकाय

गोपि यावद्वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगिणीपि १ अथ वैक कामेशशरीरकायप्रयोगिणः २ अथ ऐककामेशशरीरकायप्रयोगिणश्च । अथमसुरकुमारा अपि यावदस्तानितकुमाराः । पृथिवीकायिका जदत्ता । किमौदारिकशरीरकायप्रयोगिण श्रीदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिण कामेशशरीरकायप्रयोगिण ? गौतम । पृथिवीकायिका श्रीदारिकशरीरकायप्रयोगिणा प्यौदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणीपि कामेशशरीरकायप्रयो

णकायप्रयोगो गौ० ११ नेरहया सखेवि ताव होज्जा सच्चमणप्पनुगीवि जाव वेउल्लियमीससरीरकायप्पनुगीवि अहवेगेय कम्मासरीरकायप्पनुगीवि ११ नेरहकोने ए सर्वं भुये सत्यमनप्रयोगोद्वे जातमे वैक्रियमिश्रकायवांगगुवे अथवा कामेशकायपट्टीगाहवे । अहवेगे कम्मासरीरकायप्पनुगीवि २ एवं असुरकुमारावि जाव थणियकुमारा पुढविकाडयाणं भते ति । अथवा ? कामेशशरीरकायप्रयोगो बहुवचनहवे २ इम असुरकुमारने पिण जातमे स्त नितकुमारने पिण पृथिवीकायने ह भगवन् न्यु । उरालियसरीरकायप्रयोगो उरालियमीससरीरकायप्रयोगो गोयमा । श्रीदारिकशरीरकायप्रयोगोद्वे श्रीदारिकमिश्रकायप्रयोगोद्वे कामेशशरीरकायप्रयोगोद्वे गौतम । पुढविकाडया उरालियसरीरकायप्रयोगावि उरालियसरीरकायप्रयोगो कथं ।

गी तु तेष्वपि कदाचि देकोपि न लज्यते आन्तर्मुहूर्तकोपपातविहङ्गकालनावात्, ततो यदा एकोपि कर्मणशरीरो न लज्यते तृतीयया ज
यदा पुनरेको लज्यते तदा द्वितीयः । यदा ब्रह्म स्तदा तृतीयः । मनुष्येषु मनश्चतुष्टयत्राक्षतुष्टयौदारिकवैक्रियद्विकरूपाण्येकादश सरीरका
बहुवचनेन लज्यते वैक्रियमिश्रशरीरिणः कथं सदैव लज्यते इति चेदुच्यते-विद्याधराद्यपेक्षया तथाहि-विद्याधरा अन्यपि केचिन्मिथ्य कम्मा

प्यनुगी कम्मासरीरकायप्यनुगी ? गो० ! पुढविक्काडयाणं उरालियसरीरकायप्यनुगीवि उरालियमीससरीरकायप्यनुगीवि
यप्यनुगीवि कम्मासरीरकायप्यनुगीवि । एव जाव वणस्सडुकाडयाणं नवरं वाउक्काडया वेउल्लियसरीरकायप्यनुगीवि,
वेउल्लियमीससरीरकायप्यनुगीवि । वेउदियाणं जंते ! किं उरालियसरीरकायप्यनुगी जाव कम्माहवे

गिणोपि । एवं यावद्वनस्पतिकायिकानां नवरं वायुकायिका वैक्रियशरीरकामणप्रयोगिणोपि, वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च । द्वीन्द्रिया
प्रदन्त । किमौदारिकशरीरकायप्रयोगिणो यावत्कर्मणशरीरकायप्रयोगिणः ० गोतम । द्वीन्द्रियाः सर्वेपि तावद्भवन्ति असत्यमृषावाक्प्रयो
गिणोपि औदारिकशरीरकायप्रयोगिणोपि औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणोपि । त्रयैकैः कर्मणशरीरकायप्रयोग्यपि, अथैकैः कर्मणश

सरीरका० । पृथिवीकाइया औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोग्यै औदारिकशरीरकायप्रयोग्यै कर्मणकायनाप्रयोगी पिणहुवे । एवं जाव वणस्सडुका
डयाणं नवरं वाउक्काडया वेउल्लियसरीरकायप्यनुगीवि । इमं जालगे वनस्पतिकायपिणं पविशेप वायुकायने वैक्रियशरीरकायप्रयोगीहुवे । वेउल्लिय
मीसासरीरका० वेउदियाणं जंते किं उरालियसरीरकायप्यनुगी जाव किं कम्मासरीरका० गोयमा । वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवे द्विवे वेद्वियने
भगवन् औदारिकशरीरकायप्रयोगीहुवे जालगे-सु कर्मणशरीरकायप्रयोगी गोतम । वेद्विया मवेवितावडोळा अससंमीसवइप्योगीवि उरालिय
सरीरकायप्यनुगीवि उरालियमीसासरीरका० । वेद्वियने सर्वं जह्वो असत्यामृषावचनप्रयोगी, वै औदारिकशरीरकायप्रयोगीहुवे औदारिकमिश्र
शरीरकायप्रयोगीहुवे । अहवेगेय कम्मासरीरका० अहवेगेय कम्मासरीरकायप्यनुगीणावि एवं जाव उरालिया पांचदियतिरिक्तजोणिया जहा नेरदया

वैक्तिपल्लविमम्पना अन्योत्पन्नाद्येव विकुर्यणायां लज्यते आह च मूलटीकाकार-मनुष्या वैक्तिमिश्रशरीरप्रयोगिनः सर्वे विद्याधरादीनां विकुर्यणाभावादिति । औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी कामंशशरीरकायप्रयोगी च कदाचि तत्संथा न लज्यते द्वादशमीदृशस्ति कोपपातविरहजाल

शरीरकायपुनगी ? गो० ! वेङ्गदिया सत्त्वे वि तावहोज्ञा असञ्ज्ञामोसवदुपपुनगीवि लुरालियसरीरकायपुनगी वि लुरालियमीससरीरकायपुनगीवि । अहवेगेय कम्मासरीरकायपुनगीवि अहवेगेय कम्मासरीरकायपुनगी

शरीरकायप्रयोगी च १, अथर्वेक कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च, एवं यावत्सुतिरिच्छिथाः । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिका यथा नेदयिका नश्वरं औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोग्यपि औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोग्यपि, अथर्वेक कामंशशरीरकायप्रयोगी च, अथर्वेक कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च । न

अथर्वं लुरालियसरीरकायपुनगीवि । अथर्वं एककामंशशरीरकायप्रयोगीगुह्ये अथर्वं बहुवचने कामंशशरीरकायप्रयोगीगुह्ये इमं जानते चोभिन्दिय जां गिवा इमं पचेन्द्रियतिर्यग्यजिम नारकोतिथ ७ मिश्र औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये । लुरालियमासासरीरका० अहवेगेय कम्मासरीरकायपुनगीवि य मनुष्याणं भंते किं सञ्ज्ञमपुनगीगो । औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये अथर्वं १ कामंशशरीरप्रयोगीगुह्ये मनुष्ये भगवन् स्व मन्वमनप्रयोगीगो जाव किं कम्मासरीरकायप्रयोगी गीयमा दणुमा सत्त्वे वि ताव होज्ञा । ज जगे स्तु कामंशशरीरप्रयोगीगुह्ये गोतम मनुष्ये १५ प्रयोगगुह्ये । मनुष्ये १ गोनि जाव लुरालियसरीरकायपुनगीगोवि वेङ्गदियसरीरका० वेङ्गदियमोससरीरका० अहवेगेय लुरालियमीसासरीरकायपुनगीवि । सत्त्वे वि ताव जानते औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये वैक्तिमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये वैक्तिमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये अथर्वं १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीगुह्ये अथर्वं १ आहारकशरीरकायप्रयोगीगुह्ये अथर्वं १ आहारकशरीरकायप्रयोगीगुह्ये बहुवचने । अहवेगेय मासासरीरकायपुनगीवि अहवेगेय आहारमासासरीरकायपुनगीवि अहवेगेय कम्मासरीरकायपुनगीवि । अथर्वं आहारका

गीय १ अहवेगेय कम्मासरीरकायप्पनुगिणी य । एत्तं जाव चउरिंदिया । पंचिंदियतिरिक्कजोणिया ज
हा नेरइया नवरं नुरालियसरीरकायप्पनुगीवि नुरालियमीससरीरकायप्पनुगीवि । अहवेगेय कम्मासरीरका
यप्पनुगीय अहवेगेय कम्मासरीरकायप्पनुगिणी य । मणुस्साणं जंतं ! किं सच्चमणप्पनुगी जाव किं कम्मा
सरीरकायप्पनुगी ? गीयमा ! मणुस्सासत्तंवि तावहोज्जा सच्चमणप्पनुगीवि जाव नुरालियसरीरकायप्पनुगी
वि, वेउत्तियसरीरकायप्पनुगीवि । वेउत्तियमीससरीरकायप्पनुगीवि । अहवेगेय उरालियमीससरीरकायप्प
नुगी य । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकायप्पनुगिणी य । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्पनुगी य । अहवे
गेय आहारगसरीरकायप्पनुगिणी य । अहवेगेय आहारगमीससरीरकायप्पनुगी य । अहवेगेय आहारगमी
सासरीरकायप्पनुगिणी य । अहवेगेय कम्मगसरीरकायप्पनुगी य । अहवेगेय कम्मगसरीरकायप्पनुगिणी य
२ एते अठ्ठजंगा पत्तेय, अहवेगेय नुरालियमीससरीरकायप्पनुगी य आहारगसरीरकायप्पनुगी य अहवे

नुष्ठा जदत्त । किं सत्यमन प्रयोगिणी यावत्किं कामणशरीरकायप्रयोगिणीः ? गीतम । मनुष्ठा । सर्वेपि तावद्भवन्ति सत्यमनःप्रयोगिणीपि या
वदौदारिकशरीरकायप्रयोगिणीपि वैक्रियशरीरकायप्रयोगिणीपि वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोगिणीपि । अथवैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयो
गी च । अथवैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणीश्च । अथवैक आहारकशरीरकायप्रयोगी च । अथवैक आहारकशरीरकायप्रयोगिणीश्च, अथ
वैक आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च, अथवैक आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणीश्च । अथवैकः का 'गशरीरकायप्रयोगी च, अथवैकः कामण

गाहुवै अथवा १ आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवै अथवा १ क, मणशरीरकायप्रयोगीहुवै १ । अहवेगेय कम्मासरीरकायप्रयोगीय २ एते अठ्ठ
जंगा पत्तेयं अहवेगेय उरालियमीसासरीरकायप्रयोगीय अथवा १ क मणशरीरकायप्रयोगीहुवै इमं प भागा कक्षा अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकाय

गेय लुरालिगमीससररीरकायप्पनुगिणो य । आहारगसंरीरकायप्पनुगी य । अहवेगेय लुरालियमीसररीरका
यप्पनुगिणो य आहारगसरीरकायप्पनुगिणो य । अहवेगेय लुरालियसररीरकायप्पनुगी य । आहारगमी
ससररीरकायप्पनुगी य । अहवेगेय लुरालियमीससररीरकायप्पनुगी य । आहारगमीसररीरकायप्पनुगिणो य ।
अहवेगेय लुरालियमीससररीरकायप्पनुगिणो य । आहारगमीससररीरकायप्पनुगी य । अहवेगेय लुरालियमी
सररीरकायप्पनुगिणो य । आहारगमीससररीरकायप्पनुगिणो य । एते चत्वारिंजंगा, अहवेगेय लुरालियमी

शरीरकायप्रयोगिणश्च २ प्रत्येक प्रष्टौ जङ्गाः । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च । ज्ञातशरीरकायप्रयोगी च, अथर्वैक औदा
रितमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्चाज्ञातशरीरकायप्रयोगी च । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च आज्ञातशरीरकायप्रयोगिणश्च ।
अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च आज्ञातशरीरकायप्रयोगिणश्च । यवमते पत्वारो जङ्गाः । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्र
योगिणश्च । आज्ञातमिश्रशरीरकायप्रयोगी च । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च आज्ञातमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च । अथर्वैक

[illegible]

संगरीरकायप्यनुगी य । कम्भासरीरकायप्यनुगी य । अहवेगेय लुरालियमीससरीरकायप्यनुगी य । कम्भासरीरकायप्यनुगिणो य । अहवेगेय लुरालियमीससरीरकायप्यनुगिणो य । कम्भासरीरकायप्यनुगी य । अहवेगेय लुरालियमीससरीरकायप्यनुगिणो य । कम्भासरीरकायप्यनुगिणो य । एते नत्तारि जंगा । अहवेगेय अहारगसरीरकायप्यनुगीय अहारगमीससरीरकायप्यनुगीय अहवेगेय अहारगसरीरकायप्यनुगीय अहारग

औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च । आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च । अथर्वके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च । आहारकमिश्रशरीर
 कायप्रयोगिणश्च । एते चत्वारो जङ्गाः, अथर्वके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च । कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च । अथर्वके औदारिकमि
 श्रशरीरकायप्रयोगी च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च । अथर्वके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च । कामंशशरीरकायप्रयोगी च । अथर्वके
 औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च । एते चत्वारो जङ्गाः । अथर्वके आहारकशरीरकायप्रयोगीच आहारकमिश्र

मीससरीरकायप्यनुगिणीय । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगिणीय आहारगमीससरीरकायप्यनुगिणीय ।
 अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगिणीय य आहारगमीससरीरकायप्यनुगिणीय य । एए चत्वारि जंगा । अह
 वेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगिणीय कम्मासरीरकायप्यनुगिणीय य । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगिणीय कम्मा
 सरीरकायप्यनुगिणीय । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगिणीय कम्मासरीरकायप्यनुगिणीय कम्मासरीर

शरीरकायप्रयोगी च अथर्वके आहारकशरीरकायप्रयोगी च आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च । अथर्वके आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च आ
 हारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च । अथर्वके आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च एते चत्वारो जङ्गाः । अथर्वके आ
 हारकशरीरकायप्रयोगी च कामंशशरीरकायप्रयोगी च , अथर्वके आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च , अथर्वके आहा
 रकशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगी च , अथर्वके आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च । चत्वारो जङ्गाः । अ
 थर्वके आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च कामंशशरीरकायप्रयोगी च , अथर्वके आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च

इवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी भवे अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगी भवे । आहारगमीससरीरका० अहवेगेय आहारगसरीरका० आहारग
 मीससरीरका० । आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी भवे अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगी भवे । आहारकमिश्रकायप्रयोगी भवे । अहवेगेय आहार
 गसरीरका० आहारगमीससरीरकाय० एते चत्वारिभङ्गा । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगी भवे आहारकमिश्रकायप्रयोगी भवे ४ भागा । अ
 हवेगेय आहारगसरीरका० कम्मासरीरका० अहवेगेय आहारगसरीरका० कम्मासरीरका० चत्वारिभङ्गा । अथवा आहारकशरीरकायप्रयोगी भवे कामंश
 शरीरकायप्रयोगी भवे अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगी भवे कामंशशरीरकायप्रयोगी भवे ४ भागा । अहवेगेय आहारगमीससरीरका० कम्मासरी
 रका० अहवेगेय आहारगमीससरीरका० कम्मासरीरका० । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगी भवे कामंशशरीरकायप्रयोगी भवे अथवा आहारक

कायप्यनुगीय अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगीय कम्मासरीरकायप्यनुगीय । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्यनुगीय कम्मासरीरकायप्यनुगीय । चउरो जंगा, अहवेगेय आहारगमीससरीरकाय०गीय कम्मागसरीरकाय०गीय । अहवेगेय आहारगमीससरीरकाय०गीय कम्मासरीरकाय०गिणोय अहवेगेय आहारगमीससरीरकाय०गिणोय कम्मागसरीरकाय०गीय । अहवेगेय आहारगमीससरीरकाय०गिणो य कम्मागसरीरकाय०गिणो य । चउरो जंगा । एवं चउवीसं जंगा २४ । अहवेगेय उरालियमीसगसरीरकाय०गीय

अथवैके आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगी च, अथवैके आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च, चत्वारो जङ्गाः । एवं चतुर्विंशतिजङ्गाः । अथवैके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगी चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च १ । अथवैके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगी चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च २ । अथवैके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च ३ । अथवैके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी चा

कायप्रयोगीहवे । कामंशशरीरकायप्रयोगीहवे । अहवेगेय आहारगमीसासरीरका० कम्मासरीरका० अहवेगेय आहारगमीसासरीरका० कम्मासरीरका० चउभंगो एवं चउवीसंभंग । अथवा १ आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवे कामंशशरीरकायप्रयोगीहवे अथवा आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवे कामंशशरीरकायप्रयोगीहवे अथवा ४ भांगा २४ भंगाहवे द्विकसंगीगीकक्षा । अहवेगेय उरालियमीसासरीरका० आहारकशरीरकाय० आहारगमीसासरीरका० १ । अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवे आहारकशरीरकायप्रयोगीहवे आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवे १ अहवेगेय उरालियमीसासरीरका० आहारगसरीरका० आहारगमीसासरीरका० २ । अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवे आहारकशरीरकायप्रयोगीहवे आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवे २ । अहवेगेय उरालियमीसासरीरका० आहारगसरीरका० आहारगमीसासरीरका० ३ । अथ

जायात्, आहारकशरीरी आहारकमिश्रशरीरी वा कदाचित्कः प्रागेवोक्तः तत आहारिकमिश्राश्च जावे पदैकदेशमवुवचनसत्तयो जर्कोऽजङ्गः, तत आहारिकमिश्रपदेन एकवचनबहुवचनाभ्या द्वौ जर्गौ । यवमेव द्वौ जर्गौ आहारकपदेन, द्वौ आहारकमिश्रपदेन, द्वौ कार्मणपदेनेत्येकैकसंयोगे ऽष्टौ जङ्गाः, द्विकसयोगे प्रत्येकसंयुवचनबहुवचनाभ्यामौदारिकमिश्राहारकपदयो द्वात्वारः । यवमेव औदारिकमिश्राहारकमिश्रयो द्वात्वारः, औदारिकमिश्रकार्मणयो द्वात्वारः, आहारकाहारकमिश्रयो द्वात्वारः, आहारककार्मणयो द्वात्वारः । आहारकमिश्रकार्मणयो द्वात्वारः इति सर्वसंख्यया द्वि

आहारगसरीरकाय०गीय आहारगमीससरीरकाय०गीय १ अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गीय आहा
रगसरीरकाय०गीय आहारगमीससरीरकाय०गिणोय २ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गी य आहा
रगसरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकायगी य ३ अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गी य आहारग
सरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकाय०गिणो य ४ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गिणो य
आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकाय०गी य ५ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गिणो

हारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च ४ । अथर्वके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिण आहारकशरीरकायप्रयोगी आहा
रकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च ५ । अथर्वके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिण आहारकशरीरकायप्रयोगी आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च ६ ।
अथर्वके औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकशरीरकायप्रयोगिण आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च ७ । अथर्वके औदारिकमिश्रशरीर
कायप्रयोगिणश्चाहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च ८ । एत ऋष्टौ जङ्गाः । अकवैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयो

था १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीभुवे आहारकशरीरकायप्रयोगी बहुवचने आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीभुवे २ । अहवेगे नुरालियमीससरीर
का० आहारगसरीरका० आहारगमीससरीरका० ४ । अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीभुवे आहारकशरीरकायप्रयोगी बहुवचनेभुवे आ

कसंयोगे चतविंशतिर्जंगाः, त्रिकसंयोगे औदारिकमिश्राहारकाहारकमिश्रपदानां मेकवचनव्युत्पन्नान्या गृहीतानि औदारिकमिश्राहारककामं

य आहारगसरीरकाय०गीय आहारगमीससरीरकाय०गिणो य ६ । अहवेगेय लुरालियमीससरीरकाय०गि
णीय आहारगसरीरकाय०गिणोय । आहारगमीससरीरकाय०गीय ७ । अहवेगेय लुरालियमीससरीरकाय
०गिणीय आहारगसरीरकाय०गिणीय आहारगमीससरीरकाय०गिणोय ८ । एए अष्ट जंगा । अहवेगेय
लुरालियमीससरीरकाय०गीय आहारगसरीरकाय०गीय कम्मागसरीरकाय०गीय ९ । अहवेगेय लुरालियमी

गा आहारकशरीरकायप्रयोगी च कामणशरीरकायप्रयोगी च १ । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च आहारकशरीरकायप्रयोगी
च कामणशरीरकायप्रयोगिणश्च २ । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी च आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च कामणशरीरकायप्रयोगिण
श्च ३ । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च कामणशरीरकायप्रयोगिणश्च ४ । अथर्वैक औदारिक
मिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकशरीरकायप्रयोगी च कामणशरीरकायप्रयोगिणश्च ५ । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगी आहार
कशरीरकायप्रयोगिणश्च कामणशरीरकायप्रयोगिणश्च ६ । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च का
मणशरीरकायप्रयोगी च ७ । अथर्वैक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्च कामणशरीरकायप्रयोगिणश्च ८ ।

आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवै ४ । अहवेगेय लुरालियमीससरीरका० आहारगसरीरका० आहारगमीससरीरका० ५ । अथवा २ औदारिकमिश्रशरीर
कायप्रयोगीहवै आहारकशरीरकायप्रयोगीहवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवै ५ । अहवेगेय लुरालियमीससरीरका० आहारगसरीरका० आहारग
मीससरीरका० । अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवै आहारकशरीरकायप्रयोगीहवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवै ६ । अहवेगेय लुरालियमीससरीरका०
आहारगसरीरका० आहारगमीससरीरका० ७ । अथवा औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहवै आहारकशरीरकायप्रयोगीहवै

म्मासरीरकाय०गी य ३ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरका०गी य आहारगमीससरीरकाय०गीगी य कम्मा
 सरीरकाय०गिगी य ४ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकायगिगी य आहारगमीससरीरकाय०गी य कम्मा
 गसरीरकाय०गीय ५ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गिगीय आहारगमीससरीरकाय०गीय कम्मास
 रीरकाय०गिगीय ६ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गिगी य आहारगमीससरीरकाय०गिगी य क

कन्मासरीरका० २ । अथवा १ औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे आहारकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे कामंशरीरकायप्रयोगोद्भवे २ । अहवेगेय
उरालियमोसासरीरकाय० आहारगमोसासरीरका० कन्मासरीरका० ३ । अथवा १ वचने औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे आहारकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे
कामंशरीरकायप्रयोगोद्भवे ३ । अहवेगेय उरालियमोसासरीरका० आहारगमोसासरीरका० कन्मासरीरका० ४ । अथवा १ औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे
आहारकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे कामंशरीरकायप्रयोगोद्भवे ४ । अहवेगेय उरालियमोसासरीरका० आहारगमोसासरीरका० कन्मासरीरका० ५ । अथवा १ औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे
आहारकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे कामंशरीरकायप्रयोगोद्भवे ५ । अहवेगेय उरालियमोसासरीरका० आहारगमोसासरीरका० कन्मासरीरका० ६ । अथवा १ औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे
आहारकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे कामंशरीरकायप्रयोगोद्भवे ६ । अहवेगेय उरालियमोसासरीरका० आहारगमोसासरीरका० कन्मासरीरका० ७ । अथवा १ औदारिकमित्रशरीरकायप्रयोगोद्भवे

म्मासरीरकाय०गी य ७ । अहवेगेय नुरालियमीससरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकाय०गिणो य क
 म्मासरीरकाय०गिणो य ८ । अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकाय०गी य कम्मास
 रीरकाय०गी य ९ । अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकाय०गी य कम्मागसरीरकाय
 ०गिणो य २ । अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकाय०गिणो य कम्मासरीरकाय
 ०गीय ३ । अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकाय०गिणो य कम्मासरीरकाय०गि

कायप्रयोगिणश्चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशरीरकायप्रयोगी च ७ । अथवैक्के आहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिश्रशरीर

गोहुवै आहारकमि०शरीरकायप्रयोगीहुवै कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै ७ । अहवेगेय उरालियमोसासरीरका० आहारगमीसासरीरका० कम्मासरीरका०
 अथवा १ वचने औटारकमि०शरीरकायप्रयोगीहुवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवै कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै ८ । अहवेगेय आहारगसरीरका०
 आहारगमीसासरीरका० कम्मासरीरका० १ । अथवा आहारकशरीरकायप्रयोगीहुवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवै कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै १ ।
 अहवेगेय आहारगसरीरकायप्रयोगीय आहारगमीसासरीरकायप्रयोगीय कम्मासरीरकायप्रयोगीगिणीय २ । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगीहुवै
 आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवै कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै २ । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्रयोगीय आहारगमीसासरीरकायप्रयोगीगिणीय
 कम्मासरीरकायप्रयोगीय ३ । अथवा १ आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवै कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै ३ । अहवेगे
 य आहारगसरीरकायप्रयोगीय आहारगमीसासरीरकायप्रयोगीगिणीय कम्मासरीरकायप्रयोगीगिणीय ४ । अथवा १ आहारशरीरकायप्रयोगीहुवै आ
 हारकमिश्रशरीरकायप्रयोगी कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै ४ । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्रयोगीगिणीय आहारगमीसासरीरकायप्रयोगीय कम्मास
 रीरकायप्रयोगीय ५ । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगीहुवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगीहुवै कामंशरीरकायप्रयोगीहुवै ५ । अहवेगेय आ

गाना मष्टौ शौदारिकमिश्राहारकमिश्रकार्मशाना मष्टौ वा उारकाहारकमिश्रकार्मशाना मिति सर्वसङ्ख्या त्रिकसंयोगे द्वात्रिंशद्भङ्गाः । शौदारि

णो य ४ । अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकाय०गी य कम्मासरीरकाय०गी य
५ । अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकाय०गी य कम्मासरीरकाय०गिणो य ६ ।
अहवेगेय आहारगसरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकाय०गिणो य कम्मासरीरकाय०गी य ७ । अ
हवेगेय आहारगसरीरकायप्ययोगिणो य आहारगमीससरीरकायप्यनगिणो य कम्मासरीरकायप्ययोगिणो य ८
एवं एतेवि तियसंजोएणं चत्तारि अह भंगा , सत्तेवि मिलिया बत्तीसं भंगा जाणियत्ता ३२ । अहवेगेय

कायप्रयोगिणय कार्मणशरीरकायप्रयोगिणय ८ । एवमेतेपि त्रिकसंयोगेन चत्तारि भङ्गकाटकानि । सर्वेपि मिलित्ता द्वात्रिंशद्भङ्गा तात

हारगसरीरकायप्ययोगिणो य आहारगमीससरीरकायप्ययोगिणो य कम्मासरीरकायप्ययोगिणो य ४ । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगोद्भवै आहारक
मिश्रगसरीरकायप्रयोगोद्भवै कार्मणशरीरकायप्रयोगोद्भवै ५ । अहवेगेय आहारगसरीरकायप्ययोगिणो य आहारगमीससरीरकायप्ययोगिणो य कम्मास
रीरकायप्ययोगिणो य ७ । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगोद्भवै आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगोद्भवै कार्मणशरीरकायप्रयोगोद्भवै ८ । अहवेगेय
आहारगसरीरकायप्ययोगिणो य आहारगमीससरीरकायप्ययोगिणो य कम्मासरीरकायप्ययोगिणो य ८ । अथवा १ आहारकशरीरकायप्रयोगोद्भवै
आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगोद्भवै कार्मणशरीरकायप्रयोगोद्भवै ८ । एवं एते तियसंजोएणं चत्तारि अह भंगा सत्तेमिलित्ता यत्तीसं भंगा भवन्ति ३२ । ए
त्रिकसंयोगा ४ मै ८ भागा इवै सर्वमिहोने ३२ भागा इवै ३२ । अहवेगेय चरानियमोसासरीरकायप्ययोगीय आहारगसरीरकायप्ययोगीय । अथवा १
शौदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगोद्भवै आहारकशरीरकायप्रयोगोद्भवै आहारगमीससरीरकायप्ययोगीय कम्मासरीरकायप्ययोगीय १ । आहारकमिश्र
रीरकायप्रयोगोद्भवै कार्मणशरीरकायप्रयोगोद्भवै १ । अहवेगेय चरानियमोसासरीरकायप्ययोगीय आहारगसरीरकायप्ययोगीय । अथवा १ शौदारिकमिश्र

कमिन्नाहारकाहारकमिश्रतामंशरूपाणां सुचतुर्णां पदानां मेकवचनबहुनाज्या योक्तव्यता । सर्वसकलार्थां जगतां मञ्जीति रिति उक्त प्रयोगः ।
 एकस्ययोगे ८ द्विकस्ययोगे २४ त्रिकस्ययोगे ३२ चतुस्सयोगे १६ यद्य सर्वसंख्या जगाः, ८० प्रयोगवशात्, जीवन्तां सजीवामाप्स गतिजवति, ततो
 गतिनिरूपणार्थं माह-कडविहृण जते । गडप्पवागडन्त्यादि ॥ गमल गतिः प्राप्ति रित्यर्थः, प्राप्तिश्च देशान्तरविषया पर्यायान्तरविषया च उक्त्य

उरालियमीससरीरकाय०लुगीय आहारकसरीरकाय०लुगीय आहारगमीससरीरकाय०लुगीय कम्मासरीरका
 य०लुगीय १ अहवेगेय उरालियमीससरीरकायप्लुगीय आहारगसरीरकायप्लुगीय आहारगमीससरीर
 काय०लुगीय कम्मासरीरकाय०लुगिणोय २ । अहवेगेय उरालियमीससरीरकाय०गीय आहारगसरीरकाय
 ०गीय आहारगमीससरीरकाय०शिणो य कम्मासरीरकायप्लुगीय ३ । अहवेगेय उरालियमीससरीरकाय
 ०गीय आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकाय०गिणो य कम्मासरीरकाय०गिणोय ४ । अहवे

ज्याः । ३२ । अथवेक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो चाहारकशरीरकायप्रयोगो चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगो च कामणशरीरकायप्रयोगो
 च १ । अथवेक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो चाहारकशरीरकायप्रयोगो चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगो च कामणशरीरकायप्रयोगो २ ।
 अथवेक औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो चाहारकशरीरकायप्रयोगो चाहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगो च कामणशरीरकायप्रयोगो ३ । अथ

शरीरकायप्रयोगोहवे आहारकशरीरकायप्रयोगोहवे । आहारगमीससरीरकायप्रयोगोय कम्मासरीरकाय० २ । आहारकशरीरकायप्रयोगोहवे कामणशरीरकायप्रयोगोहवे २ । अहवेगेय उरालियमीससरीरकाय० आहारगसरीरकाय० । अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगोहवे आहारकशरीरकायप्रयोगोहवे । आहारगमीससरीरकाय० कम्मासरीरकाय०प्लुगीय ३ । आहारकमिश्रकायप्रयोगो कामणशरीरकायप्रयोगो ३ । अहवेगेय उरालियमीससरीरकाय० आहारगसरीरकाय० आहारगमीससरीरकाय० कम्मासरीरकाय० ४ । अथवा १ औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो आहारकशरीरकायप्रयोगो

तपि भविष्यद्भोगदुर्जनात् । तथाहि-तृणतो देवदत्तं वसन्तभूतं । तथा सपननानेनाप्य सं गतं कोप मिति । लोकोत्तरेषु भयशास्त्रेणः । पर

गंग नुरालिगमीससरीरकाय०गी य आहारगमीसरीरकाय०गिणो य आहारगमीससरीरकाय०गीय कम्मासरी
रकायप्पनुगी य ५ । अहवेगंय नुरालिगमीससरीरकाय०गी य आहारगमीसरीरकाय०गिणोय आहारगमीससरी
रकायप्पनुगीय कम्मासरीरकायप्पनुगिणो य ६ । अहवेगंय नुरालियमीससरीरकाय०गीय आहारगमीसरीरकाय
०गिणोय आहारगमीससरीरकायप्पनुगिणोय कम्मासरीरकायप्पनुगीय ७ । अहवेगंय नुरालियमीससरीरका
य०गीय आहारगमीससरीरकायप्पनुगिणोय आहारगमीससरीरकाय०गिणो य कम्मासरीरकायप्पनुगिणो य ८ ।

येन औदारिकमिणशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगी चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च ४ । अथवे
क औदारिकमिणशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगी च कामंशशरीरकायप्रयोगी च ५ । अथवेन
औदारिकमिणशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगी च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च ६ । अथवेन औ
दारिकमिणशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगी च ७ । अथवेन औडा

प्रयोगी चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगी कामंशशरीरकायप्रयोगी ४ । अथवेगंय उरालियमीससरीरका० आहारगमीससरीरका० आहारगमीससरीरका०
का० कामंशशरीरका० ५ । अथवा १ औदारिकमिणशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगी चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगी कामंशशरीरकाय
प्रयोगी ५ । अथवेगंय उरालियमीससरीरका० आहारगमीससरीरका० आहारगमीससरीरका० कामंशशरीरका० ६ । अथवा १ औदारिकमिणशरीरका
यप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगी चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगी कामंशशरीरकायप्रयोगी ६ । अथवेगंय उरालियमीससरीरका० आहारगमीससरीरका०
शरीरका० आहारगमीससरीरका० कामंशशरीरका० ८ । अथवा १ औदारिकमिणशरीरकायप्रयोगी चाहारकशरीरकायप्रयोगी चाहारकमिणशरीरकायप्रयोगी

अहवेगेय नृशालियमीससरीरकायप्यनुगिणो य आहारगसरीरकायप्यनुगी य आहारगमीससरीरकायप्यनुगी य कम्मासरीरकायप्यनुगी य ९ । अहवेगेय नृशालियमीससरीरकायप्यनुगिणो य आहारगसरीरकाय०गी य आहारगमीससरीरकायप्यनुगी य कम्मासरीरकायप्यनुगिणो य १० । अहवेगेय नृशालियमीससरीरकायप्यनुगिणो य आहारगसरीरकायप्यनुगी य आहारगमीससरीरकायप्यनुगिणो य कम्मासरीरकायप्यनुगी य ११ । अहवेगेय नृशालियमीससरीरकायप्यनुगिणो य आहारगसरीरकायप्यनुगी य आहारगमीससरीरकाय

રિકમિશ્રજરીરકાયપ્રયોગી ચાહારકજરીરકાયપ્રયોગિણ શ્વાહારકમિશ્રજરીરકાયપ્રયોગિણઃ કાર્મણજરીરકાયપ્રયોગિણશ્ચ ૮ । અથવૈક ઔદારિક
 કમિશ્રજરીરકાયપ્રયોગિણશ્વાહારકજરીરકાયપ્રયોગી ચાહારકમિશ્રજરીરકાયપ્રયોગી ચ કાર્મણજરીરકાયપ્રયોગી ચ ૯ । અથવૈક ઔદારિકમિ
 શ્રજરીરકાયપ્રયોગિણ શ્વાહારકજરીરકાયપ્રયોગી ચાહારકમિશ્રજરીરકાયપ્રયોગી ચ કાર્મણજરીરકાયપ્રયોગિણશ્ચ ૧૦ । અથવૈક ઔદારિકમિ
 શ્રજરીરકાયપ્રયોગિણ શ્વાહારકજરીરકાયપ્રયોગી ચાહારકમિશ્રજરીરકાયપ્રયોગિણશ્ચ કાર્મણજરીરકાયપ્રયોગી ચ ૧૧ । અથવૈક ઔદારિકમિ

रकायप्रयोगो १ । कामं शरीरकायप्रयोगो ८ । अहवेग्य उरान्तिममौसासरोरका० आहारगसरोरका० आहारगमौसासरोरका० कन्मासरोरकाय० ८ ।
अथवा १ औदारिकमिथशरीरकायप्रयोगो आहारकगरोरकायप्रयोगो आहारकमिथशरीरकायप्रयोगो कामं शरीरकायप्रयोगो ८ । अहवेग्य उरान्ति
यमासासरोरका० आहारगसरोरका० आहारगमौसासरोरका० कन्मासरोरका० १० । अथवा १ औदारिकमिथशरीरकायप्रयोगो आहारकगरोरकाय
प्रयोगो आहारकमिथशरीरकायप्रयोगो कामं शरीरकायप्रयोगो १० । अहवेग्य उरान्तिममौसासरोरका० आहारगसरोरका० आहारगमौसासरोर
का० कन्मासरोरका० ११ । अथवा १ औदारिकमिथशरीरकायप्रयोगोहवे आहारकगरोरकायप्रयोगो आहारकमिथशरीरकायप्रयोगो कामं शरीर
कायप्रयोगो ११ । अहवेग्य उरान्तिममौसासरोरका० आहारगसरोरका० आहारगमौसासरोरका० कन्मासरोरका० १२ । अथवा १ औदारिकमिथ

मास्तु रंक्तसमेन सूक्ष्माहोक्तात्ता दपस्वीकारत गच्छति । तथा तागिता न्यणवसागान्तराणि गन्जन्तीति, गतेः प्रपातो गतिप्रपातः स कतिविधः ।

० तुङ्गिणो य कम्भासरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य १२ । अहवेगेय तुङ्गालियमीससरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य अह्वारग
सरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य अह्वारगमीससरीरकायप्पत्तुङ्गी य कम्भासरीरकायप्पत्तुङ्गी य १३ । अहवेगेय तुङ्ग
लियमीससरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य अह्वारगसरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य अह्वारगमीससरीरकायप्पत्तुङ्गी य कम्भा
सरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य १४ । अहवेगेय तुङ्गालियमीससरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य अह्वारगसरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य
अह्वारगमीससरीरकायप्पत्तुङ्गिणो य कम्भासरीरकायप्पत्तुङ्गी य १५ । अहवेगेय तुङ्गालियमीससरीरकायप्प

अज्ञारीरकायप्रयोगिणः साधारकज्ञारीरकायप्रयोगी चाधारकमिश्रज्ञारीरकायप्रयोगिणश्च कामंशज्ञारीरकायप्रयोगिणश्च १२ । अथर्वेक त्रौटारिकमिश्र
 अज्ञारीरकायप्रयोगिणश्चाधारकज्ञारीरकायप्रयोगिणश्चाधारकमिश्रज्ञारीरकायप्रयोगी च कामंशज्ञारीरकायप्रयोगी च १३ । अथर्वेक त्रौटारिकमिश्र
 ज्ञारीरकायप्रयोगिणश्चाधारकज्ञारीरकायप्रयोगिणश्चाधारकमिश्रज्ञारीरकायप्रयोगी च कामंशज्ञारीरकायप्रयोगिणश्च १४ । अथर्वेक त्रौटारिकमिश्र
 ज्ञारीरकायप्रयोगिणश्चाधारकज्ञारीरकायप्रयोगिणश्चाधारकमिश्रज्ञारीरकायप्रयोगिणश्च कामंशज्ञारीरकायप्रयोगी च १५ । अथर्वेक त्रौटारिकमिश्र

शरीरजायप्रयोगो आहारकशरीरकायप्रयोगो आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगो कामेणशरीरकायप्रयोगो १२ । अथैवेति सरान्ध्रमायाशरीरकाय-
 पादरगसरीरकायप्रयोगो आहारकमोसाशरीरकाय- कयाशरीरकाय- १३ । अथवा १ भौतिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो आहारकशरीरकाय-
 प्रयोगो आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगो कामेणशरीरकायप्रयोगो १३ । अथैवेति सरान्ध्रमायाशरीरकाय- पादरगसरीरकाय- आहारकमोसाशरीर-
 काय- कयाशरीरकाय- १४ । अथवा १ भौतिकमिश्रशरीरकायप्रयोगो आहारकशरीरकायप्रयोगो आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोगो कामेणशरी-
 रकायप्रयोगो १४ । अथैवेति सरान्ध्रमायाशरीरकायप्रयोगो आहारकशरीरकायप्रयोगो आहारकमोसाशरीरकायप्रयोगो कयाशरीर-

प्रज्ञप्तः कुत्र २ गतिशब्दप्रवृत्तिरूपनियततीत्यर्थः, जगवानाह-पञ्चविधः प्रज्ञप्तः तदेवपञ्चविधत्वं दर्शयति-प्रयोगगतिरिति प्रयोगः प्रागुक्तः पञ्चदशविधः स एव गतिः प्रयोगगतिः, इयं देशान्तरप्राप्तिलक्षणा दृष्टव्या, सत्यमनःप्रवृत्तिपुद्गलानां जीवेन व्यापार्यमाणाणां यथायोग मत्पञ्चदशान्तरगमनात् ॥ ततगहं इति ॥ तदा विस्तीर्णां साधार्मी गतिश्च ततगतिः तथा हि-सङ्क्षाम सन्निवेशं प्रतिष्ठितो देवदत्तादिस्तत्रास्मादिक याव दद्यापि न प्राप्नोति ताव दन्तरापयि एकेकस्मिन् पदन्यासे तत्तद्देशान्तरप्राप्तिलक्षणा गतिरस्तीति ततगतिः, इयं विस्तीर्णत्वविशेषणा पृथगुपात्ता

लुगिणो य आहारगंसरीरकायप्यलुगिणो य आहारगमीससरीरकायप्यलुगिणो य कम्मासरीरकायप्यलुगिणो य १६ । एवं एते च उसंजोएणं सोलस जंगा जवंति । सहेविणं संपिण्डिया असीहं जंगा जवंति । वाणमंत रजोहंसियवेमागिया जहा असुरकुमारा । कतिविहेणं जते ! गडप्पवाए पस्सत्ते ? गोयमा ! पंचविहे ग डप्पवाए पस्सत्ते, तंजहा-पल्लगगति ततगति बंधनच्छेदनगति उववायगति विहायगति । सेकिंतं पल्लगगति ?

शरीरकायप्रयोगिणश्चाहारकशरीरकायप्रयोगिण आहारकमिप्रशरीरकायप्रयोगिणश्च कामंशशरीरकायप्रयोगिणश्च १६ । एवमेते चतुःप्रयोगेन षोडश जङ्गा । सर्वे चैत संपिण्डिता अशीति जङ्गा जवंति । वानध्यन्तरज्योतिष्कवैमानिका यथासुरकुमारा । कतिविधो जदत्त । -गतिप्रपातः प्रज्ञप्तः ? गौतम । पञ्चविधो गतिप्रपातः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-प्रयोगगति स्ततगतिर्बन्धनच्छेदनगतिरुपपातगति विहायगतिः ५ । अथ का

कायप्रयोगोय १५ । अथवा १ औदारिकमिअशरीरकायप्रयोगो आहारकशरीरकायप्रयोगो आहारकमिअशरीरकायप्रयोगो कामंशशरीरकायप्रयोगो १५ अद्वेगेय उरालियमोसासरीरकायप्रयोगिणोय आहारगमरीरकायप्रयोगिणोय आहारगमोसासरीरकायप्रयोगिणोय कम्मासरीरकायप्रयोगिणोय अथवा १ औदारिकमिअशरीरकायप्रयोगो आहारकशरीरकायप्रयोगो आहारकमि०शरीरकायप्रयोगो कामंशशरीरकायप्रयोगो १६ । एवं एते च उसंजोएणं सोलसभंगा इवति सन्निवेशं संपिण्डिया अशीति भंगा भवति । इम ए च उसंजोगी जोडता १६ भागा हुवे सर्वप्रयोगमिओ एकाठाकरता जदो ८०

अन्यथा प्रयोगगता द्वेवे य भन्तर्जवति, पादव्यासस्य शरीरप्रयोगात्मकत्वात्, एव सुतरत्रापि यथायोग परिजातनीयम्, तथा ॥ बंधवच्छेपयगई
इति ॥ बन्धनस्य च्छेदन बन्धनच्छेदन तस्माद्गति बन्धनच्छेदनगति साध जीवेन विप्रभुक्तस्य शरीरस्य शरीराद्वा विच्छुतस्य जीवस्यावसातव्या, न
नु कोशसम्बन्धवच्छेदादेरनृज्जीवादे स्तस्या विहायोगतिजेदत्वेन वक्ष्यमाणात्वात् ॥ उववायगई इति ॥ उपपात. प्रादुर्भावः सच क्षेत्रजवजदाहि
विधः तद्यथा क्षेत्रोपपातो जवोपपातश्च, तत्र क्षेत्रमाकाश यत्र नार्कादयो जनवः सिद्धाः पुद्गलावा अवतिष्ठन्ते, जवकमसम्पक्वजनितो नैरयिकत्वा
दिक पयोय, सम्भवन्ति कर्मवशवर्तिन. प्राणिनो ऽस्मिन्निति जव इतिव्युत्पत्तः नोजव. जवव्यतिरिक्त. कर्मसम्पक्वसम्पाद्यनैरयिकत्वादिपर्यायर
हित इतिजावः, सच पुद्गलविद्भोवा उजयस्यापि यथोक्तलक्षणजवातीतत्वात्, उपपात एव गति रुपपातगति ॥ विहायोगतिरिति ॥ विहाय

पल्लुगगति पल्लरसविहा पस्यत्ता तंजहा—सञ्चमणप्पल्लुगगति एवं जहा पल्लुगो जणिणं तहा एसावि जाणि
यद्या। जाव कम्मगसरीरकायप्पल्लुगगति। जीवाणं जंते ! कडविहा पल्लुगगती पस्यत्ता ? गोयमा ! पल्लरस
विहा पस्यत्ता तंजहा—सञ्चमणप्पल्लुगगति जाव कम्मसरीरकायप्पल्लुगगति। नेरडयाणं जंते ! कलिविहा

सा प्रयोगगतिः १ प्रयोगगतिः पञ्चदश विधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—सत्यमनः प्रयोगगतिरेव यथा प्रयोगो ज्ञातस्तथैवापि ज्ञातव्या यावत्का
मंशरीरकायप्रयोगगति । जीवानां जदन्त । कतिविधा प्रयोगगतिः प्रज्ञप्ता ? गौतम । पञ्चदशविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—सत्यमनः प्रयोगगति
यावत्कामंशरीरकायप्रयोगगतिः । नैरयिकाणां जदन्त । कतिविधा प्रयोगगतिः प्रज्ञप्ता ? गौतम । एकादशविधा प्रज्ञप्ता, तद्यथा—सत्यमनः

भागाद्भवे । वाणमन्त्रजेवसियवेमाणोया जहा असुरकुमारा कतिविहेणं भंते गःपवाए प० गोयमा । वानव्यरज्योतिषोवैम. निकर्ने जिम असुरकुमा
र मित केतलेमेदं भगवन् गति प्रपातकञ्ची हे गौतम उभयत्रायोगति शब्दप्रयोगदर्शना भूतथा द्विकगती देवदतः पततमनः इति प्राद. एकपरमाणुयो
पके समये एकसोकांतकथो बोजेनोकांति एकसमय जायगतः प्रपातोगतिः प्रपात । पंचविहेगःपवाए प० तं० । पाचेप्रकारे गतिप्रपातकञ्चा गति जा

सा आकाशेन गति विहायोगतिः, साधोपाधिजेदात् सप्तदशविधा सप्तधा-स्पृशद्वारितिरित्यादि ॥ तत्र परमाख्यादिकं यदन्तेन परमाख्यादिकेन

पलंगगती पश्यता १ गीयमा ! एकारसविहा पश्यता तंजहा-सञ्चमण्यप्यलंगगति एवं उववज्जिज्जण जरस
जतिविहा तरस ततिविहा ज्ञापियत्ता, जाव वेमाणियणं । जीवाणं जंते ! किं सञ्चमण्यप्यलंगगति जाव

प्रयोगगतिरेव उत्पद्य यस्य यतिविधा तस्य ततिविधा ज्ञापितव्या यावद्विमानिकानात् । जीवानां जदन्त । किं सत्यमनःप्रयोगगति यावत्का
सञ्चरोरकायप्रयोगगतिः १ गीतम । जीवाः सर्वेपि तावद्भवन्ति सत्यमनःप्रयोगगतय एवं तच्चैव पूर्ववर्णितं ज्ञापितव्यं, जङ्गां सत्यैव यावद्वे

वसनारमूक्षणे गतिकरे ते गतिकहिजे । पञ्चोगगति तत्तज्जतो वंरणवेदणगतौ उववायगती विहायगतौ । प्रयोगगति १ ततगति २ विस्तीर्णगति तत्रिवे
यंप्रतिष्ठित बध्नेच्छेदणगति ३ उपपातगति ४ उपजज्जाने खले विहायगति ५ गगनगति । सेकिंतं पञ्चागगति २ पञ्चरसविहा यं० तं० सञ्चमण्यप्यलंग
गतौ । ते स्तु कक्षां प्रयोगगति तेह प्रयोगगतिना १५ भेदकक्षा तंजहैलै सत्यमनप्रयोगगति । एवं जहा पञ्चागोभाणयो तहा एसाविभा० जाव कल्लगस
रौरकायप्रयोगगतौ । इम जिम प्रयोग १५ भेदे कक्षा विम इहा कहिवा जांतणे कामं शरौरकायप्रयोगगतिधुवे । जीवाणं जंते कतिविहा पञ्चोगग
तौ पश्यता गीय० । जीवने भगवन् केतलेप्रकारे प्रयोगगति कही गी० म । पञ्चरसविहा ययो० तं० सञ्चमण्यप्यलंगगतौ जाव कल्लगसरौरकायप्रयोगगतौ
नेरंयाणं जंते कतिविहायप्रयोगगतौ पश्यता गी० १५ पृ० । दोप्रयोगगति कही ते सत्यमनप्रयोगगति जांतणे कामं शरौरकायप्रयोगगति जारक्खीने गति
प्रयोग भगवन् केतले भेदेकही गीतम । एकारसविहा पञ्चोगगतौ पश्यता तंजहा सञ्चमण्यप्यलंगगतौ एव उवज्जिज्जणं जस्य जइविहा अत्थि तस्य तति
या भा० । ११ भेदे प्रयोगगति कही ते सत्यमनप्रयोगगति इम जा उपजैल्ले जाः जेतलीलै तेहने तेतला गतिप्रयोगकहिवा । जाव वेम पिवाणं जीवाणं
जंते जञ्चमण्यप्यलंगगतौ जाव किं कक्षासरौरकायप्रयोगगतौ गीयमा । जाज्जणे वेमतिक जीवने हे भगवन् वइवचने सत्यमनप्रयोग जांतणे कामं
शरौरकायप्रयोग गीतम । जावा सञ्चेरि ताव हौज्जा सञ्चमण्यप्यलंगगतौ व इवं जंचेव पुञ्चमंभा० जाव वेम पिवाणं तच्चैव अंग भा० । जीवने सर्वप्रयोग

परस्पर सम्बन्धमनुनूप अनुनूयेत्यर्थ इति ज्ञातः, गच्छति सा स्पृशद्गतिः स्पृशतो गतिरिति व्युत्पत्तेः । तद्विपरीता अस्पृशद्गतिः यत्परमाणादिक

कम्पगसरीरकायप्पलंगगति । गोयमा ! जीवा सत्त्वे वि ताव होज्जा सञ्चमणप्पलंगगतिवि एवं तेचेव पुव्ववन्नि
यं जाणियह्वं, जंगा तहेव जाव बेमाणियाणं । सेत्तंपलंगगति । सेकिंतं ततगति ? २ जेणं जं गामं वा जात्र सन्नि
वेसं वा संपठिए अस्पृशत्ते अंतरापहेव वहड । सेत्तं ततगती । सेकिंतं बंधनच्छेदनगति ? जीवोवा सरीरात्तं स
रीरंवा जीवात्तं । सेत्तं बंधनच्छेदनगती । सेकिंतं उववायगती ? उववायगती तिविहा पस्सत्ता तंजहा—खित्तो
ववायगती जज्जोववायगती नोज्जोववायगती, सेकिंतं खित्तोववायगती ? खित्तोववायगती पंचविहा प

मानिकानाम् । समाप्ता प्रयोगगतिः । अथ का सा ततगति स्ततगति र्येन यद्ग्राह्यं वा यावत्सन्निवेशं वा सम्प्रस्थितो ऽसम्प्राप्तोक्तं वा पथि
य वर्तते सा ततगति । अथ का सा बन्धनच्छेदनगतिः ? बन्धनच्छेदनगति जीवो वा शरीराच्छरीरं वा जीवात् । समाप्ता बन्धनच्छेदनगति ।
अथ का सोपपातगतिः ? उपपातगति स्त्रिविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—क्षेत्रोपपातगति जंघोपपातगति नो जंघोपपातगतिः । अथ का सा क्षेत्रो
पपातगति ? क्षेत्रोपपातगतिः पञ्चविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—नैरयिकक्षेत्रोपपातगति स्तिर्यक्क्षेत्रोपपातगतिः मनुष्यक्षेत्रोपपातगति देवक्षेत्रो
पपातगतिः सिद्धक्षेत्रोपपातगतिः । अथ का सा नैरयिकक्षेत्रोपपातगतिः ? नैरयिकक्षेत्रोपपातगतिः सप्तविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—एतत्प्रज्ञापथि

गतिद्वये सत्यमनप्रयोगगतिपिण इमं तिमहो ज पठलीपरं कद्विजो जालगो वैमानिक तिमहो ज भागा कद्विवा । सेत्तं पयोगगतो सेकिंतं ततगति २ जेणं
गामं वा जात्र सन्निवेशं वा संपठिए अस्पृशत्ते अंतरापहेव वहड । एतत्प्रयोगगति द्विवे तेस्स ते ततगतिद्वे जेणं गामं वा जात्र सन्निवेशं वा संपठिए नावि पाहतो मा
गं वत्ते । सेत्तं ततगतो सेकिंतं बंधनच्छेदनगति २ जीवोवा सरीरात्तं सरीरंवा जीवात्तं सेत्तं बंधनच्छेदनगतो सेकिंतं उववायगतो २ तिविहा पं० तं० ।
ते ततगति कद्विये द्विवे बंधनच्छेदनगति कद्विये जीव शरीरयको शरीरप्रयोगगति सेत्तं बंधनच्छेदनगति २ द्विवे उपपातगतिना २ पैद कहेके । खित्तोः

सप्त तंजहा—नेरडयखेत्तोववायगती तिरिक्कजोणियखेत्तोववायगती मणुस्सखेत्तोववायगती देवखेत्तोववा
यगती सिद्धखिन्तोववायगती । सेकिंतं नेरडयखिन्तोववायगती ? नेरडयखेत्तोववायगती सप्तविहा पस
तंजहा—रयणप्पज्ञापुढवीनेरडयखेत्तोववायगती जाव अहेसत्तमपुढविनेरडयखेत्तोववायगती । सत्तं नेरडयखे
त्तोववायगती । सेकिंतं तिरिक्कजोणियखिन्तोववायगती ? तिरिक्कजोणियखेत्तोववायगती पंचविहा पस

वीनेरयिक्कत्तेत्तोपपातगति यावदधः सप्तमपृथ्वीनेरयिक्कत्तेत्तोपपातगतिः । समाप्ता नेरयिक्कत्तेत्तोपपातगतिः । अथ का सा तिर्यक्त्तेत्तोपपात
गतिः ? तिर्यक्त्तेत्तोपपातगतिः पञ्चविधा पूज्जसा तद्यथा—मकेन्द्रियतिर्यग्मोनिकत्तेत्तोपपातगति यावत्पञ्चेन्द्रियतिर्यक्त्तेत्तोपपातगतिः ।
समाप्ता तिर्यक्त्तेत्तोपपातगतिः । अथ का सा मनुष्यत्तेत्तोपपातगतिः ? मनुष्यत्तेत्तोपपातगति द्विविधा पूज्जसा तद्यथा—सम्मूर्च्छिममनुष्यत्तेत्तो
पपातगति गंभव्यत्क्रान्तिकमनुष्यत्तेत्तोपपातगतिः । समाप्ता मनुष्यत्तेत्तोपपातगतिः । अथ का सा देवत्तेत्तोपपातगतिः ? देवत्तेत्तोपपातगति च

वायगती भवोववायगती थोभोववायगती सेकिंतं खिन्तोववायगती २ पंचविहा पं० तं० । ते चेतोपपात नारकीचेत्तोपपात भवोपपातगतिभावः कर्म
संपर्कपर्याये चपजे भवोपपातगतिरहित तेषु द्विवै चेतोपपातगति कहेछै पाचेप्रकारे ते । नेरडयखिन्तोववायगती तिरिक्कजोणियखिन्तोववा० मणुस्स
व० देवखेत्तोव० भिद्धखिन्तोव० सेकिंतं नेरडयखेत्तोववायगती २ सप्तविहा पं० तं० । नारकीचेत्तोपपातगति तिर्यक्त्तेत्तोपपातगति मनुष्यत्तेत्तोपपात
गति निद्धचेत्तोपपातगति द्विवै नारकीचेत्तोपपातगतिना ७ भेदछै ते । रयणप्पमपुढवी नेरडयखेत्तोववायगती जाव अहेसत्तमा पुढवीनेरडयखेत्तोववा
यगती । रत्तप्रभापृथिवीनारकी चेतोपपातगति जालगे नीचे सातजीपृथिवीचेत्तोपपातगति । सेत्तं नेरडयखिन्तोव० सेकिंतं तिरिक्कजोणीयखिन्तोववा
यगती २ पंचविहा पं० तं० एगिटियतिरिक्कजोणियखिन्तोव० । ए नारकीचेत्तोपपातगति द्विवै तिर्यक्त्तेत्तोपपातगतिना ५ भेद कहेछै ते कहे एकेद्रिय
तिर्यक्त्तेत्तोपपातगति । जालगे पचेन्द्रियतिर्यक्त्तेत्तोपपातगति ए तिर्यक्त्तेत्तोपपातगति द्विवै मनुष्यत्तेत्तोपपातगतिना २ भेदछै ते कहेछै । सम्मूर्च्छिम

सैलं देवखेत्तोववायगती । सैकितं सिद्धखेत्तोववायगती ? सिद्धखेत्तोववायगती अण्णेगविहा पस्सता तंजहा—
जंबुद्दीवेदीवे जरहेरवय वासस्स सपरकं सपण्हिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबुद्दीवेदीवे चुल्लहिमवंतसिहरि
वासहरपल्लयसपरकं सपण्हिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबुद्दीवेदीवे हेमवयएरस्सवयवाससपरकं सपण्हि
दिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबुद्दीवेदीवे सद्दावइबियद्दावइवट्टेवयहुसपरकं सपण्हिदिसिं सिद्धखेत्तोववा
यगती । जंबुद्दीवेदीवे महाहिमवंतरूपिवासहरपल्लयसपरकं सपण्हिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती जंबुद्दीवेदीवे

स्य पर्वतस्य सपन्नं सम्रतिदिक् सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । लवणउमुद्रस्य सपन्नं सम्रतिदिक् सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । सातकी संकं द्वीपे पुरिमा
हुंपश्चिमाहुं मंदरस्य पर्वतस्य सपन्नं सम्रतिदिक् सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । कालोदसमुद्रे सपन्नं सम्रतिदिक् सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । पुंजरवर
द्वीपाहुं पुरिमाहुं जरतीरावत्त सपन्नं सम्रतिदिक् सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । एव वाव तुकरवर द्वीपाहुं पुरिमाहुं पश्चिमाहुं नदर पर्वत सपन्नं
सम्रतिदिक् सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । समाप्ता सिद्धच्छेत्रोपपातगतिः । समाप्ता ज्ञेत्रोपपातगतिः । अथ का सा ज्ञेत्रोपपातगतिः ? ज्ञेत्रोपपातग
ति अतुविंथा प्रज्ञप्ता तद्यथा-नैरयिक (प्रज्ञप्ति) यावद्देवज्ञेत्रोपपातगतिः अथ का सा नैरयिकज्ञेत्रोपपातगतिः ? नैरयिकज्ञेत्रोपपातगतिः

खे० २ अण्णेगविहा पं० त० । भवनपतिदेवच्छेत्रोपपातगति जालगै वैमानिक ए देवच्छेत्रोपपातगति द्विवै सिद्धच्छेत्रोपपात अनेकसेट्ठे तेकहे । जंबुद्दी
वे २ भरहेरवयवासस० खिंसपण्हिदिसिंसिद्धखेत्तोव० जंबुद्दीवे २ चुल्लहिमवंत सिहरवासहरपल्लयसपरखिंसपण्हिदिसिंसिद्धखेत्तोव० । जंबुद्दीपनामेद्वीपभर
त एरवत्त चोपच्छे सिद्धच्छेत्रोपपातगति समद्वातावस्थायै जंबुद्दीपनामेद्वीपे चुल्लहिमवंतशिखरौवधंधरपर्वतसत्तलै चउपखेर सिद्धच्छेत्रोपपात । जंबुद्दी
वे २ हेमवयएरवयवासस० खिंसपण्हिदिसिंसिद्धखेत्तोव० जंबुद्दीवे सद्दावइबियद्दावइवट्टेवयहुस० खिंसपण्हिदिसिंसिद्धखेत्तोव० । जंबुद्दीपनामे हेमवंत एरवत्त वध
धरने चोफेर सिद्धच्छेत्रोपपात जंबुद्दीपनामेद्वीप गज्जापाती त्रिकटापाती छत्तवैतादा चोफेर सिद्धच्छेत्रोपपातगति । जंबुद्दीवे २ महाहिमवंतरूपिवासहर

हरिवासरम्मगवाससपरकं सपद्मिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबूद्वीवेदीवे गंधावइमालवंतपरितागवह
वेयहसपरकं सपद्मिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबूद्वीवेदीवे णिसहनीलवंतवासहरसपरकं सपद्मिदिसिं
सिद्धखेत्तोववायगती । जंबूद्वीवेदीवे पुल्लविदेहावरविदेहसपरकं सपद्मिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबू
द्वीवेदीवे देवकुरुउत्तररुकुसपरकं सपद्मिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । जंबूद्वीवेदीवे मंदरस्स पल्लयस्स स
परकं सपद्मिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । लवणसमुद्दस्स सपरकं सपद्मिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगती । धा

सप्तविधा प्रज्ञप्ता । एवं सिद्धवर्णा जेदो जणितथो याथैथ धोत्रोपपातगतिः स्तथैव जवोपपातगतिः । समाप्ता जवोपपातगतिः । अथ का
सा नो जवोपपातगतिः ? नो जवोपपातगति द्विविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-पुद्गल नो जवोपापतगतिश्च सिद्धनो जवोपपातगतिश्च । अथ कासा
पुद्गल नो जवोपपातगतिः पुद्गल नो जवोपपातगति यं परमाणु पुद्गलो लोकस्य पौरस्त्या चरमान्तात्या स्यात्प चरमास्त मेकसमयेन गच्छ
ति' पाश्चात्याद्वा चरमान्ता त्पौरस्त्य चरमान्तमेकसमयेन गच्छति' दाक्षिणात्याद्वा चरमान्ता दोक्षरं चरमान्तमेकसमयेन गच्छति, एवं मी
तरदाक्षिणात्वं यावदधः स्यादुपरितन । समाप्ता पुद्गलनो जवोपपातगतिः । अथ का सा सिद्धनो जवोपपातगतिः ? सिद्धनो जवोपपातग

पञ्चपसंखिं सपद्मिदिसिं सिद्धखे० जंबूद्वीवे २ हरिवासरम्मगवाससपसंखिं सपद्मिदिसिं सिद्धखे० । जंबूद्वीपनामैहोपे महाहिमवंत रूप्य वर्षधर पर्वत चीफे
र सिद्धजे भोपपातगति जंबूद्वीपनामैहोपे हरिवर्ष रम्यवर्षना चीफेर सिद्धजे भोपपातगति । जंबूद्वीवे २ गंधलावतोमानवतिपरिता यवइवेयष्टसपखिं
सपद्मिदिसिं सिद्धखे० । जंबूद्वीपधीपे गंधलावतो मानवत वृत्तवैताडाने चीफेर सिद्धजे भोपपातगति । जंबूद्वीवे २ णिसहनीलवंतवासहरपञ्चयसपखिं
सपद्मिदिसिं सिद्धखे० जंबूद्वीवे २ पुल्लविदेहावरविदेहसपखिं सपद्मिदिसिं सिद्धखे० । जंबूद्वीपधीपे निषधमोलवंत वर्षधरपर्वतने चीफेर सिद्धजे भोपपातगति
जंबूद्वीपधीपे पूर्वमहाविदेहे अवरविदेहने चीफेर सिद्धजे भोपपातगति । जंबूद्वीवे २ देवकुरुउत्तररुकुसपसंखिं सपद्मिदिसिं सिद्धखे० । जंबूद्वीपधीपे देवकुरुमे

यईखंछेदीवे पुरिमछपच्छिमछमंदररस पछयस सपरकं सपछिदिसिं सिछखेत्तोववायगती । कालीयसमुद्रे
सपरकं सपछिदिसिं सिछखेत्तोववायगती । पुस्करवरदीवछे पुरिमछनरहेरवयवांससपरिकं सपछिदिसिं
सिछखेत्तोववायगती । एवं जाव पुस्करवरदीवछे पच्छिमछपुरिमछमंदरपछयसपरकं सपछिदिसिं सिछखे
त्तोववायगती । सत्तं सिछखेत्तोववायगई । सत्तं खेत्तोववायगई । संकिंतं नत्रोववायगई ? नत्रोववायगई
चउछिहा पसत्ता, तंजहा—नेरइयजाव देवजत्रोववायगती । संकिंतं नेरइयजत्रोववायगई ? नेरइयजत्रो
ववायगती सत्तविहा पसत्ता, एवं सिछबजो जेदो जाणियहो, जोचेव खेत्तोववायगतीए सोचेव नत्रोव
वायगतोए । सत्तं नत्रोववायगती । संकिंतं नोनत्रोववायगती ? नोनत्रोववायगई दुंछिहा पसत्ता तंजहा

उत्तरकुत्तनै चौफेर सिछजत्रोपपातगति । जबुदोवे २ मंदरसपचयससपखिसपाडटिसिंसिछखे । जबुहापेडापे मेरुपर्वतनै चौफेर सिछजत्रोपपातगति ।
नवणसमुद्रेमपाखंसपिडिटिसिंसिछखे । धावइखउ । लवणसमुद्रे चौफेर सिछजत्रोपपातगति धातकीषउ । दीवपुरिमछपच्छिमछमंदरपचयसपखिसपि
डिटिसिंसिछखे । कालीयसमुद्रेसपखिसपिडिटिसिंसिछ । दीपे पूर्वाड पश्चिमापेमेरुपर्वतनै चौफेर सिछजत्रोपपातगति कालीदधिसमुद्रेनै चौफेर सिछज
त्रोपपातगति । पुस्करवरदीवछेपुरिमछनरहेरवयवासपखिसपिडिटिसिंसिछखे । पुस्करवरदीपे पुरिमछभरत-एरवतछेत्रचौफेर सिछजत्रोपपातगति ।
एवं जाव पुस्करवरदीवछेपछिमछमंदरपचयसपखिसपिडिटिसिंसिछखे । इस जापुस्करवरदीपे मेरुपर्वतनैचौफेर सिछजत्रोपपातगति एतले ठामे ।
सत्तं सिछखेत्तोववायगती सत्त खेत्तोववायगती से कतं भते भवोववायगती २ चउछिहा पं० तं० नेरइयम० । सिछजत्रोपपात कहिये हिवै भवोपपात
ना चारमेरे कहैछे ते नारकी भवोपपातगति । जाव देव० से कतं नेरइयभवोववायगती २ सत्तविहा पं० तं० चेवसिछबजो भाणियहो जहा खेव
गयगतीतेसेभा० । जालगे देवभवोपपातगति हिवै नारकीना भवोपपातना ७ मेरुकहैछे ते इस सिछबजो मेरुसबलाकहिया जिसजत्रोपपातगति

पुष्पलनोज्ज्वलायगती य सिद्धनोज्ज्वलायगती य । सेकितं पुष्पलनोज्ज्वलायगती ? पुष्पलनोज्ज्वलायगती जन्तं परमाणुपुष्पले लोकरूपं प्रच्छिन्नमिह चरिमन्तात् पञ्चच्छिन्नमिह चरिमन्तं एगसमएणं गच्छत् । पञ्चच्छिन्नमिह चरिमन्तात् उत्तरिह चरिमन्तं एगसमएणं गच्छत् दाहिणिह च वा चरिमन्तात् उत्तरिह चरिमन्तं एगसमएणं गच्छति । एवं उत्तरिह दाहिणिह जाव हेठिह उत्तरिह । सेतं पुष्पलनोज्ज्वलायगती । सेकितं सिद्धनोज्ज्वलायगती ? सिद्धनोज्ज्वलायगती दुविहा पयात्ता, तजहा—अणंतरसिद्धनोज्ज्वलायगती परंपरसिद्धनोज्ज्वलायगती य । सेकितं अणंतरसिद्धनोज्ज्वलायगती ? अणंतरसिद्धनोज्ज्वलायगती पन्तरसविहा पयात्ता तजहा—तित्यसिद्धअणंतरनोज्ज्वलायगती य जाव अणंगसिद्धनोज्ज्वलायगती

कहा । जाव सेतं द्रव्यमधीनवायगती २ सेकितं नो भवोवायगती २ द्रविहा पं० त० पुष्पलनो भवोवायगती सिद्धनोभ० । जिम दाभवोपपातगति फरे य भवोपपातगति द्विजे नो भवोपपातगतिना दोयमेदके ते पुष्पलनो भवोपपातगति सिद्धनोभवोपपातगति । सेकितं पुष्पलनोभ० २ जन्तं परमाणुपुष्पले लोकरूपप्रच्छिन्नमिहचरिमन्तात् पञ्चच्छिन्नमिहचरमत । द्विजे पुष्पलनो भवोपपातगतिना गेदके के परमाणुपुष्पलनो कनापनाहेदकाथो पयिमनेहेदके । एगसमएणं गच्छति पञ्चच्छिन्नमिहचरो चरमताथो पुरच्छिन्नमं चरमंत एगसमएणं गच्छति दाहिणिहचरो चरमताथो उत्तरिह चरमत । १ समगे जाय पांशमधी पूर्वनेहेदके २ समये जाय दांखणना हेदकाथो उत्तरने हेदके । एगसमएणं गच्छति एवं उत्तरिहचरो दाहिणिह उत्तरिहचरो हेठिहचरो चरिमन्तं सेतं पुष्पलनो भवोवायगती । १ समये जाय इम उत्तरना हेदकाथो दक्षिणे जाय इम हेठलाथा उपर उपरयो हेठे सर्वमिध जा यवो इम पुष्पलनो गति उपपातकही । सेकितं सिद्धनोभ० २ द्रविहा पयात्ता तजहा अणंतरमिधनोभवोवायगती परंपरसिद्धनोभवोवायगती, द्विजे सिद्धनोभवोपपातगति तेदना दोयमेदका ते हरेके अनंतरसिद्धनोभवोपपातगति १ परंपरसिद्धनोभवोपपातगति २ । सेकितं अणंतरसिद्धनो

ओववायगती । सेकितं परंपरसिद्धनोजओववायगती ? परंपरसिद्धनोजओववायगती अणुगविहा पसत्ता ।
तजहा—अपढमसमयसिद्धनोजओववायगती । दुसमयसिद्धनोजओववायगती जाव अणंतसमयसिद्धनोजवा
ववायगती । सेत्त नोजओववायगती । सेत्तं उववायगती । सेकितं विहायगती ? विहायगती सतरसवि
हा पसत्ता तंजहा—फूसमाणगती अफूसमाणगई उवसपज्जमाणगती अणुवसंपज्जमाणगती पोम्मलगती
'मंहुयतगी नावागती नयगती लायागती लायाणुवायगती लेस्सागती लेस्साणुवायगती उहिसयपविज्जगती

ति द्विविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—अनन्तरसिद्धनोजओपपातगतिः परम्परसिद्धनोजओपपातगतिश्च । अथ का सा अनन्तरसिद्धनोजओपपात
गतिः ? अनन्तरसिद्धनोजओपपातगतिः पञ्चदशविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—सीर्यंसिद्धानन्तरनोजओपपातगतिश्च यावदनेकसिद्धनोजओपपात
गतिश्च । अथ का सा परम्परसिद्धनोजओपपातगतिः ? परम्परसिद्धनोजओपपातगतिरनेकविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—अप्रथमसिद्धनोजओ
पपातगति द्विसमयसिद्धनोजओपपातगति यावदनन्तसमयसिद्धनोजओपपातगतिः । समाप्ता नोजओपपातगतिः । समाप्ता उपपातग
तिः । अथ का सा विहायोगतिः ? विहायोगतिः सप्तदशविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—स्पृशद्गतिर स्पृशद्गतिरुपसम्पद्यमानगति इनुपसम्पद्यमानग

मओववायगती २ पसरसविहा पं० तं० तित्यसिद्ध अणतरणोमओववायगती । द्विवै अनन्तरसिद्धनोजओपपातना भेद देखायेके तंजहा १५ भेदे जाण
वा ते कहेके तित्यभिह अनन्तरनोजओपपातगति । जाव अणुगविहा अणंतरणोमओववायगती सेत्तं अणंतरसिद्धणोम० सकित परंपरसिद्धणोमओववायगती २
अणुगविहा पं० तं० । जाव अनेकसिद्ध अनन्तरनोजओपपातगति २ एतले अनन्तरसिद्धनोजओपपातगति कहौ द्विवै परंपरसिद्धनोजओपपातगति
देखायेके तंजहा अनेकप्रकारे जाणवा ते कहे । अपढमसमयसिद्धणोमओववायगती एव दुसमयसिद्धणोम० जाव अणंतसमयसिद्धणोम० सेत्तं परं
परसिद्धणोम० । अपढमसमय परंपरसिद्धनोजओपपातगति इम द्वितीय समयसिद्धनोजओपपात जाव अनन्तसमयसिद्धनोजओपपातगति एत

चउपुरिसप, नवरात्रात् नवरात्रात् नवरात्रात् नवरात्रात् नवरात्रात् । साक्यं पूज्यमानगती ॥ पूज्यमानगती ॥
 यां परमाणुपोग्गले दुपदेसिए जाव अणंतपदेसियाणं स्वधाणं अन्नामन्नं फुसित्ताणगती पवत्तइ । सत्ता फूष
 माणगती । सेकित अफूसमाणगती ? अफूसमाणगती जन्त एतेसिंचेत्त अफुसित्ताणगती पवत्तइ । सेत्ते अ
 फूसमाणगती । सेकितं उवसपज्जमाणगती ? जयां जं रायंवा जुवरायवा ईसरवा तलवरंवा भाळवियंवा का
 ळवियंवा इप्पंवा सेठिंवा सेणावई वा सत्यवाह वा उवसपज्जित्ताणं गच्छति । सेत्तं उवसपज्जमाणगती ।

तिः पुद्गलगति मण्डूकगति नौगति नैपगति श्लायागति श्लापानुपातगति लैङ्घ्यागति लैङ्घ्यानुपातगत रुद्ध्यमप्रतिजक्तगत द्युतुपुद्गभाव
जक्तगति वक्तगति, पङ्क्तगतिः व्यन्धनविमोचनगतिः । अथ का सा स्पृशद्गतिः ? स्पृशद्गति यन्तरमाणुपुद्गलो द्विप्रदेशिको यावदनन्तप्रदेशिका
ना स्फुटाना मन्वोन्मं स्पृष्टा गतिः प्रवर्तते । समाप्ता स्पृशद्गतिः । अथ का सा ऽस्पृशद्गतिः ? अस्पृशद्गतिर्पदतेषा वैद्या स्पृश्य गतिः प्रवर्त
ते, समाप्ता ऽस्पृशद्गतिः । अथ का सोपसम्पद्यमानगतिः ? उपसम्पद्यमानगति यं राजानं वा श्रेष्ठिन वा मुञ्जराजात वा दंष्टर वा तलपर

ले परपरसिद्धनीभंभोपपातगति जाही । सतं । सङ्गोभ० सत उधवायगती संज्ञित विज्ञायगता २ सत्तरसावज्ञा प०त० फुलभायगता अणुनभायगता ।
एतथै सर्वसिद्धनीगतीनांभोपपात जाणिनां द्विने उपपातगतिनो अन्विकारपूर्णसंज्ञा तेद्वया १७ सेट वरेजे विने विज्ञायगतिकहेजे ते परमाण्व्या
परमाण्वे फरसीने चाले तेकरसमायगति । अवसंपन्नमायगती अणुसंपन्नमायगती पलासगती । तेद्वयो विपरीत अफरगमायगति बोजापरमाणुन
फरसीने चालेते अवसंपन्नमायगति पद्वी विपरीत अनुवसंपन्नमायगति पद्वतगति ५ । सद्गुगती पायागती नयगती छायागती छायाण्पायगती
लेखागती लेखाण्पायगती वद्दवपमिभगती । सेहकानोपरि रक्षनीने खासो तेमंडूकगति जवगति नैगमादि जमत पोषण नायानोगति छाया
गति देहनी तेद्वयो विपरीत छाया उपपातगति लेखागति छाया विपरीतलेखा उपपातभात वदेगति वद्वगतीने । अवपरिसंपन्नविभक्तगती वक्ता

सेकितं अणुवसंपज्जमाणगती ? अणुवसंपज्जमाणगती जन्तं एतेसिंचेव अण्णमन्तं अणुवसंपज्जिहाणं गच्छति । सेत्तं अणुवसंपज्जमाणगती । सेकितं पोग्गलगती ? पोग्गलगती जन्तं परमाणुपोग्गलाणं जाव अणंतपदेसियाणं खंधाणगती पवत्तइ । सेत्तं पोग्गलगती । सेकितं मंडूयगती ? मंडूयगती जन्तं मणू ए उण्णफित्ता २ गच्छति । सेत्तंमंडूयगती । सेकितं णावागती ? णावागती जन्तं णावापुह्वेतालीउ दा

वा मांठविक वा कौटुम्बिक वा इत्थ वा सेनापति वा सार्यवाह वापसम्पद्य गच्छति । समाप्तोपसम्पद्यमानगतिः । अथ का सा अनुपसम्पद्यमानगतिः ? अनुपसम्पद्यमानगति र्यदेतेपां धैवान्योन्य मनुपसम्पद्यगतिः । समाप्ता अनुपसम्पद्यमानगतिः । अथ का सा पुद्गलगतिः ? पुद्गलगति र्यत्परमाणुपुद्गलानां यावदनन्तप्रदेशिकानां स्क्रन्थानां गतिः प्रवर्तते । समाप्ता पुद्गलगतिः । अथ का सा मंडूतगतिः ? मण्डूतगति र्यन्मण्डूक उत्सृत्योत्सृत्य गच्छति । समाप्ता मण्डूकगतिः । अथ का सा नावागतिः ? नावागति र्यन्नावा पूववेताल्या दक्षिणवेतालि जलयथा

गतौ पकराति बंधणविमोयणगती सेकितं फुसमाणगती २ । ४ पुनप समकाले चालै तसं वजागतो वाकी पंका गति बांधनविचोनगति द्विवे फुसमाण गति कहैकै । जणं परमाणुपुणले दुपएसिए जाव अणंतपणसियाणं खंधाणं अणमसं फसंत्ताणगती पवत्तइ सेत्त फुसमाणगती सेकितं अफुसमाणगती २ । जे परमाणुपुद्गल वेप्रदेशौ जालगे अनंतप्रदेशीखवने अन्योन्य फरसीनेगतिकरी प्रवर्त्ते तेफुसमाणगति कहियै द्विवे अफुसमाणगति कहैकै । जखंपते सिंचेव अफुसित्ताणंगति पावंत्तइ सेत्तं अफुसमाणगती सेकित उवसंपज्जमाणगती २ । जेपरमाणुपुद्गलने अणफरयेगतिफरये तेहनीनाम अफुसमाणगती द्विवे उवसंपज्जमानतेकिम । जण रायंवा जवरायवा इंसरंवा तलवरवा माडवियंवा कोडंविशय इभिवा सोडंवा सेणावयंवा सत्यवाहवा उवसंपज्जता णं गच्छति । जे राजाने युवराज नै इस्सरनै तलाने माडवीने कोडंवीने इअने सेवने सेनापतिने सार्यवाहने वडावजीने जाय । सेत्तं उवसंपज्जमाणग ती सेकितं अणुवसंपज्जमाणगती २ । तेहनी नाम उवसंपज्जमाणगति कहिये द्विवे अणुवसंपज्जमाणगति तेकिम जे एअने अजपांडवजीने चाले तेहनी

गमनं ॥ पुनर्गमनं ॥ भाष्यकमिति यं नगच्छत्येवोत्प्लुत्य गमनं । नावागति र्येनावा मत्तानद्यादौ गमनं, नयगति र्यंनपाना नैगमादीनां स्य २
मतपोषणं अथवा यस्याना सर्वेषां परस्परसापेक्षाया प्रमाणाभाधितयस्युपवस्थापनं सा नयगति, छायागतिः छायाभग्नस्य तदुपपत्तेन वा

हिणवेतालं जलपहेणं गच्छति दाहिणवेतालं वा अवरवेतालं जलपहेणं गच्छति । सेतं नावागती । से
किंतं नयगती ? नयगती जन्मं नेगमसगहववहारउल्लुसुयसहसमजिरूढएवंभूताणं नयाणं जा गती, एहं
वा सङ्गनयावि जं डच्छंती । सेतं नयगती । सेकिंतं छायागती ? छायागती जेणं हयच्छायां वा गयच्छा
यं वा नरच्छायं वा किन्नरच्छायं वा महोरगच्छायं वा गयच्छायं वा रहच्छायं वा लक्षच्छायं वा उग्रसंपाजिता
णं गच्छति । सेतं छायागती । सेकिंतं छायाणुवायगती ? छायाणुवायगती जेणं पुरिसच्छायां एणुगच्छ

गच्छति दक्षिणवेतालं वा उपर्येतालं जलपया गच्छति । समाप्ता भावागतिः । अथ का सा नयगतिः ? नयगति र्यंनेगमसगहववहारउल्लु
सुत्रशब्दसमजिरूढैयभूतानां गयानां या गतिः, अथवा सर्वनया अपि यमिच्छन्ति । समाप्ता नयगतिः । अथ का सा छायागतिः ? छायाग
ति र्येन त्रयंछाया वा गजछाया वा नरछाया वा किन्नरछाया वा महोरगछायां वा गयच्छायां वा रहच्छायां वा लक्षच्छायां वा उग्रसंपाजिता

गति अनुसंपन्नायागति एतत्ते अनुसंपन्नायागति कदा हि वै पुनर्गमति कहिये कै । जख परमाणुपुनर्गमणं जाय अणतपएधियाण सगणगतो पव्य
तति सेतं पुनर्गमती सेकिंतं मंडूयगती । जेपरमाणुपुनर्गमणं नमत्तप्रदेशीनां मंडूयगति करी प्रवर्त्ते एतत्ते पुनर्गमति कही हि वै मंडूयगति कहिये कै । जख
मंडूयगतिगता गच्छति सेतं मंडूयगती सक्ति नावागती २ । जे मंडूयगती परिवर्त्ततो २ नै चाले तेमंडूयगति धिये नावागति कहिये कै । जख नावाय
पुनर्गमती दाहिणवेतालं जलपहेणं गच्छति दाहिणवेतालं वा अवरवेतालं जलपहेणं गच्छति सेतं नावागती सेकिंतं नयगती २ । जे नावाय
नै वलि दक्षिणवेतालं जलपहेणं गच्छति दाहिणवेतालं वा अवरवेतालं जलपहेणं गच्छति सेतं नावागती धिये नयगति कहिये कै । जख

अथ तूष्णीया परिणमन्ति' तेषामगतिरिति, तेषानुपपातगतिरिति तेषामा ननुपातोऽनुसङ्गो नैव भवति तत्रानुपपातगतिं लेश्याया
लेश्यायाऽप्युक्तानां कर्मणि यद्यी यतो वक्ष्यति-यानि लेश्याद्व्याणि पर्मादाय जीवः कालं करोति ततोऽन्यगुपजायते न अप्यलक्ष्यम्, ततोऽपी

काउलेस्स पप्प तारुवत्ताए जाव फारात्ताए परिणमति एवं काउलेस्सावि तेउलेस्सां तेउलेस्सावि पम्हलेस्सां
पम्हलेस्सावि शुक्कलेस्स पप्प तारुवत्ताए जाव परिणमति । सेतं लेस्सागती । संकित लेस्साणुवायगती ?
लेस्साणुवायगती जंलेस्साइं दवाइं परिहाडत्ता कालं करेउ तज्जेसेसु उवज्जड, तंजहा-वसहलेस्सेसुवा
जाव शुक्किल्लेस्सेसुवा । सेत्त लेस्साणुवायगती । सेकितं उद्दिस्सपविज्जत्तगती ? उद्दिस्सपविज्जत्तगती जेगं

सूयोन्नयः परिणमते यव नीललेश्या कापीतलेश्यां प्राप्य तद्रूपतया यावत्परिणमते । अथ का सा लेश्यानुपपातगतिः ? लेश्यानु
पपातगतिः यल्लेश्या पटलेश्यापि शुक्कलेश्या प्राप्य तद्रूपतया यावत्परिणमते । समाप्ता लेश्यागतिः । अथ का सा लेश्यानुपपातगतिः ? लेश्यानु
पपातगतिः यल्लेश्या द्रव्याणि पर्मादाय कालं कुर्वन्ति तद्वयेषु तप्यन्ते तत्राथा-काललक्ष्येषु यावत् शुक्कलक्ष्येषु वा । समाप्ता लेश्यानुपपातग
तिः । अथ का सा बुद्ध्यप्रविज्जत्तगतिः ? उद्दिश्यप्रविज्जत्तगतिः येना धार्यत्वो पाप्याय वा स्थविश वा प्रवर्तकं वा गतिं वा गत्यपरं वा
गतावच्छेदकं बोद्धव्यं २ गच्छति । समाप्ता उद्दिश्यप्रविज्जत्तगतिः । अथ का सा चतुःपुरुषप्रविज्जत्तगतिः ? चतुःपुरुषप्रविज्जत्तगतिः स यथा

वासफासत्ताए परिणमति सत्तं लेस्सागती संकित लेस्साणुवायगती २ । इमं कापीतलेश्या तेजोलेश्यापिण तेपल्लेश्यापामोनें शुक्कलेश्यापामोनें रूपपणे
पामोनें जालगे करणपणे परिणमे तेलेस्सागतिं द्विजे लेस्सा चपपातगतिं कथेहे । जणं लक्ष्याद्व्या परिहारत्ता कालं करेति तज्जेसेसु तवज्जति जणउ
ल्लेस्सेसुवा । जे लक्ष्याये द्रव्यमर्यादा जावकालकरे तल्लक्ष्या जपज तेज्जे ते करेहे जणलेस्सा । जाव शुक्कलेस्सा सत्तं लेश्याणुवायगती संकित उद्दिश्यप्र
विज्जत्तगती २ । जालगे शुक्कलेश्या लगे तेलेस्सानुपपात कथिये द्विजे उद्दिश्यप्रविज्जत्तगतिं कथेहे । जेण आयिरियेवा चपक्कायेवा थिरया परिणमंता गतिंवा

ति ॥ जम्बूद्वीपे २ य इरतप्रपे मेरुतपे च तयो तपरि सिद्धिं ज्ञोपमानगतिं ज्ञेयं, कय गित्या ५-मगत् प्रसिद्धिं गत नद घनाः पानां
 पूर्वापरदक्षिणोत्तररूपा. यस्मिन् सिद्धो ज्ञोपमानगतिज्ञानं, ततः सपक्ष मः प्रसिद्धिं विदितां प्राप्तेयादयो तस्मिन् न तस्मिन्निदिक् क्रिया
 विशेषण मेनत्, स्यो न जावार्थं । जम्बूद्वीपे २ जस्तेरायनप्रपयो तपरि सजांत् दिनु विदिशु य सव्यं सिद्धो ज्ञोपमानगतिं ज्ञेयं नि । यय
 शोषजूतेषु ऽपि जावनीय उपसम्पद्यमानगतिमूत्रे-जगत् जं राइयया इत्यादि ॥ राजा पृथिवीपति गुजराता राजा विष्णुकाशी राजप्रतिशरीर,
 ईश्वर अणिमाद्येद्यप्युक्त, तलवरः परतुष्टनरपतिप्रदत्तपदव्यविनूयितो राजस्थानीयः, मानधिकः विजयमन्त्र्याधिकः, कोटिस्विकः कनिषपकुटुं
 यस्वामी, इजतहंतीति दस्यो धनधान्, श्रेष्ठ-गीर्दयताध्यामिनमो ज्ञेयं दूयिती तमाग, सेनापति पदंतिनिक्षुपितगनुरादमेयतायत, ज्ञाय ॥
 हः सायनायक, नौगतिमूत्रेषु जलनायापुत्रेनालि इत्यादि ॥ वेनालिगद्वा देजीयनन्या देवानातद्व्याचो ॥ इनित्री म । पगिरिद्विरविनायां म
 ज्ञापनाटीकाया योक्तज्ञ प्रयोगपद समाप्तम् ॥ १६ ॥ तदेयमुक्तं योक्तज्ञं प्रयोगपदं सञ्जाति सप्तदशमारण्यन-प्रत्य नायनजिन
 स्वय इहानन्तरपदे प्रयोगपरिणाम उक्त सम्प्रति परिणाममाया तेष्यापरिणाम उच्यते, अय नेश्येति कः ज्ञेयं उच्यते-तिउच्यते नियते
 आत्मा कर्मणा सद्धानयेति लेइया कृतादिद्रव्यसापिष्या दात्मनः परिणामविशेषः । उत्तम-कृतादिद्रव्यसापिष्या त्परिणामोयप्रात्मनः ॥ न्नादिज
 स्वेवतत्रायं लेश्याजब्दः प्रवर्तते ॥ १ ॥ अय कानि कृतादीनि द्रव्याणि उच्यते-६८ योगेति लेइया जयति योगानावेन न जयति ततो योगेन न
 हान्वयत्यतिरेकदर्शनात्, योगनिमित्ता लेइयेति निशीयते सवत्रापि तन्निमित्तत्वनिश्चयस्यान्यथ्यतिरेकदर्शनमूनत्वात्, योगनिमित्ततायानपि वि
 कल्पद्रव्यमवतरति कि योगान्तर्गतद्रव्यरूपा योगनिमित्तकमद्रव्यरूपा च, तत्र तावद्योगनिमित्तकमद्रव्यरूपा विकल्पद्रव्यानतिक्रमात् । तयाहि यो

वा दालिमाणवा पारेवताणवा अस्कलोगवा चाराणवा तंदुयाणवा पक्काणं परिचागज्ञाणं बंधणात्तं विष्यमु

दुयाणवा पक्काणपरिचागयाचं बंधणाचो विष्यमुक्तां निचावाण्यं । प्रपरोट रायणवीर तंदुफत परमनिपाक यानेय के वेठतां वस्यतया सूकावे निचा

गतिमितकर्मरूपा सती पातिकर्मद्रव्यरूपा अघातिर्मद्रव्यरूपा न तावत् पातिकर्मद्रव्यरूपा तेषामजायेति सयोगिकेतानिनि लेश्यायाः स
 दायात्, नाप्यपातिकर्मरूपा तत्तद्द्रव्येपि अयोगिकयल्लिनि लेश्याया अजायात्, ततः परिवोच्यामयोगाकारगतो द्रव्यरूपा प्रत्येया तानिच यो
 गान्तर्गताणि द्रव्याणि यावत्कषाया स्ताव तेषामप्युद्योपयुक्तकाणि जयति, द्रव्यस्य योगान्तर्गतता न द्रव्याणां कषायोपयुक्ततासामर्थ्यं यथापि तद्द्र
 व्यस्य तस्यादि-मितप्रकोपविज्ञाया दुपलक्ष्यत मत्तात् प्रपञ्चमानः कोपां व्यक्त व्याप्राप्यपि द्रव्याणि कर्मशामुद्रय, जगतापशमादिहेतव उपलब्धगते,
 यथा ब्राह्मणीनभिप्रायावस्थापयौपशमस्य सुरापाग ज्ञानावरणादयस्य क्लमन्यथा युष्मागुक्तविधेर्कावकातां पजायते, दक्षिणोक्तं निद्रारूपदशोना
 यरणादयस्य तात्त्विक योगद्रव्याणि न जयन्ति तेन यः स्थितिपाजविज्ञापो लेश्यायज्ञा दुपचीयते आरातरे सम्यगुपपत्तो, यतः स्थितिविषया ली ना
 मानुजाग उच्यते, तस्य निमित्त कषायोदयान्तर्गतकृष्णादिलेश्या परिणामाः तेन परमार्थतः कषायस्वरूपा यव तदन्तर्गतात्वात्, यतः योगान्त

गंतद्रव्यस्य तारिकारसंश्लेषेतिनाप्या कृष्णादिजंदै जिह्वासारतन्त्रेदेन विचिताक्षोपजायन्ते, तेन यद्भवता कर्मप्रकृतिरूपा ज्ञानशर्मागार्थता ज्ञा
 ताकार्ये गन्ध भिन्नता विषयानुजागकसाङ्गुणा इति ॥ तदपि न समीचीनमेव कृष्णादिलेश्यापरिणामानामपि कषायोदयान्तर्गतता कषायस्या
 त्, तन यदुच्यते कौश प्रयोगपरिणामत्वे लेश्याना-योगपराधिपस्य विषयानुजागकसायज्ञुणा इतिवचनात्, प्रकृतिप्रदेशवन्हेतुत्वमेव स्या नक
 मंस्थितिहेतुत्वमिति तदपि न समीचीनं यथोक्तजावापरिज्ञानात्, अपिच न लेश्यास्थितिहेतवः किंतु कषायाः, लेश्यास्तु कषायोदयान्तर्गता अ
 नुजागतेतया अत एव न स्थितिविषयकविज्ञेयस्तस्य जयति तद्व्याविशेषेणेत्यानुजागप्रतिपक्षं पाकमदृश यतश्च सुनिश्चित कर्मप्रकृतिटीकादिषु
 ततः सिद्धान्तपरिज्ञानमपि न सम्यक् तेषामस्ति यदप्युक्तं-कर्मनिष्पन्नोलेया निष्पन्नरूपत्वेहि यावत्कषायोदय स्ताव निष्पन्नस्यापि सद्भावा
 त् कर्मस्थितिहेतुत्वमपि युज्यते एवेत्यादि तदप्यल्लिनि लेश्याना मनुजागयन्हेतुतया स्थितिवन्हेतुत्वायोगात्, अन्यच्च कर्मनिष्पन्न किं कर्मक

एक एत कर्मसारः न ताव त्कर्मकल्क स्तस्यासारतयोत्कृष्टानुप्रागवन्त्यहेतुत्वानुपपत्तिप्रशक्तेः कल्कोत्पत्तारो भवति असारश्च कथमुत्कृष्टानुप्रागवन्त्य
 हतुः, अथोत्कृष्टानुप्रागवन्त्यहेतवोऽपि लेख्या भवति, अथ कर्मसार इतिपक्ष स्तर्हि कस्य कर्मणः सार इति वाच्य, यथायोगमष्टानामपि चेत् अष्टा
 नामपि कर्मणा शास्त्र विपाका वर्ण्यत नच कस्यापि कर्मणो लक्ष्यारूपो विपाक उपदक्षितः ततः कथ कर्मसारपक्षमंगीकुर्महि तस्मा त्पूर्वोक्त
 एव पक्षः श्रेया नित्यङ्गीकर्तव्यः तस्य हरिजद्रसूरिप्रश्रुतिजिरापि तत्र प्रदेशेगीकृतत्वादिति, अस्मिंश्च लेख्यापदे षट् उद्देशकाः सूत्रेयप्रथमोद्देशका
 यंसङ्ग्रहाया-आहारत्यादि ॥ समः ज्ञाह्य पूर्वार्हे प्रत्येकमपि सम्बध्यते उत्तरार्द्धे प्रतिपदं साक्षा त्सम्बन्धेन स्यात्ति ततोयमर्थः-प्रथमोधिकारः
 सर्वे समाहाराः सर्वे समशरीराः सर्वे समोच्छ्वासा इति प्रश्नोपलक्षितः द्वितीयः सकर्मणो इति तृतीयः, समवर्णा इति चतुर्थः, समलेख्याका इति

क्लाणवा णिह्वाघाएणं अहे वीसाए गती पवत्तइ । संतं बंधणविमोयणगती ॥ इति पन्नावणाए पनुगपदं सम्मत्तं ॥

१६ ॥ आहारसमशरीरा उरसासे कम्म वन्त लेस्सासु । समवेदन समकिरिया समाउया चेव बोद्ध
 हा ॥ १ ॥ नेरइयाण जंत ! सव्वे समाहारा सव्वे समशरीरा सव्वे समुस्सासनिस्सासा ? गोयमा ! णोडण्ठे

वादे प्रयोगपद समाप्तम् ॥ १६ ॥ आहारसमशरीरो-च्छ्वासनिःश्वासकर्मवर्णलेख्याश्च । समवेदनाः समक्रियाः समायुषश्चैव
 बोद्धव्याः ॥ १ ॥ नेरयिका जदन्त । सर्वे समाहाराः सर्वे समशरीराः सर्वे समुच्छ्वासनिश्वासा ? गोतम । नायमर्थः समर्थः, अथ कनार्थेन

वातपणे । अडेकवासाए गतो पवत्तइ सेतं बंधणावमोयणगतो । पञ्चवणाए पप्रोगपयं ससत्त ॥ अधोगति प्रवर्त्ते तेनान्विनविमोचनगति कहिये ॥ इति
 प्रज्ञापना भगवती ना मोक्षसेपदे प्रयोग कथा ॥ १६ ॥ आहारसमशरीरा उरसासे कम्मवन्तलेमासु समवेदणसमकिरिया समाउयाचेववा
 धव्या । द्विवे सतरमे पदे सामान्यलेखा परिणाम कहिये सर्वरुनाहारोण प्रथम १ समशरीर समोच्छ्वास २ कर्मणा ३ समलेख्या ४ शरीरवर्णः ५ स
 रौप्यक्रिया ७ शरीरौप्ययुः ८ । आठ अधिकार जाणिव १ । नेरइयाण भंते सव्वे समाहारा सव्वे समशरीरा सव्वे समुच्छ्वासनिस्सासा गोयमा ।

पञ्चमः, समवेदनाका इति षष्ठः, समक्रिया इति सप्तमः, समागम इति अष्टमः, अथ लेशवापरिणामविशेषापिकारे कथममीषामर्थानां सुपन्या
सोपपत्तिः ? उच्यते-अनन्तरप्रयोगपदे दृढमुक्तं-कश्चिच्छेदो ज्ञाते । गच्छाम्यस्य इति ? गोयमा । पञ्चविधे, पञ्चोभयं ततगर्हं बध्नाक्षेयणगर्हं उच्यते
यगद् विद्यायगर्हं तस्य ज्ञासा उच्यतेयगर्हं सा तिविधा शिक्तोववायगर्हं ज्ञोववायगर्हं नोज्ञोववायगर्हं । तस्य ज्ञोववायगर्हं चतुर्विधा नैरयुज
वोववायगर्हं दयज्योववायगर्हं तिरिपलजोशियज्योववायगर्हं मगुस्सज्योववायगर्हं इति । तत्र नारकत्वादिजवत्वेनोत्पत्तानां जीवानामुपपातसम
यादारज्या दाराद्यप्यंसाभयो वश्यजावी । ततो लज्याप्रक्रमेपि तेषामुपन्याससूत्र यथोद्देश निर्देश इतिन्यायात् प्रथमं समाचारा इत्यादि प्रश्नोपल
क्षितमथाभिकारमाह-नैरइया ज्ञाते । इत्यादि ॥ प्रथमं सुगमं, जगवानाह-गोयमं त्यादि ॥ नायमर्थः समर्थः, नायमर्थोयुक्तोपपत्ति इतिज्ञा
वः, पुनः प्रथयति-संकेतकेणमित्यादि ॥ सज्ञातो यज्ञार्थः, अथकनार्थेन केनप्रयोजनेन केनप्रकारेणोतिज्ञावः, जदन्त । यद्यमुच्यते-नो नैरयिका.
सर्वं समाचारा इत्यादि, जगवानाह-गोयमंत्यादि ॥ इत्यादिपत्वं महत्त्वयापेक्षितं, तत्र जघन्यभरणपत्वंगुलासहेयजागमापत्त्वमृत्कृष्टं महत्त्व पञ्चध
नूःशतमानत्वं सेतव्यं जघधारणीयशरीरापेक्षया उत्तरवैक्रियापेक्षया तु जघन्यमल्पत्वं मज्जुलसङ्काजागमापत्त्वमितरं द्वनःसहस्रमानत्वं यतावता च
किं समञ्जरीर इत्यस्य प्रश्नस्योत्तरमुक्तं, अथ शरीरप्रश्नोद्वितीयस्यानोक्तं तत्कथमस्य प्रथमतएव निर्वचनमुक्तं ? उच्यते-शरीरविषयतानिधानेसत्या

समष्टे । से केणष्ठेणं ज्ञाते ! एवं बुद्धि-नैरइया नोसहे समाहारा जाव नोसहे. समुस्सासनिस्सासा ? गो
यमा ! नैरइया दुविहा पण्यता तंजहा-महासरीराय ज्युप्पसरीराय । तत्पणं जेते महासरीरा तेषं वज्जतराए

जदन्त । एवमुच्यते-नैरयिका नो सर्वं समाहारा याव नो सर्वं समुच्छासनि शासाः ? गीतम । नैरयिका द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-महाज्ञ

नारकीने जेभगवन् सर्वने समआहारावे सर्वसरीया शरीरइये सर्वने सरीयो स्वासोस्सासइये गीतम । आइणइममडे सकेणइये भते ए० चोराया पो
सव्वे समाहारा जाव सव्वे नो समुच्छासनिस्सासा गोयमा । ए अर्थं समर्थनहो तेजिम भगवन् नारकीने सवेसम आहार जावरी निस्सास गीतम ।

हारीच्छासयो वैषम्यं सुप्रतिपादितं जवति द्वितीयस्यानोक्तस्यापि शरीरप्रश्नस्य प्रथमनिर्वचनमुक्तं इदानीं आहारोच्छासयो निर्वचनमाह-तत्पण
मित्यादि ॥ तत्राल्पशरीरमहाशरीररूपराशिद्वयमध्ये, यमितिवाक्यालकृतौ, ये यतो महाशरीरा स्ते तदपेक्षया बहुतरान् पुद्गलान् आहारयति
महाशरीरत्वादेव दृश्यते हिलोके वृहच्छरीरो ब्रह्माशी यथा हस्ती, अल्पशरीरो उत्पन्नोजी ज्ञाशकवत्, बाहुल्यापेक्षचद मुदाहरण मुपन्यस्यते, अ
न्यथा कोपि वृहच्छरीरोप्यल्पमश्नाति कश्चि दल्पशरीरोपि भूरिजुक्ते तथाविधमनुष्यवत्, नारकाः पुन रूपपातादिसद्वद्यानुज्ञावा दन्यश्वासहेद्यो
दयवर्तितत्वा देकान्तेन यथा महाशरीरा दु खिता स्तीव्राहारान्निलापाश्च जवति तदा नियमा द्वहुतरान् पुद्गलाना हारयन्ति, तथा बहुतरान्
पुद्गलान् परिणामयन्ति आहारपुद्गलानुसारित्वा त्परिणामस्य, परिणामश्चापृष्टो प्याहारकार्यमित्युक्तः, तथा बहुतराण्युगले उस्ससन्तिइति ॥ व

पोग्गले आहारति वज्रतराए पोग्गले परिणामन्ति वज्रतराए पोग्गले उस्ससन्ति वज्रतराए पोग्गले नीससं
ति अन्निरुक्कणं आहारन्ति अन्निरुक्कणं परिणामन्ति अन्निरुक्कणं ऊससन्ति अन्निरुक्कणं नीससन्ति । तत्पणं जेते
अप्पसरीरा तेणं अप्पतराए पोग्गले आहारन्ति अप्पतराए पोग्गले परिणामन्ति अप्पतराए पोग्गले ऊस

रीराश्चाल्पशरीराश्च । तत्र ये महाशरीरा स्ते बहुतरा न्पुद्गलानाहारयन्ति, बहुतरा न्पुद्गला न्परिणामयन्ति, बहुतरान्पुद्गलानुच्छसन्ति, ब
हुतरान्पुद्गला निःस्वसन्ति, अजीर्णमाहारयन्ति, अजीर्णं परिणामयन्ति, अजीर्णमुच्छसन्ति, अजीर्ण निःस्वसन्ति । तत्र ये उत्पशरीरा

नेरइया इतिहा प० तं० महासरीराय अप्पसरीराय तत्पणं जेते महासरीरा तेण बहुतराए पुगले आहारैति । नारकीना टोयमेद तेकहैके १ महाश
रीरी १ दूजा अल्पशरीरी २ तिहा जेमहाशरीरी तेवणापुद्गल आहारै । बहुतराए पुगले परिणमति बहुतराए पुगले ऊससन्ति बहुतराए पुगलेनीससं
ति अभिक्खणं आहारैति । वणापुद्गलनै परिणमै वणापुद्गलनै उस्सासै वणापुद्गलनै निस्स सै वार २ आहारै । अभिक्खणं परिणमति अभिक्खणं ऊससन्ति
अभिक्खण नीससन्ति तत्पणं जेते अप्पसरीरा । वार २ परिणमै वार २ उस्सासै वार २ निस्सासै तिहां जे अल्पशरीरी । तेणं अप्पतराए पुगले आहारैति

दुष्टान् पुद्गलान् उच्छ्वासतया यजन्ति ॥ नीससंतिइति ॥ निःश्वासतया सुष्यति महार्थरीरत्वादेव दृश्यन्तेहि बृहच्चरीरा स्तब्धातीयेतरपेक्षया च
 बृहच्चानिश्वासा इति, दुष्किंसा अपि तथैव दुःखिताश्च नारका इति पादास्कस्यैव कालकृत वैशम्यमाह-अजिक्खमितीति ॥ अजिक्ख पोनः
 पुण्येनाहारयन्ति ये यतो महाशरीरा स्ते तदपेक्षया शीघ्रं तदाहारग्रहणस्वभावा इत्यर्थः, अजिक्खमुच्छ्वासन्ति अजिक्खा निःश्वासति महाशरीरत्वे
 न दुःखिततरत्वा दनवरतमुच्छ्वासादिविक्रवन्तीतिज्ञावः ॥ तत्थण जत । इत्यादि ॥ जेत इति ॥ इहापीत्येतावतैवाशंसिहो ये ते इति उच्यते तद्वा
 पासाग्रमेव अल्पशरीरा स्तेऽल्पतरान् पुद्गलानाहारयन्ति ये यतोऽल्पशरीरा स्ते तदाहरणीयपुद्गलापेक्षया अल्पतरान् पुद्गला नाहारयन्तीति अ
 ल्पशरीरत्वादवेति ज्ञावार्थः, पाहच्च आहारयति इति ॥ कदाचिदाहारयन्ति कदाचिन्ना हारयन्ति महाशरीराहारग्रहणान्तरालापेक्षया बहुतर
 कालान्तरयेत्यर्थः, ॥ पाहच्च ऊससंति पाहच्च नीससति ॥ एतेऽल्पशरीरत्वेनैव महाशरीरापेक्षया अल्पदुःखत्वा दाहच-कद-चित्त्वान्तरमित्यर्थः,

संति अप्पतराए 'पोग्गले नीससंति आहच्च आहारयन्ति आहच्च परिणामंति आहच्च ऊससंति आहच्च नीस
 संति से तंण्ठेणं' गीयमा ! एवं बुच्चइ-नेरइया नोसह्वे समाहारा नोसह्वे समसरीरा नोसह्वे समुस्सासनीसा

स्तेऽल्पतरान्पुद्गलानाहारयन्ति, अल्पतरान्पुद्गला परिणामयन्ति । अल्पतरान्पुद्गलानुच्छ्वासन्ति, अल्पतरानिश्वासन्ति, कदाचिदाहारयन्ति, क

अप्पतराए पोग्गले परिणमति अप्पतराएपुग्ले नीससति । ते अल्पपुद्गलाने अल्पतरपुद्गलाने परिणमाने 'अल्पतरपुद्गल उक्खसे' अल्पतरपुद्गलनिक्खसे । पाहच्च
 परिणमेति आहच्च आहारेति आहच्च ऊससंति पाहच्च नीससंति सेतेण्ठेण पं गोतमा । वार २ परिणमे वार २ आहारं वार २ निक्खसे वार २ निक्खसे
 तमाठे इमं अहो गीतम । नेरइया नो सव्वेसमाहार नो सव्वेसमाशरीरा नो सव्वेसमसरा सत्तिस्सासा नेरइयाणं भते सव्वेसमकम्मा गीयमा । नारकी
 मघला समाहारनही समशरीरो उक्खासनिक्खास नही नारकीने विपे भगवन् सर्वेने सरोपाकमं गीतमा, णोइणं सेकेण्ठेणं भंते पं नेरइया नी सव्वे
 समकम्मा गीयमा नेरइया दुविहा पं तं पुण्योवणगाय पच्छोवणगाय । ए अर्थसमर्थनही तेकिम नारकीने मघला समकमं गीतम नारकीना शीय

उच्छ्वासादिकुर्वन्तीतिज्ञावः, अथवा अपर्याप्तिकालेऽल्पशरीराः संतो लोमाहारापेक्षया नाहारयन्ति उच्छ्वासपर्याप्तकत्वेन नवोच्छ्वासंति अन्यदा वा
हारन्ति उच्छ्वासंति चेत्यत आह-आहश्च आहारयन्ति आहश्च कससन्तीत्युक्तं ॥ संस्पृष्टाणामित्यादि ॥ निगमनवाक्यं सुगम, सम्प्रतिसमकर्तृत्वाधिका
रमाह-नेरइयाणमित्यादि ॥ पुहोववन्नगाय पच्छोववन्नगाय इति ॥ पूर्वं प्रथममुपपन्नाः पूर्वोत्पन्ना स्तंयव स्वाधिकः क इति प्रत्ययविधानाः पू
र्वोत्पन्नका एवं पश्चादुत्पन्नका स्तत्र पूर्वोत्पन्नपश्चादुत्पन्नानां मध्ये ये पूर्वोत्पन्ना स्ते नरकायु नरकगत्यसातवेदनीयादिक प्रज्ञत निर्जीणमरुप विद्य

सा । नेरइयाणं जन्ते ! सहे समकम्मा ? गोयमा ! नो इण्ठे समठे । केण्ठेणं जन्ते ! एवं बुच्चइ-णेरइया
नोसहे समकम्मा ? गोयमा ! नेरइया दुविहा पसत्ता तंजहा-पुहोववन्नगाय पच्छोववन्नगाय । तत्थणं जेते
पुहोववन्नगा तेणं णप्पकम्मतरागा । तत्थणं जेते पच्छोववन्नगा तेणं महाकम्मतरागा से तंण्ठेणं गोय
मा ! एवं बुच्चइ-णेरइया नो सहे समकम्मा । नेरइयाणं जन्ते ! सहे समवन्नगा ? णो इण्ठे समठे । से के

दाचित्परिणामयन्ति कदाचिदुच्छ्वासन्ति कदाचिन्निश्चसन्ति तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-नेरयिका नो सर्वे समाहारा नो सर्वे समशरीरा
नो सर्वे समुच्छ्वासनिश्वासाः । नेरयिका जदन्त । सर्वे समकर्माणाः ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । अथ केनार्थेन जदन्त ! एवमुच्यते-नेरयिका
नो सर्वे समकर्माणाः ? गौतम । नेरयिका द्विविधाः प्रज्ञतास्तथथा-पूर्वोत्पन्नका थ पश्चादुत्पन्नकाश्च । तत्र ये पूर्वोत्पन्नका स्ते ऽल्पतरकाः, त
त्र ये पश्चादुत्पन्नका स्ते महत्कर्मतरका स्तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-नेरयिका नो सर्वे समकर्माणाः । नेरयिका जदन्त । सर्वे समवर्णाः ?

भेदकै तेकहैकै पहिलाना जपनापछैलाना जपना । तत्थणं जेसे पुहोववन्नगा तेण णप्पकम्मतरागा तत्थणं जेसे पच्छोववन्नगा तेणं महाकम्मतरागा सेते
ण्ठेणं गोयमा । तिहा जे पहिलाना जपना तेहने थोड, कर्महुवे अल्पादि भोगवतामाटे तिहां जेपकैजपना तेहने महाकर्मतरा भोगववाथके तिणवा
सै गौतम इम कह्यो । नेरइयां नो सर्वेसमकम्मा नेरइयाण भंते सर्वेसमवन्ना गोयमा णोऽण० सेकेण्ठेणं भंते ए० नेरइया नो सर्वेसमवन्ना गोयमा ।

ते इत्यल्पकर्मतरका इतरेतद्विपर्यात्ममहाकर्मतरका, एतच्च समानस्थितिका ये नारका स्तानधिकृत्य प्रणीतमवसेयं। अन्यथाहि रत्नप्रज्ञायामुत्कृ-
ष्टस्थितं नारकस्य बहुन्यायुषि लयमित पत्योपमाविशेषोवतिष्ठते तस्यामेव रत्नप्रज्ञाया द्वावर्षसहस्रस्थितिनारकोन्य कश्चिदुत्पन्नः स किं प्रागुत्प-
न्न पत्योपमावशेषायुष नारकमपेक्ष्य वक्तुं शक्यो यथा महाकर्मैति, वगंसूत्रे विशुद्धवर्णतरका इति विशुद्धतरवर्णा इत्यर्थः, कथमिति चे दुच्यते-
इह यस्मान्नैरयिकाणा मप्रशस्तवर्णनामकर्मणो ऽनुजस्तीग्रोनुजागोदयो जवापेक्ष स्थाचोक्त-कालजवखेत्तवेकस्यो उदउसविवागअविवागो। नन्वा-
युषि तत्र जवविपाकान्युक्तानि तत्कथमप्रशस्तवर्णनामकर्मण उदयो जवापेक्ष्यो वक्ष्यते? सत्यमेतत् तथाप्यसौ वर्णनामकर्मणो प्रशस्तस्योदयस्तीव्रा-
नुजागो भ्रुवश्च जवापेक्ष, पूर्वाचार्ये अंबुदत, स पूर्वोत्पन्ने, प्रज्जतो निर्जणः स्तोकां शोधोवतिष्ठति पुद्गलविपाकि च वर्णनामतेतत्पूर्वोत्पन्ना विशु-

णठेणं नेरइया नो सहे समवन्तगा? गोयमा! नेरइया दुबिहा पसत्ता, तजहा-पुब्बोववन्तगाय पच्छोवव-
न्तगाय। तत्थणं जेते पुब्बोववन्तगा तेणं विसुद्धवन्ततरागा। तत्थणं जेते पच्छोववन्तगा तेणं अविमुद्धव-
न्ततरागा से तेणठेणं गोयमा! एवं बुद्धइ-णेरइया नो सहे समवन्ता, एवं जहेव वन्तेण जणिया तहेव

गौतम। नायमर्थः समर्थः। अथ केनार्थेनैवमुच्यते-नैरयिकाः सर्वे नैव समवर्णाः? गौतम। नैरयिका द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-पूर्वोत्पन्ना
श्च पश्चादुत्पन्नाश्च। तत्र ये पूर्वोत्पन्ना स्ते विशुद्धतराः। तत्र ये पश्चादुत्पन्ना स्ते ऽविशुद्धतरा स्तेनार्थेन गौतम। एवमुच्यते-नैरयिका

नारकीनहो सघलासकमी नारकी सघलासमवर्णहुवै गौतम नहो ए अर्थं समर्थं ते किम भगवन् इम कहै नारकी समवर्ण नहो गौतम। नेरइया दमि
हा पं० तं० पुब्बोववन्तगाय पच्छोववन्तगाय तत्थणं जेते पुब्बोववन्तगाय तेणं विसुद्धवन्ततरागा। नारकी ये भेट ते कहैछे पहिलाना जपना पछैना जप-
ना तिहा जे पहिलाना जपना तेने विशुद्धवर्णहुवै प्रशस्तवर्णनाम कहो उदयभयापेचार्ये। तत्थणं जेते पत्योववन्तगा तेण अविमुद्धवन्ततरागा सेतेणेहेण
गोयमा ए० नेरइया नो सहेसमवन्ता एवं जहेव वन्ते मरिया। तिहा जे पछै जपना तेहनो अविशुद्धवर्णतरहुवै ते माटे इम हे गौतम नारकी नहो सघ

दुतरवर्णाः पश्चादुत्पन्नेस्तु नाद्यापि प्रभूतो निर्जीर्ण इति अविशुद्धतरवर्णाः एतदपि समानस्थितिनैरयिकविषयमवश्येय मन्यथा पूर्वोक्तरीत्या 'व्यभि
चारसम्भवात् ॥ एवं जह्व वन्तं जगिया इत्यादि ॥ स्वमुक्तन प्रकारेण यथैव वर्णं जगिता तथैव लेश्यास्तपि वक्तव्या तद्यथा-नेरइयाण जते ।
सखे समवेदना ? गोयमा । णो इण्ठ समठे इत्यादि ॥ सुगमचैत नवर पूर्वोत्पन्ना विशुद्धलेश्या मंसा त्पूर्वोत्पन्ने प्रभूतान्यप्रज्ञस्तलेश्याद्व्या एय
नुज्जुष ह्य नीतानि तस्मा ते विशुद्धलेश्या इतरे पश्चादुत्पन्नतया विपर्ययादविशुद्धलेश्याः, एतदपि लेश्यासूत्र समानस्थितिकनैरयिकापेदा मवसे
य, समवेदनपदीपलक्षितार्थाधिकारप्रतिपादनार्थं माह-नेरइयाण जन्ते । इत्यादि ॥ समवेदना समानपीठा ॥ सन्निज्जुयाय इति ॥ सज्जिनः सज्जि
पञ्चन्द्रिया संतो भूताः नारकत्वं गताः सज्जिभूताः ते महावेदना स्तीग्राशुजाध्यवसायेनाशुजतरकर्मबन्धनन महानरकपू त्यादात्, असज्जिनो ऽ
सज्जिपञ्चन्द्रिया सन्तो जूताः, असज्जिनो हि पतच्छपि गतिषू त्यद्यन्त तद्योगामु बन्धसज्जवात्, तथाचो क्तं-कश्चिद्विहेण जते । असन्नि आत्

लेस्सासु विसुद्धलेस्सतरागा अविशुद्धलेस्सतरागाय ज्ञाणियह्वा । णेरइयाणं जन्ते ! सखे समवेदना ? गोयमा !
णो इण्ठे समठे । से केणठेणं जन्ते ! एवं बुद्ध-णेरइया नोराखे समवेदना ? गोयमा ! णेरइया दुविहा
पसत्ता तंजहा-सन्नीभूयाय असन्नीज्जुयाय । तत्थणं जेते सन्नीज्जुया तेणं महावेदणतरागा तत्थणं जेते अ

नो सर्वे समवर्णाः, एव यथैव वर्णेन जगितास्तथैव लेश्यासु अपि विशुद्धतरा अविशुद्धतरा य जगितव्याः । नैरयिका जहन्ता । सर्वे समवे
दनाः ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । अथ कनार्थेन जदत्त । एवमुच्यते-नैरयिका नो सर्वे समवेदनाः ? गौतम । नैरयिका द्विविधा प्रज्ञप्ता

ता समवर्ण सरोषे वण्णं हो इम जिम वर्णकहै । तडेलेसासु विमुद्धलेस्सतरागा अविशुद्धलेस्सतरागाभा० नेरइयाणं भन्ते सखे समवेदना गोयमा । तिम
लेश्यापिण कहिवो इम विशुद्धलेश्या अविशुद्धलेश्या कहिवो नारकीमघलाने भगवन् सरोषी वेदनाहुवे गौतम । णो इण्ठं संकोठेण भन्ते ए० नेरइया
नो सखेसमवेदना गोयमा । नहो ए अर्थ समर्थ है भगवन् तकिम इम कह्या नारकीने नहो सरोषी वेदना गौतम । नेरइया दुविहा प० तं० सर्वं भूया

आते गोयमा वधुहिने गमनि आउय पलते तजहा-नेरडय प्रसन्निभाउय तिरिक्सजीणिगअसन्निभाउय मनुस्सदेव असन्निभाउय प्रति ॥ तन देवे
 पु नैरयिकपु गम-सायुषो जघन्यस्थितिदशार्पसहस्राणि' उत्कर्षतः पत्न्योपमासद्देयजाग स्तिर्यं मनुष्येण न जघन्यतो जामुत्तुर्न मृत्कर्षतः पत्न्यो
 पमासद्देयजाग यमजा सज्जिनः सतो ये नरकपू रपद्यन्ते ते ऽतितीव्राशुजाप्यवसायाजावात्' रवप्रजाया मनतितीव्रवेदनेण नरकपू रपद्यन्ते, अ
 रपस्थितिका ऐ त्पहवेदना । अथवा सज्जिज्जुताः पर्याप्तकीभूता स्ते महावेदना पर्याप्तत्वादेव असज्जिन इत्व रपवेदना अपर्याप्ततया प्रायो वेदना
 या प्रमाणावात्, यदि वा ॥ सज्जिज्जुता ॥ सज्जा सम्यग्दञ्जन सा यथा मस्तीति सज्जिन' सज्जिनोभूता याता सज्जिभूता सज्जित्व प्राप्ता इत्यथ,
 ते महावेदना स्तेपा हि यथावस्थितपूर्वकृतकमंविपाक मनुस्सरता सज्जो मज्जु ससकट सिद्ध मस्साक भावतित्त, नकतो जगदहंरप्रणीतः सकलदुः

सन्तीज्जुता तेण अण्णवेदणतरागा से तेणठेण गोयमा ! एवं बुद्ध-णेरडया नांसह्वे समवेयणा । णेरडयाणं जं
 ते ! सह्वे समकिरिया ? गोयमा ! णो इणठे समठे । से केणठेण एव बुद्ध-नेरडया नो सह्वे समकिरिया
 गोयमा ! नेरडया तिविहा पणत्ता, तंजहा-सम्मदिठी मिच्छादिठी सग्गामिच्छादिठी, तत्थणं जेते सम्माहि

स्तथया-सज्जिज्जुतायासज्जिज्जुता ह्य । तत्र ये सज्जिज्जुता स्ते महावेदनतराका, तत्रा ऽमज्जिज्जुता स्ते अरपवेदनतराका तत्तेनार्थेन गीत
 म । यव मुच्यत-नेरयिका नैव सर्व समवेदनाः । नेरयिका जदन्त । सर्वे समक्रियाः ? गीतग । नाधमर्थः समर्थः । अथ केनार्थेन जदन्त ।

य असन्नीभवाय तत्थण जेसे सन्नीभूया । नारकीना दोशीट तेकिम सन्नीयो ऊपना ते सन्नीभन असन्नीयो ऊपना त असन्नीभून निहा जं सन्नीभून ते म
 हावेदनाना धनीहे । तर्ण महावेयणतरागा तत्थण जेसे असन्नीभूया तंथ पण वेयणतरागा सेतण्डेण गो०ण० । तेइने वेदना तिहा जे असन्नीभून तेइन
 थोवावेदना तेमाटे गीतम इम कहो । नेरडया नो सव्वे समवेयणा एवं नेरडयाणं भते सव्वे समकिरिया गो० । नारकी नही सर्व शरीरोवेदना इम ना
 रकीने भगवन् सन्ने सरीरोनिया गीतम । णो इण० सकेण्डेण भते ए० नेरडया णो सव्वे समकिरिया गोयमा नेरडया तिविहा प०तं । ए नही अर्थ

खल्वयं करोति विषमविषयपरिजोगविप्रलब्धवेतोऽङ्गि दुर्म इत्येवं महदुःखं मनस्यु पजायते ततो महावेदना, असंज्ञिनस्तु मिथ्यादृष्टयः ते तु स्वरुत कर्मफल मिदं मित्येव न जानते अजाना आ नुपतप्तमानसा अल्पवदना इति, अधुना समकिरिया इत्यधिकार विज्ञावयिषु राह-नेरडयाणं भं ते । सद्ये समकिरिया इत्यादि ॥ समा स्तुत्याः क्रिया कर्म निबन्धनजूता आरम्भिक्यादिका येषां ते समक्रियाः ॥ चत्वारि याउ कज्जति । क्रियते कर्मकत्तरि प्रयोग स्तन ज्वंती त्वर्थ , आरजः पृथिव्याद्युपमर्दनं सप्रयोजन कारण यस्याः सा आरंजिकी ॥ पारिगहियति ॥ परिग्रहो धर्माप करणवजं वस्तुस्वीकारो धर्मापकरणमूर्च्छां च सप्रयोजन यस्याः सा पारिग्रहिकी ॥ मायावत्तिया इति ॥ माया अनार्जव मुपलक्षणत्वात् क्रोधादि रपि च सप्रत्ययकारणं यस्याः सा मायाप्रत्यया ॥ अपचक्खाणकिरिया इति ॥ अप्रत्याख्यानं निवृत्त्यज्ञावेन क्रिया कर्मवन्धकारणं अप्रत्याख्यान

ही तेषिणं चत्वारि किरियानु कज्जति, तंजहा—आरंजिया पारिगहिया मायावत्तिया अपचक्खाणकिरिया, तत्थणं जेते मिच्छादिही जे सम्मा मिच्छादिही तेषिणं नियमानु पंचकिरियानु कज्जति, तंजहा—आरंजिया पारिगहिया मायावत्तिया अपचक्खाणकिरिया मिच्छादंसणवत्तिया से तेण्हेणं गोयमा ! एवं बुद्धि—णेरड

एवमुच्यते—नैरयिका नो सर्वे समक्रियाः १ गौतम । नैरयिका स्त्रिविधाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—सम्यग्दृष्टिनो मिथ्यादृष्टिनः । तत्र यः सम्यग्दृष्टिनः स्तेषां चतस्रः क्रिया जवन्ति तद्यथा—आरम्भिकी पारिग्रहिकी मायाप्रत्यया उप्रत्याख्यानक्रिया । तत्र ये मिथ्यादृष्टिनः सस्यद्भिथ्यादृष्टिनः स्ते नियमात्पञ्च क्रियाः कुर्वन्ति तद्यथा—आरम्भिकी पारिग्रहिकी मायाप्रत्यया उप्रत्याख्यानक्रिया मिथ्यादृष्टानप्रत्यया स्तते

समथ ते किम भगवन् इमकहै नारकीमघला सरोषौ क्रिया नहौ गौतम नारकीना तौन भेदके ते कहैके । सम्मादिही मिच्छादिही सम्म मिच्छदिही तत्थणं जेसे सम्मादिहा तमिणं चत्वारि किरियाओ कज्जति तं० । सम्यग्दृष्टि १ मिथ्यादृष्टि २ सम्यग्मिथ्यादृष्टि तिहा ज सम्यक्कदृष्टि तेहने ४ क्रियाने । आरम्भिया पारिगहिया मायावत्तिया अपचक्खाणकिरियाओ कज्जति तत्थणं जेसे मिच्छादिही तमिण पंचकिरियाओ कज्जति तं० । आरम्भिकी पारिग्रहिकी माया

क्रिये ति ॥ नियमयापदति ॥ नैरयतिको नियता इत्यर्थः, नावयगं जाविस्थात्, सम्यग्दृष्टीनां त्व नियता संयतादिषु व्यञ्जितारात् ॥ मिथ्यादस्य
यति यति ॥ मिथ्यादर्शनं प्रत्ययः कारणं यस्याः सा मिथ्यादर्शनप्रत्यया नतु मिथ्यात्वाविरतिरुपाययोगा, कर्मबन्धहतव इति प्रसिद्धं रिप त्वा
रजिकावय स्ते निहिता इति । कथं न विरोधः ? उच्यते-इहार्थपरिग्रहशब्दाभ्या योगः परिगृहीतो योगाना तदूपत्वात्, ओषपदेस्तु ओषबन्ध
इत्येव इत्यदोषः, सत्ये समावया इत्यादेः प्रकृत्य या निर्वचनजङ्गी त आवनाक्रियते नियमदशवर्षसहस्रप्रमाणायुषा युगं, धो तपना इति प्रथ
मजङ्गः ॥ १ ॥ तेन दशवर्षसहस्रस्थितिषु नरकं कं प्रथमतः सुताया पर पद्या दिति द्वितीयः ॥ २ ॥ अन्ये विषम मायु निबद्धं केशि दशवर्षस
हस्रस्थितिषु केशि न पञ्चदशवर्षसहस्रस्थितिषु त्पतिः पुन भुंगपादिति तृतीयः ॥ ३ ॥ केषि तसागरोपमस्थितयः कंचित्तु दशवर्षसहस्रस्थितयः

या नोसल्ले समकिरिया । णेरइयाणं जंते ! सल्ले समाउया समोववन्तगा ? गोयमा ! णो डण्ठे समठे । स
केणठेणं जंते ! एवं बुद्धइ ? गोयमा ! णेरइया चउल्लिहा पमात्ता, तंजहा-अत्येगइया समाउया समोवव
न्तगा अत्येगइया समाउया विसमोववन्तगा अत्येगतिया विसमाउया समोववन्तगा अत्येगतिया विसमा

नार्थेन गी० । एवमुच्यते नैरयिका नैव सर्वे समक्रियाः । नैरयिका ज० । सर्वे समागुपः समोपपन्नकाः । गी० । नायमर्थः समर्थः, अथ कनार्थेन
जदन्त । एवमुच्यते ? गीतम । नैरयिका शतुर्विधाः प्रथमा साध्या-सके कंनन समागुपः समोत्पन्नकाः, कंचन समागुपो विषमोत्पन्नकाः,
कंचन विषमागुपो विषमोत्पन्नकाः, कंचन विषमागुपः समोत्पन्नका एतेनार्थेन गीतम । एवमुच्यते नैरयिका ना सर्वे समागुपो नो सर्वे स

वर्तन्ते अपत्त्याभ्यानको क्रिया ७ ४ प्रकारे तिहा जे मिथ्यादृष्टि नारको तहने ५ क्रिया करको त कह्यो । पारंगीना जान मिथ्यादस्ययतिवा एवं स
या, मिथ्यादृष्टि पंचाद्विरिया कण्ठानि सेतेणुषं गायमा ७० । पारंगी जानगे मिथ्यादयंन प्रत्ययको समजोज प्रकारे सम्यग्मिथ्यादृष्टि नारकापिण
५ क्रियाकरे तिहायस्यो हे गीतम ६३ कह्यो । नैरयिया सब्बे समकिरिया नैरय्याणं जंते सत्ये समाउया समोववन्तगा गोयमा । नारको सचत्ताद सरोपा

उया विसमोववन्नगा एएणं अण्ठेणं गोयमा ! एवं बुद्धं—नेरइया नोसह्वे समाउया नोसह्वे समोववन्नगा
असुरकुमाराणं जंतं ! सह्वे समाहारा सोचेव पुच्छा, गोयमा ! णो इण्ठे समठे जहा नेरइया । असुरकुमा
राणं जंतं ! सह्वे समकम्मा ? गोयमा ! णो इण्ठे समठे । से केण्ठेणं जंतं ! एवं बुद्धं—गोयमा ! असुरकु
मारा दुबिहा पसुत्ता, तंजहा—पुहोववन्नगाय पच्छोववन्नगाय, तत्थणं जेते पुहोववन्नगा तेणं महाकम्म

मोत्पन्नकाः । असुरकुमारा जदन्त ! सर्वे समाहाराः सा खैव पृच्छा, गौतम । नायमर्थः समर्थो यथा नेरयिकाः । असुरकुमारा जदन्त ! सर्वे
समकर्माणः ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते ? गौतम । असुरकुमारा द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा—पूर्वोत्पन्न
काश्च पश्चादुत्पन्नकाश्च । तत्र ये पूर्वोत्पन्नका स्ते महाकर्मतराकाः, तत्र य पश्चादुत्पन्नका स्ते उपकर्मतराका स्तत्तेनार्थे नैव मुच्यते—असुरकु

क्रिया नकरै हिर्वे नारकी भगवन् सवलाइ सरीषे आउपेइवै सायथकां ऊपजे गौतम । णो इण्ठे समठे सेकेण्डु णं भते ए० नेरइया नोसह्वे समाउया
गोयमा नेरइया चउव्विहा पं० त० । नही ए अर्थं समर्थं ते स्यामाटे भगवन् इम कह्यो जे नारकी सवला सरीषे आउपे नही गौतम नारकी ४ प्रकारे
कह्यो ते कहैहै । अत्येगइया समाउया समोववन्नगा अत्ये० समाउया विसमोववन्नगा । केतला एक १० हजारने आउपे साथै ऊपना ए प्रथमभांगी १
केतला एक १० हजारने आउपे अने १ पहिली ऊपने एक पछे ऊपना बीजो भांगी २ । अत्ये० विसमाउया समोववन्नगा अत्ये० विसमाउया विस-
मोववन्नगा सेतेण्डु णं गोयमा ए० । केतला एकने विषमायु एकने १० हजारनी स्थिति एकने १५ हजारनी स्थिति ए तौजो भांगी ३ एवं केतलाने
सागरीपमनी स्थिति केतलाने १० हजारनी स्थिति अने एक प्रथमसमये एक बीजे समये ए ४ भांगा तेमाटे इम कह्यो हे गौतम । नेरइया नी सव्वेस
माउया नो सव्वेसमोववन्नगा असुरकुमाराणं भंते सव्वे समाहारा सोचेव पुच्छा गो० । नारकी सरीषो आउपानही सायथकी पिण न ऊपजे असुर
कुमारने भगवन् सवला समाहारां सर्वं प्रश्न हे गौतम । णो इण० एव जहा नेरइया तहा असुरकुमारा भा० असुरकुमाराणं भंते सव्वे समकम्मा गोय

इत्येय विषमायुषो विषम मेव धीत्यन्ता इति चतुर्थः ॥ ४ ॥ संग्रह्य सुरकुमारादिषु शारादिपदनवकं विजावयिषु रिद माह-असुरकुमाराणां जं
 ते । सद्ये समाहारा इत्यादि ॥ तत्रास्मिन् सूने नारकसूत्रमानेपि जावना विज्ञेयेण लिख्यते-असुरकुमाराणामल्पशरीरत्व जवचारणीयशरीरापेक्ष
 या जघन्यतोलुलसख्येयजागमानत्वं महाशरीर तूत्कर्षत' सप्तहस्तप्रमाणत्वं उत्तरवैक्रियापेक्षया त्वल्पशरीरत्व जघन्यतोलुलसख्येयजागत्वमुत्कर्षतो
 महाशरीरत्व योजनलक्षमानत्वमिति, तत्रैते महाशरीरा बहुतरान् पुद्गलानाहारयन्ति मनोजलक्षणलक्षणाहारापेक्षया देवाना ह्यसि सन्भवन्ति, प्र
 चानश्च प्रधानापेक्षया च ज्ञास्त्रे निर्देशा यस्तूनां ततोऽल्पशरीरस्याहारापुद्गलापेक्षया ये पुद्गला बहुतरा स्ते तान् आहारयन्ति बहुतरान् परि
 णामयन्तीत्यादि पदत्रयव्याख्यानं प्राग्वत्, तथा अजीक्ष्माहारयति अजीक्ष्मुच्छसति' अथ ये चतुर्थादे उपरि आहारयति स्लोकसप्तकादे धी
 परि उच्छसति तानाश्रित्याजीक्ष्मुच्यते' ये सातिरेकवर्षसहस्रस्योपरि आहारयति सातिरेकपक्षस्य चोपरि उच्छसन्ति तानङ्गीकृत्य तेषामल्पका

लोनाहारोच्छ्वासत्वेन पुन २ राहारयतीत्यादि व्यपदेशविषयत्वात् तथा अल्पशरीरा अल्पतरान् पुद्गलानाहारयन्तीति उच्छसन्तिच अल्पशरीरत्वा
 देव यत-पुनस्तेषा कादाचित्कत्वमाहारोच्छ्वासयो स्तान् महाशरीरोच्छ्वासान्तरालापेक्षया बहुतरालत्वात्, तत्र ह्यन्तरालएते आहारादि न
 कुर्वन्ति तदन्यत्र ते कुर्वन्तीत्येव विचक्षणात् महाशरीराणामप्याहारोच्छ्वासयो रन्तरालमस्ति कितु तदल्पमित्यविवक्षित्वाजीक्ष्मित्युक्तं सिद्धव म
 हाशरीराणा तेषामाहारोच्छ्वासयो रल्पतरत्व, अल्पशरीराणां तु महातरत्व यथा सीधर्मादिदेवानां सप्तहस्तमानतया महाशरीराणा तयो र
 न्तर वर्षसहस्रद्वय पक्षद्वयञ्च अनुत्तरसुराणा ञ्च हस्तमानतया अल्पशरीराणां त्रयस्त्रिंशद्वर्षसहस्राणि त्रयस्त्रिंशदेव च पक्षा इति, एषाञ्च महाश
 रीराणा मजीक्ष्माहारोच्छ्वासाज्जिघानेना ल्पस्थितिकत्व मवसीयते, इतरेषा तु विपर्ययो तैमानिकव देवे ति, अथवा लोमाहारापेक्षया अजीक्ष्म
 मनुसमय माहारयन्ति महाशरीरापयोक्तकावस्थाया उच्छ्वासस्तु यथोक्तमानेनापि जघन् परिपूर्णजवापेक्षया पुनःपुन रित्युच्यते अपर्याप्तावस्थायां

त्वत्पञ्चरीरा लोमाहारतो वा हारयति तं वा आहारतया हारणात् ततः को कदाचिद्वाङ्मार्ग्यनी दृश्यते अथर्थात्मकावस्थायाञ्च नो ऋणसन्ति
 अथर्थात् ऋणसन्ति, तत उच्यते-आहत्यो ऋणसन्तीति । कर्मसूत्र आह-अधुरकुमाराद्यं ज्ञते । एवं च सप्तकला इत्यादि ॥ अथ नैरयिकसूत्रापेक्षया
 विषयांस नैरयिका इति पूर्वोत्पन्ना अल्पकर्माण्य सन्ता । इतरेतु महाकर्माणो अधुरकुमारास्तु ये पूर्वोत्पन्ना लो महाकर्माणः । इतरे उत्पत्कर्माणः
 कथमिति चेदुच्यते-इहासुरकुमाराः स्वप्नावावुहता स्तिर्यङ्मूर्त्युच्यते । मनुष्येषु तिर्यङ्मूर्त्युच्यमानाः कचिदेकान्त्रियेषु पृथिव्यप्समरूपतिष्ठु स्मृताः, को
 चिरपञ्चेन्द्रियेषु मनुष्येष्वपि चोत्पद्यमानाः गजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्येष्वुत्पद्यते मर्कटेषु चत्वासावसोषायुषश्च ज्ञतः पारजविक्रमाद्यु संस्वप्ति नापि ति
 र्यङ्मनुष्ययोग्याः प्रकृतीकृत्यपि न्यन्ति तत स्तेऽल्पतरा एतदापि सूत्रं यस्मान्स्थितिकञ्जानजवपरिनिताऽधुरकुमाराद्विषयजवसेष, पूर्वोत्पन्नका अपि
 बहुपारजविक्रमायुषः पञ्चादुत्पन्ना अपि अथर्वपारजविक्रमायुषः स्ताककालान्तरिता यास्याः अथवा तिर्यङ्मनुष्ययोग्यप्रकृतिवैचिषि पूर्वोत्पन्नकाला

[illegible]

तस्य च कृष्णादिलेखोदयपूर्वजवायुष्यान्तमुद्गुर्नाशो येषु यव उत्तमानस्य प्रवर्तते तथा चोक्तं-अन्तमुद्गुर्नामिगय अन्तमुद्गुर्नामिसेसयचैव । लेखादिप
रिणयादि जीवावर्ततिपरलोय ॥ एव देवघ्न य जावनीय, तथा तंश्वाध्ययने नैरायकादिषु कृष्णादिलेखाना जघन्या उत्कृष्टाथ स्थिति रिय उ
क्तादिमयाससहस्रं काउय ठिइ जहलिया होइ । उक्तीसातिगुदही पलियस्सअसखजागच ॥ नीलाएजहलठिइ तिसुदहीअसखजागपलियं ॥
दसउदहीउक्तीसा पलियस्सअसखजागच ॥ कयहाएजहलठिइ दसउदहीअसखजागपलियं ॥ तिसीससागराईं मुद्गुत्तरहियाउक्तीसा । एसागेरईं
याण लमाणठिइउंवलियाइणमो ॥ तेषापरवोच्छामितिरिय गुमयस्सदेवायं । अन्तोमुद्गुत्तमहा लेखादिइंजहि २ जावो ॥ तिरियाणनराएवा ठिइ
ताकवललस, अस्याक्षरगमनिका अन्तमुद्गुत्तं काल यावज्जेयाना स्थिति जंघन्या उत्कृष्टाथ जवति, कासामित्याह जहि २ जाउ ॥ यदिहन् पृ
थिवीकायिकादी सन्मुखिममगुण्यादी च या कत्त या लत्रया स्तासां, एताहिं क्षुचित्काविज्जवति पृथिव्यप्पवनस्पतीनां कृष्णनीलकापोतजेजोरूपा

अनत्तो लेखा स्तेजोवायुद्वित्रिचतुर्निन्द्रियसन्मुखिमतिर्यगपञ्चेन्द्रियमन्वाया कृष्णनीलकापोतकूपा स्तिस्त्री जर्जजतिर्यगपञ्चेन्द्रियाणा गजजमन्
याणां च षडपीति, नन्सव झल्ललइयाया अप्यन्तमुद्गुत्तमेव स्थिति प्राप्तांतीत्याशङ्क्यायामुक्त वर्जगित्ता कंषलां गृहलेश्यामितिजावः, तस्मादिय
स्थितिः मुद्गुत्तद्वत्जहन्ता उक्तीसाहोइपुवकोलीउं । नवठिउरिसहिकया नायवासुक्कलसाए ॥ एसातिरियनराय लेखाठिइउंवलियाहोइ । तंणप
रवोच्छामि लेख याठिइउंदेवाय ॥ दसवाससहस्राइ कयहाइठिइउंजहलियाहोइ । पल्लासंखियजागो उक्तीसाहोइनायवा ॥ जाकक्कापठिइंखल न
क्तीसावेवसमयउंजहिया । नीलाएजहलण पलियअसखचउक्तीसा जानीलाएठिइंखल उक्तीसायवसमयमप्पुहिया काउणजहलण पलियअसखचउ
क्तीसा ॥ तेषापरवोच्छामि लेखलेखजहासुरगयाय । जवणवइवाणमतए जांइसवसायियायच ॥ दसवाससहस्राइं तंउठिइंजहलियाहोइ । उक्तीसा
दोउदही पलियस्सअसखजागच ॥ जातजठिइंखल उक्तीसायवसमयमप्पुहिया । पल्लाएजहलण दसमुद्गुत्तअहियाउक्तीसा ॥ दशसागरीपमाणि अ

यत्तु ज्ञेयं जीतानि, स्त्रीकानि वदन्नुज्जावा व्यवसिष्ठो ततस्ते पूर्वोक्त्या अविशुद्धलेखाः पश्चादुत्पन्नास्तु तद्विषयोऽपि हिमदुल्लेखः ॥ तेषां शास्त्रज्ञा
 मेरुदया इति ॥ वेदनायां यथा नैरयिका उक्ता स्तथा वक्तव्याः तत्राप्यसंक्षिप्तोपि लज्जमानत्वात्, तत्र यद्यपि वेदनासूत्रं पाठतो गार्हपत्यानिता
 सुरकुमाराणामपि तथापि जावनाया विशेवः सधायं-यं सधिश्रुतास्तेस्यगृष्टित्वात् महावेदना आदिश्रुतिराधनाप्यव्यसितसन्तापान् इतरे त्व
 सञ्जिज्ञता मिथ्यादृष्टित्वात्, अल्पवेदना यथोक्तचित्तसन्तापानायात्, अथवा सञ्जिपूयंजवाः पर्याप्तावा कुलवदनामाभित्य महावेदना इतरे त्व
 त्यवेदना इति ॥ अथसख जहा नेरइयासंति ॥ असखं क्रियासुचमायुःसूत्रं च यथा नैरयिकायां तथा वक्तव्यं तच्च सुगमत्वात् स्वयं परिज्ञावर्ज
 यं ॥ स्वमित्यादि ॥ स्वमसुरकुमारांतेन प्रमाणेन नागकुमारादयोपि तावदुक्त्या गावत्स्तनितकुमाराः ॥ पुढविकाइया इत्यादि ॥ पृथिवीकायि
 का आहारकर्मवशंलेण्याजि यथा नैरयिका उक्ता स्तथा याप्याः, पृथिवीकायिकाना माहारादिविषयाणि चत्वारि सूत्राणि नैरयिकसूत्राणीव पृ
 थिवीकायिकानिज्ञापेनाजिघातव्यामीति ज्ञावः, केवलमाहारसूत्रं ज्ञावर्मेवं-पृथिवीकायिकानामकुलासङ्गेयजागमात्रेशरीरत्वे प्यल्पशरीरत्वमहाश
 रीरत्वे जागमवचनादवसेये सधायमाणमः-पुढविकायस्सलगाइयाइयाय चउठाणवमिइ इत्यादि, तत्र महाशरीरलोमाहारलो बहुतरान् पुढसाभा
 हादयन्ति उच्छ्रयन्ति अजीर्णमाहारयतीत्यजीर्ण चोच्छ्रयन्ति महाशरीरत्वादेवाल्पशरीराणां मल्पाहारोच्छ्रासत्वमल्पशरीरत्वादेव काहावित्तं या

लेरुसाए । वेदनाए जहा नेरइया एवसेसं-जहा नेरइयाणं । एवं जाल सणिसकुमारा । पुढविकाइया शाहा-

निरुसा एवेनार्थेन जीतम् । स्वमुप्यते अशुरकुमारा लो एवं समवर्णाः । एवं लेण्यायापि । वेदनायां यथा नैरयिकाः । अजज्ञेवं यथा नैर

इति असुरकुमारा षोडशे समवर्णा एव लेखा वि भा० वेण्या जहा नेरइया पविसेस जहा नेरंसाये । अशुरकुमार सविषा वर्षे न इवै तेमाटे इहां कच्छी
 इम लेखापिण जाणिवी वेदना नारकाओ परि । एवं जाल सणिसकुमारा पुढवोखायेया आहारंजसलेखाइ वमोहिं जहा नेरंसा पुढवोकाइयाण
 भंते समवयया इंता गोयमा । इम जालगे स्तनितकुमार पृथिवीकायने आहार ज्ञं लेखा वर्ष जिम नारकीनोपरं सर्वजाणिवा पृथिवीकायमं सधेजा

ननु पुरातन्यधिका नृपकृतेति जाय । अन्तर्मुहूर्तं चान्यथाधिकं यदमागन्तजायि अन्तर्मुहूर्तं यथातरनयजायि तत्पुण्यमाधिकं विवक्षित्वीक्षं । दत्तनं
यिजाया हि स्थ २ तदपामागन्तरजवान्तरमुहूर्तद्वयनिजायु कालप्रमाणावस्थाना ज्ञातं तदा आपभृतायां ठेईसु उक्तोसापेक्षमवमध्याह्न्या । सुक्ता
मज्जन्तेण तेतासुक्तांसमुहूर्तमध्याह्न्यादिति ॥ ततो रमाह्न्यास्थितेपरिमाणात् प्रागुक्ताश्च स गीतलं इयोद्देशव्यमाणासुवा दयसांयते देवाना नैराये
काया च लश्यादव्यपरिणाम उपपातसमयादारभ्य जवपय'कृत्यतीति पूर्वोत्पत्तेयासुरकुमारे प्रनूनानि तीजानुजागानि लश्यादव्यस्य नुनूया नुनू

तरागा, तत्पणं जेतं पच्छोववन्तगा तेणं अय्यकम्मतरागा । से तेणं छेणं एवं बुद्धं—असुरकुमारा नो सखे
समकम्मा । एवं वन्ते लेस्साए पुच्छा, तत्पणं जेतं पच्छोववन्तगा तेणं अय्यसुखवन्ततरागा, तत्पणं जेतं प
च्छोवपन्तागा तेणं विसुखवन्ततरागा । से तेणं छे गीयमा ! एवं बुद्धं—असुरकुमारा नो सखे समवन्ता । एवं
मारा ना सर्वे समकमांशः । यय गर्थं लेशपाया च पुच्छा, तत्र ये पूर्वोत्पत्तका इते ऽविशुद्धवन्तरागा, तत्र ये पश्चादुत्पत्ता इते विशुद्धवन्

रा । नती ए प्रथं समयं सम जिम नारकी नाथो निम असुरकुमार पिण इम होज लाविवा असुरकुमार भगवन् सवधे समकमंइवे हे गीतम । गी०
ये गी० छेणं भंते ७० गीयमा असुरकुमारा दुविहा पंतं० पच्छोववन्तगाय पच्छोववन्तगाय तत्पणं जेतं पच्छोववन्तगा तेणं समकम्मतरागा । मदी ए ययं
समयं तेजिम इ भगवन् गीतम असुरकुमार दीय भेदे ते कश्चि पूर्वजपना पक्षेजपना जिहा की पूर्व जपना, छे तेमाटे कर्मना धणोत्ते स्सा म, टे ६ मास
या कर्ते तिये गटिअनो पायुवाधे ते । तत्पणं जेतं पच्छोववन्तगा तेणं अय्यकम्मतरागा तेतेणं छे गीयमा ७० असुरकुमारा नो सखे समकम्मा । निहा ये
पक्षेजपना छे ते तामेव आवताकमंती आउ नथी वाधो तं, टे थोडाअसना धणो गो० इम अलो असुरकुमारनसना सअवधे । एवं वध लेशाए पुच्छा
तत्पणं जेतं पच्छोववन्तगा तेणं विसुखवन्ततरागा तत्पणं जेतं पच्छोव वन्तगा तेणं अय्यसुखवन्ततरागा तेतेणं छे गीयमा ८० । इम ययलेशानो प्रय तिहां
जी पूर्वोत्पत्तक ते पविशुद्धवन्त त लवापि वया तिहां जे पक्षे जपन, छे तोपण अविशुद्धवन्तरागवे एसरांनो स्थितिना देवताभीसुपजापिणो गीतम इम फ

हारोच्छ्वासोः पर्याप्तेतरावस्थापेक्ष निति चेदनाख्युक्तत्वात्-पुढविकाइयाणं जन्ते । समवेदना इत्यादि ॥ असन्नीदति ॥ मिथ्यादृष्टयो मनरकावा । अ
सन्निभूयति ॥ असन्निभूता असन्निभूतां या जायते तामित्यर्थः, एतदेव व्यनक्ति ॥ अग्निययति ॥ अनियता मनिर्द्वारितां वेदयन्ति, वेदनामनुज
वन्तोपि न पूर्वोपात्तास्तु जन्तुपरिणतिरिय मित्यवगच्छति, मिथ्यादृष्टित्वादमनस्कत्वमन्तर्मुच्छेतादिव दितिज्ञावः, क्रियासूत्रे ॥ आशुमिच्छादि
चित्ति ॥ मायावतोहि तेषु प्रायणोत्पद्यन्ते यदाह-शेषशर्माचार्याः-उत्सगदेसलेमगनासले मूढहिययमाइलो सदलीलोयसलो तिरियाउसवहंषी

रवन्त कम्म लेससहिं जहा नेरइया । पुढवीकाइयाणं जन्ते ! सहे समवेदणा । हंता गोयसा ! समवेदणा ।
से केणहेणं जन्ते ! एवं बुद्ध-गोयसा ! पुढविकाइया सहे असन्ती, असन्तीज्जुयं वेदनं वेदन्ति से तेणहेणं
पुढविकाइया सहे समकिरिया से गोयसा ! एवं बुद्ध-पुढवीकाइया सहे समवेदणा पुढवि । काइयाणं
जन्ते ! केणहेणं गोयसा ! पुढविकाइया सहे माडमिच्छादिहि तिसिं णियइलाउ पंच किरियाउ कज्जाति ।

यिकाणामेवं यावत्स्तनितकुमादाणाम् । पृथिवीकायिका आहारवर्णकर्मलेदयान्ति यथा नैरयिकाः । पृथिवीकायिका जदन्त । सर्वे समवेदनाः ?
हन्त गीतम । समवेदनाः । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते ? गीतम । पृथिवीकायिका सर्वे असन्निभो असन्निभूता वेदनां वेदयन्ति त
त्तेनार्थेन गीतम । एवमुच्यते-पृथिवीकायिकाः सर्वे समवेदनाः । पृथिवीकायिका जदन्त । सर्वे समक्रियाः ? हन्त गीतम । पृथिवीकायिकाः

नै सरौषी वेदना हां गीतम । सवे समवेदना सेकेणहेणं भते गोयसा पुढवीकाइया सहे असन्ती असन्तीभूतं वेदणवेदन्ति सेतेणहेणं गोयसा । सर्वेने से
रौषी वेदना तेकिण वासुं भगवन् हां गीतम पृथिवीकाइयानै सरौषी वेदना ते असन्ती तेमाटे अज्ञानवेदना वेदं तस टे हे गीतम इम कल्लो । पुढवी
काइया सवे समवेदना पुढवीकाइयाणं भन्ते सवे समकिरिया इता गोयसा । पृथिवीकाइयानै सरौषी वेदना पृथिवीकाइया सवेसामे हे भगवन् सरौ
षीक्रिया हां गीतम । पुढवीकाइया स० सेके० भते एवं पुढवीका० गोयसा । पृथिवीकाइया सर्वेने सरौषी क्रिया तेमाटे भगवन् इम कहे हां गीतम ।

वो ॥ ततस्ते मायिन उच्यन्ते, अथवा मायेह ससंसारानामुपस्थितिकषायोपलक्षणं ततो मायिन इति, किमुक्तमावति अनेनानुमानकषायादयम् ॥
 प्रत्यक्ष मिथ्यादृष्टयः ॥ तां नित्यवयुः इति ॥ तथा पृथिवीकायिका जैयतिस्थो मियता पचैव ननु विप्रलुतय इत्यर्थः ॥ उच्यते तस्मिन्नादि ॥
 निगमन ॥ जाव चउरिन्दिया इति ॥ इह अहाशरीरात्पशरीरत्वं स्वल्पावगाहनामुखादशावसेये, आहारश्च ह्रीन्विद्यावीना प्रष्टुपलक्षणीपीति प
 ञ्चिन्दियतिरिक्खजोणिया जहा जेरहया इति प्रतीतं नवर इह महाशरीरा अजोत्तमाहादयन्तीति अजोत्तमुत्तुसन्तीति यदुच्यते तत्संख्यातवषां
 सुपोषेण तथैव दक्षनात् जापंस्यातवषांनुय जेपां प्रष्टेपाडादस्योपरि प्रतिपादितत्वात्, अल्पशरीराणां स्वाहारोष्णाद्यो, कदापि एकपञ्चित्
 यवयांतावस्थायां ताताहारीष्णाद्यो रजवले यवयांतावस्थायां तद्गाहन चावसेय कमसूत्रे य ह्युर्ध्वस्थानामल्पकर्मस्य मितरया तु महाकर्मस्य त
 दायुजादितद्भववेद्यजनापक्ष वर्णलेख्यासूत्रयो रपि यत् २ पूर्वोत्पन्नाता शुभवर्णाद्युक्तं तत्तादस्या त्वाद्युत्पन्नाता वा शुभवर्णादियात्यादवसय,

तजहा—आरंजिया जाव मिच्छादंसणवत्तिया। एवं जाव चउरिन्दिया। पञ्चिन्दियतिरिक्खजोणिया जहा नेर
 डया नयरं किरियाहि सम्मदिही मिच्छादिही सम्मामिच्छादिही तत्थणं जेते सम्मदिही ते दुविहा पण्णसा

सर्वे समक्रियाः । अथ केनार्थेन जदत्त । यव ? गौतम । पृथिवीकायिका सर्वे मायिमिथ्यादृष्टिन स्ते निश्चिताः पञ्च क्रिया कुर्वन्ति तद्यथा
 आरम्भिको यावन्मिथ्यादक्षानप्रत्यया । एतं यावच्चतुरिन्द्रियाः । पञ्चन्द्रियतिमंगोत्तिका यथा नैरयिका नवर क्रियाभिः सम्यग्दृष्टिजोमिथ्या

पुत्रवौजादया सन्ने माःमिच्छादिहा तसिणं मियमापी पचाकरिवाभां कज्जन्ति त० । पृथिवीकायिका सचयानादि मिथ्यादृष्टिद्वै ते निसय ५ क्रिया स
 दैकरै ते कहेत्ते । आरम्भिया परिगहोया मायावत्तिमाया अपचत्ताणत्तिरिया मिच्छादंसणवत्तिया जि० । आरंभिका पारगहोयो जायावत्तिनी
 यप्रत्याख्याना क्रिया मिथ्य, दर्शका क्रिया । एवं जाव चउरिन्दिया पचैव तस्मिन्नादि पञ्चिन्दिय तियेचनं । अहा जेरहया
 नयरं किरियाहि सम्मदिही मिच्छादिही सम्मामिच्छादिही तत्थणं जेते सम्मदिही ते दुविहा प० त० । जित्त नारका तिस जायिवा ए निज्जेव त्रिप

लोके तथादर्शनादिति, तथा ॥ संजयासंजयाइति ॥ देशविरता स्थूला ध्यानातिपातादे निर्वृत्तत्वादितिरस्मादनिवृत्तत्वात्, सन्म- अयं सुप्रमा
ह-मणुस्साण जते । सवे समाहारा इत्यादि ॥ सुगमं मवरं ॥ आहव उमसति आहवनीमसंति इति ॥ महाशरीराहि मनष्या देवकुर्वादिमिथुन

तजहा—असजताय सजतासंजताय, तत्पणं जेते सजतासजता तेसिणं तिननि किरियालु कज्जंति, तंजहा—
आरंभिया पारिगहिया मायावत्तिया तत्पणं जेते असंजता तेसिणं चत्तारि किरियालु कज्जंति, तंजहा—
आरंभिया पारिगहिया मायावत्तिया अपञ्चस्काणिया, तत्पणं जेते मिच्छादिहो सम्मामिच्छादिहो, तेसिं
नियइतालु पंचकिरियालु किज्जंति, तंजहा—आरंभिया जाव मिच्छादंसणवत्तिया सेसं तंचेव । मणुस्साणं

दृष्टिः सम्यङ्मिथ्यादृष्टिः । तत्र य सम्यग्दृष्टिस्तस्ते द्विविधाः प्रज्ञप्ता तद्यथा—असंयता च संयताश्च । तत्र य संयतासंयता स्ते तिस्रः क्रियाः
कुर्वन्ति तद्यथा—आरम्भिकी पारिग्रहिका मायाप्रत्यया । तत्र ये असंयतास्ते चतस्रः क्रियाः कुर्वन्ति तद्यथा—आरम्भिकी पारिग्रहिका माया
प्रत्यया अप्रत्याख्यानक्रिया । तत्र ये मिथ्यादृष्टिः सम्यङ्मिथ्यादृष्टिस्तस्ते नियमात्पञ्च क्रियाः कुर्वन्ति तद्यथा—आरम्भिकी यावन्मिथ्यादर्शनप्रत्य

सम्यग्दृष्टि १ मिथ्यादृष्टि सम्यग्मिथ्यादृष्टि तिहां जे सम्यग्दृष्टि ते दोय भेद कज्जा ते कहैछे । असंयताय संयतासंयताय तत्पणं जेते संयतासंयता तेणं नि
किरियाओ कज्जंति त० । असंयता संयता तिहां जे संयतासंयता तेहने २ तौन क्रिया करिवी ते कहैछे । आरंभिया पारिग्रहिया मायावत्तिया
तत्पण जेते असंयता तेसिणं चत्तारि किरिया कज्जंति त० । आरंभिकी पारिग्रहिकी मायावत्तिकी तिहां जे असंयति तेहने ४ क्रिया करिवी ते कहैछे ।
आरंभिया पारिग्रहिया मायावत्तिया अपञ्चस्काणिकी० तत्पण जेते मिच्छादिहो सम्मामिच्छादिहो तेसिणं नियमाओ पंचकिरियाओ कज्जंति तं० । आरं
भिकी पारिग्रहिकी मायावत्तिकी अप्रत्याख्यानकी तिहा जे मिथ्यादृष्टि सम्यक्मिथ्यादृष्टि तेहने निषे ५ क्रिया कहौ जे ते । आरंभिया जाव मिच्छादंसण
वत्तिया सेसं तंचेव मणुस्साणं भते सवे समाहारा गोयमा । आरंभिकी जालगे मिथ्यादर्शनवत्तिकी क्रिया ओष थाकतै एव तंमहौज मनुष्यने भगवन् स

वक्ष्यामि ॥ अप्रमत्तसंयतानामेकैव मायाप्रत्यया क्रिया ॥ कज्जइति ॥ क्रियते जवति कदाचिदुल्लाहरणप्रवृत्तानां अक्षीयकषायत्वात् ॥ आरंभियामायावक्ष्यामि ॥ प्रमत्तसंयतानां हि सर्वं प्रमत्तयोग आरम्भ इति ॥ जवत्यारम्भिकी क्रिया अक्षीयकषायत्वाच्च मायाप्रत्ययेति ॥ सेसं जहा नेरइयाणमिति ॥ ज्ञेयमायुर्विषय सूत्र-यथा नेरइयाणां तथा वक्ष्य, तच्च सुगमत्वात् स्वयं जावनीय ॥ वाणमंतराणं जहा असुरकुमाराणं

विहा पस्यत्ता, तंजहा-पमत्तसंजताय अप्यमत्तसंजताय, तत्पणं जेतो अप्यमत्तसंजता तेषि एगा मायावक्ष्यामि किरिया कज्जइ, तत्पणं जेतो पमत्तसंजता तेषिं दो किरियाणं कज्जंति । तंजाह आरंभिया मायावक्ष्यामि, तत्पणं जेतोसंजयासंजया तेषिं तिन्नि किरियाणं कज्जंति । तंजहा आरंभिया परिगहिया अप च्छकाणकिरिया । तत्पणं जेतो मिच्छादिठो सम्मामिच्छादिठो तेषिं णियइताणं पंचकिरियाणं कज्जंति, तंजहा आरंभिया जाव मिच्छादंसणवक्ष्यामि सेसं जहा नेरइयाणं । वाणमंतराणं जहा असुरकुमाराणं । एवं

स्तेपां द्वे क्रिये त० आरम्भिकी मायाप्रत्यया च । तत्र ये संयतासंयता स्ते तिस्रः क्रियाः कुर्वन्ति तद्यथा-आरम्भिकी पारिषादिका उग्रत्या ख्यानक्रिया । तत्र ये मिथ्यादृष्टिः सम्यग्दृष्टिः स्ते नियताः पञ्च क्रियाः कुर्वन्ति तद्यथा-आरम्भिकी यावन्मिथ्यादर्शनप्रत्यया शेषं यथा नेरयिकाणां, वानव्यन्तराणां यथा सुरकुमाराणाम् । एव ल्योतिस्त्वैमानिकालानामपि । नवरं से वेदनायां द्विविधाः प्रज्ञप्ता तद्यथा-

जे अप्रमत्तसंयतो तेहने एकमायावत्तिको क्रियाकडो जे तेहने दोयक्रियाकडो से ते कहैछे । आरंभिया मायावक्ष्यामि तत्पणं जेतो संयतासंयता तेषं तिस्रिक्रियाओ कज्जंति त० । आरंभिकी १ मायावत्तिकी २ तिहा जे संयतासंयतो तेहने २ क्रियाकडो जे ते कहैछे । आरंभिया परिगहिया मायावक्ष्यामि तत्पणं जेतो असंयता तेषं चत्तारिक्रियाओ कज्जंति त० । आरंभिकी १ परिगहिकी २ मायावत्तिकी ३ तिहा जे असंयतो तेहने ४ क्रिया कौजे ते कहैछे । आरंभिया परिगहिया मायावक्ष्यामि अपचक्षणा किरिया । आरंभिकी १ परिगहिकी २ मायावत्तिकी ३ अपचक्षणा । तत्पणं

वित्यादि ॥ यथा असुरकुमाराः ॥ सन्निभूयाथ असन्निभूयाथ, तत्पुणं जेतुं सन्निभूया ते महावेद्यया असन्निभूया अपावेद्यया दृष्टेयमधीताः व्यन्ता
 राशपि तथैवाध्येतव्याः यतो जुरादिषु व्यन्तरान्तेषु देवेष्वसञ्ज्ञिन उत्पद्यन्ते' तथाचोक्तं व्याख्याप्रज्ञप्तौ प्रथमज्ञते द्वितीयोद्देशके असञ्ज्ञीणं जहन्ते
 णं जवणवासीषु उक्तीषेणं वाणमंतरेषु इति, तेवासुरकुमारप्रकरणोक्तयुक्तरूपवेदनान्नवतीत्यवसंयं यत्तु प्राग्व्याख्यानं कृतं सञ्ज्ञिन सम्यग्दृष्टयो
 ऽसञ्ज्ञिनस्त्वितरेष्विति, तदेवमपि घटते इति वृद्धव्याख्यातानुसरणतः कृतमित्यदोषः ॥ एवमित्यादि ॥ एवमसुरकुमारोक्तप्रकारेण ज्योतिषवैमानि
 कानामपि वक्तव्यं' नवरं तेवेदनायामेवमध्येतव्या-दुविहा जोइसिया पलहा तजहा-मायामिच्छदिहीउववन्नगास इत्यादि ॥ अथ कस्मादेवमधी

जोइसियवेमाणियाणवि नवरं ते बेदणाए दुविहा पसत्ता, तंजहा—माईमिच्छदिहीउववन्नगाय अमाई
 सम्मदिहीउववन्नगाय, तत्पुणं जेतुं माईमिच्छदिहीउववन्नगा तेणं अप्पवेदणतरागा, तत्पुणं जेतुं माई
 मिच्छदिहीउववन्नगा तेणं अप्पवेदणतरागा, तत्पुणं जेतुं अमाईसम्मदिहीउववन्नगा तेणं महावेदणतरा

मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका आ मायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका च । तत्र ये मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका स्ते ऽपवेदनतराकाः , तत्र ये ऽमायिसम्यग्दृ
 ष्ट्युपपन्नका स्तेमहावेदनतराका स्तत्तेनार्थेन गीतम् । एवमुच्यते-शेषं तथैव । सलेइया जदन्त । नैरयिकाः सर्वे समाहाराः समशरीराः समो

जेसे मिथ्यादिहो जेतुं सन्नामिथ्यादिहो तेसिं नियमाउ पचकिरियाओ कज्जति त० । तिहा जे मिथ्यादिहोनें सम्याग्मिथ्यादिहि तेहनै निश्चय ५ क्रिया
 कीज्जे ते कहैके । आरंभिया जाव मिथ्यादिपचत्तिया ५ सेसं जडा नेरइयाणं वाणमंतराणं जडा असुरकुमाराण । आरंभिको १ जालगे मिथ्यादर्शन
 की एव ५ थाकतो जिम नारकी तिम वानव्यंतरनें जिम असुरकुमार तिम । एवं जोयसियवेमाणियाणं नवरं ते देवा दुविहा प० तं० । इस ज्योतिषी
 वैमानिकनें ए विशेष तेदेवता २ सेदे कज्जा ते कहैके । माईमिच्छ दिहो उववन्नगाय अमाईसम्मदिहो उववन्नगाय । माईमिथ्यादिहो अपना अमाई
 सस्यदिहो अपना । तत्पुणं जेसे अमाईमिच्छदिहो उववन्नगा तेणं अप्पवेदणतरागा । तिहा ज माई मिथ्यादिहो अपना तेहनै गस्पनेइमा असु

यते यावता असुरकुमारयत् ॥ असन्निभूयाय इति ॥ किं नाधीयते उच्यन्ते-तेष्वसंज्ञित उत्पादाभावात्, एतदपि कथमवसेयमिति चे दुष्यते-यु
क्तियज्ञात्, तथाप्यसंज्ञायुप उत्कृष्टस्थितिः पत्न्योपमासख्येयजागो ज्योतिष्काणां च जघन्यापि स्थितिः पत्न्योपमासख्येयजागः वैमानिकानां पत्न्यो
पमा ततो वसीयत नास्ति तेष्वसंज्ञी तदजायाद्योपदर्शितप्रकारेणैवाप्येतद्व्या नासुरकुमारोक्तप्रकारेणेति, तत्र भायिमिष्यादृष्टयोऽपवेदनाशुभवेद
नामाश्रित्येति, अथ अनुविज्ञातिदृक्कमेव सल्लयापदविशेषं त माहारादिपदे निरूपयति-सलेसाणं जन्ते । नेरइया एत्यादि ॥ यथा अनन्तरमपि
को विज्ञापणरहितः प्राक्गम उक्त स्तथा सलेइयागमोपि निरवज्ञेयो वक्तव्यो यावद्वैमानिका वैमानिकविषयं सूत्र सलेइयापदरूपविशेषणगतरेणान्य

गा से तेणठेणं गीयमा ! एवं बुद्ध—सेसं तहेव सलेस्साणं जन्ते ! नेरइया सल्ले समाहारास मसरीरा समु
स्सासनीसासा सल्लेव पुच्छा, एवं जहा उहियालं गमलं तहा सलेस्सागमलंवि निरवसेसो जाणियहो, जा
ववेमाणिया । कण्हलेस्साणं जन्ते ! नेरइया सल्ले समाहारा समसरीरा समुस्सासनीसासा सल्लेवपुच्छा,

ज्जासनिध्यायाः सा एव पुच्छा, एव यथोचिको गमक स्तथा सलेइयागमकोपि निरवज्ञेयो जगितव्यो यावद्वैमानिकाः । कृष्णलेश्या जदत्ता ।

रकुमारो परिसन्निभूयाय ते सन्निभूयाय ते सन्निभूयाय ते किम असन्निभूयाय उत्कृष्टी स्थिति पत्न्योपमा सख्येयजाग भाग ज्योतिष्काणां जघन्या स्थिति पत्न्योपमास
ख्यातभाग वैमानिकमे पत्न्योपमा असंज्ञीनो भावे ते माह मिष्यादृष्टि अपवेदना बीजा महाविदेहना एष्युभवेदना स्त्रीने कश्चियं । सख्येयं जीवे जघना
सन्निभूयाय तेणं महावेदनातरागा सेतेणठेणं गीयमा एवं । तिजा जी अमाइं सख्येयगृष्टिथी कपमा वेदने महावेदना घणा चापपाभयो तेमाट्टे हे गीतज
एम कहे । सेसंतचेव सलेसाणं भते नेरइया सल्ले समाहारा समसरीरा समुस्सासनीसासा एवं सख्येयं पुच्छा गीयमा । यावतो अवपाळ्यो परि भगव
न् अलेथीने रगीयां लेख्याना कारकीने सरीयो आहार सरीयो शरीर स्वासांस्वास इम सर्वं बालपूज्या हीतीतमं । एवं जहा ओहियगमो तहा सलेसा
गमी गिरिसिधोभा० जाव वैमाणिया कण्हलेस्साणं भते नेरइया सल्ले समाहारा एवं पुच्छा गीयमा । इम जित ओपने गति कृष्णी तिज लेख्यानी

विशेषितानामपि वक्तव्यं, तद्यथा-संयतानां द्वे क्रिये आरम्भिकी मायाप्रत्यया च, कृष्णलेश्याहि प्रमत्तसंयतानां भवति नाप्रमत्तसंयतानां तेषां
यथोक्तरूपे एव द्वे क्रिये, संयतासंयतानां तिस्र आरम्भिकी पारिग्राहिकी मायाप्रत्यया च, असंयतानां चतस्र आरम्भिकी पारिग्राहिकी मायाप्रत्य
या अप्रत्याख्यामक्रियाचेति, ज्योतिषवैमानिकास्तु आद्यासु तिसृषु लेश्यासु न पृच्छन्ते किमुक्तं भवति-तद्विषयं सूत्रं न वक्तव्यं तासां तेषां नात्रा
त्, तथाच कृष्णलेश्याविषयं सूत्रमुक्तं-तथा नीललेश्याविषयमपि वक्तव्यं नानात्वाभावादेतदेवाह-एव जहा किशहलेस्सा चारिया तहा नीललेस्सा
वि चारियव्वा ॥ नीललेश्याविषयोपि सूत्रदशक एवमेव केवल कृष्णलेश्यापदस्थाने नीललेश्यापदमुच्चरितव्यं मितिज्ञावः ॥ कावोयलेस्सा इत्या
दि ॥ कापोतलेश्यादिसूत्रतो नीललेश्येव नैरयिकेभ्य आरभ्य यावद्व्यन्तरां स्तावद्वक्तव्या नवर कापोतलेश्यायां नैरयिका, वेदनासूत्रे यथौ चि
का स्तथा वक्तव्याः ॥ नैरइया दुविहा पन्नत्ता सन्निज्जुयाय असन्निज्जुयाय ॥ इत्येव वक्तव्या इति ज्ञावः, असंज्ञितानामपि प्रथमपृथिव्यामुत्पादात्, त

याहिं विसंसी जाव तत्थणं जेतं सम्महिंठी ते तिविहा पक्खत्ता, तंजहा-सजता असंजता संजतासंजता
जहा उहियाणं । जोइसिय वेमाणियाणं आइल्लियासु तिसु लेस्सासु न पुच्छिज्जांति । एवं जहा किशहलेस्सा

त्रिविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-संयता असंयताः संयतासंयताः । यथौघिकानां । ज्योतिषवैमानिका आद्यासु तिसृषु लेश्यासु न पृच्छन्ते । एव
यथा कृष्णलेश्या चारिता तथा नीललेश्यापि चारयितव्या । कापोतलेश्या नैरयिकेभ्य आरभ्य यावद्व्यन्तराः (तावद्वाच्या) नवर कापो

इहं विसंसी जाव । याकतो तिमहोज सर्वं ओघनीपरे असुरकुमार जा लगै वानव्यंतर जिम ओघनी आलावो तिम ण विशेष मनुष्येने कियानी के ।
तत्थणं जेतं सम्महिंठी ते तिविहा प० त० संजवा असंयता संयतासंयता एवं जहा ओहियाणं जायसियवेमाणियाण । तिहा जे सम्महिं तेहना ३ भेद
कहा ते कहैके संयतो १ असंयतो २ संयतासंयतो ३ इम जिम ओघनी आलावो तिम जाणिवो ज्योतिषवैमानिकेनै । आद्यलेश्यासु न लेसापुच्छिज्जांति एवं
जहा कृष्णलेश्याचारिया तहा नीललेश्यावि चारियव्वा काचकेहा नैरइइहंती आरभ्य । पहिली तीन लेस्या कहिये इमजिम कृष्णलेश्याविचारो तिम नी

स्य विशेषस्य क्वचिदप्यजावात् । अथना सलेइयमेः रुमादिविज्ञेयितान् पदद्वयकान् आहारादिपदे विनयिषुराह-कएतलेइसाणं भते । नैरइया इत्यादि ॥ यथो धिका विशेषणरहिता आहारशरीरोक्तासकर्मवशलेइयावदनाक्रियोपपाताख्ये त्वन्निः पदे प्राप् नैरयिका एता स्तथा रुजले इयाविशेषता अपि वक्तव्या नवर वेदनापद नैरयिका एव वक्तव्या-माहमिच्छादिहिउववन्नगाय अमाईसम्मादिहिउववन्नगाय इति ॥ तद्योपिक सूत्र इव ॥ सक्तिभूयाय इति ॥ कस्मादिति उच्यते-इहासांज्जनः प्रथमपृथिव्यामेवोत्पद्यन्ते, अथानीशुपदमसितिवेचनात्, प्रथमायां च पृथिव्यां न कामलेइया यत्र च पञ्चम्यादिषु पृथिवीषु कामलेश्या न तत्रा सज्जन इति, तत्र मायिनो मिथ्यादृष्टयश्च महावेदना जवन्ति यतः प्रकर्मपर्यंत वत्तिनी स्थितिमशुना ते निवर्त्तयति प्रकृष्टायाश्च तस्या महता वदना इतरपु विपरीतेति' असुरकुमारादया यावत्तामरा सावद्यथा श्रीधिका उक्ता स्तथा वक्तव्या नवर मनुष्याणा क्रियाणि विशेषेण स्तमेव यिषाण दर्शयति-तथैव जेतो इत्यादि ॥ तत्र तेषु सम्यग्दृष्ट्यादिषु मथ्य यतं सम्यग् दृष्टय ते त्रिविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-सयता असयता सयतासयता च ॥ जहा लुहियाणमिति ॥ यतेया यथा श्रीधिकानामुक्त तथा रुजलेइयापद

जहा लुहिया नवरं नैरइया, वेयणाए माहमिच्छादिहिउववन्नगाय अमाईसम्मादिहिउववन्नगाय जाणिय ह्या । सैरां तहेव जहा लुहियाणं । असुरकुमारा जाव बाणमतरा । एते जहा लुहिया नवरं मणूसाणं किरि

नैरयिकः सर्व समाहाराः पूज्या, यथो धिका नवर नैरयिका वदनाया मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका द्यासायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका च जाणतया शेष तथैव यथो धिकानाम् । असुरकुमारा यावद्दानवन्तरा यथा यथो धिका नवर मनुष्याणा क्रियाणि विशेषेण याव तत्र ये सम्यग्दृष्टेनस्ते

जाणतो निविशेषणं कइया जालगे वम निज कथालेइया ना नरकोमवल्लेनरौप श्रीडाव ॥ प्रथ मोतस । जहा श्रीधिया अजर नरइया वन्नगाय माह मच्छादिहा उववन्नगाय अमाईसम्मादिहा उववन्नगाय भा० । जिम श्रीवने अलावे निम जाणियो ए विशेष नारको वेदनाये माहमिच्छादिहिउववन्नगाय अमाईसम्यग्दृष्टि उपनाने तर्थादिसन कइयो । सैरां तहेव जहा श्रीधिया असुरकुमारा जाव बाणमंतर एए जहा लुहियाणं नवरं मणूसाण किरिया

त्रय कापीतलेश्याजावात् तेजोलेश्याविषयं सूत्रमाह-तेजलेसाणं भते । असुरकुमारा इत्यादि ॥ इह नारकतेजोवायुविकलेन्द्रियाणां तेजोलेण्या न सम्भवति ततः प्रथमतः यथाऽसुरकुमारविषयं सूत्रमुक्तं सतएव तेजोवायुविकलेन्द्रियसूत्रमपि न वक्तव्यं असुरकुमारा अपि यथा प्राक् लघत उक्ता स्तथा वक्तव्या नवर वेदनापदे यथा ज्योतिष्कास्तथा वक्तव्या - सन्नित्जुयाय असन्नित्जुयाय इति ॥ न वक्तव्याः किन्तु ॥ मायिमिच्छदिष्ठितवयवत्वा असायिसम्पदिष्ठितवयवत्वा इति वक्तव्या इति ज्ञावः । असन्नित्जुनां तेजोलेश्यादिवत्सूत्यादाजावात्, पृथिव्यव्यवनस्पतयः तिस्रं कृष्णंन्द्रिया मनु

चारिया तहा नीललेस्सावि चारियह्या । काउलेस्सा नेरडएहिंती आरप्प जाव बाणमंतरा नवरं काउलेस्सा ए नेरडया वेदणाए जहा लुहिया । तेउलेस्साणं जंते ! असुरकुमाराणं ताहुं खेव पुच्छा, गोयमा ! जहे व लुहिया तहेव णवरं वेदणाए जहा जोडसिया । पुढवि आउ वणस्सइ पंचेदियतिरिक्कमणूसा जहा लुहिया तहेव जाणियह्या, नवरं मणूसा किरियाहिं जे संजता ते पमत्ता, अप्पमत्ताय जाणियह्या, सरागा

तलेश्याया नैरयिकाः ऽवेदनाया यथौघिकाः । तेजोलेश्याणामसुरकुमाराणां जदन्त । सा चैव पृच्छा, गौतम । यथेवौघिका स्तथैव नवरं वेदनाया यथा ज्योतिष्काः । पृथिव्यव्यवनस्पतिपञ्चन्द्रियतिस्रंमनुष्या यथौघिकस्तथैव जगितव्या नवरं मनुष्याः क्रियानि यै संयता स्ते प्रमत्ता

जलेश्याविचारवो कापीतलेश्या नारकौघी आरभी । जाव बाणमंतरा णवर काउलेसा नेरडया वेदणाए जहा लुहिया तेजलेसाणं भते असुरकुमाराणता ओचेव पुच्छाओ गोयमा । जालगै वानव्यंतर तांलगै जाणिवो ए विशेष कापीतलेश्या कहिवो नारकौघी वेदना ओघना आत्तावानोपरिं तेजोलेश्याना असुरकुमारनी तिमहौज पुच्छा गोतम । जहेव ओहिया तहेव णवर वेदणाए जहा जोडसिया पढवो आउ वणस्सइ पंचेदियतिरिक्कजोणिया मनुस्सा जहा ओहिया तहेव भा० । जिमहं ज ओघमून तिम एतको विशेष वेदना जिम ज्योतिपीनो परि जाणिवो पृथिवी अक्काय वनस्सति पंचेन्द्रिय तिर्यव मनुष्यो जिम ओघनो आत्तावो तिम कहिवो । णवरं मणुस्साकिरियाए जे संयता तंपमत्ता अपमत्ता भा० सरागा वोयरागाणत्थि बाणमंतरातेउल्लेसाए

यथा यथा प्राचीचिता स्तथा वक्तव्याः नवरं मनुष्याश्च यथा प्राचीचिता स्तथा वक्तव्याः नवरं मनुष्याः क्रियाजि र्ने संपत्ता स्ते प्रमत्ता प्राप्रमत्ता
 य जगनीया उजगपामपि तेजोलेइयायाः सत्त्वयात् ॥ सरागा वीतरागाय नत्यति ॥ सरागसज्जपाय वीतरागसज्जपाय इति ॥ न वक्तव्या इत्यर्थः ।
 वीतरागाणां तेजोलेइयायाः असत्त्वयेन वीतरागपदोपन्यासस्य तेजोलेइयायाः सरागत्वाव्याजिगार सरागपदोपन्यासस्य सायोगात् ॥ आगतगारतेउने
 रमाय जहा असुरकुमारा इति ॥ तपि मायिमिच्छदिष्ठिववन्तगा अमायिसत्त्वादांष्ठिववन्तगाय इत्ययं वक्तव्या नत्वसांज्ञगाय इति । तेषुपि ते
 जोलेइयायासु मध्ये ऽसत्त्वयिना मुत्पाटाजयात् ॥ एव पम्हलंसावि जाणियद्वा इति ॥ गम तजोलेइयायाप्रकारण पद्मलंसापि वक्तव्या किमपि
 विशेषेण सर्वेषुपि नेत्याह-नवर जसि अत्यि इति ॥ नवरमय विज्ञया यथा पद्मलेइयास्ति तथैव वक्तव्या नञ्जषु तन पन्नेन्द्रियतिरिक्ता मनुष्या

वीतरागा नत्यि वाणमंतरा तेउलेस्साए जहा असुरकुमारा । एवं जोडसिय वेमाणिया रोस तंचेव । एवं
 पम्हलंसावि जाणियद्वा, नवरं जसि अत्यि सुक्कलेस्सावि तहेव जसि अत्यि सत्त्वं तहेव जहा लहियाणं

अप्रमत्ताश्च ज्ञातव्याः । सरागा वीतरागा नसन्ति, वानव्यन्तरा स्तेजोलेइयाया यथासुरकुमाराः । एव ज्योतिषवेमानिका अपि ज्ञेय तस्यैव ।
 सव पद्मलेइयापि ज्ञातव्या नवरं येषामस्ति, शुक्कलेइयापि तथैव येषामस्ति सर्वं तथैव यथौघकाना गमका नवरं पद्मलंसाया शुक्कलेइया

० विशेष मनुष्ये नियाकरिषी तसयत तेप्रमत्त प्रमत्तानपण कडिषी सरागीवीतरागीनोक्कं नहो वानव्यन्तरा तेजलया । जहा असुरकुमारा एव जा
 यमिगधेगमाणीया विससं तंचेव एव पम्हलंसावि भा० । जिम असुरकुमार तिम जाणिवी इम सर्वं ज्योतिषो वेमानिकनें थाकती सवपाछेकी पाछली
 परे जाणिवी इम पद्मलेइया पिण कडिषी । नवर जसि अत्यिसुक्कलेसावि तहेव नवरं जेसिं अत्यि सेस तहेव जहा जोडिवाणं गमी नवर पम्हलगसुक्कले
 माणी । ० विशेष शुक्कलेइयापिण तिमहो जेहनेक्के शेषतिमहो जे सर्वं जिमधीधनो आलावी तिम ए विशेष पद्मलेइया शुक्कलेइया । पंचेन्द्रियतिरिक्त
 जो गीयमनुष्यवेमाणियाण भा० सेसाणं नभायति । यथवणाए लेसापर पढमोहे सत्त । पंचेन्द्रियातिर्यक्ते पंचेन्द्रिय मनुष्ये वेमानिकनें इम कडिषी जेग

शा वैमानिकानां वास्ति नशेषाणामिति, तद्विषयमेवैतस्याः सूत्रं, शुक्ललेश्यापि तथैव वक्तव्या यथा पटललेश्या सापि येषामस्ति तेषां वक्तव्या, सर्वमपि च सूत्रं तथैव यथौघिकानां गम उक्तं, पटललेश्या शुक्ललेश्या च येषामस्ति तान् साक्षादुपदर्शयान्ते-नवर पटललेशसमुक्कलेशसाउडत्यादि ॥ सुगम ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचिताया प्रज्ञापनाटीकायां लेश्यापदस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥ १ ॥ उक्तः पट्टद्वाराद्ययोजि धायी प्रथमोद्देशकः । अधुना द्वितीयोद्देशक उच्यते-तत्रचे द मादिसूत्र ॥ कङ्कणं जन्ते । लेशसा इति ॥ कः पुन रस्य सूत्रस्य सम्बन्ध इति चे दुच्य ते-उक्त प्रथमोद्देशके ॥ सलेशसाणं जते । नेरडया इत्यादि ॥ इह तु ता एव लेश्या ध्वन्यते ॥ कङ्कलेसा इति ॥ तत्र लेश्या प्राग्निहूपितजब्दा

गमन्तु नवरं पम्हलेशस सुक्कलेशसानु पंचिंदियतिरिस्कजोगिय मणूसवेमाणियाणंचेव न सेसाणंति ॥ पन्तव णाए लेशसापदे पढमो उद्देशो सम्मत्तो ॥ १ ॥ कङ्कणं जन्ते ! लेशसानु पम्हलेशानु ? गोयमा ! लेशसा पम्हलेश, तंजहा-कण्हलेशसा नीललेशसा काउ तेउ पम्ह सुक्कलेशसा । नेरडयाणं जते ! कङ्कलेशसानु पम्हलेश

पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकमनुष्यवैमानिकानां चैव नशेषाणामिति ॥ इति प्रज्ञापनानुवादे श्रीरामचन्द्रगणि शिष्य नानकचन्द्र विरचित लेश्याप दस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥ १ ॥ कति जदन्त । लेश्याः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । षट् लेश्याः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-कङ्कलेश्या नील लेश्या कापोतलेश्या तेजोलेश्या पटललेश्या शुक्ललेश्या । नेरडिकाणां जदन्त । कति लेश्याः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । तिस्रो लेश्याः प्रज्ञप्ता स्तद्य -

थाकताने नकङ्कलेश्यौ ॥ इति प्रज्ञापना मांदि लेश्या पद १७ मामे पलिलो उद्देशो समाप्त यवो ॥ १ ॥ कतिण भते लेशाश्री प० गोयमा । केतली भगवन् लेश्या कहो गौतम । कलेशाश्री पं० तं० कण्हलेशा नीललेशा कापोतलेशा तेजोलेशा पटललेशा सुक्कलेशा नेरडयाणं भते कतिलेशाश्री प० गोयमा तिणिले० तं० । कलेशाकहो ते कहैकै कण्हलेशा नीललेशा कापोतलेशा ३ तेजोलेशा ४ पटललेशा ५ शुक्कलेशा ६ नेरडिकाणे भगवन् केत लो लेश्याकहो गौतम ३ लेश्याकहो । कण्ह नील कापो अतिरिक्तजोगीशायण भते कतिलेशाश्री पं० गोयमा कलेशाश्री पं० तं० । ते कण्हनील कापोत

था. ॥ कइसि ॥ कि पंरिमाणाः प्रज्ञप्ताः, जगदानाह-गीतम । षट् ताव्य नामतः कथयति-कण्ठलेस्सा इति ॥ कंभद्रव्यात्सिका कण्ठद्रव्यजनि
ता. या लश्या कण्ठलेश्या मयनीललश्यादिपदेष्वपि ज्ञायनीय ॥ नेरदयाण जते । इत्यादि ॥ सूत्र मल्पबहुत्ववत्तव्यतायाः प्राक् सकल मपि सुगम.
नघर वैमानिकसूत्र य द्वैमानिकीनामका तेजोलेश्यो क्ता । तत्रे द कारण वैमानिक्याहि देव्यः सीधर्मेशानयो रेश तत्रच केवला तेजोलेश्यं ति,
सामान्यतः सग्रहगिगाथा अत्रेमाः-किन्नानीलाकाज तेजलेसायजवणविस्तारिया जाइससोहमोसा यातेउलेसाभुण्येयव्हा ॥ १ ॥ कप्यं सणकुमारं मा
हिदेवेयजलोम्य सगसुपस्सलेसा तेणपरसुक्कलेसाउ ॥ २ ॥ पुढवीकाइयाणं जते जायरपस्येयलेसचसारि गण्यतिरियनरेण कल्लेसातिनिसेमाण ॥

उ ? गो० ! तिल्लिलेस्सा पयत्ता, तं०-किण्ह नील काजलेस्सा तिरिक्कजोणियाणं जते ! कडलेस्साउ पय
त्ताउ ? गो० ! ललेस्सा पयत्ता, तं०-कण्हलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा । एगिदियाणं जते ! कडलेस्साउ पय
त्ताउ, गोयमा ! चत्तारिलेस्साउ पयत्ताउ तंजहा-कण्हलेस्सा जाव तेउलेस्सा । पुढवीकाइयाणं जते ! कइलं

था-कण्ठलेश्या नीललेश्या कापोतलेश्या । तिर्यग्यांनिकाना जदन्ता । कतिलेश्याः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । षट् लेश्याः प्रज्ञप्ता स्तयथा-कण्ठले
श्या यावष्कल्लेश्या । स्कन्धियाणा जदन्ता । कतिलेश्याः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । चतस्रो लेश्याः प्रज्ञप्तास्तयथा-कण्ठलेश्या यावसेजोलेश्या ।
पथिधीकायिकाना जदन्ता । कति लेश्याः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । एवं चैव । अथनस्पतिकायिकानामपि एवं चैव । तेजोवायुहीन्द्रियप्रीन्द्रियच

लेश्या तिर्यग्योनिने भगवन् । कतनी लेश्या गीतम ६ लेश्याकडो ते कइल्ले । किण्ह जाव सुक्कलेसा एगिदियाणं भते कतिलेसाओ पं० चत्तारिले० तं० ।
कण्ठा जाकागे शुक्कलेसाताइ जाणियो पकेन्द्रियने भगवन् तितनालेश्या गीतम ४ लेश्याकहे ते । किण्ह जाव तेउ लेसा पुढवीकाइयाणं भते कतिलेसाओ
पं० गोयमा । कण्ठलेश्या जांनगे तेजोलेश्या ६म जाणियो पथिधीकायने भगवन् कितनीलेश्याकडो गीतम । एवंचैव आचयणस्सइकाइयाणवि एवं तं
कवाकल्लेइदिच ते० दिच चउरिदियाण । ६मदोअ पप्यनस्सतिने पिण ६म होअ तेउवाउ नेन्द्रिय तेन्द्रिय चउरिंद्रिय । जइ नेरदयाणं गण्यकंतिय पं

यो विशेषाधिका एवं गौतमेन प्रश्ने कृते भगवा नाह-गौतम । सर्वस्तीकाः श्रुतेश्याः श्रुतद्वयजनिता वा तेषां येषां ते श्रुतेश्याः । एवं येय

यगा ! जहा नरडयाणं । गङ्गावक्त्रातिव मणुरसाणं पुच्छा, गोयमा ! त लेश्यां पयसा तंजहा-करहलेस्सा जाव सुक्कालेस्सा । मणुरसीणं पुच्छा, गोयमा ! एवंचेव । देवाणं पुच्छा, गोयमा ! त एयासंचेव । देवीणं पुच्छा, गोयमा ! चत्तारि, तजहा-करहलेस्सा जाव तेउलेस्सा । ज्वणवासिदेवाणं जंते पुच्छा, गोयमा ! एवंचेव । एव ज्वणवासीदेवाणं जंते ! पुच्छा, गोयमा ! एवंचेव । ज्वणवासिणीणंवि एवंचेव । बाणमं तरदेवाणं पुच्छा, गोयमा ! एवंचेव । एवं बाणमंतरिणींवि । जोडसियाणं पुच्छा, गोयमा ! एगा तेउले स्सा । एवं जोडसिणीणवि । वेमाणियाणं पुच्छा, गोयमा ! तिन्नि तंजहा-तेउलेस्सा पम्हलेस्सा सुक्काले

तम । यथा नेरयिकाणाम् ॥ गर्जव्युत्क्रान्तिकमनुयाणा पृच्छा । गौतम । षट् लक्ष्याः प्रश्नमास्तद्यथा-कृष्णलेश्या यावच्छ्रुतलेश्या । मानुषीणा पृच्छा, गौतम । सव चैव । देवाना पृच्छा, गौतम । षडेतास्येव । देवीना पृच्छा, गौतम । चतस्रस्तद्यथा-कृष्णलेश्या यावत्तजोलेश्या । ज्व नवासिना जदन्त । देवाना पृच्छा, गौतम । सवचैव । एवं ज्वनवासिनीनामप्येव चैव । वानव्यन्तरदेवाना पृच्छा, गौतम । सव चैव । सतं वानव्यन्तरीणामपि । ज्योतिष्काना पृच्छा, गौतम । यका तेजोलेश्या । सव ज्योतिष्कदेवीनामपि । वैमानिकानां पृच्छा, गौतम । तिस्र स्ता

ले० त० त्रिगड जाव तउलमा भवणवासीणं देवीण पुच्छा गोयमा । ४ लक्ष्या तं क्षण यावत् तेजो लक्ष्या भवनपतिने देवता द्वीनी प्रश्न गौतम । एवंचेव बाणमंतराण देवीण एवंचेव जोडसियाणं पुच्छा गोयमा । इमहीज ४ वानव्यन्तरने देववादेवांनो प्रश्न इमहीज ज्योतिषीनी प्रश्न गौतम । एगातेउलेसा एवं जोडसिणीणवि वेमाणियाण पुच्छा गोयमा । १ तेजोलेश्या इम ज्योतिषीनी स्त्रीने पिण वेमानिकनी प्र० गौतम । तिस्रिले० तं० तेउ ले० सुक्का वेमाणिणीणं पुच्छा गोयमा । २ लेश्या ते तेजो पञ्च श्रुत वैमानिकनी देवीनी पृच्छा गौ० । एगातेउलेसा एणसिणं भंते जीवाणं सलेसाण

३ ॥ सम्प्रति सलेइयादीना मष्टामा मल्लमपुत्थ भाट्ट-एणसिणं व्रते । जीवाणं सलेसाणं सित्यादि ॥ मसीया मष्टानां मध्ये कतरे २ ज्यो उत्थाः क
तरे २ ज्यो बह्वः कतरे कतरेः सह तुल्या, इह प्राकृतत्वात् तृतीयायामपि कतरेहिंतो निर्देशोय प्रवती त्येव ध्याख्याया मदीय, तथा कतरे २

स्सालं पणत्तलं ? गो० ! एवंचेव । आउवणस्सइकाइयाणवि एवचेव । तेउआउवेइंदियतेइंदियचउरिंदि
याणं जहा णेरइयाणं । पंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं पुच्छा, गोयमा ! छलेस्सा, कणहलेस्सा जाव सुक्कले
स्सा । संमुच्छिमपंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं पुच्छा, जहा नेरइयाणं । गण्णबक्कंतियपंचिंदियतिरिक्कजोणि
याणं पुच्छा, गोयमा ! छलेस्सा पणत्ता, तंजहा—कणहलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा तिरिक्कजोणिणीणं पुच्छा
गोयमा ! छ एयानुचेव । मणूसाणं पुच्छा, गोयमा ! कणहलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा । तिरिक्कजोणिणीणं पु
च्छा, गोयमा ! छ एयानुचेव । मणूसाणं पुच्छा, गोयमा ! छ एयानुचेव । समूच्छिममणूसाणं पुच्छा, गो

तुरान्द्रयाणा यथा नेरयकाणाम् । पञ्चान्द्रियतियग्यानकाना पुच्छा, गोतम । पट्ठइयाः कणजगगा यावत्तुल्लइया । सगूच्छिमपण्णान्द्रि
यतियग्योनिकाना पुच्छा, यथा नेरयकाणाम् । गर्ज्युत्कानिकपण्णान्द्रियतियग्योनिकाना पुच्छा, गोतम । पट्ठइयाः पण्णताः कणजगगा
यावत्तुल्लइया । तियग्योनिकीना पुच्छा, गोतम । पण्णता गीय । मणूयाणा पुच्छा, गोतम । पण्णता गीय । सम्पूच्छिममणूयाणा पुच्छा, गो

चोदयतिरिक्कजोणियाणं पुच्छा गोयमा छलसाप्पी प० त० । जिमनारको निमगर्मज पण्णद्विय तियचनं कितरा लेजा प मग ते गोयम छलइयाणइया ।
जिणज जाव सुक्कलेसा तिरिक्कजोणिणीणं पुच्छा गोयमा छलेसाप्पी प० त० । जिणज जाव सुक्कलेसा मणूसाणं पुच्छा गोयमा । कण १ या इव गुत्तापइ
जाविधी तियचस्तोनां मग गोतम छलइयाणइया ते कथेके कण भावत् मत्तलेइया मणूसाणे मणूसाणां त्तोनां गोतम । एववे । मणूसाणां पयचे । देवाण
पुच्छा गोयमा छलसाप्पी ये देवाणं पुच्छा गोयमा । इमहीज मणूसाणिने पिण देवती मग गोतम छलइयाणं पुच्छा गोयमा । पयचारि

पदेष्वपि विगडजायना कार्या, सर्वस्तीका कतिपयेषु पञ्चेन्द्रियेषु पञ्चेन्द्रियतिर्यङ् मनुष्येषु च लातकादिदेवेषु च तस्या ज्ञात्वात्, तेज्यः पद्म
लोभ्याः सङ्ख्येयगुणा सख्येयगुणेषु तिर्यक्पञ्चेन्द्रियेषु मनुष्येषु सनत्कुमारसाहेन्द्रब्रह्मलोकस्य वःखिपु च द्रवेषु पद्मलोभ्यानावात्, अथ लातकादि

रसा । वेमाणिणीणं पुच्छा, गीयमा ! एगा तेउलेस्सा एतेसिणं जते ! जीवाणं सलेस्साणं करहलेस्साणं जाव
सुक्कलेस्साणं अलेस्साणं य कयरे कयरेहिंती अण्णावा वज्जवावा तुल्लावा विसंसाहियावा गो० ! सन्नत्थोवा
जीवा सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सा संखिजागुणा तेउलेस्सा संखेजागुणा अलेस्सा अणंतगुणा काउलेस्सा अणतगु
णा नीललेस्सा विसंसाहिया करहलेस्सा विसंसाहिया सलेस्सा विसंसाहिया । एतेसिणं जते ! नेरडयाणं क

द्यथा-तेजोलेभ्या पद्मलेभ्या सुक्कलेभ्या, वेमानिजीनां पुच्छा, गीतम । एगा तेजोलेभ्या । एतेषां जदन्त । जीवानां सलेभ्याना कण्ठलेभ्याना
यावच्छुक्कलेभ्यानामलेभ्याना च कतरे कतरेज्योऽल्पावा वज्जवा वा तुल्ला वा विजेषाधिका वा २ गीतम । सर्वस्तीका जीवाः शुक्कलेभ्याः,
पद्मलेभ्या, सख्येयगुणाः, तेजोलेभ्याः संख्येयगुणाः, अतद्भ्या अनन्तगुणा कापोतलेभ्या अनन्तगुणा नीललेभ्या विजेषाधिका कण्ठलेभ्या
विजेषाधिका सलेभ्या विजेषाधिका । एतेषां जदन्त । नेरयिकाणा कण्ठलेभ्याना नीललेभ्याना कापोतलेभ्याना च कतरे कतरेज्योऽल्पा वा

निरुलेभ्या जाव सुक्कलेसाणं अलेसाणय कयरे २ हिंती अण्णावा ४ गीयमा । एका तेज लेभ्या एहमे भगवान् जीवो सलेसाणं जणनेसाणे यावत् शुक्क
लेभ्या अलेसाणे साहामाहि केडा २ थो अल्प ४ गीतम । मध्योभा जीवा सुक्कलेना पद्मलेना सलेसागुणा तेजनेमा गो० । सर्वथोदा जीव शुक्कलेभ्या
मनुष्यतिर्येव उपरिलटवमणो तेहथो पद्मलेभ्या सख्यातगुणा मनुष्यतिर्येव सनत्कुमारादि टव तदथो तेजोलेभ्या संख्यातगुणा प्रथिवी पतङ्गपनसाति मनु
ष्यतिर्येव भवनपति व्यंतरज्योतिषो । अलसा अणंतगुणा काउलेमा अण० नीललेमावि० जिण्डलमावि० सलेमावि० । अलेमा अणंतगुणा सिद्ध तेहथो
कापोतलेभ्याना धणी अनंतगुणा तेहथो नीललेभ्यानाधयो विजेषाधिक कण्ठलेभ्याविजेषाधिक सर्वेन इमे ते भयो सांत्तडाव्यवसाय माटे तेहथो सलेमा

देवेभ्यः सनत्कुमारादिकल्पनयथाभिदेयेभ्यो ऽसङ्गेगुणानां पञ्चेन्द्रियतिरिक्तां शुक्लेश्याः । ततः पञ्चलेश्याभित्तायां सनत्कुमारादिदेवप्रलोपे प्य

रहलेस्साणं नीललेस्साणं काउलेस्साणय कयरं कयरंहितो अष्पावा बज्जयावा तुल्लावा त्रिसेसाहियावा ? गो
यमा ! सव्वत्थोवा नेरइया करहलेस्सा नीललेस्सा असंखेज्जागुणा काउलेस्सा असंखेज्जागुणा । एतेसिणं जंतं !
तिरिक्कज्जीणियाणं करहलेस्साणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरं कयरंहितो अष्पावा बज्जयावा तुल्लावा त्रिसे
साहियावा ? गोयमा ! सव्वत्थोवा तिरिक्कज्जीणिया सुक्कलेस्सा । एवं जहा उहिया नवर अलेस्सबज्जा एवं
जहा उहिया नवरं अलेस्सबज्जा । एतेसिणं जंतं ! एगिंदियाणं करहलेस्साण जाव तेउलेस्साणय कयरं २ हितं

४ ? गीतम । सर्वस्वोक्ता नैरायिकाः कमलश्याः, नीलश्या असंख्यगुणाः, कापांतलश्या असंख्यगुणाः । एतेषा जदन्ता । तिर्यग्योनिता
नां कमलेश्यानां यावच्छुक्लेश्यानां च कतरं कतरं ज्योत्स्वा वा ? गीतम । सर्वस्वोक्ता स्तिपंग्यानिकाः शुक्लेश्याः । एव यथीचिजा नवर
पलेश्यवर्जा । एतेषा जदन्ता । रक्तेन्द्रियाणां कमलश्यानां यावत्तेजोलेश्यानां च कतरं कतरं ज्योत्स्वा वा ? गीतम । सर्वस्वोक्ता रक्तेन्द्रिया

विशेषाणि ॥ नीलश्यादि साहि धालूना । एतेसिणं भंतं नरइयाणं निगहलेसाणं नीललेसाणं कापोलमाणय कयरं २ हितो अष्पावा ४ गायमा । ५४
भगवन् नारकीने कण्णलेशोने नीललेशोने जापीतलेशोने केडा २ थो थोटा ४ गीतम । सव्वत्थोवा नेरइया निगहलेसा नीललेसा असं कापोलेसा अ
थं । सर्वथोटा नारकी कण्णलेशोना धणी पाचमी थो मात्तोसातमोलगे तेइयो नीललेसा पसंख्यातगुणा कांडीजोयेइथे थोः पाचमीयेइथे तेइयो
कापीतना धणी अनंतगुणा । एतेसिणं भते तिरिक्कज्जीणीयाणं निगहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरं २ हितो अष्पावा ४ गोयमा । ५४
भगवन् तिर्येचयानयाने कण्णलेशो यावत् शुक्लेशोने केडा २ थो थोटा ४ गीतम । सव्वत्थोवा तिरिक्कज्जीणीया सुक्कलेसा एवं जहा एगिंदियाणं नवर अलेस्सिजा
सर्वथोटा तिर्येचयोनिया शुक्लेश्यानां धणी रसजालगे आपने आलाये तिमकदी ए विशेष प्रलोपोवर्जं । एतेसिणं भते एगिंदियाणं निगहलेसाणं जाव

संख्येयगुणत्वं न जवति । किन्तु य देवेतिर्यक्पञ्चेन्द्रियापेक्षै व सङ्ख्येयगुणत्वं तदेवा स्तीति सङ्ख्येयगुणाः , शुक्लेश्वर्यः पद्मलेश्वर्यः तेज्योपि सङ्ख्येयगुणा स्तोत्रालेश्वर्या बादरपृथिव्यप्रत्येकवनस्पतिकायिकेषु सङ्ख्येयगुणेषु तिर्यक्पञ्चेन्द्रियमनस्येषु जवनपतिव्यन्तरव्योतिष्कगोधर्मज्ञानदेवेषु तेजोले

अप्पावा बज्जयावा तुल्लावा विसंसाहियावा ? गो० ! सव्वत्थोवा एगादया तउलस्सा , काउलस्सा अणतगुणा नीललेस्सा विसंसाहिया करहलेस्सा विसंसाहिया एतेसिण जंते ! पुढवीकाइयाणं करहलेस्साणं जाव तेउलेस्सा णय कयरे २ हितो अप्पावा ? ४ गोयमा ! जहा उहिया एगिदिया नवरं काउलेस्सा असंखिज्जागुणा । एवं अउक्काइयाणवि । एतेसिणं जंते ! तेउक्काइयाणं करहलेस्साणं नील काउलेस्साणय कयरेकयरेहितो अप्पा

स्तेजोलेश्वर्याः कापोतलेश्वर्या अनन्तगुणा नीललेश्वर्या त्वशषाधिकाः कृष्णलेश्वर्या त्वशषाधिकाः । एतेषां जदन्त । पृथिव्याकायिकानां कृष्णलेश्वर्यानां यावत्तेजोलेश्वर्यानां च कतरे कतरेन्योऽल्पा वा गौतम । यथीचिका एकन्द्रिया नवरं कापोतलेश्वर्या असंख्यगुणाः । एवमप्यायिकानामपि । एतेषां जदन्त ! तेजस्कायिकानां कृष्णलेश्वर्यानां नीलकापोतलेश्वर्यानां च कतरे कतरेन्योऽल्पा वा ४ ? गौतम । सर्वस्तीका स्तेजस्कायि

तेउलेसाणय कयरे २ हितो अप्पावा ४ गोयमा । एहने भगवन् एकेन्द्रियेन कृष्ण यावत् तेजोलेश्वरीनै केहा २ थो थोडा ४ गौतम । सव्वत्थोवा एगेदिया तेउलेसाकाउलेसा अणं नीललेसावि० । सर्वथोडा तेजोलेश्वरी एगेदिय पृथिवीनद्वै तेमाटे तेहथी कापोतलेश्वरी एकेन्द्रिय अनंतगुणा अनंतकायभणी तेहथी नीलना विशेषाधिक । किण्हलेसाविसे० एणसिणं भते पुढवीकाइयाणं किण्हलेसाणं जाव तेउलेसाणय कयरे २ हितो जाव विसंसाहियावा गोयमा । तेहथी कृष्णलेश्वर्यानां विशेषाधिक एहने भगवन् पृथिवीकाइयानै कृष्णजालगै केहा २ थो थोडा जालगै विशेष विक गौतम । सव्वत्थोवा एव जहा ओहिय एगिदिया नवरं काउलेसा असंखिज्जागुणा । सर्वथोडा इमं निम ओवना एकेन्द्रिय तिम ए विशेष कापोतना असंख्यातगुणा अनंतन हो । एवं आउक्काइयाणवि एणसिणं भते तेउक्काइयाणं किण्हलेसाणं जाव कापोतलेश्वर्याणय कयरे २ हितो अप्पावा ४ गोयमा । इमं आउक्काइयानै पिण

इया प्रायात्, जायना गङ्गेयगुणत्वे प्राग्वत्तापि कर्त्तव्या स्तेज्योऽप्यनन्तगुणाः प्रले इयाः सिद्धाना मले इयाना प्राक्तनेज्योऽनन्तगुणात्, तेज्योऽपि कापोतले इया अनन्तगुणाः सिद्धज्योऽप्यनन्तगुणाना यनस्पतिकायिकाना कापोतले इयावता सद्भावात्, तेज्योऽपि नीलले इया विज्ञेयाधिकाः तेज्योऽपि ऊर्ध्वले इया विज्ञेयाधिकाः त्रिष्ट २ तराध्य-सामाना प्रजूलतराणा सद्भावात्, कृष्णले इयेज्योऽपि सले इया विज्ञेयाधिका नीलले इयादीना म पि तप प्रलेपात्, त दय सामान्यतो ह्यबहुत्व तिलित, समति नैरयिकेषु त भिन्नाय माह-सहसिण जते । नैरइयाण मित्यादि ॥ नैरयिकाणा ि तिस्रो ले इया सायथा-कृष्णले इया नीलले इया कापोतले इया, चक्षुष्य-काकपदोमुतइयाय मीसियानीलियाचउत्थीय पवमियागमिस्था कयथा ततोपरमकयथा ॥ १ ॥ तत, त्रयाणा मेव पदाना परस्पर मल्पबहुत्वचिन्ता-तन सर्वस्तोकाः कृष्णले इया नैरयिका, कतिपयपञ्चमपृथिवीगतनरकावा सेषु पष्टा सप्तम्या नैरयिकाया कृष्णले इयासद्भावात्, ततो ऽसङ्ख्यगुणा नीलले इया कतिपयेषु तृतीयपृथिवीगतनरकावासेषु चतुर्थ्या समस्ताया

पृथिव्या कतिपयेषु पञ्चमपृथिवीगतनरकावासेषु नैरयिकाया पूर्वोक्तेज्योऽसङ्ख्यगुणाना नीलले इयानायात्, तेज्योऽप्य सङ्ख्यगुणाः कापोतले इया प्रथमद्वितीयपृथिव्योऽस्तृतीयपृथिवीगतंषु च कतिपयेषु नरकावासेषु नारकाणा मनन्तरोक्तेज्योऽसङ्ख्यगुणाना कापोतले इयागद्भावात्, अधुना ति र्थक्षपञ्चेन्द्रियेण ह्यबहुत्व माह-सहसिण जते । इत्यादि ॥ एव जहा ओद्भिया इति ॥ एव मुपदक्षितेन प्रकारेण प्राग्वत् उचिका साया पक्षत्र्या नवर मले इयायथा स्तिरक्षा मले इयाना मसज्जयात्, तेनै व सर्वस्तोका स्तिर्यक्योनिकाः शुक्लले इया स्तेज्यो जघन्यपदे सद्भावात् दष्ट्याः १ तेज्यो स ङ्ख्यगुणाः पटलले इयाः २ तेज्यो पि सङ्ख्यगुणा स्तेज्योले इयाः ३ तेज्योऽप्य नन्तगुणाः कापोतले इयाः ४ तेज्यो पि नीलले इया विज्ञेयाधिकाः ५ तेज्योऽपि कृष्णले इया विज्ञेयाधिकाः ६ तेज्योऽपि सले इया विज्ञेयाधिकाः ७ । साम्प्रतमेकेन्द्रिये ह्यबहुत्वमाह-सहसिण जते । अग्निदियाणमित्या दि ॥ सर्वस्तोका एकेन्द्रिया स्तेज्योले इयाः कतिपयेषु बादरपृथिव्यप्रत्येकवनस्पतिकायिकी त्रयणासावस्याया तस्याः सद्भावात्, तेज्यः कापोतले

वा ? ४ गोयमा ! सव्वत्थीवा तेंउक्काइया काउलेस्सा नीललेस्सा बिसेसाहिया करहलेस्सा बिसेसाहिया ।
 एव वाउक्काइयाणवि एतेसिणं जंतं ! वणस्सइकाइयाणं । करहलेस्साणं जाव तेंउलेस्साणय जहा एगिंदि
 याणं । बेइंदिय तेरिंदिय चउरिंदियाणं जहा तेंउकाइयाणं । एतेसिणं ! पंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं करह
 लेस्साणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरेकयरेहिंतो अप्पावा वज्जयावा तुल्लावा बिसेसाहियावा ? गोयमा !
 जहा लहियाणं तिरिक्कजोणियाणं नवर काउलेस्सा असखिज्जगुणा १ समुच्छिमपंचिंदियतिरिक्कजोणि

काः कापातलइया नीललइया विशेषाधिका. कण्णलइया विशेषाधिकाः । एव वायुकायिकानामाप । एतेषा जदन्त । वनस्पातकायिकाना क
 ण्णलेइयाना यावत्तेजोलइयानां च यथैकेन्द्रियौघिकानाम् । द्वौन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियाणा यथा तेजस्कायिकानाम् । एतेषा जदन्त । पञ्चे
 न्द्रियतिर्यग्योनिकाना कण्णलेइयानां यावच्छुक्कलेइयाना च कतरे कतरज्योऽल्पा वा ४ ? गोतम । यथौघिकाना तिर्यग्योनिकाना नवर का
 पोतलेइया असख्येयगुणाः १ । सम्मूच्छिमपञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकानां यथा तेजस्कायिकानाम् २ । गजव्युत्क्रान्तिकपञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकाना य

एहनै हे भगवन् तेंउकाइयाने कण्णनौल जाव कापोतने केहा २ था थोडा ४ गोतम । सव्वत्थीवा तेंउकाइया काउलेसा नीललेसावि० करहलेसा
 वि० । सर्वथांडा तेंउकाइया कपोतना धणो तेहथो नीललेस्सा विशेषाधिक तेहथो कण्णलेस्सा विशेषाधिक । एवं वाउकाइयाणवि एतेसिणं भंते वणस्स
 इकाइयाण करहलेसाणं जाव तेंउलेसाणय । इम वाउकाइयाने पिण एहनै भगवन् वनस्सतिनै कण्णलेसो जाव तेजोलेसोने । एवं जहा एगेदिय थोहि
 याण तहा भा० बेइंदिय तेइंदिय चउरिंदियाणं जहा तेंउकाइयाणं । इम जिम एकेद्वियनो आंघमूव तिमहोज बेद्विय तेंद्विय चउरिंदियनो जिम तेंउ
 कायनो परिं । ए सिणं भंते पंचिंदिय तिरिक्कजोणियाण करहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरे २ हितो अप्पावा ४ गोयमा । एहनै पंचेद्विय ति
 चने कण्णलेसो ज लगे शुक्कलेसोने केहा २ थो थोडा गोतम । एवं जहा अहियाण तिरिक्कजोणीयाणं नवर काउलेसा असखिज्जगुणा समुच्छिम पंचे

इया अनन्तगुणा , अनन्ताना सूक्ष्मवाटरनिगोदजीवाना कापोतलेश्यामद्भावात् . तेज्योपि नीललेश्या विशेषाधिका , तेज्योपि कृष्णलेश्या विशेषाधिका , अन जावना प्रागेयोक्ता-सम्प्रति पृथिवीकायिकादिविषयमल्पबहुत्व वक्तव्यं तत्र पृथिव्यप्वनस्पतिकायानां चतस्रो लश्या स्तजोवायूना तिस्र इति तथैव सूत्रमाह-ययसिषा जते । पुढविकाइयाणमिन्यादि ॥ सुगम , द्विचतुरिन्द्रियविषयमपि पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकमूत्रे कापोतलेश्या असङ्ख्यातगुणा नत्वनन्तगुणा . पञ्चेन्द्रियतिरिक्ता सर्वसंख्याप्यसंख्यातत्वात् , सन्मूर्च्छिमपञ्चेन्द्रियतिरिक्तां यथा तेजस्क्यायिकानां मूक्त तथा वक्तव्य , तेजस्क्यायिकानामिव तेषामप्याद्यलश्यात्रयमात्रसद्भावात् , गजंश्रुत्क्रान्तिकपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकसून तजोलेशयेन्य कापोतले

याणं जहा तेउक्ताइयाणं २ । गप्प्रवक्कांतियपंचिदियतिरिक्कजोगियाणं जहा उहियाणं , तिरिक्कजोगियाणं नवरं काउलेस्सा सखिज्जगुणा ३ । एवं तिरिक्कजोगिणीणं वि ४ । एतेसिणं जते ! संमुच्छिमपंचिदियतिरिक्कजोगियाणं गप्प्रवक्कांतिय पंचिदियतिरिक्कजोगियकरुहलेस्साणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरेजयरे हितो उप्पावा ४ ? गोयमा ! सवृत्योवा गप्प्रवक्कांतियपंचिदियतिरिक्कजोगिया सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सा स

योचिकाना तिर्यग्योनिकानाम् । नवर कापोतलेश्याः संख्ययगुणाः ३ । एव तिर्यग्योनिकीनामपि । ४ । एतेषा जदन्त । सम्मूर्च्छिमपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकाना गजंश्रुत्क्रान्तिकपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिककृष्णलेश्यानां च यावच्छुक्कलेश्यानां च कतर कतरेभ्योऽल्पा वा ४ ? गोतम । सर्वस्तीका गजव्युत्क्रान्तिकपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकाः शुक्कलेश्या पटलश्याः संख्ययगुणाः , तजोलेश्याः संख्ययगुणा , कापोतलेश्याः संख्ययगुणाः ।

दियतिरिक्कजोगियाणं । इम जिम आघने आलावे तिर्यचने ण विषेय कापोतलेश्यानां धो असंख्यातगुणा कक्षा समूहम पंचेन्द्रिय तिर्यचने । जहा तेउक्ताइयाणं गप्प्रवक्कांतिय पंचिदियतिरिक्कजोगियाणं जहा आदियतिरिक्कजोगियाणं नवरं काउलेस्सा संखिज्जगुणा । जिम तेउक्ताइयाणं तिम गभंजपंचेन्द्रिय तिर्यचने जिम आघने आलावे तिम ए विषेय कापोतलेश्यानां धयो संख्यातगुणा । एव तिरिक्कजोगिणीणां एणविषय भवे समुच्छिम पंचिदियतिरिक्क

इया सख्येयगुणा वक्तव्याः तावतामेव तेषां केवलवेदसोपलब्धत्वात्, शेषमीधिरसूत्रं वक्तव्यं, एवं तिर्यग्योनिकानामपि सूत्रं वक्तव्यं तथाचाह-
 यत्रतिरिक्त्वजोणिणीति ॥ अधुना सम्मूर्च्छिमपञ्चन्द्रियतत्कान्तिकतियंक्पञ्चन्द्रियस्त्रीविषय सूत्रमाह-एतसिण जते । इत्यादि ॥ सुगम गतच्च प्राग्वद्भा-
 वनीय, इदं किं पञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकाधिकारं पष्ठ सूत्रमनन्तरोक्तं च पञ्चममत उक्तं-जह्व पञ्चदशं तद्वा इमं छठ जाणिगवत् ॥ अधुना गर्भ

खिजगुणा, तेउलेस्सा संखेजगुणा, काउलेस्सा संखेजगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया, कशहलेस्सा विसे
 साहिया काउलेस्सा संमुच्छिमपंचिंदियतिरिक्त्वजोणिया असखेजगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया, कशहले
 सा विसेसाहिया ५ । एतेसिणं जते ! समुच्छिमपंचिंदियतिरिक्त्वजोणियाणं तिरिक्त्वजोणिणीणय कशहले

नीललेस्या विशेषाधिकाः । कणलेस्या विशेषाधिकाः । कापोतलेस्याः सम्मूर्च्छिमपञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिका असखेयगुणा । नीललेस्या विशया
 धिकाः, कणलेस्या विशेषाधिकाः ५ । एतेषा जटन्त । सम्मूर्च्छिमपञ्चन्द्रियतियग्योनिकाना तियंञ्चीनां च कणलेस्याना यावच्छुक्ललेस्यानां

जाणियाण । इमं तिर्येच नै पिण एहने भगवन् सम्मूर्च्छिमपञ्चन्द्रिय तिर्येचनै । गङ्गवर्कतिय पञ्चेदियतिरिक्त्वजोणियाण कणलेसाण जाव सुक्ललेसाणय कय
 रे २ हिंती अणावा ४ गोयमा । गर्भज पञ्चेदिय तियेच कणलेसानै जांलगे शुक्ललेसाने केडा २ थो थोडा ४ गोतम । सञ्चल्योवा पंचि दयातिरिक्त्वजो
 णिया सुक्ललसगा पर, लेसगासखे । तेउलेसगा सखे । सबथाडा गर्भजपञ्चेदिय तियेच शुक्ललेस्यानाधणौ तेहथा पञ्चलेस्याना धणौ संख्यातगुणा तेहथौ
 तंउलेस्य, ना धणौ संख्यातगुणा । काउलसगा सखे । नीललेसगा वि० कशहलेसगा विसेसाहिया काउलेसगा समुच्छिम पंचेदियतिरिक्त्वजोणिया अस
 खिजगुणा । कापोतलशा संख्यातगुणा नोजलेथौ विशेषाधिक तेहथा कणलेसौ विशेषाधिक कापोतलसौ सम्मूर्च्छिम पंचेदिय तिर्येच असंख्या
 तगुणा । नीललसगा वि० कशहलेसगा वि० एतसिणं भते समुच्छिम पंचेदियतिरिक्त्वजोणियाणं कशहलेसाणं जाव सुक्ललेसाणय कयरे २ हिंती अणा
 वा ४ गोयमा । नीललसौ ककविषाधिक पञ्चलेस्याना विशेषाधिक एहने भगवन् सम्मूर्च्छिम पञ्चन्द्रिय तिर्येच योनियानै कणलेस्यानै कापोत

स्साणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरेकयरेहिंतां अप्पावा ४ ? गोयमा ! जह्व पंचमं तहा डमंपि लठं जाणि
यव्वं ६ । एतेसिणं जंते ! गप्पवक्कांतिय पंचिंदियतिरिक्कजोणिघाणं तिरिक्कजोणिणीणय करहलेसाणं जाव
सुक्कलेस्साणय कयरेकयरेहिंतां अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वथोवा गप्पवक्कांतिय पंचिंदियतिरिक्कजोणि
या सुक्कलेस्सा । सुक्कलेस्सानं तिरिक्कजोणिणीं सखेज्जगुणानं, पम्हलेस्सा गप्पवक्कांतिय पंचिंदियतिरि
क्कजोणिघा संखेज्जगुणा, पम्हलेस्सानं तिरिक्कजोणिणीं सखेज्जगुणानं, तेउलेस्सा संखेज्जगुणा, तेउले

च कतरे कतरंज्योऽल्पा वा ४ ? गोतम । यथैव पञ्चमं तथदमपि षष्ठं ज्ञातव्यम् । ६ । यतथां जदन्त । गमव्युत्क्रान्तिकपचन्द्रियतिर्यग्यो
निकानां तिर्यग्चीना च कामलेद्वयानां यावत्सुक्कलेद्वयानां च कतरे कतरंज्योऽल्पा वा ४ ? गोतम । सर्वस्तीका गर्भव्युत्क्रान्तिकपचन्द्रियतिर्य
ग्योनिकाः सुक्कलेद्वयाः, सुक्कलेद्वयास्तिर्यग्योनिकाः संखेयगुणाः, पट्टलेद्वया गर्भव्युत्क्रान्तिकपचन्द्रियतिर्यग्योनिकाः संखेयगुणाः । पट्टलेद्वया
स्तिर्यग्योनिकाः संखेयगुणाः, तेजोलेद्वयाः संखेयगुणाः, तेजोलेद्वयाः (रियः) संखेयगुणाः । कापोतलेद्वयाः संखेयगुणाः, नीलेद्वया वि

शुक्कलेद्वया केवा २ वा थोडा ४ गोतम । सव्वं जह्व पंचमं तथैव ५मं कट्ठपि भा० । तवे जामहाज पावभापूण तिमहाज इमं कट्ठो अल्पवद्वत्त कट्ठिवा ।
एतेसिणं भते गप्पवक्कांतिय पंचिंदिय तिरिक्कजोणिघाणं । एहने भगवन् गप्पवक्कांतिय पंचिंदिय तिरिक्कजोणिणीणय करहलेसाणं जाव सुक्कलेसाण
य कतरे २ हिंतां अप्पावा ४ गोयमा । तिर्यंच योनियाने कण्णलेद्वया ज्ञाने सुक्कले केवा २ वा थोडा ४ गोतम । सव्वथोवा गप्पवक्कांतिय पंचिंदिय ति
रिक्कजोणिघा सुक्कलेसगा तिरिक्कजोणिणीं सखि० पम्हलेसगा गप्पवक्कांतिय पंचिंदिय तिरिक्कजोणिघा सखि० । सर्वथोडा गर्भजतिर्यंच पंचिंदिय य
क्कलेद्वयानां धणी तेद्वयो तिर्यंचणी संख्यातगुणां पट्टलेद्वयानां धणी गर्भजपंचिंदिय तिर्यंच संख्यातगुणा । पम्हलेसाणी तिरि० सखि० तेउलेसगा सखि०
तेउलेनिणीं काउलेसगा सखि० । तेद्वयो पट्टलेद्वया तिर्यंचणी संख्यातगुणी तेउलेद्वयानां धणी संख्यातगुणा तेजोलेद्वयो संख्यातगुणी कापोतलेद्वया का

योनिकतिर्यग्स्त्रीविषयसप्तमं सामान्यतः पञ्चेन्द्रियतियं ग्योनिकतिर्यग्स्त्रीविषयं नवमं, सामान्यतस्तिर्यग्योनिकतिर्यग्स्त्रीविषयं दशमं सूत्रमाह-
 एमसिण जत । इत्यादि ॥ प्रावना प्रागुक्तानुसारण कसंख्या, तियं ग्योनिकविषया सूत्रसंकलनामाह-एवमे ए दस अप्यावहुगा तिरिक्खजोणि
 याण मिति ॥ सुगम, नवरमिहेमं धूर्वाचायप्रदर्शिते सग्रहणियाथे-नुहियपणंदि १ समुच्छियाय २ गण ३ तिरिक्खइत्याणं ४ । समुच्छगप्रतिरि

सुक्कलेस्सा सुक्कलेस्सा उत्ति सखेज्जगुणानु, पम्हलेस्सानु संखिज्जगुणानु, तेउलेस्सानु गप्पत्ति सखेज्जगुणा,
 तेउलेस्साउत्ति संखेज्जगुणा, काउलेस्साउत्ति सखेज्जगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया, कणहलेसा विसेसाहि
 या, काउलेस्सानु संखेज्जगुणानु, नीललेस्सानु विसेसाहियाणु, कणहलेस्सानु विसेसाहियाणु काउलेस्सा सं
 मुच्छिमपंचिंदियतिरिक्खजोणिया अंसखिज्जगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया, कणहलेस्सा विसेसाहिया ८ ।

तेजोलइया गर्ज इति सख्येयगुणाः, तेजोलेश्याः सख्येयगुणाः, कापोतलेश्याः सख्येयगुणाः । नीललेश्या विशेषाधिकाः, कणलेश्या विशेषा-
 धिकाः, कापोतलेश्याः सख्येयगुणाः, नीललेश्या विशेषाधिकाः, कणलेश्या विशेषाधिकाः, कापोतलेश्याः समुच्छिमपञ्चेन्द्रियतियं ग्यो-
 निका असंख्येयगुणाः, नीललेश्या विशेषाधिकाः, कणलेश्या विशेषाधिकाः ८ । एतेषा जदन्त । पञ्चेन्द्रियतियं ग्यालिकाना तियं ग्यानिर्का

संखे० पम्हलेसिणीओ संखे० । पद्मलस्याना धणो गभंजपचेन्द्रिय तियं च संख्यातगुणा पद्मलेश्योनी संख्यातगुणी । तेउलेसगा गणवत्तियति० सं० तेउल
 सिणीओ ति० संखे० काउलेसगाति० संखे० नीललेसगावि० । तेजोलेश्याना गभंजतियं च संख्यातगुणा तेजोलेश्योनी संख्यातगुणी कापोतलेश्याना तियं
 च संख्यातगुणा नीललस्याना विशेषाधिक । कणहलेसगावि० काउलेसगा सं० नीललेश्योनीओ वि० कणहलेश्योनीओ वि० काउलेसा समुच्छिम पंचिदि
 यतिरि० अस० । कणलेश्याना विशेषाधिक कणलेश्यना विशेषाधिक कापोतलेश्यो संख्यातगुणा नीललेश्योनी विशेषाधिक कणलेश्योनी विशेषाधिक
 कणलेश्योनी विशेषाधिक कापोतलेश्योनी समुच्छिम पंचेन्द्रिय तियं च असंख्यातगुणा । कणहलेसगाणं जाव मुक्कलेश्याणं कयरे २ हितो अप्यावा ४ गोय

व्युत्क्रान्तिकतिर्यग्पञ्चेन्द्रियतिर्यक्स्त्रीविषयं सप्तमं सूत्रमाह-एतसिणं जन्ते । इत्यादि ॥ सुगमं । नवरं सर्वोऽपि लेख्यासु स्त्रियः प्रभुराः सर्वसङ्ख्यापिच तिर्यक् पुरुषेभ्य स्त्रियक्स्त्रिय स्त्रिगुणाः, तिगुणातिरूवन्नाहिया तिरियाणं इत्यियासु येयत्वा इतिवचनात्, ततः सङ्ख्यातगुणा उक्ता नपुंसकास्तु गर्भव्युत्क्रान्तिका कतिपय इति नते यथोक्तमल्पबहुत्व व्याप्नन्ति सम्प्रति सम्मूर्च्छिमयञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकगर्भव्युत्क्रान्तिकपञ्चेन्द्रियतिर्यग्

स्यान्तं सखिजगुणान्तं, काउलेस्सा सखेजगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया, कण्ठलेस्सा विसेसाहिया, काउलेस्सान्तं सखिजगुणान्तं, नीललेस्सान्तं विसेसाहियान्तं, कण्ठलेसा विसेसाहियान्तं ७ । एतसिणं जन्ते ! सम्मूर्च्छिमपंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं गण्ठवक्कतिय पंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं तिरिक्कजोणिणीणय कण्ठलेस्साणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरेकयरेहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा गण्ठवक्कतियतिरिक्कजोणिया

शेषाधिका, कृष्णलेख्या विशेषाधिका, कापोतलेख्याः सख्येयगुणा, नीललेख्या विज्ञेयाधिका, कृष्णलेख्या विशेषाधिका । ७ । एतथा जदन्त । सम्मूर्च्छिमपंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां गर्भव्युत्क्रान्तिकपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां तिर्यग्जीनाञ्च कृष्णलेख्याना यावच्छुक्कलेख्याना च कतरे कतरेऽप्योऽस्यावा ४ ? गौतम । सर्वस्तोका गर्भव्युत्क्रान्तिकतिर्यग्योनिका, शुक्कलेख्या, शुक्कलेख्याः सख्येयगुणा, पद्मलेख्या सख्येयगुणा,

संख्यातगुणा । नीललेखगात्रि० किरणलेखगात्रि० कापोतलेखगात्रि० नीललेखिणीवि० । कण्ठलेखिणीवि० । नानालेख्याना धर्मा विशेषाधिक कृष्णलेख्याना धर्मा विशेषाधिक कापोतलेखनी संख्यातगुणो नीललेखी विशेषाधिक कृष्णलेखणी विशेषाधिक । एतसिणं भंत समच्छिमपंचिंदियतिरि० गण्ठवक्कतिय पंचिंदियतिरि० तिरि० । एतने भगवन् सम्मूर्च्छिम पंचेन्द्रिय तिर्यग्जीनियानो गर्भजपंचेन्द्रिय तिर्यग्जीनियानो तिर्यग्जीनो । किरणलेखाण जाव सुक्कलेखाणय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ गोयमा । कृष्णलेख्या यावत् शुक्कलेखा येहा २ थो थोहा ४ गौतम । सव्वत्थोवा गण्ठवक्कतियतिरि० सुक्कलेखगा सुक्कलेखिणीवि० संखे० । सर्वथोवा गर्भजतिर्यग् शुक्कलेख्याना धर्मा तेहथी तिर्यग्जीनो शुक्कलेखानी संख्यातगुणो । पद्मलेखगा गण्ठवक्कतिपंचिंदियतिरि०

काउलेसाअनंतगुणाइति पदासम्भवात्, अधुना देवविषयमल्पबहुत्वनाह-एणसिणं जंते । देवाणमित्यादि ॥ सर्वस्तोका देवाः सुकलेश्या लात्तका
दिदेवलोकेष्व तेषां सङ्गावात्, तेभ्यः पटलेश्या असस्येयगुणा जवनपतिव्यन्तरदवेषु सनत्कुमारादिदेवेभ्योऽसंख्येयगुणेषु कापोतलेश्यासङ्गावा

तिरिस्कजोणिणीणय करहलेस्साणं जाव सुकलेश्साणय कयरेकयरेहिंती अप्पावा ४ ? गोयमा ! जहेव ण
वमं अप्पावज्जगं तहा इमंपि नवरं काउलेस्सा तिरिस्कजोणिया अप्पंतगुणा, एवं एते दस अप्पावज्जगा
तिरिस्कजोणियाणं १० । एवं मणुस्साणवि अप्पवज्जगा ज्ञाणियत्वा नवरं पच्छिमं अप्पावज्जगं णत्थि
११ । एतेसिणं जंते देवाणं करहलेस्साणं जाव सुकलेश्साणय कयरेकयरेहिंती अप्पावा ४ ? गोयमा !

जदन्त । तिर्यग्योनिकाना तिर्यग्चीना च कल्लेश्यानां यावच्छुक्लेश्यानां च कतरे कतरेज्योऽल्पा वा ४ ? गौतम । यथैव नवमं अल्पाबहुत्वं
तथेदमपि नवरं कापोतलेश्या स्तिर्यग्योनिका अनन्तगुणाः, एवमेते दशाल्पबहुत्वानि तिर्यग्योनिकानाम् । १० । एवं मनुष्याणामल्पबहुत्व
अणितव्यम् नवरं पश्चिममल्पबहुत्वं नास्ति । ११ । एतेपा जदन्त । देवानां कल्लेश्यानां यावच्छुक्लेश्यानाञ्च कतरे कतरेज्योऽल्पा वा ४ ?

धिक कल्लेश्याना धणी विशेषाधिक । एणसिणं भंत तिरि० तिरि० किण्हलेमाण जाव सुकलेमाणय कयरे २ हिंती अप्पावा ४ गोयमा । एहनं भगवन्
तिर्यच्योनियाने तिर्यच्योनाने कृष्णलशो यावत् शुक्लने केहा २ थो थोडा ४ गौतम । जहा नवमं अप्पावहुगं तहा इमंपि भा० नवरं काउलेसगा तिरि०
अणं० । जिम नवमी अल्पबहुत्व कच्छी तिम पिण कडिबी ए विशेष कापोतलेश्याना तिर्यच अनंतगुणा । एवं एते दस अप्पावहुगा तिरि० नेयत्वा १० ।
इम ए १० अल्पबहुत्व तिर्यच्योनियाना कच्छा १० । एव मणुस्साणवि अप्पावहुगा भा० नवरं पच्छिमं अप्पावहुगं णत्थि ८ । इम मनुष्येने अल्पबहुत्व
कडिवा ण विशेष कंडलो अल्पबहुत्व कच्छा अनतानो संभवनथो ८ । एणमिणं भंते देवाणं किण्हलेमाण जाव सुकलेमाणय कयरे २ हिंती गोयमा ।
हिवै देवताने केहै एहनं भगवन् देवताने कृष्णलशोना जाव शुक्लने केहा केहा थो थोडा ४ गौतम । सव्वथोवा देवा सुकलेसगा पडलसगा अ

या ५ मुक्कतिरिक्तीय ६ गणंमि ॥ ७ ॥ समुक्तगज्जद्वयी ८ पचिदितिरिगन्विषात् ९ हृथी १० । दसप्रप्यधुगमेया तिरियागहोतिनायवा ॥ १ ॥
यथा तिरिश्चामलपयदुत्वा न्युक्तानि तथा मनुष्याणामपि वक्तव्यानि नवर पश्चिम दशममलपयदुत्वा नास्ति मनुष्याणामनन्तात्वात्, तदन्तावे

एएसिणं जते ! पचिंदियतिरिक्कजाणियाणं तिरिक्कजोणिणीणय करहलंसाणं० जाव सुक्कलंस्साणय कयरेक
यरेहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सल्लथोवा पचिंदियतिरिक्कजाणियसुक्कलंस्सा सुक्कलंस्सानं संखिज्जागु
णानं, पम्हलेस्सा संखिज्जागुणा, पम्हलेस्सानं संखिज्जागुणानं, तेउलंस्सा सखेज्जागुणा, तेउलंस्सानं संखिज्जा
गुणानं, काउलेस्सा सखेज्जागुणा, नीललंस्सा विसंसाहिया, करहलंस्सा विसंसाहिया, काउलेस्सानं सखे
ज्जागुणानं, नीललेसानं विसंसाहियानं, करहलेसानं विसंसाहियानं ९ । एतंसिणं जते ! तिरिक्कजोणियाणं

नाथ कम्मलद्वयाना यावच्छुक्कलद्वयाना च कतरं कतरं न्योऽल्पा वा ४ ? गोतम । सर्वस्तीकाः पचिंदियतिगम्यांमिकशुक्कलेद्वयाः, शुक्कलद्वयाः
सख्येयगुणाः, पट्टलेद्वयाः सख्येयगुणाः, पट्टलेद्वयाः सख्येयगुणाः, तज्जोलेद्वयाः सख्येयगुणा २ । कापोतलेद्वयाः सख्येयगुणाः, नीललेद्वयाः
विज्जोपाधिकाः । कम्मलेद्वया विज्जोपाधिकाः, कापोतलेद्वयाः सख्येयगुणाः, नीललेद्वया विज्जोपाधिकाः, कम्मलेद्वयाः विज्जोपाधिकाः ८ । एतेषा

मा । कण्ठलस्यार्थं यावत् शुक्कलेद्वया केदा २ थो वाहा ४ गोतम । सल्लथोवा पचिंदिय तिरि० सुक्कलेसगा । सवथोवा पचिंदिय तिरि० चयो० नया शुक्कलेद्वया
सुक्कलेमणीथो पम्हलेसगा सं० पम्हलेसिणीथो सांख० । शुक्कलमणी सख्येयगुणा तेद्वयो पट्टलमणी मंथ्यातगुणा तेद्वयो पट्टलेमणी सख्येयगु
णा । तेउलेसगा सं० तेउलेसिणीथो सं० काउलेसगा सं० । तेद्वयो तेनीलमणीथो सख्येयगुणा तेद्वयो तज्जोलेमणी सख्येयगुणा तेद्वयो कापोतले
मणीथो सख्येयगुणा । काउलेसिणी सं० नीललेसिणीथो वि० किण्डलेसिणीथो वि० काउलेसगा असं० । तेद्वयो कापोतलेमणी सख्येयगुणा तेद्वयो नीललेमणी
विज्जोपाधिका कण्ठलसिना विज्जोपाधिका कापोतलेमणीथो असंस्सरातगुणा । नीललेमणीथो वि० किण्डलेसगा वि० । तज्जोलेमणीथो वि० विज्जोपाधिका

वात्, अधुनादेवीविषयं सूत्रमाह-एरिणिं जंते । देवीणमित्यादि ॥ देव्यश्च सौधर्मज्ञानान्ताएव न परत इति तासां यतस्त्रय एव लेश्या स्ततस्तद्वि-
पयमवात्पबहुत्वमभिधित्सुना जाव तेउलेस्साणय इत्युक्त, सखंस्तोका देव्यः कापोतलेश्याः कंतिषयाना जवनपतिव्यन्तरदेवानां कापोतलेश्याना
वात्, तेज्यो विशेषाधिका नीललेश्या प्रज्जुताना जवनपतिव्यन्तरदेवानां तस्या. सम्भवात्, तेज्योपि कृष्णलेश्या विशेषाधिका प्रज्जुताना तासां कृष्ण
लेश्याकत्वात्, ताज्य स्तेजोलेश्या सख्येयगुणाः ज्योतिष्सौधर्मज्ञानदेवानामपि समस्तानां तेजोलेश्याकत्वात्, सम्प्रतिदेवदेवीविषय सूत्रमाह-
एरिणिमित्यादि ॥ सर्वस्तोका देवाः शुक्ललेश्या स्तेज्योऽसख्येयगुणाः पट्नलेश्या स्तेज्योप्यसख्येयगुणाः कापोतलेश्याः तेज्यो नीललेश्या विज्ञापा
धिका स्तेज्योपि कृष्णलेश्या विशेषाधिका एतावत्प्रागेव जावित तेज्योपि कापोतलेश्याका देव्यः सख्येयगुणाः ताश्च जवनपतिव्यन्तरनिकायान्तगं

जंते ! देवाणं देवीणय करहलेस्साणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ ? गीयमा ! सव्वत्यो
वा देवा सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा काउलेस्सा असंखेज्जगुणा नीललेस्सा विसेसाहिया करहले
स्सा विसेसाहिया काउलेस्साल देवील संखेज्जगुणाल नीललेस्साल विसेसाहियाल करहलेस्साल विसेसाहि

ना च कृष्णलेश्याना यावच्छुक्ललेश्याना च कतर कतरेज्यो एतावा ४ ? गीतम । सखस्तोका देवाः कृष्णलेश्या पट्नलेश्या असंख्येयगुणाः का
पोतलेश्या असंख्येयगुणा नीललेश्या विज्ञेयाधिकाः कृष्णलेश्या विज्ञेयाधिकाः कापोतलेश्याका देव्यः सख्येयगुणाः नीललेश्याका विज्ञेयाधिकाः

देवाणं करहलेसाण जाव सुक्कलसाणय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ गीयमा । हिंवे पड्ढनै भगवन् देवताने देवीनो कृष्णाने कांशक्कनै केडा २ श्री थाडा ४ गी
तम । सव्वत्योवा देवा सुक्कलसगावि पम्हलंसगा असं० काउलेसगा असं० । सर्वथो थाडा देवता शुक्कलेश्याना धणो तेहथो पट्नलेश्याना धणो असंख्यात
गुणा तेहथो कापोतलेश्याना धणी असंख्यातगुणा । नीललेसगा वि० कियडलेसगा वि० काउलेसिणोओ देवीओ सखे० नीललेसिणोओ वि० कियडले
सिणोओ वि० तेउलेसिणोओ सखि० । तेहथो नीललेश्या विशेषाधिक तेहथो कृष्णलेश्याना विशेषाधिक तेहथो कापोतलेश्यानी देवी संख्यातगुणो

त, तेज्योपि नीललेइया विशेषाधिकाः प्रज्जुततराणां जवनपतिव्यन्तराणां तस्याः सम्मवात्' तेज्योपि कृष्णलेइया विशेषाधिकाः प्रज्जुततराणां ते
षां कृष्णलेइयाकत्वात्, तज्योपि तेजोलेइयाः सख्येयगुणाः कतिपयानां जवनपतिव्यन्तराणां समस्तानां ज्योतिषसौधर्मेज्ञानदेवानां तेजोलेइयाणां

सख्योवा देवा सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सा असंखि जगु गा काउलेस्सा असंखेज्जगुणा नीललेस्सा विसेसाहिया
करहलेस्सा विसेसाहिया तेउलेस्सा सखिज्जगुणा १ । एएणिणं जंते ! देवीणं करहलेस्साणं जाव तेउलेस्सा
णव कयरे २ हितो अप्पावा वज्जयावा तुह्यावा विसेसाहियावा ? गोयमा ! सख्योवाणं देवीणं काउले
लेस्साणं नीललेस्साणं विसेसाहियाणं करहलेस्साणं विसेसाहियाणं तेउलेस्साणं सखेज्जगुणाणं २ । एएणिणं

गीतम । सर्वस्तोका देवाः सुक्कलेइयाः पम्हलेश्या असख्येयगुणाः कापोतलेइया असख्येयगुणा नीललेइया विशेषाधिकाः कृष्णलेइया विशेषाधि
का स्तेजोलेइयाः सख्येयगुणाः १ । गतासा जदत्त । देवीनां कृष्णलेइयानां यावत्तेजोलेइयानां ज्व कतरं कतरज्योउत्पा या ४ ? गीतम । सर्व
स्तोका दव्य कापोतलेइया, नीललेइया विशेषाधिकाः कृष्णलेइया विशेषाधिका स्तेजोलेइयाः सख्येयगुणाः २ । गतषा जदत्त । देवानां देवी

सं० काउलसगा अस० नीललेमगा वि० । सबथोडा दवता सुक्कलयोना उपरिभाभणो तेइथो पम्हलेथो असख्यातगुणा सनत्कुमारादिकने इवं तेमाटे ते
इथो कापोत अस० भवनपति व्यंतरभणो तेइथो नीललेथो विशेषाधिक भवनपति व्यन्तर । कियहुलसगा विसे० तेउलेमगा सखिज्जगुणा १ । तेइथो कृष्ण
लयोना विशेषाधिक तेइथो तेजोलेथोना सख्यातगुणा ज्योतिषो सोधमं प्रज्ञानभणो १ । एएणिण भते देवीणं कियहुलेमणोण जाव तेउलेमणोणव कय
रे २ हितो अप्पावा ४ गोयमा । एइनें भगवन् देवीनें कृष्णलयोना यावत् तेजोलेथोनें केडा २ थो थोडा ४ गीतम । सख्योवाथो देवीथो काउलेसिणो
थो नीललेसिणोथो वि० कियहुलेसिणोथोवि० तेउलेसिणोथो सखि० । सर्वथो थोडा द्योकापोतलेइयानो धणियाणो तेइथो नीललेइयानो धणियाणो
विशेषाधिक भवनपतिथो तेइथो कृष्णलेइयानो देवी भवनपति व्यंतरज्योतिषो तेइथो तेजोलेइया देवो सख्यातगुणा सोधमादिकरी । एएणिण भंत देवाणं

ता वेदितव्या । अन्यत्र देवीनां कापोतलेश्याया असम्भवात् । देव्यश्च देवेभ्यः सामान्यतः प्रतिनिकायं द्वात्रिंशद्गुणाः ततः कृष्णलेश्येभ्यो देवीभ्यः कापोतलेश्याया असम्भवात्, देव्यश्च देवेभ्यः सामान्यतः प्रतिनिकायं द्वात्रिंशद्गुणाः ततः कृष्णलेश्येभ्यो देवीभ्यः कापोतलेश्या देव्यः सङ्ख्येयगुणा अपि घटन्ते, ताभ्यो नीललेश्या विशेषाधिकाः, ताभ्यः कृष्णलेश्या विशेषाधिका अत्रापि प्राग्जावना । तेभ्योपि तेजोलेश्या देवाः सङ्ख्येयगुणाः कातिपयानां जवनपतिव्यन्तराणां समस्तानां ज्योतिष्कसीधर्मज्ञानदेवानां तेजोलेश्याकत्वात्, तेभ्योपि तेजोलेश्याका दव्यः सङ्ख्येयगुणा द्वात्रिंशद्गुणात्वात्,

यात् तेउलेस्सा देवा संखेज्जगुणा तेउलेस्सात् देवीत् संखेज्जगुणात् ३ । एतेसिणं जंते ! जवनवासीणं देवाणं कण्हलेस्साणं जाव तेउलेस्साणय कयरे कयरेहिंतो अण्णावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा जवनवासीदेवा तेउलेस्सा काउलेस्सा अण्णसंखेज्जगुणा नीललेस्सा विसेसाहिया कण्हलेसा विसेसाहिया । एतेसिणं जंते ! जवनवासिणीणं देवीणं कण्हलेसाणं जाव तेउलेस्साणय कयरे कयरेहिंतो अण्णावा ४ ? गोयमा ! एवं

कृष्णलेश्याका विशेषाधिका स्तेजोलेश्या देवाः सङ्ख्येयगुणा स्तेजोलेश्याका दव्यः सङ्ख्येयगुणाः ३ । एतेषां जदन्त । जवनवासिनां देवानां कृष्णलेश्यानां यावत्तेजोलेश्यानां च कतरे कतरेभ्यो उत्पत्ता ४ ? गौतम । सर्वसंस्कारा जवनवासिदेवा स्तेजोलेश्या कापोतलेश्या असङ्ख्येयगुणा नीललेश्या विशेषाधिकाः कृष्णलेश्या विशेषाधिकाः । एतासां जदन्त । जवनवासिनीनां देवीनां कृष्णलेश्यानां यावत्तेजोलेश्यानां च कतरे कतरेभ्यो

नीललेश्यानां देवी विशेषाधिकं कृष्णलेश्यानां देवी विशेषाधिकं तद्वथै तं नीललेश्यानी देवी सङ्ख्यातगुणी । एतेसिणं भते भवणवासीणं देवीणं कण्हलेसाणं जाव तेउलेसाणय कयरे २ हिंतो अण्णावा ४ गोयमा । एहने हे भगवन् भवनपतिणी देवीनै कण्हलेश्यै अने तेजोलेश्यानै जाल्लगै केहा २ थो छोटा ४ गौतम । सव्वत्थोवा भवनवासिदेवा तेउलेसणा कापोलेसणा असं० नीललेसणा नि० कण्हलेसणा वि० । सर्वथो भवनपति देवा तेजोलेश्यानां धणी तेहथो कापोतलेश्यानां धणी असङ्ख्यातगुणा तेहथो नीललेश्या विशेषाधिकं तेहथो कृष्णलेश्यानां विशेषाधिकं । एतेसिणं भते भवणवासीणं देवीणं कण्हलेसणी

राम्रतिप्रवणवासिदेवविषयं सूत्रमाह-एणसिणं जंते । इत्यादि ॥ सर्वस्तीका स्तेजोलेश्यामहर्हयोहि तेजोलेश्याका प्रवन्ति महर्हयश्चात्मे इति । सर्व
स्तीका स्तेज्यो ऽसङ्ख्येयगुणाः, कापोतलेश्या अतिज्ञेयेन प्रज्जुतानां कापोतलेश्यासंज्ञवात्, तेज्यो नीललेश्या विशेषाधिका अतिप्रज्जुततराणां तस्याः

चेव । एणसिणं जंते ! जवणवासीणं देवाणं देवीण्य कण्हलेस्साणं जाव तेउलेस्साणय कयरे कयरेहिंतो
अप्पावा ४ ? गोयमा ! सङ्ख्योवा जवणवासीदेवा तेउलेस्सा जवणवासिणीं तेउलेस्सानं संखिज्जगुणा
न, काउलेस्सा जवणवासी अंसंखिज्जगुणा, नीललेसा विसेसाहिया । कण्हलेसा विसेसाहिया, काउलेसा
न जवणवासिणीं संखेज्जगुणां । नीललेसानं विसेसाहियां । कण्हलेसानं विसेसाहियां । एवं वा

एप्पावा ४ ? गीतम । एवञ्चेव । एतेषा जदन्त । जवनवासिना देवानां देवीनाञ्च कृष्णलेश्याना यावत्तेजोलेश्यानाञ्च कयरे कयरेज्यो एप्पा
वा ४ ? गीतम । सर्वस्तीका जवनवासिदेवा स्तेजोलेश्या, जवनवासिन्यस्तेजोलेश्याकाः सङ्ख्येयगुणाः कापोतलेश्या जवनवासिनी ऽसङ्ख्येयगुणा
नीललेश्या विशेषाधिकाः कृष्णलेश्या विशेषाधिकाः कापोतलेश्याका जवनवासिन्यः सङ्ख्येयगुणाः, नीललेश्याका विशेषाधिकाः कृष्णलेश्याका

णं जाव तेउलसिणीय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ गोयमा । एहनै भगवन् भवनपतिणो देवीनो कृष्णलेश्यानो यावत् तेजोलेश्यानो ए भांहीमादि वेडा २
थो छोडा गीतम । एवंचि भाणियच्च एणसिणं भंते भवणवासीणं देवाणं भवणवासिणीय देवीण कियहलेसिगाण जाव तेउलसिणीय कयरे २ हिंतो अ
प्पावा ४ गोयमा । इमहोज भवनपतिनी देवीनो परे जाणिता एहनै भगवन् भवनपतिना देवनै भवनपति देवीमै कृष्णलेश्यो यावत् तेजोलेश्या वेडा २
थो प्ररप ४ गीतम । सङ्ख्योवा भवणवासिदेवा तेउलेसगा तेउलेसिणीओ संखि० काउलेसगा अंसं नीललेसगा वि० । सर्वथो छोडा भवनपतिदेव ते
जोलेश्याना धनो तेहथी तेजोलेश्यानो देवीसंख्यातगुणा तेहथी कापोतलेश्याना भवनपति असंख्यातगुणा तेहथी नीललेश्याना भवनपति विशेषाधिक
कियहलेसगावि काउलेसिणीओ भवणवासिदेवीओ संखि० नीललेसिणीओ वि० । तेहथी कृष्णलेश्याना विशेषाधिक तेहथी कापोतलेश्या भवनवासि

संज्ञवात्, तेज्योपि कृश्लेष्टया विशेषाधिका, अतिप्रज्ञूनतराणां कृश्लेष्टयाज्ञावात्, एवं प्रधनपतिदेवीविषयमपि सूत्रं ज्ञावनीयं, अधुना प्रधनपतिदेवदेवीविषय सूत्रमाह-एएसिणमित्यादि ॥ सर्वस्तोकाजवनवासिनो देवा स्तेजोलेष्टयाका युक्तिरत्र प्रागेवोक्ता तेज्य स्तेजोलेष्टयाका जवनवासिनो देव्यः सख्येयगुणाः, देवेज्योहि देव्य सामान्यतः प्रतिनिकाय द्वात्रिंशद्गुणा स्तत्रोत्पद्यन्ते सख्येयगुणत्वमिति, तेज्य कापोतलेष्टया जवनवासिनो देवा असख्येयगुणा स्तेज्योपि नीललेष्टया विशषाधिकाः तेज्योपि कृश्लेष्टया विशेषाधिकाः युक्तिरत्र प्रागुक्तानुसरणीया स्तज्यः कापोतलेष्टया जवनवासिनो देव्य सख्येयगुणा ज्ञावना प्रागुक्तज्ञावनानुसारेण ज्ञावनीयाः ताज्यो नीललेष्टया विशषाधिका स्ताज्य कृश्लेष्टया विशेषाधिकाः, एवं वाणमन्तरविषयमपि सूत्रत्रय ज्ञावनीयं ज्योतिष्कविषयमेकमेव सूत्र तन्निकायं तेजोलेष्टयाव्यतिरेकेण लेष्टयान्तरासम्भवात्, पृथग्देवदेवीविषयसूत्रद्वयासम्भवात् वैमानिकदेवविषय सूत्रमाह-एएसिण जते । वैमाणियाणमित्यादि ॥ सर्वस्तोका कृश्लेष्टया लान्तकादिदेवानामेव ज्ञा

णमन्तराणवि तिस्रेव अण्पावङ्गा जहेव जवनवासीणं तहेव ज्ञाणियत्ता । एतसिणं जत ! जाडसियाण देवाणं देवीणय तेउलेस्साणं कयरे २ हितो अण्पावा ४ ? गोयमा ! सख्योवा जोडसियदेवा तेउलेस्सा, जोड

विशेषाधिकाः । एव वानव्यन्तराणामपि त्रीण्यल्पबहुत्वान्न यथेव जवनवासिना तथेव ज्ञाणितव्यानीत । एतथा जटन्त । ज्यातफाना देवाना देवीनाञ्च तेजोलेष्टयाना कतरे कतरेज्योऽल्पा वा ४ ? गौतम । सर्वस्तोका ज्योतिष्कदेवा स्तेजोलेष्टया, ज्योतिष्कदेवस्तेजोलेष्टयाकाः सख्येय

णोदेवी सखातगुणा नीललेष्टयानो देवी विशषाधिक । काडलेसिणौ प्रा वि० एव वाणमन्तराणावा तास्य अण्पावङ्गा जाव भवणवासाणं तडा भा० । कृश्लेष्टयानो विशेषाधिक इम वानव्यतर पिण तोजी अल्पबहुत्वेकरी जिम भवनपति कहिवा । एएसिण भने जोःसियाण देवाणदेवीणय तेउलेमाणय कयरे २ हितो अण्पावा ४ गोयमा । एहनै भगवन् ज्योतिषी देवताने देवीने तेजोलेष्टयाने केडा २ थो थोडा ४ गौतम । सचथावा जोःसिया देवा तेउलेसगा जोःसिणौ देवी प्रो तेउलेसिणौ सां सखि० । सर्वथां थोडा ज्यातिषी देवता तेजोलेष्टयाना ज्यातिषी देवी तेजोलेष्टयानो संख्यातगुणौ । एए

कलत्रयासम्भवात्, तेषां चोत्कर्षतोपि श्रेण्यसंख्येयजागतप्रदेशरक्षिमानत्वात्, तेज्यः पद्मलेख्या अचरदेवगुणा, सनत्कुमारमाहिद्वज्रस्वलोककल्प

सिणीतु देवीतु तेउलेस्सानु सखिज्जागुणानु । एतेसिणं जते ! वेमाणियाणं देवाणं तेउलेस्साणं पम्हलेसाणं सुक्कलेस्साणय कयरे कयरेहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलेसा, पम्हलेस्सा अणसखिज्जागुणा । तेउलेस्सा देवा असंखेज्जागुणा, एएसिणं जते ! वेमाणियाणं देवाणं देवीणय तेउलेस्सा णं पम्हलेसाणय सुक्कलेस्साणय कयरे कयरेहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलेस्सा, पम्हलेसा संखेज्जागुणा, तेउलेस्सा अणसखिज्जागुणा, तेउलेस्सानु वेमाणिणीतु देवीतु सखेज्जागु

गुणा । एतेषा जदन्त । वैमानिकानां देवानां तेजोलक्ष्यानां पद्मलक्ष्यानां शुक्कलक्ष्यानाञ्च कतरं कतरं ज्योत्स्ना वा ? गौतम । सर्वस्तोका वैमानिका देवाः शुक्कलक्ष्याः, पद्मलक्ष्या असंख्येयगुणा स्तेजोलक्ष्या देवा असंख्येयगुणाः । एतेषा जदन्त । वैमानिकानां देवानां देवीनाञ्च ते जोलक्ष्यानां पद्मशुक्कलक्ष्यानाञ्च कतरं २ ज्योत्स्ना वा ४ ? गौ० । सर्वस्तोका वैमानिका देवाः शुक्कलक्ष्याः पद्मलक्ष्या असंख्येयगुणा स्तेजोल

सिण भते वेमाणियाणं देवाणं तेउलेसाणं पम्हलेसाणं सुक्कलमाणय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ गायमा । एहने भगवन् वेमानिक देवने तेजोलक्ष्या पद्मलक्ष्या शुक्कलक्ष्याने केहा २ थो थोडा ४ गौतम । सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलमाण पम्हलेसाण अमं० तेउलेसाण अमं० । सव्वत्थोवा वेमानिक देवता शुक्कलक्ष्यानाधनी तेहथो पद्मलक्ष्याधनी असंख्यातगुणा तेहथो तेजोलक्ष्याना अमख्याता । एएसिण भते वेमाणियाणं देवाणं देवीणं तेउलेसाणं पम्हलेसाणं सुक्कलमाणय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ गायमा । एहने भगवन् वेमानिकदेवदेवने तेजोलक्ष्यानां पद्मलक्ष्यानां शुक्कलक्ष्याने केहा २ थो थोडा ह्वै ४ गौतम । सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलमाण पम्हलेसाण अमं० पम्हलेसाण अमं० तेउलेसाण अमं० तेउलेसिणीओ वेमाणिणीओ देवीओ सखि० । सव्वत्थो थोडा वेमानिकदेवी शुक्कलक्ष्याना तेहथो पद्मलक्ष्या अमख्याता तेहथो तेजोलक्ष्याना अमख्यातगुणा तेजोलक्ष्यानी वैमानिकनी देवी संख्यातगुणो

वासिनां सर्वेषामपि देवानां पटलेशवासंज्ञवात् । तेषां वातिवृहत्तमश्रेष्ठसंख्येयजागवर्त्तिनजः प्रदेशराशिप्रमाणात्वात्, लान्तकादिदेवपरिमाणहेतुश्रेष्ठसरययजागापक्षया त्वमीषा परिमाणहेतुश्रेष्ठसंख्येयजागो ऽसंख्येयगुणः तेज्योपि तेजोलेश्या असंख्येयगुणाः, तेजोलेश्याहि सौधर्मज्ञानदेवानामीज्ञानदेवाश्चा कुलमात्रक्षेत्रप्रदेशराशिसम्बन्धिनि द्वितीयवर्गमूले तृतीयवर्गमूलन गुणिते यावान् प्रदेशराशि ज्ञवति तावत्प्रमाणात् घनीकृतस्य लोकस्य एकप्रादेशिकीय श्रेणिषु यावन्तो नजः प्रदेशाः तावत्प्रमाण इज्ञानकल्पगतद्वयसमुदाय स्तद्वत्किञ्चिदूनद्वान्निज्ञानमज्ञागकन्या, स्तेज्योपि च सौधमकल्पदेवाः संख्येयगुणाः स्वतो ज्ञवन्ति पटलेश्येभ्य स्तेजोलेश्या असंख्येयगुणाः । देव्यश्च सौधर्मज्ञानकल्पयोरथ तत्रच केवला तेजोलेश्या तेजोलेश्यान्तरासम्भवात्, न तद्विषयपृथग्सूत्रमतः सम्प्रतिदेवदेवीविषयं सूत्रमाह-एतसि जते । वेमाणियाण दवाणं दवीणयत्यादि ॥ सुगम ।

एतसि जते ! जवनवासीणं देवाणं वाणमंतराणं जोडसियाणं वेमाणियाणं देवाणय कणहलेसाणं जाव

श्या असंख्येयगुणा स्तेजोलेश्याका वैमानिक्या देव्यः संख्येयगुणाः । एतेषा ज० । जवनवासिनां देवाना वानव्यन्तराणा ज्योतिष्काणा वैमानिका

पणनिण भत भवणवासाण दवाण वाणमंतराणं जोडसियाण वेमाणियाणं देवाण कणहलेसाणं जाव सुकलेसाणय कयरे २ द्विती अयावा ४ गीयमा एहनै भगवन् भवनपतिदेवने वानव्यन्तर ज्योतिष्कीनै वैमानिकदेवतानै कणलेश्या यावत् शुक्लेश्यानै केडा २ थौ थोडा ४ गीतम । सव्ययोवा वेमाणिया देवा सुक्लमगा पङ्कलेसगा अस० तउलेसगा अस० तेउलेसगा भवणवासौदेवा अस० । सर्वथोडा वैमानिक देवा शुक्ललेश्याना यल्लेश्यानी असंख्या तगुणा तेहथौ तेजोलेश्याना भवनपति असंख्यातगुणा । काउलेसगा अस० नीललेसगा वि० कियहलेसगावि० तेउलेसगा वाणमंतरादेवा अस० । कापो तलगोना असंख्यातगुणा नीललेश्याना विशेषाधिक तेहथौ कणलेश्याना विशेषाधिक तेजोलेश्याना वानव्यन्तरदेव असंख्यातगुणा । काउलेसगा अस० नीललेसगावि० कियहलेसगा वि० तेउलेसगा जोडसियादेवा संखि० । तेहथौ कापोतलेश्याना असंख्यातगुणा तेहथौ नीललेश्याना विशेषाधिक कणलेश्याना विशेषाधिक तेजोलेश्याना ज्योतिष्कीदेव संख्यातगुणा । एतसि जते भवणवासिणोण वाणमंतराणं जोडसियाणं वेमाणियाणं देवाणं कणहलेसाण जा

नवरं तेउलेसाउं वेमाणिणीउं देवीउं सरोजगुणाउं ॥ देवेज्यो देवीनां द्वात्रिंशद्गुणात्वात्, अधुना जवनपतिव्यनारज्योतिष्कवीमानिकविषयं सूनुमा
ह-एएसिण जंते । जवणवासीणमित्यादि ॥ तत्र सर्वंसांफा वेमानिका देवाः शुक्ललेइयाः पट्टलेइया असख्ययगुणा स्तेजोलेश्या असख्येयगुणा इत्यत्र

सुक्कलेस्साणय कयरे कयरेहिंतो अण्णावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा वेमाणिग्या देवा सुक्कलेस्सा, पम्हले
स्सा अण्णसखिज्जगुणा, तेउलेस्सा अण्णसखिज्जगुणा, तेउलेस्सा जवणवासी देवा अण्णसखिज्जगुणा । काउले
स्सा अण्णसंखिज्जगुणा, नीललेस्सा विसेसाहिया । कण्हलेसा विसेसाहिया, तंउलेस्सा वाणमंतरा देवा अण्ण
संखेज्जगुणा, काउलेसा अण्णसंखेज्जगुणा नीललेसा विसेसाहिया, कण्हलेस्सा विसंराहिया, तेउलेस्सा जो
डसिया देवा संखेज्जगुणा । एतंसिणं जंते ! जवणवासिणीणं वाणमतरणीणं जोडसिणीण वेमाणिणीणय क
ण्हलेसाणं जाव तेउलेस्साणय कयरे २ हिंतो अण्णावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवानु देवीनु वेमाणिणीनु

ना देवाना कण्णलेइयाना यावज्जुक्कलेयाना च कतरे कतरम्भा रपावा ४ ? गोतम । सर्वस्तोका वेमानेका देवाः शुक्ललेइयाः पट्टलेइया अ
सख्ययगुणा स्तेजोलेश्या असख्ययगुणा स्तेजोलेश्या जवनवासिदेवा असख्येयगुणाः कापोतलेइया असख्येयगुणा नीललेइया विशेषाधिका
कण्णलेइया विशेषाधिका स्तेजोलेश्या वानव्यन्तरादेवा असख्येयगुणा कापोतलेइया असख्येयगुणा नीललेइया विशेषाधिका कण्णलेइया वि
शेषाधिका स्तेजोलेश्या ज्योतिष्का देवाः असख्येयगुणा । एतासा जदन्त । जवनवासिनीनां वानव्यन्तरीणां ज्योतिष्कीनां वेमानिकीनां कण्ण

व तउलसाणय कयरे २ हिंतो अण्णावा ४ गोयमा । एहने भगवन् भवनपतिणीनै वानव्यन्तरांनै ज्योतिष्कांनै वेमानिकवासिणीनै कण्णलेइया ज्ञानां तउल
शीनै केडा २ थी थोडा इवे गोतम । सव्वत्थोभीओ देवाभी वेमाणिभीओ तेउलेसिभीओ भवनवासिणींदवीभी असं० । सर्वथी थीडा देवा विमानवा
सीनी तेजोलेश्यानी तेइथी भवनपतिणी तेजोलेश्यानी असंख्यातगुणी । काउलसिणीभी सखे० नीललोसणीपी १० कण्हलसिणीपी १० तेउलसिणीपी

जावनानन्तरमेव कृता तेज्योपि जवनवासिनो देवा स्तेजोलेश्याका असंख्येयगुणाः । कथमिति चेदुच्यते-अङ्गुलमात्रकं प्रदेशराशेः सम्बन्धिनि प्रथमवर्गमूलेन गुणिते यावान् प्रदेशराशिं जंघात् तावत्प्रमाणासु घनीकृतस्य लोकस्य एकप्रादेशिकीषु श्रेणिषु यावान् प्रदेशराशिं स्तावत्प्रमाणां जवनपतिदेवदेवीसमुदायः तद्गतकिञ्चिदूनद्वात्रिंशत्तमजागकल्पाः जवनपतयो देवा स्तत इमे प्रज्जता इति घटते, सौधर्मज्ञानदेवेभ्य स्तेजोलेश्याका असंख्येयगुणा स्तेभ्यः कापोतलेश्या जवनवासिन एवासंख्येयगुणाः अल्पद्विकानामप्यतिप्रज्जतानां कापोतलेश्यासम्भवात्, तेज्योपि जवनवासिन एव नीललेश्या विशेषाधिका युक्तिरत्र प्रागेवोक्ता तेज्योपि वानमन्तरास्तेजोलेश्याका असंख्येयगुणाः । कथमिति चेदुच्यते-इहासङ्ख्येययोजनकोटीकोटीप्रमाणानि सूचीरूपाणि खण्डानि यावन्त्येकस्मिन् प्रतरे जवति तावान् व्यन्तरदेवदेवीसमुदायः स्तद्गतकिञ्चिदूनद्वात्रिंशत्तमजागकल्पा व्यन्तरदेवा

तेउस्सान्, जवणवासिणीन् तेउलेस्सान् असंखेज्जगुणान् । काउलेस्सान् असंखेज्जगुणान्, नीललेसान् विसेसाहियान्, कण्हलेसान् विसेसाहियान् । तेउलेस्सान् वाणमन्तरीदेवीन् असंखेज्जगुणान्, काउलेस्सान् असंखेज्जगुणान्, नीललेसान् विसेसाहियान्, कण्हलेसान् विसेसाहिया । तेउलेसान् जोडसिणीन् देवीन् संखेज्जगुणान् । एतेसिणं जंते ! जवणवासीणं जाव वेमाणियाणं देवाणय देवीणय कण्हलेसाणं जाव सुक्कलेस्साणय

लेश्यानां यावत्तेजोलेश्यानां च कतरे कतरेभ्योल्पावा ४ ? गौतम । सर्वस्तोका देव्यो वैमानिका स्तेजोलेश्याः, जवनवासिन्यस्तेजोलेश्या असंख्येयगुणाः, कापोतलेश्या असंख्येयगुणाः, नीललेश्या विशेषाधिकाः, कण्हलेश्या विशेषाधिकाः । तेजोलेश्याका वाणमन्तर्योदेव्योऽसंख्ये

वाणमन्तरीओ देवीओ असं० । कापोतलेश्यानो संख्यातगुणो नीललेश्या विशेषाधिक कण्हलेश्या शिव विक तत्, कथम् । जवणवासीणो असंख्यातगुणो काउलेसिणीओ असं० नीललेसिणीओ वि० कण्हलेसिणीओ वि० तेउलेसिणीओ जोडसिणीओ देवीओ सखि० । कापोतलेश्यानी असंख्यातगुणो नीललेश्यानी विशेषाधिक कण्हलेश्या विशेषाधिक तेजोलेश्यानी ज्योतिषणी देवी संख्यातगुणो । एतेसिणं जंते जवणवासीणं जाव वेमाणियाणं देवाणं देवो

कयरे कयरेहिंती अण्णावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा वैमाणिया देवा सुक्कलेस्सा, पम्हलेस्सा असंखेज्जा गुणा, तेउलेस्सा असंखेज्जागुणा, तेउलेस्सान् देवीन् वैमाणिणीन् सखेज्जागुणान्, तेउलेस्सा जवणवासी देवा अण्णं । तेउलेस्सान् जवणवासिणीन् संखेज्जा ० । काउलेस्सा जवणवासी अण्णं । नीललेस्सा विसे साहिया । कण्हलेस्सा विसेसाहिया, काउलेस्सान् जवणवासिणीन् संखेज्जा ० । नीललेस्सान् विसेसाहिया न् कण्हलेस्सान् विसेसाहियान् । तेउलेस्सा वाणमंतरा अण्णं । तेउलेस्सान् वाणमंतरीन् संखे ० । काउले

यगुणाः, कापीतलेइया असंखेयगुणाः, नीललेइया विसेपाधिकाः, काउलेइया विसेपाधिकाः, तेजोलेइयाका ज्योतिष्कदव्यः सखेयगुणाः । एतेषा जदन्त । जवनवासिनां यावद्द्वैमानिकानां देवानां च देवीनाञ्च काउलेइयानां यावच्छुक्कलेइयानां च कतर २ ज्योउत्पा वा ४ ? गीतम । सर्वसोका वैमानिका देवाः शुक्कलेइयाः पम्हलेइया असंखेयगुणाः, तेजोलेइया असंखेयगुणाः, तेजोलेइयाका दव्यो वैमानिक्यः सखेयगुणाः, तेजोलेइया जवनवासिदेवा असंखेयगुणाः, तेजोलेइयाका जवनवासिन्यः सखेयगुणाः, कापीतलेइया जवनवासिनो असंखेयगुणाः ।

अथ कण्हलेसार्थं जाय सुक्कलेसाण्य कयरे २ हिंती अण्णावा ४ गोयमा । ॥ इमे भगवन् भवमपतिनै जाव वैमानिके देवता देवीनै कण्हलेसा यावत् शुक्कलेसाण्ये केहा २ थी सोहा ४ गीतम । सव्वत्थोवा वैमाणोयादेवा सुक्कलेसगा पम्हलेसगा अण्णं । तेउलेसिणीणी वैमाणोणीणी देवीणी संखे ० । सर्वसोका वैमानिकदेवता शुक्कलेसा पम्हलेसा असंखयातगुणा तेजोलेसा असंखयातगुणा तेजोलेइयानो धणीयाणी वैमानिकदेवी संखयातगुणो । तेउलेसगा भवणवासीदेवा अण्णं । तेउलेसिणीणी भवणवासिणीणी संखे ० । काउलेसगा भवणवासीदेवा अण्णं । तेजोलेइयानां भवनपतिदेवता असंखयातगुणा तेजोलेइयानो भवनपतिणीदेवी संखयातगुणो कापीतलेइयानां भवनपतिदेवतो असंखयातगुणो । नीललेसिणीणी कण्हलेसगापि । तेउलेसगा वाणमंतरादेवा अण्णं । नीललेइयानां विसेपाधिका तेउलेइयानां वाणमंतरदेवता असंखयातगुणा । तेउलेसिणीणी

स्सा वाणमंतरा असं०, नीललेस्सा विसैसाहिया, करहलेस्सा विसैसाहिया । काउलेस्सा वाणमंतरील
सखे०, नीललेस्सा विसैसाहिया । करहलेसा विसैसाहिया, तेउलेस्सा जोडसिया संखे० । तेउलेस्सा
जोडसिणील संखे० । एतेखिणं जंतं ! जीवाणं करहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरे २ हिंतो अप्पिहि
या वा महिहिया वा ? गोयमा ! करहलेसेहितो नीललेसा महिहिया नीललेसेहितो काउलेसा महिहिया ।

यगुणाः, नीललेइया विज्ञेपाधिकाः, कम्मलेइया विज्ञेपाधिकाः, कापोतलेइया ज्वनवासिन्धु. सखेयगुणाः, नीललेइया विज्ञेपाधिकाः, क
म्मलेइया विज्ञेपाधिका स्तेजोलेइया वानव्यन्तरा असखेयगुणा ' तेजोलेइयाका वानव्यन्तर्य. सखेयगुणाः, कापोतलेइया वानव्यन्तरा अस
खेयगुणा, नीललेइया विज्ञेपाधिकाः, कम्मलेइया विज्ञेपाधिकाः, कापोतलेइयाका वानव्यन्तर्यः सखेयगुणाः, नीललेइया विज्ञेपाधिकाः,
कम्मलेइया विज्ञेपाधिकाः, तेजोलेइया ज्योतिष्काः सखेयगुणाः, तेजोलेइया ज्योतिष्कदेव्यः सखेयगुणाः । एतेषां जदन्त । जीवाना कम्मले

वाणमतरोओ सखि० काउलेसगा वाणमतरा असं० नीललेसगापि जिहलेसिओ वाणमतरोओ असं० । तेजं ल श्यानी वानव्यन्तरादेयो संख्यातगुणा
कापोतलेशाना वानव्यन्तर असंख्यातगुणा नीललेश्यापि कृष्णलेशाना वानव्यन्तरौ संख्यातगुणा । नीललेमणोओ वि० करहलेसगा वि० तेउलेसगा
जोडसियादेवा स० तेउलेसिणीओ जोडसिणीओ संखि० । नीललेश्या विशेषाधिक कृष्णलेश्यानी विशेषाधिक तेजोलेशाना ज्योतिषो देवता संख्यात
गुणा तेजोलेश्या नी ज्योतिषणोदेवो संख्यातगुणा । एतेसिण भते जीवाणं करहलेसाण जाव सुक्कलेसाणय कयरे २ हिंतो अप्पिहियावा महिहियावा गो
यमा । एतेनै भगवन् जावनै कृष्णलेशो जालगे शक्कलेशोने केडा २ थो थंडो ऋद्धिनाधणो ऋद्धिमोडो तथा गोतम । करहलेमेहितो नीललेसा महिहिया
कृष्णलेशो नी नीललेसा नी धणो महिहिक । नीललेमेहितो काउलेसा महिहिया काउलेमेहितो तेउलेसा महिहिया तेउलेमेहितो पम्हलेसाम० । नीलले
श्याओ कापोतना धणो महिहिक इम कापोतना तेजोलेश्याना धणो महिहिक तेजोलेश्याओ पम्हलेसाम० । पम्हलेमेहितो सुक्कलेसाम० सखेय

एवं काउलेसंहितो तेउलेसा महिद्विया, तेउलेसंहितो पम्हलेसा महिद्विया, पम्हलेसेहितो सुक्कलेसा महिद्विया, सख्पिद्विया जीवा किरहलेस्सा सख्महिद्विया जीवा सुक्कलेस्सा । एतेसिणं जेतुं ! नेरडयाण क रहलेसाणं नीललेसाणं काउलेसाणय कयरं २ हितो अण्णद्वियावा २ ? गोयमा ! किरहलेसेहितो नीलउ सा महिद्विया नीललेसेहितो काउलेस्सा महिद्विया सख्पिद्विया नेरडया किरहलेसा सख्महिद्विया नेरडया काउलेस्सा । एतेसिणं जेतुं ! तिरिक्कजोणियाणं किरहलेसाणं जाव सुक्कलेस्साणय कयरं २ हितो अण्णद्वि

इयाना यावच्छुक्कलेइयाना च कतरे कतरंज्यो उत्पद्विका वा महद्विका वा ? गीतम । कृष्णलेइयंज्यो नीललेइया महद्विका नीललेइयंज्यो का पोतलया महद्विका एव कापोतलेइयंज्यो स्तेजोलेइया महद्विका स्तेजोलेइयंज्यो पट्नलेइया महद्विका पट्नलेइयंज्यो अकूलेइया महद्विकाः सर्वात्पद्विका जीवाः कृष्णलेइयाः सर्वमहद्विका जीवाः सुक्कलेइयाः । यतपा जदन्ता । नेरयिकाणा कृष्णलेइयाना नीललेइयाना कापोतलेइया ना च कतरे कतरंज्यो उत्पद्विका वा महद्विका वा ? गीतम । कृष्णलेइयंज्यो नीललेइया महद्विका नीललेइयंज्यो कापोतलेइया महद्विकाः

द्विया जीवा किरहलेसगा सख्महिद्विया जीवा सुक्कलेसगा । पम्हले. थो अकूतना धणी महद्विक सर्वथोदो कट्टिना जाव धणी कण्णले. ना सर्वधणी कट्टिना धणीजाव शुक्कले. ना । एतसिणं जेतुं नेरडयाण किरहलेसाणं नीललेसाणं काउलेसाणय कयरं २ हितो अण्णद्वियावा महिद्वियावा । एहन हेमगवन् नारकोने कृष्णले. नीलले. कापोतले. किडा २ थो अण्णद्विनाधणी मांटाट्टासना धणी । गोयमा किरहलेसेहितो नीललेसगाम. । हे. गी तम कृष्णलेइयाथी नीललेइयाना महद्विक । नीललेसेहितो काउलेसगाम. सख्पिद्विया नेरडया किरहलेसगा सख्महिद्विया नेरडया काउलेसगा । नी ललेइयाथी कापोत महद्विक सर्व थोदो कट्टिना नारको कृष्णलेइयाना सर्वधणी कट्टिनानारकी कापोतलेइयाना धणी । एतसिणं जेतुं तिरिक्कजोणियाणं किरहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरं २ हितो अण्णद्वियावा पुच्छा । एहन हेमगवन् तिरिक्कजोणियाणं किरहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरं २ हितो अण्णद्वियावा पुच्छा । एहन हेमगवन् तिरिक्कजोणियाणं किरहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरं २ हितो अण्णद्वियावा पुच्छा । एहन हेमगवन् तिरिक्कजोणियाणं किरहलेसाणं जाव सुक्कलेसाणय कयरं २ हितो अण्णद्वियावा पुच्छा ।

या २ ? गोयमा ! जहा जीवा । एतेसिणं जंते ! एगिंदियतिरिक्कजोणियाणं कण्हलेसाणं जाव तेउलेसा
णय कयरे २ हिंतो अण्णहियावा २ ? गो० ! कण्हलेसेहिंतो एगिंदियतिरिक्कजोणिहंतो नीललेसा मह
हिया, नीललेसेहिंतो काउलेसा महिहिया, काउलेसेहिंतो तेउलेसा महिहिया, सव्वण्णहिया एगिंदियति
रिक्कजोणिया कण्हलेसा सव्वमहहिया तेउलेसा, एवं पुढविकाडयाणवि एतेणं अजिलावेणं जहेव लेसान

सर्वाल्पद्विंका नैरयिकाः कण्णलेश्याः सर्वमहद्विंका नैरयिकाः कापोतलेश्याः । एतेषां जदन्त । तिर्यग्योनिक्कानां कृष्णलेश्यानां यावच्छ्रुज
श्याना च कतरे कतरेज्योल्पद्विंका वा महद्विंका वा ? गोतम । यथा जीवा । एतेषां जदन्त । एकेंद्रियतिर्यग्योनिक्कानां कृष्णलेश्यानां या
वत्तेजोलेश्याना च कतरे कतरेज्योल्पद्विंका वा महद्विंका वा ? गोतम । कण्णलेश्येज्य एकेंद्रियतिर्यग्योनिक्केज्यो नीललेश्या महद्विंका नील
लेश्येज्य कापोतलेश्या महद्विंका कापोतलेश्येज्य स्तेजोलेश्या महद्विंकाः सर्वाल्पद्विंका एकेंद्रियतिर्यग्योनिक्का कृष्णलेश्याः सर्वमहद्विंका
स्तेजोलेश्याः । एव पृथिवीकायिकानामपि एतेमाजिलापेन यथैव लेश्या जाविता स्तथैव ज्ञातव्यम् । यावच्चतुरिन्द्रियाः । पञ्चन्द्रियतिर्यग्यो

हां २ थौ थोडो ऋद्धिनाधणो तिणरो प्रश्न उत्तर । गोयमा जहा जीवाणं तहा भाणियच्चा । हेगोतस जिम जीवनासून तिमहोज जाणिवो । एगिमिण
भंते एगिंदिय तिरिक्कजोणियाणं कण्हलेसमाण जाव तेउलेसमाणय कयरे २ हिंतो अण्णहियावा । एहने हेभगयन् एकेंद्रिय तिर्यच्योनियाने कृष्णले
श्याने यावत् तेजोलेश्याने किहाथी अरुपऋद्धिनाधणो । गोयमा कण्हलेसा एगिंदिय तिरिक्कजोणिहंतो नीललेसगा म० । हेगोतम कृष्णलेश्या
ना एकेंद्रियथौ तिर्यच्यौ नीललेश्याना एकेंद्रिय महद्विंका । नीललेसेहिंतो काउलेसगा म० काउलेसेहिंतो तेउलेसगा म० । नीलथी कापोत महद्वि
का कापोतथो तेजोलेश्याना महद्विंका । सव्वण्णहिया एगिंदिय तिरिक्कजोणिया कण्हलेसगा सव्वमहद्विंका तेउलेसगा एव पुढविकाडयाणवि । स
र्व थोडाऋद्धिनाएकेंद्रिय तिर्यच्योनिक कृष्णलेश्याना सर्वथो महद्विंका तेजोलेश्याना एव पृथ्वीकाडया पिण । एएण अभिलावेण जहेवलेसाणं भवण

सात इमे जवनपतिभ्यो ऽतिप्रभूततमा इत्युपपद्यन्ते, कृष्णलेश्येभ्यो जवनपतिभ्यो वानमन्तरा स्तेजोलेइयाका असंख्येयगुणाः, तेभ्योपि वानमन्तरा एव कापोतलेश्याका असंख्येयगुणा अल्पद्विकानामपि कापोतलेश्याजावात्, तेभ्योपि वानमन्तरा नीललेश्या विशेषाधिकाः, तेभ्योपि कृष्णलेश्या विशेषाधिकाः, अनापि युक्तिप्रागुक्तानुसङ्गरीया स्तेजोलेइया ज्योतिष्का देवाः सङ्ख्येयगुणाः, यतः पट्पञ्चाशदधिकानुलक्षतद्वयप्रमाणानि सूचिरूपाणि यावति खगलानि एकस्मिन् प्रतरे जयति तावत्प्रमाणां ज्योतिष्कदेवदेवीसमुदाय साद्रुतकिञ्चिदूनद्वात्रिशत्तमजागकल्पा ज्योतिष्कदेवास्ततः कृष्णलेश्येभ्यो वानमन्तरेभ्यः सख्येयगुणा एव घटन्ते, ज्योतिष्कदेवा नत्वसंख्येयगुणा शूचीरूप खगलप्रमाणहृतोः सङ्ख्येययोजनकोटीकोट्यपेक्षया पट्पञ्चाशदधिकानुलक्षतद्वयसङ्ख्येयजागमाश्रयित्वात्' सम्प्रति जवनवास्यादिदेवदेवीविषय तदनन्तरं जवनवास्यादिदेवदेवीसमुदायविषय सूत्रमाह-एतच्च सूत्रद्वयमपि प्रागुक्तजावनानुसारेण जावनीयम्, प्रतिलेश्याविशिष्टानामल्पद्विकत्वमष्टद्विकत्वं प्रतिपादयिपुरिदमाह-ययसिण जत । णीवाण कयहलसाण मित्वादि ॥ सुगम, नवर लइयाक्रमण यथोत्तरं नहर्द्विकत्वं यथा प्रवाक् अल्पद्विकत्वं जावनीयमेव नैरयिकतिर्यक्यो

जावियात्त तहेव नेयत्तं जाव चउरिंदिया । पंचिंदियतिरिक्कजोगियाणं तिरिक्कजोगिणीणं समुच्छिमाणं गणवक्कतियाणय सव्वरि जाणियत्ता जाव अप्पिहिया वेमाणिया देवा तेउलेस्सा सव्वमहिहिया वेमाणिया

निकाना तियंप्पीना अज समुच्छिंमाना गमंभ्युत्तान्निकाना च सर्वेपा जणितव्या यावदल्पद्विका वैमानिका देवा स्तेजोलेइयाः सर्वमष्टद्विका

तहव ६ छट्ठाव भा० जाव चउरिंदिया पचिंदिय तिरिक्कजोगियाण तिरिक्कजोगिणीण समुच्छिमाण गणवक्कतियाणय सव्वरि भा० । इम इणे आलावे करी जिम लेश्यानो भावनाकरी तिम ऋद्धिनी पिण भावना करवी जालगी चौरिंदिय पंचेदिय तिरिक्कजोगिनियाने तिरिक्कजोगिणीण समुच्छिंमने गमंजने सव्व जाणवी । जाव सव्व अप्पलट्टिया वेमाणियादेवा तेउलेसगा सव्वमहिहिया वेमाणियादेवा मुक्कलेसगा केद भणंति चउरिंसीस टउरणं ६ उट्टी भा० । जालग थोडो ऋद्धिना वेमानिकदेवता तेजोलेइयाणा सव्वथोडो ऋद्धिना वेमानिकदेवता मुक्कलेसगा केतलाणक पापायं इमकहे २४ दण्डकं इम क

परिणाम आन्तर्मूर्तिरिति स्ततः कदाचित् तल्लेश्य उद्धर्तते कदाचि लोड्यात्तरपरिणतीप्सुद्धर्तते एषः पुन निर्गमो यल्लेश्ये धूत्पद्यते स निघमत स्त
 ल्लेश्य एवोत्पद्यते ॥ अन्तमुहुत्तमिगए अन्तमुहुत्तमिसेसएआउ । लेसाहिएपरिणयाहिं जीवावधतिपरलोयमितिबचनात् ' तत उक्त-गोयमा ! कएह
 लेस पुढविकाइए कएहलेसेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ सिय कएहलेसे उववहइ इत्यादि ॥ एवं नीललेड्याविषय कापोतलेड्याविषयं च सूत्रं वक्त
 व्य , तथा जवनपतिव्यन्तरज्योतिक्सीधर्मेज्ञानदेवाः तेजोलेड्यावंतः स्वभावाव्युत्वा पृथिवीकायिकेषूपद्यन्ते , तदा कियत्कालमपर्याप्तावस्थायां
 तेषु तेजोलेड्यापि लज्यते ततज्जहुंतु न जवति तथा जवस्वजावतया तेजोलेड्यायोग्यद्रव्यग्रहणशक्त्यसम्भवा तत स्तेजोलेड्यासूत्रे उक्त-तेउलेसे उव
 वज्जइ नोचेवण तेउलेसे उववहइ इति । यथाच पृथिवीकायिकानां चत्वारि सूत्राण्युक्तानि तथा अण्कायिकवनस्पतिकायिकानामपि वक्तव्यानि
 तेषामप्यपर्याप्तावस्थायां तेजोलेड्यासम्भवात् ' तेजोवायुद्वित्रिषतुरिन्द्रियविषयाणि प्रत्येकं त्रीणि सूत्राणि वक्तव्यानि ' तथा तेजोलेड्याया असम्भ

उववहइ । एव आउकाडयवणस्सइकाड्यावि जाणियव्वा । सेनूणं भंते ! कएहलेसे काउलेसे नीललेसे ते
 उकाडए कएहलेसेसु नीललेसेसु काउलेसेसु तेउकाडएसु उववज्जइ कएहलेसे नीललेसे काउलेसेसु उववहइ
 जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उववहइ ? हंता गोयमा ! कएहनीलकाउलेसे तेउकाडए कएहलेसेसु नीलकाउलेसे

अथपु पृथिवीकायिकेषु उत्पद्यते स्यात्कृष्णलेड्य उद्धर्तते स्यान्नीलः स्यात्कापोत उद्धर्तते स्याद्यलेड्येषूपद्यते तल्लेश्येषूद्धर्तते तेजोल श्य उत्पद्य
 ते नैवच तेजोलेड्य उद्धर्तते । एवमण्कायिक वनस्पतिकायिका अपि जणितव्याः । अथ नून जदन्त । कृष्णलेड्य कापोतलेड्यो नीललेड्य स्त

अणलशायें उद्धर्त कोइ नीललेशायें कोइ कापोतलशायें कोइ जिणलशायें अपजै । सिय तल्लेसे उववहइ तेउलमे उववज्जिति नोचेवणं तेउलेसे
 उववहइ एवं आउवणस्सइकाड्यस्सवि भाणियव्वा । अण लेशायें उद्धर्त तेजोलेशायें अपजै पिण तेजोलेशायें चवैनही । इम अण्काय वनस्पतीका
 य पिण कइवा । सेनूणं भंते कएइलेण नीललेस काउलेस तेउकाडए कएह नील काउलेस तेउकाडएसु उववज्जइ । ते निखै हेमगवन् कएण नील कापोत

ति तत स्तेनैवाप्रतिपतितेन परिणामेन नरकायुःप्रतिसंवेद्यते तत उच्यते कृष्णलेइयः कृष्णलेइयेषु नैरयिकेपूत्यद्यते न लेइयान्तरयुक्तः, अथ क
य कृष्णलेइयाकिस्वोद्वर्तते ? उच्यते-देवनैरयिकाया हि लेइयापरिणाम आजवत्तया द्ववति यतश्च प्रागेव प्रपञ्चित उपपादित, एव नीललेश्यावि
पय कापोतलेश्याविषय च सूत्रं वक्तव्यमेव असुरकुमारादीनामपि स्तनितकुमारा वसानाना वक्तव्य नवर तंजोलेश्यासूत्र तत्रान्यधिकमभिधेयं ते
जोलेश्याया अपि तेषा ज्ञावात्, अथुना पृथिवीकायिकेषु कृष्णलेइयाविषय सूत्रमाह-सेनूणं जते । इत्यादि ॥ इह तिरश्चा मनुष्याणा च लेइया

रकुमारेवि जाव थणियकुमारेवि । सेनूणं जते ! करहलेसे जाव तेउलेस्से पुढविकाइए करहलेस्सेसु जाव
तेउलेस्सेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ, एवं पुच्छा जहा असुरकुमाराण ? हता गोयमा ! करहलेसे जाव
तेउलेस्सेसु पुढविकाइएसु करहलेसेसु जाव तेउलेस्सेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ सिय करहलेसे उववहइ सिय
नीले सिय काउलेस्से उववहइ सिय जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उववहइ तेउलेसे उववज्जइ नोचंवरणं तेउलेसे

स्तथासुरकुमारोपि यावत्स्तनितकुमारोपि । अथ नूनं जदन्त । कृष्णलेइयो यावत्तेजोलेश्याः पृथिवीकायिकः कृष्णलेइयेषु यावत्तेजोलेश्याेषु पृथि
वीकायिकेषु उत्पद्यते एव पुच्छा यथैवा सुरकुमाराणाम्, इन्तं गीतम् । कृष्णलेइयो यावत्तेजोलेश्याः पृथिवीकायिकः कृष्णलेइयेषु यावत्तेजोले

जपजे । एव जहेव षेरइए तहेव असुरकुमार जाव थणियकुमारेवि भा० । इमं नारको कञ्चा तिमहोज असुरकुमार पिण जालग स्तनितकुमार पि
ण जाणवो । सेनूणं जते किण्हल्लेसे जाव तेउलेसे पुढविकाइए किण्हल्लेसेसु जाव तेउलेसेसु पुढविकाइएसु उववज्जंति पुच्छा जहा असुरकुमारेणं । ते
निये हेमगयन् कृष्णलेश्याना जालगे तेजोलेश्याना पृथिवीकाय कृष्ण यावत् तेजोना पृथिवीपणे जपजे इमं प्रथं जिम असुरकुमार तिम । इन्ता
गीयमा काण्हलेसे जाव तेउलेसे पुढविकाइएसु किण्हल्लेसेसु जाव तेउलेसेसु पुढविकाइएसु उववज्जंति । हा गीतम् कृष्णलेश्याना जालगे तेजोलेश्या
पृथिवीकाय कृष्णलेश्या जालगे तेजोलेश्यापणे जपजे । सिय किण्हल्लेसे उववहइ सिय नीले सिय काउलेसे उववहइ सिय जल्लेसे उववज्जंति । कीइ कृ

दोहवि चयतीति अजिलावो । सेनूणं जंते ! कणहलेसे नीललेसे नेरइए कणहलेसेसु नीललेसेसु काउलेसे
सु नेरइएसु उववजाइ कणहलेसे नीललेसे काउलेसे उववहइ जल्लेसे उववजाइ तल्लेसे उववहइ ? हंता गो
यमा ! कणहलेसे नीललेसे काउ उववजाइ जल्लेसे उववजाइ तल्लेसे उववहइ । सेनूणं जंते ! कणहलेसे जा
व तेउलेसे असुरकुमारं कणहलेसेसु जाव तेउलेसेसु असुरकुमारंसु उववजाइ एवं जहेव नेरइए तहा असु

तेजोलेश्यो ज्योतिष्क स्तेजोलेश्येषु ज्योतिष्केषु तेउत्पद्यसुवायथेरकुमाऽणाम् । एव वैमानिकानामपि नवर द्वयोरपि चयतीत्यजिलापः । अ
थ नूनं जदन्त । कृष्णलेश्यो नीललेश्यः कापोतलेश्यो नैरयिकः कृष्णलेश्येषु नीललेश्येषु कापोतलेश्येषु नैरयिकेषु उत्पद्यते कृष्णलेश्यो नीलले
श्यः कापोतलेश्य उद्वर्तते यल्लेश्य उत्पद्यते तल्लेश्य उद्वर्तते ? हत गौतम । कृष्णलेश्यो नीललेश्यः कापोतलेश्य उत्पद्यते यल्लेश्य उत्पद्यते तले
श्य उद्वर्तते । अथ नूनं जदन्त । कृष्णलेश्यो यावत्तेजोलेश्यो असुरकुमारः कृष्णलेश्येषु यावत्तेजोलेश्येषु असुरकुमारेषु उत्पद्यते एव यथैव नैरयिक

ज्योतिषिण तेउल्लसज्योतिषिणसु उववज्जति । ते लेश्या हेमगवन् तेजोलेश्याना ज्योतिषीं स्वं तेजोलेश्यापणे जपजै । गोयमा जहा असुरकुमारं एवं
वैमानिकानां च नवरं द्वयोरपि चयंतो अजिलावो कायळो । हे गौतम ! जिन असुरकुमार इमं वैमानिकं पिण इमं हौजं पविशं वंथको चवैछे ए आ
लावो कहवो । सेनूणं भते कणहलेसे नीललेसे काउलेसे नेरइए कणहलेसेसु नीललेसेसु काउलेसेसु नेरइएसु उववज्जति । ते निश्चै हेमगवन् कृष्णलेश्या नील
कापोतलेश्या नारको कृष्णलेश्या नीललेश्या कापोतपणे जपजै । कणहलेसे नीललेसे काउलेसे उववहइ । कृष्णलेश्यायै नीललेश्यायै उद्वर्तते चवै । हंता
गोयमा कणहलेसे नीललेसे काउलेसे जाव कणहलेसे नील काउलेसेसु उववज्जति जल्लेसे उववज्जति तल्लेसे उववहइ । हे गौतम ! कृष्णलेश्या नील
लेश्या कापोतने जालगे कृष्णलेश्यायै जपजै ते लेश्यायै उद्वर्तते चवै । सेनूणं भते कणहलेसे जाव तेउलेसेसु असुरकुमारं । निश्चै हेमगवन् कृष्णलेश्या जा
लगे तेजोलेश्याना असुरकुमार । कणहलेसेसु जाव तेउलेसेसु असुरकुमारंसु जाव उववज्जति । कृष्णलेश्या जालगे तेजोलेश्यायै असुरकुमारपणे

कारागारेणाह-यज्ञेय उत्पद्यते ततोऽयं उद्गर्हते न लेज्यान्तरगत इति । जगद्यानाह-इतागोयमेतादि ॥ संतैत्यनुमती अन्मतमेतत् मम गीतमा
कल्लेसेसु नेरडसु इत्यादि ॥ अथ कथं कल्लेसेयः सन् कल्लेसेयसु नेरयिकेपूत्पद्यत नल्लयान्तरोपेतः ? उच्यते-इह तिर्यक्पञ्चेन्द्रियो मनुष्योऽयं
महायुक्तया नरकेपूत्पसुकामो यथाक्रमं तिर्यगायुषि मनुष्यायुषि च साकल्येनाक्षीणे ऽन्तर्मुहूर्तज्ञापे यज्ञेयस्य नरकेपूत्पत्स्यते तद्वतलक्षणापरिणम

वणस्सइकाडयावि । तेउवाज्ज एवचेव नवर एएसिं तेउलेस्सा नल्लि । वित्तिचउरिंदिया एवंचेव तिसुवि
लेसासु । पंचिदियतिरिक्कजोणिया मणुसा जहा पठविकाडया आदिल्लियासु तिसु लेसासु जणिया तहा
लसुवि लेसासु जाणियत्ता नवरं लप्पिलेस्सा उच्चारियत्ता । वाणमंतरा जहा असुरकुमारा । सेनूणं जंते !
तेउलेस्से जोडसिए तेउलेसेसु जोडसिएसु उववज्जइ जहेव असुरकुमाराणं । एव वेमाणियाणवि नवरं

लेश्या नास्ति । द्वित्रिचतुरिन्द्रिया एवचेव तिसृष्वपि लेश्यासु । पञ्चेन्द्रियतियग्योनिका मनुष्या यथा पृथिवीकायिका आद्यासु तिसृषु ल
इयासु जणिता स्थाया षट्ष्वपि लेश्यासु जणितव्या नवरं पक्षिपि लेइया उच्चारयितव्या । मानव्यन्तरा यथा ऽसुरकुमाराः । अथ नूनं जदन्त ।

श्याये उद्गर्हते चये कोइं गोमनश्या कोइं कापोतलेश्याये उद्गर्हते एवे तजालेश्यावे जपजे स्सामाटे दयता तेजोलश्या सहित पृथिवीमाहि जपजे तेमाटे
पिण तेजोसहित चवेनही । एव आउकाइय वणरसइकाइयरसवि तेज वाज्जनि एवंचेव । इम अपकाय वमस्यतोकायने पिण तेज वाज्जने पिण इमही
ज । एवरं एणमिणं तेउलेसा नल्लि । एविशेषं ए तेजोलेश्या नथो । वेइंदिय तेइंदिय चउरिण्डिया एवचव तिसुवि लेसासु भा० । वेइंदी तेइंदी चोरि
न्दी इमहीज तेजोलश्यानथो । पंचिंदिय तिरिक्कजोणियाय मणुसा जहा पठवोकाइयासु आदिल्लियासु तिसुलेसासु भणिया तहा इहं कसुनिलेसासु भा
णियत्ता । पञ्चेन्द्रितिर्यक् मनुष्यने जिम पृथिवीकायने पाइलौ २ कल्लेसे—तिम इहा ५ लक्ष्म कइथी । एवरं लप्पिलेस्साभी उच्चारयत्ता । एविशे
षं एः लेश्याये चये कः लेश्याये जपजे तेमाटे कसूण कइथा । वाणमंतरा जहा असुरकुमारा । वाणमन्तर जिम असुरकुमार । सेनूणं भते तेउलेसे

अधुना कृष्णलेश्याविषयमुत्पत्तौ सूत्रमाह-सेनूणं ज्ञते । इत्यादि ॥ सेशब्दो ऽयशब्दार्थं सचेह मन्त्रे नूनं निश्चितमेतत् ज्ञदन्त । कृष्णलेश्यो नैरयि
कः कृष्णलेश्येषु नैरयिकेषु मध्ये उत्पद्यते । तेज्यश्च कृष्णलेश्यज्यो नैरयिकेज्य उद्वर्तमानः कृष्णलेश्य एवोद्वर्तते, एतदव निश्चयदाढ्योत्पादनार्थं प्र

ललेसे उववहइ सिय काउलेसे उववहइ, सिय जल्लेसे उववज्जइ सिय तल्लेसेसु उववहइ । एवं नीललेसा
काउलेसासुवि । सेनूणं ज्ञते ! तेउलेस्से पुढविकाइए तेउलेस्सेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ पुच्छा, हंता
गोयमा ! तेउलेस्से पुढविकाइए तेउलेस्सेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ, सिय करहलेसे उववहइ सिय नील
लेसे उववहइ सिय काउलेसे उववहइ तेउलेसे उववज्जइ णोचंवरणं तेउलेसे उववहइ । एवं ण्णउकाइय

पृथिवीकायिक कृष्णलेश्येषु पृथिवीकायिकेषूत्पद्यते, स्यात्कृष्णलेश्य उत्पद्यते स्यात्नीललेश्य उद्वर्तते स्यात्कापोतलेश्य उद्वर्तते, स्याद्यल्लेश्य
उत्पद्यते स्यात्तल्लेश्येपूद्वर्तते । एवं नीललेश्यकापोतलेश्येष्वपि । अथ नून ज्ञदन्त । तेजोलेश्य. पृथिवीकायिकस्तजोलेश्येषु पृथिवीकायिकेषूत्प
द्यते पृच्छा ' हन्त ' गौतम । तजोलेश्यः पृथिवीकायिक स्तेजोलेश्येषु पृथिवीकायिकेषूत्पद्यते, स्यात्कृष्णलेश्य उद्वर्तते स्यात्नीललेश्य उद्वर्तते
स्यात्कापोतलेश्य उद्वर्तते तेजोलेश्य उत्पद्यते नैवच तेजोलेश्य उद्वर्तते । एवमव्वनस्पतिकायिका अपि । तेजोवायू एवचैव नवरमेतेषां तेजो

जे । सिय करहलेसे उववहइ सिय नीललेसेउववहइ सिय काउलेसे उववहइ सिय जल्लेसे उववज्जति सिय तल्लेसेउववहइति । कीइ कृष्णलेश्यापणे उद्वर्तते चवे
कीइ नीललेश्यापणे उद्वर्तते चवे कीइ कापोतलेश्यापणे उद्वर्तते चवे कीइ जणे लेश्याये ऊपजे कीइ जणे लेश्याये उद्वर्तते । एवं नील काउलेसामुवि भा० ।
इम नील कापोत पिण । सेनूणं ज्ञते तेउलेसे पुढविकाइए तेउलेसेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ पुच्छा । निसै हेमगवन् तेजोलेश्याना पृथिवीपणे ऊपजे
तेउलेस्याना पृथिवीकायनी प्रश्न उत्तर । हंता गोयमा तेउलेसे पुढविकाइए तेउलेसेसुपुढविकाइएसु उववज्जति । हागौतम तेउलेस्याये पृथिवीकाय ते
जो लेश्यापणे ऊपजे । सिय करहलेसे उ० सिय नीललेसे उ० सिय काउलेसे उववहइ जल्लेसे उववज्जति नो खेवरणं तल्लेसे उववहइति । कीइ ऊपजे कृष्णले

करहलेसेसु नेरडएसु उववजाड करहलेसेसु उववहड जल्लेसे उववजाड तल्लेसे उववहड ? हंता गो० ! करहलेसेसु नेरडएसु उववजाड करहलेसेसु उववहड जल्लेसे उववजाड तल्लेसे उववहड । एवं नीललेसावि । एवं काउले सावि । एवं असुरकुमाराणवि जाव थणियकुमारा णवरं तेउलेस्सा अण्णहिया । सेनूणं जंते ! करहलेसे पढ वीकाडए करहलेसेसु पुढविकाडएसु उववजाड करहलेसे उववहड जल्लेसे उववजाड तल्लेसे उववहड ? हंता गोयमा ! करहलेसे पुढविकाडए करहलेसेसु पुढविकाडएसु उववजाड, सिय करहलेसे उववहड सिय नी

ज्योतिषवेमानिकसु व्यक्त इत्यभिप्रायः कर्तव्यः । अथ नून नदन्त । कृष्णलव्यो नैरयिक कृष्णलव्येषु नैरयिकसु उत्पद्यते कृष्णलव्येषूपद्रुतं यज्ञवेपुत्पद्यते तद्वश्यपूद्रुतं ? इति गौतम । कृष्णलव्येषु नैरयिकसु उत्पद्यते कृष्णलव्य उद्रुतं यज्ञवेपुत्पद्यते तद्वश्यपूद्रुतं । एव नीललो श्या अपि । सद्य कापोतलव्या अपि । यद्यमसुरकुमाराणामपि यावत्स्तनितकुमाराणामपि नवर तेजोलव्या अभ्यधिकाः । अथ नून नदन्त । कृष्णलव्यः पृथिवीकायिकः कृष्णलव्यसु पृथिवीकार्यिकेषु उत्पद्यते कृष्णलव्येषूपद्रुतं यज्ञवेपुत्पद्यते तद्वश्यपूद्रुतं ? इति गौतम । कृष्णलव्य

यथा कपजे त लश्या उदरं । गोयमा कपडलस करइए कपडलससु खेरइएम् उववज्जति कपडलस उववट्टइ अक्षम उववज्जति तस्से उववट्टति । इतो
म कण्णना नारका कण्णलश्या ये नारकायांति कपजे उदरं कण्णन लोमाये कपजे ते लश्याये उदरं कपजे । एवं काललतेपि एवं काउलेसे विषयेसु अ
रकुमारणति जाव धणियकुमारणाव । इम नोल्लेश्याने इम कापोललश्याने इम मसुरकुमारने पिण जालगे स्तनितकुमारने । यवर तेउलेसा अभा
दिया भा० । ए विषय ते लोश्या । अदिकद्व देवताने । सेण्णभते कपडलेसे पुटि नाइए कपडलेसेसु पुट्टीकाइएम् उववज्जति कपडलेसे उववट्टइ
नल्लेसे उववज्जति तल्लेसे उववट्टाम । ते लश्याये कपजे कण्णलेश्यापणे पण्णियोपणे कपजे कण्णलेश्याना पण्णियोपणे कपजे कण्णलेश्याये उ
दरं कलश्याये कपजे ते लश्याये उदरं । मायमा । कपडलस पुट्टीकाइए विषयांसपुट्टीकाइएम् उववज्जति । इतोतम कण्णलेश्या पण्णियोपणे कप

निकमनुष्यवैमानिकविषयाद्यपि सूत्राणि येषां यावंत्यो लेश्या स्तेषां तावतीः परिज्ञाव्य ज्ञावनीयानि ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां लेश्याप
 दस्य द्वितीयोद्देशकः परिसमाप्तः ॥ २ ॥ उक्तो द्वितीयोद्देशकः सम्प्रति तृतीयमारभ्यते-तस्य चेदमादिसूत्र-नेरङ्गणं ज्ञते । नेरङ्ग
 एषु उववज्जइ इत्यादि ॥ अस्य चायमज्ञिसम्बन्धो द्वितीयोद्देशके नारकादीनां लेश्यापरिसंख्यानं अल्पबहुत्वमहद्विकृत्यं चाक्तमिहतु-तेषामेव नार
 कादिजीवानां तास्ताः लेश्याः किमुपपातक्षेत्रोपपन्नानामेव ज्ञवति उत विग्रहं पीत्यस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थं प्राक्तावनयान्तरमाश्रित्य नारकादिव्यप
 देशं पृच्छति-नेरङ्गणं ज्ञते । नेरङ्गएषु उववज्जइ अनेरङ्गए नेरङ्गएषु उववज्जइ इति ॥ इदं च प्रश्नसूत्रं सुगमं जगवानाह-गौतम । नैरयिको नैरयि
 केषूत्पद्यते नो नैरयिको ऽनैरयिकेषु कथमिति चे दुच्यते-इह यस्मान्नारकादिज्जवोपग्राहकमायुरेव नशेषं तथाहि-नारकायुष्युदयमागते नारकज
 वो ज्ञवति मनुष्यायुषि मानुषज्जव इत्यादि ततो नारकाद्यायुर्वेदनप्रथमसमय एव नारकादिव्यपदेशं लज्जते, एतच्च ऋजुसूत्रनयदर्शनं तथाच नयवि

देवा सुक्कलेसा, केइ ज्ञणति चउवीसं दंरुणं इहि ज्ञाणियह्वा । वील उद्देसो सम्मत्तो ॥ २ ॥
 नेरङ्गणं ज्ञते ! नेरङ्गएषु उववज्जइ अनेरङ्गए नेरङ्गएषु उववज्जइ ? गोयमा ! नेरङ्गए नेरङ्गएषु उववज्जइ
 नो अनेरङ्गए नेरङ्गएषु उववज्जइ, एवं जाव वेमाणियाणं । नेरङ्गयाणं ज्ञते ! नेरङ्गएहिंतो उववहइ अने

वैमानिका देवाः शुक्कलेइयाः, केचिद्भणन्ति अतुर्विंशतिदशरुकेनाहिंः ज्ञणितव्या ॥ इति श्री मदुपाध्याय रामचन्द्रगणि शिष्य नानकचन्द्र विर
 चिते प्रज्ञापनानुवादे लेश्यापदस्य द्वितीयोद्देशकः ॥ २ ॥ नैरयिको ज्ञदन्त । नैरयिकेषूत्पद्यते अनैरयिको नैरयिकेषूत्पद्य

हवो ॥ बौधो उद्देसां सम्मत्तो २ ॥ इति सत्तरहमा पटनो दूजो उद्देशो पूरो धवो १७ ॥ २ ॥ षेरइयाणं भंते षेरइएषु उववज्जति ।
 नारकीने हेभगवन् नारकां माहि ऊपजै नारकनो आऊखो उदयआवै नारक नइवे इम मनुष्यादिकके । अनेरइएषु उववज्जति । अनारको नारकी
 माहि ऊपजै इम प्रश्न उत्तर । गोयमा अनेरइएहिंतो षेरइएषु उव० यो षेरइएहिंतो षेरइएषु उव० एव जाव वेमाणियाणं । हेगौतम नारकां श्री ना

श्लोः ऋजुसूत्रनयनिरूपणं कुर्वन्नि रिदुगुक्तम्-पलालनदहत्यग्निं जिह्यतेनघटं क्वचित् । नास्तिन्येनिःकमोस्तीह गवशूत्र्यंप्रविश्यते ॥ १ ॥ नारकव्यति
रिक्तश्च नरक नोपपद्यते । नरका नारकस्यास्य न कश्चि द्विप्रमुच्यते ॥ २ ॥ इत्यादि ॥ एव जाव वेमाणिए इति ॥ एव नैरयिकोक्तप्रकारेण ताव
द्वक्तव्यं याव द्वैमानिको, वैमानिकविषय सूत्र तच्च सुगमत्वात् स्वयं जावनीय, 'अधुना उद्धर्तनाविषय नैरयिकेषु सूत्रमाह-नैरडयाण जते । इत्या
दि ॥ एतदपि ऋजुसूत्रनयदज्ञानेन येदितव्यं तणाहि-परजवायुष्युदयमागते तत उद्धर्तते यद्वायुश्च उदयमागत तन जवेन व्यपदेशो यथा नारका
युष्युदयमागते नरकजवे न नारक इति ततो नैरयिकेभ्यो नैरयिक मधोहर्तते तेन नैरयिक इति' एव चतुर्विंशतिदशरुक्रमेण तावत्सूत्रं वक्तव्यं
यावद्वैमानिकविषये च चयइ इत्यादि 'प्रजिज्ञापः कर्तव्यः, तेभ्य उद्धर्तनस्य व्यवनमितिप्रसिद्धे, तथाचाह-एव जाव वेमाणिए नवरमित्यादि ॥

रडए नैरडएहितो उववहड ? गोयमा ! नैरडए नैरडएहितो उववहड नो अनेरडए नैरडएहितो उववहड
एव जाव वेमाणिए नवरं जोइसियवेमाणिएसु चयति अनिलावो कायद्यो । सेनूणं जते करहलेसे नैरडए

ते ? गौतम । नैरयिको नैरयिकेषूत्पद्यते नो ऽनैरयिको नैरयिकेषूत्पद्यत, एव यावद्वैमानिकानाम्, नैरयिको जदत्त । नैरयिकेभ्य उत्पद्यते
अनैरयिको नैरयिकेभ्य उत्पद्यते ? गौतम । नैरयिको नैरयिकेभ्य उत्पद्यते नो अनैरयिको नैरयिकेभ्य उत्पद्यते, एवं यावद्वैमानिको नवर

रकोमाहि ऊपजै के अनारकीथो नारकीमाहि न ऊपजै इम जालगे २४ दंडको वेमानिकने कहवो । येरडएणं भते येरडएहितो उववहंति अनेरडएहिं
तो उववहं । निवे नारकोने नारकीमांछियको चवै कि नारको विना चवै । गोयमा अनेरडएहितो उववहं नोयेरडएहितो उववहं । हेगौतम अना
रकीथो नारकीमांछि चवै ऊपजवा पिण नारकी नारकीथो ऊपजै नद्यो । एवं जाव वेमाणिए नवरं जोइसिय वेमाणिएसु चयति अनिलावो काय
द्यो । इम जालगे वेमानिक विशेष ज्योतिषो वेमानिकनी अलावो मुखपान कहिवो । सेनूणं भते करहलेसे येरडए करहलेसे उववज्जंति । तेनियै हेम
गवन् छाणलेस्याना नारकीपणं ऊपजै । करहलेसे उववहं जणं उववज्जं तणं उववहं । छाणलेस्याये चवै परसवेनो आयुषो उदय आये जे ले

वात्, पञ्चैन्द्रियतिर्यक्योनिका मनुष्याश्च यथा आद्यासु तिसृषु लेश्यासु पृथिवीकायिका उक्ता स्तथा षट्स्वपि लेश्यासु वक्तव्या यस्या मध्यन्यत
मया लेश्यया तषामुत्पत्तिसम्भवा दुत्पत्तिगतेकैकलेश्याविषयचोद्वतनाया यस्या विकल्पाना सम्भवात्, सूत्रपाठश्चैव-सेनूण जते । कणहलेसे पञ्चि
न्दियतिरिक्खजोगिण कणहलेसेसु पञ्चिन्दियतिरिक्खजोगिणसु उववज्जड कणहलेसेसु उववहड जल्लेसे उववज्जड तेल्लेसे उववहड हंता गोयमा ।
कणहलेसे पञ्चिन्दियतिरिक्खजोगिण कणहलेसेसु पञ्चिन्दियतिरिक्खजोगिणसु उववज्जड सियकणहलेसे उववहड सिय नीललेसेउववहड सिय का

सु तेउकाडएसु उववज्जड सिय कणहलेसे उववहड सिय नील सिय काउलेस्से उववहड सिय जल्लेसे उव-
वज्जड तल्लेसे उववहड एवं वाउकाडए बेडंदिद्य तेडदिद्य चउरिंदियावि जाणियह्वा । सेनूणं जते ! कणह
लेसे जाव सुक्कालेसे पचिदिद्यतिरिक्खजोगिण कणहलेसेसु जाव सुक्कालेस्सेसु पचिदिद्यतिरिक्खजोगिणसु उव

जस्कायिक कृष्णलेश्येषु नीललेश्येषु कापोतलेश्येषु तेजस्कायिकेषु उत्पद्यते कृष्णलेश्यो नीललेश्य कापोतलेश्यपूद्वर्तते यल्लेश्य उत्पद्यते तल्ले
श्य उद्वर्तते ॥ हन्ता गीतम । कृष्णनीलकापोतलेश्यस्तेजस्कायिक कृष्णनीलकापोतलेश्येषु तेजस्कायिकेषु उत्पद्यते स्यात्कृष्णलेश्य उद्वर्तते स्यानी
लस्यात्कापोतलेश्य उद्वर्तते स्याद्यल्लेश्य उत्पद्यते तल्लेश्य उद्वर्तते ॥ एव वायुकायिक द्वौन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रिया अपि जणितव्याः । अथ न

तेउकाडया कृष्ण नील कापोत तज्जकाडयापणे जपज । कणह नील काउलेसे उववहंति जल्लेसे उववज्ज ति तल्लेसे उववहंति । ह्यण नील कापोत उपजे
कृष्ण नील कापोत उद्वर्तते लेश्याये जपजे तंणे लेश्याये उद्वर्तते । हंता गोयमा कणह नील काउलेसे तेउकाडए कणह नील काउलेसे तेउकाडएसु
उववज्जात । हागौतम कृष्ण नील कापोत तंजीकायने कृष्ण नील कापोतपणे तेउकाडया जपजे । सिय कणहलेसे उ० सिय नीललेसे उ० सिय का
उलेसे उववज्जति जल्लेसे उववज्जति तल्लेसे उववहंति । कोइ कृष्णलेश्याये कोइ नीललेश्याये कोइ कापोतलेश्याये उद्वर्तते जे लेश्याये उद्वर्तते ते लेश्याये
चवै । एव वाउकाडय वः दिद्य तेः दिद्य चउरिंदिया णेयवा । इम वायुकाय बेडंदिद्यने तेः दिद्यने चौरिंदिय कहिवा । सेनूण भते कणहलेसे जाव सु

कं यदात् बहवो जिल्लेश्याका स्तस्यां गताशुत्पद्यन्ते तदान्यथापि वस्तुगतिर्नवे देकैकगतधर्मापेक्षया समुदायधर्मस्य क्वचिदन्यथापि दर्शनात्, त
त स्तदाशङ्कापनोदाय येषा यावत्यो लेश्याः सम्भवन्ति तेषां युगपत्ताव ल्लेश्याविषयसंकैक सूत्रमनन्तरोदितार्थमेव प्रतिपादयति-संनूणं जन्ते । क
रहलेसे नीललेसे काउलेसे नरइए करहलेसेसु नीललेसेसु काउलससु नेरइएसु उत्रवज्जइ इत्यादि ॥ समस्तं स्रगमं, सम्प्रति कृष्णलेश्यादिनैरयिकस

दांरहवि चयणति जाणियह्वा । करहलेसेणं जन्ते ! नेरइए करहलेस्स नेरइयं पणिहाय ल्हिणा सव्वत्तं समं
ता समजिलोएमाणे २ केवडयं खेत्तं जाणति केवडयं खेत्तं पासइ ? गो० ! णो बज्जयं खेत्तं जाणइ णो बज्जयं
खेत्तं पासइ, णो दूरं खेत्तं जाणइ णो दूरं खेत्तं पासइ इत्तरियमेव खेत्तं जाणइ इत्तरियमेव खेत्तं पासइ ।
से केणठेणं जन्ते ! एवं वुच्चइ-करहलेसेणं नेरइए तंचेव जाव इत्तरियमेव खेत्तं पासइ ? गो० ! से जहाना

नवर यस्य या लेश्या द्वयोश्चयनमिति ज्ञातव्यम् । कृष्णलेश्यो ज० । नैरयिकः कृष्णलेश्याक नैरयिक प्रणिधायवधिना सर्वतः समन्तात्समजि
लोकमानः २ कियन्त क्षेत्रे जानाति कियन्तं क्षेत्रं पश्यति ? गो० । न बहुक्षेत्रं जानाति नापि बहुक्षेत्रं पश्यति नदूरं क्षेत्रं जानाति नदूरं क्षेत्रं
पश्यति, इत्यत्रिकमेव क्षेत्रं जानाति इत्यत्रिकमेव क्षेत्रं पश्यति । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-कृष्णलेश्यो नैरयिकस्तच्चैव यावदित्वैरिक
मेव क्षेत्रं पश्यति ? गो० । स यथा नामकः कश्चित्पुरुषो बहुसमरमणीय भूमिजागे स्थित्वा जवतः समन्तात्समजिलोकयन्तं, तदा स पुरुषो

अमरकुमार ज्योतिषो वैमानिक पिण्डमण्डितः । नवर जन्त जइ लेसात्थि दांरहवि चयणति अभिलाषो कायवर्धो । जहने ज लश्या हवें तेहको पद
नो कहवो । किरहलेसाणं मन्ते नेरइए किरहलेसे नेरइयं पणिहाय श्रीहिणा सव्वत्तं समंता समजिलोएमाणे २ । कृष्णलेश्याना नारको हेमगवन्
कृष्णलेश्याना नारकोपणे प्रणिधाय उपेचार्ये अवधिज्ञान सवलौटिगि चौफेर जोतायका जाणें । केवडयं खेत्तं जाणइ केवडयं खेत्तं पासइ । केतलो
क्षेत्रं ते देखै । णो बहुयं खेत्तं जाणइ णो बहुयं खेत्तं पासइ । धणो क्षेत्रं नखाणै धणो क्षेत्रं न देखै । णो दूरं खेत्तं जाणइ णो दूरं खेत्तं पासइ ।

त्कावचिद्वानदशोनविषयक्षेत्रपरिमाणतार्तम्यमाह-कणहलेसेणं भंते । इत्यादि॥ कणहलेइयो जदन्त । कश्चि नैरयिकी उपरं कृष्णलेश्याकं प्रणिधा
यापत्त्य अवधिना अवधिज्ञानेन सर्वतः सर्वासु दिक्षु समन्ततः सर्वासु विदिक्षु समञ्जिलोकमानो निरीक्ष्यमाणः कियत् किंपरिमाणा क्षेत्रं जानाति
कियेद्वा क्षेत्रमवधिदर्शनेन पश्यति । जगवानाह-गौतम । नबहुक्षेत्रं जानाति नापि बहुक्षेत्रं पश्यति, किमुक्तं जयति अपर कृष्णलक्षणाक नैरयि
क सपद्य न विवक्षितः कृष्णलेश्याको योग्यतानुसारणापि विशुद्धोपि नैरयिकोऽपि प्रज्जुनक्षेत्रमवधिना जानाति पश्यति । एतदेवाह-नदूरमिति

मए केडपुरिसे बज्जसमरमणिज्जांसि भूमिजागसि ठिच्चा सव्वत्तं समन्ता समञ्जिलोएज्जा तएणं से पुरिसे धरणि
तलगयं पुरिरा पणिहाय सव्वत्तं समता समञ्जिलोएमाणे २ ना बज्जयं खित्तं जाव पासइ जाव इत्तरियमे
व खेत्तं पासइ से तेणष्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-कणहलेसेणं नेरइए जाव इत्तरियमेव खित्तं पासइ । नी
ललेसेणं जंते ! नेरइए कणहलेस नेरइयं पणिहाय उहिणा सव्वत्तं समन्ता समञ्जिलोएमाणे २ केवतियं खि

धरणितलगतं पुरुष प्रणिधाय सर्वतः समन्तात्समञ्जिलोकमानः २ न बहु क्षेत्रं यावत्पश्यति यावदित्वरिकमेव क्षेत्रं पश्यति तत्तेनार्थेन गौत
म । सर्वमुच्यते-कृष्णलेश्यो नैरयिको यावदित्वरिकमेव क्षेत्रं पश्यति । नीललेश्यो जदन्त । नैरयिकः कृष्णलेश्याक नैरयिक प्रणिधाययावधिना
सर्वतः समन्तात्समञ्जिलोकमानः २ कियन्तं क्षेत्रं जानाति कियन्तं क्षेत्रं पश्यति ? गौतम । बहुतरक क्षेत्रं जानाति बहुतरक क्षेत्रं पश्यति, दू
रतरक क्षेत्रं जानाति दूरतरक क्षेत्रं पश्यति । वित्तिमिरतरक क्षेत्रं जानाति वित्तिमिरतरक क्षेत्रं पश्यति, विशुद्धतरक क्षेत्रं जानाति विशुद्ध

दूर क्षेत्रं प्रति न जानाति न देखे । इत्तरियमेव खित्तं जाणइ इत्तरियमेव खित्तं पासइ । थोडो क्षेत्रं प्रति जाणें खलप क्षेत्रं प्रति देखे । सेकेण्णं भंते ए कियल्ले
सेणं नेरइये एवचेन सर्वभा० । नत्तिम खामो कृष्णलक्षणा नारका तिमहोज पाऊ नापरे कण्ठो । गो० संज गणामए केड पुरिसे बह समरमणिज्जाओ
भूमिभागाओ ठिच्चा सव्वत्तं समन्ता समञ्जिलोएज्जाण । हेगौतम काइक पुरुष घणू समो धरतीरहिते सव्वत्तं क्षेत्रं जीवे । सेपुरिसे धरणीतलगयंपुरि

किञ्चिद्दूने द्वे गच्छते, ततो द्विगुणत्रिगुणाधिकक्षेत्रसम्भवा द्रव्यचिह्नसूत्रस्य व्यञ्जिचारं यथासमानपृथिवीकमपरं कृष्णलेइयाकं नैरयिकमपेक्ष्यति विशुद्धोपि कृष्णलेइयाको नैरयिको मनागधिकं पश्यति नातिप्रभूतं, तथा दृष्टान्तेनोपपिपादयिपुराह-सेकेणछेण जते । इत्यादि ॥ इयमत्र जात्र ना-यथा समजूजागव्यर्वास्थित एव कश्चिद्विवाक्षितः पुरुष चक्षुर्नैर्मल्यवशात् मनागधिकं पश्यति न प्रभूततरं तथा विवक्षितोपि कश्चित् कृष्णले इयाको नैरयिकः स्वजूमिकानुसारेणातिविशुद्धोपि समानपृथिवीकमपरं कृष्णलेइयाकं नैरयिकमपेक्ष्य यदि परमवधिना मनागधिकं पश्यति नतु प्रभूततरं, कत्र समजूजागस्थानीयाससानापृथिवीस्वजूमिकासमानाद्य कृष्णरूपा लेइया चक्षुःस्थानीयप्रवधिज्ञानमेतावताचैतदपि ध्वनितं यथा

जूमिजागानं पक्ष्यं दुरूहिता २ सद्युतं समंता समञ्जिलोएज्जा तएणं से पुरिसे धरणितलगयं पुरिसं पणि हाय सद्युतं समंता समञ्जिलोएमाणे २ वज्जतरागं खेत्तं जाणइ जाव विमुद्धतरागं खेत्तं पासइ से तेणछेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-नीललेस्से नेरइए करहलेस्सं नेरइयं जाव विमुद्धतरागं खेत्तं पासइ । काउलेस्सेणं जते ! नेरइए नीललेस्सं नेरइयं पणिहाय उहिणा सद्युतं समंता समञ्जिलोएमाणे २ केवर्तियं खेत्तं जाण

ना सर्वतः समन्ता त्समञ्जिलोकमानः २ कियन्तं क्षेत्रं जानाति कियन्तं क्षेत्रं पश्यति ? गौतम । बहुतर क्षेत्रं जानाति बहुतर क्षेत्रं पश्यति, दूरतरं क्षेत्रं जानाति दूरतरं क्षेत्रं पश्यति । वितिमिरं क्षेत्रं जानाति वितिमिरं क्षेत्रं पश्यति, विशुद्धतरं क्षेत्रं जानाति विशुद्धतरं

खेत्तं । कंतली क्षेत्रं जाणै देखै । गो० बहुतरागं खेत्तं जाणइ बहुतरागं खेत्तं पासइ । हे गौतम घणेंक्षेत्रं जाणै घणेंक्षेत्रं देखै । दरतरागं खेत्तं जाणइ दरतरागं खेत्तं पासइ । दूर क्षेत्रं जाणै दरक्षेत्रं देखै । वितिमिरतरागं खे० जाणइ वितिमिरतरागं खेत्तं पासइ । तिमररहित क्षेत्रं जाणै तिमररहितक्षेत्रं देखै । विमुद्धतरागं खेत्तं जाणइ विमुद्धतरागं खेत्तं पासइ । एतलीविशेष विशुद्धक्षेत्रं जाणै विशुद्धक्षेत्रं देखै । सेकेणछेणं भंते ए० । ते स्या माटे हेभगवन् । नीललेषेणं नेरइए करहलेस्सं नेरइयं पणिहाय जाव विमुद्धतरागं खेत्तं पासइ । नीललेयाना नारको कृष्णलेइयाना नारकोपणे जा

विप्रकृष्ट क्षेत्रे जानाति नाप्यतिविप्रकृष्टं क्षेत्रं पश्यति किमित्यत्रमेव स्वल्पमेवाधिकं क्षेत्रं जानाति इत्यत्रमेवाधिकं क्षेत्रं पश्यति एतच्च सूत्रं समानं पृथिवीकृष्णलेश्यानैरयिकविषयमवसेयं मन्यथा व्यभिचारसम्भवात् तथाहि-सप्तमपृथिवीगतः कृष्णलेश्याको नैरयिको जघन्यतो गव्यूताद्वं जानाति उत्कर्षतो गव्यूतः । षष्ठपृथिवीगतः कृष्णलेश्याको जघन्यतो गव्यूतं उत्कर्षतः साद्वं, पञ्चमपृथिवीगतः कृष्णलेश्याको जघन्यतः साद्वं गव्यूतमुत्कर्षतः

तं जाणइ केवइयं खेत्तं पासइ ? गोयमा ! बज्जतरागं खेत्तं जाणइ बज्जतरागं खेत्तं पासइ, दूरतरागं खेत्तं जाणइ दूरतरागं खेत्तं पासइ, वित्तिमिरतरागं खेत्तं जाणइ वित्तिमिरतरागं खेत्तं पासइ, विसुद्धतरागं खेत्तं जाणइ विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ । से केणठेण जंतं ! एव बुद्धइ-नीललेसेणं नेरइए कण्हलेसं नेरइयं पणिहाय जाव विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ ? गोयमा ! से जहानामए केइपुरिसे बज्जसमरमणिज्जात

तरकं क्षेत्रं पश्यति ? अथ केनार्थेन जदन्तं । एवमुच्यते-नीललेश्या नैरयिकः कृष्णलेश्याकं नैरयिकं प्रणिधाय यावद्विशुद्धतरं क्षेत्रं पश्यति ? गौतम । सयथा नाम कश्चित्पुरुषो बहुसमरमणीया द्रुमिजागात्पर्यंतं मारुह्य २ सर्वतः समन्ता त्समजिलोकयेत्, तदा स पुरुषो धरणीतलगतं पुरुषं प्रणिधाय सर्वतः समन्ता त्समजिलोकमानः २ बहुतरं क्षेत्रं जानाति यावद्विशुद्धतरं क्षेत्रं पश्यति तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-नीललेश्या नैरयिकः कृष्णलेश्या नैरयिकं यावद्विशुद्धतरं क्षेत्रं पश्यति । कापोतलेश्या जदन्तं । नैरयिको नीललेश्या नैरयिकं प्रणिधाय

स पणिहाय सव्वओममंता समभिलोएमाणे २ । ते पुरुष धरतोप्रति पुरुषं प्रणिधाम अपेक्षाये सव्वले चौफेर समभिलोकमानं जातैथके । नां वइ खेत्तं जाव पासइ जाव इत्तरियमेवं खेत्तं पासइ । घणालेवने जालगे नदेखै जालगे थोडा चेवनेदेखै । सेकेणठेणे गोयमा कण्हलेसे येरइए जाव इत्तरियमेवं खेत्तं पासइ । तेमाटे इमं कहिको हेगौतम कृष्णलेश्याना नारको थोडोचेव देखै । नीललेश्या भन्ते येरइए कण्हलेसे येरइयं पणिहाय ओडिणासव्वओ समता समभिलोएमाणा २ । नीललेश्याना हे भगवन् नारकी कृष्णलेश्या नारको अपेक्षाये अवधिजान् सव्वले चौफेर । केवइयं खेत्तं जाणइ केवइयं

समभूजागव्यवस्थितः पुरुषः सर्वतः समन्तादजिलोकमानो गर्त्तागतं पुरुषमपेक्ष्य तिम्रभूततरं पश्यति, तथा पञ्चमपृथिवीगतः स्वभूमिकानुसारेणातिविशुद्धः कृष्णलेश्याको विवर्णितोपि नैरयिकः सप्तमपृथिवीगतः कृष्णलेश्याकमतिमन्दानुभागावधिर्नैरयिकः सप्तमपृथिवीगतः पश्यति मनागधिकत्रिगुणक्षेत्रसम्भवात्, सम्प्रति नीललेश्याकविषयं सूत्रमाह-नीललशेणं जते। नैरय्य कण्डलेश नैरय्यं पणिहाय इत्यादि ॥ अक्षरगमनिकां सुगमा नवर ॥ वितिसरतराग खेत्त जाणइ इति ॥ विगततिमिरं तिमिरसम्पाद्योज्जमी यत्र तद्विलिमिर इदमतिशयेन वितिमिरं वितिमिरतरं द्वयोर्विज्यं तरपिततरप्रत्ययः, ततः प्राकृतलक्षणात् स्वार्थकः प्रत्ययः पूर्वस्य च दीर्घत्वं, अतएव विशुद्धतरं निर्मलतरमतीव स्फुटप्रतिज्ञासमिति यावत् जावनात्स्वयं यथा धरणीतलगतः पुरुषमपश्य पर्वतारूढपुरुषोऽतिदूरं क्षेत्रं पश्यति तदपि प्रायः स्फुटप्रतिज्ञासं तथा विवर्णितोपि नीललेश्याको नैरयिको योग्यतानुसारेणातिविशुद्धावधिकृष्णलेश्याकं नैरयिकमपत्यातिवितिमिरतरं स्फुटप्रतिज्ञासं च क्षेत्रं जानातीति, अत्र पर्वतस्या

इ क्षेत्रं डयं खेत्तं पासइ ? गोयमा ! वज्रतरागं खेत्तं जाणइ वज्रतरागं खेत्तं पासइ, दूरतरागं खेत्तं जाणइ दूरतरागं खेत्तं पासइ, वितिमिरतरागं खेत्तं जाणइ वितिमिरतरागं खेत्तं पासइ, विसुद्धतरागं खेत्तं

क्षेत्रं पश्यति । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-कापोतलेश्यो नैरयिको नीललेश्याकः नैरयिकः प्राणधाय यावद्विशुद्धतरं क्षेत्रं पश्यति ? गौतम ! स यथा नामकः कश्चित्पुरुषो बहुसमरमणोया भूमिजागा त्पर्वतमारुह्य २ द्वावपि पादौ उच्चैः कृत्वा सर्वतः समन्तात्समालोकयेत्

नगं विशुद्धं दृष्ट्वा । गोयमा सेजहाणामए कोइपरिसे बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ पवयं दुरुद्धित्ता २ । जगौतम तेजिम दृष्टाते काइ पुरुषं गो समरमणौक धरतौये एहवा पर्वतनेवसे चढाने । सच्चओसमता समभिलोएज्जा । सधले चौफेर निर्मलदृष्टि जोवे । तेणं सेपुरिसे धरणीतलगतं पुरिसं प्राणधाय सच्चओसमता समभिलोएमाणे २ । तिवारे ते पृथिवीतले गया पुत्तपनौ अपेचार्ये ते सधले चौफेर जोतैयके । कहतरागं खेत्तं जाणइ जाव तिसुद्धतरागं खेत्तं पासइ । घणा क्षेत्रं जाणै दृष्ट्वा । संकण्ठणं गोयमा ए० । तेमाट गौतम इमकहे । नीललेशे णरइए व.प.नेस णेरइय जाव पा

गोमा उपरितना छीया पथिवी अतिविशुद्धा य स्त्रुमिकान्मारेण नीललेउमा परणितलस्यानीया अश्वस्तनी कृष्णलेउमा य चक्षु स्थानीगमउपि
 घानमिति, सम्राति नीललेश्याक मपेक्ष्य कापोतलउमाविषय मूत्रगाह काचलेखण पाते । नेरडय नीललेउमा नेरडय पणिहायेत्यादि ॥ अक्षरगमनि
 का सगमा ॥ नवर दोवि पाय उद्यावडता एति ॥ हावपि पाटी उच्च कृत्वा हावपि-पाठो उत्पादयेत्यर्थः । जायनात्त्रियं यथा पवतस्थोपरि वृ
 द्धमारूढः सर्वत समन्तादवलोकमानो बहुतर प्रगति स्पष्टतर च तथा कापोतलउमा नेरयिको पर नीललेश्याकमपेक्ष्य प्रचून क्षेत्रमवधिना जाना
 ति पश्यति च तदपि च स्पष्टतरमिति इह युक्तस्थानीयाः कापोतलउमा उपरितनी च पृथिवी पर्वतस्थानीय पृथिवी पर्वतस्थानीया नीललेश्या व

जाण्ड विसुद्धतरागं खेत्तं पासड । से कंणछेण जते ! एवं बुद्ध-काउलेसेण नेरडए नीललेम नेरडय प
 णिहाय जाव विसुद्धतरागं खेत्तं पासड ? गोयमा ! से जहानामए कंडपरिसे वज्जसमरमणिज्जाउ नूमि
 जागाल पण्यं दुरुहत्ता २ दोवि पाए उद्यावडता सच्चं समंता समज्जिओएज्जा तएणं से पुरिसे धरणि

स पुरुषो धरणितलगत पुरुष प्राणिधाय सर्वतः समन्तात्समजिलोकमानः २ बहुतर एत जानाति यावदुत्तर क्षेत्र पश्यति तत्तैनार्थेन गीतम् ।
 एवमुच्यते-कापोतलउमा नेरयिको नीललेश्याक नेरयिक यावद्विशुद्धतर क्षेत्र पश्यति । कृष्णलेउमा जदना । जीयः कतिपु ज्ञानेषु जवेत् २

सर नीललेश्याना नारको इम जालगे विशुद्धपणे देखे । काउलेमेण भंते गेरए नीललेश्या नरडय पणिहाय भोण्डिणा मवधीसमंता समाभलोपण २ ।
 कापोतलशाना इभगवन नारको नीललेश्या नारकोनो अपेक्षये अविज्ञाने करी मथले चोफेर जोवताथका । कवड्यं खेत्त जाय गामद । केत
 लो एत जालगे जाणे देखे । गोयमा बहुतराग जाव पासड जाव विमुद्धतराग खेत्त पासड । इगीतम जणोचवने जाणे देखे जालगे विशुद्धपणे देखे ।
 सेकोण्डेणभते ७० । तेजिम इभगवन इमकक्षा । काउलेमेण नरडय जाव विसुद्धतरागं खेत्तं पासड । कापोतलेश्याना नारको जालग विशुद्धपणे जाणे
 देखे । गोयमा सेजहानामए कंडपरिसे वज्जसमरमणिज्जाओभीमभागाओ पण्यं दुरुद्ध । इगीतम तेजिम दृष्टाते तेकोई पुरुष चो समरमणो ज धर

तीया च पृथिवी चतुःस्थानीयसवधिज्ञानमिति । सम्प्रति का लेख्या कतिपु ज्ञानेषु लज्यते इति निरूपयितुं काम आह-कणहलेसेणं जते । जीवे क
डसु नाणेषु होज्जा इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्र सुगम, जगवानाह-गौतम । द्वयो स्त्रिषु चतुर्षु च ज्ञानेषु जवति तत्र द्वयो राज्जिनिबोधिकश्रुतज्ञानयो
स्त्रिषु आग्निनिबोधिकश्रुतावधिज्ञानेषु यदि पाग्निनिबोधिकश्रुतमनःपर्ययज्ञानेषु इहावधिरहितस्यापि मनःपर्ययज्ञान सुपजायते सिद्धमाश्रुतादा

तलगयं पुरिसं पणिहाय सच्चल समता समजिलोएमाणे २ बज्जतराग खेतं जाणइ जाव विमुहतरागं खे
त्तं पासइ से तेणहेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-काउलस्से नेरइए नीललेस नेरइयं जाव विमुहतरागं खेतं
पासइ । कणहलेसेणं जते ! जीवे कडसु नाणेषु होज्जा ? गोयमा ! दांसुवा तिसुवा चउसुवा नाणेषु हां
ज्जा, दोसु होज्जमाणे आग्निनिबोधियसुयनाणेषु होज्जा, तिसु होज्जमाणे आग्निनिबोधियनाणे सुयनाणे

गौतम । द्वयोस्त्रिषु वा चतुर्षु वा ज्ञानेषु जवेत् । द्वयोर्जवन् आग्निनिबोधिकश्रुतज्ञानयो स्त्रिषु जवन्नाग्निनिबोधिकश्रुतावधिज्ञानेषु जवेत्,
अथवा त्रिषु जवन्नाग्निनिबोधिकज्ञानश्रुतज्ञानमनःपर्ययज्ञानेषु जवेत्, चतुर्षु जवन्नाग्निनिबोधिकज्ञानश्रुतज्ञानावधिज्ञानमनः पर्ययज्ञानेषु ज

तो एहवै पर्वते चढौने । दुक्ख २टोपाए उच्चाविय सच्चओसमता समभिलागज्जा ततणं संपुरिमे पवयगय । दुखै २ वपग जंवाकरीन सच्चल चीफेर
जीवे तिम पर्व ऊपर समैपम रह्यो पुरुष । धरणिगतलगयच पुरिम पणिहाय मच्चआसमंता समभिलोएमाणे २ । धरणीगत पुरुषने सपले चीफेर सम वि
लीकतेथके । वइतरागंखेतं जाणइ जाव वितिमिरतराग खेतं पासइ । जिम चणोच्चं जाणे देखे जालगे तिम ए पिण निमत्तत्तेव देखे । सेकेण्डेण
गोयमा ७० । तंमाटे हेगौतम इमकच्छो । काउलसेणं नेरइए तचेव जाव वितिमिरतराग खेतं पासइ । कापोतलेश्याना नारकी जालगे नीललेश्या
ना नारकीपणे तिमहोज जालगे जेवदेखे जाण्हे पिण । निवडलसणं भंत जीव कडसु नाणेषु होज्जा । कणलेश्याना जावनो हेभगवन् केतलाज्ञान
हवे । गोयमा दांसुवा तिसुवा चउसुवा नाणेषु होज्जा । हेगौतम दोसु तौन चारहवे । दांसुहाज्जमाणे आग्निनिबोधियनाणे सुयनाणेषु होज्जा । वज्ञान जहं

यनेकज्ञ स्तथाप्रतिपादना दन्यत्र विवित्राप्रतिज्ञानं तदावरणक्षयोपशमसामग्री तत्र कस्यापि चारिणिणी उपमत्तस्यामर्षोषध्याद्यन्यतमकतिपयल
 थिसमन्वितस्य मनःपर्यायज्ञानावरणक्षयोपशमनिमित्तसामग्री तथारूपाध्यवसायादिलक्षणा सम्पद्यते' नत्ववधिकानावरणाक्षयोपशमनिमित्ता,
 तत स्तस्य मन पर्यवज्ञानमेव जयति । ननु मन पर्यवज्ञानमतिविशुद्धस्योपजायते कथंलेश्याच सङ्गिष्टाध्यवसायरूपा ततः कथं कथंलेश्याकस्य
 मनःपर्यायज्ञानसम्भव उच्यते-इह लेख्याना प्रत्येकमसङ्ख्यलोकाकाशप्रदशप्रमाणान्यध्यवसायस्थानानि तत्र कानिचित् मन्दानुजागा न्यध्यवसायस्था
 ना न्यप्रमत्तसयतस्यापि लभ्यते अतएव कथंलीलाकापोतलेख्या अन्यत्र प्रमत्तसयताना गीयते मनःपर्यवज्ञान च प्रथमतो प्रमत्तसयतस्योत्पद्यते त

लहिनाणेषु होजा, अहवा तिसु होज्जमाणे अग्निणिबोहियणाण सुयणाणमणपज्जवनाणेषु होजा, चउ
 सु होज्जमाणे अग्निणिबोहियणाण सुयणाणलहिनाणमणपज्जवनाणेषु होजा, एवं जाव पम्हलेसे सुक्क
 लेसेणं जंतं ! जीवे कइसु नाणेरु होजा ? गोयमा ! दोसुवा तिसुवा चउसुवा एगंमिवा होजा, दोसु हो

वेत्, एव यावत्पल्लेश्यः । चतुर्षु प्रथमाग्निनिबोधिकज्ञानश्रुतज्ञानाधधिज्ञानमनःपर्यवज्ञानेषु जवेत् । एव यावत्पल्लेश्यः । श्रुतलेख्यो ज
 दन्त । जीवः कतिपु ज्ञानेषु जवेत् ? गोतम । द्वयोर्वा त्रिपुवा चतुर्षु वा एकास्मिन्त्वा जवेत्, द्वयोर्भवत्ताग्निनिबोधिक्ज्ञान (प्रवृत्ति) एव य

ने एवे तद्धने मतिज्ञानावरणोय श्रुतज्ञानद्वय । तिसुहोज्जमाणे अग्निनिबोहियणाणे सुयणाणे बोहियणाणेषु अहवा तिसुहोज्जमाणे । तोनहुवं तद्धने मति
 श्रुत प्रथमिज्ञानश्रुते अथवा २ ज्ञानद्वये । अग्निनिबोहियणाणे सुयणाणे मणपज्जवनाणेषु होज्जा चउसुहोज्जमाणे । मतिज्ञान श्रुतज्ञान मनपर्यवज्ञान पिण हुवे
 मनपर्यवज्ञानावरणक्षयोपशम तथा रूप अध्यवसाय कोर प्रमत्तसाधने । अग्निनिबोहियणाणे सुयणाणे बोहियणाणे मणपज्जवनाणेषु होज्जा । मनप
 र्यवज्ञान पिण ४ एवे मतिज्ञान श्रुतज्ञान प्रथमिज्ञान मनपर्यवज्ञान पिणहुवे । एवं जाव पम्हलेसे सकलेशेणं भंते जीव कइसु नाणेषु होज्जा । इम जा
 लगे पञ्चलेशा कहिनी शुक्कलेशाना जीवने कंतसाज्ञान हुवे । गोयमा दोसुवा तिसुवा चउसुवा एगंमिवाहोज्जा दोसुहोज्जमाणे । इगोतम दीयहुवे प्रथ

तः प्रसन्नसंयतस्यापि लज्यते इति सम्भवति कृष्णलेश्याकस्यापि मनःपर्यवज्ञानं चतुर्धाजिनिबोधिकश्रुतावधिमनःपर्यवज्ञानेषु ॥ एवं जाव पक्षलेसे
इति ॥ एव कृष्णलेश्योक्तेन प्रकारेण तावद्वक्तव्यं यावत्पटललेश्या किमुक्तं ज्ञाति नीललेश्याकापोतलेश्यतेजोलेश्यपटललेश्य श्रुतप्रकारेण द्वयोः स्त्रि
पु चतुर्षुवा ज्ञानेषु ज्ञानीयः सचैवं-नीललेश्येण ज्ञाते । जीवे कइसु नाणेषु होज्जा ? गोयमा । दोसुवा तिसुवा चउसुवा नाणेषु होज्जा इत्यादि ॥
शुक्ललेश्येषु विशेषः इति त पृथक् वक्ति-सुक्ललेश्येण भते । इत्यादि ॥ इह शुक्ललेश्यायामेव केवलज्ञान न लेश्यान्तरे ततः शेषलेश्याकंज्यो स्य शुक्ल
लेश्यस्य विशेषः ॥ इति श्री मलयगिरिविरचिताया लेश्यापदस्य तृतीयोद्देशकः समाप्तः ॥ ३ ॥ उक्तस्तृतीय उद्देशकः सम्प्रति
चतुर्थं आरज्यते तत्र चेदमादावधिकारगाथा ॥ परिणामवन्त्यादि ॥ प्रथमः परिणामाधिकारी द्वितीयोवर्णाधिकारः तृतीयोरसाधिकारः चतुर्थो

ज्जामाणे ज्ञाजिनिबोहियनाणे एवं जहेव करहलेसाणं तहेव ज्ञाणियव्वं जाव चउहिं एगंमि होज्जामाणे एगं
मि केवलणाणे ॥ इति पन्नावणाए जगवतीए लेस्सापदे ततिउ उद्देशो सम्मत्तो ॥ ३ ॥ परि
णामवन्तरसगं धसुद्धञ्चप्पसत्यसंकिलिठुण्हा । गतिपरिणामपदेसो वगाहवग्गणठाणाणमप्पवञ्जं ॥ १ ॥ क

यैव कृष्णलेश्यानां तथैव ज्ञातव्यम् यावच्चतुर्जिरेकस्मिन् ज्ञवन्तेकस्मिन् केवलज्ञाने ज्ञवेत् ॥ इति श्री मदुपाध्यायरामचन्द्रगणि शिष्य नानक
चन्द्र विरचिते प्रज्ञापनानुवादे लेश्यापदस्य तृतीयोद्देशकः ॥ ३ ॥ १७ ॥ परिणामवर्णरसगन्धशुद्धाप्रशस्तसंक्लिष्टोष्ण-गति

वा तीनहुवे अथवा चारहुवे एक केवलज्ञान पिणहुवे दोयहुवे तेहने । आभिणि० एवं जहेव करहलेसाणं तहेव भाणियव्वा जाव चउसुहोज्जा । मति
श्रुत इम जिम कृष्णलेश्याने कक्षी तिम कहिवो जालगे चार हुवे । एगंमिहोज्जामाणे एगी केवलणाणेषुहोज्जा । तेहने एक केवलज्ञानी होज हुवे । पञ्चव
णाणलेसापए तइओद्देशो सम्मत्तो । इति प्रज्ञापना लेखाद्वार पदनी तीजोउद्देशो समाप्त थयो ॥ ३ ॥ परिणाम वस्त्र रस गंध सुध प
संसत्ये । परिणामाधिकार २ वस्त्र २ रस ३ गंध ४ शुद्ध ५ प्रशस्त अप्रशस्त ६ । संकिलिठुण्हा गति परिणाम पएसीणाहणावगाहणा ठाणमप्पवहु ।

गत्याधिकारः पञ्चम शुद्धाधिकारः षष्ठः प्रज्ञास्ताप्रज्ञास्त्याधिकारः सप्तमः संक्लिष्टासंक्लिष्टाधिकारः अष्टमः सज्जज्ञाताधिकारी नवमो गत्याधिकारी दशमः परिणामाधिकारः एकादशः प्रदेशप्ररूपणाधिकारी द्वादशोवगाहाधिकारः त्रयोदशो वर्गणाधिकारः चतुर्दशस्थानप्ररूपणाधिकारः पञ्चदशोत्पवहुत्वाधिकारः, तत्र प्रथमपरिणामलक्षणमभिधितुं योसा परिणामो वक्तव्यः स्या एव लेइया प्रतिपादयति-कइया जते । लसानुं पकत्तानुं इत्यादि ॥ इदं सूत्रं प्रागप्युक्तं परं परिणामाद्यर्थप्रतिपादनार्थं नूय उपन्यस्त ॥ सैनूय जते । इत्यादि ॥ अथ जदन्त । कृष्णलेइयायोग्यानि द्रव्याणि नीललेइयायोग्यानि द्रव्याणि प्राप्यान्योन्यावयवस्पर्शानासाद्य तद्रूपतया नीललेइयाकूपतया कूपशब्दोत्र स्वभाववाची, नीललेइयास्वभावतया इत्यर्थः, नूयः २ परिणमतीति योगं तत्स्वभावतद्गुणादिरूपतया जवति ततश्चाह-तद्गुणतया तद्गुणतया तत्स्पर्शतया सर्वत्रापि तच्छब्दनीललेइयायो

इणं जते लेसानुं पं० ? गोयमा ! ललेस्सानुं पं० तं०-कइहलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा । से नूणं जते ! कइहलेस्सा नीललेसं पप्प तारुवत्ताए तावत्तत्ताए तामंधत्ताए तारसत्ताए ताफासत्ताए भुज्जो २ परिणमइ

परिणामप्रदेशावगाहवर्गणास्थानमल्पयद् ॥ १ ॥ कति जदन्त । लेइया प्रज्ञप्ता ? गीतम । षट् लेइयाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-कृष्णलेइया यावच्छुक्कल इया । अथ नूनं जदन्त । कृष्णलेइया (योग्यानि द्रव्याणि) नीललेइया (नीललेइयायोग्यानि द्रव्याणि) प्राप्य तद्रूपतया तद्गुणतया तद्गुणतया

संक्लिष्ट असंक्लिष्ट ७ सण ८ गति ९ परिणाम १० प्रदेश ११ अवगाहना १२ वर्गणाधिकार १३ स्थानप्ररूपणा १४ उत्पवहुत्व १५ । कइणभत लेस्सा पं० । केतलेभदे लेइयाकइी । गोयमा कइलेस्सापि पं० तं० । इंगीतम कइलेइया कइी तेकइैकै-कइह जाव सुक्कलेस्सा । कण्ण यावत् शुक्कलेइया । संपूर्णभते कइहलेस्सा नीललेसं पप्प तारुवत्ताए तावत्तत्ताए तामंधत्ताए तारसत्ताए ताफासत्ताए भुज्जो २ परिणमति । तेनिथे हेभगवन् कण्णलेइया नीललेइया पणे पामो कण्णलेइयानां द्रव्य नीललेइयापणे रूप पामे उपपत्तये गत्यपणे रसपणे स्रष्टपणे वार २ माहोमाधि परिणामकदि परिणमे । इंता गोयमा कइहलेस्सा नीललेसं पप्प तारुवत्ताए जाव जाव भुज्जो २ परिणमति । इंगीत कण्णलेइया नीललेइया प्रते पामे रूपपणे जिम वइर २ परिण

ग्यानि द्रव्याणि परामृशन्ति । नूयो २ ऽनेकवारं तिर्यग्मनुष्याणां तत्तद्भावसंकातो बोधकाल' वा परिणमन्ते' इदं हि तिर्यग्मनुष्यान्धिकृत्य वेदि

१ हता गीयमा ! कण्ठलेस्सा नीललेस्स पप्प तारूवत्ताए जुज्जो २ परिणमड । से केण्ठणं जन्ते ! एवं
वुच्चड-कण्ठलेसा नीललेसं पप्प तारूवत्ताए जाव जुज्जो २ परिणमड ? गीयमा ! से जहानामए खीरे

या तद्रूपतया तत्स्पर्शतया नूयो नूयः परिणमति ? हन्त गीतम । कृष्णलक्ष्या नीललक्ष्यां प्राप्य तद्रूपतया नूयानूयः परिणमति । अथ केनार्थे
न जदन्त । एवमुच्यते-कृष्णलक्ष्या नीललक्ष्या प्राप्य तद्रूपतया यावद्वूयो नूयः परिणमति ? गीतम । स यथा नाम क्षीरं तत्र प्राप्य शुद्धं वा
वस्त्रं रागं प्राप्य तद्रूपतया तद्दर्शितया तत्स्पर्शतया नूयो नूयः परिणमति तत्तन्नार्थेन गीतम । एवमुच्यते कृष्णलक्ष्या नीललक्ष्यां प्राप्य तद्रूपतया
यावद्वूयो नूयः परिणमति' एवमेतेनाज्जिलापनं नीललक्ष्या कापोतलक्ष्या प्राप्य कापोतलक्ष्या तेजोलक्ष्या प्राप्य तेजोलक्ष्या पटलक्ष्या प्रा

मे । मज्झिमासु खारद्वसिंपप्पं मूहं वावत्थं वारागं पप्पं तारूवत्ताए तावत्ताए गंधत्ताए रसत्ताए फामत्ताए भज्जां २ पारणमति । तं जिम
दृष्टात अजादि क्षीरमां हि दग्देशो भाषा वक्तादि पामो ज वणादि पलटिये तथा शङ्खस्त्र जिणादिको करी वणादि गन्ध रस स्पर्शयो वारवारं परिण
मे द्रव्यादि पलटायें । सेतण्ठण एव वृद्धः । निम तेमाट् इमं कथो । किण्हलेसा नीललेसपप्पं जाव परिणमति । कृष्णलक्ष्या नीललक्ष्याने पामोने कृष्ण
दि जालगे बार २ परिणमे । एवं एणं अभिलक्ष्येणं नीललेसा काउलेसा पप्पं काउलेसा तेउलेस पप्पं तेउलेसा पम्हलेस पप्पं पम्हलेसा मुक्कलेसं पप्पं जाव
भुज्जो २ परिणमति । इमं इणं आलावे करीन नीललेसा कापोतलेसा पामोने कापोत तेजो पामोने तेजालेसा पद्मलक्ष्या पामोने पद्मलक्ष्या शुक्ल
लक्ष्या पामोने जालगे बार २ परिणमे । सण्ण भते कण्ठलेसा नीललेसं पप्पं जाव मुक्कलेसं पप्पं तारूवत्ताएया गंधत्ताए ता फासत्ताए भुज्जो २ परिण
मति । तेनिश्चै हे भगवन् कृष्णलक्ष्या नीललक्ष्या पामोने यावत् पद्मं शुक्लं पामोने रूपपणे गन्धपणे रसपणे स्पर्शपणे बार बार परिणमे । हन्ता गीयमा
किण्हलेसा नीललेसं पप्पं जाव मुक्कलेसं पप्पं तारूवत्ताए जाव भुज्जो २ परिणमति । हां गीतम कृष्णलक्ष्या नीललक्ष्या ने पामोने यावत् शुक्लपामोने

तस्यं, एवं गीतमेत प्रश्ने कृते जगवानाह-हंतागोयमा । इत्यादि ॥ हंतैत्यनुमतौ अनुसतमेतत् गीतम् । कृष्णलेश्या नीललेश्याप्राप्येत्यादि प्राग्व
त्, इयमत्र जावना यथा कृष्णलेश्यापरिणतो जतस्तिर्यग्मन्योवा जवानरसकान्तिशिकीर्षु नीललेश्यायोग्यानि दृष्ट्वाणि शक्नोति तदा नीललेश्या

दूषि पप्य सुद्धंवा व्यथे राग पप्य तारुवहाए तावन्तताए ताफारात्ताए भुज्जो २ परिणमड सं तेगछेणं
गोयमा ! एव वुच्चड-किरहलेसा नीललेश पप्य तारुवहाए जाव भुज्जो २ परिणमड, एवं एतेण छानि

प्य पट्टलेश्या शुक्ललेश्या प्राप्य यावद्भीजूय परिणमति । अथ नून जदन्त । कृष्णलेश्या नीललेश्या कापीतलेश्या तजोलेश्या पट्टलेश्या
शुक्ललेश्या प्राप्य तद्वृत्तया तद्वर्णगन्धरमस्पर्शतया भीजूय परिणमति ? गीतम् । कृष्णलेश्या नीललेश्या प्राप्य यावच्छुक्ललेश्या प्राप्य तद्वृ

कपयणे वर्णयण गन्धपण यावत् बार बार परिणमै । सेकोठुण भंते ० । तस्य भाट हेमगवन् इमच्छा । कृष्णलेश्या नीललेश्या पप्य जाव सुक्ललेश्या पप्य
जाव भुज्जो २ परिणमति । कृष्णलेश्या नीललेश्या पामोने जालग शुक्ललेश्या पामोने कपाटिक् जालग परिणमै । गोयमा मज्जहा पामण ववणियम
पि सिवा निवडसत्तएवा नीलसु० नीलियसु जालिन्नु सुक्लिन्नु आदणमाणता कवत्ताए जाव भुज्जो २ परिणमति । हे गीतम् तेजिम दृष्टाते वेत्थेम
णिने कालेसूनेकरो नीलीसूनेकरो रातमूनेकरो नीलेसूनेकरो पामोनेसूनेकरो संगमविशेषेकरो पगरा पैथके तथा जपर मूकैथके यदाकृन् संगम विशेषां
त् तेत्तैरूपे करी जा बारबार परिणमै । सेतठुण गोयमा ० । तमाट गीतम् इमच्छ । कयल्लेमा नीललेश्या परप जाव सुक्ललेश्या परपता कवत्ताए
जाव परिणमइ । कृष्णलेश्या नीललेश्या जालगे शुक्ललेश्या पामोने कपाटिपणे जालगे परिणमै । सेण्णं भंते नीललेश्या किण्डलेसं जाव सुक्ललेश्या परप
तारुवहाए जाव भुज्जो २ परिणमइ । तेनिये हेमगवन् नीललेश्या कृष्णलेश्या जालगे शुक्ललेश्या पामोने कपाटिके बार २ परिणमै । इता गोयमा
एवचेण एवं काठलेसा किरहलेसं नील तेव पत्त सुक्ललेसं पप्य । हा गीतम् इमच्छोज इम कापीत कृष्ण नीललेश्या तेजो पट्ट शुक्लने । एवं तेवलेसा
किण्डलेसं नील काठ पट्ट सुक्ललेसं पप्य । इम तेजोलेश्या कृष्ण नील कापीत पट्ट शुक्ल पामोने । एव पट्टलेसा कपड नील काठ तेव सुक्ललेसं पप्य ।

योग्यद्रव्यसम्पर्कत स्थानि कृष्णलेइयायोग्यानि द्रव्याणि तया रूपजीवपरिणामलक्षणं सहकारिकारणमासाद्य नीललेइयाद्रव्यरूपतया परिणमन्ति । पु
द्वलाना तथा २ परिणमनस्वभावत्वात्, केवलनीललेइयायोग्यद्रव्यसाचिध्या नीललेइयापरिणतः सन् काल कृत्वा जवांतरं समुत्पद्यते, उक्तञ्च-य

लावेण नीललेइसाणं काउलेस्स पप्प काउलेसा तउलेस्सं पप्प तेउलेसा पम्हलेस पप्प पम्हलेसा सुक्कलेसं
पप्प जाव जुज्जो २ परिणमइ । से नूणं जन्ते ! कएहलेसा नीललेस्स काउलेस्सं तेउलेस्स पम्हलेस्सं सुक्क
लेस्सं पप्प तारुवत्ताए तावन्वतागंध तारसताफासत्ताए जुज्जो २ परिणमइ ? हता गोयमा ! कएहलेस्सा

प (प्रज्ञात) यावत्तत्पशतया जूगेनूय परिणमति । अथ कनार्थन जदन्त । स्वमुच्यत कृष्णलेइया नीललेइया प्राप्य यावच्छुक्कलेइया प्राप्य
तद्रूप (प्रज्ञाति) यावद्जुषोजूयः परिणमति ? गौतम । स यथा नाम वैदूर्यमणिः स्यात्कृष्णसूत्रे वा नीलसूत्रे वा लोहितसूत्रे वा हारिद्रसूत्रे
वा शुक्लसूत्रे वा दृतः सन् तद्रूपतया यावद्जुषोजूयः परिणमति तत्तेनार्थन गौतम । स्वमुच्यत-कृष्णलेइया नीललेइयां यावच्छुक्कलेइयां प्राप्य

इम पद्म कृष्ण नील कापीत तेजो शुक्ल परस्परै पादणमे । सेणूण भन्ते सुक्कलमा कएह नील काज तेव पम्हलस पप्प । तेनिसै हेमगवन् शुक्ल कृष्ण लो
न कापीत पद्मलेइया पामोने । एव पम्हलेसा कएह नील काज तेज सुक्कलेमणं पप्प । इम पद्म कृष्ण नील कापीत तेजो शुक्ल परस्परै परिणमे । सेणू
ण भन्ते सुक्कलेसा कएह नील काज तेज पम्हलेस पप्प जाव भज्जा २ परिणमइ । तेनिसै हेमगवन् शुक्ल कृष्णलेइया नील कापात तेजो पद्म पांमोने
जालगे बार २ परिणमैं । हंता गोयमा तंच कएहलेसाण भन्ते केरसिया वणणं पं० । हागौतम निमज्जोज परिणमे कृष्णलेइयानो कटिधो वर्ण कटि
वो कट्थो । सेजहाणामण जीमूतएवा अंजण इवा खं जणीइवा कज्जलेइया गवलइवा गवलवलइवा जंबूफलेइवा । ते जिम दृष्टाते ते लोकप्रसिद्ध यथा
नामैं जोमूतवालाहकनं संयोगेभरया वर्षा वाशब्द उपमानन्तरनोअपेजाये अजनसी वौराजन तथा रत्नविशेष पंजन कालज महिषना चामडो जावू
फल स्याम । अह आरिठएवा परदुडेइवा भग्नेइवा भग्नावलोएइवा गयजिलभेइवा किण्ह केसरेइवा आगासत्थिगलइवा किण्हसाएइवा किण्ह कस्य

असाह द्रव्याहं परियाहता कालं करेह तल्लेसे उवववणइ इति ॥ तथा सएव तिर्यग्मनुषीवा तस्मिन्नेव जने वर्तमानो यदा कृष्णलेश्यापरिणती
जुत्वा नीललेश्याजावन परिणमते तदापि कृष्णलेश्यायोग्यानि द्रव्याणि तत्कालग्रहीतनीललेश्यायोग्यद्रव्यसम्पर्कतो नीलसंशयायोग्यद्रव्यरूपतया
परिणमत, प्रसूमेवार्थदृष्टान्तेन विज्ञायिषु प्रथम प्रश्नसूत्रमाह-सकण्ठण जते । इत्यादि । सुगम जगवानाह-सं जहानामय खोरे इत्यादि ॥
ततः लोकप्रसिद्ध यथानामक गोक्षीरमजाक्षीर महिषीक्षीर मित्यादिनामक क्षीर " दूसिडति देशीवचनात् " एतन्मथित । तत्र प्राप्यान्योन्यावय
वसस्पर्शनाविज्ञात गत्वा यथावा शुद्ध मलरहित समलोहि रागपस्पद्यमानोपि तथारूपो न लगति ततउक्त-शुद्ध वस्त्र चेल रज्यत अनेनति रा
ग करणेचज्, त मजिष्टादिक प्राप्य तद्रूपतया मजिष्टादिरागद्रव्यस्वजावतया एतदेव व्याचष्ट, तद्वर्णतयेत्यादि ॥ सुगम, तथा कृष्णलेश्यायोग्या
नि द्रव्याणि नीललेश्यायोग्यानि द्रव्याणि प्राप्य तद्रूपतया परिणमति इयमत्र जावना यथा क्षीरलक्षणकारणगतरूपादय स्तक्रूपादिजाव प्रति
पद्यन्ते यथावा शुद्ध वस्त्रलक्षणकारणगताः रूपादयो मजिष्टादिरागद्रव्यरूपादिजाव प्रतिपद्यन्ते तथा कृष्णलेश्यायोग्यद्रव्यरूपकारणगता रूपादयो
नीललेश्यायोग्यद्रव्यरूपादिजाव प्रतिपद्यन्ते, सं स्पष्टाणामित्याद्युपसत्कारवाक्य सुगम, एवं नीलसंशया कापीतसंशया प्राप्येत्यादीन्यपि चत्वारि सूत्रा

11

नीललेस्स पप्प जाव सुक्कालेसं पप्प तारूव जाव ताफासत्ताए शुज्जो २ परिणमइ । से केणठेणं जते !
एवं वुच्चइ—किरुहलेस्सा नीललेस जाव सुक्कालेस पप्प तारूव जाव शुज्जो २ परिणमइ ? गोयमा ! से ज

तद्रूपतया यावद्भूयोभूय परिणमति । अथ नून जटन्त । नीललव्या कृष्णलव्या यावच्छृङ्खललव्या प्राप्य तद्रूपतया यावद्भूयोभूय परिणमन्

व तान्यपि कृष्णलेश्यायोग्यानि द्रव्याणि तत्तन्नीलादिलेश्यायोग्यद्रव्य सम्पर्कत स्तद्रूपतया परिणमन्ते इत्येतावता अंशेन दृष्टान्ती न पुन र्यथा वै
 दूर्यमणिः स्व २ रूपमजहान स्तत्तदुपाधिद्रव्यसम्बन्ध स्तत्तदाकारमात्रजाजितया परिणमते तथैतान्यपि कृष्णलेश्यायोग्यानि स्व २ रूपमजहाना
 न्येव द्रव्याणि तत्तन्नीलादिलेश्यायोग्यद्रव्यसम्पर्कत स्तत्तदाकारमात्रधारितया तद्रूपतया परिणमते इत्यनेनांशेन तिरिश्चां मनुष्याणां च लेश्या
 त् उत्कर्षतः स्थितिसम्भवात्, तदेवं तदन्यलेश्यापञ्चकपरिमाणनिकृत्य लेश्याविषयं सूत्रमुक्त-यवं नीलादिलेश्याविषयाण्यपि प्रत्येक तदन्य
 लेश्यापञ्चकपरिमाणमधिकृत्य पञ्चसूत्राणि वक्तव्यानि। तदेवं तिर्यङ्मनुष्याणां जवंसकान्ती शेषकालं च लेश्याद्रव्यपरिणाम उक्ते देवैरनैरयिक
 सत्त्वानि तु लेश्याद्रव्याण्यजवक्ष्यमवस्थितानि यत्तदन्यलेश्याद्रव्यसम्पर्कत आकारमात्र तदत्रैव वक्ष्यते ततः उक्तपरिणामलक्षणाधिकारो ऽधुना

लेस्सं नीलतंउपम्हसुक्कलेस्सं, एवं तंउलेस्सा किराहनीलकाउपम्हसुक्कलेस्सं, एवं पम्हलेस्सा कराहनीलका
 उतेउसुक्कलेस्सं पप्प जाव जुज्जो २ परिणमइ ? हंता गोयमा ! तंचेव । से नूणं जंते सुक्कलेस्सा किराह
 नीलकाउतेउपम्हलेस्सं पप्प जाव जुज्जो २ परिणमइ ? गोयमा ! तंचेव । कराहलेस्साणं जते ! वन्तेणं
 केरिसया पं० ? गोयमा ! से जहानामए जीमूतेइवा अज्जणेइवा खजणेइवा कज्जलेइवा गवलेइवा गवल
 वलइएवा जवूफलेइवा अद्वाअरिष्ठएवा परपुष्ठेइवा जमरेइवा जमरावलीइवा गजकलजेइवा किराहकंसर

यथा नाम जीमूत इति वा अजन इति वा कज्जल इति वा गवलमिति वा गवलवल्यिक इति वा जम्बूफल इति वा आद्रोरिष्ठका वा पर
 पुष्ठ इति वा जमर इति वा जमरावलीति वा गजफलज इति वा कृष्णकंसर इति वा आकाशयिगल इति वा रुक्माशोक इति वा कृष्ण

सुकोइवा सुकपिच्छेइवा सामाइवा वणराइइवा उच्चनणइवा । ते जिम दृष्टान्ते भीमोरोनीपाख जेहवी नोलवास जेहवी नोलाइवे तेहना पांख जेहवी
 सुवटारौखी सुवटारौ पाखसरीखी सामाप्रियंगु वनराजोनानासै नोलगौदत्त । परेवइगौवाएइवा मोरगिवाइवा इलधरवसणेइवा अयसिकुस

णि। जावनीयानि । तदेवं पूर्वस्या २ । लेश्याया उत्तरा २ लेश्या प्रतीत्य तद्रूपतया परिणमनमुक्त मिदानीमेकैकस्या लेश्याया यथायोग क्रमेश शो
षसमस्तलेश्यापरिणमनमाह-सेनूय भते । कण्ठलेसा नीललेस काउलेसमित्यादि ॥ वाशब्दो ऽत्र सर्वत्राप्यनुक्तो द्रव्यपुः । नीललेश्यावा कापोत
लेश्यावा यावत् शुक्ललेश्यावा एकस्या लेश्यायाः परस्परविकरुद्धतया युगपदनेलेश्यापरिणामासम्भवात्, शोषाक्षरगमनिका प्राग्वत् अत्रैवा
यंदृष्टान्तमभिधित्तु रिदमाह-संकेषाद्यं भते । इत्यादि ॥ सुगम, नवर यथा वैदूर्यमणिरिकएव तदुपाधिद्रव्यसम्पर्कत स्तत्तद्रूपतया परिणमति तथै
द्रव्याणां सामस्त्येन तद्रूपतया परिणामाज्युपगमात्, अन्यथा नैरयिकदेवसत्कर्तृत्वाद्द्रव्याणामिव तियग्मनुध्याणामपि लेश्याद्रव्याणां संव्या
स्व २ रूपापरित्यागेन चिरकालमवस्थानसम्भवात्, यदुत्कर्षतोप्येषामन्तर्भूतलक्षण स्थितिपरिमाणं मन्यत्रोक्त तद्विरुद्धेन पत्योपमत्रपमपि याव

हानामए बेरुल्लिया मणीसिया किरहसुत्तएवा नीलसुत्तएवा लोहियसुत्तएवा हालिहसुत्तएवा सुक्किलसुत्तएवा
छाइयसमाणे तारुवत्ताए जाव जुज्जो २ परिणमति से तेणठेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-करहलंस्सा नीलले
स्सं जाव सुक्कलेस्सं पप्प तारुवत्ताए जाव जुज्जो २ परिणमइ । से नूनं जंते ! नीललेस्सा किरहलेस्सं
जाव सुक्कलेस्सं पप्प तारुवत्ताए जाव जुज्जो २ परिणमइ ? हंता गोयमा ! एवंचेव, काउलेस्सा किरह

ति ? इत्त गीतम । एव चैव, एवं कापोतलेश्या कृष्णलेश्यां नील तेजः पट्न शुक्ल लेश्यां । एव तेजोलेश्या कृष्णनीलकापोतपट्नशुक्ललेश्या । एव
पट्नलेश्या कृष्णनीलकापोततेजः शुक्ललेश्यां प्राप्य यावद्भूयो भूयः परिणमति ? इत्त गीतम । तथैव । अथ नूनं जदन्त । शुक्ललेश्या कृष्ण
नीलकापोततेजः पट्नलेश्यां प्राप्य यावद्भूयो भूयः परिणमति ? गीतम । तथैव । कृष्णलेश्या जदन्त । वर्धेन कीदृशी प्रज्ञप्ता ? गीतम । स

अथ अनिष्टतर घणी कासोकाति स्यामकै एहवी बीजोबसु स्यामनयो अप्रियतर एहवी अपनीजानतर उत्कृष्टपण्णमाटे एहवी वर्धे कृष्णलेश्यानी क
ह्या । नीललेसाण भते केरसिया वण्णे पं० । नीललेश्यानी हंभगवन् केहवी वर्धेकह्यो । सेजहाणामए भिंगेइवा भिंगपसेइवा चासेइवा चांसपिस्सेइ

यणाधिकारमजिचित्सुराह-कणहले साण जंते । वनेणं केरिसया पन्नता इत्यादि ॥ कृष्णद्रव्यात्मिका लं इया कृष्णलेइया नृपत्तं इयायोग्यानि द्रव्याणीत्य
 थ, तयामेव वणांसम्भवात्, नतु कृष्णद्रव्यजनिता न वरपा कृष्णलेइया तस्यावणांशुपागात्, जदन्ता । कादृशी वर्णेन प्रजप्ता ? जगवानाह ! गो
 तम । स लोकप्रसिद्धो यथानामको जीमूत इति या जीमूतांयलाहक सचेष्ट प्रावृट्प्रारम्भसमयजावी जलजृतो वदितव्य तस्यैव प्रायो तिजाल मसम्भ
 वात्, इतिज्ञाए उपमानजृतवस्तूना मपरिसमाप्तिद्यातिका वा शब्द उपमानान्तरापक्षया समुत्पन्नं गवं सवत्र इति वा शब्दो द्रष्टव्यो । अजगत्तं चोद्यी
 राजन रजविशयोवा सजगत्तं दीपमल्लिका मलः रं । अन्यक्ताः शकटाजघपणोद्भवमित्यपरे । कज्जलं प्रतीत गवल माहिपण्ण तदापचापरितनत्तम्
 जागोपसारण द्रष्टव्य तत्रैव विज्ञाएस्य कालिप्तः सम्भवात्, जम्बूपल प्रतांत आरिष्टफलविशेष परपुष्ट कोकिलः जमरश्मिचरीक, जमरावलो ज
 मरपात्त गंज, कलजः करिपोतः कृष्णकसरः कृष्णवकुल, अकाशविग्गल शरादि मघापात्तरालवत्त्याकाशराजं तदाप ल्यतीव कृष्ण प्रतिजातीत्यु
 क्त, कृष्णाशोकः कृष्णकणजीर कृष्णवधुजीवाः अज्ञाकृष्णवीर्यवधुजावा वृक्षाविशयाः अशोकादयोहि जातिजंदन पञ्चवर्णा जवन्ति तत शेषवर्णा
 व्युदासायं कृष्णग्रहण एतावत्सुक्त गीतम । आह-जत्रेण्यारूवे ॥ जगवन् । जत्रे कृष्णलेइया वर्णेन एतद्रूपा जगवानाह-नायमयः समयः नायमयं
 उपपन्न एतद्रूपा कृष्णलेइयाति किंतु सा कृष्णलेइया इतो जीमूतादः कृष्णान वर्णेन अनिष्टतरिका चैव इयमनिष्ट इयमनयो संध्यं इतिज्ञयन् अनि
 ष्टा ऽनिष्टतरा अनिष्टरे-ऽनिष्टतरिका अनोप्मिततरिकागवांतजावः । इह किञ्च दनिष्टमपि स्वरूपतः कान्तप्रति तत, कान्तता व्युदासायंमाह-

इवा आगासाथग्गलडवा । करहा एसाएडवा किरहकणवीरएडवा किरहवंधुजीवाडवा जत्रेण्यारूवे ? गो
 यमा ! गो डण्ठं समठे । करहलेस्साणं एत्तो एणिठयरियाचेव् एकंतयरियाचेव् एप्पियतरियाचेव् ए

कणवीर इति वा कृष्णवन्धुजीवक इति वा धवदताद्रूपः ? गीतम । नायमयः समयः । कृष्णलेइया इतोऽनिष्टतरिका चैवाकान्ततरिका चैवा
 ऽप्रियतरिका चैवाननोद्धतरिका चैवा मणामतरिका चैव वर्णेन प्रजप्ता । नीललेइया जदन्ता । कीदृशीवर्णेन प्रजप्ता : गीतम ! स यथानाम

अकान्ततरिकैव किञ्चि त्केवाचि दनिष्टमपि स्वरूपतो ऽकान्तमप्यपरेषा प्रिय जवति ततः सर्वथा प्रियताव्युदासार्थमाह अप्रियतरिकैव अतएवा
मनोज्ञतरिकैव वस्तुतः सम्यक् परिज्ञानसति मनागप्युपादेयतया तत्र मनसः प्रवृत्त्यसम्भवात्, अमनोज्ञतरमपि किञ्चि न्मध्यम जवति अतः प्रक
ष्टप्रकर्षविशेषप्रतिपादनार्थमाह-अकान्ततरिकैव अकिञ्चि त्कर्पाचि दनिष्टमपि स्वरूपतो ऽकान्तमप्यपरेषा प्रिय जवति ततः सर्वथा प्रियताव्यु
दासार्थमाह-अप्रियतरिकैव अतएवामनोज्ञतरिकैव वस्तुतः सम्यक् परिज्ञानसति मनागप्युपादेयतया तत्र मनसः प्रवृत्त्यसम्भवात्, कमनोज्ञतर
मपि किञ्चि न्मध्यम जवति अतः प्रकृष्टप्रकर्षविशेषप्रतिपादनार्थमाह-अमन आपतरिकैव मनासि आप्नोति आत्मवशता नयतीति मनश्चापात
तो हयोः प्रकर्षेतर गवजृता वर्णेन प्रक्षप्ता ॥ नीललेखाण जते । इत्यादि ॥ अक्षरगमनिका प्राग्वत् नदर जृङ्ग पञ्चविशेषः पद्मल जृङ्गपत्र तत्रैव

मणुन्ततरियाचैव अमणामतरियाचैव वन्नेणं पन्तज्ञा । नीललेखाणं जने ! केरिसिया वन्नेणं प० ? गो
यमा ! से जहानामए जिगेडवा जिगपत्तेडवा चासंड चासपिच्छंडवा सुयडवां सुयपिच्छंडवा सामाडवा
वणरार्ड्डवा उञ्जंतपडवा पारेत्रयगीवाडवा मोरगीवाडवा हलधरवसणेडवा अयसिकुसुमेडवा वाणकुसुमेडवा

जृङ्गइतिवा जृङ्गपत्र इति वा चासडंतवा चासपिच्छ इति वा शूक्र इति वा शुकपिच्छ इति वा डयामा इति वा धनराजीति बोधन्तयत्र इ
तिवा पारापतग्रीवति वा हलधरवसनमिति वा अतसीकुसुममिति वा वाणकुसुममिति वा अज्जनकतिकाकुसुममिति वा नीलोत्पल इति वा
नीलाशोक इति वा नीलकण्ठीर इति वा नीलबन्धुजीवक इति वा प्रवेदताटगूप २ गौतम । नायस्य समर्थः । इतो यावदमनामतरिका

मैःवा वाणकममइवा अजणकंसिकसमइवा । प.रेवानी यावा मोरनीयावा वनटे । न.वस्त जिम नोली अकशानाफून जिम नाला वानवचनाफून
प्रजन केश वनसतो तेहना फून । नालुपलेइवा नालासांणइवा नीलकण्ठीरइवा नीलबन्धुजीवइवा भवेयाइवे । नीलोत्पल नोलीअशोक नोलीकण्ठीर
नोलीवधूजाव एइवी वर्ष नीललक्ष्या नोली । गोयमा पांडवकुं समइ नातसेसाण एतो जाव मसणुण तरिय.सन वसेण प० । इगोतम नही एअर्थ समर्थ

च पदे विशेषस्य पल्लवामः पक्षिविशेषः वासपिच्छं वासस्य पतत्रं शुक्रः कीरं शुक्रपिच्छं शुक्रस्य पतत्रं त्रयामा प्रियंगुः बनराजी प्रतीता उच्चंत
उदन्तराग, आहूच मूलटीकाकार - उच्चंत गोदतरागोजनड, पारापतग्रीवा मयूरग्रीवाय लुप्रतीता हलधरी बलदेव स्तस्य वसन वस्त्र हलधरव
सन तद्विनील जवतीत्युपात्त, अतसीकुसुम बाणवृत्तकुसुम च प्रतीत, अञ्जनकेतिका वनस्पतिविशेषा स्तस्याः कुसुमं अञ्जनकेतिकाकुसुम, नी
लात्पल कुवलयं नीलाशाक नीलकणवीरनीलबन्धुजीवः अशोकादिवृक्षविशेषा ॥ काउलेसाणं भते । इत्यादि ॥ प्रवाप्यक्षरगमनिका प्राग्वत्, ख
दिरसारोपमासासारश्च लांकप्रतीतः " तवेडवा तबकरोरुगवा वातकृच्छवाक्रियाइवेति सप्रदायादवसेय, वृन्ताकांकुसुम प्रतीतं कोइलकड कुसु
मएवति कोकिलच्छद स्तलकटक, तथाच मूलटीकाकृत्-वन्नाहगारजं सत्यकोइलच्छदं सो तिलकटउज्जड इति, तस्य कुसुम प्रतीतं ॥ तेउले

चुंजणाकसियाकुसुमेइवा नीलुप्यलेइवा नीलासोएइवा नीलकणवीरएइवा नीलबन्धुजीवएवा जवेतारुवे ?
गोयमा ! णो इण्ठे समठे एत्तो जाव चुमणामत्तरियाचेव वन्नेणं पन्नत्ता । काउलेस्साणं जंत ! केरिसिया

पैव वर्णेन प्रज्ञप्ता । कापोतलेश्या जदन्त । कीदृशी वर्णेन प्रज्ञप्ता ? मौतम । स्वयथा नामकः खदिरसार इति वा करीरसार इति वा धमासा

नोहलखानो जालगं प वर्णयो अधिको वर्णो जहनी कच्छो । काउलेसाणं भंते करसियावखेणं पं० कापोतलेश्यानी हभगवन् कहवा वर्णकच्छो । सजडा
णामए खयरसारणइवा कतरसारणइवा धमासारणइवा तंकावा तंबकरोइइवा तंव छागडिणइवा वायुगणिकुसुमेइवा । तं जम दृष्टाते खादरसार
कतरसार धमासासारविशेष तंबकरोटकटश्रीभाषा तवाक्खाडोण सप्रदायवसय पूर्वाचार्ये इमकच्छो वैगणनीफूल । बी.कछटकमुमेइवा जावा
साकुसुमेइवा भवेयारुवे । कोकिलकटनोफूल जहवी जवासानोफूल जहवोहवे । गोयमा णोइण्डमम्भु काउलेसाणं इत्तो अणि इतरिया जाव अमण
तरियाचेव वर्णं प० । इंगीतम नहो एअथे समर्थ कापोतलेश्यानी णइथी अनिटतर जालगे अमनाजतर एहवी वर्णकच्छो । तउलेसाणं भंते केरिस
यावखेणं प० । तंजालेश्यानी हेनगवन् कहवी वर्णकच्छा । सजडाणामए ससरुद्धिरेइवा उरुअरुद्धिरेइवा बराहकहिरेइवा मणुअरुद्धिरेइवा । तंजम

माणं जते । इत्यादि ॥ शशकीरञ्जवराहमनुष्यरुचिराणि शोषरुचिरेभ्यो लोहितवर्णात्कटानि प्रवन्ति तत गतेषामुपादानं, यलेन्द्रगोपक सद्योजा
त इन्द्रगोपकः संहि प्रवृद्धं सन् इषत्याकुरक्ता प्रवति ततो बालग्रहण इन्द्रगोपकः प्रावृद्धप्रथमसमयजावी कीटविशेषः, बालदिवाकर प्रथममुद्गच्छ
न् सूर्य गुञ्जा लोकप्रतीता तस्या अर्दुरागो गुञ्जादुरागः गुञ्जाया ह्यर्द्धमतिरक्त प्रवत्यर्द्धं चातिकृष्णमिति अर्द्धग्रहण, जात्यप्रधानो हिङ्गुलको जा
त्यहिङ्गुलकः, प्रवालो नवपल्लवः तस्याकुर प्रवालाकुर संहि प्रथममुद्गच्छन् अत्यन्तरक्तो प्रवति ततस्तदुपादानं 'लाक्षारस' प्रतीत, लोहिताक्ष
मणिलोहिताक्षनामार्ताविशेषः, कृमिरागण रक्तः कम्बलः कृमिरागरक्तकम्बलः, शाकपार्थिवादिदशाना न्मथ्यपटलोपी समास, गजतालुचीन

वन्नेणं पन्नना ? गोयमा ! स जहानामए खड्गरसारएइवा कडरसारएवा धमासरारएवा तंवडवा तंवकरो
रुडवा तंवच्छिवा विष्ठाइवा वाइंगणीकुसुमेडवा कोडलच्छाकुसुमेडवा जवासाकुसुमेडवा कलकुसुमेडवा न
वे तारूवे ? गोयमा ! णो इणठं समठं, काउलेस्साणं एहो अकंतयरियाचंन जाव अमणामयरियाचंन
वन्नेणं पन्नना । तेउलेसाणं जंतं ! केरिसिया वन्नेणं पं० ? गोयमा ! से जहानामए ससरुहिरेडवा उर

सार इति वा ताश्चेति वा ताम्रकरोरु इति वा ताम्रांश्चिवांरुवति वा वृन्ताकीकुसुम इति वा कोकिलच्छदकुसुम इति वा यवासकुसुम इति
वा कलकुसुम इति वा प्रवेदेताद्यूपा ? गीतम । नायमथः समथ, कापीतलइया इतो उक्तान्तरिका चेज यावदमनामतरिका चैव वर्णेन
प्रज्ञप्ता । तजोलइया जटन्न । कीटज्ञी वर्णेन प्रज्ञप्ता । गीतम । सयथा नागक शशकीरुचिर इतिधोरुशरुचिर इति वा बराहसधिर इति वा

नासे पतलः रुचिरः सवकविरधो शशकनाभाः ५२ कृशो रगः ५३ वीकडानां नाभौ बराहनालोडो मनुष्यनोलोडो । व सिद्धगावइवा बालदवागरदवा ।
इन्द्रगोपना लोशं जगती सूर्य । सप्तग्रहागइवा । शुक्रहर, गेइवा ज लोहिङ्गुलः वा पत्र लकुरइवा लक्खरसैइवा दूवती सूर्य गुञ्जा लो अर्द्धभाग जाति
वत्त ईइलू प्रवालो लाखनोरस । लोहितखमणोइवा किमिरागकबलः वा गवत, लूएइवा चाणपिठर, सोइवा पाराजातकुसुमेइवा जावाकुसुमेइवा ।

पिष्टराशिपारिजातकुसुमजपाकुसुमकिंशुकपुष्परशिरक्तोत्पलरक्तशोकरक्तकणवीररक्तबन्धुजीवा लोकप्रतीताः ॥ जवेण्यारूपा इति ॥ पदयोज
ना प्राग्वत् जगवानाह-गौतम । षोडशष्टेसमष्टे ॥ यत स्तेजोलेश्या इतः शशकरुधिरादिभ्यो लोहितेन वर्णेन दृष्टतरिकैव तत्र किञ्चिदकान्तमपि

अरुहरेडवा वराहरुहरेडवा संवररुहरेडवा मणुस्सरुहरेडवा बालिंदगोवेडवा बालदिवायरुडवा सजझ
रागेडवा गुंजठरागेडवा जातीहिंगुलुएडवा पवालकुरुएडवा लस्कारसेडवा लाहियरुक्रमणीतिवा किमिराग
कंबलेतिवा गततालुस्कएडवा चीणपिठरासीतिवा पारिजायकुसुमेतिवा जासुमणकुसुमेडवा किंसुयपुष्करा
सीडवा रत्तुप्पलेडवा रत्तासोगेतिवा रत्तकणवीरएडवा रत्तबन्धूयजीवएडवा जवेतारूवे ? गोयमा ! षो ण

शम्भररुधिर इति वा मनुष्यरुधिर इति वा बालन्द्रगोप इति वा बालदिवाकर इति वा सन्ध्याञ्जराग इति वा गुञ्जाह्वराग इति वा जा
तिहिङ्गुलक इति वा प्रवालाङ्गुरक इति वा लाक्षारस इति वा लोहिताक्षमणिरिति वा कर्मरागकम्बल इति वा गततालुक इति वा ची
नपिष्टराशिरिति वा पारिजातकुसुम इति वा जासुमणकुसुममिति वा किंशुकपुष्पराशिरिति वा रक्तोत्पल इति वा रत्ताशोक इति वा र
क्तकणवीरक इति वा रक्तबन्धुजीवकइति वा जवेदीदृगूपा ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । तेजोलेश्या इतोऽनिष्टतरिका चैव यावदमनामत

लोहिताक्षमणि कमिरागरग्यो वस्त जहवी रातो हौरो जिम रातो घाराजातकना फूल जहवी फूल कसलाना फूल जहवी । रत्तुप्पलेडवा रत्तासां
गितिवा रत्तकणबीरेतिवा रत्तबन्धु जीवेडवा भवेयारूवे । रक्तोत्पल जहवी रातां अशोक जहनां रातो कणयरी जहवी राती बन्धुजीव जहवी तेजोले
श्यानोरूप । गोयमा षोडशष्टे समष्टे । हेगौतम एमर्थ समर्थे नहो । तेजलेसाणं एत्ताङ्गुनरियाचैव जाव मणुसतरियाचैव वखेणं । तेजोलेश्यानां एह
थको मनाञ्जरगकल्लो चत्तमलेश्यावती । पण्णलेसाणं भंते केरसियावखेण पं० । पण्णलेश्यानां हेमगवन् केहवीवर्णकल्लो । संजहाणामए चंपे इवा चप
तुच्छाडवा चपमेदेडवा । तेजिम दृष्टांते चंपक जेहवी चपकनौत्यवा जेहवी चपकनागर्भ । हालिहाडवाडवा हलिदुगुलियाडवा हालिदुभेदेडवा हरि

केपापि दिष्टतरं जयति ततः कालतरता प्रदिपादनार्थमाह-कालतरिकैव केपापि दिष्टतरमपि स्वरूपतः कालतरमप्यपरेषा मप्रियं जयति त
त प्रियतरता प्रतिपत्त्यर्थमाह-प्रियतरिकैव अतएव मनोज्ञतरिका मनोज्ञतरमपि किञ्चि न्मध्यमं जये दत्त प्रकृततरप्रकर्षविशेषप्रतिपादनार्थमा
ह-मन आपतरिकैव वर्णेन प्रज्ञप्ता ॥ पट्टलेखाङ्गं जते । इत्यादि ॥ साक्षरगमनिका प्राग्बत् नवरं चम्पकः सामान्यतः सुवर्णचम्पको दृष्ट ॥ चपक
खलाइवेति ॥ सुवर्णचपकत्वम् ॥ चपकज्येष्ठाइति ॥ सुवर्णचपकस्य जेदो द्विधाज्ञाथो जिनस्यहि वर्णप्रकर्षो जयति ततो जेदग्रह , हरिद्रह पि
इहरिद्रा , हरिद्रगुटिका हरिद्रानिवर्तता गुठिका , हरिद्राजेदो हरिद्रायाद्वेधीभाव , हरितालो धातुविशेषः , हरितालगुटिका हरितालमयो

ठे समठे । तेउलेस्साणं एत्तो डठतरियाचेव जाव मणामयरियाचेव वन्नेणं पं० । पम्हलेसाणं जते ! केरि
सिया वन्नेणं पं० ? गो० ! से जहानामए चंपेतिआ चपच्छलीइवा चपजेदेइवा हलिदाइवा हलिदगुलि
याइवा हलिदानेदेइवा हरियालेइवा हरियालगुलियाइवा हलियालजेदेइवा चिउरेइवा चिउररागेइवा सु

रिका चेव वर्णेन प्रज्ञप्ता । पट्टलेख्या जदत्त ! कीदृशी वर्णेन प्रज्ञप्ता ? गीतम् । स यथा नाम चम्पक इति वा चम्पकत्वमिति वा चम्पकजेद
इति वा हरिद्रेति वा हरिद्रागुटिकेति वा हरिद्राजेद इति वा हरिताल इति वा हरितालगुटिकेति वा हरितालजेद इति वा चिकुर इति
वा चिकुरराग इति वा सुवर्णशुक्तिकेति वा वरकनकनिकय इति वा वरपुरुषवसन मिति वा अल्लकीकुसुम मिति वा चम्पककुसुम मिति वा

यालइवा हरियालभदेइवा । इलद्र जेहवो इलद्रवांटी गालो हालिद्रनीसली जेहवो हरियालनी गालो जेहवो हरियाल जेहवो इवे । चिउरेइवा चि
उररागेइवा सुवर्णसिप्पेइवा वरकणगनिहसेइवा वरपुरिसवसथेयवा । चिउरजातमिशेव जेहवो चिसरंगजेहवो सुवर्णपचो जेहवो प्रधान स्वर्णना स
मूह जेहवो वरपुरुषना वस्तु जेहवा । अल्लेतिवा कममेतिवा चंपयकुमुमेतिवा कण्ठियरकु. कुडडकु० । यालसरीखी फूनजेहवा चपकहचना फूल जेह
वा इवे कजयर फून जेहवा कोइलानाफून जेहवो । सुवर्णकु० सुहिरस कु० । सुवर्णनासमूह सरीखी इवे सुवर्णना कुसुम सम । कं रंटमल्लदाजेइवा पो

कपीतज्जवीरपीतबंधुजीवाः प्रतीताः ॥ सुकलेराणां ज्ञेयं । इत्यादि ॥ अत्राप्यक्षरगमनिका प्राग्वत् नदरमंको रत्नविशेष ' शंखचंद्री प्रतीती ' कु
न्दकुसुम दक उदक उदकरजः उदककणा स्तेह्यतिशुज्जाजवतीत्युपात्ताः, दधि प्रतीतं दधिघनो दधिपिठः क्षीर प्रतीत क्षीरपूर क्लृप्तमानमति
तापादूर्ध्वं गच्छन् क्षीर ॥ सुकच्छवाक्रियाइवाइति ॥ खिवाक्रिवह्नादिफलिका साच शुष्का सती किलातीव शुक्ला जवतीत्युपात्ता ॥ पेंहुणमिजिया
इति ॥ पेंहुण मयूरपिच्छं ॥ तन्मध्यवर्तिनी मिजा, पेंहुणमिंजा साचातीव शुक्लत्यजिहिता ॥ धतधोयरूप्यपहेइवाइति ॥ धोतोगिनस्यपकतो नि
र्मलीकृतो धोतो जूतिखरकितहस्तः सन् माजननातिनिशिती कृतो यो रूप्यसयः पट्ट स ध्मातः धोतरूप्यपट्टः ॥ सारइयबलाहगइवाइति ॥ ज्ञा

इवा संखेइवा चंदइवा कंदेइवा दगेइवा दगरएइवा दहीतिवा दहिघणेइवा खीरेइवा खीरपूरएइवा । सु
कच्छिवाक्रियाइवा पेंहुणमिंजियाइवा धत्ताधोयरूप्यपहेइवा सारइयबलाहएइवा कुमुददलेइवा पोंडरीय
दलेइवा सालिपिठरासीतिवा कुडगपुष्करासीतिवा सिंदुवारवरमत्तदामेइवा सेयासोएइवा सेतकणवीरएइ

तिवा कन्द इति वादक इति वादकरज इति वा दहीति वा दधिघन इति वा क्षीरमिति वा क्षीरपूरक इति वा सुकच्छवाटिकति वा पेंहु
णमिज्जाति वा ध्वान्तधोतरूप्यपट्ट इति वा शारदिकबलाहक इति वा कुमुददलमिति वा पुण्डरीकदलमिति वा सालिपिठराशिरिति वा
कुटजपुष्पराशिरिति वा सिंदुवारवरमाल्पदामेति वा श्वेताशोक इति वा श्वेतकणवीरक इति वा श्वेतबन्धुजीवक इति वा जवेदेतादृश्या २

कुन्द फूल जलकण जइवा पाणीनापूर जइवा दधि घनादधि विषड । खीरतिवा खीरपूरेतिवा सुकच्छिवाक्रियातिवा पेंहुणमिजियातिवा धतधोयरूप्य
पट्टतिवा । क्षीरसरोखो क्षीरनोममूत्र जइवा ह्वाडियेननी फत्तो पिहल मध्यवर्तिनो जेहवो धम्यो रूपानो पट्ट । सारइयबलाहेतिवा कुमुददलेतिवा
पुण्डरीकलेतिवा सालिपिठरासीतिवा कुडगपिठरासीतिवा । कुजनी शरत्कालनी बालचन्द्र वगनासम कुमुदसरोखो पुण्डरीकदल जेहवो साजिपीठ
नोममूत्र कवलफूलनो श्रेणी । सिंदुवारवरमत्तदामेतिवा सेयासोरेतिवा सेयकणवीरेतिवा सेयबंधुजीवेतिवा भवेयारूवे । सिंदुवार प्रधान फूलजेहवो

गोलिका, हरितालजेडो हरितालच्छेदः, चिकुर पीतद्रव्यविशेषः, चिकुरराग स्तनिष्ठादितो वलादी राग ॥ सुवन्नसिप्पाडवाडति ॥ सुवर्णम
यी शक्तिता वरप्रधान यत्कनक तस्य निकषः कषपद्रव्यं रंभाकूपः, वरकनकनिरूप वरपुरुषो वासुदेव तस्य वसन वस्त्रं पुरुषवसन तद्वि पीत
जवतीत्युपात्त ॥ अल्लकीकुसुम लोकतो वसेय, चम्पककुसुम सुवर्णचम्पकवृक्षपुष्पं ॥ कणियारकुसुमहिवाडति ॥ कचनारककुसुम, कूप्सायिककाकुसु
म, पुष्पालिकापुष्प, सुवर्णपूयिकाकुसुम प्रतीत, सुहिरिण्यका वनरूपतिविशेषः तस्याः कुसुम सहिरिण्यका कुसुम, कोरण्टकमाल्यदामपीताशो

वन्नसिप्पाडवा वरकणगणिहसेडवा वरपुरिसवसणेडवा अल्लडकुसुमेडवा चपयकुसुमेडवा कणियारकुसुमेड
वा कुहंफिकुसुमेडवा सुवन्नजूहियाडवा सुहिरन्तियाकुसुमेडवा कोरंटमल्लदामेडवा पीतासंगेडवा पीतकण
वीरएवा पीतबंधुजीवएवा जवेयारूवा ? गायमा ! गो डण्ठे समठे, पम्हलेस्साणं एत्तो डठतरियाचेंव
जाव मणामयरियाचेंव वन्नेण पन्नत्ता, सुक्कलेसाण जंते ! केरिसिया वन्नेण पन्नत्ता—से जहानामए अंके

कचनारकुसुमामात वा कूप्सायिककाकुसुमामात वा सुवर्णपूयिकात वा सुहिरिण्यकाकुसुमामात वा कोरण्टकमाल्यदामात वा पीताशोक इ
तिवा पीतकणवीरक इति वा पीतबन्धुजीवक इति वा जवदतादृशूपा ? गीतम । नायमर्थं समर्थं, पम्हलेस्साणं इतो इष्टतरिका चेंव याव
न्मनोज्ञतरिका चेंव वर्णेन प्रज्ञप्ता । सुक्कलदया जदत्त । कीदृशी वर्णेन प्रज्ञप्ता ? गीतम । स यथा नाम अड्ड इति वा डाड्ड इति वा चन्द्र इ

।। मोमइवा पातकणवारेंडवा पीतबन्धुजीवेंडवा भवयार्व । कोरंटवृक्षनाफून सरौखो इव पाला अशोकराखो इव पातबन्धुजाव सरौखो पझलयगा
ती एहोरोप इवे । गीयमा गोडण्ठे समठे । हगोतम एप्रणं समर्थनहो । पम्हलेसाणं एत्तो इष्टतरियाचेंव जाव मणायतरियाजेव वण्णं । पझलयगानां
इत्थो इष्ट वर्णं जाव मनाज्ज जालग । सुक्कलसाणं भंते करत्तिया वण्णं प० । सुक्कल हेमगवन् कोहवा वण्णहो । सज्जा णामण । तंजिम न, सै अड्ड ।
अततिवा संखतिवा चदेतिवा कुदतिवा दगतिवा दगरएतिवा दधतिवा दधिभवा दाधिघणेडवा । अकरत्त जेहवी गड्ड जहवी पम्हना जहवी मच

वत् जगवानाह-गौतम । पंचसुश्रेष्ठे इति ॥ पंचजि वर्णैः शिष्यते यथा शिष्यते तथा तद्यथेत्यादिना दर्शयति-उक्तो वर्णपरिणामः, सम्प्रति रस
परिणाममभिधित्सुराह-करहलेसाणं जतं । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं सुगम, जगवानाह-गौतम । स लोकप्रतीतो यथानामको निबो वृक्षविशेषो नि
म्बसारो निम्बमध्यवर्ती अवयवविशेषः । निम्बल्लो निम्बत्वक्, निम्बफाणित निम्बक्वाथ, कुटजो वृक्षविशेषः तस्यैव फलं कुटजफलं तस्यैव त्व
क् कुटजल्लो तस्यैव क्वाथः कुटजफाणितं कटुकतुंबी प्रसिद्धा तस्यायव फलं कटुकतुंबीफलं ॥ खारतउसीति ॥ खारशब्द कटुकवाची तथागमेऽने

सा हालिहृणं वन्नेणं साहिज्जड, सुक्कलेस्सा सुक्किल्लएण वन्नेण साहिज्जड । करहलेसाणं जतं ! केरिसया आसा
एणं पं० ? गोयमा ! से जहाणामए णिंबेडवा णिंबसारेडवा णिंबल्लोडवा णिंबफाणिण्डवा कुळण्डवा
कुळगल्लोडवा कुळगफाणिण्डवा कुळगतुंबीतिवा कुळगतुंबीफलेडवा खारतउसीतिवा खारतउसीफलेड
वा देवदालीतिवा देवदालीपुष्पेडवा मिगवालुंकीतिवा मिगवालुंकीफलेतिवा घोसाफिण्डवा घोसाफिण्डफले

यत, शुक्ललया शुक्लवर्णेन शिष्यते । कृष्णलया जडन्त । कीदृश्या स्वादनं प्रज्ञप्ता ? गौतम । स यथानाम निम्ब इति वा निम्बसार इति
वा निम्बत्वगिति वा निम्बफाणित मिति वा कुटजमिति वा कुटजत्वगिति वा कुटजफाणितमिति वा कटुकतुम्बोति वा कटुकतुम्बोफलमि
ति वा खारत्रपुषीति वा खारत्रपुषीफलमिति वा देवदालीति वा देवदालीपुष्पमिति वा मृगवालुंकीति वा मृगवालुंकीफलमिति वा घोषा

कथा । पञ्चलना ज्ञानिदृष्टं वसं० । पञ्चलेष्वानो पालावण । मुक्कलना मुक्किल्लण वस्त्रेण सा० । शुक्ललेष्वानो धवलोवर्णं कहिये । निम्बलसाणं भर्त
केरिसया आसाणं पं० । कृष्णलेष्वानो हेमगवन् केडो स्वादकण्ठो । सेजहाणामए निवेतिवा निवसारेतिवा निंबल्लोतिवा निवफाणितिवा । त
जिम कटुकउपमाये नोवमरौखा नोवना रसमम नोवनो मध्य कालसरोखो नोवनो क्वाथमरौखा । कुडजतिवा कुडजफलतिवा कुडजल्लोतिवा कु
डगफाणिमितिवा । कुटज लवसरोखो तेहना फलसरोखा कुटजनो क्वाथसरोखा । कुडगतुंबतिवा कुडगतुंबफलतिवा । कटुक

रदिकः शरत्कालनागी यलाहकः, पुष्करीकं ज्ञानाम्बुजं तस्य दलं पत्र पुष्करीकदलं । जालिपिष्टरात्रिकुटजपुष्परात्रिसिद्धरमात्पदामश्वेताशोकयेत
 कण्ठीरनेतपधुजीया प्रतीताः, इह वशाः पञ्च जवंति तद्यथा-कर्मो नीलो लोहितो हारिद्रः शुक्लश्च, लेवयाश्च पट् तत उपमानतो पश्यन्निर्देशो
 कृतंयि संग्रहः का लेवया कस्मिन् वर्णे जयति, ततः पच्यति-मयाजयते इत्यादि ॥ यता अनन्तरोदिता प्रदत्ता । पट् लेवयाः ॥ कदसु वन्नेसु
 ति ॥ प्राकृतत्वात् तृतीयार्थे समसी, यथातिसृतेसुप्रलंकियापुटवी ॥ इत्यत्र ततोयमर्थः कतिञ्चि वर्णे ॥ साहिज्जति ॥ कथ्यते प्रहृष्यत एति या

वा सेतवधुजीवएडवा जवेतारूया ? गीयमा ! णो इण्ठं समठे, शुक्कलेस्साणं एत्तो इत्तरियाचेंव कंतय
 तरियाचेंव मगुन्नतरियाचेंव मणासतरियाचेंव वन्नेणं पन्हा, एयाणं जंते ! ललेसाणं कडसु वन्नेसु सा
 हिज्जति ? गीयमा ! पंचसु वन्नेसु साहिज्जंति त०-कण्हलेस्सा कालएणं वन्नेणं साहिज्जड, नीललेस्सा नी
 लवन्नेणं साहिज्जड, काउलेस्सा काललोहिणं वन्नेणं साहिज्जड, तंउलेसा लोहिणं वन्नेणं साहिज्जड, पम्हले

गीतम । नायमथ. समर्थः । शुक्कलेवया इत इत्तरिका चैव कान्ततरिका चैव मनोद्यतरिका चैव मनामतरिका चैव वर्णेन प्रज्ञप्ता । एता ज
 दन्ता । पट् लेवयाः (कतिपु वर्णेषु) कतिञ्चि वर्णेः शिष्यन्ते ? गीतम । पच्यन्ति वर्णेः शिष्यन्ते तद्यथा-कर्मलेवया कालकेन वर्णेन शिष्यते, नी
 ललेवया नीलवर्णेन शिष्यते, कापोतलेवया काललोहितवर्णेन शिष्यते, तेजोलेवया लोहितेन वर्णेन शिष्यते, पट्टलेवया ह्यालिद्रुकेन वर्णेन शि

मस्यदाम फून धौनी कणयर भवलो वधुजीव लेवयो एडवो कजलो वर्णद्वय । गीयमा णो इण्डे समठे । हेगीतम एपर्थ समर्थनहो । सुक्कलेस्सा
 णं एत्तो इत्तरियाचेंव वण्णं पं० । शुक्कलेस्सानो एडवो इत्तर वण्णकहो । एयाणं जंते कल्लेसाकःसुवण्णं साहिज्जंति । द्विवे हेभगवन् लेस्साने को
 तणं कहिये । गीयमा कण्हलेसा कण्हणं वण्णं साहिज्जति । हेगीतम कण्णालेस्सानो कालोवर्णं कहिये । नीललेसा नीलएणं वण्णं सा० । नील
 लेस्सानो नीलवर्णं कल्लं काललेसा काललोहिय वण्णं कापोतलेस्सानो कालोरातो भिल्लतो कहिये । तेजलेसा लोहिणं वण्णं । तेजोलेस्सानो रातोवर्णं

अमूलके लोकप्रतीते पिप्पलीपिप्पलीचूर्णमरिच २ चूर्णशृंगवेरचूर्णान्यपि प्रसिद्धानि ॥ काउलेषादित्यादि ॥ आम्नाणां फलानामेवं सर्वत्रापि जावनी
य ॥ अंशान्नायाणवाडति ॥ आम्नाटका फलविंशया मातुलिगबिल्वकपित्थपनसदाडिमानि प्रतीतानि पारापतफलविंशोपाः अक्षौकवृक्षफलानि अ
क्षौकानि वारवृक्षफलानि वाराणि बदराणि तिन्दुकानि च प्रतीतानि एतेषां फलानामपक्वाना तत्र सर्वथाप्यपक्वफलमूच्यते तत्र आह-अपरिपाका

इवा मिरिचचुसोडवा सिंगवेरेडवा सिंगवेरचुसोडवा जवेयारूवे ? गोयमा ! गो इण्ठे समठे, नील
लेसा एत्तो जाव अमणुसुतरियाचेव, काउलेसाणं पुच्छा, से अहाणामए अवाणवा अवाङ्गाणवा माउलिं
गाणवा बिल्लाणवा कविष्ठाणवा जहाणवा फासाणवा दालमाणवा पारेवयाणवा अक्कोळाणवा वाराणवा
बोराणवा तंदुयाणवा अपक्काणं अपरियमाणं वस्सेणं गंधेणं अणुववेयाणं फासेणं अणुववेयाणं जवेया

णं णिति वा जवेदीद्यूपा ? गोतम । नायमर्थः समर्थः, नीललेख्येतो यावदमनामतरिका चेवा स्वादेन प्रज्ञप्ता । कापातलइया पृच्छा, गो
तम । स यथा नामाञ्जाणां वा आटकानां वा मातुलिङ्गानां वा विल्वानां वा कपित्थानां वा अव्यानां वा फनसानां वा दाडिमानां वा पा
रापतानां वा क्षौटकानां वा वाराणां बदराणां वा पोराणां वा तिन्दुकानां वा अपक्वानाम परिपाकानां वर्णनानुपेतानां गन्धनानुपेतानां स्व

यातिवा चित्तमूलतिवा । ते जिम नामै भगौ वनसती तेहनो रज तेहसरौखो पाठजाति विशेष चत्रिक भेषजसम चित्रामूल । पिप्पलीतिवा पिप्पली
चुणिमतिवा मरिणतिवा मरिचचुणेतिवा । पीपर पीपलामूल मिरिच प्रसिद्ध तेहनो चूर्ण । सिंगवेरतिवा सिंगवेरचुणेतिवा भवेयारूवे । आटी सूठनो
चूर्ण एहवो खाटहुवे । गोयमा गोइण्ठेममडे । हे गोतम नहो एअर्थ समर्थ । नीललेषाएत्तो ज व अमणुसुतरियाचेव काउलेसाणं पुच्छा । नीललेषाणो
पहयो पिण अनोज्ञ खाटले कापोतलेषाणो प्रश्न । सेजहाणामए अवाडवा अवाङ्गाणवा । ते यथानामै आवाप्रसिद्धने आवानाफल तेहवो । मा
उलिंगाणवा बिल्लाणवा कविष्ठाणवा जहाणवा फासाणवा दालिमाणवा पारेवयाणवा । विलोरो नीलवृक्ष कीठ हरडै फलस दाडिम पारापत फलवि

कथा प्रसिद्धे स्ततः कटुकात्रपुपी चारत्रपुपी तस्याएव फलं चारत्रपुपीफलं देवदाली रोहिणी तस्याएव पुष्पं देवदालीपुष्पं मृगवालुंकी लोकतो ऽवसे
या तस्याएव फलं मृगवालुकीफलं घोषातकी प्रसिद्धा तस्याएव फल घोषातकीफलं । कृष्णकदो वज्रकदं ज्ञानन्तकायवनस्पतिविशेषो लोकतः प्र
त्यतश्च. यतावत्पुक्त गौतमः पृच्छति-जगवन् । जवत् रसतः कृष्णलेडया एतद्रूपा निवाटिरूपा जगवानाह-गौतम । नायमर्थः. समर्थः, यतः क
ष्णलेडया इती निम्बादिरसमधिकृत्यानिष्ठतरकैवेत्यादि प्राग्वत् ॥ नीललेसाइत्यादि ॥ जंगी वनस्पतिविशेषः तस्याएव रजो जंगीरजः पाठाचि

इवा करहकदएडवा वज्रकदएडवा जवेतारूवा ? गोयमा ! णो इण्ठे समठे, करहलेस्सा एतो अण्ठित
तियाचेव जाव अमणामयरिया चेव आसाएणं प० । नीललेस्साए पुच्छा, गोयमा ! से जहाणामए
जंगितिवा जंगीरएडवा पाठाडवा चत्रियाडवा चित्तमूलएडवा पिप्पलीमूलएडवा पिप्पलीचुन्नइवा मिरिए

तकोति वा घोषातकीफल मिति वा कृष्णकन्दक मिति वा वज्रकन्द इति वा जवेदेतादयूपा ? गौतम । नायमर्थः. समर्थः । कृष्णलेडया इतो
ऽनिष्ठतरा चेव यावदमनामतरा चेवा स्वादेन प्रज्ञप्ता । नीललेडया पृच्छा । गौतम । स यथा नाम जङ्गीति वा जङ्गीरज इति वा पाठेति वा
चव्यइति वा चित्रमूलक इति वा पिप्पलीमूलक इति वा पिप्पलीचूर्णं इति वा मरिचमिति वा मरिचचूर्णमिति वा शृङ्गवेरमिति शृङ्गवेरचूर्ण

तं, बोसरीखी कटक तं, बीनाफल सरीखी । चारतचसातिवा चारफलेतिवा । चारो कटक चाराफल सरीखी । देवदालीतिवा देवदालीपुष्पतिवा । देवदा
कमरीखा देवदाक फलसरीखी । मृगवाल्कलितिवा मृगफलतिवा । मितपाषाणिको फल सरीखी । घोसाडिणितिवा घोसफलेतिवा । घोससरीखी
वोपनाफल सरीखी । कृष्णकंदेतिवा वज्रकंदेतिवा भवेवाकवे । कृष्णकन्द वज्रकन्द ज्ञानन्तकाय वनस्पती विशेषेण सरीखी स्वाट । गोयमा णोइण्ठे
समठे । हेगौतम ए अर्थं समर्थं नहो । कृष्णलेडयाणत्तो । कृष्णलेडयाने । अण्ठितारियाचेव जाव अमण्णतरियाचेव आसाएण प० । इण्ठो पिण अणि
इतर जाव अमणोअ अण्ठितकारीयां स्वाट कच्छां । नीललेडयाण पुच्छा । नीललेडयाना मश्च । सेजहाणामए भगोतिवा भगवातिवा पाठातिवा चव्वि

नां न विद्यते परिपाकः परिपूर्णः पाको येषां तान्यपरिपाकानि तेषां भीषत्पक्वानां नित्यर्थः, एतदेव वर्णादिभिः कथयति-वर्णानातिविशिष्टेन गन्धेन प्राणोन्द्रियनिवृत्तिकारकस्पर्शेन विशिष्टपरिपाकायिनाज्जाविना अनुपेतानां मसंप्राप्तानां यादृशो रसः, अत्र गौतम । पृच्छति-एतद्रूपा एव रूपरसोपेता जवेत् कापोतलेइया जगवानाह गौतम । नायमर्थः समर्थः किन्त्वित्यतो परिपक्वायफलाद् रिष्टतरकैवेत्यादि प्राग्वत् ॥ तेउलेस्साण भते । इत्यादि ॥ तथा तेषामेवाश्रफलादीनां पक्वानां तत इषद्यत्किमपि पक्वं लोके व्यवर्ष्यत ततश्चाह-पर्यायापन्नानां परिपूर्णपाकपयांपययोमाना एतदेव वर्णादिभिः निरूपयति-वर्णेन प्रशस्तेन एकान्ततः प्रशस्तेन तथा प्रशस्तेन गन्धेन प्रशस्तेन स्पर्शानुपेतानां यादृक् रस एतावत्युक्ते गौतम आह-रसमधिकृत्य एतद्रूपोऽपक्वाश्रादिफलरूपा तेजोलेइया जवेत् जगवानाह-नायमर्थः समर्थः किंतु परिपक्वाश्रफलादे रिष्टतरकैवेत्यादि प्राग्वत् ॥ पम्हलेसाए पुच्छा ॥ सूत्रपाठे उत्तरगमनिका च प्राग्वत्, नवरं से जहानामए इति ॥ सा लाकप्रसिद्धा यथा यत्न प्रकारेण नाम

रूपा ? गोयमा ! णो इण्ठे समठे जाव एत्तो अमणुस्सतरियाअत्र काउलेसा आसाएणं पं० । तेउलेसाणं पुच्छा, गोयमा ! से जहानामए अत्राणवा कक्काणं परियावन्ताण वन्नेण उववेयाणं पसत्थेणं जाव फासेणं जाव ए

र्शनानुपेतानां जवेदतादृशी ? गौतम ! नायमर्थः समर्थः, यावदितोऽमनामतरिका चैव कापोतलेइया ऽऽस्वादेन प्रक्षप्ता । तेजोलेइया पृच्छा, गौतम ! स यथा नामाश्राणां वा पक्वानां वा पर्यायापन्नानां वर्णानुपेतानां प्रशस्तेन यावत्स्पर्शेन यावदितो मनामतरिका चैव तेजोलेइया

यव । अस्त्रोडाणवा बाराणवा वाराणवा तदुयाणवा अपक्काण अपरियगाण वसेण । अखराट बोरप्रसिद्ध तेहनाफत्त तदुक्क एतत्ता अणपाकानथो यथो परिपाक जहवो वर्णतथो यथो । गंधणं अण्डववेणु भवयाकव । गन्धनथो व्यापी फरसे करौ क ठनताभाव नथो मिट्ठो एहो स्वादहवे । गोयमा णोइण्ठेसमठ । हे गौतम नहो ए अर्थ समर्थ । जाव एत्ता अमणुस्सतरियाअत्र काउलेसाणं आसाए पं० । ज लगे एहथी पिण सद्वापमनाज्जा कापो लेइयानो स्वाद कद्धो । तेउलेसाणं पुच्छा । तेजोलेइयानो प्रश्न । से जहानामए अत्राणवा ज व तदुयाणवा पक्काण परि० । ते जिणेनारो आवात्तिक

यस्या सा यथानामिका पुंस्त्वं मूने प्राकृतलक्षणवशात्, प्राकृतैश्च लिंगमनियत, यदाच पाणिनिः-स्वप्राकृततत्त्वो लिंगव्यतिचार्येपीति । चन्द्रप्रजा
इतिवेति, चन्द्रस्येव प्रजा आकारा यस्याः सा चन्द्रप्रजा मणिशिलाकेव मणिशिलाका वरच तत्सीधूच वरसीधु वरा चामीवातुणी च वरवारुणी
चयेथांतकीपने निष्पाद्य आसवः, एव पुष्पासवः फलासवश्च परिजावनीय, चोत्तमचद्रव्यं तज्जिष्पाद्य आसवः घोषासवः पत्रादिविज्ञेयेण व्यति
रिक्तः आसवश्च इति मीयते मधुमेरुककापिशायनानि मद्यविज्ञायाः, मूलदलराजूरसारनिष्पन्न आसवः, राजूरः खुट्टीका द्राक्षा तत्सारनिष्पन्नो

हो मणामयरियाचेव तेउलेसा ञ्णासाएणं पत्तात्ता । पम्हलेसाए पुच्छा ? गोयमा ! से जहानामए चदप्पजाए
डवा मणिसिलाडवा वरसीधूडवा वरवारुणीडवा पत्तासवेडवा पुष्पासवेडवा फलारवेडवा बीयासवेडवा
ञ्णासवेडवा मधुडवा मेरएडवा कविसाणएडवा खजूरसारएडवा मुदियासारएडवा सुपरिकररेडवा ञ्ण

स्वादन प्रज्ञप्ता । पट्टलेइयायाः पुच्छा, गौतम । सा यथा नामिका चन्द्रप्रज्ञेति वा मणिशिलाकेति वा वरसीधुति वा वरवारुणीति वा
मत्रासव इति वा पुष्पासव इति वा फलासव इति वा जीवासव इति वा आसव इति वा मध्यति वा मेरुक इति वा कापिशायन इति वा

जेडवापाका यावत् तदक परिणं पर्याये । वस्ये चववेगार्थं पसत्थण जाव फासणं जाव एतौ मणुशतरियाचव । वणं रसगधेकरौ प्रशस्य जालगी स
र्जना एडयां पिण मडामनोज । तेउलसाणं असाए प० । तेजीलेस्यानो खाटकथो । पम्हलेसाणं पुच्छा । पद्मलस्यानो प्रश । सज्जहाणामए चदप्पजा
तिवा मणिसिलागातिवा वरसिधीत्तवा वरवारुणीतिवा पत्तासवेतिवा पुष्पासवेतिवा फलासवेतिवा । तेयथान,गो चन्द्रप्रभामदिराविशेष मणशि
लारस विशेष उरमिंधं ह्वच प्रधान वा फणी मद्य विशेष पप पवामवविशेष इम पुष्प मव फनामव । तच्छासव्वेइवा आसवेतिवा मधुतिवा मेरएवा
कविसाणएवा खजूरसारएवा मुदियासारएवा । मुगन्धफल पत्रासव दशेनोपनीमधु कपिसात मद्यविशेष खजूरसार मुद्रिकासार पाकौडाल । सुपुण्ड
रासंवा अहुपेडुडियातिया जंघुफलकातिवा वरपसणातिवा आसका मासका पेयका । सिंठझावलीनिणी इंसिवीच्छेदकलूतो इमित्तयस्सिकरणी चकी

गत्यक्तवीर्येतिजावः, तथा ईषत् मनाक् ताञ्चे अक्षिणी क्रियते अनया इति ईषत्ताञ्चाक्षिकरणी मद्यस्य प्रायः सर्वस्यापि तथास्वजावत्वात् ॥ उ
क्कोसमयपत्ताइति ॥ उत्कर्षतात्त्युत्कर्षः सचासौ मदश्च उत्कर्षसदः तं प्राप्ता उत्कर्षसदप्राप्ताः, एतदेव घर्णादिभिः समर्थयते-वर्णेन उत्कटमदावि
ना जाविना प्रशस्येन गंधेन घ्राणान्द्रियनिवृत्तिकरणेन रसन परमसुखासिकाजनकेन स्पर्शेन मदपरिपाकाव्यभिचारिणा अतएवास्वादनीया विशिष
तः स्वादनीया विस्वादनीया प्रीणयतीति प्रीणनीया, कृद्बहुलमितिप्रचनात्, कर्त्तव्यनीयप्रत्ययः, एवं दर्पयतीति दर्पणीया मदयतीति मदनीया स
वांगि इन्द्रियाणि सर्वेच गात्र प्रह्लादयतीति सर्वंगात्रप्रह्लादनीया यतावतीत्युक्ते जगवान् गौतम । आह-जवेमयारूवे ॥ जगवान् यतद्रूपा एवं
रूपरसोपेता पट्यलेश्या जवेत्, जगवानाह-जोडणठे समठे इत्यादि ॥ प्राग्बत् सुकलेसाणं जंते । इत्यादि ॥ गुळखरुळे प्रसिद्धे शर्कराकाशादिप्र

जंते ! केरिसिया आसाएणं पं० ? गोयमा से जहाणामए गुलेडवा खंढेडवा सक्कराडवा मच्छंक्रियाडवा पप्पड
मोदएवा जिसकंदएडवा पुप्फोत्तराडवा पउमुत्तराडवा अइंसियाडवा सिद्धत्थियाडवा आगासफालिण्यो
वमाडवा अणोवमाडवा जवेतारूवा ? गोयमा ! जोडणठेसमठे सुकलेस्साणं एतो इठतरियाचेव कततरिया

का चेव यावदमनामतारिका चेवा स्वादेन प्रज्ञप्ता । सुकलेइया जदन्त । कीदृशी आस्वादेन प्रज्ञप्ता ? गौतम । स यथा नाम गुड इति वा
खरुड इति वा शकरेति वा मत्स्यशर्कीति वा पप्पटमोदक इति वा जिपकन्दक इति वा पुष्पोत्तरेति वा आदंक इति वा सिद्धार्थक इति वा

एतो इठतरियाचेव जाव मणसतरियाचेव आस.एणं पं० । पट्यलेश्यानोखाड इण्यो पिण मडा इठतर मनीज आस्वाटक्कहो । सुकलेसाणं प्रच्छा ।
गुळलेखानो प्रश्न । सेज जाणामए गुलेडवा खंढेतिवा सक्करतिवा मुच्छिडतिवा पप्पडमोदएडवा भिसकटेडवा । तयशान.मै गुल खाड साकर सुत्स
डो पर्पाटमोदक सपटाव जलाकन्द ज तिप्रियव । पप्फुतसएडवा आदितियाडवा सिद्धत्थियाडवा आगासफलोमेववा अणवमेइया भवेयारूवे । फाल
जाति आदरख वनसतीविमेष सिद्धार्थ मगधदय निशव आकाशफल सखुडोविशप एडवो स्वादके । गोयमा आइणड समठे । गौतम नहो ए अ

आमृतीकासारः सुपक्वशूरसमूलदलनिष्पन्नः सुपक्वशूरसः अष्टभिः आराप्रसिद्धैः पिष्टैर्निर्मिता अष्टपिष्टनिर्मिता जाम्बूफलवत् कालेव कालिका जाम्बूफलकालिका, वराचासी प्रसन्नाच वरप्रसन्ना गते सर्वेपि मद्यविशेषाः पूर्वकाले लोकप्रसिद्धा इदानीमपि शास्त्रान्तरता लोभतोवा यथास्वरूपं यदितव्या वरप्रसन्ना विशेषणान्याह-मांसला उपचितरसा पेसला मनोघ्रा मनोज्ञत्वादय इषत् सनाप् ततः परमास्वादतया भाट्येत्येवान्वतो गच्छति गुणे यथलभ्यते लगतीत्येव श्रीला इषदोष्ठावलम्बिनी । तथा इषत् सनाक् पानव्यवच्छेदकति तत ऊर्ध्वं कटुका गलादिद्रव्यरसपन्नत उपलक्षमा

पिष्टगिष्ठियाडवा जम्बूफलकालियाडवा वरसस्माडवा आसला मांसला पेसला ईसिंउष्ठावलविणी ईसिंवी च्छंदकटुडसा इंसितंवच्छिकरणी उक्तासमदपत्ता वन्तंणं उववेया जाव फासेणं आसायणिज्जा वीसायणिज्जा पीयणिज्जा वीहणिज्जा दीवणिज्जा दप्पणिज्जा मेदणिज्जा सन्धिंदियगायपलहायणिज्जा नवेतारूवे गोय मा ? णोडणठेसमठे पम्हलेसाणं एत्तो इठतरियाचेव जाव मणामयरियाचेव आसाएणं पन्तसा । सुक्कलेस्साणं

सर्जूरसार इति वा मृतीकासार इति वा सुपक्वशूरस इति वा अष्टपिष्टनिष्ठिति वा जाम्बूफलकालिकां वा वरप्रसन्नं वा उडवाला रासला पेसला इषदोष्ठावलम्बिनी इषत्प्रावच्छेदककटुति वा इषत्तागातिकरणीति वोत्कर्षमदप्रामा वर्णोभोनुपता यावत्स्पर्शनास्वादनीया मिरादनीया मीणनीया वृंहणीया दप्पणीया मदनीया सर्वेन्द्रियगात्रप्रलहादनीया जपेदेतद्रूपा ० गीतम । नायमर्थः समर्थ , पट्टलेइया इतो इष्टतरि

समदपत्ता वन्तंणं उववेया जाव फासेणं ८० । पाकीर खूरस जेहवो इम म मदानो जाति जम्बूफलानां परिकानो प्रधान तेहनीरस आश्रय मासनां पेयनमनोऽणिगारेक लमत्तं पक्के कटुक लोचन रातानां करणहारो पट्टले मदनो भावणारा वर्णयज्ञ ज्ञानो स्पर्शकरो उपपेत विश्वे पोवायोग्य । आसायणेज्जा पीयणिज्जा वीहणिज्जा दीवणिज्जा दप्पणिज्जा मदिणिज्जा सन्धिंदियगाय पलहायणिज्जा भवेयारूवे । आसादनो करणहार विशेषे पोवायोग्य मांसादि स्रव कन्दर्पना करणहार सर्वगात्र इन्द्रियने प्रलहादकारो मदिरा एहवो स्वादहवे । गोयमा णो इण्ठेसमठे । नही एमर्थ समर्थ । पम्हलेसाणं

लेस्सां विमुद्धानां पञ्चानां तजहा-कणहलेसा नीललेसा काउलेसा ३ । कड्यां जते । लेस्सां विमुद्धानां पञ्चानां ? गीयमा । तं लेमानां वि
मुद्धानां पञ्चानां तजहा-तेउलेसा पउमलेसा सुकलेसा इति ॥ उक्ते शुद्धत्वाशुद्धत्वे सम्प्रति प्राशस्ताप्राशस्ते प्रतिपादयति-तं अप्सत्थानं त
उ पसत्थानं, आद्या स्तिस्त्रो लेइया अप्रशस्ता वक्तव्याः अप्रशस्तद्रव्यत्वेनाऽप्रशस्ताध्यवसायहेतुत्वा दुत्तरा स्तिस्त्रो लेइया प्रशस्ताप्राशस्तद्रव्यतया
प्रशस्ताध्यवसायकारणत्वात् सूत्रपाठः प्राग्वदवसेयः, कड्यां जते । लेस्सां अप्सत्थानं पञ्चानां इत्यादि ॥ उक्ते प्राशस्त्याप्राशस्त्ये अधुना स
क्लिष्टासक्लिष्टत्वे प्रतिपादयति-तं संकिलिष्ठानं तं असंकिलिष्ठानं इति ॥ आद्या स्तिस्त्रो लेइयाऽसंक्लिष्टा सक्लिष्टार्तरीद्रव्यानानुगताध्यवसायस्या
नहेतुत्वा दुत्तरा स्तिस्त्रो लेइया असंक्लिष्टा असक्लिष्टधर्मशुद्ध्यानानुगताध्यवसायकारणत्वात्, अत्रापि पाठः प्राग्वत् ॥ कड्यां जते । लेस्सां सं

विमुद्धानां तथो अप्सत्थानं तं पसत्थानं तं संकिलिष्ठानं तं असंकिलिष्ठानं तं सीतलुक्काणं
तं णिद्धुरहाणं तं दुग्गडगामिणं तथो सुग्गडगामिणं । कणहलेसाणं जते ! कडविहं परि
णामं परिणमड ? गीयमा ! तिविहंवा नवविहंवा सत्तावीसतिविहंवा एक्कासीतिविहंवा वेत्तेयाल सत

तिस्त्रो ऽविशुद्धास्तिस्त्रो विशुद्धास्तिस्त्रो ऽप्रशस्ता स्तिस्त्रः प्रशस्ता स्तिस्त्रः सक्लिष्टा स्तिस्त्रो ऽसक्लिष्टा स्तिस्त्रः सीतलुक्का स्तिस्त्रः णि
धोप्पास्तिस्त्रो दुर्गतिगामिन्य स्तिस्त्रः सुगतिगामिन्यः । कणहलेसा जदन्त । कतिविधं परिणामं परिणमति ? गीतम । त्रिविध वा

लेमा एवं तथो अविमुद्धानां तथो विमुद्धानां तथो अप्सत्थानां तथो पसत्थानां तथो संकिलिष्ठानां तथो असंकिलिष्ठानां तथो सीतलुक्काणां तथो
णिद्धुरहाणां तथो दुग्गडगामिणां तथो सुग्गडगामिणां । हे गीतम पत्तेया सगन्धकडो तेजो पञ्च गुण ३ एवं ३ अविशुद्ध कडो ३ विशुद्ध ३ अप्र
शस्त कडो ३ प्रशस्त कडो ३ संक्लिष्ट कडो ३ असंक्लिष्ट कडो ३ सीत ३ रूक्ष स्निग्ध उष्ण दुर्गतिगामिनी कडो सुगतिगामिनी कडो । क थं भते
कणहलेसाणं कडविहं परिणामं परिणमड । द्विवे कणवेग्यान हेमगवन् केवलमेवे परिणाम परिणमि । गो तिविहं नवविहंवा सत्ता वीसतिविहंवा ।

जग मत्स्यग्री राशकृष्णकर्पापपटमोदकादयः रुक्मादोयादवसेयाः, शेषं सुगमं । तदेव मुक्ता लेइयाद्रव्याणां रसः रम्भति गन्धमन्त्रिधिसुराष्ट-क
 दया जते । इत्यादि ॥ सुगमं नवरं कामनीलकापोतलेइया दुरजिगन्धामृतगवादिकक्रेवरंभ्यो प्यनन्तगुणदुरजिगन्धोपेतत्वात् तेजःपट्टशुक्ललेइयासुर
 जिगन्धापिष्यमाणगन्धवाससुरजिक्कुसुमादिभ्यो प्यनन्तगुणपरमसुरजिगन्धोपेतत्वात् उक्तधीतराध्ययनेषु लेइयाध्ययने जङ्गमोमकस्सगन्धो सुगमक
 णाष्टाश्रीमकस्स । एतौच अशंतगुणो लेसाण्यप्यसत्याय ॥ १ ॥ जहसुरजिक्कुसुमगन्धो गंधवासाणपिस्समायाय । सप्तौचअशतगुणो पसेत्यलेसाय
 तियहपि ॥ २ ॥ उक्तो गन्धपरिणामः अधुना बुद्धाद्बुद्धत्वमतिपादनार्थमाह-एवततोअविसुद्धातो ततोविसुद्धातो उति ॥ एवमुक्तंन प्रकारेण आया
 स्तिस्त्रो लेइया अविसुद्धा वक्ताव्याः अमशस्तवर्णगन्धरसोपेतत्वात् ततश्चैव वक्तव्याः-कडय जते । लेस्सानु अविसुद्धातु पक्कतातु ? गोयमा । ततु

चेव पियतरियाचेव मणामयरियाचेव श्यासाएणं पं० । कडणंजते ! लेस्सानु दुष्णिगंधाश्चो पं० ? गोयमा ! ततु
 लेसानु दुष्णिगंधातु पं० तं०-कणहलेस्सा नील काउलेस्सा । कडणं जते ! लेसानु सुष्णिगंधातु पं० ?
 गोयमा ! तत्रो लेसानु सुष्णिगंधातु पं० । तं०-तेउलेस्सा पम्ह सुक्कलेस्सा एवं तत्रो अविस्सुद्धातु ततु

आकाशफलोपमेति वा उनोपमेति वा जवेदेतादृशी ? गीतम । नायमर्थः समर्थः शुक्ललेइयोनिपुतरा चैव कान्ततराचैव प्रियतराचैव मनो
 जतरा चैवास्वादेन प्रज्ञप्ता । कति जदन्त । लेइया दुरजिगन्धाः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । तिस्रोलेइयाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-कृष्णलेइया नीलकापोत
 लेश्ये । कति जदन्त । लेइया सुरजिगन्धाः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । तिस्रो लेइयाः सुरजिगन्धाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-तेजः पट्टशुक्ललेइयाः । एव

र्थं समर्थ । सुहलस्समर्थं उक्तोऽनुरियाचैव जव मणमतारियाचैव आसाएण पं० । शुक्कलेइयानो एहथो मज्झिम्हतर कान्ततर मनोज्ञ आस्वाद
 कणी । कडणं भते लेसाप्रो दुष्णिगंधाश्चो पं० । केतलेमेदे हेमगवन् लेइया दुर्गन्धकडो । गोयमा ततले० तकिण्ह नील काप्रोयलसा । हेगीतम २ लेइया
 दुर्गन्ध कडो तं कण नील कापोत । कडणं भते लेसाप्रो दुष्णिगंधाश्चो पं० । केतलेलेइया हेमगवन् सुगन्धकडो । गोयमा तत्रोले० तं तचपम्ह रुक्

किलिच्छातुं पञ्चतातुं इत्यादि ॥ अधुना शीतोष्णस्पर्शप्रतिपादनार्थमाह-ततो सीयलुक्त्वातुं ततो निद्रुक्त्वातुं इति ॥ आद्या तिस्रो लेश्याः शीतरू-
चाः शीतरूक्षस्पर्शोपेता उत्तरा तिस्रो लज्याः स्निग्धोष्णस्पर्शाः , इहान्यापि लेश्याद्रव्याणां कर्कशादयः स्पर्शाः सति , यत उक्त-लेश्याध्ययनं-ज-
हकरकयस्सफासो गोजिह्माएवसागपसाण । एतौविअणतगुणो लस्साणंअप्पमत्थाणं ॥ १ ॥ जहूतूनस्सवफासो नवणीयस्सवसिरीसकुसुमाण । एतौ
विअणंतगुणो पसत्थलेसाणतिगहपि ॥ २ ॥ इति ॥ तथापि शीतरूक्षौ स्पर्शौ आद्यानां तिसृणां लेश्यानां चित्ताऽस्वास्थ्यजनने स्निग्धोष्णस्पर्शौ

विहवा वज्जंवा वज्जविहवा परिणामपारणमड एवं जाव सुक्कलस्सा । कण्हलस्साण जंत ! कडपदेसिया पं० ?
गोयमा ! अणंतपदेसिया पं० एवं जाव सुक्कलेस्सा । कण्हलसाणं जंत ! कतिप्पदेसोगाढा पं० ? गोयमा !
असंखेज्जपएसोगाढा पं० , एवं जाव सुक्कलेसा । कण्हलसाणं जंत ! केवडया उवगाहना पं० ? गो० !

नवाविधवा सप्तविंशतिविधवा एकाशतिविधवा त्रचत्वारशदाधक द्विशावध वा बहु बहुवध वा पारणाम पारणमात , एव यावच्छुक्ल
लेश्या । कण्णलश्या जदन्त । कतिप्रादेशिका प्रज्ञप्ता ? गीतम । अनन्तप्रादेशिका प्रज्ञप्ता । एवं यावच्छुक्कलेश्या । कण्णलश्या जदन्त । कति
प्रदेशावगाढा प्रज्ञप्ता ? गीतम । असंख्येयप्रदेशावगाढा प्रज्ञप्ता । एवं यावच्छुक्कलेश्या । कण्णलश्या जदन्त । कियत्यवगाहनया प्रज्ञप्ता ? गीत

मो निविहवा । हेगौतम ३ भेदे जवन्य मध्यमवत्तए इम १ भद इम गिणत । २० भद इम इक्खसौपारणमिं पारणमे । टाअयालनयविहवा बहुवधवा
वहुविहवा परिणामं परिणमइ । इम विसे वयाल्लोस विधे परिणमे २४३ षण्णेभेदे परिणामे पारणमे । एएतिविहवानवविहवा सत्तालोसविहवा एव
जाव सक्कलमा । इम २ भेद नवविधे २७ भद शक्कलेस्साल्लो ज णिवो हिवे प्रदेशसख्या कडेके—कण्हलसाण भत कडपसोगाढा पं० । कण्णलेस्साल्लो ज
भगवन् कीतल्ला प्रदेशावगाढ कट्ठा गोयमा अमसिंज्जपएसोगाढ । एव जाव सुक्कलमा । हेगौतम असंख्यातप्रदेशावगाढ कट्ठा इम शक्कलेस्साल्लो कडि
वो । कण्हलसाणं भते कडइयाओवगनाआ पं० । कण्णलश्याने हेमगवन् कीतल्ला वगेणकडो । गोयमा अणंताओवगनाआ एवं जाव सुक्कलेसाए । हे

उत्तरायां तिस्रणां लेश्यानां परमसंतीपीत्यादने साचकतयाविति । तावेव पृथक् २ ताक्षाहुक्ताचित्यदीनाः, सूत्रपादुः प्राग्भवत् ॥ कश्चं जते । ले
स्साउ सीयलपत्ताउ पञ्चत्ताउ इत्यादि ॥ अस्मति गतिद्वारमन्त्रिधित्मराह-ततो दुग्गद्वामिणीउ ततःतुगद्वामिणीउ इति ॥ आद्या सित्ता लेश्या
दुर्गतिगामिन्यः दुर्गति कुम्भय रीत्येव शीला दुर्गतिगामिन्यः सक्तिद्वारमन्त्रसायहतुत्या दुत्तरा स्तिस्त्री लेन्याः सुगति गमयन्तीत्येव शीलाः सुगतिगामि
न्यः प्रज्ञास्ताभ्यसायकारणत्वात्, सजयनापि गमयन्तीत्यादिन् प्रत्ययः, सूत्रपादः प्राग्भवत् ॥ कश्चं जते । लेसाउ दुग्गद्वामिणीउ पञ्चत्ताउ इ
त्यादि ॥ अधुना परिणामद्वारमन्त्रिधित्मराह-कवहलसायामित्यादि ॥ अत्र कवहलं परिणाममित्यत्र प्राकृतत्वात् तृतीयार्थे द्वितीया दृष्ट्या, य
था आचारार्थे अगणिपुष्ठा इत्यत्र ततोऽयमर्थः-कमलद्वया गामितिवायमालङ्कारं जटन्त । कर्तविधेन परिणामेन परिणमति ? जगत्तादृ-गोनमा ।
तिविष्टा इत्यादि ॥ एष निविष्टा जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदेन नवविधो यदेषामपि जघन्यादीना स्थानान्तारतम्यधित्ताया प्रत्येकं जघन्यादित्रयेण
गुणानां एव पुनः २ रिचकगुणनया समविंशतिविधत्वमकाशोतिविधत्व त्रिपत्वारिजादपिकजलद्वयाविधत्व यपुविधत्वच जावनीयं, सर्वत्र तृती

ष्टुणंता उवगाहणा पं० एवं जाव सुक्कलेसा । केवइयाणं जते ! कणहलेसाठाणा पं० ? गोयमा ! असंखे
ज्जा कणहलेसाठाणा पं० । एवं जाव सुक्कलेसा । एएसिणं जते ! कणहलेसाणं ठाणाणं जाव सुक्कलेसा

म । अनन्तावगाहना प्रज्ञप्ता । यथा यावच्छुक्कलशया । कियन्ति जटन्त । कणालश्यास्थानाति प्रज्ञप्तानि ? गोतम । असंख्येयानि कणलेश्या
स्थानानि प्रज्ञप्तानि । एवं यावच्छुक्कलशया । एतेषा जटन्त । कणलेश्यास्थानाना यावच्छुक्कलेश्यास्थानाना अपि जघन्यकाना द्रव्याद्यतया प्रदे

गोतम यतन्ता वगणाज्जा इम जालम शक्तनस्थान कश्चिदा । कोइयाणं भंत कणलेसाणं ठाणा पं० । कतन्ता हेमगवन् कणलेश्याना ठामकत्ता ।
गोयमा असंखिजा विपदलसाणं ठाणा पं० । हगोम यमव्यय कणलेश्याना ठामकत्ता । एवं जाव सजनेसा । इम जालमे शुक्कलेसा । एसिणं
भते निवइलसा ठाणाणं जाव सुक्कलेसाठाणाणय जटणगाणं दवइयाए पणसइयाए दवइपणसइयाए कयरे २ द्वितो जणाया ४ । एइने हेमगवः

यार्थं द्वितीया, ततः स्थितिधेन वा परिणामेन परिणामनि नवविधेन वार्येवं पदानां योजना कर्तव्या ॥ एवं जाव सुकृलेसा इति ॥ एवं कृष्णले
 श्यागतेन प्रकारेण नीलादयोऽपि लेइया तावद्वक्तव्याः यावत् सुकृलेइया सूत्रपाठस्तु सुगमत्वात् स्वयं परिज्ञावनीयः, सप्रति प्रदशद्वास्मन्निधित्सु
 राह-कण्ठलेसाण जते । कण्ठपर्यासया इत्यादि ॥ सुगमं नवरं प्रादेशिकेति, अनन्ता अनन्तसंख्योपेता प्रदेशा स्तद्योभ्याः परमाणां यस्याः कृष्ण
 लेइयायाः कृष्णलेश्याद्रव्यसङ्घातस्य सा अनन्तप्रदेशिका अन्यथा अनन्तप्रदेशिव्यतिरेकेण स्कन्धस्य जीवशृङ्गयोग्यताया एवाजावात्' एवं नीलादयो
 पि लेइया वक्तव्या स्तथाचाह-एव जाव सुकृलेसा इति ॥ अवगाहनाद्वारमाह-कण्ठलेसाण जते । इत्यादि ॥ इह प्रदेशाः क्षेत्रप्रदेशाः प्रतिपत्तव्या
 स्तेष्वेवावगाहप्रसिद्ध, तेषानन्तानामपि वर्णानामाधारभूता असङ्ख्याएव द्रष्टव्याः 'सकलस्यापि लोकस्य प्रदेशानामलङ्घातव्यात्' वर्णानां द्वार
 माह-कण्ठलेसाण जते । केवडयालु वर्णानालु इत्यादि ॥ इह वर्णा ओदारिकशरीरप्रयोग्यपरमाणावर्णवत्, कृष्णलेश्यायोग्यद्रव्यपरमाणुवर्ण

णाः गृह्यते, ताश्च वर्णादिभेदेन समानजातीयानामेकसङ्गावादनन्ताः प्रत्येतव्याः । एवं नीललेश्यादीनामपि वर्णाः प्रत्येक कर्तव्या स्तथाचाह-
 एव जाव सुकृलेसा इत्यादि ॥ अधुना स्थानद्वारमन्निधित्सुराह-केवडयाण जते । कण्ठलेसा ठाणा पञ्चता ॥ कियंति जदन्ता । कृष्णलेश्यास्थाना
 नि प्रकर्षापकर्षकताः स्वरूपजंटाः प्रज्ञप्तानि, सूत्रेण पुंस्त्वं प्राकृतत्वात्, इह यदा जावस्वरूपाः कृष्णादयोः चिंत्यते तदा एकैकस्या लेइयाया प्र
 कर्षापकर्षस्वरूपजंटरूपाणि स्थानानि कालतो ऽसंख्येयोत्सर्पिण्यवसर्पिणीसमयप्रमाणानि क्षेत्रतो ऽसंख्येयलोकाकाशप्रदेशप्रमाणानि उक्तं च-असंख्ये
 प्जाणयउत्सर्पिणीण अवसर्पिणीणजेसमया । संखार्डयालोणा लेस्साणहोतिठाणाई ॥ १ ॥ नवरमञ्जुजाना संज्ञारूपाणि ज्ञानानां च विशद्विरू
 पाणि यतेषा च जावलेइयागतानां स्थानानां यानि कारणभूतानि कृष्णादिद्रव्यवृटानि तान्यपि स्थानान्युच्यते तान्येव ग्राह्याणि कृष्णादिद्रव्याणां
 सेवहोद्देशकं चिन्त्यमानत्वात्, तानि च प्रत्येकसंख्येयानि तथाविधैरपरिणामनिबन्धनानामनन्तानामपि द्रव्याणामेकाध्ववसायहेतुत्वेन एवात्या

ઠાણાળય જહન્નગાળં દહ્ઠયાણ પપ્પસઠયાણ દહ્ઠપપ્પસઠયાણ કયરે ૨ હિંતી અપ્પાવા ૪ ? ગોંયમા !
 સવ્વત્થોવા જહન્નગા કાઁલેસાઠાળા દહ્ઠયાણ જહન્નગા નીલલેસાઠાળા દહ્ઠયાણ અસં જહન્નગા કય્ઠ
 લેસાઠાળા દહ્ઠયાણ અસં જહન્નગા તેંલેસા ઠાળા દહ્ઠયાણ અસં જહન્નગા પપ્પલેસા ઠાળા દહ્ઠ
 ઠયાણ અસં જહન્નગા સુક્કલેસા ઠાળા દહ્ઠયાણ અસં પપ્પસઠયાણ સવ્વત્થોવા જહન્નગા કાઁલેસાઠા

જ્ઞાપ્યંતયા કતરે કતરેન્યોડલ્પા વા ૪ . ગોંતમ । સર્વસ્તોકાનિજગ્ગન્યકાનિ કપ્પલેસાધ્યાનાનિ દ્રવ્યથંતયા જગ્ગન્યાનિ નીલલેસાધ્યાનાનિ દ્ર
 વ્યથંતયા અસંખ્યેયગુણાનિ । જગ્ગન્યાનિ કપ્પલેસાધ્યાનાનિ દ્રવ્યથંતયા અસંખ્યેયગુણાનિ, જગ્ગન્યાનિ તેંજીલેસાધ્યાનાનિ દ્રવ્યથંતયાસંખ્યે
 યગુણાનિ, જગ્ગન્યાનિ પપ્પલેસાધ્યાનાનિ દ્રવ્યથંતયાસંખ્યેયગુણાનિ । જગ્ગન્યાનિ સુક્કલેસાધ્યાનાનિ દ્રવ્યથંતયાસંખ્યેયગુણાનિ પ્રદેશાર્થ
 તયા । સર્વસ્તોકાનિ જગ્ગન્યાનિ કાપીતલેસાધ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા જગ્ગન્યાનિ નીલલેસાધ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસંખ્યેયગુણાનિ, જગ

ન્ કપ્પલેસાધ્યાનાનિ જગ્ગન્યાનિ કાપીતલેસાધ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા જગ્ગન્યાનિ નીલલેસાધ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસંખ્યેયગુણાનિ, જગ
 ન કપ્પલેસાધ્યાનાનિ જગ્ગન્યાનિ કાપીતલેસાધ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા જગ્ગન્યાનિ નીલલેસાધ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસંખ્યેયગુણાનિ, જગ
 સઠાળા દહ્ઠયાણ જહન્નગા નીલલેસાઠાળા દહ્ઠયાણ અસં । જોતમ સર્વથોડા જગ્ગન્યા કાપીતલેસાધ્યાનાનિ ઠામે દ્રવ્યથો જગ્ગન્ય તેંજીલેસાધ્યાના ઠા
 મ દ્રવ્યથો અસંખ્યાતા । જહન્નગા કય્ઠલેસા ઠાળા દહ્ઠયાણ અસં । જગ્ગન્યા કપ્પલેસાધ્યાના ઠામે દ્રવ્યથો અસંખ્યાતા । જહન્નગા તેંજીલેસાધ્યાના દહ્ઠ
 યાણ અસં । જગ્ગન્યા તેંજીલેસાધ્યાના ઠામે દ્રવ્યથો અસંખ્યાતા । જહન્નગા પપ્પલેસાધ્યાના ઠામે દ્રવ્યથો અસંખ્યાતા । જગ્ગન્યા પપ્પલેસાધ્યાના ઠામે દ્રવ્યથો અસંખ્યાતા ।
 જહન્નગા સુક્કલેસાધ્યાના દહ્ઠયાણ અસંખ્યેયગુણાનિ । જગ્ગન્યા સુક્કલેસાધ્યાના ઠામે દ્રવ્યથો અસંખ્યાતા પ્રદેશાર્થ । સવ્વત્થોવા જહન્નગા કાપીતલેસાઠા
 ણા પપ્પસઠયાણ । સર્વથોડા જગ્ગન્યા કાપીતલેસાધ્યાના ઠામે પ્રદેશાર્થ । જહન્નગા નીલલેસાધ્યાના ઠામે અસંખ્યાતા પ્રદેશાર્થ જગ્ગન્યા । કિય્ઠલેસાધ્યાના અસંખ્યેય પપ્પસઠયાણ જહન્નગા । કપ્પલેસાધ્યાના ઠામે પ્રદેશાર્થ અસંખ્યાતા જગ્ગન્યા । તેંજીલેસાધ્યાના સંખ્યેય પ્રદેશ

ણાપણસઠયાણ જહન્નગા નીલલેસાઠાણા પદેસઠયાણ અસં૦ જહન્નગા કરહલેસાઠાણા પણસઠયાણ અસં૦
 જહન્નગા તેડલેસાઠાણા પણસઠયાણ અસં૦ જહન્નગા પમ્હલેસા પણસઠયાણ અસં૦ જહન્નગા સુક્કલેસાઠા
 ણા પણસઠયાણ અસં૦ દલ્લઠપણસઠયાણ અં૦ સલ્લત્યોવા જહન્નગા કાડલેસાઠાણા દલ્લઠયાણ અં૦ જહ
 ન્નગા નીલલેસાઠાણા દલ્લઠયાણ અસં૦ । एवं કરહલેસ તેડલેસ પમ્હલેસે જહન્નગા સુક્કલેસં પણસઠયાણ અં૦
 જહન્નગા કરહલેસઠાણા પદેસઠયાણ અસં૦ જહન્નગા તેડલેસ ઠાણા પણસઠયાણ અસં૦ જહન્નગા હિંતો સુક્ક

ન્યાનિ કમ્પલેશ્યાસ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ, જઘન્યાનિ તેજોલેશ્યાસ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ, જઘન્યાનિ પલ્લ
 શ્યાસ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ, જઘન્યાનિ શુક્કલેશ્યાસ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ । દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થતયા સર્વસ્તોકા
 નિ જઘન્યકાનિ કાપોતલેશ્યાસ્યાનાનિ દ્રવ્યાર્થતયા, જઘન્યાનિ નીલલેશ્યાસ્યાનાનિ દ્રવ્યાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ' એવ કમ્પતેજઃ પલ્લલેશ્યાઃ'
 જઘન્યાનિ શુક્કલેશ્યાસ્યાનાનિ દ્રવ્યાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ, જઘન્યાનિ કમ્પલેશ્યાસ્યાનાનિ પ્રદેશાર્થતયા ડસલ્લેયગુણાનિ, જઘન્યાનિ તે

ટયાણ જહ્નગે । તેજોલેશ્યાના ઠામ અસંખ્યાતાપ્રદેશથી જઘન્ય । પમ્હલેસઠાણા અસં૦ પદ૦ જહ૦ । પલ્લલેશ્યાના ઠામ અસંખ્યાતાપ્રદેશથી જઘન્ય ।
 સુક્કલેસઠાણા અસંખે૦ દલ્લઠપણસઠયાણ । શુક્કલેશ્યાનાઠામ પ્રદેશથી અસંખ્યાતા દ્રવ્યાર્થે પ્રદેશાર્થથી । સલ્લત્યોવા જહ્નગા કાડલેસઠાણા દલ્લઠયા
 ણ જહ્નગે । સલ્લત્યોશોહો જઘન્ય કાપોતલેશ્યાનાઠામ દ્રવ્યાર્થે જઘન્ય । નીલલેસઠાણા દલ્લઠયાણ જહ૦ અસંખેજગુણા એવં કિયજતેડ પમ્હલેસાર્થં માર્ગિ
 યવા । નીલલેશ્યાનાઠામ દ્રવ્યાર્થે જઘન્ય અસંખ્યાતા ઇમ કમ્પલેશ્યા તેજો પલ્લલેશ્યા જાણિવા । જહ્નગા સુક્કલેસઠાણા દલ્લઠયાણ અસંખેજગુણા ।
 જઘન્ય શુક્કલેશ્યાના ઠામ દ્રવ્યાર્થે અસંખ્યાતા । જહ્નગા હિંતો સુક્કલેસઠાણે હિંતો દલ્લઠયાણ હિંતો જહ્નગા કાડલેસઠાણા પણસઠયાણ અનંતગુણા ।
 જઘન્ય શુક્કલેશ્યાના ઠામ દ્રવ્યાર્થે જઘન્ય કાપોતલેશ્યાના ઠામ પ્રદેશાર્થે અનંતગુણા । જહ્નગા નીલલેસઠાણા પણસઠયાણ અસં૦ । જઘન્ય નીલલે

तु. तानिच प्रत्येक द्विविधानि तद्यथा-जघन्यानि उत्कृष्टानि च जघन्यलेइयास्थानपरिणामकारणानि जघन्यानि उत्कृष्टलेइयास्थानपरिणामकारणानि उत्कृष्टानि यानि तु मध्यमानि तानि जघन्यप्रत्यासन्नानि जघन्ये ह्यन्तर्भूतानि उत्कृष्टप्रत्यासन्नानि तूत्कृष्टेषु यकैकानि च स्वस्थाने परि

लेसठाणेहिंतो दव्वठयाए अ० जहन्नगा काउलेसठाणा पएसठयाए अणंतगुणा जहन्नया नीललेसठाणा पएसठयाए अस० एवं जाव सुक्कलेसठाणा । एतेसिणं जंतं ! कएहलेसठाणाणं जाव सुक्कलेसठाणाणय उक्को सगाणं दव्वठयाए पदेसठयाए दव्वठपदेसठयाए कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वस्योवा उक्को सगा काउलेसठाणा दव्वठयाए, उक्कोसगा नीललेसठाणा दव्वठयाए अस० । एवं जहेव जहन्नगा तहे

जोलेइयास्थानानि प्रदेशार्थतया असस्येयगुणानि, जघन्यकन्यः शुक्कलेइयास्थानेभ्यो द्रव्यार्थतया जघन्यानि कापीतलइयास्थानानि प्रदेशार्थं तयानन्तगुणानि । जघन्यानि नीललेइयास्थानानि प्रदेशार्थतया असस्येयगुणानि । एवं यावच्छुक्कलेइयास्थानानि । एतेषा जदन्त । कम्मलेइयास्थानाना यावच्छुक्कलेइयास्थानाना चोत्कृष्टानां द्रव्यार्थतया प्रदेशार्थतया द्रव्यार्थप्रदेशार्थतया कतरे कतरेभ्योऽल्पा वा ४ ? गीतम । सर्वस्तो

शानाठाम प्रदेशार्थे असंख्याता । एव किण्ह तेउ पक्क सुक्कलसठाणा भाणियव्वा । इम कृणालेशाना ठाम जाणिव्वा । एणसणं भंते किण्ह लेसठाणाणं जाव सुक्कलेसठाणाणय चक्कोसगाणं दव्वठयाए पएसठयाए दव्वठपएसठयाए कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ । ए एहने हेभगवन् कृणाले शाना ठाम जालगे शुक्कलेशानाठाम चक्को द्रव्यो प्रदेशो द्रव्यार्थं प्रदेशो किंत्तां २ थो थोडा ४ । गोयमा सव्वस्योवाओवा चक्कोसगा तंउले सठाणा दव्वठयाए चक्कोसगा नीललेसठाणा दव्वठयाए असंखेव्वा । हेगोतम सर्वथोडा उत्कृष्टा नीललेशाना ठाम द्रव्यार्थे असंख्यातगुणा । एवं ज हे जहन्नगा तहेव चक्कोसगावि पवरं चक्कोसेत्ति अभिलाषां कायव्वी । इम जिम जघन्य कप्पा तिमहीज उत्कृष्ट पिण कव्वी एतलेविशेष उत्कृष्टी आलाशो कव्वी । एएसिणं भंते किण्हलेसठाणाणं जाव सुक्कलसठाणाणय जहणुक्कोसगाणं दव्वठयाए पएसठयाए दव्वठपएसठयाए कयरे

गामगुणजैदती ऽसंख्येयानि । अत्रदृष्टान्तो यथा स्फटिकमणी रत्नलोकवशीनारत्नता प्रवति साधे जघन्यरत्नतागुणालक्तकवशीन जघन्यरत्नता एकगुणालक्तकवज्ञान एकगुणाधिकजघन्या एव मेर्ककगुणवृक्षा जघन्यायामेव रत्नताया असंख्येयानि स्थानानि प्रवति तानिच व्यवहारतः स्तोक गृहत्वात् सर्वाण्यपि जघन्यान्वेवोच्यते, एव मात्मानोपि जघन्यैरुगुणाधिकद्विगुणाधिकलक्ष्याद्रव्योपधानवशतो लेश्यापरिणामविशेषा असस्ये

व उक्कोसगावि नवरं उक्कोसति अजिलावो । एतेसिणं जंते ! करहलेसठाणाणं जाव सुक्कलेसठाणाणय जहन्नउक्कोसगाणं दब्बुठयाए पदेसठयाए दब्बुठपदेसठयाए कयरे २ हिंतो ? गोयमा ! सव्वत्थोवा जह न्नागा काउलेसठाणा दब्बुठयाए जहन्नगा, नीललेसठाणा दब्बुठयाए अंसं० एवं करहलेस्सतेउलेस्सपम्ह

का न्यत्कृष्टानि कापातलक्ष्यास्थानानि द्रव्यार्थतयो त्कर्षाणि नीललेश्यास्थानानि द्रव्यार्थतया ऽसंख्येयगुणानि । एवं यद्यैव जघन्यानि तथैवोत्कृष्टान्यपि नवरं उत्कृष्टानीत्यजिलापः । एतेपा जदन्त । कृष्णलक्ष्यास्थानानां यावच्छुक्कलक्ष्यास्थानानां च जघन्योत्कर्षकानां द्रव्यार्थतया प्रदेशार्थतया द्रव्यार्थप्रदेशार्थतया कतरे कतरेन्योऽल्पावा २ गौतम । सर्वस्तोकानि जघन्यानि कापोतलेश्यास्थानानि द्रव्यार्थतया जघन्यानि नीललक्ष्यास्थानानि द्रव्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, एवं कृष्णलक्ष्यातेजोलक्ष्यपद्मलेश्यायाः । जघन्यानि शुक्कलेश्यास्थाना

कयरे हि ० अणावा ४ । एहने हभगवन् कृष्णलेश्या ना ठाम जालगे शुक्कलेसठाणा ठाम जघन्ये उत्कृष्टीपणे द्रव्यथो प्रदेशथी द्रव्यथो प्रदेशार्थथो जिहां विहाथो थोड ४ । गोयमा सव्वत्थोवा जहन्नगा काउलेसठाणा दब्बुठयाए जहन्नगा नीललेसठाणा दब्बुठयाए असख्खगुणा । हेगौतम सर्वथोडा जसग्ग कापोतना ठाम कल्ला द्रव्यथी जघन्य पिण नीललेश्याना ठाम द्रव्यथी असख्खात । एवं जियह तउ पम्हलेना भाणियव्वा । इम कृष्ण तेजो पद्मलेश्याना जघन्य जाणवा । जहन्नगासुक्कलेसठाणा दब्बुठयाए असख्खगुणा । जघन्य शुक्कलेश्याना ठाम द्रव्ये असख्खातगुणा । उक्कोसिया नो नीललेसठाणा दब्बुठयाए असं० एव जियह तउ पम्हा भाणियव्वा । उत्कृष्टे नीललेश्याना ठाम द्रव्यथी असख्खातगुणा इम कृष्ण तेजो पद्मलेश्या पिण

या जयन्ति । ते च सर्वेपि व्यवहारतीत्यगुणात्वात् जगन्मयपदं लज्जे, तत्कारणजुनां द्रव्याणामपि स्थानानि जपेयानि एवं उत्कृष्टाग्न्यापि स्थानान्यसंख्येयानि छावनीयानि सप्रत्यक्षावबुद्धत्वाद्-सुखसिद्धं जते । इत्यादि ॥ इह जीव्यत्पक्वत्त्वानि तद्यथा-जघन्यस्थानविषयमुत्कृष्टस्थान विषयमुजयस्थानविषय च एकैकमपि त्रिविधं तद्यथा-द्रव्यार्थतया प्रदेशागतया उज्ज्वलार्थतया च, तत्र जघन्यस्थानविषये द्रव्यार्थतया च प्रत्यक् कापीतनीलतेजःपटजगल्लवयास्थानानि क्रमेण यथोत्तरमसंख्ययगुणानि वक्तव्यानि ततः शुक्ललवयास्थानानन्तरं प्रदेशार्थतया कापीतलवयोस्था

लेस्स जहन्मगा सुक्कलसठाणा दव्वठयाए अस्स०, जहन्मएहिंतां सुक्कलसठाणहिंतां दव्वठयाए उक्कोसा का उलेसठाणा दव्वठयाए अस्स० । उक्कोसा नीललेसठाणा दव्वठयाए अस्स० । एवं कएह तेउ पम्ह उक्कोसा सुक्कलसठाणा दव्वठयाए अस्सखेज्ज० । पदेसठयाए सब्बत्थावा जहन्मगा काउलेसठाणा, पदेसठयाए ज

नि द्रव्याद्यतयाऽसंख्ययगुणानि, जघन्यकज्यः शुक्ललेश्यास्थानेभ्याद्रव्याद्यतयात्कृष्टानि कापीतलवयास्थानानि द्रव्याद्यतयाऽसंख्ययगुणानि । उत्कृष्टानि नीललेश्यास्थानानि द्रव्यार्थतयाऽसंख्ययगुणानि । एवं कृष्णतजःपटलेश्याः । उत्कृष्टानि शुक्ललेश्यास्थानानि द्रव्याद्यतयाऽसंख्येयगुणानि । प्रदेशार्थतया सब्बत्ताकानि जघन्यानि कापीतलेश्यास्थानानि प्रदेशार्थतया जघन्यानि नीललेश्यास्थानानि प्रदेशार्थतयाऽसंख्येयगुणानि ।

जागवी । उक्कोमगा सककलसठाणा दव्वठयाए अस्स० । उत्कृष्टा शुक्ललेश्यानां ठाम द्रव्यथो असंख्यातगुणा । पणसद्वयाणं सवत्थोवा जहन्मगा का उलेसठाणा पणसद्वयाणं जहन्मगा नीललसठाणा पणसद्वयाणं अस्स० । प्रदेशथो सर्वथोवा जघन्ये कापीतलेश्यानां ठाम प्रदेशथो जघन्ये नीललेश्यानां ठाम प्रदेशथो असंख्यातगुणा । एवं जहन्म दव्वठयाए तस्से पणसद्वयाणं भाणियव्वो णवरं पणसद्वयाणं अभिजावी कायव्वो । इमं जिमहीज द्रव्यथो निमहीज प्रदेशथो कट्ठिवा एतत्तांनिश्च प्रदेशथो आजावी कट्ठिवा । दव्वठुपणसद्वयाणं सब्बत्थोवा जहन्मगा काउलेसठाणा दव्वठयाए जहन्मगा नीललसठाणा दव्वठयाए असंख्यजगुणा । द्रव्यार्थे प्रदेशार्थे सर्वथोवा जघन्ये कापीतलेश्यानां ठाम द्रव्यार्थे जघन्ये नीललेश्यानां ठाम द्रव्यथो असंख्यात

नान्यनन्तगुणानि, तदनन्तरं नीलकण्ठतेजःपद्मशुक्ललेश्यास्थानानि क्रमेण प्रदेशयितुं यथोत्तरमसंख्येयगुणानि, एवं मुत्कृष्टान्यपि स्थानानि

हृन्मगा नीललेश्याणां, पदेसठ्याए असं० । एवं जहेवं दव्वठ्याए तहेवं पदेसठ्याएवि भाणियव्वु नवरं पदेसठ्याए अजिलावविसेसो । दव्वठपदेसठ्याए सव्वत्थोवा जहन्मगा काउलेसठ्याणां, दव्वठ्याए जहन्मगा नीललेश्याणां दव्वठ्याए असं० । एवं कराहतेउपम्हजहन्मगा सुक्कलेश्याणां दव्वठ्याए असं० । जहन्मगाहिंतो सुक्कलेश्याणेहिंतो दव्वठ्याए उक्कोसा काउलेसठ्याणां दव्वठ्याए असं० । उक्कोसा नीललेश्या

यगुणानि एवं यथैव द्रव्यार्थतया तथैव प्रदशार्थतयापि अणितव्यम् नवरं प्रदशार्थतया अजिलावविशेषः । द्रव्यार्थप्रदेशार्थतया सर्वस्तोका निजघन्यानि कापोतलेश्यास्थानानि द्रव्यार्थतया जघन्यानि नीललेश्यास्थानानि द्रव्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि । एवं कृष्णतेजःपद्मलेश्याः । जघन्यानि शुक्ललेश्यास्थानानि द्रव्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, जघन्यकेन्यं शुक्ललेश्यास्थानान्यो द्रव्यार्थतयोत्कृष्टानि कापोतलेश्यास्थानानि

गुणा । एवं किण्ह तेजःपद्मा भाणियव्वा । इमं कृष्ण तेजो पद्मं कहवो । जहन्मगा सुक्कलेश्याणां दव्वठ्याए असं० । जघन्य शुक्ललेश्यानां ठाम द्रव्यार्थो असंख्यात । जहन्मगाहिंतो सुक्कलेश्याणेहिंतो दव्वठ्याएहिंतो उक्कोसिया काउलेसठ्याणां दव्वठ्याए असं० । जघन्यथो शुक्ललेश्यानां ठाम द्रव्यार्थो अकृष्टा कापोतलेश्यानां ठाम द्रव्यार्थो असंख्याता । उक्कोसिया नीललेश्याणां दव्वठ्याए असं० । एवं किण्ह तेजःपद्मा भाणियव्वा । उत्कृष्ट नीललेश्यानां ठाम द्रव्यार्थो असंख्याता इमं कृष्ण तेजो पद्मं कहवो । उक्कोसिया सुक्कलेश्याणां दव्वठ्याए असं० । उत्कृष्ट शुक्ललेश्यानां ठाम द्रव्यार्थो असंख्यात । उक्कोसिण्हितो सुक्कलेश्याणेहिंतो दव्वठ्याएहिंतो जहन्मगा काउलेसठ्याणां पणसठ्याए अणं० । उत्कृष्टथो शुक्ललेश्यानां ठाम द्रव्यार्थो असंख्यातगुणा जघन्य कापोतलेश्यानां ठाम प्रदेशथो अनन्तगुणा । जहन्मगा नीललेश्याणां पणसठ्याए असंख्येयगुणा । जघन्य नीललेश्यानां ठाम प्रदेशथो असंख्यातगुणा । एवं किण्ह तेजःपद्मा भाणियव्वा । इमं कृष्ण तेजो पद्मं जहन्मगा । जहन्मगा सुक्कलेश्याणां पणसठ्याए असं० । जघन्य

द्व्यार्थतया प्रदेशार्थतया जन्यार्थतया च चिंतयितव्यानि, तथाचाह-एवं जहेव जहन्नगा तहेव उक्कोसयावि नवरं उक्कोसति अजिलावो इति जघन्योत्कृष्टस्थानसमुदायविषये त्वत्पवहुत्वे प्रथमता जघन्यानि द्व्यार्थतया कापोतनीलकण्ठतेजःपट्टशुक्ललेइयास्थानानि क्रमेण यथोत्तरमसंख्येयगुणानि यस्तव्यानि, तदनन्तरं जघन्यशुक्ललेइयास्थानेभ्य उत्कृष्टानि कापोतनीलकण्ठतेजःपट्टशुक्ललेइयास्थानानि क्रमेण द्व्यार्थतयैव यथोत्तरमसंख्येयगुणानि वाच्यानि एव प्रदेशार्थतयापि जघन्योत्कृष्टस्थानविषयमल्पगुणत्वं जावनीयं तथाचाह-एव जहेव दव्वठयाए तहेव पएसठयाएवि जाणियव्व नवरं पएसठयाएति अजिलावविसेसो इति ॥ द्व्यार्थप्रदेशार्थतया प्रथमतो द्व्यार्थतया जघन्यानि कापोतनीलकण्ठतेजःपट्ट

णा दव्वठयाए असं० । एवं करहतेउपम्हउक्कोसगा सुक्कलेसठाणा दव्वठयाए असंखे० । उक्कोसएहिंतो सुक्कलेसठाणेहिंतो दव्वठयाए जहन्नगा काउलेसठाणा पदेसठयाए अणतगुणा, जहन्नगा नीललेसठाणा पदेसठयाए असं० । एवं करहतेउपम्हजहन्नगा सुक्कलेसठाणा पदेसठयाए असं० । जहन्नएहिंतो सुक्कलेसठाणेहिंतो पदेसठयाए उक्कोसा काउलेसठाणा पदेसठयाए असं० । उक्कोसा नीललेसठाणा पदेसठयाए

द्व्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, उत्कृष्टानि नीललेइयास्थानानि द्व्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, एवं कृष्णतेजः पट्टलेइयाः । उत्कृष्टानि शुक्ललेइयास्थानानि द्व्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, उत्कृष्टेभ्यः शुक्ललेइयास्थानेभ्योद्व्यार्थतया जघन्यानि कापोतलेइयास्थानानि प्रदेशार्थतयाऽनन्तगुणानि, जघन्यानि नीललेइयास्थानानि प्रदेशार्थतयाऽसंख्येयगुणानि । एवं कृष्णतेजः पट्टलेइयाः । जघन्यानि शुक्ललेइयास्थानानि प्रदेश

शुक्ललेइयाणां ठाम प्रदेशथो असंख्यातगुणा । जहन्नएहिंतो सुक्कलेसठाणेहिंतो पएसठयाएहिंतो उक्कोसिया काउलेसठाणा पएसठयाए असं० । जघन्यथो शुक्ललेइयाणां ठाम कक्षा प्रदेशथो उत्कृष्टे कापोतलेशानां ठाम प्रदेशथो असंख्यातगुणा । उक्कोसिया नीललेसठाणा पएसठयाए असं० । उत्कृष्टे नीललेशानां ठाम प्रदेशथो असंख्यातगुणा । एवं कियहा तेजः पट्टा भाणियव्व । इमं कृष्ण तेजो पट्टलेशा जाणियव्व । उक्कोसिया सुक्क

शुक्ललेश्यास्थानानि क्रमेण यथोत्तरमसंख्येयगुणानि वक्तव्यानि, ततो जघन्येभ्यः शुक्ललेश्यास्थानेभ्य उक्त. क्रमेणचोत्कृष्टानि स्थानानि द्रव्यार्थं तथा यथोत्तरमसंख्येयगुणानि वाच्यानि, तत उत्कृष्टेभ्यः शुक्ललेश्यास्थानेभ्यो जघन्यानि कापोतलेश्यास्थानानि प्रदेशार्थतयानन्तगुणानि वक्तव्यानि, ततः प्रदेशार्थतयैव जघन्यानि नीलकृष्णतेजःपटलशुक्ललेश्यास्थानानि यथोत्तरमसंख्येयगुणानि वक्तव्यानि इति ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचितायां प्र० लेश्यापदस्य चतुर्थोद्देशकः परिसमाप्तः ॥ ४ ॥ उक्त चतुर्थोद्देशकः सम्प्रति पञ्चम आरभ्यते-तस्यचंदमादिसूत्रं-कइण

असंख्येयगुणा । एवं करहतेउपम्वहउक्तोसगा सुक्ललेसठाणा पदेसठयाए असंख्येयगुणा ॥ इति पन्त्रवणा ए जगवतीए लेसापदे चउत्यो उद्देसलुं समप्तो ॥ ४ ॥ कइणं जंते ! लेसालुं पन्त्रत्तलुं ? गोयमा ! ललेसालुं पन्त्रत्तलुं तजहा-करहलेसा जाव सुक्ललेसा, से नूणं जंते ! करहलेसा नीललेसं पप्प तारुवत्ताए तावन्त्रत्ताए तागंधत्ताए तारसत्ताए ताफासत्ताए जुज्जो जुज्जो परिणमति, एत्तो अाढत्तं जहा

यंतयाऽसंख्येयगुणानि । जघन्येभ्यः शुक्ललेश्यास्थानेभ्यः प्रदेशार्थतयोत्कृष्टानि कापोतलेश्यास्थानानि प्रदेशार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, उत्कृष्टानि नीललेश्यास्थानानि प्रदेशार्थतयाऽसंख्येयगुणानि । एवं कृष्णतेजःपटललेश्याः । उत्कृष्टानि शुक्ललेश्यास्थानानि प्रदेशार्थतयाऽसंख्येयगुणानि ॥ इतिश्री प्रज्ञापनानुवादलेश्या पदस्य रामचन्द्रगणेशिष्य नानकचन्द्रविरचिते चतुर्थोद्देशकः ॥ १७ ॥ ४ ॥ कति जदन्त ! लेश्याः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । षड् लेश्याः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-कृष्णलेश्या यावच्छुक्ललेश्याः । अथ नून जदन्त ! कृष्णलेश्या नीलले

लेसठाणा पएसठयाए असं० । उत्कृष्ट शुक्ललेश्याना ठाम प्रदेशयो असंख्यातगुणा । पञ्चवणाएलेसांपए चउत्योद्देसो । इति प्रज्ञापना सञ्चत्तो भगवती माहि लेश्यापदे सतरमां चौथोद्देशो समाप्त यथो ॥ १७ ॥ ४ ॥ कइणंभते लेसाओ पं० । कंतलभेदे हेभगवन् लेसाकही । गोयमा कलेसाओ पं० तं० । हेगौतम ६ लेस्याकहो तेकहेछे-किणहलेसा जाव सुक्ललेसा । कृष्णलेश्या यावत् शुक्ललेश्या ६ । सेणूणभते कणहलेसा नीललेस पप्प

जते । लेखात् पञ्चात् इत्यादि ॥ चतुर्थीद्वेष्टकवत् तावद्वक्तव्यं यावद् द्वैतमणिदृष्टान्तो व्याख्यायां प्राग्वदेव निरवशेषा कर्तव्या , प्रागुपन्यस्त
स्याप्यस्य सूत्रस्य पुनरुपन्यासोऽग्रेतनमूत्रसम्यग्व्यायः , तदेवसूत्रमाह-संनूण जते । इत्यादि ॥ इह तिर्यङ्मनुष्यविषय सूत्रमनन्तरमुक्त इदं देवनेर
पिकविपयमवसेय , देवनेरयिकाहि पूर्वजगतचरमान्तर्मुहूर्तादारभ्य यावत्परजगतमाद्यमन्तर्मुहूर्तं तावदवस्थितलेश्याका स्ततोमीषा कृष्णादि
लेङ्पाद्रव्याणां परस्परसम्यक्तेऽपि न परिणम्यपरिणामकजावो घटते ततः सम्यगधिगमाय प्रश्नयति-से नूणं जते । इत्यादि ॥ स शब्दो ऽथशब्दा
र्थः , सच प्रश्ने , 'अथ नूनं निश्चितं जदन्त । कृष्णलेश्या कृष्णलेङ्पाद्रव्याणि नीललेश्या नीललेङ्पाद्रव्याणि प्राप्य प्राप्तिरिक्त प्रत्यासन्नत्वमात्रं ग
ह्यते नतु परिणम्य परिणामकजावे न्योन्यसम्पन्नं तद्रूपया तद्वत् नीललेङ्पाद्रव्यगतरूपस्वजावो यस्य कृष्णलेश्यास्वरूपस्य तत् तद्रूप तद्भावत

चउत्पद्येसए तहा जाणियहं जाव वेसलियमणिदिठंतोत्ति । से नूणं जते ! करहलेसा नीललेसं पप्य नो
ताखवत्ताए नो तावन्नत्ताए नो तागंधत्ताए नो तारसत्ताए नो ताफासत्ताए भुज्जो भुज्जो परिणमति ?
हंता गोयमा ! करहलेसा नीललेसं पप्य नोताखवत्ताए जाव नो ताफासत्ताए भुज्जो भुज्जो परिणमड ।

द्रूपता तया' एतदेव व्याचष्टे न तद्व्यंतया न तद्व्यनया न तद्व्यसतया न तद्व्यशंतया नूनः २ परिणमते , जगवानाह इत्येत्यादि ॥ इहा गौतम ।
कृष्णलेङ्गयेत्यादि तदेव ननु यदि न परिणमते तर्हि कथं सप्तमनरकपृथिव्यामपि सम्यक्प्रज्ञाजः , स हि तेजोलेङ्गादिपरिणामे जवति सप्तमनरकपृ

ताखवत्ताए तावन्नत्ताए तागंधत्ताए तारसत्ताए ताफासत्ताए भुज्जो २ परिणमड । तेनियै हेमगवन् कृष्णलेश्या नीललेश्या पामोने रुपपणे वरुण
जे इमं गन्धपणे अरुणपणे बारवार परिणमै । एत्तो आठत्तं जहा चत्थोहेसए तहा भाणियव्वा । इहांधी आठत्तं फिरोने तिम चीथोउहे शोकळो ति
म इहा काहिधी । जाव वेसलियमणि दिठतेत्ति । जालगे वेदूर्यमणिनी दृष्टांत तालगे काहिधी । सेण्णं भंते कवडलसा नीललेसंपप्य नो ताराखवत्ताए
नाताखवत्ताए जाव नोताफासत्ताए भुज्जो २ परिणमड । तेनियै हेमगवन् कृष्णलेश्या नीललेश्या पामोने रुपपणे नयामै वरुणपणे नयामै यावत् रस

इति परिजावनीयमेतत्, केवलं सा कृष्णलेश्या तत्र स्वरूपे गतावस्थिता सती उक्ते तदाकारजावमात्रधारणत स्तरप्रतिविम्बमात्रधारणतोवा
वत्सम्पत्तीत्यर्थः, कृष्णलेश्यातो हि नीललेश्या विज्ञाता ततस्तदाकाररुन्धत् तत्प्रविवमात्र वा दधाना सती मन क् विज्ञाता जयतीत्युत्सर्पतीति

कृष्णहलसा नाललस पप्प ना तारूवत्ताए जाव जुज्जां जुज्जो परिणमति । सन्नूगं जंतं ! नीललंसा काउलेसं
पप्प ना तारूवत्ताए जाव जुज्जो जुज्जां परिणमड ? हुंता गायमा ! नीललेस्सा काउलेस्स पप्प ना ता
रूवत्ताए जाव जुज्जां जुज्जो परिणमड । से के गठेण जंतं ! एवं बुद्धुड—नीललंसा काउलेसं पप्प ना तारू

तत्संप्रज्ञतया ज्ञूयाज्ञूयः परिणमति । हन्त गीतम । कृष्णलेश्या नीललेश्या प्राप्य ना तद्रूपतया यावज्जीवितस्त्वज्ञतया ज्ञूयोज्ञूयः परिणमति ।
गीत । आकारजावमात्रया वा सा स्यात् प्रतिजागजावमात्रया वा सा स्यात् कृष्णलेश्या सा नखलु गा नीललेश्या तत्रगतोक्त । अथकेनार्थेन
गीतम । एवमुच्यते—कृष्णलेश्या नीललेश्या प्राप्य ना तद्रूपतया यावज्जीवितस्त्वज्ञतया ज्ञूयोज्ञूयः परिणमति । अथ जून जदन्त । नीललेश्या कापोतलेश्या प्राप्य
ना तद्रूपतया यावज्जीवितस्त्वज्ञतया ज्ञूयोज्ञूयः परिणमति । हन्त गीतम । नीललेश्या कापोतलेश्या प्राप्य ना तद्रूपतया यावज्जीवितस्त्वज्ञतया ज्ञूयोज्ञूयः परिणमति । अथ कना

तिविषयं शट्ठगं आरामानापर त कृष्णलेश्या नाललेश्यापणं परिणमै नहा शुभाध्यसाय मणौ नाललेश्या कृष्णपणं परिणमै नहा इम जया । ता
वत्तं परावत्तं कइवा लया शुल्ल पल्ल प, लै पिण परिणमै नहौ । सतठ्ठुगं गीयमा एवं बुद्ध । तमाळे गीतम इमकहे । कृष्णहलसा नीललेसपप्प ना
तारूवत्ताए जाव जोतफ भत्ताए भुज्जी २ परिणमड । कृष्णलेश्या नीललेश्याने पामौने रूपपणं वर्णपणं जालगं स्पर्शपणं धारवार परिणमै नहौ । से
नूण भन नीललंसा काउलेसा पप्प ना तारूवत्ताए जाव भुज्जा २ परिणमड । तंनिसे हेमगवन् नीललेश्याने कापोतलेश्याने पामौने रूपपणं जालगे वार
वार परिणमै नहौ परिणमै । सण्णं भन नीललंसा काउलेसं पप्प ना तारूवत्ताए जाव भुज्जी २ परिणमड । तंनिसे हेमगवन् नीललेश्या कापोतने
पामौने रूपपणं जालग वारवार परिणमै नहौ के परिणमै । हतगायमा नीललेसेसु काउलेसं पप्प ना तारूवत्ताए जाव भुज्जा २ परिणमड । हा

थिवग ण्व कृष्णलेश्येति कथं चैतद्वाक्यं घटते ज्ञात्रपरावर्ती ए पुन नैरङ्ग्यायं चलेषा इति । तैश्चान्तरद्वयसम्पर्कत स्तदुपतया परिशामासं
जवात्, ज्ञात्रपरावृत्तेरेवायांगा दतस्य निर्वचन प्रश्ने सूत्रे आह-संकेततेषां जते । इत्यादि ॥ तत्र प्रप्रभूत्रं सुगम निवचनसूत्रे आकारस्तच्छाया मात्रं
आकारस्यजावः सत्ता आकारजावः सएव मात्रा आकारजावमात्रा तथा आकारजावमात्रया, मायाज्ञावद आकारजावतिरिक्तपरिशामान्तरप्रति
पक्षिव्युदासार्थः । स इति सा कृष्णलेश्यारूपतया स्यात्, यदिवा प्रतिज्ञागः प्रतिबिम्ब आदर्शादाविवविशिष्ट प्रतिबिम्ब वस्तुगत आकारप्रति
ज्ञागएव प्रतिज्ञागमात्रा तथा, अत्रापि मात्राशब्द प्रतिबिम्बातिरिक्तपरिशामान्तरव्युदासार्थं स्यात्, कृष्णलेश्या नीललेश्यारूपतया परमाथं
पुनः कृष्णलेश्येयं नो खलु नीललेश्या सा स्व २ रूपापरित्यागात् नखत्वादशादयोजपाकुसुमादिसंज्ञधानतस्तत्प्रतिबिम्बमात्रादधानायाः उद्गादय-

सं केण्ठेणं जंतं ! एव वुच्चइ ? गोयमा ! आगारजावमाताए वा से सिया, पलिजागजावमाताए वा से सिया, कएहलेस्साणं से नो खलु सा नीललेसा तत्थगता उसङ्गाइ । से तेण्ठेणं गोयमा ! एव वुच्चइ—

इथा प्राप्य तद्रूपतया तद्व्यक्ततया तद्व्यवस्थतया तद्रसतया तत्स्वशतया ज्ञेयोऽज्ञेयः परिणमति । इत आरभ्य यथा चतुर्थोद्देशकं तथा ज्ञातव्यम्-
यावद्देह्युपमिदृष्टान्त इति । अथ नूनं जडत्वं । कृष्णलेइया नीललेइया प्राप्य नो तद्रूपतया नो तद्व्यक्ततया नो तद्व्यवस्थतया नो तद्रसतया नो

यपि नप, तैः स्वयंपणे नप, तैः वारवार परिणये । इना गोयमा द्विपङ्कलेषा नाकलसपथ नोताकृत्ताए जाव नोताफासत्ताए जाव परिणमद । हा
गोतम कृष्णलेखा नोनलखा पामोने रूपपणे पातै नही वर्णपणे पातै नही जावणे स्वर्गादिक वारवार परिणयै । सेजगृहे भते एवं च ॥ ते स्वा
म, टे त्रेभगवन् इम कथो । गोयमा भाम, रभावमायाए वासेसिया पलिभागभावमायाए सेसिया साविपङ्कलेषाणं णोखलुस । नातलेमा तत्त्वगयाचर
इति । इति गोतम पात्र, रभावमा माद, टे सावगन्त साकारभाव गानारक्त परिणामान्तर परिवर्जते कृष्णलेखा नाकलसपथ नोताकृत्ताए जाव परिणमद ॥

व्यपदिश्यते, उपसंहारवाक्यमाह-सप्ताष्टमिति ॥ सुगमं, यत् नीलनेत्र्यायां कापोतलेत्र्यामधिकृत्य कापोतलेत्र्याया स्तेजोलेत्र्यामधिकृत्य तजोलेत्र्याया पटललेत्र्या मधिकृत्य सूत्राणि जावनीयानि, सम्प्रति पटललेत्र्या मधिकृत्य शृङ्गलेत्र्या एव तेजः कापोतनीलकृष्णलेत्र्याविषयायपि सूत्राणि जावनीयानि पटललेत्र्यामधिकृत्य तेज कापोतनीलकृष्णलेत्र्याविषयाणि तजोलेत्र्यामधिकृत्य कापोतनीलकृष्णलेत्र्याविषयाणि कापोतलेत्र्याम-

वत्ताए जाव जुजो जुजो परिणमड ? गोयमा ! आगारजावमाताए वा सिता, पलिजागजावमाताए वा सिता तत्यगता उसक्कड उसप्पईया से तेण्ठेणं ? गोयमा ! एवं वुद्धड-नीललेस्सा काउलेस्सं पप्प नो तारुवत्ताए जाव जुजो जुजो परिणमड । एवं काउलेसा तेउलेस्स पप्प तंउलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प पम्हलेस्सा सुक्कलेस्सं पप्प । सेनूणं जंते ! सुक्कलेसा पम्हलेस्सं पप्प नो तारुवत्ताए जाव परिणमड ? हता गोयमा !

र्थेन प्रदत्त २ एवमुच्यते-नीललेत्र्या कापोतलेत्र्या प्राप्य नैव तद्रूपतया यावद्भूयाञ्ज्यः परिणमति २ गौतम । आकारजावमात्रया वा सा स्यात् प्रतिजागजावमात्रया वा सा स्यात् तत्त्वगतोक्तं उत्सृज्यति वा तन्नैवार्थेन गौतम । एवमुच्यते-नीललेत्र्या कापोतलेत्र्या प्राप्य नो तद्रूपत

गौतम नीललेत्र्या कापोतलेत्र्याने पामो रूपपणे जांलगे परिणमै । संकण्डुण भते ७० । आकार भावप्रते भजै ण्हवो दोसंखे । नीललेस्सा काउलेसा पप्प नो तारुवत्ताए जाव जुजो २ परिणमड । नीललेत्र्या कापोतलेत्र्याने पामो रूपपणे जांलग वारकार परिणमै नही । गोयमा आकारभाव मा याणशमिया पलिभाग भावमायाणवासिमा । हौतम आकार भावप्रते भजै ण्हवो दोसंखे प्रतिभाग आरीसानोपरे । नीललेत्र्या सा योखलुसा काउलेसा तत्यगता असक्कड उसप्पईया । नीललेत्र्याने निश्चय कापोतलेत्र्या जाइने पामो नमकै कापोतलेत्र्या नीलला हौतपरिणाम भवो । सेतेण्ठेणं गोयमा ७० । ते तेण्ठेणं हेगौतम इमज्जहै । नीललेत्र्या काउलेसा पप्प नो तारुवत्ताए जाव जुजो २ परिणमड । नीललेत्र्या कापोतलेत्र्याने तेहवा रूप पणे परिणमै नही । एवं काउलेसा तेउलेसा पप्प तंउलेसा पम्हलेसा पम्हलेसा सुक्कलेसा पप्प । इस्स कापोत तेजोने पामोने तेजोलेत्र्या पटललेत्र्याने पा

पिबूय नीलकण्ठलेण्याविषये नीललेण्यामधिकृत्य कृष्णलेण्याविषयमिति प्रसूतिस्तूनाणि साक्षात्पुत्राकेषु दृश्यन्ते विषयगुणमात्र-से नृणां सुकले
साए पम्हलेसंपप्य-यादि यत्तत्तमाग्वद्भावनीयं नवरं शुक्लपक्षया पट्टलेश्याचीनपरिणामतत शुक्ललेण्यापट्टलेश्याया प्राकारो जायस्तरप्रतिबिंब्य
मात्रमा जजनी मनागविष्णुह्राजवति ततोऽवधक्तते इति व्यपदिश्यते । कथलमथेतः पतिपक्षव्यामि तथा मूलटीकाकारेण व्याख्यानात् नदेव यद्य
पि दधनीरगिताकामधरिणतानि लेश्यार्द्रव्याणि तथापि तत्तदुपादनीयमानानि लक्ष्यान्तरव्यसपकंत तान्पि तदाकारजायमात्रं ज्ञातो इति

सुक्ललेसा तंचेव । से केणठेणं जते ! सुक्ललेसा जाव गोपरिणमड ? गोयमा ! आगारजावमाताए वा जाव
सुक्ललेसाणं रा नी खलु सा पम्हलेसा तस्यगता उसक्कड से एणठेणं ? गोयमा ! एवं वुच्चउ-जाव नी
परिणमड ॥ लेस्सापदे पंचमो उहेसल सग्गत्तो ॥ ५ ॥ कतिणं जते ! लेस्साए पस्यताए ?
गोयमा ! छलेसाल पस्यताए, तंजहा-करहलेसा जाव सुक्कलेस्सा । मणुस्साणं जते ! कडलेसाए पस्यताए

भा मावदूगोसूयः परिणमति । यद्यं कापोतलेण्या तेजोलेश्यां प्राप्य तेजोलेश्या पट्टलेश्या प्राप्ता पट्टलेश्या शुक्लोत्पत्त्या प्राप्य । यद्यं गुर
जदन्त । शुक्ललेण्या पट्टलेश्यां प्राप्य नोतदूपतया यावत्परिणमति ? ज्ञाना गोतम । शुक्ललेण्या तच्छेध । अथ कंठार्थेन जदन्त । शुक्लोत्पत्त्या
यावको परिणमति ? गोतम । आरजावमानया वा यावच्छुक्ललेण्या सा नसलु सा पट्टलेश्या रात्रगतोक्तते ततोऽनर्थेन गौतम । यद्यमुत्पत्त्या

मौन पञ्जगा श्रुतलेश्याने पाभोन । सेण्ण भत सुक्कलमा पग्गुनेमं पप्य मोताप्पत्ताए जाव परिणमए । तेनिसे हे भगवन् शुक्ललेण्या पञ्जगे पाभो
न रूपसके जालगे पारणमे । एता गोतमा सुक्कलमा तज्ज । जामोतम शुक्कलमा, ति तिसर्पाय । सकण्ठेणं भंत प० । तस्य जाटे जेजगन् ५ स कल ।
सुक्कलमा जाव ना परिणमड । शुक्कलेण्या जालग नपरिणी । गोयमा आगारमा सायापया जाव सुक्कलेसा सापोभलु सापम्हलेसा तस्यगतापीत
कड । हेगोतम प्राकारमाय आरासानापरि जालगे शुक्क पम्हलेसा पिण परिणी नहो । तज्जा जायसके नही । सकण्ठेणं गोयमा एवं नुयं जाव गो

दिसुगममुद्देशकपरिसमाप्तिं यावन् नवर् सत्यश्रमानी जीवि जन्मान्तरे लेश्याद्रव्याशयादयोत्यद्यते तानि कस्यचि त्कानिचिदिति, कृष्णलेश्याज

रसाणं ज्ञते ! कडलेसालं पस्यतातु ? गोयमा ! ललेसा पस्यता त०—करहलसा जाव सुक्कलंसा । पुव्वविदेहश्च
रविदेहकम्मजूमिमणुस्साणं कतिलेसालं पस्यतातु ? गोयमा ! ललेस्सा पस्यता, तंजहा—करहलेसा जाव
सुक्कलंसा । एवं मणुस्सीणवि । अकम्मजूमियमणुस्साणं पुच्छा, गोयमा ! चत्तारि लेसालं प०, तंजहा
करहलेसा जाव तेउलेस्सा । एवं अकम्मजूमियमणुस्सीणवि । एवं अंतरदीवगमणुस्साणं । मणुस्सीणवि ।
हेमवयपरसवयअकम्मजूमियमणुस्साणं मणुस्सीणय कडलेसालं पस्यतातु ? गोयमा ! चत्तारि लेसालं प०

कर्मजूमिमानुषीणामपि । अरतैरवतमनुष्याणां जटन्त । कतिलेइयाः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । षट्त्वेइयाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—कृष्णलेइया यावच्छुक्कलेइया
पूर्वविदेहापरविदेहकर्मजूमिमनुष्याणां कतिलेइयाः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । षट्त्वेइयाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा—कृष्णलेइया यावच्छुक्कलेइया । यव

लेश्याकडो तेकहेछे—किण्ह जाव सुक्कलेसा एव मणुस्साणवि अकम्मभूमिग मणुस्साणं पुच्छा । कण्ण जालगे अक्कलेश्या इम मनुष्यणीन पिण अकर्मभू
मिना मनुष्यणे प्रश्न चत्तर । गोयमा चत्तारिलेसा प० त० । हेगौतम चारलेइया कडो तेकहेछे—किण्ह जाव तेज एव अकम्मभूमिग मणुस्सीणवि प
व अंतरदीवगमणुस्साण मणुस्सीण भा० । कण्ण जालगे तजो इम अकर्मभूमिनो मनुष्यणीने पिण इमहोज इम अंतरदीवणा मनुष्य मनुष्यणीना पि
ण इमहोज जाणवा । हेमवयपरसवय अकम्मभूमिगमणुस्साण मणुस्सीण कडलेसाओ प० । हेमवन्त ऐरण्णवत अकर्मभूमिना मनुष्यने मनुष्यणीने केतलो
लेया कडो । गोयमा चत्तारिलेसा प० त० । हेगौतम चारलेइया कडो तेकहेछे—किण्ह जाव तेउलेसा हरिवास रय्यक अकम्मभूमिगमणुस्साणं म
णुस्सीण पुच्छा । कण्ण जालगे तजोलेया हरिवास रय्यक अकर्मभूमिनामनुष्य मनुष्यणीने कितनोलेया कडो । गोयमा चत्तारिलेसा त० । हेगौतम
चारलेइया ते कहे । किण्ह जाव तेज देवकुरु उत्तरकुरु मणुस्स मणुस्सीण अकम्मभूमिगाण एवंचेव धायइसडपुरिमव . तंचा पच्छिमहेवि एवसव

नाशः परावर्त्तनीयतः अक्षयिण्यपि चतुर्षु, सप्तमरजपृथिव्यामपि सम्यक्तत्वात् इति न कश्चिद्विषयः ॥ इति श्री भक्तकविरचितिरचितायाम् जेथपाय
दस्य पञ्चमोद्देशः ॥ ५ ॥ तदेवमुक्तं पञ्चमोद्देशकः सम्प्रति प्रवृत्तपद्यते तस्योद्देशादिसूत्रं कथं जन्ते । लेखात् पञ्चत्वात् इत्या

१ गोयमा ! ललेस्सात् पञ्चत्वात्, तंजहा—कण्ठलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा । मणुस्सीणं पुक्का १ गोयमा !
ललेस्सा पञ्चत्वात्, तंजहा—कण्ठलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा । कम्मजूमिमणुस्साणं जन्ते ! कल्लेस्सात् पञ्चत्वात् १
गोयमा ! ललेस्सा पञ्चत्वात्, तंजहा—कण्ठलेस्सा जाव सुक्कलेस्सा एवं कम्मजूमिमणुस्सीणवि । जरहेरवयमणु

यावज्जी परिणमति ॥ इति श्री मनुष्याप्यायराजचन्द्रगणेशिण्य गानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे लेखापदस्य पञ्चम उद्देशकः ॥ ५ ॥
कति जदन्त । लेखा प्रज्ञप्ताः १ गीतम । षट् लेखाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—कण्ठलेखा यावज्जुल्लेखा । मनुष्याणां जदन्त । कतिलेखा, पञ्चत्वात्
१ गीतम । षट् लेखाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—कण्ठलेखा यावज्जुल्लेखा । मानुषीणां पञ्चा, गीतम । षट् लेखाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—कण्ठलेखा
यावज्जुल्लेखा । कम्मजूमिमणुष्याणां जदन्त । कतिलेखाः प्रज्ञप्ताः १ गीतम । षट् लेखाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—कण्ठलेखा यावज्जुल्लेखा । एवं

परिणमद । तेमाटे गीतम जान्ती नपरिणी । लेखापर पञ्चमोद्देशो सत्ताली । इति लेखापद १७ नो पावमोद्देशो संपूर्णं यमी । ५ ।
जावमन्ते लेखाया प० । जेतत्तो हेमगवन् लेखाकण्ठो । गोयमा कत्तनायो प० तं । हेगीतम कत्तया कटो तेकहे—निपट् जाव सुक्कलेसा इ एवं क
कम्मजूमिमणुस्साणं मणुस्सीणवि भाणियत्ता । कण्ठ जान्ती शुद्धलेखा इम कम्मजूमि भरतऐरवत्तनो मणुष्या मणुष्यनीत्ती कत्ततो लेखाकटो भरतऐरव
यमणुस्साणं भत कत्तलेखाया प० । भरतऐरवत्तना मणुष्यते हेमगवन् कत्तलोनेत्ता कटो । गोयमा कत्तनायो प० तं । हेगीतम कत्तलेखा कत्तो —
कहेत्त—निपट् जाव सुक्कलेसा एवं भरतऐरवयमणुस्सीणवि भाणियत्ता । कण्ठ जान्ती शुद्धलेखा इम भरतऐरवत्तनो स्तोने पिण जाण्ती । पुनःपदेह
अवरगिदह कम्मजूमिमणुस्साणं कल्लेसाया प० । पुनःपदेह पयिमविदेहना मणुष्यते भेतलीलेखाकटो । गोयमा कत्तनायो प० तं । हेगीतम क

जेज्जा जाव करहलेसाणं सुकलेशं गधं जाणेज्जा । नीललेसेणं मणुस्से करहलेसं गधं जाणेज्जा ? हंता जाणेज्जा । एव जाव नीलमणुस्म सुकलेशं गधं जाणेज्जा । एवं काउलेसेणं छप्पि आलावगा जाणि यवा तेउलेसेगवि पम्हलेसेगवि सुकलेशेगवि । एवं एते छत्तीस आलावगा । करहलेसाणं जंते ! इत्थिया करहलेस्सं गधं जाणेज्जा ? हंता जाणेज्जा । एवं एतेवि छत्तीस आलावगा । करहलेसेणं जंते ! मणुस्से करहलेसाए इत्थियाए करहलेस्सं गधं जाणेज्जा ? हंता गोयमा ! जाणेज्जा एवं एते छत्तीस आ

शुक्कलेश्यं गर्जं जानीयात् । नीललेश्यो मनुष्यः कृष्णलेश्यं गर्जं जानीयात् ? हन्ता जानीयात् । एवं यावन्नीललेश्यो मनुष्यः शुक्कलेश्यं गर्जं जानीयात् । एवं कापोतलेश्यानापि पद्मपलापका जणितव्याः, तेजोलेश्यापि शुक्कलेश्यापि यवमेते षड्विंशत्यालापकाः । कृष्णलेश्याका स्त्री जदन्त । कृष्णलेश्यं गर्जं जानीयात् ? हन्ता गौतम । जानीयात् । यवमेतेपि षड्विंशतिरालापकाः । अकर्मजमिच्छन्नेत्युच्यते जदन्त ।

ने जाणै इमं कापोतलेश्याना कृष्ण आलावा कहिवा । तेज पद्म सुकलसे णविसमं छाव आलावा भाणियव्वा । इमं तेजोलेश्या पद्म शुक्कलेश्याने कृष्ण आलावा कहिवा एव एते छत्तीस आलावानेयव्वा । एम एमवं मित्वा कृष्ण छत्तीस आलावा कहिवा । किरहलेसाणं भंते इत्थिया करहलेसं गधं जाणेज्जा । कृष्णलेश्यानो हेमगवन् स्त्री कृष्णलेश्याना गर्भने जाणे । हंता गोयमा जाणेज्जा एव एतेवि छत्तीस आलावा भाणियव्वा । हागौतम जाणै इमं ३६ आलावा कहिवा । किरहलेसेणं भंते मणुस्से करहलेसाए इत्थिया ते करहलेसा गधं जाणेज्जा । कृष्णलेश्याना हेमगवन् मनुष्य कृष्णलेश्यानो स्त्रापणे कृष्णलेश्याना गर्भने जाणे । हंता गोयमा जाणेज्जा एव एते छत्तीस आलावगा भा० । हागौतम जाणै इज ए पिण ३६ आलावा कहिवा । कम्मभूमिगकरहलेसेणं भंते मणुस्से कम्मभूमिगकरहलेसेयाए इत्थियाए कम्मभूमिगकरहलेसं गधं जाणेज्जा । कम्मभूमिना कृष्णलेश्याने हेमगवन् मनुष्य कम्मभूमिनो कृष्णलेश्यानो स्त्रापणे कम्मभूमिग कृष्णलेश्याना गर्भपणे जाणे । हंता गोयमा जाणेज्जा एवं एते छत्तीस आलावगा भाणि० ।

तजहा—कएहलेसा जाव तेउलेसा । हरिवासरमायवारा अकमजूमियमणुस्साणं मणुस्सीणय पुच्छा गोय
मा ! चत्तारि लेसा पयाहा, तजहा—कएहलेसा जाव तेउलरा । देवकुसउत्तरकुस अकमजूमियमणुस्साणं
मणुस्सीणं एवचेंव, एवचेंव धायइसंठे पुरिमद्धे । एवचेंव पच्छिमद्धेवि । एवं पुस्करवरदीवेति जाणियहं ।
कएहलेसेणं जते ! मणुस्सं कएहलेस्सं गएण जाणज्जा ? इंता गोयमा ! जाणेज्जा जाव कएहलेस्सं गएण जा

मात्तुपीणामपि । अजमजूममनुष्याणा एच्छा, गोयम । चतस्रोत्तराया-प्रज्ञास्तद्वया-कामलद्वया यावत्तजालद्वया । एयमकमजूमनानुपीणा
माप । मयमन्तरद्वीपमनुष्याणामपि । हेतवतीरयवता-कमजूमिननुष्याणा मानुपीणा च कतिलश्या-प्रज्ञाः २ गोयम । चतस्रोत्तराया
प्रज्ञास्तद्वया-कामलद्वया यावत्तजालद्वया । हरिवपंरमजवपा-अजमजूमिननुष्याणा मानुपीणा एच्छा, गोयम । चतस्रोत्तराया-कामलद्वया
यावत्तजालद्वया । देवकुसउत्तरकुसकमजूमिननुष्याणा मानुपीणा गल १ । मयमन्तर पातकोरवठ पुरिमाहुं । मयमन्तर पश्चिमाहुपि । मय पुष्क
एवरद्वीपेपि जणितवया । कामलद्वयामनुष्य लक्षणनेइगमं जानीयात् २ तज गोयम । जानीयात् कामलद्वय गं जानीयात् यावत्कामलद्वय

पतारजाय भाणियत्ता । कामलजालम तजा ४ देवकुस उत्तरकुसना मनु मनुष्याणान पत्तसेमामना मनुष्यन ५ मजाज धातपा राउ पुत्तरावे इअदीज
पुस्करावे १ पण वांइदी । किणलनेण भत मणुसे अगरोसं गणं जाणिये । कामलद्वयाना हेमगवत् मनुष्य कजावेसाजा कर्मेन जाणिवी । इंता गो
यमा जाणेज्जा । इगोतम जाणे । किणलनेमेण मणुस्सं नीलनय गणं जाणज्जा । कामलद्वयाना मणु नीलनयाना कर्मेन जाणे । पता गोयमा
जाणेज्जा पयं जाव किणलनसमणुस्सं सहायं गणं जाणज्जा । जामातन जाणे इम वा पान कामलीसाजा तत्तप पत्तोरिजाजा मणुपी जाणे । नान
नेमण भते मणुसा किणलनं गण जाणेजा । नीलनयाना मणुगवत् मणु कामलद्वयाना २२ न जाणे । पता नीलनय जाणिया । १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

सम्यग्गति परिणामसाम्यात् कायस्थितिपरिणाम उच्यते-तत्रवेदमधिकारिगाथाद्वयं-जीवनवृत्तियक्षा इत्यादि ॥ प्रथमं जीवपदं किमुक्तं ज्ञवति, प्रथमं जीवपदमधिकृत्य कायस्थिति वस्तुतया इति १, ततो गतिपद २, तदनन्तरमिन्द्रियपद ३, ततः कायपद ४, ततो योगपद ५, तदनन्तर वेदपद ६, ततः कषायपद ७, ततो लक्षणपद ८, तदनन्तर सत्यपद ९, तदनन्तर दर्शनपदं १०, ततः सप्तपद ११, ततः उपयोगपदं १२, तदनन्तरमाहारपद १३, ततो जापकपद १४, ततः परीतपद १५, ततः पर्याप्तपद १६, ततः सूक्ष्मपद १७, ततः सज्जितपदं १८, ततो ज्ञवतिपदं १९, तदनन्तरमस्ति कायपद २०, ततश्चरमपद २१, यतेषां द्वाविंशतिनष्टानां पदानां कायस्थिति ज्ञवति ज्ञातव्या ययायं ज्ञवति ज्ञातव्या तथायथोद्देशे निदिश्यते-अथ कायस्थितिरिति कः प्राज्ञाशः, उच्यते-काय इह पर्याप्त गृह्यते काय इव काय इत्युपमानात् सा च द्विधा सामान्य रूपोविशेषरूपश्च, तत्र सामान्यरूपो निर्विशेषणो जीवत्वलक्षणो विशेषरूपो नैरयिकत्वादिलक्षणस्तस्य स्थितिर्वस्तुतया कायस्थितिः, किमुक्तं ज्ञवति सामान्यरूपेण विशेषरूपेणाप्यायैणादिष्टस्य जीवस्य यदवयवच्छेदेन ज्वन सा कायस्थितिः ततः प्रथमतः सामान्यरूपेणाप्यायैणादिष्टस्य वयवच्छेदेन यद्वन तच्च चिन्तयिपुराह-जीवेण जत । इत्यादि ॥ इह जीवनपर्यायविशिष्टो जीव उच्यते, तत्प्रश्नपति-जीवाणामिति वाक्यालङ्कारे

समस्तनाणदसण सजयउवत्तुगञ्जाहारे ॥ १ ॥ आसगपरित्तपज्जत्त सुज्जमसज्जीजवत्थिचरिमेय । एएसितुपदाणं कायठित्तीहोडणायत्ता ॥ २ ॥ जीवेणं जते ! जीवत्ति कालञ्चो केवचिरं होड ? गोयमा ! सज्जुद्धं । जेवत्तुपदाणं

परित्तपयांसूक्ष्मसज्जीजवत्थिचरमञ्च । एतवात्तु पदानां कायस्थितिज्ञवतिज्ञातव्या ॥ २ ॥ जीवां जदन्त । जीव इति कालतः कियञ्चिरम्व वति ? गोतम । सवांहु । नैरयिको जदन्त । नैरयिक इति कालतः कियञ्चिरं जवात ? गोतम । जघन्येन दशवधसहसायुत्कपंतस्तथास्ति

स्यज्ञा ज्ञान दर्शनं सयत उपयोग आहार ॥ १ ॥ भासपरित्तपज्जत्त सुहनेमज्जिमवत्थिचरमेय । एसितुपदाणं कायठित्तीहोडणायत्ता ॥ २ ॥ भाषा प्रत्येक पर्याया सूक्ष्म संज्ञा भवति हि अस्ति काय चरमपद एहना अठारमानां कायस्थितिपदना ए २६ द्वारे प्ररूपंछे - जीवेणं भते जीवतिकालत्रो कयचि

रिणतेपि जनके जनस्य वैविशेषासम्भारः, ययं शेष लेशपापरि वतेपि जावनीयं ॥ इति श्री गलपगिरिविरचितायां प्रज्ञापनाटीकायां समउश
लस्यापद समाप्त ॥ १७ ॥ तदेवमुक्त समदश पद अधुना द्वादशमारच्यत अस्य चायमजिसम्बन्ध इहानन्तरपदे लवयापरिणाम उक्त

लावगा । कम्मनूमियकरहलेसेणं जंते ! मणुस्से करहलस्साए डल्लियाए करहलेसं गप्प जाणेज्जा एवं एतेवि
वत्तीसं झालावगा । अकम्मनूमियकरहलेसेण जंते ! मणुस्से अकम्मनूमियकरहलेसाए डल्लियाए अकम्म
नूमियकरहलेसं गप्प जाणेज्जा ? हता गोयमा ! जाणेज्जा नवरं चउसु लेसासु सोलस झालावगा । एवं
अंतरदीवगावि ॥ लेस्सापदसम्भत्तं ॥ १७ ॥ जीवगइंदियकाए जोएवेएकसायलेसाय ।

मनुष्योऽकम्मनूमिकणलउयायाः स्त्रियः अकम्मनूमिकणलउयायक गजं जानीयात् । हन्त गौतम । जानीयात् नवरं चतुर्षु लवयासु पांशुना
आज्ञापनाः एवमन्तरदीपकालापकाशपि ॥ इति श्रीमदुपाध्यायरासचन्द्रगणि शिष्य नानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे लवयापदं समदशं
समाप्तम् ॥ १७ ॥ जीवगतीन्द्रियजायाः योगोवेदः कवायलेउयाय । सम्भोज्ञानदर्शनं सयतोपयोगग्राह्यम् ॥ १ ॥ जापा

जागौतम जाणे इम पिण २६ आलावा कहवा । अकम्मभूमिग कयहलसेणं भंत मणुस्से अकम्मभूमिग कयहलसाए डल्लियाए अकम्मभूमिग कयहलेसं गप्प
जाणेज्जा । अकम्मभूमिना कृष्णलेशाना हेमगवन् मन्थ अकम्मभूमिना कृष्णलेशाना तेहना श्लोपणे अकम्मभूमिना कृष्णलेशा गभेने जाणे । हता
गोयमा जाणेज्जा नवरं पण चउसुलेसासु सोलस झालावगा भाणियञ्चा एव अंतरदीवगावि लेसापण कइयेसकः । जागौतम जाणे परं णविशेष ति
हां ण ४ लेगानेविधे हवे १६ ते भणी १६ आलावा कहवा इम पूर्व रीतिकरी इअ अन्तरदीपना १६ आलावा पिण कहवा इति सतरसानंयरा
पटनी कइयेउयेसो कछो ॥ १७ ॥ ६ ॥ लेसापण सतरम सम्भत्तं ॥ सतरमोपद समाप्त इयो ॥ १७ ॥ ॥
जीवगतिंदियकाए जाएवेएकसायलेसाय सम्भत्तणाणदंसण संजयवयोगग्राहारे । १ । जीवायो गतिपायो इंदियाया कायायो योगाश्री वेदाया स

जघन्यत उत्कर्षतश्च यथोक्तपरिमाणकायस्थितिः ॥ तिरिस्कजोणिगणं जंते । इत्यादि ॥ तत्र यदा देवो मनुष्यो नैर्यिकोवा तिर्यक्षन्वद्यते तत्र
 चान्तर्मुहूर्तस्थित्वा जूयः स्वगतौ गत्यन्तरेवा सक्रामति तदा लज्यते जघन्यतोन्तर्मुहूर्तप्रमाणा कायस्थिति स्तर्कर्वनोऽनन्तं कालं यावत्तस्य चान
 न्तस्य कालस्य प्ररूपणा द्विविधा तद्यथा-कालतः क्षेत्रतश्च । तत्र कालतोऽनन्ता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्य अनन्ता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यो पारमाण्ड्य
 नन्द्यथ्यनटीकातो वसेयं, तत्र सविस्तरमभिहितत्वात् क्षेत्रतो नन्तालोकाः किमुक्तं जवति अनन्तेषु लोकाकाशेषु प्रतिसमयमेकैकप्रदेशापहारे
 क्रियमाणे यावत्यो नन्ता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यो जवन्ति तावती यावत् तिर्यक् तिर्यक्तेनावतिष्ठते एतदेव कालपरिमाणपुद्गलपरावत्तसङ्घातो निरु

गलपरियट्टा आवलियाए असंख्यज्जाडजागे । तिरिस्कजोणिणीणं जंते ! तिरिस्कजोणिणीति कालञ्च केव
 चिरं होइ ? गोयमा ! जहस्येणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं तिन्ति पलिनवमाइं पुब्बकोडीपुज्जत्तमप्पहिमाइं
 एवं मणुस्सेवि मणुस्सीवि एवंचेव । देवेणं जंते ! देवति कालञ्च केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहेव णेरइए । दे
 वीणं जंते ! देविति कालञ्चो केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहस्येणं दसवाससहस्साइं उक्खोसेणं पणपप्प

नन्ता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्य कालतः, क्षेत्रतो नन्तालोका असङ्ख्याः पुद्गलपरावर्त्तास्ते पुद्गलपरावर्त्ता आवलिकाया असंख्यज्जागः । तिर्यग्यो
 नित्यो जदन्त । तिर्यग्योनित्य इति कालतः कियच्चिरं जवति ? गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतस्तीणि पत्न्योपमानि पूर्वकोटीपृथक्ताज्य

थी असर्पिणीत्री कालथो खेतथो अणतालोका असंख्यज्जागो पुगलपरियट्टा । उत्सर्पिणो अवसर्पिणो इवे ए कालथो क्षेत्रथो अनन्तालोकाकाय
 प्रमाण असख्यात पुद्गल परावर्तके । तेषं पुगलपरियट्टे आवलियाए असखिज्जाभागी । ते पुद्गलपरावर्त आवलीना समयने असंख्यातमेभागे । तिरि
 स्कजोणिण्यं भते तिरिस्कजोणिणीतिका० । तिर्यचयानिने हेमगवन् तिर्यचनीपणे केतलोकाल कायास्थिति इवे । गोयमा जहस्येणं अंतोसु० च० तिरि
 पलिणीवमाइं पुब्बकोडी पुज्जत्त मज्झहिमाइं एव मणुस्सेवि मणुस्सीवि एववा । हेगौतम जघन्य चान्तर्मुहूर्तं उत्कर्षे ३ पत्न्योपम देवकुबनो अपेक्षाये

वर्तस्वरूपं च पंचसंग्रहटीकायां विस्तरतरकेणाभिहितमिति ततोऽवधार्यमिह तु नाभिधीयते ग्रंथगौरवजनयात्, असंख्येयता अपि पुद्गलपराव-
र्ताः कियंत इति विशयसंख्यानिरूपणार्थमाह-तेणमित्यादि । ते पुद्गलपरावर्ता आवलिकाया असंख्येयजागः किमुक्त, जवति आवलिकाया अस-
ख्येयतमे जागे यावत. समया स्तावत्प्रमाणा असंख्येयपुद्गलपरावर्ता इति एतच्चैवं कार्यास्थितिपरिमाणं वनस्पत्यपक्षया द्रष्टव्यं न शेषतियंगपक्ष-
या वनस्पतिव्यतिरेकेण शेषतिरिश्वा सेतावत्कालप्रमाणकायस्थिते रसभवात् ॥ तिरिस्वजोशिणी जते । इत्यादि ॥ इह उत्तरत्रच जघन्यतोन्त-
मुहूतंजावना प्रागुक्ता, अन्तर्मुहूतंजावमानुसारेण स्वयं जावनोया, उत्कर्षत स्त्रीणि पत्योपमानि पूर्वकोटीपृथक्ताभ्यधिकानि, कथमिति चे दुच्य-
ते-इह तियंग्मनुष्याणां सञ्चिपचन्द्रियाणां मुत्कर्षतोप्यष्टौ जवाः कायस्थिति. नरतिरियाणंसत्तठजवा इतिवचनात् । तत्रोत्कर्षस्य चिंत्यमानत्वात्,
अष्टावपि जवा यथासजव मुत्कर्षास्तीतिकाः परिगृह्यन्ते, असंख्येयअसंख्येयवर्षांयुक्तं स्तु मृत्वा नियमती देवलोकैर्नूत्पद्यते न तिर्यङ्कु तत समज

वापूर्वकाट्यायुषो वंदितव्या, अष्टमस्तु सयंतवर्ता देवकुवांदिद्विति त्रीणि पत्योपमानि पूर्वकोटीपृथक्ताभ्यधिकानि जवतिच ॥ मणुस्सति मणु-
स्सीवि इति ॥ एवं तियग्स्त्रीगतेन प्रकारेण मानुष्यापि च वक्तव्या, किमुक्त जवति मनुष्यसूत्रे मानुषीसूत्रे च जघन्यतोन्तर्मुहूतंमुत्कर्षत स्त्रीणि
पत्योपमानि पूर्वकोटीपृथक्ताभ्यधिकानि वक्तव्यानीति, नूत्रपाठ इत्येव-मणुस्सेणं भते । मणुस्सति कालं केवचिर होइ ? गायता । जहरोश
जतोमुहुत उकोसेण तिमि पलिउवमाइं पुवकोडीपुहुतमश्रुदियाइं । मणुस्सीणं जते ! मणुस्सति कालं इत्यादि ॥ देवसूत्रे ॥ अदेव नरइय इ-
ति ॥ यथैव नैरयिक प्रागुक्त स्तयैव देवोपि वक्तव्यो देवस्यापि जघन्यतो दशवर्षसहस्राणि उत्कर्षतः त्रयस्त्रिंशत्सागरापमाणि वक्तव्यानीति
जावः, देवा अपिहि स्वजवात्पुत्या नजुयो कत्तर देवत्वेनोत्पद्यन्ते " लोदेवंदेवसुतवज्जइतिवचनात्, ततो मदेव देवानामपि जवत्यतेः
परिमाणं तदेव कायस्थितरपि, देवीमूत्र उत्पद्यत. पञ्चपञ्चाशत्पत्योपमाणीति, देवद्वीना जवत्यित उत्कर्षतोप्यतावत्प्रमाणात्वात्, एतच्च देवा

नदेव्यपेक्षया द्रष्टव्यमन्यत्र देवीनामेतावत्तास्थिते रसस्तवात् । सिद्धसूने साक्षापर्यवसित इति सिद्धत्वस्य जगासस्तावात् । सिद्धत्वादिष्मावमित् नो
 जा रागादयो नच ते जगवतः सिद्धस्य सम्भवन्ति तन्निमित्तकर्मपरमाख्याज्ञावात् तदभावश्च तेषा निर्मूलकापेक्षयितत्वात् । सम्प्रलोतावतो नैरयि
 कादीन् पर्याप्तपर्याप्तन विशेषणद्वारा चित्तयन्नाह-नैरयस्य जते ॥ नैरयिकां जदन्त । अपर्याप्त इति अपर्याप्तत्वपर्यायविशिष्टो विच्छेदेन कालतः
 कियत काल यावद्भवति ? जगवानाह-गीतमत्यादि ॥ इहापर्याप्तावस्था जघन्यत उत्कर्षत श्रान्तमुद्गुप्तप्रमाणा तत ऊर्ध्वं नैरयिकाशामवश्य

लिप्तवमाह । सिद्धेण जते ! सिद्धि कालतः केवचिरं होइ ? गोयमा ! सादिश्यपज्जवसिए । णेरइएणं जते !
 णेरइयश्चपज्जतएति कालतः केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहणेणवि उक्खोसेणवि झुंतोमुज्जतं, एवं जाव देवी

धिकानि । एवं मनुष्योपि । एवं मानुषापि । देवो जदन्त । देव इति कालतः कियच्चिरं जवति ? गीतम । यथैव नैरयिकः । देवी जदन्त ।
 देवीति कालतः कियच्चिरं जवति ? गीतम । जघन्येन दशावर्षसहस्राद्युत्कर्षतः पञ्चपञ्चाशत्पत्योपमानि । सिद्धो जदन्त । सिद्ध इति कालतः
 कियच्चिरं जवति ? गीतम । साक्षापर्यवसितः । नैरयिको जदन्त । नैरयिकोऽपर्याप्त इति कालतः कियच्चिरं जवति ? गीतम । जघन्येनापि
 उत्कर्षेणाप्यन्तमुद्गुप्तम् । एवं यावदेव्यपर्याप्ता । नैरयिको जदन्त । नैरयिकः पर्याप्तक इति कालतः कियच्चिरं जवति ? गीतम । जघन्येन दश

पूर्वकोटोन प्रथकत्व अधिक स्थितिषुवे इम मनुष्यने पिण इम मनुष्यणेने पिण एततो होज कायस्थिति इमहोज । देवेण भंते देवसि का० । दे-
 ताने हेमगवन् देयतापणे केतलोकास्थिति । गोयमा जहेव णेरइए देवीणं भंते देवीणसि का० । हेगीतम जिमहोज नारकीजं तिमदेवताने हेमगव
 न् देवीने केतलोकास्थिति । गोयमा जहणेण दसवाससहरसाइं च० पणपणं पक्षिओवमाइ । हेगीतम जघन्य १० हजारवर्षं चत्कृष्ट पंचाव
 न पत्योपमनोस्थिति । सिद्धेण भंते सिद्धेसि का० । सिद्धेने हेमगवन् सिद्धपणे केतलोकास्थिति । गोयमा सादोए अपज्जवसिए । हेगीतम
 सिद्धेने चयमयो ते वलीके भागा सादोअपर्यवसित । णेरइएण भंत गपज्जतए गरइय अपज्जतएति का० । नारकीने हेमगवन् अपर्याप्तापणे नारकी

पर्याप्तावस्थाभावात्' ततश्च-जहन्नेणवि अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणवि अंतोमुहुत्तं एवं जाव देवी अपज्जत्तिया इति ॥ एवं नैरयिकोक्तेन प्रकारेण प
 र्याप्ता स्तिरंगादय स्वावहृक्तव्या यावद्देवी अपर्याप्तका पर्याप्तकदेवीसूत्रं यावदित्यर्थः, तत्र तिर्यचोमनुष्याश्च यद्यप्यपर्याप्तका एव सत्या ज्ञूयोज्ञूयो
 ऽपर्याप्तोत्पद्यन्ते तथापि तेषामपर्याप्तावस्थानैरन्तर्यगोत्कर्षतोऽप्यन्तर्मुहुत्तप्रमासैव लज्यते यद्वक्ष्यति-अपज्जत्तएण जते । अपज्जत्तएण कालतुं क्व
 चिर होइ ? गोयमा । जहन्नेण अंतोमुहुत्तं उक्कोसेण अंतोमुहुत्तमिति ॥ दवदेवीसूत्रे-अन्तर्मुहुत्तं जावना नैरयिकवत् । नैरइयपज्जत्तएण जते । इ
 त्यादि ॥ नैरयिकपर्याप्त इति पर्याप्तो नैरयिक इत्येवमविच्छेदेन कालतः कियच्चिरं जवति ? जगवानाह-गीतम । जघन्यतो दशवर्षसहस्राणि अ
 न्तर्मुहुत्तानानि अन्तर्मुहुत्तस्यापर्याप्तावस्थायां गतत्वात्' अतस्त्वोत्कर्षतोऽपि त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि अन्तर्मुहुत्तानानि ॥ तिर्यग्सूत्र जघन्यतोऽन्त

अपज्जत्तिया । णेरइएणं जते ! णेरइयपज्जत्तएण कालतुं केवचिर होइ ? गोयमा ! जहन्नेण दसवासस
 हस्साइं अंतोमुहुत्तूणाइं उक्कोसेण तेत्तोसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तूणाइं । तिरिक्खजोणियपज्जत्तएणं ति

वर्षसहस्राण्यन्तर्मुहुत्तानानि, उत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाण्यन्तर्मुहुत्तानानि । तिर्यग्योनिकः पर्याप्तक स्तिरंग्योनिकपर्याप्तक इति कालतः
 कियच्चिरं जवति ? गीतम । जघन्येनान्तर्मुहुत्तं मुत्कर्षतस्त्रोणि पत्तोपमाण्यन्तर्मुहुत्तानानि । एव तिर्यग्योनिकी पर्याप्ता । मनुष्यो मानुषी

अपर्याप्तापणे केतलोकायस्थितिकञ्चो । गोयमा जहन्नेण उक्कोसेणवि अंतोमुहुत्तं । हेगीतम जघन्य पिण उत्कृष्ट पिण अन्तरमुहुत्तं । एवं जाव देवी
 अपज्जत्तिया । इम जिहाजगे देवी अपर्याप्ता पिण । णेरइएणं भते पज्जत्तिण नरइयपज्जत्तिण का० । नारकोने हेभगवन् पर्याप्ताने पर्याप्तपणे केत
 लो कार्यास्थिति कञ्चो । गोयमा जहन्नेण दसवाससहस्साइं अंतोमुहुत्तूणाइं । हेगीतम जघन्य दसहजारवर्ष अन्तर्मुहुत्तं जणो । उक्कोसेण तेत्तोसं सा
 गरोवमाइं अंतोमुहुत्तूणाइं । उत्कृष्टे सागरोपमे अन्तरमुहुत्तं जणो । तिरिक्खजोणिय पज्जत्तएण भते तिरिक्खजोणिय पज्जत्तएण का० । तिर्यच
 वोनि पर्याप्ताने हेभगवन् तिर्यच्योनियपणे केतलेकाव कार्यास्थिति । गोयमा जहन्नेण अंतोमु० उ० तिरिक्ख पलिधोवमाइं अंतोमुहुत्तूणाइं । हेगीतस

मुद्गूर्तजायना प्राग्वत्, उत्कर्षत रीणि पल्योपमाख्यन्तमुद्गूर्तानि गताद्योत्कृष्टायुषो देवर्गादिजाविन तिरयोधिकृत्य वेदनीय मन्त्रेषां सेताव
रत्नालप्रमाणापर्याप्तावस्थाया मविच्छेदेनाप्राप्यमाश्रित्यात्, यथाप्यन्तमुद्गूर्तस्या पर्याप्तावस्थाया गतात्वात् । एवं तिर्यक्स्त्रीमन्त्र्यमानुषीसूत्रेणाप जा
वनीयः तथा देवदेवीसूने यास्तु जयन्त्यत उत्कर्षतश्च कायस्थितिपरिमाणप्रागुक्त मेजापर्याप्तावस्थाभाविना मन्त्रार्थोद्भूतं धीनं परिभातनीय, गत
गतिद्वार उदानीमिन्द्रियद्वारमाजधित्सुराद्य-सद्दिशाम् जत । इत्यादि ॥ सप्त इन्द्रिय यस्य यत्त यः सद्योन्द्रियः । इन्द्रिय च द्विधा लब्धोन्द्रिय द्रव्य

रिक्कजोगियपज्जत्तएत्ति कालत्तं केवचिरं होड ? गोयमा ! जह्खेणं अतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं लिखि पठि
त्तवमाहं अतोमुज्जत्तूणाहं । एवं तिरिक्कजोगिणी पज्जत्तियावि । मणूस्से मणुस्सीवि एवचेव । देवपज्जत्तए
जहा णेरडयपज्जत्तए । देवीपज्जत्तियाणं जंते ! देवीपज्जत्तएत्ति कालत्तं केवचिरं होड ? गोयमा ! जह्खेणं
दसवारसहस्साहं अतोमुज्जत्तूणाहं उक्खोसेणं पणपणं पलित्तवमाहं अतोमुज्जत्तूणाहं । सद्दिशं जंते ! सद्दि

तेवं चैव । दवः पर्याप्तको यथा नैरयिक, पर्याप्तकः । देवी पर्याप्ता जदन्त । देवीपर्याप्तेति कालतः कियच्चिरं जयति ? गोतम । जयन्त्ये
न दशवर्षसहस्राण्यन्तमुद्गूर्तानि उत्कर्षतः पञ्चपञ्चाशत्पल्योपमाख्यन्तमुद्गूर्तानि । सेन्द्रियो जदन्त । सेन्द्रिय इति कालतः कियच्चिरं

जयन्त्य अन्तर्मुद्गूर्तं चरकृष्टं २ पल्योपमसङ्गतं जगता । एवं तिरिक्कजोगिणी पञ्चाशत्याण्यि मणुस्सा मणुस्सोवि एवचैव । दम तिर्यक्स्त्रीमन्त्र्यमानुषीसूत्रेणापि
काव्यो मनुष्य मन्त्र्ययो दमर्गो न । देव पज्जत्तए जहा णेरडयपज्जत्तए । देवपर्याप्ता जिम नारकीपर्याप्ता तिम । देवीपज्जत्तियाणं अते देवीपज्जत्ति
पति जा० । देवीपर्याप्तोने हेमगवन् देवीपणे जेतमीस्थिति । गोयमा जय० दसवासहससाहं अतोमुज्जत्तूणाहं । हेमोतम जयन्त्य दसहजारवर्षं यत्त
मुद्गूर्तं जगता । उक्खोसेणं पणपणं पलित्तवमाहं अतोमुज्जत्तूणाहं । चरकृष्टं ५४ पल्योपम अन्तर्मुद्गूर्तं जगता इति इन्द्रियद्वार कर्षणे—सद्दिशं जंते
सद्दिशं जंते जा० । सेन्द्रिय ते हेमगवन् सन्द्रियपणं जेतता इन्द्रियसाहत इन्द्रिय काव्यस्थिति । गोयमा सद्दिशं इति प० त० । हेमोतम इन्द्रिय स

न्द्रियं च, तत्रैव लब्धीन्द्रियमवरोधं तद्विग्रहगतावप्यस्ति इन्द्रियपर्याप्तस्यापि च ततो निर्वप्यन्मूलमुपपद्यते अन्यथा तदप्युपानमेव स्यात्, निर्वप्यन्मूलमेवाह-गोयमेत्यादि ॥ इह यः सवारी स निपमास्तेन्द्रियं संतारद्यानादिरित्यनादिर्बेन्द्रियं स्वयंपि यः कश्चि रकटापिदपि न स्तस्यति सा ऽनाद्यपर्यवसितः सेन्द्रियत्वपर्यायस्य कदाचिदप्यवच्छेदात्, यस्तु सेतस्यति सोऽनार्द्रपर्यवसितो सुत्यवस्थाया सेन्द्रियत्वपर्यायस्याभावात्, एकेन्द्रियमूत्रे-यदुक्त उक्तीमाणा अणत कालमिति तमेवाचन्त कालं सविज्ञं निरूपयति ॥ वणस्सडकालो इति ॥ यावान् वनस्पतिकालं अग्रे वक्ष्यति तावत् कालं यावदित्यर्थः, वनस्पतिकायस्यैकेन्द्रियपदे तस्यापि परिग्रहात्, सच वनस्पतिकाल एव प्रमाणाः-अणतालं चक्षुषिणी श्रोत्रोऽपिणीलं कालं खेतलं अणता लोना असखेज्जा पोगलपरियट्ठा तेषां पोगलपरियट्ठा आवलिपाए असखज्जडनागो इति ॥ द्वीन्द्रियपक्षे

दिष्टि कालं केवंचिरं होइ ? सडंदिष्टि दुविहे पं० तं०-अणताडए अपज्जावसिए अणताडए सपज्जावसिए एगिंदिएणं जंते ! एगिंदिएष्टि कालं केवंचिरं होइ ? गोयमा ! जहस्येणं अंतोमुज्जत्तं उक्कीसेणं अणतं कालं वणस्सडकालो । वेइंदिएणं जंते ! वेइंदिएष्टि कालं केवंचिरं होइ ? गोयमा ! जहस्येणं अंतोमुज्जत्तं

जवति ? सेन्द्रियो द्विविधः प्रज्ञमस्तद्यथा-अनादिकोऽप्यवसितोऽनार्द्रकः सपर्यवसितः । एकेन्द्रियो जदन्त । एकेन्द्रिय इति कालतः कियंचिरं जवति ? गौतम ! जघन्यनान्तमुहुत्तमुत्कर्षतो नन्त कालं वनस्पतिकालः । द्वीन्द्रियो जदन्त । द्वीन्द्रिय इति कालतः कियंचिरं जवति ?

इतिना वेभेइ कथा तेकहकै-अणदीएवा अपज्जावसिए अणदीएवा सपज्जावसिए । मोचनेयी जावो तेइने अभव्य तेइने ष वेभागा अनादि अपर्यवसित भव्यने ष वेभागा अनादि सपर्यवसित । एगिंदिएणं भते एगिंदियत्ति का० । एकेन्द्रिय हेमगवन् एकेन्द्रियपणे केतलोस्थिति । गोयमा जहस्येणं अंतोमुज्जत्तं च० अणतकालं वणस्सडकालो । हेगौतम जघन्ये अन्तमुहुत्तं उत्कर्ष अनन्तकाल वनस्पती जाता । वेइंदिएणं भंते वेइंदिएष्टि का० । वेइंदियने हेमगवन् वेइंदियपणे केतलो कायस्थिति । गोयमा जहस्येणं अंतोमु० च० सखेज्जकासं एव तेइंदिए चौरिंदिएवि भा० । हेगौतम जघन्ये अन्तमुहुत्तं

संख्येज्ज कालन्ति ॥ संख्येयानि वर्षसहस्राणीत्यर्थः, विगलेदिगागणवाससहस्रं संख्येज्जा इतिवचनात्, एवं त्रीन्द्रियवतुरिन्द्रिययोरपि सूत्रे वक्तव्ये, तत्रापि जघन्यतोन्तर्मुहूर्तं मुत्कषतः सख्येयकालमिति वक्तव्यापितजावः, सख्येयश्च कालः सख्येयानि वर्षसहस्राणि प्रत्येतथ्यानि, पञ्चन्द्रियसूत्रे-उत्कर्षतः सातिरेकं सागरोपमसहस्रं तच्च नैरयिकतियक्ष्पचन्द्रियमनुष्यदेवजवज्रमणेन द्रष्टव्यं अधिकंतु न जवति यतावत एव कालस्य केवलवेदसीपलव्यत्वात्, अनिन्द्रियो दध्यजायेन्द्रियविकलः सच सिद्धश्च सिद्धश्च साद्यसपर्यवसित स्ततउक्तं-साद्य अपज्जवसिए इति, सइदिय अपज्जतएण मित्यादि ॥ इहाऽपर्याप्ता लब्धापेक्षया करणापेक्षया च द्रष्टव्या, उजयथापि तत्पर्याप्तस्य जघन्यत उत्कर्षतोवान्तर्मुहूर्तप्रमाणात्वात् एवं तावहाच यावत्पञ्चेन्द्रियापर्याप्तकः, पंचेन्द्रियापर्याप्तकसूत्रं तच्च सुगमत्वात् स्वयं परिज्ञावनीयं अनिन्द्रियो न नवक्तव्यः तस्य पर्याप्तापर्याप्त

उक्तीसेणं संखिज्जकालं, एवं तेइंदियवउरिदिएवि । पचिदिएणं जंते ! पचिंदिएत्ति कालं केवचिर होड ? गोयमा ! जहन्तेणं अंतोमुज्जतं उक्तीसेणं सागरोवमसहस्रं सातिरेग । अणिंदिएणं पुच्छा, गोयमा ! सा दिए अपज्जवसिए सइंदिय अपज्जतएणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्तेणवि उक्तीसेणवि अंतोमुज्जत । एवं

गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः संख्येय काल एव त्रीन्द्रियवतुरिन्द्रियोपि । पञ्चन्द्रियो जदन्त । पञ्चेन्द्रिय इति कालतः कियच्चिरं न वति ० गीतम । जघन्यनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः सागरोपमसहस्रं सातिरेकं । अनिन्द्रियपृच्छा, गीतम । सादिकीऽपर्यवसित । सइन्द्रियपर्या

वत्कृष्ट सख्यातीकाल इमं त्रैन्द्रिय चौरिन्द्रिय पिण जाणिव्वा । पचेदिएण भते पचेदिएत्ति, का० । पचेन्द्रियने हेमगवन् पचेन्द्रियण्णे केतली कायास्थिति, गोयमा जइण्णेण अंतोमुहूर्तं उ० सागरोपमसहस्रसाहस्रं । हेगीतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कर्ष सागरोपम सहस्रमाधिक । अणिटण्णं भते पुच्छा । पनेट्रोने हेमगवन् प्रश्न उत्तर । गोयमा साटीएमपज्जवसिए सइंदिय । हेगीतम साटिसपर्यवसित चय नथी जइने सेदिय । अपज्जतएणं भते पुच्छा । अपर्याप्तान हेमगवन् केतली कायास्थिति प्रश्न उत्तर । गोयमा जइण्णवि उक्तीसेणवि अंतोमु० एवं जाव पचेदिय अपज्जतएवि । हेगीतम जघन्ये

विशेषेण रहितत्वात् ॥ सइन्द्रियपञ्चसङ्गं ज्ञते । इत्यादि ॥ इह पर्याप्तो लब्ध्यापेक्षया वेदितव्यः सहि विग्रहगतावपि सम्भति करणपर्याप्तस्यापि तत उत्कर्षतः सातिरेक सागरोपमशतपृथक्त्वमिति यान्निर्वचन तदुपपद्यते अन्यथा करणपर्याप्तत्वस्योत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूर्ताना त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमप्रमाणतया लक्ष्यमानत्वात् यथोक्तं निर्वचन नोपपद्यते, एवमुत्तरसूत्रपि पर्याप्तत्वं लब्ध्यापेक्षया द्रष्टव्य, एकैन्द्रियपर्याप्तसूत्रे-संख्येयानि वर्षसहस्राणीति एकैन्द्रियस्य हि पृथिवीकायस्योत्कर्षतो द्वाविंशतिवर्षसहस्राणि जवास्थितिर्म्कायस्य सप्तवर्षसहस्राणि वातकायस्य त्रीणिवर्षसहस्राणि ततो निरन्तरं कतिपयपर्याप्तजवसङ्कलनया सङ्ख्येयानि वर्षसहस्राणि घटन्ते इति' द्वीन्द्रियस्य पर्याप्तसूत्रे-सङ्ख्येयानि वर्षाणि द्वीन्द्रियाह्युत्कर्षतो

जाव पंचिन्द्रिय अपञ्चतएवि । सइन्द्रियपञ्चतएणं ज्ञते ! सइन्द्रियपञ्चतएणि कालतु केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहन्तेणं अतोमुज्जत्त उक्कोसं सागरोवमसयपुज्जत्तं सातिरेगं । एगिन्द्रियपञ्चतएणं ज्ञते ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्तेणं अतोमुज्जत्त उक्कोसेणं संखेज्जाइ वाससहस्साइ । वेइन्द्रियपञ्चतएणं पुच्छा, गोयमा !

एकपृच्छा, गौतम । जघन्येनाप्युत्कर्षताप्यन्तर्मुहूर्तम् । एव यावत्पञ्चेन्द्रियापर्याप्तकोपि । सेन्द्रियपर्याप्तको जदन्त । सेन्द्रियपर्याप्तक इति कालतः किर्याच्चरं जवति ? गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः सागरोपमशतपृथक्त्वं सातिरेकम् । एकैन्द्रियपर्याप्तकपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः संख्येयानि वर्षसहस्राणि । द्वीन्द्रियपर्याप्तकपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः सङ्ख्येयानि वर्षाणि । त्रीन्द्रियपर्याप्त

पिण उत्कृष्टे पिण अन्तर्मुहूर्तं इमं जालगे पचद्विय अपर्याप्तान । सइन्द्रियपञ्चतएणं भते सइन्द्रिय पञ्चतएणं का० । सइन्द्रिय पर्याप्ताने हेमगवन् सइन्द्रिय पर्याप्तापणे केतलोकाल कायस्थिति कही । गोयमा जह० अतो० उ० सागरोवम सयपुज्जत्तं सातिरेगं । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्ट सागरोपम शतपृथक्त्व काइज अधिक । एगिन्द्रिय पञ्चतएणं पृच्छा । एकैन्द्रिय पर्याप्ताने केतलोकाल कायस्थिति कही । गोयमा जह० अतो० उ० मंडिज्जाइ वाससहस्साइ । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्ट सख्याता वर्षसहस्र । वेइन्द्रियपञ्चतएणं पुच्छा । वेइन्द्रिय पर्याप्ताने केतलो प्रत्य

नवस्थितिपरिमाणं द्वादशसवत्सराणि नव सर्वेष्वपि ज्ञेयवृत्तस्थितिसम्भवः सतः कतिपयनिरन्तरपर्याप्तजवसङ्कलनापि संख्येयानि वर्षाण्येव
 लभ्यन्ते नतु यथेज्ञातानि वर्षसहस्राणिवा, त्रीन्द्रियपर्याप्तसूत्रे-संख्येयानि रात्रिर्दिवानि तेषां च नवस्थिति रक्तर्षतोप्येकोनपञ्चाशद्दिनमानतया
 कतिपयनिरन्तरपर्याप्तजवसङ्कलनायामपि संख्येयानां रात्रिर्दिवानामेव लज्यमानत्वात्, यत्तुरिन्द्रियसूत्रे-संख्येया मासा स्तेषां नवस्थिते रक्तर्ष
 तः परमासप्रमाणातया कतिपयनिरन्तरपर्याप्तकालसङ्कलनायामपि संख्येयानां मासानां प्राप्यमाणात्वात्, पञ्चेन्द्रियसूत्रं सुगमं, इदानीं कायद्वारम
 निधित्सुराह-सकादृशं ज्ञते । इत्यादि ॥ सह कायो यस्य येनवा सकायः २ एव सकायिकं " आपत्वात् स्वार्थे इक प्रत्ययः, कायः शरीरं तच्ची

जहन्नेणं अंतोमुज्जतं उक्कोसेणं संखिज्जाइं वासाइं । तेइंदियपज्जत्तएणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतो
 मुज्जतं उक्कोसेणं संखेज्जाइं राइंदियाइं । चउरिंदियपज्जत्तएणं ज्ञते ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमु
 ज्जतं उक्कोसेणं संखिज्जा मासा । पंचिंदियपज्जत्तएणं ज्ञते ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जतं उक्को

सकपुच्छा, गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूतमुत्कर्षतः संख्येयानि रात्रिर्दिवानि । यत्तुरिन्द्रियपर्याप्तकपुच्छा, गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूतमुत्कर्षत सं
 ख्येया मासाः । पञ्चेन्द्रियपर्याप्तकपुच्छा, गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूतमुत्कर्षतः सागरीपमज्ञापयकम् । सकायिको जदन्त । सकायिक इति

गोयमा जहन्नेणं अंतो० उ० संखिज्जाइं वासा । हेगीतम जघन्ये अन्तर्मुहूतं चरकष्टे संख्यातावर्ष । तेइंदिय पज्जत्तएणं भंते पुच्छा । तेन्द्रिय पर्याप्तानि
 हेभगवन् केतली स्थितिकही प्रथ । गोयमा जह० अंतो० उ० संखेज्जाइं राइंदियाइं । हेगीतम जघन्ये अन्तर्मुहूतं चरकष्ट संख्याता रातदिन कक्षा ।
 चउरिंदिय पज्जत्तएण पुच्छा । चौरिंदियने पर्याप्तापणे हेभगवन् केतली कालस्थितिं प्रथ । गोयमा जहन्नेणं अंतो० उ० संखिज्जा मासा । हेगीतम जघ
 न्ये अन्तर्मुहूतं चरकष्ट संख्यातामास । पंचेन्द्रिय पज्जत्तएणं भंते पुच्छा । पंचेन्द्रिय पर्याप्तानि हेभगवन् प्रथ । गोयमा जह० अंतो० उ० सागरीवमसय
 पुहुतं । हेगीतम जघन्ये अन्तर्मुहूतं चरकष्ट सागरीपम ज्ञापयकम् । सकादृशं भंते सकादृशति का० । सकादृशे हेभगवन् सकायपणे केतलीस्थि

दारिकवैक्रियाहारकतैजसकर्मणजेदा त्यज्जपा , तत्रेह कामेणं तैजसं वा द्रष्टव्यं तस्यैवासंसारजावात् । अन्यथा विग्रहगती वर्तमानस्य शरीर
पर्याप्तस्य च शेषशरीरासम्भवादकाधिकत्वं स्यात्' तथाच सति निर्वचनसूत्रमाह-सकाए दुविहे पन्नत्ते इत्यादि ॥ तत्र यः ससारपारगामी न प्र
विध्यति सोऽनाद्यपर्यवसितः कदाचिदपि तस्य कायस्य व्यच्छेदाऽसंभवात् । यस्तु मोक्षमधिगता सोनादिसपर्यवसितस्तस्य मुक्त्यवस्थासम्भवे स
र्वात्मना शरीरपरित्यागात्, पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिसूत्राणि सुगमानि अन्यत्रापि तदर्थस्य प्रतीतत्वात्-तथाचोक्तं-असखोसप्पिणिसप्पिणीउ
एगिदियाणचउएहं ताचंवनं छणंतवणस्सईए बोधवा ॥ ननु यदि वनस्पतिकालप्रमाणं असंख्येयाः पुद्गलपरावर्त्ताः ततो यद्वीयते सिद्धान्ते मरुदेवा
जीवो यावज्जीवजाव वनस्पतिरासीदिति तत्कथं स्यात् ? कथंवा वनस्पतीनामनादित्वं प्रतिनियतकालप्रमाणतया वनस्पतिजावस्थानादित्ववि
रोधात् तथाह्यसंख्येयाः पुद्गलपरावर्त्ता स्तषामवस्थानमानं तत एतावति काले तिक्रान्ते नियमा त्सर्वेपि कायपरावर्त्ते कुर्वन्ति यथास्वस्थितिका

लाते सुरादयः' उक्तञ्च-जइपुग्गलपरियहा संखाईयावणस्सईकालो । तणतवणस्सईण मणाइयत्तमतएवहेतूजं ॥ १ ॥ जमसंखेज्जापुग्गल परियहा
तत्थवत्याण । कालेणवइएणं तम्हाकुपुंतिकायपल्लह ॥ २ ॥ सद्धेविवणस्सईणो ठियकालते जइसुराई । किंवैयं यद्धनस्पतीनां निर्लेपनमागमे प्रति
षिद्ध तदपीदानी प्रसक्तं कथमिति चे दुष्यते-इह प्रतिसमयं संख्येया वनस्पतिज्यो जीवा उद्भूतंते वनस्पतीनां च कायस्थितिपरिमाणमसंख्येया
पुद्गलपरावर्त्ताः ततो यावतो संख्येयेषु पुद्गलपरावर्त्तेषु समया स्तै रज्यस्ता एकसमयोद्भूताजीवा यावतो जवति तावत्परिमाणमागतं नवस्पती
नां, ततः प्रतिनियतपरिमाणसिद्ध निर्लेपन प्रतिनियतपरिमाणत्वादेव गच्छत्कालेन सिद्धिरपि सर्वेषा ज्ञेय्यामां प्रसक्ता तत्प्रसक्तौच मोक्षपथव्य
वच्छेदोपि प्रसक्तः सर्वजन्मसिद्धिगमनानन्तर मन्यस्य सिद्धिगमनायोगात्, आहव-कायठिईकालेण तेसिमसखेज्जयावहारेणी । निणोयणमावत सि
द्धीविषयवज्जवाण ॥ १ ॥ पइसमयंसंखेज्जा जेणुवहतितोतदवत्या । कायठिईएसमया वणस्सईणहोइपरिमाण ॥ २ ॥ नथैतदस्ति वनस्पतीनामना

दित्यनिलेपनप्रतिषेधस्य सर्वत्रागिहे मीक्षपथव्यवच्छेदस्य तत्र २ प्रवेशे सिद्धाते जिघानात्, उच्यते-इह द्विविधा जीवाः सांख्यव्यवहारिका असा
व्यवहारिकाश्च तत्र ये निगोदावस्थात उद्धृत्य पृथिवीकायिकादिजदेषु वर्तन्ते ते लोकेषु दृष्टिपथमागताः सन्तः पृथिवीकायिकादि व्यवहारमनु
पतन्तीति व्यवहारिका उच्यन्ते, ते च यद्यपि जूयोपि निगोदावस्थामुपयान्ति तथापि ते सांख्यव्यवहारिका एव सांख्यव्यवहारे पतितत्वात्, ये पुनर
नादिकालादारभ्य निगोदावस्थामुपगता एवावतिष्ठन्ति ते व्यवहारपथातीतत्वात् सांख्यव्यवहारिकाः कथमतदवसीयते, द्विविधा जीवाः सांख्यव्यव
हारिका असांख्यव्यवहारिकाश्चेति' उच्यते-युक्तिवशात्, इह प्रत्युत्पन्नवनस्पतीनामपि निलेपनभागमे प्रपिहम् किपुन सकलवनस्पतीना तथाज्ज्या
नामपि यद्य यद्ये सांख्यव्यवहारिकराशिनिपतिता अत्यन्तवनस्पतयो नस्युः ततः कथमुपपद्यते तस्मादवसीयते-अस्यसांख्यव्यवहारिकराशिरपि यद्गता
नामनादिता किञ्च इयमपि गाथा-गुरुपदेशा दागता-समयस्यतिश्रान्ता जीवा जेह्नपत्तोतसाङ्परिणामो ॥ तेविश्रान्ताणता निगोयवाचप्र
शुवसति ॥ १ ॥ तत इतोप्यसांख्यव्यवहारिकराशि सिद्ध उक्तस्य-पञ्चप्यन्नवणस्सङ्गं निक्षेपणनज्जाणजुतहोइ । तजइअन्नतवणस्सङ्गंनत्थि एवंगणादि
वणस्सङ्गं अत्थितगत्यजुसिद्ध जणइयमाविगाहा गुरुवणसागयासमयं अत्थिअंश्रान्ता जीवा इत्यादि ॥ तत्रेइ सून सांख्यव्यवहारिकानाधिकृत्यावसेय
नचासांख्यव्यवहारिकाद्विशेषविषयत्वात् सूत्रस्य, नचैतत् स्वमनीषिकाविजृजित यत् आहु जिंनजद्गणि जमाअमणपून्यपादा'-तत्तुकायठिइकालोइ

सेणं सागरोवमसयपुहत्तं । सकाइएणं जंते ! सकाइएहि कालं केवचिरं होइ ? गोयमा ! सकाइए दुविहे
पणत्ते, तजहा-अणादिए अपज्जवसिए अणादिए सपज्जवसिए । पुढविकाइएणं पुच्छा, गोयमा ! जह

कालं कियच्चिरं जवति ? गौतम ! सकायिको द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अनादिकोऽपर्यवसितोऽनादिकः सपर्यवसितः । पृथिवीकायिकपु

ति । गोयमा सकाइए दुविहे प० तं० । हेगौतम सकाइयाना दीयमइ कद्या तेकहेहे-अणादीएवा अपज्जवसिए अणादीएवा सपज्जवसिए । अनादि
पर्यवसित अभव्य अनादि सपर्यवसित भव्यने । पुढोकाइएणं पुच्छा । पृथिवीकायिको अत्र । गोयमा जहणेणं यंती० उ० असाखिज्जंकास । हेगौत

योविसेसंपदुश्चकिरजीवो । नाशाडवस्सइयो जेसंववहारव।हिरिया ॥ १ ॥ अत्रापि शब्दा त्वेवैरपि जीवैः श्रुतमनन्तशः स्पृष्टमित्यादि यदस्यामेव

न्नेण अतामुज्जत्तं उक्कोसेण असंखिज्जं कालं असंखेज्जानं उसप्पिणी उस्सप्पिणीनं कालं, खित्तं असं
खेज्जा लोका । एवं आउतेउवाउकाइयावि । वणस्सइकाइयाणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेण अंतोमुज्जत्तं
उक्कोसेण अणत्तं कालं अणत्तानं उसप्पिणी उस्सप्पिणीकालं । खित्तं अणत्ता लोका असंखिज्जा पोग्ग
लपरियट्ठा तेण पोग्गलपरियट्ठा आवलियाए असंखेज्जइजागो । तसकाइएणं जंतं ! तसकाइएति पुच्छा,
गोयमा ! जहस्सेण अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेण दो सागरोवमसहस्साइं सखेज्जवासमप्पहियाइं । अकाइएणं

च्छा, गौतम । जघन्येनान्तमुद्धत्तमुत्कर्षतोऽसख्येयं कालम् । असख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः कालतः । क्षेत्रतोऽसंख्येया लोकाः । एवमपि
जोवायुकायिका अपि । वनस्पतिकायिकानां पृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तमुद्धत्तमुत्कर्षतोऽनन्तं कालं, अनन्ता उत्सर्पिण्यः कालतः, क्षेत्र
तोऽनन्ता लोका असख्येयाः पुद्गलपरावर्त्तस्ते पुद्गलपरावर्त्ता आवलिकाया असख्येयजागः । त्रसकायिको जदन्त । त्रसकायिक इति पृच्छा ।

म जघन्ये अन्तमुद्धत्तं उत्कृष्टं असंख्याताकालं । असंखिज्जाअं उसप्पिणा असप्पिणीअं कालअं खित्तअं असंखिज्जेलोए एवं आज्ज तेउ वाजकाइ
यावि । असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणी कालथो क्षेत्रथो असंख्याता लोकाकाश प्रमाणं असंजां वायुकायनो । वणस्सइकाइयाणं पृच्छा । वनस्पतौ
कायनो प्रश्नः । गोयमा जहस्सेणं अतो० उ० अणत्तं कालं अणत्तोअं उसप्पिणीअं सप्पिणीअं कालअं खित्तअं अणत्तालोका । हेगौतम जघन्ये अन्त
मुद्धत्तं उत्कृष्टं अनन्तकायाया उत्सर्पिणी अनन्तकालं अनन्तोत्सर्पिणी अवसर्पिणी कालथो क्षेत्रथो अनन्तलोकाकाश प्रमाणं । असंखिज्जा पोग्ग
लपरियट्ठा । असंख्यात पुद्गलपरावर्त्तं । तेण पोग्गलपरियट्ठा आवलियाए असंखिज्जइजागे । ते पुद्गलपरावर्त्तं आवलाना असंख्यातभागना समवप्रमा
णं । तसकाइयाणं भते तसकाइएति का० । त्रसकाइयाने हेनगवन् त्रसकायपर्यं कंतलौखितं । गोयमा जह० अंतो० उ० दोसागरोवमसहस्साइं सं

प्रज्ञापनायां वक्ष्यते प्राशस्त्यं तत्परिग्रहं ततो न कश्चिद्दोषः; प्रसकायसूत्रं सुप्रतीतं, एतानेव सकायिकादीन् पर्याप्तापर्याप्तविशेषणविशिष्टान् चिन्तयन्नाह-सकाइयप्रपञ्चतएण जंते । इत्यादि ॥ सुगम, नवरं तेजस्कायसूत्रे उत्कर्षतः सख्येयानि रात्रिदिवानीति ॥ तेजस्कायस्य हि जव

जंते ! पुच्छा, गोयमा ! अकाइए सादिए अपज्जवसिए । सकाइयअपज्जतएण पुच्छा, गोयमा ! जहखेणवि उक्कोरोणवि अंतोमुज्जत्तं । एवं जाव तसकाइयअपज्जतए । सकाइयपज्जतए पुच्छा, गोयमा ! जहखेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सागरोवमसयपुहत्तं सातिरेगं । पुढविकाइयपज्जतए पुच्छा, गोयमा ! जहखेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सखेज्जाइं वाससहस्साइं । एवं आऊवि तेउकाइयपज्जतए पुच्छा, गोय

गीतम ? जघन्येनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षतो द्वे सागरोपमसहस्रे सख्ययवषांन्यधिके । अकायिको जदन्त । पुच्छा, गीतम । अकायिकः सादिकाऽप यंवसितः । सजायिकापर्याप्तकपुच्छा, गीतम । जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूत्तम् । एव यावन्नसकायिकापर्याप्तकः । सकायिकपर्याप्तकपुच्छा, गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षतः सागरोपमशतपृथक् सातिरेक । पृथिवीकायिकपर्याप्तकपुच्छा, गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षत सं

खज्जवासमभइयाइं अकाइएणं पुच्छा । हेगीतम जवन्य अत्तर्मुहूत्तं कालं उत्कर्ष दाय सागरोपम सहस्रं वसो संख्यातावत् अधिक अकाइयो म य । गोयमा अकाइएणं सादिएअपज्जवसिए सकाइयअपज्जतएण पुच्छा । हेगीतम सादिअपर्यवसितनो स्थितिके जहो जेहने जयनयो सकाइं अप र्याप्तानो केतलोस्थिति मय । गोयमा जहखेणवि उक्कोसेणवि अंतो एवं जाव तसकाइय अपज्जतएवि सकाइय पज्जतएणं पुच्छा । हेगीतम जघन्ये पि ण उत्कर्षे पि अत्तर्मुहूत्तं इम जालगे असकाइया अपर्याप्ताने सकाइया पर्याप्ताने केतलोस्थिति तंहगो मय । गोयमा जहखेण अतो० उ० सागरो वमसयपुहत्तं सातिरेगं पुढविकाइय पज्जतएण पुच्छा । हेगीतम जघन्य पिण अत्तर्मुहूत्तं उत्कर्ष सागरोपम शतपृथक्त्व साविवा पृथिवीकाय पर्या प्ताने केतलो कायस्थिति तिणरो मय । गोयमा ज१० मं१० उ० सखेज्जाइं वाससहस्साइं एवं आऊ तेउ वाज पज्जतएणं भापियथा । हेगीतम

इति सूक्ष्मत्वपर्यायविशिष्टः शब्दव्यवच्छेदेन कालतः कियद्विरं जवति ? जगवानाह-गीतम । जहन्नेनामित्यादि ॥ एतदपि सूत्र सांख्यव्याहारिकजीव
वपयमवसातव्यमनाथाउत्कर्षतो ऽसख्येयकालमिति यद्विचंचलमुक्त ततोपपद्यते सूक्ष्मनिगोदजीवानामसांख्यव्याहारिकराशिनिर्पतिताना मनादि
तायाः प्रागुपपादितत्वात् ॥ एतत्तु असख्येया लोका इति ॥ असख्येयेषु लोकाकाशेषु प्रतिसमयमेकैकप्रदशापहारे यावत् एतत्सर्पिण्यवसर्पिण्यो
जयति तावत्प्रमाणा असख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिण्य इत्यर्थः, सूक्ष्मवत्स्वपतिकार्यसूत्रमपि प्रागुक्तयुक्तिवशात् सांख्यव्याहारिकजीवविषया व्याख्येयं,

उक्तीसेणं सागरोवमसयपुहतं सातिरेगं । सुज्जमेणं जंते ! सुज्जमत्ति कालत्तं केवचिरं होड ? गोयमा !
जहन्नेणं झंतोमुज्जतं उक्तीसेणं झसंखेजां कालं झसंखेजात्तु उत्सर्पिणि २ त कालत्तं, खेतत्तं झसंखेजा
लोका । सुज्जमपुढविकाडए सुज्जमञ्चाउकाडए सुज्जमतेउकाडए सुज्जमवाउकाडए सुज्जमवणस्सडकाडए सुज्ज

तिरेकम् । सूक्ष्मकार्यिको जदन्त । सूक्ष्म इति कालतः कियद्विरं जवति ? गीतम । जहन्नेनान्तमुत्कर्षतो सख्येय कालमसख्येया उत्सर्पि
ण्यवसर्पिण्य कालतः, जेवतो ऽसख्येया लोकाः । सूक्ष्मपृथिवीकार्यिकः सूक्ष्माप्यकार्यिकः सूक्ष्मतेजस्कार्यिकः सूक्ष्मवायुकार्यिकः सूक्ष्मवनस्पति
कार्यिकः सूक्ष्मनिगोदजीवो जहन्नेनान्तमुत्कर्षतो ऽसख्येय कालं । असख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः कालतः, जेवतो ऽसख्येया लोकाः ।

पिणी कालयो जेवथी असंख्यातलोकाकाश प्रमाण । सूक्ष्मपट्टीकार्यिकः सूक्ष्म भा० ते० वा० वण० सूक्ष्मनिगोदेवि । सूक्ष्मपृथिवीने सूक्ष्म अपने ते
जने वाजने वनस्पतीने निगाटने पिण । जहन्नेणं जंते० उक्ती० असंखिजाकालं असंखिजायां उत्सर्पिण्योसर्पिण्यो कालयो खेतथी असं
खिजालोका । जहन्नेणं जहन्नेणं उक्ती० असंखिजाकालं असंखिजायां उत्सर्पिण्योसर्पिण्यो कालयो खेतथी असंखिजातलोकाकाशप्रमाण ।
सूक्ष्मभां भां अपकातए पच्छा । सूक्ष्म जेवगवन् अपर्याप्तानी प्रश्न । गोयमा जह० उ० प्रतोमुज्जतं सूक्ष्मपट्टीकार्यिकः अपकातएणं सूक्ष्म भा० ते०
वा० वण० पट्टीकार्यिकः । जेवगवन् जेवगवन् पिण उक्ती० असंखिजाकालं असंखिजायां उत्सर्पिण्योसर्पिण्यो कालयो खेतथी असंखिजातलोकाकाशप्रमाण ।

संख्येतमे जागे यावत्त आकाशप्रदेशा स्तेषां प्रतिसमयमेकैकप्रदेशावहारे असंख्येया उत्सर्पणवसर्पिण्यो लगते उच्यते-क्षेत्रस्य सूक्ष्मत्वात् " च

णं असंखेज्जं कालं असंखेज्जानं उसप्पिणिउस्सप्पिणीनं कालत्तं, खेत्तत्तं अंगुलस्स असंखेज्जइत्तागं । वाद
रपुढविकाइएणं जंते ! पुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं अतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं सत्तरिसागरोवमकोळाकोळीनं एव
वादरवाउकाइएवि । जाव वादरवाउकाइएवि । वादरवणस्सइकाइए वादरपुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं
अतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं असंखेज्जं कालं जाव खेत्तत्तं अंगुलस्स असंखेज्जइत्तागं । पत्तेयसरीरवादरवणस्सइ
काइएणं जंते ! पुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं अतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं सत्तरिकोळाकोळीनं । निगोदेणं जते !

जदन्त । पृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षतः सप्ततिः सागरोपमकोटीकोट्यः । एवं वादशाष्कायिकोपि यावद्वादरवायुकायिकोपि ।
वादरवनस्पतिकायिको वादर इति पृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षतो ऽसंख्येयं कालं यावत्तत्ततो ह्युल्लस्या सङ्ख्येयजागः । प्रत्येकश
रीरवादरवनस्पतिकायिकपृच्छा, गौतम । जघग्मेनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षतः सप्ततिकोटिकोट्यः । निगोदो जदन्त । निगोद इति पृच्छा, गौत

यावत् वायुकायिकोपि इमहीज । वायर वणस्सइएण भते पुच्छा । वादरवनस्पतोकायनं हेमगवन् प्रश्न । गोयमा जइ० अ० ३० असंखेज्जं कालं
जाव खेत्तत्तो अंगुलस्स असंखेज्जइत्तागं । जगौतम जघन्ये अन्तर्मुहूत्तं उत्कृष्टं असंख्यातोकायनं जालग क्षेत्रया अंगुलतो असंख्यातसोभाग । पत्तेय
सरीर वायर वायरवणस्सइकाइएणं पुच्छा । प्रत्येकशरीर वादर वनस्पतोकायनो प्रश्न । गोयमा जइ० अता० ३० सागरोवम कोळाकोळीयो णि
गोएणं भते णिगाएत्ति का० । जगौतम जघन्ये अन्तर्मुहूत्तं उत्कृष्टं सागरोपम कोळाकोडो, निगोदकायनो हेमगवन् क्षेत्रतोक्षति । गोयमा जइ०
अतो० ४० अणंतकालं अणंतोत्रो उसप्पिणो प्रोसप्पिणात्रो कालत्रो खेत्तत्तो अङ्गुलइत्तागं पुण्णपरिणहाइ । जगौतम जघन्ये अन्तर्मुहूत्ते उत्कृष्टं अन
न्तकाल अन्तो उत्सर्पिणो अवसर्पिणो कालयो क्षेत्रयो अदो पुण्णपरावत्ते । वायरनिगोएणं भत वायर निगोएत्ति पुच्छा । वादरनिगोदेने हेमगवन्

तथा सूत्राः सामान्यतः पृथिवीकायिकाटिविज्ञायाश्च पर्याप्ता अपर्याप्ताश्च निरंतरं प्रवर्तते जघन्यतः उत्कर्षतस्तत्तुर्मुहूर्तकालं यावत् न परमिति त
तस्तद्विषयसूत्रकदम्बके सर्वत्रापि जघन्यत उत्कर्षतस्तत्तुर्मुहूर्तमुक्तं वादरसामान्यसूत्रे यदुक्तमसंख्येय काल तस्य विशेषनिरूपणाद्यभावे-असंख्येया
उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः, इदं कालतः परिमाणमुक्तं क्षेत्रतः प्राह-अंगुलस्सप्तसंख्येयज्ञागोर्ध्वति ॥ अङ्गुलस्या संख्येयो जागः किमुक्तमवति-अङ्गुलस्या

मनिगोदे जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं असंखेज्जंकालं । असंखिज्जात्तं उसप्पिणी २ तं कालत्तं, खेत्तत्तं
असंखेज्जा लोगा । सुज्जमेणं जंतं ! अपज्जत्तएत्ति पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसेणवि
अंतोमुज्जत्तं । पुढविकाडय अणुकाडय तेउकाडय वाउकाडय वणस्सडकाडयाणय एवचेव । पज्जत्तियाणं
जहा उहियाणं । वादरेणं जंतं ! वादरेत्ति कालत्तं केवचिरं होड ? गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसे

सूत्राप्कायिको जदन्त । अपर्याप्तक इति पृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूर्तम् । पृथिवीकायिकाप्कायिकतेजस्कायिक वा
युक्कायिकवनस्पतिकायिकानां चैव चैव । पर्याप्तानां यथौघिकानां । वादरकायिको जदन्त । वादर इति कालतः कियच्चिरं जयति ? गौत
म । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतोऽसंख्येयं कालं । असंख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः कालतः । क्षेत्रतोऽङ्गुलस्यासंख्येयजागः । वादरपृथिवीकायिकस्य

वनस्पतिकायिका । अपज्जत्ताणं एवचे । पज्जत्तमसंख्येयमपि एवचे । अपर्याप्ता पियं इमहो ज पर्याप्ता मूह्मन्ते पियं इमहो ज । वादरेणं अंतं वा
यरेत्ति ता० । वादरने हेमगवन् वादरपणे कीलीस्थिति । जायमा जइणेय अनी० उ० असंखिज्जंकालं अमपिजापो उत्सर्पिणी अनीसाप्पिणीभी
कालमो जेतथो अगुलस्स असंखेज्जाभागी । जगो म जउग्गे अगमंउत्त उत्कृष्टं अमयातो कालं अमंययातो उत्सर्पिणी अमपिणी कालयो तीरथी
अंगुलने अमंययातमेमाग । वादरपणोकाः नान भो पृच्छा । वादरपृथिवीकायिक हेमगवन् तेइतो पश्यन । गोयमा जइ० अं० ५० सत्तर सागरीयम
भीडातांठीभी एवं वायु० प्रा० जाव वाउकाडयादि । जगोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्टं ९० सागरीयम कीडाकीलीनी स्थिति इत्तं वादर अपे

निगोदेहि पृच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं अणंतं कालं, अणंतान् उसप्पिणित्तं सप्पिणी
 कालत्तं, खेत्तत्तं अट्ठाडज्जा पोग्गलपरियहा । वादरनिगोदेणं जंतं ! वादरपृच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं
 अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सागरोवमं सत्तरिकोळाकोळीत्तं । वादरत्तसकाडएणं जंतं ! वादरत्तसकाडएत्ति का
 लत्तं केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहस्सेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं दो सागरोवमसहस्साइं संखेज्जावासमण्हियाइं
 एत्तंसिंचेव अपज्जत्तगा सत्तेवि जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंतोमुज्जत्तं । वादरपज्जत्तएणं जंतं ! वादर २

म । जघन्येनान्तर्मुहूर्त्तमुत्कर्षतो ऽनन्तं कालं, अनन्ता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः कालतः, क्षेत्रतो सार्द्धवृत्तीयपुद्गलपरावर्त्तः । वादरनिगोदो
 जदन्त । वादर इति पृच्छा, गोतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्त्तमुत्कर्षतः सागरोपमं सप्ततिः कोटाकोट्यः । वादरत्तसकायिको जदन्त । वादरत्तस
 कायिक इति कालतः कियद्विर जवति ? गोतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्त्तमुत्कर्षतो द्वे सागरोपमसहस्रे सरथेयवर्षाधिके । एतेषा तैवापर्याप्तकाः
 सर्वेपि जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूर्त्तम् । वादरपर्याप्तको जदन्त ! वादर पृच्छा, गोतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्त्तमुत्कर्षतः सागरोपमशतपृथक्

वादरपणे केतलोत्थिति प्रश्न । गोयमा जह० अ० ३० सत्तरि सागरोवम कोडाकोडाया । हेगोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त्त उत्कृष्ट ७० सागरोपम
 कोडाकोडो । वादरत्तसकाडयाण भन्ते वादरत्तसकाडयत्ते का० । वादर त्सकायना हेभगवन् वादरत्तसकायने केतलोत्थिति । गोयमा जह० अ० ३०
 ७० दोसागरोवमसहस्रं सखिज्जावा मण्हिया । हेगोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त्त उत्कृष्ट दोसागरोपम सहस्राने संख्यातावर्ष अधिक । एत्तंसिंचेव अ
 पज्जत्तगा सत्तेवि जहस्सेणवि ज्ञं० । एतन्ने सर्वाने अपर्याप्ताने जघन्ये अन्तर्मुहूर्त्तं वायरपज्जत्तएण भन्ते वायरपज्जत्तए का० । वादरपर्याप्ताने हेभगव
 न् वादर पर्याप्तपणे केतलोत्थिति । गोयमा जह० अ० ३० सागरोवमसहस्रपुद्गत्तं सादरेणं । हेगोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त्त उत्कृष्ट सागरोपम शत
 पृथक् अधिक । वायरपटवीकाडया पज्जत्तएणं भन्ते पृच्छा । वादर पृथिवीकाय पर्याप्ताने हेभगवन् केतलोत्थिति प्रश्न । गोयमा जहस्सेण यतो० ७०

पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सागरोवमसतपुहत्तं सातिरेगं । वादरपुढविकाडयपज्जत्त
 एणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सखेज्जाइं वाससहस्साइं । एवं आउकाडएवि तेउ
 काडयपज्जत्तएणं पुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं संखेज्जाइं राइंदियाइं । वाउकाडए
 वणस्सइकाडए पत्तेयसरीरवादरवणस्सइकाडए पुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सखिज्जाइं
 वाससहस्साइं । निगोदपज्जत्तए वादरनिगोदपज्जत्तए पुच्छा, गो० ! दोरहवि जहन्नेणवि उक्कोसेणवि

सातिरेकम् । वादरपृथिवीकायिकपर्याप्तक पृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूतमुत्कर्षतः सख्येयानि वर्षसहस्राणि । एवमप्कायिकोऽपि । तेज
 स्कायिकपर्याप्तकपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूतमुत्कर्षतः सख्येयानि रात्रिदिवानि । वायुकायिकवनस्पतिकायिक प्रत्येकशरीरवादरव
 नस्पतिकायिकपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूतमुत्कर्षतः सङ्ख्येयानि वर्षसहस्राणि । निगोदपर्याप्तकवादरनिगोदपर्याप्तकपृच्छा, गौतम ।
 द्वयोरपि जघन्येनाप्युत्कर्षतोऽप्यन्तर्मुहूर्त्तम् । वादरत्रस्कायिकपर्याप्तको जदन्त । वादरतनकायिकपर्याप्तक इति कालतः कियच्चिरं जवन्ति ?

सांख्यज्जाइ वाससहस्साइं एवं आउ वाउ वणस्सइकाडएणं भाणियव्वा । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूतं उत्कृष्टं संख्यातावर्षसहस्र इमं अप् वायु
 वनस्पतिने पिण इमं जाणिव्वा । वायर तेजकाइय पज्जत्तएणं भंते पुच्छा । वादर तेजकाय पर्याप्ताने हेभगवन् केतल्लोकायस्थिति । गोयमा
 जह० अतो० उ० संखेज्जाइं राइंदियाइं पत्तेयसरीर वायरवणस्सइकाडएणं भंते पुच्छा । हेगौतम जघन्ये अन्तर्मुहूतं उत्कृष्टं संख्याता रात्रिदिन
 प्रत्येकशरीर वादर वायुवनस्पतीकायनी हेभगवन् केतल्लोकायस्थिति प्रश्न । गोयमा जह० अतो० उ० संखेज्जाइं वाससहस्साइं निगोदपज्जत्तएणं भं
 ते पुच्छा । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूतं उत्कृष्टं संख्याता वर्षसहस्रं जाणिव्वा निगोदपर्याप्ताने हेभगवन् केतल्लोकायस्थिति प्रश्न । जहस्सेणवि उ० अ०
 वायरनिगोदपज्जत्तएणं भंते पुच्छा । जघन्य पिण उत्कृष्टं पिण अन्तर्मुहूतं वादरनिगोदपर्याप्ताने हेभगवन् पर्याप्तपणे केतल्लोकायस्थिति । गोय

कञ्च-सुहुमोयहोडक लो ततोसुहुमयरयंहवडखितमित्यादि ॥ एतच्च बादरवनस्पतिकायापैजया वसातर्धं तस्य बादरस्थैतावत्कायस्थितेरसम्भवात्, शषसूत्राणि द्वारसमाप्तिं यावत्सुगसानि गतं कायद्वारं, इदानीं योगद्वारमभिधित्सुराह-सजोगीणं ज्ञते । इत्यादि ॥ योगा मनोवाक्कायव्यापारा योगा स्या संतीति योगिनो मनोवाक्काया सह योगिनो यस्य येन वा सयोगी अत्रनिबन्धन योगी दुविहे पन्नत्ते इत्यादि ॥ अनाद्यपर्यवसितो यो नजातुचिदापि मोक्षगतः सर्वकालमवश्यमन्यतमेन योगेन स योगी ततोऽनाद्यपर्यवसितो यस्तु यास्यति मोक्ष सोऽनादिसपर्यवसितः ।

अतोमुज्जत्तं । बादरतसकाडयपज्जत्तएणं ज्ञते ! बादरतसकाडयपज्जत्तएत्ति कालत्तं केवचिरं हाड ? गोयमा ! जहस्सेणं अतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सागरोवमसयपुहत्तं सातिरेगं । सजोगीणं ज्ञते ! सजोगित्ति कालत्तं केवचिरं होड ? गोयमा ! सजोगी दुविहे पसत्ते, तंजहा-अणाडएवा अपज्जवसिए अणाडएवा सपज्जवसिए ।

गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूत्तमुत्कर्षत् सागरोपमज्ञातपृथक्कम् सातिरेकम् । सयोगी जदन्त । सयोगीति कालत्तं कियच्चिरं जवति ? गौतम । सयोगी द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अनादिको वाऽपर्यवसितः अनादिकोवा सपर्यवसितः । मनोयोगी जदन्त । मनोयोगीति कालत्तः कियच्चिरं

मा जहस्स वि उ० अ० वादरतसकाडयपज्जत्तएण भते पच्छा । हेगौतम जघन्य पिण उत्कृष्ट पिण अन्तर्मुहूत्तं बादर वसकाय पर्याप्ताने कायस्थिति हेभगवन् केतलो कहौ प्रश्न । गोयमा जह० अ० उ० सागरोवम सयपुहत्तं सातिरेग । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूत्तं उत्कृष्ट सागरोपम ज्ञतपृथक्कत्वं भू, भूरा द्वारकह्यो । सयोगीणं भते सयोगीति का० । सयोगीने हेभगवन् सयोगीपणे केतलो कायस्थिति । गोयमा सयोगी दुविहे पं० तजहा । हे गौतम सयोगीना दोयभेद कह्यो तेकहैकै-अणाटीएवा अपज्जवसिए अणाटीएवा सपज्जवसिए । आदि पिण नद्यो अत पिण नद्यो ते अपर्यवसित अभव्य कश्चिंजे मोक्षज, स्ये ते अनादि सपर्यवसित भव्य कहिये । मणजोगीणं भते मणजोगीति का० । मनयोगीने हेभगवन् मनयोगीपणे केतलो कायस्थिति कहौ । गोयमा जह० ए० समय उ० अतोमुहूत्तं एवं वययागोवि काययोगीणं भते पच्छा । हेगौतम जघन्ये एकसमय ओद्धारक काययोग मनोयोग

भुक्तिप्रयाप्यप्रदुतां धे योगस्य सर्वथापगमात्, मनोयोगिसूत्रे-जघनतः ॥ एकसमयमिति ॥ यदा कश्चिदीदारिद्र्यकाययोगेन प्रथमसमयमनोयोगान्
 पुद्गलानादाय द्वितीयसमयं मनस्त्वेन परिणामस्य मुंचति तृतीयसमये चोपरमते भिद्यते वा तदा एका गमय मनोयोगी लज्जते, उत्कर्षतोन्तर्मुहूर्तं
 निरन्तर मनोयोग्यपुद्गलानां ग्रहणाविसर्गं कुर्यन् तत ऊर्ध्वं सोषय्य जीवस्वाप्ताद्या दुपरमते उपरमाच ज्ञूयोपि ग्रहणाविसर्गं करोति परं काल
 सूक्ष्मात् कदाचित् स्वसंवेदनपथ्यमायाति उत्कर्षतोपि मनोयोगान्तर्मुहूर्तमव ॥ एवमययोगी विदति ॥ अयं मनोयोगी वचःवाग्योग्यपि वक्तव्य स्त
 अथा-वृजोगीति ज्ञते । वृजोगीति कालजं केवचिरं होड ? गोयमा । जहन्तेण एकं समयं उक्तीसेण श्रुतोमुहूर्तमिति ॥ तत्र यः प्रथमसमये का
 ययोगेन ज्ञापायोग्यानि द्रव्याणि गृह्णाति, द्वितीयसमये तानि ज्ञापात्वेन परिणामस्य मुंचति, तृतीयसमयेचोपरमते स्त्रियते वा स एकां समयं वा
 ग्योगी लज्जते "आद्येच मूलटीकाकारः-पदमसमये काययोगेण गह्रियाणा ज्ञासादवाणा विद्वयसमये वदयोगेण निमग्न काज्जण उवरमतस्स वा ए
 गसमजं लज्जत इति,, अन्तर्मुहूर्तं निरन्तर ग्रहणाविसर्गं कुर्यन् तदनन्तर चोपरमते तथा जीवस्वाप्ताद्यात्, काययोगी जघन्यतोन्तर्मुहूर्तमिति,
 इह द्वीन्द्रियादीनां वाग्योग्यपि लज्जते सञ्ज्ञापञ्चेन्द्रियाणां मनोयोगोपि, ततो यदा वाग्योगी जघति मनोयोगो वा तदा न काययोगप्राधान्य

मणजोगीणं ज्ञते ! मणजोगिति कालजं केवचिरं होड ? गोयमा ! जहन्तेण एकं समयं उक्तीसेण श्रुतो
 मुहूर्त । एवं वदजोगीति । कायजोगीणं ज्ञते ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्तेण श्रुतोमुहूर्तं उक्तीसेण वणस्स

जघति १ गीतम । जघन्यतेकं समयमुरर्क्यतोऽन्तर्मुहूर्तम् । एव वाग्योग्यपि । काययोगी जघत । पुच्छा, गीतम । जघन्येतान्तर्मुहूर्तमुरर्क्य

ना पुद्गल जेः वने समये परणमावी मूकै नाजिसमय मरे उत्कथो पन्तर्मुहूर्तं निरन्तर मनोयोगना पुद्गल गरी भीजेममये भापापणे परणमावी मूकै पो
 जेसमये मरे तिवारे एकसमय वाक्ययोगी इवे वचनयोगीने पिण जाणवा पणमममये कालयोग्य भाविये । गोयमा जह० पती० उ० वणस्सकानो
 अयोगीणं भते अयोगिति का० । उगीतम जघये पन्तर्मुहूर्तं उत्कथ वनजातिगोपरे पनलोकात् अयोगीने हेमगवन् अयोगीपणे केतलो कायस्थिति

मिति सादिसपर्यवसितत्वज्ञावात् जघन्यतोत्सर्गहूतं काययोगी लज्यते उत्कर्षतो वनस्पतिकालः सच प्रागेवोक्तं वनस्पतिकायिकेषु हि काययोग
 एव केवलो न वाग्योगो मनोयोगो वा ततः शेषयोगासम्भवा संवा कायस्थितिः सततं काययोग इति मानः, अयोगीय सिद्धः सप साद्यपर्यवसि
 त इत्ययानी साद्यपर्यवसित उक्त, गत योगद्वार मिदानी वेदद्वार प्रतिपिपादयिपुराह-सवेदएण जते । इत्यादि ॥ सह वेदो यस्य येन वा स
 सवदकः' शेषाद्वेति कप्रत्ययः, सच त्रिविध स्तद्यथा-अनाद्यऽपयवसितो नादिसपर्यवसितः सादिसपर्यवसितश्च, तत्र य उपशमश्रेणि लपकश्रेणिं
 वा नजातुचिदपि प्राप्स्यति सोऽनाद्यपयवसितः कदाचिदपि तस्य वेदोदयव्यवच्छेदासम्भवात्, यस्तु प्राप्स्यत्युपशमश्रेणि लपकश्रेणिं वा सो ना

इकालो । अजोगीणं जते ! अजोगिति कालं केवचिरं होइ ? गोयमा ! सादिए अपज्जवसिए । सवेद
 एणं जते ! सवेदएति कालं केवचिरं होइ ? गोयमा ! सवेदए तिविहे पससते ? अणादिएवा अपज्ज
 वसिए अणादिएवा सपज्जवसिए सादिएवा सपज्जवसिए । तत्थणं जेते सादिए सपज्जवसिए से जहन्वेणं

तो वनस्पतिकालः । अयोगी जदन्त । अयोगीति कालतः कियच्चिरं जवति ? गौतम । सादिकोऽपर्यवसितः । सवेदको जदन्त । सवदक इति
 कालतः कियच्चिरं जवति ? गौतम । सवेदकस्त्रिविधः प्रज्ञस्तद्यथा-अनादिकोवा पर्यवसितोनादिकोवा सपर्यवसितः सादिको वा सपर्यव

कहौ । गोयमा सादौण अपज्जवसिए सवेदएणं भते सवेदएति का० । हेगौतम जघन्यसमय उत्कर्ष वनस्पतीपरे अनज्जकाल अयोगीने हेभगवन्
 अयोगोपणी कनलो क स्थिति कहौ । गोयमा सादौण अपज्जवसिए सवेदएणं भंत सवेदएति का० । हेगौतम सादिके पिण अन्तरथी हार सवे
 दौनेग्रहण तिसर्गत्तरौ तिवारपक्के अवश्य जावस्वभाव उपरम वलो परिग्रहण विसर्गकरै पिण कालमूक्ष्मने किंवारे स्वसवेदेकरो प्रथमवर्गे यावतो वा
 र २' उत्कृष्ट अन्वर्मुहत्त मनयोगीने हेभगवन् सवेदौपणे केतलो कायस्थिति कहौ । गोयमा सवेदए तिविहे पे० त० । हेगौतम सखटोना तीनभेदछे ते
 कहेछे—अणादिएवा अपज्जवसिए अणादिएका सपज्जवसिए सादिएवा सपज्जवसिए । अनादि अपर्यवसितने अभव्य जाणिवा अनादि सपर्यवसित

सिद्धिपयंवसित उपशमश्रेणिप्रतिपत्तौ क्षपकश्रेणिप्रतिपत्तौ वा वेदोदयव्यवच्छेदस्य ज्ञावितत्वात् । यस्तूपशमश्रेणि प्रतिपद्यते तत्रचावेदको ज्ञूत्वा
 ज्ञूप उपशमश्रेणोत प्रतिपतत् सवेदको जवति स सादिसपयंवसितः सच जघन्येनान्तर्मुहूर्तं कथमितिचंदुष्यते-इह यदा कोपि उपशमश्रेणि उप
 पद्य निविधमपि वदमुपशमस्यावेदको ज्ञूत्वा पुनरपि श्रेणीतः प्रतिपतन् सवेदकत्व प्राप्य कटित्युपशमश्रेणि कामग्रन्थिकाजिप्रायेण क्षपकश्रेणि
 वा प्रतिपद्य च वेदनयमुपशमयति क्षपयतिवा अन्तर्मुहूर्तं तदा जघन्येनान्तर्मुहूर्तं सवेदकः चत्कर्पंतो ऽपाद्यपुद्गलपरावर्त्तदेशेन अपगतमहं यस्य
 स अपाहं दशोनकिचिदून उपशमश्रेणीतोह प्रतिपतित एव तं काल ससार पयटति ततो यथोक्तमुत्कर्षंत. सादिसपयंवसितस्य सवेदकस्य

अतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं अणंतानु उमप्पिणी २ नु कालत्तं खेत्तत्तं अवह पोग्गलपरियहं देसूणं इत्थिवेदेण
 जंतं ! इत्थिवेदेहि कालत्तं केवचिर होड ? गोयमा ! एगेणं आदेरेण जहन्तेणं एक्का समय उक्कोरेणं द
 सुत्तर पलित्तवमसत पुव्वकोटिपुज्जत्तमप्पहियं, एगेणं आदेसेणं जहन्तेणं एग समय उक्कोसेणं अठारसपलि

सित । तत्र यः सादिकः सपयंवसितः स जघन्येनान्तर्मुहूर्तं मुत्कर्षंतोऽनन्ता उत्सर्पिष्यवसर्पिष्य कालतः, क्षेत्रतोपाहं पुद्गलपरावर्त्त देशेन
 रीवेदो जदन्त । रीवेद इति कालत किमचिर जवति ? गौतम । एकनादेशेन जघन्येनेक समयमुत्कर्षंतो दशोत्तर पत्थोपमज्ञत पूर्वकोटि
 पथक्ताधिकम् । एकनादेशेन जघन्येनेक समयमुत्कर्षंतो द्वादश पथोपमानि पूर्वकोटीपथक्ताज्यधिकानि । एकनादेशेन जघन्येनेक समयम्

त मथ जाविवा सवंदो यइने अबंदो थाय ते उपशम श्रेणि क्षपकश्रेणिपटिवर्जी वेदोदय व्यवच्छेद उपशमश्रेणि पांडवर्जी तिहा वेदकपाइ वलो
 उपशमश्रेणी पटिवर्जीने उपशमश्रेणीथी पढतो वलो सवंदकषाय । तत्थण जेसे सादोमपल्लवसिण से जहणंण अं० ४० अर्थात्काल अणतोथी उत्सर्पि
 णीथीमप्पिणीथी कालां खेत्तथी पुग्गलपरियट्टेसूणं । ते सादिसपयंवसितने जघन्ये तो अन्तर्मुहूर्तं ते किम इहा जिवारे कोइ उपशमश्रेणी पांड
 वर्जीने वेदउपशमायो अबंदोयइ वलो श्रेणिथी पढतो सवेदो पासां वलो तत्काल उपशमश्रेणी कामग्रन्थना मतिनेअनुसारे क्षपकश्रेणि पटिवर्जी तिहा

कालमान सुपपद्यते, स्त्रीवेदविषयेच पंचादेशा स्तान् क्रमेण निरूपयति-एगेशं आदेशेणमित्यादि ॥ तत्र सर्वत्रापि जघन्यतः समयमात्रं ज्ञावनेयं-
 काचित् युवतिरुपशमश्रेणिवेदत्रयोपशमेनावेदकत्वं मनुज्य ततः श्रेणि प्रतिपतती स्त्रीवेदोदयमेकसमयमनुज्य द्वितीयसमये कालं कृत्वा देवेषु
 त्पद्यते तत्रच तस्याः पुंस्त्वमेव न स्त्रीत्वं, तत एव जघन्यतः समयमात्रं स्त्रीवदः, उत्कपंचिन्ताया मियं प्रथमादेशज्ञावना कश्चि जन्तु नारीपु
 तिरश्रीषु वा पूर्वकोट्यायुक्तासु मध्ये पंचपान् जवान् अनुज्य इज्ञानकल्पे पञ्चपञ्चाशत्पत्योपमप्रमाणोत्कृष्टस्थितिद्वपरिगृहीतासु देवीषु मध्ये दे
 वीत्वेनोत्पन्न स्ततः स्वायुःक्षये च्युत्वा जूयोपि नारीषु तिरश्रीषु वा पूर्वकोट्यायुक्तासु मध्ये स्त्रीत्वेनोत्पन्न स्ततो जूयोपि द्वितीयवार इज्ञाने दे
 वलोके पञ्चपञ्चाशत्पत्योपमप्रमाणोत्कृष्टायुक्तास्वपरिगृहीतदेवीषु मध्ये देवीत्वेनोत्पन्न स्ततः परमवश्य वेदान्तरमेव गच्छति एव दशोत्तर पत्यो
 पमशत पूर्वकोटिपृथक्काज्यधिक प्राप्यत । अत्र पर आह-ननु यदि देवकुरुतरकुर्वादिषु पत्योपमत्रयस्थितिकासु स्त्रीषु मध्ये सम्पपद्यते ततो
 धिकापि स्त्रीवदस्य स्थिति र्वाप्यते ततः किमित्येवोपदिष्टा तदयुक्तमजिप्रायापरिज्ञानात्, तथाहि-इह तावदेवीज्य श्रुत्वा असख्येयवर्षायुक्ता
 सु स्त्रीमध्ये नोत्पद्यत देवयोनश्च्युतानामसख्येयवर्षायुक्तेषु मध्ये उत्पादप्रतिषेधात्' नाप्यसख्येयवर्षायुक्तासु योषत् उत्कृष्टासु देवीषु जायते
 यत उक्तं-मूलटीकाकृता-जाता असखेज्जा वासावया उक्तीसंठिइ न पावेइ इति ॥ ततो यथोक्तप्रमाणोत्कृष्टास्थितिः स्त्रीवेदस्या वाप्यते द्विती

वेदज्ञान उपशमे तथा जये इम जघन्य अन्तर्मुहूर्त स्थिति उत्कृष्टे अनन्तकाल अनन्ती उत्सर्पणीकालयो क्षेत्रयो जना अपार्ह पङ्कलपरावर्त । इत्य
 वेदेण भते इत्यवेदंति का० । स्त्रीवेदने हेभगवन् स्त्रीवेदपणे केतनीस्थिति । गीयमा एगेण आदेशेण जहसंणं णगसमय उ० । हेगीतम एक आदेशे ज
 घन्य एकेसमये कोइ उपशम अणो वेद उपशमावी वलो श्रेणोथो एडते स्त्रीवेद टोय एकेसमये भागवी जेसमय कालकरो पुनषवेदीपणे देवतापणे ज
 पना णिहा पुनषपणे खानही इम जघन्य एकेसमय उत्कृष्टीलेइ ज्ञाननी अपरिगृहीता देवीनी अपेक्षाये । दसुत्तर पलिआवम सयपुव्वकोडी पुहुत्त
 नभहियं । एजसौदश पत्योपम भेभदेकरो पूराकरे तिहायो आऊखे चकोने पूर्वकोडी पृथक्त्वेन आऊखे तथा तिर्यचपणे पामे । एएण आदेशेण ज

पादत्रयादिनः पुनरेवमाहुः-नारीषु तिरिष्ठीषु वा पूर्वकोट्यायुक्तासु मध्ये पंचषान् जवान् अन्तर्गुप्य पूर्वप्रकारेणोक्तानि देवलोकेषु वारद्वयमुत्कृष्ट-
स्थितिकासु दवीषु मध्ये उत्पद्यमाना नियमतः परिगृहीतास्तेष्वोत्पद्यन्ते नापरिगृहीतासु ततः स्तन्यतेनोत्कृष्टमवस्थानं स्त्रीवदस्याष्टादशपल्योपमा-
नि पूर्वकोटिपृथक् च, तृतीयादेशवादिना तु सौधमदेवलोके परिगृहीतासु सप्तपल्योपमप्रमाणोत्कृष्टासु वारद्वयं समुत्पद्यते ततः स्तन्यतेन चतुर्दश-
पल्योपमानि पूर्वकोटिपृथक्काज्यधिकानि स्त्रीवदस्य स्थितिः, चतुर्थादशवादिना तु मतेन सौधमदवल्लोके पञ्चाशत्पल्योपमप्रमाणोत्कृष्टायुक्तास्वप-
रिगृहीतदेवीष्वपि पूर्वप्रकारेण वारद्वयं देवीत्वेनोत्पद्यते ततः स्तन्यतेन पल्योपमज्ञात पूर्वकोटिपृथक्काज्यधिकं भवाम्यते, पञ्चमादेशवादिन पुन-
रिदमाहुः नानाप्रवृत्तमणद्वारेण यदि स्त्रीवदस्योत्कृष्टमवस्थानं चित्यते तर्हि पल्योपमपृथक्कमेव पूर्वकोटिपृथक्काज्यधिकं प्राप्यते न ततोधिकं क-

तत्रमाह पुत्रकोटिपुहत्तमश्रुहियाहं । एगेणं आदेसेणं जहन्नेणं एगं समयं उक्तीसेणं चोदस पलित्वमाहं
पुत्रकोटिपुहत्तमश्रुहियाहं । एगेणं आदेसेण जहन्नेणं एगं समयं उक्तीसेणं पलित्वमसतं पुत्रकोटिमश्रुहियं

तत्रपतश्चतुर्दशपल्योपमानि पूर्वकोटीपृथक्काज्यधिकानि । एकेनादशेन जघन्येनैकं समयमुत्कर्षतः पल्योपमज्ञात पूर्वकोटीपृथक्काज्यधिकम् । य-
केनादशेन जघन्येनैकं समयमुत्कर्षतः पल्योपमपृथक्कं पूर्वकोटीपृथक्काज्यधिकम् । पुरुष वेदां जदन्त । पुरुषवेद इति पृच्छा, गौतम । जघ-

हणेणं एगमसयं च० चङ्गारमपलिश्रीवमाहं पुत्रकोटो पुहत्तमश्रुहियाहं । एके आदेसे करो एकमसयं जघन्य पाछनोपरे चतुर्दश १८ पल्योपम १८ गा-
नपरिगृहीता देवो नो अपेक्षायै आजखो भोगवो तिहाथो चवोने पूर्वकोटो पृथक्त्व ते याजस्ये गिर्येच तथा मन्थयो धाय । एगेण आदेसेण जह-
णमसयं च० चङ्गारमपलिश्रीवमाहं पुत्रकोटोपुहत्तमश्रुहियाहं । एके आदेसे जघन्य एकेमसये पाछनोपरे चतुर्दश १४ पल्योपम सौधमनीपरे प-
रिगृहीता अपेक्षायै पूर्वकोटो पृथक्त्वनो स्थितिहन्के वेदातरे जाय । एगेण आदेसेणं जहणेणं एगमसयं च० पलिश्रीवमसयं पुत्रकोटो पुहत्तमश्रु-
हियं । एके आदेसे जघन्य एकेमसयेनो स्थिति चतुर्दशो सो पल्योपम अपरिगृहीतनो अपेक्षायै पूर्वकोटो पृथक्त्व, विज जुने पछ वेदातर पामे । एगेण आ-

शमेतदिति चे दुच्यते-नारीषु तिरिञ्चीषु वा पूर्वकोट्यापुष्पासु मध्ये सतिनवाननुग्राहमज्ञये देवकुर्वादिषु त्रिपल्योपमस्थितिषु स्त्रीषु मध्ये स्त्री
त्वेन समुत्पद्यते ततो मृत्वा सौधमंदवलोके जघन्यस्थितिकासु दवीषु मध्य देवीत्वनामजायते तदनन्तरं चावश्यं वदान्तरमाधिगच्छतीति, अमो
षा च पंचानामादेशानां मन्यतमादशसमीचीनतां निरणयो तिष्ठयज्ञामिज्ञः सर्वोत्कृष्टश्रुतलाब्धिसत्यलोकां कर्तुं शक्यते तेषां जगद्वदायंश्यामप्रतिप
तो नासोरन् कञ्चल तत्कालापेक्षया य पूर्वतमाः सूर्य स्तत्कालजाविग्रंथपीवापयपर्यालोचनया गथास्त्वमतिस्त्रीवेदस्य स्थितिप्ररूपितवत् स्तेषां

एगंणं अणदेसेणं जहसंणं एगं समयं उक्कोसेणं पलिउवमपुहत्तं पुव्वकोटिपुहत्तमअहियं । पुरिसवेदेणं जते !
पुरिसवेदेति पुच्छा, गोयमा ! जहसंणं अतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सागरोवमसयपुहत्तं सातिरेगं । नपुंसगवेद
एणं जते ! पुच्छा, गोयमा ! जहसंणं एगं समयं उक्कोसेणं वणस्सइकालो । अवेदेणं जते ! अवेदेति

न्येनान्तर्मुहूतमुत्कथत. सागरोपमज्ञतपृथक् सातिरेकम् । नपुंसकवेदको जदन्त । पुच्छा, गौतम ! जघन्येनैकं समयमुत्कथंतोवनस्पतिकाल ।
अवेदको जदन्त । अवेदक इति पुच्छा, गौतम ! अवेदको द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-सादिको उपयंवसितो वा सादिकः समयंवसितो वा । त

दसण ज० एगं समय उ० पलिआवम पुहत्तं पुव्वकोटि पुहत्तमअहिय । एके आटयेजघन्य एकेसमयनोस्थिति पूर्वानीपर उत्कृष्ट पृथक्त्व लोकां नारी
तिर्यंवां माता भोगवा आठमे भव टव पुरुषादि ३ पल्योपमनी स्थिति स्त्रीपणे जघने तिष्ठार्थां मरौने सौधमे जघन्यस्थितिनो देवीमाहि जघने तिष्ठा
रपक्षौ वेदातर जाय, हिवे । पुरिसवेएणं भते पुरिसवेएति का० । पुरुषवेदनी हेभगवन् कतलो । गोयमा जहसंणं अ० उ० सागरोवमसयपुहत्तं सा
रेगं । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूतं भव फिरो दूजे वेद नजाय उत्कृष्ट सागरोपम अतपुश्रुत्वनो काइक अधिक पिण कहिंये । नपुंसगवेएणं भत नपुंस
गवेएनि का० । नपुंसकवेदो न हेभगवन् नपुंसकवेदपणे कोनलो स्थिति । गोयमा जहा एगं समय उ० वणस्सइकालो । हेगौतम जघन्य एगं समय उ
त्कृष्ट वनस्पतीनां परे अनन्तकाल । अब ए भते अवेदेति का० । अवेदानं हेभगवन् अवेदोपणे कतलोस्थिति । गोयमा अवेद दुविध प० त० । गौत

सर्वपानपिं प्रायश्चित्तनूरीणां मतानि जगवानार्येभ्यः मोपदिष्टवान् तेषु च प्रायश्चित्तसूरयः स्वमतेन सूत्रं पठते गीतम् । प्रसन्नजगवन्निर्वचनरूपतया पठति ततः स्तवस्थान्येव सूत्राणि लिखितानि, गोयमा । इत्युक्तमन्यथा जगवति गीतभाय निर्दिष्टरिनसञ्चयकथनमुपपद्यते जगवतः सकलसञ्चयातीतत्वात्, पुरुषवेदसूत्र-जघन्यतोन्तर्मुहूर्तमिति यथाकश्चिद्व्यवेदेभ्यो जीवेभ्य चहुत्प्य पुरुषवेदेषूपद्य तत्रचान्तर्मुहूर्तं सर्वायुर्जीवित्वा गत्यन्तरे अन्यवेदेषु मध्ये समुत्पद्यते तदा पुरुषवेदस्य जघन्यतोन्तर्मुहूर्तमवस्थानं लभ्यते उत्कृष्टमान कथं नपुंसकवेदसूत्रे-जघन्यत एकसमयः स्त्रीवेदस्येव जावनीय उत्कर्षतो धनस्पतिकालः स च प्रागेवोक्त एतच्च साध्यवहारिकजीवानधिकृत्य चिन्ता क्रियते तदा द्विविधा नपुंसकवेदा इवाकांश्चिदधिकृत्या नाद्यपर्यवसाना ये न जातुचिदपि साध्यवहारिकराज्ञी निपतिष्यति, कांश्चिदधिकृत्य पुनरनादिसपर्यवसाना ये ऽसाध्यवहारिकराज्ञो रुदृत्य साध्यवहारिकराज्ञा वागमिष्यति, अथ किमसाध्यवहारिकराज्ञोरपि विनिर्गत्य साध्यवहारिकराज्ञा वागच्छति येनैवं प्ररूपणा क्रियते उच्यते-आगच्छति कथमेतदवसेयमिति चे दुच्यते-पूर्वाचार्योपदेशा जथाचाह-दुःसमान्यकारनिमग्नजिनप्रवचनप्रदीपो जगवान् " सिद्धं तिजतिर्याकिर इहसंवहारजीवरासीत् । पतिअणाइवणस्सइ रासीउतत्तियात्तमि ॥ १ ॥ अवेदको द्विधा साध्यपर्यवसितः सादिसपर्यवसितश्च तत्र यः क्षपकअणिप्रतिपद्यावेदको जवति ससाध्यपर्यवसितः क्षपकअणि स च जघन्येनेक समय कथमेकसमयतेति चे दुच्यते-यदा एकसमयवेदको भूत्वा द्वितीयसमये पचत्वमुपगच्छति तदा तस्मिन्नेव पंचत्वसमये देवेषूपत्ना पुरुषवेदोदयनं भवदको जवति तत एव जघन्यत एकं समयमवे

पुच्छा, गोयमा ! अवेदे दुविहे पं० ? तं०—साडए अपज्जवसिए वा साडए सपज्जवसिए वा । तत्थणं

त्र य. सादिक सपर्यवसितः स जघन्येनेक समयमुत्कर्षतोन्तर्मुहूर्तम् । सकथायी जटन । सकथायीति कालतः कियच्चिरं जवति ? गीतम् ।

म अवेदोना दांयभेइ इवे ते कहैके—साटोण अपज्जवसिए साटोणवा सपज्जवसिए । साटि अपयंवसित क्षपकअणो पडिअर्जी अवेदकषायने साटि सपर्यवसित कहिये । तत्थण जंसे साडोएसपज्जवसिए से जइणण पंगंसमय स० अंतो० । ते क्षपकअणो पडिअर्जी अवेदोथाय ते साटिसपर्यवसित

दक उत्कर्षतोन्मुहूर्ते परतोवश्यं श्रेणीतः प्रतिपत्तने वेदोदयसङ्गात्वात्, गतं वेदद्वार मिदानी कषायद्वारं तत्रेदगादिमूत्रं-सकसाङ्गं जते ।
इत्यादि ॥ सह कषायो येषां येषां ते सकषाया जीवपरिणामविज्ञापा स्ते विद्यन्ते यस्य स सकषायी, इदं सकलमपि मूत्रं सवेदसूत्रं सवेदनूत्रं
द्विशेषेण ज्ञावनीयं समानज्ञावनोक्तत्वात् ॥ कोहकसाङ्गं जते । इत्यादि ॥ जघन्यतोप्यन्तर्मुहूर्तमिति क्रोधकषायो पयोगस्य जघन्यत उत्कर्षतो
वान्तर्मुहूर्तप्रमाणत्वात्, तथा जीवस्वाभाव्यात् इदं च सूत्रचतुष्टयमपि विशिष्टोपयोगापेक्षमिति लोभकषायी जघन्येनैकं समयमिति यदा कश्चि

जते साङ्गं सपञ्जवसिणं स जहन्तेणं एगं समयं उक्तीसेणं श्रुतोमुक्तं । सकसाङ्गं जते ! सकसाङ्गं
कालं केवचिरं होड ? गोयमा ! सकसाङ्गं तिविहे पं० ? तं०—श्रुणादिणं अपञ्जवसिणं श्रुणादिणं सप
जवसिणं सादिणं सपञ्जवसिणं जाव श्रुवहं पोगलपरियहं देसूणं । कोहकसाङ्गं जते ! पुच्छा, गो० !

सकषायी त्रिविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अनादिको उपर्यवसितो अनादिकः सपर्यवसितः सादिकः सपर्यवसितो यावदपार्श्वं पुद्गलपरावर्त्तं देशेनम् ।
क्रोधकषायी जदन्त । पुच्छा, गो०तम । जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूर्तम् । एव यावन्मानमायाकषायिनाम् । लोभकषायिना जदन्त । पुच्छा,

एव तेहने जवच एकसमयनी स्थिति अन्तर्मुहूर्तं द्वार । सकसाङ्गं भते कसाङ्गंति का० । सकषायने हेभगवन् सकषाङ्गं केतलीस्थिति । गोय
मा सकसाङ्गं तिविहे पं० तं० । हेगोतम सकषाङ्गं ३ भेद कक्षा ते कहैक—श्रुणादिणं अपञ्जवसिणं श्रुणादिणं सपञ्जवसिणं सादिणं सप
जवसिणं जाव श्रुवहं पोगलपरियहं देसूणं । अनादि उपर्यवसिते उपगम श्रेणौ क्षिपकश्रेणौ नपार्श्वे अनादि सपर्यवसिते कर्मक्षये उपशम क्षिपक
पामस्य सादिसपर्यवसिते क्षिपकश्रेणौ पडिवर्जो वली अवेदो हवे कालने अपार्श्वं पुद्गलपरावर्त्तं काःक जने । कोहकसाङ्गं भते को० पुच्छा । क्रोध
कसाङ्गो हेभगवन् क्रोधपणे केतलीस्थिति । गोयमा जहणेणवि सक्षासणवि अतो० एव माण मायकसाङ्गंति । हेगोतम इम जघन्य पिण उत्कर्ष
पिण अन्तर्मुहूर्ते जाणिव्वा इम क्रोधोपरं मानकषाय मायाकषाय जाणिव्वा । लोभकसाङ्गं भते लो० पुच्छा । लोभकसाङ्गं हेभगवन् लोभकसाङ्गं

दुपशमक उपशमशो विपर्ययसामे उपशतवीतरागो जूत्वा श्रेणीतः प्रतिपतन् लीजाशुप्रथमसमयसवेदनस्य कालं कृत्वा देवलोकं पूत्यत्यते, तत्र चोत्पन्नः सन् क्रोधकषायी मायाकषायी जवति तदेक समयं लाजकषायी लभ्यते, तथैव काथादिष्वप्येकसमयता कस्यान लभ्यते ॥ उच्यते-तथा स्वाप्नाव्यात्, तथाहि अशीत प्रतिपतन् मायानुवेदनप्रथमसमयं वा यदि कालं करोति कालं च कृत्वा देवलोकं पूत्यत्यते तथापि तथास्वाप्ना व्यात् येन कषायोदयेन कालं कृतवान् तनेव कषायोदयं तथापि गतं स जन्तुर्मुहूर्तमवस्यति, एतच्चावसीयते अधिकृतसूत्रप्रामाण्यात्, ततानैकसमयता क्रोधादिभिः । अकषायसूनगवेदसूत्रमिव ज्ञायनीयं । गतं कषायद्वारं मधुना लेख्याद्वारमाह-तत्रेदमादिसूत्रं-सलेखेण जतं । इत्यादि ॥ सह लेख्या यस्य येन या य सलेखः स द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्व्या-अनादिरपर्यवसितो यो न जातुचिदपि ससारव्यवच्छेद कर्ता अना

जहन्मंगवि उक्लोसेणवि श्रुंतामुज्जत । एवं जाव माणमायाकसाईणं । लोजकसाईणं जत ! पुच्छा, गाय मा ! जहन्नेणं एक्का समयं उक्लोसणं श्रुंतामुज्जतं । अकसाईणं जत ! अकसाडहि काललं केवचिर होड ? गोयमा ! अकसाई दुविहे पणत्ते, तजहा-सादिए अपज्जवसिए सादिएवा सपज्जवसिए । तत्थणं जेतं सादिए सपज्जवसिए सं जहन्नेणं एगं समयं उक्लोसेणं श्रुंतामुज्जतं । सलेसेणं जत ! सलेसेहि पुच्छा ,

गीतम । जघन्येनैक समयमुत्कर्षतांस्तर्मुहूर्तम् । अकषायी जदन् । अकषायोति कालतः पच्छा, गीतम । अकषायो द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्व्या-सादिको उपर्यवसित सादिकोवा सपर्यवसितः । तत्र यः सादिकः सपर्यवसितस्स जघन्येनैक समयमुत्कर्षतांस्तर्मुहूर्तम् । सलेख्यो जदन् ।

पर्येकतलौस्थिति कहे । गायमा जह० एगंसमयं उ० अ० । हेगीतम जघन्य एकसमय उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तं जाणिवो । अकसाईणं भते अकसापं णत्ति का० । अकषाय हेमगवन् अकषायपर्ये केतल स्थिति । गोयमा अकसाईए दुविहे प० तं० । हेगीतम अकषायना टोवभेट कहा ते कछे । सादिएवा अपज्जवसिए । सादि सपर्यवसित हुवे । तत्थणं जेतं सादिए सपज्जवसिए से जहन्नेण एगसमय उ० अ० । तजहा जे सादिसपर्यवसित ते

दिपयंवसितो यः संसारपारगामी ॥ करहलेसाण जतं । इत्यादि ॥ इह तिरिश्वां मनुष्याणां च लेइयाद्व्याप्यन्तमोहं त्तिकानि ततः परमवश्यले
श्यातरपरिणामं जजते, देवनैर्यिकाणा तु पूर्वजवचरमान्तमुहूतांदारज्य परजवाद्यमन्तमुहूर्तं यावत् अवस्थितानि ततः सर्वत्र जचन्यतमन्त

गोयमा ! सलेसे दुविहे पस्यत्त, तंजहा—अणादिएवा अपज्जवसिए अणादिएवा सपज्जवसिए । करहलेसेणं
जंतं ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुज्जत्तमप्पहियाइं ।
नीललेसेणं जंतं ! नीललेसेत्ति पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं दससागरोवमाइं पल्लि
वमासखेज्जइजागमप्पहियाइं । काउलेसेणं जंतं ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं ति

सलइय इति कालतः कियच्चिरं जवाति ० गौतम सलेइयो द्विविधः प्रज्जप्तस्तद्यथा—अनादिको वा उपयंवसितो अनादिको वा सपयंवसितः ।
रुअलइयो जदन्त । पुच्छा, गौतम ! जचन्येनान्तमुहूत्तं मुत्तकर्पंतं अयस्सिंशत्सागरोपमाप्यन्तमुहूतांज्यधिकानि । नीललेइयो जदन्त । नील
लेइय इति पुच्छा, गौतम ! जचन्येनान्तमुहूत्तमुत्तकर्पंतो दससागरोपमाणां पत्थोपमासंख्येयजागाज्यधिकानि । कापोतलेइयो जदन्त । पुच्छा,

इती स्थितिकही ते जचन्ये एकैसमये उत्तकृष्टं अन्तमुहूत्तं । सलेसेणं भंते सलेसेत्ति का० । लेइयाने हेभगवन् लक्ष्यापणे केतलीस्थिति । गोयमा अणादि
एवा अपज्जवसिए अणादिएवा सपज्जवसिए । हेगौतम अनादि अपयंवसित अनादि सपयंवसित सांदि । करहलेसेणं भंते करहलेमेत्ति का० । कृष्ण
लेइयाने हेभगवन् कृष्णलेइयापणे केतलीस्थिति । गोयमा जहन्नेणं अतो० ८० तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुज्जत्तं सप्पहियाइं । हेगौतम जचन्य अन्तमु
हूर्तं तियच्चमनुयतो अपजाये उत्तकृष्टो ३३ सागरोपमं मज्जत्तं अधिकं सातमोनरकनी अपेजाये । नीललेसेणं भंते नीललेसेत्ति का० । नीललेइयाने हेभ
गवन् नीललेइयापणे केतलीस्थिति । गोयमा जइ० अतो० ८० दससागरोवमाइं पल्लिअियमस्स अमंखिज्जइजाग मप्पहियाइं । काउलेसेणं पुच्छा ।
हेगौतम जचन्य अन्तमुहूत्तं उत्तकृष्टं दससागरोपमं पत्थोपमं ने संख्यातमेभागे अधिकं दुवे पचमोने पखवाले कापोतलेइयानी केतलीस्थिति । गोयमा

मुहूर्तं तिपं ननु व्यपेक्षया द्रष्टव्यं सत्कृष्टं देवैर्यथिषापेक्षया विचित्रमिति ज्ञायते, तत्र विचित्रमिति तत्र गदुक्तं त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि
अन्तर्मुहूर्ताप्यधिकानीति तत् सप्तमनरकपृथिव्यापेक्षया द्रष्टव्यं तत्रत्याहि नैरयिकाः कमलश्याका स्तपा च स्थित रुक्मिणी त्रयस्त्रिंशत्सागरो
पमाणि यत् पूर्वोत्तरजगत्तो यथाक्रम चरमाद्यौ अन्तर्मुहूर्तं तं द्वे अप्यक्रमान्तर्मुहूर्तस्यासंख्यातमंदिनत्वात्, तथाचान्यत्राप्युक्त-मुहूर्तद्वयजगत्
तिहीसंसागरामुपुत्तपिया । उक्तीसाहोडठिडं नायवाक्यहलेसाय ॥ १ ॥ अन्तर्मुहूर्ताहिया, इति पूर्णिकता व्याख्यातमन्तर्मुहूर्ताधिकंति, नीलले
श्यासूत्रे-यानि दशसागरोपमाणि पत्न्योपमासंख्येयजागाप्यधिकानि तानि पञ्चमपृथिव्यापेक्षया वंदितव्यानि, तर्नाह प्रथमप्रस्तटे नीलले
श्या " पचमियाय मीसा इतिवचनात्, तस्मिन् प्रथमप्रस्तटे स्थिति रुक्मिणी यतायतीये तु पूर्वोत्तरजगत्ते अन्तर्मुहूर्तं ते पत्न्योपमासंख्येयजा
गे एवातर्गते इति न पृथग्निर्वाहते एवमुत्तरत्रापि द्रष्टव्यं, कापोतलेड्यामून-त्रीणि सागरोपमाणि पत्न्योपमासंख्येयजागाप्यधिकानि ततीयनर
कपृथिव्यापेक्षयावसातव्यानि, तृतीयपृथिव्यामपि प्रथमप्रस्तटे कापोतलेड्यायाजायात् "तड्याय मीसिया इतिवचनात्, तत्रचोत्कृष्टास्थितेरेताव

न्ति सागरोपमाडं पलिनुवमासखिज्जडजागमप्रहियाइं । तंउलेस्सेणं जंतं ! पुच्छा, गेयमा ! जहन्तेणं
अतोमुज्जतं उक्तीसेणं दां सागरोपमाडं पलिनुवमासखिज्जडजागमप्रहियाइं । पम्हलेसेणं जंतं ! पुच्छा,

गीतम । जघन्यनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतोः त्रीणि सागरोपमाणि पत्न्योपमासंख्येयजागाप्यधिकानि । तेशोलेड्यो जदन्त । पुच्छा, गीतम । जघन्ये
नान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतो द्वे सागरोपमे पत्न्योपमासंख्येयजागाप्यधिके । पट्टलेड्यो जदन्त । पुच्छा, गीतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतो दशसाग

जडं अतो० उ० त्रीणि सागरोपमाडं पलिनुवमास अखिज्जडभाग मप्रहियाइं तेवलेसेण पुच्छा । हे० । मज्जन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्ट २ सागरोपम
पत्न्योपमने संख्यातमेभागे अधिक तीजोनरकने पडिले पाउडे तेजालेश्श, नां मय । गीयमा जडं अतो० उ० दोसागरोपमाडं पलिनुवमास अखि
ज्जडभाग मप्रहियाइं पम्हलेसाण पुच्छा । हेगीतम, जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्ट २ सागरोपम पत्न्योपमने संख्यातमेभागे अधिक ज्ञानदेवलोकोनो अपे

त्या सज्जवात्, तेजोलेश्यामूत्रे-हे सागरोपमं पत्न्योपमासख्ययज्ञागाध्यधिके ईशानदेवलोके देवापि जया वेदितव्येति तेजोलेश्याका उत्कर्षत एताव
 त्स्थितिकाश्च पटलेश्यामूत्र-दशसागरोपमाणि अन्तर्मुहूर्तांश्याधिकानि ब्रह्मलोकागच्छया जावनीयानि, तत्र देवानाहि स्थिति रत्नकृष्टा दशसाग
 रोपमाणि लेश्याच पटलेश्या येष पूर्वाक्षरजवगते अन्तर्मुहूर्ते ते किलैकमन्तर्मुहूर्तरिति अन्तर्मुहूर्तांश्याधिकानीत्युक्तं, शुक्लेश्यामूत्रे-त्रयस्त्रिंशत्
 सागरोपमाणि अन्तर्मुहूर्तांश्याधिकानि अनुत्तरसुरागच्छया तेषां सुत्कर्षतः स्थिते ख्यस्त्रिंशत्सागरोपमप्रमाणात्वात्, अन्तर्मुहूर्तांश्याधिकत्वजावना
 च प्राग्वत्, अलेश्याऽयोगिकेवली सिद्धाश्च ततो न तस्यामप्यवस्थायां सलेश्यत्वव्याघात इति साद्यपयंवसितः । गतं लेश्याद्वारं । इदानीं सम्य

गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहूर्तं उक्तीसेणं दससागरोवमाहं अंतोमुहूर्तमस्महिहयाहं । सुक्कलेसेणं पुच्छा,
 गोयमा ! जहस्सेणं अंतोमुहूर्तं उक्तीसेणं तेत्तीसं सागरोवमाहं अंतोमुहूर्तमस्महिहयाहं । अलसेणं पुच्छा,
 गोयमा ! सादिए अपज्जवसिए । सम्मादिहीणं भंतं ! सम्मादिहित्ति पुच्छा, गोयमा ! सम्मादिही दुविहे

रोपमाण्यन्तर्मुहूर्तांश्याधिकानि । शुक्लेश्यो जदन्त । पुच्छा, गौतम । ख्यस्त्रिंशत्सागरोपमाण्यन्तर्मुहूर्तांश्याधिकानि । अलेश्यो जदन्त । पु
 च्छा' गौतम । सादिको ऽपर्यवसितः । सम्यग्दृष्टिर्जदन्त । सम्यग्दृष्टिरिति पुच्छा, गौतम । सम्यग्दृष्टी द्विविधः प्रज्ञप्रज्ञाद्यथा-सादिको वा

चाये पद्मलेश्यानां प्रश्नः । गोयमा जह० अंतोमुहूर्तं उक्तीसेणं दससागरोवमाहं पतामहत्तं मझाहयाहं सुक्कलसाणं भते पुच्छा । हेगौतम जघग्य अन्त
 र्मुहूर्तं उत्कृष्टं दस सागरोपमं अन्तर्मुहूर्तं अधिकं ब्रह्मदेवलोकना अपेक्षाये शुक्लेश्यानां हेभगवन् प्रश्नः । गोयमा जहस्सेणं पतोमुहूर्तं उक्तीसेणं तेत्तीसं
 सागरोवमाहं अंतोमुहूर्तं मझाहयाहं अलसेणं भते पुच्छा । हेगौतम जघग्य अन्तर्मुहूर्तं तिर्यचमनुष्ये उत्कृष्टं ३३ सागरोपमं अन्तर्मुहूर्तं अधिकं जाण
 वा अनुत्तरं देवतानां अपेक्षाये अलेश्यानां हेभगवन् प्रश्नः । गोयमा सादिए अपज्जवसिए सम्मादिहीणं भंतं सम्मादिहित्ति कालणी० । हेगौतम सादिअप
 यंवसितं जयं नयां द्वारं सम्यग्दृष्टानं हेभगवन् सम्यग्दृष्टोपणे केन सीत्थिति । गोयमा सम्मादिहं दुविहां पणचा तं जहा । हेगौतम सम्यग्दृष्टोना द्वोय

ताद्वारं तत्रेदमोदिसूत्रं-सम्यग्दिष्टीयं ज्ञेयं । इत्यादि ॥ सम्यगविपर्यस्ता दृष्टिं विनप्रणीतपस्तृतव्यतिपत्तिं यं स सम्यग्दृष्टिः स चान्नरकरणा
नजाविना उपशमिकसम्यक्तेन साम्यादनसम्यक्तेन विगृह्यदर्शनभोग्यपुंजोदयसम्यग्विद्यायोपज्ञामिकसम्यक्तेन सकलदर्शनमोहनीयदायसम्यग्दायिकस
म्यक्तेन वा दृष्टव्यो, निवभन सम्यग्दृष्टाष्ट द्विविधः प्रज्ञप्तस्तथा-साद्यपर्यवसितं यथ चायिके सम्यक्ते उत्पादिते सति वेदितव्यं तस्य प्रतिपा
ताभावात्, सादिसपर्यवसितं यथ ज्ञायोपज्ञामिकादिसम्यक्तापेक्षया तत्र योसौ सादिसपर्यवसितः सम्यग्दृष्टिं जघन्येनान्तर्मुहूर्तं परतो निष्प्राप्य
गमनात् चतुर्कर्मतः षट्पष्टिसागरोपमाणि सातिरेकाणि तत्र यदि वारद्वयं विजयादिषु चतुर्षु अप्रतिपत्तितसम्यक्तरकष्टास्थितिको देव उत्पद्यते वे
लात्रयं वा व्युत्तलोक ततो देवजवे रेव षट्पष्टिसागरोपमाणि परिपूर्णानि भवन्ति, येन सन्नप्यजवा, सम्यक्साहिता स्ते ऽधिका इति तौ सातिरे
काणीत्युक्तं-दोषादिविजयादसु नयस्सतिनिशुभमद्वयताम् । अद्वयं न रजयिमिति ॥ मिच्छादिष्टीयं ज्ञेयं । इत्यादि ॥ मिथ्या विपर्यस्ता दृष्टि

पं० तं०-सादि एवा अपज्जवसिए सादि एवा सपज्जवसिए । तत्थणं जेसे सादि एवा सपज्जवसिए से जहणेणं
अंतोमुज्जत्तं उक्कोरोणं छावठिं सागरोवमाइं सातिरेगाइं । मिच्छादिष्टीयं ज्ञेयं ! पुच्छा, गोयमा ! मि
च्छादिष्टी तिविहे पं० तं०-अणादि एवा अपज्जवसिए अणादि एवा सपज्जवसिए सादि एवा सपज्जवसिए ।

उपयवसितः सादिको वा सपर्यवसितः । तत्र य स्सादिकः सपर्यवसितः स जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः षट्पष्टिः सागरोपमाणि सातिरेका
णि । मिथ्यादृष्टी जदन्त । पुच्छा, गोयमा । मिथ्यादृष्टी त्रिविधः प्रज्ञप्तस्तथा-अनादिको वा उपर्यवसितो ऽनादिको वा सपर्यवसितः सा

भेद कक्षा तं कहेलं-सादि एवा अपज्जवसिए सादि एवा सपज्जवसिए । सादि सपर्यवसितं चायिकसम्यक्ता उपजै तेहथी पटतायका सादिसपर्यव
सितं हुवे । तत्थणं जेसे सादि एवा सपज्जवसिए से जहणेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोरोणं छावठिं सागरोवमाइं सातिरेगाइं । तिसा सादिसपर्यवसितं सम्यक्त्वयो पडता
तेहने जघन्य अन्तर्मुहूर्तं चतुर्कर्म ६६ सागरोपमा देवार विजयगमने तथा सम्यक्त्व पणि २ बार चक्षुत दग ६२ सागरोपमा पूरे । मिच्छादिष्टीयं ज्ञेयं

जीवाजीवादिवस्तुतत्त्वप्रतिपत्तिर्यस्य ज्ञातव्यत्वरूपस्य सिते पीतप्रतिपत्तिवत् स मिथ्यादृष्टिर्ननु मिथ्यादृष्टिरपि कश्चिद्ब्रह्म ज्ञातया ज्ञा-
 नाति पेयं पेयतया मनुष्यं मनुष्यतया पशु पशुतया ततः सकथं मिथ्यादृष्टि रूच्यते । जगद्वति सर्वज्ञ तस्य प्रत्ययान्नावात्, इह हि जगद्वद्वद्वत्प्र-
 णीत सकलमापि प्रवचनाथ मज्जिरोचयमानापि यदि तद्वत्तमेकमप्यक्षरं न रोचयति तदानीमप्यपि मिथ्यादृष्टिरेवोच्यते तस्य जगद्वति सर्वज्ञे प्रत्य-
 यनाशत उक्तच-सूत्रोक्तस्यैकस्याप्यरोचना दक्षरस्य ज्ञाति नरो मिथ्यादृष्टि सूत्रहि नः प्रमाणं जिनाजिहितं किं पुनः ज्ञाते जगद्वद्वद्वद्वज्जिहितं य-
 थाच जीवाजीवादिवस्तुतत्त्वप्रतिपत्तिविकलः, ननु सकलप्रवचनमथाज्ञातरोचना तद्वत्कतिपयाथांना चारोचना दय न्यायतः सम्यग्मिथ्यादृष्टिरेव
 ज्ञातितु मर्हति कथं मिथ्यादृष्टिरेव ज्ञातितु मर्हति कथं मिथ्यादृष्टिः सदसत्त्वस्तुतत्त्वापरिज्ञानात्, इह यदा सकलवस्तुजिनप्रणीततया सम्यक्श-
 द्दुते तदानीमसौ सम्यग्दृष्टि यदात्वे कस्मिन्नापि वस्तुनि पयांयवा मतिदौबल्यादिना एकात्मेन सम्यक्परिज्ञानमिथ्यापरिज्ञानाज्ञावतो न सम्य-
 क् श्रद्धान् नाप्येकाततो विप्रतिपत्तिः तदा सम्यग्मिथ्यादृष्टिः उक्तच ज्ञातकवृहद्भूतै-जहा नालिकेरीदीववासिरस खुद्वाड्यरस विपत्यसमागयरस

तत्पणं जेसे सादिए सपज्जवसिए से जहसोणं अतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं अणंत्तानु उसप्पिणीउरुसप्पिणीनु का-
 लनु खेत्तनु अत्रहं पोग्गलपरियहं देसूणं । सम्मामिच्छदिठ्ठीणं पुच्छा, गोयमा ! जहसोणवि उक्कोसेणवि

दिको वा सपर्यवसितः । तत्र यः सादिकः सपर्यवसितः स जघन्येनान्तमुद्धूतं मत्कपंतो ऽनन्ता वत्सपिण्यवसपिण्यः कालतः, क्षेत्रता ऽप्या-
 वं पुद्गलपरावर्तं देशोनम् । सम्याद्विथ्यादृष्टिः पृच्छा । गौतम । जघन्येनाप्युत्कपंतो प्यन्तमुद्धूतम् । ज्ञानी जदन्त । ज्ञानीति कालतः किय

पृच्छा । इम मिथ्यादृष्टिनां प्रथ । गोयमा मिच्छाद्विठ्ठी ति विठ्ठी प० त० । गौतम मिथ्यादृष्टीना ३ भेद ते कहैछे—अणादिपवा अपज्जवांसप अणादि-
 पवा सपज्जवमिण सादिएवा सपज्जवमिण । अणादि अपर्यवसित सम्यक्त्व नहो पांमै अणादिमपर्यवसित कर्मजये सम्यक्त्व नपांमै सादिसपर्यवमित
 ज्ञपक तथा उपगम प्राप्त । तत्पणं जेसे सादिएवा सपज्जवसिए से जह० अतो० च० अथांतांथां सप्पिणीओसप्पिणीओ कालओ खेत्तओ अवड्ठ पु

પુરિસસ્સગ હુયનાદય અગોગવિદે ત્રીદય તસ્સ આજારસ્સ ચવરિ નરુર્નનિંદા જોગતેજ સો હુયનાદયે આહારી નકયાહ દિહો નાવિસુહે શવં સ
 ગામિષ્ણદિહસ્સ થિ જોવાદપયસાણ ચવરિ નયરુર્ નાવિનિંદાતિ, યદા પુનરકસ્મિન્નાપિ ઇસ્તુનિ પર્યાયેવા ચકાન્તાતો વિપ્રતિપદ્યતે તદા મિ
 ષ્યાદુપિરેંલેત્યદોષઃ. સથ નિવિધ સાણા-અનાણપર્યવસિતા નાદિસપર્યવસિત સાદિસપર્યવસિતશ્ચ, તત્ર ય કદાચનાપિ સમ્યક્કા નાવાસ્સ્યાંત
 સો ડનાણપર્યવસિત. યસ્તુ સમ્યક્કામાસાણ દૂધાપિ મિથ્યાત્વ યાતિ સ સાદિસપર્યવસિતઃ સથ જઘન્યેનાન્તર્મુદૂર્તં તટનક્તરં કસ્યાપિ પ્રૂય સસ્ય
 જ્ઞાવામિ રુત્કપતોમત કાલ તમેવાનત કાલ દ્વિધા પ્રરૂપર્યાત-કાલતઃકંચતશ્ચ' તત્ર કાલતો ડનક્તા ચત્સાર્પણયસર્પિણીયાવત્ દોત્રતો ડપાર્દ
 પુદ્ગલપરાવતો દેશોનં અત્રકેનત કાલિ નિર્દેશાત્ દાપુદ્ગલપરાવતઃ પરિગ્રાહ્યો નત્તુ દ્રબ્ધપુદ્ગલપરાવતોદયઃ, સ્થ પૂર્વોત્તરાગ્રાપિચ જાવનીયં ॥ સ
 ગામિષ્ણાદિહોણમિત્યાદિ ॥ સમ્યક્કામિથ્યાપ દુપિ યંસ્યાસો સમ્યગ્મિથ્યાદુપિઃ સથ જઘન્યતોવોત્કણંતોવા અન્તર્મુદૂર્તં પરતોવચ્ચ તત્પરિણામ
 વિશ્વંતા હયાજોવચ્ચાજાઘ્યાત્, ગત સમ્યક્કાહાર મિદાનો જ્ઞાનહારં તથેદમાદિસૂન-નાયીણ જતે । ઇત્યાદિ ॥ જ્ઞાનમસ્યાસ્તીતિ અતોડનેકસ્વર
 દિતોન્' સ દ્વિધા સાદ્યપર્યવસિત સાદિસપર્યવસિતશ્ચ, તત્ર કવલજ્ઞાનાપેદયા સાદ્યપર્યવસિતઃ પ્રતિપાતાજાવાત્, જોપજ્ઞાનાના પ્રતિનિયતકા
 લજાવાત્, સ જઘન્યનાન્તર્મુદૂર્તં પરતો મિથ્યાત્વગમનેન જ્ઞાનપરિણામાપગમાત્, ચત્કણંતઃ પદ્પણિસાગરોપમાણિ સાતિરકાણિ યાવનપાણિ મસ્ય

અંતોમુજ્જતં । નાળીણં જંતે ! નાળિત્તિ કાલત્ત કેવચિરં હોહ ? ગોયમા ! નાળી દુવિહે પં ૦ તં ૦—સાદિ
 એવા અપજ્જવસિએ સાદિએવા સપજ્જવસિએ । તથ્યણં જેસં સાદિએ સપજ્જવસિએ સં જહક્કણં અંતોમુજ્જતં

તિર જવતિ ? ગૌતમ । જ્ઞાનો દ્વિવિધ. પ્રજ્ઞપ્તસ્થયા-સાદિકોવાડપર્યવસિતઃ સાદિકોવા સપર્યવસિતઃ । તત્ર ય સાદિકઃ સપર્યવામતઃ સજ

ગન પરિચરૂં દસૂણં । તિહા જે સાદિસપર્યવસિત તે સપથમ અંગોગતિને જઘન્ય અન્તર્મુદૂર્તં ચત્કણ અનત્તી ચત્સર્પિણી અવસાર્પણીકાલથો લેધથો ૫
 સંપુદ્ગલપરાવતો દેશંજણો । સગામિષ્ણાદિહોણં મતે પુત્થા । સમ્યગ્મિથ્ય, દુપિ યં ૦ મથ । ગોયમા જહણેથાંવિ ૫ ૦ પતો ૦ યાળાણં મતે યાળોતિ કા ૦ ।

यज्ञानमुत्पाद्या नंतरसमये कालं कुर्वता ज्ञावनीया' उत्कर्षतो देशोना पूर्वकोटी' तत ऊर्ध्वं संयगाज्ञावतो मन पर्यवज्ञानस्याप्यज्ञावात्, अज्ञानी त्रिविध स्तद्यथा-अनाद्यपर्यवसितो अनादिसपर्यवसितः सादिसपर्यवसितश्च, तत्र यस्य न कदाचनपि ज्ञानलाभा जावो मा अनाद्यपर्यवसितो यस्तु ज्ञानमासादयिष्यति सां अनादिसपर्यवसितः यः पुन ज्ञानमासाद्य ज्ञूयामिष्यात्यगमननाज्ञानित्वमधिगच्छति स सादिसपर्यवसित सप जघन्येनान्तमुद्भूतं परतः सम्पत्तस्यासादनेनाज्ञानित्वपरिणासापगमसम्भवात्, उत्कर्षतो नन्त कालमित्यादि प्राग्वत्' तत ऊर्ध्वगवश्य सस्यत्ता

जहन्नेण एगं समयं उक्कोसेण देसूणं पुच्छकोटिं । केवलनाणीणं पुच्छा, गोयमा ! सादिए अपज्जवसिए ।
अन्नाणीणं मतिअन्नाणी सुयअन्नाणीणं पुच्छा, गोयमा ! अन्नाणीणं मतिअन्नाणी सुयअन्नाणीति
तिविहे पत्तहे, तंजहा-अणादिएवा अपज्जवसिए अणादिएवा सपज्जवसिए सादिएवा सपज्जवसिए ।
तत्थणं जेसे सादिए सपज्जवसिए से जहन्नेण अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेण अणंतं कालं, अणतान्ते उसप्पिणिउ

केवलज्ञानिनः पृच्छा, गौतम । सादिको उपर्यवसितः । अज्ञानिनो मत्पज्ञानी श्रुताज्ञानिनः पृच्छा, गौतम । अज्ञानिनो मत्पज्ञानि श्रुताज्ञा नीति त्रिविधः प्रज्ञप्त स्तद्यथा-अनादिकोवा उपर्यवसितो अनादिकोवा सपर्यवसितः सादिको वा सपर्यवसितः । तत्र यः सादिकः सपर्यव सितः स जघन्येनान्तमुद्भूतमुत्कर्षतो अनन्तं कालं । अनन्ता उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यः कालतः, क्षेत्रतोपाद्यं पुद्गलपरावर्तं देशानम् । विजगज्जा

होज जाणिवा एविशंय । ओहिणाणीवि एवंचंन जवर जहं० एगंसमयं । अवाधिज्ञानीने जघन्यथी एकसमय तोकम तियंस्स मनस्य देव विमङ्गज्जानो थको मय्यक्त्वं पडिबर्जीने सम्यक्त्वं पाजवाने समये सम्यक्त्वं प्रभावे विमङ्ग अवाधिज्ञान हवे ते कण्ठनसमय अन्तिजसमय पतितथी तिवारे एकसमय नोअवाधि । मणपज्जव णाणीण भत मणपज्जवणाणीति का० । मनपर्यवज्ञानीने जेभगवन् मनपर्यवपणे केनलीस्थिति । गोयमा जहं० एगंसमयं व० टे सणा पुच्छकोटो । हेगौतम जघन्य १ समय प्रमादो साधने कालकाना कइल समयइवे उत्कृष्टो ८ वर्ष जणी पूर्वकोटो उपरान्त संयमनही तिवारे

गृहेरिव ज्ञायनीयानि सम्यग्गृहेरेव ज्ञानित्वात्, आग्निनिबोधिकज्ञानिसूत्रे-गवंचेवति ॥ यथा सामान्यतो ज्ञानी सादिसपर्यवसितो जघन्यत
उत्कर्षतश्चोक्तः तथा ज्ञानिबोधिकोपि वक्तव्यः सर्वैव-जहन्नं ज्ञातोमुत्त उत्क्रोशेण छावन्तीसागरोवमाइ ॥ एव श्रुतज्ञान्यपि, अवाधिज्ञान्यप्येव
नवर जघन्यत एक समय वक्तव्य, कथमेकसमयतावधिज्ञानस्येति चे दुच्यते-इह तियं कपचेन्द्रियो मनुष्यो देवोवा विजङ्गुज्ञानी सन् सम्यक् प्रति
पद्यते तस्य च सम्यक्प्रतिपत्तिसमय एव सम्यक्प्रज्ञावतो विजङ्गुज्ञानमवाधिज्ञानं जात तच्च यदा देवस्य व्यवनेन सरणनान्यस्या न्यथावा नन्तरस
मय प्रतिपत्तित साटा जवत्यवाधिज्ञानस्यैकसमयता उत्कर्षतः सातिरेकाणि षट्षष्टिसागरोपमाणि याव ज्ञानिवा प्रतिपत्तितावधिज्ञानस्या वारद्वयं
विजयादिपु गमनेन वारत्रय मच्युतदेवलोकगमन तथा वेदितव्यानि, मन.पयवज्ञानिन एकसमयता एयतस्या प्रमत्ताद्याया वर्तमानस्य मन.पयं

उत्क्रोशेण छावन्ति सागरोवमाइ सातिरेगाडं । ज्ञानिनिबोहियनाणीणं पुच्छा, गोयमा ! एवंचेव । एवं
सुयनाणीवि । लहिनाणीवि एवचेव नवरं जहन्नेणं एक्कं समयं । मणपज्जवनाणीणं जते ! पुच्छा, गोयमा !

घन्येनान्तमुत्तमुत्कर्षत पट्षष्टिसागरोपमाणि सातिरेकाणि । आग्निनिबोधिकज्ञानिन पुच्छा, गोतम । एव चेव । एव श्रुतज्ञान्यपि । अ
वाधिज्ञान्यप्येव चेव नवर जघन्यनेक समय । मन पर्यवज्ञानिनो जदन्त । पुच्छा, गोतम । जघन्येनेक समयमुत्कर्षतो दंशोना पूर्वकोटि ।

हेगोतम जघन्ये पिण उत्कट अन्तर्मुहूर्तनोस्थिति जाणवी ज्ञानोने हेमगवन् ज्ञानपणे कतलीस्थित । गोयमा णाणी द्वावहे पं० त० । हेगोतम ज्ञा
नीना टोयमद कट्ठा तेकहेके-साटिणवा अपज्जवसिण साटिणवा सपज्जवसिण । सादिसपर्यवसित केवलीनो अपेचाये सादिसपर्यवसित विशेषज्ञा
ननो अपेचाये । तथण जस साटिणवा सपज्जवसिण से जह० अंतीमु० उ० छावन्ति सागरोवमाइ सादरेगाइ । तिहा जे सादिसपर्यवसित तेहनो
पहे मिथ्यात्वमे जाय जघन्य अन्तर्मुहूर्त उत्कटो कामठ सागरोपम मनुष्येने भव्य प्राधिक सम्यग्गृहो तंज्ञो ज्ञान एतला कालपक्क मिथ्यात्व जाय ।
प्राग्निनिबोहियनाणीण मते पुच्छा । मतिज्ञाननो हेमगवन् प्रत्य । गोयमा एवंचेव एवं सुयनाणीवि । हेगोतम इम पाळी परि श्रुतज्ञान पिण इम

न मुपगच्छति, गतं ज्ञानद्वार । इदानीं दर्शनद्वार तत्रेदमादिस्त्र चक्षुदंशणीण जते । इत्यादि ॥ इह यदा त्रीन्द्रियादि श्रुतिरिन्द्रियादिभूतपद्य त
त्र चान्तर्मुहूर्त स्थित्वा जूषोपि त्रीन्द्रियादपु मध्ये उत्पद्यते तदा चक्षुदशनी अन्तर्मुहूर्त लग्नते, उत्कर्षतः सातिरेक सागरोपमसहस्रं, त श्रु
रिन्द्रियतियक्पचन्द्रियनेरयिकादिजवज्जमशानावसातव्य, अचक्षुदंशनी अनाद्यपयवसितो यो कदाचिदपि न सिद्धिजावमधिगमिष्यति यस्त्वाधि
गता सो नादसपयवसितः, तथा तियक्पंचन्द्रियो मनुष्योवा तथाविधाध्यवश्यायावधिनावधिदर्शनमुत्पाद्यानन्तरमय यदि काल करोति त

स्सप्पिणील कालल, खंत्तल शुवहं पोमगलपरियहं देसूणं । विजंगनाणीणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं एगं
समय उक्कोसेणं तत्तीसं सागरोवमाडं देसूणाए पुव्वकोलीए अण्हियाडं । चक्षुदसणीणं जते ! पुच्छा, गो
यमा ! जहन्नेणं अतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं सागरोवमसहस्सं सातिरंगं । अचक्षुदंशणीणं जते ! पुच्छा, गोय

निन पुच्छा, गीतम । जघन्येनेक समयमुत्कर्षत स्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि देशोनपूर्वकोल्याज्यधिकानि । चक्षुदंशनिन पुच्छा, गीतम । ज
घन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः सागरोपमसहस्र सातिरेकम् । अचक्षुदंशनिनः पुच्छा, गीतम । अचक्षुदंशनी द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अनादिकोवा

यमा जह०णममयं उ० तत्तीसं सागरोवमाड देसूणां पुव्वकोलीए अण्हियाडं चक्षुदंशणीण भंते पुच्छा । हेगीतम जघन्य एकसमय किम कोड तिर्यच
पचेन्द्रिय मनुष्य देवसंबंधी सम्यग्दृष्टि अर्वाधिज्ञानौथका मिथ्यात्व गयो ते मिथ्यात्व प्रतिपत्तिमयय मिथ्यात्वभाव अवधिज्ञान विभङ्गज्ञान यथा पहिला
ज्ञान २ मिथ्यात्वमयुक्त ययो तिवारे छेहलेसमय विभङ्गज्ञान जघन्यनो अपेचाये द्वार, चक्षुदर्शनौनो प्रश्न । गोयमा जह० अती० उ० सागरोवमसहस्र
सादरेण अचक्षुदंशणीण भंते पुच्छा । हेगीतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त तैन्द्रिय चौरिन्द्रिय तिर्यचनो अपेचाये चत्तल सागरोपम सहस्र कादिकअधिक हवे
चौरिन्द्रिय तिर्यच पंचन्द्रियना भवश्चमण जाणी अब अचक्षुदर्शनौनो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा अचक्षुदंशणी दुविद्वा पं० त० । हेगीतम अचक्षु
दर्शनौना दायभेद कक्षा तेकैकै—अणादिदेवा अपज्जवसिए अणादिदेवा अपज्जवसिए ओहिदसणीण भंते पुच्छा । अनादि अपर्यवसित ज कर्हि

वाप्ते रक्षानित्वापगमात्, सर्वं मत्पञ्चानि श्रुताज्ञानी च त्रिविधी ज्ञावनीयः, विज्ञङ्गज्ञानी जयन्त्यत गच्छं समयं कथमिति चे दुष्यते-कश्चि त्रियं कृपयेद्विषो मनुष्यो देवोवा सम्यग्दृष्टित्वादवधिज्ञानी सन् मिथ्यात्व गत तस्मिन् मिथ्यात्वप्रतिपत्तिसमये मिथ्यात्वप्रजावतो ऽवधिज्ञान वि ज्ञङ्गज्ञानज्ञतं आद्यत्रयमज्ञानमपि जयति मिथ्यात्वसंयुक्तमिति वचनात्, ततो नन्तरसमये देवस्य मरणेनान्यथावा तद्विज्ञङ्गमज्ञान परिपतति तत एवमेकसमयता विज्ञङ्गज्ञानस्य तत्कर्षत स्वयच्छिन्नात्सागरोपमाया देशोन्मूल्यकोट्यज्यधिकानि तथाहि-यदि कश्चि मिथ्यादृष्टि स्त्रियं कृपन्नेन्द्रियो मनुष्यावा पूयंकोट्यामु कतिवर्षांतिकमे विज्ञङ्गज्ञानी जायत जातश्च यदाऽप्रतिपत्तितविज्ञङ्गज्ञान एवाविग्रहगत्या सप्तमनरकपृथिव्या त्रयस्त्रिंश रसागरांपमांस्यातिकां नैरयिका जायते तदा जयति यथोक्तमुत्कृष्टमात्रं तत ऊर्ध्वं सम्यक्प्रतिपत्त्या वधिज्ञानजावतः सर्वथापगमाद्वा तद्विज्ञङ्गज्ञा

। टीका

मनपर्यं विष्णु इवे । कश्चोक्तं भते पुष्पा । कश्चोक्तो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा सादिसपञ्जवसिष्णु प्रणाणोषं भते पुष्पा । हेमोतन सादिसपर्यं वसित पदवीनयो तंमाटे अज्ञानोक्तो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा प्रणाणो दुविष्टे पं० तं० । हेमोतन अज्ञानोक्ता दायभंदहे ते कहेहे—मदप्रणाणो मुदप्रणाणो मतिप्रज्ञानी श्रुतअज्ञानो । तत्पक्षं जेसे मदप्रणाणो तथं दुविष्टे पं० तं० । तिहां जे मतिज्ञानोक्ता दायभंद ते कहै । अणादिपवा अपञ्जवासण अणा दिपवा सपञ्जवसिष्णु सुयप्रणाणो भते पुष्पा । अनादि अपर्यं वसित ते मोचन जावणहार अनादि अपर्यं वसितन कोइसमै मोच पामस्ये श्रुतअ ज्ञानोक्तो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा सुयप्रणाणो तिविष्टे पं० तं० । हेमोतन श्रुतअज्ञानोक्ता तोनभंद कह्या ते कहैहे—अणादिपवा अपञ्जवसिष्णु अणा दिपवा सपञ्जवसिष्णु सादिसपञ्जवसिष्णु । अनादि अपर्यं वसित अनादि सपर्यं वसित सादिसपर्यं वसित ज्ञान पामस्ये वलो मिथ्यात्व जास्ये ते सा दिसपर्यं वसित अनादि अपर्यं वसित जहने ज्ञानना लाभनयो कहिये । तत्पक्षं जेसे सादिस सपञ्जवसिष्णु सं जह- प्रंता० च० प्रणतकालं अणतोषो उमपिषोमपिषोमो कालना खेनवा पवट पोगलपरिष्ट देसूण । तिहां जे सादिसपर्यं वसित तेहने जवन्त अमरुर्जुता वटभट्ट अनतोषाख पनतो उमपिषो अवसांषो जविषा कालतो जेवतो अर्धपुत्रकपरावर्त द्वा जपो निमगणाणो भते पुष्पा । निमगणाणो हेमगवन् प्रश्न ।

। भा

दा वधिदर्शनं प्रतिपतति तदावधिदर्शनिन एकसमयता उत्कर्षतोऽवधिदर्शनी द्विषट्षष्टीसागरोपमाणीति सातिरेकं कथयति उच्यते-एतन् क
 शिद्विजङ्गुजानी तिर्यक्पञ्चेन्द्रियो मनुष्यावा अप्रतिपतितविजङ्गुजान एवाविग्रहगत्या च सममनरकपृथिव्या त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमास्थिति नैरयि
 को जात स्तत्रचोदत्तनाप्रत्यासत्तिकाले सम्यक्कमुत्पाद्य ततः परिप्लव्य स्ततोऽप्रतिपतितन विजङ्गुजानेन पूर्वकोट्यायुक्तेषु तिर्यक्पञ्चेन्द्रियेषु समुत्प
 न्न स्तत्रच परिपूर्णं स्वायः प्रतिपाल्य पुनरप्रतिपतितविजङ्गुमवा धःसप्तमपृथिव्या त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमास्थितिको नैरयिको जातः तत्रापिचोदृत्य
 प्रत्यासत्तौ सम्यक्कमासाद्य परित्यजति ततो जूयोप्यप्रतिपतितविजङ्गुएव पूर्वकोट्यायुक्तेषु तिर्यक्पञ्चेन्द्रियेषु जात स्तदव सकपट्षष्टिसागरोपमा
 णामज्जुत् सवत्रच तिर्यङ्मुत्पद्यमानो विग्रहोत्पद्यते विग्रहे विजङ्गस्य तिर्यङ्मु मनुष्येषु च निषेधात्, यद्व्याति-विभंगनाशी पर्वेदियतिरिक्त्वजो
 णिया मणूसा आहारगा इति „ आह कि सम्यक्क मेषोपान्तराल प्रतिपद्यते उच्यते-इह विजङ्गस्य उत्कर्षतोऽपि त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि देशो
 नपूर्वकोट्याधिकानि तथाचोक्तं प्राक्-विजङ्गनाशी जहन्नेण एकं समयं उक्लोसेणं तितीसं सागरोवमाइ देसूयाइ पुव्वकोट्ठीलं अण्णहियाइ इति „
 तत यतावत कालमविच्छदन विजङ्गस्या प्राप्यमाणत्वात् अपान्तराले सम्यक्क प्रतिपद्यते, ततो प्रतिपतितविजङ्गएव मनुष्यत्वमवाप्य समय पा

मा ! अचरकुदसणी दुविहे पसुत्ते, तजहा-अणादिएवा अपज्जावसिए अणादिएवा सपज्जावसिए । सहि
 दसणीणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेण उक्को समयं उक्कोसेणं दो लावही सागरोवमाणं सातिरेमाणं । केव

उपर्यवसितोऽनादिकोवा सपर्यवसितः । अवधिदर्शनिन पृच्छा, गौतम । जघन्येनैक समयमुत्कर्षतो द्विषट्षष्टिसागरोपमाणि सातिरेकाणि
 केवलदर्शनिन पृच्छा, गौतम । सादिकोऽपर्यवसितः । सयतस्य जटन्त । पृच्छा, गौतम । जघन्येनैक समयमुत्कर्षतो देशोना पूर्वकोटिः ।

ये मोक्षना वमणहार अनादि अपर्यवसित ते कोऽसमय माज्ञपामस्य अवधिदर्शनोनो प्रश्न । गोयमा जहं एग समयं उ० टोच्छावहीपी साग
 रोवमाणि सातिरेगाइ केवलदसणीण भते पुच्छा । हेगौतम जघन्य एकसमय मनुष्य तिर्यंचने उत्कृष्ट द्विषट्षष्टिसागरोपमनो स्थितिहुवे कांइक अ

लयित्वा द्वौ चारी विजयादिषुत्यमानस्य द्वितीया षट्षष्टि सागरीपमाणां सम्यग्दृष्टे र्भवति, एवं द्वे षट्षष्टीसागरीपमाणा मवचिदज्ञानस्य
अथ विजङ्गावस्थाया मवचिदज्ञानं कर्मप्रकृत्यादिषु प्रतिषिद्धं तत कथमिह विजगे तद्भाव्यते नैषदोषः सूत्रे विजङ्गप्यवचिदज्ञानस्य प्रयिपादितत्वा
त्, तथाह्ययं सूत्राजिप्रायविज्ञापविषयं विजङ्गज्ञान सामान्यविषयमवचिदज्ञानं, यथाहि सम्यग्दृष्टं विज्ञेयविषय मवचिज्ञानं सामान्यविषय म
मवचिदज्ञानं सूच्यते केवल विजङ्गज्ञानिनोप्यवचिदज्ञानमनाकारमात्रत्वेनाविशिष्टत्वात्, अवचिज्ञानिनोऽवचिदज्ञानं तुल्यमिति, तदप्यवचिदर्शनं
सूच्यते न विजङ्गदर्शनमित्याह-मूलटीकाकारोप्यतद्भावनाया " दसणाव विजगे हीराजाता तुल्यमेव अतोचव छावतील सादरेगातु इति ,, ततो
ऽस्मान्निरपि विजङ्गेअवचिदज्ञानं भावितं, कामंयान्तिकाः पुनराहु "यंथापि साकारंतरविज्ञापजावेन विजङ्गज्ञानमवचिदज्ञानं च पृथगस्ति तथापि
न सम्यग्निश्चयां विजङ्गज्ञानेन मिष्यारूपत्वात्, नाप्यवचिदज्ञानेन तस्यानाकारमानत्वा दतः कि तेन पृथग्विवक्षितेनापीति ,, तदजिप्रायेण न
विजङ्गावस्थाया मवचिदज्ञानेन नपैत तस्मिनोपकाकल्पित पूर्वसूरिजिरप्येवमतविज्ञागस्य व्यवस्थापितत्वात् सक्तंच-विज्ञेयवत्यां-जिनप्रद्वगतिश
माश्रमणपूज्यपादैः "सुत विजगत्सर्व पकविय लोद्वदसणं बहुसा कीसपुणां पक्रिसिद्ध कम्मपगक्रोणपगरणमि ॥ १ ॥ विजगेवि दरिसण सामन्नवि
ससविसयलं सुत्ते । तंच विसिठमणगा रमततो वि हि विजगाण ॥ २ ॥ कम्मप्यगक्रिमयंमुण सागारयरविसेसजातवि । नविजगनाणदंसण विसे
सणमणित्थियत्तणलं ॥ ३ ॥ इति,, अन्येनु व्याचक्षत-कि सप्तमनरकपृथिवीनिवासिनो नारककल्पनया सामान्येनेव नारकातयेनरामरजवेपु पर्य
ततः खल्ववचिविभगो यतावत काल जवत क्ततकहुमपवर्ग इति केवलदर्शनं नूनं-केवलज्ञानिनः सूत्रवद्भावनीयः, गत दर्शनद्वार इदानी संयन

लदसणीणं पुच्छा, गोयमा ! सादिए अपजावसिए । संजएणं जतं ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं एह्णं स

असंयतस्य जदन्त । पुच्छा, गौतम । असंयतरिविषः प्रजप्रजद्यथा-अनादिकोवाऽपर्यवसितोऽनादिकोवा सपर्यवसितः सादिकोवा सपर्य

विज बंदार नरक ऊपजे वार २ भवना पूरे इम टीकाधी जाणवी केवलदर्शनीनो हेमगधनु प्रश्न । गोयमा सादिए अपजावसिए संजएणं भंते संजए

દારં તત્રેદમાદિસૂત્ર-સંજગણં જતે । इत्यादि ॥ जघन्यत एकसमयता संयतस्य चारित्रपरिणामसमयएव कस्यापि कालकदशात्, असंयतस्तु त्रिधा अनाद्यपर्यवसितो ऽनादिसपर्यवसितः सादिसपर्यवसितश्च, तत्र यः समय कदाचनापि न प्राप्स्यति सो नाद्यपर्यवसितो, यस्तु प्राप्स्यति सो ऽनादिसपर्यवसितः यस्तु संयम प्राप्य ततः परिजगृहः स सादिसपर्यवसितः सच जघन्येनान्तर्मुहूर्तं ततः परं कस्यापि पुनरपि समयप्रतिपत्तिज्ञावात् उत्कर्षतो ऽनतकालमित्यादि प्राग्वत्, तत ऊर्ध्वमवश्य समयप्राप्तिः सयतासयतादज्ञाविरतः सच जघन्यतोप्यन्तर्मुहूर्तं दशविरतिप्रतिपत्त्युपयोगस्य जघन्यतोप्यन्तर्मुहूर्तकत्वात्, दशविरतिः तर्हि द्विविधात्रिविधादिजगृहबहुला ततस्तत्प्रतिपत्तौ जघन्यनाप्यन्तर्मुहूर्तं लगात सर्वविरतिस्तु सर्वं सावद्यमहं न करोमीत्येव रूपा, ततस्तत्प्रतिपत्त्योपयोगकसामायिकोपि जवतीति प्राक् संयतस्य एकसमयतोक्ता, यस्तु न सयतो

मयं उक्क्षोसेणं देसूणं पुव्वकोटिं । असजएण जतं ! पुच्छा, गोयमा ! असजए तिविहे पं० तं०—अणादि एवा अपज्जवसिए अणादि एवा सपज्जवसिए सादि एवा सपज्जवसिए । तत्थणं जं से सादि ए सपज्जवसिए से जहन्तेण अंतोमुज्जतं उक्क्षोसेणं अणंतं काल । अणंतानं उसप्पिणिउस्सप्पिणीनं कालनं, खेत्तनं अ वहु पोग्गलपरियहं देसूणं । सजयासंजएणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्तेणं अंतोमुज्जतं उक्क्षोसेणं देसूणं पु

वसितः । तत्र य सादिकः सपर्यवसित सजघन्येनान्तर्मुहूर्तमृत्कर्षतो न त कालम् । अनन्ता उत्सप्पिण्यवसप्पिण्यः कालत, इतरोपाई पु

ति का० જહજણ એકસમય વ૦ દસૂણં પુવ્વકોટી । હજીતમ સાદિસપર્યવસિત સિદ્ધના અપચાર્યે સયતને હેમગવન્ સયતપણે કેતલાસ્થિતિ જઘન્યે યજ સમય જિગજીક ચારિત્ર કહલેસમયે હવ ઉત્ક્રષ્ટ દેશ જગી પૂર્વકોટી હવે । અસંજણં ભતે અસંજણતિ કા૦ । અસયતને હેમગવન્ અસંયતપણે કેતલી । ગોયમા અસંયતે તિવિહે પ૦ ત૦ । અસયતોના ૩ મંદ કક્ષા । અણાદિણવા અપજ્જવસિણ અણાદિણવા સપજ્જવસિણ સાદિણવા સપજ્જવસિણવા । અનાદિ અપર્યવસિત જે સયમ કદેઈ નપામૈ અનાદિ સપર્યવસિત સંયમ પામીને ઝીવજાણે સાદિ સપર્યવસિત સંયમ પામી મિષ્ટજાણે । તત્થણ જેસે સા

नाप्यसंयतो नो संयतासंयतः स सिद्ध इति साध्यपर्यवसित इति गत संयतद्वारं । इदानीमुपयोगद्वारं-तत्रेदमादिसून-सागरोवतुगोवचत्तेषां प्रत्ये ।
इत्यादि ॥ इह ससारिणा उपयोगः साकारो नाकारोवा जघन्यतो प्यन्तर्मुहूर्तक उत्कपताप, तत सूत्रद्वयेपि जघन्यत उत्कर्षत शान्तर्मुहूर्तमु-
क्तः । यस्तु केवलिनानुक्तः एकसामायिक उपयोगः स इह न विवक्षित इति, गतमुपयोगद्वार मिदानो साधारद्वार-तत्रेदमादिसूत्र-प्राहारण

वृकांतिं । णोसजए णोअसजए णोसजयासजएणं पुच्छा, गोयमा ! सादिए अपज्जवसिए । सागरोवउ-
त्तणं जतं ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्तेणवि उक्कोसेणवि अंतोमुज्जतं । अणागरोवउत्तंवि एवचेव । आहा

द्वलपरावर्त्तं दशोनम् । संयतासंयतपृच्छा, गौतम । जघन्यनान्तर्मुहूर्तमुत्कपतो देशेना पूर्वकोटि । नोसंयतनोअसंयतनोसंयतासंयतपृच्छा,
गौतम । सादिकोऽप्यवसितः । साकारोपयुक्तस्य पृच्छा, गौतम । जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूर्तम् । अनाकारोपयुक्तोप्येवं येव । आहारक

दिष्टमपज्जवसिए मेषं जह० अतो० उ० अयंतकाल अयतोपी उसपिणोओमपिणोओ कालओ येत्तओ अवहट्ट पामानपारवट्ट देमूणं संयता संयते
णं भते पुच्छा । तिहा जं सादिसपर्यवसित तेहनो स्थिति कहे जवन्य यत्तर्मुहूर्तं संयमथो पटीने संयमपामे उत्कष्टथा अनत्तकाले संयमपामे अन-
त्तो उत्सपिणो अवसपिणो पण्हवत्तं उत्कष्ट ३३ सागरोपम दशोन पूर्वकोटो अधिक सातमो नरके प्राथिवीनो अपेक्षाये विभक्त्त ३३ सागरोपम हवे स्थि-
तिकालयो अवथो असंपुद्गलपरावर्त्तं देशे जंथा कट्ठी संयतासंयतो नो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा जह० अतो० उ० देमूणं पुच्छकोटो मजए णोअसजए
णोसज गमजएण भते पुच्छा । हेगौतम देशविरते पडतोथओ जघन्य अन्तर्मुहूर्तं देशविरति मूको वल्ले पामे उत्कष्टे कारक जणो पूर्वकोटो नोसंयता
संयतो मिह तहनो प्रश्न । गोयमा सादोणअपज्जवसिए सागरोवउत्तणं भते पुच्छा । हेगौतम सादिसपर्यवसित हवे अनत्तथो द्वार साकारोपयोगनो
हेमगवन् प्रश्न । गोयमा जह० उ० अतो० अणागरोवउत्तंवि एवचेव आहारण भते पुच्छा । हेगौतम जघन्य पिण उत्कष्ट पिण अन्तर्मुहूर्तं स्थिति
इहा ससारोवोवनी अपेक्षाये अनाकारोवयोगनोस्थिति पिण इमदोण प्राहारणनो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा आहारए दुविहे प० तं० । हेगौतम

जते । इत्यादि ॥ सुगमं नवरं जहन्नेणं खुल्लगजवग्गहणं दुसमऊण मिति, इह यद्यपि चतु सामायिकीच विग्रहगति जवति आहव-उजुयायए गवंका दुहतो वंकागतीविणिदिठा । जल्लइतिचरत्यका विनामचउपंषसमयाउ ॥ १ ॥ इति, तथापि बहुल्येन द्विसामायिकी त्रिसामायिकी वा प्रवर्तते न चतु सामायिकी पंचसामायिकी वा प्रावर्तते, ततो नते विवक्षिते तत्रोत्कर्षतस्त्रिसामायिक्यां विग्रहगतीं द्वावाद्यो समयावनाहारक

रणं जते ! पुच्छा, गोयमा ! आहारए दुविहे पं० तं०—छउमत्यआहारएय केवलियाहारएय । छउम त्याहारएणं जते ! छउमत्याहारएति कालउ केवचिरं होइ ? गोयमा ! जहन्नेणं खुल्लगजवग्गहणं दुस मऊणं उक्खोसेणं असंखेज्जां कालं असंखेज्जाउ उसप्पिणीउस्सप्पिणीउ कालउ, खेतउ अंगुलस्स असखे

स्य जदन्त । पुच्छा, गोतम ! आहारको द्विविधः प्रज्ञप्तस्तथा—छउमत्याहारकस्य केवल्याहारकस्य । छउमत्याहारको जदन्त । छउमत्याहारक इति कालतः कियच्चिरं जवति ? गोतम ! जघन्येन जुल्लकजवग्गहणं द्विसमयोनमुत्कर्षतोऽसंख्येयं कालम्, असंख्येया उत्तसप्पिण्यवसप्पिण्यः कालतः । सेवतोङ्गुलस्यासंख्येयं भागम् । केवल्याहारको जदन्त । केवल्याहारक इति कालतः कियच्चिरं जवति ? गोतम ! जघन्येनान्तमुहूर्तं

आहारक वेमदे कछा त कहैहे—छउमत्य आहारएय केवली आ० । छउमत्यआहारक केवलीआहारक । छउमत्यआहारएण भते पुच्छा । छउमत्य आहारकने हेमगवन् केतलोस्थिति प्रश्न । गोयमा जह० खुल्लग भवग्गहणं दुसमऊणं उ० असंखिज्जकालं असंखिज्जाओसप्पिणीओ कालओ खेतओ अंगुलस्स असंखिज्जभागं । हेगोतम जघन्य जल्लकभवग्गहण वेसमय ग्यून इहा चारसमयनो विग्रहगति हुवे, हिवे उत्कृष्ट असंख्यातेकाल एतलेकाले विग्रहगति करै असंख्यातो उत्तसप्पिणो अवसप्पिणोनाकाल जाणवो सेवथो अंगुलनो असंख्यातमैभाग जाणिवो । केवली आहारएण भते पुच्छा । केवलीआहारकने हेमगवन् केवलआहारकपणे केतलोस्थिति प्रश्न । गोयमा जह० अंनो० उ० देसूणं पुच्चकोडो अणाहारएण भते पुच्छा । हेगोतम जघन्य अन्त मुहूर्त उत्कृष्ट देग जना पूर्वकोडो अणाहारकने हेमगवन् अणाहारकपणे केतलोस्थिति । गोयमा अणाहारए दुविहे पं० तं० । हेगोतम

इत्याहारकतापत्तायां ह्युक्तमवश्यम् ताभ्यां नूनमुक्तं, ज्ञानुगतात्कवकवगतिश्च न विवक्षिता सवजन्यस्य पाराधन्यमानत्वात्, चतुर्षतोऽ
संख्येय कालमित्यादि सुगम नवर स्यावतः कालादूर्ध्वमवश्यं विग्रहगतिं भवति तत्रधानाहारकत्वमित्यनन्त कालमिति गोक्तं, केवलिसूत्रं सुग
मं, कृत्स्नस्यानाहारकसूत्रे-उक्तोक्तेण दो समया इति, त्रिसामायिकी विग्रहगतिमधिकृत्य चतुःसामायिकी यंचसामायिकी च विग्रहगतिं न विव

ज्जनागं । केवलिश्चाहारणं ज्ञते ! केवलिश्चाहारणं कालं केवचिरं ? गोयमा ! जहन्नेणं अतोमुज्जत्तं
उक्तोक्तेणं देसूणं पुत्रकोटिं । अणाहारणं ज्ञते ! अणाहारणं पुच्छा, गोयमा ! अणाहारणं दुविहे पं०,
तं०—उत्तमत्यअणाहारणं केवलिसूत्राहारणं । उत्तमत्यअणाहारणं ज्ञते ! पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं

मुत्कर्षतो देशोना पूर्वकोटिः । अनाहारको जदन्त । अनाहारकइति पुच्छा, गौतम । अनाहारको द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-कृत्स्नस्यानाहार
कश्च केवल्यनाहारकश्च । कृत्स्नस्यानाहारको जदन्त । पुच्छा, गौतम । जघन्येनेकं समयमुत्कर्षेण द्वे समये । केवल्यनाहारकपुच्छा, गौतम ।
केवल्यनाहारको द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-सिद्धकेवल्यनाहारकश्च जघन्यकेवल्यनाहारकश्च । सिद्धकेवल्यनाहारकपुच्छा, गौतम । सादिकोऽपगंव

अनाहारकना दीयभेद कथा तेकइहे—उत्तमत्य अणाहारणं केवलो अणा० । उत्तम अनाहारक केवलो अनाहारक । उत्तमत्यअणाहारणं भते पु
च्छा । उत्तम अनाहारकनो जेमगवन् प्रश्न । गोयमा ज० एगंसमयं च० दोसमया केवलो अणाहारणं भते पुच्छा । हेगौतम जघन्य एकसमय ३
समयनो विग्रहगतिआथो चतुष्टय वंसमय ४ । ५ । समयरूप केवल अनाहारकनो जेमगवन् अनाहारकपणे केतलो । गोयमा केवलोअणाहारणं दु
वि हे पं० तं० । हेगौतम केवलअनाहारकना दीयभेद कथाइ—सिद्धकेवलो अणाहारणं भवत्यकेवलो अ० । सिद्ध केवल अनाहारी भवत्य केवल अना
हारी । सिद्धकेवलि अणाहारणं भते पुच्छा । सिद्ध केवल अनाहारकनो जेमगवन् केतलोस्थिति । गोयमा सादिअपपञ्जवमिए । हेगौतम सादिअप
वंवसितसंतनयो । भवत्यकेवलो अणाहारणं भते पुच्छा । भवत्यकेवलो अनाहारकनो जेमगवन् प्रश्न । गोयमा भवत्य केवलोअणाहारणं दुविहे पं० तं०

क्षितेत्यभिहितमनन्तरं सजोगिजवस्थकेवल्यनाहारकशूर्त्रे त्रयः समया अष्टसामायिकस्य केवलिसमुद्घातस्य तृतीयचतुर्थपञ्चसङ्ख्याः । उक्तं च-दंष्ट्रं यमसमर्थं कथाटमथवोत्तरेतथासमये । मन्यानमथतृतीये लोकव्यापीचतुर्थेतु ॥ १ ॥ संहरतिपञ्चमेत्वं तराणिमन्यानमथतथाषष्ठे । सप्तमकेतुकपाटं सहरतिततोष्टमेदं ॥ २ ॥ औदारिकप्रयोक्ता प्रथमाष्टमसमययोरसाविष्टः । मिश्रीदारिकयोक्ता सप्तमषष्ठिद्वितीयेतु ॥ ३ ॥ कार्मणशरीरयोगी चतुर्थकेपञ्चमेतृतीयं च । समयत्रयेपितस्मिन् जवत्यनाहारकोनियमादिति ॥ ४ ॥ गतनाहारद्वारं मधुना ज्ञापकद्वारनाए-ज्ञापकं ज्ञानं । इत्यादि ॥

एवं समयं उक्तोत्प्रेषणं दो समया । केवलिस्यनाहारणं ज्ञानं पुच्छा, गो० ! केवलिस्यनाहारणं दुर्विहे पं०, तंजहा-सिद्धकेवलिस्यनाहारणं जवत्यकेवलिस्यनाहारणं य । सिद्धकेवलिस्यनाहारणं पुच्छा, गोयमा ! सादिष्टं उपजवसिष्टं । जवत्यकेवलिस्यनाहारणं ज्ञानं ! पुच्छा, गोयमा ! जवत्यकेवलिस्यनाहारणं दुर्विहे पं०, तं०-सजोगीजवत्यकेवलिस्यनाहारणं य सजोगिजवत्यकेवलिस्यनाहारणं य । सजोगिजवत्यकेवलिस्यनाहारणं

क्षितः । जवत्यकेवल्यनाहारकस्य जदन्त । पुच्छा, गो० ! जवत्यकेवल्यनाहारको द्विविधः प्रथमस्तद्विधा-सयोगिजवत्यकेवल्यनाहारकश्चा योनिजवत्यकेवल्यनाहारकश्च । सयोगिजवत्यकेवल्यनाहारकपुच्छा, गो० ! अजघन्यानुत्कर्षणं त्रयः समयाः । अयोगिजवत्यकेवल्यनाहारकस्य पुच्छा, गो० ! जघन्येनाप्युत्कर्षणतोऽप्यन्तर्मुहूर्तम् । ज्ञापकपुच्छा, गो० ! जघन्येनैकं समयमुत्कर्षणतोऽप्यन्तर्मुहूर्तम् । अज्ञापकस्य पुच्छा, गो० !

हेगौतम भवत्य केवलौअनाहारकना टोभेष्ट कथा ते लोहेके-सयोगी भवत्यकेवलौ अनाहारणं अयोगी भवत्यकेवलौ अनाहारणं । सयोगी भवत्यकेवलौ अनाहारणं ज्ञानं पुच्छा । सयोगी भवत्यकेवलौ अनाहारकनी कृतलौ स्थिति । गोयमा अजघन्य मधुकोत्प्रेषणं तिष्ठि समया । हेगौतम जघन्यानुत्कर्षणं ३ समय तेकिम प्रथमसमय टण्डक्रे वीजसमय कपाट वीजसमय लोकव्यापी पांचमेसमये आतरा पूरावे छठेसमय संस्थान संहरे कपाट संहरे औदारिकमिष्ट पद्धिने ८ समय । अयोगी भवत्यकेवलौ अनाहारणं पुच्छा ।

જહ જગન્યત એકસમયતા સત્કર્ષત જ્ઞાન્તર્મુહૂર્તકતા ચ સાગ્યોગિન દયાવસાતજ્ઞા, જ્ઞાનાષક સ્ત્રિવિધ સાદ્યથા-જ્ઞાનાદ્યપર્યવસિત. જ્ઞાનાદિસપર્ય
વસિતઃ સાદિસપર્યવસિત ચ' તત્ર યો નજાતુચિદપિ જ્ઞાપકત્વં લક્ષ્યતે સો ડનાદ્યપર્યવસિતઃ યસ્ત્વવાપ્સ્યતિ સો ડનાદિસપર્યવસિતઃ યસ્તુ જ્ઞા
પકો જૂત્વા જૂયોપ્યજ્ઞાપકો જવતિ સ સાદિસપર્યવસિતઃ, સઘ જગન્યેનાન્તર્મુહૂર્ત જ્ઞાપિત્વા કિંચિત્કાલમવસ્યાય પુન જ્ઞાપકત્વોપલઢયો, અથ
વા હીન્દ્રિયાદિજ્ઞાપક એકેન્દ્રિયાદિજ્ઞાપકપૂત્પદ્ય તત્રજ્ઞાન્તર્મુહૂર્ત જીવિત્વા પુનરપિ યદા હીન્દ્રિયાદિરેવોત્પદ્યતે તદા જગન્યતોન્તર્મુહૂર્તમજ્ઞાપક
સત્કર્ષતો યનસ્પતિકાલં, સઘ પ્રાગેવોક્ત ઇતિ નોપદશ્યંતે, ગતં જ્ઞાપકદ્વારં ઇદાની પરીતદ્વારં-પરીતો દ્વિવિધા કાયપરીત. સસારપરીત ચ ત
ત્ર યઃ પ્રત્યેકજરીરી સ કાયપરીતો યસ્તુ સમ્યક્ષાદિના કૃતપરિમિતસસારઃ સ સંસારપરીતઃ, કાયપરીતો જગન્યતોન્તર્મુહૂર્ત સઘ યદા કશ્ચિન્નિ

શ્ચનાહારણં જંતે ! પુચ્છા, ગોયમા ! શ્ચજહન્નમણુક્ષોસેણં તિન્નિ સમયા । શ્ચજોગિન્નવત્યકેવલિશ્ચનાહા
રણં પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્નેણવિ ઉક્ષોસેણવિ શ્ચતોમુજ્જતં । જ્ઞાસણં પુચ્છા, ગો ! જહન્નેણં એક્કં સમયં
ઉક્ષોસેણં શ્ચતોમુજ્જતં । શ્ચજ્ઞાસણં પુચ્છા, ગોયમા ! શ્ચજ્ઞાસણં દુવિહે પં, તં—સાદિણવા શ્ચપજ્ઞવસિ

મ । જ્ઞાપકો દ્વિવિધઃ પ્રજ્ઞપ્રસાદ્યથા-સાદિકોવાડપર્યવસિતઃ સ જગન્યેનાન્તર્મુહૂર્તમુત્કર્ષતો યનસ્પતિકાલઃ । પરીતપુચ્છા, ગોતમ । પરીતો

અયોગી ભવસ્યકેવલો અનાહારકનો જેમગવન્ પ્રશ્ન । ગોયમા જહણેણવિ ઉ. પંતી. માસણં પુચ્છા । જેગોતમ જગન્યેપિય સત્કષ્ટેપિય ગત્તર્મુહૂર્તનો
સ્થિતિ હવે ભાષાનો પ્રશ્ન । ગોયમા જહ. ઇગસમયં ઉ. અમાસણ મંતે પુચ્છા । જેગોતમ જગન્ય એકસમય સત્કૃષ્ટ વાક્વયોગોપયે જાણવા અમાપ
નો જેમગવન્ પ્રશ્ન । અમાસણ મંતે તિવિદે પ. તં. । અમાપકના ૩ મેદ કહ્યા તે કહેકે—અણાદિણવા અપજ્ઞવસિણ અણાદિણવા સપજ્ઞવસિણ સા
દિણવા સપજ્ઞવસિણ । અનાદિ અપર્યવસિત જે ભાષાપણો નહો પામી અને જે ભાષકપણે પામો તે સાદિઅપર્યવસિત કાણિયે જે ભાષકથી અમાપક
થાસો તે સાદિસપર્યવસિત । તત્ત્વણં જેણે સાદિણસપજ્ઞવસિણ સેણ જહ. પતો. ઉ. વણ્ણસદ્ધકાલો પરિતણ મંતે પુચ્છા । તિદ્ધા જે સાદિસપર્યવસિ

गोदा दुहृत्य प्रत्येकशरीरिणु समुत्पद्य च तत्रचान्तर्मुहूर्तं स्थित्वा नूयोपि निग्रहेषूत्पद्यते उत्कर्षतोऽसंख्येयं कालं सचाऽसङ्ख्येयकालः पृथिवीका-
लो यावान् पृथिवीकायिककालस्थितिकालं स्तावान् वेदितव्य इत्यर्थः, तमेव कालतो निरूपयति-असंख्येया उत्सर्पणवत्सर्पिण्यः, संसारपरी-
तो जघन्यतोन्तर्मुहूर्तं ततज्जर्द्धमन्तरुत्केवलित्वयोगेन मुक्तिर्भावात्, उत्कर्षतोऽनन्तं कालं तमेव निरूपयति-अणन्ताण्ड इत्यादि ॥ प्राग्वत्तत जर्द्धं
सवश्यं मुक्तिगमनात्, कायापरीतो नन्तकायिकः, संसारपरीतः अस्यक्तादिना अरुतपरिसितसंसारः, जायापरीतो जघन्यतोन्तर्मुहूर्तः सच यदा

ए साडएवा सपज्जवसिए । तत्थणं जेसे सादिए सपज्जवसिए से जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोत्तेणं वणरसइ
कालो । परित्ते पुच्छा, गोयमा ! परित्ते दुविहे पं०, तं०—कायपरित्तेय संसारपरित्तेय । कायपरित्तेणं
पुच्छा, गोयमा ! पुढविकालो । असंखेज्जाणं उसप्पिणिउरसप्पिणीणं । संसारपरित्तेणं पुच्छा, गोयमा !
जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोत्तेणं अणन्तं कालं जाव अण्वहं पोगलपरियहं देसूणं । अपरित्तेणं पुच्छा, गो

द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-कायपरीतश्च संसारपरीतश्च । कायपरीतपृच्छा, गौतम । पृथिविकालः । संसारपरीतपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मु-
हूर्तमुत्कर्षतोऽनन्तं कालम् । यावदपाहं पुद्गलपरावर्तम् देशोऽनम् । अपरीतपृच्छा, गौतम । अपरीतो द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-कायापरीतश्च

तच्छे तेहने जघन्ये अन्तर्मुहूर्तं अभाषयो भाषक थाय वेदियादि उत्कृष्ट वनस्पतीनी परे अनन्तोऽकाल अभाषक द्वार प्रत्येकनो प्रश्न । गोयमा परित्ते
दुविहे पं० तं० । हेगौतम प्रत्येकता दीयभेद कथा ते कहैछे—कायपरित्तेय संसारपरित्तेय । कायप्रत्येक संसारप्रत्येक २ सङ्गवत्त्वना स्पर्शना । कायप-
रित्तेणं भन्ते पुच्छा । कायप्रत्येकनो हेभगवन् प्रश्न । गोयमा पुढविकालो असंखिज्जाणो उसप्पिणो सप्पिणोऽणो संसारपरित्तेणं भन्ते पुच्छा । हेगौ-
तम पृथिवीनो काल जाणिवो असंख्याता उत्सर्पिणी अवसर्पिणीकाल द्विवे संसार प्रत्येकनो हेभगवन् प्रश्न । गोयमा जह० अंतो० उ० अणन्तं कालं
अण्वहं पोगलपरियहं देसूणं अपरित्तेणं भन्ते पुच्छा । हेगौतम जघन्य अन्तर्गत् केवलो अन्तर्मुहूर्तपणे मुक्ति उत्कृष्टे अनन्तोऽकाल तौकिस अनन्तो उ

कथि तस्यैकशरीरिण्य उद्धृत्य निगोर्देषु संभृत्यते ततपात्तमुद्धृतं स्थित्वा धूयोपि प्रत्येकशरीरिभूत्यद्यते तदा वयातव्यः, उत्कर्षतो वनस्पात कालो वाच्यः सच प्रागेवोपदक्षितः तत कर्तुं नियमा तत उद्धृतेः । संसारापरीतो द्विधा अनाद्यपर्यवसितो यो न कदाचनापि ससारव्ययच्छेदं क रियति, यस्तु करिष्यति सोऽनाद्यपर्यवसितः । नोपरीतो नोऽपरीत स सिद्धः साद्यपर्यवसित एव । पर्याप्तद्वारे-पर्याप्तो जघन्येनात्तमुद्धृतं तत कर्तुं अपर्याप्तत्वप्रसक्तः उत्कर्षतः सातिरक सागरोपमशतपृथक्कमेतावतं कालं पर्याप्तलब्धवस्थानसमावात्, अपर्याप्तो जघन्यत उत्कर्षतश्चात्तमुद्धृ तं तत कर्तुं मवश्यमपर्याप्तत्वं लब्धव्यतेः नो पर्याप्त नोऽपर्याप्तश्च सिद्धः, सच साद्यपर्यवसितः सिद्धः, सच साद्यपर्यवसितः सिद्धत्वस्याप्रप्युते,

यमा ! अपरित्ते दुविहे पं०, तं०—कायश्चपरित्ते य संसारश्चपरित्तेय । कायश्चपरित्तेण पुच्छा, जहन्नेणं
अंतोमुज्जतं उक्तीसेणं वणस्सइकालो । संसारश्चपरित्ते पुच्छा, गोयमा ! संसारश्चपरित्ते दुविहे पं०, तं०
अणादिए अपज्जवसिए अणाइएवा रापज्जवसिए । णोपरित्ते नोअपरित्तेणं पुच्छा, गोयमा ! सादिए

संसारापरीतश्च । कायापरीतपुच्छा, गोतम । जघन्येनात्तमुद्धृतं मुत्कर्षतो वनस्पतिकालः । संसारापरीतपुच्छा, गोतम । संसारापरीतो द्वि

तसपिणो अवसापि णोत्तान जासगे चाधो पद्धनपरावतं द्विवे अपत्येकनो हेभगवन् प्रश्न । गोयमा अपरित्ते दुविहे पं० तं० । हेगोतम अपत्येकना दो भेद वाचा तेकरैके—कायश्चपरित्तेय संसारश्चपरित्तेय । कायश्चपरित्तेक अनन्तकाय संसारश्चपरित्तेक सम्यक्त्वं फरस्यापिना संसारयो पारपात्या । काय अपरित्तेण भते पुच्छा । काय अपत्येकनो हेभगवन् प्रश्न । गोयमा जह० पंतो० च० वणस्सइकालो संसार अपरित्तेणं भते पुच्छा । हेगोतम जघन्य अत्तमुद्धृतं प्रत्येकशरीरो निगोर्दमाहि अत्तमुद्धृतं रद्दो वकी प्रत्येक शरीरमाहि जपले उत्कृष्टो वनस्पतो नोपरे अनन्तीकास हुवे द्विवे संसार अपत्येक नो प्रश्न । गोयमा सादिए अपज्जवसिए पज्जतएणं भते पुच्छा । हेगोतम सादिअपर्यवसित उक्ती पार पर्याप्तानो हेभगवन् प्रश्न । गोयमा जह० अंतो० च० सागरोपम सवपुइतं सादरेगाइं अपज्जतएणं भते पुच्छा । हेगोतम जघन्य अत्तमुद्धृतं उत्कृष्ट सागरोपम शतपृथक्कल भाभरो स्थिति

सूक्ष्मद्वारे सूक्ष्मसूत्रे उत्कर्षतः पृथिवीकाल इति यायात् पृथिवीकायस्थितिकाल स्तावान् वक्तव्यः । बादरसूत्रं सुगमं, अनयोश्च जावना प्रागेव क
ता, नोसूक्ष्मो नो बादरश्च सिद्ध स्ततः साद्यपर्यवसितः, संज्ञिद्वारे-संज्ञिसूत्रे-जघन्यतोन्तर्मुहूर्तं मिति यदा कश्चिज्जंतु रसंज्ञिन्य उद्धृत्य संज्ञिपु समु
त्पद्यते तत्र चान्तर्मुहूर्तं जीवित्वा जूयोपि असंज्ञिपूत्यद्यते तदा लज्यते उत्कर्षं सुगमं, असंज्ञी जघन्यतोन्तर्मुहूर्तं सचैकः कश्चि त्वंज्ञिन्य उद्धृत्य संज्ञि

अपज्जवसिए पज्जत्तएणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं सागरोवमसतपुहत्तं सातिरेगं ।
अपज्जत्तएणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणवि उक्खोसेणवि अंतोमुज्जत्तं । नोपज्जत्तनोअपज्जत्तएणं पुच्छा,
गोयमा ! सादिए अपज्जवसिए । सुज्जमेणं भंते पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं पुढ
विकालो । बादरेणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्खोसेणं असंखेज्जं कालं जाव खेत्तनं अंगु

विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-अनादिकोऽपर्यवसितोऽनादिको वा सपर्यवसितः । नोपरीतनीअपरीतपृच्छा, गौतम । सादिकोऽपर्यवसितः । पर्याप्त
कपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः सागरोपमशतपृथक्कं सातिरेक । अपर्याप्तकपृच्छा, गौतम । जघन्येनाप्युत्कर्षतोऽप्यन्तर्मुहूर्तम् ।
नोपर्याप्तनोऽपर्याप्तकपृच्छा, गौतम । सादिकोऽपर्यवसितः । सूक्ष्मो जदन्त । पृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः पृथिविकालः ।
बादरपृच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतोऽसंख्येयं कालं यावत्त्वेत्रतोऽहुलस्यासंख्येयं जागम् । नोसूक्ष्मो नो बादरपृच्छा, गौतम । जघ

अपर्याप्तानो हे भगवन् प्रश्न । गोयमा जहंसेणवि उ० अंतो० नोपज्जत्तए नोअपज्जत्तएणं पुच्छा । हेगौतम जवन्य पिण उत्कृष्ट पिण अन्तर्मुहूर्तं पर्या
प्ता अपर्याप्ता नही ते सिद्ध कश्चिये तेह नो प्रश्न । गोयमा सादिएवा अपज्जवसिए । हेगौतम सादि अपर्यवसित द्वार । सुज्जमेणं भते सुज्जेति पृच्छा ।
सूक्ष्मने हे भगवन् सूक्ष्मपणे केतली स्थिति । गोयमा जहं० अंतो० उ० पुढवीकालो बायरेणं भंते पुच्छा । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तं अन्तरकालनीपरे
कोई यावत् सख्यथी बादर मांदि २ जीव वती सूक्ष्मपणा पासै उत्कृष्ट पृथिवी द्विवे बादरनी हे भगवन् प्रश्न । गोयमा जहं० अंतो० उ० पुढवीका

પૂર્ણપૂર્ણ તત્ત્વ ધાતુર્મૂર્તિ સ્થિત્વા જૂઓપિ સંશ્લિષ્ટ મધ્યે સમાગચ્છતિ, વત્કર્મતો વનસ્પતિકાલો વનસ્પતિકાલસ્યાપ્યસદ્ગુણેનગદ્ગદાત્, નો સંજી નો અસંજી ચ સિદ્ધઃ, સપ સાદ્યપર્યવસિતઃ, જવસિદ્ધિકદારે-જવસિદ્ધિગમિત્યાદિ ॥ જવસિદ્ધિ યેસાસી જવસિદ્ધિકો જવ્ય इत्यर्थः, સવાનાદિ સપર્યવસિતો ડન્યથા જવ્યત્વાયોગાત્, અજવસિદ્ધિકો ડજવ્યઃ સવાનાદ્યપર્યવસિતો ડન્યથા જવ્યત્વાયોગાત્, નોજવ્યોનો ડજવ્યશ્ચ સિદ્ધઃ તતઃ સા

લસ્ય અસંસ્ત્રોજ્ઞાદ્જાગં । નોસુજ્ઞમે નોવાદરેણં જંતે ! પુચ્છા, ગોયમા ! સાદિય અપજ્ઞવસિય । સન્તીણં જંતે ! પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્તેણં અંતોમુજ્ઞતં ઉક્તોસેણં વણસ્સદ્કાલો । નોસક્ષી નોઅસન્તીણં જંતે ! પુચ્છા, સાદિય અપજ્ઞવસિય । જવસિદ્ધિયણં જંતે ! પુચ્છા, ગોં ! અણાદિય સપજ્ઞવસિય । અજવસિદ્ધિયણં પુચ્છા,

ન્યેનાન્તર્મૂર્તિર્મુત્કર્ષતઃ સાગરોપમપૃથક્ત્ સાતિરેકમ્ । અસન્નિનો જદન્ત । પુચ્છા, ગૌતમ । જઘન્યેનાન્તર્મૂર્તિર્મુત્કર્ષતો વનસ્પતિકાલઃ । નોસન્નિનોઅસન્નિનઃ પુચ્છા, ગૌતમ । સાદિકોપર્યવસિતઃ । જવસિદ્ધિકસ્ય જદન્ત । પુચ્છા, ગૌતમ । અનાદિકઃ સપર્યવસિતઃ । અજવસિદ્ધિકસ્ય જદન્ત । પુચ્છા, ગૌતમ । અનાદિકોડપર્યવસિતઃ । નોજવસિદ્ધિકનોપ્રજવસિદ્ધિકપુચ્છા, ગૌતમ । સાદિકોડપર્યવસિતઃ । ધર્મોક્તિકાય

લો અસંપિજ્ઞાકાલ જાવ ચેત્તત્રો અંગુલસ્ય અસંખિજ્ઞાદ્ભાગે । હેગૌતમ જઘન્ય અન્તર્મૂર્તિર્મુત્કર્ષતઃ વત્કર્મ વૃથિવીકાયનીપરે અસંખ્યાતીકાલ જાંતમે ત્રીવથી અસંખ્યાતીકાલ અંગુલનો અસંખ્યાતમોભાગ પ્રમાણ । ધોસુદ્ધમ ધોમાયરાણં મંતે પુચ્છા । નહો સૂદ્ધા નહો વાદરનો પ્રશ્ન । ગોયમા સાદિયઅપજ્ઞવસિય સળોણ મંતે પુચ્છા । હેગૌતમ સાદિઅપર્યવસિતજ્ઞે સજ્ઞોનો હેમગવન્ પ્રશ્ન । ગોયમા જહં અંતોં હં સાગરોવનસયપુદ્ગતં સાદરેગાદ્ અસળીણં મંતે પુચ્છા । હેગૌતમ જઘન્ય અન્તર્મૂર્તિર્મુત્કર્ષતઃ સત્રીથી અસત્રી વત્કર્મ સાગરોપમ શતપૃથક્ત્ આભેરો અસત્રીનો હેમગવન્ પ્રશ્ન । ગોયમા જહં અંતોં હં વણસ્સાકલો ધોસળો ધોઅસળીણં મંતે પુચ્છા । હેગૌતમ જઘન્ય અન્તર્મૂર્તિર્મુત્કર્ષતઃ વત્કર્મ વનસ્પતીનોકાલ સિયનો પ્રશ્ન । ગોયમા સાદિઅપજ્ઞવસિય મવસિદ્ધિયણં મંતે પુચ્છા । હેગૌતમ સાદિઅપર્યવસિતજ્ઞે હાર મવસિદ્ધિનો હેમગવન્ પ્રશ્ન । ગોયમા અણાદિઅપજ્ઞવસિય અમવસિદ્ધિયણં મંતે પુચ્છા । હે

॥ ટીકા ॥

। મુક્

। અ

। ।

ज्यते-अस्य नायमजिसस्यस्य इष्टानन्तरपदे कायस्थिति रक्ता अनतु कस्यां कायस्थितौ कतिविधाः सम्यग्दृष्ट्यादिभेदेन जीवा जवन्तीति चित्तस्यते
सवेदं सूत्रं-जीवाणं जन्ते । किं सम्मदिष्टी इत्यादि ॥ सुगममापदपरिसमाप्तेः, नवरं सासादनसम्यक्पुत्रोपि सूत्राभिप्रायेण पृथिव्यादिषु नोत्पद्य
ते, उजयाजायोपुढवाइसुइतिवचनात्, द्वीन्द्रियादिषु सासादनसम्यक्पुत्रोपि उपपद्यते ततः पृथिव्यादयः सम्यग्दृष्टयः प्रतिपिह्या द्वीन्द्रियादयो

सादिपुवा अपजवसिए ॥ इति पञ्चवणाए कायठिइ अठारसमं पदं सम्मत्तं ॥ १८ ॥ जीवाणं
जन्ते ! सम्मदिष्टीमिच्छदिष्टीसम्माभिच्छादिष्टी ? गोयमा ! जीवा सम्मदिष्टीवि मिच्छादिष्टीवि सम्माभिच्छ
दिष्टीवि । एवं णेरइयावि । असुरकुमारावि एवंचेव जाव थणियकुमारा । पुढविकाइयाणं पुच्छा, गो
यमा ! पुढविकाइया नोसम्मदिष्टी मिच्छदिष्टी णोसम्माभिच्छादिष्टी । एवं जाव वणस्सडकाइया । वेइंदियाणं

स्थितिपदमष्टादशं समाप्तम् ॥ १८ ॥ जीवा जदन्त । सम्यग्दृष्टिनोमिथ्यादृष्टिनः सम्यङ्मिथ्यादृष्टिनः ? गौतम ! जीवाः सम्य
ग्दृष्टिनोपि मिथ्यादृष्टिनोपि सम्यङ्मिथ्यादृष्टिनोपि । एवं नैरपिजा अपि । असुरकुमाराप्येवं पैव यावत्तनितकुमाराः । पृथिवीकायिकानां
पृच्छा, गौतम ! पृथिवीकायिका नोसम्यग्दृष्टिनो मिथ्यादृष्टिनो नोसम्यङ्मिथ्यादृष्टिनः । एवं यावद्भूतस्सतिकायिकाः । द्वीन्द्रियाणां पृच्छा,

द कायस्थिति कर्णो, २२ षारसमेत १८ मो पट समाप्तयया ॥ १८ ॥ द्विये १८ मे पद सम्यक्त्वादिभेदे दृष्टि २ द्वये ते २४ दण्डक करे । जीवे
णं भन्ते किं सम्मदिष्टी मिच्छदिष्टी सम्माभिच्छादिष्टी । जीव हेमगवन् सम्यग्दृष्टि इवे पै मिथ्यादृष्टि के सम्यग्मिथ्यादृष्टि इवे । गौतम जीवा सम्मदिष्टीवि
मिच्छादिष्टीवि सम्माभिच्छादिष्टीवि णेरइयावि असुरकुमारावि एवंचेव जाव थणियकुमारा पुढविकाइयाणं पुच्छा । हेगौतम जीव सम्यग्दृष्टि पि
णद्वये मिथ्यादृष्टि पिणद्वये सम्यक्मिथ्यादृष्टि पिणद्वये इम नारकीने पिण कटिबो असुरकुमारने पिण कटिबो इमहीज यावत् स्थानिलुमारसगी
जांणियो पृथिवीकायिको ग० । गोयमा पुढविकाइया नोसम्मदिष्टी मिच्छादिष्टी नोसम्माभिच्छादिष्टी एवं जाव वणस्सडकाइया वेइंदियाणं पुच्छा ।

अपर्यवसितः अस्तिकायाः पंचापि सर्वकालजाविनः । अद्वासमयोपि प्रवाहापेक्षया, ततस्तमेवं जाव अद्वासमये चरमोपावी जाविणति यस्य सो
जोदो यच्चरम साद्विपरीतो ऽचरम सचाजव्य स्तस्य चरमजवाजावात् । सिद्धश्च तस्यापि चरमत्वायोगात्, तत्र चरमोऽचरमो नादिसपर्यवसितो
ऽन्यथा चरमत्वायोगात्, अचरमो द्विविधो ऽनाद्यपर्यवसितः सादिसपर्यवसितश्च, तत्रानादि अपर्यवसितो ऽन्यथा साद्यपर्यवसितः सिद्धः ॥ इति
श्री मलयगिरिविरचितायां प्रज्ञापनावृत्तौ अष्टादश पदं समर्थितम् ॥ १८ ॥ तदेव व्याख्यातमष्टादश पद साम्प्रतमेकोनविंशतितमसार

गोयमा ! अणादिण अपज्जवसिण नोजवसिद्धियनोअजवसिद्धिण पुच्छा, गोयमा ! सादिण अपज्जवसिण
धम्मत्थिकाएणं पुच्छा, गोयमा ! सव्वद्वं एवं जाव अद्वासमए । चरिमेणं पुच्छा, गोयमा ! अणादिण
सपज्जवसिण । अचरिमेणं पुच्छा, गोयमा ! अचरिगे दुविहे पणत्ते, तंजहा—अणादिणवा अपज्जवसिण

पुच्छा, गौतम । सर्वाद्वां, एवं यावदद्वासमयः । चरमपुच्छा, गौतम । अनादिकः सपर्यवसितः । अचरमपुच्छा, गौतम । अचरमो द्विवि
धः प्रज्ञप्तस्तथा—अनादिकोवाऽपर्यवसितः सादिकोवा सपर्यवसितः ॥ इति श्रीप्रज्ञापनानुवादे श्रीरामचन्द्रगणि शिष्यनानकचन्द्रकृते काय

गौतम अनादिसपर्यवसित ते भव्य अभवसिद्धनो मय । गोयमा अणादिण अपज्जवसिण आभवसिद्धिण आभवसिद्धिण भंते पुच्छा । हेगौतम अनादि
अपर्यवसितहे मोक्षजाय नही सिद्धनो हेभगवन् प्रश्न । गोयमा सादिण अपज्जवसिण धम्मत्थिकाएणं भंते पुच्छा । हेगौतम आदिहे पिण अन्तनथी
हार धर्मास्तितायनो म० । गोयमा सव्वद्वं एवं जाव अद्वासमएणं पुच्छा । हेगौतम सर्वदा सर्वकाले जालगे अद्वासमयलगे एहीज म० कहिबी । गो
यमा अणादिणसपज्जवसिण चरमेणं भंते पुच्छा । हेगौतम आदि नथी छेहलो पिणमथी इम छेहलो समयनो म० । गोयमा अणादिणसपज्जवसिण
अचरमेणं भंते पुच्छा । हेगौतम आदिनथी अन्तहे द्विवे अचरमना दीभेद कक्षा ते कहेहे—अणादिणवा अपज्जवसिण सादिणवा अपज्जवसिण । अना
दि अपर्यवसित अभव्यागोने सादि अपर्यवसित सिद्धागोने ॥ पणत्तणए कायडिई अठारसमं पयं सयत्तं ॥ इति प्रज्ञापना भगवतीमाहि अठारमी प

॥ टीका ॥

॥ मना

॥ य

॥

निहिताः सम्यग्मिथ्यादृष्टिपरिणामः पुनः संज्ञिपञ्चेंद्रियाणां जयति नञोषाणां तथैवाज्ञाव्यात्, अत उजयेपि सम्यग्मिथ्यादृष्टयः प्रतिषिद्धाः ॥
इति श्री मलयगिरिविरचितायां० एकोनविंशतितमं पदं समाप्तम् ॥ १६ ॥ व्याख्यातमेकोनविंशतितमं पदं अधुना विंशतितममा
रज्यते-इहानन्तरपदे सम्यक्परिणाम उक्त अत्रतु परिणामसाम्याद्भूतिपरिणामविशेषोक्तः क्रियाभिधीयते, तत्रेयमादावधिकारगाथा-नेरइयअत

पुच्छा, गोयमा ! बेइंदिया सम्मदिठ्ठीवि मिच्छादिठ्ठीवि नोसम्मामिच्छदिठ्ठी । एवं जाव चउरिंदिया ।
पंचेंद्रियतिरिक्खजोणियमणुस्सवाणमंतरजोइसियवेमाणिया सम्मदिठ्ठीवि मिच्छादिठ्ठीवि सम्मामिच्छदि
ठ्ठीवि । सिद्धानं पुच्छा, गोयमा ! सिद्धानं सम्मदिठ्ठी णोमिच्छदिठ्ठी णोसम्मामिच्छदिठ्ठी ॥ सम्मत्तपदं

गीतम । द्वौन्द्रियाः सम्यग्दृष्टिनोपि मिथ्यादृष्टिनोपि नोसम्यग्मिथ्यादृष्टिनः । एवं यावच्चतुरिन्द्रियाः पञ्चेन्द्रियहिर्यग्योनिकमनुष्यवानव्यन्त
रज्योतिष्कवैमानिकाः सम्यग्दृष्टिनोपि मिथ्यादृष्टिनोपि सम्यग्मिथ्यादृष्टिनोपि । सिद्धानां पुच्छा, गीतम । सिद्धाः सम्यग्दृष्टिनो नोसम्यग्मि
थ्यादृष्टिनः ॥ इति श्रीरामचन्द्रगणि शिष्यनानकचंद्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे सम्यक्तपदं समाप्तम् ॥ १७ ॥ नैरयिकान्तकि

हेगीतम प्रथिवीकाय नही सम्यग्दृष्टि मिथ्यादृष्टि हुवे नही सम्यग्मिथ्यादृष्टि पिण इम जालगे वनसतौकाय तालगे बेंद्रियनो प्र० । गोयमा बे
इंदियासम्मदिठ्ठीवि मिच्छादिठ्ठीवि सम्मामिच्छादिठ्ठीवि एव जाव चउरिंदिया पंचेंद्रिय तिरिक्खजोणिया मणुस्सा बाणसंतरा जोइसिया बेमाणियाय ।
हेगीतम बेद्रिय सम्यग्दृष्टि पिणहुवे मिथ्यादृष्टि पिणहुवे सम्यग्मिथ्यादृष्टि पिणहुवे इम जालगे चौरिंदिय तालगे पंचेंद्रिय तिर्यंश्च मनुष्य वानव्यन्तर
ज्योतिषी वैमानिक सर्व । सम्मदिठ्ठीवि मिच्छादिठ्ठीवि सम्मामिच्छादिठ्ठीवि सिद्धानं पुच्छा । सम्यग्दृष्टो पिणहुवे मिथ्यादृष्टि पिणहुवे सम्यग्मिथ्या
पिणहुवे इवे सिद्धनो प्र० । गोयमा सिद्धा सम्मदिठ्ठी नोमिच्छादिठ्ठी नोसम्मामिच्छादिठ्ठी । हेगीतम सिद्ध सम्यग्दृष्टि पिण मिथ्यादृष्टि नही सम्य
ग्मिथ्यादृष्टि पिणनही ॥ सम्मत्त पयं पणवणाए सम्मत्तं ॥ इति सम्यक्त्वपद प्रज्ञापना भगवतीनो १८ समाप्त थयो ॥ १८ ॥ हिवे परिणा

किरिया इत्यादि ॥ प्रथमतो नैरयिकोपलक्षितेषु चतुर्विंशतिस्थानेष्वंतःक्रियाः चिन्तनीया ततो नन्तरागताकिमन्तक्रियां कुर्वन्ति यस्म्यरागतावे
येवमन्तरं चिन्तनीयं, ततो नैरयिकादिभ्यो नन्तरमागता कियंत एकसमये अन्तक्रियां कुर्वन्तीति चिन्त्यं तत उद्धृता इति ॥ उद्धृता संतः कस्यां
योनावुत्पद्यन्ते इति वक्तव्यं, तथा यत उद्धृता तीर्थकरा अक्रवर्त्तिनो बलदेवा वासुदेवो माण्डलिका अक्रवर्त्तिनो रत्नानिच सेनापतिप्रमुखाणि
जवन्ति तत स्तानि क्रमेण वक्तव्यानीति द्वारगाथासूत्रेपाथैः, विस्तरार्थं तु सूत्रकदेव वक्ष्यति, तत्र प्रथमतो न्तक्रियामभिचित्सुराह-जीवेणं जन्ते ।

सम्भन्तं ॥ १९ ॥ नेरइयअंतकिरिया अणंतरंगसमयउद्धृता । तित्यगरचक्खिबलदेव वासुदेवमंळलियर
यणाय ॥ १ ॥ द्वारगाहा ॥ जीवेणं जन्ते ! अंतकिरियं करेज्जा ? गो० ! अत्येगतिए करेज्जा कत्येगइए नो
करेज्जा, एवं नेरइए जाव वेमाणिए नेरइएणं जन्ते ! नेरइएसु अंतकिरियं करेज्जा ? गो० ! णोइणठे समठे ।

याऽनन्तरमेकसमयमुद्धृताः । तीर्थकरचक्खिबलदेव वासुदेवमंळलिकरत्नानि ॥ १ ॥ द्वारगाथा ॥ जीवो जदन्त । अन्तक्रियां कुर्यात् ? गौतम ।
अस्त्येककः कुर्यात्, अस्त्येकको नैव कुर्यात् । एवं नैरयिक (प्रकृति) यावद्वैमानिकः । नैरयिको जदन्त । अन्तक्रियां कुर्यात् ? गौतम ।

मगति क्रिया कहे । येरइयअंतकिरिया अणंतरंगसमयउद्धृता । तित्यगरचक्खिबलदेव वासुदेव मंळलियरयणायद्वारगाहा ॥ १ ॥ नारकादि २४ दण्डके
क्रियाचिन्तवै नारको अन्तरक्रियाकरै परंपरागत अनन्तरकरो नारकीथो आया किहां २ एकैसमये अन्तक्रिया करै वली जिहांथो सबो केहो योनि
में ऊपजे तीर्थकर २४ चक्रवर्त्त १२ बलदेव ८ वासुदेव मण्डलोक वली चक्रवर्त्तना १४ रत्न एसर्व किहांथो ऊपजे इत्यादि प्रश्न । जीवेणं मन्ते, अंतकिरि
यं करेज्जा । जीव हेभगवन् अन्तकहतां केहली क्रियाकरै एतावता मोचजाय ए प्रश्न । गौयसा अत्येगतिएकरेज्जा अ० नोकरेज्जा एवं येरइए जाव
वेमाणिए । हेगौतम केतलाजीव अन्तक्रिया करै मनुष्यना सामग्रीये केतलाजीव अन्तक्रियाकरै तेकिस नारकोने देवने तिर्यगगतिने सामग्रीये करी
ने इस नारकोनादण्डकथी माछो वैमानिकनादण्डकलगे इसहो ज जाणवो । येरइएणं मन्ते अंतकिरियंकरेज्जा । नारकोमवे हेभगवन् अन्तक्रिया करै ।

इत्यादि ॥ जीवे शमितिकाशालंकृती जदन्त । अन्तर्क्रियामिति छातोऽउत्सानं तच्च प्रस्तावादिह कर्मणामवसातव्यं, अन्यत्रागते अन्तर्क्रियाशब्द-
स्वरूढत्वात्, तस्य क्रिया करणमन्तर्क्रिया कर्मान्तकरणं मोक्ष इतिज्ञावार्थः, कल्मसकर्मक्षयान्मोक्ष इतिवचनात् तां कुर्यां ज्ञगवानाह-गौतम ।
अस्त्येकको यः कुर्यात् अस्त्येकको यो नकुर्यात्, इयमत्र जावना यत स्तथाविधजव्यत्वपरिणाकवशतो मनुष्यत्वादिकामविकलां सामग्रीं मवाप्य
तत्सामर्थ्यसमुद्भूतातिप्रबलवीर्याह्लासवशातः क्षपकश्रेणिसमारोहणेन केवलज्ञानभासाद्य घातीत्यपि कर्माणि क्षपयेत्, सकुर्यात् अन्यस्तु न कुर्यां हि
पर्ययादिति, एवं नैरयिकादिचतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण तद्भावनीया याव द्वैमानिकाः, सूत्रतस्त्वेधं-नेरइयाणं जंते । अन्तर्क्रियं करेज्जा ? गो-
यमा । अत्येगइए करेज्जा अत्येगइए नो करेज्जा इत्यादि ॥ तदानीं नैरयिकेषु सध्ये वर्तमानक्रियां करोति किंवा नकरोतीति प्रपृच्छिपुरिदमा

नेरइएणं जंते ! असुरकुमारेसु अतर्क्रियं करेज्जा ? गोयमा ! नोइण्ठे समंठे । एवं जाव वेमाणिएसु णवरं
मणुस्सेसु अतर्क्रियं करेज्जइ पुच्छा, गोयमा ! अत्येगतिए करेज्जा अत्येगतिए नोकरेज्जा एवं असुरकु-
मारे जाव वेमाणिए । एवमेवं चउवीसं चउवीसा दंऊगा जवन्ति । नेरइयाणं जंते ! किं अणंतरागया अत

नायमर्थः समर्थः । नैरयिको जदन्त । असुरकुमारेणन्तर्क्रियां कुर्यात् ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । एव यावद्वैमानिकेषु नवरं मनुष्येष्वन्त-
र्क्रिया कुर्यादिति पृच्छा, गौतम । अस्त्येककः कुर्यात् अस्त्येकको नो कुर्यात्, एवमसुरकुमारो यावद्वैमानिकः । एवमेव चतुर्विंशति चतुर्विं

गोयमा नोइण्ठेसमंठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो । नेरइयाणं गते असुरकुमारेसु अतर्क्रियं करेज्जा । नारको हेभगवन् असुरकुमारसांदि ऊपजै
न अन्तर्क्रिया करे । गोयमा नोइण्ठे समंठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो । एवं जाव वेमाणिएसु णवरं मणुस्सेसु अतर्क्रियं करेज्जइ पुच्छा । इम जा
लगे वैमानिकलगे कइविओ एविशेष मणुष्यमै अवतरीने अन्तर्क्रिया करे ए प्रश्न । गोयमा अत्येगइए करेज्जा अत्येगइए नोकरेज्जा एवं असुरकुमारेसु जा
व वेमाणिए एवं एते चउवीसं दंडगा जवन्ति । हेगौतम कातलाएक करे कातलाएक पंतर्क्रिया नकरे इम असुरकुमारना दण्डतथी मांडो वैमानिक

॥-भेरद्वयं भंते । इत्यादि ॥ जगदाचार-गौतम । गायमर्थः समर्थागुतनुपगमा इत्यर्थः । कथामिति चेदुच्यते-इह कतस्त्वमर्भतयः प्रकर्षमाप्तान् स
भ्यग्दशान्नान्धारित्रसमुदायां ज्ञवति नच नैरयिकावस्थायां चारित्रपरिणाम स्तथास्याप्याद्यादिति । एवमसुरकुमारादिषु वैमानिकपर्यवसानेषु
प्रतिषेधो वक्तव्यः, मनुष्ये तु मध्ये समागतः सन् कश्चिदन्तक्रियां कुर्यात्, यस्य परिपूर्णं पारिवादिषामगो कश्चिन्न कुर्यात्, यस्तद्विकला इति
एवमसुरकुमारादयोपि, वैमानिकपर्यवसानाः प्रत्येकं नैरयिकादिचतुर्विंशतिदंष्ट्रकफमेण वक्तव्या स्तत एवमेते चतुर्विंशतिदंष्ट्रकाश्चतुर्विंशतयो
नयन्ति, अथेते नैरयिकादयः स्व २ नैरयिकादिप्रधेभ्योऽनन्तरं मनुष्यजने समागताः संतोऽन्तक्रियां कुर्येति किंवा तिर्यगादिसंव्यवधानेन पर

किरियं करन्ति परंपरागया अंतकिरियं करन्ति ? गोयमा ! अणंतरागयावि अंतकिरियं करन्ति परंपरा
गयावि अंतकिरियं करन्ति, एवं रयणप्यज्ञापुढविणेरड्यावि जाव पंकप्यज्ञापुढविनेरड्या । धूमप्यज्ञापुढ
विणेरड्याणं पुच्छा, गोयमा ! नो अणंतरागया अंतकिरियं पकरन्ति परंपरागया अंतकिरियं पकरन्ति ।
जाव अहे सत्तमापुढविणेरड्या । असुरकुमारा जाव थणियकुमारा । पुढविण्णुवणस्सइकाड्याय अणंतरा

वातिदशरुका जवन्ति । नैरयिका जदन्त । किमनन्तरा गताः (सन्तः) अन्तक्रियां कुर्वन्ति परम्परागता अन्तक्रियां कुर्वन्ति ? गौतम ।
अनन्तरागता अपि अन्तक्रियां कुर्वन्ति परम्परागता अप्यन्तक्रियां कुर्वन्ति, एवं रतमज्ञापुथिवीनैरयिमा अपि यावत्पुत्रपुत्रापुथिवीर
यिकाः । धूमप्रज्ञापुथिवीनैरयिकाणां पुच्छा, गौतम । नैवानन्तरागता अन्तक्रियां कुर्वन्ति परम्परागता अन्तक्रियां कुर्वन्ति यावदद्य-

दण्डजलगे कडिबो दम २४ दण्डक हवे । भेरद्वयं भंते किं अणतरागया अंतकिरियं करेद परंपरागया अंतकिरियं करेद । नारको हेमगवन् अन
न्तर मनुष्यगति आवीने अन्तक्रिया करे के परंपरागत तिर्यचादिक भवनी परंपरायें अन्तक्रिया करे । गोयमा अणतरागयावि अंतकिरियं करेद प
रंपरागयावि अंतकरेद । हेगौतम अनन्तरागत ते पिण अन्तक्रिया करे परंपरागतना पिण अन्तक्रिया करे । एव रयणप्यम पुढवीणेरड्या जाव पं

॥ टीका ॥

॥ २५ ॥

स्मरागता इति निरूपयितुकाम आह-नेरइयाणं जंते। इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं सुगमं । जगवानाह-गीतम ! अनन्तरागता अपि अन्तःक्रियां कुर्वन्ति पर
स्मरागता अपि तत्र रत्नशर्करावालुकापंकप्रज्ञाज्योऽनन्तरागता अपि धूमप्रज्ञापृथिव्यादिभ्यः पुनः परस्मरागताएव तथास्याज्ञाव्या देनमेव विज्ञोर्प
प्रतिषिपादयिषुः सूत्रसप्तकमाह-एवंरयणप्यज्ञापुढविनेरइयावि इत्यादि ॥ सुगम । असुरकुमारादयः स्तनितकुमारपर्यवसानाः पृथिव्यप्वनस्प

गयावि अंतःक्रियं पकरंति परंपरागयावि अंतःक्रियं पकरंति । तेउवाउवेइंदियतेइंदियचउरिंदिया नो
अणंतरागया अंतःक्रियं पकरंति परंपरागया अंतःक्रियं पकरंति सेसा अणंतरागतावि अंतःक्रियं पक
रति परंपरागयावि अंतःक्रियं पकरंति । अणंतरागयाणं जंते ! णेरइया एगसमएणं केवतिया अंतःक्रियं
पकरंति ? गोयमा ! जहन्नेणं एक्कोवा दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं दस । रयणप्यज्ञापुढविनेरइयावि एवं

सप्तमापृथिवीनैरयिकाः । असुरकुमारा यावत्स्तनितकुमाराः । पृथिव्यप्वनस्पतिकारिका अानन्तरागताः अप्यन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति परस्परा
गता अप्यन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति । तेजोवायुक्षीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रिया नो अनन्तरागता अन्तःक्रियां कुर्वन्ति परस्मरागता अन्तःक्रियां
प्रकुर्वन्ति । शेषा अनन्तरागता अप्यन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति परस्मरागता अप्यन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति । अनन्तरागता जदन्त ! नैरयिका एकसम

कण्ठपुढवो णेरइया धूमपण्ठपुढवो णेरइयाणं पुच्छा । इम रत्नप्रभा पृथिवीना नारकीथी मांडी जालगे पङ्कप्रभापृथिवीना नारकी तांलगे सर्व इमही
ज कहिवो द्विवे धूमप्रभापृथिवीना नारकीनो प्रश्न । गोयमा णो अणंतरागया अंतःक्रिया करेइ परंपरागया अंतः । हेगीतम अनन्तरागत धूमप्रभा
टिकथी मनुष्यमांडि आबी अगतक्रिया नकरै परंपरागत धूमप्रभाटिकना मनुष्यमांडि आबी अगतक्रिया करै । एवं जाव अहेसत्तमा पढवी णेरइया
णं एवं रयणपण्ठपुढवो णेरइयावि जाव पंकण्ठपुढवो णेरइया । इम यावत् सातमीपृथिवी लगे अनन्तरागत करै परंपरागत अगतक्रिया करै इम
रत्नप्रभापृथिवीना नारकी जालगे पङ्कप्रभापृथिवी नारकीलगे कहिवो । एवं असुरकुमारा जाव धणियकुमारा । इय असुरकुमार यावत् स्तनितकुमा

तयद्यानन्तरागता अपि अन्तक्रियां कुर्वति परंपरागता अपि अन्तक्रियां कुर्वति उन्नयथाप्यागता अपि उन्नयथाप्यागतानां तेषामन्तक्रियाकरणा विरोधात्, तथा केवलचतुषोपलब्धे, तेजोवायुद्वित्रिचतुरिन्द्रियाः परम्परागता एव न त्वनन्तरगता स्तत्र तेजोवायूनामानन्तर्येण मनुष्यत्वस्येवाप्राप्ते, ह्रीन्द्रियादीनास्तु तथाभवस्वाभावादिति, शेषास्तु त्रियंक्षुप्पेन्द्रियादयो वैमानिकपर्यवसाना अनन्तरागता अपि परम्परागता अपि नैरयि

चेव जाव वालुयप्पज्ञापुढविणेरइया । अणंतरागयाणं जंते ! पंक्कप्पज्ञापुढविणेरइया एगसमएणं केवतिया अंतं करंति ? गोयमा ! जहन्नेणं एक्कोवा दोवा तित्तिवा उक्कोसेणं चत्तारि । अणंतरागयाणं जंते ! असुरकुमारा एगसमएणं केवडया अतकिरियं पकरंति जहन्नेणं एक्कोवा दोवा तित्तिवा उक्कोसेणं दस । अणंतरागयाणं जंते ! असुरकुमारीणं एगसमएणं केवतियाणं अतकिरियं पकरंति ? गोयमा ! जहन्नेणं

येन कियन्तोन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति ? गौतम । जघन्येनैको वा द्वी वा त्रयो वोत्कर्पन्ती दश । रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिका अप्येवं चेव यावद्वालुक प्रज्ञापृथिवीनैरयिकाः । अनन्तरागता जदन्त । पट्टप्रज्ञापृथिवीनैरयिका एकसमयेन कियन्तोन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति ? गौतम । जघन्येनैको वा द्वी वा त्रयो वोत्कर्पन्तश्चत्वारः । अनन्तरागता जदन्त । असुरकुमारा एकसमयेन कियन्तोन्तक्रियां प्रकुर्वन्ति ? गौतम । जघन्येनैको वा द्वी

रत्नगे जाणिवो । पढवो आउ वणस्सइकाइया अणंतरगयावि अतकिरिय करेइ परंपरगयावि गतं० । इवे पथिवीकाय अप्पवनसती ए माहिला आव्या अगक्रिया करे मांजजाय के भवागतर अगक्रिया करे अनन्तरागत पिण अगक्रिया करे परंपरागत पिण अगक्रिया करे । तेजजाज वेऽदिय तेइ दिय चौरिदिय णी अणंतरगया अतकिरिय करेइ परंपरगया गतं० । इवे तेजजाज वेऽदिय तेइ दिय चौरिदिय ण माहिला अनन्तरागत क्रिया नकरे परंपरागत अगक्रिया करे । सेसाअणंतरगयावि परंपरगयावि । अथथाकता जोव अनन्तरागत पिण अगक्रिया करे परंपरागत पिण अगक्रिया करे । अणंतरागयाणं जंते णेरइया एगसमएण केवडया अतकिरियं करेइ । अनन्तरागत हेभगवन् नारकी एकैसमवे केतला अगक्रिया

कादिज्ञवेज्योऽनन्तरागताः कियंत एकसमये अन्तक्रियां कुर्वतीत्येवं रूपं तृतीयं द्वारमभिधित्सुराह-अन्तरागयाणं जन्ते । इत्यादि ॥ नैरयिक
जवादनन्तरमव्यवधानेन मनुष्यजवमागता अनन्तरागता नैरयिका इति प्राग्जवपर्यायेण व्यपदेशः सुरादिप्राग्जवपर्यायप्रतिपत्तिव्युदासार्थः, ए
वमुत्तरत्रापि तत्तत्प्राग्जवपर्यायेण व्यपदेशे प्रयोजनं चिन्तनीयं शेषं कंठ्यं, सम्प्रति तत् उद्धृता कस्यां योनावुत्पद्यन्ते इति चतुर्थद्वारमभिधित्सु

एकौवा दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं पंच, एवं जहा असुरकुमारा सदेवीया तथा थणियकुमारावि । अणं
तरागयाणं जन्ते ! पुढविकाडया एगसमएणं केवइया अंतकिरियं पकरंति ? गोयमा ! जहन्नेणं एगोवा
दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं चत्तारि, एवं आउकाडयावि चत्तारि । वणस्सइकाइया छ, पंचिंदियतिरिक्क
जोणिया दस, तिरिक्कजोणिणीत्तु दस, मणूसा दस, मणुस्सीत्तु वीसं, वाणमंतरा दस, वाणमंतरीत्तु पंच

वा त्रयो वोत्कर्पेण दश । अनन्तरागता जदन्त । असुरकुमार्य्य एकसमयेन कियन्तोन्तःक्रियां प्रकुर्वन्ति ? गौतम । जघन्येनैको वा द्वौ वा
तिस्रो वोत्कर्पेण पञ्च । एवं यथासुरकुमाराः सदेवीका स्तथा स्तानितकुमारा अपि । अनन्तरागता जदन्त ! पृथिवीकायिका एकसमयेन कि
यन्तोन्तःक्रियां प्रकुर्वन्ति ? गौतम । जघन्येनैको वा द्वौ वा त्रयो वोत्कर्पंत अत्वारः । एवमप्कायिका अपि चत्वारः । वनस्पतिकायिकाः

करै । गोयमा जह्खेण एकौवा दोवा तिन्निवा उ० दस रवणप्पम पुढवी णेरइयावि एवं जाव बालुवपुढवी णेरइयावि । हेगौतम जघन्य १ । २ । ३ ।
उत्तकष्ट दशजोव अन्तक्रिया इम रत्तप्रभाना नारकी पिण इम जालगे बालुकप्रभापृथिवीना नारकी तांलगे जांणिवो । अन्तरागयाणं भन्ते पक्कप्पमा
पुढवी णेरइया एगसमएण केवइया अंतकिरिय करेइ । दिवे अनन्तरागत हेभगवन् पक्कप्रभापृथिवी नारकी एकैसमये केतलीक्रिया करै । गोयमा ज
ह० एकौवा दोवा तिन्निवा उ० चत्तारि । हेगौतम जघन्य । १ । २ । ३ । उत्तकष्ट ४ अन्तक्रिया करै । अन्तरागयाणं भन्ते असुरकुमारा एगसमएणं के
वइया अंतकिरियं करेइ । अनन्तरागत हेभगवन् असुरकुमारनी स्तो एकैसमये केतली अन्तक्रिया करै । गोयमा जह० एकौवा दोवा तिन्निवा उ०

राह-नेरइएणं जंते । इत्यादि ॥ सुगमं, नवरं ॥ केवलपत्रसं घमं लजेत्ता सवणयाए इति ॥ केवलिना सर्वज्ञेन प्रज्ञासीद्देशितः केवलप्रज्ञासो घ
मः अतघमंश्चारित्रघमंश्च तं लजेत अवणतया श्रूयते इति अवणं जावेनट्प्रत्ययः, अवणस्य अवणशब्दस्य जावः प्रवृत्तिनिमित्तं श्रुतिरेव अवणता अ
वणमेवेत्यर्थः, जावेत्वतलावित्यत्रहितस्येति शब्दरूपस्य जावः प्रवृत्तिनिमित्तमित्यपि व्याख्यानमस्ति, तथा अवणतया जगवानाह-अत्येगइएइ

जोइसिया दस, जोइसिणीउ वीसं, वेमाणिया झुठसतं, वेमाणिणीउ वीसं । नेरइएणं जंते ! नेरइएहिं
तो झुणंतरं उव्हित्ता नेरइएसु उववज्जेज्जा ? गोयमा ! नोइणठे समठे । नेरइएणं जंते ! नेरइएहिंतो
झुणंतरं उव्हित्ता असुरकुमारेसु उववज्जेज्जा ? गोयमा ! नोइणठेसमठे । एवं निरंतरं जाव चउरिंदिएसु
पुच्छा, गोयमा ! नो इणठे समठे । नेरइएणं जंते ! नेरइएहिंतो झुणंतरं उव्हित्ता पंचिंदियतिरिक्कजो

पट् । पञ्चेन्द्रियतियंग्योनिका दश, तियंग्योनिक्यो दश, मनुष्या दश, मानुष्यो विंशतिः, वानव्यन्तरा दश, वानव्यन्तर्यः पञ्च, ज्योति
का दश, ज्योतिष्कदेव्यो विंशतिः । वेमानिका अष्टोत्तरशतम् । वेमानिक्यो विंशतिः । नेरयिको जदन्त । नेरयिकेज्यो अनन्तरमुद्दत्यं नेर
यिकेपूत्पद्येत ? गीतम । नायमर्थः समर्थः । नेरयिको जदन्त । नेरयिकेज्योनन्तरमुद्दत्त्यासुरकुमारेषूत्पद्येत ? गीतम । नायमर्थः समर्थः ।

दस । हेगीतम जघन्य । १ । २ । ३ । उट्कट १० अन्तक्रिया करे । अर्णतरागयाण भते असुरकुमारीओ देवीओ एगसमएणं केवइया अंतकिरियं करेइ ।
अनन्तरगत हेमगवन् असुरकुमारनी स्त्री एकैसमये केतली क्रियाकरे । गोयमा जइण्ण एक्कोवा दोवा तिस्सिवा उ० पंच जइहा असुरकुमारा सदेवीया
भणिया । हेगीतम जघन्य । १ । २ । ३ । उट्कट ५ जिम असुरकुमार १० अन्तक्रिया करे देवी ५ करे तिम जालगे स्तनितकुमार सूधी जाणिका ।
अर्णतरागयाण भते पुठवीकाइया एगसमएणं केवइया अंतकिरियं करेइ । अनन्तरगत हेमगवन् पृथिवीकाय एकैसमये केतला आया अन्तक्रिया क
रे मोचजाय । गोयमा जइण्ण एक्कोवा दोवा तिस्सिवा उ० चत्तारि आउक्काइया जाव वणसइकाइयावि । हेगीतम जघन्य । १ । २ । ३ । उट्कट

स्यादि ॥ पुनरपि प्रश्नयति-यस्तु जदन्त । केवलप्रज्ञं धर्मं लजेत अवणतया ॥ सेणं केवलं बोधिं बुज्जीज्जा इति ॥ इह बोधिर्धर्मावाप्तिं रुच्यते तस्या निमित्तज्जुतो यः शब्दसन्दर्भः सोपि कारणकार्योपचारा बोधिं सच केवलिना साक्षात्परम्परया वा उपदिष्ट इति केवलिकः स केवलप्रज्ञस्य धर्मस्य श्रोता श्रमितिपूर्ववत् केवलिकीं बोधिं यथोक्तरूपां बुध्येत तदर्थेजानीयादित्यर्थः, जगवानाह-अत्येगडए इत्यादि ॥ पुनरपि प्रश्नयति-यो जदन्त । केवलिकीं बोधिर्मर्थतो वगच्छति सोर्थत स्तां श्रद्धाते श्रद्धाविषयां कुर्यात्, तथा प्रत्ययेत प्रत्ययविषयां कुर्यात् । शोचयेत् चि

णिएसु उववज्जेज्जा ? गोयमा ! अत्येगडए उववज्जेज्जा अत्येगडए नो उववज्जेज्जा । जेणं जंतं ! नेरइए हिंतो अणंतरं पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा सेणं केवलपन्नत्तं धम्मं लजेज्जा सवणयाए ? गोयमा ! अत्येगडए लजेज्जा अत्येगतिए नो लजेज्जा । जेणं जंतं ! केवलपन्नत्तं धम्मं लजेज्जा सवणया

एवं निरन्तरं यावच्चतुरिन्द्रियेषु पृच्छा, गौतम । ज्ञायमर्थं समर्थः । नैरयिको जदन्त । नैरयिकेज्ज्योऽनन्तरमुद्वर्त्य पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिके पूत्यद्येत ? गौतम । अस्त्येकक उत्पद्येतास्त्येकको नोत्पद्येत । यो जदन्त । नैरयिकेज्ज्योऽनन्तरं पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिके पूत्यद्येत स केवलप्रज्ञं धर्मं लजेत अवणतया ? गौतम । अस्त्येकको लजेतास्त्येकको नो लजेत । यो जदन्त । केवलप्रज्ञं धर्मं लजेत अवणतया स केवलां

४ इमं अकायं पिण ४ यावद् वनस्पतीकाय एकैकमर्थे अगतक्रिया करे । पंचिंदिय तिक्खजोणिया दस तिक्खजोणियो दस मणुस्सा दस मणुस्सी ओ वोसं । पंचेद्विय तिर्यचना आव्या १० अगतक्रिया करे तिर्यचणो १० अगतक्रिया करे मनुष्य १० अगतक्रिया करे मनुष्यो आव्या २० अगतक्रिया करे । बाणमंतरा दस बाणमंतरीओ पंच जोऽसिया दस जोऽसिणीओ वोस मणुस्स वैमाणिया अहसय वैमाणियोओ वोसं । वानव्यन्तरना आव्या १० अगतक्रिया करे वानव्यन्तरीओ आव्या ५ अगतक्रिया करे ज्योतिषीओ आव्या १० अगतक्रिया करे ज्योतिषीओ आव्या २० अगतक्रिया करे मनुष्य वैमानिको आव्या तेहयो १०८ वैमानिकनो देवीओ आव्या २० अगतक्रिया करे हार २ । नेरइएणं जंतं अणंतरं चवट्ठिता नेरइएसु उववज्जेज्जा । नार

कीर्णमित्येवमध्यवसेत्, जगवानाह-अत्येगइइत्यादि ॥ पुनः प्रश्नपति-जदन्त । अद्वधीतप्रत्ययेत् रोचयेत्, स आग्निनिबोधिकश्रुतज्ञाने उत्पादयेत् जगवानाह-हंतैत्यनुमती हंतागीतम । उत्पादयेत्, केवलप्रश्नधर्मप्रवणश्रुतज्ञानादवश्यं तयो जीवात्, भूयः प्रश्नपति-यो जदन्ताग्निनिबोधि

ए सेणं केवलबोहिं बुज्जेज्जा ? गोयमा ! अत्येगइए बुज्जेज्जा अत्येगइए नो बुज्जेज्जा, जेणं जंतं ! बुज्जेज्जा सेणं सद्वहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा ? गोयमा ! सद्वहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा, जेणं जंतं ! सद्वहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा सेणं आग्निनिबोहियनाणसुयनाणाइं उप्पाएज्जा ? गोयमा ! उप्पाएज्जा, जेणं

बोधि बुध्येत ? गीतम । अस्त्येकको बुध्येतास्त्येकको नो बुध्येत । यो जदन्त । बुध्येत स (ता) अद्वधाते प्रत्ययेत् रोचयेत् ? गीतम । अद्वधाते प्रत्ययेत् रोचयेत्, यो जदन्त । अद्वधाते प्रत्ययेत् रोचयेत् स आग्निनिबोधिकश्रुतज्ञानश्रुतज्ञाने उत्पादयेत् ? हन्त गीतम । उत्पादयेत् ।

को हेमगवन् नारकीयो अनन्तर चवाने नारकीमांदि जपजे । गोयमा बोइण्डुं समइ । हेगीतम एअर्थे समर्थं नइ । येइएणं भते येइएइतो अणं तरं व्यड्डिता । नारकी हेमगवन् नारकीपणे अनन्तर चवीने । पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा । पचेन्द्रियतिर्यचयोनिक जपजे । गोयमा अथे गइए उववज्जेज्जा । हेगीतम कोइ जपजे । अथेगइए नो उववज्जेज्जा कोइ न जपजे । जेणं भते येइएइतो अणंतरं पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा । जो नारकीयो हेमगवन् अनन्तर पंचेन्द्रिय तिर्यचमे जपजे । सेणं केवलपणत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए । ती तेसू केवलपणीत धम्मं पामे संभलवानो योग पामे । गोयमा अथेगइए लभेज्जा अथेगइए णी लभेज्जा । हेगीतम केतलाएक सांभलवानो योग पामे केतलाएक सांभलवानो योग न पामे । जेणं भते केवलपणत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए । जे हेमगवन् केवली कथितधम्मं पामे संभलवानो । सेणं केवलबोहिं बुज्जेज्जा । ते केवल बोधि करो बूभे । गोयमा अथे णी बुज्जेज्जा अथेगइए णी बु० । हेगीतम कोइबूभे कोइनबूभे । जेणं भते केवल बोधि बुज्जेज्जा सेणं सद्वहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा । जे हेमगवन् केवल बांध बूभे ते सद्वहे प्रतीत कचि मनसादि थाणे । गोयमा सद्वहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा । हेगीतम सद्वहे प्रतीत कचि मनसे

कशुतज्ञान उत्पादयति स ॥ संचाएज्जा ॥ शक्नुयात् शीलं ब्रह्मचर्यं व्रतं चित्रं द्रव्यादिविषयं नियमरूपं गुणमुत्तरगुणं जावनादिरूपं विरमणं विरतिमतीतस्थूलप्राणातिपातादेः प्रत्याख्यानमनागतस्य स्थूलप्राणातिपातादेरेव पोषं धर्मपोषं दधाति करोतीति पोषधमष्टम्यादिपर्व तस्मिन्नुपवासः पोषधोपवासः तं प्रतिपत्तुं शक्नुयात् ? जगवानाह-अत्येगइए इत्यादि ॥ इह तिरिश्वां मनुष्याणां च जवप्रत्ययतोऽवधिनोपजायते किंतु गुणतो गुणाश्च शीलव्रतादयोऽस्यापि विद्यन्ते ततः किमस्यावधिज्ञान मुत्पद्यते किंवा नेति प्रश्नयति-जेणं जते । इत्यादि ॥ यस्य शीलव्रतादिवि

जते ! आग्निनिबोहियणाणसुयणाणाइं उप्पाडेज्जा सेणं संचाएज्जा सीलंवा वयंवा गुणंवा वेरमणंवा पच्चक्खाणंवा पोसहोववासंवा पडिवज्जित्तए ? गोयमा ! अत्येगतिए संचाएज्जा अत्येगइए नो संचाएज्जा, जेणं जते ! संचाएज्जा सीलंवा जाव पोसहोववासं वा पडिवज्जित्तए सेणं लुहिनाणं उप्पाडेज्जा ? गोय

यो जदन्त । आग्निनिबोधिकज्ञानश्रुतज्ञाने उत्पादयेत्स शक्नुयाच्छीलं वा व्रतं वा गुणं वा विरमणं वा प्रत्याख्यानं वा पोषधोपवासं वा प्रतिपत्तुं ? गौतम । अस्त्येककः शक्नुयात् अस्त्येकको नो शक्नुयात् । यो जदन्त । शक्नुयात् शीलं वा यावत्पोषधोपवासं वा प्रतिपत्तुं सोवधिज्ञानमुत्पादयेत् ? गौतम । अस्त्येकक उत्पादयेत् अस्त्येकको नोत्पादयेत् । यो जदन्त । अवधिज्ञानमुत्पादयेत्स शक्नुयान्मुक्कोज्जुत्वागारादनगा

आणै । जेणं भंते सहहेज्जा पत्तपिज्जारोएज्जा । जे हेभगवन् अत्तहोय प्रतीत आणै । सेणंआग्निनिबोहियणाणसुयणाणाइं उप्पाडेज्जा । ते मतिज्ञानं श्रुतज्ञानने उपार्जे । इंता गोयमा उप्पाडेज्जा । हांगौतम उपार्जे । जेणं भंते आग्निनिबोहियणाणसुयणाणाइं उप्पाडेज्जा सेणं संचाएज्जा । जे हेभगवन् मतिज्ञानं श्रुतज्ञानं उपार्जे ते करसकै । सीलंवा वयंवा गुणवयंवा वेरमणंवा पच्चक्खाणंवा पोसहोववासंवा पडिवज्जित्तए । शीलव्रत १२ गुणव्रत विरतपणो प्रत्याख्यानपणो अष्टमादि पोषध उपवास पडिवज्जे । गोयमा अत्येगइए संचाएज्जा अत्येगइए नो सं० । हेगौतम केतलाएक करिसकै केतलाएक न करसकै । जेणं भंते संचाएज्जा सीलंवा जाव पोसहोववासंवा पडिवज्जित्तए । जे हेभगवन् करसकै ते शीलव्रत १२ व्रत यावत् पोषधउपवास पडि

अथप्रकृष्टपरिणामभावात् अवधिज्ञानावरणकर्मणः क्षयोपशान्त उपजायते स उत्पादयेत् शेषस्तु नेत्यर्थः, अवधिज्ञानानन्तरं च मनःपर्यवधानं द्रष्टव्यं मनःपर्यवधानं वा अनगारस्य भवति " तं संजयस्ससत्त्वं प्रमायरहित्यस्सविविधरिहितमती इतिवचना , ततोऽनगारतामेव प्रशयति-जेणं जते । इत्यादि ॥ मुंकी द्विधा द्रव्यतो जावतश्च, द्रव्यतः केशाद्यपनयनेन जावतः सर्वसङ्गपरित्यागेन, तत्रेह द्रव्यमुग्रत्वासम्भवात् जावमुग्रः परिगृह्यते, मुंकी ज्ञत्वा अगारात् स्वाश्रयरूपात् विनिर्गत्य न विद्यते अगारं गृहं द्रव्यतोजावतश्च यस्यासावनगार स्तद्भावतोऽनगारता ता प्रव्रजितुं श

मा ! अत्येगतिए उप्पाज्जेजा अत्येगतिए णो उप्पाज्जेजा । जेणं जते ! उहिनाणं उप्पाज्जेजा सेणं संचा एज्जा मुंकेजविता आगारात् अणगारियं पव्वइत्तए ? गोयमा ! णोइण्ठे समठे णेरइएणं जते ! णेरइएहिं तो अणतरं उव्वट्ठित्ता मणुस्सेसु उववज्जेजा ? गोयमा ! अत्येगतिए उववज्जेजा अत्येगतिए नो उववज्जे जा, जेणं जते ! उववज्जेजा सेणं केवलि प० धम्मं लजेजा सवणयाए ? गोयमा ! जहा पंचिदिय

रता प्रव्रजितुम् ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । नैरयिको जदन्त । नैरयिकेज्जोऽनन्तरमुद्वर्त्य मनुष्येषु उत्पद्येत ? गौतम । अस्त्येकक उत्पद्येतास्त्येकको नोत्पद्येत । यो जदन्त । उत्पद्येत स केवलप्रज्ञं धर्मं लजेत अवगातया ? गौतम । यथा पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकेषु । यावद्यो

वजे । मोहिणाय उप्पाज्जेजा । अवधिज्ञान उपाजे । गोयमा अत्येगए उप्पाज्जेजा अत्येगए ना उ० । हेगौतम कीइ उपावे कीइ न उपावे । जणं भंते मोहिणाय उप्पाज्जेजा सेणं संचाएज्जा मुंकेजविता । जे हेमगवन् अवधिज्ञान उपावे ते चारिणान लेसके ऋहस्यवास मुंकी । आगारात् अणगारियं पव्वइत्तए । अनगार साधु इवे । गोयमा णोइण्ठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नही । णेरइएणं भंते णेरइएहितो अणतरं उव्वट्ठित्ता मणुस्सेसु उववज्जेजा । नारकीथी हेमगवन् नारकीपणे नीकलोने मनुष्यमाहि जपजे । गोयमा अत्येगए उ० अथे० नो उ० । हेगौतम कीइ जपजे कीइ न जपजे । जेणं भंते उववज्जेजा सेणं केवलिपथत्तं धम्मं लजेजा सवणयाए । जे हेमगवन् जपजे ते केवलौ प्रकृत्यो धर्मलाभे सांभलवानां योगपामे । गोयमा जहा

के प्रतिपादयति-जेणं जंतं । संचायज्जा मुंहेजविहा इत्यादि ॥ सुगमं, नवरं ॥ सिज्जेज्जा इत्यादि ॥ सिञ्चेत समस्ताणिमैश्वर्यादिसिद्धिं जाज्ज वेत्, बुध्येत लोकालोकस्वरूपमशेषमवगच्छेत्, मुच्येत् जवोपग्राहककर्मजिरपि कियत्तं जवति-सर्वदुःखानामंतं कुर्यात्, वानमंतरज्योतिर्भवैमा निकेषु प्रतिषेधो वक्तव्यो, नैरयिकस्य जवस्वाजाध्यानैरयिकदेवजवयोग्यायुर्वधासज्जवात्, तदेवं नैरयिकादिचतुर्विंशतिदशकक्रमेण चिन्तयति-असुरकुमाराणं जंतं । इत्यादि प्राग्वत्, नवरमेते पृथिव्यप्वनस्पतिघण्य

मा ! अत्थेगतिए उप्पाज्जेज्जा अत्थेगतिए नो उप्पाज्जेज्जा । जेणं जंतं ! केवलनाणं उप्पाज्जेज्जा सेणं सिज्जेज्जा बुज्जेज्जा मुत्तेज्जा सब्बदुक्काणं अंतं करेज्जा ? गोयमा ! सिज्जेज्जा जाव सब्बदुक्काणं अंतं करेज्जा नेरइएणं जंतं ! नेरइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता वाणमंतरेसु जोइसियवेमाणिएसु उववज्जेज्जा ? गोयमा ! णोइण्ठे समठे । असुरकुमाराणं जंतं ! असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वहिता नेरइएसु उववज्जेज्जा ? गो

विञ्चेत बुध्येत मुच्येत् सर्वदुःखानामंतं कुर्यात् ? गौतम । सिञ्चेत यावत्सर्वदुःखानामंतं कुर्यात् । नैरयिको जदन्त । नैरयिकेज्जो नन्तरमुद्द त्यं वानव्यन्तरेषु ज्योतिर्भवैमानिकेषूत्पद्येत ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । असुरकुमारा जदन्त । असुरकुमारेज्जोऽनन्तरमुद्दत्यं नैरयिकेषूत्प

भंते केवलणाणं ७० सेणं सिज्जेज्जा बुज्जेज्जा जाव सब्बदुक्काणमंतं करेज्जा । जे हेभगवन् केवलज्ञानने उपाज्जे ते सीभै बूभै जालगे सर्वदुक्खनो जन्तक रै । गोयमा सिज्जहिज्जा जाव अंतकरेज्जा । हेगौतम ते निश्चै जालगे सर्वदुक्खनो जन्तकरै ढार । येरइएणं भंते येरइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता । नार की हेभगवन् नारकीथी नीसरीने । वाणमंतर जोइसिय वेमाणिएसु उववज्जेज्जा । वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिकनेविषै जपजै । गोयमा णोइण्ठेसमठे हेगौतम एअर्थ समर्थ नही । असुरकुमाराणं भंते असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वहिता येरइएसु उववज्जेज्जा । असुरकुमार हेभगवन् असुरकुमारथी अ नन्तर चवीने नारकोमाहि जपजै । गोयमा णोइण्ठे समठे । हेगौतम एअर्थ समर्थ नही । असुरकुमाराणं भंते अणंतरं उव्वहिता असुरकुमारेसु उ

ક્રુપાત્ પ્રગવાનાદ-નાયમર્થઃ સમર્થઃ તિરિશ્તાં પ્રવસ્ત્રજાવતઃ તથાક્રૂપપરિણામાસંજવાત્' અનગારતાયો પ્રજાવે મનઃપર્યવજ્ઞાનસ્યચાજ્ઞાવઃ સિદ્ધયેવ
યથાચ તિર્યક્પર્વેદ્રિયવિષયસૂત્રકદસ્થકમુક્તં તથા મનુષ્યવિષયમપિ વક્તવ્યં નવરં મનુષ્યેષુ સર્વજ્ઞાવસન્નવાત્, મનઃપર્યવજ્ઞાનકેવલજ્ઞાનસૂત્રે ડિચિ

તિરિશ્કજોણિણસુ જાવ જેણં જંતે ! હિનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા સેણં સંચાણજ્ઞા મુંઠેજ્ઞવિત્તા ચુગારાણં ચુણગારિયં
પલ્લહત્તણ ? ગોયમા ! અત્યેગતિણ સંચાણજ્ઞા અત્યેગતિણ નો સંચાણજ્ઞા । સેણં જંતે ! સંચાણજ્ઞા મુંઠેજ્ઞ
વિત્તા ચુગારાણં ચુણગારિયં પલ્લહત્તણ સેણં મળપજ્ઞવનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા ? ગોયમા ! અત્યેગતિણ ઉપ્પાઠેજ્ઞા
અત્યેગતિણ નો ઉપ્પાઠેજ્ઞા । જેણં જંતે ! મળપજ્ઞવનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા સેણં કેવલનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા ? ગોય

જદન્ત । અવધિજ્ઞાનમુત્પાદયેત્થ શક્કુયાન્મુય્ઘો જૂત્વાગારાદનગારતાં પ્રવ્રજિતુમ્ ? ગીતમ । અસ્ત્યેકકઃ શક્કુયાદસ્ત્યેકકો નો શક્કુયાત્ । યો
જદન્ત । શક્કુયાદાગારાદનગારતા પ્રવ્રજિતુમ્સ મનઃપર્યવજ્ઞાનમુત્પાદયેત્ ? અસ્ત્યેકક ઉત્પાદયેદસ્ત્યેકકો નો ત્પાદયેત્ । યો જદન્ત । મનઃપ
ર્યવજ્ઞાનમુત્પાદયેત્થ કેવલજ્ઞાનમુત્પાદયેત્ ? ગીતમ । અસ્ત્યેકક ઉત્પાદયેદસ્ત્યેકકો નોત્પાદયેત્ । યો જદન્ત । કેવલજ્ઞાનમુત્પાદયતિ સ

પંચિદ્રિયતિરિશ્કજોણિણસુ । હેગીતમ જિમ પર્વેદ્રિય તિર્યચ્ચયોનિકનો કક્કો તિમ જાણિયો । જાવ જેણં મંતે ચીહિણાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા સેણં સંચાણજ્ઞા
મુંઠેજ્ઞવિત્તા । જે જાલગે હેમગવન્ અવધિ ઉપાવે તે અવધિ ઉપાવીને ચારિવપણો ધારે । આગારાણો અણાગારિયં પલ્લહત્તણ । આગારણકો અણાગારપ
વ્રજે । ગોયમા અત્યેગદણ સંચાણજ્ઞા અત્યેગદણ નો સં । હેગીતમ કોદ્ધક દોષા લેસકે કોદ્ધ દોષા ન લેસકે । સેણં મંતે સંચાણજ્ઞા જાવ પલ્લહત્તણ
જ્ઞા । તે નિસે હેમગવન્ કરસયો જાલગે પ્રવ્રજો સકે । સેણંમંતે મળપજ્ઞવનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા । તે હેમગવન્ મનપર્યવજ્ઞાનને ઉપાર્જી સકે । ગોયમા અત્યેગ
દણ ઉં અત્યેગદણ નો ઉપ્પાઠેજ્ઞા । હેગીતમ કોદ્ધ ઉપાવે કોદ્ધ ન ઉપાવે । જેણં મંતે મળપજ્ઞવનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા । જે હેમગવન્ મનપર્યવજ્ઞાનને ઉપા
ર્જી । સેણ કેવલજ્ઞાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા । તે કેવલજ્ઞાનને ઉપાર્જી । ગોયમા અત્યેગદણ ઉં અત્યેગદણ નો ઉં । હેગીતમ કોદ્ધ ઉપાર્જી કોદ્ધ ન ઉપાર્જી । જેણં

તપ્યન્તે, હૈશાનાન્તદેવાનાં તેષૂત્પાદાવિરોધાત્ તેષુ ચોત્પન્ના ન કેવલિપ્રજ્ઞાં ધર્મં લજ્ઞંતે । શ્રવણતયા શ્રવણોન્દ્રિયસ્યાજ્ઞાવાત્, શ્રોષે સર્વં નૈરયિક
વત્ ॥ એવં જાવ થણિયકુમારાહિતિ ॥ એવમસુરકુમારોક્તેન પ્રકારેણ તાવદ્વક્તવ્યં યાવત્સ્તનિતકુમારાઃ, પૃથિવીકાયિકા નૈરયિકેષુ ચ પ્રતિષિધ્યંતે

યમા ! નોદ્ગણ્ઠે સમઠે । અસુરકુમારેણં જંતે ! અણંતરં ઉહ્લહિતા અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જોજ્ઞા ? ગોયમા !
ળો દ્ગણ્ઠે સમઠે । એવં જાવ થણિયકુમારેસુ । અસુરકુમારાણં જંતે ! અસુરકુમારેહિંતો અણંતરં ઉહ્લહિતા
પુઠ્ઠવિકાઙ્કાસુ ઉવવજ્જોજ્ઞા ? હંતા ગોયમા ! અત્થેગતિએ ઉવવજ્જોજ્ઞા અત્થેગતિએ નો ઉવવજ્જોજ્ઞા । જેણં
જંતે ! ઉવવજ્જોજ્ઞા સેણં કેવલિપક્ષત્તં ધમ્મં લજ્ઞેજ્ઞા સવણયાએ ? ગોયમા ! ળો દ્ગણ્ઠે સમઠે । એવં આ
ઉવવજ્જોજ્ઞાસુવિ । અસુરકુમારેણં જંતે ! અસુરકુમારેહિંતો અણંતરં ઉહ્લહિતા તેઉવાઉબેહિંદિયતેહિંદિયચઉરિં

દ્યન્તે ? ગૌતમ । નાયમર્થઃ સમર્થઃ । અસુરકુમારા જદન્ત ! અનન્તરમુદ્વત્પાસુરકુમારેપૂત્પદ્યન્તે ? ગૌતમ । નાયમર્થઃ સમર્થઃ । એવં યાવત્સ્ત
નિતકુમારાઃ । અસુરકુમારો જદન્ત ! અસુરકુમારેજ્યોનન્તરમુદ્વત્પા પૃથિવીકાયિકેપૂત્પદ્યોત ? ગૌતમ । અસ્ત્યેકક ઉત્પદ્યોતાસ્ત્યેકકો નોત્પદ્યો
ત । યો જદન્ત ! ઉત્પદ્યોત સ કેવલિપ્રજ્ઞાં ધર્મં લજ્ઞેત શ્રવણતયા ? ગૌતમ । નાયમર્થઃ સમર્થઃ । એવમદ્વનરૂપતિકાયિકેષુપિ । અસુરકુમારો

ઉવવજ્જતિ । અસુરકુમાર હેમગવન્ ચર્વાને વલો અસુરકુમારમાંહિ કપ્પજે । ગોયમા ળોદ્ગણ્ઠેસમઠે એવં જાવ થણિયકુમારેસુ । હેગૌતમ એર્થ સમર્થ ન
હો દ્મ જાલગે સ્તતિક્કુમાર । અસુરકુમારેણં મંતે અસુરકુમારેહિંતો અણંતરં ઉહ્લહિતા । અસુરકુમાર હેમગવન્ અસુરકુમારણો અનન્તર ચર્વાને । પુઠ
વીકાઙ્કાસુ ઉવવજ્જોજ્ઞા । પૃથિવીકાયમાંહિ કપ્પજે । હંતા ગોયમા અત્થેગદ્ગ ઉવવજ્જોજ્ઞા અત્થે • નો ઉવ • । હાગૌતમ કોતલા કપ્પજે કોતલા ન કપ
જે । જેણં મંતે ઉવ • સેણં કેવલિપક્ષત્ત ધમ્મં લજ્ઞેજ્ઞા સવણયાએ । જે કપ્પજે તે કોવલીપ્રણીત ધર્મલાભે સાંભલવાને । ગોયમા ળો દ્ગણ્ઠે સમઠે એવં આઉવવ
જ્જોજ્ઞાસુવિ । હેગૌતમ એર્થ સમર્થ નહો દ્મ અપ્પ વનસત્તોને પિણ કહ્વો । અસુરકુમારેણ મંતે અણંતરં ઉહ્લહિતા । અસુરકુમાર હેમગવન્ ચર્વાને । તેજ

દિયવવજોજ્ઞા ? ગોયમા ! ખો ડળઠે સમઠે । અવસેસેસું પંચસુ પંચિંદિયતિરિસ્કજોણિયાદિસું । અસુ
રકુમારેસુ જહા નેરહુ । એવંજાવ થણિયકુમારો । પુઠવિકાઢુણં જંતે ! પુઠવિકાઢુણંતો અણંતરં ઉઘ્ઘહિતા
ખેરહુણસુ ઉવવજોજ્ઞા ? ગોયમા ! ખો ડળઠે સમઠે । એવં અસુરકુમારેસુવિ જાવ થણિયકુમારેસુ પુઠવિ
કાઢુણંતો અણંતરં ઉઘ્ઘહિતા પુઠવિકાઢુણસુ ઉવવજોજ્ઞા ? ગોયમા ! અત્યેગતિણ ઉવવજોજ્ઞા અત્યેગતિ
ણ નો ઉવવજોજ્ઞા । જેણં જંતે ! ઉવવજોજ્ઞા સેણં કેવલિપન્નસં ધમ્મં લજ્ઞેજ્ઞા સવળયાણ ? ગોયમા !

જદન્ત । અસુરકુમારેણોડનન્તર મુહુર્ત્યં તેજોવાયુદ્વિત્રિવતુરિન્દ્રિયેભૂતપચેત ? ગૌતમ ! નાયમર્થઃ સમર્થઃ । અવલોચેષુ પન્નસુ પન્નેન્દ્રિયતિ
યંયોનિકાદિશ્ચસુરકુમારેષુ યથા નેરયિકઃ । એવં યાવત્સ્તનિતકુમારઃ । પૃથિવીકાયિકો જદન્ત ! પૃથિવીકાયિકેણોડનન્તરમુહુર્ત્યં નેરયિકેષુ
તપચેત ? ગૌતમ ! નાયમર્થઃ સમર્થઃ । એવમસુરકુમારેષ્વપિ યાવત્સ્તનિતકુમારેષ્વપિ । પૃથિવીકાયિકોડનન્તરમુહુર્ત્યં પૃથિવીકાયિકેષુતપચેત ?
ગૌતમ ! અત્યેકક ઉત્પચેતાત્યેકકો મોત્પચેત । યો જદન્ત ! ઉત્પચેત સ કેવલિપ્રજ્ઞસં ધર્મં લજ્ઞેત અવળતયા ? ગૌતમ ! નાયમર્થઃ સમર્થઃ ।

વાજ વેદં તેરં ચૌરિં ઉવં । તેજો વાયુ વેદિય તૈદિય ચૌરિંદ્રિયમાંહિ ઉપજે । ગોયમા ખો ડળઠે સમઠે અવસેસેસુ પચસુ નિસેહો કાયલો । હેગૌ
તમ અર્થં સમર્થં નહો થાકતે પાંચવાને નિષેધ કોજે । પંચિંદિય તિરિસ્કજોણિયાદં અસુરકુમારે જહા ખેરહુણ એવં જાવ થણિયકુમારા । પંચેદિય
તિર્યંચ તોનભેદનો ગતિદુવે અસુરકુમાર જિમ નારકો તિમ જાંપિલો દમ સ્તનિતકુમારલગે જાંપિલો । પુઠવિકાઢુણંતો અણંતરં
ઉઘ્ઘહિતા ખેરહુણ ઉવવં । પૃથિવીકાયના હેમગવન્ પૃથિવીકાયથો અનન્તર નોકલોને નારકોમાંહિ ઉપજે । ગોયમા ખો ડળઠે સમઠે એવં અસુરકુ
મારેસુવિ જાવ થણિયકુમારેસુવિ । હેગૌતમ અર્થં સમર્થં નહો દમ અસુરકુમાર પિથ જાંલગે સ્તનિતકુમાર પિથ । પુઠવિકાઢુણંતો અણંતરં ઉઘ્ઘહિ
તા અણંતરં ઉઘ્ઘહિતા પુઠવિકાઢુણસુ ઉવવં । પૃથિવીકાય હેમગવન્ પૃથિવીકાયથો અનન્તર ચલોને વલો પૃથિવીમાંહિ ઉપજે । હતા ગોયમા અત્યેગદણ

तेषां विशिष्टमनोद्रव्यासम्भवतस्तीव्रसंक्लेशविशुद्धवसायाजावात्, शेषेषु तु सर्वेष्वपि स्थानेषु उत्पद्यन्ते तद्योग्याध्यवसायस्थानसम्भवात्, तत्रा

नोडण्ठे समठे । एवं आउकाइयादिसु निरंतरं ज्ञाणियत्वं जाव चउरिंदिएसु । पंचिंदियतिरिक्खजोणिय मणुस्सेसु जहा णेरइए । वाणमंतरजोइसियवेमाणिएसु पडिसेहो, एवं जहा पुढविकाइउन्नणिउ तहा आउ काइउन्नि । वणस्सइकाइउ ज्ञाणियत्वा । तेउकाइएणं जंते ! तेउकाइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता णेरइएसु उववज्जिज्जा ? गोयमा ! नो इण्ठे समठे । एवं असुरकुमारेसुवि जाव थणियकुमारेसुवि । पुढविकाइय

एवमष्कायिकादिषु निरन्तरं ज्ञाणितव्यम् यावच्चतुरिन्द्रियेषु । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकमनुष्येषु यथा नैरयिकः । वानव्यन्तर ज्योतिष्कवैमानिकेषु प्रतिषेधः । एवं यथा पृथिवीकायिको ज्ञाणित स्तथाष्कायिकोपि । वनस्पतिकायिको ज्ञाणितव्यः । तेजस्कायिको जदन्त ! तेजस्कायिकेभ्योऽनन्तरमुद्दत्त्यं नैरयिकेषूपपद्येत ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । एवमसुरकुमारेष्वपि यावत्स्तनितकुमारेष्वपि । पृथिवीकायिकाष्कायिकवायुवनस्पतिद्वित्रिचतुरिन्द्रियेषु अस्त्येकक उत्पद्येतास्त्येकको नोत्पद्येत । यो जदन्त ! उत्पद्येत स केवलिप्रज्ञप्त धर्मे लज्जेत श्रवणतया ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । तेजस्कायिको जदन्त ! तेजस्कायिकेभ्योऽनन्तरमुद्दत्त्यं पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकेषूपपद्येत ? गौतम । अस्त्येकक उत्पद्येता

उव० अत्थे० नो उवव० । हांगौतम कोइ जपजै कोइ न जपजै । जेणं भंते उ० तेषं केवलिपणत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए । जे हे भगवन् जपजै ते केवलि कथितधर्मेणं सांभलै । गोयमा णोइण्ठे समठे एवं आउकाइयाइसुवि निरंतरं भाणि० । हेगौतम एअयं समर्थं नही इम अष्कायादिकने निरन्तरपणे कहिवो । चउरिंदिएसु पंचिंदिय तिरिक्खजोणिए मणुस्सेसु जहा णेरइए वाणमंतर जोयसिय वेमाणिएसु पडिसेहो कायव्वो । चौरिन्द्रिय तांउ पंचेन्द्रिय तिर्यच्च योनिक मनुष्य एसर्वं जिम नारकी तिम वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिकने नारकीनो प्रतिषेध करवो नारकीमांहि न जपजै । एवं जहा पुढविकाइ श्री भणिओ तहा आउकाइओवि वणस्सइकाइओवि भाणिवव्वो । इम जिम पृथिवीकायने कह्यो तिम अष्काय वनस्पतीकायने पिण कहवो । तेजका

आउवाउवणस्सइ वेइंदिय तेइंदिय चउरिंदिएसु अत्थेगतिए उववज्जेज्जा अत्थेगतिए नो उववज्जेज्जा ।
जेणं जंतं ! उववज्जेज्जा सेणं केवलपन्नत्तं धम्मं लज्जेज्जा सवणयाए ? गोयमा ! णो इण्ठे समंठे । तेउ
क्काइएणं जंतं ! तेउक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा ? गोयमा !
अत्थेगतिए उववज्जेज्जा अत्थेगतिए णो उववज्जेज्जा । जणं उववज्जे० सेणं केवलपन्नत्तं धम्मं लज्जेज्जा
सवणयाए ? गोयमा ! अत्थेगतिए लजेज्जा अत्थेगतिए नो लजेज्जा । जेणं जंतं ! केवलपन्नत्तं धम्मं

स्त्येकको नोत्पद्येत । य उत्पद्येत स केवलप्रज्ञं धर्मं लजेत अव्यंतया ? गीतम । अस्त्येकको लजेतास्त्येकको नो लजेत । यो जदन्त । ल
जेत स केवलां योधिं बुध्येत ? गीतम । नायमर्थः समर्थः । अनुष्यवानव्यन्तरज्योतिषवैमानिकेषु पृच्छा, गीतम । नायमर्थः समर्थः । एवं
यथैव तेजस्कायिको निरन्तरमेवं वायुकायिकोपि । द्वीन्द्रियो जदन्त । द्वीन्द्रियेभ्योऽनन्तरमुद्गर्त्य नैरयिकषूत्पद्येत ? गीतम । यथा पृथिवी

इएणं भंते तेउक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता चेरइएसु उवव० । हिंवे तेउकाय हेभगवन् तेउकायथो अनन्तर चवीने नारकीमांहि ऊपजे । गोयमा
णोइण्ठे समंठे एव असुरकुमारेसुवि एवं जाव थणियकुमारेसुवि एवं वाज वणस्सइ वे० ते० चौरिंदिएसु अत्थेगइए उववज्जेज्जा अत्थे० नो उव० ।
हेगीतम एअथं समर्थं नहो इम असुरकुमारने पिण इम स्तनितकुमारने पिण कहिवा इम वायु वनखती वेदिय तेदिय चौरिन्द्रियने ऊपजे कोइ ऊप
जे कोइ न ऊपजे । जेणं भंते तेउक्काइएण उवव० सेणं केवलपन्नत्तं धम्मं लजेज्जा सवणयाए । जे हेभगवन् तेउकायन ऊपजे ते केवलप्रणीत धर्मेने
लाभो सांभलोसकै । गोयमा णोइण्ठे समंठे । हेगीतम एअथं समर्थं नहो । तेउक्काइएण भंते तेउक्काइएहिंतो अणंतर उव्वहिता । तेउकाय हेभगवन् ते
उकायथो अनन्तर नोक्खोने । पंचिंदिय तिरिक्खजोणिएसु उवव० । पंचेदिय तिर्यंचमांहि ऊपजे । गोयमा अत्थे० उ० अत्थेगइए नो उ० । हेगीतम
कोइ ऊपजे कोइ न ऊपजे । जेणं भंते उव० सेणं केवलपन्नत्तं धम्मं लजेज्जा सवणयाए । जे हेभगवन् ऊपजे ते केवलप्रणीत धर्मेने लाभे सुखाने ।

पि च तिर्यक्पञ्चेन्द्रियेषु च नैरयिकवद्वक्तव्यमेव संप्रकायिकवनस्पतिकायिकाश्च वक्तव्याः ; तेजस्कायिकावायुकायिकाश्च मनुष्येष्वपि प्रतिषेधनीयाः
तेषामानन्तर्येण मनुष्येषूत्पादसंज्ञात्, असम्भवश्च क्लिष्टपरिणामतया मनुष्यमतिमनुष्यान्पूर्वमनुष्यायुर्बन्धासम्भवात् तिर्यक्पञ्चेन्द्रियेषूत्पन्नाः के
वलप्रज्ञप्तं धर्मं श्रवणतया लब्धेरन् श्रवणेन्द्रियस्य ज्ञावात्, पुनस्तां केवलिकीं बोधिं नावबुध्येरन् संक्लिष्टपरिणामत्वात्, द्वित्रिचतुरिन्द्रियाः
पृथिवीकायिकवत् देवनैरयिकवर्जेषु शेषेषु सर्वेष्वपि स्थानेषूत्पद्यन्ते नवरं पृथिवीकायिका मनुष्येष्वगता अंतक्रियामपि कुर्युं स्ते पुनरन्तक्रियां

लजेज्ज सवणयाए सणं केवलिवोहिं बुज्जेज्जा ? गोयमा ! णो इण्ठे समठे । मणुस्सवाणमंतरजोइसिय
वेमाणिएसु पुच्छा, गोयमा ! णो इण्ठे समठे । एवं जहेव तेउकाइए निरंतरं एवं वाउकाइएवि । बेइं
दिएणं जंते ! बेइंदिएहिंतो अणंतरं उव्वहिता नेरइएसु उव० ? गोयमा ! जहा पुढविकाइए णवरं मणू
सेसु जाव मणपज्जवनाणं उप्पाडेज्जा । एवं तेइंदियचउरिंदियावि जाव मणपज्जवनाणं उप्पाडेज्जा ।

कायिको नवरं मनुष्येषु यावन्मनःपर्यवज्ञानमुत्पादयेत् । एवं त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रिया अपि यावन्मनःपर्यवज्ञानमुत्पादयेत् । यो जदन्त ! मनःप

सेणं केवलिवोहिंबुज्जे० । ते केवल बोधेकरी बुद्धे । गोयमा णोइण्ठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नही । मणुस्साणं वितर जोयसिय वेमाणियाणं
पुच्छा । इम मनुष्य व्यन्तर ज्योतिषी वेमानिकनी प्रश्न । गोयमा णो इण्ठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नही । एवं जहेव-तेउकाइए निरंतरं वाउ
काइएवि । इम जिम तेउकाय अन्तरविना कछो तिम बायुकाय पिण कहवो । बेइंदिएणं भंते बेइंदिएहिंतो अणंतरं उव्वहिता नेरइएसु उवव० ।
वेन्द्रिय हेभगवन् वेन्द्रियथी अनन्तर नौकलीने नारकीमांहि जपजै । गोयमा जहा पुढवीकाइएणं णवरं मणुस्सेसु जाव मणपज्जवनाणं उप्पाडेज्जा ।
हेगौतम जिम पृथिवीकाइया कछा तिम एतलोविशेष मनुष्यमांहि जपजै ते जालगे मनपर्यवज्ञान कछो न उपावै । एवं तेइंदिय चउरिंदियावि जा

જેણં મળપજ્જવનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા સેણં કેવલનાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા ? ગોયમા ! ણો ઇણઠે સમઠે । પંચિંદિવ
તિરિસ્કજોણિણં જંતે ! પંચિદિયતિરિસ્કજોણિણં હિંતો અણંતરં ઉવ્વહિત્તા નેરહ્મસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? ગોય
મા ! અત્થેગહ્મ ઉવવં અત્થેગહ્મ નો ઉવવજ્ઞેં જેણં જંતે ! ઉવવં સેણં કેવલિપન્નત્તં ધમ્મં લજ્ઞેજ્ઞા
સવણયાણ ? ગોયમા ! અત્થેગતિણ લજ્ઞેજ્ઞા અત્થેગતિણ નો લજ્ઞેજ્ઞા । જેણં કેવલિપન્નત્તં ધમ્મં લજ્ઞેજ્ઞા
સવણયાણ સેણં કેવલં બોહિં બુજ્ઞેજ્ઞા ? ગોયમા ! અત્થેગતિણ બુજ્ઞેજ્ઞા સત્થેગતિણ નો બુજ્ઞેજ્ઞા । જેણં

યંયજ્ઞાનમુત્પાદયે ત્સ કેવલજ્ઞાનમુત્પાદયેત્ ? ગૌતમ । નાયમર્થઃ સમર્થઃ । પચ્છેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકો પ્રદન્ત । પચ્છેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકેન્નોનન્ત
રમુદ્દત્તં નેરયિકેપૂત્પચ્છેત ? ગૌતમ । અસ્ત્યેકક ઉત્પચ્છેતાસ્ત્યેકકો નોત્પચ્છેત । યો પ્રદન્ત । ઉત્પચ્છેત સ કેવલિપ્રજ્ઞત્તં ધર્મં લજ્ઞેત અવશત
યા ? ગૌતમ । અસ્ત્યેકકો લજ્ઞેતાસ્ત્યેકકો નો લજ્ઞેત । યો કેવલિપ્રજ્ઞત્તં ધર્મં લજ્ઞેત અવશતયા સ કેવલાં બોધિં યુચ્ચેત ? ગૌતમ । અસ્ત્યેક

ક મળપજ્જવનાં ઉપ્પાઠેજ્ઞા । હમ તેરિદ્રિય ચૌરિદ્રિયને પિણ જાંસમે મનપર્યવખાન ઉપાવે એતલે આલાવેકરી કહ્યો । જેણં મંતે મળપજ્જવનાં ઉપ્પા
ઠેજ્ઞા સેણં કેવલિપાણં ઉપ્પાઠેજ્ઞા । જે હેમગવન્ મનપર્યવખાન ઉપાવે તેણું કેવલજ્ઞાન ઉપાવે । ગોયમા ણો ઇણઠે સમઠે । હેગૌતમ અર્થ સમર્થ નહીં ।
પંચિદિય તિરિસ્કજોણિણં મંતે પંચિદિયતિરિસ્કજોણિણં હિંતો અણંતરં ઉવ્વહિત્તા નેરહ્મસુ ઉવવં । પચ્છેન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક હેમગવન્ પચ્છેન્દ્રિયતિ
ર્યગ્ચોનિકયો અનન્તરે નીકલોને મારકોમાહિં અપજે । અત્થેં સં અત્થેં નો હં । હેગૌતમ કોદે અપજે કોદે ન અપજે । જેણં મંતે ઉવવં સેણં કેવ
લિપણત્તં ધર્મં લમેજ્ઞા સવણયાણ । જે હેમગવન્ અપજે તે કેવલોપણીત ધર્મલાભે સુણવાને । ગોયમા અત્થેં લમેજ્ઞા અત્થેં નો લમેજ્ઞા । હેગૌતમ કોદે
લાભે કોદે નલાભે । જેણં મંતે કેવલિપણત્તં ધર્મં લમેજ્ઞા સવણયાણ સેણં કેવલિ બોહિં બુજ્ઞેજ્ઞા । જે હેમગવન્ કેવલોપણીત ધર્મલાભે સુણવાને તે કેવલે

न कुर्वेति तथास्त्रजावत्वात्, सनःपर्यवज्ञानं पुनस्तत्पादयेयु स्तिर्मक्पंयेन्द्रियमनुष्याश्च सर्वेष्वपि स्थाने भूतपद्यन्ते तद्वक्तव्यता पाठसिद्धा, वानसं
तरज्योतिष्कवैमानिका असुरकुमारवद्भावनीयाः, गत चतुर्थद्वार इदानीं पचनं तीर्थंकरत्ववक्तव्यतालक्षणद्वारमग्निधित्सुराह-रयणप्पजापुढविनेरइ

केवलं बोहिं वुज्जेज्जा सेणं सहहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा ? हंता गोयमा ! जाव रोएज्जा । जेणं जंते !
सहहेज्जा जाव रोएज्जा सेणं आग्निणिवोहियणाणसुइनाणलुहिनाणाइं उप्पाडेज्जा ? गोयमा ! जाव उप्पा
डेज्जा । जेणं जंते ! जाव उप्पाडेज्जा सेणं संचाएज्जा सीलंवा जाव पडिवज्जित्तए ? गोयमा ! णो इण्ठे
समठे, एवं असुरकुमारेसुवि जाव थणियकुमारेसु । एगिंदियविगलिंदिएसु जहा पुढविकाइए । पंचिंदि

को बुध्यतास्त्येकको नो बुध्येत । यः केवलां बोधिं बुध्येत स श्रद्धाते प्रत्ययेत् रोचयेत् ? हन्त गौतम ! यावद्रोचयेत् । यो जदन्त ! श्रद्धा
ते यावद्रोचयेत्त आग्निनिबोधिकज्ञानश्रुतज्ञानावधिज्ञानान्युत्पादयेत् ? गौतम ! यावदुत्पादयेत् । यो जदन्त ! यावदुत्पादयेत्त शल्लुयाच्छी
लं वा यावत्प्रतिपत्तुं ? गौतम ! नायमर्थः समर्थः । एवमसुरकुमारेष्वपि । यावत्स्तनितकुमारेषु । एकेन्द्रियविकलेन्द्रियेषु यथा पृथिवीका

करी बोधपामै । गोयमा अत्ये० वुज्जेज्जा अत्ये० नो वु० । हेगौतम कीइं बोधपामै कीइं बांध न पामै । जेणं भते वुज्जेज्जा सेणं सहहेज्जा पत्तिएज्जा
रोइएज्जा । जे हेभगवन् केवलीकरी बोधपामै ते सरदहे रोचवै । हंता गोयमा जाव रोइएज्जा । हांगौतम जालगे रोचवै अइहे । जेणं भते सहहेज्जा
जाव आग्निबोहियणाण सुयणाण ओहिणाणाण उप्पाडेज्जा । ते हेभगवन् अइहे जिहांगे मतिज्ञान श्रुतज्ञान अवधिज्ञानने उपावै । गोयमा उ
प्पाडेज्जा । हेगौतम उपावै । जेणं भते आग्निबोहियणाण सुयणाण ओहिणाणाण उप्पाडेज्जा । जे हेभगवन् मतिज्ञान श्रुतज्ञान अवधिज्ञान उपावै ।
सेणं संचाएज्जा सीलंवा जाव पडिवज्जित्तए । ते तपादिक शीलं व्रतादिक जालगे प्रज्या साधुधर्मं अङ्गीकार करसकै । गोयमा णोइण्ठे समठे एव अ
सुरकुमारे जाव थणियकुमारेसु । हेगौतम एअर्थं समर्थं नही इन असुरकुमार जालगे स्तनितकुमार जांथिवा । एगिंदिय विगलिंदिएसु जहा पुढवी

याण प्रते । एत्यादि ॥ सुगमं नवरं महानि सूचीकलापंश्च सूत्रेण प्रथमतो बहुसाग्राणि तदन्तरमग्निशम्पकान्तरं सकृत् घनकुहितसूचीकलाप
वत् स्पृष्टानि निघटानि चद्वर्तनावर्जजोषकरणायोग्यत्वेन व्यवस्थापितानीति ज्ञावायः, कृतानि निष्काचितानि सकलकरणायोग्यत्वेन स्थापिता

यतिरिस्कजोणिएसु मणुस्सेसुय जहा णेरइए । वाणमंतरजोइसियवेमाणिएसु जहा णेरइएसु उववज्जइ
पुक्खा जणियाए एवं मणुस्सेवि वाणमंतरजोइसियवेमाणिए जहा असुरकुमारे । रयणप्पजापुढविनेरइएणं
जंते ! रयणप्पजापुढविणेइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता तित्थगरत्तं लजेज्जा ? गोयमा ! अत्थेगतिए लजेज्जा
अत्थेगतिए नो लजेज्जा । से केणठेणं जंते ! एवं वुच्चइ—अत्थेगतिए लजेज्जा अत्थेगतिए नो लजेज्जा ? गोय

यिको । पच्चोन्निप्रयतिमंग्योनिकेषु मनुष्येषु च यथा नैरयिकः । वानव्यन्तरज्योतिफवैमानिकेषु यथा नैरयिकेपूतपद्यो पृच्छा ' जणिता एवं म
नुष्योपि । वानव्यन्तरज्योतिफवैमानिको यथा असुरकुमारः । रत्तप्रजापृथिवीनैरयिको जदन्त । रत्तप्रजापृथिवीनैरयिकेज्योऽनन्तरमुद्वर्त्तं ती
यंकरत्वं लजेत ? गोतम । अस्त्येकको लजेतास्त्येकको नो लजेत । अथ केनोर्थेन जदन्त । एवमुच्यते अस्त्येकको लजेतास्त्येकको नो लजेत ?

काइए । एकेंद्रिय विकलेंद्रियने जिम पृथिवीकाय तिम जाणिवो । पांचदिय तिरिपलजोणिएसु मणुस्सेसु जहा णेरइए वाणमंतर जोयसिय वेमाणिए
सु । पचेन्द्रिय तिर्यवयानिक मनुष्यने जिम नारकी तिम वानव्यन्तर ज्योतिपो वैमानिक । जहा णेरइएसु उववज्जितए पुक्खा मणिया तहेव भाणि० ।
जिम नारकीमांछि जपलवानो प्रत्यकारी तिम कहवो । एवं मणुस्सेणवि वाणमंतर जोयसिय वेमाणिए जहा असुरकुमारे । इम मनुष्यने जाणिवो
वानव्यन्तर ज्योतिपो वैमानिक जिम असुरकुमार भिषे । रयणप्पम पट्ठो णेरइएणं जंते रयणप्पमपुढो णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता । रत्तप्रभा प्र
थिवीना नारकी हेमगवन् रत्तप्रभा पृथिवीथो अनन्तर जपजी पधीने । तित्थगरत्तं लजेज्जा । तीर्थेकरपणीं लाभे । गोयमा अत्थे० लजेज्जा अत्थे० नो
लजेज्जा । हेगोतम कोइलाभे कोइ न लाभे । सेकेणठेणं जंते एवंवुचइ । तेजिम हेमगवन् इमकछो । अत्थे जाय नो लजेज्जा । जे कोइ लाभे कोइ न

॥ टीका ॥

॥ सूच ॥

॥ अ०

॥ म

नि मनुष्यगतिपंचेंद्रियजातित्रसबादरपर्याप्तसुजगादे र्यशःकीर्तिनामसहोदयत्वेन व्यवस्थापितानीतिज्ञावः, निविष्टानि तीव्रानुज्ञावजनकतया स्थितानि अग्निनिविष्टानि विशिष्टविशिष्टतराध्यवसायज्ञावतोतितीव्रतमानुज्ञावजनकतया व्यवस्थितानि, अग्निसमन्वागतानि उदयाग्निमुखीभूतानि,

मा ! जस्सन्तं रयणप्पज्ञापुढविनेरइयस्स तित्थगरनामगोयाइं कम्माइं वद्दाइं पुट्टाइं कडाइं पठवियाइं णिविठाइं अग्निनिविठाइं अग्निसमन्नागयाइं उदिन्नाइं नो उवसंताइं हवन्ति सेणं रयणप्पज्ञापुढविनेरइ एहिंतो अणंतरं उव्वहित्ताणं तित्थगरत्त लभेज्जा, जस्स न्न रयणप्पज्ञापुढविनेरइयस्स तित्थगरनामगोया इं णोवद्दाइं जाव नोउदिन्नाइं उवसंताइं नवन्ति सेणं रयणप्पज्ञापुढविनेरइएहिं अणंतरं उव्वहित्ता तित्थ

गौतम । यस्य रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकस्य तीर्थकरनामगोत्राणि कर्माणि बहूनि स्पृष्टानि कृतानि प्रस्थापितानि निविष्टान्यग्निनिविष्टानि अग्निसमन्वागतानि उदीर्णानि नोपशान्तानि प्रवन्ति स रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकेभ्यो अनन्तरमुद्दृत्य तीर्थकरत्वं लभेत्, यस्य रत्नप्रज्ञापृथिवी नैरयिकस्य तीर्थकरनामगोत्राणि नो बहूनि यावन्नैवोदीर्णानि उपशान्तानि प्रवन्ति स रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकेभ्यो अनन्तरमुद्दृत्य तीर्थकर

लाभे । गोयमा जस्सणं रयणप्पमपुढवी येरइयस्स । हेगौतम जे रत्नप्रभापृथिवी नारकीने । तित्थगर नाम गोयाइं कम्माइं वद्दाइं पुट्टाइं कडाइं पुट्ट वियाइं णिविठाइं अग्निनिविठाइं अग्निसमन्नागयाइं उदिन्नाइं नो उवसंताइं भवन्ति । तीर्थहर नाम कर्मना गोत्र कर्मने बांध्याकै फरस्याकै कीधा क्के थाप्याकै रद्धाकै तीव्रानुभावमाटे विशेष थाप्याकै रद्धाकै अग्निनिविष्टतरा ध्यवसायभावे तीव्र मनुभाव जनक व्यवस्थित चयत्राववा संमुख थ याकै उटोणं विपाकपणे उटयआव्या उपशान्तपणीं न पाय्या हुवे । सेणं रयणप्पम पुढवी येरएहिंतो अणंतर उव्वहित्ताणं तित्थगरत्तं लभेज्जा । ते रत्न प्रभा पृथिवीना नारकी अनन्तरै चवीने तीर्थहरपणीं पाभै । जस्सण रयणप्पम पुढवी येरइयस्स तित्थगरनामगोयाइं नो वद्दाइं जाव नो उदिन्नाइं उवसंताइं भवन्ति । जे रत्नप्रभापृथिवीना नारकीने तीर्थहर नाम गोत्र न बांध्याकै जालगे उटय न थया हुवे उपशान्त पाय्याकै । सेणं रयणप्पम

उदीर्घानि विपाकीदयमागतानि, गोपशान्तानि न सर्वथा अप्रावसापत्नानि, निष्काचितानि व्यवस्थोद्देकरहितानि या प्रवर्तन्ति क्षीयं समस्तमपि कं
 दय, एव शर्करप्रजावालुकप्रजाविषयेऽपि सूने वक्तव्ये, पङ्कप्रजापृथिवीनैरयिक स्ततोन्तरमुद्दृतः स तीर्थंकरत्वं न लज्जते अन्तर्क्रियां पुनः कुर्यात्

गरत्तं नो लज्जेज्जा से तेण्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ अत्येगतिए लज्जेज्जा अत्येगतिए नो लज्जेज्जा । एवं
 जाव वालुयप्पजापुढविनेरइएहिंतो तित्थगरत्तं लज्जेज्जा, पंकप्पजापुढविनेरइएणं जंतं ! पंकप्पजानेरइए
 हिंतो अणंतरं उब्बहिंत्ता तित्थगरत्तं लज्जेज्जा ? गोयमा ! णो इण्ठे समंठे, अंतकिरियं पुण करेज्जा ।
 धूमप्पजापुढविनेरइएणं पुच्छा, गोयमा ! णो इण्ठे ससंठे । विरतिं पुण लज्जेज्जा । तमाए पुच्छा, गो

त्वं नो लज्जेत तस्सेनार्थेन गीतम । एवमुच्यते-अस्त्येकको लज्जेतास्त्येकको नो लज्जेत । एवं यावद्वालुकाप्रजापृथिवीनैरयिकेभ्य स्तीर्थंकरत्वं ल
 ज्जेत । पङ्कप्रजापृथिवीनैरयिको प्रदत्त । पङ्कप्रजापृथिवीनैरयिकेभ्योऽनन्तरमुद्दृत्य तीर्थंकरत्वं लभेत २ गीतम । नायमर्थः समर्थः । अन्तर्क्रि
 यां पुनः कुर्यात् । धूमप्रजापृथिवीनैरयिक पृच्छा, गीतम । नायमर्थः समर्थः, विरतिं पुनर्लज्जेत । तमायाः पृच्छा, गीतम । विरताविरतिं

पुढवी खेरइएहिंतो अणंतरं उब्बहिंत्ता तित्थगरत्तं नो लभेज्जा । रत्तप्रभापृथिवीना नारको अनन्तरे चवीने तीर्थंकरपथी न पामि । सेतेण्ठेणं गोयमा
 एवंवुच्चइ । तेमाटे गीतम इमकहे । अत्थं० ल० अत्थं० नो ल० । कोइं लामे कोइं न लामे । एव जाव वालुयप्पमपुढवी खेरइएहिंतो तित्थगरत्तं लभे
 ज्जा । इम यावत् जालगे वालुकप्रभाता नारको तालगे कल्लियां । पंकप्पमपुढवी नेरइएण भते पंकप्पमपुढवी नेरइएहिंतो अणंतर उब्बहिंत्ता तित्थ
 गरत्तं लभेज्जा । द्विवे पद्मप्रभापृथिवीना नारको हेमगवन् पद्मप्रभा पृथिवीथी अनन्तरे चवीने तीर्थंकरपथी पामि । गोयमा णोइण्ठे समंठे । हेगीतम
 य अर्थ समर्थ नही । अंतर्क्रियं पुण करेज्जा । अन्तर्क्रियाकरो वलोपामि । धूमप्पमपुढवी खेरइएणं भते पृच्छा । द्विवे धूमप्रभापृथिवीना नारको हेमग
 वन् प्रश्न । गोयमा णोइण्ठे समंठे विरतिं पुण लभेज्जा तमाएण पुच्छा हेगीतम एअर्थ समर्थ नही विरतिपणे लामे तमानो प्रश्न । गोयमा णोइण्ठे स

टीका ।

मूल ।

॥ ॥

तु, धूमप्रज्ञापृथिवीनैरयिको उत्तक्रियामपि न करोति सर्वविरतिं पुन लज्जते । तमाप्रज्ञापृथिवीनैरयिकः सर्वविरतिमपि न लज्जते विरत्यविर-
तिदेशविरतिं पुन लज्जते, अधःसप्तमपृथिवीनैरयिक स्तामपि देशविरतिं न लज्जते यदि परं सम्यक्ज्ञानं लज्जते अतुरादयो यावद्वनस्पतिकायो

यमा ! णोइणठे समठे, विरयाविरतिं पुण लज्जेज्जा । अहे सत्तमाए पुच्छा, गोयमा ! णो इणठे समठे ।
सम्मत्तं पुण लज्जेज्जा । असुरकुमारेणं पुच्छा, गोयमा ! णो इणठे समठे । अंतकिरियं पुण करेज्जा । एवं
निरंतरं जाव आउकाइए । तेउकाइएणं जंते ! तेउकाइएहिंतो अणंतरं उव्वहिता उववज्जेज्जा ? गोयमा !
णो इणठे समठे । केवलपणत्तं धम्मं लज्जेज्जा सवणयाए । एवं वाउकाइएवि । वणस्सइकाइएणं पुच्छा,

पुनर्लज्जेत । अधः सप्तमायाः पृच्छा, गौतम । नायमर्थः समर्थः, सम्यक्तं पुनर्लज्जेत । असुरकुमाराणां पृच्छा, गौतम । नायमर्थः समर्थः । अ-
न्तक्रियां पुनः कुर्यात् । एवं निरन्तरं यावदप्यायिकः । तेजस्कायिको जदन्ते । तेजस्कायिकेभ्यो अनन्तरमुद्बुध्योत्पद्यते ? गौतम । नायमर्थः
समर्थः । केवलप्रज्ञप्तं धर्मं लज्जेत श्रवणतया । एवं वायुकायिकोपि । वनस्पतिकायिक पृच्छा, गौतम । नायमर्थः समर्थः, अन्तक्रियां पुनः

मडे विरति २ पुण लभेज्जा अहेसत्तमाएणं पुच्छा । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो विरतिं पिण अविरलपणे लामै द्विवे सातमीनो प्रश्न । गोयमा णोइ-
णठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो । सम्मत्तं पुण लभेज्जा असुरकुमारेणं पुच्छा । ए सम्यक्पणीलामै असुरकुमारनो प्रश्न । गोयमा णोइणठे सम-
ठे अंतकिरियं पुण करेज्जा । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो देशविरतिं पिण नपामै सम्यक्त्वमात्रं पामै । निरंतरं जाव आउकाइए तेउकाइएणं भंते तेउ-
काःएहिंतो अणंतरं उव्वहिता पुच्छा । इमं निरन्तरं जालगी अक्काय तालगी तेउकाय हेमगवन् तेउकायथो अनन्तरे चवीने मनुष्यमाहि जपजै प्रश्न ।
गोयमा णोइणठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो । केवलपणत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए केवलप्रणौत धर्मनं लामै सांभलै । एवं वाउकाइएवि वण-
स्सइकाइएणं पृच्छा । इमं वाउकायिकने पिण वनस्पतीकायनो प्रश्न । गोयमा णोइणठे समठे अंतकिरियं पुण करेज्जा । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो

अनन्तरमुद्धृता स्तीर्थकरत्वं न लभन्ते, अन्तक्रियां पुनः कुर्युः। वसुदेवचरिते पुनः नागकुमारेभ्यो प्युद्धृता अनन्तरमैरावतकृत्रे अस्यामेवावसर्पिण्यां चतुर्विंशतितमस्तीर्थकर उपदर्शितः, तदर्थतत्त्वं केवलिनो विदति, तेजोवायवोऽनन्तरमुद्धृता अन्तक्रियामपि न कुर्वन्ति मनुष्येषु तेषामानन्तर्यं शोत्पादाज्ञावादपि च ते तिर्यक्षत्पक्षाः केवलिप्रज्ञप्त धर्मं श्रवणतया लभेरन्, ननु बोधिं न इत्युक्तं प्राक् वनस्पतिकायिकाद्यानन्तरमुद्धृता स्तीर्थ

गोयमा ! णो इण्ठे समठे । अंतकिरियं पुण करेज्जा । बेइंदियतेइंदियचउरिंदिए पुच्छा , गोयमा !
 णो इण्ठे समठे । मणपज्जावणाणं उप्पाहेज्जा । पंचिंदियतिरिक्खजोणियमणुस्सवाणमंतरजोइसिएणं पुच्छा ,
 गोयमा ! णो इण्ठे समठे । अंतकिरियं पुण करेज्जा । सोहम्मदेवेणं जंते ! अणंतरं चयंचइत्ता तित्थगरत्तं
 लजेज्जा ? गोयमा ! अत्येगतिए लजेज्जा अत्येगइए नो लजेज्जा । एवं जहा रयणप्पज्जापुढविणेरइए । एवं
 जाव सव्वठसिद्धगदेवे । रयणप्पज्जापुढविणेरइएणं जंते ! अणंतरं उव्वहित्ता चक्खवहित्तं लजेज्जा ? गोयमा !

कुर्यात् । सौधमंदेवो जदन्त । अनन्तरं च्युत्वा तीर्थकरत्वं लभेत् ? गौतम । अस्त्येकको लभेतास्त्येकको नो लभेत् । एवं यथा रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकः । एवं यावत्सर्वार्थसिद्धदेवः । रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिको जदन्त । अनन्तरमुद्धृत्य चक्रवर्त्तित्वं लभेत् ? गौतम । अस्त्येकको लभेता

तीर्थहरने हवे पिण अन्तक्रिया करे । बेइंदिय तेइय चौरिंदिएणं पुच्छा । गोयमा णोइण्ठे समठे मणपज्जावणाणं पुण उप्पाहेज्जा । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो तीर्थहरपणो नपामै पिण मनपर्यवज्जानपणो पामै । पंचिंदियतिरिक्खजोणिया मणुस्सा वाणमंतर जोइसियाणं पुच्छा । पंचेद्वियतिर्येच योनिक्क मनुष्य वानअन्तर ज्योतिषीनो प्रश्न । गोयमा णोइण्ठे समठे अंतकिरियं पुण करेज्जा । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो अन्तक्रियाकरे पिण तीर्थ हर नथाय । सोहम्मदेवाणं जंते अणंतरं चइत्ता तित्थगरत्तं लजेज्जा । सौधमंता देवता हेमगवन् अनन्तरे चवीने तीर्थहरपणो पामै । अत्थे० ल० अत्थे० नो ल० । कोइपामै कोइं नपामै । एवं जहा रयणप्पमपुढवी षेरइए तहेव जाव सव्वठसिद्धगदेवति माणियत्तो । इमं जिम रत्नप्रभापृथिवीनानार

करत्वं न लज्जते अन्तक्रियां पुनः कुर्युः, द्वित्रिचतुरिन्द्रिया अनन्तरमुद्भूता स्तासपि न कुर्वन्ति मनःपर्यवज्ञानं पुनस्त्यादयेषुः, तिर्यक्पञ्चेन्द्रिय मनुष्यव्यन्तरज्योतिष्का अनन्तरमुद्भूता स्तीर्थकरत्वं न लज्जते अन्तक्रिया पुनः कुर्युः, सौधर्मादयः सर्वार्थसिद्धयर्थवसाना नैरयिकवद्वत्तव्या, गतं तीर्थकरद्वारं । सम्प्रति चक्रवर्तित्वादीनि द्वाराण्युच्यन्ते तत्र चक्रवर्तित्वं रत्नप्रज्ञानैरयिकजवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकेभ्यो न शोभेज्यः, बलदेव वासुदेवत्वे शंकरातोपि नवर वासुदेवत्वे वैमानिकेभ्यो अनुत्तरोपपातवर्जेभ्यो मण्डलिकत्वमयः सप्तमतेजोवायुवर्जेभ्यः शोभेज्यः सर्वेभ्योपि स्थाने

अत्येगतिए लजेजा अत्येगतिए नो लजेजा । से केणठेणं जंते ! एवं बुद्धइ—गोयमा ! जहा रयणप्पजा पुढविणेरइयतित्यगरत्ते । सक्करप्पजापुढविणेरइएणं जंते ! अणंतरं उव्वट्ठित्ता चक्खवट्ठित्तं लजेजा ? गोय मा ! णो इणठे समठे । एवं जाव अहे सत्तमाए पुढविणेरइए । तिरियमणुएहिंतो पुच्छा, गोयमा ! नोइणठे समठे । जवणवइवाणमंतरजोइसियवेमाणिएहिंतो पुच्छा, गोयमा ! अत्येगइए लजेजा अत्ये गइए नो लजेजा । एवं च बलदेवत्तं णवरं सक्करापुढविणेरइएवि लजेजा । एवं वासुदेवत्तं दोहिंतो पुढ

स्त्येककी नो लजेत । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते ? गौतम । यथा रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिक तीर्थकरत्वम् । शंकराप्रज्ञापृथिवीनैरयिको जदन्त । अनन्तरमुद्भूतं चक्रवर्तित्वं लजेत ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । एवं यावदसप्तमापृथिवीनैरयिकः । तिर्यग्मनुजेभ्यः पृच्छा, गौ तम ! नायमर्थः समर्थः । जवनपतिवानव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकेभ्यः पृच्छा, गौतम ! अस्त्येकको लजेतास्त्येकको नो लजेत । एव च बलदे

रको ने कच्छो तिम सौधर्मथो मांडी सर्वार्थसिद्धयर्थो कहवो । रयणप्पमपुढवो णेरइएणं भंते रयणप्पमपुढवो नेरइएहिंतो जणंतरं उव्वट्ठित्ता चक्खवट्ठित्तं लजेजा । रत्नप्रभा पृथिवीना नारकी हेमगवन् रत्नप्रभा पृथिवीथी नारकी अनन्तरै चवीने चक्रवर्तपणो पामै । गोयमा अत्थे० ल० अत्थे० गो ल० । हेगौतम कोइलामै कोइ नलामै । सेकेणठेणं भंते एवंबुद्ध जाव नो० ल० । ते स्थानाटे हेमगवन् इमकच्छी यावत् नलामै । गोयमा जहा रयणप्रभा

ज्यः, सेनापतिरजत्वं वाहंकिरजत्वं पुरोहितरजत्वं स्त्रीरजत्वं सचः सप्तमपृथिवीसेजोवायुनुरोपपन्नदेववर्जज्यः श्रोत्रेभ्यः स्थानेभ्यः । शश्वरजत्वं
स्त्रीरजत्वं रत्नप्रज्ञात आरज्य निरन्तरं यावदासप्तसारात्, चक्ररजत्वं अथरजत्वं दंकरजत्वमसिरजत्वं मणिरजत्वं काकिणिरजत्वं चासुरकुमारादा

विहिंतो वेमाणिएहिंतो यश्चणुत्तरोववातियवज्जोहिंतो सेसेसु णो इण्ठे समठे । मंळियत्तं अहे सत्तमाए
तेउवाउवज्जोहिंतो, सेणावइरयणत्तं गाहावइरयणत्तं बहुइरयणत्तं पुरोहियरयणत्तं इत्थिरयणत्तं च एवंचेव

यत्वं नवरं शंकराप्रभाप्रथिवीनैरयिकोपि लभेत । एवं वासुदेवत्वं ह्याभ्यां पृथिवीज्यां वैमानिकेभ्यश्चानुत्तरोपपातिकवर्जज्यः श्रोत्रेसु नायमर्थः
समर्थः । मण्डलिकत्यमर्थः सप्तमाया स्तेजोवायुवर्जज्यः, सेनापतिरजत्वं गाथापतिरजत्वं वाहंकिरजत्वं पुरोहितरजत्वं स्त्रीरजत्वं मेवं चैव

ए पट्ठोए शेरइयच्छा तित्थयरत्ते तथा भाणि० सत्तरप्पमपुट्ठोशेरइएणं भंते पुच्छा । हेगीतम जिम रत्नप्रभाप्रथिवीना नारकीने तीर्थंकरपणी कक्षी
तिम कटिणी शंकरप्रभा प्रथिवीना नारकीनी हेभगवन् प्रश्न । गोयमा षोडण्ठे समठे एवं जाव अहेसत्तमाएवि तिरियमणएहिंतो पुच्छा । हेगीतम
एप्रथं समर्थं नही इम जांलगे सावमी तांइ पिणएवे तिरिय मनुष्यणी चक्रवत्तंयाय प्रश्न । गोयमा षोडण्ठे समठे । हेगीतम एप्रथं समर्थं नही । भवण
पति वाणमतर् जोयसिय वेमाणिएहिंतो पुच्छा । भवनपती वाणव्यन्तर णोतिणी वैमानिकणी आयो चक्रवत्तं एवे । प्रत्थे० ल० प्रत्थे० नो ल० ।
हेगीतम कोइलाभै कोइ नलाभे । एवं वलदेवत्तेवि श्वरं सत्तरप्पम पुट्ठो शेरइएहिंवि लभेजा एव वासुदेवत्तं दीहितो पुट्ठोहिंतो वेमाणिएहिंतो
अणुत्तरोववाइयवज्जोहिंतो सेसेसु । इम वलदेवनी पिण कटिणी एतलोविशेष शंकरप्रभा प्रथिवीना नारकीणी पिण एवे इम वासुदेव दीय नरकएथि
वीथो वेमानिकणी अनुत्तरवर्जिने शेष सर्वथा नकथी वासुदेव थाय । षोडण्ठे समठे मंळियत्तं अहेसत्तमाएहिंतो तेउ वाउ वज्जोहिंतो । एप्रथं समर्थं
नही मण्डलौकराजा हिवे सातमीथी जपजे तेउ वाउ वर्जिने जपजे । सेणावइरयणत्तं गाथापइरयणत्तं बहुइरयणत्तं पुरोहियरयणत्तं इत्थिरयणत्तं
वि एवंचेव । सेनापतिरजत्वं गाथापतिरजत्वं वाहंकिरजत्वं पुरोहितरजत्वं स्त्रीरजत्वं इमज्जो जपजे । जमं अणुत्तरोववाइयवज्जोहिंतो । ए विशेष अनुत्तरविमा

॥ टीका ॥

॥ मू० ॥

॥ अ० ॥

॥ भा ॥

रज्य निरन्तरं यावदीशानात्, सर्वत्र विधिवाक्ये अत्येगइए लजेज्जा अत्येगइए नो लमेज्जा इति वक्तव्यं, प्रतिषेधे नो इण्ठे समठे इति । तदेव मुक्तानि द्वाराणि, सम्प्रति उपपातगतं किञ्चिद्वक्तव्यमस्तीति तदभिधित्सुराह-अह जते । इत्यादि ॥ तथेति परप्रश्ने ॥ असंजयजवियद्वदेवाण मिति ॥ असंयता श्रवणपरिणामज्ञान्याः प्रथ्या देव्यत्वयोग्या अतएव द्रव्यदेवाः समासश्चैवं-असंयताश्च ते प्रव्यद्रव्यदेवाश्चाऽसंयतजव्यद्रव्यदेवाः, तत्रैके प्राहुरेते किलाऽसंयतसम्यग्दृष्टयो देवेषूत्पादात् उक्तंच किलैवमागमे-अणुव्यमहव्यएहिं बालतवोकामनिज्जराएय । देवाउयनिबधइ सम्महि

नवरं अणुत्तरोववाडयवज्जेहिंतो, आसरयणत्तं हत्थिरयणत्तं च रयणप्पज्जात्तं निरंतरं जाव सहस्सारी अत्ये गतिए लजेज्जा अत्येगतिए नो लजेज्जा । चक्करयणत्तं चम्मरयणत्तं दंढरयणत्तं छत्तरयणत्तं मणिरयणत्तं असिरयणत्तं कागिणिरयणत्तं एएसिं असुरकुमारेहिंतो आरद्धं निरंतरं जाव ईसाणात्तं सेसेहिंतो नो इण्ठे समठे । अह जते ! असंजयजवियद्वदेवाणं अविराहियसंजमाणं विराहियसंजमाणं अविराहियसंजमारं णं

नवरमनुत्तरोपपातिकवर्ज्यैः, अश्वरत्नत्वं हस्तिरत्नत्वं च रत्नप्रजातो निरन्तरं यावत्सहस्रारी ऽस्त्येकको लभेतास्त्येकको नो लजेत । चक्ररत्नत्वं चमररत्नत्वं दण्डरत्नत्वं छत्ररत्नत्वं मणिरत्नत्वमसिरत्नत्वं काकिणिरत्नत्व मेतेषामसुरकुमारेज्य आरज्य निरन्तरं यावदीशानात् शेषेज्यो नायमर्थः समर्थः । अथ जदत्त । असंयतजविकद्रव्यदेवानामविराधितसंयमानां विराधितसंयमानां अविराधितसंयमासंयमानां विराधित

न वर्ज्जने । आसरयणत्तं हत्थिरयणत्तं रयणप्पभाओ निरंतरं जाव सहस्सारी । अश्वरत्नं गजरत्नं रत्नप्रभाथी निरन्तरं जालगी सहस्सारपर्यन्त । अत्ये गइए ल० अत्ये० नो ल० । कोइ रत्नं ऊपजै कोइ न ऊपजै । चक्करयणत्तं छत्तर० चम्मर० दंढर० असिर० मणि० कागिणिरयणत्तं । हिंवे चत्तरत्नं छत्र० चमं दण्डं खड्गं मणिं कागणीरत्नं ७ । एतेसिं असुरकुमारेहिंतो आरद्धं निरंतरं जाव ईसाणाओ उववाओ सेसेहिंतो । ए सर्वं असुरकुमारथी आरंभो निरन्तरं जालगी-ईशानथी ऊपजै बीजाथी न ऊपजवानो । योइण्ठे समठे । एअर्थं समर्थं नही । अहभंते असंजय भविद्वदेवाणं अविराहियसंजमा

हीयजोमीवी ॥ १ ॥ तदयुक्तं-यतो भीषागुत्कृष्टत उपरितनयैर्वयकूपपातो वक्ष्यते सम्यग्दृष्टीना तु देशविरतानामपि न तत्रोपपाताऽस्ति देश
विरतिश्रावकाणामप्यभ्युतादूहंमगमात्, नाप्येते निक्षया स्तोपामिहैव भेदेनाजिघानात् तस्मा न्निध्यादृष्टय एवाप्रव्याजव्या य अमशगुणाचारिणो
निरिलसमाचार्यनुष्ठानयुक्ता द्रव्यलिङ्गधारिणो ऽस्यतजव्यद्रव्यदेवाः प्रतिपत्तव्याः, ते पीडासिलकेवलान्कियाप्रभावत उपरिमेवेयकेषूपत्यन्त एवे
ति असंयताश्च ते सत्यनुष्ठाने चारित्रपरिणामशून्यत्वात्-अविराहियसंजमाणमिति ॥ प्रव्रज्याकालादारज्या जगन्चारित्रपरिणामाना सञ्ज्ञा संपवरा
नकपायसामर्थ्यात् प्रमत्तगुणस्थानकवशात् वा स्वल्पमायादिदोषसम्भवेप्यनाचरितसंव्यावरणीपघातानामित्यर्थः, तथा ॥ विराहियसंजमाणांति
॥ विराधितः सर्वात्मना खलितो न पुनः प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्या भूयः संधितः संयमो ये स्ते विराधितसयमा स्तोपा ॥ अविराहियसंजमासंजमाणां
ति ॥ प्रतिपत्तिकालादारज्याखलितदेशविरतिपरिणामाना श्रावकाणां ॥ विराहियसंजमासंजमाणमिति ॥ विराधितः सर्वात्मनोऽखलितो न
पुनः प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्या पुनर्नवीकृतः संयमासंयमो ये स्ते विराधितसयमासंयमा स्तोपा मसञ्ज्ञानां मनोलब्धिरहितानामकामनिर्जरावतां तथा
॥ तावसाणति ॥ परिश्रुतितपत्राद्युपभोगवतां बालतस्विना तथा ॥ कंदप्पियाणांति ॥ कन्दपं. परिहासः स एषामस्ति तेन चाये चरति ते कंद
पिंकाः कंदप्पिंका व्यवहारत शरणवंत एव कदप्पिंकीकुच्यादिकारका सक्तन्त्र-कंदप्पेकुक्षुर्द्वय दवसीलेयाक्षिसाहणकरेय । विरुहाविंतोयपर कंद

विराहियसंजमार णं असन्नीणं तावसाणं कंदप्पियाणं चरगपरिहायगाणं किहिसियाणं तिरिच्छीयाणं

सयमासंयमानामसञ्ज्ञाना तपस्विनां कान्दप्पिंकाना चरकपरित्राजकाना किरिवापिकाना तिरिथा आजीविकानामाजियोगिकानां खलिलिङ्गना

णं विराहियसंजमाण अविराहियसंजमासंजमाणं । अथ हेमगवन् असंयत दीक्षापाले भावशून्य देवताने योग्य ते द्रव्य कश्चिये नथी विराध्योसयम
जिणे विराधनाकोधी सयमने विपै जणेनथी विराध्या आवकनोविरति जेणे । विराहियसंजमासंजमाणं असन्नीणं तावसाण कंदप्पियाण चरगपरि
हायगा णकिविशिसियाण तिरिच्छियाण । विराधकसंयमो णसन्तो मनोलब्धिरहित अकाम निर्जराना धरणहार तापस फल फूल योग्यव्यवहार चारित्रत्व

प्यंजावणकुण्ड ॥ १ ॥ कहकहकहसहस्रं कंदप्योअणिहयायउल्लावा । कंदप्यकहाकहणं कंदप्युवएससंसाय ॥ २ ॥ जुमनयणवयणदसण च्छेदेहिं
 करपादयकसमाईहिं । तंतकरेइजहजह हसइपरोअत्तणाअहसं ॥ ३ ॥ बीयाकुकुत्तुपुणतं जंपइजेणहससएलोत्तं । गाणाविहजीवत्ते कुट्टइमुत्तरए
 चेव ॥ ४ ॥ जासइदुयंगच्छएय दरिउंगोविसोसरएसव । दवुंकुणइकारी फुहइवळित्तयदप्पेणं ॥ ५ ॥ वेसवयणेहिहासं जणयंतोअप्पणोपरिणं च ।
 अहहासणोत्तिजनइ घयणोवळलोनियच्छत्तो ॥ ६ ॥ सुरजालमाइएहिं तुविम्हयंकुणइतविहजणसस । तेलुयविम्हइयंसु यंआहदुक्कहत्तसुं ॥ ७ ॥
 णोसंजुत्तविए सुअप्पसत्थासुजावणकुणइ । सोतविहेसुगच्छइ सुरेसुजइत्तचरणहीणो ॥ ८ ॥ तेषां कन्दर्पिकाणां ॥ चरिणपरिखाययाणति ॥ चरकपरि
 ब्राजका घावितजैत्तोपजीविन स्त्रिदक्किनः, अथवा चरकाः कळोटकादयः परिव्राजकाः कपिलमुनिसूनवः चरकाश्च परिव्राजकाश्च तेषां, तथा ॥
 किट्ठिसियणांति ॥ किट्ठिवणं पापं तदस्ति येया ते किट्ठिवा स्तेच व्यवहारत श्रणं तएव ज्ञानाद्यवणवादिनः, उक्तच्च-नाणस्सकेवलीणं धम्माय

रियाणसव्वसाहूणं । माईअवनवाई किट्ठिसियंजावणकुणइ ॥ १ ॥ कायावयायतेच्चिय तेचेवपमायअप्पमायाय । मोक्खोहिगारियाणं जोइसजोणी
 हिंकिक्कज्जं ॥ २ ॥ एगंतरमुप्पाए अन्नोत्ताचरणसादुवेणहपि । केवलदंसणनाणाण मेगकालेवएगत्तं ॥ ३ ॥ जच्चाईहिंअवनं विहसइवहइनयावि
 चववाए । अहिउत्तिहप्पेही पगासवाईअणणुकूलो ॥ ४ ॥ अविहसणातुरियगई अणाणुवत्तीएअवगुरूणंपि । खणमत्तपीइरोसा गिहवच्छलगायसंच
 इया ॥ ६ ॥ गूहइआयसहावं पायइगुणेपरस्ससतेवि । चोरोवसव्वसकी गूढायारोवितहजासी ॥ ७ ॥ तेषां ॥ तिरिच्छियाणांति ॥ तिरिश्चां गवादी
 नां देशविरतिजाजां ॥ आजीवियाणांति ॥ आजीविकाः पापणकविशेषाः गोसालमतानुसारिणः, अथवा आजीवंति ये ऽविवेकतो लब्धिपूजाख्या
 तित्ति श्रणादीन्याजीविकाः तेषां ॥ आज्ञियोगियाणति ॥ आज्ञियोजन विद्यामंत्रादिज्ञिः परेषां वशीकरणादिअज्ञियोगः स च द्विधा-यदाह-दुविहो
 सलुअज्ञितुगो दवेजावेयहोइनायवो । दव्वमिहोतिजोगा विज्जामंतोइजावंसि । सोस्ति येषां ते नचा चरंति येते अज्ञितुगिका आज्ञियोगिका

वा, ते व्यवहारत शरणावत एव मंत्रादिप्रायोक्तारः' उक्तञ्च-काठ्ययनूक्तम् पश्यापसिणेनिमित्तमाजीवी । इदिरससायगुरुं अत्रियोगंजावणं
कुण्ड । कीर्तुं सौजाग्याद्यर्थे सपनभूतिकर्मविरितादिभूतिदानं प्रश्नाप्रश्नस्वप्नविद्यादि ॥ सलिंगीणमिति ॥ रणोहरणादिसाधुलिंगवतां किं वि
धानामित्याह-दंसणवावन्तगाणांति ॥ दर्शनं सम्पन्नं व्यापनं ज्ञप्तं येषां ते तथा तेषां निम्नवानामित्यर्थः ॥ देवजोगेसु उववज्जमाणाणांति ॥ अनेन

आजीवियाणं आजीवगियाणं सलिंगीणं दंसणवावन्तगाणं देवलोगेसु उववज्जमाणाणं कस्स कहिं उववान्
पन्नत्तात्त ? गोयमा ! असंजयन्नवियदब्बदेवाणं जहन्नेणं जवणवासीसु उक्कोसेणं उवरिमगेवेज्जगेसु, आवि
राहियसंजमाणं जहन्नेणं सोहम्मे कप्पे उक्कोसेणं सव्वठसिद्धे, विराहियसंजमाणं जहन्नेणं जवणवासीसु

दर्शनव्यापनानां देवलोकेषूत्पद्यमानानां कस्य कौत्सादः प्रज्ञप्तः ? गौतम । असंयतप्रविकल्पदेवानां जघन्येन जवनवासिषु उत्कर्षत उपरि
मग्नेवेयकेष्वविराधितसंयमानां जघन्येन सौधर्मे कल्पे उत्कर्षतः सर्वार्थसिद्धे, विराधितसंयमानां जघन्येन जवनवासिषु, उत्कर्षतः सौधर्मे क

पणे ॥ कन्दप्य कुकुण्ड दवशोलेयापि सादृशकरेया विस्मावित्तीयपरं कन्दर्पभायणं कुण्डप्य चरक त्रिदण्डोयादिक कोठाधारी व्यवहारे चरित्रधारी पिण
शानादिकनी भवणंवाद् किल्लिषीयामाणस केवलीच धम्मारायिय सव्वसाहणं माइणायणं अवणवाकिविसियं भावणंकुण्ड । आजीवियाणं आभिषोगाणं
दंसणभट्टाय देवेसु उववज्जमाणाणं कस्स २ कहिं २ उववाओ पं० । आभियोग विद्या मन्त्रादि यदाह दुविहीखलुअभिषोगो दत्वेभावेअहीदनायवो ।
दवमिहीतिजायोगा विज्जाभतायभाववो ॥ १॥ उक्तञ्च काठ्ययनूक्तम् पश्यापसिणेनिमित्तमाजीवि रितिरससायगुरुं अत्रियोगंभावनंकुण्ड
॥ २॥ रणोहरणादिष्वेवना धरणहार सम्यक्त्वं पामी अष्टयाने निहव इत्यादि पददेवताने विषे कपजतीयक्की अनेरागते यथा अध्ववसायपणे उ
पजे तेकिहां २ कपजे ते कहो इम पूछा कहें । गोयमा असंजय भवियदब्बदेवाणं जहन्नेणं भवणवासीसु उ० । असंयतभावो पूज्यदेवता चवीने
जघन्ये भवनपतीमाहि कपजे । उवरिमगेविज्जएसु अविराहियसंयमाणं । उक्काष्ट उपरिवा येवेयकतांइं उपजे अविराधितसंयमना धणी । जह०

दाह-विराधितसंयमाना सुत्कर्षण सौधर्म कल्पे इति यदुक्तं तत्क्षणं घटते द्रोपद्याः सुकुमालिकाश्रवे विराधितसंयमाया अपि ईशानकल्पे उ
त्पादश्रवणात्, नैपदोप स्रस्याहि संयमविराधना उत्तरगुणविषया वक्रुज्ञात्वमात्रकारिणी न मूलगुणविराधना सौधर्म उत्पादश्च प्रज्ञततरसंयमवि
राधनायां जवति यदि पुनर्विराधनामात्रमपि सौधर्मोत्पत्तिकारण स्यात् तदा वक्रुज्ञादीना मुत्तरगुणादिप्रतिषेवावतां कथमच्युतादिपूतपति रूप
पद्यते कथञ्चिद्विराधकत्वा तेषा मिति, असंज्ञोदेवेषूत्पद्यते इत्युक्तं, सचायुपाडति, तदायुर्निरूपयति-कडविहेणमित्यादि ॥ व्यक्तं ॥ नवरमस
न्निआउएति ॥ असंज्ञीसन् यत्परजवयोग्यमायु बध्नाति तदसंज्ञायुः ॥ नेरइय असन्नियाउएति ॥ नैरयिकप्रायोग्यमसंज्ञायु नैरयिकासंज्ञायुरेव म

ह्लिसियाणं जहन्नेणं सोहम्मे कप्पे उक्कोसेणं लंतए कप्पे, तिरिच्छियाणं जहन्नेणं जवणवासीसु उक्कोसेणं
सहस्सारे कप्पे, आजीवियाणं जहन्नेणं जवणवासीसु उक्कोसेणं अशुए कप्पे । एवं आजिज्जग्गाणवि ।
सलिंगीणं दंसणवावस्सगाणं जहम्मेणं जवणवासीसु उक्कोसेणं उवरिमगेवेज्जएसु । कतिविहेणं जंते ! अस
न्नियाउए पस्सत्ते ? गोयमा ! चउविहे असन्नियाउए पस्सत्ते, तंजहा-नेरइयअसन्नियाउए जाव देवअस

धर्म कल्पे उत्कर्षतो लान्तके कल्पे । तिरश्चां जघन्येन जवनवासिपूत्कर्षेण सहस्सारे कल्पे । आजीविकानां जघन्येन जवनवासिपूत्कर्षेणाच्युते
कल्पे । एवमाजियोगिकानामपि । खलिङ्गिनां दर्शनव्यापनानां जघन्येन जवनवासिपूत्कर्षेणोपरिमग्नैवेयकेषु । कतिविधं जदन्त ! असं

ज्ञानादि अवर्णवाद जघन्य सौधर्म उत्कृष्ट । लंतएकप्पे तिरिच्छियाणं जहं । भवणवासीसु उ० । लान्तकमाहि तिर्यंच जघन्ये भवनपतीउत्कृष्ट । सह
स्सारिकप्पे आजीवियाणं जहं । भवणवासीसु उ० । सहस्सारमाहि पाषण्डो गोशालादि जघन्ये भवनपतीमाहि उत्कृष्ट । अशुएकप्पे एवं अभिआगा
णविसलिंगीणंवा दंसणभङ्गाणं जहं । भवणवासीसु उ० । अच्युतमाहि इम अभियोग सलङ्गी भेषधारी सम्यक्त्वथी अष्टने जघन्ये भवनपती उत्कृष्ट ।
उवरिमगेविज्जएसु कडविहेणं भते असण्णियाउए पं० । ऊपरिला येवेयक तादे ऊपजे केतलेभेदे हेमगवन् अससौनी आज्जो कल्लो । गोयमा चउज्जि

દેવતા દત્તગાપિ યથાધ્યવસાયમુત્પાદો જવતીતિ પ્રતિપાદિતં ॥ વિરાહિયસંજમાણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ઉક્તોસેણં સોહમ્ને ઇતિ ॥ અન્ન કશિ

ઉક્તોરોણં સોહમ્ને કપ્પે, અવિરાહિયસંજમાસંજમાણં જહન્નેણં સોહમ્ને કપ્પે ઉક્તોસેણં અશ્વુપુ, વિરાહિય
રાંજમાસંજમાણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ઉક્તોસેણં જોડસિપુસુ, અસન્નીણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ઉક્તો
સેણં વાણમંતરેસુ, તાવસાણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ઉક્તોસેણં જોડસિપુસુ, કંદપ્પિયાણં જહન્નેણં જવણ
વાસીસુ ઉક્તોસેણં સોહમ્ને કપ્પે, ચરગપરિહ્યાયગાણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ઉક્તોરોણં બજ્જલોગે કપ્પે, કિ

લપે, જવિરાધિતસંયમાસયમાનાં જઘન્યેન સોધર્મે કરપે ઉત્કર્ષતો ડચ્ચુતે । વિરાધિતસંયમાસંયમાનાં જઘન્યેન જવનવાસિપુ ઉત્કર્ષતો જ્યો
તિક્કેપુ । અસન્નીનાં જઘન્યેન જવનવાસિપુ ઉત્કર્ષતો વાનવ્યકરેપુ । તપસ્વિના જઘન્યેન જવનવાસિપુ ઉત્કર્ષતો જ્યોતિક્કેપુ । કાન્દપ્પિયાણાં
જઘન્યેન જવનવાસિપુ ઉત્કર્ષતો સોધર્મે કરપે । ચરગપરિહ્યાયગાણાં જઘન્યેન જવનવાસિપુ ઉત્કર્ષતો વ્રહ્મલોકે કરપે । કિલિપપાના જઘન્યેન સો

સોહમ્ને કપ્પે ૩૦ । જઘન્યે સોધર્મે દેવલોકે કપ્પે ૩૦ । સત્ત્વંદુસિપે વિરાહિયસંજમાણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ । ઉત્કર્ષતો સર્ગાર્થસિય તાદ વિરાધિતસંજમા
ધર્મો । જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ । જઘન્યે જવનપતિ હવે । સોહમ્ને કપ્પે અવિરાહિયસંજમા સંજમેણં । ઉત્કર્ષતો સોધર્મે કપ્પે અવિરાધિતસયમા
સંયમના ધર્મો । જહન્નેણં સોહમ્ને કપ્પે ૩૦ । જઘન્યે સોધર્મે કપ્પે ૩૦ । પ્રસુતેકપ્પે વિરાહિય સંજમાસંજમેણં । ઉત્કર્ષતો અશ્વુપુ કપ્પે વિરાધિતસંયમાસયમા
ધર્મો । જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ । જઘન્યે જવનપતિમાહિ કપ્પે ૩૦ । જ્યોતિસિપુસુ અસન્નીણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ । જ્યોતિષીમાહિ પ્રસન્ની જઘન્યે જ
વનપતિમાહિ ઉત્કર્ષતો । વાણમંતરેસુ તાવસાણં જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ । વાનવ્યકરે તાપસ જઘન્યે જવનપતિમાહિ ઉત્કર્ષતો । જોડસિપુસુ કંદપ્પિયાણ
જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ । જ્યોતિષીમાહિ કાન્દપ્પિયાણાં જઘન્યે જવનપતિમાહિ ઉત્કર્ષતો । સોહમ્ને કપ્પે ચરગપરિહ્યાયગાણં જહન્નેણં જવણવા
સીસુ ૩૦ । સોધર્મે પરગપરિહ્યાયગાણાં જઘન્યે જવનપતિમાહિ ઉત્કર્ષતો । વ્રહ્મલોકે કપ્પે કિલિપપાના જહન્નેણં જવણવાસીસુ ૩૦ ।

મુત્કર્ષતઃ પલ્યોપમાસંખ્યેયજ્ઞાગમિત્યર્થઃ , અત્રાપિ પલ્યોપમાસંખ્યેયજ્ઞાગો મિથુનકનરાનાશ્રિત્ય પ્રતિપત્તવ્યઃ ॥ દેવાત્તયં જહ નેરદ્યાત્તમિતિ ॥ દેવા
સંખ્યાયુ સ્તથા વક્તવ્યં યથા નૈરયિકાસંખ્યાયુ જંઘન્યતો દશવર્ષસહસ્રાણિ સત્કર્ષતઃ પલ્યોપમાસંખ્યેયજ્ઞાગપ્રમાણં વક્તવ્યમિતિ જ્ઞાવઃ ॥ એવસસં જં

યસસ અસન્નિષ્ટાત્તયસસ જાવ દેવઅસન્નિષ્ટાત્તયસસય કયરે કયરેહિંતો અપ્પાવા ૪ ? ગોયમા ! સહ્સલ્યોવે
દેવઅસન્નિષ્ટાત્તય મણુસસઅસન્નિષ્ટાત્તય અસંખ્યેજ્ઞાગુણે તિરિસ્કજોણિયઅસન્નિષ્ટાત્તય અસંખ્યેજ્ઞાગુણે ણેરદ

અમુત્કર્ષતઃ પલ્યોપમસ્યાસંખ્યેયં જ્ઞાગમ્ પ્રકરોતિ । તિર્યગ્યોનિકાયુઃ પ્રકુર્વન્ જંઘન્યેનાત્તર્મુહૂર્તમુત્કર્ષતઃ પલ્યોપમસ્યાસંખ્યેયં જ્ઞાગં પ્રકરોતિ ।
એવં મનુષ્યાયુરપિ । દેવાયુર્યથા નૈરયિકાયુઃ । સતસ્ય પ્રદન્ત । નૈરયિકસ્યાસંખ્યાયુષો યાવદ્દેવાસંખ્યાયુષશ્ચ કતરે કતરેજ્યો ઽત્પા વા ? ગૌ
તમ । સર્વસ્ત્રોકો દેવાસંખ્યાયુ મનુષ્યાસંખ્યાયુરસંખ્યેયગુણમ્ । તિર્યગ્યોનિકાસંખ્યાયુરસંખ્યેયગુણં । નૈરયિકાસંખ્યાયુરસંખ્યેયગુણમ્ ॥ ઇતિ શ્રી

જોણિયાત્તયપિ પકરેમાજે જહણં અંતોમુહૂર્તં ૩૦ । જઘન્ય ૧૦ હજારવર્ષ રત્નપ્રમાણે પહિલે પાથડે અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની અસંખ્યાતમીભાગ આઠ
હોકરે એ રત્નપ્રમાણા સૌથા પાથડાના મધ્યસ્થિતિનો અપેક્ષાએ તિર્યંચનો આજણો કારતેથકો જઘન્ય અત્તર્મુહૂર્તનો આઠહોકરે ઉત્કૃષ્ટ । પલિશ્રીવ
મસ્ય અસંખિજ્ઞાદ્ભાગાત્તયંપિ પકરેદ એવં મણુસ્યાત્તયંપિ દેવાત્તય જહા ણેરદ્યાત્તયં ॥ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમીભાગ યુગલિયાના તિર્યંચની અપેક્ષાએ
દશપરે મનુષ્યનો પિણ આજણોકરે દેવતાનો આજણો નારકોનીપરે જાણિવો । એસિણં ભતે ણેરદ્યાઅસણિઆત્તયાણં જાવ દેવઅસણિઆત્તયા
ણય કયરે ૨ હિંતો અપ્પાવા ૪ । એહ હેમગવન્ નારકો અસજ્ઞોનો આજણો જાંતગે દેવતાનો આજણો વાધે એ ૪ આજણોમાંદિથકી કિહાં ૨ થી
થોડા વર્ષાંદુષે । ગોયમા સહ્સલ્યોવા દેવઅસણિ આઠએ મણુસઅસણિ આઠએ અસં । હેગૌતમ સર્વથોડો અસન્નીદેવતા આજણોના કરણહાર તેહ
થો મનુષ્ય આજણોના કરણહાર અસંખ્યાતાછે । તિરિસ્કજોણિય અસણિ આઠએ અસં । ણેરદ્યાઅસણિ આઠએ અસં । તેહથી તિર્યંચોનિકના
આજણોના કરણહાર અસન્નો અસંખ્યાતગુણા તેહથી નારકોના આજણોના વન્ધનહાર અસંખ્યાતગુણા ॥ પણવળાએ અંતકિરિયાનામં સૌસદ્મં પર્યં

न्यान्वपि इहासंज्ञायुरसंज्ञवस्थानुपमानमप्युच्यते, नचेद मत्र प्रकृतमत स्तत् कृतलक्षणसंबंधविशेषनिरूपणार्थमाह-असन्नीइत्यादि ॥ व्यक्तं न वरं ॥ पकरेइ इति ॥ वप्राति ॥ दसवाससहस्राइति ॥ रवप्रजाप्रथमप्रस्तमधिकृत्य ॥ उक्कोसेणं पलिगुवमस्स असखेज्जइजागं इति ॥ एतद्रव प्रजाचतुर्थप्रतरे मध्यमस्थितिक नारकमाश्रित्य प्रथमप्रस्तटे हि जघन्या स्थिति दंशवर्षसहस्राणि उत्कृष्टा नवतिसहस्राणि, द्वितीये दशलक्षाणि जघन्या उत्कृष्टा नवतिर्लक्षाणि, एषेव तृतीये जघन्या उत्कृष्टा पूर्वकोटी, एषेव चतुर्थे जघन्या उत्कृष्टा सागरोपमस्य दशजाग., ततोत्र पत्योप मासस्येयजागो मध्यमा स्थिति प्रवति, तिर्यंगसूत्रे पत्योपमासङ्ख्येयजागो मिथुनकतिरिश्वोधिकृत्य ॥ एवं मणुयाउयंपि ॥ इति जघन्येनांतर्मुहूर्तं

निष्ठाउए । असन्नीणं जंते ! जीवे किं णेरइयाउयं पकरेइ जाव देवाउयं पकरेइ ? गोयमा ! णेरइयाउ यंपि पकरेइ जाव देवाउयं पकरेइ । णेरइयाउयं पकरेमाणे जहन्नेणं दसवाससहस्राइं उक्कोसेणं पलिगु वमस्स असखेज्जइजागं पकरेइ । तिरिक्कजोणियाउयं पकरेमाणे जहन्नेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं पलिगु वमस्स असखेज्जइजागं पकरेइ । एवं मणुस्साउयंपि । देवाउयं जहा नेरइयाउयं । एयस्सणं जंते ! णेरइ

इयायु. प्रज्ञप्त ? गीतम । चतुर्विंशमसंज्ञायुः प्रज्ञप्तम् । तद्यथा-नैरयिकासंज्ञायु यावद्देवासंज्ञायुः । असन्नी जदन्त । जीवः किं नैरयिकायुः प्रकरोति यावद्देवायुः प्रकरोति ? गीतम । नैरयिकायुरपि प्रकरोति यावद्देवायुरपि प्रकरोति । नैरयिकायुः प्रकुर्वन् जघन्येन दशवर्षसहस्रा

हे असखिआउए प० तं० । हेगीतम चारभेदे कक्षां ते कहैछै—नेरइय असखिआउए जाव देवअसखिआउए । नारकी असन्नीनो आजखी इम जा लगे देवता असन्नीनोआजखी । असखीयं भते जीवे कि णेरइयाउयं करेइ जाव देवाउयं करेइ । असन्नी हेभगवन् नारकीनो आजखीकरी जांलगे देवतानी आजखी करै । गोयमा णेरइयाउयं पकरेइ जाव देवाउयंपि पकरेइ । णेरइयाउयं पकरेमाणे । हेगीतम नारकीनोआजखी करतीथको जां लगे देवतानी आजखी पिणकरै नारकीनो आजखी पिणकरै । जहन्नेणं दसवाससहस्राइं च० पलिगुवमस्स असखिज्जइजागाउयं पकरेइ तिरिक्क

शरीराणि प्रज्ञप्तानि मया अभ्यैश्व शेषे स्तीर्थकङ्गिः तान्येव नामत आह-उरालिए इत्यादि ॥ उदारं प्रधानं प्राधान्यं तीर्थकरगणधरशरीराण्यभि
 कृत्य ततोन्मस्या नुत्तरशरीरस्या प्यनन्तगुणहीनत्वात्' यद्वा उदारं सातिरेकयोजनसहस्रमानत्वात् शेषशरीरापेक्षया बृहत्प्रमाणं बृहत्तयास्य
 वैक्रियं प्रति प्रवधारणीयसहजशरीरापेक्षया द्रष्टव्या' अन्यथा उत्तरवैक्रियं योजनलक्षमानमपि लभ्यते उदारमेव औदारिक विनयादिपांठादिक
 ण्, तथा विविधा विशिष्टावा क्रिया विक्रिया तस्यां जवं वैक्रियं, तथाहि-तदेकं जूत्वा अनेकं जवति अनेकं जूत्वा एकं, तथा अणुजूत्वा मह
 ज्जवति महज्जूत्वा अणु, तथा खचरं जूत्वा जूमिचरं जवति जूमिचरं जूत्वा खचरं च' तथा दृश्यं जूत्वा अदृश्यं जवति अदृश्यं जूत्वा दृश्यमि
 त्यादि । तच्च द्विविधमौपपातिकं लब्धिप्रत्ययं च तत्रौपपातिकमुपपातजन्मनिर्मितं तच्च देवनारकाणां लब्धिप्रत्ययं तिर्यङ्मनुष्याणां ॥ तथाहा
 रण्येति ॥ आहारकं चतुर्दशपूर्वविदां तीर्थकरस्यातिदर्शनादिकतथाविधप्रयोजनोत्पत्तौ सत्यां विशिष्टलब्धिवशादाह्रियते निवर्त्यते इत्याहारकं
 " कद्वहुलमितिवचना तर्कमणि पुञ् यथापादहारकइत्यत्र उक्तञ्च-कज्जमिसमुप्यन्ते सुयकेवलिसाविसिष्ठलट्टीए । जंएत्यआहारिज्जइ जणितंआहा
 रणंतंतु ॥ १ ॥ कार्येचेदं-पाणिदयरिद्धिदंसण सुहुमपयत्यावगहणहेतवा । संसयवोच्छेयत्थं गमणंजिणपादमूलंमि ॥ २ ॥ तच्च वैक्रियशरीरापेक्षया
 अत्यन्तशुभं स्वच्छस्फटिकशिलेव शुभपुद्गलसमूहघटनात्मकं ॥ तेजएइति ॥ तेजं तैजस स्तेजःपुद्गलानां विकार स्तैजसविकारे इत्यण् तत ऊप्स

जंते ! शरीरया प० ? गो० ! पंच शरीरया पञ्चत्वा, तंजहा-उरालिए वेउळिए आहारए तेयए कम्मए ५ ।

पुद्गलचयनं शरीरसंयोगो । द्रव्यप्रदेशाल्पबहु शरीरावगाहनाल्पबहुत्वम् ॥ १ ॥ कति जदन्त । शरीराणि प्रज्ञप्तानि ? गौतम । पञ्च शरीरा
 णि प्रज्ञप्तानि' तद्यथा-औदारिकं वैक्रियं तैजसमाहारक कार्मणं । औदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । पञ्चविधं प्रज्ञ

केतला हेमगवन् शरीर कङ्गा । गोयमा पंचशरीरा पं० त० । हेगौतम ५ शरीरकङ्गा ते कहेळै-ओरालिए वेउळिए आहारए तेयए कम्मए ।
 औदारिक वैक्रिय आहार तैजस कार्मण ५ । ओरालियशरीरेणं भंते कइविहे पं० । औदारिकशरीर हेमगवन् केतलेभेदे कङ्गा । गोयमा पंचविहे

ते । इत्यादि ॥ न यदसंख्यायुपोलप्यतुल्यं तदसंख्यदीर्घत्वे प्रतीत्य ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां विंशतितमं पदं समाप्तम् ॥ २० ॥
 व्याख्यातं विंशतितमं पदं इदानीं मेकविंशतितममारभ्यते-अस्य चायमभिमुख्य इहानन्तरपदे गतिपरिणामविशेषोक्तक्रियारूपपरिणाम उक्तः
 इहापि गतिपरिणामविशेष एव शरीरस्य संस्थानादिनिरकादिगतिपूतपन्नानां प्रतिपाद्यते इति तत्र चैयमधिकारगाथा-विहिसंठाणपमाणे इत्या-
 दि ॥ प्रथमं विधयो जंदाः शरीराणां वक्तव्या स्तदनन्तरं स्थानानि ततः प्रमाणानि तदनन्तरं कतिज्यो दिग्ज्यः शरीराणां पुद्गलोपचयो जवती
 त्येवं पुद्गलचयनं वक्तव्यं ततः कस्मिन् शरीरे सति किं शरीरमवश्यंजावी त्येवरूपं परस्परं संयोगो वाच्यः, ततो द्रव्याणि च प्रदेशाश्च द्रव्यप्रदे-
 शाः तेच द्रव्याणिच प्रदेशाश्च द्रव्यप्रयोगाश्च समानानामेकत्रोप इत्येकत्रोप, स्त्री रत्नबहुत्व वक्तव्यं, किमुक्तं जवति द्रव्यार्थतया प्रदेशार्थतया च
 पचानामपि शरीराणामल्पबहुत्वगन्निघातव्यमिति, ततः पचानामपि शरीराणां भवगाहनाविषयमल्पबहुत्वं वाच्यमिति गाथासंघेपार्थः, तत्र
 यथोद्देशं निर्देश इति प्रथमतो विधिद्वारमभिधित्सु रादौ शरीरमूलज्ज्दान् प्रतिपादयति-कश्चं जंते । इत्यादि ॥ कति किंपरिमाणानि यमि-
 तिवाक्यालंकारे, जदन्त । शीर्यंते प्रतिघणं विशारुजाव विज्जतीति शरीराण्येव शरीरकाणि तथा स्वार्थकः प्रत्ययः, जगवानाह-गीतम् । पञ्च

यश्चसन्निष्ठाउए च्चसंखेज्जगुणे ॥ इति पन्नवणाए जगवईए च्चंतकिरियापदं सम्मत्तं ॥ २० ॥
 विहिसंठाणपमाणं पोग्गलचिण्णणासरीरसंजोगो । दव्वपदेसप्पवज्जं सरीरज्जंगाहणप्पवज्जं ॥ १ ॥ कतिणं

रामचन्द्र गणि शिष्य नानकचन्द्र विरचिते प्रज्ञापनानुवादे न्तक्रियापदं विंशतितमं समाप्तम् ॥ २० ॥ विधिसंस्थानप्रमाण

सम्मतं ॥ इति प्रज्ञापना सिद्धान्तमाहि प्रन्तक्रियानामै वोसमोपद कट्ठी तीजोणार कट्ठी ॥ २० ॥ विहिसंठाणपमाणे पुगलचिण्णणासरीरसं-
 योगो । दव्वपदेसप्पवज्जं सरीरज्जंगाहणप्पवज्जं ॥ १ ॥ शरीर ५ भेद संस्थानप्रमाणे तिवारपट्ठी कोट्टिसि शरीरने पुद्गलने उपचय हुवे पुद्गलनो आवि-
 यी कहिवो शरीरे कट्टे शरीरे कहो आयसो द्रव्यप्रदेश द्रव्यप्रयोगयो अल्पबहुत्व पाचशरीरनो अवगाहनानो अल्प बहुत्व । कश्चं भते सरीरा पं० ।

दि ॥ श्रीदारिकशरीरमेकद्विविधः पञ्चेन्द्रियजेदा त्वज्जधा । एकेन्द्रियौदारिकशरीरमपि पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिरुकेन्द्रियजेदा त्वज्जविधं ,
पृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरमपि सूक्ष्मेतरजेदा द्विधा , पुनरेकैकं द्विधा पर्याप्तपर्याप्तजेदात् , एवमप्तेजोवायुवनस्पत्येकेन्द्रियौदारिकश

काड्यएगिंदियउरालियसरीरे जाव वणस्सडकाड्यएगिंदियउरालियसरीरे । पुढविकाइएगिंदियउरालियस
रीरेणं जंते ! कडविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! दुविहे पस्सत्ते , तंजहा—सुज्जमपुढविकायएगिंदियउरालियसरीरे
य वाटरपुढविकायएगिंदियउरालियसरीरे य ! सुज्जमपुढविकायएगिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! कतिविहे
पस्सत्ते ? गोयमा ! दुविहे पस्सत्ते , तंजहा—पज्जत्तसुज्जमपुढविकाइयएगिंदियउरालियसरीरे य अपज्जत्तग

त्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविध प्रज्ञप्तं , तद्यथा—सूक्ष्मपृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरं च वाटरपृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिक
शरीरं च । सूक्ष्मपृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं , तद्यथा—पर्याप्तसूक्ष्मपृथिवीकायि
कैकेन्द्रियौदारिकशरीरं चापर्याप्तसूक्ष्मपृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरं च । वाटरपृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरमप्येव चैव । एवं

हेगौतम पांचभेद कक्षा ते कहेछै—पुढविकाइयएगिंदिय ओरालियसरीरे जाव वणस्सडकाइय एगिंदिय ओरालियसरीरे । पृथिवीकाय एकेन्द्रिय श्री
दारिकशरीर यावत् वनस्पतीकायिक एकेन्द्रिय श्रीदारिकशरीर । पुढवीकाइय एगिंदिय ओरालियसरीरेणं भंते कडविहे प० । पृथिवीकाय एकेन्द्रिय
श्रीदारिकशरीर हेभगवन् केतलेप्रकारे कक्षा । गोयमा दुविहा प० त० । हेगौतम दोयभेद कक्षा ते कहेछै—सुहुमपुढवीकाय एगिंदिय उरालिय ।
सूक्ष्मपृथिवीकायिक एकेन्द्रिय श्रीदारिकशरीर । वाटरपुढवीकाइय एगिंदिय उरा० । वाटर पृथिवीकाय एकेन्द्रिय श्रीदारिकशरीर । सुहुमपुढवीका
इया एगिंदिय ओरालियसरीरेणं भंते कडविहे प० । सूक्ष्मपृथिवीकाय एकेन्द्रिय श्रीदारिकशरीरनो हेभगवन् केतलोभेद कक्षा । गोयमा दुविहे प०
त० । हेगौतम दोयभेदे कक्षा ते कहेछै—पज्जत्तगसुहुम एगिंदिय उरा० । पर्याप्तसूक्ष्म पृथिवी एकेन्द्रिय श्रीदारिकशरीर । अपज्जत्तगसुहुम पुढवी

लिङ्गं जुंक्ता हारपरिणामनकारणं तद्वशाच्च विशिष्टतपः समुच्छलभ्यविशेषस्य पुंस स्त्रीबोलेश्यापिनिर्गमः उक्तं च-सद्यस्सचभृहसिद्धं रसाद्याहारपा
 कजयगं च । तेयगलद्विनिमित्तं च तेयगंधोदनायध्व ॥ १ ॥ कम्मसुडति ॥ कर्मणो जातं कामं क्वं किमुक्तं जयति कर्मपरिमाणत एवात्मप्रदेशः सद्य मे
 कीरनोरयत् अन्योन्यानुगताः संतः शरीररूपतया परिणमंता स्तो कर्मजं शरीरमिति, अतएवेतदन्यत्र कर्मणमित्युक्तं कर्मणो विकारः कर्मणमि
 ति, तथाचोक्तं-कम्मविगारो कम्मण मच्चविणविचित्तकम्मनिप्पन्नं । सद्येसिसरीराणं कारणभूतामुणेयध्वं ॥ १ ॥ अत्र ॥ सद्येसिमिति ॥ सर्वपाणीदा
 रिफादीनां शरीराणां कारणभूतं बीजभूतं कर्मणशरीरं न एतवामूलसमुच्छिन्ने जवमपप्यप्ररोहबीजभूते कर्मण वपुषि शेषशरीरप्रादुर्भावः, इदं
 च कर्मजं शरीरं जंतो गत्यन्तरसंक्रातौ साधकतमं करणं तथाहि-कर्मजेनैव वपुषा तैजससहितेन परिकरितो जंतु मरणादेशमपहायोत्पत्तिदेशम
 न्निसृप्येति, ननु यदि तैजससहितकर्मणवपुःपरिकरितो गत्यन्तरं संक्रामति तर्हि य गच्छन् प्रागच्छन् वा कस्मा न दृष्टिपथमवतरति? उच्यते-
 कर्मपुद्गलाणां चातिसूक्ष्मतया चक्षुरादीन्द्रियाणोचरत्वात्, तथाच परतीर्थिकैरप्युक्तं-अन्तराजवदेष्टोपि सूक्ष्मत्वान्नोपलभ्यते । निःकामन्प्रविश
 न्वापि नाज्ञाधोनीचणादपीति ॥ १ ॥ सम्प्रत्योदारिकशरीरस्य जीवजातिजंतोवस्थानेदतश्च भेदानभिधित्सुराह-उरालियसरीरेणं जंतो । इत्या

उरालियसरीरेणं जंतो ! कडविहे पयस्ते ? गोयमा ! पंचविहे पयस्ते, तंजहा-एगिंदियउरालियसरीरे जाव
 पंचिंदियउरालियसरीरे । एगिंदियउरालियसरीरेणं जंतो ! कडविहे प० ? गो० ! पंचविहे प०, तं०-पुढवि

सं तद्यथा-एकेन्द्रियोदारिकशरीरं यावत्पञ्चोन्द्रियोदारिकशरीरम् । एकेन्द्रियोदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गीतम् । पंचविधं
 प्रज्ञप्तं । तद्यथा-पृथिवीकायिकैकेन्द्रियोदारिकशरीरं यावद्वनस्पतिकायिकैकेन्द्रियोदारिकशरीरम् । पृथिवीकायिकैकेन्द्रियोदारिकशरीरं जद
 प० तं० । हेगीतम पांचभेदे कक्षा तेषु हे-एगिंदियओरालियसरीरे जाव पंचिंदियओरालियसरीरे । एकोद्वय ओदारिकशरीर यावत् पंचेद्वय
 ओदारिकशरीर । एगिंदियओरालिय सरीरेणं जंतो कडविहे प० । एकोद्वयओदारिकशरीर हेमभवन् केतलीस्थिति कडो । गोयमा पंचविहे प० तं० ।

रीराख्यपि प्रत्येकं-चतुर्विधानीति सर्वसङ्ख्यैकेन्द्रियौदारिकशरीराणि विंशतिषा, द्वित्रिचतुरिन्द्रियौदारिकशरीराणि प्रत्येकं पर्याप्तापर्याप्तज्ज्ञेदा
त् द्विज्ञेदानिः पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं द्विविधं तिर्यग्मनुष्यज्ज्ञेदात्, तिर्यग्पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं त्रिषा जलचरथलचर खचरज्ज्ञेदात्, जलचर

सुक्ष्मपुढविकाड्या एगिंदियउरालियसरीरे य । वादरपुढविकाड्यावि एवंचेव । एवं जाव वणस्सइकाड्या
एगिंदियउरालियसरीरयत्ति । वेइंदियउरालियसरीरेणं जंते ! कतिविहे पणत्ते ? गोयमा ! दुविहे प० ,
तंजहा—पज्जत्तावेइंदियउरालियसरीरे य अपज्जत्तावेइंदियउरालियसरीरेय । एवं तेइंदियचउरिंदियावि ।
पचिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! कतिविहे प० ? गो० ! दुविहे पणत्ते , तंजहा—तिरिक्खजोणियपचिंदिय

यावहुनस्यतिकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरम् । द्वीन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं, तद्यथा—पर्या
प्तद्वीन्द्रियौदारिकशरीरं चापर्याप्तद्वीन्द्रियौदारिकशरीरं च । एवं त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियौदारिकशरीरमपि । पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त ।
कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं, तद्यथा—तिर्यग्योनिकपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च मनुष्यपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च । तिर्यग्यो

एगिंदिय ओरा० । अपर्याप्त सूक्ष्मपृथिवीकायिक एकेन्द्रिय औदारिकशरीर । वायरपुढविकाड्यावि एवंचेव एवं जाव वणस्सइकाड्या एगिंदिय ओरा
लियत्ते । पर्याप्ता वादरपृथिवीकायिक पिण इमहोज इम जांसगे वनस्सतीकायिक एकेन्द्रिय औदारिकशरीर । वेइंदिय ओरालियसरीरेणं भंते क
इविहे प० । वेइंदिय औदारिकशरीरना हेभगवन् केतलाभेद कक्षा । गोयमा दुविहे प० तं० । हेगौतम दोयभेदे कक्षा ते कहेछै—पज्जत्तग वेइंदिय
उरा० । पर्याप्ता वेइंदिय औदारिकशरीर । अपज्जत्तग वेइंदिय उरा० । अपर्याप्ता वेइंदिय औदारिकशरीर । एवं तेइंदिय चउरिंदियावि पंचेदियावि ।
इम तेइंदिय चौरिंदिय पिण । पंचिंदियओरालियसरीरेणं भंते कइविहे प० । पचेइंदिय औदारिकशरीरना हेभगवन् केतलाभेद कक्षा । गोयमा दुविहा
प० तं० । हेगौतम दोयभेदे तेकहेछै—तिरिक्खपंचिंदिय उरा० मणुस्स पचिंदिय उरा० । तिर्यच पंचेइंदिय औदारिकशरीर मनुष्य पचेइंदिय औदारिक

तिर्यक्पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं द्विविधं सम्मूर्च्छिमगर्भव्युत्क्रान्तिकर्जेदात्, एकैकमपि पुन द्विजेदं पर्याप्तापर्याप्तजेदात् । स्थल-तिर्यक्पञ्चेन्द्रियौ

उरालियसरीरे य मणुस्सपंचिंदियउरालियसरीरे य । तिरिस्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! कति विहे पस्सत्ते ? गोयमा ! तिविहे पस्सत्ते, तंजहा—जलयरतिरिस्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य थलय रतिरिस्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य खहयरतिरिस्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य । जलयरति रिस्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! दुविहे पस्सत्ते, सम्मुच्छिमजल यरपंचिंदियतिरिस्कजोणियोरालियसरीरे य गप्पवक्कतियजलयरपंचिंदिय० । सम्मुच्छिमजलयरतिरिस्कजो

निकपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । त्रिविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा—जलचरतिर्यग्योनिकौदारिकपञ्चेन्द्रियशरीरं च स्थ लचरतिर्यग्योनिकपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च खचरतिर्यग्योनिकपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च । जलचरतिर्यग्योनिकपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तम्, तद्यथा—सम्मूर्च्छिमजलचरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं च गजं व्युत्क्रान्तिकजल

शरीर । पंचिंदिय उरा० सरीरेण भंते कविहे पं० तं० । तिर्यक्पंचेन्द्रिय औदारिकशरीरना हेमगवन् केतलाभेद कक्षा ते कहै । गोयमा तिविहे पं० । हेगौतम तीनभेद कक्षा । जलयर पंचिंदिय ति० उरा० थलयर पंचिंदिय ति० उरा० खहयर पंचिंदिय ति० उरा० । जलचर पंचेन्द्रिय औदारिकशरी र थलयर पंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिकशरीर खेवर पंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिकशरीर । जलयरपंचिंदिय ति० उरालियसरीरेण भंते कविहे पं० । ज लचर पंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिकशरीरना केतलाभेद कक्षा । गोयमा दुविहा पं० तं० । हेगौतम दोयभेद कक्षा ते । सम्मूर्च्छिमजलयर पं० ति० उ रा० गप्पवक्कतिय जल० पं० ति० उरा० । सम्मूर्च्छिमजलचर पंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिकशरीरं गभंजजलचर पंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिकशरीर । समु च्छिम ज० ति० पंचिंदिय उरालियसरीरेण भंते कविहे पं० । सम्मूर्च्छिम जलचर तिर्यक् पंचेन्द्रौ औदारिकशरीरना हेमगवन् केतलाभेद कक्षा । गो

दारिकशरीरमपि द्विविधं चतुष्पदपरिसर्पजंदात्, चतुष्पदस्थलचरतिर्यग्योनिर्द्वयोदारिकशरीरमपि द्विविधं संमूर्च्छिमगर्जव्युत्क्रान्तिकजंदात्,

णियपंचिंदियउरालियसरीरेणं ज्ञंते ! कतिविहे पन्नत्ते ? गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—अज्जत्तगसंमुच्छिमपंचिंदियतिरिक्खजोणियउरालियसरीरे य अपज्जत्तगसंमुच्छिमपंचिंदियतिरिक्खजोणियउरालियसरीरे य एवं गअवक्कंतिएवि । थलयरतिरिक्खजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं ज्ञंते ! कतिविहे पन्नत्ते ? गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—चउप्पयथलयरतिरिक्खजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य परिसप्पयथलयरतिरिक्खजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य । चउप्पयथलयरतिरिक्खजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं ज्ञंते ! कति

चरपञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं च । संमूर्च्छिमजलचरपञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं, तद्यथा—पर्याप्तकसंमूर्च्छिमपंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं चापर्याप्तकसंमूर्च्छिमपञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं च । एवं गर्जव्युत्क्रान्तिकमपि । स्थलचरतिर्यग्योनिकपञ्चन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा—चतुष्पदस्थलचरतिर्यग्योनिकपञ्चन्द्रियौदारिकशरीरं च परिसप्पयथलचरतिर्यग्योनिकपञ्चन्द्रियौदारिकशरीरं च । चतुष्पदस्थलचरतिर्यग्योनिक

यमा दुविहा पणत्ता तंजहा । हेगौतम दोयमेद कद्धा ते कहेहे । पज्जत्तसमुच्छिम जलयर पंचिंदिय ति० उरालिय । पर्याप्ता संमूर्च्छिम जलचर पंचेन्द्रिय तिर्यञ्च औदारिक शरीरना धणो । अपज्जत्त समुच्छिम जलयर पंचिंदिय ति० उरालिय । अपर्याप्ता संमूर्च्छिम औदारिकशरीरो । एवं गअवक्कंति एवि थलयर पंचेन्द्रिय तिरिक्खजोणिय उरालियसरीरेणं भंते कइविहे पं० । इम गर्भंज थलयर पंचेन्द्रिय तिर्यञ्च औदारिकशरीरना हेमगवन् कोतलाभेद कद्धा । गोयमा दुविहा पं० । हेगौतम दोयमेद कद्धा । चउप्पय थलयर पंचिं० तिरि० उरालिय । चौपद थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यञ्च औदारिक । सप्पयथलयर पणत्ता तिरिक्ख उरालिय । सर्प थलचर पंचेन्द्रिय तिर्यञ्च उपरि औदारिक । चउप्पय थलयर तिरिक्ख उरालियसरीरेण भंते कइ

पुनरेकैकं द्विधा पर्याप्तापर्याप्तजेदात्, परिसर्पस्थलचरतिर्यग्योनिपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरमापि उरपरिसर्पसृजपरिसर्पभेदतो द्विजेदं, पुनरेकैकं द्विधा सम्मूर्च्छिमगर्भज्युत्क्रान्तिकजेदात्, तत्रापि पुनः प्रत्येकं द्वैविध्यं पर्याप्तापर्याप्तजेदात्, सर्वसङ्ख्याएजेदं । परिसर्पस्थलचरतिर्यग्योनिपञ्चेन्द्रियौदारिक

विहे पन्नत्ते ? गोयमा ! दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—सम्मूर्च्छिमचउप्पयथलयरतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य गप्पवक्कंतिचउप्पयथलयरतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य । सम्मूर्च्छिमचउप्पयथलयरतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—पज्जत्तासम्मूर्च्छिमचउप्पयथलयरतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य अपज्जत्तासम्मूर्च्छिमचउप्पयथलयरतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरे य । एवं गप्पवक्कंतिएवि ।

पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा—सम्मूर्च्छिमचउप्पदस्थलचरतिर्यग्योनिपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च गर्भज्युत्क्रान्तिकचउप्पदस्थलचरतिर्यग्योनिपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च । सम्मूर्च्छिमचउप्पदस्थलचरपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा—पर्याप्तसम्मूर्च्छिमचउप्पदस्थलचरपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं चापर्याप्तसम्मूर्च्छिमचउप्पदस्थलचरपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं च । एवं गर्भज्युत्क्रान्तिकमपि । परिसर्पस्थलचरतिर्यग्योनिपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । द्विवि

विहे पन्नत्ते । चौपद थलचर पंचेद्री तिर्यञ्च औदारिकशरीरना हेमगवन् केतलाभेद कक्षा । गोयमा दुविहे । हेगौतम दोयभेद । सम्मूर्च्छिमचउप्पयथलयर पंचिंदिय तिरिक्क उरालिय । सम्मूर्च्छिम चौपद थलचर पचेद्विय तिर्यञ्च औदारिकशरीरौ । गप्पवक्कंतिच उप्पयथ थलयर पंचिंदिय उरालिय । गर्भज तिर्यञ्च चौपद थलचर पंचेद्विय तिर्यञ्च औदारिकशरीर । सम्मूर्च्छिम चउप्पय थ० पं० ति० ओरालियसरीरेणं भंते कइविहे प० । सम्मूर्च्छिम चौपद थलचर पचेद्विय तिर्यञ्च औदारिकशरीरना केतलाभेद । गोयमा दुविहा तंजहा । हेगौतम दोयभेद कक्षा ते । पज्जत्त सम्मूर्च्छिम चउप्पय थलयर पंचिंदिय तिरि० उरालिय । पर्याप्ता सम्मूर्च्छिम चौपद थलचर पचेद्विय तिर्यञ्च औदारिक । एवं गप्पवक्कंतिएवि भाणियव्वो । इमं गर्भजने पिण क

शरीरलचरतिर्यक्पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरसंमूर्च्छिमगर्जव्युत्क्रान्तिकभेदा द्विभेदः । पुनरेकैकं द्विधा पर्याप्तापर्याप्तभेदादिति सर्वसङ्ख्या तिर्यक्पञ्चे

परिसप्यथलयरतिरिक्कजोणियपंचिदियउरालियसरीरेणं जंते ! कतिविहे पत्तत्ते ? गोयमा ! दुविहे प०
तंजहा—उरपरिसप्यथलयरपंचिदियतिरिक्कजोणियउरालियसरीरे य भुयपरिसप्यथलयरपंचिदियतिरिक्कजो
णियउरालियसरीरे य । उरपरिसप्यथलयरपंचिदियतिरिक्कजोणियउरालियसरीरेणं जंते ! कतिविहे पत्तत्ते
? गोयमा ! दुविहे पत्तत्ते , तंजहा—समुच्छिमउरपरिसप्यथलयरपंचिदियतिरिक्कजोणियउरालियसरीरे
य गङ्गवक्कतियउरपरिसप्यथलयर० । समुच्छिमे दुविहे पत्तत्ते , तंजहा—अपज्जत्तासमुच्छिमउरपरिस

थ प्रज्ञप्तम् तद्यथा-उर.परिसप्यथलयरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं च भुजपरिसप्यथलयरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं
च । उर.परिसप्यथलयरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं नदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम ! द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-संमूर्च्छिमीरः
परिसप्यथलयरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं च गज्जव्युत्क्रान्तिकोरःपरिसप्यथलयरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदारिकशरीरं च । समू

ह्वो । परिसप्य थलयर तिरिक्क पंचिद्वेरादिय लयसरीरेणं भंते कतिविहे पत्तत्ते । उरपरिसप्य थलयर पंचेन्द्रिय औदारिकशरीरना हेभगवन् केतले
गोयमा दुविहे पं० तं० उरपरिसप्यथल० पं० ति० उरा० । हे गौतम दोयभेद तेकहे उरपरिसप्यथलयर पंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिक । भुयपरिसप्यथ० पं०
ति० उरा० । भुजपरिसप्यथलयर पंचेन्द्रियतिर्यक् औदारिकशरीर । उरपरिसप्यथ० पं० ति० उरालियसरीरेणं भंते कतिविहे पत्तत्ते गोयमा । उरपरिस
प्यथलयरपंचेन्द्रिय तिर्यक्ना औदारिकशरीरना भगवन् केतला भेद हे गौतम । दुविहा पत्तत्ता तंजहा समुच्छिम उरपरिसप्यथ० पं० ति० उरा० । दोय
भेदतेकहे समूर्च्छिम उरपरिसप्यथलयरपंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिक । गङ्गवक्कतियउरपरिसप्यथलयरप० ति० उरा० समुच्छिमद्विहे पत्तत्ते तंजहा । गर्भज
उरपरिसप्यथलयरपंचेन्द्रिय तिर्यक् औदारिक समूर्च्छिमना दोय भेद तेकहा । अपज्जत्तासमुच्छिमउरपरिसप्यथलयर पं० ति० उरा० । अपर्वात्तासमू

न्द्रियौदारिकशरीरं विंशतिज्जेदं , मनुष्यपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं समूच्छिमगर्भव्युत्क्रांतिकज्जेटा द्विज्जेटं , पुनरेकैकं द्विधा पर्याप्ताऽपर्याप्तज्जेटादेव
मौदारिकज्जेटा उक्ताः समप्रत्येषामेव यथाक्रमं संस्थानान्याह-उरालियसरीरेणं जंते । इत्यादि ॥ नानासंस्थानसंस्थितं जीवजातिज्जेटतः संस्थान
भेदजावात् , एकेन्द्रियौदारिकशरीरं नानासंस्थानसंस्थितं पृथिव्यादिषु प्रत्येकं संस्थानज्जेटात् । तत्र पृथिवीकायिकानां सूक्ष्माणां वादराणां

रालियसरीरे य , गप्पवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियउरालियसरीरे य । गप्पवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियउरालियस
रीरेणं जंते ! कतिविहे पणत्ते ? गोयमा ! दुविहे पणत्ते , तंजहा-पज्जत्तगप्पवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियउ
रालियसरीरे य अपज्जत्तगगप्पवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियउरालियसरीरे य । उरालियसरीरेणं जंते ! किं सठिए

गर्भव्युत्क्रांतिका अपि पर्याप्ताश्चापर्याप्ता य । मनुष्यपंचेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्जप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्जप्तं , तद्यथा-सं
मूच्छिममनुष्यपंचेन्द्रियौदारिकशरीरं च गर्भव्युत्क्रांतिकमनुष्यपंचेन्द्रियौदारिकशरीरं च । गर्भव्युत्क्रांतिकमनुष्यपंचेन्द्रियौदारिकशरीरं जद
न्त । कतिविधं प्रज्जप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्जप्तं तद्यथा-पर्याप्तगर्भव्युत्क्रांतिकमनुष्यपंचेन्द्रियशरीरं चापर्याप्तगर्भव्युत्क्रांतिकमनुष्यपंचेन्द्रियश

दविद्धा पणत्ता तंजहा समुच्छिममणुस्स पं० उरा० । दोयभेद ते कट्ठा समूच्छिममनुष्यने पंचेन्द्रिय औदारिकशरीर । गप्पवक्कांतियमणुस्स पं० उरा० ।
गर्भजतिवच्चमनुष्यपंचेन्द्रिय औदारिक । गप्पवक्कांतियमणुस्स पं० उरालियसरीरेणं भंते कतिविहे पणत्ते गोयमा । गर्भजमनुष्य पंचेन्द्रिय औदारिक शरी
रना हे भगवन् केतला भेद कट्ठा हेगौतम । दुवि० तेपज्जत्तगप्पवक्कांतियमणुस्सपं० उरा० । दोयभेद तेकहे पर्याप्ता गर्भजमनुष्य पंचेन्द्रिय औदारिकशरीरी
अपज्जत्तगप्पवक्कांतियमणुस्स पं० उरा० । अपर्याप्तागर्भजमनुष्य पंचेन्द्रिय औदारिकशरीर । उरालियसरीरेणं भंते किं सठिए पणत्ते गोयमा । द्विवे औदारि
कशरीर भगवन् किं संस्थाने संस्थितकट्ठा हेगौतम । णाणां संठाणसंठिए पणत्ते । नानाप्रकारना संस्थाने संस्थितत्थे । एगिंदिय उरालियसरीरेणं
भंते किं सठिए पणत्ते गोयमा । एकेन्द्रिय औदारिकशरीर हेभगवन् किंचे संस्थान कट्ठा हेगौतम । णाणां संठाण सठिए पणत्ते । नानाप्रकारना कट्ठा

पर्याप्तानामपर्याप्तानां औदारिकशरीराणि मसूरचन्द्रसंस्थानसंस्थितानि मसूरी धान्यविशेषः तस्य चंद्र चंद्राकारमर्द्धदलं तस्यैव यत् संस्थानं तेन संस्थितानि, अप्कायिकानां सूक्ष्मादिभेदतः चतुर्जदानां औदारिकशरीराणि स्तिवुकबिंदुसंस्थानसंस्थितानि स्तिवुक्काकारो यो बिंदुः नैपुनरितस्ततो वातादिना विक्षिप्तः स्तिवुकबिंदुः सास्येव यत्संस्थानं तेन संस्थितानि' तेजस्कायिकानां सूक्ष्मादिभेदतः चतुर्जदानां औदारिकशरीराणि सू

पस्यते ? गोयमा ! नाणासंठाणसंठिए पन्नत्ते । एगिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किंसंठिए पन्नत्ते ? गोयमा ! नाणासंठाणसंठिए पन्नत्ते । पुढविकाइयएगिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किंसंठिए पन्नत्ते ? गोयमा ! मसूराचंदसंठाणसंठिए पन्नत्ते । एवं सुद्धमपुढविकाइयाणवि । वादराणवि एवंचेव । पज्जात्ता

रीरं च । औदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तं ? गोतम । नानासंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तं । एकैन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तं ? गोतम । नानासंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । पृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तं ? गोतम । मसूरचन्द्रसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । एवं सूक्ष्मपृथिवीकायिकानामपि । वादराणामप्येवं चेव । पर्याप्तपर्याप्तकानां मप्येवं चेव । अप्कायिकैकेन्द्रियौदा

पुढवीकाइय एगिंदिय उरालियसरीरेणं भंते किं संठिए पणत्ते गोयमा । पृथिवीकाय एकैन्द्रिय औदारिकशरीरं हेभगवन् किसेसंस्थानं कच्छो हेगो । नाणासंठाणसंठिए पणत्ते । नानाप्रकारनां संस्थाननं संस्थितं । एगिंदिय औरालियसरीरेणं भंते किं संठिए पणत्ते । एकैन्द्रिय औदारिकशरीरं हेभगवन् किसेसंस्थानं कच्छो । गोयमा नाणासंठाणसंठिए । हेगोतम नानाप्रकारनां कच्छो । पुढवीकाइय एगिंदिय औरालियसरीरेणं भंते किं संठिए पणत्ते पृथिवीकाय एकैन्द्रिय औदारिकशरीरं हेभगवन् किसेसंस्थानं कच्छो । गोयमा मसूरचंद्र संठाणसंठिए प० । हेगोतम मसूरदास तथा चन्द्रसंस्थाननं संस्थितं । एवं सुद्धमपुढवीकाइयाणवि वायर पु० एवंचेव । इन सूद्ध पृथिवीकायने पिण वादरने पिण इमच्छीज । पज्जात्ता प्रपज्जात्ताणवि एवंचेव । पर्याप्ता अपर्याप्ताने पिण इमच्छीज । आउकाय एगिंदिय औरालियसरीरेणं भंते किं संठिए पणत्ते । द्विये अप्काय एकैन्द्रिय औदारिकशरीरं

वीकलापसंस्थानसंस्थितानि; वायुकायिकानां सूक्ष्मादिभेदतश्चतुर्जेंदनामीदारिकशरीराणि पताकासंस्थानसंस्थितानि, वनस्पतिकायिकानां सूक्ष्माणां वादराणां पर्याप्तानामपर्याप्तानां च प्रत्येकमीदारिकशरीराणि नानासंस्थानसंस्थितानि, देशकालजातिभेदतः स्तेषां संस्थानानामनेकभेदजिन

पञ्जत्ताणवि एवंचेव । आउकाइयएगिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किंसंठिए पस्सत्ते ? गोयमा ! थिबुगविं दुसंठाणसंठिए पस्सत्ते । एवं सुहमवादरपञ्जत्तापञ्जत्ताणवि । तेउकाइयएगिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किं संठाणसंठिए पस्सत्ते ? गोयमा ! सूयाकलावसंठाणसंठिए पस्सत्ते । एवं सुहमवादरपञ्जत्ताणवि । वाउकाइयाणं पहागासंठाणसंठिए पस्सत्ते । एवं सुहमवादरपञ्जत्तापञ्जत्ताणवि । वणस्सइकाइयाणं ना

रिकशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्र० ? गोतम । स्तिबुकविन्दुसंस्थानसंस्थितं प्र० । एवं सूक्ष्मवादरपर्याप्तापर्याप्तकानामपि । तेजस्कायिकैकेन्द्रियीदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थानसंस्थितं प्र० ? गोतम । सूचीकलापसंस्थानसंस्थितं प्र० । एवं सूक्ष्मवादरपर्याप्तापर्याप्तकानामपि । वायुकायिकानां पताकासंस्थानसंस्थितं । एवं सूक्ष्मवादरपर्याप्तापर्याप्तकानामपि । वनस्पतिकायिकानां नानासंस्थानसंस्थितं प्रज्जप्तम् ।

हेभगवन् कहवो कच्चो । गोयमा थिबुग विदुसंठाणसंठिए पं० । हेगोतम थिबुकविंदु संस्थान संस्थितं । एव सुहमवायरपञ्जत्ता अपञ्जत्ताणवि भा० । इम सूक्ष्मवादर पर्याप्त अपर्याप्त पिण कहवो । तेउकायएगिंदिय ओरालियसरीरेण भते किंसंठिए पं० । हिवे तेउकाय एकेन्द्रिय ओदारिकशरीर हेभगवन् किं सस्यान कच्चो । गोयमा सूइकलावसंठाण संठिए एवं सुहमवायर पञ्जत्त अपञ्जत्ताणवि भा० । हेगोतम सूइनो फूल जहवो तेहवो सस्यान कच्चो इम वादरपर्याप्ता अपर्याप्ता तेज्जने पिण कहवो । वाउकाइयाणं पहागासंठाणसंठिए पं० । वाज्जकायनो प्रश्न किं सो धज्जानो । एव सुहमवायर पञ्जत्त अपञ्जत्ताणवि भा० । इम सूक्ष्मवादर पर्याप्ता अपर्याप्ता वाज्जने कहवो । वणस्सइकाइयाणं पाणासंठाणसंठिए । वनस्पतीकायनो प्रश्न नानाप्रकारना संस्थान संस्थितं । एवं सुहमवादर पञ्जत्त अपञ्जत्ताणवि भा० । इम सूक्ष्मवादर पर्याप्ता अपर्याप्ता पिण जाणिव । तेइंदिय

त्वात् । द्वित्रिचतुरिन्द्रियाणां प्रत्येकं पर्याप्तानामपर्याप्तानाभौदारिकशरीराणि हुंरुसंस्थानसंस्थितानि, तिर्यक्पञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरं सामान्यतः षड्विधसंस्थानसंस्थितं तदेवोपदशयति-समचतुरस्रसंठाणसंठिए इत्यादि ॥ यावत्करणात् शिगोहपरिमंरुलसंठाणसंठिए साइसंठाणसंठिए वामणसंठाणसंठिए खुज्जसंठाणसंठिए हुंरुसंठाणसंठिए इति परियहः, तत्र समाः सामुद्रिकशास्त्रोक्तप्रमाणलक्षणा विसंवादिन्य श्वतस्त्रो ऽस्य च तुदिङ्गविज्ञागोपलक्षिता. शरीरावयवा यस्य तत्समचतुरस्रं समासातः प्रत्ययः, समचतुरस्रं च तत्संस्थानं च समचतुरस्रसंस्थानं तेन संस्थितं

णासंठाणसंठिए पस्यते । एवं सुज्जमबादरपज्जत्तापज्जत्ताणवि । वेइंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किंसंठाणसंठिए पस्यते ? गोयमा ! ऊंरुसंठाणसंठिए प० । एवं पज्जत्तापज्जत्ताणवि । एवं तेइंदियचउरिंदियाणवि । तिरिक्खजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किं संठाणसंठिए पस्यते ? गोयमा ! छ्विहसंठाणसंठिए पस्यते, तंजहा-समचउरंसंठाणसंठिए जाव ऊंरुसंठाणसंठिएवि । एवं पज्जत्तापज्जत्ताणवि ३ ।

एवं सुज्जमबादरपर्याप्तापर्याप्तकानामपि । द्वीन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थानसंस्थितं प्रज्जप्तं ? गोतम । हुंरुसंस्थानसंस्थितं प्र० । एवं पर्याप्तापर्याप्तकानामपि । एवं त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियाणामपि । तिर्यग्योनिकपंचेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थानसंस्थितं ? गोतम । षड्विधसंस्थानसंस्थितं, समचतुरस्रसंस्थानसंस्थितं यावद्हुंरुसंस्थानसंस्थितम् । एवं पर्याप्तापर्याप्तकानामपि ३ । सम्मूच्छिमतिर्यग्योनि

ओरालियसरीरेणं भंते किं संठिए पं० । तेन्द्रिय औदारिकशरीरं हेमगवन् जिसेसंस्थाने संस्थित । गोयमा हुंरुसंठाणसंठिए पं० । हेगोतम हुंरुसंस्थानं कल्लो । एवं पज्जत्ता २ णवि एवं तेइंदिय चउरिंदियाणवि तिरिक्खजोणिय पंचिंदिय ओरालियसरीरेरेणं भंते किं संठाणसंठिए पं० । इ तेन्द्रिय चौरिन्द्रियने पिण तिर्यचयोनिना पंचेन्द्रिय औदारिकशरीरने हेमगवन् किसे संस्थानं कल्लो । गोयमा छ्विह संठाण संठिए पस्यत्ता तं ।

नियम छप्रकारे संस्थानं कल्लो तेकहेजे-समचउरंसंठाण संठिए जाव हुंरुसंठाणसंठिए एवं पज्जत्ता अपज्जत्ताणवि । समचउरंसं संस्थानं साव

समचतुरस्रसंस्थानसंस्थितं । तथा न्यग्रोधवत्परिमंजुलं यस्य तन्म्यग्रोधपरिमंजुलं यथा न्यग्रोध उपरि संपूर्णप्रमाणी ऽधस्तु दीन स्तथा यत्संस्था
नं नाजरेपरि संपूर्णप्रमाणमधस्तु न तथा तन्म्यग्रोधपरिमंजुलं, तथा आदिरिहोत्सेधाख्यो नाजरेवस्तनो दंष्ट्रजागो गृह्यते ततः सह आदिना

राष्मच्छिम्भतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किंसंठाणसंठिए पस्यत्ते ? झंझसंठाणसंठिए प०
एवं पज्जत्तापज्जत्ताणवि ३ । गण्णवह्णंतियतिरिक्कजोणियपंचिंदियउरालियसरीरेणं जंते ! किं संठाणसं
ठिए प० ? गोयमा ! छ्विहसंठाणसंठिए पस्यत्ते । समचउरंसे जाव झंझसंठाणसंठिए । एवं पज्जत्तापज्ज
त्ताणवि ३ । एवमेते तिरिक्कजोणिया उहियाणं नव आलावगा । जलयरपंचिंदियतिरिक्कजोणियउरा

कपचेन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थानसंस्थितं प्र० ? गोतम । दुक्कसंस्थानसंस्थितं प्र० । एवं पर्याप्तापर्याप्तकानामपि २ । गर्भावुत्क्रा
न्तिव्यतिर्यग्योनिकपंचन्द्रियौदारिकशरीरं जदन्त । किं संस्थानसंस्थितं प्र० ? गोतम । षड्विधसंस्थानसंस्थितं प्र० । समचतुरस्रं यावद्दुहं
स्थानसंस्थित । एवं पर्याप्तापर्याप्तकानामपि ३ । एवमिते तिर्यग्योनिकसेधिकानां नव आलापकाः । जलचरपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकौदा

खसंस्थान इम पर्याप्ता अपर्याप्तानो पिण जाणिया । समच्छिम्भ तिरिक्क पंचिंदिय ओरालियसरीरेणं भंते किं संठिए प० । राष्मच्छिम्भ तिर्यच पचेन्द्रि
यौदारिकशरीर हेमभवन् किसेसंस्थाने क्ख्या । गोयमा झंझसंठाणसंठिए प० एवं पज्जत्ता पज्जत्ताणवि । हेगोतम झंझसंस्थान इम पर्याप्ता अप
र्याप्ताने पिण । गण्णवह्णंतिय तिरिक्क पंचिंदिय उरालियसरीरेणं भंते किं संठाणसंठिए प० । हिंवे गभैज तिर्यच पचेन्द्रिय औदारिकशरीर हेमभवन् कि
से संस्थान क्ख्या । गोयमा छ्विह संठाणसंठिए प० त० । हेगोतम कण्ठेदे संस्थानक्ख्या तेक्कहेक्के । समचउरंसे जाव झंझसंठाणसंठिए प० एवं पज्जत्ता
पज्जत्ताणवि एवं एतेवि तिरिक्कजोणियाणं उहियाणं नव आलावगा । सम चउरंश यावत् झंझसंस्थान इम पर्याप्ता अपर्याप्ताने पिण कव्वो इम
होव एह तिर्यचयोनियाने ओघना आलावा कव्वत् पर्याप्ता अपर्याप्ता वादरसूव नव आलावा ओधिकसूव ओघपर्याप्तासूव ओघअपर्याप्तासूव

नाजेरधत्तानजागेन यथोक्तप्रमाणलक्षणैर्न वर्तते इति सादिः यद्यपि सर्वे शरीरमादिना सह वर्तते तथापि सादित्वविशेषणानुपपत्त्या वि
शिष्टैव प्रमाणलक्षणोपपन्न आदिरिह लभ्यते, तत उक्तं-यथोक्तप्रमाणलक्षणेनेति' इदमुक्तं भवति यत्संस्थानं नाजेरधःप्रमाणोपपन्न मुपरिष ही

लियसरीरेणं जंते ! किंसंठाणसंठिए पखत्ते ? गोयमा ! छ्विहसंठाणसंठिए प०, तंजहा—समचउरंसे
जाव जंते । एवं पज्जात्तापज्जात्ताणवि । सम्मुच्छिमजलयरा जंठसंठाणसंठिया । एतेसिंचेव पज्जात्तापज्जात्ता
णवि । एवंचेव गप्पवक्कतियजलयरा छ्विहसंठाणसंठिया एवं पज्जात्तापज्जात्ताणवि । एवं थलयराणवि णव
सुत्ताणि । चउप्पयथलयराणवि उरपरिसप्पयथलयराणवि जुयपरिसप्पयथलयराणवि एवं खहयराणवि णव

रिक्कशरीरं जदत्त । कि संस्थानसंस्थितं ? गोतम । पद्धिधसंस्थानसंस्थितं तद्यथा—समचतुरस्रं यावद्दृक्कसंस्थानसंस्थित । एवं पर्याप्तापर्याप्त
कानामपि । सम्मुच्छिमजलयरा जुयदसंस्थानसंस्थिताः । एतेषां चैव पर्याप्तापर्याप्तकानामपि । एवं चैव गप्पवक्कतियजलयरा पद्धिधसं
स्थानसंस्थिताः । एवं पर्याप्तापर्याप्तकानामपि । एवं थलयराणामपि नव सूत्राणि, चउप्पयथलयराणामपि उरःपरिसप्पयथलयराणामपि

सूत्रासूत्र सूत्राअपर्याप्तासूत्र सूत्रापर्याप्तासूत्र सूत्रा वाटर ओध वाटरपर्याप्तासूत्र वाटरअपर्याप्तासूत्र ८ इम ८ संख्या । जलयरपंचिदिय तिरिक्कजोणि
य ओरालियसरीरेणं भंते कि सठिए पं० । जलयर पद्धेन्द्रिय तिसंख्योनिक औदारिकशरीर हेमगवन् किसो संस्थान कट्ठी । गोयमा छ्विह संठाण
सठिर पखत्ते तंजहा । हेगौतम कभेदे संस्थान कट्ठा ते कहेछै—समचरंसे जाव हुंउसंठाण सठिए पं० एवं पज्जात्ता अपज्जात्ताणवि । समचौरंशना हुं
खह ८ इम पर्याप्ता अपर्याप्ताने । सम्मुच्छिम जलयरा हुंउसंठाणसठिया पं० एतेसिंचेव पज्जात्तापज्जात्ताणवि एवंपव । सम्मुच्छिम जलयरनो प्रश्न कट्ठी
हुं, खहकसंस्थान उट्ठीज ६ पर्याप्ता अपर्याप्ताने पिण ८ इमहीज । गप्पवक्कतिय जलयरा छ्विह संठाणसंठिया पं० एवं पज्जात्तापज्जात्ताणवि । गभंज क
लयरनो प्रश्न कभेदे संस्थान कट्ठा ८ इम पर्याप्ता अपर्याप्ता पिण । एवं थलयराणि णवसुत्ताणि चउप्पय थलयराणि । ८ इम थलयरना पिण नवसूत्र जां

नं तत्सादीति, अपरेच साचीति पठन्ति तत्र शार्चा प्रवचनवेदिनः शाल्मलीतरुमाचक्षते तत्साचीव यत्संस्थानं तत्साचिसंस्थानं, यथा शाल्मलीतरोः स्कन्धः काण्डमतिपुष्टमुपरितना तदनु रूपानमहाविशालता तद्वदस्यापि संस्थानस्थाघोजागः परिपूर्णोजवत्युपरितनजागस्तु नेति, तथा यत्र शिरोग्रीवं हस्तपादादिकं च यथोक्तप्रमाणलक्षणोपेतं उरउदरादिषु मंजुलं तत्कुञ्जं संस्थानं । यत्र पुनरुदरादिप्रमाणलक्षणोपेतं हस्तपादादिकं हीनं तद्वामनसंस्थानं, यत्रतु सर्वप्यवयवाः प्रमाणलक्षणपरिच्छेदा स्तद्दृष्टुमसंस्थानं समासः सर्वत्रापि पूर्ववत् ॥ एवं पञ्जतापञ्जताणवि इति ॥

सुतावि णवरं सव्यत्य सम्मुच्छिमा कुञ्जसंठाणसंठिया जाणियह्वा इयरे वसुवि । मणुस्सपंचिंदियउरालिय सरीरेणं जंते ! किं संठाणसंठिए पं० ? गोयमा ! व्हिहसंठाणसंठिए पं० तं०—समचउरंसे जाव कुंजे । पञ्जतापञ्जताणवि एवंचेव । गण्वक्कंतियाणवि एवंचेव । पञ्जत्तगाणवि । सम्मुच्छिमाणं पुच्छा, गोय

भुजपरिसर्पस्थलचराणामपि एवं खचराणामपि नव सूत्राणि । नवरं सर्वत्र संमुच्छिमा हुण्डसंस्थानसंस्थिता जणितव्या इतरेषु पट्षु अपि मनुष्यपंचेन्द्रियोदारिकशरीरं जदन्ता । किं संस्थानसंस्थितं ? गौतम । पट्विधसंस्थानसंस्थितं तद्यथा—समचतुरस्त्रं यावद्दण्डम् । पर्याप्ता पर्याप्तकानामप्येवं चैव । गर्जब्बुत्कान्तिकानामप्येवं चैव । पर्याप्तकानामपि । संमुच्छिमानां पूच्छा, गौतम । हुण्डसंस्थानसंस्थिताः प्रज्जप्ताः

एवा धौपद थलचर पिण । ३ उरपरिसर्प थलयराणि ३ भुवपरिसर्पथलयराणि ३ एवं खड्वराणि णवसुताणि णवरं सव्यत्य । उरपरिसर्प थलचरभुज परिसर्प थलचर इम खचरना पिण ८ सूत्र जाणिया ए विशेष । समुच्छिमा हुण्डसंठाणसंठिया भा० इयरे छ संठाणा भा० । सम्मुच्छिमाने हुण्डसंस्था न होज कड्ढिवा वौजाने ई कड्ढिवा । मणुस्स पंचिंदिय उरालियसरीरेणं भंते किं संठाणसंठिए पं० । मनुष्य पंचेन्द्रिय औदारिकशरीरानो हेमगवन् जिथो संस्थान कड्ढो । गोयमा व्हिह संठाणसंठिया पं० तं० । हेगौतम छप्रकारे संस्थानसंस्थित कड्ढा ते कड्ढे—समचउरंसे जाव हुंते पञ्जता प ज्ञताणवि एवंचेव । समचउरंस जालगे हुण्डक पर्याप्ता अपर्याप्ता पिण इमहो ज । गण्वक्कंतियाणवि पञ्जतापञ्जताणवि एवंचेव । गर्भज पर्याप्ता

एवमुक्तेन प्रकारेण सामान्यत स्तियंक्पंचेन्द्रियाणामिव पर्याप्तानां न पर्याप्तानां च प्रत्येकं सूत्रं वक्तव्यं तदेवमेतानि सूत्राणि एवमेव च सामान्यतः सम्पूर्चिमतिर्यंक्पंचेन्द्रियाणामपि सूत्राणि वक्तव्यानि, नवरं-तेषु हुण्डसंस्थानसंस्थितमिति वक्तव्यं, सम्पूर्चिमाणामविशेषेण सर्वेषामपि हुण्डसंस्थानभावात्, त्रीणि सामान्यतो गज्जतिर्यंक्पंचेन्द्रियाणामपि नवरं तेषु त्रिष्वपि सूत्रेषु द्विविहसंठाणसंठिएपनत्ते इत्यादि वक्तव्यं, गज्जेषु च सचतुरस्त्रादिसंस्थानाक्षामपि सम्भवात्, तदेवमेते सामान्यत स्तियंक्पंचेन्द्रियविषया नव आलापका अननेव क्रमेण जलचरतिर्यंक्पंचेन्द्रियाणां सामान्यतः स्थलचराणां चतुष्पदस्थलचराणामुरपरिसर्यस्थलचराणां जुजपरिसर्यस्थलचराणां खचरतिर्यंक्पंचेन्द्रियाणां च प्रत्येकं नव २ सूत्राणि वक्तव्यानि, सर्वसङ्ख्या तिर्यंक्पंचेन्द्रियाणां त्रिषष्टि ईर सूत्राणि, मनुष्याणां नव सध्वं सम्पूर्चिमेषु हुण्डसंस्थानं च वक्तव्यमिति अत्रषष्ठपि संस्थाना

मा ! ऊंठसंठाणसठिया पं० । उरालियसरीरस्सणं जंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पं० ? गोयम्भ ! जहन्तेणं अंगुलस्स अस्सखेज्जडजागं उक्कोसेणं सातिरेगं जोयणसहस्सं । एणिंदियउरालियस्सवि एवंचे

औदारिकशरीरस्य नदन्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गीतम । जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयं भागमुत्कर्षतः सातिरेक योजनसहस्रम् एकैन्द्रियौदारिकस्याप्येवं चैव यथोचिकस्य । पृथिवीकायिकैकेन्द्रियौदारिकशरीरस्य नदन्त । कियन्महती पृच्छा, गीतम । जघन्येनाङ्गुल

अपर्याप्ता पिण इमहीज जाणिवो इमहीज । सम्पूर्चिम मणुष्याणं पुच्छा । सम्पूर्चिम मणुष्यनो प्रश्न । गोयमा हुण्डसंठाण संठिया पं० । हेगीतम हुण्डकसंस्थानज्ज्ञो । उरालियसरीरस्सणं भते केमहालिया सरीरोगाहणा पं० । औदारिकशरीरनो हेमगवन् केतलीमीटी अवगाहना कही । गोयमा जहन्तेणं अंगुलस्स असखिज्जःभाग ८० । हेगीतम जघन्ये अंगुलनो असंस्थानमीभाग उपजता । साइरेग जोयणसहस्स एणिंदिय उरालियसरीरस्स एवचेज जहा ओहियाण । एतत्तष्ट भाभतो योजनसहस्स कमलादि पंचेन्द्रिय औदारिकशरीरनो पिण इमहीज जिम ओवसूच । पृथ्वीकाय एणिंदिय उरालियसरीरस्सणं भते के महालिया सरीरोगाहणा पं० । हिवे पृथिवीकाय एकैन्द्रिय औदारिकशरीरनो हेमगवन् केतलीमीटी अवगाहना क

नि तदेव मुक्तान्यौदारिकज्जेदानां संस्थानानि, सांस्मृतमवगाहनामानमाह-उरालियस्सणं जंते । इत्यादि ॥ औदारिकस्य जघन्यतोषगाहना जं गुलासंख्येयजागः सचोत्पत्तिप्रथमसमये पृथिवीकायिकादीनां वा वसातव्या उत्कर्षतः सातिरेकं योजनसहस्रमेवा लवणसमुद्रगोतीर्यादिषु पट्ट नालाद्यधिकत्यावसातव्या, अन्यत्रैतावत् औदारिकशरीरस्यासजवात्, एवमेकेन्द्रियसूत्रेपि, तथाबाह-एगिंदियउरालियस्स एवंचेव जहा उंहिय स्सइति ॥ पृथिव्यप्तेजोवायूनां सूक्ष्माणां वादराणां प्रत्येकपर्याप्तानामपर्याप्तानां औदारिकशरीरस्य जघन्यत उत्कर्षतश्चावगाहना अद्गुलासंख्येय जागः प्रत्येक च नव सूत्राणि तेषां औधिकसूत्र मौधिकपर्याप्तसूत्रं तथा सूक्ष्मसूत्रं सूक्ष्मापर्याप्तसूत्रं सूक्ष्मपर्याप्तसूत्रमेवं वादरेपि सूत्रत्रिकामिति,

व जहा उंहियस्स । पुढविकायएगिंदियउरालियसरीरस्सणं जंते ! के महालिया पुच्छा, गोयमा ! जह न्नेणवि उक्कोसेणवि अगुलस्स असंखेज्जइजागं । एवं अपज्जत्तयाणवि पज्जत्तयाणवि । एवं सुद्धमाणं पज्जत्तापज्जत्ताणं । वायराणं पज्जत्तापज्जत्ताणवि । एवं एसो नवजेठं जहा पुढविकाइयाणं तहा आउ

पतोप्यद्गुलस्यासंख्येयजागं । एवमपर्याप्तकानामपि पर्याप्तकानामपि । एवं सूक्ष्माणां पर्याप्तापर्याप्तकानां । वादराणामपि पर्याप्तापर्याप्तका नाम् । एवमेव नवको जेदो यथा पृथिवीकायिकानां तथापृक्कायिकानामपि । तेजस्कायिकावायुकायिकानामपि । वनस्पतिकायिकौदारिकश

ही । गोयमा जहणेणवि उ० अगुलस्स असंखिज्जइभागं एवं पज्जत्ता पज्जत्ताणवि एवं सुद्धमाणं पज्जत्ता पज्जत्ताणवि वायराण पज्जत्ता पज्जत्ताणवि एवंचेव । हेगौतम जघन्ये पिण उट्ठपट्ट पिण अगुलनो असख्यातमोभाग इम पर्याप्ता अपर्याप्ता पिण पृथिवीकायने इम सूक्ष्मपर्याप्ताने इमहीज जां णवो इम वादर पृथिवी पर्याप्ता अपर्याप्तानो पिण ८ भेद इमहीज । एवं एसो नवआमेदो जहा पुढविकाइयाणं तहा आउकाइयाणवि तेउका इयाणं वाउकाइयाणवि भाणि० । इम पृथिवीकायने तिमहीज जिम पृथिवीकाय तिम अक्कायने पिण जांणिवो तेज्जकायने पिण इमहीज जांण वो । वणस्सइकाइ उरालियसरीरस्सण भते केमहालिया सरीरोगाहणा प० । वनस्पतीकाय औदारिकशरीरनो हेमगवन् केतलोमीटो अवगाहना

एवं वनस्पतिकायिकानामपि च सूत्राणि, नवरभीधिकं वनस्पतिसूत्रे श्रीधिकवनस्पतिपर्याप्तसूत्रे वादरसूत्रे वादरपर्याप्तसूत्रे जघन्यतीक्ष्णुलासङ्के
यजाग उत्कर्षतः सातिरेकं योजनसहस्रं तच्च पटननाद्याधिकृत्य वेदितव्यं ओषेषु तु जघन्यत उत्कर्षतोवाङ्गुलासंख्येयजागः, द्वित्रिचतुरिन्द्रिया
णां प्रत्येकं त्रीणि २ सूत्राणि तद्यथा-श्रीधिकसूत्रमपर्याप्तसूत्रं च तत्रौधिकसूत्रे पर्याप्तसूत्रे च द्वीन्द्रियाणामुत्कर्षतो द्वादशयोजनानि, त्रीन्द्रियाणां
त्रीणि गण्यतानि, चतुरिन्द्रियाणां चत्वारि गण्यतानि, अपर्याप्तसूत्रे तु जघन्यत उत्कर्षतश्चाङ्गुलासंख्येयजागः, तथा सामान्यतस्त्रियंग्पञ्चेन्द्रिया

काङ्ग्याणवि । तेउकाङ्ग्याणवि वाउकाङ्ग्याणवि । वणस्सङ्काङ्ग्यउरालियसरीरस्सणं जंते ! केमहालिया
सरीरोगाहणा पञ्चत्ता ? गोयमा ! जहन्तेणं अंगुलस्स असंखेज्जङ्गागं उक्खोसेणं सातिरेगं जोयणसहस्सं ।
अपज्जत्ताणं जहस्सेणवि उक्खोसेणवि अंगुलस्स असंखेज्जङ्गागं । पज्जत्तगाणं जहस्सेणं अंगुलस्स असंखे

रीरस्स जदन्त । कियन्महती जरीरावगाहना मज्जत्ता ? गोतम ! जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयं जागमुत्कर्षतः सातिरेकं योजनसहस्रं । अपर्याप्त
कानां जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यङ्गुलस्यासंख्येयं जागम् । पर्याप्तकानां जघन्येनां गुलस्यासंख्येयं जागमुत्कर्षतः सातिरेकं योजनसहस्रम् । वाद
राणां जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयं जागमुत्कर्षतो योजनसहस्रं सातिरेकं । पर्याप्तकानामप्येवं चैव । अपर्याप्तकानां जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यङ्गुलस्या

कङ्को । गोयमा जहस्सेणं अंगुलस्स असंखिज्जङ्गागं उ० सादरेगं जोयणसहस्सं । हेगोतम जघन्ये अंगुलनो असंख्यातमोभाग उत्कष्टे भाभेरो योजन
सहस्स पर्याप्ताने । अपज्जत्तगाणं जहस्सेणवि उ० अंगुलस्स असंखिज्जङ्गागं । अपर्याप्ताने जघन्ये उत्कष्टे पिण अंगुलनो असंख्यातमोभाग । पज्जत्तगा
गाणं जहस्सेणं अंगुलस्स असंखेज्जङ्गागं उ० सादरेगं जोयणसहस्सं वायराणं । पर्याप्ताने जघन्ये अंगुलनो असंख्यातमोभाग उत्कष्टे भाभेरो योजन स
हस्स वादरने । जह० अंगुलस्स असं० । जघन्ये अंगुलनो असंख्यातमोभाग । उक्खी० जोयणसहस्सं सातिरेगं पज्जत्तगाणं एवंचैव अपज्जत्तगाणं । उत्क
ष्ट योजनसहस्स भाभेरो पर्याप्ताने पिण इमहीज अपर्याप्ताने । जहस्सेणं उ० अंगुलस्स असं० । जघन्ये पिण उत्कष्ट पिण अंगुलनो असंख्यातमोभाग

शां जलचराणां सामान्यतः स्थलचराणां चतुष्पदानां चरःपरिचर्याणां भुजपरिचर्याणां क्षचरपञ्चेन्द्रियतिरिश्चां च प्रत्येकं नव २ सूत्राणि तद्यथा-
 त्रीणि त्रिचिकानि त्रीणि समूर्ध्वमविषयाणि त्रीणि गजं व्युत्क्रान्तिकविषयाणि, तत्रापर्याप्तैः स्थानेषु सर्वेष्वपि जघन्यत उत्कर्षतो वा गुलासंख्येय
 प्रागः शेषेषु तु स्थानेषु जघन्यतो गुलासंख्येयप्रागः, उत्कर्षतः सामान्यतस्त्रियगुपञ्चेन्द्रियेषु जलचरेषु चोत्कर्षतो योजनसहस्र सामान्यतः स्थलच
 रेषु चतुष्पदस्थलचरेषु चोधिकेषु गजं व्युत्क्रान्तिकेषु षट्गव्यूतानि, समूर्ध्वमेषु गव्यूतपृथक्, चरःपरिचर्यापञ्चौषधिक्षेपु गजं व्युत्क्रान्तिकेषु च योजन

जडभागं उक्लोसेणं सातिरेगं जोयणसहस्रं । बादराणं जहस्तेणं अंगुलस्स असंखेजडभागं उक्लोसेणं
 जोयणसहस्रं सातिरेगं । पज्जत्ताणवि एवंचेव । अपज्जत्ताणं जहन्तेणवि उक्लोसेणवि अंगुलस्स असंखे
 जडभागं । सुज्जमाणं पज्जत्तापज्जत्ताणय तिरहवि जहन्तेणवि उक्लोसेणवि अंगुलस्स असंखेजडभागं
 वेइंदियउरालियसरीरस्सणं जंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पसत्ता ? गोयमा ! जहन्तेणं अंगुलस्स

संख्येयं प्रागम् । द्वीन्द्रियौदारिकशरीरस्य जडत्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गीतम । जघन्येनांगुलस्यासंख्येयं प्राग मुत्कर्षतो
 द्वादश योजनानि । एवं सर्वत्रापि अपर्याप्तकानामंगुलस्यासंख्येयं प्रागं जघन्येनाप्युत्कर्षतोपि । पर्याप्तकानां यथेवौषिकौदारिकस्य । एवं

सुज्जमाणं पज्जत्ता पज्जत्ताणं तिसिखि जह० उ० अंगुलस्स असंखेजडभाग । सूक्ष्मने पर्याप्ताने अपर्याप्ताने जघन्य पिण चत्तष्ट पिण अंगुलनी असंख्या
 तमोभाग । वेइंदिय उरालियसरीरेणं भंते के महालिया सरीरोगाहणा प० । वेइंदिय औदारिकशरीरनी हेभगवन् केतलोमोटी अवगाहना कडो ।
 गोयमा जह० अंगुलस्स असंखिजडभाग । हेगीतम जघन्ये अंगुलना असंख्यातमोभाग । उ० वारस जोयणाइं एवं सत्त्वत्तवि अपज्जत्तया अंगुल
 स्स असंखिजडभागं जह० उ० भाणि० । चत्तष्ट वारहयोजन इम सप्तलै कडिवो अपर्याप्ता सर्वने अंगुलनी असंख्यातमोभाग । जह० उ० भाणि० ।
 जघन्ये पिण उ० पिण । पज्जत्ताण जहा अप्प थो भाइयस्स तहा भा० । पर्याप्ताने जिस्स औदारिक घनो सूच तिम कडवो । एवं तेइ दिव्याणं

सहस्रं, संसृष्टिर्मेपु योजनपृथक्, जुजपरिषर्षधीपिकेपु गर्भव्युत्क्रांतेपु च गव्यूतपृथक्, संसृष्टिर्मेपु धनुःपृथक्, सचरेष्वीपिकेपु गर्भव्युत्क्रांतेपु संसृष्टिर्मेपु च सर्वेषु स्थानेषु धनुःपृथक्, छात्रेमे संग्रहगाथे-जोयणसहस्रमित्यादि ॥ गर्भव्युत्क्रांतानां जलचराणां मुत्कर्षतः शरीराव

असंखेज्जडजागं उक्कोसेणं बारसजोयणाइं । एवं सवत्यवि अपज्जत्तयाणं अंगुलस्स असंखेज्जडजागं जहत्तेणवि उक्कोसेणवि । पज्जत्तयाणं जहेव उरालियस्स ल्हियस्स । एवं तेइंदियाणं तिन्नि गाउयाइं चउ रिंदियाणं चत्तारि गाउयाइं पंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं उक्कोसेणं जोयणसहस्रं ३ । एवं समुच्छिमाणं ३ । गल्लवक्कंतियाणवि ३ । एवचेव णवत्तं जेदो जाणियहो । एवं जलयराणवि जोयणसहस्रं णवत्तं जेदो । थलयराणवि णवत्तं जेदो उक्कोसेणं छ गाउयाइं, पज्जत्तयाणवि एवंचेव ३ । समुच्छिमाणं पज्जत्तयाण य

त्रीन्द्रियाणां त्रीणि गव्यूतानि, चतुरिन्द्रियाणां चत्वारि गव्यूतानि, पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकानामुत्कर्षतो योजनसहस्रम् ३ । एवं संसृष्टिर्माणां ३ । गर्भव्युत्क्रांतिकानां ३ । एवं चैव नवको जेदो जाणितव्यः । एवं जलचराणामपि योजनसहस्रं नवको जेदो । स्थलचराणामपि नवको जेदो उत्कर्षतः पद्गव्यूतानि, पर्याप्तकानामस्येवं चैव ३ । संसृष्टिर्माणां पर्याप्तकानां मुत्कर्षतो गव्यूतपृथक् ३ । गर्भव्युत्क्रांति

तिणि गाउयाइं चउरिंदियाणं चत्तारिगाउयाइं पंचिंदिय तिरिक्कजोणियाणं । इम तेइन्दियनो तोनगाऊ चौरिंदियनो ४ गाऊ पचेइन्दिय तिर्यचने । उक्कोसेणं जोयणसहस्रं ३ एवं समुच्छिमाणं ३ गल्लवक्कंतियाणवि ३ एवंचेव नवभोभेओ भाणि० । उत्तष्ठको सहस्रयोजन अवगाहना ३ इम समुच्छिमाने गर्भजने पिण इमहीज नवभेद कहिवा एवं जलयराणवि जोयणसहस्रं नवभोभेओ भाणि० । इम जलचरने सहस्रयोजननी अवगाहना ३ वे ८ भेद । एवं थलयराणवि उक्कोसेणं छ गाउयाइं पज्जत्तयाण एवंचेव । इम थलचरना ८ भेद उत्तष्ठ ६ गाऊनी अवगाहना पर्याप्ताने इमहीज जाणवी । समुच्छिमाणं पज्जत्तयाणं ८० गाऊय पृथक् ३ । संसृष्टिर्मे पर्याप्ताने ८० गाऊ पृथक् हुवे । गल्लवक्कंतियाण ८० छ गाऊयाइं एवं पज्जत्त

उक्तीसेणं गाउयपुहत्तं ३ । गध्वक्कंतियाणं उक्तीसेणं छ गाउयाइं पज्जत्ताणय ३ । उहियचउप्पयपज्जत्त
यगध्वक्कंतियपज्जत्तयाणय उक्तीसेणं छ गाउयाइं, सम्मुच्छिमाणं पज्जत्ताणं गाउयपुहत्तं उक्तीसेणं एवं,
उरपरिसप्पाणवि । उहियगध्वक्कंतियपज्जत्तयाणं जोयणसहस्सं, सम्मुच्छिमाणं जोयणपुहत्तं णुयपरिसप्पा
णं उहियगध्वक्कंतियाणवि उक्तीसेणं गाउयपुहत्तं, सम्मुच्छिमाणं धणुपुहत्तं, खहयराणं उहियगध्वक्कंति
याणं सम्मुच्छिमाणय तिरहवि उक्तीसेणं धणुहपुहत्तं । इमाउ संगहणिगाहाउ—जोयणसहस्सत्तगा उयाइं

कानामुत्कर्षतः षट्गव्यूतानि पर्याप्तकानां च ३ । औधिकचतुष्पदपर्याप्तकगजं व्युत्क्रान्तिकपर्याप्तकानां चोत्कर्षतः षट्गव्यूतानि, संमू
च्छिमानां पर्याप्तकानां गव्यूतपृथक्त्वं उत्कर्षतः । स्वमुरःपरिसर्पाणामपि । औधिकगजं व्युत्क्रान्तिकपर्याप्तकानां योजनसहस्रं, संमूच्छि
मानां योजनपृथक्त्वं, जुजपरिसर्पाणां औधिकगजं व्युत्क्रान्तिकानामपि उत्कर्षतो गव्यूतपृथक्त्वं, खचराणामौ
धिकगजं व्युत्क्रान्तिकानां संमूच्छिमानां च त्रयाणामपि उत्कर्षतो धनुःपृथक्त्वं । अत्रेमे सङ्ग्रहणिगाथे—योजनसहस्रगव्यूत-पृथक्त्वं ततश्च प्रो

गाणवि जहा ओहिय चउप्पय पज्जत्तगाणवि एवंचेव भा० । गर्भजने उ० ६ गाज हुवे इम पर्याप्ताने जिम ओघसूत्रने कद्धी तिम चौपद पर्याप्ताने
इमहौज जांणिवो । गध्वक्कंतिया पज्जत्तगाणं उ० छ गाउयाइ । गर्भज पर्याप्ताने उ० ६ गाजनो अवगाहना हुवे । सम्मुच्छिम पज्जत्तगाणं गाउयपु
हुत्तं उ० भाणि० । सम्मुच्छिम पर्याप्ताने गाज पृथक्त्वं हुवे उ० इम कहवो । एव ओहिय उरपरिसप्पाणवि गध्वक्कंतिय पज्जत्तगाणं जोयणसहस्सं । इ
म ओघने उरपरिसर्पने सूत्रनीपरे गर्भज पर्याप्ताने योजनसहस्स । सम्मुच्छिम पज्जत्तगाणं जोयणपुहत्तं भुयपरिसप्पाण ओहियपए भाणियं तहा भा० ।
सम्मुच्छिम पर्याप्ताने योजनसहस्स पृथक्त्वं भुजपरिसर्प ओघने कद्धिवो तिम जांणिवो । गध्वक्कंतियाणं उ० गाउयपुहत्तं । गर्भजने पिण उ० गाजपु
थक्त्वेने । सम्मुच्छिमाणं धणुहपुहत्तं खहयराणं ओहियाण गध्वक्कंतियाणं । सम्मुच्छिम उ० धणुप-पृथक्त्वं खचरने ओघने गर्भज । सम्मुच्छिमाणं तिसो

गाहनामानं योजनसहस्रं चतुष्पदस्थलचराणां षट्गव्यूतानि, सरःपरिसर्यस्थलचराणां योजनसहस्रं, जुजपरिसर्यस्थलचराणां गव्यूतपृथक्, पक्षिणां धनुःपृथक्, तथा समृच्छिमानां चलचराणामुत्कर्षतः शरीरावगाहनायाः प्रमाणं योजनसहस्रं, चतुष्पदस्थलचराणां गव्यूतपृथक्, पक्षिणां धनुःपृथक्, सरःपरिसर्यस्थलचराणां योजनपृथक्, जुजपरिसर्यस्थलचराणां च धनुःपृथक्मिति उक्तं त्रियंक्षेपेन्द्रियौदारिकशरीरावगाहनामानं इदानीं मनुष्यपञ्चेन्द्रियौदारिकशरीरावगाहनामानमाह—मणुसोरालियसरीरस्समित्यादि ॥ कथं नवरं त्रीणि गव्यूतानि देवकुर्वाद्यपेक्ष

तत्तृतीयजोयणसहस्रं गाउपुहत्तंजुयपरि धणुहेपुहत्तंचपस्कीसु । जोयणसहस्रगाउय पुहत्तं तत्तृतीयजोयणपुहत्तं । दोणहंधणुपुहत्तं समुच्छिमेहोतिउच्चत्त ॥ २ ॥ मणुसोरालियसरीरस्सणं जंते ! के महालिया सरीरो गाहणा पस्सत्ता ? गोयमा ! जहन्तेणं अंगुलस्स असंखेज्जइजागे उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं । अपज्जत्ताणं

जनसहस्रम् । गव्यूतपृथक् जुजपरि धनुःपृथक् चपक्षिषु च ॥ १ ॥ योजनसहस्रगव्यूत पृथक् ततश्चयोजनपृथक् । द्वयोर्धनुःपृथक् समृच्छिमे जवति सच्चत्वम् ॥ २ ॥ मनुष्यौदारिकशरीरस्य जदन्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गोतम । जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयजागमुत्कर्षतस्त्रीणि गव्यूतानि । अपर्याप्तकानां जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यङ्गुलसंख्येयजागः । समृच्छिमानां जघन्येनाप्युत्कर्षतोप्यङ्गुलस्यासंख्येयजागः ।

वि ८० धणुपुहुत्त इमाओ मंचयणगाहाओ । समृच्छिम ३ ने ८० धनुषपृथक्त्वं हवे ए सयहणीगाथा कहेछै—जोयणसहस्रगाउयाइं तत्तृतीयजोयणसहस्रं गाउयपुहुत्तंभुजगे धणुपुहुत्तंचपस्कीसु । १ । एकेन्द्रियने हजारयोजन तिर्यंच पंचेन्द्रियनो चौपद थलचरने ६ गाऊ तिवारपक्षौ सरपरने हजारयोजन भुजपरने गाऊ पृथक्त्वं पक्षीनो धनुष पृथक्त्वं हवे ॥ १ ॥ जोयणसहस्रगाउयपुहुत्तं तत्तृतीयजोयणपुहुत्तं । दोणहंधणुपुहुत्तं समुच्छिमेहोतिउच्चत्तं ॥ २ ॥ सरपरिसर्यने योजन पृथक्त्वं समृच्छिमे पर्याप्ता चौपदने गाऊपृथक्त्वं वलो गाऊपृथक्त्वं सरपरिसर्यने भुजपरने पक्षीने धनुषपृथक्त्वं समृच्छिमनो अवगाहना कही ॥ २ ॥ मणुसोरालिय सरीरेण भंते के महालिया सरीरोगाहणा पं० । हिवे मनुष्य औदारिकशरीरने हेभगवन् केतली

या तदेवमौदारिकशरीरस्य विषयः संस्थानानि प्रमाणानि शोक्तानि, सम्प्रति तानि क्रमेण वैक्रियस्याजिधित्तुराह-वेउद्वियसरीरेणं मते । इ

जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंगुलस्स असंखेज्जइजागं । सम्मुच्छिमाणं जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अंगुलस्स असं
खेज्जइजागं । गम्भवक्कंतियाणं पज्जत्ताणय जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइजागं उक्कोसेणं तिस्सि गाउयाइं ।
वेउद्वियसरीरेणं जंते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा दुविहे पस्सत्ते, तंजहा-एगिंदियवेउद्वियसरीरेय पंचिं
दियवेउद्वियसरीरेय । जइ एगिंदियवेउद्वियसरीरे कि वाउकाइयएगिंदियवेउद्वियसरीरे अवाउकायएगिंदि

गजंयुत्क्रान्तिकानां पर्याप्तकानां च जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयजागः । उत्कर्षतस्त्रीणि गव्यूतानि । वैक्रियशरीरं प्रदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ?
गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-एकेन्द्रियवैक्रियशरीरं च पञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरं च । यद्येकेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं वायुकायिकेकेन्द्रियवैक्रि
यशरीरं अवायुकायिकेकेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गौतम । वायुकायिकेकेन्द्रियवैक्रियशरीरं नो अवायुकायिकेकेन्द्रियवैक्रियशरीरं । यदि वायुका

मोटी अवगाहना कही । गोयमा जहसेण अंगुलस्स असं० उ० तिस्सिगाउयाइं । हेगौतम जघन्ये अंगुलनो असंख्यातमोभाग उ० ३ गाज । अपज्जत्त
गायं जहसेणं उ० अंगुलस्स असंखिज्जइभागं । अपर्याप्ताने जघन्ये पिण उ० पिण अंगुलनो असंख्यातमोभाग । सम्मुच्छिमाणं जहसेणवि उ० अंगुलस्स
असं० । सम्मुच्छिमाने जघन्ये उ० अंगुलनो असंख्यातमोभाग । गम्भवक्कंतियाणं पज्जत्ताणय जह० अंगुलस्स असं० । गम्भंज अपर्याप्तमनुष्यने जघन्ये अंगुल
नो असंख्यातमोभाग उ० ३ गाज । वेउद्वियसरीरेणं मते कइविहे पं० हिवे वैक्रियशरीरनो हेमभवन् केतलाभेइ कच्चा । गोयमा दुविहे पं० तं० । हेगौ
तम टोयभेइ कच्चा तेकहेइ । एगिंदिय वेउद्विय सरीरेय पंचिंदिय वे० । एकेन्द्रिय वैक्रियशरीर पचेन्द्रिय वैक्रियशरीर । जइ एगिंदिय वेउद्वियसरीरे त
इ किं वाउकाय एगिंदिय वे० अवाउकाय एगिंदिय वे० । जो एकेन्द्रिय वैक्रियशरीर तेकिम वाउकाय एकेन्द्रियनो हवे बीजा एकेन्द्रियनेहवे । गोयमा
वाउकाय एगिंदिय वेउ० नो अवाउकाय एगिंदिय वेउ० । हेगौतम वायुकायने एकेन्द्रिय वैक्रिय हवे पिण बीजाने एकेन्द्रिय नही । जइ वाउकाय ए

वेउद्विषसरीरे ? गोयमा ! वाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे नो अवाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे ।
 तदि वाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे किं सुज्जमवाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे बादरवाउकाइयएगिं
 दियवेउद्विषसरीरे ? गोयमा ! जो सुज्जमवाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे बादरवाउकाइयएगिंदियवेउ
 द्विषसरीरे । जदि बादरवाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे किं पज्जत्तबादरवाउकाइयएगिंदियवेउद्विषस
 रीरे अपज्जत्तबादरवाउकाइयएगिंदियवेउद्विषसरीरे ? गोयमा ! पज्जत्तबादरवाउकाइयएगिंदियवेउद्विष

यिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं सूक्ष्मवायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं बादरवायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गोतम ! नो सूक्ष्मवायुकायिकैके
 न्द्रियवैक्रियशरीरं बादरवायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरम् । यदि बादरवायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं पर्याप्तबादरवायुकायिकैकेन्द्रि
 यवैक्रियशरीरमपर्याप्तबादरवायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गोतम ! पर्याप्तबादरवायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं नो अपर्याप्तबादरवायु

भेदिय वेउद्विषसरीरे तदकिं सुद्धम वाउकाय ए० वे० वायर वा० ए० वे० । जो वाउकाय एकेद्रियने वैक्रियशरीर कछी तो रू सूक्ष्मवायुकायना
 एकेद्रियने वैक्रियशरीरहुवे किं बादर वाउकाय एकेद्रियने वैक्रियशरीरहुवे । गोयमा नोसुद्धमवा० ए० वे० । गोतम सूक्ष्मवायुकाइया एकेद्रियने वैक्रि
 यशरीरनहो । वायरवा० ए० वे० । बादरवायुकाय एकेद्रियने वैक्रियशरीरके । जतिबादरवाउकाय एगिंदियते० । जो बादरवायुकाय एकेद्रियने वैक्रि
 य । तदकिं पज्जत्तवायर वा० ए० वे० । तोसु पर्याप्ता बादरवायुकायने एकेद्रियने वैक्रियशरीरहुवे । अपज्जत्तवायरवा० ए० वे० । अपर्याप्ता बादरवा
 उकाय एकेद्रियने वैक्रियशरीरहुवे । गोयमा पज्जत्तवायरवा० ए० वे० । हेगोतम पर्याप्ताबादरवायुकाय एकेद्रियने वैक्रियशरीरके । नो अपज्जत्तवायर
 वा० ए० वे० । अपर्याप्ताबादरवाउकाय एकेद्रियने वैक्रियशरीर नहो । जति भते पचिदियवेउद्विषसरीरे तदकिं नेरइयपचिंदिय वे० । छिधे भगवन्
 पंचेद्रिय वैक्रियशरीरनारको पंचेद्रियने वैक्रियशरीरहुवे । जावकिं देवपंचेदियवे० गोयमा नेरइयपचिंदियवे० जाव देवपंचेदियवे० । जालगे देवना पचे

सरीरे ना अपुञ्जत्तवाटरवाउकाडयएगिंदियवेउहियसरीरे । जदि पंचेदियवेउहियसरीरे किं णेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरे जाव किं देवपंचिंदियवेउहियसरीरे ? गोयमा ! णेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरेवि जाव देवपंचिंदियवेउहियसरीरेवि । जदि णेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरे किं रयणप्पज्ञापुढविणेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरे जाव किं अहे सत्तमापुढविणेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरे ? गोयमा ! रयणप्पज्ञापुढविणेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरेवि जाव अहेसत्तमापुढविणेरइयपंचिंदियवेउहियसरीरेवि । जदि रयणप्पज्ञापुढ

कायिकेन्द्रियवैक्रियशरीरम् । यदि पञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं नैरयिकपञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरं याव त्किं देवपञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरम् ? गौतम । नैरयिकपञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरमपि यावदेवपञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरमपि । यदि नैरयिकपञ्चेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं यावत्किमयःसप्तमपृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गौतम । रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरमपि यावदयःसप्तमपृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरमपि । यदि रत्नप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं पर्याप्तप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरमपर्याप्तप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरम् ? गौतम । पर्याप्तप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरम्

द्वियने वैक्रियशरीरहवे हेगौतम नारकौपचेन्द्रियने वैक्रिय यावत् देवता षचेन्द्रिय वैक्रिय । जदि भते नेरइयपंचेन्द्रिय वे० । जो भगवन् नारकौशरीरहवे तइकिं रयणप्पमपुढवीने० वे० । तोसु रत्नप्रमानानारकौनौ वैक्रिय । जाव किं अहेसत्तमापुढवीनेरइय पं वे० । जां लगे कांइ अधसातमौ नरकनारकौने वैक्रिय । गोयमा रयणप्पमपुढवीनेरइय पं वे० । गौतम रत्नप्रमानानारकौने पिण वैक्रियशरीरहवे । जाव अहेसत्तमापुढवीनेरइय पं वे० । जांलगे सातमौ नरकनानारकौनो पिण वैक्रियशरीरहवे । जति भते रयणप्पमपुढवीनेरइय पं वे० । हिवे जां भगवन् रत्नप्रभापृथिवीना नारकौने वैक्रियशरीरहवे । तइकिं पञ्जत्तरयणप्पमपुढवी ने० पं वे० । तोसु पर्याप्ताने छे कि । अपुञ्जत्तरयणप्पमपुढवीनेरइय पं वे० । अपर्याप्ता वैक्रियशरीरहवे तेमम् ।

त्यादि ॥ वैक्रियशरीरं मूलजैदती द्विजैदं एकैन्द्रियपंचेंद्रियजैदात् ; तत्रैकेन्द्रियस्य वातकायस्य तत्रापि वादरस्य तत्रापि पर्याप्तस्य शोषस्य वैक्रि

विणेरइयपंचिंदियवेउह्वियसरीरे किं पज्जत्तगरयणप्पज्ञापुढविणेरइयपंचिंदियवेउह्वियसरीरे किं अपज्जत्तग
रयणप्पज्ञापुढविणेरइयपंचिंदियवेउह्वियसरीरे ? गोयमा ! पज्जत्तगरयणप्पज्ञापुढविणेरइयपंचिंदियवेउह्वि
यसरीरेवि अपज्जत्तगरयणप्पज्ञापुढविणेरइयपंचिंदियवेउह्वियसरीरेवि । एवं जाव अहे सत्तमाए दुगउ
जैदो णेयव्वो । जदि तिरिक्खजोणियपंचिंदियवेउह्वियसरीरे किं सम्मुच्छिमपंचिंदियतिरिक्खजोणियवेउह्वि
सरीरे किं गल्लवक्कतियपंचिंदियतिरिक्खजोणियवेउह्वियसरीरे ? गोयमा ! नो सम्मुच्छिमपंचिंदियतिरिक्खजो
णियवेउह्वियसरीरे गल्लवक्कतियपंचिंदियतिरिक्खजोणियवेउह्वियसरीरे । जइ गल्लवक्कतियपंचिंदियतिरिक्ख

रमपि अपयात्तरत्तप्रज्ञापृथिवीनैरयिकपचेन्द्रियवैक्रियशरीरम् । एवं यावदधःसप्तमापृथिव्या द्विको जैदो ज्ञातव्यो । यदि तिर्यग्योनिकपंचेंद्रि
यवैक्रियशरीरं किं सम्मुच्छिमपंचेंद्रियतिर्यग्योनिकवैक्रियशरीरं किं गर्जव्युत्क्रान्तिकपंचेंद्रियतिर्यग्योनिकवैक्रियशरीरं ? गोतम । नो सम्मू
च्छिमपंचेंद्रियतिर्यग्योनिकवैक्रियशरीरं गर्जव्युत्क्रान्तिकपंचेंद्रियतिर्यग्योनिकवैक्रियशरीरं । यदि गर्जव्युत्क्रान्तिकपंचेंद्रियतिर्यग्योनिकवैक्रि

गोयमा पज्जत्तगरयणप्पमपुढवीनेरइय पं० वे० । गोतम पर्यात्तरत्तप्रमानानारकोने पिण वैक्रियशरीरहुवे । अपज्जत्तगरयणप्पमपुढवीनेरइय पं० वे० ।
अपर्यात्तरत्तप्रमानानारकोने पिण वैक्रियशरीरहुवे । एवं जाव अहेसत्तमाएविद्गमोभेदोभाषियव्वा । रम जाल्लगे टोयप्रअ सातमो नरकल्लगे जाणिव
जति भंते तिरिक्खपंचेंद्रिय वे० । हिवे जो भगवन् तिर्यक्षपंचेंद्रियने वैक्रियशरीरहुवे । तइकि सम्मुच्छिमतिरिक्खपंचेंद्रियवे० गल्लवक्कतियतिरिक्खजोणिय
पंचेंद्रियवे० । तासूं सम्मुच्छिम तिर्यक्षपंचेंद्रियने वैक्रियशरीर हुवे कैगर्भज तिर्यक्षपंचेंद्रियने वैक्रिय । गोयमा नो सम्मुच्छिम पं० ति० वे० गल्लवक्कतिय पं०
ति० वे० । गोतम सम्मुच्छिमपंचेंद्रिय तिर्यक्षमो वैक्रियशरीरनहुवे गर्भजपंचेंद्रिय तिर्यक्ष वैक्रियशरीरहुवे । जति भंते गल्लवक्कतियपंचेंद्रियति० वे० तइकि ।

जोणियवेउह्वियसरीरे किं संखेज्जवासाउयगप्पवक्कंतिपंचिंदियवेउह्वियसरीरे असंखिज्जवासाउयगप्पवक्कं
 तियपंचिंदियतिरिक्कजोणियवेउह्वियसरीरे ? गो० ! संखेज्जवासाउयगप्पवक्कंतिपंचिंदियतिरिक्कजोणियवे
 उह्वियसरीरे नो असंखिज्जवासाउयगप्पवक्कंतिपंचिंदियतिरिक्कजोणियवेउह्वियसरीरे जइ संखेज्जगप्पपंचिं
 दियतिरिवेउह्वियसरीरे किं पज्जत्तगसंखेज्ज० गप्पपंचिंदियतिरिवेउह्वियसरीरे किं अपज्जत्तगसंखेज्ज० गप्प
 पंचिंदियतिरिवेउह्वियसरीरे ? गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्ज० गप्पपंचिंदियतिरिवेउह्वियसरीरे णो अपज्जत्तसं

यशरीरं किं संखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं असंखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरम् ? गौतम ! संखे
 यवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं नो असंखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरम् । यदि संखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रा
 न्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं पर्याप्तसंखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं किनपर्याप्तसंखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रिय
 वैक्रियशरीरं ? गौतम ! पर्याप्तसंखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं नैवापर्याप्तसंखेयवर्षायुक्कगर्भव्युत्क्रान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रिय

हिवे को भगवन् गर्भजपंचेन्द्रिय तिर्यच वैक्रियशरीरह्वै तीसुं । असंखिज्जाउयगभव० पं० ति० वे० । असंख्याता आउषानाधणो गर्भजपंचेन्द्रियतिर्यचने
 वैक्रिय । संखिज्जवासाउयगभवक्कंतिप पं० ति० वे० । कैसंख्याता आउषाना धणो गर्भजपंचेन्द्रिय तिर्यचने वैक्रिय । गोयमा संखिज्जवासाउयगभवक्कति
 य पं० ति० वे० नो असंखिज्जवा० ग० पं० ति० वे० । गौतम संख्याता आउषाना धणो गर्भजपंचेन्द्रियनै वैक्रियशरीरह्वै पिण असंख्याता आउषाना
 धणो गर्भजपंचेन्द्रिय तिर्यचनो वैक्रियशरीरह्वै । जतिसंखेज्जवासाउयगभवक्कतिय पं० ति० वे० । जो संख्याता आउषाना धणो गर्भजपंचेन्द्रिय तिर्यचने
 वैक्रियशरीरह्वै । तइकिं पज्जत्तसंखि० ग० पं० ति० वे० । तीसुं पर्याप्ताने कल्लोह्वै । अपज्जत्तसंखे० ग० पं० ति० वे० । किं अपर्याप्ताने कल्लोह्वै । गोय
 मा पज्जत्तसंखे० ग० पं० ति० वे० नो अपज्जत्तसंखे० ग० पं० ति० वे० । हेगौतम पर्याप्तसंख्याता आउषाना धणो गर्भजपंचेन्द्रियन तिर्यचने वैक्रियश

उद्द्वियसरीरेय ? गो० ! पञ्जत्तजलयरसंखेज्जं० गल्लपंचिंदियतिरिवेउद्द्वियसरीरेय णो अपञ्जत्तजलयरसंखेज्जं०
जलयरगल्लपंचिंदियतिरिवेउद्द्वियसरीरे । जदि थलचरपंचिंदिय जाव सरीरे किं चउप्पद जाव सरीरे किं
परिसप्प जाव सरीरे ? गोयमा ! चउप्पद जाव सरीरेवि परिसप्प जाव सरीरेवि एवं सल्लेसिं णेर्य जाव खह
यराणं पञ्जत्ताणं णो अपञ्जत्ताणं । यदि मणुस्सपंचिंदियवेउद्द्वियसरीरे किं समुच्छिममणुस्सपंचिंदियवेउ
द्द्वियसरीरे गल्लवक्कंतियमणुस्सपंचिंदियवेउद्द्वियसरीरे ? गोयमा ! णो समुच्छिममणुस्सपंचिंदियवेउद्द्विय

सजलचरसंखेयवपांयुर्गजंठपुत्तान्तिकपंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकवैक्रियशरीरं नो अपर्याप्तजलचरसंखेयवपांयुर्गजंठपुत्तान्तिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ।
यदि स्थलचरपंचेन्द्रिय (प्रभृति) यावच्छरीरं किं चतुप्पद (प्रभृति) यावच्छरीरं किं परिसर्प (प्रभृति) यावच्छरीरं ? गोतम । चतुप्पद (प्र
भृति) यावच्छरीरमपि परिसर्प यावच्छरीरमपि । एवं सर्वेषां ज्ञातव्यं यावत्सचराणां पर्याप्तकानानपर्याप्तकानाम् । यदि मनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रि
यशरीरं किं समुच्छिममनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं गजंठपुत्तान्तिकमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गोतम । नो समुच्छिममनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं

अपर्याप्ता जलचरनै वैक्रियशरीर कल्लो । पञ्जत्तजलयरसखिज्ज जाव सरीरे नो अपञ्जत्तजलयरसखेज्ज जाव सरीरे । गोतम पर्याप्ता जलचरनै यावत्
वैक्रियशरीर कल्लो छे पिण अपर्याप्ताने जलचरने यावत् वैक्रिय शरीर कल्लो । जति थलयरपंचेदिय जाव सरीरे । जो थलचरपंचेदिय तिवंचने वैक्रियश
रीर कल्लो । तद्वकिं चउप्पयथलयर जाव सरीरे परिसपयथलयर जाव सरीरे । तीसुं चोपद थलचरने वैक्रिय जे उरपरसर्प भुजपरसर्प वैक्रिय । गोश
मा चउप्पयथलयर जाव सरीरेवि परिसपयथलयर जाव सरीरेवि । गोतम चतुप्पद थलचरने पिण यावत् वैक्रिय शरीर कल्लो उरपरसर्प भुजपरने यावत्
वैक्रियशरीर कल्लो । एवं सल्लेसिण्येव्वं जाव खहयराणं पञ्जत्तगाण भा० । इम सर्वे पाठ कहिवा जालगे यचर पर्याप्ताने पद जा लगे कहियो । नोश
पञ्जत्तगाण भा० । अपर्याप्ता सर्वे नै वैक्रिय न कहियो । जति भते मणुस्स पंचेदिय वे० तद्वकिं समुच्छिममणुस्स पं० गल्लवक्कंतिय मणुस्स पं० वे० । जो

सरीरे गङ्गमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे । जदि गङ्गवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे किं कम्मजूमि
गङ्गवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे अकम्मजूमिगङ्गवक्कांतियपंचिंदियमणुस्सवेउहियसरीरे अंत
रदीवयमणुस्सवेउहियसरीरे ? गोयमा ! कम्मजूमिगङ्गवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे णो अक
म्मजूमिगङ्गमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे णो अंतरदीवगमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे । जदि कम्मजू
मिगङ्गवक्कांतियमणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरे किं संखिज्जवासाउयकम्मजूमिगङ्गमणुस्सपंचिंदियवेउहिय

गर्भजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरमपि । यदि गर्भजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं कर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं
कर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं अन्तरहीनमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गौतम । कर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं
नो अकर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं नो अन्तरहीनमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं । यदि कर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रिय
शरीरं किं संख्येयवर्षायुःकर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं असंख्येयवर्षायुःकर्मजमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गौतम ।

हिंवे हेमगवन् मनुष्य पंचेन्द्रियने वैक्रियशरीर कट्ठा तो स्यं समुच्छिन्ने कट्ठा किम गर्भजमनुष्यने । गोयमा णोसमुच्छिन्ने मणुस्स पं० वे० गङ्गवक्कांतिय
म० । हेगौतम समुच्छिन्ने मनुष्यनो वैक्रिय मट्ठो गर्भजमनुष्यने वैक्रियशरीर कट्ठा । जइ गङ्ग० मणु० पं० वे० तइ दि कम्मभूमिग गङ्गवक्कांतिय मणु० पं०
वे० अकम्मभूमिग मणु० पं० वे० अंतरदीवग मणु० पं० । जा हेमगवन् गर्भजमनुष्यने वैक्रियशरीरहे तो कर्मभूमिना मनुष्यनेहे अकर्मभूमिना मनुष्यनेहे
के अन्तरहीपना मनुष्यने वैक्रिय । गोयमा कम्मभूमिग गङ्ग० मणु० पं० वे० नो अकम्मभूमिग गङ्ग० म० पं० वे० नो अंतरदीव गङ्ग० म० पं० वे० । हेगौत
म कर्मभूमिना गर्भजमनुष्यने वैक्रिय अकर्मभूमिना गर्भजमनुष्यने पिण वैक्रियशरीरहे पिण अन्तरहीपना मनुष्य गर्भजने वैक्रियशरीर । जइ कम्मभूमिग
ग० म० पं० वे० तइ कि संखेज्जवासाउय कम्म० ग० म० पं० वे० । जो कर्मभूमिना मनुष्यने वैक्रिय तो खामी संख्याता आकखाना धणो मनुष्यने वे०

यलब्धिसंज्ञवात्, सक्तं च-तिशहंतावरासीणं वेत्तद्वियलहोचेव नत्थि वायरपज्जत्ताणंपि संखेज्जाइजागमेत्ताणं ॥ १ ॥ अत्र ॥ तिशहंपि ॥ त्रयाणां पर्या
प्तापर्याप्तसूक्ष्मापर्याप्तवादरूपाणां पञ्चेन्द्रियचिन्तायामपि जवलरचतुष्पदोरःपरिसर्पञ्जुपरिसर्पखचरान् मनुष्यांश्च, गर्जव्युत्क्रान्तिकान् सख्ये

यसरीरे अ्संखेज्जावासाउयकम्मन्मिगगप्पवक्कंतियमणुस्सपंचिंदियवेउल्लियसरीरे ? गोयमा ! संखेज्जावासा
उयकम्मन्मिगगप्पमणुस्सपंचिंदियवेउल्लियसरीरे णो अ्संखेज्जावासाउयकम्मन्मिगगप्पमणुस्सपंचिंदियवेउल्लि
यसरीरे । जदि संखिज्जावासाउयगप्पमणुस्सपंचिंदियवेउल्लियसरीरे किं पज्जत्तयसंखेज्जावासाउयकम्मन्मि
गगप्पमणुस्सपंचिंदियवेउल्लियसरीरे अ्पज्जत्तसंखेज्जावासाउयकम्मन्मिगगप्पमणुस्सपंचिंदियसरीरे ? गोयमा !
पज्जत्तसंखेज्जावासाउयकम्मन्मिगमणुस्सपंचिंदियवेउल्लियसरीरे णो अ्पज्जत्तसंखेज्जावासाउयकम्मन्मिग

सख्येयवर्षायुःकर्मन्मिजगज्जमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं नो असंख्येयवर्षायुःकर्मन्मिजगज्जमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं । यदि संख्येयवर्षायुःक
गज्जमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं किं पर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मन्मिजगज्जमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरमपर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मन्मिजगज्जमनुष्य
पंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गौतम ! पर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मन्मिजगज्जमनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं नो अपर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मन्मिजगज्जमनुष्य

के असंख्याता आऊखाना धणो मनुष्यने वैक्रियशरीर । गोयमा सखिज्जावा० कम्म० ग० म० पं० वे० नो असं० कम्मभूमि ग, म, प, वे, । हेगौतम स
ख्यातायुष मनुष्यने वैक्रियशरीरके पिण असंख्यातायुषना मनुष्यने वैक्रियशरीर नहो । जइ सं, क, ग, म० पं, वे, तइ किं पज्जत्त संखिज्जा जाव सरा
रे अपज्जत्त संखेज्जा जाव सरीरे । जो सख्यातायुष यावत् मनुष्यने वैक्रियशरीर कह्यो तो स्यू पर्याप्ता अपर्याप्ताने कह्या । गोयमा पज्जत्त संखि, क,
ग, म, प, वे, नो अपज्जत्त संखे, क, ग, म, पं, वे, । हेगौतम पर्याप्ता संख्यातायुष मनुष्यने यावत् वैक्रिय पिण अपर्याप्ताने यावत् वैक्रियशरीर न
हा । ज. देवपंचिंदिय वे, तइ किं भवणनासि देवपंचिंदिय वे, जाव किं बसाणिवासि देव पं, वे, । हिवे जो हेमगमन् पंचेन्द्रियने वैक्रियशरीर कह्यो

ययर्पागुतो मुता जेपाणां प्रतिपेभो जवराजवितया तीवां यैक्रियताग्गसंजतात्, चका चेदाः संस्थानाज्जिनिहसुराद-वेउयियसरीरेणं जंते । ६

एमणुस्सपंचिदियवेउहियसरीरे । जदि देवपंचिदियवेउहियसरीरे किं जवणवासीदेवपंचिंदियवेउहियसरीरे जाव वेमाणियदेवपंचिंदियवेउहियसरीरे ? गोयमा ! जवणवासीदेवपंचिंदियवेउहियसरीरेवि जाव वेमाणियदेवपंचिंदियवेउहियसरीरेवि । जदि जवणवासीदेववेउहियसरीरे किं असुरकुमारजवणवासीदेवपंचिंदियवेउहियसरीरे जाव थणियकुमारजवणवासीदेवपंचिंदियवेउहियसरीरे ? गोयमा ! असुरकुमार जाव थणियकुमारदेववेउहियसरीरेवि । जदि असुरदेवपंचिंदियवेउहियसरीरे किं पज्जत्तअसुरकुमारजवणवासी

पंचेन्द्रियवेक्रियकारीरम् । यदि देवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं किं जवनवासिदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं यावद्वैमानिकदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं ? गीतम् । जवनवासिदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरमपि यावद्वैमानिकदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरमपि । यदि जवनवासिदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं किमसुरकुमारजवनवासिदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं यावत्स्तनितकुमारजवनवासिदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं ? गीतम् ! असुरकुमार (प्रकृति) यावत्स्तनितकुमारदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरमपि । यथासुरकुमारदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरं किं पर्याप्तासुरकुमारजवनवासिदेवपंचेन्द्रियवेक्रियकारीरमपर्याप्तासुरकुमारजवनवा

तो एव भवनपति देव पंचेन्द्रिये वैक्रिय के यावत् वैमानिक देव पंचेन्द्रिय वैक्रिय । गोयमा भवणवासि देव पं, वे, जाव विमाणवासि देव पं, वे, हेगीतम् भवनपतिने पिण वैक्रियने यावत् वैमानिकवेविपै वैक्रिय शरीर कज्जो । जइ भवणवासि देव पं, वे, तइ किं असुरकुमार भव, देव पं, वे, जा किं थणियकुमार भ, देव पं, । जो भवनपति देवताने वैक्रिय जणो तो एव असुरकुमारने वैक्रिय के यावत् स्तनितकुमारने वैक्रिय । गोयमा असुर ज व थणिय जाव सरीरेवि । हेगीतम् असुरकुमारने पिण यावत् स्तनितकुमारने पिण वैक्रियशरीर कज्जो । जइ असुरकुमार देव पंचिं, वे, बइ किं पज्जत्त असुर जाव सरीरे अपज्जत्त असुर जाव सरीरे एवं जाव थणियकुमाराणवि । जो असुरकुमार देवता पंचेन्द्रिय वैक्रिय तो एव पर्याप्ता यावत् ।

त्यादि ॥ सुगमं नवरं नैरविकाणां प्रवधारणीयमुत्तरवैक्रियं दुग्धसंस्थानमत्यन्तलिष्टकर्मोदयवशात् तथाहि-तेषां प्रवधारणीयशरीरं प्रवस्वजावत
एव निर्मूलविलुप्तपक्षोत्पादितसकलग्रीवादिरोमपक्षिसंस्थानवदतीव बीजत्वं दुग्धसंस्थानं यदप्युत्तरवैक्रियं तदपि शुभं वयं करिष्याम इत्यजिसत्य

देवपंचिंद्रियवेउल्लियसरीरे अपज्जत्तअसुरकुमारजवणवासिदेवपंचिंद्रियवेउल्लियसरीरे ? गोयमा ! पज्जत्तग
असुरकुमारजवणवासिदेवपंचिंद्रियवेउल्लियसरीरेवि अपज्जत्तगअसुरकुमारदेवपंचिंद्रियवेउल्लियसरीरेवि अप
पज्जत्तगअसुरकुमारदेवपंचिंद्रियवेउल्लियसरीरेवि एवं जाव थणियकुमाराणं दुगतो जेदो । एवं वाणमंतराणं
अठविहाणं जोडसियाणं पंचविहाणं वेमाणिया दुविहा पसुत्ता , कप्पोवगा कप्पातीताय । कप्पोवगा
चारसविहा तेसिंपि एवंचेव दुगतो जेदो । कप्पातीया दुविहा पसुत्ता , गोविज्जगाय अणुत्तराय । गोविज्ज

सिदेवपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं ? गोतम । पर्याप्तकासुरकुमारजवनवासिदेवपंचेन्द्रियवैक्रियशरीर अपर्याप्तकासुरकुमारजवनवासिदेवपंचेन्द्रियवैक्रियश
रीरमपि । एवं यावत्स्तानितकुमाराणां द्विको जेदः । एवं वानव्यन्तराणामष्टविधानां, ज्योतिष्काणां, पंचविधानां, वैमानिका द्विविधाः प्रज्ञ
प्ताः कल्पोपकाः कल्पातीताश्च । कल्पोपका द्वादशविधास्तेषामप्येव-चैव द्विको जेदः । कल्पातीता द्विविधाः प्रज्ञप्ता ग्रैवेयका श्वानुत्तरोपपा

क्रिय के अपर्याप्ता यावत् वैक्रिय इम यावत् स्तानितकुमारलगे प्रश्न । गोयमा दुग्धो भेदो भाणियञ्चो । हेगोतम दोय २ भेदे प्रश्नोत्तरे सर्वने वैक्रियशरी
र कहिवो । एवं वाणमंतराणं अठविहाणं जोडसियाणं पंचविहाणं वेमाणियाणं दुविहाणं कप्पोवगाणं कप्पातीयाणं कप्पोवगाणं चारसविहाणं सत्त्वे
सिं दुग्धोभेदो भाणियञ्चो । इम वानव्यन्तरदेव ८ प्रकारे ज्योतिषोदेवता ५ प्रकारे वैमानिकदेवताना दोयभेद कल्पवासीने कल्पातीत जिहां कल्प
वासीना १२ भेद तालगे सर्वअधिकार दोय २ आलावे प्रश्नोत्तरे सर्वपणे वैक्रियशरीर कहिवो । कप्पातीया दुविहा पं, । द्विवे कल्पातीतना दोयभेद
कक्षा । गोविज्जगाय अणुत्तराय । ग्रैवेयकवासी बीजा अनुत्तरकामासी । गोविज्जगाय नवविहा अणुत्तरोववाइया पंचविहा एतेसिं पज्जत्ता २ भिलावेणं दु

नाकर्तुमारब्धमपि तथा विधात्यन्ताशुननामकर्मादयवशा दतीवाशुनतरमुपजायते इति दुर्गसंस्थानम् । तिर्यक्पंचेन्द्रियाणां मनुष्याणां च वैक्रियं

गा नवविहा । अणुत्तरोववाडया पंचविहा एणसिं पञ्जत्तार जिलावेणं दुगड जेदो । वेउच्चियसरीरेणं जते ! किं सठिए पणत्ते ? गोयमा ! णाणासंठाणसंठिए पणत्ते । वाउकाडयएगिंदियवेउच्चियसरीरेणं जते ! किं संठिए पणत्ते ? गोयमा ! पढागासंठाणसंठिए पणत्ते । णेरइयपंचिंदियवेउच्चियसरीरेणं जते ! किं संठा णसंठिए पणत्ते ? गोयमा ! णेरइयपंचिंदियवेउच्चियसरीरे दुविहे पणत्ते, तंजहा—भवधारणिज्जीय उत्तरवे

तिकाश्च । ग्रैवेयका नवांविधाः । अनुत्तरोपपातिकाः पंचविधा एतेषामपि पर्याप्तपर्याप्तकमेदेन द्विको जेदः । वैक्रियशरीरं जदन्त । किंसंस्थितं प्र० ? गीतम । नानासंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । वायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तं ? गीतम । पताकासंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । नैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तं ? गीतम । नैरयिकपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा—भवधारणीयं चोत्तरवैक्रियं च । तत्र यद्भवधारणीयं तत् दुर्गसंस्थानसंस्थितं प्र० । तत्र यदुत्तरवैक्रियं तदपि दुर्गसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् ।

गर्भाभेदो भाणियश्चो । ग्रैवेयकना नवभेद अनुत्तरना ५ भेद इषा सगलाद्धोने पर्याप्तता अपर्याप्ताने दोयभेद प्रयोत्तरेकरो सर्वने वैक्रियशरीर कछो । वच्चियसरीरेणं भते किं संठिए पणत्ते । वैक्रियशरीरं हेभगवन् किं सस्थाने संस्थितं कछो । गोयमा णाणा संठाणसंठिए पणत्ते । नानाप्रकारना संस्थाने संस्थितं । वाउकाय एगिंदिय वेउच्चियसरीरेणं भते किं संठिए पणत्ते । द्विवे वाउकाय एकेन्द्रियनो वैक्रियशरीरं हेभगवन् किं सस्थाने । गोयमा पढागसंठाणसंठिए पणत्ते । हेगीतम भवजा पताकाने संस्थाने । णेरइय पंचिंदिय वच्चियसरीरेणं भते किं संठिए प, । नारकी पंचेन्द्रियनो वैक्रियशरीरं हेभगवन् किं संस्थाने कछो । गोयमा णेरइय पंचिंदिय वेउच्चियसरीरेदुविहे प, त, हेगीतम नारकी पंचेन्द्रियनो वैक्रियशरीरं दोयभेद ते कछो । भवधारणिज्जीय उत्तर वेउच्चिय । भवधारणीयवैक्रियशरीरं उत्तरवैक्रियशरीरं । तत्तण जेसे भवधारणिज्जीय सेहुउठठाणसंठिए प, । तिहां जे भवधारणी

નાનાસંસ્થાનસંસ્થિતમિચ્છાવશાતઃ પ્રવૃત્તે દર્શાવિધજનવતપતિવ્યન્તરજ્યોતિકસૌધર્માગ્રપ્તપર્યવસાનવૈમાનિકાનાં જવધારણીયં જવસ્યજાવતયા તથા

ઉદ્વિષ્ય । તત્પણં જેસે જવધારણિજ્ઞે સે જાંઠસંઠાણસંઠિયે પચ્છત્તે । તત્પણં જેસે ઉત્તરવેડવિષ્યે સેવિ જાંઠ સંઠાણસંઠિયે પચ્છત્તે । રચણપ્પજાપુઠવિનેરહ્યપંચિંદિયવેડવિયસરીરેણં જંતે ! કિં સંઠાણસંઠિયે પચ્છત્તે ? ગોયમા ! રચણપ્પજાપુઠવિનેરહ્યાણં દુવિહે સરીરેણ પચ્છત્તે , તંજહા—જવધારણિજ્ઞેય ઉત્તરવેડવિષ્યે । તત્પણં જેસે જવધારણિજ્ઞે સેવિ જાંઠે જેસે ઉત્તરવેડવિષ્યે સેવિ જાંઠે । એવં જાવ ચ્છહે સત્તમાપુઠવિનેર

રવપ્રજાપૃથિવીનૈરયિકપંચેંદ્રિયવૈક્લિયશરીરં જદન્ત । કિં સંસ્થાનસંસ્થિતં પ્રજ્ઞતમ્ ? ગૌતમ । રવપ્રજાપૃથિવીનૈરયિકાણાં દ્વિવિધં શરીરં—જ વધારણીયં ચોત્તરવૈક્લિય । તત્ત યદ્વધારણીયં તત્ હુણ્ઠં । મદુત્તરવૈક્લિયં તદપિ હુણ્ઠં । એવં યાદદધઃસત્તમાપૃથિવીનૈરયિકવૈક્લિયશરીરમ્ તિર્યગ્યોનિકપંચેંદ્રિયવૈક્લિયશરીરં જદન્ત । કિં સંસ્થિતં પ્રજ્ઞતમ્ ? ગૌતમ । નાનાસંસ્થાનસંસ્થિતં પ્રજ્ઞતમ્ । એવં જલધરથલચરાણામપિ ।

વૈક્લિયશરીર તે હુણ્ઠસંસ્થાને સંસ્થિત છે । તત્પણં જેસે ઉત્તરવેડવિષ્યે સેવિ હુંડે સંઠાણસંઠિયે પં, । તિહાં જે ઉત્તરવૈક્લિય શરીર પિણ હુણ્ઠસંસ્થાન સંસ્થિત છે । રચણપ્પમપુઠથી ચેર, પં, વે, મંતે કિં સંઠિયે પ, । રત્તપ્રમા પૃથિવી નારકી પચેંદ્રિય વૈક્લિયશરીર હેમગવન્ કિસે સંસ્થાને સંસ્થિત છે । રચણપ્પમ પ્ર ઉથો ચેર, પં, વે, દુવિહે પં, તં, । રત્તપ્રમા પૃથિવીના નારકો પચેંદ્રિય વૈક્લિયશરીરના દોયમેદ તેકલા । મવધારણિજ્ઞેય ઉત્તરવેડવિષ્યે । મવધારણી વૈક્લિય ઉત્તરવૈક્લિય । તત્પણં જેસે મવધારણિજ્ઞે સે હુંડેસંઠાણ સંઠિયે પં, । તિહાં જે મવધારણી વૈક્લિય તિણ હુણ્ઠસંસ્થાન સંસ્થિત કહ્યો । જેસે ઉત્તરવેડવિષ્યે સેવિ હું, એવ જાવ ચ્છહેસત્તમાય ચેરેદ્દ વેડવિયસરીરે માણિ, । જે ઉત્તરવૈક્લિય તે પિણ હુણ્ઠસંસ્થાન હુવે દમ જાલગે નીચે સાતમૌનર કાલગે વૈક્લિયશરીર સર્વને જાણિવા । તિરિક્કજોણિય પંચિદિય વેડવિયસરીરેણં મંતે કિં સંઠિયે પચ્છત્તે । તિર્યગ્યોનિયા વૈક્લિયશરીર હેમગવન્ કિસે સંસ્થાન હુવે । ગોયમા ણાણસંઠાણ સંઠિયે પં, । હગૌતમ નાનાપ્રકારના સંસ્થાને સંસ્થિત હુવે । એવં જલયર થલયર ચાહયર ચઉપ્પય ઉરપરિસપ્પ મુયપ

विषयज्ञानात्मकमोदयवशात् प्रत्येकं सर्वेषां समचतुरस्रसंस्थानमुत्तरवैक्रियं द्रिष्ट्वा नुरीधतः प्रवृत्ते नानासंस्थानसंस्थितं ग्रैवेयकानामनुत्तरीपपाति कानां चोत्तरवैक्रियं न जवति । प्रयोजनाभावा दुस्तरवैक्रिय इव गमनागमननिमित्त परिचारणानिमित्तं वा क्रियते, न चैतेषामेतदस्ति यत्तु जवथा रिणीयमेतेषां तत्समचतुरस्रसंस्थानसंस्थितमिति उक्तानि संस्थानानि संप्रत्यवगाहनामाह—वेत्तव्यसरीरस्त्वमित्यादि ॥ जघन्यतोद्गुलासंख्येयज्ञागं

द्वयवेत्तव्यसरीरे, तिरिस्कजोणियपंचिंदियवेत्तव्यसरीरेणं जंते ! किं संठिए पस्सत्ते ? गोयमा ! णाणा संठाणसंठिए पस्सत्ते । एवं जलयरथलयस्वहयराणवि । थलयराणंचउप्पदपरिसप्पाणं उरपरिसप्पज्जुयपरि सप्पाणवि । एवं मणुस्सपंचिंदियवेत्तव्यसरीरेवि । असुरकुमारजवणवासीपंचिंदियदेववेत्तव्यसरीरेणं किं संठाणसंठिए पस्सत्ते ? गोयमा ! असुरकुमाराणं देवाणं दुविहे सरीरे पस्सत्ते, तंजहा—जवधारणिज्जेय

स्थलचराणां चतुप्पदपरिसर्पाणां उरःपरिसर्पाणां भुजपरिसर्पाणामपि । एवं मनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरमपि । असुरकुमारजवनवासिपंचेन्द्रियदेववैक्रियशरीरं किं संस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् ? गीतम । असुरकुमाराणां देवानां द्विविधं शरीरं प्रज्ञप्तं तद्यथा—जवधारिणीयं चोत्तरवैक्रियं च तत्र नद्भवधारिणीयं तत्समचतुरस्रसंस्थानसंस्थितं प्र० । तत्र यदुत्तरवैक्रियं तन्तानासंस्थितं प्रज्ञप्तम् । एवं यावन्तस्मिन्कुमारदेवपंचेन्द्रियवैक्रिय

रिसप्पाणवि भाणियन्वा । इमं जलचरादि थलचरादि खचरादिनी चोपदनो पिण उरपरिसर्पनी भुजपरिसर्पनी पिण वैक्रिय नानाप्रकारे संस्थान कट्ठा । एवं मणुस्स पंचिंदिय वेत्तव्यसरीरावपि भाणियन्वा । इमं मनुष्य पंचेन्द्रिय वैक्रियने संस्थान कहिवो । असुरकुमार भवणवासि देव पंचिंदिय वेत्तव्यसरीरेणं भंते किं संठिए पं, । असुरकुमारादि भवनपतिना पंचेन्द्रियनो वैक्रियशरीर हेमगवन् किसे संस्थाने हुवे । गोयमा असुरकुमाराणं दु विहेसरीरे पं, तं, । हेगीतम असुरकुमारदेवना दायप्रकारे कट्ठा ते कहेक्के—भवधारणिज्जेय उत्तरवेत्तव्येय । भवधारणी उत्तरवैक्रियना धणी । तथ्य पं जेसे भवधारणिज्जे सेणं समचवरं संठाण संठिए पं, । तिहां जे भवधारणी ते समचवरं संस्थान हुवे । तथ्यं जेसे उत्तरवेत्तव्ये सेणं णाणासठा

नैरयिकादीनां जवधारणीयस्यापर्याप्तावस्थायां वातकायस्यवा । उत्कर्षतः सातिरेकं थीजननातसदृशं देवानामुत्तरेविक्रियस्य मनुष्याणांवा ॥ एगिं
दियवेउद्वियसरीरस्सणमित्यादि ॥ अत्र एकेंद्रियो वातकायो न्यस्य वैक्रियलब्ध्यसम्भवात्, तस्य जघन्यत उत्कर्षतोवा ऽवगाहनामानमहुलासंख्येय
जागप्रमाणनेतावत्प्रमाणं विकुर्वणायामेव तस्य शक्तिसम्भवात् सामान्यनैरयिकसूत्रे-जवधारणी याजवोधार्यते यथा सा जवधारणीया "रुद्रहुलमि

उत्तरवेउद्विएय । तत्पणं जेसे जवधारणिज्जे सेणं समचउरंससंठाणसंठिए पस्यत्ते, तत्पणं जेसे उत्तरवेउद्विए
सेणं नाणासठाणसंठिए पस्यत्ते, एवं जाव थणियकुमारे देवपंचिंदियवेउद्वियसरीरे । एवं वाणमंतराणवि
णवरं उहियावाणमंतरा पुच्छिज्जांति । एवं जोडसियाणवि उहियाणं । एवं सोहम्म जाव अच्युयदेवसरीरे
गेविज्जकप्पातीयवेमाणियदेवपंचिंदियवेउद्वियसरीरेणं जंते ! किं संठिए पस्यत्ते ? गोयमा ! गेविज्जदेवाणं

यशरीरम् । एवं वानव्यन्तराणामपि नवरमौघिका वानव्यन्तराः पृच्छनीयाः । एवं ज्योतिष्काणामपि औघिकानामेवं सौधर्मं (प्रवृत्तिं)
यावदध्यतदेवशरीरं । ग्रैवेयककल्पातीतवैमानिकदेवपंचिंदियवैक्रियशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । ग्रैवेयकदेवानां एकं जव
धारणीयं शरीरं मेतेषां समचतुरस्रसंस्थानसंस्थितं प्रज्ञप्तम् । एवमनुत्तरोपपातिकानामपि । वैक्रियशरीरस्य जदन्त । कियन्महती शरीराव

ण सठिए प, । निहां जे उत्तरवैक्रिय ते नानाप्रकारे संस्थान संस्थित इव । एवं जाव थणियकुमार देव पंचिंदिएसु वेउद्वियसरीरे । इम जांलगे स्त
नितकुमार । एवं वाणमंतराणवि णवरं ओहिया वाणमंतरा पुच्छिज्जाइ । इम वानव्यन्तरने एविशेष ओघसूत्र पूछिओ वानव्यन्तरनो । एवं जोडसिया
णवि ओहियाणं एवं सोहम्म जाव अच्युयदेवसरीरे भाणियव्वो । इम ज्योतिषीने ओघसूत्र पूछिओ इम सौधर्मं जांलगे अच्युत पर्यन्त बेशरीर कहिवा ।
गेविज्जग कप्पातीत वेमाणियदेव पंचिंदिय वेउद्वियसरीरेणं मंते किं सठिए पं० । हिंवे ग्रैवेयक कल्पातीतविमानना पंचेन्द्रिय देवनो वैक्रिय
शरीर हेमगवन् किसे संस्थान । गोयमा गेविज्जगाण देवाणं एगे भवधारणिज्जे सरीरे सेणं समचउरससंठाण सं० पं० । हेगौतम ग्रैवेयकना देवतान

तिवचनात् करणे अनीयप्रत्ययः । उत्कर्षतः पञ्चधनुःशतानि उत्तरवैक्रिया धनुःसहस्रं सप्तमनरकपथिष्यपेक्षया अन्यत्रैतावत्या प्रवधारणीया उत्तरवैक्रिया या शरीरावगाहनाया अप्राप्यमायत्वात्, अधुना प्रतिपुथिष्यवगाहनामानमाह-रथप्यभेत्यादि ॥ अहुताऽसंख्यजागप्रमायता प्रथमोत्पत्तिकाले वेदितव्या उत्कर्षतः सप्तधनूषि त्रयो वक्ताः यद्गुलानि पर्याप्तावस्थायां इदंचोत्कर्षतः शरीरावगाहनामानं त्रयोदशे प्रसूटे द्रष्टव्यं

एगे जवधारणिज्जे सरीरे एसिणं समचउरंससंठाणसंठिए पणत्ते । एवं अणुत्तरोववाइयाणवि । वेउल्लिय सरीरस्सणं जंते ! के महालिया सरीरोगाहणा पणत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जाइजागं उक्कोसेणं सातिरेगं जोयणसयसहस्सं । वाउक्काइयएगिंदियवेउल्लियसरीरस्सणं जंते ! के महालिया सरीरोगाहणा पणत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जाइजागं उक्कोसेणवि अंगुलस्स असंखेज्जाइजागं ।

गाहना प्रज्ञप्ता ? गीतम । जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयजागमुत्कर्षतः सातिरेकं योजनवातसहस्रम् । वायुकायिकैकेन्द्रियवैक्रियशरीरस्य जदन्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गीतम । जघन्येनाङ्गुलस्यासंख्येयं जागमुत्कर्षेणापि अंगुलस्यासंख्येयं जागम् । नेरयिकपंचेन्द्रियवैक्रिय शरीरस्य जदन्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गीतम । द्विविधा प्रज्ञप्ता-तद्यथा-जवधारणीया चोत्तरवैक्रिया य तत्र या जवधा

एका भवधारणी शरीरहृवे ते समचवरंश संस्थान सस्थितकै । अणुत्तरोववाइयावि एयंचेव भाषियव्या । अनत्तरोपपातिकनो शरीर समचवरंश कडिवा । वेउल्लियसरीरस्सणं भते के महालिया सरीरोगाहणा पं० । द्विवे वैक्रिय शरीरने जेतलोमोटी अवगाहना कडो । गोयमा जइयेणं अंगुलस्य असं च० सादरेगं जोयण सयसहस्सं । ऐगीतम जघन्य अंगुलनो असंख्यातमोभाग उत्कष्ट कांइक अधिक योजनसाखहुवे । वाउकाय पणिदि य वेउल्लिय सरीरस्सणं भते के महालिया सरीरोगाहणा पं० । वायुकाय एकेन्द्रियनो वैक्रियशरीर हेभगवन् जेतलोमोटी अवगाहना कडो । गोयमा जइयेणवि च० अंगुलस्य असंखेज्जाइजागं । ऐगीतम जघन्य पिण उत्कष्ट पिण अंगुलनो असंख्यातमोभाग । येरइय पंचिदिय वेउल्लियसरीरस्सणं भते

शेषेषु त्वर्वाकृतनेषु प्रस्तटेषु स्तोकांस्तोक्ततरं तर्चैवं-रत्नप्रज्ञायाः प्रथमे प्रस्तटे त्रयोहस्ता उत्कर्षतः शरीरप्रमाणं द्वितीये प्रस्तटे धनुरेकमकां हस्ताः साह्यानिचाष्टांगुलानि, तृतीयप्रस्तटे धनुरेकं त्रयोहस्ताः सप्तदशांगुलानि, चतुर्थे द्वे धनुषी द्वी हस्ती साह्यमेकमंगुलं, पंचमे त्रीणि धनुषी दशांगुला

णे रड्यपंचिंद्रियवे उल्लिख्य सरीरस्सणं जंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पस्यता ? गोयमा ! दुविहा पस्यता, तंजहा-भवधारणिज्जाय उत्तरवे उल्लिख्याय । तत्थणं जासा भवधारणिज्जा सा जहन्नेण अंगुलस्स असंखे ज्जडजागं उल्लोसेणं पंच धणुसयाइं । तत्थणं जासा उत्तरवे उल्लिख्या सा जहन्नेण अंगुलस्स संखे ज्जडजागं उल्लोसेणं धणुसहस्सं । रयणप्पज्ञापुढविणे रड्याणं केमहालिया सरीरोगाहणा पस्यता ? गोयमा ! दुविहा पस्यता, तंजहा-भवधारणिज्जाय उत्तरवे उल्लिख्याय । तत्थणं जासा भवधारणिज्जा सा जहन्नेण अंगुलस्स

रणीया सा जघन्येनाङ्गुलस्सासंखेय जागमुत्कर्षतः पञ्चधनुःशतानि । तत्र या उत्तरवैक्रिया सा जघन्येनाङ्गुलस्य सङ्खेयं जागमुत्कर्षतो धनुः सहस्सम् । रत्नप्रज्ञापृथिवीर्नैरयिकाणां कियन्महती शरीरावगाहना प्र० ? गौतम । द्विविधा प्रज्ञता तद्यथा-भवधारणीया चोत्तरवैक्रिया च ।

के महालिया । नारकी पंचिंद्रियनो वैक्रियशरीर हे भगवन् केतलीमोटी अवगाहना कही । गोयमा दुविहा पं० तं० । हे गौतम बेभेदकै ते कक्षा । भवधारणिज्जाय वेड ववयाव । भवधारणी उत्तरवैक्रिय । तत्थणं जासा भवधारणिज्जा सायं जहन्नेण अंगुलस्स असं० । पंचधणुसयाइं तिहां जे भवधारणी ते जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग उत्कष्ट पांचसै धनुष । तत्थण जेसे उत्तरवे उल्लिख्य सायं जहं अंगु० असं० उ० धणुसहस्सं । तिहां उत्तरवैक्रिय ते जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग उत्कष्ट धनुष सहस्स । रयणप्पम पुढविणे रड्य पं० वे उल्लिख्या सरीरेणं भंते केम० । रत्नप्रभा पृथिवीना नारकी पंचिंद्रिय वैक्रियशरीरना धणी केतलीमोटी अवगाहना कही । गोयमा दुविहा पं० तं० । हे गौतम तेहनो वैक्रिय दीयभेदकै ते कक्षा । भवधारणिज्जाय उत्तर वे० । भवधारणीय वैक्रिय वीजो उत्तरवैक्रिय । तत्थणं जासा भवधारणिज्जा सायं जहं अंगु० असं० उ० सत्तधणु तिस्सि रयणी

નિ, પહે ત્રીણિ ધનૂંપિ દ્વી હસ્તી સાદ્દાંન્યેદશાંગુલાનિ, સપ્તમે ચત્વારિ ધનૂંપિ ત્રયોદશાઃ સાદ્દાંન્યેકાદશાંગુલાનિ, નવમે પન્નધનૂંપિ ઇકોહ સ્તો વિંશતિરંગુલાનિ, દશમે ષદ્ધનૂંપિ સાદ્દાંનિ ચત્વાર્યંગુલાનિ, એકાદશો ષદ્ધનૂંપિ દ્વી હસ્તી ત્રયોદશ અંગુલાનિ, દ્વાદશો સપ્તધનૂંપિ સાદ્દાં ન્યેકાવિંશતિરંગુલાનિ, ત્રયોદશો સપ્તધનૂંપિ ત્રયોદશાઃ ષદ્ધપરિપૂર્ણાંશંગુલાનિ, એવશ્ચાયં તાત્પર્યોથઃ-પ્રથમે પ્રસ્તટે ચક્ષરીરાવગાહનાપરિમાણં ત્ર યોદશા ઇતિ તસ્યો પરિપ્રસ્તટક્રમેણ સાદ્દાંનિ ષદ્ધપંચાશદંગુલાનિ પ્રતિપ્યન્તે તતો યથોક્તં પ્રસ્તટેપુ શરીરાવગાહપરિમાણં જવતિ ઉક્તંચ-રચણા એપદ્મમથયરે હત્યતિગંદેહવસ્સેઝ પ્રણિતં ॥ ક્ષપ્પન્નગુલસઙ્કા પયરે ૨ હવહ્વુઘ્લી ॥ ૧ ॥ તત્થણં જાસા ઉત્તરવેઽવિચિયા ઇત્યાદિ ॥ જઘન્યતોગુલસં સ્થ્યેયજાગં પ્રથમસમયેપિ તસ્યા અંગુલસંસ્થ્યેયજાગપ્રમાણાયા એવ જાવાત્, નત્વસંસ્થ્યેયજાગપ્રમાણા આહવ-સંગ્રહણિમૂલટીકાકારોહરિનદ્સૂરિ-ઉ

અસંખેજ્ઞાજાગં ઉક્કોસેણં સત્તધણૂંદં તિસિ રચણીઝં લઘ્વઅંગુલાઈં, તત્થણં જાસા ઉત્તરવેઽવિચિયા સા જહન્ને ણં અંગુલસ્સ સંખેજ્ઞાજાગં ઉક્કોસેણં પન્નરસધણૂંદં અઘ્ઠાઈજ્ઞાઝં રચણીઝં । સક્કારપ્પજાણુ પુચ્છા, ગોયમા !

તત્ર યા જવધારિણીયા સા જઘન્યનાંગુલસ્યાસંસ્થ્યેય જાગમુત્કર્ષતઃ સપ્તધનૂંપિ ત્રયો રત્તયઃ ષદ્ધાઙ્ગુલાનિ । તત્ર યા ઉત્તરવેઽવિચિયા સા જઘ

ઘ્વ અંગુલાઈં । તિહાં જે ભવધારણી તે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમોભાગ ઉત્ક્રષ્ટ ૨ હાથ અંગુલપ્રમાણે હવે ૬ અંગુલ । તત્થણં જેસે ઉત્તરવેઽવિચિયા સા જહણેણં અંગુલસ્સ અસં. ૪. પચ્ચરસધણૂંદં અઘ્ઠાઈજ્ઞાઓ રચણીઓ સક્કરપ્પમાણં પુચ્છા । તિહા જે ઉત્તરવેઽવિચિયા તેહનો જઘન્ય અંગુલનો અસં સંખ્યાતમોભાગ ઉત્ક્રષ્ટ પનરે ધનુષ અઘ્ઠાઈ હાથ દેહ વિમળા મળો ચક્રંરપ્રમાણો પ્રચ્છ । ગોયમા જાવ તત્થણં જાસા ભવધારણિજ્ઞા સા જહણેણં અંગુ. અ સં. ૪. પચ્ચરસ ધણુ અઘ્ઠાઈજ્ઞાઓ રચણીઓ । હમીતમ જા તિહા જે ભવધારણી તેહનો જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમોભાગ ઉત્ક્રષ્ટ ૧૫ ધનુષ અઘ્ઠાઈ હાથહવે । તત્થણ જાસા ઉત્તર વેઽવિચિયાસા જહ. અંગુ. અસં. ૪. ઇક્કતોસ ધણુદ્ધરચણી વાલુચયમાણ ભવધારણિજ્ઞા । તિહાં જે ઉત્તરવેઽવિચિયા તે

અસંખ્યાતમોભાગ ઉત્ક્રષ્ટે ૨૧ ધનુષ ૧ હાથ વાલુકપ્રમાણો ભવધારણી । ઇક્કતોસ ધણુદ્ધરચણી ઉત્તરવેઽવિચિયા છાવિઠ્ઠ ધણુ દો રચ

उत्तरवैक्रिया तु तथाविधप्रयत्नजावादाद्यसमये अंगुलसंख्येयज्ञागमात्रे च उत्कर्षतः पञ्चदशधनूषि अर्द्धतृतीयहस्ता इदं च उत्तरवैक्रियशरीरावगाहनापरिमाणं त्रयोदशे प्रस्तटे ऽवसातव्यं शेषेषु प्रस्तटेषु प्रागुक्तं जवधारणीयमानापेक्षया द्विगुणं प्रत्येतव्यं, शर्कराप्रज्ञायां जवधारणीया उत्कर्षतः पञ्चदशधनूषि अर्द्धतृतीयहस्ता इदंचोत्कर्षतो जवधारणीयावगाहनापरिमाणमेकादशे प्रस्तटे वसातव्यं शेषेषु प्रस्तटेऽपिदं शर्करायाः प्रथमे प्रस्तटे सप्तधनूषि त्रयोहस्ताः षट्चाङ्गुलानि द्वितीये प्रस्तटे ऽष्टौधनूषि द्वौहस्तौ नवचाङ्गुलानि, तृतीये नव धनूषि एको हस्तो द्वादशाङ्गुलानि, चतुर्थे दश धनूषि पंचदशाङ्गुलानि, पंचमे दशधनूषि त्रयोहस्ता अष्टादश अंगुलानि, षष्ठे एकादश धनूषि द्वौ हस्तावेकाविंशतिरंगुलानि, सप्तमे द्वादश धनूषि द्वौ हस्तौ, अष्टमे त्रयोदश धनूषि एको हस्त स्त्रीणि अंगुलानि, नवमे चतुर्दश धनूषि षट्चाङ्गुलानि, दशमे चतुर्दश धनूषि त्रयोहस्ता नवचाङ्गुलानि, एकादशे सूत्रोक्तमेव परिमाणं अत्रापिदं तात्पर्यं-प्रथमे प्रस्तटे यत्परिमाणमुक्तं तस्योपरि प्रथमे प्रस्तटे क्रमेण त्रयोहस्ता त्रीणिचाङ्गुलानि प्रक्षेप्तव्यानि ततो यथोक्तं प्रस्तटे परिमाणं जवति-सोच्यव्यक्तीयाए पढमेपयर्मिहोइउस्सेहो । हत्यतियतिनिअंगुल पयरे २ य वुक्कीउं ॥ १ ॥ एकारसमेययरे पन्नरसधणूणिदोसिरयणीउं । वारसयअंगुलाइं देहपमाण तुविन्नेयं ॥ २ ॥ गाथाद्वयस्यापीयमत्तरगमनिकय एव प्रथमपृथिव्यास्त्रयोदशे प्रस्तटे उत्कर्षत उत्सेधो जणितः सप्त धनूषि त्रयो हस्ताः षट्चाङ्गुलानीति सएव द्वितीयस्यां शर्कराप्रज्ञायां पृथिव्यां प्रथमे

जाव तत्यणं जा सा जवधारणिजा सा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जज्ञागं उक्खीसेणं पन्नरसधणूइं अहा इज्जाउं रयणीउं, तत्यणं जासा उत्तरवेउहिया सा जहन्नेणं अंगुलस्स संखेज्जज्ञागं उक्खीसेणं एक्कतीसं

न्येनांगुलस्य संख्येयज्ञाग उत्कर्षतः पंचदशधनूषि साद्वौ द्वौ हस्तौ । शर्कराप्रज्ञायाः पृच्छा, गीतम । यावत्तत्र या जवधारणीया सा जघप्ये

गीओ पंऊणभाए भवधारणिजा । ३१ धनुष १ हाथ हुवे उत्तरवैक्रिय ६६ धनुष दोयहाथ पङ्कप्रमानो भवधारणी । कावडिं धणु दोरयणीओ उत्तर वे० पणबीसं धणसयं धूमणभाए भवधारणिजाए । ६६ धनुष २ हाथ उत्तरवैक्रिय २५ ऊपर एकसौ धनुष धूमप्रमानो भवधारणी । पणबीसं धणसयं उ

प्रस्तटे उत्सेधी प्रवति ज्ञातव्यः, ततः प्रतरे २ वृद्धि रवसेया त्रयोहस्ता स्त्रीविंशंगुलानि तथाच सत्यकादशे प्रस्तटे उत्कर्षतो जवधारणीयशरीर परिमाणमायाति पञ्चदश धनूपि द्वी हस्तौ द्वादशांगुलानीति, उत्तरवैक्रियात्कर्षपरिमाणमाह-एकविंशत्धनूपि एकोहस्तः, इदं च एकादशे प्र स्तटे वेदितव्यं शेषेषु तु प्रस्तटेषु स्व २ जवधारणीयापेक्षया द्विगुणमवसेयं, तथा तृतीयस्यां वालुकप्रज्ञायां पृथिव्या मुत्कर्षतो जवधारणीया एक त्रिंशत्धनूपि एको हस्त एतच्च नवमं प्रस्तटमधिकत्योक्तमवसेयं शेषेषु प्रस्तटेष्वेवं तत्र प्रथमप्रस्तटे जवधारणीया पञ्चदशधनूपि द्वी हस्तौ द्वादशां गुलानि, द्वितीये प्रस्तटे सप्तधनूपि द्वी हस्तौ साहार्दोनि सप्तांगुलानि, तृतीये एकोनविंशतिधनूपि द्वी हस्तौ त्रीण्यंगुलानि, चतुर्थे एकाविं शतिधनूपि एको हस्तः साहार्दोनि द्वाविंशतिरंगुलानि, पञ्चमे त्रयोविंशतिधनूपि एको हस्तोष्टादशचांगुलानि, षष्ठे पञ्चविंशतिधनूपि एको हस्तः

धनूदं एक्ता य रयणी । वालुयप्पज्ञाए पुच्छा, जवधारणिज्जा एकत्तीसधनूदं एक्ता य रयणी, उत्तरवेउ द्विया बावठिधनूदं दोस्मिय रयणीत्त । पंकप्पज्ञाए पुच्छा, जवधारणिज्जा बावठिधनूदं दोन्मिय रय णीत्त । उत्तरवेउद्विया पणवीसं धणुसत्तं । धूमप्पज्ञाए जवधारणिज्जा पणवीसं धणुसत्तं, उत्तरवेउद्विया अ ह्हाइज्जाइं धणुसयाइं । तमाए जवधारणिज्जा अह्हाइज्जाइं धणुसयाइं उत्तरवेउद्विया पंचधणुसयाइं अहेसत्त

जांगुलस्यासंख्येयं जागमुत्कर्षतः पञ्चदशधनूपि अर्द्धतृतीयहस्ताः, तत्र वा उत्तरवैक्रिया सा जघम्वेनांगुलस्य संख्येयजागमुत्कर्षत एकत्रिंशद् धनूपि एको रतिः । वालुकाप्रज्ञायाः पुच्छा, जवधारणीया एकत्रिंशद्धनूपि एको रतिः, उत्तरवैक्रिया षट्षष्टिधनूपि द्वी रती । पंकप्रज्ञायाः पुच्छा, गौवम । जवधारणीया द्विषष्टिधनूपि द्वी रती । उत्तरवैक्रिया पंचविंशतिधनुःशतम् । धूमप्रज्ञाया जवधारणीया पञ्चविंशतिधनुः

उत्तरवेउद्विया अठाइज्जाइं धणुसयाइं तमाए भवधारणिज्जा । ११५ धनुष हुवे उत्तरवैक्रिय २५० धनुष हुवे तमानो भवधारणी । अठाइज्जाइं उत्तर जेववित्रय पंचधणुसयाइं अहेसत्तमाए भवधारणिज्जा । अठाइसै धनुष उत्तरवैक्रिय पांचसे धनुष हुवे हेठे सातमीनो भवधारणी । पंचधणुसयाइं उत्त

साह्यानि त्रयोदशांगुलानि, सप्तमे सप्तविंशतिधनुंषि एको हस्तो नवचांगुलानि, अष्टमे एकोनविंशद्दनुंषि एको हस्तः साह्यानि चत्वार्यंगुलानि, नवमे यथोक्तरूप परिमाणं अत्रापि चायं जावार्थ-प्रथमप्रस्तटे यत्परिमाणमुक्तं तत्तस्योपरि प्रस्तटे २ सप्तहस्ताः साह्यानि च एकोनविंशति रंगुलानि क्रमेण प्रक्षेप्तव्यानि ततो यथोक्तं प्रस्तटेषु परिमाणं जवति उक्तञ्च-सोचैवयतइयाए पदमेपयरंमिहोइवस्सेहो । सत्तरयणीअंगुल उण वोसंसत्तवुत्तीय ॥ १ ॥ ययरे २ यतहा नवमेपयरंमिहोइवस्सेहो । धनुआणिअंगुलीसं एक्कारयणीयनायवा । अस्यापि गाथाद्वयस्येयमक्षरगमनिका

माए जवधारणिज्जा पंचधनुसयाइं उत्तरवेउत्तिया धनुसहस्सं । एवं उक्कोसेणं जहन्नेणं जवधारणिज्जा अंगुलस्स अंसंखेज्जाइजागं उत्तरवेउत्तिया अंगुलस्स संखेज्जाइजागं । तिरिक्कजोणियपचिंदियवेउत्तियसरी रस्सणं जंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पसात्ता, जहन्नेणं अंगुलस्स संखेज्जाइजागं उक्कोसेणं जोयणसत्त

शतम् । उत्तरवैक्रियाइंतृतीयधनुःशतानि । तमायां जवधारिणीयाइंतृतीयधनु शतानि । उत्तरवैक्रिया पंचधनुःशतानि । अधःसप्तमायां जव धारणीया पंचधनुःशतानि, उत्तरवैक्रिया धनुःसहस्सम् । एवमुत्कर्षेण जघन्येन जवधारणीयांगुलस्यासंख्येयजागमुत्तरवैक्रियांगुलस्य संख्येय जागम् । तिर्यग्योनिक्कपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरस्य जदत्त । कियन्महत्ती शरीरावगाहना प्र० १ गौतम । जघन्येनाहुलस्य संख्येयो जाग उत्कर्षतो

रवेउत्तिया धनुसहस्सं एवं उक्कोसेण जहन्नेणं भवधारणिज्जे अंगुलस्य असं० उत्तरवेउत्तिया अंगुलस्य संखि० । पांचसै धनुष हुवे उत्तरवैक्रिय धनुषसहस्स १०० उत्कर्षतो कट्ठी जघन्य पिण कह्छे—भवधारणी उत्कर्षतो पांचसै धनुष हुवे भवधारणी जघन्य उत्कर्षतो उत्पत्तिसमय अंगुलनो असंख्यातमोभाग टे हहुवे उत्तरवैक्रिय जघन्यतो संख्यातमोभाग टेहहुवे उत्कर्ष सातमाये धनुषसहस्स हुवे हिवे तिर्यंचनो अवगाहना कह्छे—तिरिक्कजोणिय पचिंदिय वेउत्तियसरीरक्षणं भते केमहालिया सरीरोगाहणा प० । तिर्यंच पंचेन्द्रियने वैक्रियशरीर हेभगवन् केतलीमोटो अवगाहना कहो । गोयमा जहणे ण प्रगु०० प्रसं० ३० जोयणसयप्रुहुत्तं नगुस्स पांचंदिय वेउत्तियसरीरक्षणं भते केम० । हेगौतम जघन्य अंगुलनो असंख्यातमोभाग दोजन नउसे पृथ

याएव द्वितीयस्याः शकं प्रजाया एकादश प्रस्तटे जवधारणीयाया उत्कर्षत उत्सेच उत्तः, पंचदश धनुंषि द्वौ हस्तौ द्वादशचांगुलानि, सएव तृतीयस्या बालुकप्रजायाः पृथिव्याः प्रथमे प्रस्तटे उत्सेधो जवति ततः प्रतरे २ वृद्धिरवसेया सप्तहस्ताः साहसौनि चैकोनविंशतिरंगुलानि, तथाच सति नवमे प्रस्तटे यथोक्तं जवधारणीयावगाहनामानं जवति एकत्रिंशद्धनुंषि एकोहस्त इति, उत्तरवैक्रियोत्कृष्टपरिमाणमाह-द्वाषष्टिधनुंषि द्वौ हस्तौ एतच्च नवमप्रस्तटापेक्षमवसेय शेषेषु तु प्रस्तटेषु निज २ जवधारणीयप्रमाणापेक्षया द्विगुणमिति, चतुर्थ्यां पङ्कप्रजायाः पृथिव्या उत्कर्षतो जवधारणीया द्वाषष्टिधनुंषि द्वौ हस्तौ, इदञ्च सप्तमे प्रस्तटे प्रत्येय शेषेषु तु प्रस्तटे यैवं पङ्कप्रजायां प्रथमे प्रस्तटे एकत्रिंशद्धनुंषि एको हस्तः द्वितीये पट्त्रिंशद्धनुंषि एको हस्तो विंशतिरंगुलानि, तृतीये एकषत्वारिंशद्धनुंषि द्वौ हस्तौ षोडशांगुलानि, चतुर्थे षट्षत्वारिंशद्धनुंषि त्र

पुहत्तं । मणुस्सपंचिंदियवेउहियसरीरस्सणं जते ! केमहालिया सरीरोगाहणां पस्यता ? गोयमा ! जहन्तेणं अंगुलस्स संखेज्जाडजागं उक्कोसेणं सातिरेगं जोयणसतसहस्सं । असुरकुमारेणं जवणवासिदेवपंचिंदियवेउ हियसरीरस्सणं जते ! केमहालिया सरीरोगाहणा प० ? गो० ! असुरकुमाराणं देवाणं दुविहा सरीरोगा

योजनशतपथकम् । मनुष्यपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरस्य जदन्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गौतम । जघम्येनांगुलस्य सस्येयो ज्ञाग उत्कर्षतः सातिरेकं योजनशतसहस्रम् । असुरकुमारजवनवासिदेवपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरस्य जदन्त । कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ?

कत्वं मनुष्य पंचेन्द्रिय वैक्रियशरीर जेमगवन् केतलो जवगाहना कट्ठी । गोयमा जह० अंगु० असं० उ० सादरेगं जोयणसयसहस्सं असुरकुमार भवण वासि देव पंचिंदिय वेउहियसरीरस्सणं जते केम० । जेगौतम जघन्य अंगुलनो अससयातमीभाग उत्कृष्ट कांइवा अधिक लाखयोजन हुवे असुरकुमार नाभवनपती देवता पंचेन्द्रिय वैक्रियशरीरने जेमगवन् केतलोमीटी जवगाहना । गोयमा असुरकुमारदेवायं दुविहा सरीरोगाहणा प० तं० । असुर कुमार देवताना दोयभेद शरीरनो जवगाहना कट्ठी ते कट्ठे—भवधारणिकाय उत्तरवेउवियाय । भवधारणी बीया उत्तरवैक्रिय । तथयं जासा भ

योहस्ता द्वादशांगुलानि, पंचमे द्विपंचाशद्विंशतिं अष्टावंगुलानि, षष्ठे सप्तपंचाशद्विंशतिं एकोहस्तः चत्वार्यंगुलानि, सप्तमे यथोक्तं रूपं परिमाणं
 अत्रापि चैपञ्चावायः-प्रथमे प्रस्तटे यत्परिमाणमुक्तं तस्योपरि प्रस्तटे २ क्रमेण पंचधनुंषि विंशतिरंगुलानीत्येवं रूपा वृद्धिरवगंतव्या ततः प्रथमे
 प्रस्तटे सूत्रोक्तपरिमाणं जवति उक्तञ्च-सोचेवचउत्थीए पढमेपयरंमिहोइउस्सेहो । पंचधनुवीसअंगुल पयरं २ यतुळीय ॥ १ ॥ जोसत्तमएपयरं ने
 रइयाणतुहोइउस्सेहो । कावठीधणुयाइ दोसियरयणीयवोधवा ॥ २ ॥ अस्यापि गाथाद्वयस्यान्तरगमनिका प्राग्व द्वावनीया-उत्तरवैक्रियोत्कर्ष
 परिमाणं पंचविंशतिधनुःशतं तच्च सप्तमे प्रस्तटे शेषेषु तु प्रस्तटेषु स्व २ जवधारणीयापेक्षया द्विगुणमिति, पंचम्यां धूमप्रजायां पृथिव्यां जवधा
 रणीयोत्कर्षतः पञ्चविंशद्विंशतिधनुःशतं तच्च पंचमं प्रस्तटमधिकृत्योक्तमवसेयं, शेषेषु प्रस्तटेष्टिदं प्रथमप्रस्तटे द्वाष्टिधनुंषि द्वौ हस्तौ, द्वितीये ऽष्टसप्त
 तिधनुंषि एकावितस्ति, तृतीये त्रिनवतिधनुंषि त्रयोहस्ताः, चतुर्थे नवोत्तरं धनुःशत १०० एको हस्त एका च वितस्तिः, पंचमे सूत्रोक्तपरिमा
 णं अत्रापि चायं तात्पर्यार्थः-यत्प्रथमे प्रस्तटे परिमाणमुक्तं तदुपरि प्रस्तटे २ क्रमेण पञ्चदशधनुंषि सार्द्धहस्तद्वयाधिकानि प्रज्ञेयव्यानि तथाच
 सति यथोक्तं पंचमे प्रस्तटे परिमाणं जवति उक्तञ्च-सोचेवयपघमीए पढमेपयरंमिहोइउस्सेहो । पत्तरसधणुणदोह त्य-सळपयरंसुवुळीया ॥ १ ॥
 तहपंचमएपयरं उस्सेहोधणुसतंतुपणवीसं । अस्याः सार्द्धगाथाया अन्तरगमनिका प्राग्व त्कर्तव्या उत्तरवैक्रियोत्कर्षपरिमाणं अर्द्धतृतीयानि धनुः
 शतानि, एतानि च प्रथमे प्रस्तटे वेदितव्यानि शेषेषु प्रस्तटेषु स्व २ जवधारणीयाद्विगुणमिति, पृथ्यां तमःप्रजायां पृथिव्यामुत्कर्षतो जवधा
 रणीया अर्द्धतृतीयानि धनुःशतानि तानि च तृतीये प्रस्तटे प्रत्येतव्यानि, प्रथमे तु प्रस्तटे प्रत्येतव्यानि, प्रथमे तु प्रस्तटे पंचविंशतिधनुःशत
 द्वितीये सार्द्धसप्ताशीत्यधिकं धनुःशतं तृतीयेतु सूत्रोक्तमेव परिमाणं जवति उक्तञ्च-सोचेवयळठीए पढमेपयरंमिहोयउस्सेहो । कावाठधणुयसळ

हणा पसुत्ता, तंजहा-जवधारणिजाय उत्तरवेउच्चियाय । तत्यणं जासा जवधारणिजा सा जहमेणं च्च

वधारणिजा जह० अंगुलस अख० ८० सत्तरवणीओ । तिहां ले भवधारणी ते जमन्य अंगुलनो असंख्यातमोभाग ८० उदाय । तत्यणं जासा उत्तर वे

पयरे २ यमुष्ठी ॥ १ ॥ लघीएतर्ह्यपयरे दोसयपनासयाहोति । अस्वाप्युत्तराह्वपूर्विकाया गाथाया अक्षरगमनिका प्राग्व त्कर्तव्या उत्तरवै क्रियोत्कर्षपरिमाणं पंचघनुःशतानि तानिच तृतीये प्रस्तटे वेदितव्यानि, आद्ययोस्तु द्वयोः प्रस्तटयोः स्त्र २ जवधारणीयापेक्षया द्विगुणं २ अ यवोद्भवं, अथ सप्तम्यात् पृथिव्यां जवधारणीया उत्कर्षतः पंचघनुःशतानि उत्तरवैक्रिया घनुःसहस्रं, सर्वत्र जवधारणीया जघन्यतोद्गुलासंख्येयजा गप्रमाणा उत्तरवैक्रियसंख्येयजागप्रमाणेति । तिर्यक्पञ्चेन्द्रियस्य वैक्रियशरीरावगाहना उत्कर्षतो योजनशतपृथक्, तत ऊर्ध्वं करणशक्तरजायात् मनुष्याणां सातिरेकं योजनशतसहस्रं विष्णुकुमारप्रशूतीना तथाश्रवणात्, जघन्यातूजयेषामप्यङ्गुलसंख्येयजागप्रमाणा नत्वसंख्येयजागमाना तथा रूपप्रयजासजवात् । असुरकुमारादीना स्तनितकुमारपर्यवसानानां व्यक्तराणां ज्योतिष्काणा सोधर्मज्ञानदेवाना प्रत्येकं जघन्या जवधारणीया वै क्रियशरीरावगाहना अङ्गुलासंख्येयजागप्रमाणा साथोत्पत्तिसमये द्रष्टव्या, उत्कर्षाः सप्त रत्नयः । उत्तरवैक्रिया जघन्या अङ्गुलसंख्येयजागमाना उत्कर्षा योजनशतसहस्रं । उत्तरवेउद्विया जाव अञ्जुं कप्पोत्ति ॥ उत्तरवैक्रियासम्भवात्, एतच्च प्रागेवोक्तं सर्वत्र जघन्यतोद्गुलसंख्येयजागमाना उत्कर्ष

गुलस्स अंसंखेज्जङ्गागं उक्खोसेणं सत्तरयणीत्तं । तस्यणं जासा उत्तरवेउद्विया सा जहस्सेणं अङ्गुलस्स सं खेज्जङ्गागं उक्खोसेणं जोयणसयसहस्रं । एवं जाव थणियकुमारा । एवं उद्वियाणं वाणमंतराणं । एवं जोइ सियाणवि । सोहम्मीसाणगदेवाणं एवंचेव उत्तरवेउद्विए जाव अञ्जुत्तकप्पो नवरं सणकुमारजवधारणिज्जा

गीतम । असुरकुमाराणा देवानां द्विविधा शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता तद्यथा-जवधारणीया चोत्तरवैक्रिया च । तत्र या जवधारणीया सा जघ न्येनाङ्गुलस्यासंख्येयजाग उत्कर्षतः सप्त रत्नयः । तत्र या उत्तरवैक्रिया सा जघन्येनाङ्गुलस्य संख्येयो जाग उत्कर्षतो योजनशतसहस्रम् ।

उद्विया साजहसेणं अङ्गुलस्य सखि० उ० जोयणसहस्रं एवं जाव थणियकुमाराणं एवं ओद्वियाणं वाणमंतराण । तिहा जे उत्तरवैक्रिय तेहने जघन्ये गङ्गुलतो सख्यातमोभाग उ० योजन साखहुवे इम यावत् स्तानिकुमार इम ओषपणे विशेषपणे वानव्यत्तर । एव जोइसियाणवि सोहम्मीसाणगदेवा

पंती योजनलक्षं, जवधारणीया तु विचित्रा तत स्तां पृथगाह-नवरमित्यादि ॥ नवरमयं जवधारणीयां प्रति विज्ञेयः सनत्कुमारं कल्पे जघन्यतो
 कुलासंख्येयजाग उत्कर्षतः षट् रत्नयः ॥ एवं माहिंदेवि इति ॥ एवमुक्तेन प्रकारेण जघन्या उत्कृष्टा च जवधारणीया माहेन्द्रकल्पेपि वक्तव्या,
 एतच्च समसागरोपमस्थितिकान् देवानधिकृत्योक्तमवसेयं द्यादिसागरोपमस्थितिष्वेव येषां सनत्कुमारमाहेन्द्रकल्पयो द्वे सागरोपमस्थिति स्तेषा
 मुत्कर्षतो जवधारणीयापरिपूर्णसप्तहस्तप्रमाणा येषां त्रीणि सागरोपमाणि तेषां षट्हस्ताश्चत्वारश्च हस्तस्यैकादशजागा, येषां चत्वारि सागरो
 पमाणि तेषां षट्हस्ता स्वयो हस्तस्यैकादशजागा, येषां पंचसागरोपमाणि तेषां षट्हस्ताः द्वौच हस्तस्यैकादशजागौ, येषां षट्सागरोपमाणि
 तेषां षट्हस्ता एकस्य हस्तस्यैकादशजागः, येषां तु परिपूर्णानि सप्तसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां परिपूर्णाः षट्हस्ता जवधारणीया उत्कृष्ट-शङ्कर
 यिगंठिइजेसिं सणकुमारेतहेवमाहेदे । रयणीवक्रंतेसिं जागचउक्काहियंदेहो ॥ १ ॥ ततोअयरे २ जागोएकंऊपऊजाव । सागरसत्तठिईणं रयणी
 वक्रंतणुपमाणं ॥ २ ॥ इह जघन्या जवधारणीया सर्वत्राप्यङ्गुलसंख्येयजागप्रमाणा साच प्रतीतेति तामवधार्योत्कृष्टां प्रति पादयति-वज्रलोगतंतगे

जहस्येणं अंगुलस्य असंखेज्जइजागं उक्कोसेणं त्व रयणीन । एवं माहिंदेवि । वज्रलोयलंतगेसु पंचरयणीन
 महासुक्कसहस्रारेसु चत्तारि रयणीन । अणयपाणअण्यारणअण्युय तिल्लि रयणीन गेविज्जकप्पातीतवेमा

एवं यावत्स्तनितकुमाराः । एवमौघिकानां वानव्यन्तराणाम् । एवं ज्योतिष्काणामपि । सौधर्मज्ञानकदेवानामेवं चैवोत्तरवैक्रियं यावदच्युत-
 कल्यो नवरं सनत्कुमारजवधारणीया जघन्येनांगुलस्यासंख्येयजाग उत्कर्षतः षट् रत्नयः । एवं माहेन्द्रेपि । ब्रह्मलोकलान्तकेषु पंच रत्नयः ।

यं एवंचैव उत्तरवेडव्विया जाव अच्युयकणो णवरं सणकुमारे भवधारणिज्जा । इम ज्योतिषोने पिण सौधर्मज्ञान देवताने पिण इमहौज उत्तर वैक्रि
 य जालगे अच्युतताइ इमहौज ए विशेष सनत्कुमारने भवधारणी । जह० अगु० असं० उ० करयणीओ एवं माहिंदेवि वभळीय लतगेसु पंचरयणीओ म
 हासुक्कसहस्रारेसु चत्तारिरयणीओ । जघन्य अंगुलनो असंख्यातमोभाग अने उत्कृष्ट ई हाथ ब्रह्मलोके तान्तके ५ हाथ महासुक्क अने सहस्रारे ४ हा

सु पंचरयणीतं इति ॥ इह यद्यपि ब्रह्मलोकस्थीपरिलान्तकी न समश्रेण्या तथार्थाह शरीरप्रमाणचिन्तायामिदं द्विकं विवक्ष्यते द्विकपर्यंत एव ह
स्तस्य वृद्धिततया लज्जमानत्वात्, एव मुत्तरत्रापि द्विकचतुष्कादिपरिग्रहे कारणं वाच्यं तत्र ब्रह्मलोकलान्तकयो रत्कर्षतया जवधारणीयाः पच
रत्नयः एतच्च लान्तके चतुर्दशसागरोपमस्थितिकान् देवानधिकृत्य प्रतिपादितमवसेयं, शेषसागरोपमस्थितिघेवं येषां ब्रह्मलोके सप्तसागरोपमा
णि स्थितिः तेषां षट् रत्नयः परिपूर्णा जवधारणीयाः, येषामष्टौ सागरोपमाणि तेषां पंचहस्ताः षट् हस्तस्यैकादशजागाः, येषां नव सागरोपमा
णि तेषां पंच हस्ताः पंच हस्तस्यैकादशजागाः, येषां दश सागरोपमाणि तेषां पंच हस्ताः सत्वारश्चैकादशजागा हस्तस्य, लान्तकेपि येषां दश
सागरोपमाणि स्थितिः स्तेषामेतावती जवधारणीयोत्कर्षतो येषां मेकादश सागरोपमाणि लान्तकस्थितिः स्तेषां पच हस्ताः स्रयो हस्तस्यैकादशजा
गाः, येषां द्वादश सागरोपमाणि तेषां पचहस्ता द्वौ च हस्तैकादशजागी, येषां त्रयोदशसागरोपमाणि तेषां पचहस्ता एको हस्तस्यैकादशजा

। टीका ।

गो, येषां चतुर्दशसागरोपमाणि स्थितिः स्तेषां परिपूर्णाः पंचहस्ता जवधारणीया ॥ महासुकसहस्रारेषु चत्वारि रयणीतं ॥ महाशुकसहस्रारयो
श्चतस्रो रत्नय रत्कर्षतो जवधारणीया एतच्च सहस्रारगतान् अष्टादश सागरोपमस्थितिकान् देवानधिकृत्योक्तं वेदितव्यं, शेषसागरोपमस्थितिघे
वं येषां महाशुके कल्पे चतुर्दशसागरोपमाणि स्थितिः स्तेषां मुत्कर्षतो जवधारणीया परिपूर्णाः पंचहस्ताः, येषां पचदशसागरोपमाणि तेषां च
त्वारो हस्ताः स्रयो हस्तस्यैकादशजागाः, येषां षोडशसागरोपमाणि तेषां चत्वारो हस्ता द्वौ च हस्तस्यैकादशजागी, येषां सप्तदशसागरोपमाणि
तेषां चत्वारो हस्ता एको हस्तस्यैकादशजागः सहस्रारोपि येषां सप्तदशसागरोपमाणि तेषां मेतावती जवधारणीया, येषां पुनः सहस्रारे परि
पूर्णान्यष्टादशसागरोपमाणि स्थितिः स्तेषां परिपूर्णाः सत्वारो हस्ता जवधारणीया ॥ आणयपाणयआरण्यशुण्यसु तिनिति रयणीतं इति ॥ आनतप्रा
णतारणाच्युतेषु तिस्रो रत्नय रत्कर्षतो जवधारणीया एतच्चाच्युते कल्पे द्वाविंशतिसागरोपमस्थितिकान् देवानधिकृत्योक्तं द्रष्टव्यं, शेषसागरोपम

चतुर्थ्यपि ग्रैवेयके येषां पंचविंशतिसागरोपमाणि स्थितिः तेषामेतावती जवधारणीया, येषां पुन स्तत्र षट्विंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां द्वौ हस्तौ पंच हस्तस्यैकादशजागाः । पंचमेपि ग्रैवेयके येषां षट्विंशतिसागरोपमाणि तेषामेतावती, येषां तु तत्र सप्तविंशतिसागरोपमाणि ते पां द्वौ हस्तौ चत्वारो हस्तस्यैकादशजागा जवधारणीया, षष्ठेपि ग्रैवेयके येषां सप्तविंशतिसागरोपमाणि तेषामेतावत्येव जवधारणीया, येषां पुन स्तत्राष्टाविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां द्वौ हस्तौ त्रयोहस्तस्यैकादशजागा जवधारणीया, सप्तमेपि ग्रैवेयके येषामष्टाविंशतिसागरोप माणि तेषामेतावती, येषां पुन स्तत्र एकोनत्रिंशत्सागरोपमाणि तेषां जवधारणीया द्वौ हस्तौ द्वौच हरतस्यैकादशजागौ, अष्टमेपि ग्रैवेयके ये पां स्थितिरैकोनत्रिंशत्सागरोपमाणि तेषामेतावत्प्रमाणा येषा पुन स्तत्र त्रिंशत्सागरोपमाणि स्थिति स्तेषां द्वौहस्तावेकस्यहस्तस्यैकादशजागो जवधारणीया, नवमेपि ग्रैवेयके येषां स्थिति ख्रिंशत्सागरोपमाणि तेषां जवधारणीया एतावत्प्रमाणा येषां पुनरेकत्रिंशत् सागरोपमाणि तत्र स्थिति स्तेषां परिपूर्णौ द्वौ हस्तौ जवधारणीया ॥ एवं अणुत्तरेइत्यादि ॥ एवं ग्रैवेयकोक्तेन प्रकारेण अनुत्तरोपपातिकदेवानामपि सूत्रं वक्तव्यं,

एगा जवधारणिज्जा सरीरोगाहणा पञ्चता, सा जहन्तेणं अंगुलस्स असंखेज्जइजागं उल्लोसेणं दो रय णीउ । एवं अणुत्तरोववाइयदेवाणवि नवरं एक्का रयणी । आहारगसरीरेणं जंते ! कतिविहे पस्सत्ते ?

कियन्महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गौतम । ग्रैवेयकदेवानामेका जवधारणीया शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता । सा जघन्येनांगुलस्यासंख्येयोजाग उत्कर्षतो द्वे रत्नी । एवमनुत्तरोपपातिकदेवानामपि नवरमेका रत्निः । आहारकशरीरं जदत्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौ० । एकाकार प्रज्ञप्तम् ।

णिज्जा सरीरोगाहणा पं० । हेगौतम ग्रैवेयकदेवताने १ भवधारणौ शरीरके उत्तरवैक्रिय नथी । सा जहन्तेणं अंगुलस्स असं० उ० दीरयणीओ एवं अणु त्तरोववाइय देवाणवि नवरं एक्कारयणीओ । ते जघन्ये अंगुलने असंख्यात उत्कर्षट दीयहाथ इम अनुत्तरवासी देवताने पिण एविशेषे १ हाथ देहमा न । आहारगसरीरेणं भंते कःविहे पं० । आहारकशरीरना हेभगवन् केतत्ता भेद । गोयमा एगागारे पं० । हेगौतम एकभेद कळी । जइ एगागारे त

स्थितिर्देवं येषामानतेऽपि कल्पे परिपूर्णानि किञ्चित्समधिकानिवा द्वादशसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां परिपूर्णां श्रव्यारी हस्ता उत्कृष्टा जवधारणीया, येषां पुनरेकोनविंशतिः सागरोपमाणि तेषां त्रयोहस्ताः स्युश्च हस्तस्यैकादशजागाः, प्राणतेऽपि कल्पे येषामेकोनविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषामेतावती च जवधारणीया, येषां पुनः प्राणते कल्पे विंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां त्रयोहस्ता द्वौच हस्तस्यैकादशजागौ, येषां सारणेऽपि कल्पे विंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषामेतावती जवधारणीया, येषां पुनरारणेऽपि कल्पे एकविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां त्रयोहस्ता एकस्य हस्तस्यैकादशजागो जवधारणीया, अश्रुतेऽपि कल्पे येषां मेकाविंशतिः सागरोपमाणि स्थिति स्तेषामेतावत्येव जवधारणीया येषां पुनरश्रुते कल्पे द्वाविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां मुत्कपन्ती जवधारणीया परिपूर्णास्तयोहस्ताः ॥ गेवेज्जकप्पातीतेत्यादि ॥ ज्ञा वितं ॥ नवरमुक्कोसेण दो रयणीउत्ति ॥ एतं जवमे ग्रैवेयके एकविंशतिसागरोपमस्थितिकान् देवान् प्रति द्रष्टव्यं ज्ञापसागरोपमस्थितिध्वं-प्रथमे ग्रैवेयके येषां द्वाविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां त्रयोहस्ता जवधारणीया, येषां पुनः स्तत्रैव त्रयोविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां द्वौ हस्ता वष्टौ हस्तस्यैकादशजागाः, द्वितीयेऽपि ग्रैवेयके येषां त्रयोविंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां मेतावती जवधारणीया, येषां पुनः स्तत्र चतुर्विंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषां द्वौ हस्तौ सप्तच हस्तस्यैकादशजागाः जवधारणीया, तृतीयेऽपि ग्रैवेयके येषां चतुर्विंशतिसागरोपमाणि स्थिति स्तेषामेतावत्येव जवधारणीया, येषां पुनः पंचविंशतिसागरोपमाणि तत्र स्थितिस्तेषां द्वौ हस्तौ षट् हस्तस्यैकादशजागा जवधारणीया.

णियदेवपंचिंदियवेउल्लियसरीरस्सणं जंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पस्सत्ता ? गोयमा ! गेविज्जगदेवाणं

महाशुक्रमहसारेणु चतस्रो रत्तयः । आनतप्राणतारणाश्रुतके च तिस्रो रत्तयः । ग्रैवेयककल्पातीतवैमानिकदेवपंचेन्द्रियवैक्रियशरीरस्य जदन्त ।

थ । आणयपाणय आरणा सुएसु तिणिरवणीगी । आनत प्राणत आरण अश्रुत २ द्वाय । गेविज्जग कप्पातीत जेमाणिय पचेदिय वेउल्लियसरीरस्सणं मंते केम० । ग्रैवेयक कल्पातीतविमानता पचेन्द्रिय वैक्रियशरीरणा जेमगवन् जतसो मोटी अवगाहना कही । गोयमा गेविज्जगदेवाणं एगा भवधार

नवरमुत्कर्षतो जवधारणीया एका इति हस्तो वक्तव्यः, एतच्च त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमस्थितिकान् प्रति ज्ञातव्यं, येषां पुनर्विजयादिषु चतुर्थे विमानेष्वेकत्रिंशत्सागरोपमाणि स्थिति स्तेषां परिपूर्णौ द्वौ हस्तौ जवधारणीया, येषां पुन स्तत्रैव मध्यमाद्वात्रिंशत्सागरोपमाणि स्थिति स्तेषां मेकोहस्त एकस्य हस्तस्यैकादशजागो जवधारणीया, येषां पुन स्तत्र सर्वार्थसिद्धे महाविमाने त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि तेषां मेकोहस्तौ जवधारणीयां जघन्या सर्वत्राङ्गुलासख्येयजागमात्रा तदेव मुक्तानि वैक्रियशरीरस्यापि विधिसंस्थानावगाहनाप्रमाणानि साम्प्रतमाहारकस्य प्रतिपादयिषु राह-आहारगसरीरेण जते । कइविहे पत्तते इत्यादि ॥ सुगमं नवरं ॥ संजयति ॥ यम उपरमे संयच्छतिस्म सर्वसावद्ययोगेभ्यः सम्यगुपरमंतिस्मे

गोयमा ! एगागारे पस्यते । जइ एगागारे पस्यते किं मणुस्सञ्चाहारगसरीरे अमणुस्सञ्चाहारगसरीरे ? गोयमा ! णो अमणुस्सञ्चाहारगसरीरे मणुस्सञ्चाहारगसरीरे । जइ मणुस्सञ्चाहारगसरीरे किं सम्मुच्छिममणुस्सञ्चाहारगसरीरे गण्वक्कतियमणुस्सञ्चाहारगसरीरे ? गो० ! णो सम्मुच्छिममणुस्सञ्चाहारगसरीरे गण्व

यद्येकाकारं प्रज्ञप्तम् किं मनुष्याहारकशरीरममनुष्याहारकशरीरं ? गो० । नो अमनुष्याहारकशरीरं मनुष्याहारकशरीर । यदि मनुष्याहारकशरीर किं सम्मुच्छिममनुष्याहारकशरीर गर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं ? गो० । नो सम्मुच्छिममनुष्याहारकशरीरं गर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारक

इ किं मणुस्साहारगसरीरे णो अमणुस्साहारगसरीरे । जो एकैभेदे तोसू मनुष्यने आहारकशरीर हुवे के अमनुष्यने आहारकशरीर हुवे । गोयमा मणुस्साहारगसरीरे नो अमणुस्साहारगसरीरे । हेगौतम मनुष्यने आहारकशरीर पिण अमनुष्यने आहारकशरीर नही । जइ मणुस्साहारगसरीरे तइ किं सम्मुच्छिम मणुस्साहारगसरीरे गण्वक्कतिय मणुस्सा । जो मनुष्यनेहै आहारकशरीर तो स्य सम्मुच्छिममनुष्यने आहारकशरीर हुवे के गर्भजमनुष्यने आहारकशरीर हुवे । गोयमा नो सम्मुच्छिम मणुस्साहारगसरीरे गण्वक्कतियमणुस्साहा० । हेगौतम सम्मुच्छिम मनुष्यने आहारकशरीर नही गर्भजमनुष्यने आहारकशरीरहै । जइ गण्वक्कतियमणुस्साहारा तइ किं कम्मभूमिग गण्व० म० आहा० अकसा० गण्व० अतरदीवग गण्व० म० आहारगा ।

ति संयताः "गत्यर्थः नित्याकर्मकावितिकर्तृरिक्तप्रत्ययः" सकलचारित्रिणः असंयता अविरतिसम्पद्दृष्टयः, संयता २ देशविरतिसंतः तथा ॥ प

वक्त्रांतियमणुस्सञ्चाहारगसरीरे । जड गल्लवक्त्रांतियमणुस्सञ्चाहारगसरीरे किं कम्मजूमिगगल्लवक्त्रांतियञ्चा
हारगसरीरे अकम्मजूमिगगल्लवक्त्रांतियञ्चाहारगसरीरे अंतरदीवगगल्लवक्त्रांतियमणुस्सञ्चाहारगसरीरे ? गो
यमा ! कम्मजूमिगगल्लवक्त्रांतियमणुस्साहारगसरीरे नो अकम्मजूमि० णो अंतरदीवगगल्लवक्त्रांतियमणुस्सा
हारगसरीरे । जदि कम्मजूमिगगल्लमणुस्साहारगसरीरे किं संखिज्जावासाउयकम्मजूमिगल्लमणुस्साहारगस
रीरे असंखिज्जावासाउयकम्मजूमि० अहारगसरीरे ? गोयमा ! संखिज्जावासाउयकम्मजूमिगल्लवक्त्रांतियमणु

शरीर । यदि गमं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं किं कर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरमकर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं
अन्तरदीपगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीर ? गोतम । कर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं नो अकर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्या
हारकशरीरं नो अन्तरदीपगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीर । यदि कर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं किं संख्येयवपांयु कर्मजूमि
गजं व्युत्क्रान्तिकशरीरमसंख्येयवपांयुः कर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीर ? गोतम । संख्येयवपांयुः कर्मजूमिगजं व्युत्क्रान्तिकशरीरं नो अ

जो गमजमनुष्ये आहारकशरीरं भवे तो स्य कर्मना गमज मनुष्ये आहारकशरीरं इवं अकर्मभूमिना मनुष्य कि अन्तरदीपना गमजमनुष्ये आहा
रकशरीरं भवे । गोयमा कर्मभूमिग ग० म० आहा० । हे गोतम कर्मभूमिना मनुष्य यावत् आहारक भवे । णो अकर्मभूमिग ग० नो अन्तर० ग म०
आहा० । पि ग अकर्मभूमिना मनुष्यो यावत् आहारक नही अन्तरदीपना मनुष्ये पिण आहारक गहा । जड कर्मभूमिग ग० म० आहा० तड कि
संखिज्जावासाउय कम्म० ग० म० आहा० । जो कर्मभूमिना मनुष्ये आहारकशरीरं छे तो स्य संख्यातायुषो नो अं संख्यातायुषो आहारक छे । गोय
मा संखिज्जावासाउय कम्म० ग० आहा० । हे गोतम संख्यातायुषो यावत् आहारक शरीरं छे पिण । णो असंखेज्जावासाउय कम्म० ग० म० आ० ।

स्साहारगसरीरे नो अस्खेज्जवासाउयकम्मजूमिगं मणुस्साहारगसरीरे । यदि संखिज्जवासाउयकम्मजूमिं
मणुस्साहारगसरीरे किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउयकम्मजूमिगप्पमणुस्साहारगसरीरे अपज्जत्तसंखेज्जवासाउयक
म्मजूमिगप्पमणुस्साहारगसरीरे ? गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्जवासाउयकम्मजूमिगप्पवक्कांतियमणुस्साहारगसरीरे
णो अपज्जत्तगसंखिज्जवासाउयकम्मजूमिगप्पमणुस्साहारगसरीरे । जदि पज्जत्तसंखेज्जं गप्पमणुस्साहारग
सरीरे किं सम्मदिठ्ठीपज्जत्तगसंखे० कम्मजूमिगप्पमणुस्साहारगसरीरे मिच्छदिठ्ठीसं० कम्मगप्पमणुस्साहारग

संख्येयवर्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं । यदि संख्येयवर्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं किं पर्याप्तसंख्येयव
र्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरमपर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं ? गौतम । पर्याप्तसंख्येयव
र्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं नोअपर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं । यदि पर्याप्तसंख्येयव
र्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं किं सम्यग्दृष्टिपर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं मिथ्यादृष्टिप

असंख्यातावर्षायुषने यावत् आहारकशरीरं नही । जइ संखेज्जवासाउय कम्म० ग० म० आ० । जो हेभगवन् संख्यातायुषने यावत् आहारकशरीररुहे ।
तइ किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउय क० जाव सरीरे अपज्जत्त संखेज्जवासाउय क० जाव सरीरे । तो खूं पर्याप्ताने यावत् आहारक शरीररुहे कि अपर्याप्ता
यावत् आहारकशरीररुहे । गोयमा पज्जत्त संखेज्जवासाउय क० जाव आहारगसरीरे नो अपज्जत्त संखेज्जवासाउय जाव सरीरे । हेगौतम पर्याप्ताने
यावत् आहारकरुहे पिण अपर्याप्ताने यावत् आहारकशरीरं नही । जइ पज्जत्त संखेज्जवासाउय जाव सरीरे । जो हेभगवन् पर्याप्ताने यावत् आहारक
रुहे । तइ किं सम्मदिठ्ठी पज्जत्तग संखिज्ज जाव सरीरे मिच्छदिठ्ठी पज्जत्त संखिज्ज जाव सरीरे सम्मगमिच्छादिठ्ठी पज्जत्तग संखेज्ज जाव सरीरे । तो
खूं सम्यग्दृष्टीने यावत् आयु कै मिथ्यादृष्टिने यावत् आहारकशरीरं वेसम्यग्मिथ्यादृष्टिने पिण यावत् आहारक नही । गोयमा सम्मदिठ्ठी पज्जत्त सं

सरीरे किं सम्मामिच्छादिष्ठिसंखेज्ज० कम्मजूमिगल्लमणुस्सआहारगसरीरे ? गोयमा ! सम्मदिष्ठिपज्जत्तसंखेज्ज
वासाउयकम्मजूमिगल्लमणुस्सआहारगसरीरे णो मिच्छादिष्ठिपज्जत्तसंखेज्ज० गल्लमणुस्सआहारग
सरीरे नो सम्मामिच्छादिष्ठिसं० कम्म० गल्लमणुस्सआहारगसरीरे । जदि सम्मदिष्ठिपज्जत्तसंखेज्ज० कम्मजू
मिगल्लमणुस्सआहारगसरीरे किं संजतसम्मदिष्ठिपज्जत्तसं० कम्मगल्लमणुस्सआहारगसरीरे असंजयसम्म
दिष्ठिपज्जत्तसं० कम्मगल्लमणुस्सआहारगसरीरे संजयासंजयसम्मदिष्ठिपज्जत्तसं० कम्मगल्लमणुस्सआहारग

याससखेयवर्षाणुःकर्मजूमिगल्लमणुस्सआहारगसरीरे ? गोयमा ! सम्मदिष्ठिपज्जत्तसंखेज्ज
वासाउयकम्मजूमिगल्लमणुस्सआहारगसरीरे णो मिच्छादिष्ठिपज्जत्तसंखेज्ज० गल्लमणुस्सआहारग
सरीरे नो सम्मामिच्छादिष्ठिसं० कम्म० गल्लमणुस्सआहारगसरीरे । जदि सम्मदिष्ठिपज्जत्तसंखेज्ज० कम्मजू
मिगल्लमणुस्सआहारगसरीरे किं संजतसम्मदिष्ठिपज्जत्तसं० कम्मगल्लमणुस्सआहारगसरीरे असंजयसम्म
दिष्ठिपज्जत्तसं० कम्मगल्लमणुस्सआहारगसरीरे संजयासंजयसम्मदिष्ठिपज्जत्तसं० कम्मगल्लमणुस्सआहारग

खेज्ज जाव सरीरे नो मिच्छादिष्ठि पज्जत्तसंखिज्ज जाव सरीरे नो सम्मामिच्छादिष्ठि पज्जत्त संखिज्ज जाव सरीरे । हेगोयमा सम्यग्दृष्टिने यावत् आ
हारकशरीर हवे पिण मिच्छादिष्ठिने यावत् आहारक नही सम्यग्मिच्छादिष्ठिने पिण यावत् आहारक नही । जइ सम्मदिष्ठि पज्जत्त सखिज्ज जाव स
रीरे तइ कि संजय सम्मदिष्ठि पज्जत्त सखिज्ज जाव सरीरे असंजय सम्मदिष्ठि पज्जत्त संखिज्ज जाव सरीरे संजयासंजय सम्मदिष्ठि पज्जत्त संखिज्ज जाव
सरीरे । जो हेमगवन् सम्यग्दृष्टिने यावत् आहारकशरीरहे तोसूं सयत सम्यग्दृष्टिने यावत् आहारकशरीरहे वो असयत सम्यग्दृष्टिने यावत् आहा
रकशरीरहे वो सयतासंयत सम्यग्दृष्टिने यावत् आहारकशरीरहे । गोयमा संजयसम्मदिष्ठि पज्जत्त संखिज्ज जाव सरीरे नो असंजय सम्मदिष्ठि जाव

मापन्ना स्तेषां सततोपयोगसंज्ञवात्, इह जिनकल्पिकादयो लब्धिं नोपजीवंति तेषां तथाकल्पत्वात्, येषिच गच्छन्वाप्तिन आहारकशरीरं कुर्वन्ति तेपि तदानीं लब्ध्युपजीवनेनोत्सुक्यजावतः प्रमादवंतो सोचनेपिच प्रमादवंत आत्मप्रदेशानामौदारिकशरीरं सर्वोत्तमोपसंहरणेन व्याकुली जावात्, आहारकशरीरेचान्तर्मुहूर्तावस्थानं ततो यद्यपि मध्यजागे कियत्कालं मनाक् विबुद्धिजावतः कामग्रन्थिकै रप्रसक्तोपवर्ण्यते तथापि स लब्ध्युपजीवनेन प्रमत्तएवेत्य प्रमत्तस्य नो प्रमत्तसंयतस्य इत्यादिना प्रतिषेधः कृतः ॥ इद्विपत्ति ॥ ऋद्धीरामर्षौषध्यादितन्त्रं प्राप्त ऋतिप्राप्त स्त द्विपरीतो रिद्धिप्राप्त ऋद्धिश्च प्राप्नोति प्रथमतो विशिष्टमुत्तरोत्तरमपूर्वार्थप्रतिपादकं श्रुतमवगाहमानः श्रुतसामर्थ्यत स्तीव्रतीव्रतरशुभजावना स

पञ्च० संखे० कम्म० गल्ल० मणुस्सञ्ज्ञाहारगसरीरे ? गोयमा ! पमत्तसं० सम्म० प० सं० क० गल्ल० मणु० नो अपमत्तसंजयसम्मदिठिपज्जत्तसंखेज्ज० कम्मजूमिगल्ल० मणुस्सञ्ज्ञाहारगसरीरे । जइ पमत्तसं० सम्मदि० पज्जत्तसंखेज्ज० कम्म० गल्ल० मणुस्सञ्ज्ञाहार० किं इहीपत्तपमत्तसंजयसम्म० पज्जत्तसंखेज्ज० कम्म० गल्लमणुस्सञ्ज्ञाहा० अणिहीपत्तपमत्तसं० सम्मदिठिपज्जत्तसंखे० कम्म० गल्लमणु० ? गोयमा ! इहीपत्तपमत्त

कर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं ? गौतम । प्रमत्तसंयतसम्यग्दृष्टिपर्याप्तसंख्येयवर्षायुःकर्मजूमिगर्जव्युत्क्रान्तिकमनुष्याहारकशरीरं नो अप्रमत्तसंयतसम्य (प्रवृत्ति) यावच्छरीरं । यदि प्रमत्तसंयतसं० प० सं० क० ग० म० आहारकशरीरं किमर्द्धिप्राप्तप्रमत्तसंयत (प्रवृत्ति) यावच्छरीरं ? गौतम । ऋद्धिप्राप्तप्रमत्तसंयत (प्रवृत्ति) यावच्छरीरं नो अनर्द्धिप्राप्तप्रमत्तसंयत (प्रवृत्ति) यावच्छरीरं । आहारकशरीरं जद

प्राप्त प्रमादोसंयतने यावत् आहारकशरीरकै कै अकृद्धि प्राप्त प्रमादोसंयतने यावत् आहारकशरीरकै । गोयमा इद्विपत्त पमत्तसंयत सम्य० सं० क० ग० म० आहा० णी अपिद्विपत्तसंयत सम्य० सं० ग० म० आहा० । हेगौतम ऋद्धिप्राप्त प्रमादोसंयतने यावत् आहारकशरीरकैपिण अकृद्धिप्राप्त प्रमादोने यावत् आहारकशरीर नही । आहारगसरीरेण भंते किं संठिण पं० । द्विषे आहारकशरीर हेभगवन् किसे संख्याने संस्थितकै । गोयमा सम

मत्तत्ति ॥ प्रमाद्यतिस्म मोहनीयादिकर्म्मोदयप्रज्ञावतः संवलनकपायेनिद्राद्यन्यतमप्रमादयोगतः संयमयोगेण सोढतिस्म प्रगताः (पूर्ववत्कर्त्तरिक्त प्रत्ययः) तेच प्रायो गच्छवासिनः तेषां क्वचिदनुपयोगसंज्ञवात्, तद्विपरीता अप्रमत्ता स्तेच प्रायो जिनकल्पपरिहारविशुद्धिकयदासंदकल्पिकमति

सरीरे ? गोयमा ! संजतसम्मदिठिपज्जत्तसंखेज्ज० कम्मगल्लमणुस्सञ्चाहारगसरीरे नो ण्संजतसम्मदिठिप
ज्जत्तसंखेज्ज० कम्म० गल्लमणुस्सञ्चाहारगसरीरे णो संजयासंजयसम्मदिठिपज्जत्तसंखेज्जवासाउयकम्मज्जूमि
गल्लमणुस्सञ्चाहारगसरीरे । जदि संजतसम्मदिठिपज्जत्तसंखेज्जवासाउयकम्मज्जूमिगल्लवक्कांतियमणुस्सञ्चाहा
रगसरीरे किं पमत्तसंजयसम्मदिठिपज्जत्तसंखेज्ज० कम्मज्जूमिगल्लमणुस्सञ्चाहारगसरीरे ण्पमत्तसंजयसम्म०

त्तिकमनुष्णाहारकशरीरं ? गौतम । सयतसम्यग्दृष्टिपर्याप्तसंख्येयवर्षाणुःकर्मज्जूमिगल्लवक्कांतिकमनुष्णाहारकशरीरं नो असयतसम्य० पर्या
प्तसंख्येयवर्षाणुःकर्मज्जूमिगल्लवक्कांतिकमनुष्णाहारकशरीरं नो संयतासंयत (प्रचृति) यावच्छरीरम् । यदि सयतसम्यग्दृष्टिपर्याप्त (प्रचृति)
यावच्छरीरं किं प्रमत्तसयतसम्यग्दृष्टिपर्याप्तसंख्येयवर्षाणुःकर्मज्जूमिगल्लवक्कांतिकमनुष्णाहारकशरीरमप्रमत्तसंयतसम्यग्दृष्टिपर्याप्तसंख्येयवर्षाणुः

सरीरे नो संजयासंजय सम्मदिठो जाव सरीरे । हेगौतम सयत सम्यग्दृष्टि यावत् आहारकहे पिण असंयतोने यावत् आहारक नहो संयतासंयतोने
पिण यावत् आहारक नहो । जइ संजय सम्मदिठो सं० क० ग० मणुस्साहारगसरीरे तइ किं पमत्तसंजय सम्म० सं० क० मणुस्साहार अपमत्तसज
य सम्म सं० क० ग० म० आहा । जो सयत सम्यग्दृष्टिन यावत् शरीरहे तां स्खू सयतने यावत् आहारकशरीरहे अप्रमादोसयतने यावत् आहारक
शरीरहे । गोयमा पमत्तसंजय सम्मदिठो पज्जत्त संखिज्ज जाव सरीरे नो अपमत्तसंयत सम्मदिठो संखिज्ज जाव सरीरे । हेगौतम प्रमादोसयतने या
वत् आहारकशरीरहे पिण अप्रमादोसयतने यावत् आहारकशरीरहे । जइ पमत्तसजत सम्म० सं० क० ग० म० आहा० तइ किं इद्वट्ठपत्त पमत्तसंयत
सम्म० सं० क० ग० म० आहा० अण्डिठपत्त पमत्तसंयत सम्म० सं० क० ग० म० आहा० । जो प्रमादोसंयतने यावत् आहारकशरीरहे तोखू नट्ठि

धिरोहन्प्रमत्तः सन् उक्तञ्च-अवगाहतेचसश्रुत जलधिंप्राप्नोतिचावधिज्ञानं मनसःपर्यायं वा ज्ञानं कीष्टाद्विबुद्धीर्वा ॥१॥ चारुणवीक्रियसर्वोपधाद्या
वा लब्धयस्तस्य प्रादुर्जवंति गुणतो बलानिवा मानसादीनि अत्र स इत्यप्रमत्तस्यतः, मानसःपर्यायमिति मानसाः मनसःसंबन्धिनः पर्याया वि
षया यस्य तन्मानसपर्यायं मनःपर्यायज्ञानमित्यर्थः, कोष्टाद्विबुद्धीर्वा इत्यत्रापिशब्दात् पदानुसारिवीजपरिग्रहः, तिस्रोहि बुद्ध्यः परमातिशयरू

संजयस० पञ्ज० सं० क० ग० आ० णो अणिहीपत्तपमत्तसंजयसम्म० पञ्जत्तसंखेज्ज० कम्मजूमिगप्पम
णुस्सञ्जाहारग० । आहारगसरीरेणं जंते ! किं संठिए पत्तत्ते ? गोयमा ! समचउरंससंठाणसंठिए पत्तत्ते
आहारगसरीरस्सणं जंते ! केमहालिया सरीरोगाहणा पत्तत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं देसूणा रयणी उक्को
सेणं पडिपुस्सा रयणी । तेयगसरीरेणं जंते ! कइविहे पत्तत्ते ? गोयमा ! पंचविहे पत्तत्ते, तंजहा-एगिं
दियतेयगसरीरे जाव पंचिंदियतेयगसरीरे । एगिंदियतेयगसरीरेणं जंते ! कइविहे पत्तत्ते ? गोयमा !

न्त । किं सस्थितं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । समचतुरस्रसंस्थानसस्थित प्रज्ञप्तम् । आहारकशरीरस्य जदन्त । किं महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ?
गौतम । जघन्येन देशोना रत्तिः, उत्कर्षतः प्रतिपूर्णा रत्तिः । तैजसशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । पंचविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-
एकेन्द्रियतैजसशरीरं यावत्पञ्चेन्द्रियतैजसशरीरं । एकेन्द्रियतैजसशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । पंचविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-पृथि

चउरंससंठाणसंठिए पं० । हेगौतम समचौरससंस्थाने सस्थितहे । आहारगसरीरस्सणं भंते केमहालिया सरीरोगाहणा पं० । हिवे हेभगवन् आहारक
शरीरनो हेभगवन् केतलो मोटी अवगाहना कही । गोयमा जहन्नेणं देसूणा रयणी उक्कोसेण पडिपुस्सा रयणी तेयगसरीरेणं भंते कइविहे पं० । हेगौतम
जघन्य कांदिक ऊणो एकहाथ उत्कष्टे पूरोहाथ हिवे तैजसशरीरना हेभगवन् केतलाभेद कह्या । गोयमा पंचविहे तूं । हेगौतम पंचभेद ते कह्या ।
एगिंदिय तेयगसरीरे जाव पंचिंदिय तेयगसरीरे । एकेन्द्रिय तैजसशरीर यावत् पंचेन्द्रिय तैजसशरीर । एगिंदिय तेयगसरीरेणं भंते कइविहे पं० ।

पाः प्रवचने प्रतिपाद्यते तद्यथा-कोष्ठबुद्धिपदानुसारिबुद्धिबीजबुद्धिश्च, तत्र कोष्ठइव धाम्यं या बुद्धि राचार्यगुणा द्विनिर्गती तदवस्थानी च सूत्रार्थो धारयति न किमपि तयोः कालान्तरेण गलति सा कोष्ठबुद्धिः, या पुनरेकमपि सूत्रपदमवधार्य शेषमश्रुतमपि तदवस्थमेव श्रुतमवगाहते सा पदानुसारिणी, या पुनरेकमर्थपदं तथाविधमनुसृत्य शेषमश्रुतमपि यथावस्थितं प्रभूतमर्थमवगाहते सा बीजबुद्धिः, सा च सर्वोत्तमप्रकर्ष

पंचविहे पश्यते, तंजहा-पुढविकाइयएगिंदियतेयगसरीरे जाव वणस्सइकाइयएगिंदियतेयगसरीरे । एवं जहा उरालियसरीस्स जेनु जणिनु तहा तेयगस्सवि जाव चउरिंदियाणं । पंचिंदियतेयगसरीरेणं जंते ! कतिविहे पश्यते ? गोयमा ! चउविहे पन्तते, तंजहा-णेरइयतेयगसरीरे जाव देवतेयगसरीरे । णेरइयाणं दुगतो जेदो जणियहो जहा वेउल्लियसरीरे । पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं मणुस्साणय जहा उरा

वीकायिकैकन्द्रियतैजसशरीरं यावद्वनस्पतिकायिकैकन्द्रियतैजसशरीरं । एवं यथीदारिकशरीरस्य जेदो जणितस्तथा तैजसस्यापि यावच्चतु रिन्द्रियाणाम् । पंचेन्द्रियतैजसशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । चतुर्विधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-नैरयिकतैजसशरीरं यावद्देवतैजसशरीरं । नैरयिकाया द्विको जेदो जणितव्यो यथा वैक्रियशरीरं । पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां मनुष्याणां च यथीदारिकशरीरे जेद उक्तस्तथा ज

एकेन्द्रिय तैजसशरीरना हेमगवन् केतलाभेदं कक्षा । गोयमा पंचविहा त० । हेगौतम पांचेभेदं कक्षा । ५ उरिकाइय जाव वणस्सइकाइयसरीरे एवं जहा उरालियसरीरस्स भेदो भाणियो तहा तेयगसरीरस्सवि भाणियव्वो । ते पृथिवीकाय तैजसशरीर यावत् वनस्पतीकाय एकेन्द्रिय तैजसशरीर इमं सर्वं निम एव श्रीदारिकशरीरनी वक्तव्यता कही तिमहीज तैजसशरीरनी कहवो । जाव चीरिंदियाणं पंचिंदिय तेयगसरीरेणं भंते कइविहे पं० । यावत् चीरिंदियनाज्जगे पंचेन्द्रिय तैजसशरीरना हेमगवन् केतलाभेदं कक्षा । गोयमा चउविहा त० । हेगौतम चारभेदं कक्षा । णेरइय तेयगसरीरे जाव देवतेयगसरीर णेरइयाणं दुगजं, जेदो भाणियव्वो । नारकी तैजसशरीर यावत् देवता तैजसशरीर नारकीने हांयभेदं कक्षा । ज १ वरल्लियसरीरे

प्राप्ता जगवर्ता गण्यतां तेहि उत्पादादिपदत्रयमवधार्य सकलमपि द्वादशांगात्मकप्रवचन मज्जिसूत्रयन्ति, तथा चारणाश्च वैक्रियं च सर्वोपधीयद्वा
वश्च चारणवैक्रियसर्वोपधिता तत्र चरणं गमनं तद्विद्यते येषां ते चारणा (ज्योत्स्नादिन्योऽण् इति मत्वर्थीयो ऽण्प्रत्ययः) तत्र गमनमन्येषामपि
मुनीनां विद्यते ततो विशेषणान्यथानुपपत्त्या चरणमिह विशिष्टं गमनमज्जिगृह्यते, अतएव चातिशायिने मन्वर्थीयो यथारूपवन्ती कन्येत्यत्र ततो
यमर्थं अतिशयविचरणसमर्था चारणा "आहचजाप्यकृत्-स्वरुते जाप्यटीकायां-अतिशयचरणाचारणा अतिशयगमनादित्यर्थः", ते च द्विधा जंघा
चारणा विद्याचारणाश्च तत्र ये चारित्र्यतपोविशेषप्रज्ञावतः समुद्भूतगमनविषयलाब्धिविशेषा स्ते जङ्घाचारणा येः पुनर्विद्यावशातः समुत्पन्नगमन
लब्ध्यतिशया स्ते विद्याचारणाः, जङ्घाचारणाश्च रुचकवरद्वीपं याव द्रन्तु समर्थाः विद्याचारणा नन्दीश्वरं तत्र जङ्घाचारणा यत्र कुत्रापि गन्तुमिच्छव
स्तत्र रविकरानपि निश्रीकृत्य गच्छन्ति विद्याचारणास्त्वेवमेव जङ्घाचारणाश्च रुचकवरद्वीपं गच्छन् एकेनैवोत्पातेन गच्छति प्रतिनिवर्त्तमान स्त्वेके
नोत्पातेन नन्दीश्वरमायाति द्वितीयेन स्वस्थानं, यदि पुनर्मैरुशिखरं निगमिषु स्तर्हि प्रथमेनैवोत्पातेन परशकवनमज्जिरोहति प्रतिनिवर्त्तमानस्तु
प्रथमेनोत्पातेन नन्दनवनमागच्छति द्वितीयेन स्वस्थानमिति, जङ्घाचारणोहि चारित्र्यातिशयप्रज्ञावतो जवति । ततो लब्ध्युपजीवने श्रीत्सुक्यजा
वतः प्रमादसंज्ञवा चारित्र्यातिशयनिबन्धना लाब्धिः परिहीयते ततः प्रतिनिवर्त्तने द्वाभ्यामुत्पाताभ्यां स्वजुवनमायाति विद्याचारणः पुनः प्रथमेनो

लियसरीरे भेदो जणिञ् तहा जाणियञ्चो । देवाणं जहा वेउच्चियसरीरे भेदो जणिञ् तहा जाणियञ्चो जाव

णितव्यः । देवानां यथा वैक्रियशरीरे भेदो जणितस्तथा जणितव्यो यावत्सर्वार्थसिद्धगदेव इति । तैजसशरीरं जदन्त । किं संस्थितं प्रज्ञप्तम् ?

पचिदिय तिरिक्खजोणियाणं मणुस्साणं जहा उरालियसरीरे भेदो भणिञ्चो तहा भाणियञ्चो । जिम वैक्रियशरीरने प्छा तिम पचेदिय तिर्यंचवोनिया
ने मनुष्यने अलावे जिम औदारिकशरीरना भेद पूर्वं कच्चा तिमहीज सर्वं कहिवा । देवाणं जहा वेउच्चियसरीरे भेदो भणिञ्चो तहा भाणियञ्चो । दे
वताने अलावे जिम वैक्रियशरीरना दीयभेद कच्चा तिम इहां पिण कहिवा । जाव चच्चडुसिद्धग देवेत्ति । यावत् सर्वार्थसिद्धना देवता तगे । तेयगसरी

गोयमा । रयणप्यत्रापुढविनेरइयपंचिदियतेयगसरीरेवि जाव अहेसत्तामापुढविनेरइयपंचिदियतेयगसरीरेवि । जइ रयणप्यत्रापुढविनेरइयपंचिदि
यतेयगसरीरे किं पञ्जतगरयणप्यजेत्यादि ॥ पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकाना मनुष्याणां प यथा प्राणीदारिकशरीरजेद उक्त स्तथात्रापि वक्तव्यः सचैव
तिरिक्कजोणियपंचिदियतेयगसरीरेण कइविहे पज्जे इत्यादि ॥ देवाना यथा वैक्रियशरीरजेद उक्त स्तथा जणितव्यः, सचैव-जइ देवपंचिदिय
तेयगसरीरे किं जवणवासिदेवपंचिदियतेयगसरीरे इत्यादि ॥ याव त्सर्वार्थसिद्धदेवसूत्रं, उक्ती जेदः सम्प्रति संस्थानप्रतिपादनायमाह-तेयग
सरीरेणं भंते । किं संठिए पज्जे इत्यादि ॥ सुगमं इह जीवप्रदेशानुरोधतेजसं शरीरं ततो यदव तस्यां २ योनावोदारिकशरीरानुरोधेन वैक्रिय
शरीरानुरोधेन च जीवप्रदेशाना संस्थानं तदेव तेजसशरीरस्यापि इति प्रागुक्तमेकद्वित्रिचतुरिन्द्रियतिर्यक्पंचेदियमनुष्यगतमौदारिकसंस्थानं नै
रपदेवेषु वैक्रियसंस्थानमतिदिष्टमिति । गत संस्थानम् अथुना अवगाहनामानमाह-जीवस्सणं भंते । इत्यादि ॥ जीवस्य नैरयिकत्वादिविज्ञेयता

वेउच्चियसरीरे । पंचिदियतिरिक्कजोणियाणं मणुस्साणय जहा एतेसिंचेव उरालियत्ति । देवाणं भंते ! किं
संठिए तेयगसरीरे पज्जे ? गोयमा ! जहा वेउच्चियस्स जाव अणुत्तरोववाइयत्ति । जीवस्सणं भंते !

प्याणां च यथैतेषां चैवीदारिक इति । देवाना जदन्त । किं संस्थितं तेजसशरीरं प्र० ? गीतम । यथा वैक्रियस्य यावदनुत्तरोपपातिक इति ।
जीवस्य जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन समवपत्तस्य तेजसशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्र० ? गीतम । शरीरप्रमाणमात्रा विकस्य

नारकी हेमगवन् तेजसशरीर तिस्रे संस्थाने संस्थितकै । गोयमा जहा वेउच्चियसरीरे पंचिदिय तिरिक्कजोणिया मणुस्साणं जहा एतेसिंचेव उरालिय ,
हेगीतम जिम वैक्रियशरीरनां कल्लो तिम अइवो पचेद्विय तिर्यचयोनियाने मनुष्यने जिम औदारिकशरीरनां पाठकल्लो पवेतिम कइवो । देवाणं भंते
तेयगसरीरे किं संठिए प० । देवताने हेमगवन् तेजसशरीर तिस्रे संस्थाने संस्थितकै । गोयमा जहा वेउच्चियस्स जाव अणुत्तरोववाइयत्ति । हेगीतम जि
म वैक्रियशरीरने अक्कायैकल्लो तिम जणियो यावत् सर्वार्थसिद्धजगे । जीवसाणं भंते मारणतिगसमुद्घाएणं समोद्धवस्स तेयगसरीरस्य केमहालियास

विवक्षायां क्षामान्यतः संसारिणी शमितिविवाक्यालंकारे मारणान्तिकसमुद्भातेन वक्ष्यमाणलक्षणोऽयं समवर्तमानस्य सता ॥ केमहालिया इति ॥ किंमह
ती किंप्रमाणमहत्वा शरीरावगाहना शरीरमौदारिकादिक मप्यस्ति तत आह-तैजसः शरीरस्य प्रज्ञप्ता ? जगवानाह-गौतम । शरीरप्रमाणमात्रा
विष्कम्भबाहल्येन, विष्कम्भश्च बाहुल्यं च विष्कम्भबाहुल्य समाहारोद्भूतं स्तेन विष्कम्भेन बाहुल्येनचेत्यर्थ, तत्र विष्कम्भ उदरादिविस्तारः, बाहुल्यमु
रःपृष्ठः स्थूलता आयामो दैर्घ्यं तत्रायामेन जघन्यतोऽङ्गुलस्यासंख्येयजागः अङ्गुलासंख्येयजागप्रमाणा इयंच एकेन्द्रियस्यैकेन्द्रियेत्यासन्नमुत्पाद्यमा
नस्य द्रष्टव्या, उत्कर्षतो लोकांताल्लोकांतः किमुक्तं जवति-अधोलोकान्तादारभ्य यावदूर्ध्वलोकांत ऊर्ध्वलोकांतादारभ्य यावदधोलोकांत स्तावत्प्र
माणा इति' इयञ्च सूक्ष्मस्य वादरस्य एकेन्द्रियस्य वेदितव्या न शेषस्यासम्भवात्, एकेन्द्रियाहि सूक्ष्मा वादरा श्व यथायोगं समस्तेपि लोके

मारणंतियसमुद्भाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाहणा पप्पत्ता ? सरीरप्पमाणमित्ता
विष्कम्भबाहल्लेणं आयामेणं जहस्सेणं अंगुलस्स असंखेज्जडजागो उक्खोसेणं लोगंताञ्ज लोगंतो । एगिंदिय
स्सणं जंतो ! मारणंतियसमुद्भाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स के महालिया सरीरोगाहणा पप्पत्ता ? गो

बाहल्यान्यां । आयामेन जघन्यतोऽङ्गुलस्यासंख्येयो जाग उत्कर्षतो लोकान्ताल्लोकान्तः । एकेन्द्रियस्य जदन्त । मारणान्तिकसमुद्भातेन संभव

सरीरोगाहणा पं० । जीवने हेभगवन् मारणान्तिकसमुद्भाते समोहराने पप्पत्ताने तैजसशरीरनो केतलीमोटी अवगाहना कहौ । गोयमा सरीरप्पमाण
मेत्ता विष्कम्भबाहल्लेण आयामेणं जहस्सेणं अंगुलस्स असंखेज्जडजागो उक्खोसेणं लोगंताञ्ज लोगंतो । हेगौतम शरीरप्रमाण मात्रायै विष्कम्भादि उपरादि विस्तार बाहु
ल्यते चरपूरि जाडपणे आयाम ते लावपणो जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो मात्रायै अवगाहना हुवे तैजसनो एकेन्द्रियार्थं एकेन्द्रियेन जपजैति एवेलायै
याय उत्कटे लोकान्तपर्यन्त कसंलोकथी अधोलोकपर्यन्त सूक्ष्मवादर एकेन्द्रियाथी जाणिसी लोकांते हुवे तेमणी । एगिंदियस्सणं भंते मारणंतियसमुद्भा
एणं समोहयस्स सरीरस्स केम० । हिवे हेभगवन् एकेन्द्रियजीव तेहने मारणान्तिकसमुद्भाते समोद्भायकाने केतलीमोटी शरीरनी अवगाहना कहौ । गो

वर्तन्ते न शोषा कृती यदा सूक्ष्मो आदरोवा एकेन्द्रियो ऽधोलोके वर्तमानः कर्तुं लोकान्ते सूक्ष्मतया आदरतयावोत्पत्तु मिच्छति कर्तुं लोकान्ते वा
वर्तमानः सूक्ष्मो आदरोवा अधोलोकान्ते सूक्ष्मतया आदरतयावोत्पत्तस्य तदा तस्य सारणान्तिकसमुद्भातेन समवहतस्य यथोक्तप्रमाणा तैजस
शरीरावगाहना भवति, एतेन पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिसूत्राण्यपि जायितानि द्रष्टव्यानि तथाहि-सूक्ष्मपृथिवीकायिकेऽधोलोके कर्तुं लोकं वा वर्त
मानो यदा सूक्ष्मपृथिवीकायिकादितया आदरवायुकायिकतया वा कर्तुं लोकं ऽधोलोके वा समुत्पत्तुमिच्छति तदा भवति तस्य सारणान्तिकस
मुद्भातेन समवहतस्योत्कर्षतो लोकान्तात् लोकान्त याव तैजसशरीरावगाहना, एवमप्यायिकादिष्वपि जायं । द्वीन्द्रियसन्ने आयामेन जघन्यतो
गुलासंख्येयजागप्रमाणो यदा अपर्याप्तो द्वीन्द्रियो गुलासंख्येयजागप्रमाणीदारिकशरीरः स्वप्रत्यासन्नप्रदेशे एकेन्द्रियादितयोत्पद्यते तदा वसेथा, अ
थवा यस्मिन् शरीरस्थितः सन् सारणान्तिकसमुद्भातं करोति तस्मात् शरीरात् सारणान्तिकसमुत्पातवशा द्वि विनिर्गततैजसशरीरस्यायामवि
कल्पविस्तारे रवगाहना चिन्त्यते न तत् शरीरसहितस्य अन्यथा जवनपत्यादि यं जघन्यतो गुलासंख्येयजागत्वं वक्ष्यते तद्विरुद्धं जवनपत्यादि
शरीराणां सप्तादिहस्तप्रमाणत्वात्, ततो महाकायोपि द्वीन्द्रियो यदा स्वप्रत्यासन्ने देशे एकेन्द्रियतयोत्पद्यते तदाप्यगुलासंख्येयजागप्रमाणा वे
दितव्या उत्कर्षतः स्तिर्यग्लोका लोकास्तः किमुक्तं भवति तिर्यग्लोकादधोलोकान्त कर्तुं लोकान्तो वा यावता भवति तावत्प्रमाणा इत्यर्थः, कथं

यमा ! एवंचेव जाव पुढवीष्णाउतेउवाउवणस्सइकाइयस्स । वेइंदियस्सणं जंते ! मारणंतियसमुग्घाएणं
समोहयस्स तयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाहणा पण्णत्ता ? गोयमा ! सरीरप्पमाणमित्ता विक्कंजवा

इतस्य तैजसशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्र० ? गौतम ! एवं चैव यावत्पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिकायिकस्य । द्वीन्द्रियस्य जदन्त । मा
यमा सरीरप्पमाणमेत्ता विक्कंम बाहजेणं आयामेणं जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्जभाग उ० तिरियलोगंतं एवं जाव चौरिंदियस्स । हे गौतम शरीर
नां प्रमाणमात्रावे विस्तारपणे जायमये लावपणे जघन्य अंगुलानो प्रसंख्यातमोभाग उत्क्रष्ट तिरिच्छेलोक मेरुपर्वतने पांडुकवनमाहि कपजे एतलो जव

मेतावत्प्रमाणेति चे दुष्यते-इह द्वीन्द्रिया एकेन्द्रियेष्वुत्पद्यन्ते एकेन्द्रियाश्च सकललोकव्यापिनस्ततो यदा तिर्यग्लोकस्थितौ द्वीन्द्रियजड्वंशो
कान्ते अधोलोकान्ते वा एकेन्द्रियतया समुत्पद्यते तदा जवति तस्य मारणान्तिकसमुद्घातसमवहतस्य यथोक्तप्रमाणा तैजसशरीरावगाहना ति
र्यग्लोकग्रहणं च प्रायस्तेषां तिर्यग्लोकस्थानमिति कृतमन्यथा अधोलोकेकदेशे प्यधोलौकिकग्रामादौ जड्वंशोकेकदेशेपि पण्डकवनादौ द्वीन्द्रि
यः सम्भवन्ति इति तदपेक्षया तिरिक्तापि तैजसशरीरावगाहना द्रष्टव्या, एवं त्रिधतुरिन्द्रियसूत्रेऽपि जावनीये नैरयिकसूत्रे आयामेन जघन्यतो
यत्सातिरेकं योजनसहस्रमुक्तं तदेवं परिजावनीयं इह वलयामुखादयश्चत्वारः पातालकलशा लक्षयोजनावगाहयोजनसहस्रबाहल्यठिक्करिका

हल्लेणं आयामेणं जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जडजागं उक्कोसेणं तिरियलोगात्तं लोगतो एवं जाव चउरिं
दियस्स । नेरइयस्सणं जंते ! मारणांतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाह
णा पस्सत्ता ? गोयमा ! सरीरप्पमाणमेत्ता विक्कंनवाहल्लेणं आयामेणं जहन्नेणं सातिरेगं जोयणसहस्सं

रणान्तिकसमुद्घातेन समवहतस्य तैजसःशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्र० ? गौतम । शरीरप्रमाणमात्रा विक्कम्भबाहल्याज्यां, आयामेन
जघन्यतौगलासंख्येयजाग उत्कर्षतस्तिर्यग्लोकात्तिर्यग्लोकान्तः । एवं यावच्चतुरिन्द्रियस्य । नैरयिकस्य जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन समव
हतस्य तैजसशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गौतम । शरीरप्रमाणमात्रा विक्कम्भबाहल्याज्याम् । आयामेन जघन्यतः सातिरेक

गाहना कही इम चौरिन्द्रियलगे जांथिवो । नेरइयस्सणं भंते मारणांतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केम० । नारक्की हेमगवन् मारणांतिक
समुद्घात समोद्घाते तैजसनो केतलो अवगाहना कही । गोयमा सरीरप्पमाणमेत्ता विक्कंन बाहल्लेणं आयामेणं जहन्नेणं सातिरेगं जोयणसहस्सं उ०
अहे जाव अहेसत्तमापुढवी तिरिय सयंभूरमणेसमूहे उड्डं जाव पंडुगवणे पुक्खरणीओ । हेगौतम शरीरप्रमाण मात्राये विस्तारपणे जाडपणे लांवपणे

उक्तीसेणं अहे जाव अहे सत्तमापुढवी तिरियं जाव सयंनुरमणे समुद्धे । उहं जाव पंऊगवणे पुक्करणीउं
 पंचिंदियतिरिक्कजोणियस्सणं जंते ! मारणंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाह
 णा पणत्ता ? गोयमा ! जहा वेइंदियसरीरस्स । मणुस्सस्सणं जंते ! मारणंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स ते
 यासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाहणा पणत्ता ? गोयमा ! समयखित्ताउं लोगंतो । असुरकुमारस्सणं
 जंते ! मारणंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाहणा पणत्ता ? गोयमा ! स

योजनसत्तमुत्कर्षतोधोयावदथ सप्तमापुढवीतिरियं जाव सयंनुरमणं समुद्धम् । कर्हं यावत्पाण्डकवनपुकरिण्यः । पल्लेन्द्रियतिर्यग्योनिकस्य
 जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन समवहतस्य तेजसशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्र० ? गौतम । यथा हीन्द्रियशरीरस्य । मनुष्यस्य
 जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन समवहतस्य तेजसशरीरस्य किं महतीशरीरावगाहना प्रज्ञता ? गौतम । समयक्षेत्राण्योक्तानि । असुरकुमार

जवन्यपणे कांदवपणिक सत्तसयोजन स्वांमाटे पातालकलशने पासेना नारकी पातालकलशना जलमांछि मच्छपणे जपजे तेमाटे सत्तसयोजन अ
 वगाहना इने चत्तए छेठे सातमोसगे जपजे तिरछेलीके जां सयंनुरमण समुद्धमांछि जपजे जांवा पांऊकवननी वायमांछि मच्छपणे जपजे तेमाटे ए
 तसो अवगाहना इवे छिथे । पंचिंदिय तिरिक्कजोणियस्सणं भंते मारणंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केम० । पवेइो तिरिक्कजोणिकने छेभग
 वन् मारणंतिकसमुद्घाते समोद्धाने तेजसनी केतलोमीटो अवगाहना कही । गोयमा जहा वेइंदियसरीरस्स मणुस्साण भंते मारणंतियसमुग्घाएणं
 समोहयस्स तेयासरीरस्स केम० । छेगौतम जिम वेइइो प्रलावेकछो तिग जांणओ मणुषने छेभगवन् मारणान्तिकसमुद्घाते समोद्धाने तेजसशरीरनी
 केतलोमीटो अवगाहना कही । गोयमा उक्तीसेणं समयखित्ताओलोगंतो । छेगौतम चत्तए तेजने तिरछेमणुष्य चेरमान ओकान्तप्रमाण जांवा नो
 चो तिरछो भंज जपजे तथा पाताल खिया नोवावे तिहां जपजे तेमाटे । असुरकुमारभंते मारणंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केम० ।

स्तेषां मधस्त्रिजागो वायुपरिपूर्णा उपरितन त्रिजाग उदकपरिपूर्णा मध्य त्रिजागो वायूदकयो रतसरणापसरणधर्मा तत्र यदा कश्चि तसीमंतका दिषु नरकेन्द्रकेषु वर्तमानो नैरयिकपातालकलशप्रत्यासनवर्त्ताच्च स्वायुःक्षया दुहृत्या पातालकलशकुक्षं योजनसहस्रबाहुल्यं जित्वा पातालकलशम ध्ये द्वितीये तृतीये वा त्रिजागे मत्स्यतयोत्पद्यते तदा जवति चातिरेकयोजनसहस्रमानो नैरयिकस्य मारणांतिकसमुद्घातसमवहतस्य जघन्या ते णस्यशरीरावगाहना उत्कर्षतो यावदधःसप्तमपृथिवीतिर्यक्यावत् स्वयम्भूरमणसमुद्रपर्यंत ऊर्ध्वं यावत्पण्डकवने पुष्करिण्यस्तावद्द्रष्टव्यः किमुक्तं जव त्यधःसप्तमपृथिव्या प्रारभ्य तिर्यक् यावत् स्वयम्भूरमणपर्यंत ऊर्ध्वं यावत्पण्डकवने पुष्करिण्यः ताव त्प्रमाणा एतावती च तदा लभ्यते यदाधःसप्त मपृथिवीनारकः स्वयम्भूरमणसमुद्रपर्यंते मत्स्यतयोत्पद्यते पण्डकवने पुष्करिणीषु वेति तिर्यक्पञ्चैन्द्रियस्थोत्कर्षत स्तिर्यग्लोकांतो ऽत्रापि जा वना द्वीन्द्रियव त्कर्तव्या तिर्यक्पञ्चैन्द्रियेषूत्पादसम्भवात्, मनुष्यस्थोत्कर्षत. समयक्षेत्रात् समयप्रधानं क्षेत्रं समयक्षेत्रं मयूरव्यंसकादित्वा मध्य

पदलोपी समासः, यस्मिन् अहंतृतीये द्वीपप्रमाणे सूर्यादिक्रियाव्यगः समयो नाम कालद्रव्यमस्ति तत्समयक्षेत्र मानुषक्षेत्रमिति ज्ञाव त्स्मात् या वदधःकुर्वन्वा लोकांतस्तावत्प्रमाणा मनुष्यस्याप्येकेन्द्रियेषूत्पादसम्भवात् समयक्षेत्रग्रहणं समयक्षेत्रा दन्यत्र मनुष्यजननः संहरणस्य वा स्रजवेनाति रिक्ताया अवगाहना असंजवात्, अतुरकुमारादि स्तनितकुमारपर्यवसाना जवनपतिव्यतरज्योतिष्कसौधर्मेज्ञानदेवानां जघन्यतीगुलाख्येयज्जागः कथ मिति चे दुच्यते-एते ह्येकेन्द्रियेषूत्पद्यन्ते ततो यदा ते स्वाप्तरणेघ्नङ्गदादिषु कुण्डलादिषु वा ये मणयः पद्मरागादय स्तेषु शृङ्गा मूर्च्छिता स्तदध्यवसायि न स्तेष्वेव शरीरख्यंवाजरादिषु पृथिवीकायिकत्वनोत्पद्यते तदा जवति जघन्यतीगुलाख्येयज्जागप्रमाणा तैजसशरीरावगाहना, अन्ये त्वत्यथात्र जा वनिकां कुर्वन्ति साच नातिश्लिष्टेति न लिखिता नच दूषिता कुमारगैर्नहित्यत्यक्तुः पुनस्तस्मन्धावतीति न्यायानुसरणात्। उत्कर्षतो यावदधश्चतुर्थीयस्याः पृ थिव्या अघस्तनश्चरमांत स्तिर्यक् यावत्स्वयम्भूरमणसमुद्रस्य माहो वेदिकांतः, ऊर्ध्वं यावद्द्वीपप्रमाणं प्राप्य तवद्द्रष्टव्या कथमिति चे दुच्यते-यदा

जयनपत्यादिको देव स्तुतीयस्याः पृथिव्या अथस्तनं चरमांतं यावत् कुतश्चित् प्रगो जनवजात् गतो जयति तत्रच गतः सन् कथमपि स्थायुः क्षया न्मृत्वा तिर्यग्स्थयंभूरमणसमुद्रया एवेदिकाते यदिवा धृष्यत्प्राग्जाराभिधपृथिवीपर्यंतं पृथिवीकायिकतयोत्पद्यते तदा जवत्युत्कर्षतो यथोक्ता, तथा तेजसशरीरावगाहना सनत्कुमारदेवस्यापि जयन्त्यतोद्गुलासंख्येयजागप्रमाणे तेजसशरीरावगाहना कथमिति चे दुष्यते-इह सनत्कुमारादय ए केन्द्रियेषु विकलैर्द्विषेषु वा नोत्पद्यते तथाजवस्वाजाप्यात् किंतु तिर्यक्पर्षेन्द्रियेषु मनुष्येषु वा ततो यदा मन्दरादिषु पुष्करिण्यादिषु जलावगाहं कुर्वतः स्वजवायुः क्षया तर्नेव प्रत्यासक्तो देशो मत्स्यतयोत्पद्यते तदाद्गुलासंख्येयजागप्रमाणा द्रष्टव्या अथवा पूर्वसम्यग्निमीमनुष्यस्थिय मनुष्येषोप ज्ञाता सुपलज्य गाढानुरागा दिहागत्य परियजते, परिश्रज्य तदवाच्यप्रदेशो स्वावाच्यं प्रतिप्य कालं कृत्वा तस्यास्य गर्भे पुरुषबीजे समुत्पद्य ते तदा लज्यते ततोऽधःपातालकलशानां लक्षयोजनप्रमाणावगाहनां द्वितीयविज्ञाग यावत् तिर्यग्याव त्स्थयंभूरमणपर्यंतम् ऊर्ध्वं यावदच्युतकल्प स्थायद्वगंतव्या कथमिति चे दुष्यते इह सनत्कुमारादिदेवाना सम्यदेव निश्रया अच्युतकल्पं यावद्गमने जवति नच तत्र वाप्यादिषु मत्स्यादयः सं ति तत इह तिर्यग्मनुष्येषूपलज्य, तत्र यदा सनत्कुमारदेवोऽन्यदेव निश्रया अच्युतकल्पगतो जवति तत्रच गतः सन् स्थायु क्षया त्काल कृत्वा तिर्यक्स्थयंभूरमणपर्यंतं यदिवा धःपातालकलशानां द्वितीये विज्ञागे वायुदकयो रत्सरणापसरणाजाविनि मत्स्यादितयोत्पद्यते तदा जवति तस्य

रीरप्पमाणमिहा विस्कंजबाह्वेणं श्यायामेणं जह्वेणं शृंगुलस्स श्वसंखेज्जइजागं उक्खोसेणं अहे जाव तच्चाए

स्य जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन समवहतस्य तेजसः शरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्रज्ञप्ता ? गौतम । शरीरप्रमाणमात्रा विफभं

भसुरकुमार ऐभगवन् मारणान्तिकसमुद्घात समोज्ञाने तेजसशरीरनी केतलीमोटी अवगाहना कही । गोयमा सरीरप्पमाण मेत्ताए' विक्खंभ बाह्वेणं श्यायामेणं जह्वेणं शृंगुलस्स श्वसं । ऐगौतम शरीरप्रमाणमात्राये विस्तार जाह्वेणं जावपणे जसन्त्य शृंगुलनी श्वसंख्यातमीभाग । उक्खोसेणं अहे जाव तच्चाए पुढवीए हेठिणे चरमते तिरिगं जाव सयंभूरमणसमुद्घात बाहिरिणे वेदयते उहट्ट इंसिणभारा पुढवी एवं जाव थपियकुमारा तेयगसरीरस्स वा

तिर्यग्धोवा यथोक्तक्रमेण तैजसशरीरावगाहनेति ॥ एवं जाव सहस्रारदेवस्सत्ति ॥ एवं सनत्कुमारदेवगतेन प्रकारेण जघन्यत उत्कर्षतश्च तैजस
शरीरावगाहना तावद्वाच्या यावत्सहस्रारदेवजावनापि च सर्वत्रापि च समाना आनतदेवस्यापि जघन्यतोङ्गुलासंख्येयजागप्रमाणा तैजसशरीरावगा
हना नत्वानतादयो देवा मनुष्येध्वेवोत्पद्यन्ते, मनुष्याश्च मनुष्यकृते एवेति कथमङ्गुलासंख्येयजागप्रमाणा उच्यते-इह पूर्वसम्बन्धिनी मनुष्यस्त्रियमन्ये
न मनुष्येणोपभुक्त मानतदेवः कश्चनाप्यवधिज्ञानत उपलब्ध्यासन्नशृत्युतयाविपरीतस्वजावत्वात्, सत्त्वचरितवैचित्र्यात् कर्मगते रश्चित्यत्वात् काम
वृत्ते मलिनत्वाच्च उक्तं च-सत्वानाचरितं चित्रं विचित्राकर्मणागतिः । मलिनत्वं च कामानां वृत्तिं पयन्तदारुणा इति ॥१॥ गाढानुरागादिहागत्य कुतो

पुढवीहेष्ठिल्ले चरिमन्ते तिरियं जाव सयंभुरमणसमुद्रस्स बाहिरिल्ले वेडयन्ते उहं जाव डसीष्यजारापुढवी ।
एवं जाव थणियकुमार० । वाणमन्तरजोइसियसोहम्मीसाणगा य एवंचेव । सणकुमारदेवस्सणं जन्ते ! मार
णंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाहणा घस्सत्ता ? गोयमा ! सरीरप्पमा
णमित्ता विस्सकंजबाहल्लेणं, आयामेणं जहत्तेणं अंगुलस्स अस्संखेज्जइजागं उक्कोसेणं अहे जाव महापाता

बाहल्याभ्यां, आयामेन जघन्यतोङ्गुलासंख्येयजाग उत्कर्षतोधोयावत्तृतीयस्या पृथिव्या अवस्तनं चरमान्तं तिर्यग्धावत्स्वयम्भुरमणसमुद्रस्य
बाह्यवेदिकान्तं ऊर्ध्वं यावदीपत्प्राञ्जारापृथिवी । एवं यावत्स्तनिलकुमाराः । वानव्यन्तरज्योतिष्कसौधमंशानाश्चैव चैव । सनत्कुमारदेवस्य ज

णमन्तर जोइसिय सोहम्मीसाणगाय एवंचेव । उत्कृष्ट नीचे नरक्ततीक्ष्णे हेठला पातालकलशमाहि तिर्यचपणे ऊपजे एतलौ अवगाहना तिरस्से जा
सयंभूरमणे बाहिरला वेडिकामांहि पृथिवीपणे ऊपजे ऊचोसिद्धसिलाना पृथिवीमांहि ऊपजे एतलौ अवगाहना जालगे स्तनितकुमार तैजसशरीर
ने वानव्यन्तर ज्योतिषी सौधमं इशानलगे इमहीज भावना जाणवी । सणकुमारदेवस्सणं मते मारणंतियसमुग्घाएणं समोहयस्स के० । सनत्कुमार हे
भगवन् मारणंतिकसमुद्गात समोद्धाने तैजसनी केतली, अवगाहना-कही । गोयमा सरीरप्पमाणसेत्ता विस्सकंजबाहल्लेणं आयामेणं जहत्तेणं अंगुलस्स

पशून्तं परिधय तदवाप्ताप्रदेशीः स्वायाय्यं प्रक्षिप्यातीवसूचितं स्वायुःक्षया एकालं कृत्वा यदा तस्याश्व गर्भं मनुष्याणि मनुष्यत्वेनोत्पद्यते भन्तु
प्यमीनं च जघन्यतोतमूर्त्तसूतकर्षतो द्वावश्व सुदूर्तान् यावदवतिष्ठति उक्तं च-मनुश्चबीरणं प्रते । फालगु केवचिरं हो० १ गो० । अहमेवं गतोमु
दुत्तं उल्लोकेणं वारस मुमुता इति ॥ ततो द्वादशसुदूर्तान्यतरे उपजुक्तां परिधय मृतस्य तन्मोत्पत्ति मनुष्यत्वेन द्रष्टव्या उत्पन्नतो ऽधोयाय द
धोलोकिना ग्रामास्तिर्यग् यावन्मनुष्योत्र जग्रे यावदभ्युतः कल्प स्वावदवसेना कथसितिचे दुष्यते-इह यदानरादेवः कस्याप्यन्यस्य निशया अजु
तकल्प गतो जयति स्वय तपगतःसन् फाल कृत्वा ऽधोलोकिनाभेगु यदिवा मनुष्यक्षेत्रपर्येतं मनुष्यत्वेनोत्पद्यते तदा लज्यते, एवं प्राणपारयाद्य

लाणं दोष्टे तिजागे, तिरिय जाव सयंजुरमणसमुद्दे, उहं जाव अचुन कप्पो । एवं जाव सहस्रारदेवसरा ।
 छाणयदेवस्सणं जंते ! मारणंतियरमुग्धाएणं समोहयस्स तेयारारीस्स केमहालिया सरीरोगाहणा पणत्ता
 ? गोयमा ! सरीरप्पमाणमित्ता विक्कंजबाहत्तेणं । आयासेणं जहन्तेणं अंगुलस्स अंसंखोजाइजागं उद्धोसे

दन्त । मारणांतिकसमुद्घातेन समवहतस्य तेजःशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्रपन्ना ? गौतम । शरीरप्रमाणमात्रा विक्षम्भायुक्ता भ्या, प्रायामन जघन्यहोर्गुलस्यासंख्येयी प्राग उत्कर्षन्ती धीयावन्नहापातालाना द्वितीये वृजाने, तिर्यग्यावत्स्वयाभूरमश्न यमुदम् । जर्द्धं यावदप्युतः कल्पः । एव यावत्सहस्रारदेवस्य । आनतदेवस्य नदन्त । मारणांतिकसमुद्घातेन समवहतस्य तेजःशरीरस्य किं महती शरीरा

અસંખ્યજાતમાર્ગ । પ્તેગીતમ શરોરપમાણ માનાયે વિસ્તાર જાણવળે જાણવળે પ્રંગલનો અસરજાતગીમાગ સ્વાંમાટે દેવતા જોર સંવંધનો મનુષ્ય સ્તો મનુ
ષ્યવળે મોગવે તોમ નગર કરોમોગવો સ્વપદ્ધે સ્વપો તથાને મમિપ્રસવજો જ્ઞપળે જ્ઞપળે તિથારે પ્રગુજનો અસંજ્ઞાતમામાગ । કાલોસેષ અદે જાવ મદાપા
યાજ્ઞાર્થ દોપેતિ માગ સિરિવ જાવ સવંમૂરમણસમુરે પમં જાવ પ્રગુપો જામો એવં જાવ સદ્દસારગદેવસ્થ । સતજ્ઞે તો અધીર્જાનો મનુષ્ય તિર્યંચમાર્ધિ
સવજેજે જાણમે મનુષ્યજાવયેત મનુષ્ય તિર્યંચમાર્ધિ જ્ઞપળે જ્ઞપળે જાણમે પ્રગુત્તરો ગમનાગમનમાર્ધો દ્રમજાણમે સદ્દસારના દેવતાજો । આપ્યદેવ

तत्कल्पदेवानामपि ज्ञावनीयं । तथाचाह-एवं जाव आरणदेवस्य अक्षुयदेवस्य एवंचैव नवरं उहं जाव सयाइं विमाणाइं इति । अक्षुतदेवस्यापि जघन्यत उत्कर्षतश्च तेजसशरीरावगाहना एवमेव एवं प्रमाथैव परं सूत्रपाठे-उहं जाव सयाइं विमाणाइं इति वक्तव्यं । ननु उहं जाव अक्षुतं क प्यो इति अक्षुतदेवोहि यदा चिंत्यते तदा कथमूर्ध्वयावदक्षुतकल्प इति पठते तस्य तत्र विद्यमानत्वात् केवलमक्षुतदेवोपि कदाचि दूर्ध्वं स्ववि मानपर्यंतं यावद्गच्छति तत्रच गतः सन् कालमपि करोति तत् उक्तं मुहं जाव सयाइं विमाणाइं इति ॥ ग्रैवेयकानुत्तरसुरा जमवह्वनादिकमपि तत्रस्या एव कुर्वन्ति तत् इहागमनासम्भवादङ्गुलासंख्येयप्रागप्रमायता न लक्ष्यते कितु यदा वैताल्यगतास्तु विद्याधरश्रेणिपूतृद्यन्ते तदा स्वत्याजा

णं जाव अहो लोडयगामा । तिरियं जाव मणुस्सखेत्ते उहं जाव अक्षुनकप्यो । एवं जाव आरणदेवस्य अक्षुयदवस्सवि एवंचैव नवरं उहं जाव सयाइं विमाणाइं । गेविज्जागदेवस्सणं जंते ! मारणंतिस्समुज्जय

वगाहना प्रज्ञप्ता ? गीतम । शरीरप्रमाणमात्रा विकल्पाबाह्याभ्यां, आधामेन जघन्यर्तंगुलस्यासंख्येयो प्राग उत्कर्षतो यावदधोलौकिकानि माः । तिर्यग्यावन्मनुष्यक्षेत्र मूर्ध्वं यावदक्षुतः कल्पः । एव यावदारणदेवस्य । अक्षुतदेवस्याप्येवं चैव नवरमूर्ध्वं यावत्स्यकाणि विमानानि शरीरं

स्सण भते मारणतियसमुखाएणं समोडयस्स तेयाशरीरस्स केन० । आनतदेवने हेमगवन् मारणाने समुहातने समोच्चाने केतलो अवगाहनांका गोयमा शरीरप्रमाणमेत्ता विखंभ बाह्वक्षेणं आधामेणं जह्वेणं अंगुलस्स अखंखेज्जभाणं । हेगीतम शरीरप्रमाण मानायें विस्तार जाडपणे लांबो जघन्ये अंगुलनो असंख्यातमोभाग ते किम आनतना देवता मनुष्यलगे जपजै किम कोइ पूर्वभव प्लो अवधिज्ञाने भोगवी जो इन नकरो ते समका करो तेहनो कंषे जपजै मनुष्यनो बीजी । उल्लोसेणं जाव अहेसत्तमाए लोडयगामा तिरियं जाव मणुस्सखित्तो उहं जाव अक्षुभीकप्यो एवं जाव आरणदेवस्य अक्षुयदेवस्यवि एवचैव । उत्कटो १२ मुहूर्तं रहे ते चित्रकर्म गति तिहां जपजै विज्ञाने तिहाणकी काल करीने हेठे मनुष्यपणे जपजै तिरहेम नुष्येवलगे जचो अक्षुतलगे इम जां आरणलगे अक्षुतदेवने पिण इमहीज । पवरं उहं जाव उय विमाणंति । एविशेष जचो पीतानां विज्ञानलगे

दारुण्या धीयावद्विद्याधरश्रेष्ठस्तत्त्वप्रमाणा जघन्या तैजसशरीरावगाहना अतोपि मध्ये जघन्यतराया असम्भवात्, उत्कृष्टा यावदधोलीकिका ग्रामा स्ततोप्यथ उत्पादासम्भवात् तिर्यक् यावन्मनुष्यक्षेत्रपर्यंत स्ततः परं तिर्यगप्युत्पादाभावात्, यद्यपि हि विद्याधरा विद्याधर्यश्च नदीधर या यद्गच्छन्ति अर्वाक् संजोगमपि कुर्येति तथापि मनुष्यक्षेत्रात्परतो गर्जमनुष्येषु नोत्पद्यन्ते, तत स्तिर्यग्याव न्मनुष्यक्षेत्रे सित्युक्तं तदेव मुक्तानि तैजसशरीरस्य विधिसंस्थानावगाहनमानानि, साम्प्रति कार्मणस्य वक्तव्यानि कार्मणं च तैजसमविनाभाव तैजसवच्च जीवप्रदेशानुरोधि संस्थानं ततो येव तैजसशरीरस्योक्तानि तथैव कार्मणस्यापि वक्तव्यानि तथाचाह—एव जहेव तेयगसरीरस्य भेदो संठाणभोगादृणाय भणिया तहेव निरव जासियव जाव अणुत्तरोववाइयति ॥ उक्तानि पञ्चानामपि शरीराणां विधिसंस्थानावगाहनमानानि संप्रति पुद्गलापत्तयनमाह—उरालियसरीर

एणं समोहयस्स तेयासरीरस्स केमहालिया सरीरोगाहणा पस्सत्ता ? गोयमा ! सरीरप्पमाणमेत्ता विरजेणं वाहत्तेणं ञ्णायामेणं जहन्नेणं विज्जाहरसेढीणं उक्खीसेणं जाव अहोलीइयगामा, तिरियं जाव स

वेयकदेवस्य जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन संभवहवस्य तैजःशरीरस्य किं महती शरीरावगाहना प्रसृता ? गीतम । शरीरप्रमाणमात्रा इव

जंघोगति नयो तेमाटे । गेविज्जगदेवरसणं भंते मारणातियसमुद्घाएण समोहरस तेयासरीरस्स केम० । द्विवे येवेयकनादेवता हेभगवन् मारणांतिक स मुदात समोद्घाते केतली अवगाहना । गोयमा सरीरप्पमाणमेत्ता विरजेण वाहत्तेण ञ्णायामेणं जहन्नेण विज्जाहर सेढीणो । हेगीतम शरीरप्रमाण मा त्राये विस्तारपणे जाउपणे लावपणे जवन्त्य विद्याधरनीयेषि जगे । उक्खीसेणं जाव अहोलीइयगामा तिरियं जाव अणुत्तरोववाइयस्सवि ति । जिन वादे तिहायका उत्कृष्ट जालगे अधोलीक पामी मनुष्यमांदि कपजे तिरहे जालगे मनुष्यक्षेत्रे जंघो विमानाभिमान । अणुत्तरोववाइयस्सवि एवंचेव कम्मगसरीरेणं भंते कइविहे पं० । अनुत्तरविमाने पिण इमहोज द्विवे कार्मणशरीरना केतलाभेदहे । गोयमा पंचविहा तं० । हेगीतम पांचेभेदे ते कहेहे—एगिदिय कम्मगसरीरे जाव पंचिदिय कम्मगसरीरे एवं जहेव तेयगसरीरस्यभेदो संठाणं उगाहणया भणिया तहेव निरवसेसमा० ।

जन्ते ! इत्यादि ॥ औदारिकशरीरस्य शमिति वाक्यालंकारे जदन्त । कइदिसन्ति ॥ पञ्चम्यर्थे द्वितीया बहुवचनेनैकवचनं प्राकृतत्वात् ततोयमर्थः
कतिज्यो दिग्ज्यः समागत्य पुद्गला श्रियन्ते कर्मकर्तर्यप्रयोगः स्वयं चयनमागच्छन्तीत्यर्थः । जगवानाह-निर्व्याघातेन व्याघातस्य जावो निर्व्याघा
तमव्ययीजाव स्तेन तृतीयाया इति विकल्पेनाम् विधाना तान्नाम्जावः ॥ जइदिसन्ति ॥ जइज्यो दिग्ज्यः किमुक्तं जवति यत्र वसनाख्यामर्थ्य व

स्सखेत्ते, उहं जाव सगाइं विमाणाइं अणुत्तरोववाइयस्सवि एवंचेव । कम्मगसरीरेणं जन्ते ! कइविहे प० ,
? गोयमा ! पंचविहे पस्सत्ते, तंजहा—एगिंदियसरीरे जाव पंचिंदियसरीरे एवं जहेव तेयगसरीरस्स जेदो
संठाणलगाहणा जणिता तहेव निरवसेसं जणियहं जाव अणुत्तरोववाइयत्ति । उरालियसरीरस्सणं जन्ते !
कइदिसिं पोग्गला चिज्जांति ? गोयमा ! निव्वाघाएणं वदिसिं वाघायं पडुच्च सिध तिदिसिं जाव सिध

कम्मबाहल्याज्यां । आयामेन जघन्यतो विद्याधरश्रेणयः । उत्कर्षतो यावदधो लौकिकग्रामाः , तियंग्यावन्मनुष्यक्षेत्रम् । ऊर्ध्वं यावत्स्वकानि
विमानानि । अनुत्तरोपपातिकस्याप्येव चैव । कर्मणशरीरं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । पंचविधं प्रज्ञप्तं तद्यथैकेन्द्रियकर्मणशरीरं
यावत्पंचेन्द्रियकर्मणशरीरं । एवं यथैव तेजःशरीरस्य जेदः संस्थानमवगाहना जणिता तथैव निरवज्ञोपं जणितव्यम् । यावदनुत्तरोपपातिक
इति । औदारिकशरीरस्य जदन्त । कतिज्योदिग्ज्यः पुद्गला श्रियन्ते ? गौतम । निर्व्याघातेन षड्ज्यो दिग्ज्यः , व्याघातं प्रतीत्य स्यात्तिरुज्यो

एकेन्द्रियकर्मणशरीरे जालगे पंचेन्द्रिय कर्मणशरीरे इमं जिम तेजसशरीरना भेद संस्थान अवगाहना जिमकहो तिम एहजो पिण कहवो । जाव अणु
त्तरोववाइयत्ते उरालियसरीरस्सणं भन्ते कइदिसिं पुग्गलाचिज्जाति । जालगे अनुत्तरवासी औदारिकशरीरने हेमगवन् केहोदिशिना आयापुत्तल एकठा
मिले । गोयमा निव्वाघाएणं वदिसिं वाघायं पडुच्च । हेगौतम व्याघातविना ६ दिशिना पुद्गल एकठामिले वसना सध्धनाजीवने व्याघातायो । सिध
तिदिसिं सिध वददिसिं सिध पचदिसि वेडलियसरीरस्सणं भन्ते कइदिसिं पुग्गलाचिज्जाति । कोइं सूक्ष्मजीवना औदारिकशरीरना ऊर्ध्वलोकाकाश नथी

विधा व्यवस्थितस्योदारिकशरीरिणा नैकापि दिग् लोकेन व्याहृता वर्तते तत्र निर्वाधात् व्यवस्थितस्य नित्यम् । बह्व्यो दिग्भ्यः पुद्गलानामागमनं व्याघात मलोकेन प्रतिस्खलनं प्रतीय ॥ चियं तिदिसंति ॥ स्यात् कदाचित् तिसृज्यो दिग्भ्यः स्या चतसृज्यः स्या त्वज्ज्यः कथमिति चेदुच्यते-सूक्ष्मजीवस्योदारिकशरीरिणो यथोर्ध्वलोकाकाशां न विद्यते नापि तिर्यक् पूर्वदिशि नापि दक्षिणदिशि तस्मिन् सर्वाद्भिर् प्रतरे आग्नेयकोणरूपो लोकांते व्यवस्थितस्याधःपश्चिमोत्तररूपज्यः तिसृज्यो दिग्भ्यः पुद्गलोपचयज्ञोषदिकत्रयस्यालोकेन व्याप्तत्वात् । पुनः स एव सूक्ष्मजीव औदारिकशरीरी पश्चिमां दिशि मनुसृत्य तिष्ठति, तथा, पूर्वदिग्ज्यधिकालातेति चतसृज्यो दिग्भ्यः पुद्गलानामागमनं यदा पुनरधो द्वितीयादिप्रतरे गतः पश्चिमदिशि भवत्युच्य तिष्ठति, यदा कर्तुं दिग्ज्यधिका लज्यते केवला दक्षिणैव दिग् अलोकेन व्याहृतेति, पञ्चज्यो दिग्भ्यः पुद्गलानां मागमनवैक्रियशरीरमाहारकशरीरं च त्रसनाद्यामध्यएव संभवति नान्यत्रेति तयोरपि पुद्गलचयो नियमात् बह्व्यो दिग्भ्यः तैजसकामंशे

पंचदिसिं । वेउद्वियसरीरस्सणं जंते ! कइदिसिं पोग्गला चिज्जंति ? गोयमा ! नियमा छदिसिं एवं आहारगसरीरस्सवि । तेयाकम्मगाणं जहा उरालियस्स । उरालियस्सणं जंते ! कइदिसिं पोग्गला उवचिं

दिग्भ्यः स्याच्चतसृज्यः स्यात्पञ्चज्योदिग्भ्यः । वैक्रियशरीरस्य जदन्त । कतिज्यो दिग्भ्यः पुद्गला स्वीयन्ते ? गौतम । नियमा त्वज्ज्यः । एवमाहारकस्यापि । तैजसकामंशयोर्यथौदारिकस्य । औदारिकशरीरस्य जदन्त । कतिज्यो दिग्भ्यः पुद्गला उपचीयन्ते ? गौतम । एवंचैव यावत्का

तिर्यक् पूर्वदक्षिणतयो इम ३ दिशिना पुद्गलस्ये वैक्रियशरीरना जेमगवन् केतलोदिशिना पुद्गलस्ये । गोयमा नियमा छदिसिं एवं आहारगसरीरस्य वि तेयाकम्मगाणं जहा औरालियसरीरस्य । हेगौतम निखे ६ दिशिना पुद्गलस्ये इम आहारकशरीरने पिण ६ दिशिना पुद्गल तैजसकामंशे औदारिकनोपरे ३ दिशि ४ दिशि ५ दिशिना पुद्गलस्ये । उरालियसरीरस्सणं जंते कइदिसिं पुग्गलाचिज्जंति । औदारिकशरीरने जेमगवन् केतलादिशिना पुद्गल भावो जपत्ते । गोयमा एवंचैव जात्र कम्मगसरीरस्स एवं उवचिज्जंति अवचिज्जंति । हेगौतम इमहोज जासणे कामंश पिण तिमहोज जपत्ते पद्गल

सर्वसंसारिणां ततो यथौदारिकस्य निर्वाधातेन पङ्क्त्यो दिग्भ्यो व्याधातं प्रतीत्य पुनः स्यात्तिदिग्भ्यः स्यात्तुर्दिग्भ्यः स्यात्पञ्चदिग्भ्यः तथा तैजसकर्मण्योरपि द्रष्टव्याः, यथा च यस्तथा उपपद्योपपद्यश्च वक्तव्यः, तत उपपद्यः प्राज्ञस्येन चयः अपचयो ह्रासः शरीरेभ्यः पुद्गलानां विचटनमितियावत्, उक्तं पुद्गलचयसिद्धानी शरीरसयोगमाह-जस्सणं भन्ते । इत्यादि ॥ यस्यौदारिकं तस्य वैक्रियं स्यात् अस्ति स्यान्नास्ति य

ज्जांति ? गोयमा ! एवंचेव जाव कम्मगसरीरस्स । एवं उवचिज्जांति अ्वचिज्जांति । जस्सणं भन्ते ! उरालि
यसरीरं तस्सणं वेउह्वियसरीरं जस्स वेउह्वियसरीरं तस्स उरालियसरीरं ? गोयमा ! जस्स उरालियसरीरं
तस्स वेउह्वियसरीरं सिय अत्थि सिय नत्थि, जस्स वेउह्वियसरीरं तस्स उरालियसरीरं सिय अत्थि सिय
नत्थि । जस्सणं भन्ते ! उरालियसरीरं तस्स आहारगसरीरं जस्स आहारगसरीरं तस्स उरालियसरीरं ?

मंशशरीरस्य । एव मुपचीयन्ते अपचीयन्ते इति । यस्य भदन्त । औदारिकशरीरं तस्य वैक्रियशरीरं यस्य वैक्रियशरीरं तस्यौदारिकशरी
रं ? गोतम । यस्यौदारिकशरीरं तस्य वैक्रियशरीरं स्यादस्ति स्यान्नास्ति, यस्य वैक्रियशरीरं तस्यौदारिकशरीरं स्यादस्ति स्यान्नास्ति । य
स्य भदन्त । औदारिकशरीरं तस्याहारकशरीरं यस्याहारकशरीरं तस्यौदारिकशरीरं ? गोतम । यस्यौदारिकशरीरं तस्याहारकशरीरं स्या
दस्ति स्यान्नास्ति, यस्य पुनराहारकशरीरं तस्यौदारिकशरीरं नियमादस्ति । यस्य भदन्त । औदारिकशरीरं तस्य तेजशरीरं यस्य तेजश

क्य कच्चा अनन्तशरीरानो योग कहेहै । जस्सणं भन्ते उरालिय सरौरं तस्स वेउह्वियसरीरं जस्स वेउह्वियं तस्स ओरालियसरीरं । जेहने हेभगवन् औदा
रिकशरीरहै तेहने वैक्रियशरीर हुये जेहने वैक्रियशरीरहै तेहने औदारिक हुवे । गोयमा जस्स ओरालियसरीरं तस्स वेउह्वियसरीरं सियअत्थि सियन
त्थि । हेगोतम जेहने औदारिकशरीरहै तेहने वैक्रियशरीर किवारे हुवे किवारे नही । जस्स पुण वेउह्वियसरीरं तस्स उरालियसरीरं सियअत्थि सिय
त्थि । जेहने वैक्रियशरीरहै तेहने किवारे औदारिकहै किवारे नही किम देवता नारकीजे औदारिकमथो पिय तिर्यचसनुषणे किवारेहै किवारे न

औदारिकं शरीरी सन् वैक्रियलब्धिमान् वैक्रियमारज्यं तत्र वर्तते तस्यास्ति शेषस्य नास्तीति ज्ञातः, यस्य वैक्रियशरीरं तस्यौदारिकशरीरं स्यादस्ति स्यान्नास्ति देवनारकाणां वैक्रियशरीरवत्, औदारिकं नास्ति तिर्यक्मनुष्याणां तु वैक्रियशरीरवत्ता मस्तीति ज्ञातार्थः, आहारकशरीरेणापि सह चिन्तायां यस्यौदारिकशरीरं स्यादस्ति स्यान्नास्ति य औदारिकशरीरी चतुर्दशपूर्वधर आहारकशरीरमारज्यं वर्तते तस्यास्ति शेषस्य नास्तीत्यर्थः, यस्य पुन राहारकशरीरं तस्यौदारिकशरीरं नियमादस्ति औदारिकशरीरविरह आहारकलब्धं रप्यसम्भवात्, तैजसशरीरे सह चिन्तायां यस्यौदारिकशरीरं तस्य नियमा तैजसशरीरं तैजसशरीरविरहे औदारिकशरीरासम्भवात्, यस्य पुन तैजसशरीरमौदारिकं स्याद

गोयमा ! जरुस उरालियसरीरं तरुस आहारगसरीरं सिय अत्थि सिय नत्थि, जरुस पुण आहारगसरीरं तरुस उरालियसरीरं नियमा अत्थि । जरुसणं जंते ! उरालियसरीरं तरुस तेयगसरीरं, जरुस तेयसरीरं तरुस उरालियसरीरं ? गोयमा ! जरुस उरालियसरीरं तरुस तेयगसरीरं नियमा अत्थि, जरुस पुण तेय गसरीरं तरुस उरालियसरीरं सिय अत्थि सिय नत्थि । एवं कम्मगसरीरंपि । जरुसणं जंते ! वेउद्धियस

थी । जलपानं भते चरालियसरीरं तज्जणं आहारगसरीरं जलपानं आहारगसरीरं तरस चरालियसरीरं । जेहने हे भगवन् ओदारियसरीरछे तेहने आहारकसरीरछे जेहने आहारकसरीरछे तेहने ओदारिकसरीर छे । गोयमा जरसचरालियसरीरं तरस आहारगसरीरं सियअत्थि सियअत्थि । हे भौतम जेहने ओदारिकसरीर छे तेहने आहारक छे जेहने आहारक छे ओदारिक बिना आहारक नथी कोई छे कोई नछे । जरस पुण आहारगसरीरं तरस चरालियसरीरं पियमा अत्थि । जेहने आहारक सरीरछे तेहने ओदारिकसरीरं निसै छे । जलपानं भते चरालियसरीरं तज्जणं तेजगसरीरं जरस

स्ति स्यान्नास्ति देवनैरयिकाणां नास्ति तिर्यक्मनुष्याणां मत्स्योतिजावः । एवं कार्मण्यशरीरेणापि सह चिन्ता कर्तव्या, तैजसकार्मण्योः सहचारि
त्वात्, सप्रति वैक्रियशरीरस्याहारकशरीरादिभिः सह संयोगचिन्तां कुर्वन्नाह-जस्सणं जंतं । इत्यादि ॥ यस्य वैक्रियशरीरं न तस्याहारकशरी
रं यस्याहारकशरीरं न तस्य वैक्रियशरीरं समकालमनयोदेकस्यासम्भवात्, तैजसकार्मण्या यथौदारिकशरीरेण सह चिंतिते तथा वैक्रियशरीरेणा

रीरं तस्स आहारगसरीरं जस्स आहारगसरीरं तस्स य वेउच्चियसरीरं ? गोयमा ! जस्स वेउच्चियसरीरं
तस्स आहारगसरीरं नत्थि जस्सवि आहारगसरीरं तस्सवि वेउच्चियसरीरं नत्थि तेयाकम्माइं जहा उरालि
एणं सम्मं तहेव आहारगसरीरेणवि समं तेयाकम्माइं तहेव चारेयव्वाइं । जस्सणं जंतं ! तेयगसरीरं तस्स

यशरीरं तस्याहारकशरीरं नास्ति यस्याप्याहारकशरीरं तस्यापि वैक्रियशरीरं नास्ति । तैजसकार्मण्या यथौदारिकेण सह तथैवाहारकशरी
रेणापि समं तैजसकार्मणानि तथैव चारयितव्यानि । यस्य जदन्त । तैजसशरीरं तस्य कार्मणं शरीरं यस्य कार्मणं शरीरं तस्य तैजसं शरीरं ?

तेयगसरीरं तस्स उरालियसरीरं । जेहने हेमगवन् औदारिकशरीरछै तेहने तैजसशरीरछै जेहने औदारिकशरीरछै । गोयमा जस्स उरालियसरीरं त
स्स तेयगसरीरं णियमा अत्थि । हेमोतम जेहनेछै औदारिकशरीर तेहने तैजसशरीरं निखैहुवे । अत्थि जस्स पुण तेयगसरीरं तस्स उरालियसरीरं सिय
अत्थि सियणत्थि एव कम्मगसरीरपि । तेहने तैजसशरीरछै ते औदारिक कोइं नहुवे कोइं हुवे देवनारकीने नही तिर्यक्ष्ममृष्यनेछै इम कार्मणने पि
णं । जस्सणं भंते वेउच्चियसरीरं तस्स आहारगसरीरं जस्स आहारगसरीरं तस्स वेउच्चियसरीरं । जेहने हेमगवन् वैक्रियशरीरछै तेहने आहारकशरीर
हुवे जेहने आहारकछै तेहने वैक्रियशरीर हुवे । गोयमा जस्स वेउच्चियशरीरं तस्स आहारगसरीरं अत्थि । हेमोतम जेहने वैक्रियशरीरछै तेहने आहार
कशरीरं नही । जस्स पुण आहारगसरीरं तस्स वे० नत्थि । जेहने आहारकछै तेहने वैक्रियनही । तेयाकम्माइं जहा उरालियणं समं तहेव भा० ।
तैजसकार्मणं जिम औदारिक साथै चिन्तव्यो तिम चिन्तव्यो । आहारगसरीरेणवि समं तेयाकम्माइं तहेव चारेयव्वाणि । आहारक हतो पिण तैज

पि सह चिंतयितव्यं, आहारकशरीरेणापि सह तथैव तैजसकामंशयोस्तु परस्परमविवेकानावित्यात्, यस्य तैजसं तस्य नियमात्कामंशं, यस्य कामंशं तस्य नियमात्तैजसं । गतं संयोगद्वारं । इदानीं द्रव्यप्रदेशोक्तयै रत्नबहुत्वमभिहितपुराह-एवमिति भते । इत्यादि ॥ सर्वस्तोकान्याहारकशरीराणि द्रव्यार्थतया शरीरमात्रद्रव्यसंख्यया इत्यर्थः, उत्कृष्टपदेषु तेषां सहस्रपृथक्त्वस्य प्राप्यमाणत्वात् ॥ उक्तोक्तैश्च जगुगवं मुहुत्तमेतत्सहस्रात्मितिवचनात्, तेन्योपि वैक्रियशरीराणि द्रव्यार्थतया असंख्येयगुणानि सर्वेषां नैरमिकाणां सर्वेषां च देवानां कतिपयतिर्यक्पंचेन्द्रियमनुष्यमादरवायुःकायिकानां च वैक्रियशरीरसंज्ञवात्, तेन्योऽप्यौदारिकशरीराणि द्रव्यार्थतया असंख्येयगुणानि, पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिद्वित्रि

कम्मगं शरीरं जस्स कम्मगशरीरं तस्स तेयगशरीरं ? गोयमा ! जस्स तेयगशरीरं तस्स कम्मगशरीरं नियमा अत्थि जस्सवि कम्मगशरीरं तस्सवि तेयगशरीरं नियमा अत्थि । एतेसिणं जंते ! उरालियवेउच्चिय आहारगतेयकम्मगशरीराणं दब्बइयाए पदेसइयाए दब्बइपदेसइयाए कयरे कयरेहिंतो अण्णावा बज्जयावा

गीतम । यस्य तैजस शरीरं तस्य कामंशशरीरं नियमादस्ति यस्यापि कामंशशरीरं तस्यापि तैजसं शरीरं नियमादस्ति । एतेषां जदन्त । औदारिकवैक्रियाहारकतैजसकामंशशरीराणां द्रव्यार्थतया प्रदेशार्थतया द्रव्यार्थप्रदेशार्थतया कतरे २ ज्योऽल्पा वा बहुका वा तुल्या वा वि

सकामंशं तिमहीज विचारवा । जस्सणं भते तेयगशरीरं तस्स कम्मगं जस्स कम्मगं तस्स ते । जेहने हेमगवन् तैजसशरीरहे तेहने कामंशशरीरं हुवे वसो जेहने कामंशशरीरहे तेहने तैजसशरीरं हुवे । गोयमा जस्स तेयग तस्स कम्मगं पियमा अत्थि जस्स पुण कम्मगं तस्स तेयगं पियमा अत्थि । हेगीतम जेहने तैजसहे तेहने कामंशं निसेहे सहचारी पणांमाटे वसो जेहने कामंशहे तेहने तैजसं निसेहे सहचारी भणी । एवमिति भते उरालिय वेउच्चिय आहारगतेयकम्मगशरीराणं दब्बइयाए पदेसइयाए दब्बइपदेसइयाए कयरे २ हितो अण्णावा ४ । जेहने हेमगवन् औदारिकने वैक्रियने आहारकने ते जसकामंश शरीरने द्रव्यार्थो प्रदेशार्थो द्रव्यार्थप्रदेशार्थो किदां २ थो थोडा ४ । गोयमा सव्वत्थोवा आहारगशरीरा दब्बइयाए वेउच्चियशरीरं द्दं असं ।

चतुरिन्द्रियतिर्यक्पंचेन्द्रियमनुष्याणां भौदारिकशरीरजावात् । पृथिव्यप्तेजीवायुवनस्पतिशरीराणां च प्रत्येकमसंख्येयलोकाकाशप्रदेशप्रमाणात्वात्, तेभ्योपि तैजसकामंशशरीराणि द्रव्यार्थतया अनन्तगुणानीति, सूक्ष्मवाटरनिगोदजीवानां मनन्तानां प्रत्येकं तैजसकामंशशरीरजावात्, स्वस्थाने तु परस्परतुल्यानि परस्पराविनाज्ञावित्वा देकस्याप्यज्ञात्रेऽन्यस्याप्यज्ञावात्, प्रदेशार्थताचिन्ताया सर्वस्तोकान्याहारकशरीराणि सह सप्तपञ्चमात्रशरीरप्रदेशानामल्पत्वा तेभ्योपि वैक्रियशरीराणि प्रदेशार्थतया असंख्येयगुणानि, इह यद्यपि वैक्रियशरीरयोग्यवर्गज्ञान्य आहार

तुल्लावा विसेसाहियावा ? गोयमा ! सवृत्योवा आहारगसरीरा दवृठयाए वेउह्वियसरीरा दवृठयाए असंखेजगुणा, उरालियसरीरा दवृठयाए असंखेजगुणा, तेयाकम्भगसरीरा दोवि तुल्ला, दवृठयाए अणंतगुणा । पदेसठयाए सवृत्योवा आहारगसरीरा, वेउह्वियसरीरा पदेसठयाए असंखेजगुणा, उरालियस

त्रोषापिकावा ? गौतम ! सर्वस्तोकानि आहारकशरीराणि द्रव्यार्थतया, वैक्रियशरीराणि द्रव्यार्थतया असंख्येयगुणानि, भौदारिकशरीराणि द्रव्यार्थतया असंख्येयगुणानि, तैजसकामंशशरीराणि ह्यावपि तुल्यानि द्रव्यार्थतयानन्तगुणानि, प्रदेशार्थतया सर्वस्तोकान्याहारकशरीरा

हेगौतम सर्वथोडा आहारकशरीरो द्रव्यार्थं तेहथी वैक्रियशरीरो द्रव्यार्थं असं० । उरालियसरीरा द० असं० । तेहथी भौदारिकशरीर द्रव्यार्थं असं० । तेयाकम्भसरीरा दोवितुल्ला दवृठयाए अणंतगुणा पदेसठयाए सवृत्योवा आहारगसरीरा पदेसठयाए वेउह्वियसरीरा प० असं० । तैजसकामंश दोया माहि सरीखा द्रव्यार्थं पुहलथी अनन्तगुणां प्रदेशयो जाता सर्वथोथाडा आहारकशरीरना प्रदेश तेहथी वैक्रियशरीरनाप्रदेश असं० । उरालियसरीरा प० असं० तेयगसरीरा प० अण० कम्भगसरीरा प० अण० दवृठपदेसठयाए सवृत्योवा आहारगसरीरा दवृठयाए वेउह्वियसरीरा द० असं० उरालियसरीरा दवृठयाए असं० उरालियसरीरा द० असं० । तेहथी भौदारिकशरीरना प्रदेश असंख्यात तेहथी तैजसशरीरना प्रदेश अनन्तगुणां तेहथी कामंशशरीरना प्रदेश अनन्तगुणा तेहथी कामंशशरीरना प्रदेश अनन्तगुणा द्रव्यार्थं प्रदेशार्थं जातां सर्वथोथाडा आहारकशरीरना द्रव्य तेहथी

कशरीरवर्गणापरमावपेक्षया नंतगुणा स्तथापि स्तोकानि वर्गणानि राहारकशरीरशरीरं निष्पद्यते, हस्तमात्रत्वात् दत्तिप्रभूतानि वैक्रियशरीरव
र्गणानि वैक्रिय उत्कर्षतः सातिरेकयोजनलक्षप्रमाणत्वात्, अतिस्तोकानि बाहारकशरीराणि सहस्रपृथक्त्वेन प्राप्यमाणत्वात् अतिप्रभूतानि वैक्रि
यशरीराणि असंख्येयश्रेणिगताकाशप्रदेशराशिप्रमाणत्वात्, आहारकशरीरेभ्यः प्रदेशार्थतयावैक्रियशरीराण्यसंख्येयगुणानि तेभ्योप्यौदारिकशरी
राणि प्रदेशार्थतया असंख्येयगुणानि असंख्येयलोकाकाशप्रमाणातया तेषां लज्यमानत्वेन तत्प्रदेशानामतिप्रभूतानां सम्भवात्, तेभ्योपि तैजसश्च

रीरा पदेसठयाए असंखेजगुणा । तेयगसरीरा पदेसठयाए अणंतगुणा, कम्मगसरीरा पदेसठयाए अणंत
गुणा, दव्वठपदेसठयाए सव्वत्थोवा आहारगसरीरा दव्वठयाए, वेउल्लियसरीरा दव्वठयाए असंखेजगुणा
उरालियसरीरा दव्वठयाए असंखे०, उरालियसरीरेहिंतो दव्वठयाए आहारगसरीरा पदेसठयाए अणंत

णि । वैक्रियशरीराणि प्रदेशार्थतया असंख्येयगुणानि, औदारिकशरीराणि प्रदेशार्थतया असंख्येयगुणानि, तैजसशरीराणि प्रदेशार्थतया अ
नन्तगुणानि, कामंशशरीराणि प्रदेशार्थतया अनन्तगुणानि, द्व्यार्थप्रदेशार्थतया सर्वस्तोका आहारकशरीराणि । द्व्यार्थतया वैक्रियशरीरा

वैक्रियशरीरना द्वय असंख्यातगुणा तेहथो औदारिकशरीरना द्वय असंख्यातगुणा । उरालियसरीरे दव्वठयाएहिंतो आहारगसरीरा पदेसठयाए अणं
वेउल्लियसरीरा प० असं० । औदारिकशरीरना द्व्यार्थको आहारक शरीरना प्रदेश अनन्तगुणा तेहथो वैक्रियशरीर प्रदेश असं० । उरालियसरीर
प० असं० तेया कम्मगसरीरा दोवितुक्का दव्वठयाए अणं० तेयगसरीरा प० अणं० कम्मगसरीरा प० अणं० । तेहथो औदारिकशरीरना प्रदेश ते असं
ख्यातगुणा तेहथो तैजसकामंश शरीर माहोमाहि बराबर द्व्यार्थे जातां अनन्तगुणां तेहथो तैजसशरीरना प्रदेश अनन्तगुणां तेहथो कामंशशरीर
ना प्रदेश अनन्तगुणां । एएसियं भंते उरालिय वेउल्लिय आहारग तेयकम्मग सरीराणं जहणियाए उणाहणाए । एहने हेभगवन् औदारिकवैक्रिय आ
हारक तैजसकामंशशरीरने जघन्य अवगाहनाना धयी । उलोसियाए उणाहणाए जहणुलोसियाए उणाहणाए कयरेर हिंतो अपावा ४ । उत्कष्ट

शरीराणि प्रदेशार्थतया अनन्तगुणानि द्रव्यार्थतयापि तेन्य स्तेषा मनन्तगुणत्वात्, तेन्योपि कार्मणशरीराणि प्रदेशार्थतया अनन्तगुणानि, तेज
सवर्गणाभ्यः कार्मणवर्गणानां परमाण्वपेक्षया अनन्तगुणत्वात्, द्रव्यार्थप्रदेशार्थचिन्तायां सवृत्योवा आहारगसरीरा दृष्ट्याए वेउद्वियसरीरा द
ठ्याए असंखेज्जगुणा उरालियसरीरा दृष्ट्याए असंखेज्जगुणा इत्यत्र ज्ञावना प्रागुक्ता नुसत्तव्या' तेन्यो द्रव्यार्थतयोदारिकशरीरेन्य आहारक
शरीराणि प्रदेशार्थतया अनन्तगुणानि' औदारिकशरीराणि सर्वसंखेयाप्यसंख्येयलोकाकाशप्रदेशप्रमाणानि, आहारकशरीरयोग्यवर्गणायां त्वेकेक
स्यामप्यजव्येन्योऽनन्तगुणाः परमाणव इति तेन्योपि कामंशरीराणि प्रदेशार्थतया अनन्तगुणानि, तेन्योप्यौदारिकशरीराणि प्रदेशार्थतया अस
ख्येयगुणानि' अत्र ज्ञावना प्रागेवकृता तेन्योपि तैजसकार्मणानि द्रव्यार्थतया अनन्तगुणानि अतिप्रनूतानन्तसंख्योपेतत्वात्, तेन्योपि तैजसशरी

गुणा, वेउद्वियसरीरा पदेसठ्याए असंखेज्ज०, उरालियसरीरा पदेसठ्याए असंखेज्ज०, तेयाकम्मगस
रीरा दोवि तुल्ला दृष्ट्याए अणंत०, तेयगसरीरा पदेसठ्याए अणं०, कम्मगसरीरा पदेसठ्याए अणं०,
एएसिणं जंतं ! उरालियवेउद्वियआहारगतेयकम्मगसरीराणं जहन्तियाए उगाहणाए उक्कोसियाए उगाह

णि द्रव्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, औदारिकशरीराणि द्रव्यार्थतयाऽसंख्येयगुणानि, औदारिकशरीरेन्यो द्रव्यार्थतयाहारकशरीराणि प्रदेशा
र्थतयाऽनन्तगुणानि, कैक्रियशरीराणि प्रदेशार्थतया ऽसंख्येयगुणानि' औदारिकशरीराणि प्रदेशार्थतया ऽसंख्येयगुणानि, तैजसकार्मणानि

अवगाहनाना धणी जघन्योत्कष्ट अवगाहनाना धणी जीव मांहोमांहि जोतां किहांथी यावत् विशेषाधिक हुवे । गोयमा सवृत्योवा उरालियसरीर
स्स जहणिया उगाहणा तेयाकम्मगाणं दोणहवितुल्ला जहणिया उगाहणा विसेसाहिया वेउद्वियसरीरस्स जहणिया उगाहणाव असं० आहारग
सरीरस्स उ० असं० । हेगौतम सर्वथोथोडा औदारिकशरीरनो जघन्य अवगाहनाना धणी अंगुलनो असंख्यातमोभाग प्रदेश प्रमाण तेहथी तैजसका
मंण जघन्य अवगाहनाना धणी मांहोमांहि सरीखा पूर्वलाथो विशेषाधिक तेन्निम मारणांतिक समुद्धाते समोच्चाने पूर्वशरीरणी बाहिर नोकत्योक्के

राशि प्रदेशार्थतया अनन्तगुणानि अनन्तपरमाशवात्मकाणि वैकैकस्य तैजसशरीरस्य निष्पाद्यत्वात्, तेन्योपि कामशरीराणि प्रदेशार्थतया ऽनन्तगुणानि, अनकारणं प्रागेवोक्तं तदेवं पञ्चानामपि शरीराणां द्रव्यप्रदेशोज्जयै रल्पबहुत्पमुक्त इदानीं जघन्योत्कृष्टमध्यमावगाहनाविययमल्पबहुत्वमाह-एषसिणमित्यादि ॥ सर्वस्तोका श्रीदारिकशरीरस्य जघन्याऽवगाहना अङ्गुलासख्येयज्ञानात्रप्रमाणत्वात्' तैजसकामशरीरं जघन्यावगाहना

णाए जहन्तउक्कोसियाए उगाहणाए कयरे कयरेहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा उरालियसरीरस्स जहन्निया उगाहणा, तेयाकम्माणं दोरहवि तुल्ला, जहन्निया उगाहणा विसेसाहिया । वेउल्लियसरीरस्स जहन्निया उगाहणा असंखेज्ज ०, आहारगसरीरस्स जहन्निया उगाहणा असंखेज्ज ०, उक्कोसियाए उगाहणाए सव्वत्थोवा आहारगसरीरस्स उक्कोसिया उगाहणा उरालियसरीरस्स उक्कोसिया उगाहणा संखेज्ज

शरीराणि द्वावपि तुल्यानि द्रव्यार्थतयाऽनन्तगुणानि, तैजसशरीराणि प्रदेशार्थतयाऽनन्तगुणानि, कामशरीराणि प्रदेशार्थतयाऽनन्तगुणानि । एतेषां अदन्त । श्रीदारिकवैक्रियाहारकतैजसकामशरीराणां जघन्यायामवगाहनायां सुतकृष्टायामवगाहनायां जघन्यतोत्कृष्टायामवगाहनायां कतरे कतरेन्योल्पावा ४ ? गीतम । सर्वस्तोका श्रीदारिकशरीरस्य जघन्यावगाहना, तैजसकामशरीरानां द्वयोरपि तुल्या जघन्या

तैजसशरीरं तेजना लावपणा पिइलपण अवगाहना चित्तवीथे तिहावी के प्रदेश ऊपजसे तिहा श्रीदारिकनो अवगाहना प्रमित अगुचनो अरुंख्या तमोभागमात्र प्रमाण तेइथो व्यासथके श्रीदारिक जघन्य अवगाहनाना धणी विशेषाधिक तेइथो वैक्रियशरीरनो जघन्य अवगाहनाना धणी असख्या तगुणा जुवे असंख्यातमेठ तेइथो आहारकशरीरनो जघन्यावगाहनाना धणी असंख्यातगुणा देशीन हस्तप्रमाण पणामाटे । उक्कोसिया उगाहणाए सव्वत्थोवा आहारगसरीरस्स उक्कोसिया उगाहणा उरालियसरीरस्स । इवे उत्कृष्टो अवगाहनावे जोतां सर्वथोथोडा आहारकशरीरनो उत्कृष्टो अवगाहनाना धणी एकहाथ मानमाटे तेइथो उत्कृष्टो श्रीदारिकशरीरनो अवगाहनाना धणी संख्याता सातिरेकयोजन सहस्र प्रमाणमाटे तेइथो । वे

द्वयोरपि परस्परं तुल्या औदारिकजघन्यावगाहनोतो विशेषाधिका कथमिति चे दुष्यते-इहमारणांतिकसमुद्धातेन समवहतस्य पूर्वशरीरात् यद्विहे विनिर्गततैजसशरीर तस्यायामवाहृत्यविस्तरैरवगाहना चिंत्यते इत्युक्तं प्राक् तत्र यस्मिन् प्रदेशे उत्पत्स्यते सोऽपि प्रदेशे औदारिकशरीरावगाहनाप्रसितौगुलासंख्येयजागप्रमाणो व्याप्तो यदप्यन्तरालमतिस्तोक तदपि व्याप्तमित्यौदारिकजघन्यावगाहना विशेषाधिका ततोऽपि वैक्रियशरीरस्य जघन्यावगाहना असंख्येयगुणा अङ्गुलासंख्येयजागस्यासंख्येयनेदजितत्वात्, ततोऽप्याहारकशरीरस्य जघन्यावगाहना संख्येयगुणा देशोनेह

गुणा, वेउद्वियसरीरस्स उक्कोसिया उगाहणा संखेज्ज०, तेयाकम्मगाणं दुरहवि तुल्ला, उक्कोसिया उगाहणा असं० जहन्नुक्कोसियाए उगाहणाए सव्वत्थोवा उरालियसरीरस्स जहन्निया उगाहणा, तेयाकम्मगाणं दोरहवि तुल्ला, जहन्निया उगाहणा विसंसाहिया, वेउद्वियसरीरस्स जहन्निया उगाहणा असंखेज्ज

वगाहना विशेषाधिका । वैक्रियशरीरस्य जघन्यावगाहनाऽसंख्येयगुणा, आहारकशरीरस्य जघन्यावगाहना ऽसंख्येयगुणा, उत्कृष्टावगाहनायां । सर्वस्तोका आहारकशरीरस्योत्कृष्टावगाहना, औदारिकशरीरस्योत्कृष्टावगाहना संख्येयगुणा । वैक्रियशरीरस्योत्कृष्टावगाहना संख्येयगुणा, तैजसकामणयोर्द्वयोरपि तुल्या उत्कृष्टावगाहनाऽसंख्येयगुणा, जघन्योत्कृष्टायामवगाहनायां सर्वस्तोका औदारिकशरीरस्य जघन्या

उद्वियसरीरस्स उक्को० उ० संखे० तेयाकम्मगाणं दोरहवितुल्ला उक्को० उ० असं० । वैक्रियशरीरनो उत्कृष्ट अवगाहनाना संख्यात पृथलापदधी उत्कृष्टी अवगाहनाना धणी असं० द्विवे । जहन्नुक्कोसियाए उगाहणाए सव्वत्थोवा उरालियसरीरस्स जहन्निया उगाहणा तेयाकम्मगाणं दोरहवितुल्ला । जघन्योत्कृष्टावगाहनाना जोतां सर्वधीयोडा औदारिकशरीरनो जघन्यावगाहनाना धणी तैजसकामणनी अवगाहना जघन्य आहोमक्ति सरीखी पृथलापदधी विशेषाधिक । जहन्नुगाहणावि० वेउद्वियसरीरस्स जह० उ० असं० आहारकशरीरस्स जह० उ० संखे० । तेहथो वैक्रियशरीरनो जघन्य अवगाहनाना धणी असंख्यातगुण तेहथो आहारक शरीरनो जघन्य अवगाहनाना धणी संख्यातगुणा । आहारकशरीरस्स जह० उगाहणयाओ तस्य

स्तप्रमाणत्वात्, उत्कृष्टावगाहनाचिन्तायां सर्वस्तीका आहारकशरीरस्योत्कृष्टावगाहना हस्तमात्रत्वात्; ततोऽप्यौदारिकशरीरस्योत्कृष्टावगाहना संख्येयगुणा सातिरेकयोजनसहस्तप्रमाणत्वात्, ततोऽपि वैक्रियशरीरस्योत्कृष्टावगाहना संख्येयगुणा सातिरेकयोजनलक्षमानत्वात्, तैजसकामेणयो उत्कृष्टावगाहना द्वयोरपि परस्परं तुल्या वैक्रियशरीरस्योत्कृष्टावगाहनातो ऽसंख्येयगुणा चतुर्दशरत्नवात्मकत्वात्, जघन्योत्कृष्टावगाहनाचिन्तायां-आहारकशरीरस्य जहन्तियाहिंतो ऽंगाहणाहिंतो तस्सचैव उक्तीसिया ऽंगाहणा विसेसाहिया इति ॥ देशोन समधिकत्वात्, शेषं सुगमं, अनन्तरमेवजावितत्वात् ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां एकविंशतितममवगाहनासंस्थानपदं समर्थितम् ॥ २१ ॥ तदेव व्या

गुणा, आहारगसरीरस्स जहन्तिया ऽंगाहणा संखे०, आहारगसरीरस्स जहन्तियाहिंतो ऽंगाहणा हिंतो तस्सचैव उक्तीसिया ऽंगाहणा विसेसाहिया, उरालियसरीरस्स उक्तीसिया ऽंगाहणा संखेज्ज०, वेउद्वियसरीरस्स उक्तीसिया ऽंगाहणा संखिज्जगुणा, तेयाकम्मगाणं दोणहवि तुल्ला, उक्तीसिया ऽंगाह

वगाहना, तैजसकामेणयोर्द्वयोरपि तुल्या जघन्यावगाहना विशेषाधिका । वैक्रियशरीरस्य जघन्यावगाहना ऽसंख्येयगुणा, आहारकशरीरस्य जघन्यावगाहना ऽसंख्येयगुणा, आहारकशरीरस्य जघन्याजि रवगाहनाजिस्तस्य चैवोत्कृष्टावगाहना विशेषाधिका, औदारिकशरीरस्योत्कृष्टावगाहनासंख्येयगुणा, वैक्रियशरीरस्योत्कृष्टावगाहनासंख्येयगुणा, तैजसकामेणयोर्द्वयोरपि तुल्या उत्कृष्टावगाहना ऽसंख्येयगुणा ॥ इति

चैव उक्ती० ऽंगा० उरा० उक्ती० ऽंगाहणा संखे० । आहारकशरीरतो जघन्यावगाहनाना धणो तेहथो तेहथो उ० अवगाहनाना धणो विशेषाधिक जाणवा तेहथो औदारिकशरीरतो उत्कृष्टो अवगाहनाना धणो संख्यातगुणा । वेउद्वियसरीरस्य उक्ती० संखे० तेयाकम्माय दोणहवि तुल्ला उक्ती० असं० । तेहथो वैक्रियशरीरतो उ० अवगाहनाना धणो संख्यातगुणा तैजसकामेण मांझोमांझि सरीखा पूठलापदथो उ० अवगाहनाना धणो असंख्या त० ॥ पणवणाए ऽंगाहणापयं एकवीसमं संख्यतो ॥ इति श्री प्रज्ञापना भगवतोऽनो २१ शरीरपद शरीरवगाहनापद पुरोक्तियो द्विवे २२ मे

स्यात्मेकविंशतितमं पदं अधुना द्वाविंशतितममारभ्यते तस्य चायमज्ञिसम्बन्धे इहानेस्तरपदे गतिपरिणामविशेषरूपं शरीरावगाहनादि धित्ति
तं इहतु नारकादिगतिपरिणामेन परिणतानां जीवानां प्राणातिपातादिरूपाः क्रियाविशेषा धिश्चिन्त्यन्ते इति तत्रेदमादिसूत्रं-कडणं जन्ते । किरि
याजं पन्तत्ताजं इत्यादि ॥ करण क्रिया कर्मबन्धनिबन्धन चेष्टा इत्यर्थः, सा पंचधा तद्यथा-काइया इत्यादि ॥ चीयते इति कायः शरीरं काये जवा
कायेन निर्वृत्ता वा कायिकी, तथा अधिक्रियते स्थाप्यते नारकादिघात्मानेनेत्यधिकरण अनुष्ठानविशेषो बाध्यं वस्तु चक्रखड्गादि तत्र जवा तेन
वा निर्वृत्ता अधिकरणकी ॥ पाउंसिया इति ॥ प्रद्वेपो मत्सरः कर्मबन्धहेतु रकुशलो जीवपरिणामविशेष इत्यर्थः, तत्र जवा तेन वा निर्वृत्ता साय

णा असंखेज्जगुणा ॥ इति पस्सवणाए जगवतीए उगाहणसंछाणपदं सम्मत्तं ॥ २७ ॥
कडणं जन्ते ! किरियाजं पस्सत्ताजं ? गोयमा ! पंचकिरियाजं पन्तत्ताजं, तंजहा-काइया अहिगरिणिया
पादोसिया पारियावणिया पाणाइवायकिरिया । काइयाणं जन्ते ! किरिया कतिविहा पस्सत्ता ? गोयमा !

श्रीरामचंद्रगणि शिष्य नानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादेवगाहनासंस्थान पदं समाप्तम् ॥ २७ ॥
कति जदन्त ! क्रिया, प्रज्ञप्ताः ? गोतम ! पञ्च क्रिया, प्रज्ञप्तास्तद्यथा-कायिकी अधिकरणिकी प्राद्वैचिकी पारितापनिकी प्राणातिपातक्रिया
कायिकी जदन्त ! क्रिया कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गोतम ! द्विविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-अनुपरतकायिकी च दु प्रयुक्तकायिकी च । आधिकरणिकी

नारकीगति परिणामे परिणम्या जीवने प्राणातिपातादि क्रिया कहैके ॥ २७ ॥
कडणं भन्ते किरियाओ पं० । हेभगवन् केतलीक्रिया कहौ । गोयमा पंचविहा किरिया तं० । हेगोतम पांचक्रिया कहौ ते कहैके । काइया अहिगरिण
या पादोसिया पारियावणिया पाणाइवायकिरिया ५ । कायिकी अधिकरणकी प्रद्वेषकी परपीडा पारितापनिकी प्राणातिपातकी । काइयाणं भन्ते कि
रिया कहैविहा पं० । कायिकीक्रिया हेभगवन् केतला भेद कछा । गोयमादुविहा पं० तं० । हेगोतम दोवभेद कछा ते कहैके—अणुवरयकाइयाय दु

य वा प्राद्वेषिकी ॥ पारियावणिया इति ॥ परितापनं परितापः पीडाकरणमित्यर्थः, तस्मिन् जवा तेन वा निर्वृता परितापममव वा ...
पनिकी ॥ पाणाइयायकिरिया इति ॥ प्राणा इन्द्रियादय स्तेषा मतिपातो विनाश स्तद्विषया प्राणातिपातएव वा क्रिया प्राणातिपातक्रिया,
तत्र कायिकी द्विजेदा तद्यथा-अनुपरतकायिकी दुःप्रयुक्तकायिकी च, उपरतो देवातः सर्पतो वा सावद्ययोगात् विरतः नोपरतो अनुपरतः कुतश्चि

दुविहा पस्यता, तंजहा—अणुवरयकाइया य दुप्पउत्तकाडया य अहिगरणियाणं जंते ! किरिया कतिवि
हा पस्यता ? गोयमा ! दुविहा पस्यता, तंजहा—संजोयणाहिगरणिया य । णिह्वत्तणाहिगरणिया य ।
पादोसियाणं जंते ! किरिया कतिविहा पस्यता ? गोयमा ! तिबिहा पस्यता, तंजहा—जेणं अण्णोवा
परस्सवा तदुजयस्सवा असुजं मणंवा धारेड सेत्तं पाउसिया किरिया । पारियावणियाणं जंते ! किरिया

जदन्त । क्रिया कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । द्विविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-संयोजनाधिकरणिकी निर्वर्तनाधिकरणिकी च । प्राद्वेषिकी जदन्त ।
क्रिया कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । त्रिविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-येनात्मनो वा परस्य वा तदुजयस्य वा शुजं मनः प्रचारयति सा प्राद्वेषिकी ।
पारियावणिकी जदन्त । क्रिया कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । त्रिविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-येनात्मनो वा परस्य वा तदुजयस्य वाऽसातां

पचत्तकाइयाय । अनुव्रत देशविरति सावद्ययोग पचत्तो दुप्रयुक्त कायादिक प्रयुक्त सिगारेक प्रवर्त्ते । अहिगरणियाणं भंते किरिया कःविहा पं० ।
अधिकरणकीक्रियाना हेमगवन् केतलाभेद कक्षा । गोयमा दुविहा पं० तं० हेगौतम दोयभेद कक्षा ते कहेक्के—संयोजनाहिगरणाय निव्वत्तणा
हिगरणाय । संयोजनाधिकरणो हल्यंवादि एकठा करी मूक्किवा हल्यंवादि करवा नोपजावियाथी । पादोसियाणं भंते किरिया कःविहा पं० । म
हेषकीक्रियाना केतलाभेद कक्षा । गोयमा त्रिविहा पं० तं० । हेगौतम तीनप्रकारे कक्षा ते कहेक्के—अण्णोवा परस्सवा तदुभयस्सवा असायंवेयणं
चदीरेद । जो पोंते तथा परने तथा उभय पोंताने परने इम असाता वधारे । सेत्तं पारियावणिया किरिया । ते परितापनोक्किवा कहो । पाणाइया

दप्पनिवृत्त इत्यर्थः । तस्य कायिकी अनुपरतकायिकी इयं प्रतिप्राणि निवर्त्तते इयं भविरतस्य वेदितव्या न देशविरतस्य सर्वविरतस्य वा तथा तु

कतिविहा पस्सत्ता ? गोयमा ! तिविहा पस्सत्ता, तंजहा—जेणं अप्पणोवा परस्सवा तदुज्जयस्सवा अप्पसायं वेदणं उदीरेत्ति, सेत्तं परितावणिया किरिया । पाणाइवायकिरियाणं जंतं ! कतिविहा पं० ? गोयमा ! तिविहा पस्सत्ता तं०—जेणं अप्पाणंवा परंवा तदुज्जयंवा जीवियालं ववरोवइ सेत्तं पाणाइवायकिरिया । जीवाणं जंतं ! किं सकिरिया अकिरिया ? गोयमा ! जीवा सकिरियावि अकिरियावि । से केणहेणं जंतं ! एवं बुद्धइ जीवा सकिरियावि अकिरियावि ? गोयमा ! जीवा दुविहा पं० तं०—संसारसमावन्न

वेदनामुदीरयति सा पारितापनिकी क्रिया । प्राणातिपातक्रिया जदन्त । कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । त्रिविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—येनात्मनो वा परं वा तदुज्जयं वा जीविताद्यपरोपयति सा प्राणातिपातक्रिया । जीवा जदन्त । किं सक्रिया अक्रियाः ? गौतम । जीवः सक्रिया अपि अक्रिया अपि । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते—जीवाः सक्रिया अपि अक्रिया अपि ? गौतम । जीवा द्विविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा—संसारसमा

यकिरियाणं भंते कइविहा पं० तं० । प्राणातिपात क्रियाना केतनाभेद कक्षा ते कहेछै—गोयमा तिविहा पं० । हेगौतम तीनभेदे कक्षा । जेणं अप्पंवा परंवा तदुज्जयंवा जीवियाओ ववरोवेत्ति । जो पोतै परने तथा उभयने जीवितव्यथौ जूसोकरै । सेत्तं पाणातिवायकिरिया । ते प्राणातिपातकीक्रिया । जीवाणं भंते किं सकिरिया अकिरिया । जीव हेभगवन् ५ भेद जीव क्रियासहितछै कै क्रियासहित नही । गोयमा जीवासकिरियावि अकिरियावि । हेगौतम जीव क्रियासहित पिणछै अक्रियावन्त पिण । सेकेणहेणं ए० । तेकिम हेभगवन् इम कक्षो । जीवा सकिरियावि अकिरियावि । जीव क्रियासहितछै पिण अक्रियावन्त पिण । गोयमा जीवा दुविहा पं० तं० । हेगौतम जीवना दोयभेद कक्षा ते कहेछै—संसारसमावन्नगाय असंसारसमावन्नगाय । संसारसमावन्नगाय असंसार समावन्नगाय । तत्थणं जेसे असंसारसमावन्नगाय तेणं सिद्धा सिद्धाणं अकिरिया । तिहां जे असंसारसमावन्नगाय ते सिद्ध सिद्धने

एवं प्रयुक्तं प्रयोगः कायादीनां यस्य से दुःप्रयुक्तस्तस्य कार्यकी दुःप्रयुक्तकार्यकी, इयं प्रमत्तसंयतस्यापि प्रवर्ति प्रमत्तसति कायदुःप्रयोगसम्भवात्, आधिकारिक्यपि द्विजेदा तद्यथा-संयोजनाधिकारिकी निर्वर्तनाधिकारिकी च तत्संयोजनं पूर्वनिर्वर्तिताना हलगरावपकूटयन्त्राद्यगाना मीलनं तदेव संसारहतुत्वादाधिकारिकी संयोजनाधिकारिकी इयं हलाद्याङ्गानि पूर्वनिर्वर्तितानि संयोजयितुं ज्वति, तथा निर्वर्तनमसिद्धाक्तिकुं ततोमरादीनां मूलतो निष्पादनं तदेवाधिकारिकी निर्वर्तनाधिकारिकी पञ्चविषयवा शरीरस्य निष्पादनं निर्वर्तनाधिकारिकी, देहस्यापि दुःप्रयुक्तस्य संसारवृद्धिहेतुत्वात् प्राद्वेषिकी त्रिजेदा तद्यथा-जेष्यप्यणोइत्यादि ॥ यं प्रकारेण जीवा आत्मनोवा स्वस्यवा अन्यस्यवा आत्मव्यतिरिक्तस्य उन्नयथावा स्वपरलक्षणस्योपरि अनुज्ञमकुशलं मनोतःकरणं प्रचारयति प्रकर्षेण धारयति करोतीत्यर्थः, तेन कारणेन विषयस्य त्रैविध्या त्रिविधा प्राद्वेषिकी क्रिया, तथाहि कश्चि एकस्मिन्प्रयोजने स्वयमनुतिष्ठते पर्यते विपाकदारुणे संवृत्ते सति अविवेकादात्मन एवोपरि अनुज्ञमं मनःसम्प्रधारयति, एवं कश्चित्परस्य कश्चि तत्स्वपरयोरपीति पारितापनिक्यपि त्रिविधा तद्यथा-जेष्यं अप्यणोइत्यादि ॥ यं प्रकारेण कश्चित् कु

गाय अस्सारसमावन्नगाय । तत्पणं जेते अस्सारसमावन्नगा तेणं सिद्धा सिद्धाणं अकिरिया । तत्पणं जेते संसारसमावन्नगा ते दुविहा पम्पत्ता, तं०—सेलेसिपडिवन्नगा य असेलेसिपडिवन्नगा य । तत्पणं

पन्नकाश्चासंसारसमापन्नकाश्च । तत्र ये ऽसंसारसमापन्नका स्ते सिद्धाः सिद्धा अक्रियाः । तत्र ये संसारसमापन्नकास्ते द्विविधाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-शैलेशिप्रतिपन्नका चाशैलेशिप्रतिपन्नका च । तत्र ये शैलेशिप्रतिपन्नका स्ते ऽक्रियाः, तत्र ये अशैलेशिप्रतिपन्नका स्ते सक्रिया स्तत्तेना

क्रियान्वी । तत्पणं जेते संसारसमावन्नगा ते दुविहा पं० तं० । तिहा जे संसारसमावन्नग तेहना दीयभेद कद्या ते कहैलै—सेलेसोपडिवन्नगा असेलेसिपडिवन्नगा । वलो सेलेसो प्रतिपन्न रुढी अवस्थाना धणो असेलेसो प्रतिपन्न अवस्थाना धणो । तत्पणं जेसे सेलेसो पडिवन्नगाय तेणं अकिरिया तत्पणं जेसे असेलेसोपडिवन्नगा तेणं सक्रिरिया । तिहां जे सेलेसो प्रतिपन्न ते अक्रियाहुवे तिहां जे असेलेसोपतिपन्न सूक्ष्मादरकाय वाक्मनोयोग एनथो ते

तच्चित् हेतो रविवैकत आत्मन एवासात्तां दुःखरूपां वेदना सुत्यादयति कश्चित्परस्य कश्चिदुज्जयस्य ततः स्वपरतदुज्जयभेदाद्भवति त्रिधा पारिताप
निकी क्रिया । आहैवंसति लोचकरणतपोनुष्ठानाकरणप्रसंगः, यथायोगं स्वपरोज्जयासातवेदनाहेतुत्वात्, तदयुक्तं विपाकहितत्वेन चिकित्साक
रणवत् लोचकरणादे रसातवेदनाहेतुत्वायोगात् अज्ञक्यतपोनुष्ठानप्रतिषेधाच्च उक्तञ्च-सोहुतवोकायवो जेणमणोमंगुलंनचिंतेइ । जेणनइदियहाणी
जेणइजोगानहायति ॥ १ ॥ कायो न केवलमयं परिपालनीयो सृष्टे रसै बहुविधै न च लालनीयः । चित्तेन्द्रियाणि नचरन्ति यथोत्पथेषु वज्रयानियेनच
तथा चरितं जिज्ञाना मिति ॥ १ ॥ प्राणातिपातक्रियापि त्रिविधा तद्यथा-जेण अप्पणा इत्यादि ॥ येन प्रकारेण कश्चि दविवेकी जैरवप्रपाता
दिनात्मानं जीविताद्यपरोपयति कश्चि त्प्रद्वेषादिना परं कश्चि दुज्जयमपीत्यतः प्राणातिपातक्रियापि त्रिविधा अतएव कारणाद्भवद्भि रकाल
मरणमपि प्रतिषिद्धं प्राणातिपातक्रियादोषसम्भवात्, तदेवमुक्ताः क्रियाः सप्रत्येताः किमपि विशेषेण सर्वेषां जीवानां संति किंवा नेति जि
ज्ञासु रिदमाह-जीवाणं जंते । इत्यादि ॥ सुगमं नवरं ॥ संसारसमापन्नगा इति ॥ संसारं चतुर्गतिज्जरूपं सम्यगेकीजावेनापन्ना एवं संसारस
मापन्नकाः प्राकृतत्वा त्स्वार्थैकप्रत्ययः, तद्विपरीता असंसारसमापन्नकाः चशब्दौ स्वगतानेकभेदसूचकौ, तत्र ये ऽसंसारसमापन्नका स्ते सिद्धाश्च
देहमनोवृत्त्यजावतोऽक्रियाः, येतु संसारसमापन्नका स्ते द्विविधा शैलेशीप्रतिपन्नका अशैलेशीप्रतिपन्नका च, शैलेशीनामायोग्यवस्था तां प्रतिप
न्ना शैलेशीप्रतिपन्ना स्ततः पूर्ववत् स्वार्थैकः कप्रत्ययः, शैलेशीप्रतिपन्नका स्तद्यतिरिक्ताः अशैलेशीप्रतिपन्नकाः, तत्र शैलेशीप्रतिपन्नका स्ते

जेते सेलेसिपण्णिवन्तगा तेणं अकिरिया तत्थणं जेते असेलेसिपण्णिवन्तगा तेणं सकिरिया । से तेणठेणं

र्थेन गौतम । एवमुच्यते-जीवाः सक्रिया अपि अक्रिया अपि । अस्ति जदन्त । जीवानां प्राणातिपातेन क्रिया क्रियते ? हन्तास्ति । कस्मि

असेलेशीक्रिया । सेतेणठेणं गोयमा एवं वुच्चइ । तेमाटे हेगौतम इमकहै । जीवा सकिरियावि अकिरियावि । जीव सक्रिय पिण अक्रिय पिणहै । अत्थिणं
भंते जीवाणं पाणाइवाएणं किरियाकज्जइ । हिवे हेमगवन् जीवने प्राणातिपातकीक्रिया करेहै-हंता गोयमा अत्थि । हागौतम छे । कहिणं भंते जी

સૂક્ષ્મવાદરકાયવાદ્વનોયોગનિરોધાદક્રિયા યેત્વકીલેશપ્રતિપન્નકા સ્તે સયોગિત્વાત્ સક્રિયા ॥ સેગ્નકેશમિત્યાયુપસંહારવાક્યં ॥ તદેવં યે સક્રિયા યેવા ક્રિયા સ્તે વક્તાઃ સંપ્રતિ યથા પ્રાણાતિપાતક્રિયા જવતિ તથા દર્શયતિ-અત્યિયં જતે । ઇત્યાદિ ॥ અસ્ત્યેતત્ શામિતિવાક્યાલંકારે જદન્ત । જીવાનાં પ્રાણાતિપાતેન પ્રાણાતિપાતાધ્યવસાયેન ક્રિયાસામર્થ્યાત્ પ્રાણાતિપાતક્રિયા ક્રિયતે, કર્મકર્તૃયયં પ્રયોગો જવતીત્યર્થ, અનદ્યત નયાન્નિપ્રાયાત્મકોયં પ્રશ્ન. કલ્પમોત્ર નયોયમધ્યવસાયપૃષ્ઠમિતિ ચે દુષ્યતે-ઋગુસૂત્ર સ્તયાદિ-નાગુસૂત્રસ્ય હિસાપરિણતિકાલસ્ય પ્રાણાતિપાતક્રિયો ધ્યતે પુણ્યપાપકર્મોપાદાનાનુપાદાનયો રધ્યવસાયાનુરોધિત્યાત્, નાન્યથા પરિણતાવિતિ જગવાનપિ તાં ઋગુસૂત્રનયનધિકૃત્ય પ્રત્યુત્તરમાહ-હ તાપ્રત્યિ ॥ હંતેતિ પ્રેપણપ્રત્યવધારણવિવાદેપુ અત્ર પ્રત્યવધારણે ડસ્ત્યેતત્ પ્રાણાતિપાતાધ્યવસાયેન પ્રાણાતિપાતક્રિયા જવતિ પરિણામિયમાણં શિલ્લ્યમવલંબમાણામિત્યાદ્યાગમવચનસ્ય સ્થિતત્વા દમ્ભમેવ વચનમધિકૃત્યાવશ્યકે પીદં સૂત્રં પ્રાવર્તિષ્ટ “આયાઘેવ આદિંસા આયાદિંસતિનિષ્ઠ ડેણ્ઠિ” તદેવં યથા પ્રાણાતિપાતક્રિયા જવતિ તથોક્તં સંપ્રતિ કસ્મિન્વિષયે સા પ્રાણાતિપાતક્રિયા જવતીત્યેતન્નિરૂપયતિ-કસ્મિન્ જતે । ઇત્યાદિ ॥ મુગમં નવરં માર્ગાધ્યવસાયો જીવવિષયો જવતિ નાજીવવિષયોપિ રજ્ઞાદો સર્પાદિમૃચા નાર્ગાધ્યવસાયોપિ સર્પાવિષયોપિ પ્રવર્તમાનત્વાત્, જીવવિષય ય્ય નરણુ રજ્ઞાદો રજ્ઞાદિતયા પરિચ્છિન્ને કથિતદ્વિષયં માર્ગાધ્યવસાયં વિદધાતિ । તત. પ્રાણાતિપાતક્રિયા

ગોયમા ! એવં બુદ્ધ-જીવા સક્રિયાવિ ચક્રિયાવિ । અત્યિયં જતે ! જીવાણં પાણાઢવાણં ક્રિરિયા કજ્ઞઢ ? હંતા અત્યિ । કસ્મિન્ જતે ! જીવાણં પાણાઢવાણં ક્રિરિયા કજ્ઞઢ ? ગોયમા ! ટસુ જીવણિ

ન જદન્ત । જીવાનાં પ્રાણાતિપાતેન ક્રિયા ક્રિયતે ? ગૌતમ । પદ્સુ જીવનિકાયેપ્ । અસ્તિ જદન્ત । નૈરયિકાણાં પ્રાણાતિપાતક્રિયા ક્રિય

વાયં પાણાઢવાણં ક્રિરિયા કજ્ઞઢ । કિમ પેમગવન્ જીવ પ્રાણાતિપાતકો ક્રિયા કરેણે । ગોયમા ઇન્નુ જીવનિકાણ્મુ । હેગૌતમ જ્ઞ જીવનિકાયને ડ યે તો પ્રાણાતિપાત કરિવે । અત્યિયં મંતે ણેરદયાણં પાણાઢવાણં ક્રિરિયા કજ્ઞઢ । હે હેમગવન્ નાર્ગોને પ્રાણાતિપાતકોક્રિયા કરે । ગોયમા એવચે

દી. ૧

૧૫

૧૬

૧૭

षट्सु जीवनिकायेषुक्ता एतामेव प्राणातिपातक्रिया मुक्तप्रकारेण नेरइयादिकं चतुर्विंशतिदंष्ट्रकमधिकृत्य चिंतयति-अत्यिणं जंते । इत्यादि ॥
नवरमेवं सूत्रपाठः-अत्यिणं जंते । नेरइयाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ? हंता अत्यि । कम्हिणं जंते । पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ? गो
यमा । ऋसु जीवनिकाएसु एव तावद्वाच्यं याव द्वैमानिकसूत्रं तदेवं यथा प्राणातिपातक्रिया ज्ञवांत यद्विषयाच तत्प्रतिपादित सप्रत्येवमेव
मृषावादादिविषयायपि सूत्रायथाह-अत्यिणं जंते । मुसावाएणं मित्यादि ॥ सुगमं नवरं ॥ किरिया कज्जइ इति ॥ यथायोगं प्राणातिपातादि
का क्रिया ज्ञवतीत्यर्थः , तथा सतोऽपलापो ऽसतश्च प्ररूपणं मृषावादः सच लोकालोकगतसमस्तवस्तुविषयोपि घटते, तत उक्तं मृषा
वादसूत्रं सवद्वेषुइति, द्रव्यग्रहणमुपलक्षणं तेन पर्यायेष्वपीत्यपि द्रष्टव्यं, यथा यद्वस्तु गृहीतुं धारयितुं वा शक्यते तद्विषयमादानं ज्ञवति न शेष
विषयमतो ऽदत्तादानसूत्रे ग्रहणधारणज्जेषु द्रव्येषु इत्युक्तं । मेषुनाय्यवसायेपि चित्रलेपकाष्ठादिकर्मगतेषु रूपेषु सहगतेषु वा रूपादिषु ततो मै

काएसु । अत्यिणं जंते ! नेरइयाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ? गोयमा ! एवंचेव । एवं जाव निरं
तरं वेमाणियाणं । अत्यिणं जंते ! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ ? हंता अत्यि । कम्हिणं जंते !
जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ ? गोयमा ! सवद्वेषु एवं निरंतरं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं ।

ते ? गोतम ! एवं चेव । एवं यावन्निरन्तरं वेमानिकानाम् । अस्ति जदन्ता । जीवानां मृषावादेन क्रिया क्रियते ? गोतम ! हन्तास्ति । क

व एवंजाव निरंतरं वेमाणियाणं । हेगोतम इमंजोअ इमं जालगे ओषसूत्रनोपरे वेमानिकताइं कहिंवा । अत्यिणं जंते जीवाणं मुसावाएणं किरिया
कज्जइ । छे हेमगवन् जीवने मृषावादो क्रिया करवी । हंता गोयमा अत्यि । हां गोतम छे । कम्हिणं जंते जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ । कि
हां हेमगवन् जीव मृषावाद क्रियाकरै । गोयमा सवद्वेषु निरंतरं एव नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । हेगोतम असत्य प्ररूपणमवदइति इत्यादि ४
द्रव्यद्वेषे इमं निरन्तरनारकोधी माधी जां वेमानिकज्जगे कहिंवा । अत्यिणं जंते जीवाणं अदत्तादानेणं किरिया कज्जइ । छे हेमगवन् जीवने अदत्ता

अत्यिणं जन्ते ! जीवाणं अदिन्नादाणेणं किरिया कज्जइ ? हन्ता अत्यि । कम्हिणं जन्ते ! जीवाणं अदिन्नादाणेणं किरिया कज्जइ ? गोयमा ! गहणधारणिज्जेसु दब्बेसु । एवं णेरइयाणं निरन्तरं जाव वेमाणियाणं । अत्यिणं जन्ते ! जीवाणं मेज्जणेणं किरिया कज्जइ ? हन्ता अत्यि । कम्हिणं जन्ते ! जीवाणं मेज्जणेणं किरिया कज्जइ ? गोयमा ! रुवेसुवा रुवसहगतसुवा दब्बेसु । एवं णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । अत्यिणं जन्ते ! जीवाणं परिग्गहेणं किरिया कज्जइ ? हन्ता अत्यि । कम्हिणं जन्ते ! जीवाणं परिग्गहेणं किरिया

स्मिन् जदन्त । जीवानां मृषावादेन क्रिया क्रियते ? गीतम । सर्वद्रव्येषु । एवं निरन्तरं नैरयिकाणां यावद्द्वैमानिकानाम् । अस्ति जदन्त । जीवानां मदत्तादानेन क्रिया क्रियते ? गी० । हन्तास्ति । कस्मिन् जदन्त । जीवानां मदत्तादानेन क्रिया क्रियते ? गीतम । ग्रहणधारिणीयेषु द्रव्येषु । एवं नैरयिकाणां निरन्तरं यावद्द्वैमानिकानाम् । अस्ति जदन्त । जीवानां मैथुनेन क्रिया क्रियते ? हन्तास्ति । कस्मिन् जदन्त । जीवानां मैथुनेन क्रिया क्रियते ? गीतम । रूपेषु वा रूपसहगतेषु वा द्रव्येषु । एवं नैरयिकाणां यावद्द्वैमानिकानाम् । अस्ति जदन्त । जी

दाननी क्रिया करे । गोयमा अत्यि कम्हिणं जन्ते जीवाणं अदिन्नादाणेणं किरियाकज्जइ । हां गीतम छे हे भगवन् जीव मदत्तादाननी क्रिया करे । गोयमा ग्रहणधारिणीयेषु द्रव्येषु इव णेरइयाणं निरन्तरं जाव वेमाणियाणं । हे गीतम द्रव्यग्रहण धारिणीयेषु मदत्तादान कश्चिये इमं नारको यो मांही जांलगे वैमानिक कश्चियो । अत्यिणं जन्ते जीवाणं मेज्जणेणं किरियाकज्जइ । छे हे भगवन् जीवने मैथुनक्रिया करे हन्ता गोयमा अत्यि । हां गीतम छे । कम्हिणं जन्ते जीवाणं परिग्गहेणं किरियाकज्जइ । मैथुनक्रिया किम जीवने मैथुनक्रिया हुवे । गोयमा रुवेसुवा रुवसहगतसुवा दब्बेसु इव णेरइ निरन्तरं जाव वेमाणियाणं । हे गीतम मैथुनाध्यवसाय रूपकाष्टाटिपूतसो देखो विषयध्याने कर्मबन्धकरे सर्वद्रव्ययो कर्मबांधे इमं नारकोने यावत् वेमानिकने । अत्यिणं जन्ते जीवाणं परिग्गहेणं किरियाकज्जइ । छे हे भगवन् जीवने परिग्गहेणो क्रिया करे । गोयमा हन्ता अत्यि । हां गीतम छे ।

शुनसूत्रे उक्तं-सर्वेषु वा सर्वसङ्गेषु वा इति । तथा परिग्रहः स्वस्वामिजावेन मूर्च्छा सा च प्राणिना मतिलीला तस्य कलबस्तुविषयापि प्रादुर्भाव
 इति ततः परिग्रहसूत्रे-उक्तं-सर्वद्वेषु इति । अतएवान्यत्रापि प्रथमव्रतं सर्वजीवविषयमुक्तं द्वितीयचरमे सर्ववस्तुविषये चतुर्थे तदेकदेशविषये
 इति, उक्तञ्च-पटमंसि सवृज्जीवा बीएचरिमेयसर्वद्वेषा इति । सप्तमहवृषाखलु तदेकदेशमिनायत्वा ॥ १ ॥ क्रीडादयः सुप्रतीता नवरं कलहो राटिः
 अन्याख्यानमसद्विषयारोपणं, यथा अघोरैरपि शौरस्त्वमपरदारिकेपि पारदारिकस्त्वमित्यादि ॥ इदं मृषावादेऽप्यन्तर्गतं परमुत्कृष्टोऽयं दोष इति पृ
 थगुपात्तं, पैशून्यं परोक्षे सतोऽसतो वा दोषस्योद्घाटनं, परपरिवादः प्रज्जतजनसमङ्ग परदोषविकल्पनं, अरतिरती प्रतीते, इदमेकं समुदितं पा
 पस्थानम् । मायामोसेणमिति ॥ माया च मृषा च समाहारो द्वन्द्वः, द्वन्द्वैकत्वं नपुंसकत्वं मिति क्रीवे इति ह्रस्वत्वं, तेन इह समुदायो विवर्कितो
 महाकर्मबन्धहेतुश्चेति, मृषावादमायायां पृथगुपात्तं ॥ मिथ्यादंसणसङ्गोऽस्ति ॥ मिच्छादज्ञानं मिथ्यात्वं तदेव शब्दं तेन ॥ अछारस एए दडगा
 इति ॥ एते अनन्तरोदितपदोल्लेखोपदर्शिता सर्वसंस्थयाष्टादश दण्डका जवन्ति प्राणातिपातादीनां पापस्थानानां मष्टादशत्वात्, तदेव मष्टादश
 पापस्थानान्यधिकृत्य जीवानां क्रिया ऽक्रियाविषयश्चोपदर्शितः । सांप्रतं तान्येवाधिकृत्य जीवानामेकत्वपृथक्ताभ्यां कर्मबन्धत्वमुपदर्शयिषुराह-जी

कज्जड ? गीयमा ! सव्वद्वेषु । एवं णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । एवं क्रीहेणं माणेणं मायालोर्जेणं
 पैजेणं दोसेणं कलहेणं अण्णस्काणेणं पेसुन्तेणं परपरिवाएणं अरतिरतिए मायामोसेणं मिच्छादंसणसङ्गेणं

वानां परिग्रहेण क्रिया क्रियते ? हन्तास्ति । कस्मिन् जदन्त । जीवानां परिग्रहेण क्रिया क्रियते ? गीतम । सर्वद्रव्येषु । एवं नैरयिकाणां
 यावद्देमानिकानां । एवं क्रीधेन मानेन मायया लोभेन प्रेम्णा द्वेषेण कलहेना ज्याख्यानेन पैशून्येन परपरिवादेनारतिरतिज्यां मायामृषा

कस्मिन् भते जीवा परिग्रहेण क्रिया क्रियते ? कज्जड । किम हे भगवन् जीव परिग्रहक्रिया करे । गीयसा सर्वद्वेषु एवं णेरइए जाव वेमाणिए एवं क्रीहेणं
 मायेण मायाए लोभेण पैजेणं दोसेणं कलहेणं अण्णस्काणेणं पेसुन्तेणं परपरिवाएणं अरतिरतिए मायया मोसेणं मिच्छादंसण सङ्गेणं सर्वेषु जीवा णेरइया

धातुं जन्ते । इत्यादि ॥ सुगमं नवरं सप्तविधवन्धकत्वं, आयुर्वैधविरहकाले आयुर्वैधकालेष्टविधवन्धकत्वं पृथक्कचित्तायां सामान्यतो जीवपदे सप्तविधवन्धका अष्टविधवन्धका अपि सदैव बहुत्वेन लभ्यन्ते, तत उभयत्रापि बहुवचनमित्येवं रूप एकएव वन्धमगः नैरयिकसूत्रे-सप्तविधवन्ध

सर्वेषु जीवणेरङ्गजनेदेणं ज्ञाणियहं निरन्तरं जाव वेमाणियाणंति, एवं अष्टारस एए दंरुगा । जीवेणंजन्ते ! पाणाइवाएणं कति कम्मपगळीनु बंधइ ? गोयमा ! सत्तविहबंधएवा अष्टविहबंधएवा एवं णेरइए जाव वेमाणिए । जीवाणं जन्ते ! पाणाइवाएणं कतिकम्मपयळीनु बंधंति ? गोयमा ! सत्तविहबंधगावि अष्टवि

ज्या मिथ्यादशान्नशाल्येन सर्वेषु जीवणैरयिकजनेदेन ज्ञाणितव्यं निरन्तरं यावद्वैमानिकानामिति । एवमेतेऽष्टादशदण्डकाः । जीवो जदन्त । प्राणातिपातेन कति कर्मप्रकृती वंज्जाति ? गोतम । सप्तविधवन्धको वा अष्टविधवन्धको वा । एवं निरन्तरं यावद्वैमानिकः । जीवा जदन्त । प्राणातिपातेन कति कर्मप्रकृती वंज्जाति ? गोतम । सप्तविधवन्धका अपि अष्टविधवन्धका अपि । नैरयिका जदन्त । प्राणातिपातेन कति क

वं भाषि । हे गोतम सर्वद्वय वसु इम नारका एहं जे कोधोमाउा वैमानिकवासी लगे कहिवा इम कोध मान माया लोभ कषाय प्रेम रमेइ देव क लह अभ्याख्यान दोषदेवो पैशुन्यादि करवी परदोषनो कहिवा असत्ता माया मृषा मिथ्यात्वदणं सप्त १८ पापख्यान इम नारकोथो मासी २४ दण्ड को कहिवा पठममिसरवजीवा बोएपरिमेशसग्वटवडां । सेसामहउअथाए तदेकदेसमिनायत्वा ॥ १ ॥ निरन्तरं जाव वेमाणिएति एवं एते अष्टारस दं रुगा । वैमानिकपर्यन्त इम १८ दण्डक कहिवा हिम हेमगवन् जीवाओ बचने बहुवचने कर्मबन्धनप्रकृति कहिजे—जीवेणं भंते पाणाइवाएणं कदवन् पगळीओ बधति । जीव प्राणातिपातको क्रिया करतो जेतलो कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सत्तविह अष्टविह बंधएवा । हे गोतक आजखाना बन्धविना सातबाधे आजखानीबाधे से आठबाधे । एवं णेरइए निरन्तरं जाव वेमाणिए । इम नारको जालगे वैमानिक । जीवाणं भंते पाणाइवाएणं कदवन् पगळीओ बंधइ । जीवने हेमगवन् बहुवचने जीव प्राणातिपात करतो जेतलो कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सत्तविहबंधगावि अष्टविहबंधगावि । हे गोतम

का अवस्थिता एव हिंसापरिणामपरिणतानां सदैव बहुत्वेन लज्जमानानां सप्तविधबन्धकत्वस्यावश्यंजावित्वात् । ततो यदा एकोप्यष्टविधबन्धको नलज्जते तदेतन्नङ्गः, सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धका इति । यदा पुनरेको षट्विधबन्धकः शेषाः सर्वे सप्तविधबन्धका स्तदा द्वितीयो जगः । सप्तविधबन्धकाश्च अष्टविधबन्धकाश्च यदात्वेष्टविधबन्धका अपि बहवो लज्जन्ते तदोजयगतबहुवचनरूप स्तृतीयोजगः, सप्तविधबन्धकाश्च अष्टविधबन्धकाश्च एव भगवत्येषासुरकुमारादयोपि ताव द्दत्तव्या यावत् स्तनितकुमाराः पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिकारिकाः यथा सामान्यतो जीवा उक्ता स्तथा वक्तव्या उन्नयत्रापि बहुवचनेनैकएव जगो वक्तव्य इति ज्ञावः, पृथिव्यादीनां हिंसापरिणामपरिणतानां प्रत्येकं सप्तविधबन्धकानां सप्तविधबन्धकानां

हबन्धगावि । णेरइयाणं जंते ! पाणाइवाएणं कति कम्मपगलील बंधंति ? गोयमा ! सञ्चेवि ताव होजा सत्तविहबन्धगा अहवा सत्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय , अहवा सत्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय ।

मंप्रकृती बंधन्ति ? गोतम । सर्वेपि तावद्भवन्ति सप्तविधबन्धका, अथवा सप्तविधबन्धका अष्टविधबन्धका, अथवा सप्तविधबन्धका अष्टविधबन्धका च । एवमसुरकुमारा अपि यावत्स्तनितकुमाराः । पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिकारिका चैते सर्वेपि यथौघिका जीवा अवशंषा यथा

सातबांधे ते आयुविना आयुसंहित आठबांधे । णेरइयाणं भंते पाणाइवाएणं कइकम्मपगडोओ । नारकी हेमभवन् प्राणातिपात करै ते केतलां बन् प्रकृतिबांधे । गोयमा सञ्चेवि ताव होजा । हेगोतम सर्वबांधे ७ पिण ८ पिणबांधे । सत्तविह बधएवा अष्टविह बध० अहवा सत्तविहबधगाय अष्टविह बधगेय अहवा सत्तविह बधगेय अष्टविह बंधगाय । बहुवचन सप्तविध बन्धकरै ते बहुवचनमाटे ७ बांधे एकवचने ८ बांधे अथवा बहुवचने सात बन्धा य एकवचने ८ विधबांधे ए २ भांगो अथवा बहुवचने ७ बन्धा य एकवचने ८ बांधे ३ भांगी । एव असुरकुमारेवि जाव यणियकुमारेवि जाव यणस्सइका इया एएसवे जहा ओडिया जीवा अवसेसा जहा णेरइया एवं एते जीवे एगिंदिय वज्जे ति शिभंगा सच्चत्य भा० । इम असुरकुमार जालगे स्तनितकुमारने पृथिवी १ अप् २ तेउ ३ वायु ४ वनस्पती ५ एकवचने बहुवचने इम सर्व जिम ओघनोसूज क्रहो तिम कहिवो थाकता नारकी आदि काद्या जि

असद्वैव बहुत्वेन लज्यमानत्वात् । जीवा द्वित्रिचतुर्दिशतिर्यक्पञ्चेंद्रियसमुपध्वन्यन्तरल्योतिर्यक्वेमानिका यथा नैरयिका जंगत्रिकेकीका स्थाया वस्तव्याः यथाच प्राणातिपातेनैकत्वपुष्पाभ्यां द्वौ दंशका युक्ता वेव सर्वेषां स्थानैरपि प्रत्येकं द्वौ २ दंशकौ वस्तव्यौ तथाचाह-जाव मिच्छादसणसल्लेण ॥ सर्वं सङ्गुया कियतोदंशका जवतीतिचेत् अत आह-एवं एगत्तपोहत्तिया कत्तीस दंशगा हीति ॥ अष्टादशानां द्वाभ्यां गुणने षट्त्रिंशद्वावात् ॥ जीवाणं जते ! इत्यादि ॥ अथ कीस्य सूत्रस्यापि सम्बन्ध उच्यते इह प्रागुक्तं जीवप्राणातिपातेन सप्तविधमष्टविधंवा कर्म बध्नाति सगु तमेव प्राणातिपातं ज्ञानावरणीयादिकर्मबध्नन् कतिकिः क्रियाभिः समापयतीति प्रतिपाद्यते अपिच कार्येण ज्ञानावरणीयात्त्वेन कर्मणा कारणस्य प्राणातिपाताख्यस्य निवृत्तिर्नेद

एवं असुरकुमारावि जाव थणियकुमारा । पुढविष्णाउतेउवाउवणस्सइकाइया य एए सल्लेवि जहा ठहिया जीवा अवसेसा जहा णेरइया । एवं एए जीवणंदिदियवज्जा तित्ति जंगा सद्यत्य ज्ञाणियव्वत्ति । जाव मिच्छादसणसल्लेणं एवं एगत्तपोहत्तिया कत्तीसं दंशगा हीति । जीवेणं जते ! नाणावरणिज्जां कम्मं बंधमा णे कतिकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए जाव वेमाणिए । जीवाणं

नैरयिकाः । एवमेते जीवैकेन्द्रियवर्णा स्त्रयो जङ्गाः सर्वत्र प्रणितव्या इति । यावन्मिथ्यादर्शनशल्येनैवेकत्वप्राथम्यक्रियाः षट्त्रिंशद्दंशका जवन्ति । जीवो जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन् कतिक्रियः ? गौतम । स्यात्तिक्रियः स्याच्चतुष्क्रियः स्यात्पञ्चक्रियो यावद्देमानिकः । जीवा

म तिमहीज जांशिव्वा इम प्रथिव्यादि हिंसापरिणत प्रत्येका सप्तविधवन्धक अष्टविधवन्धक देश बहुवचन पामते १ भागे हवे वेदन्द्रियादिकने नारको नीपरे तीनभांगा हवे । जाव मिच्छादसणसल्लेणं एवं एगत्तपोहत्तिया कत्तीसंदंशगा हीति । जालगे मिथ्यादर्शनसख्यना केतसा भांगा थाय इम एकवचन बहुवचने १८ विमणागुण ते ३६ आलावा थाय । जीवेणं भंते ज्ञानावरणिज्जा कम्मं बंधमाणे कडकिरिए । एकवचने जीव ज्ञानावरणीय कर्मबंधे यकै केतलीक्रिया करे । गोयमा सियतिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए एवं चेरइए जाव वेमाणिए । हेगौतम किवारे तीनहुवे कायकीं अधि

उपदर्शयते तद्गदाच्च बन्धविशेषोपीति उक्तञ्च-तिसृजिः चतसृजि रथ पंचजिश्च क्रियाजिश्च हिंसासमाप्यते, क्रमशः-बंधोऽस्य विशिष्टः स्याद्योगप्रदं
 विसास्यंवेति, तदेवप्राणातिपातस्य निवृत्तिर्नेदं दर्शयति-विषतिकिरिषे इत्यादि ॥ स्या एकदाचि त्रिक्रियः कदाचि चतुःक्रियः कदाचित् पच
 क्रिपः, तत्र त्रिक्रियता कायिक्याधिकरणिकी प्राक्षेपिकीजिः क्रियाजिः कायिकीनाम हस्तपादादिव्यापारण अधिकरणिकी सङ्गादिप्रगुणीकरणं प्राक्षे
 पिकी मारयाम्येनामित्यशुभमनःसप्रधारयामिति, चतुःक्रियता कायिक्याधिकरणिकीप्राक्षेपिकीपारितापनिकीजिः पारितापनिकी नाम सङ्गादिघाते
 न पीडाकरणं पंचक्रियता यदा प्राणातिपातक्रियापि पंचमी भवति, प्राणातिपातक्रिया जीविताद्यपरोपक्षं एव नैरयिकादारभ्य चतुर्विंशतिद
 शककृमेण तावद्वक्तव्यं याव द्वैमानिकसूत्रं सूत्रपाठ स्त्वेव-नेरइयाणं जंते । नाणावरणिज्जं कम्म बंधमाणे कडकिरिए पन्नत्ते इत्यादि ॥ तदेव मे
 कत्वेन दशकक उक्तः सम्प्रति बहुत्वेनाह-जीवाणं जंते । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं सुगमं, जगवानाह-गौतम । जीवास्त्रिक्रिया अपि चतुःक्रियाअपि
 किमुक्तं भवति जीवा ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्तः सदैव बह्वएव त्रिक्रिया अपि चतुःक्रिया अपि पंचक्रिया अपि लभ्यन्ते, इत्येक एव जंगः । यथा प
 सामान्यतो जीवपदे ऽजङ्गकं तथा नैरयिकादिषु चतुर्विंशती स्वस्थानेषु प्रत्येकजङ्गकं द्रष्टव्य । नैरयिकादीनामपि ज्ञानावरणीय कर्म बध्नतां स

जंते ! नाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणा कतिकिरिया ? गोयमा ! तिकिरियावि चउकिरियावि पंचकिरि

जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्तः कति क्रियाः ? गौतम ! त्रिक्रिया अपि चतुःक्रिया अपि पञ्चक्रिया अपि । एवं नैरयिका यावद्वैमानि

करण प्रहेष पारि० ४ किंवारेक ५ हवे इम नारकीथो माडो वैमानिकलग । जीवाण भते नाणावरणिज्ज कम्म बंधमाणा कडकिरिया । जीवने बहुवच
 ने ज्ञानावरण कर्म बांधतायता कतलोक्रिया हुवे । गोयमा सिय ति० सिय ची० सिय पचकिरिए एव णेरइया निरतर जाव वैमासिया एवं दसणा
 वरणीयं वैवाषिज्ज मोहणिल्ल आयुं नामं गोयं यतराइयं अहविह कम्मपगडोओ भाणियच्चाओ एगत्तपुहुत्तिया सोलसटंडगा । हेगौतम ३ पिण कि
 याहुवे ४ पिणहुवे पाचहुवे इम नारकीथोमाडो यावत् वैमानिकलगे इम दर्शनावरणो नेदनी मोहनी आयु नाम गोच अन्तराय इम ८ प्रकारे कर्मप

दैव त्रिक्रियाणामपि चतु क्रियाणामपि पंचक्रियाणामपि च बहुत्वेन लब्धमानत्वात् । येषां ज्ञानावरणीयं कर्माधिकृत्य एकत्वपृथक्ताज्मां द्वी दं
 रुद्रावुक्तौ तथा दर्शनावरणीयादीन्यपि कर्माण्यधिकृत्य प्रत्येकं द्वौ २ दंरुक्ती वक्तव्यौ तत एवं सति सर्वसंख्यया योक्तव्यं दंरुक्ताः ॥ जीवेण जते ।
 जीवात् कश्चिदपि पन्नते इति ॥ अथ कोस्य सूत्रस्य सम्यगर्थ उच्यते-इह न केवलं वर्तमानजववर्तिनो जीवस्य ज्ञानावरणीयादिकर्मबन्धो जेदप्रक
 पणे कायिकादिक्रियाविशेषणः प्राणातिपातजोदो जवति कित्यतीतजवकायसम्बन्धः कायिकादिक्रियाविशेषणापि तत सतस्यार्थस्य प्रतिपादना
 यमिदं सूत्रं-अस्यचेयमेवं पूर्वाचार्योपदर्शिता ज्ञावना इह ससारं अरुणीय परिश्रमंतिहिं सव्वजीवेहिं तेषु २ ठाणेषु सरीरोद्वाङ्माविप्पमुक्ता ते
 हिय सव्वज्जुएहिं जया कस्सइ [स्वतः परितापनादयो जवन्ति] तथा तस्सामिणो जवन्तरं गयस्सवि [तत्रानियुत्तत्वात्] किरिया संजवइ [इति
 छुरसृष्टेषु तु न जवति नियुत्तत्वात् । एतददाहरणं-वसंतपुरे नगरे अज्जसेणस्य रत्तो पक्खिचारणा दुवे तुलपुत्तगा तत्थेगो समणसज्जो इयरो
 मिच्छदिष्ठी, अन्नया रयणीय रत्तो निस्सरणं संजमतुरताणतेसिं घोळगाळ्हाणं खग्गा पल्लवा सहुं य जलकोलाहलो मग्गिउ नलइइ इयरेण हसि
 य किमण ण्होसति सहुं य अहिगरणांतकहुं बोसिरियं इयरे खग्गाहिणो बंदिग्गहसाहसियहिं लद्दागहिउं अन्नेहिं रायवहेज्जुं पलायमाणोवा

यावि । एवं णेरइया जाव वेमाणिया । एवं दरिसणावरणीयं वेयणिज्जं मोहणिज्जं श्चाउयं नामं गोयं
 अंताराइयं च अष्ठवि कम्मपगणीउं ज्ञाणियव्वाउ । एगत्तपोहत्तिया सोलस दंरुगा जवन्ति । जीवेण जते ।

काः । एवं दर्शनावरणीयं वेदनीयं मोहनीयं आयुर्नाम गोत्रमन्तराय ज्ञाष्टावपि कर्मप्रकृती ज्ञेयितव्याः । एकत्वप्रायश्चित्तिका, योक्तव्यं दण्डका
 जवन्ति । जीवो जदन्त । जीवात् (जीवमधिकृत्य) कतिक्रियः ? गौतम । स्यात्तत्क्रियः स्याच्चतुक्रियः स्यात्पञ्चक्रियः स्यादक्रियः । जीवो ज

कति कश्चि एकावचने बहवचने १६ दण्डक जायिवा । जीवेण भंते जीवे कश्चिदपि । जीवने हेमगवन् एकावचने केतलीक्रिया । गोयमा सिय ति० चौ०
 पंचकिरिए सिय अकिरिए । हेगौतम किवारे २ किवारे चार जिवारे पांच किवारे अक्रिया मनुष्यनो अपेचार्ये । जीवेण भते णेरइयाओ कश्चिदपि ।

वाङ्मते तत्तु आरम्भिएहिं गहिकण रायसमीवं नीया कहितु वुत्तंतो कुविने राया पुच्छियं धणेण कसं तुषे तेहिं कहियं अणाहा कहांचियकप्प
क्रिया एत्थ एतम्हखग्गा कहिं लद्धित्ति पुच्छिएहि कहियं पडियाइति तत्तु सामरिसेण रत्ता जणियं गवसहतुरियं मम अणवद्धवेरिणं ईसरपुत्त
स्सणं महापमत्ताणं केसिं इमे खग्गेत्ति तत्तु तेहि निवण गवेसिक्कण विक्कं रत्तो सामिगुणचंदयालघंदामित्ति तत्तु रत्तापि हप्पिहं सहावेक्कण
जणिया लेहनियखग्गे एक्केण गहिय पुच्छित्तु रत्ता कह ते पणत्तंति तण कहियं जहावित्त कीसनगविठं जणइ सामि तुम्हपसाएण एद्धमेत्तमवि
गवे सामि सद्धो नेत्थइ रत्ता पुच्छित्तु कीसन गगहसि तेण जणिय सामि अम्हाणमेस ठिईचेव नत्थि जमेवं गिणिज्जइ अहिगरणत्तणत्तु परं सं
जमेण मग्गं तेणवि लद्धंति बोसिरिय अतो न कप्पइ मे गिणिज्जत्तु तत्तु रत्ता पमायकारी अणुसासित्तु इयरोवि सुक्कोय एस दिठंतो य सो
य से अत्थोवणत्तु जहा सोपमायगप्पेण अबोसिरियदोसेण अवराहपत्तो एवं जीवोवि जम्हतर् अत्थं देहो वहाइ अबोसिरंतो अणुमयजावतो पा

वेइ दोसं ॥ श्रूयतेच जातिस्मरणादिना विज्ञाय पूर्वं देहमतिमोहात् सुरनन्दोप्रत्यस्थिज्ञकलाणि नयंतीति । इदानीं सूत्रव्याख्या जीवो जदन्त ।
जीवमधिकृत्य कतिक्लियः प्रज्ञप्तो ? जगवानाह गौतम । स्या त्क्वचित् त्रिक्रियः कायिक्याधिकरणकीप्राद्वेषिकीजावा तत्र वर्तमानजवमधिकृत्य
जावना प्राग्व ज्ञावनीया, अतीतजवमधिकृत्येवं कायिकी तत्सम्बन्धिनः कायस्य कार्यैकदेशस्य वा व्याप्रियमाणत्वात्, आधिकरणकीवत्संयोजि
तानां हलगरकूटयन्त्रादीनां तन्निर्वर्तितानां वा असिकुततोमरादीनां परोपघाताय व्याप्रियमाणत्वात् । यदिवा देहोप्यधिकरण मित्याधिकरणि
कपि प्राद्वेषिकी तद्विषया कुशलपरिणामप्रवृत्तेरप्रत्याख्यानत्वात्, स्या चतुःक्रियः पारितापनिक्यपि कायेन कार्यैकदेशेना धिकरणेनवा तत्सम्ब
न्धिनीक्रियाक्रियमाणत्वात्, स्यात्पञ्चक्रियो यदा तेन जीवितादपि व्यपरोपणमाधीयते, स्यादक्रियो यदा पूर्वजन्मजाविशरीरमाधिकरण वा त्रिविध
त्रिविधेन व्युत्सृष्टं जवति नचापि तज्जन्मजावना शरीरेण कांश्चिदपि क्रियां करोति' इदंसाक्षिगत्वं मनुष्यापेक्षया द्रष्टव्यं तस्यैव सर्वविरतिजावा

त्, सिद्धायेकया वा तस्य देहमनोवृत्त्यजायेनाक्रियत्वात्, अमुमेवार्थे चतुर्विंशतिदशकक्रमेण निरूपयति-जीवेण जते । नेरइयाउं कइकिरिए
इत्यादि ॥ सुगमं नवरमय जावार्थे-देवनारकान् प्रति चतु क्रियएव तेषा जीविताद्यपरोपयस्या सत्त्ववादनपवर्त्योमुषो नारकदेवा इतिवचनात्,
ओपा नसंख्येयवर्णोयुपःप्रति पञ्चक्रियोपि तेषा मपवर्त्योयुक्तया जीविताद् व्यपरोपयस्यापि सत्त्ववात्, तदेवमेकस्य जीवस्य एकजीवं प्रलि क्रि
या धितिता संप्रत्येकस्यैव जीवस्य बहुन् जीवान् प्रति क्रिया श्रितयति-जीवेण जते । जीवेहितो कइकिरिए पन्नत्ते इत्यादि ॥ एषोपि दशकः

जीवातो कइकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए सिय अकिरिए ।
जीवेण जते ! नेरइयाउं कइकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय अकिरिए । एवं
जाव थणियकुमाराल पुढविकाइयाल आउकाइयाल तेउकाइयवाउकाइयवणस्सडकाइयबेइदियतेइंदिय
चउरिंदियपंचिंदियतिरिस्कजोणियमणुस्साल जहा जीवाल । वाणमंतरजोइसियवेमाणियातो जहा नेरइ

दन्त । नेरयिकात् फतिक्रियः ? गोतम । स्यात्तिक्रियः स्यात्तुक्रियः स्यादक्रियः । एवं यावत्तनितकुमारात् पृथिवीकायिकादप्कायिका
त्तेजस्कायिकवायुकायिकवनस्पतिकायिकद्वित्रितु पञ्चेन्द्रियतियंग्योनिकमनुष्याद्यथा जीवात्, वानव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकाद्यथा नेरयिका
त् । जीवो जदन्त । जीवेन्यः कतिक्रियः ? गोतम । स्यात्तिक्रियः स्यात्तुक्रियः स्यात्पञ्चक्रियः स्यादक्रियः । जीवो जदन्त । नेरयिकेन्यः

जीवने हेभगवन् नारकोने केतसौक्रिया । गोयमा सिय तिकि० सिधच० सिय अकि० एव जाव थणियकुमारा । हेगोतम किवारे ३ किवारे ४ कि
वारे इम स्तनितकुमारलगे । पुढवीकाइया आउका० जाव वणस्स० काइया वेइ० ते० चे० पं० तिरि० मणु० जहा जीवाओ वाणमतर जोइसिय
वेमाणियाओ । पृथिवीकाय अक्काय यावत् वनस्पतोकाव वेदिय तेदिय चौरिंदिय पंचेदिय तियंयोनिया एइने शरीर वांतिरायो नथो मनुष्य ते द
इइ जीवना दण्डकनोपरे जाणियो वानव्यन्तर ज्योतिषो वैमानिक नारकोनोपरे कइयो । जीवेण भंते जीवे कइकिरिए प० । जीव हेभगवन् जीवथी

प्रथमदशकसकदवसेयः, अधुना बहूनां जीवानां बहून् जीवानधिकृत्य सूत्रनाह-जीवाणं ज्ञते । जीवेहिंतो कश्चिद्विषया पन्नत्ता इत्यादि ॥ अत्र प्रश्नः पाठसिद्धो निर्वचनमिदं-गौतम । त्रिक्रिया अपि चतुःक्रिया अपि पञ्चक्रिया अपि कस्यापि जीवस्य कमपिजीवं प्रति त्रिक्रियत्वात्, कस्यापि च-

यात् । जीवेणं ज्ञते ! जीवेहितो कतिकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय थंचकिरिए सिय थुकिरिए । जीवेणं ज्ञते ! नेरइएहिंतो कतिकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय थुकिरिए । एवं जहेव पढमो दंढल तहा एसोवि वित्तिल ज्ञाणियत्तो । जीवाणं ज्ञते ! जीवात् कतिकिरिया ? गोयमा ! सिय तिकिरियावि सिय चउकिरियावि सिय थंचकिरियावि । जीवाणं ज्ञते !

कतिक्रियः ? गौतम । स्यात्त्रिक्रियः स्याच्चतुक्रियः स्यादक्रियः, एवं यथैव प्रथमो दशकस्तथा सप्तमो द्वितीयो ज्ञातव्यः । जीवा जदन्त । जीवात् कतिक्रियाः ? गौतम । स्यात्त्रिक्रिया अपि स्याच्चतुक्रिया अपि स्यात्पञ्चक्रिया अपि । जीवा जदन्त । नेरयिका त्वातिक्रियाः ? गौतम । यथैवादिदशकस्तथैव ज्ञातव्यो यावद्वैमानिक इति । जीवा जदन्त । जीवेभ्यः कतिक्रियाः ? गौतम । त्रिक्रिया अपि चतुक्रिया अपि

पञ्चक्रिया । गोयमा सिय तिकि० सियच० सियपं० सियअकि० । हेगौतम किंवारे ३ किंवारे ४ किंवारे ५ अक्रिया पिण्डुवे विरति भणो मनुष्य । जीवेणं ज्ञते नेरइएहिंतो कश्चिद्विषया । जीव हेभगवन् नारकीने केतलो क्रिया हुवे । गोयमा सिय ति० सिय ची० सिय अकि० । एवं जहेव पढमो दंडओ तहा एसो वित्तिलो वि भाणियत्तो । हेगौतम किंवारे तीन चार किंवारे अक्रिया इम जिम पडिलो दण्डओ कहिवां तिम एकवचने बहुवचने क हिषो । जीवेणं ज्ञते जीवाओ कश्चिद्विषये प० । जीवने हेभगवन् विशेषपणे केतलोक्रिया कहो । गोयमा सियतिकिरिया सियची० सियपच० सियअकिरिया । हेगौतम किंवारे ३ किंवारे ४ किंवारे पांच किंवारे क्रियानहो मनुष्यने बे २ नमणो । जीवाणं ज्ञते नेरइयाओ कतिकिरिया । जीव हेभगवन् बहुवचने नारकीथी केतलोक्रिया । गोयमा जहेव आदिलोदंडओ तहेव भाणि० जाव वेमाणियत्ति । हेगौतम जिम पडिलोदण्डओ तिम वैमानिककणे

तुःक्रियत्वात् कस्यापि पञ्चक्रियत्वात् कस्यापि मनुष्यस्य सर्वोत्तमधारित्रिणः सिद्धस्यवा शेषस्याऽक्रियत्वादिति सर्वत्र बहुवचनरूप एकस्य जंगः, एवं नैरयिकादि क्रमेण तावद्वक्तव्यं याव द्वैमानिकसूत्रं नवरं नैरयिकान् देवांश्च प्रति त्रिक्रिया अपि चतुःक्रिया अपि अक्रिया अपीति वक्तव्यं, शेषान् संख्येयवर्गेषु प्रति पञ्चक्रिया अपीति, तदेवं सामान्यतो जीवपदमधिकृत्य दण्डकचतुष्टयमुक्तं सम्प्रति नैरयिकपदमधिकृत्याह-नेरइएणं

नेरइयानु कतिकिरिए ? गोयमा ! जहेव आदिल्लदंऊतं तहेव जाणियहो जाव वेमाणियहि । जीवाणं जंते ! जीवेहिंतो कइकिरिया ? गोयमा ! तिकिरियावि चउकिरियावि पंचकिरियावि अक्रियावि । जीवाणं जंते ! नेरइएहिंतो कतिकिरिया ? गोयमा ! तिकिरियावि चउकिरियावि अक्रियावि । असुरकुमारेहिंतो वि एवंचेव जाव वेमाणिएहिंतो । उरालियसरीरेहिंतो जहा जीवेहिंतो । नेरइएणं जंते !

पि पञ्चक्रिया अपि अक्रिया अपि । जीवा जदन्त । नैरयिकेज्यः कतिक्रियाः ? गौतम । त्रिक्रिया अपि चतुक्रिया अपि अक्रिया अपि । असुरकुमारेज्योप्येवं चैव यावद्वैमानिकेज्यः । औदारिकशरीरेज्यो यथा जीवेज्यः । नैरयिको जदन्त । जीवा रकतिक्रियः ? गौतम । स्यान्ति

दण्डक कइवो । जीवाणं भंते जीवेहिंतो कइकिरिया । जीवने हेभगवन् बहुवचने जीवनी केतलोक्रिया । गोयमा सियति० सियची० सियपंच० सिय अक्रिया । हेगौतम किवारे ३ किवारे ४ किवारे ५ किवारे अक्रिया । जीवाणं भंते षेरइएहिंतो कइकिरिया । जीवने हेभगवन् नारकीथी केतलो क्रिया । गोयमा सियतिकि० सियच० सियअक्रि० । हेगौतम किवारे ३ किवारे ४ किवारे अक्रिया । असुरकुमारेहिंतो वि एवंचेव एवंजाव वेमाणिए हिंतो उरालियसरीरेहिंतो जहा जीवेहिंतो । असुरकुमारने जालगे इम वैमानिकलगे कइवो औदारिकशरीरने जिम जीवथीकही तिम जाणथी, षेरइएणं भंते जीवाप्रो कइकिरिए । नारकी हेभगवन् बहुवचने जीवथी केतलोक्रिया । गोयमा सियतिकि० सियची० सियपंच० । हेगौतम किवारे ३ किवारे ४ किवारे ५ । षेरइएणं भंते नेरइयाओ कइकि० । नारकी हेभगवन् नारकीने केतलोक्रिया । गोयमा सियति० सियची० एवं जाव वेमाणि

जन्ते । जीवान् कडकिरिए पन्नते ॥ इत्यादि ॥ एवं जात्र वेमाणिएहिंतो इति ॥ अत्र यावरकरणात् नैरयिको जीवान् प्रति कतिक्रिय इति इत्यादि रूपो द्वितीयोपि दण्डक उक्तो द्रष्टव्यः, सर्वत्र श्रीदारिकजरीरान् संख्येयवर्षायुषः प्रति स्यात्तिक्रियः स्याच्चतु क्रियः स्यात्पञ्चक्रिय इति वक्तव्यं नैरयिकदेवान् प्रति पंचमी जीविताद्यपरोपणरूपा क्रिया नास्ति तेषामनपवर्त्यायुक्तत्वात् ततः स्नान्पति स्यात्तिक्रिय स्याच्चतु क्रिय इति वक्त

जीवान् कडकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पचकिरिए । नेरइएणं जन्ते !
 णेरइयातो कतिकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए एवं जात्र वेमाणिएहिंतो नवरं
 णेरइयस्स णेरइएहिंतो देवेहिंतो य पंचमा किरिया नत्थि । णेरइयाणं जन्ते ! जीवान् कडकिरिया ?
 गोयमा ! सिय तिकिरिया सिय चउकि० सिय पंचकिरि० । एवं जात्र वेमाणियाण् नवरं णेरइयाण् दे

क्रियः स्याच्चतुक्रियः स्यात्पञ्चक्रियः । नैरयिको जदन्त । नैरयिकात् कतिक्रियः ? गौतम । स्यात्तिक्रियः स्याच्चतुक्रियः, एवं यावद्देमानिके
 न्यो नवरं नैरयिकस्य नैरयिकेन्यो देवेभ्यश्च पंचमा क्रिया नास्ति । नैरयिका जदन्त । जीवा त्कतिक्रियाः ? गौतम । स्यात्तिक्रियाः स्याच्च
 तुक्रियाः स्यात्पञ्चक्रियाः । एवं यावद्देमानिका नवरं नैरयिकादेवाच्च पञ्चमा क्रिया नास्ति । नैरयिको जदन्त । जीवेभ्यः कतिक्रियः ? गौ

प णवरं णेरइयस्स णेरइएहिंतो देवस्स देवेहिंतो पंचमा किरिया नत्थि । हेगौतम किंवारे ३ किंवारे ४ इमं जालगे वैमानिकथो एविशेषं नारकौने ना
 रकौथी देवने दवथो पाचमी प्राणातिपातकक्रिया नही । णेरइयाण भन्ते जीवायां कडकिरिया । नारकौने हेभगवन् एकवचन जीवथी केतल्लोक्रिया ।
 गोयमा सियति० सियचो० सियपच कि० एवं जात्र वेमाणियायां नवरं णेरइयायां दवथाया पंचमा किरिया नत्थि । हेगौतम किंवारे ३ किंवारे ४
 किंवारे ५ इमं जालगे वैमानिक एविशेषं नारकौने देवताथो पाचमीक्रिया नही । णेरइयाण भन्ते णेरइएहिंतो कडकिरिया । नारको हेभगवन्
 बहुवचने जीवथी केतल्लोक्रिया । गोयमा सियति० सियचो० एवं जात्र वेमाणिएहिंतो णवर उरालियसरीरेहिंतो जहा जीवेहिंतो । हेगौतम

व्यं, नैरयिको देवान्माति कथं चतुःक्रिय इति चे दुच्यते-इह जवनवास्यादयो देवाः तृतीयां पृथिवीं यावद्गता गमिष्यन्ति च किमर्थं गता गमिष्यन्तीति चे दुच्यते-पूर्वसागतिकस्य वेदना मुपशमयितुं पूर्ववैरिणो वेदना मुदीरयितुं तत्र गच्छन्ति तदानीमनन्तकालादेतदपि जवति, तद्गताः सतो

वालुय पंचमा किरिया नस्यि । णेरडणुं जंते ! जीवेहिंतो कडकिरिया ? गोयमा ! तिकिरियावि चउ किरियावि पंचकिरियावि । णेरडयाणं जंते ! णेरडएहिंतो कडकिरिया ? गोयमा ! तिकिरियावि चउकि रियावि । एवं जाय वेमाणिएहिंतो नवरं उरालियसरीरेहिंतो जहा जीवेहिंतो । असुरकुमारणं जंते ! जीवाण कतिकिरिए ? गोयमा ! जहेव णेरडए चत्तारि दंरुगा तहेव असुरकुमारेवि चत्तारि दंरुगा जा

तम । त्रिक्रियोपि चतुक्रियोपि पंचक्रियोपि । नैरयिका जदन्त । नैरयिकेभ्यः कतिक्रियाः ? गौतम । त्रिक्रिया अपि चतुक्रिया अपि । एवं यावद्द्वैमानिकेभ्यो नवरमौदारिकशरीरेभ्यो यथा जीवेभ्यः । असुरकुमारो जदन्त । जीवा रतिक्रियः ? गौतम । यथैव नैरयिकं चत्वारो द दण्डकास्तथैवा सुरकुमारेपि चत्वारो दण्डका ज्ञातव्याः । एवं उपयुज्य ज्ञावयितव्यम् । जीवे मनुष्ये चाक्रिय इति वक्तव्यम्, शेषा अक्रिया

किंवारे ३ शिवारे ४ इम ज लगे वैमानिक एणियेय औदारिकशरीरने जिम जीवथो कड्ढो तिम जाणिवो । असुरकुमारणं भते कडकिरिए । अ सुरकुमार हेभगवन् जीवथो केतलोक्रिया । गोयमा जहेव णेरडणुं जंते चत्तारिदंरुगा तहेव असुरकुमारेवि चत्तारि दंरुगा भाणियन्ता । हेगौतम जि महीज नारको चार दण्डक तिमहीज असुरकुमारना चारदण्डक । एव उयज् जिऊणंता जीवे मणुखेय अकिरिए वसति सेखायं अकिरिया वुचंति । इम जपरिक्काघे पिण कडिबो एकपक्के जीय मन्थ अक्रियापणे पिण कडिबो विरतिपणां माटे । बोजाने अक्रियापणी नकडिबो । सव्य जीवाण उरालियसरीरेहिंतो पंचकिरिया । सर्वजीवने औदारिकशरीरथो ५ क्रिया जुवे । णेरडयदेवेहिंतो पंचमा किरिया नवुचति एवं एकैक जीव पदे चत्तारिदंरुगा भाणि । नारको दुवता ना शरीरथो पांचक्रिया न कडिबे इम एकैक जीवपदे चार २ कडवा । एवं एत दण्डक सयं वुचंति सजे

॥ टीका

नारकैर्बध्यन्त इति आह-च मूलटीकाकारोपि-तत्र गता नारकैर्बध्यन्ते इत्यप्यनन्तकाल एव कथंचि तस्मावमानमिति, अत्रापि आह-तेतु नारकस्य ह्रीन्द्रियादीनाधिकृत्य कायिक्यादिक्रियासम्भव उच्यते-इह नारकै र्यस्मात्पूर्वजवशरीरं न व्युत्सृष्टं विवेकाज्ञावात् तद्भावश्च जवप्रत्ययात् ततो यावच्छरीरं तेन जीवेन निर्वर्तितं सततं शरीरपरिणाम सर्वथा न परित्यजति ताव हेतुतोपि तं परिणामं जनमानं पूर्वज्ञावप्रज्ञापनया तस्येति व्यपदिश्यते घृतघटवत्, यथाहि-घृतपूर्णां घटो घृतेऽपगतोपि घृतघट इति व्यपदिश्यते तथा तदपि शरीरं तेन निर्वर्तितमिति तस्येति व्यपदेश मर्हति, ततस्तस्य शरीरस्य एकदेशेनास्थ्यादिनायोन्य प्राणातिपातं करोति ततः पूर्वं निर्वर्तितशरीरजीवोपि कायिक्यादिक्रियाभि र्युत्पद्यते तेन तस्याव्युत्सृष्टत्वात्, तत्रेयं पञ्चानामपि क्रियाणां जावना तत्कायस्य व्याप्रियमाणत्वा त्कायिकी कायोधिकरणमपि जवतीत्युक्तं प्राक्, तत आधिकरणकी प्राद्वेषिक्यादयस्त्वेवं-यदा तमेव शरीरैकादेशं अजिघातादिसमर्थं मन्य. कश्चनापि प्राणातिपातोद्यतो दृष्ट्वा तस्मिन् घातेन्द्रियादौ

समुत्पन्ने क्रोधादिकारणोऽजिघातादिसमर्थमिदं शस्त्रमिति चिन्तयन् अतीव क्रोधादिपरिणामं जनते पीडां चोत्पादयति जीविताच्च व्यपरोपयति तदा तत्संबन्धि प्राद्वेषिक्यादिक्रियाकारणत्वात् नैगमनयान्निप्रायेण तस्यापि प्राद्वेषिकी पारितापनिकी प्राणातिपातक्रिया च यथा च नैरयिक कपटे चत्वारो दण्डका उक्ता तथा असुरकुमारादिष्वपि शेषेषु त्रयोविंशती स्थानेषु चत्वारश्चत्वारो दण्डका वक्तव्या नवरं जीवपदे मनुष्यपदेवा क्रिया इत्यादि वक्तव्य, विरतिप्रतिपत्तौ व्युत्सृष्टत्वेन तन्निमित्तक्रियाया असज्जवात् ॥ शेषा अक्रिया नोच्यन्ते विदित्यज्ञावतः स्वशरीरस्य जवान्तर गतस्याव्युत्सृष्टत्वेनावश्यक्रियासंज्ञवात्, तदेवं सामान्यतो जीवपदे एकं शेषाणि तु नैरयिकादीनि स्थानानि चतुर्विंशतिरिति, सर्वसंख्यया पंच विंशति रेकैकस्मि श्च स्थाने चत्वारो दण्डका इति सर्वसकलनया दण्डकज्ञतं, अथ कयां जीवानां कतिक्रिया इति निरूपणार्थं प्रागुक्तमेव सूत्रं पठन्ति-कश्च जते । क्रिदियातुं पन्नत्तातुं इत्यादि प्राग्वत् । एता एव क्रियाश्चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण चिन्तयन्ति-नैरयिका जते । इत्यादि ॥ पाठसि

हं, सम्प्रत्याचामेव क्रियाणां नेत्रजीवाश्रयेण परस्परमविनाजावित्वं चिन्तयति-जस्त्रणं गते । इत्यादि ॥ इह कार्याकी क्रिया औदारिकादिनाया
श्रिता प्राणातिपातनिर्वहणसमर्था प्रतिविशिष्टा परिगृह्यते अन्यथा । काचन कार्मणनायाश्रिता वा तत आद्यानां तिरुणां क्रियाणां परस्परं निय

णियन्ता । एवं उच्यज्जिज्ञासा जावेयन्ति । जीवे मणुस्तेय अकिरिए बुद्धिं सेसा अकिरिया ण बुद्धिं ।
सत्त्वजीवा उरालियसरीरेहिंतो पंचकिरिया । णेरइयदेवेहिंतो पंचकिरिया ण बुद्धिं । एवं एल्लेक्कजीव
पदे चत्तारिर् दंरुगा जाणियन्ता, एवं एतं दंरुगसत्तं सत्त्वविय जीवादीया दंरुगा । कतिणं जंते ! किरियाणं
पस्यन्ता ? गोयमा ! पंचकिरिया पस्यन्ता, तजहा-काइया जाव पाणाइवायकिरिया । णेरइयाणं जंते !

नोच्यन्ते । सर्वजीवा औदारिकशरीरात्पञ्चक्रियाः । नैरयिकदेवेभ्यः पचक्रिया नोच्यन्ते । एवमेकैकजीवपदे चत्वारश्चत्वारो दण्डका अशित
व्याः । एवमेतद्दण्डकज्ञत सर्वेपि च जीवादिका दण्डकाः । कति जदन्त । क्रियाः प्रपञ्चताः ? गोतम । पंचक्रियाः प्रपञ्चतास्तद्यथा-कार्याकी या
वत्प्राणातिपातक्रिया । नैरयिकाणां जदन्त । कति क्रियाः ? गोतम । पचक्रिया स्तद्यथा-कार्याकी यावत्प्राणातिपातक्रिया । एव यावद्देमानि
कानां । यस्य जदन्त । जीवस्य कार्याकी क्रिया क्रियते (जवति) तस्याधिपरयिकी क्रिया क्रियते (जवति) यस्यापिपरयिकी क्रिया (जव

यि जीव, दियत्तडगा भाषि । इम विरतिना करतो २५ दंठक ४ गुणाकरता सर्वजीवना कीदण्णक इवे । कदणं भते क्रियाणी पं० । केतली हेभग
पन् क्रिया कहो । गोयमा पंचकिरियाओ पं० तं० काःया जाव पाणाइयाइया किरिया । हेगीतम ५ क्रियाकहो ते कार्याकी यावत् प्राणातिपातकी ।
णेइयाणं भते कदकिरियाओ पं० । नारकोने हेभगवन् केतलीक्रिया कहो । गोयमा पचकिरियाओ पं० तं० । हेगीतम ५ क्रियाकहो ते करेहे । का
इया जाव पाणाइवायकिरिया एवं जाव वेसाणियाण । कार्याकी यावत् प्राणातिपातकी इम जान्ते वेमानिक । जस्य भंते जीवसाकाइया किरि
या ककाइ तेसा अहिगरणिया किरिया ककाइ जसा अहिगरणिया कि० तस्यकाइया कि० । जहने हेभगवन् जीवने कार्याकीक्रिया करे ते अधिपरयिकी

स्यनियामकजावः कथमिति चे दुष्यते-कायोधिकरणमपि जयतीत्युक्तं प्राक् ततः कायस्याधिकरणत्वात् कायिकां संत्या भवत्यस्य अधिकरणकी प्रा
धिकरणिक्यामवश्य कायिकी साच प्रतिविज्ञाया कायिकी क्रिया प्रहेषमंतरेण न भवति ततः प्राद्वेषिकापि सह परस्परमविनाभावः, प्रहेषोपि
च कामे स्फुटलिङ्गएव धक्करूतत्वादे स्तदविनाभाविनः प्रत्यक्षत एवोपलम्भात्, उक्तञ्च-रूतयतिरूततो ननु वक्तव्यमिति वरज्यतः पुनः । श्रीदारि

कतिकिरियानु पश्यतानु ? पंचकिरियानु पश्यतानु, तंजहा—काडया जाव पाणाडवायकिरिया । एवं जाव
वेमाणियाणं । जस्स जंतं ! जीवस्स काडया किरिया कज्जइ तस्स अहिगरणिया किरिया कज्जइ जस्स
अहिगरणिया किरिया कज्जइ तस्स काडया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! जस्सणं जीवस्स काडया किरि
या कज्जइ तस्स अहिगरणिया नियमा कज्जइ, जस्साधिगरणिया किरिया कज्जइ तस्सवि काडया कि

ति) तस्य कायिकी क्रिया (जवति) गौतम । यस्य जीवस्य कायिकी क्रिया क्रियते तस्याधिकरणिकी नियमा त्क्रियते यस्याधिकरणिकी क्रि
या क्रियते तस्यापि कायिकी नियमा त्क्रियते (जवतीत्यर्थः) यस्य जदन्त । जीवस्य कायिकी क्रिया क्रियते तस्य प्राद्वेषिकी क्रिया क्रियते य
स्य प्राद्वेषिकी तस्य कायिकी क्रियते ? गौतम । एवं चैव । यस्य जदन्त । जीवस्य कायिकी क्रिया क्रियते तस्य पारितापनिकी यस्य पारिता

क्रिया करै जे अधिकरणकी क्रिया करै ते निचै कायिकी करै । गोयमा जेणं जीवस्स काडया कि० तस्स अहिगरणिया नियमा कज्जइ जस्सपुण अहिगरणि
या कि० तस्सवि काडया किरिया नियमा कज्जइ । हे गौतम जे जीव कायिकी क्रिया करै ते अधिकरणकी निचै करै जे अधिकरणकी करै ते निचै कायि
की क्रिया करै । जस्सण भंते जीवस्स काडया कि० तस्स पादांसिया कि० जस्स पादांसिया कि० तस्स काडया कि० । ज हे भगवन् जीव कायिकी क्रिया
करै त प्राद्वेषिकी करै जे प्रहेष करै ते कायिकी करै प्रश्न । गोयमा एवं चैव जस्सण भंते जीवस्स काडया किरिया तस्स पारियावणिया कि० जस्स पारि
यावणिया कि० तस्स काडया कि० । हे गौतम इमहीज जे निचै पूर्वलोपरे जे हे भगवन् जीवकायिकी क्रिया करै ते पारितापनकी क्रिया करै जे पारिता

तोपिदेहो प्रायवशात्परिणमत्येवं ॥ १ ॥ परितापनस्य प्राणातिपातस्य चाद्यक्रियात्रयसमवे प्यनियमः कथमिति चे दुच्यते-यद्यसौ घात्यो मृगा दिघांतकेन धनुपाक्षिप्तेन बाणादिना विष्यते ततस्तस्य परितापनं मरणं वा ज्ञवति नान्यथा ततो नियमाज्ञावः, परितापनस्य प्राणातिपातस्य य ज्ञावे पूर्वक्रियाणामवश्यंज्ञाव स्तासामज्ञावे तयो रज्ञावात् । ततोमुमर्थे परिज्ञाव्य कायिकी, श्रोत्राग्नि श्वतसृजि, क्रियाग्निः सह आधिकरणाग्नी तिसृजिः प्राद्वेषिकी ह्याज्यां सूत्रतः सम्यक् धिंतनीया । पारितापनिकीप्राणातिपातक्रिययोस्तु सूत्रं साक्षादाह-जरसनं ज्ञंते । जीवस्स पारियावणि या किरिया कज्जइ इत्यादि ॥ पारितापनिक्याः सङ्गावे प्राणातिपातक्रिया स्याद्भवति स्यान्नज्वति यदा बाणाद्यसिघातेन जीवितात् व्याव्यते त दा ज्वति शेषकालं न ज्वतीत्यर्थः, यस्य पुनः प्राणातिपातक्रिया तस्य नियमा त्पारितापनमंतरेण प्राणव्यपरोपणा, संप्रति नैरयिकादिष्वतुर्विंश

रिया नियमा कज्जइ । जरसनं ज्ञंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ तस्स पारियावणिया कज्जइ जरस्स पा दोसिया कज्जइ तस्स काइया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! एवंचेव । जरसनं ज्ञंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ तस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ जरस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ तस्स काइया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! जरसनं जीवस्स काइया किरिया कज्जइ तस्स पारियावणिया सिय कज्जइ

पनिकी तस्य कायिकी क्रिया क्रियते ? गोतम । यस्य जीवस्य कायिकी तस्य पारितापनिकी स्यात्क्रियते स्यान्तो क्रियते यस्य पुनः पारिता

पनिकी करे ते कायिकी करे । गोयमा जरसनं जीवस्स काइया किं तस्स पारियावणिया किं सिय कज्जइ सिय षो कज्जइ । हेगोतम जेजीव साधिकी क्रियाकरे ते पारितापनिकी क्रिया किवारे करे किवारे नही । जस्स पुण पारियावणिया किं तस्स काइया नियमा कज्जइ एवं काइया नियमाकज्ज ति । जे पारितापनिकी क्रियाकरे ते निसे कायिकी क्रियाकरे इम निसे कायिकी क्रिया करे । एवं पाणाइवायकिरियाए एव अभिलाषो परोप्परं निय मा कज्जति । इम प्राणातिपातिकी क्रिया इण परे आत्तावे अनुक्रमे निसे करणरो कहिवो । जस्स पाइत्ताओ तिथि कज्जति तस्स उपरिज्ञाओ दोषिइ

नो कज्जइ, जरस्स पुण पारियावणिया कज्जइ तस्स काइया नियमा कज्जइ । एवं पाणाइवायकिरि योपरोप्परं नियमा तिनि कज्जइ । तस्स उपरिज्ञाओ दोषि सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ तस्स प्राणिताय नियमा तिनि कज्जइ । जरसनं नरे । २ २

सिय नोकज्जइ, जस्स पुण पारियावणिया कज्जइ तस्स काइया नियमा कज्जइ । एवं पाणाइवायकिरि
यावि । एवं आदित्थानं परोप्परं नियमा तिन्नि कज्जइ । तस्स उवरिल्लानं दोन्नि सिय कज्जइ सिय नो
कज्जइ । जस्स उवरिल्लानं दास्सि कज्जइ तस्स आदित्थानं नियमा तिन्नि कज्जइ । जस्सणं भंते ! जीव
स्स पारियावणिया किरिया कज्जइ तस्स पाणाइवायकिरिया कज्जइ जस्स पाणाइवायकिरिया कज्जइ
तस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! जस्सणं जीवस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ तस्स

पनिकी तस्य कायिकी नियमात्क्रियते (जवति) एवं प्राणातिपातक्रियापि । एवमादिमाः परस्परं नियमात्क्रिः क्रियन्ते तस्योपरिमे द्वे
स्यात्क्रियेते स्यान्तो क्रियेते । यस्योपरिमे द्वे (जवतः) तस्यादिमा नियमात्क्रिः क्रियन्ते । यस्य भदन्त । जीवस्य पारितापनिकी क्रिया
क्रियते तस्य प्राणातिपातिकी क्रियते यस्य प्राणातिपातक्रिया तस्य पारितापनिकी क्रियते ? गोतम । यस्य जीवस्य पारितापनिकी तस्य प्रा
णातिपातकी स्यात्क्रियते स्यान्तो क्रियते । यस्य पुनः प्राणातिपातक्रिया तस्य पारितापनिकी नियमात्क्रियते । यस्य भदन्त । जैरयिकस्य

सिय कज्जंति सिय नो कज्जंति । जे पडिलो ३ क्रियाकरै ते आगलो बेक्रिया किवारे करै किवारे नहो । जस्स उवरिल्लानो दोण्ह कज्जंति तस्स आ
इल्लानो नियमा कज्जंति । जे ऊपरलो दीयक्रिया करै ते धुरली ३ निथै करै । जस्सणं भंते जीवस्स पारियावणिया किरिया कज्जंति तस्स पाणाइवाय
किरिया कज्जंति जस्स पाणाइवाय कि० तस्स पारियावणिया कि० । जे प्राणातिपातिको करै ते पारितापनिको करै । गोयमा जस्सणं जीवस्स पारिया
वणिया कि० तस्स पाणाइवाय किरिया सियकज्जति सिय णो कज्जति । हेगोतम जे जीव पारितापनिकीक्रिया करै ते प्राणातिपातिको करै किवारे
करै किवारे नहो । जस्स पुण पाणाइवाय कि० तस्स पारियावणिया किरिया नियमा कज्जइ । जे जीव प्राणातिपातिको करै ते पारितापनिकी क्रिया
निथै करै । जस्सणं भंते णेरियस्स काइवा कि० तस्स अहिगरणिया कि० । जे हेमगवन् नारको कायिकीक्रिया करै ते अधिकरण क्रियाकरै । गोयमा

तिदंडकक्रमेण परस्परमविनाशं चिंतयति-जस्सणं जंतं । नेरइयस्स काइया कज्जइ इत्यादि ॥ प्रतीतं जावितत्वात्, तदेवमेको दण्डक उक्तः, संप्रति कालमधिकृत्योक्तप्रकारेणैव द्वितीयदण्डकमाह-जं समयं णं जंतं । जीवस्स काइया किरिया कज्जइ त समयं अहिगरणिया कज्जइ । इत्यादि

पाणाइवायकिरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ, जस्स पुण पाणाइवायकिरिया कज्जइ तस्स पारिया वणिया किरिया नियमा कज्जइ । जस्सणं जंतं ! नेरइयस्स काइया किरिया कज्जइ तस्स अहिगरणिया कज्जइ ? गोयमा ! जहेव जीवस्स तहेव नेरइयस्सवि । एवं जाव निरंतरं वेमाणियस्स । जं समयं जंतं ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ तंसमयं अहिगरणिया किरिया कज्जइ जं समयं अहिगरणिया कज्जइ

कायिकी क्रिया तस्याधिकरणकीत्यादि ? गोवम । यथैव जीवस्य तथैव नेरयिकस्यापि । एवं यावन्निरन्तरं वैमानिकस्य । यस्मिन्समये जद न्त । जीवस्य कायिकी तस्मिन्समये आधिकरणकी यस्मिन्समये आधिकरणको तस्मिन्समये कायिकी क्रिया क्रियते । एवं यथैवादिमो दण्ड कस्तथैव जणितव्यो यावद्वैमानिक स्या यस्मिन् देशे जदन्त । जीवस्य कायिकी क्रिया क्रियते (स्यात्) तस्मिन् देशे आधिकरणिकी तथैव या

जहेव जीवस्स नेरइयस्सवि तहेव भा० एवं निरन्तरं जाव वेमाणियस्सवि । हेगौतम निमज्जीज जीवपदनेविपै कच्चो तिम नारकीने पिण कडिवो इम निरन्तरपणे वैमानिकना दंडकलगे कडिवो । ज समयंभंते जीवस्स काइया कि तं समय अहिगरणिया कि ज समयंअहिगरणिया कि तं समय काइ या कि एवं जहेव आइलाओ टंडओ तहेव भाणि० जाव वेमाणियस्स । जिवे जेसमये जीव हेमगवन् काइकोक्रिया तेसमये अधिकरणको क्रिया करे को जे समये अधिकरण करे ते समय कायिकी करे इम निमज्जीज पहिला आलावानो दण्डककच्चो तिमज्जीज सर्व जाणिवो यावत् वैमानिकना दण्ड कलगे । ज देसेणं भते जीवस्सकाइया कि० त देसेणं अहिगरणिया कि० । निण देशे हेमगवन् जीव कायिकीकरे तिणदेशे अधिकरणिकी करे । गोय मा एवं तहेव सच्च भा० जाव वेमाणियस्स । हेगौतम इस तिमज्जीज इत्यादि सर्व प्रश्न पूठलोपर जाकगे वैमानिकना दण्डकलगे सर्व पाठकरो कहि

॥ टीका ॥

द्यारभ्य सर्वे पूर्वोक्तं तदवस्थं तावद्वक्तव्यं यावद्वैमानिकसूत्रं तथाचाह-एवं जहैव आइल्लउ दंडउ तहेव ज्ञाणियहो जाव वेमाणियस्स इति जाव व
माणियस्स इति ॥ समयग्रहणेनचेह सामान्यतः कालो गृह्यते नपुनः परमनिरुद्धो यथोक्तस्वरूपो नेश्वयिकः समयः परितापनस्य प्राणातिपातस्य वा
बाणादिचेपजन्यतया कायिक्याः प्रथमसमये एवासम्भवात्, एष द्वितीयो दंडकः, संमति द्वौ दंडकौ क्षेत्रमधिकृत्याह-जं देसणं जंतं । जीवस्स
इत्यादि ॥ अत्रापि सूत्रं पूर्वोक्तं तदवस्थं तावद्वक्तव्यं यावद्वैमानिकसूत्रं तथाचाह-तहेव जाव वेमाणियस्स ॥ सपं स्तृतीयो दंडकः ॥ जं पदेसेणं
भंतं । जीवस्स कायिया किरिया कज्जइ इत्यादि ॥ अतुर्थः । अत्रापि सूत्रं प्रागुक्तक्रमेण तावद्वक्तव्यं यावद्वैमानिकसूत्रं तथाचाह-एवं तहेव जाव
वेमाणिए इति ॥ दंडकसंकलनामाह-एवमेतं इत्यादि ॥ एताश्च यथा ज्ञानावरणीयादिकर्मव्यकारणं तथा संसारकारणमपि ज्ञानावरणीयादिकर्म
बंधस्य संसारकारणतया तद्धेतुत्वेन तासामपि संसारकारणत्वोपचारात्, तथाचाह-कइण जंतं । आजोजियाउ किरियाउ पनहाउ ॥ आयोजयति

तं सम्यं काइया किरिया कज्जइ । एवं जहैव आइल्लउ दंडउ तहेव ज्ञाणियहो जाव वेमाणियस्स । जं
देसणं जंतं ! जीवस्स काइया कज्जइ तं देसं अहिगरणिया तहेव जाव वेमाणियस्स । जं पदेसेणं जीव
स्स काइया किरिया कज्जइ तं पदेसं अहिगरणिया किरिया कज्जइ एवं तहेव जाव वेमाणियस्स एवं

वद्वैमानिकस्य । यस्मिन्प्रदेशे जीवस्य कायिकी क्रिया तस्मिन् प्रदेशे अधिकारिणी क्रिया क्रियते, एवं तथैव यावद्वैमानिकस्य । एव मेते
यस्य यस्मिन् समये यस्मिन्देशे यस्मिन् प्रदेशे चत्वारो दण्डका भवन्ति । कति जदन्त । आयोजिकाः क्रियाः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । पच आयो

वो । ज पएसेण भते जीवस्स काइया किं । त पएसेणं अहिगरणिया किं । एवं तहेव सव्वं भां जाव वेमाणियस्स । जे प्रदेशे हेभगवन् जीव कायिकी क
रै ते प्रदेशे अधिकारिणी करै इम तिमहोज जालगे वेमानिक । एवं एते जरप जंममयं ज देस जं पदेसं एएण चत्तारिदंडगा हवन्ति । इम जे २ सम
ये जे २ देशे जे २ प्रदेशे इम ए सर्वना चार २ जालावा कइवा । कइण भंतं आयोजियायां किरियायां पं । केतलौ हेभगवन् जीवने संसारसाधि जो

जीवं संसारे इत्यायोजिकाः कायिकादिकाः श्रेष्ठं सर्वं सुगमं, सूत्रपाठस्तु पूर्वोक्तप्रकारेण तावद्वक्तव्यो यावत् यस्येति, यंसमयमिति यंदेवमिति, यं प्रदेशमिति, परिपूर्णां चत्वारो दंडकाः ॥ यंसमयमित्यादि ॥ कालाध्यनोर्व्याप्तावित्यधिकरणे द्वितीया, ततो यस्मिन् समये यस्मिन् देशे यस्मिन् प्र देशे इति व्याख्येयं ॥ जीवेण जंते । जं समयं काड्याय अहिगरणियाय इत्यादि ॥ अत्रापि समयग्रहणेन सामान्यतः कालो गृह्यते, अत्रसूत्रं सुगमं निर्वचनसूत्रे जंगत्रयी कंचिज्जीवमधिकृत्य कश्चिज्जीवो यस्मिन् समये काले क्रियात्रयेण स्पष्टस्तस्मिन्समये पारितापनिक्या स्पष्टः प्राणातिपातक्रिया चेत्येकोजंगः । पारितापनिक्या स्पष्टः प्राणाति पातेनास्पष्ट इति द्वितीयः, पारितापनिक्या प्राणातिपातक्रियया वा स्पष्ट इति तृतीयः, एष

एते जस्स जं समयं जं देसं जं पदेसं चत्तारि दंढगा होति । कतिणं जंते ! आनुजियानु किरियानु प० ? गोयमा ! पंच आनुजितानु किरियानु पस्सत्तानु, तंजहा—काड्या जाव पाणाइवायकिरिया । एवं नेरइ याणं जाव वेमाणियाणं । जस्सणं जंते ! जीवस्स काड्या आनुजिता किरिया अत्थि तस्स अहिगरणिया आनुजिया किरिया अत्थि जस्स अधिगरणिया आनुजिता किरिया अत्थि तस्स काड्या आनुजिया

जिकाः क्रियाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—कायिकी यावत्प्राणातिपातकी । एव नेरयिकाणां यावद्वैमानिकानाम् । यस्य जदन्त । जीवस्य कायिकी आयोजिता क्रियास्ति तस्याधिकरणिक्यायोजिता क्रियास्ति तस्याधिकरणिकी आयोजिता क्रियास्ति तस्य कायिकी क्रियास्ति । एवमेतेनाजिलापे न त एव चत्वारो दंडका ज्ञातव्याः । यस्य यस्मिन्समये यस्मिन् देशे यस्मिन्प्रदेशे एव यावद्वैमानिकानाम् । जीवो जदन्त । यस्मिन् समये

छोने आयुजितलो कहिये ते केतलो क्रिया कहौ । गोयमा पंच आयाजिया कि० त० । हेगौतम पांच क्रियाकहौ ते कहैछे—कायियाभोजिया जाव पाणाइवायाभोजिया किरिया एव नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । कायिकी यावत् प्राणातिपातकी इम नारकीनी यावत् वैमानिकने कहौ । ज स्सणं मंते जीवस्स काड्याभोजिया किरियाअत्थि तस्स अहिगरणियाभोजिया किरिया अत्थि । जे हेमगवन् जीवने कायिकीयोजिता क्रिया छुवे ते

च तृतीयो जंगो जाणादे लक्षात्परिज्ज्ञानं चातस्य मृगादेः परितापनाद्यसंज्ञवे वेदितव्यः । यस्तु यस्मिन् समये यं जीवमधिकृत्याद्यक्रियात्रयेण स्पष्टः स तस्मिन् समये तमधिकृत्य नियमा त्पारितापनिक्या प्राणातिपातक्रियया वा स्पष्टः । कायिक्याद्यज्ञावे परितापनादेरज्ञावात्, तदेव सुक्ताः क्रियाः सांप्रतं प्रकारान्तरेण क्रिया निरूपयति-कडणं जंते । इत्यादि ॥ आरंजं पृथिव्याद्युपमदः उक्तं च-संकप्पोसंरंजो परितावकरोजवेससा

किरिया अल्पि एवं एतेणं अनिलावेणं तेचेव चत्तारि दंङ्गा जाणियद्धा । जरस जं समयं जं देसं जं पदेसं जाव वेमाणियाणं । जीवेणं जंते ! जं समयं काइयाए अहिगरणियाए पाउसियाए किरियाए पुठे तं समयं पारितावणियाए पुठे पाणाइवायकिरियाए पुठे ? गोयमा ! अत्येगतिए जीवे एगतियाणं जीवाणं जं समयं काइयाए अहिगरणियाए पानसियाए किरियाए पुठे । तं समयं पारियावणियाए पुठे पाणाइ

कायिक्याधिकरणिक्या प्राद्वेषिक्या क्रियया स्पष्ट स्तस्मिन्समये पारितापनिक्या स्पष्टः प्राणातिपातक्रियया स्पष्टः ? गौतम ! अस्त्येकको जीव (एगतियाओ जीवाओति) एककाज्जीवात्, कंचिज्जीवमधिकृत्येत्यर्थः । यस्मिन्समये कायिक्याधिकरणिक्या प्राद्वेषिक्या क्रियया स्पष्ट स्तस्मिन्समये पारितापनिक्या स्पष्टः प्राणातिपातक्रियया च स्पष्टः १ । अस्त्येकको जीव एककाज्जीवात् (कंचिज्जीवमधिकृत्य) यस्मिन्समये

हने अधिकरणिकी क्रिया हुवे । जरस अहिगरणियाओजिया कि० तरस काइयाओजिया कि० । जेहने अधिकरणको अयोजित हुवे तेहने कायकी हुवे । गोयमा एव एएण अभिलावेणं चत्तारि दंङ्गा भा० । हेगौतम इम एणं आलावे करो पूर्वलोपरे चार २ आलावा कहवा । जरस जं समयं जं देसं पदेसं वेमाणियाणं । जेहने जे समये जे २ देशे प्रदेसं करो यावत् वेमानिकताइ । जीवेणं भते ज समय काइयाए अहिगरणियाए पादोसियाए किरियाए पुठे तं समयं पारियावणियाए पुठे पाणाइवाय किरिया पुठे । जीवने हेमगवन् जेसमये कायिकीक्रिया अधिकरणकी प्रदेवकोक्रियाये फरसे तेसमये पारितापनीक्रियाये फरसे प्राणातिपातकीक्रियाये फरसे । गोयमा अत्येगइए जीवे एगतियाओ जीवाओ जसमयं काइयाए अहिगरणियाए पादो

વાયકિરિયાણુ પુઠે ૧ । અત્યેગતિણુ જીવે ઇગતિયાણુ જીવાણુ જં સમયં કાઢ્યાણુ અધિગરણિયાણુ પાડસિ
યાણુ કિરિયાણુ પુઠે તં સમયં પારિતાવણિયાણુ પુઠે પાળાઢવાયકિરિયાણુ અપુઠે ૨ । અત્યેગતિણુ જીવે
ઇગતિયાણુ જીવાણુ જં સમયં કાઢ્યાણુ અધિગરણિયાણુ પાડસિયાણુ કિરિયાણુ પુઠે તં સમયં પારિયાવણિ
યાણુ કિરિયાણુ અપુઠે પાળાઢવાયકિરિયાણુ અપુઠે ૩ । કતિણં જંતે ! કિરિયાણુ પચ્છાજાણુ ? ગોચમા !

કાચિગત્તાપિકરણિયા પ્રાણેપિકા સ્પૃષ્ઠસ્થિત્ત્વસમયે પારિતાવણિકા સ્પૃષ્ઠઃ પ્રાણાતિપાતિકાઽસ્પૃષ્ઠઃ ૧ । અત્યેકકો જીવો (ઇગતિયાઓ
સિ) સ્થં કંચિજીવસચિકત્ત્વ યાસ્થિત્ત્વસમયે કાચિગત્તાપિકરણિકા પ્રાણેપિકા કિચિયા સ્પૃષ્ઠ સ્થિત્ત્વસમયે પારિતાવણિકા કિચિયાઽસ્પૃષ્ઠઃ પ્રા

ચિયાણુ કિરિયાણુ પુરે તેસમય પારિયાવણિયાણુ કિરિયાણુ પુરે પાળાઢવાયકિરિયાણુ પુરે । જેગીતમ ચેતસાણુક જીવ એકસમયે ૧ જીવસં જેસમય કા
ચિકો અધિકરણકો પ્રણેપકો કિચિયા કરસે તેસમયે પારિતાવણિકો કિચિયા કરસે પ્રાણાતિપાતિકો કિચિયા કરસે । અત્યેગદ્દ જીવે ઇગતિયાઓ જીવાઓ
જંસમય કાઢ્યાણુ અધિગરણિયાણુ પાડોસિયાણુ કિરિયાણુ પુરે તેસમય પારિયાવણિયાણુ કિરિયાણુ પુરે પાળાઢવાય કિરિયાણુ અપુરે । ચેત
સાણુક જીવ ૧ વચને મહુચને જેસમયે કાચિકો કિચિયા અધિકરણકો પ્રણેપકો કરસે તેસમયે પારિતાવણિકો કિચિયા કરસે પણ પ્રાણાતિપાતકો ન
કરસે । અત્યેગદ્દ જીવે ઇગતિયાઓ જીવાઓ જંસમય કાઢ્યાણુ અધિગરણિયાણુ પાડોસિયાણુ કિરિયાણુ પુરે તેસમય પારિયાવણિયાણુ કિરિયાણુ અ
પુરે પાળાઢવાયકિરિયાણુ અપુરે । ચેતસાણુક જીવ જીવનો અપેવાયે જેસમયે કાચિકો અધિકરણકો પ્રણેપકો કરસે તેસમય પારિતાવણિકો ન કરસે પ્રા
ણાતિપાતકો કિચિયા ન કરસે । અત્યેગદ્દ જીવે ઇગતિયાઓ જીવાઓ જં સમય કાઢ્યાણુ અધિગરણિયાણુ પાડોસિયાણુ કિરિયાણુ પુરે તેસમય પારિયા
વણિયાણુ કિરિયાણુ અપુરે પાળાઢવાયકિરિયાણુ અપુરે । ચેતસાણુક જીવ ૧ જીવનો અપેવાયે જેસમયે કાચિકો અધિકરણકો પ્રણેપકો કરસે ।
તેસમય પારિતાવણિકો ન કરસે પ્રાણાતિપાતકો કિચિયા ન કરસે । અત્યેગદ્દ જીવે ઇગતિયાઓ જીવાઓ જંસમય કાઢ્યાણુ અધિગરણિયાણુ પાડોસિ

रंजो । आरंजोऽद्वयो सुहृन्मयाणंतुसवेसिं ॥ १ ॥ आरम्भः प्रयोजनं कारणं यस्याः सा आरम्भिकी ॥ पारिग्रहियति ॥ परिग्रहो धर्मोपकरणवर्ज्यं वस्तुस्वीकारः धर्मोपकरणमूर्च्छाव परिग्रह एव पारिग्राहिकी परिग्रहेण निर्वृत्ता वा पारिग्राहिकी ॥ मायावर्तियति ॥ माया अनाजं व सुपल क्षणत्वात् क्रोधादेरपि परिग्रहः, माया प्रत्ययं कारणं यस्याः सा मायाप्रत्यया ॥ अपञ्चक्लाणकिरियाडति ॥ अप्रत्याख्यान मनागपि विरतिपरिणामाज्ञाव स्तदेव क्रिया अप्रत्याख्यानक्रिया ॥ मिच्छादंसणवर्तियति ॥ मिथ्यादर्शनं प्रत्ययो हेतु र्यस्याः सा मिथ्यादर्शनप्रत्यया एतासां क्रियाणां मध्ये यस्य या सम्भवति तस्य तां निरूपयति-आरंजियाणं जंते । इत्यादि ॥ अन्यतरस्सवि पमत्तसंजयस्स डति ॥ अत्रापि शब्दो जिनक्रमः,

पंच किरियाणं पस्सज्ञाणं, तंजहा-आरंजिया पारिग्रहिया मायावर्तिया अपञ्चक्लाणकिरिया मिच्छादंसणवर्तिया । आरंजियाणं जंते ! किरिया कस्स कज्झइ ? गोयमा ! अन्यतरस्सवि पमत्तसंजयस्स । पारि

णातिपातक्रियया चास्पृष्ट ३ । कति जदन्त । क्रियाः प्रज्ञप्ताः १ गौतम । पंच क्रियाः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-आरम्भिकी पारिग्रहिकी मायाप्रत्यया अप्रत्याख्यानक्रिया मिथ्यादर्शनप्रत्यया । आरम्भिकी जदन्त । क्रिया कस्य क्रियते ? गौतम । अन्यतरस्यापि प्रमत्तसंयतस्य । पारिग्रहिकी जदन्त । क्रिया कस्य क्रियते (जवति) ? गौतम । अन्यतरस्यापि संयतासंयतस्य । मायाप्रत्ययिकी जदन्त । क्रिया कस्य क्रियते (जवति) ?

याए किरियाए पुढे तंसमयं पारियावणियाए किरियाए अपुढे पाणइवायकिरियाए अपुढे । केतलाएक जीव १ वचने बहुवचने जेसमय कायको अधि करणको प्रदेवजोक्रिया फरसै त समय पारियापनिको क्रिया न फरसै पिण प्राणातिपातको क्रिया न फरसै । कइणं भते किरियाओ पं० । केतलो हे भगवन् क्रिया कहौ । गोयमा पंचकिरिया प० तं० । हेगौतम पू क्रिया कह्या तेकहेके । आरंभिया पारिग्रहिया मायावर्तिएवा अपञ्चक्लाणिया मिच्छादंसणवर्तिया । आरम्भिकी परिग्रहिकी मायावर्तिका अप्रत्याख्याना मिथ्यादर्शनवर्तिका । आरंभियाणं भंते किरिया कस्स कज्झइ । आरम्भिको हे भगवन् क्रिया कुणकरै । गोयमा अन्यतरस्स विपमत्तसंजयस्स । हेगौतम अन्यतरकोइ कायं दुख प्रयोगभावे पृथिव्यादि मदेन अजाणक्रिया हुबे । परि

प्रमत्तसंयतस्याप्यन्यतरस्य एकतरस्य कस्यचि रप्रमादेति कायदुःप्रयोगजावतः पृथिव्यादेरुपमर्दसत्तवात्, अपिशब्दो ऽन्येषामवस्तुनगुणस्थानव
र्त्तिनां नियमप्रदर्शनार्थः, प्रमत्तसंयतस्याप्यारम्भिकीक्रिया जवति किं पुनः शेषाणां देशविरतिप्रवृत्तीनामिति' एवमुत्तरत्रापि यथायोग मपिश
ब्दजावना कर्त्तव्या, पारिग्राहिकी सयतासंयतस्यापि देशविरतस्यापीत्यर्थः, तस्यापि परिग्रहधारणात् । मायाप्रत्यया अप्रमत्तसंयतस्यापि कथ
मितिचे दुच्यते-प्रवचनोक्ताहप्रच्छादनार्थं वल्लीकरणस मुद्देशादिषु अप्रत्याख्यानक्रिया अन्यतरस्याप्यप्रत्याख्याननिः अन्यतरदपि न किंचिदपीत्य
र्थः, यो न प्रत्याख्याति तस्येति प्रावः, मिथ्यादर्शनक्रिया अन्यतरस्यापि सूत्रोक्तमेकमप्यक्षरं वा रोचयमानेत्यर्थः, मिथ्यादृष्टे जवति एताएव

गहियाणं जंते ! किरिया कस्स कज्झइ ? गोयमा ! अन्नयरस्सवि संजतासंजतस्स । मायावत्तियाणं
जंते ! किरिया कस्स कज्झइ ? गोयमा ! अन्नयरस्सवि अपमत्तसंजयस्स । अपचक्काणकिरियाणं जंते !
कस्स कज्झइ ? गोयमा ! अन्नयरस्सवि अपचक्काणिस्स । मिच्छादंसणवत्तियाणं किरिया कस्स कज्झइ

गौतम । अन्यतरस्यापि अप्रमत्तसंयतस्य । अप्रत्याख्यानक्रिया जदन्त । कस्य क्रियते ? गौतम । अन्यतरस्याऽप्रत्याख्याननिः । मिथ्यादर्शन
प्रत्यया क्रिया कस्य क्रियते ? गौतम । अन्यतरस्यापि मिथ्यादृष्टिः । नैरयिकाणां जदन्त । कति क्रियाः ? गौतम । पंच क्रियाः प्रज्ञप्तास्त

गहियाणं भते किरिया कस्स कज्झइ । द्विवे परिग्रहको हेभगवन् क्रिया कुणकरे । गोयमा अन्नयरस्सवि संजयस्स मायावत्तियाणं भंते किरिया कस्स
कज्झइ । हेगौतम कोइ देशविरति आवकने परिग्रह धरिवायको हुवे मायावत्तिकीक्रिया हेभगवन् कुणकरे । गोयमा अपचक्काणि किरियाणं भंते कस्स कज्झइ । हेगौतम अनेरोकोइ प्रमत्तसाधु तेहनेहुवे अप्रत्याख्याननी क्रिया हेभगवन् कुणकरे । गोयमा अपचक्काणियस्स मिच्छादंसणवत्तियाणं भंते किरिया कस्स कज्झइ । हेगौतम अनेरो कोइ प्रमादी साधु प्रमादवसें अप्रत्याख्यान करतोकरे मिथ्यादर्शनव
त्तिको हेभगवन्कु णकरे । गोयमा अन्नयरस्सवि मिच्छादंसणयोरियाणं भते कस्स किरियाणो पं० । हेगौतम अनेरोकोइ मिथ्यादृष्टिने हुवे सस्यक्

क्रिया श्रुतुर्विज्ञतिदंडककमेण निरूपयति-नेरइयाणं जंतै । इत्यादि ॥ सुगमं । सम्प्रत्याशा क्रियाणां परस्परमविनाश्रावं चिन्तयति-यस्यारम्भिकी क्रिया तस्य पारिग्रहिकी स्या द्रवति स्या न जवति प्रमत्तसंयतस्य न जवति शेषस्य जवतीत्यर्थः । तथा यस्यारम्भिकी क्रिया तस्य मायाप्रत्यया नियमा द्रवति यस्य मायाप्रत्यया तस्यारम्भिकी क्रिया स्या द्रवति स्या न जवति, प्रमत्तसंयतस्य देशविरतस्य च न जवति शेषस्याऽविरतिसस्य गृह्यादेर्जवतीतिजावः, यस्य पुनरप्रत्याख्यानक्रिया तस्यारम्भिकी नियमात् अप्रत्याख्यानानोऽवश्यमारंजसम्भवात्, एवं निध्यादर्शनप्रत्ययया

१ गोयमा ! अन्नयरस्सवि मिच्छादंसणस्स । णेरइयाणं जंतै ! कति किरियानु पस्सत्तानु ? गोयमा ! पंचकिरियानु पस्सत्तानु, तंजहा-आरंभिया जाव मिच्छादंसणवत्तिया । एवं जाव वेमाणियाणं । जस्स णं जंतै ! जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ तस्स पारिग्गहिया किरिया कज्जइ जस्स पारिग्गहिया कज्जइ तस्स आरंभिया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! जस्सणं जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ तस्स

द्यथा-आरम्भिकी यावन्निध्यादर्शनप्रत्यया । एवं यावद्द्वैमानिकानाम् । यस्य जदन्त । जीवस्यारम्भिकी क्रिया क्रियते तस्य पारिग्रहिकी क्रिया क्रियते यस्य पारिग्रहिकी तस्यारम्भिकी क्रिया क्रियते ? गौतम । यस्य जीवस्यारम्भिकी क्रिया तस्य पारिग्रहिकी क्रिया स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते, यस्य पुनः पारिग्रहिकी क्रियते तस्यारम्भिकी नियमा त्क्रियते । यस्य जदन्त । जीवस्यादम्भिकी क्रिया क्रियते तस्य मायाप्रत्यया क्रि

ने अभावै नारक्तौने हेभगवन् केतलौक्रियाकज्जै । गोयमा पंचकिरिया तं० । हेगौतम ५ क्रिया कज्जै । आरंभिया जाव मिच्छादंसणवत्तिया एवं जाव वे माणियाणं । आरम्भिकी यावत् निध्यादर्शनवर्तिकी इम जांलगे कहिवो । जस्सणं भते जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ । जे हेभगवन् जीव आरम्भिकी क्रियाकरै । तस्स पारिग्गहिया कि० जस्स पारिग्गहिया कि० । ते पारिग्रहिकी करै जे पारिग्रहिकी क्रियाकरै । गोयमा जस्सणं जीवस्स आरंभिया कि० तस्स पारिग्गहिया किरिया क० सिय कज्जइ सिय नोक्कज्जइ । हेगौतम जे जीवने आरम्भिकी करै ते पारिग्रहिकी क्रिया किवारे करै किवारे नकरै । जस्स

पि सहायिनाज्ञाद्यो ज्ञावनीयः तथाहि यस्यारम्भिकी क्रिया तस्य मिथ्यादर्शनप्रत्यया स्या इवति स्या न जवति मिथ्यादृष्टे भवति शेषस्य न भव
तीत्यर्थः, यस्य तु मिथ्यादर्शनक्रिया तस्य नियमादारम्भिकी मिथ्यादृष्टे रविरतत्वेनावयवसारभासभावात्, तदेव गारम्भिकी क्रिया पारिग्राहि

पारिग्राहिया किरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ । जस्स पुण पारिग्राहिया कज्जइ तस्स श्रारंजिया
किरिया नियमा कज्जइ । जस्सणं जंतं ! जीवस्स श्रारंजिया किरिया कज्जइ तस्स मायावत्तिया किरि
या कज्जइ ? गोयमा ! जस्सणं जीवस्स श्रारंजिया किरिया कज्जइ तस्स मायावत्तिया किरिया नियमा
कज्जइ जस्स पुण मायावत्तिया किरिया कज्जइ तस्स श्रारंजिया किरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ ।
जस्सणं जंतं ! जीवस्स श्रारंजिया किरिया कज्जइ तस्स पचक्काणकिरिया कज्जइ पुच्छा, गोयमा ! जस्स

या क्रियते ? गोतम । यस्य जीवस्यारम्भिकी क्रिया तस्य मायाप्रत्ययिकी नियमात्क्रियते यस्य पुनर्भावाप्रत्ययिकी क्रिया तस्यारम्भिकी क्रिया
स्यात्क्रियते स्यान्तो क्रियते । यस्य जदन्त । जीवस्यारम्भिकी क्रिया तस्याप्रत्याख्यानक्रिया क्रियते पुच्छा, गोतम । यस्य जीवस्यारम्भिकी त

यं भन्ते जीवस्य आरम्भिकी क्रिया तस्य अप्रत्यक्षाणिया क्रिया पुच्छा । जं हेमगवन् पावने आरम्भिकी क्रिया तेहने अप्रत्याख्यानको करै ते पय ।
गोयमा जस्य जीवस्य आरम्भिकी क्रि० तस्य अप्रत्यक्षाणिया क्रिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ । जगोतम जे जीव आरम्भिकी क्रिया करै ते अप्रत्या
ख्यानको क्रिया करै क्रियारे करै विचारै न करै । जस्य पुण अप्रत्यक्षाणिया क्रि० तस्य आरम्भिकी क्रिया नियमा कज्जइ । जेह वली अप्रत्याख्यानकी
करै तेनिये आरम्भका करै । एव मिथ्यादर्शनवत्तियाणवि सम एव परिग्राहियाणवि तिहि उपरिग्राहिं सम चारेयव्या । इस मिथ्यादर्शनवर्तिकी साथे
पिण जाणवो इस परिग्रहकी साथे पिण इसहीज जाणवो इस २ उपरिहो क्रिया साथे २४ दृष्टो कइवो । जस्य मायावत्तिया क्रि० तस्य उपरिग्राही
होवि सिय क० सिय नो क० । जे मायावत्तिकी क्रिया करे ते उपरिहो बेक्रिया करै क्रियारे करै क्रियारे नही । जस्य उपरिग्राही हो कज्जइ तस्य मा

क्यादिभिः श्रुतसृजि रूपरितनीभिः क्रियाभिः सह परस्परमविनाशावेन चिंतितं एवं पारिग्रहिकी तिसृजि मायाप्रत्यया द्वाभ्यामप्रत्याख्यानक्रिया एकया मिथ्यादर्शनप्रत्ययया चिन्तनीया, तथावाह-एवं पारिग्रहिक्यावि तिहिं उवरिल्लाहिं समं संचारेयवा इत्यादि ॥ सुगमं, जावनीयाः सुप्रतीतत्वात्, प्रमुमेवार्थं चतुर्विंशतिदंशकक्रमेण निरूपयति-नैरइयस्स आइल्लानं चत्तारि इत्यादि ॥ नैरयिकाद्युत्कर्षतो प्यविरतसम्यग्दृष्टिगुणस्थानकं याव न परतः ततो नैरयिकाणा माद्या श्रुतस्सः क्रियाः परस्परमविनाशाविन्यो मिथ्यादर्शनक्रिया प्राति स्याद्वादः तमेवाह-जस्स स्या

जीवरस्स झारंजिया कज्जइ तस्स उपचरकाणकिरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ, जस्स पुण उपचरकाणकिरिया तस्स झारंजिया नियमा कज्जइ । एवं मिच्छादंसणवत्तियाएवि समं । एवं पारिग्रहिक्यावि तिहिवि उवरिल्लाहिं समं संचारेयवा । जस्स मायावत्तिया किरिया कज्जइ तस्स उवरिल्लानं दोवि सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ जस्स उवरिल्लियानं दो कज्जइ तस्स मायावत्तिया नियमा कज्जइ, जस्स उपच

स्याप्रत्याख्यानक्रिया स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते, यस्य पुनरप्रत्याख्यानक्रिया तस्यारम्भिकी नियमात्क्रियते । एवं मिथ्यादर्शनप्रत्यययापि समम् । एवं पारिग्रहिक्यापि त्रिजिरूपरितनीभिः समं संचारयितव्या । यस्य मायाप्रत्यया क्रिया क्रियते तस्योपरितन्यौ द्वे अपि स्यात्क्रियेते स्यान्नो क्रियेते । यस्योपरितन्यौ द्वे क्रियेते तस्य मायाप्रत्यया नियमात्क्रियते, यस्य पुनरप्रत्याख्यानक्रिया तस्य मिथ्यादर्शनप्रत्यया

यावत्तिया नियमा कज्जइ । जे जपरिली बेक्रियाकरै ते निश्चय मायावत्तिकी क्रियाकरै । जस्स अपचक्खाणिया कि० तस्स मिच्छादंसणवत्तिया किरिया सियक० सियनो० । जे अप्रत्याख्यानकीक्रिया करेछै, ते मिथ्यादर्शनवत्तिकी क्रियाकरै किवारे करै किवारे नही । जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिया कि० तस्स अपचक्खाणिया किरिया नियमा कज्जति । वली जे मिथ्यादर्शनको क्रियाकरै ते अप्रत्याख्यानकी क्रिया निश्चै करै । णेरइयस्स आइल्लियाओ चत्तारिपरोप्पर नियमा कज्जति । नारको पहिलो ४ क्रिया निश्चयकरै । जस्सएवाओ चत्तारिकज्जइ तस्स मिच्छादंसणवत्तिया भयणाए । जे ए ४ क्रि

ते चत्तारि इत्यादि ॥ मिथ्यादृष्टिर् मिथ्यादर्शनक्रिया प्रवर्तते न प्रवर्ततीति ज्ञातव्यं, यस्य पुनर् मिथ्यादर्शनक्रिया तस्याद्या श्रुतस्यो नियमा
 मिथ्यादर्शने सत्यारम्भिकादीनां भवद्वयं ज्ञावात्, एवं तावद्भक्त्यं याव तत्तनितकुमारस्य पृथिव्यादीनां चतुरिन्द्रियपर्यवसानानां पञ्चक्रियाः
 परस्परमविनाभाविन्यो यत्कृत्याः, पृथिव्यादीनां मिथ्यादर्शनक्रियाया अप्यवश्यं ज्ञावात्, तिर्यक्पञ्चेन्द्रियस्याद्या स्तिस्त्, परस्परमविनाभावतादे

स्काणकिरिया कज्जइ तस्स मिच्छादंसणवत्तिरिया किरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ, जस्स पुण मिच्छा
 दंसणवत्तिरिया किरिया कज्जइ तस्स अप्पञ्चस्काणकिरिया नियमा कज्जइ । णेरइयस्स आदिल्लियानं चत्तारि
 परोप्परा नियमा कज्जइ जस्स एतानं चत्तारि कज्जइ तस्स मिच्छादंसणवत्तिरिया किरिया जइज्जइ जस्स
 पुण मिच्छादंसणवत्तिरिया किरिया कज्जइ तस्स एता चत्तारि नियमा कज्जइ । एवं जाव थणियकुमारस्स
 पुढविकाइयस्स जाव चउरिंदियस्स पंचवि परोप्परं नियमा कज्जइ । पंचिदियतिरिक्कजोणियस्स आइ

क्रिया स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते, यस्य पुनर् मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया तस्याप्रत्याख्यानक्रिया नियमात्क्रियते । नैरयिकस्यादिमाश्रुतसः
 परस्परं नियमात्क्रियन्ते यस्यैताश्चतस्रो नियमात्क्रियन्ते तस्य मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया ज्ञाव्या, यस्य पुनर् मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया तस्यैता
 श्रुतस्रो नियमात्क्रियन्ते । एवं यावत्तनितकुमारस्य । पृथिवीकायिकस्य यावच्चतुरिन्द्रियस्य यंचापि परस्परं नियमात्क्रियन्ते । पञ्चेन्द्रिय

यांकरे तेहने मिथ्यादर्शनवत्तिको क्रियाकरे । जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिरिया किं तस्स एयाओ चत्तारि नियमा कज्जंति एवं जाव थणियकुमारस्स । ते
 वल्लो मिथ्यादर्शनवत्तिको करेहे तेहने ए चार नियमै क्रिया सुवे इमं जालगे स्तनितकुमार तांलगे कहिवो । पुढविकाइयस्स जाव चउरिंदियस्स पंचवि
 परोप्परं नियमा कज्जंति । पृथिवीकायिकी मांडो चौरिन्द्रियलगे ५ क्रिया परंपरायें नियमकरो कहिवो । पंचिंदिय तिरिक्कजोणियस्स आइल्लियाओ
 तिणवि परोप्परं नियमा कज्जंति । पञ्चेन्द्रिय तिर्यक्चयीनियाने पहिली २ क्रिया परंपरायें नियमकरो कहिवो । जस्स एयाओ कज्जइ तस्स चउरिंदिय

शविरतिं यावदासा मवश्यंजावात्, उत्तराभ्यां तु द्वाभ्यां स्याद्वादः, तमेवदर्शयति-जस्स एयाउं कज्जांति इत्यादि ॥ देशविरतस्य न जवतः। ओपस्य जवत इति ज्ञावः, यस्य पुन रुपरितन्यौ द्वे क्रिये तस्याद्या स्तिस्त्रो नियमा इवति उपरितन्यौ हि क्रिये अप्रत्याख्यानक्रिया मिथ्यादर्शनप्रत्यया च तत्राप्रत्याख्यानक्रिया अविरतिसम्यग्दृष्टिभावमिथ्यादर्शनक्रिया मिथ्यादृष्टे राद्या श्वतस्त्रो देशविरति यावत् अत उपरितन्यो ज्ञावे वश्यमाद्य नां तिसृणां प्रावः, सम्प्रत्यप्रत्याख्यानक्रियाया मिथ्यादर्शनक्रियाया स्तिर्यक्पंचेंद्रियस्य परस्परमविनानावं चितयति-जस्स अपचक्खाणकिरिया

६. ह्लियाउं तिन्निवि परोप्परं नियमा कज्जांति । जस्स एताउं कज्जांति तस्स उवरिह्लियाउं दो नडज्जांति, ज स्स उवरिह्लियाउं दोस्सि कज्जांति तस्स एताउं तिन्नि नियमा कज्जांति, जस्स अपचक्खाणकिरिया तस्स मिच्छादंसणवत्तिया सिव कज्जाइ सिय नो कज्जाइ, जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जाइ तस्स

तिर्यग्योनिकस्याद्यास्तिस्त्रोपि परस्परं नियमात्क्रियन्ते' यस्येता क्रियन्ते तस्योपरितन्यौ द्वे क्रिये ज्ञाज्ये. यस्योपरितन्यौ द्वे क्रियेते तस्येतास्तिस्त्रो नियमात्क्रियन्ते, यस्याप्रत्याख्यानक्रिया तस्य मिथ्यादर्शनप्रत्यया स्यात्क्रियते स्यान्तो क्रियते, यस्य पुनर्मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया तस्याप्रत्या ख्यानक्रिया नियमात्क्रियते । मनुष्यस्य यथा जीवस्य । वानव्यन्तरज्योतिकवैमानिकस्य यथा नैरयिकस्य । यस्मिन्समये जदन्त । जीवस्यार

दोस्सि भयणाए । जे ए क्रियाकरे तेहने कपरलो २ क्रियानी भजना कहवी । जस्स उवरिह्लिया दोणि कज्जांति तस्स एयाओ तिणवि नियमा कज्जाति । जे कपरलो २ क्रियाकरे तेहने ए ३ निश्चय करे । जस्स अपचक्खाणिए किरिए कज्जाइ तस्स मिच्छादंसणवत्तिया किरिया सियक्क० सिय नीक्क० । ज अ प्रत्याख्यानी क्रियाकरे ते मिथ्यादर्शनवत्तिकी क्रियाकरे किवारे करे किवारे नही । जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिया कि० तस्स अपचक्खाणिवा नियमा क० । जे वलो मिथ्यादर्शनवत्तिकी क्रिया ते अप्रत्याख्यानको निश्चय करे । मणसस्स जहा जीवस्स वाणमंतर जाइसिय बेमाणिए जहा येरइवस्स । मनुष्यने आलावे जीवपदनीपरे कहिवो वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिक नारकोनीपरे कहिवो । जसमएण भते जीवस्स आरभिया कि० तसमयं परि

इत्यादि ॥ ज्ञावितं, मनुष्ये यथा जीवपदे तथा वक्तव्यं, अन्तरज्योतिर्वैमानिकानां यथा नैरयिकस्य एवमेव एको दण्डकः ॥ एवमेव ज सन-
 न जन्ते । जीवस्ते त्यादिको द्वितीयः, जं देवन्नमित्यादिकस्तृतीयः, जपएसन्नमित्यादिक अतुर्थः, अथ पट्कायाः प्राणातिपातादिक्रियाहेतव
 एव जवन्ति किंवा तद्विरमणहेतवोपीति पृच्छति-अत्यिणं भन्त । इत्यादि ॥ सर्वत्र क्रियते कर्म कर्त्तरि प्रयोगः, ततो जवतीति द्रष्टव्यं प्राणाति
 पातादिविरमणविषयाश्च पट्कायादयः प्रागेव ज्ञाविता इति न भूयो ज्ञाव्यन्ते विरतिश्च प्राणातिपातादीनां आयासृपापर्येतानां जीवपदे मनुष्य

अपचरकाणकिरिया नियमा कज्जइ । मणुस्सस्स जहा जीवस्स वाणमंतरजोडसियवेमाणियस्स जहा णेरइ
 यस्स । जं समयं जते ! जीवस्स आरंजिया किरिया कज्जइ तं समयं पारिग्गहिया किरिया कज्जइ । एयं
 एते जस्स जं समयं जं देसं जं पदेसेणय चत्तारि दंङ्गा नेयत्ता । जहा णेरइयाणं तहा सच्चदेवाणं नेयत्तं
 वेमाणियाणं । अत्यिणं जते ! जीवाणं पाणाइवायवेरमणे कज्जइ ? हन्ता अत्यि । कम्हिणं जते ! जीवाणं

भिन्की क्रिया क्रियते तस्मिन्समये पारिग्रहिकी क्रिया क्रियते एवमेत यस्य यस्मिन्समये यस्मिन्देवे यस्मिन्प्रदेवे च चत्वारो दण्डका ज्ञात
 व्याः । यथा नैरयिकाणां तथा सर्वदेवानाम् ज्ञातव्यम् यावद्वैमानिकानाम् । अस्ति जदन्त । जीवानां प्राणातिपातविरमणं क्रियते ? हन्ता
 स्ति । कस्मिन् जदन्त ! जीवानां प्राणातिपातविरमणं क्रियते ? गीतम । षट्सु जीवनिकायेषु । अस्ति जदन्त । नैरयिकाणां प्राणातिपातवि-

गहिया क्रि० । जे समय हेमगवन् जीव आरभोक्रियाकरे ते समय पारिग्रहकी क्रियाकरे । एवं एते ज समयं ज देस पदेसं एए चत्तारिदंङ्गा भा० ।
 हम ए जेसमये जेदेशे जेप्रदेशेकरे सर्व ४ दण्डक कहिवा । जहा णेरइयाणं तहा सच्चदेवाणं भा० । जिम नारकीनो परे तिमं सर्व देवताने कहिवा ।
 जाव वेमाणियाणं । जानगे वेसानिज । अत्यिणं भन्ते जीवाणं पाणाइवाय वेरमणे कज्जइ । छे हेमगवन् जीव प्राणातिपातिकी विरमणक्रिया करे । हं
 ता गीयमा अत्यि । हांगीतम छे । कम्हिण भन्ते जीवाण पाणाइवायवरमणे कज्जइ । किस हेमगवन् जीव प्राणातिपातकीविरमण करे । गीयमा कसु

पदे च वक्तव्या शेषेषु तु स्थानेषु नायमर्थः समर्थ इति वक्तव्यं तेषां प्रवक्तव्यतः सर्वविरहसम्भवात् । मिथ्यादर्शनविरमणविषयविन्तायां सर्वद्रव्येति उपलक्षणमेतत् सर्वपर्यायेष्वापि अन्यथा एकस्मिन् द्रव्ये पर्यायेवा मिथ्यात्वज्ञावे मिथ्यादर्शनविरमणासम्भवात् सूत्रोक्तस्यैकस्याप्यरोचनादक्षरस्य प्रवर्ति नरः । मिथ्यादृष्टिर्हि सूत्रं हिनप्रमाणं जिनाभिहित । मितिवचनात्, मिथ्यादर्शनशून्यविरमण च एकेन्द्रियविकलेन्द्रियवर्जेषु शेषेषु स्थानेषु एकेन्द्रियादिषु तु न प्रवर्ति कस्मादिति चे दुष्यते-पृथिव्यादिषु उजयाज्ञावोपुढवाइसु इतिवचनात्, द्वीन्द्रियादीनां तु यद्यपि कर

पाणाइवायवेरमणे कज्जइ ? गोयमा ! तसु जीवनिक्काएसु । अत्थिणं जंते ! नेरइयाणं पाणाइवायवेरमणे कज्जइ ? गोयमा ! णो इण्ठे समठे । एवं जाव वेमाणियाणं नवरं मणुस्साणं जहा जीवाणं । एवं मुसा वाएणं जाव मायामोसेणं । जीवस्स य मणुस्सस्स य सेसाणं णो इण्ठे समठे, णवरं अदिन्नादाणे गहण

रमणं क्रियते ? गौतम ! नायमर्थः समर्थः । एवं यावद्वैमानिकानाम् । नवरं मनुष्याणां यथा जीवानाम् । एवं मृषावादेन यावन्मायामृषात्वे न । जीवस्य च मनुष्यस्य च शेषाणां नायमर्थः समर्थः, नवरमदत्तादाने ग्रहणधारिणीयेषु द्रव्येषु मेषुनरूपेषु वा रूपसङ्गतेषु वा द्रव्येषु शो

जीवनिक्काएसु । हेगौतम छ जीव निक्कायैकसी करै । अत्थिण भते पेरइयाणं पाणाइवायवेरमणे कज्जइ । हिंवे हेभगवन् नारकी प्राणातिपात वेरमण करै । गोयमा णोइण्ठे समठे एवं जाव वेमाणियाणं नवरं मणुस्साणं जहा जीवाणं एवं मुसावाएणं जाव मायामोसेणं जीवस्स मणुस्स भा० । हेगौतम नहो एअर्थ समर्थ इम विमानवासी लगे कहिवो ए विशेष मनुष्यने आलावो जीवपट्ठनी परे कहिवो इम सृषावाट्ठयी मांडी सृषाकगे कहिवो मनुष्यपणं जीवपट्ठनी परे कहिवो । सेसाणं णो इण्ठे समठे णवरं अदिन्नादाणे गहणधारिणीजेसु दज्जेसु मेणुण्ठवेसुवा रुवसङ्गएसुवा दज्जेसु सेसाणं सज्जेसु दज्जेसु । याकते ते एअर्थ समर्थनहो इम कहिवो एविशेष पर अदत्तादानने ग्रहणधारणीक द्रव्ययो योग्यहुवे मेषुनरकी रूपमनोहरादिकने दे खीने सर्व द्रव्ययी कहिवो शेषने सर्वद्रव्ययी कहिवो । अत्थिण भते जीवाणं मिच्छादसणसज्ज वेरमणे कज्जइ । छ हेभगवन् जीव मिथ्यादर्शनशून्य वेरमण

आपयोऽस्मावस्थायां केषांचि त्सासादनसम्यक्त्वं ज्ञवति तथापि तन्मिथ्यात्वाभिमुखानां तदप्रतिकूलानां मतस्तेषामपि मिथ्यादर्शनशून्यविरमणप्रति-
षेधः । आह-अत्यिणं ज्ञते । जीवाणं मिच्छादंसणसल्लवेरमणे कज्जइ इत्यादि ॥ अथ प्राणातिपातविरतस्य कर्मबंधो ज्ञवति किं वा नेति उच्यते-
ज्ञवत्यपि न ज्ञवत्यपि, तथाच एतदेव प्रश्नसूत्रपूर्वकमाह-पाणाइवायविरएण ज्ञते । जीवे इत्यादि ॥ सुगमं बहुवचनेपि प्रश्नसूत्रं सुगमं निर्वचनसू-

धारणिज्जेसु दव्वेसु मेज्जणरूवेसु वा रूवसहगसेसु वा दव्वेसु सेसाणं दव्वेसु सव्वेसु । अत्यिणं ज्ञते ! जीवाणं
मिच्छादंसणसल्लवेरमणे कज्जइ ? हंता अत्यि । कम्हिणं ज्ञते ! जीवाणं मिच्छादंसणसल्लवेरमणे कज्जइ ?
गोयमा ! सव्वदव्वेसु । एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं नवरं एगिदियविगल्लिंदियाणं णो इण्ठे समठे ।
पाणाइवायविरएणं ज्ञते ! जीवे कइकम्मपगळीत्तं बंधइ ? गोयमा ! सत्तविहबन्धएवा अत्थविहबन्धएवा

पाणां सर्वेषु द्रव्येषु । अस्ति जीवानां ज्ञदन्त । मिथ्यादर्शनशून्यविरमणं कियते ? हन्तास्ति । कस्मिन् ज्ञदन्त । जीवानां मिथ्यादर्शनशून्यविर-
मणं कियते ? गीतम । सर्वद्रव्येषु । एवं नेरयिकाणां यावद्वैमानिकानां नवरं एकैन्द्रियविकलेन्द्रियाणां नायमर्थः समर्थः । प्राणातिपातविर-
तो ज्ञदन्त । जीवः कृतिकर्मप्रकृतीर्ब्रूति ? गीतम । सप्तविधबन्धकोवाऽष्टविधबन्धको वा षड्विधबन्धको वा एकविधबन्धकोवाऽव

क्रियाकरे । इता गोयमा अत्यि कम्हिणं ज्ञते जीवाणं मिच्छादंसणसल्ल वेरमणे कज्जइ । हागीतमत्वे किम हेभगवन् जीव मिथ्यादर्शनशून्य वेरमण
करे । गोयमा सव्वेसु दव्वेसु एवं नेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । हेगीतम सर्वद्रव्येषु इमं नारकोषीमांसी यावत् वैमानिककरी । नवरं एगिंदिय विग
लेदिया नाइण्ठेसमठं । एविशेष एकोद्वियने विकलोद्वियने आलावे' पअर्थं समर्थं नहो इमं कहिवो । पाणाइवाय वेरमणेणं ज्ञते जीवे कइकम्मपगळीओ ब
धइ । प्राणातिपात विरमणना जीव केतलो कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सत्तविहबन्धएवा अत्थवि० छव्विह० एगवि० अबधएवा एवं मणुस्सेवि भा० । हे
गीतम ७ विधबाधे ८ विध ६ विध १ विधबाधे नवाधे इमं मनुष्येने पिण कहिवो । पाणाइवाय वेरमणेणं ज्ञते जीवा कइकम्मपगळीओ बधंति । प्राणा

त्रे सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च । इह प्रमत्ताऽप्रमत्ताऽपूर्वकरणानिवृत्तवादरसम्परायाः सप्तविधबन्धकाः प्रमत्ता अप्रमत्ता
 आयुर्वधकाले ऽष्टविधबन्धका आयुषोपि बन्धनात्, आयुर्वधश्च कदाचित्क इति कदाचित् सवकालं न लज्यतेपि, प्रमत्ताश्चाप्रमत्ताश्च सदैव बहु
 त्वेन लज्यन्ते अनिवृत्तिबादराश्च कदाचि न प्रवन्त्यपि, विरहस्यापि तेषामागमे प्रतिपादनात्, एकविधबन्धका उपशान्तमोहः क्षीणमोहः सयो

बन्धिविहबन्धएवा एगविहबन्धएवा अष्टविहबन्धएवा । एवं मणुस्सेवि ज्ञाणियहे । पाणातिवायविरयाणं जन्ते !
 जीवा कइकम्मपयणीउ बंधन्ति ? गोयमा ! सहेवि ताव होज्जा सत्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य १ ।
 अहवा सत्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य अष्टविहबन्धए य २ । अहवा सत्तविहबन्धगा य एगविहबन्ध
 धगा य अष्टविह बन्धगा य ३ । अहवा सत्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य बन्धिविहबन्धए य ४ । अहवा

न्धको वा । एवं मनुष्योपि ज्ञाणितव्यः । पाणातिपातविरता जदन्त । जीवाः कति कर्मप्रकृती वेधन्ति ? गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तवि
 धबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च १ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च २ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधब
 न्धकाश्च ३ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च पञ्चविधबन्धकाश्च ४ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च पञ्चविधबन्धकाश्च ५ । अथ

तिपात बेरमण जीवने हेभगवन् केतलो कर्मप्रकृति वाधे । गोयमा सवेज्जिताव होज्जा । हेगौतम सर्व कर्मप्रकृतिवाधे । सत्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्ध
 गाय । निवृत्ति गुणठाणे आकविना ७ बांधे अप्रमत्त प्रमत्त अपूर्वकरण ८ बांधे [१] मिथ्यात्व ७ । ८ [२] सासादन ७ । ८ [३] मित्र ७ [४] अ
 विरति ७ । ८ [५] देशविरति ७ । ८ [६] प्रमत्त ७ । ८ [७] अप्रमत्त ७ । ८ [८] निवृत्ति ७ [९] अनिवृत्ति ७ [१०] सूक्ष्म ६ [११] उपशान्त
 १ [१२] क्षीणमोहनो १ [१३] सयोगी १ [१४] अयोगी • । एगविहबन्धगाय अहवा सत्तविहबन्धगाय एगविह बन्धगाय अष्टविहबन्ध २ । उपशां
 ते क्षीणमोहे सयोगी इहां १ बांधे अथवा ७ बांधे एक अथवा आठबांधे । अहवा सत्तविहबन्ध एगविहबन्ध अष्टविह बन्ध ३ । अथवा बहुवचने ७ विध

गिकेवलिन स्तत्र उपशान्तमोहाः क्षीणमोहाश्च कदापि ज्ञान्यते कदापि न लभ्यते, तेषां संतरस्यापि संभवात्, सयोगिकेवलिनस्तु सदा प्राप्यते
 अन्योन्यभावेन तेषामव्यवच्छेदात्, ततः सप्तविधबन्धका ए विधबन्धकाश्च व्यवस्थिता इत्यष्टविधबन्धकाद्यभावे एको जङ्गः, अथवा सप्तविधबन्ध
 का बहव एकविधबन्धका बहव एकोष्टविधबन्धक इति द्विः यः, अष्टविधबन्धकानां तृतीयः, षड्विधबन्धका अपि कदापि ज्ञान्यते कदापि न
 उत्कर्षतः परमासविरहभावात्, यदापि लभ्यते तदापि जघ पदे एको द्वीवा उत्कर्षपदे ऽष्टोत्तरशतं ततोष्टविधबन्धकजेदाभावे षड्विधबन्ध
 कपदेनापि द्वौ जंगौ, अबन्धका अयोगिकेवलिन स्तपि कदापि दयाप्यते कदापि न तेषामप्युत्कर्षतः परमासविरहभावात्, यदाप्यथाप्यते तदा

सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य छविहबन्धगा य ५ । अहवा सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य
 अष्टबन्धगेय ६ । अहवा सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य अष्टबन्धगा य ७ । अहवा सप्तविहबन्धगा य
 एगविहबन्धगा य अष्टविहबन्धगे य छविहबन्धगा य ९ । अहवा सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य अष्ट

वा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाबन्धकश्च ६ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाबन्धकाश्च ७ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धका
 श्चाष्टविधबन्धकश्च षड्विधबन्धकश्च १ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकश्च षड्विधबन्धकाश्च २ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविध

बांधे १ विध ८ विध । अहवा सप्तविहबन्ध एगविहबन्ध छविहबन्धगाय ४ । बहुनचने ७ बांधे एकविध ६ विध । अहवा सप्तविहबन्ध एगविहबन्ध छवि
 हबन्धगाय ५ । अथवा ७ विध बन्धक एकविध ६ विध । अहवा सप्तविहबन्ध एगविहबन्ध अनधएय ६ । अथवा ७ विध एकविध अवन्धक अहवा सप्त
 विहबन्ध एगविहबन्ध अष्टबन्धगाय ७ । अथवा ७ विध १ विध अबन्धक । अहवा सप्तविहबन्ध एगविहबन्ध अष्टविहबन्ध छविहबन्धगाय ९ । अथवा ७ विध
 एकविध ८ विध ६ विध । अहवा सप्तविहबन्ध एगविहबन्ध अष्टविहबन्ध छविहबन्धगाय । अथवा ७ विधबांधे एकविध ८ विध ६ विध बांधे । अहवा स
 प्तविहबन्ध एगविहबन्ध अष्टविहबन्ध छविहबन्धगाय । अथवा ७ विधबांधे एकविध ८ विध ६ विधबन्धक । अहवा सप्तविहबन्ध एगविहबन्ध अष्टविहबन्ध

पि जघन्यपदे एको द्वौवा उत्कर्षतो एाधिकं ज्ञातं , ततोष्टविधबन्धकपदाज्ञावे अबन्धकपदेनापि द्वौ जंगी तदेव मेक आद्योजङ्ग एकसंयोगे च य
 ङिति सप्तजङ्गाः, इदानीं द्विकसंयोगे भंगा दर्श्यते-तत्र सप्तविधबन्धका एकविधबन्धकाश्चा वस्थिता उन्नयेषामपि सदा बहुत्वे लन्यमानत्वात्,
 ततो ष्टविधबन्धकपदे षड्विधबन्धकपदे च प्रत्येकमेकत्रचन मित्येको जङ्ग , अष्टविधबन्धकपदे एकत्रचनं षट्विधबन्धकपदे बहुवचन मिति द्विती

विहबन्धगे य छविहबन्धगा य २ । अहवा सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य अष्टविहबन्धगा य छविहबन्धगा य ३ । अहवा सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य अष्टविहबन्धगा य छविहबन्धगा य ४ । अहवा सप्तविहबन्धगा य एगविहबन्धगा य अष्टविहबन्धगा य अवधण्य १ । अहवा सप्तविहबन्धगा य ए

बन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकश्च ३ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्च ४ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्चावन्धकश्च १ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्चावन्धकाश्च २ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्चावन्धकश्च ३ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाष्टविधबन्धकाश्चावन्धकाश्च ४ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्चावन्धकश्च १ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्चावन्धकाश्च २ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च

बिहबन्ध २ । अथवा ७ विध एकविध ८ विध ६ विध । अहवा सप्तविह ब० एगविहब० अष्टविहब० छविहबन्धण्य ३ । अथवा ७ विध एकविध ८ विध ६ विध । अहवा सप्तविहब० एगविहब० अष्टविह छविहबन्ध ४ । अथवा सप्तविध १ विध ८ विध ६ विध । अहवा सप्तविहब० एगविहब० अष्टब० छविहब० अवधण्य १ । अथवा ७ विध एकविध ८ विध ६ विध अवन्धक १ । अहवा सप्तविहब० एगविह अष्टविह अवधण्य ४ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध बन्धक । सप्तविहबन्धगाय एगविहब० अष्टविहब० अवन्धगाय ४ । ७ विध एकविध ८ विध अवन्धक । अहवा सप्तविह एगविह छविहब० अवधण्य १ । अथवा ७ विध १ विध ६ विध अ

एतौ द्वौ मंगावष्टविधबंधकपदस्यैकवचनेन लब्धौ । एतावेव द्वौ मङ्गौ बहुवचनेनेति चत्वारः ; एवमेव चत्वारो मंगा अष्टविधबन्धकाबंधक

गविहबंधगा य अष्टविहबंधगु य अबंधगाय २ । अहवा सप्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अष्टविह
बंधगाय अबंधगुय ३ । अहवा सप्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य अबंधगा य ४ ।
अहवा सप्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य षविहबंधगु य अबंधगु य ५ । अहवा सप्तविहबंधगा य
एगविहबंधगा य षविहबंधगे य अबंधगा य ६ । अहवा सप्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य षविह

विधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकश्च ३ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकाश्च ४ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैक
विधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकश्च १ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकाश्च
२ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकश्च ३ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंध
कश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकाश्च ४ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्चाबंधकश्च ५ । अथवा सप्तविधबंध

बन्धक । अहवा सप्तविहबंध एगविहबंध ऋविहबंध अबंधगाय २ । अथवा ७ विध १ विध ६ विध अबन्धक २ । अहवा सप्तविहबंध एगविहबंध अबंधगु
य ३ । अथवा ७ विध १ विध ६ विध अबन्धक ३ । अहवा सप्तविहबंधगाय ३ । अथवा सप्तविधबंधक । एगविहबंध ऋविहबंध अबंधगाय ४ । १ वि
ध ६ विध अबन्धक । अहवा सप्तविहबंधगाय एगविहबंध अष्टविहबंधगुय ऋविहबंधगुय अबंधगुय । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध अबंधक
अहवा सप्तविहबंधगाय एगविह अष्टविह ऋविह अबंधगाय २ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध अबन्धक । अहवा सप्तविहबंधगाय एगविह
अष्टविह ऋविह बंधगुय अबंधगाय २ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध अबन्धक २ । अहवा सप्तविह बंध एगविह अष्टविह ऋविहबंधगुय अ
बंधगाय ३ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध अबन्धक । अथवा सप्तविह बंध एगविह अष्टविह ऋविहबंधगुय अबंधगाय ४ । अथवा ७ विध १ वि

पदान्यामेव चत्वारः, षड्विधबन्धकाबन्धकपदान्या मिति । सर्वसंख्यया द्विकसंयोगे द्वादश भंगाः । त्रयाणां सप्तविधबन्धकषड्विधबन्धकाबन्धक-
रूपाणां पदानां संयोगे प्रत्येकमेकवचनबहुवचनान्या मष्टौ जङ्गाः सर्वसङ्कलनया सप्तविंशतिभंगाः, अत्रापर आह-ननु विरतस्य कथं बधो नहि

बंधगे य अबंधए य ३ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य ळविहबंधगा य अबंधगा य ४ ।
अहवा सत्तविहबंधगा य । एगविहबंधगा य अठविहबंधए य ळविहबंधए य अबंधए य ५ । अहवा
सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अठविहबंधए य ळविहबंधए य अबंधगा य २ । अहवा सत्तविह
बंधगा य एगविहबंधगा य अठविहबंधए य ळविहबंधगा य अबंधएय ३ । अहवा सत्तविहबंधगा य
एगविहबंधगा य ८ अठविहबंधए य ळविहबंधगा य अबंधगा य ४ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगवि
हबंधगा य अठविहबंधगा य ळविहबंधए य अबंधए य ५ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा
य अठविहबंधगा य ळविहबंधए य अबंधगाय ६ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अठवि

काश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्चाबन्धकश्च ६ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्चाबन्ध-
कश्च ७ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्चाबन्धकाश्च ८ । एवमेतेऽष्टौ जङ्गाः सर्वेऽपि एते मेलिताः

ष ८ वि० ६ वि० अबन्धक । अहवा सत्तविह एगविह अठविह ळविह अबंधएय ५ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विधबन्धक, पिण अबन्धक ५ ।
अहवा सत्तविह एगविह अठविह ळविह अबंधएय ६ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध अबन्धक । अहवा सत्तविह एगविह अठविह ळविह अबंधएय ७ ।
अथवा ७ विध १ विध ८ वि० ६ वि० अबन्धक ७ । अहवा सत्तविह एगविह अठविह ळविह अबंधगाय ८ । अथवा ७ विध १ विध ८ वि
ध ६ विध अबन्धक ८ । एवं एते अष्टभगा सर्वेऽपि मेलिता सत्तावीसं भंगा भवन्ति एकं मणुस्साणवि, एतेचेअ सत्तावीसंभंगा भा० । इअ ए ८ भाङ्गा सर्व

विरति वैधहेतु ज्ञेयति यदि पुन विरतिरपि वैधहेतुः स्या ततो निर्मोक्षप्रसंग उपायाज्ञावात्, उच्यते-नविरति वैधहेतुः किंतु विरतस्य ये क
षाययोगा स्ते वन्धकारणं तथाहि-सामाधिकच्छेदोपस्थापनपरिहारविशुद्धिकप्रविसंयमेषु कषायाः सत्प्रजनरूपा उदयप्राप्ताः सन्ति योगा द्यततो
विरतस्यापि देवायुष्मादीनां शुभप्रकृतीनां तत्प्रत्ययो बधः, यथा च प्राणातिपातविरतस्य सप्तविंशतिजंगा उक्ताः तथा मृषावादविरतस्य याव
न्मायामृषाविरतस्य मिथ्यादर्शनशल्याविरतमधिकृत्य सूत्रमाह-मिच्छादसणसहविरणं जते । इत्यादि ॥ सुगम नवरं सप्तविधवन्धकत्वमष्टविधब
न्धकत्वं षड्विधवन्धकत्वमेकविधवन्धकत्वमवन्धकत्वं च मिथ्यादर्शनशल्याविरते रविरतिसम्यग्दृष्टे शरज्यायोगिकैर्वालनं यापद्वावात्, नैरयि

हवन्धगा य छविहवन्धगा य अन्धगा य ७ । अहवा सत्तविहवन्धगा य एगविहवन्धगा य अष्टविहवन्ध
गाय छविहवन्धगा य अन्धगा य ८ । एवं एते अष्टजंगा सहेवि मेलिया सत्तावीसं जंगा जवन्ति । एवं
मणुस्सावि एवचेव सत्तावीसं जंगा जाणियह्वा । एवं मुसावायविरयस्स जाव मायामोसविरयस्स य जीवस्स
य मणुस्सस्स य । मिच्छादसणसहविरणं जते ! जीवे कइकम्मपगणीनं वन्धइ ? गोयमा ! सत्तविहवन्धगा

सप्तविंशति जङ्गा जवन्ति । एवं मनुष्या अपि । एवंचेव सप्तविंशतिजङ्गा जणितव्याः । एवं मृषावादविरतस्य यावन्मायामृषाविरतस्य च जी
वस्य च मनुष्यस्य च । मिथ्यादर्शनशल्याविरतो जदन्त । जीवः कति कर्मप्रकृती वन्धाति ? गोतम । सप्तविधवन्धकोधाष्टविधवन्धको वा षड्वि

मित्या २७ भागावाय इन मनुष्यपदे पिण जाणिया एहीज २७ भागा कहिया । एवं मुसावाय विरयस्स जाव मायामोसविरयस्स जीवस्सय मणुस्ससाय
इम मृषावाद वेरमण्णो यावत् मायामृषालगे जीवशब्द मनुष्यने आत्तावै सर्वं काहवा । मिच्छादसणसह विरणं भंते जीवे कः दन्त पगणोओ पधति ।
मिथ्यादर्शनशल्या विरतिजीव हेमगवन् कंतली कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सत्तविधवन्धगा अष्टविह छविह एगवि० वं० । हेगोतम ७ विध ८ विध ६ वि
ध १ विध बाधे । मिच्छादसणसह विरणं भंते येरइए कइकम्मपगणीनां वन्धति । मिथ्यादर्शनशल्या विरति नारओ हेमगवन् कोतली कर्मप्रकृति बाधे ।

दीक्षा ।

कादिचतुर्विंशतिदण्डकचित्तायां मनुष्यवर्जेषु शीपेषु सर्वेष्वपि स्थानेषु सप्तविधबन्धकत्वसप्तविधबन्धकत्वं वा न षड्विधबन्धकत्वादिशेषप्रतिपत्त्य
सम्भवात्, मनुष्यपदे च यथा जीवपदे तथा वक्तव्यं मनुष्येषु सर्वजावसंज्ञवात्, बहुवचने नैतद्विषयं सूत्रमाह-मिच्छादंसणसल्लविरयाणं जंते ।
जीवा इत्यादि ॥ अत्रापि ते एव पूर्वोक्ताः सप्तविंशतिजंगा, नैरयिकपदे जङ्गविकं, तत्र सर्वेषु तावद्भवेभ्यः सप्तविधबन्धका इत्येको भंगः, ज

वा अष्टविहवंधए वा त्तिहवंधए वा एगविहवंधए वा अवंधए वा । मिच्छादंसणसल्लविरएणं जंते ! ने
रइए कइकम्मपगळीउ वंधइ ? गोयमा ! सत्तविहवंधए वा अष्टविहवंधए वा जाव पंचिंदियतिरिक्कजी
णिए मणुस्से जहा जीवे । वाणसंतरजोइसियवेमाणिए जहा नेरइए । मिच्छादंसणसल्लविरयाणं जंते !
जीवा कइकम्मपगळीउ वंधंति ? गोयमा ! तेचेव सत्तावीसं जंगा जाणियह्वा । मिच्छादंसणसल्लविरयाणं

धवंधको वा एकविधबन्धकोवाऽवधकोवा । मिथ्यादर्शनशल्यविरतो जदन्त । नैरयिकः कतिकर्मप्रकृती वंघ्नाति ? गौतम । सप्तविधबन्धकोवाऽपि
विधबन्धकोवा यावत्पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिको मनुष्यो यथा जीवः । वानव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिको यथा नैरयिकः । मिथ्यादर्शनशल्यविरता ज
दन्त । जीवाः कतिकर्मप्रकृती वंघ्नन्ति ? गौतम । तेचैव सप्तविंशतिर्जङ्गा जणितव्याः । मिथ्यादर्शनशल्यविरता जदन्त । नैरयिकाः कतिकर्म

गोयमा सत्तविह वध अइविह वंध जाव पंचिंदियतिरिक्कजाणिय मणुस्सेण जहा जीवे वाणसंतर जोइसिय वेमाणिए जहा नेरइए । हेगौतम ७ पिए
८ वांधे इम जांलगे पञ्चेन्द्रिय तिर्यच्चनो आलावो लगे कहवा मनुष्यने आलावां जीवपदनीपरे वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिक ए सर्व नारकीपरे कहि
वा । मिच्छादंसणसल्लेणं विरएणं भंते जीवा कइकम्मपगळीओ वधति । मिथ्यादर्शनशल्य विरति हेमगवन् जीव केतली कर्मप्रकृति वाधे । गोयमा तेचेव
सत्तावीस भंगा भा० । हेगौतम तिमहीज पूर्वरीते २७ भङ्गा कहिवा । मिच्छादंसणसल्ल विरएणं भंते नेरइया कइकम्मपगळीओ व० । मिथ्यादर्शनशल्य
विरति नारकी हेमगवन् केतली कर्मप्रकृति वाधे । गोयमा सव्वेवि तावहीज्जा । हेगौतम ए सर्व पाण्डलीपरे । सत्तविहवधगेवा अहवा सत्तविह अइति

यं च यदेकोप्यष्टविधबन्धको न लज्यते तदा भवति यदा पुनरेकोप्यष्टविधबन्धको लज्यते तदायं द्वितीयो जंगः, सप्तविधबन्धकाश्च अष्टविधबन्धकाश्च यदा पुनरष्टविधबन्धकाश्च अपि लज्यते तदा तृतीयः, सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च एवं अङ्गविक्रमं तावद्वाप्यं यावद्द्वैमानिकमूर्धं, नवरं मनुष्यपदे सप्तविंशतिजंगका यथा जीवपदे इति, अपारम्भिकादीनां क्रियाणां मध्ये का क्रिया प्राणातिपातविरतस्येति चिंतयति-पाणा इवायविरयस्सणं जंते । इत्यादि ॥ आरम्भिकी क्रिया स्याद्भवति प्रमत्तसयतस्य जवति शोषस्य न जवतीतिजावः, पारिग्रहिकी निषेध्या सर्वथा परिग्रहा निवृत्तत्वात्, अन्यथा सम्यक्प्राणातिपातविरत्यनुपपत्तेर्मायाप्रत्यया स्याद्भवति स्या न जवति अप्रमत्तस्यापि हि कदाचिदप्रवचनमा

जंते ! जेरइयाणं कइकम्मपगळीलु वंधंति ? गोयमा ! सहेवि ताव होज्ज सत्तविहवंधगा य झुहवा सत्त-
विहवंधगा य झुठविहवंधगे य । झुहवा सत्तविहवंधगा य झुठविहवंधगा य । एवं जाव वेमाणिया-
नवरं मणुस्साणं जहा जीवाणं । पाणाइवायविरयस्सणं जंते ! जीवस्स किं झारंजिया किरिया कज्जइ जाव

प्रकृतीर्ब्रूयन्ति ? गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धकाश्चाथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च एवं यावद्द्वैमानिका नवरं मनुष्याणां यथा जीवानाम् । प्राणातिपातविरतस्य जदन्त । जीवस्य किमारम्भिकी क्रिया क्रियते यावन्निष्यादर्श

हवंधवा एवं जाव वेमाणिया नवरं मणुस्साणं जहा जीवाणं । ७ विधवांधे अथवा ७ विध न अथवा ७ विध न वांधे इमं यावत् वैमानिकलगे परं प-
विशेष मनुष्यने आलावे जीवपदनीपरे कहिवा । पाणाइवायविरयणं भंते जीवे किं आरंभिया किरिया कज्जइ जाव किं मिच्छादसणवत्तिया किं । प्रा-
णातिपात विरति हेमगवन् सूं जीव आरंभिकी क्रियाकरे यावत् मिच्छादसणवत्तिकी क्रियाकरे । गोयमा पाणाइवायविरयस्स जीवस्स आरंभिया
किरिया सियकज्जइ सिय नोक्कज्जइ । हेगौतम प्राणातिपात विरतिजीव आरंभिकीक्रिया किवारे करे किवारे नही । पाणाइवायविरयस्सणं भंते जी-
वस्स पारिग्रहिया किं कं । प्राणातिपातविरति हेमगवन् जीव परिग्रहिकी क्रियाकरे । गोयमा योइण्डे समड्ढे । हेगौतम नही एअर्थं समर्थं । पाण

लिन्यरत्नगार्थं प्रवति शेषकालं तु न प्रवति अप्रत्याख्यानक्रिया मिथ्यादर्शनप्रत्यया च सर्वथा निषेध्यते तदज्ञावे प्राणातिपातविरत्ययोगात्, प्राणातिपातविरतेश्च द्वे पदे तद्यथा-जीवो मनुष्यश्च, तत्र यथा सामान्यतो जीवमधिकृत्योक्तं तथा मनुष्यमधिकृत्य वक्तव्यं तथाचाह-एवं पाणाड

मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जड ? गोयमा ! पाणाडवायविरयस्स जीवस्स अप्रतिजिया किरिया सिय कज्जड सिय नोकज्जड । पाणाडवायविरयस्सणं जंते ! जीवस्स पारिग्गहिया किरिया कज्जड ? गोयमा ! णो इण्ठे समठे । पाणाडवायविरयस्सणं जंते ! जीवस्स मायावत्तिया किरिया कज्जड ? गोयमा ! सिय कज्जड सिय नो कज्जड । पाणाडवायविरयस्सणं जंते ! जीवस्स अपचक्काणवत्तिया किरिया कज्जड ? गो

नप्रत्यया क्रिया क्रियते ? गौतम । प्राणातिपातविरतस्य जीवस्यारम्भिकी क्रिया स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते । प्राणातिपातविरतस्य जदन्त । जीवस्य पारिग्रहिकी क्रिया क्रियते ? गौतम । नायमर्थं समर्थ । प्राणातिपातविरतस्य जदन्त । जीवस्य मायाप्रत्यया क्रिया क्रियते ? गौतम । स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते । प्राणातिपातविरतस्य जदन्त । जीवस्याप्रत्याख्यानक्रिया क्रियते ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । मिथ्यादर्शनप्रत्ययायाः पृच्छा, गौतम । नायमर्थः समर्थ । एवं प्राणातिपातविरतस्य मनुष्यस्यापि । एवं यावन्मायामृषाविरतस्य जीवस्य

इवायविरयस्सणं भते जीवस्स मायावत्तिया किं । प्राणातिपातविरति हेमगवन् जीव मायावर्त्तिको क्रियाकरे । गोयमा सियक० सियनोहेगौतक० । म क्रिवारे करे क्रिवारे नकरे । पाणाडवाय विरयस्सणं भते जीवस्स अपचक्काणिया किं । प्राणातिपातविरति हेमगवन् जीव अप्रत्याख्यानोक्रिया करे । गोयमा । णो इण्ठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो । मिच्छादंसणवत्तियाए पृच्छा । मिथ्यादर्शनवर्त्तिको नो प्रश्न । गोयमा णो इण्ठे समठे । हेगौतम एअर्थं समर्थं नहो । एवं पाणाडवाय विरयस्स मणुस्सस्सवि एवं जाव मायामोसविरयस्स जीवस्सय मणुस्सस्सय । इम प्राणातिपात विरति जीवने क ह्यो तिम मनुष्यते आलावे कहिंओ इन यावत् मायामृशानो पाठ जीवने आलावे मनुष्यते आलावे प्रश्नोत्तरकरी नहवो । मिच्छादंसणसलविरयस्सण भ

यावद्विरयस्स मणुस्सस्स वि इति ॥ एवं तावद्वृत्तव्यं याव नानामुनाविरतस्य जीवस्य मनुष्यस्य च मिथ्यादर्शनशून्यविरतिमधिकृत्य सूत्रं-मिच्छादं सणसल्लविरयस्सणं जते । जीवस्स इत्यादि ॥ आरंभिकी स्या ज्ञवति स्या न जवति प्रसन्नसयतस्य जवति शेषस्य न जवतीति ज्ञावार्थः, पारिय हिक्की देशविरति याव ज्ञवति मायाप्रत्ययाप्यनिवृत्तिवादरसम्परायं याव ज्ञाविनी परतो न जवति अप्रत्याख्यानक्रिया प्यविरतिसम्यग्दृष्टि या व न परतः, तत एताअपि क्रिया अधिकृत्य सिय कज्जइ सिय नोकज्जइ इति वक्तव्य, तथाचाह-एवं जाव अपचक्खाणकिरिया इति ॥ मिथ्यादर्शनप्रत्यया पुन निषेध्या मिथ्यादर्शनविरतस्य तस्या असम्भवात्, चतुर्विंशतिदंडकचिन्ताया नैरयिकादीनां स्तानितकुमारपर्यवसानानां चतस्रः कि

यमा ! णो इण्ठे समठे । मिच्छादंसणवत्तियाए पुच्छा, गोयमा ! णो इण्ठे समठे । एवं पाणाडवाय विरयस्स मणुस्सस्सवि । एवं जाव मायामोसविरयस्स जीवस्स मणुस्सस्सय । मिच्छादंसणसल्लविरयस्सणं जते ! जीवस्स किं आरंभिया किरिया कज्जइ जाव मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! मिच्छादंसणसल्लविरयस्स जीवस्स आरंभिया सिय कज्जइ सिय नोकज्जइ । एवं जाव अपचक्खाणकिरिया ।

मनुष्यस्य च । मिथ्यादर्शनशून्यविरतस्य जदन्त । जीवस्य किमारंभिकी क्रिया क्रियते यावन्मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया क्रियते ? गौतम । मिथ्यादर्शनशून्यविरतस्य जीवस्यारंभिकी स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते । एवं यावदप्रत्याख्यानक्रिया । मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया नो क्रियते ।

ते जीवस्य किं आरंभिया किं । मिथ्यादर्शनशून्यविरति हेमगवन् जीव आरंभिकी क्रियाकरै । जाय मिच्छादंसणवत्तिया किं । यावत् मिथ्यादर्शनवर्तिकी करे ए प्रश्न । गोयमा मिच्छादंसणसल्लविरयस्य जीवस्य आरंभियाकिरिया सिय कज्जइ सिय नोकज्जइ । हेगौतम मिथ्यादर्शनशून्यविरति जीव आरंभिकी क्रिया करै किवारे करै किवारे नही । एव जाव अपचक्खाणकिरिया मिच्छादंसणवत्तिया किरिया न कज्जइ । इम यावत् अप्रत्याख्यानकी क्रियान्तरी कश्चिन्मिथ्यादर्शनवार्तकी क्रियाकरै नही । मिच्छादंसणसल्लविरतिसण भते गेरइयस्स किं आरंभिया किं क० । मिथ्यादर्शनशून्य

या वक्तव्या मिथ्यादर्शनप्रत्यया निषेध्याः तिर्यक्पञ्चेंद्रियस्याद्या स्तिष्ठः क्रिया नियमतो वक्तव्या अप्रत्याख्यानक्रिया प्राज्या, देशविरतस्य न ज-

मिच्छादंसणवर्तिया किरिया नो कज्जइ । मिच्छादंसणसत्त्वविरयस्सणं जंते ! णेरइयस्स किं झारंजिया कि
रिया कज्जइ जाव मिच्छादंसणवर्तिया किरिया कज्जइ ? गोयमा ! झारंजिया किरिया कज्जइ जाव झप
चुरकाणकिरियावि कज्जइ । मिच्छादंसणवर्तिया किरिया नो कज्जइ एवं जाव थणियकुमारस्स । मिच्छा
दंसणसत्त्वविरयस्सणं जंते ! पंचिंदियतिरिक्खजोणियस्स एवमेव पुच्छा , गोयमा ! झारंजिया किरिया
कज्जइ झपचुरकाणकिरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ , मिच्छादंसणवर्तिया किरिया न कज्जइ मणुस्सस्स

मिथ्यादर्शनशत्यविरतस्य नदन्त । नैरयिकस्य किमारम्भिकी क्रिया क्रियते यावन्मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया क्रियते ? गौतम । झारम्भिकी
क्रिया क्रियते यावदप्रत्याख्यानक्रियापि । मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया नो क्रियते एवं यावत्स्तनितकुमारस्य । मिथ्यादर्शनशत्यविरतस्य नद
न्त । पञ्चेंद्रियतियंयोनिकस्यैवमेव पुच्छा , गौतम । झारम्भिकी क्रिया क्रियते अप्रत्याख्यानक्रिया स्यात्क्रियते स्यान्नो क्रियते, मिथ्यादर्शनप्र
त्यया नक्रियते । मनुष्यस्य यथा जीवस्य । वानव्यन्तरज्योतिष्कर्वेमातिकस्य यथा नैरयिकस्य । एतासं नदन्त । झारम्भिकी (प्रवृत्ति) , याव

विरति हेमगवन् नारुको झारम्भो क्रियाकरे । मिच्छादंसणवर्तिया कि० क० । जाव मिथ्यादर्शनवर्तिको क्रियाकरे । गोयमा झारम्भिया किरिया
जाव अपचुरकाणिया कि० । हेगौतम झारम्भिकी करे यावत् अप्रत्याख्यानो क्रियाकरे । मिच्छादंसणवर्तिया कि० एवं जाव थणियकुमारस्स । मिथ्यादर्श
नवर्तिको पिण करे इम यावत् स्तनितकुमारज्जे कहिवो । मिच्छादंसणसत्त्वविरयस्सणं भते पचिंदियतिरिक्खजोणियस्स एवं पुच्छा । मिथ्यादर्शनशत्य
विरति हेमगवन् पञ्चेंद्रिय तिर्यच्चयोनिकेही क्रिया करे ए प्रश्न । गोयमा झारम्भिया किरिया क० जाव मायावर्तिया कि० क० । हेगौतम झारम्भिकी क्रि
या करे यावत् मायावर्तिकी क्रियाकरे । अपचुरकाण किरिया सिय कज्जइ सिय नो कज्जइ । अने अप्रत्याख्यानकोक्रिया किवारे करे किवारे नही ।

वति शेषस्य प्रवर्तित्यर्थः, मिथ्यादर्शनप्रत्यया निषेधा मनुष्यस्य यथा सामान्यतो जीवस्य व्यंतरादीनां यथा नैरयिकस्य, सम्प्रत्यासामेवार्जिक्या दीनां क्रियाणां परस्परमल्पबहुत्वमाह-एवमिति ज्ञेयं । इत्यादि ॥ सर्वस्तोका मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया मिथ्यादृष्टिना मेव ज्ञावात्, ततो ऽप्रत्यास्थानक्रिया विशेषाधिका अविरतिसम्यग्दृष्टिना मिथ्यादृष्टिना च ज्ञावात्, ताज्योपि पारिग्रहिक्या विशेषाधिकाः देशविरतानां पूर्वेषां च ज्ञा

जहा जीवस्स । वाणमंतरजोइसियवेमाणियस्स जहा णेरडयस्स । एतासिणं ज्ञेयं ! श्रारजियाणं जाव मिच्छादंसणवत्तियाण य कयरे कयरेहिंतो श्रप्पावा ४ ? गोयमा ! सल्लयोवाल मिच्छादंसणवत्तियाण किरियाण श्रपचस्काणकिरियाण विसं०, पारिग्गहियाण विसंसाहियाण, श्रारंजियाण किरियाण विसंसाहियाण

मिथ्यादर्शनप्रत्ययाना क्रियाणां (मध्ये) कतमाः कतमाज्योऽल्पावा ४ ? गौतम ! सर्वस्तोका मिथ्यादर्शनप्रत्यया क्रिया । अप्रत्यास्थानक्रिया विशेषाधिका, पारिग्रहिणी विशेषाधिका, आरम्भिकी क्रिया विशेषाधिका, सायाप्रत्यया विशेषाधिका ॥ इति श्रीरामचन्द्रगणेश शिष्य

मिच्छादंसणवत्तिया किरिया यच्छा ॥ मिथ्यादर्शनवर्तिका क्रियाकरे । मनुष्याय जहा जीवस्य वाणमंतर जोइसिय वेमाणिया जहा णेरडया । मनुष्ये प्रत्य जीवपटनोपरे जाणिवी वानञ्चत्तर ज्योतिषो वेमानिक जित्त नारकोनोपरं जाणिया । एतासिणं ज्ञेयं आरंभिकारं जाव मिच्छादंसणवत्तियाण य कयरे २ हिंतो श्रप्पावा ४ । एहमे हेमगवन् आरंभिकीक्रियावात्ताने यावत् मिथ्यादर्शनवर्तिकावात्ताने माडोमाडि ज्ञोतां किडां २ धी विशेषाधिक । गो यमा सल्लयोवा मिच्छादंसणवत्तिया किरियाओ अपचस्काणियाओ वि० पारिग्गहियाओ वि० आरंभियाओ कि० सायावत्तियाओ वि० । जेनोतम स वंथो थोडा मिथ्यादर्शनवर्तिका क्रियाना धणो तेहथी अप्रत्यास्थानकीक्रियाना धणो विशेषाधिक तेहथी पारिग्रहकीक्रियाना विशेषाधिक तेहथी आरंभकीक्रियाना विशेषाधिक तेहथी सायावर्तिका विशेषाधिक ॥ पणणाए किरियापयं सम्पत्त ॥ इति प्रज्ञापना भगवतीसूचनी २२ सो क्रियापद स

वात्, आरम्भिका विशेषाधिकाः प्रसक्तसंयतानां पूर्वेषां च ज्ञावात्, ताभ्योपि मायाप्रत्यया विशेषाधिकाः अप्रसक्तसंयतानामपि ज्ञावात् ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां प्रज्ञापनाटीकायां द्वाविंशतितमं पदं समाप्तं ॥ २२ ॥ तदेवमुक्तं द्वाविंशतितमं पदं उस्मति त्रयो विंशतितममारच्यते-अस्यचाय मज्जिचस्वन्ध इहानन्तरपदे नारकादिगतिपरिणामानां जीवानां प्राणातिपातादिक्रियाविशेष श्रुतितः उस्मति पुनः कर्मबन्धादिपरिणामविशेष श्रुत्यते, तत्रचेय अधिकारद्वाराणां-कइपयडो इत्यादि ॥ कतिप्रकृतयो जवन्तीत्यादि प्रथमोधिकारः, तथा क थ केन प्रकारेण ताः प्रकृती बंध्नातीति द्वितीयः, कतिजिः स्थानै बंध्नातीति तृतीयः, कतिप्रकृती वेदयते इति चतुर्थः, तस्य कर्मणः कतिविधो नुजागः पंचमः, तत्र प्रथमाधिकारनिरूपणार्थमाह-कइणं जंते ! पयझीलं पणत्तालं इति ॥ ननुक्तमेव क्रियापदे कति कर्मप्रकृतय इति शतः कि मर्थमिह प्रकृतिसंख्यायः प्रश्नः, उच्यते-विशेषप्रतिपादनार्थः सचायं विशेषपूर्वं ज्ञानावरणीयादिकर्म बध्नन् कतिजिः क्रियाजि युज्यते इत्युक्तं, क्रियाश्च प्राणातिपातहेतवः प्राणातिपातस्य ब्राह्मं ज्ञानावरणीयादिकर्मबन्धकारणं कर्मबंधः कार्यमिह तु ज्ञानावरणीयादिकर्म एवांतरं कर्मबन्ध कारण प्रतिपाद्य मिति जगवा निर्वचनमाह-गीतम । अष्टौ कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्ता एताएव नामग्राहं दर्शयति-ज्ञानावरणीयं दर्शनावरणीयं इत्या

मायावन्नित्यालं विसेसाहि० ॥ किरियापदं सम्यत्तं ॥ २२ ॥ ॥ ॥ ॥
कतिपगळीकहिंवंधइ कतिहिंठाणेहिंवंधइजीवो । कइवेदेइयपगळी अणुजावोकतिविहोकस्स ॥ १ ॥

नानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे क्रियापदं द्वाविंशं समाप्तम् ॥ २२ ॥ ॥ कतिप्रकृतीः क्ववन्नाति कतिभिःस्थानैर्वन्नाति जी

मास इयो कर्मबन्धनी परिणाम कइहे ॥ २२ ॥ * * * * *
कइपयडोकिहिंवंधइ कइहिंठाणेहिंवंधइजीवो । कइवेदेइयपयडो अणुभावोक्ततिविहोकस्स ॥ १ ॥ केतली कर्मप्रकृति तेजिमकरी बांधे अने केतलेनामै बांधे एजीव केतली प्रकृति वेदे केहा कर्मनो केतले भेदे अनुभाग रस इवे ॥ १ ॥ कइणं भते कस्यपयडोश्चो पं०- । केतली हेभगवन् कर्मप्रकृति कही । गो

दि' ज्ञायते परिच्छिद्यते वरत्वेनेति ज्ञानं, सामान्यविशेषात्मके वस्तुनि विशेषग्रहणात्मको बोधः, आश्रित्यते आच्छाद्यते ज्ञानेनेत्यावरणीयः, कद्वहुलमिति वचना एकरणे नीयप्रत्ययः, ज्ञानस्यावरणीय ज्ञानावरणीयं दृश्यतेनेति दर्शनं सामान्यविशेषात्मके वस्तुनि सामान्यग्रहणात्मको बोधः, उक्तं च-जं सामान्यग्रहणं ज्ञावाचनेव कहु आगारं । अवसेसिकप्रत्यये दसमिह्नुससमय ॥ १ ॥ तस्यावरणीयं दर्शनावरणीयं, तथा वेद्यते आह्लादिरूपेण यदनुजयते तद्वेदनीयं, अत्र कर्मण्यनीयः, यद्यपि च सर्वे कर्म वेद्यते तथापि पङ्कजादिशब्दवत् वेदनीयशब्दस्य कूटिविषयत्वात्, सा तासातरूपमेव कर्म वेदनीय मित्युच्यते नञोषं । तथा मोहयति सदसद्विवेकविकलं करोत्यात्मानमिति मोहनीय, अत्र बहुवचना त्कर्तार्यनीयः, तथा इति आगच्छति प्रतिबन्धकतां स्वकृतकर्मवदुनरकादिकुगतिनि. क्रमितु मनसो जंतो रित्यायुः, अथवा आसमंता देति गच्छति जवाद्भवान्तर सक्राती विपाकोदय मित्यायुः "उजयत्रा प्यौषादिक उस्प्रत्ययः", तथा नामयति गत्यादिपर्यायानुजवनं प्रति प्रवणयति जीव मिति नाम, तथा गूयते शब्द्यते उच्चावचैः ज्ञाष्टं यंतद्रोत्रं उच्चनीचकुलोत्पत्तिलक्षणं पर्यायविशेषः, तद्विपाकवेद्यं कर्मापि गोत्रं कार्यं कारणोपचारात् यद्वा कर्मणोऽपादानविवक्षा गूयते शब्द्यते उच्चावचैः ज्ञाष्टं रात्मा यस्मा एकर्मण उदया तद्रोत्रं, तथा जीवं दानादिकं चान्तराव्यवधानापादनाय इति गच्छत्यन्तरा यं जीवस्य दानादिकं कर्तुमुद्यतस्य विधातरुद्भवतीत्यर्थः, अत्राह नन्वित्यं ज्ञानावरणीयाद्युपन्यासे किंचिदस्ति प्रयोजन मुजयथा कथंचिदेव प्रवृत्ते इति अस्तीति ब्रूमः किंचिदिति चे दुच्यते-इह ज्ञानं दर्शनं च जीवस्य स्वतत्त्वज्ञतं तदज्ञावे जीवत्वस्यैवायोगात्, चेतनालक्षणोहि जीव स्ततः सकथं ज्ञानदर्शनाज्ञावे ज्ञेयत् ज्ञानदर्शनयोरपि च मध्ये प्रधानं ज्ञानं तद्वशादेव सकलशास्त्रादिविषयविचारसंततिप्रवृत्तेः, अपिच सर्वा अपि लब्धयो जीवस्य

कइणं जंते ! कम्मपगणीतं पसंत्तातं ? गोयमा ! अथ कम्मपगणीतं पसंत्तातं, तंजहा-नाणावरणिज्जं

वः । कतिप्रकृतीर्वेदयते आनुजागः कतिविधः कस्य ॥ १ ॥ कति जदन्त । कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । अष्टौ कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-

कम्मपगणीतो यं० तं० । हेगीतमं आठ कर्मप्रकृति कइते ते कइए-पाणावरणिज्जं दंसपावरणिज्जं वेयणिज्जं मोहणिज्जं आउदं नाम गोयं

साकारीपयोगोपयुक्तस्यैव जायते न दर्शनोपयोगोपयुक्तस्य सद्वाञ्छलहीसागारीवर्गोवत्तस्य नोअशागारीवत्तस्येति वचनप्रामाण्यात्, अन्यच्च यस्मिन् समये सकलकर्मविनिर्मुक्तस्वरूपो जीवः सम्पद्यते तस्मिन् समये ज्ञानोपयोगोपयुक्त एव न दर्शनोपयोगोपयुक्तो दर्शनोपयोगस्य द्वितीयसमये जावात्, ततो ज्ञानं प्रधानं तदावारकं च ज्ञानावरणीयं कर्म ततस्तत्प्रथममुक्तं ततस्तदनन्तरं दर्शनावरणीयं ज्ञानोपयोगाच्च्युतस्य दर्शनोपयोगे अवस्था नात्, एतेच ज्ञानदर्शनावरणीये स्वविपाकमुपदर्शयतीति यथायोग अवश्य सुखदुःखरूपवेदनीयकर्मविपाकोदयनिमित्ते भवतः तथाहि-ज्ञानावरणमुपचयोत्कर्षमधिरूढविपाकतोनुन्नवन् सूक्ष्म १ तत् वस्तुविचारासमर्थमात्मानं जानान् खिद्यते भूरिलोकः, [ज्ञानावरणीयकर्मक्षयोपज्ञामेपाटवोपेतं च सूक्ष्म २ तराणि वस्तूनि निजप्रज्ञया जिदानो बहुज्ञानातिशायिन मात्मानं पश्यन् सुखं वेदयते, तथातिनिविद्धदर्शनावरणविपाकोदये जात्यन्यादिरनुन्नवति दुःखसद्भुतं दर्शनावरणकर्मक्षयोपज्ञामपटिष्ठतापरिकरितश्च स्पष्टचक्षुराद्युपेतो यथावद्वस्तूनि पश्यन् वेदयते प्रमोदं तत एतदर्थं प्रतिपत्त्यर्थं दर्शनावरणीयानन्तरं वेदनीयग्रहणं, वेदनीयं च सुखदुःखे जनयतीत्यज्ञीष्टानज्ञीष्टविषयसंबन्धात् अज्ञीष्टानज्ञीष्टविषयसंबन्धे चावश्यं ससारिणो रागद्वेषौ तौ च मोहनीयहेतुकौ तत एव तदर्थप्रतिपत्त्यर्थं वेदनीयानन्तरं मोहनीयग्रहणं मोहनीयमूढाश्च जन्तवो बह्वारम्भपरिग्रहाद्यासक्ता नरकाद्यायुक्तमावध्नन्ति, ततो मोहनीयानन्तरं मायुक्तग्रहणं नरकाद्यायुक्तोदय वा वश्यं नरकगत्यादीनि नामान्युदयमायान्ति तत आयुक्तानन्तरं नामग्रहणं नामकर्मोदये च नियमां दुश्चनीचान्यतरं गोत्रकर्मविपाकोदयेन भवितव्यं मतो नाम ग्रहणानन्तरं गोत्रग्रहणं गोत्रोदये वीर्चैः कुलोत्पन्नस्य प्रायो दानलाजान्तरायादिक्रयोपज्ञामो भवति राजप्रभृतीनां प्राचुर्येण दानलाजादिदर्शना क्लीचैःकुलोत्पन्नस्य तु दानलाजान्तरायाद्यदयोन्त्य

दरिसणावरणिज्ज्ञं वेदणिज्ज्ञं मोहणिज्ज्ञं श्लाउयं नाम गोत्तं श्रुतश्रुयं । नेरइथाणं जते ! कतिकम्मपगलीत्त

ज्ञानावरणीयं दर्शनावरणीयं वेदनीयं मोहनीयमायुर्नाम गोत्रमन्तरायम् । नेरयिकाणां जदन्त । कति कर्मप्रकृतीः प्रज्ञप्ताः ? गोतम । एवचैव

अतरायं ८ । ज्ञानावरणी दर्शनावरणी वेदनी मोहनी आल्लो नाम गोत्र अंतराय ८ । नेरइथाणं कइकम्मपग । नारक्कोने हेअगवन् कंतली नामप्रकृति

जातीनां तथादर्शनात् तत एतदर्थप्रतिपत्त्यर्थं गोत्रानन्तरमन्तरायग्रहणं तदेवमुक्तं प्रथमं द्वारं । अधुना कथं वृत्तातीति द्वितीयद्वारप्रतिपादनाय माह-कहणं ज्ञंते । इत्यादि ॥ कथं केन प्रकारेण श्रमितिवाक्यालंकारे जीवो ऽष्टौ कर्मप्रकृती ब्रूयाति जगवानाह-गौतम । ज्ञानावरणीयस्य कर्मण उदयेन दर्शनावरणीयं कर्म निर्गच्छति निश्चयेन गच्छति विशिष्टोदयापन्न मासादयति किमुक्तं प्रवति-ज्ञानावरणीयमुत्कर्षप्राप्तमुदयेन अनुभव न् दर्शनावरणीयमुदयेन वेदयते, दृश्यते हि खलु शून्यवादिप्रभृतय कुवादिनः कुञ्जानवाहितान्तःकरणा विपरीतं पश्यत इति, दर्शनावरणीयस्य च कर्मण उदयेन दर्शनमोहनीयं कर्म निर्गच्छति विपाकावस्थोदयेन प्रतिपद्यत इतिज्ञाव, तस्य दर्शनमोहनीयस्य कर्मण उदयेन मिथ्यात्वं निर्गच्छति अतस्त्वं तत्त्वमध्यवस्यति तत्त्वचातत्त्व मितिज्ञावः । तत एव मिथ्यात्वोदयेन जीवो ऽष्टौ कर्मप्रकृती ब्रूयाति, खलुशब्द प्रायो वृत्तिप्रद

पश्यन्ताह ? गोयमा ! एवचेव । एवं जाव वेमाणियाणं । कहणं ज्ञंते ! जीवे अठ्ठकम्मपगळीत्तं बंधड ? गोयमा ! नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं दरिसणावरणिज्जं कम्मं नियच्छति, दरिसणावरणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं दंसणमोहणिज्जं कम्मं निगच्छइ, दंसणमोहणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं मिच्छत्तं निगच्छइ,

एवं यावद्वैमानिकानाम् । कथं ज्ञदन्त । जीवोऽष्टौ कर्मप्रकृती ब्रूयाति ? गौतम । ज्ञानावरणीयस्य कर्मण उदयेन दर्शनावरणीयं कर्म निर्गच्छति, दर्शनावरणीयस्य कर्मण उदयेन दर्शनमोहनीयं कर्म निर्गच्छति, दर्शनमोहनीयस्य कर्मण उदयेन मिथ्यात्वं निर्गच्छति, मिथ्यात्वेनोदीर्घनेवं

कही । गोयमा एवचेव जाव वेमाणियाणं । हेगौतम इमहीज जालगे वेमानिकद्वार । कहिणं भते जीवे अठ्ठकम्म० प० । किम हेमगवन् जीव १ वचन ८ कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं दंसणावरणिज्जस्स कम्मं नियच्छति । हेगौतम ज्ञानावरणी कर्मनेउदये दर्शनावरणी कर्मने विषे उदयपमाहे, दंसणावरणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं दंसण मोहणिज्ज कम्मं निगच्छति । दर्शन मोहनो कर्मने अंगीकार करे । दंसणमोहणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं मिच्छत्तं निगच्छति मिच्छत्तेयं उदएण । दर्शन मोहो कर्मने उदय मिथ्यात्वेने पमाहे मिथ्यात्वेने उदये । एव खलुजीवे अठ्ठकम्मपयसीओ वध.

ज्ञानार्थः, प्रायः स्तावदेव मन्थया सम्यग्दृष्टिरपि कश्चिदष्टौ प्रकृती बध्नाति केवलं कश्चिन्न वध्नात्यपि यथासूक्ष्मसम्परायादि रिति, स प्रकारो नोक्त एषयात्र तात्पर्यार्थः, पूर्वकर्मपरिणामसामर्थ्यादुत्तरकर्मणः संज्ञवो यथा बीजादङ्कुरपत्रनालादीनामुक्तञ्च-जीवपरिणामहेतुं कस्मत्तापुगला परिणमति । पुगलकस्मनिमित्तं जीवोवितहेवपरिणमइ ॥ १ ॥ इति, उक्तमेवार्थं चतुर्विंशतिदशककमेण निरूपयति-कहणं जन्ते ! नेरइए इत्यादि ॥ सुगमं, तदेवमुक्त एकत्वेन दशकः सम्प्रति बहुत्वेनाह-कहणं जन्ते ! नेरइया इत्यादि ॥ पाठसिद्धं, उक्तं द्वितीयद्वारमपि अधुना कतिजिः स्थाने वध्नातीति तृतीयद्वार मज्जिघित्सुराह-जीवेण जन्ते ! इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं सुगमं, जगवानाह-ह्याज्यां स्थानाज्यां तएव स्थाने नामग्रा

मिच्छतेणं उदिस्सेणं एवं खलुजीवे अष्टकस्मपगलीनं बंधइ । कहणं जन्ते ! नेरइए अष्टकस्मपगलीनं बंधइ ? गोयमा एवंचेव । एवं जाव वेमाणिए । कहणं जन्ते ! जीवा अष्टकस्मपगलीनं बंधन्ति ? एवंचेव जाव वेमाणिया । जीवेणं जन्ते ! नाणावरणिज्जं कस्मं कतिहिं ठाणेहिं बंधन्ति ? गोयमा ! दोहिं ठाणेहिं तं०

खलु जीवोष्टौ कर्मप्रकृती बध्नाति । कथं जदन्त । जीवोष्टौ कर्मप्रकृती बध्नाति ? गोतम । एवंचेव । एवं यावद्वैमानिकः । कथं जदन्त । जीवा अष्टौ कर्मप्रकृती बध्नाति ? गोतम । एवंचेव यावद्वैमानिकाः । जीवो जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म कतिजिः स्थाने बध्नाति ? गोतम । ह्याज्यां स्थानाज्यां तद्यथा-रागेण च द्वेपेण च । रागो द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-माया च लोभश्च । द्वेषो द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-कोपश्च मानश्च । चतु

ति । इमं निश्चै जीव ८ कर्मप्रकृति बाधै । कस्मिणं भन्ते नेरइए अष्टकस्मपगली प० । किम हेभगवन् नारकीयादि २४ दण्डके ८ प्रकृति बाधै । गोयमा एवंचेव एव जाव वेमाणिए । हेगोतम इमहौज इम 'जालगे वैमानिक । कस्मिणं भन्ते जीवा अष्टकस्मपगलीओ । किम हेभगवन् जीव ८ कर्मबाधै । गोयमा एव जाव वेमाणियाणं जीवेण भन्ते नाणावरणिज्जं कस्म कतिहिं ठाणेहिं बंधन्ति । हेगोतम इम जालगे वैमानिकलगे जीवने बहुबचने ज्ञानावरणीकर्म केतले ठाम्मे बाधै । गोयमा दोहिं ठाणेहिं तंरागेणय दोसेणय रागेदुविहे प० तं० । हेगोतम दोयेठाम्मे बाधै राग द्वेष रागना दोयसेद-कह्यः

हमाह-तद्यथा-रागेण द्वेषेण च, अथ कोसौ रागः को वा द्वेष इति उच्यते-प्रीतिलक्षणे रागेऽप्रीत्यात्मको द्वेषः । एतौ च प्रीत्य प्रीत्यात्मको रागद्वेषौ नात्यन्तक्रोधादिभ्यो व्यतिरिच्येते, किंतु तेष्वेवान्तर्भवतः सर्वान्तर्भावो नयजेदा द्विचित्र इति विनेयजनानुग्रहाय प्रदर्श्यते-तत्र सग्रहो मन्यते क्रोधोऽप्रीत्यात्मकः प्रतीतएव, मानोपि परगुणासहनात्मकत्वात् अप्रीत्यात्मकस्ततोऽप्रीत्यात्मकत्वा देतो ह्यावपि द्वेषः । लोभोऽजिघृक्षात्मकत्वात् प्रीतिरूपः सुप्रसिद्धो, मायामपि परवचनात्मक किञ्चिदजिलपन् प्रयुक्ते अजिलाषश्च प्रीतिस्वभाव इति सापि प्रीत्यात्मिका तत एतौ मायालोभौ प्रीत्यात्मकौ रागः, उक्तंच-कोहमाशचापीष्ट जादृतोऽङ्गसंगहोदोसं । मामाएलोभेण्य संपीडजावसमन्तोरगं ॥ अत्रोत्तराद्वंस्याक्षरयो जना मायया लोभेन सह प्रीतिजातिसामान्यात् समानप्रीतिजातिजावात् ह्यावपि मायालोभौ संग्रहौ रागमाचष्टे इति, व्यवहारः पुनर्ब्रूते माया खलु परोपघाताय प्रयुज्यते परोपघातपरिणामश्च द्वेष इति मायया अद्वेषऽन्तर्भावः यातु न्यायोपादानेनार्थे मूर्च्छां स परोपघातरहितः शुद्धो

लोभ इति राग एववेदस्य मतेन वस्तुव्यवस्थित क्रोधमानमायाद्वेषलोभौ राग इति आह-मायंपिदोसमिच्छा व्यवहारोऽपरोपघाताय । नायावा यावद्विषय मूर्च्छालोभोत्तितोरागो ॥ १ ॥ ऋजुसूत्रं पुनराह-क्रोधो नियमादप्रीत्यात्मकः ततः स परोपघातात्मकत्वात् द्वेषः येतु मानमायालोभा क्ते द्विधापि सम्भवति प्रीत्यात्मका अप्रीत्यात्मका च तथाहि-मानःसाहंकारोपयोगकाले प्रीत्यात्मकः स्वगुणबहुमानजावात् परगुणदोषोपयोगने लाया मप्रीत्यात्मको मात्सर्यादिजावात्, मायापि परवचनोपयोगप्रवृत्तौ परोपघातरूपत्वा दप्रीत्यात्मिका परगतद्रव्योपादानचिन्तायां त्वजिघृक्षात्मकत्वात् प्रीतिरूपलोभोपि क्षत्रियादीनां परिचिन्त्यमानप्रीत्यप्रीत्यात्मकं सुप्रतीत त्थाहि-क्षत्रिया एवं मन्यते परविषयापहारोऽस्माक न्या पो वीरजोग्यावसुंधरेतिवचनात्, ततो यदा परविषयापहाराय तेषा मित्यर्थमजियोग क्त्वा सौ प्रीत्यात्मकः परोपघातहेतुत्वात् । यदा तु पर विषयजिघृक्षोपयोग क्त्वा सौ जिघृंगात्मकत्वात् प्रीत्यात्मक स्त एव मानमायालोभा उभयरूपा अपि सवेद्यन्ते, यदा च प्रीत्युपयोगो न तदा

ऽप्रीत्युपयोगः, यदा चाप्रीत्युपयोगी न तदा प्रीत्युपयोग एकस्मिन् समये उपयोगद्वयाभावात्, ततो मानमायालोभा प्रीत्युपयोगकाले उक्तद्वये च-उज्जुस्सुयमयंकोहो दोसोसेसाणमणेगंतो । रागोत्तियदोसोत्तिय परिणामवसेणउविसेसो ॥ १ ॥ माणोरागोत्तिमउ साहंकारोवउगकालंमि । सो चेवहोइदोसो परगुणदोसोवउगंमि ॥ २ ॥ मायालोभाचेवं परोवचाउवउगतोदोसो । मुच्छीवयोगकालो रागोत्तिस्संगलिंगोत्ति ॥ ३ ॥ शब्दादय स्तयः पुनरेवमाहु रिह द्वावेव कपायी क्रोधोलोभश्च, येतु मानमाये ते क्रोधलोभयो रत्तर्जवितः तथाहि-मानेमायायां च ये परोपघातहेतवो ध्ववसाया स्ते क्रोधोऽप्रीत्यात्मकत्वात्, येतु स्वगुणोत्कर्षपरद्रव्यमूर्च्छात्मका स्ते लोभा अजिघंसरूपत्वात्, लोभोपि च लोकप्रसिद्धो द्विधा परोप घातात्मको मूर्च्छात्मकश्च, तत्र परोपघातात्मको यथा क्षत्रियाणा परराष्ट्रापहारे' मूर्च्छात्मको न्यायोपात्ते निजद्रव्ये, तत्र यः परोपघातात्मक स क्रोधो जवति क्रोधश्च सर्वोपि यथोक्तस्वरूपो द्वेषो ऽप्रीत्यात्मकत्वात्, कवलस्तु मूर्च्छात्मको ध्ववसायो लोभः सच राग त्तथाचोक्त-सद्दाइमयमा ये मायाएयसगुणोवगाराय । उवउगोलोहोत्तय जतोसतत्थंववरदो ॥ १ ॥ संसारिकोहोत्तिय सपरोवचायमइउत्ति । नोदोसोतल्लखणोय लोभो ग्रह मुच्छाकेवलोरोगोइति ॥ २ ॥ तत्र सद्गहनयमतेनाह-रागे दुविहे पकत्ते इत्यादि ॥ सुगमं जावितत्वात्' उपसंहारमाह-एवेएहिं चउहिं ठा

रागेणय दोसेणय । रागे दुविहे पस्यत्ते, तंजहा-मायाय लोभेय । दोसे दुविहे पस्यत्ते, तंजहा-क्रोहेय माणेय । इच्चेतेहिं चउहिं ठाणेहिं वीरियउवग्गहिणहिं । एव खलु जीवे नाणावरणिज्जं कम्मं बंधइ ।

जिंःस्थानेवीर्योपगृहीतै रेवं खलु जीवो ज्ञानावरणीयं कर्म वध्नाति । एवं नेरयिको यावद्द्वैमानिकः । जीवा जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म कति

ते कहैछै । मायायलोभेय दोसे दुविहे पं० तं० । माया लोभ, द्वेषना भेदकत्वा ते कहैछै । क्रोहे माणेय इच्चेइएहिं ठाणेहिं वीरियो वग्गहिणहिं एवं खं लुजीवे नाणावरणिज्जं कम्म बधति एवं णेरइए जांव वेमाणिए । क्रोध मान एहवे चारठामे कहैछै चारठाम वीर्यपिग्रहने जीव वीर्यं थापो निवल म जूजीने इम निखे ज्ञानावरणीकर्मने बांधे इम नारकौ जालगे वैमानिक । जीवाणं भत्ते नाणावरणिज्जं कम्म कहि ठाणेहिं बधति । जीव हेमगवन् बहु

इत्यादि ॥ एवंखलु इत्येते रनन्तरोक्ते श्रुतिभिः स्थाने कथंभूते रित्याह-वीर्यापगृहीते जीववीर्यापस्थापिते रित्यर्थः, ज्ञानावरणाय

यो बध्नाति, अमुमेवार्थं चतुर्विंशतिदंशककमेण चिंतयति-एवं नेरइए जाव वेमाणिए ॥ सुगम नवरं एवं सूत्रपाठः-नेरइएण जते । नाणावरणिज्जं कम्मं कइहिं ठाणेहिं बंधइ इत्यादि ॥ तदेवमेकत्वेन चिन्ता कृता सम्प्रति बहुत्वेन ता कुर्वन्नाह-जीवाणं मते । इत्यादि ॥ सुगमं यथाच ज्ञानावरणीयमेकत्वबहुत्वाभ्यां दण्डकद्वयेन चिन्तितं तथा दर्शनावरणीयादीन्यपि चिन्तनीयानि सर्वसङ्ख्या पोडश दण्डका संदेव मुक्तं तृतीयद्वारं सम्प्रतिक्रितिप्रकृति वेदयते इति चतुर्थद्वार मन्निधित्सुराह-जीवेणं जते । इत्यादि ॥ अस्त्येकः कश्चित् यो वेदयते अस्त्येकः कश्चित् यो न

एवं नेरइए जाव वेमाणिए । जीवाणं जते ! नाणावरणिज्जं कम्मं कतिहिं ठाणेहिं बंधति ? गोयमा ! दोहिं ठाणेहिं एवंचेव । एवं नेरइया जाव वेमाणिया । एवं दंसणावरणिज्जं जाव अंतराडयं । एवं एए एगत्तपोहत्तिया सोलस दंठया । जीवेणं जते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेइ ? गोयमा ! अत्थेगइए वेदेइ अत्थेगइए नो वेदेइ । नेरइएणं जते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेइ ? गोयमा ! नियमा वेदेइ । एवं जाव

जिःस्थाने बध्नाति ? गोतम । द्वाभ्यां स्थानाभ्यां एवं चेव । एवं नेरयिका यावद्वैमानिकाः । एवं दर्शनावरणीयं यावदन्तरायम् । एवमेत एक त्वप्राथमिकाः पोडश दण्डकाः । जीवो जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म वेदयते ? गोतम । अस्त्येकको वेदयते अस्त्येकको यो न वेदयते । नेर

वचने ज्ञानावरणो कोतलेकमे वाधे । गोयमा दोहिं ठाणहिं छ्वा एव नेरइया जाव वेमाणिया । हेगोतम वेठामे रागद्वेष इम नारको जालगे वैमानिक । एवं दंसणावरणिज्जं जाव अंतराडयं एवं एते एगत्तपुड्ढीया सोलसदण्डका भा० । इम दर्शनावरणीयं पिण जालगे अन्तराय पिण इम एकवचन वध्वचने करी १६ दण्डकथाय द्वारनो जे द्वार अनन्तर कोतली प्रकृति वेदै धोयोहार कहेछे । जीवेणं मते नाणावरणिज्जं कम्म वेदेइ । जीवने हेभग वन् ज्ञानावरणी कर्मने वेदै । गोयमा अत्थेगइए एवं वेदेइ अत्थे० नोपेदेइ । हेगोतम केइ वेदै केइ नवेदै । नेरइएण मते नाणावरणिज्जं कम्म वेदेइ ।

वेदयते, अहीणघातिकर्मो वेदयते हीणघातिकर्मो न वेदयते इति भावः, अभुमेवार्थं चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण चिन्तयति-नैरवृणो भन्ते । इत्यादि ॥ सुगमं, मनुष्यं मुक्ता शोषेषु सर्वेष्वपि स्थानेषु नियमा द्वेदयते इति वक्तव्यं सर्वेषामहीणघातिकर्मत्वात्, मनुष्ये यथा जीवपदे निहितं तथा निधातव्यं हीणघातिकर्मणोपि मनुष्यस्य लभ्यमानत्वात्, एव मेष एकत्वेन दण्डक उक्तः एवं बहुत्वेनापि वक्तव्यः, यथाच ज्ञानावरणीयमे

वेमाणिए नवरं मणुरसे जहा जीवे । जीवाणं जन्ते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेइ ? गोयमा ! एवंचेव ।
एवं जाव वेमाणिया । एवं जहा नाणावरणिज्जं तहा दंसणावरणिज्जं मोहणिज्जं अंतराडयंच । वेयणिज्जा
उयनामगोयाइं एवंचेव नवरं मणुरसेवि नियमा वेदेति । एवं एते एगत्तपोहत्तिया सोलस दंङ्गा । नाणा

यिको जदन्त । ज्ञानावरणीय कर्म वेदयते ? गौतम । नियमाद्वेदयते । एवं यावद्वैमानिको नवरं मनुष्यो यथा जीवः । जीवा जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म वेदयन्ते ? गौतम । एवं चैव । एव यावद्वैमानिकाः । एवं यथा ज्ञानावरणीयं तथा दर्शनावरणीयं मोहनीयं अन्तराय च । वेदनीयायुर्नामगोत्रायैवं चैव नवरं मनुष्योपि नियमाद्वेदयते । एवमेत एकत्वप्रायश्चित्तिकाः षोडश दण्डकाः । ज्ञानावरणीयस्य जदन्त ! कसंणो

द्विवे नारको ज्ञानावरणीकर्मने वेदै । गोयमा णियमा वेदेइ एवं जाव वेमाणिए णवर मणुरसे जहा जीवे । हेगौतम निचैकरो वेदै इम जालगे वैमानिक एविशेष मनुष्यने जिम जीवनेकही तिम कहियो । जावाणं भन्ते नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेइ । जाव हेभगवन् ज्ञानावरणीकर्म वेदै । गोयमा तंचेव एव जाव वेमाणिए एवं जहा नाणावरणिज्जं तहा दरिसणावरणिज्जं मोहणिज्जं अंतराडयं भा० । हेगौतम इमहीज इम जालगे वैमानिक इम जिम ज्ञानावरणी तिम दर्शनावरणी मोहनी अन्तराय कहवो । वेयणिज्जा उय नाम गोत्ताइनि एवंचेव णवरं मणुरसे नियमा वेदेइ एवं एते एगत्तपोहत्तिया सोलसदंङ्गा । वेदनी आयु नाम गोत्र इमहीज एविशेष मनुष्य निचै वेदै बीजा सर्व वेदै बीजा सर्वजीव अचवाघात वे वे मनुष्य जीवघातकर्मना धणी मनुष्यपणी पासो ते वेदै इम एकत्व पृथक् करी सोलै दण्डक कहिवा हार । नाणावरणिज्जस्सणं भन्ते कम्मस्स जीवेणं वहरस्स पु

कल्पपृथक्कादयः कालाभ्यां जावितमेवं दर्शनावरणीयमोहनीयान्तरायाश्चपि जावनीयानि, वेदनीयायुर्नामगोत्राणि तु जीवपदे जजनीयानि यतः-सिद्धा न वेदयन्ति शोषा वेदयन्ते इति, शोषास्तु नैरयिकादयो मनुष्या अपि च नियमा द्वेदयते आसंसारपरमसमयमवश्यमसीपा मुदयसंज्ञवात्, सर्वसं रयया चास्मिन्नप्यधिकारे एकत्वपृथक्काभ्यां षोडश दशका जवति गतं घतुर्थद्वारम् । इदानीं तु अनुज्ञावः कस्य कर्मणः कतिविध इति पञ्चमहा रमाभिधित्सुराह-नाशावरणिज्जस्सणं जते । इत्यादि ॥ ज्ञानावरणीयस्य शमितिकाक्यालङ्कारे जदन्त । जीवेन बहुस्य रागद्वेषपरिणामवज्ञतः कर्म रूपतया परिणमितस्य स्पष्टस्या त्मप्रदेशैः सह संक्षेपमुपगतस्य ॥ बहुफासपुच्छेति ॥ पुनरपिगाढतरं बहुस्या तीव्र स्पष्टं स्पष्टस्य च किमुक्त जवति आवेष्टनपरिवेष्टनरूपतया तीव्र सोपचयगाढतरं च बहुस्येति संचितस्य आयाधाकालातिक्रमेषोत्तरकालवेदनयोग्यतया निमित्तस्य चित्तस्य उत्तरोत्तरस्थितिषु प्रदेशान्या रसवृत्त्या वस्थापितस्य उपचितस्य समानजातीयप्रकृत्यन्तरदलिककर्मणोपचय नीतस्य आपाकप्राप्तस्य इषत्वाकाजि मुखोन्नतस्य विपाकप्राप्तस्य विशिष्टपाकमुपगतस्य अतएव फलप्राप्तस्य फल दातु मज्जिमुखोन्नतस्य ततः सामग्रीवशा दुदयप्राप्तत्वादयः क्रमचर्मा य या ज्ञानफलस्य तथा ज्ञानफलं प्रथमत इषत्वाकाजिमुखं जवति ततो विशिष्टं पाकमुपागतं तदनंतरं वृष्टिप्रमोदादिफलं दातु मुचितं ततः सामग्री

वरणिज्जस्सणं जते ! कम्मस्स जीवेणं बहुस्स पुच्छस्स बहुफासपुच्छस्स संचितस्स चियस्स उवचियस्स ज्ञा वागपत्तस्स विवागपत्तस्स फलपत्तस्स उदयपत्तस्स जीवेणं कयस्स जीवेणं निवृत्तियस्स जीवेणं परिणा

जीवेन बहुस्य स्पष्टस्य बहुस्पष्टस्पष्टस्य संचितस्य चित्तस्योपचितस्यापाकं प्राप्तस्य विपाकप्राप्तस्य फलप्राप्तस्योदयप्राप्तस्य जीवेन कृतस्य जीवेन

इमं भवेति परिवेष्टियस्य संचियस्य उवचियस्य आयागपत्तस्य विवागपत्तस्य फलपत्तस्य उदयपत्तस्य । ज्ञानावरणीने हेमगवन् कर्मने बांध्या राग द्वेषेक रो परिणामैकरो फलस्य पोतानाप्रदेश साथे आवेष्टन परिवेष्टनपरे चर्णा गाढा उपचय बाध्याहै संख्याहै आयाधकालातिक्रमेष जानिता प्रदेशकर्मना प्रदेश ए एकठा थयाहै अपाकपर्णी पासो उदयवावाने साहमाथया विपाक पायाहै बोहताहै फलदेवासमर्थ उदयपायाहै । जीवेणं भंते कयस्य

वशा दुपयोगप्राप्तं जवति एवं कर्मापीति, ततः पुनर्जीवेन कथं बहुमित्यत आह-जीवेशं कडस्स ॥ जीवेन कर्मबंधनबद्धेनेति गम्यते कृतस्य निष्पादि-
तस्य जीवोद्दुपयोगस्वभावात् स्ततोसौ रागादिपरिणतो जवति न ज्ञेपो, रागादिपरिणतश्च सन् कर्म करोति, साच रागादिपरिणतिः कर्मबन्ध-
नबद्धस्य जवति न तद्वियोगे अन्यथा मुक्तानां मप्यवीतरागत्वप्रसक्ते स्ततः कर्मबन्धनबद्धेन सता जीवेन कृतस्येति द्रष्टव्यं, उक्तञ्च-जीवस्तु कर्मबन्ध-
न बद्धोवीरस्यजगवत्कर्ता सतत्यानाद्यञ्च तदिष्टं कर्मात्मनः कर्तुरिति ॥ १ ॥ तथा जीवेन निर्वर्तितस्य इह बन्धसमये जीवः प्रथमतो विज्ञाष्टान्
कर्मजगणान्तःपातिनः पुद्गलान् शृङ्गान् जनाजोगिकेन वीर्येण तस्मिन्नेव बन्धसमये ज्ञानावरणीयादितया व्यवस्थापनं तन्निर्वर्तनं सिद्ध्यते, तथा
जीवेन परिणामितस्य विज्ञेयप्रत्ययैः प्रद्वेषनिष्ठावादिभिः स्ततस्तमुत्तरोत्तरं परिणामं प्रापितस्य स्वयं वा विपाकप्राप्ततया परनिरपेक्षं मृदीर्णस्य उ-
दयप्राप्तस्य परेण वा उदीरितस्य उदयमुपनीतस्य तदुजयेन स्वपररूपेणोजयेन उदीर्यमाणस्य उदयमुपनीयमानस्य गतिं प्राप्य किञ्चिद्विकर्म काञ्चि-
त् गतिं प्राप्य तीव्रानुज्ञावं जवति, यथा नरकगतिं प्राप्याऽसातवेदनीयं असातोदयो हि यथा नारकाणां तीव्रो जवति न तथा तिर्यगादीना-
मिति, तथा स्थितिं प्राप्य सर्वोत्कृष्टानुज्ञावं मिति, ज्ञेयः सर्वोत्कृष्टां हि स्थितिं मुपगतमज्ञुजं कर्म तीव्रानुज्ञावं जवति यथा मिथ्यात्वं जवं प्राप्य
इह किमपि किञ्चिद्भवमाश्रित्य स्वविपाकप्रदर्शनसमये यथा निद्रा मनुष्यजव तिर्यग्जवं प्राप्येत्युक्तं, एतावता किल स्वतः उदयस्य कारणानि

मियस्स सयं वा उदिन्नस्स परेण वा उदीरियस्स तदुजएण वा उदीरिज्जमाणस्स गतिं पप्प ठिडं पप्प

निर्वर्तितस्य जीवेन परिणामितस्य स्वयं उदीर्णस्य परेण उदीरितस्य तदुजयेन उदीर्यमाणस्य गतिं प्राप्य स्थितिं प्राप्य पुद्गलपरिणामं

जीवेण निवृत्तियस्य जीवेण पारणामियस्य सयं वा उदिगदस्य परेण वा उदीरयस्य तदुभएण वा उदीरिज्जमाणस्य । जीवने कौधा जीवने अजाणतानी-
परे जणाव्याकै जीवाने पूढाप्रदेशं मिढाव्याकै पीते विपाकं पामोने उदीराकै परे उदयं आव्याकै पीते कौधाकै स्वपररूपे उदीराकै । गतिं पप्प ठितिं
पप्प भवपप्प पुगलपरिणामं पप्प कडविहे अणुभावे पं० । गतिपामोने स्थितिपामोने मिथ्यात्वभवपामोने जे पुद्गल काष्टादिलक्षणं ते परणमोने केतले अनु-

दक्षिणानि कर्महि तां तां गतिं स्थितिं ज्ञं वा प्राप्य स्वयमुदयमागच्छतीति, सम्प्रति परत उदयमाह-पुद्गलं काष्ठलेपुस्रकादिलक्षणं प्राप्य तथा हि-परेण क्षिप्तं काष्ठलेपुस्रकादिक मासाद्य जव त्यसातवेदनीयं क्रोधादीना मुदय स्तथा पुद्गलपरिणामं प्राप्य इह किंचि त्कर्म कसपि पुद्गलमाश्रित्य विपाक मायाति यथा भवद्वतस्या हारस्या जीर्णत्वपरिणामत्वमाश्रित्य असातवेदनीयं ज्ञानावरणीयं तु सुरापान मिति । ततः पुद्गलपरिणामं प्राप्ये त्यक्तं कतिविधो नुजावः प्रज्ञप्त इत्येषः प्रश्नः । अत्र निवेचन दशविधोनुजावः प्रज्ञप्तः तदेव दशविधमनुजावं दर्शयति-सोयावरणे इत्यादि ॥ इह श्रोत्रज्ञावदेन श्रोत्रेन्द्रियविषयः क्षयोपज्ञप्तः परिगृह्यते ॥ सोयविज्ञानावरणे इति ॥ श्रोत्रं विज्ञानशब्देन श्रोत्रेन्द्रियोपयोगो यत्तु निर्वृत्युपलक्षणं द्रव्येन्द्रिय यदङ्गोपाङ्गनाम नामकमनिवेत्ये न ज्ञानावरणविषय इति, न श्रोत्रज्ञावदेन गृह्यते एवं नेत्रावरणे इत्याद्यपि ज्ञावनीयं तत्रैकेन्द्रियाणां रसन

ज्ञवं पप्प पोग्गलपरिणामं पप्प कतिविहे शृणुजावे पप्पत्ते ? गोयमा ! नाणावरणिज्जस्सणं कम्मस्स जीवेणं बरुस्स जाव पोग्गलपरिणामं पप्प दसविहे शृणुजावे पप्पत्ते, तंजहा-सोतावरणे सोयविज्ञानावरणे नेत्रावरणे नेत्रविज्ञानावरणे घाणावरणे घाणविज्ञानावरणे रसावरणे रसविज्ञानावरणे फासावरणे

प्राप्य कतिविधोनुजावः प्रज्ञप्तः १ गौतम । ज्ञानावरणीयस्य कर्मणो जीवेन बद्धस्य यावत्पुद्गलपरिणामं प्राप्य दशविधोऽनुजावः प्रज्ञप्तस्तथा-श्रोत्रावरणं श्रोत्रविज्ञानावरणं नेत्रावरणं नेत्रविज्ञानावरणं घ्राणावरणं घ्राणविज्ञानावरणं रसावरणं रसविज्ञानावरणं स्पर्शावरणं स्पर्श

भाव कक्षा । गोयमा णाणावरणिज्जस्सणं कम्मस्स जीवेण बद्धस्य जाव पोग्गलपरिणामं पप्प दसविहे शृणुभावे प० त० । हेगौतम ज्ञानावरणीकर्म जीवना बांध्यात् जालमं पुद्गलपरिणामने पामी दशभेदे अनुभाव पुद्गलनो रस कक्षो नेकहेके । सोयावरणे सोयविज्ञानावरणे येतावरणे येतविज्ञानावरणे घ्राणावरणे घ्राणविज्ञानावरणे रसावरणे रसविज्ञानावरणे फासावरणे फासविज्ञानावरणे जे वेदे । सोतावरणे कान न सामलै श्रुतविज्ञानावरणे सा भली न सामलै नेत्रावरणे न देखै थांछां देखै घ्राण गन्ध नपावे थोछोभावे रसनोत्रावरण रसविज्ञानावरणे स्पर्शनावरण स्पर्शविज्ञानावरण वेदेहे ।

प्राणचक्षुःश्रोत्रविषयाणां लब्ध्युपयोगानां प्राय आवरणं प्रायो ग्रहणं च बकुलादिव्यवच्छेदार्थं बकुलादीनां हि यथायोगं पञ्चानामपीन्द्रियाणां लब्ध्युपयोगाः फलतो स्पष्टा उपलक्ष्यन्ते आगमेपि च प्रोच्यन्ते-पञ्चिन्द्रियोद्भवचलो नरोवृषपञ्चिन्द्रिवतुगात् । तद्विनज्जन् इ पञ्चिन्द्रियोत्तिद्विन्द्रियाज्जावा ॥ १ ॥ तथा जहसुहुमंजावेन्द्रिय नाणंद्विन्द्रियावराहे वि ॥ दृष्टसुयाजावमिवि जावसुयंभतिवार्द्धमिति ॥ १ ॥ ततः प्राय इत्युक्तं ' द्वीन्द्रियाणां प्राणचक्षुःश्रोत्रेन्द्रियविषयाणां लब्ध्युपयोगानां त्रीन्द्रियाणां चक्षुःश्रोत्रविषयाणां चतुरिन्द्रियाणां श्रोत्रेन्द्रियलब्ध्युपयोगावरणं स्पर्शनेन्द्रियलब्ध्युपयोगावरणं कुष्टादिव्याधिजि रूपहतदेहस्य द्रष्टव्यं, पञ्चेन्द्रियाणां मपि जात्यन्धादीनां पश्चाद्वा अन्यबधिरीज्जुतानां चक्षुरादीन्द्रियलब्ध्युपयोगावरणं जावनीयं, कथमेवमिन्द्रियाणां च लब्ध्युपयोगावरणमिति चेत्, उच्यते-स्वयमुदीर्घस्य परेण वा उदीरितस्य ज्ञानावरणीयस्य कर्मण उदयेन तथाचाह-जंवेष्टइति ॥ यद्वेदयते परेण क्षिप्तं काष्ठलेष्टुखल्कादिलक्षणं पुद्गलं तेनाजिघातजननसमर्थेन ॥ पुग्गलेवा इति ॥ याव द्वहून् पुद्गलान् काष्ठादिलक्षणान् परेण क्षिप्तान् वेदयते तै रजिघातजननसमर्थः पुद्गलपरिणाममन्यवहताहारपरिणामरूपं पानीयरसादिक मतिदुःखजनकं वेदयते तेन वा ज्ञानपरिणामपहननात् ॥ तथा ॥ वीससा वा पोग्गलाणपरिणाममिति ॥ विस्त्रसया य त्पुद्गलानां परिणाम ज्ञातोघ्नातपादिरूपत्वं वेदयते यदा तदा तर्जं

फासविन्नाणावरणे जं वेदेति पोग्गलं वा पोग्गले वा पुग्गलपरिणामं वा वीससा पोग्गलाणं परिणामं तैसिं वा उदएणं जाणियत्वं न जाणइ जाणिउ कामे न जाणइ जाणितावि न जाणइ उच्छन्तनाणीमावि

विज्ञानावरणं यद्वेदयते पुद्गलं वा पुद्गलान्वा पुद्गलपरिणामं वा विस्त्रसया पुद्गलानां परिणामं तेषां बोदयेन ज्ञातव्यं नजानाति ज्ञातुं कामोपि

पुग्गलवा पोग्गलेवा पोग्गलपरिणामं वा तैसिवा उदएणं जाणियत्वं न जाणइ । जिम पुद्गल एकवचनास्यो बहुवचनास्यो पुद्गल घणा वचनास्यो घणा मृदुशयनादि वेदैस्ते वर्षाणां जिम अन्न वर्षाये भराणां जिम घणामूके तिम दर्शनपरिणाम तेहने उदय जाणै दर्शन नदेखै न परिणमै जात्यन्न मणी नजाणी न देखीने देखै देखीने नदेखै । जाणिज्जकामेण जाणाति जाणेइवि नजाणाति ओच्छिसणाणीयावि भवइ । शक्ति पिण ढाक्यानी

द्वितीयोपघातजननद्वारेण ज्ञानपरिणतावुपपत्तायां ज्ञातव्यमेकैर्द्विधः कमपि सदृशु न जानाति ज्ञानपरिणते रुपहतत्वात्, अयं सापेक्षउदय उक्तो निरपेक्षस्य तु विषये सूत्रमिदं-तेसिंवा उदयन्ति ॥ ज्ञानावरणीयकर्मपुद्गलानां विषाकप्राप्ताना मुदयेन ज्ञातव्यं न जानाति ॥ जाणितकामं न जाणइ इति ॥ ज्ञानपरिणामेन परिणमितु मिच्छन्नापि ज्ञानपरिणत्युपघाता न जानाति ॥ जाणित्तावि न जाणइ ॥ इति प्राग् ज्ञात्वापि पश्चा न जानीते तेषामेव ज्ञानावरणीयकर्मपुद्गलाना मुदयात् ॥ उच्छन्ननाशोयावि जवइ इत्यादि ॥ ज्ञानावरणीयस्य कर्मण उदयेन जीव उच्छन्नज्ञान्यपि जवति उच्छन्नं च तवज्ञानञ्च उच्छन्नज्ञानं तदस्यास्तीति उच्छन्नज्ञानी सर्वधनादिपाठाभ्युपगमादि यावत् शक्तिप्रच्छादितज्ञान्यपि जवतीत्यर्थः ॥ एसणं गोयमा ! नाणावरणिज्जे कम्मे ॥ इत्याद्युपसंहारवाक्यं कंठ्यं ॥ दंसणावरणिज्जस्सण जते । इत्यादि ॥ मञ्जसूत्र पूर्ववन्नित्वं च नसाह-

भवति नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं एसणं ? गोयमा ! नाणावरणिज्जे कम्मे एसणं गोयमा ! नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स जीवेणं बहस्स जाव पोग्गलपरिणामं पप्प दसविहे अणुजावे पस्सत्ते । दरिसणावरणिज्जस्सणं जते ! कम्मस्स जीवेणं बहस्स जाव पोग्गलपरिणामं पप्प कतिविहे अणुजावे पस्सत्ते ?

नजानाति ज्ञात्वापि नजानाति उच्छन्नज्ञान्यपि जवति ज्ञानावरणीयस्य कर्मण उदयेनैव गीतम । ज्ञानावरणीयं कर्म, एष गीतम । ज्ञानावरणीयस्य कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्पुद्गलपरिणामं प्राप्य दशविधोनुजागः प्रपन्नः । दर्शनावरणीयस्य जदन्त । कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्

परिच्छे नथी । नाणावरणिज्ज कम्मं उदएणं एसणं । ए सर्वं ज्ञानावरणीकर्म उदयं हुवे । गोयमा नाणावरणिज्जे कम्मे एसणं । हेगीतम ज्ञानावरणीकर्म हुवे । गोयमा नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स जीवेणं बहस्य जाव पुद्गलपरिणामं पप्प दसविहे अणुभावे पं० । हेगीतम ज्ञानावरणीकर्म जीवने प्रदेष्टुं बांधोह्ये जालगे पुद्गलपरिणामं पामोने दशमेहे अनुभाग कथ्यो । दरिसणावरणिज्जस्सणं भते कम्मस्स जीवेणं बहस्य जाव पोग्गलपरिणामं पप्प कतिविच अणुभावे पं० । दर्शनावरणी हेभगवन् कर्म जीवने बांधाधका जालगे पुद्गलपरिणामं पामोने कोतलेमेहे अनुभाग कथ्यो । गोयमा दरिसणावरणिज्जस्स

गौतम । नवविधः प्रज्ञप्तस्तदेव नवविधत्वे दर्शयति-निद्रा इत्यादि ॥ निद्राशब्दार्थमग्रे वक्ष्योमो ज्ञावार्थं इत्यर्थ-सुहृपडिवीहानिद्रा दुहृपडिवो
हायनिद्रानिद्राय । पयलाहोऽठियस्स पयलपयलायचंक्रमत्तं ॥ १ ॥ थीणद्धीपुणअडसं किलिठकम्माणवेयणेहोड । महनिद्रादिशचित्तिव वावारपसाह
खोपायं ॥ २ ॥ चक्षुर्दर्शनावरणं चक्षुःसामान्योपयोगावरणं एवं श्रोत्रेष्वपि ज्ञावनीयं ॥ जंवेयड इत्यादि ॥ यं वेदयते पुद्गलमदुशयनीयादिकं । पुग्गले
वा इति ॥ यान् पुद्गलान् बहून् मुदुशयनीयादीन् वेदयते पुद्गलपरिणामं साहिषदध्याद्यन्यवहताहारपरिणाममित्यर्थः ॥ वीससावा पोग्गलाण प
रिणाममिति ॥ वर्षास्वप्नसंसृतनजोरूपं धारांश्च निपातरूपं वा यं वेदयते तेन निद्राक्षुदयाक्षेपतो दर्शनपरित्युपघाते एतावता परत उक्तः सम्य
ति स्वत उदयमाह-तेसिं वा उदएणति ॥ तेषां वा दर्शनावरणीयकर्मपुद्गलाना मुदमेन परिणतिविघातेन द्रष्टव्यं न पश्यति तथा कश्चिदर्शनपरि

गोयमा ! नवविहे ण्णुज्जावे पस्सत्ते, तंजहा-निद्रा निद्रा २ पयला पयला २ थीणद्धी चक्खुदंसणावरणे
अचक्खुदंसणावरणे लुहिदंसणावरणे केवलदंसणावरणे जं वेदेड पोग्गलं वा पोग्गले वा पुग्गलपरिणामं
वा वीससा वा पोग्गलपरिणामं तेसिं वा उदएणं पासियच्च वा न पासइ पासिउकामे न पासइ पासि

पुद्गलपरिणामं प्राप्य कतिविधोनुज्ञावः प्रज्ञप्तः ? गौतम । नवविधोऽनुज्ञावः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-निद्रा निद्रा निद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्त्यानार्द्धे च
क्षुर्दर्शनावरणमचक्षुर्दर्शनावरणमवधिदर्शनावरणं केवलदर्शनावरणं यदेदयते पुद्गलं वा पुद्गलान्वा पुद्गलपरिणामं वा विप्रसया वा पुद्गलपरि

कम्मास्स जीवेणं बहस्स जाव पुग्गलपरिणाम पप्प णवविहे अणुभाव थं० तं० । दर्शनावरणोक्तं वांधेयको जांतगे पुद्गलपरिणामे पामीने नवभेदे अन्भाग
कहिवा तेकहेहे-णिद्रा णिद्राणिद्रा पयला पयलाप्रचला थीणद्धी चक्खुदंसणावरणे अचक्खुदंसणावरणे ओहिदंसणावरणे केवलदंसणावरणे ६ । निद्रा
निद्रानिद्रा २ प्रचला ३ प्रचलाप्रचला ४ थीणद्धी ५ चक्षुर्ज्ञानावरणी ६ अचक्षुर्दर्शनावरणी ७ अवधिदर्शनावरणी ८ केवलदर्शनावरणी ९ । जं वेदेड पुग्ग
लेवा पोग्गलेवा पु० परिणामंवा वीससावा पुग्गलपरिणामं तेसिंवा उदएण पासियच्चवा णोपासइ पासिउकामे णोपासइ पासत्तावि णोपासइ उच्चि

શામેન પરિણંતુમિચ્છન્નાપિ જાત્યન્યત્વાદિના દર્શનપરિણત્વપચાતા ન પश्यति. પ્રાગ્ દૃષ્ટાપિ પશ્યા ન પश्यति દર્શનાવરણીયકર્મપુદ્ગલાના મુદયા
ત્ કિં बहुना दर्शनावरणीयस्य कर्मण उदयेन जीव उच्छन्नदर्शन्यपि याव च्छक्तिप्रच्छादितदर्शन्यपि जयति ॥ एषण गोयमा । दरिसणावरणिज्जे
कस्मे इत्याद्युपसंहारवाक्य ॥ सायावेयणिकस्सण जंते ! कम्मस्स इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं प्राग्वत् निबंघनमाह-गौतम । अष्टविधोनुजावः प्रज्ञप्तः । अष्ट

ત્રાવિ ન પાસઈ ઉચ્છન્નદંસણીયાવિ જવઈ દરસિણાવરણિજ્ઞસ્ત કમ્મસ્સ ઉદણ્ણં એસણં ગોયમા ! દ
રિસણાવરણિજ્ઞે કમ્મે એસણં ગોયમા ! દરિસણાવરણિજ્ઞસ્ત કમ્મસ્સ જીવેણં વરુસ્સ જાવ પોગ્ગલપરિ
ણામં પપ્પ નવવિહે અણુજાવે પમ્મત્તે । સાતાવેદણિજ્ઞસ્સણં જંતે ! કમ્મસ્સ જીવેણં વરુસ્સ જાવ પોગ્ગલ
પરિણામં પપ્પ કત્તિવિહે અણુજાવે પમ્મત્તે ગો ૦ ! સાયાવેયણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ જીવેણં વરુસ્સ જાવ અઠ્ઠવિહે

શામ તેવા વોદયન દ્રષ્ટવ્ય ન પश्यति દ્રષ્ટું કામોપિ નपश्यति दृष्ट्वापि न पश्यति उच्छन्नदर्शनी चापि जयति दर्शनावरणीयस्य कर्मण उदये
नैप गौतम । दर्शनावरणीयं कर्म, एष गौतम । दर्शनावरणीयस्य कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्पुद्गलपरिणाम प्राप्य नपविधोनुजावः प्रज्ञप्तः
सातावेदनीयस्य जदन्त । कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्पुद्गलपरिणामं प्राप्य कतिविधोऽनुजावः प्रज्ञप्तः ? गौतम । सातवेदनीयस्य कर्मणो जी

ય દંસણીયાવિ ભવદ । જંવેદે તે નિચે ઇકવસુ પુદ્ગલ વહુ વસુ પુદ્ગલપરિણામને વર્ધાઘણા તિમ પુદ્ગલપરિણામને તેજને ઉદયદેહોને નદેસે દેહવાનો વા
ચ્છા કરે પિણ નદેસે ઇચ્છન્નદર્શનાવરણીયકર્મો સુવે । દરસણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણ્ણ એસણં । દર્શનાવરણીકર્મને ઉદય એજને । ગોયમા દરસણાવર
ણિજ્ઞે કમ્મે એસણં । જેગૌતમ દર્શનાવરણીકર્મ એજને । ગોયમા ઠરસણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ જીવેણં વરુસ્સ જાવ પોગ્ગલપરિણામં પપ્પ અઠ્ઠવિહે અણુભાવે
૦ । જેગૌતમ દર્શનાવરણી કર્મને જીવવાધ્યાયે જાલમે પુદ્ગલપરિણામ પામોને નવમેદે અનુભાગરસ કાણા । સાયાવેયણિજ્ઞસ્સણં જંતે કમ્મસ્સજીવેણ વ
રુસ્સ જાવ પુગ્ગલપરિણામં પપ્પ કત્તિવિહે અણુભાવે ૦ । સાતા વેદનોકર્મને જેમગવત્, લીવને વાધ્યાયકાને જાંચગી પુદ્ગલપરિણામ કેતલેમેદે રસ પામોને

विधत्वमेव दर्शयति-मणुन्ना सद्वा इत्यादि ॥ मनोज्ञाः शब्दा आगन्तुका वैशुवीणादिसंबन्धिनः । अन्ये आत्मीया इत्याहुः सतयुक्त भात्मीयशब्दानां वाक्सुखेनेत्यनेनैव गृहीतत्वात्, मनोज्ञा रसा इत्युरसाः प्रकृतयः, मनोज्ञा गन्धाः कर्पूरादिसंबन्धिनः, मनोज्ञानि रूपाणि स्वगतस्वस्त्रीचित्रादिगतानि, मनोज्ञाः स्पर्शा हंसतूत्यादिगताः ॥ मणोसुहृया इति ॥ मनसि सुखं यस्यासौ मनःसुखं तस्य जावो मनःसुखिता सुखितं मन इत्यर्थः, वाचि सुखं यस्यासौ वाक्सुखं तस्य जावो वाक्सुखिता सर्वेषां श्रोत्रमनःप्रह्लादकारिणी वागिति तात्पर्यार्थः, काये सुखं यस्यासौ कायसुखं तद्भावः कायसुखिता सुखितः काय इत्यर्थः, एते चाष्टौ पदार्थाः सातावेदनीयस्योदयेन प्राणिना मुपतिष्ठन्ते तत उक्तोष्टविधतातवेदनीयस्यानुजावः परतः सातवेदनीयस्योदयमुपदर्शयति-जवेण्ड पुद्गलमित्यादि ॥ यद्वेदयते पुद्गलं स्रक्चन्दनादि मान् वा वेदयते पुद्गलान् वहून् स्रक्चन्दनादीन् यं

मणुन्नावे पस्यते, तंजहा-मणुन्ना सद्वा मणुन्ना रूवा मणुन्ना गंधा मणुन्ना रसा मणुन्ना फासा मणोसुहृता वयसुहृता कायसुहृता जं वेण्ड पोग्गलं वा पोग्गले वा पोग्गलपरिणामं वा वीससा वा पोग्गलाणं परिणामं तेसिं वा उदएणं सातावेदणिज्जं कम्मं वेदेइ एसणं गोयमा ! सातावेयणिज्जे कम्मो, एसणं गो

वेन बहुस्य यावदष्टविधोनुजावः प्रज्जप्तस्तद्यथा-मनोज्ञानि शब्दानि मनोज्ञानि रूपाणि मनोज्ञा गन्धा मनोज्ञाः स्पर्शा मनःसुखिता वाक्सुखिता कायसुखिता यद्वेदयते पुद्गलं वा पुद्गलान्वा पुद्गलपरिणामं वा विस्त्रसया वा पुद्गलानां परिणामं तेषां बोदयेन सातवेदनीय-

कच्चो । गोयमा सायावेयणिज्जस्सणं कम्मस्स जीवेणं वडस्स जाव अइ सत्तविहे अणुभावे प० तं० । जेभौतम सातावेदनीकर्मने जीव बांध्याथकौ जाली सातेभेदे अनुभागरसकै ते कहैकै-मणुन्नासद्वा मणुन्नारूवा मणुन्नागंधा मणुन्नारसा मणुन्नाफासा मणुन्नासुहृया वयसुहृया कायसुहृया जं वेदेइ । मनोज्ञशब्द मनोज्ञरूप मनोज्ञगन्ध मनोज्ञरस मनोज्ञस्पर्श मनोज्ञमुख वचनेसुख कायनासुख ८ जे वेदे । पुगलंवा पोग्गलेवा पोग्गलपरिणामवा वीससावा पुगलाणं परिणामं तेसिंवा उदएणं सायावेयणिज्जं कम्मं वेदेइ एसणं । पुद्गलने पुद्गलपरिणामने यादत्तभरवानीपरे पुद्गलपरिणामे तेहनेउदवे सातावेद

वा वेदयते पुद्गलपरिणामं देशकालवयोवस्थानुरूपपाटारपरिणामं ॥ वीससावा पुग्गलाणपरिणामं ॥ विस्सया वा यं पुद्गलानां परिणामकामे ऽ
 त्रिलपितं शीतोष्णादिवेदनाप्रतीकाररूपं तेन मनसः समाधानसम्पादनात् सातवेदनीय कर्मानुजयति सातवेदनीयकर्मफलं सातं वेदयते इत्यर्थः ।
 उक्तः परत उदयः सम्प्रति स्वत उदयमाप्त-तेसिंवा उदयति ॥ तेषां वा सातवेदनीयपुद्गलानां मुदयन मनोवृत्तिश्चादिव्यतिरेकेणापि कदाचि त्सु
 य वेदयते यथा नेरयिका स्त्रीर्षेकरजन्मादिकाले, एसणं गोयमा । इत्याद्युपसंहारवाक्य ॥ असायावेयणिज्जस्सणं जंते । इत्यादि ॥ प्रशसूणं सु
 गमं निवर्णनं पूर्ववत् तथाचाह-तहेव पुच्छा उत्तर च नवरमित्यादिना पूर्वसूत्रादस्य विशेष सुपदञ्जयति-अमणुत्ता सदा, इत्यादि ॥ अमनोघाः
 शब्दाः खरोष्ठाद्यादिसंघपिन आगण्ठुता अमनोघा रसाः स्वस्याप्रतिज्ञासितो दुःखजनका अमनोघा गंधा गोमहिषादिमृतकक्षीवरादिगन्धा अगनो
 घानि रूपाणि स्वगतस्त्रीगतादीनि अमनोघाः स्पर्शाः ककशादयः ॥ मणोदुहया इति ॥ दुःखितंनन इति ॥ पददुहिया इति ॥ यज्जव्या वाक् इ

यमा ! सायवेयणिज्जस्स जाव अठविहे अणुजावे पससहे । असायावेयणिज्जस्सणं जंते ! कम्मस्स जीवेणं
 तहेव पुच्छा, उत्तरं च नवरं अमणुत्ता सदा जाव वयदुहता एसणं गोयमा ! असातावेदणिज्जस्स जाव
 अठविहे अणुजावे । मोहणिज्जस्सणं जंते ! कम्मस्स जीवेणं वरुस्स जाव कइविहे अणुजावे पससहे ?

कर्म वेदयते एष गीतम । सातवेदनीयं कर्म, येष गीतम । सातवेदनीयस्य कर्मणो यावदष्टविधोनुजायः प्रज्ञप्तः । असातावेदनीयस्य जदन्त ।
 कर्मणो जीवेन तथैव पुच्छा, उत्तर च नवरं अमनोघाः शब्दा यावद्वाक् दुःखिता एष गीतम । असातवेदनीयस्य यावदष्टविधोनुजायः प्रज्ञप्तः

नो कर्मणे वेदै वेवे एइने । गोयमा सायावेयणिज्जो कप्पे एसण । हेगीतम सातावेदनो कर्म एइने । गोयमा सातावेयणिज्जस्स जाव सत्तविहे अणुभावेण पं० ।
 हेगीतम सातावेदनोना जांसणे सातेप्रकारे अनुभाव कप्पों । असायावेयणिज्जस्सणं जंते कम्मस्स जीवेणं तहेव पुच्छा उत्तरं च भा० । असातावेदनोने
 हेमगवन् कर्मणे उदये जीवाने तिमहीज मअ तिमहीज उत्तर । नवरं अमणुत्ता सदा जाव वादुहता एसणं । एविशेष अमनोघाज्ज जांसणे वेभेद ए

तिज्ञावार्थः ॥ कायदुहिया इति ॥ काये दुःखं यस्यासौ कायदुःखं स्तद्भावः कायदुःखिता दुःखितं काय इत्यर्थः ॥ जंवेइइत्यादि ॥ यं वेदयते पु
 द्गलं विषयशस्त्रकण्टकादि ॥ पुग्गलेवा इति ॥ यान् वा पुद्गलान् बहून् विषयशस्त्रकण्टकादीन् वेदयते यं वा वेदयते पुद्गलपरिणाममत्याहारलक्षणं
 विप्रसया वा यं वेदयते पुद्गलपरिणाम सकाले अनजिलक्षितं शीतोष्णादिपरिणामं तेन मनसो ऽसमाधानसम्पादनात् असातवेदनीयं कर्मानुज्ञव
 ति असातवेदनीयकर्मफलमसातं वेदयत इति ज्ञावः, एतेन परत उदय उक्तः सम्प्रति स्वत उदयमाह-तेसिं वा उदयणति ॥ तेषां वा असातवेद
 नीयकर्मपुद्गलाना मुदयेनासातं वेदयते, एषणं गोयमे त्याद्युपसहारवाक्यं, मोहणिज्जस्सणं जंतं । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं प्राग्वत् निर्वचनं पंचविधो
 नुज्ञावः प्रश्नः तदेव पंचविधत्वं दर्शयति-सम्यक्त्वेदनीयमित्यादि सम्यक्त्वरूपेण यद्वेद्य तत्सम्यक्त्वेदनीयम्, एवं शेषपदेष्वपि शब्दार्थो ज्ञावनीयः,
 ज्ञावार्थस्त्वय-यदिह वेद्यमानं प्रश्नादिपरिणामं करोति तत्सम्यक्त्वेदनीयं यत् पुन रदेवादिवुद्धिहेतु स्तन्मिथ्यात्ववेदनीयं मिश्रपरिणामहेतुः ।

गोयमा ! मोहणिज्जस्स कम्मस्स जीवेणं बहस्स जाव पंचविहे ण्णुजावे पक्खत्ते, तंजहा-सम्मत्तवेयणिज्जे
 मिच्छत्तवेयणिज्जे सम्मामिच्छत्तवेयणिज्जे कसायवेयणिज्जे नोकसायवेयणिज्जे जं वेदेइ पोग्गलेवा पोग्गल

मोहनीयस्य जदन्त । कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्कतिविधोनुज्ञावः प्रश्नः ? गीतम । मोहनीयस्य कर्मणो बहस्य यावत्पञ्चविधोनुज्ञावः प्र
 ष्णस्तद्यथा-सम्यक्त्वेदनीयं मिथ्यात्ववेदनीयं सम्यङ्मिथ्यात्ववेदनीयं कषायवेदनीयं नोकषायवेदनीयं यद्वेदयते पुद्गलं वा पुद्गलान्वा पुद्गलपरि

हने । गोयमा असातवेयणिज्जस्स कम्मस्स सत्तविहे अणुभावे प० । हेगौतम असातवेदनी कर्मणा सातभेदे अनुभाग कक्षा । मोहणिज्जस्सण भते कस्य
 रस जीवेणं बहस्स जाव कइविहे अणुभावे प० । मोहनीकर्मणे हेमगवन् जीवेवांध्या थकै जालगे केतलेभेदे अनुभाग कक्षा । गोयमा मोहणिज्जस्स कस्य
 स्स जीवेणं बहस्स जाव पंचविहे अणुभावे प० तं० । हेगौतम मोहनीकर्मणे जीववांध्याने जालगे पांचभेदे अनुभागरस कक्षा तेकहेछै । सम्मत्तवेयणिज्जे
 मिच्छत्तवे० सम्मामिच्छत्तवे० कसायवे० नोकसायवे० जं वेदेइ । सम्यक्त्ववेदना मिथ्यात्ववेदना सम्यङ्मिथ्यात्ववेदना कषायवेदना अकषायवेदना ५ वे

सम्यग्भित्त्यात्ववेदनीयं क्रोधादिपरिणामकारणं कषायवेदनीयं हास्यादिपरिणामकारणं नीकवायवेदनीयं ॥ अं वेदेइ पुगलमित्यादि ॥ यं वेदय
ते पुद्गलं विषयप्रतिमादिकं पुद्गलान् वा यान् वेदयते बहून् प्रतिमादीन् य पुद्गलपरिणामं देशाद्यनुकूपाधारपरिणामं कर्मपुद्गलविशेषोपादा,
नसमर्थं ज्ञवति आहारपरिणामविशेषादपि कदाचि एकमपुद्गलविशेषो यथा ब्राह्मोपवाद्याहारपरिणामात् ज्ञानावरणीयकर्मपुद्गलानां प्रति
विशिष्टः क्षयोपशमः, उक्तव-उदयवस्यसंलवसमो वसमावित्ययंचकमणोपशमिया । दृष्ट्वेत्तकालं जवंचजावंचसपप्ये ॥ १ ॥ विश्रसया वा यं पुद्ग
लानां परिणामं अन्नविकारादिकं यद्दर्शना देवविवेक सपजायते-आयुःशरज्जलधरप्रतिमंनराणां सपत्तयकुसुमितद्रुमसारतुल्याः । स्वप्नोपजोगसदृ
शाविषयोपजोगाः संकल्पमात्रंरमणीयमिदं हि सर्वमित्यादि ॥ अन्यथा प्रश्नादिः परिणामनिबन्धनं यं वेदयते तत्सामर्थ्या न्मोहनीयं सम्यक्वेद
नीयादिकं वेदयते सम्यक्वेदनीयादिकर्मफलं प्रज्ञमादि वेदयते इति भावः, एतावता परत उदय उक्तः सम्प्रति स्वत स्तमाह-तेसिं वा उदरणं
ति ॥ तेषां य सम्यक्वेदनीयादिकर्मपुद्गलानां मुदयेन प्रज्ञमादि वेदयते, एतन्नामित्याद्युपसंहारवाक्यं । आचरस्व यं भते । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं

परिणामं वा बीससा वा पोगलपरिणामं तेसिं वा उदएणं मोहणिज्जं कम्मं वेदेइ एसणं गोयमा ! मो
हणिज्जकम्मं एसणं गोयमा ! मोहणिज्जस्स जाव पंचविहे षण्णुजावे पयस्से । ष्णायस्स णं जंते ! कम्मस्स

शाजं वा पिसयसावा पुद्गलपरिणामं तेषां वेदयेन मोहनीयं कर्म वेदयते एय गीतम । मोहनीयं कर्म एय गीतम । मोहनीयस्य यावत्पञ्च
विधोनुजावः प्रज्ञप्तः । आयुषो जदत्त । कर्मणो जीवेन तथैव पृच्छा, गीतम । आयुषः कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्तुविधोनुजावः प्रज्ञप्तः

दे पुगलेवा पावगलेवा पोगलपरिणामं वा बीससावा पुगलपरिणामं तेसिं उदरणं मोहणिज्जं कम्मं वेदेइ एसणं । पुद्गलने एकवचन एकवस्तु पुद्गलाद्यो
बहुवचनाभौ पुद्गलपरिणामं भरावादज्ञानीपरे पुद्गलपरिणामं तेने उदय मोहनीकर्मनेवेदे । गोयमा मोहणिज्जास्य कम्मस्स जाव पंचविहे षण्णुम
ये पं० त० । हेगीतम मोहनीकर्मने जाली ५ भेदे अनुभाग कथ्यो । आचरस्वयं भंते कम्मस्य जीवेणं तदेव पृच्छा । आयुने हेमगवन् कर्मने जीवबांध्यो ।

प्राग्व निर्वचनं चतुर्विधं नुज्ञाव प्रज्ञप्तः तदेव चतुर्विधत्वं दर्शयति-नेरड्याउ इत्यादि ॥ सुगमं ॥ जेवेड्ड पोग्गलं वा इत्यादि ॥ यं वेदयते पुद्गलं शस्त्रादिकमायु रपवर्त्तनसमर्थं बहून् पुद्गलान् शस्त्रादिरूपान् यान् वेदयते यं वा पुद्गलपरिणामं विषान्नादिपरिणामरूप विशसया वा यं पुद्गलपरिणामं शीतादिकमेवायुरपवर्त्तनजनं तेनोपयुज्यमानजवायुपोषवर्त्तना नारकाद्यायु कर्म वेदयते एतावता परत उदयोन्निहितं, स्वत उदयस्य सूत्रमिदं-तेसिंवा उदयंति ॥ तेषा वा नारकायु पुद्गलानां मुदयेन नारकाद्यायु वेदयते' एसणमित्याद्युपसंहारवाक्यं, नामकर्म द्विधा

जीवेणं तहेव पुच्छा, गोयमा ! आउयस्सणं कम्मस्स जीवेणं वरुस्स जाव चउत्तिहे अणुजावे पस्सत्ते , तंजहा-नेरड्याउए तिरियाउए मणयाउए देवाउए जं वेदेड पोग्गलं वा पोग्गले वा पोग्गलपरिणामं वा बीससा वा पोग्गलाणं परिणामं वा तेसिं वा उदएणं आउयं कम्मं वेदेड एसणं गोयमा ! आउयस्स कम्मस्स जाव चउत्तिहे अणुजावे पस्सत्ते । सुजणामस्सणं जंते ! कम्मस्स जीवेणं पुच्छा, गोयमा ! सुजणामस्सणं

द्यथा-नेरयिकायुस्तिर्यगायुर्मनुष्यायुर्देवायुर्देवदयते पुद्गल वा पुद्गलान्वा पुद्गलपरिणामं वा विशसया वा पुद्गलानां परिणामं वा तेषां बोदये येनावुः कर्म वेदयते एष गौतम । आयुप- कर्मणश्चतुर्विधो नुज्ञावः प्रज्ञप्तः । शुजस्य जदन्त । कर्मणो जीवेन पुच्छा, गौतम । शुजनाम्नः कर्म

म प्रश्न । गोयमा आउस्स कम्मस्स जीवेण वरुस्स जाव चउत्तिहे अणुभावे प० तं० । हेगौतम आयुज्जं जीवने वाधे जालगे ४ भेदे अनुभाग कच्चो ते कहे व्व-नेरड्याउए तिरियाउए मणयाउए देवाउए जे वेदे । नारकाणो आयु तियेचायु मनुष्यायु देवायु ४ जेवेदे । पुग्गलं वा पोग्गलं वा पुग्गलपरिणामं वा बीससा वा पुग्गलपरिणामं तेसिं उदएण आउकम्मं वेदे एसण । पुद्गलने एकवस्तुमाथौ बहुवस्तुमाथौ भरावादतनो परे पुद्गलपरिणाम तेहने उदय आऊखो वेदे । गोयमा आउकम्म एसण । हेगौतम एहने आयुपकर्म । गोयमा आउकम्मस्स जाव चउत्तिहे अणुभावे प० । हेगौतम आयुज्जं नो जालगे ४ भेदे अनुभाग कच्चो । सुहणामस्सण भते कम्मस्स जीवेण पुच्छा । शुभनाम कर्मने जीवो प्रश्न । गोयमा सुहणामस्सणं कम्मस्स जी

शुभनामकर्मण तत्र शुभनामकर्मपरिकृत्य सूत्रमाह-सुभनामकर्मस्सर्गं जन्ते । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं प्राग्वत्, निर्वचनं चतुर्दशविधो नुजावः तदेव च
तुर्दशविधत्वं दर्शयति-इष्टा सद्वा इष्टा इत्यादि ॥ एते शब्दादय आत्मीया एव परिगृह्यन्ते नामकर्मविपाकस्य चिन्त्यमानत्वात्, तत्र यादित्राद्युत्पादि
ता इत्येके तदयुक्तं तेषामन्यकर्मोदयनिष्पाद्यत्वात्, इष्टा गति मन्तवारणाद्यनुकारिणी श्रितिकाद्यारोहणत इत्येके, इष्टा स्थितिः सद्वा सिद्धास
नादौ पान्ये, इष्टं लावण्य द्वायाविशेषलक्षण । कुङ्कुमाद्यनुलेपनजामित्यपरे, इष्टा यशः कीर्ति यशसा युक्ता कीर्ति यशःकीर्त्याश्चायं विशेषः दा
नपुण्यकृता कीर्तिः पराक्रमकृतं यश ॥ इष्टे उद्यानकर्मवलवीर्यपुरिस्कारपरिक्रमे इति ॥ उत्पानं देहचेष्टाविशेषः कर्मोत्पन्नजन्मणादि बलं
शरीरसामर्थ्यादिविशेषः धीर्यं जीवमजवः सद्यः पुरुषाकारो जिमानविशेषः सद्यः निष्पादितस्वविषयः पराक्रमः, इष्टस्वरता वल्लजस्वरता, तत्र
इष्टाः शब्दा इति सामान्योक्त्यावयं विशेषोक्ति स्तदन्यद्युक्ततत्वापेक्षा वगन्तव्या कान्तस्वरतः स्वरतेति कांतः कमनीयः सामान्यतो ऽजिलषणीय

कम्मस्स जीवेणं वट्ठस्स जाव चउद्दसविहे ण्णुजावे पणत्ते, तंजहा-इष्टा सद्वा इष्टा रूवा इष्टा गंधा
इष्टा रसा इष्टा फासा इष्टा गई इष्टा ठिई इष्टं लावन्तं इष्टा जसा किन्ती इष्टे उद्यानकम्मवलवीर्यपु
रिस्कारपरिक्रमे इष्टस्सरता कंतस्सरता पियस्सरता मणुन्तस्सरता जं वेदेइ पोग्गलं वा पोग्गले वा पुग्ग

णी जीवेन वट्ठस्य यावच्चतुर्दशावध प्रथमस्तद्यथा-इष्टाः शब्दा इष्टानि रूपाणि इष्टा यशसा इष्टा रसा इष्टानि स्पर्शाणि इष्टा गतिः इष्टा
स्थितिः इष्टं लावण्यमिष्टा यशःकीर्तिः इष्टं उत्पानकर्मवलवीर्यपुरुषात्कारपराक्रम इष्टस्वरता कान्तस्वरता प्रियस्वरता मनोज्ञस्वरता यद्देह

येषं वट्ठस्य जाव चउद्दसविहे ण्णुजावे पं० तं० । हेमोतम शुभनामकर्मणे उदय वाध्यायका ४ भंटे अनुभाग कदा ते कहेछे-इष्टासद्वा इष्टारूवा इष्टागंधा
इष्टारसा इष्टेगतो इष्टाठितो इष्टेलावण्ये इष्टेजसाकिन्ती इष्ट उद्यानकम्मवलवीर्यपुरिस्कारपरिक्रमे । इष्टशब्द पोते सांभले इष्टरूप पोते इष्टगन्ध पोते इष्ट
इष्ट रस पोते इष्टगत्यादि इष्टकिन्ती पालखी इष्टलावण्यद्वायादिजलण, इष्ट यशकीर्ति इष्टदेह चेष्टा कर्म बल शरीरजो समर्थः पोतानो नोपायो परा

इत्यर्थः, कान्तः स्वरी यस्य स तथा तद्भावः कान्तस्वरताः, प्रियस्वरतेति प्रियो ज्ञयीञ्जितपणीयः प्रियः स्वरी यस्य स तथा तद्भावः प्रियस्वरता ॥ मणुस्वरया इति ॥ उपरतजावोपि स्थालम्बनप्रीतिजनको, मनोज्ञः स स्वरा यस्य स मनोज्ञस्वरता ॥ जंवेण्डइत्यादि ॥ यं वेदयते पुद्गलं वीणावर्णकगन्धताम्बूलपट्टशिविकासिंहासनकुङ्कुमदानराजयोगगुलिकादिलक्षणं तथा च वीणादिसम्बन्धात् जवंतीष्टाः शब्दादय इति परिज्ञावनी यमेतत् सूक्ष्मधिया मागांनुसारिण्या ॥ पुद्गलवा इति ॥ यती बहून् पुद्गलान् वेणुवीणादिकान् वेदयतो यं पुद्गलपरिणामं ब्राम्ह्याद्याहारपरिणामं विश्रसया वा य पुद्गलानां परिणामं शुजजलदादिकं तथाचोक्तान् कज्जलसमप्रज्ञा ज्ञेयानवलोक्य प्रहर्षमनसो गायन्ति मत्तयुवतयोरेलुकानिष्ठ स्वरानित्यादि तत्प्रज्ञावात् शुजनामकम् वेदयते शुजनामकर्मफलमिष्टस्वरतादिकमनुजवतीतिज्ञावः, एतावता परत उक्त इदानीं स्वत स्तमाह-
तेसिं वा उदस्यन्ति ॥ तेषां वा शुजानां कर्मपुद्गलानामुदयेन इष्टशब्दादिकं वेदयते, एसणं गोयमा । इत्याद्युपसहारवाक्यं ॥ दुहनामस्सणं जंते

लपरिणामं वा वीससा वा पुग्गलाणं परिणामं तेसिं वा उदएणं शुजनामं कम्मं वेदेइ एसणं गोयमा !
शुजनामकम्मे एसणं गोयमा ! शुजनामस्स कम्मस्स जाव चउदसविहे ण्णुजावे पस्सत्ते । दुहनामस्सणं

यते पुद्गलं वा पुद्गलान्वा पुद्गलपरिणामं वा विश्रसया वा पुद्गलानां परिणामं तेषां वेदयेन शुजनाम कर्म वेदयते एष गीतम् । शुजनाम कर्म, एष गीतम् । शुजनान्नः कर्मणो यावच्चतुर्दशविधो अनुजावः प्रज्ञप्तः । दुःखनासो जदन्तः । पृच्छा, गीतम् । एवं चैव नवरं अनिष्टाः श

क्रमः । इडस्वरया कान्तस्वरया प्रियस्वरया मणुस्वरया जं वेदेइ । इडसङ्गने वक्कम स्वर प्रिय जेहनी स्वपरनी मनोज्ञस्वर जे वेद । पुग्गलंवा पुग्गलेवा पुग्गलपरिणामवा वीससावा पुग्गलाणं परिणामं तेसिंवा उदएणं सुभणामं कम्मं वेदेइ । पुद्गलप्रते एकवचने बहुवचने वर्णानीपरे बहूवचक पुद्गलपरिणामं तेहने उदयः शुभनाम कर्म वेदे । एसणं गोयमा सुभनाम कम्म एसणं । एहने हेगीतम् शुभनामकर्म वालाने । गोयमा सुभनामकम्मस्सवा चउदसविहे ण्णुजावे पं० । हेगीतम् शुभनामकर्मनो चौदेभेदे १४ अनुभाग कक्षो । दुहणामस्सणं भंते पुच्छा । हिवे णायुषणाम कर्मनो प्रश्न । गोयमा एवंचैव न

इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रे प्राग्वत्, निर्वचनसूत्रं प्रागुक्तार्थवैपरीत्येन प्रावनीधं, गोत्रं द्विधा सधैर्गौत्रं जीर्णगौत्रं वा, ततोऽधैर्गौत्रविषयं सूत्रमाह-उच्चा
गोयस्सणं जते । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं प्राग्वत् निर्वचनसूत्रविधौ अनुज्ञावः प्रज्ञप्तः तदेवाष्टविधत्वं दर्शयति-जातिविशिष्टया इत्यादि ॥ जात्यादयः
सुप्रतीताः । ज्ञातार्थस्त्वेवं-जात्या विशिष्टो जातिविशिष्टः कदाचित् जातिविशिष्टता इत्यादिषु वेदयते पुद्गलं वा घटद्वयादिलक्षणं तथाहि-द्रव्यसम्बन्धा

जते ! पुच्छा, गोयमा ! एवंचेत्र नवरं अणिठा सद्वा जात्र हीगस्सरता दीणस्सरता अणिठस्सरता अरुं
तस्सरता ज वेदेइ सेसं तंचेत्र जाव चउद्दसविहे अणुजावे पणत्तं । उच्चागोयस्सणं जते ! कम्मस्स जीवेणं
पुच्छा, गोयमा ! उच्चागोयस्स कम्मस्स जीवेणं बहस्स जाव अठविहे अणुजावे पणत्ते, तंजहा-जाति
विसिठता कुलविसिठता बलविसिठता रुवविसिठता तवविसिठता सुयविसिठता लान्नविसिठता ईस्स

ब्दा यावद्दीनस्सरता दीनस्सरता अनिष्टस्सरता अकान्तस्सरता यद्देदयते ज्ञेयं तथैव यावत्तद्वृत्तविधौ अनुज्ञावः प्रज्ञप्तः । उच्चगोत्रस्य जदन्त । क
मणः पुच्छा, गोयमा । उच्चगोत्रस्य कर्मणी जीवेन बहस्य यावदष्टविधौ अनुज्ञावः प्रज्ञप्तस्तथा-जातिविशिष्टता कुलविशिष्टता बलविशिष्टता
रूपविशिष्टता तपीविशिष्टता श्रुतिविशिष्टता लाज्जाविशिष्टता वृश्चरताविशिष्टता यद्देदयते पुद्गलं वा पुद्गलान्या पुद्गलपरिणाम वा विश्रसयावा

परं अणिठासदा जाव होणस्सरया होणस्सरया अकतस्सरया ज वेदेइ सेसं तंचेत्र । जेगौतम इमलीन निशे पाठपर पविशेप अनिष्टशब्द जाजगी हीगस
र होणस्सर अकान्तस्सरत्वं वेदेइ इम कश्चिदो वाको सर्वं तिमहाज १४ भट्टे अनुभाग वाहतारम जाणया । उच्चागोयस्सण भत कम्मस्स जीवणं पुच्छा । धि
वे गोयकर्मणा पण । गोयमा उच्चागोयस्स कम्मस्स जीवणं बहस्स जाव अठविहे अणुभावे पं-तं । जेगौतम उच्चगौत्रं वाधणवाला जीवने पाठभट्टे रसक
ओ ते कहेछै-जातिविशिष्टिया कुलवि० बलवि० रुववि० तववि० सुयवि० लाभावि० ईसरवि० जददेइ । विशिष्टजाय विशिष्टकुल विशिष्टबल विशिष्टरु
प विशिष्टतप विशिष्टश्रुत विशिष्टलाभ विशिष्टठकुराई जं वेदे । पोरगत्तवा पोरगलोवा पं,गलपरिणामवा भोससावा एगल्लाणं परिणाम तासि

द्राजादिविशिष्टपुरुषसम्परिग्रहा हा नीचजातिकुलोत्पन्नोपि जात्यादिसम्पन्न इव जनस्य मान्य उपजायते, बलविशिष्टतापि मल्लानामिव लज्जति
 ज्ञमणवशाद्रूपविशिष्टता प्रतिविशिष्टवस्त्रालङ्कारसम्बन्धात् तपोविशिष्टता गिरिकूटाद्यारोहणेनातापनां कुर्वतः, श्रुतविशिष्टता मनोज्ञभूदेशसंबं
 धात् स्वाध्यायं कुर्वतः, लाजविशिष्टता प्रतिविशिष्टरत्नादियोगात्, ऐश्वर्यविशिष्टता धनकनकादिसम्बन्धादिति ॥ पुद्गलं वा इति ॥ यान् बहून्
 पुद्गलान् वेदयते पुद्गलपरिणामं दिव्यफलाद्याहारपरिणामरूपं विश्रसया वा यं पुद्गलानां परिणामं अकस्मादजिहितजलढागमसंवादादिल
 क्षणं तत्प्रजावादुच्चैर्गोत्रं वेदयते उच्चैर्गोत्रं कर्मफलं जातिविशिष्टत्वादिकं वेदयते, एतेन परत उदय उक्तं सस्मरति स्वतस्तमाह-तेसिंवा उदयंति ॥
 तेषां वा उच्चैर्गोत्रकर्मपुद्गलानां मुदयेन जातिविशिष्टत्वादिकं ज्ञवति, एषां गोयमा ! इत्याद्युपसंहारवाक्यं ॥ नीचागोयस्त्वणं जते । इत्यादि ॥ प्र
 श्नमूत्रं प्राग्वत् निर्वचनमष्टविधो नुजाव स्तमेवाष्टविधमनुजावं दर्शयति-जाड्विहीणया इत्यादि ॥ सुप्रतीतं ॥ जं वेदेइ पुग्गलमिति ॥ यं वेदयते

रियविसिष्ठया जं वेदेइ पोग्गलं वा पोग्गले वा पोग्गलपरिणामं वा वीससा वा पोग्गलाणं परिणामं तेसिं
 वा उदएणं जाव अड्विहे अणुजावे पस्सत्ते । नीयागोयस्सणं जते ! पुच्छा , गोयमा ! एवंचेव नवरं
 जातिविहीणता जाव इस्सरियविहीणता जं वेदेइ पोग्गलं वा पोग्गले वा पोग्गलपरिणामं वा वीससा

पुद्गलानां परिणामं तेषां बोदयेन यावदष्टविधो नुजावः प्रज्ञप्तः । नीच्चैर्गोत्रस्य जदन्त । पुच्छा गीतम । एव चैव नवरं जातिविहीनता याव
 दीश्वरताविहीनता यद्वेदयते पुद्गलं वा पुद्गला न्वा पुद्गलपरिणामं वा विश्रसया वा पुद्गलानां परिणामं तेषां बोदयेन यावदष्टविधो नुजावः

वा उदएण जाव अड्विहे अणुभावे पं० । पुद्गलनेत्रिषै पुद्गलपरिणामे विश्रसापुद्गल पुद्गलपरिणामे करीने तेहने उदय जांलगे न विधे रसकक्षा ।
 गोयमागोयस्त्वणं भते पुच्छा । हिंवे नीचगोत्रनो प्रश्न । गोयमाएवचेव एवरं जातिविहीणता ज वेदेइ । हेगीतम इमहीन निश्चे कड्विपो परे ए विशेष
 जातिहीन यावत् हीन ठकुराई बेहै । पुग्गलं वा पोग्गले वा पोग्गलपरिणामं वा वीससा वा पुग्गलपरिणाम तेसिंवा उदएणं जाव अड्विहे अणुभावे

पुद्गलं नीचकर्मासेवनरूपं नीचपुरुषसम्बन्धलक्षणं वा तथाहि-उत्तमजातिसम्पर्कोपि उत्तमकुलोत्पन्नोपि यदि नीचैः कर्मवशात् यथाजावकारूपमा
 सेवते पांडाली वागच्छति तदा जयति चांडालादिरिव जनस्य निन्द्यः, बलहीनता सुखशयनीयादिसम्बन्धाः सपोविहीनता पाशंस्यादिससर्गात्
 श्रुतविहीनता विकथापरसाध्याजासादिससर्गात् लाजविहीनता वेशकालानुचितक्रियासम्पर्कतः, ऐश्वर्यविहीनता कुग्रहकुलवादिसम्पर्कत इति
 ॥ पुगले वा इति ॥ यान् बहून् पुद्गलान् वेदयते यथा पुद्गलपरिणामं वृक्षाकीफलं ह्यन्यवृत्तकंडूत्युत्पादनेन रूपविहीनता मापादयतीत्यादि,
 विस्त्रसयावा पुद्गलानां परिणामं अग्निहृतजलदग्मविसवादलक्षणं वेदयतो तत्प्रज्ञावात् नीचैः कर्म वेदयते नीचैः कर्मफलं जात्यादिविहीनतारू
 पं वेदयते इत्यर्थः, एतावता परत उदय उक्तः, सम्प्रति स्वत उदयमाह-तेसिं वा उदएणति ॥ तेषां वा नीचैर्गोत्रकर्म पुद्गलानामुदयेन जात्या
 दिविहीनता अनुजयति । एतत्तं गोयमा इत्याद्युपसहारवाक्यं ॥ अन्तरायस्सकं मंत । इत्यादि ॥ प्रज्ञसूत्रं प्राग्वत्, निवंचनं पञ्चविधो नुज्ञावः
 प्रज्ञप्त स्तदेव पञ्चविधत्वं दर्शयति-दायंतराय इत्यादि ॥ दानस्यान्तरायो विप्रः दानान्तरायः, एव सर्वत्र प्रावनीयं । तत्र दानान्तरायो दाना

वा पोग्गलाणं परिणामं तेसिं वा उदएणं जाव अठविहे अणुज्ञावे पस्यत्ते । अंतरायस्सकं मंत ! कम्म
 स्स जीवेणं बहस्स जाव पंचविहे अणुज्ञावे पस्यत्ते, तंजहा-दानंतराय लानंतराय जोगंतराय उवजोगत

प्रज्ञप्तः । अन्तरायस्य कर्मणो जदत्त । जीवेन पृच्छा, गीतम । अन्तरायस्य कर्मणो जीवेन बहस्य यावत्पंचविधो नुज्ञावः प्रज्ञप्त स्त
 दया-दानान्तरायो लाजान्तराय उपजोगान्तरायो वीर्यान्तरायो यद्वेदयते पुद्गलं वा पुद्गला न्वा पुद्गलपरिणामं वा यावद्विस्त्रसया वा तेषां

पं० । पुद्गल वस्तुभायो अथवा षणी वस्तुभायो विस्त्रसापरिणतनो परे पुद्गलने उदय जाकरी ८ प्रकारे रसकण्ठो । अंतरायस्सकं मंत कम्मस्स जीवेण
 पृच्छा । विवे अन्तरायकर्मणो हेमगयन् प्रश्न । गोयमा अंतरायस्स कम्मस्स जीवेणं बहस्स जाव पंचविहे अणुभावे पं० तं० । हेगोतम अन्तरायकर्म जीव
 वाध्यायमा जाल्लगे तेहना ५ भेद अनुभागरस कथा तेहहंछे-दायंतराय लाभत० भोगंत० उपभोगंत० वीरियत० ज वेदे । दानान्तराय लाभान्तरा

न्तरायस्य कर्मणः फलं । लाजान्तरायो लाजान्तरायादिकर्मणामिति ॥ जं वेदेऽ पुग्गलं वा इत्यादि ॥ यं वेदयते पुद्गलं विविधविशिष्टरत्नादिसम्बन्धा दृश्यते तद्विषये एव दानान्तरायोदयः संधिच्छेदनाद्युपकरणसम्बन्धा लाजान्तरायकर्मोदयः प्रतिविशिष्टाहारसवधादनर्थार्थसंबन्धाद्वा लोभतो जोगान्तरायोदयः । एवमुपजोगान्तरायकर्मोदयोपि ज्ञावनीयः । तथा लज्जुटाद्यभिधाता ह्रीर्यान्तरायकर्मोदय इति ॥ पुद्गलान् वा बहून् तथाविधान् यान् पुद्गलान् वेदयत य वा पुद्गलपरिणाम तथाविधाहारौषध्यादिपरिणामरूपं तथाहि दृश्यते तथाविधाहारौषधपरिणामा ह्रीर्यान्तरायकर्मोदयः मंत्रोपसिक्तवासादिगंधपुद्गलपरिणामात् जोगान्तरायोदयो यथा सुवंधुसचिवस्य विश्वचया या पुद्गलाना परिणाम बिन्न शीतादिलक्षणं तथाहि दृश्यन्ते-वस्त्रादिक दातुकामा अपि शीतादिनिर्पततमालोक्या दानान्तरायोदयात् तस्या दातार इति । तत्प्रज्ञावात् एष परत उदय उक्तः स्वतस्तमाह-तेसिं दायन्ति ॥ तेषां वा अन्तरायकर्मपुद्गलाना मुदयेन अन्तरोपकर्मफल दानान्तरायादिकं वेदयते ॥ एसणमित्याद्युपसंहारवाक्यं ॥ इति श्री मलयगिरिविरचिताया प्रज्ञापनाटीकाया त्रयोविंशतितमस्य कर्मप्रकृतिपदस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥ १ ॥

राए वीरियंतराए जं वेदेति पोग्गलं वा जाव वीससा वा तेसि वा उदएणं अंतराइयं कम्मं वेदेइ एसणं गोयमा ! अंतराइए कम्मो एसणं गोयमा ! जाव पंचविहे अणुजावे पस्सन्ते ॥ कम्मपयक्कीपदे पढमो उहेसो

वोदयेनान्तरायं कर्म वेदयते एष गौतम । अन्तरायं कर्मैष गौतम । यावत्पंचविधोनुजावः प्रज्ञप्तः ॥ इति श्री महुपाध्याय रासचन्द्रगणि शिष्यनानकचन्द्ररचिते प्रज्ञापनानुवादे कर्मप्रकृतिपदे प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥ १ ॥ कति जदन्त । कर्म प्रकृतयः प्रज्ञ

य भांगान्तराय उपभोगान्तराय बीर्यान्तराय ५ जं वेदै । पुग्गलवा जाव वाससावा तेसिंवा उदएण अतराइयं कम्म वेदेइ । पुद्गलने जालगे विससा भावे तेहने उदय अन्तरायकर्म वेदै । एसणं गोयमा अतराइए कम्म । एहने हेगौतम अन्तरायकम्मो । एसणं गोयसा जाव पंचविहे अणुभावे प० । एहने हेगौतम जालगे ५ प्रकारे अनुभागरस कळो । कम्मपयडोपए पढमोहेसो सम्मतो । कर्मप्रकृतिपदनो प्रथमो उद्देशो समाप्त ॥ २३ ॥ १ ॥

व्याख्यातः प्रथमोद्देशकः इदानीं द्वितीयोद्देशकव्याख्येयः तस्यचायमभिस्त्वन्वः-इहानन्तरोद्देशके ज्ञानावरणीयानां मनुजाव उक्त इहतु तेषामेव ज्ञानावरणीयादीनामुत्तरप्रकृतिविभाग उच्यते तत्र विशेषपरिज्ञानार्थं ज्ञोपि मूलप्रकृतिविषयं प्रश्ननिर्वचनसूत्रमाह-कडुणं जन्ते । इत्यादि ॥ पूर्व वत् सम्प्रति यथोद्देशं निर्द्देश इति न्यायात् ज्ञानावरणीयोत्तरप्रकृतिविषयं सूत्रमाह-नाणावरणिज्जं जन्ते । इत्यादि ॥ इह आग्निनिबोधिकादि इत्यादिशब्दार्थं उपयोगपद वक्ष्यत विशदजावनात्त्वियं-आग्निनिबोधिकज्ञानस्यावरणीयं आग्निनिबोधिकज्ञानावरणीयं एवं श्रुतज्ञानावरणीयमि त्यादिष्वपि जावनीयं दर्शनावरणीयोत्तरप्रकृतीराह-दरिषणावरणिज्जं जन्ते । इत्यादि ॥ द्राकुत्सायां नियतं द्राति कुत्सितत्वमविस्पष्टत्वं गच्छति चेतन्यं यस्यां स्वापावस्थायां सा निद्रा यदिवा द्वैस्वप्न निद्राया निद्रानखच्छोटिकामात्रेण यस्यां प्रबोध उपजायते सा स्वापावस्था निद्रा तद्विपा

सम्प्रतो ॥ १ ॥ कडुणं जन्ते ! कस्मपगग्रीन पस्यत्तानं ? गोयमा ! अष्टकम्पगग्रीन पस्यत्तानं तजहा-नाणावरणिज्जं जाव अंतराडयं । नाणावरणिज्जं जन्ते ! कस्मे कतिविहे पस्यते ? गोयमा ! पंचविहे पस्यते , तंजहा-आग्निनिबोहियनाणावरणिज्जे केवलनाणावरणिज्जे । दंसणावरणिज्जेणं जन्ते ! कस्मे कति

प्ताः ? गौतम । अष्टौ कसप्रकृतय प्रज्ञप्तास्तद्यथा-ज्ञानावरणीयं यावदन्तरायम् । ज्ञानावरणीयं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । पंचवि ध प्रज्ञप्त तद्यथा-आग्निनिबोधिकज्ञानावरणीयं याव त्केवलज्ञानावरणीयम् । दर्शनावरणीयं जदन्त । कस्मे कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्वि

कडुणं भन्ते कस्मपयद्योशो प० । केतलौ हेमगवन् कर्म प्रकृति कडो । गोयमा अष्टकम्पगग्रीनोशो प० त० । हेगौतम ८ कसंप्रकृति कडो तेकहेके-णाणा वरणिज्जं जाव अंतराडयं । ज्ञानावरणी यावत् अन्तराय । नाणावरणिज्जं भन्ते कस्मे कडविहे पं । ज्ञानावरणी कर्मना हेमगवन् केतलाभेद कड्या । गोयमा पंचविहे प० त० । हेगौतम ५ प्रकारे कड्या ते कहेके-आग्निनिबोहियनाणावरणिज्जं जाव केवलावरणिज्जे दरिषणावरणिज्जं भन्ते कस्मे कड विहे पं । मतिज्ञानावरणी जालगे केवलज्ञानावरणी एव ५ भेद द्विने दर्शनावरणीना हेमगवन् केतलाभेद कड्या । गोयमा दुविहे पं० तं० । हेगौतम

कवेद्यं कर्मप्रकृतिरपि कारणे कार्योपचारात् ॥ निद्रानिद्रा ॥ निद्रातोतिशायिनी निद्रा निद्रानिद्राशाकपार्थिवादिदर्शनात् मयूरव्यंसकाद-
य इति मध्यपदलोपी समासः ॥ तस्या हि चैतन्यस्यात्यन्तमस्फुटीभूतत्वात् बहुजि घोलनाप्रकारः प्रबोधो भवति ततः सुसप्रबोधहेतुनिद्रातोत्या
अतिशायिनीत्वं तद्विपाकवेद्या कर्मप्रकृतिरपि निद्रा २ उपचारात्, तथा उपविष्ट ऊर्ध्वस्थितो वा प्रचलति पूर्णयति यस्यां स्वापावस्थायां सा
प्रचला तद्विपाकवेद्या कर्मप्रकृतिरपि प्रचला ॥ प्रचला १ इति ॥ प्रचलातोतिशायिनी प्रचला १ पूर्ववन्मध्यपदलोपी समासः ॥ साहि चक्रमणा
दिक मपि कुर्वन्तः उदय मधिगच्छति ततः स्थानस्थितस्वप्नप्रभवप्रचलापेक्षया अस्या अतिशायिनीत्वं ॥ श्रीशङ्खोदिति ॥ इत्याना पिण्डोभूता ऋद्धि
रात्मशक्तिरूपा यस्या स्वापावस्थायां सा स्थानर्द्धि स्तब्धावे हि प्रथमसहननस्य केशवाद्बलसदृशी शक्तिरूपा जायते, तथाच श्रूयते-प्रवचने
क्वचित्प्रदेशे कोपि प्राप्तः शुद्धकः स्थानार्द्धनिद्रासहितो द्विरदेन दिवाखलोकतः ततः क्षस्मिन् द्विरदे बह्वाजिनिवेशो रजन्यां स्थानर्द्धुदये वर्त्तमा

विहे पश्यते ? गोयमा ! दुविहे पश्यते, तंजहा-निद्रापंचण य दंसणचउक्काण य । निद्रापंचणं जंते !
कडविहे पश्यते ? गोयमा ! पंचविहे पश्यते, तंजहा-निद्रा जाव थीण्णी । दंसणचउक्काणं पुच्छा,
गोयमा ! चउविहे पश्यते, तंजहा-चकुदंसणावरणिज्जे जाव केवलदंसणावरणिज्जे । वेयणिज्जेणं जंते !

विधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-निद्रापञ्चकं दर्शनचतुष्कं च । निद्रापंचकं जदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गोतम । पञ्चविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-निद्रा याव
रस्थानर्द्धिः । दर्शनचतुष्कपुच्छा । गोतम । चतुर्विधं प्रज्ञप्तम्, तद्यथा-चलुदंसणावरणं सचलुदंसणावरणं याव त्केवलदर्शनावरणम् । वेदनी

टांयभेदं कक्षा ते कहेछे-णिद्रा पंचण य दंसणचउक्काण । निद्रा पंचक दर्शन चतुष्क । णिद्रा पंचणं भते कडविहे पं० । निद्रापंचकना हेभगवन् केतला
भेदं कक्षा । गोयमा पंचविहे पं० तं० । हेगोतम पांचभेदे कक्षा ते कहेछे-णिद्रा जाव थीण्णी दंसणचउक्काणं पुच्छा । निद्रा यावत् थीण्णी दर्शन च
तुष्कना प्रश्न । गोयमा चउवि० तंजहा । हेगोतम ४ भेद ते कहेछे-चकुदंसणावरणिज्जे जाव केवलदंसणावरणिज्जे । चलुदर्शनावरणो यावत् केवल

नः समुत्थाय तद्वन्तमुज्ज्वलमुत्पाद्य स्थोपाश्रयद्वारि च प्रक्षिप्य पुनः प्रभुप्रवानित्यादि तथा चक्षुर्दर्शनावरणीयमवक्ष्या चक्षुर्वर्जोपेन्द्रियमनोदर्शनमव
क्षुर्दर्शनं तस्यावरणीयं मवक्ष्यादर्शनावरणीयं मवक्षिरेव दर्शनं तस्यावरणीयं मवक्षिदर्शनावरणीयं केवलमेव दर्शनं केवलदर्शनं तस्यावरणीयं केवल

कम्मे कतिविहे पस्यत्ते ? गोयमा ! दुविहे पस्यत्ते, तंजहा—सातावेयणिज्जे य आसातावेयणिज्जे य । सा
तावेदणिज्जेणं जंते ! कम्मे पुच्छा, गोयमा ! अष्टविहे पस्यत्ते, तंजहा—मणुत्ता सदा जाव कायसुहता ।
असातावेयणिज्जेणं जंते ! कम्मे कतिविहे पस्यत्ते ? गोयमा ! अष्टविहे पस्यत्ते, तंजहा—अमणुत्ता सदा
जाव कायदुहता । मोहणिज्जेणं जंते ! कम्मे कतिविहे पस्यत्ते ? गोयमा ! दुविहे पस्यत्ते, दंसणमोहणि

य जदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा—सातवेदनीयमसातवेदनीयं च । सातवेदनीयं जदन्त । कर्म पुच्छा, गौ
तम । अष्टविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा—मनोज्ञाः शब्दा यावत्कायदुःखिता । असातवेदनीयं कर्म जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । अष्टविधं प्रज्ञ
प्तं तद्यथा—अमनोज्ञाः शब्दा यावत्कायदुःखिता । मोहनीयं जदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा—दर्शनमोह

दर्शनावरणी ४ । वेद्यणिज्जेणं भते कम्मं कस्मिंहे प० । वेदनीकर्मणा हेमगवन् कतसाभेदं कप्प्या । गोयमा दुविहा प० त० । हेगौतम दीयभेदं कप्प्या
ते कहेहं—सायावेयणिज्जा असायावेयणिज्जा । सातावेदनी असातावेदनी । सायावेयणिज्जेणं भते कम्मं पुच्छा । सातावेदनी कर्मनो हेमगवन्
प्रश्न । गोयमा अष्टविहे त० । हेगौतम ८ प्रकारे ते कहेहं—मणुत्तासदा जाव कायसुहता । मनोज्ञशब्दं यावत् कायसुखं । असायानेवणिज्जेणं भते क
म्मं पुच्छा । असातावेदनीनो हेमगवन् प्रश्न । गोयमा अष्टवि० त० । हेगौतम ८ भेदं ते कहेहं—अमणुत्तासदा जाव काय दुहता । अमनोज्ञशब्दं यावत्
कायदुःखित । मोहणिज्जेणं भते कम्मं कस्मिंहे प० । मोहनौकर्म हेमगवन् कतसाभेदं कप्प्या । गोयमा दुविहहे प० त० । हेगौतम दीयभेदं कप्प्या ते कहे
हं—दंसणमोहणिज्जेणं चारित्तमा० । दर्शनमोहनौ चारित्तमोहनौ । दंसणमोहणिज्जेणं भते कम्मं पुच्छा । दर्शनमोहनौकर्मणा हेमगवन् कतसाभेदं । ग

॥ टीका ॥

॥ १५ ॥

॥ १६ ॥

॥ १७ ॥

दर्शनावरणीयं । इह निद्रापञ्चकं प्राप्ताया दर्शनलब्धे रूपघातकदर्शनावरणचतुष्टयं तु मूलत एव दर्शनलब्धिमुपहन्ति । आहव-गंधहस्तीनिद्रोद-
यसमधिगताया दर्शनलब्धे रूपघाते वर्तते दर्शनावरणचतुष्टयं तद्गमोच्छेदितत्वात् । समूलघातहति दर्शनलब्धिमिति । वेदनीयं द्विधा सातवेदनी-
यं असातवेदनीयं च । सातरूपेण च यद्वेद्यते तत्सातवेदनीयं तद्विपरीत मसातवेदनीयं किमुक्तं प्रवृत्ति यस्योदयात् शारीरं मनसं च सुखं वेद्य-
ते तत्सातवेदनीयं यस्योदया त्पुनः शरीरे मनसि च दुःखमनुभवति तदसातवेदनीयं तेकैक मष्टविधं मनोज्ञाभनोज्ञशृङ्गादिविषयज्ज्ञेदात् । मोहनी-
यं द्विधा दर्शनमोहनीयं चारित्रमोहनीयं, चञ्चलौ स्वगतानेकज्ज्ञेदसूचकौ दर्शनमोहनीयं त्रिविधं तद्यथा सम्यक्त्ववेदनीयं मिथ्यात्ववेदनीयं मिश्रवे-
दनीयं । तत्र जिनप्रणीततत्त्वश्रद्धानात्मकेन सम्यक्तरूपेण यद्वेद्यते तत्सम्यक्त्ववेदनीयं ये तु पुन जिनप्रणीततत्त्वाश्रद्धानात्मकेन मिथ्यात्वरूपेण वेद्यते
तत् मिथ्यात्ववेदनीयं यत्तु मिश्ररूपेण जिनप्रणीततत्त्वेषु न श्रद्धा नापि निन्द्यत्वेन लक्षणेन वेद्यते तन्मिश्रवेदनीयं आहव-सम्यक्त्ववेदनीयं
कथं दर्शनमोहनीयं नहि दर्शनं मोहयति तस्य प्रज्ञमादिपरिणामहेतुत्वात् उच्यते-इह सम्यक्त्ववेदनीयं मिथ्यात्वप्रकृतिततोतिचारसंज्ञवात्, औष

ज्ज्ञे य चारित्रमोहणिज्ज्ञे य । दंसणमोहणिज्ज्ञेणं ज्ञते ! कम्मं कतिविहे पण्णहे ? गोयमा ! तिबिहे प० ,
सम्मत्तवेदणिज्ज्ञे मिच्छत्तवेदणिज्ज्ञे सम्मामिच्छत्तवेदणिज्ज्ञे । चरित्तमोहणिज्ज्ञेणं ज्ञते ! कम्मं कतिविहे प० ,

नीयं च चारित्रमोहनीयं च । दर्शनमोहनीयं ज्ञदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । त्रिविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-सम्यक्त्ववेदनीयं मिथ्यात्ववेद-
नीयं सम्यङ्मिथ्यात्ववेदनीयम् । चारित्रमोहनीयं ज्ञदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-कषायवेदनीयं नोक्षाय

यमा तिबिहा तं० । हेगौतम ३ भेदं ते कहैछै—सम्यक्त्ववेदणिज्ज्ञे मिच्छत्तवे० सम्मामिच्छत्तवे० । सम्यक्त्वमोहनो मिथ्यात्वमोहनो सम्मामिथ्यात्वमोहनो ।
चारित्रमोहणिज्ज्ञेणं भन्ते कस्मै पुच्छा । चारित्रमोहनो कर्मणा हेमगवन् केतला भद । गोयमा दुबिहा तं० । हेगौतम दोयभेदं ते कहैछै—कषायवे० नो-
क्षायवे० । कषायमोहनो नोक्षायमोहनो । कषायवेदणिज्ज्ञेणं भन्ते कस्मै पुच्छा । कषायमोहनो हेमगवन् केतलाभेद । गोयमा सावसवि० तं० ।

शान्तिमैत्रायिकदर्शनमोहना द्वेदं दर्शनमोहनीयमित्युच्यते, चारित्रमोहनीयं द्विविधं कषायवेदनीयं नोकषायवेदनीयं च तत्र यत् कषाय-
यरूपेण वेद्यते तत् कषायवेदनीयं, यत्पुनः स्त्रीवेदादि नोकषायरूपेण वेद्यते तन्नोकषायवेदनीयं च शब्दौ स्वगतानेकजोदसूचकौ, तत्र कषायवेद-
नीयं योक्तव्यं क्रोधमानमायालोभानां प्रत्येकमनन्तानुबन्धप्रत्याख्यानप्रत्याख्यानानावरणसंज्वलनरूपत्वात् तत्रानन्तं ससारमनुबन्धन्तीत्येवंशो-
ला अनन्तानुबन्धिन उक्तं च-अनन्तानुबन्धन्ति यतोऽनन्तानुबन्धनसूयते । ततोऽनन्तानुबन्धाख्याः क्रोधाद्योपुनियोजिताः ॥ १ ॥ एषां संयोजना इति द्वि-
तीयमपि नाम तत्रायमन्वयः-संयुज्यन्ते संवध्यन्ते अनन्तसंख्यं ज्ञेयं जेतव्यं येन संयोजना उक्तं च-संयोजयति यन्नरमनन्तसंख्यं ज्ञेयं कषाया स्ते सं-
योजनता अनन्तानुबन्धतावाप्य ततस्तेषां सर्वप्रत्याख्यानं देवप्रत्याख्यानं च येषां मुदयेन लभ्यते ते जगत्प्रत्याख्यानाः सर्वे निषेधवचनोयं नन्-
उक्तं च-स्वल्पमपि नोत्सहेद्योपां प्रत्याख्यानमिहोदयात् अमत्याख्यानसंज्ञातो द्वितीयेषु निवेदिता तथा प्रत्याख्यानं सर्वविरतिरूपमात्रियते येन
प्रत्याख्यानावरणं, आह-सर्वसावद्यविरतिं प्रत्याख्यानमुदाहृतं । तदावरणसंज्ञातस्त्वृतीयेषु निवेदिता ॥ १ ॥ तथा परीपहोपसर्गनिपातैः सति
चारित्र्यमपि सम् ईषज्ज्वलयन्तीति संज्वलना उक्तं च-संज्वलयति यत्संविन्नं सर्वपापविरतानामपि तस्मात्संज्वलना इत्यप्रशमकरा निरुध्यन्ते,
अन्यत्राप्युक्तं-शब्दादीन् विषयान् प्राप्य संज्वलयन्ति यतो मुहुः । ततः संज्वलनाद्भानं चतुर्थानामिहोच्यते ॥ १ ॥ स्वरूपं च पञ्चानुपूर्व्यामीषा

गोयमा ! दुविहे पस्यते, तंजहा-कसायवेयणिज्जे नोकसायवेयणिज्जे । कसायवेयणिज्जेणं जंते ! कतिविहे
पस्यते ? गोयमा ! सोलसविहे पस्यते, तंजहा-अणंताणुबन्धी कोहे अणंताणुबन्धी माणे अणंताणुबन्धी

वेदनीयं । कषायवेदनीयं जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गीतम । योक्तव्यं प्रज्ञप्तं तद्यथा-अनन्तानुबन्धिकोचोऽनन्तानुबन्धिमनोऽनन्तानुब-

हेगीतम १६ भेद ते कहेके-अणताणुबन्धे कोहे अणंताणुबन्धेमाणे अणं माए अणं लोभे । अनन्तानुबन्धो क्रोध अनन्तानुबन्धो मान अनन्तानुबन्धो
लाभे । अपञ्चत्वाणे कोहे एव माणे माए लोभे । अप्रत्याख्यानो क्रोध इम मान माया लोभ ४ पञ्चत्वाणावरणे कोहे एव माणे माए लोभे । प्रत्याख्यानो

मिदं-जलरंणुपुढविपवय राईसरिसीचउधिहोकोही । तणिसलेयाकठठिय, सैलत्थंजीवमोमोणी ॥ १ ॥ भीयावलेहंगोमुति मिढसिंगघणवंसमूलस
मा । लोहोहलिहखंजण कहुमकिमिरागसारित्थो ॥ १ ॥ पक्खचमसावच्छर जावज्जीवाणुगामिणोकमसो । देवनरतिरियनारय गडसाहणहेयवो
जणिया ॥ २ ॥ इत्थिवेसइति ॥ वेद्यते इति वेदः स्त्रिया वेदः स्त्रीवेदः स्त्रिया पुमांसंप्रत्यजिलाप इत्यर्थः, तद्विपाकवेद्यं कर्मापि स्त्रीवेदः पुरुष
स्य वेदः पुरुषवेदः पुरुषस्य स्त्रियं प्रत्यजिलाप इत्यर्थः, तद्विपाकवेद्यं कर्मापि पुरुषवेद नपुंसकस्य वेदो नपुंसकवेदः तथा यदुदया त्सनिमित्तन
निमित्तं वा हसतिस्मा हासयते वा तत् हास्यमोहनीयं, यदुदयाच्चाप्यन्तरं वस्तुषु प्रभोदमायते एद्वृत्तिमोहनीयं यदुदयवशात् पुन बाह्याप्यन्त
रेषु वस्तुषु अप्रीतिं करोति तदरतिमोहनीयं, यदुदया त्प्रयविप्रयोगादौ शौरस्ताडमाकदति परदेवते नृपीठे च लुठति दीर्घं निश्चसति शोक
मोहनीयं, यदुदयवशा त्सनिमित्तमनिमित्तं वा तथारूपस्वसंकल्पतो विभेति तद्भयमोहनीयं, तदुजयवशा त्पुनः शुभमशुभं वा वस्तु जुगुप्सते
त जुगुप्सामोहनीयं, जुगुप्साजनको मोहनीयं जुगुप्सामोहनीयं, एवं सर्वपदेऽपि विग्रहो जावनीयः, नोक्षायता चासीषा हास्यादीना कषाय
सहचारित्वा त्कैः कषायैः सहचारितेति चे दुच्यते-आद्ये द्वादशजिः तथाहि-नाद्येषु द्वादशकषायेषु क्षीणेषु हास्यादीना अवस्थानसम्भवस्तदनन्तर
मेव तेषामपि क्षपणाय प्रवृत्तिः, अथवा एते प्रातुर्भवतोऽवश्यं कषायादी नुद्धीपयति ततः कषायसहचारिणः सपं नोशङ्कः साहचर्यं द्रष्टव्यः, क

माया अणंताणुबंधी लोने अपञ्चस्काणकोहे एवं माणे माया लोने पञ्चस्काणावरणे कोहे एवं माणे माया
लोने संजलणे कोहे एवं मानमायालोने । नोक्सायवेयणिज्जेणं जंते ! कतिविहे पस्यते ? गोयमा ! न

निलोनीऽनन्तानुबन्धिमायाऽप्रत्याख्यानक्रोध एव मानो माया लोभः, प्रत्याख्यानवरणं क्रोध एव मानो माया लोभः, संजलन क्रोध

क्रोध मान माया लोभ । संजलण कोहे एवं माणे माया लोभे । संजलनक्रोध इम मान माया लोभ । नोक्सायवेयणिज्जेणं भते कस्मिं पुच्छा । नोक्साय
ता हेमगवन् केतला प्रश्न । गोयमा नवविहे त० । हेमोतम ६ भेद ते कहेछै-इत्थिवेये पुरिसवेये नपुंसगवेये हासे रए अरए भए सोगे दुनच्छे ६ । को

पायैः सहचारिणो नोकषाया इति, उक्तं-कषायाःसहवर्तित्वात् कषायग्रेखादपि । हास्यादिनवकस्थोक्ता नोकषायःकषायता ॥ १ ॥ आयुःकर्म सूत्रं पाठसिद्धं, नामकर्म द्विचत्वारिंशद्विधं तान्येव द्वाचत्वारिंशतं जेदानाद्य-गतिनामेत्यादि ॥ गम्यते तथाविधकर्म सचिवैः प्राप्यते इति गतिर्ना रक्तत्वादिपर्यायपरिणतिः सा चतुर्धा तद्यथा-नरकगति स्तिर्यग्गति मनुष्यगति देवगति स्तब्जनकं नाम गतिनाम तदपि चतुर्धा-नरकगतिना मेत्यादि । तथा एकेन्द्रियादीनामेकैन्द्रियत्वादिरूपसमानपरिणामलक्षणैकैन्द्रियादिशब्दव्यपदेशमाक्य तस्मान्नामं सा जाति स्तब्जनकं नाम जा तिनाम, इदमत्र तात्पर्यार्थं द्रव्यरूप सिद्धिर्गोपांगनामेन्द्रियपर्यायिनाम सामर्थ्यासिद्धिर्जावरूपं तु स्वर्गनादीन्द्रियावरणक्षयोपशमसामर्थ्यात् क्षयोपशमिकानीन्द्रियाणीति वचनात्, यत्पुन रेकेन्द्रियादिशब्दप्रवृत्तिनिबन्धनं तथारूपसमानपरिणतिलक्षणं सामान्यं तदनन्यसाध्यत्वा ज्ञाति

वविहे पश्यते, तंजहा-इत्यीवेण पुरिसवेण नपुंसगवेण हासे रतिश्चरतिसोगे नए दुगंछा । आउएणं जंते ! कतिविहे पश्यते ? गोयमा ! चउविहे पश्यते, तंजहा-नेरइयाउए जाव देवाउए । नामेणं जंते ! कम्मे कतिविहे पश्यते ? गोयमा ! बायालीसतिविहे पश्यते, तंजहा-गतिनामे जातिनामे सरीरनामे सरीरंगो

एवं मानमायालोभाः । नोकषायवेदनीयं जदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । नवविध, तद्यथा-स्त्रीवेदः पुरुषवेदो नपुंसकवेदो हास्यं रत्यरती शोको जयं जुगुप्सा । आयुर्जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । चतुर्विधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-नैरयिकायुर्यावद्देवायुः । नामकर्म जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । द्विचत्वारिंशद्विधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-जातिनाम शरीरनाम शरीराङ्गोपाङ्गनाम शरीरबन्धननाम शरीरसंघात

वेद पक्षवेद नपुंसकवेद हास्य रति अरति भय सोग दुगंछा । आउएणं भंते कम्मं कइविहे पं० । आयुकर्मना हे भगवन् केतला भेद कक्षा । गोयमा च सविहे तं० । हे गौतम चार ते कहैछे - नेरइयाउए जाव देवाउए नामेणं भंते कम्मं कइविहे पं० । नारकीनो आयु यावत् देवतायुष नामकर्मना हे भग वन् केतलाभेद कक्षा । गोयमा बायालीस तिविहे पं० तं० । हे गौतम ४२ भेद ते कहैछे । गतिनामे जातिनामे सरीरनामे सरीरांगोपांगनामे सरीर

नामनिबन्धनमिति, तच्च जातिनाम पञ्चधा तद्यथा-एकोन्द्रियजातिनाम यावत्पञ्चेन्द्रियजातिनाम, तथा शरीरं तत्पञ्चधा-तद्यथा-
 औदारिकं वैक्रियमाहारकं तैजसं कामण, एतानि प्रागेव व्याख्यातानि तन्निबन्धनं नामापि पञ्चधा तद्यथा-औदारिकं नाम वैक्रिय नाम इत्या-
 दि, तत्र यदुदयादौदारिकशरीरप्रायोग्यान् पुद्गलानादाय औदारिकशरीरतया परिणमयति परिणमय्य च जीवप्रदेशैः सह परस्परानुगमनरूप
 तया सम्यग्व्यति तदौदारिकशरीरनाम, एवं शेषशरीरनामान्यपि ज्ञावनीयानि, शरीराङ्गोपाङ्गनामेति शरीरस्याङ्गा न्यष्टौ शिरःप्रवृत्तीनि उक्तं
 च-सीसमुरोयरपिठी दोबाहूऊरुयायअछंगा इति, उपांगानि अगावयवजूता न्यङ्गुलादीनि शेषाणि तत्प्रत्यवयवजूता न्यङ्गुलिपवंरेखादीनि अंगो
 पांगानि अंगानिच उपांगानिच अङ्गोपाङ्गानि अंगोपांगानिच २ अंगोपाङ्गस्यादावसंख्येय इत्येकशेषं निमित्तं नाम शरीराङ्गोपाङ्गनाम तच्च
 त्रिधा तद्यथा-औदारिकाङ्गोपाङ्गना वैक्रियाङ्गोपाङ्गनाम आहाराङ्गोपाङ्गनाम, तत्र यदुदयवशा दौदारिकशरीरत्वेन परिणतानां पुद्ग-

वङ्गनामे सरीरबन्धननामे सरीरसंघायणनामे संघयणनामे संठाणनामे वज्जननामे गन्धनामे रसनामे फासनामे
 अगुरुलङ्घनामे उवघायनामे थावरनामे सुक्ष्मनामे बादरनामे पञ्जत्तगनामे अपञ्जत्तगनामे साहारणस

नाम संहनननाम संस्थाननाम वर्णनाम गन्धनाम रसनाम स्पर्शनामागुरुलघुनामोपघातनाम पराघातनामानुपूर्वीनामोच्छ्वासनामातपनामो
 द्योतनाम विहायोगतिनाम व्रसनाम स्थावरनाम सूक्ष्मनाम बादरनाम पर्याप्तनामापर्याप्तनाम साधारणशरीरनाम प्रत्येकशरीरनाम स्थिर

बन्धनामे सरीरसंघायणनामे संघयणनामे संठाणनामे । गतिनामकर्म जातिनामकर्म शरीरनाम शरीरनाम अङ्गोपाङ्गनाम शरीरवन्धननाम शरीरसंघा-
 तननाम संघयणनाम संस्थाननाम । वर्णं रसे फासे अगुरुलङ्घनामे उवघायनामे पराघायनामे अणुपूर्वीनामे उच्छ्वासनामे आतपनामे उज्जोयनामे वि-
 हायगतिनामे तसे थावरे सुक्ष्मे बादरे पञ्जत्ते अपञ्जत्ते । वर्णनाम गन्ध रस स्पर्शनाम अगुरुलघुनाम उपघातनाम पराघातनाम आनुपूर्वीनाम उच्छ्वा-
 सनाम आतपनाम उज्जोयनाम विहायोगतिनाम व्रसनाम स्थावरनाम सूक्ष्मनाम बादरनाम पर्याप्तनाम अपर्याप्तनाम । साधारणशरीरे पक्षेयशरीर

लाना मङ्गोपाङ्गविजागपरिणति रूपजायते तदीदारिकीपाङ्गनाम ; एवं वैक्रियाहारकोपोगनासी अपि वाच्ये , तैजसकर्मण्यो स्तु जा
वप्रदेशसत्त्वानानुरोधित्वा त्वास्त्यङ्गोपाङ्गसम्भवः , तथा बाध्यते नेनेति बन्धनं यदीदारिकपुद्गलानां गृहीतानां गृह्यमाणानां च परस्परं तै
जसादिपुद्गले वा सह सम्बन्धजनक तद्वन्धनं नाम , आद्यं भूलटीकाकारः-विद्यते तत्कर्मैयत्तिमित्ताद्यादिसंयोगापत्ति रावि भवति यथा
काष्ठद्वयजेदेक्यस्य करणे क्रतुः कारणमिति , तच्च पञ्चधा तद्यथा-ओदारिकबन्धननाम वैक्रियबन्धननाम आहारकबन्धननाम तैजसबन्धननाम का
र्मणबन्धननाम , तत्र यदुदयवशा दौदारिकपुद्गलानां गृहीतानां गृह्यमाणानां च परस्परं तैजसादिपुद्गले च सह सम्बन्ध उपजायते तदी
दारिकबन्धन , यदुदयाद्वैक्रियपुद्गलानां गृहीतानां गृह्यमाणानां च परस्परं तैजसकर्मण्यपुद्गलैश्च सह सम्बन्ध स्तद्वैक्रियबन्धनं , यदुदया दा

रीरनामे पद्मेयसरीरनामे थिरनामे अथिरनामे सुजनामे अस्तुजनामे सुजगनामे दुजगनामे सूसरनामे
दूसरनामे अनादेजनामे अनादेजनामे जसोक्तिनामे अजसोक्तिनामे निम्माणनामे तित्यगरनामे । ग
इनामेणं जन्ते ! कस्मै कतिविहे पश्यते ? गोयमा ! चउविहे पश्यते निरयतिरिमणुदेवगति । जातिनामेणं

नामास्थिरनाम शुजनामाशुजनाम सुजगनाम दुर्जगनाम सुखरनाम दुःखरनामादेयनामानादेयनाम यज्ञ कीर्तिनामायज्ञ कीर्तिनाम निर्माण
नाम तीर्थकरनाम । गतिनाम जदन्त । कस्मै कतिविधं प्रश्नम् ? गौतम । चतुर्विधं प्रश्नम् तद्यथा-निरयतिर्यमनुजदेवगतिः । जातिनाम

थिरे अथिरे सुभे असुभे सुभगे दुभगे सुसरे दुसरे आयज्जे अणायज्जे जसकित्ते अजसकित्ते णिमाणनामे तित्ययरनामे । साधारणनाम प्रत्येकशरीरनाम
स्थिरनाम अस्थिरनाम शुभनाम अशुभनाम शोभाग्यनाम दोर्भाग्यनाम सुखरनाम दुःखरनाम आदेवनाम अनादयनाम अयशकीर्तिनाम अयशकीर्ति
नाम निर्माणनाम तीर्थकरनाम । गतिनाम कस्मै कतिविहे पं० । गतिनाम कस्मै कतिविहे पं० । गोयमा चउवि० तं० । हेगौतम ४ भेद ते क
हेहे-पिरय तिरिय मणु देवगति जातिनामेणं पृच्छा । नारकी तिर्यञ्च मनुष्य देवगति ४ जातिनामनो प्रश्न । गोयमा पंचवि० तं० । हेगौतम पांचो

नानुकारिसंघातरूपा जायते तदौदारिकसंघातनाम । एवं वैक्रियादिशरीरसंघातनामस्वपि ज्ञावर्नीयं ॥ संघयणनाम इति ॥ संहननमस्थिरचनाविशेष आह च मूलटीकाकारः—संहनन मस्थिरचनाविशेष इति, तेन यः प्राह । सूत्रे शक्तिविशेषः एवं संहननमिति तथाच-तद्ग्रन्थ-सुक्ते सत्तिविशेषो संघयणमिति, संघातः मूलटीकाकारेणापि सूत्रानुयायिना संहननस्यास्थिरचनाविशेषात्मकस्य प्रतिपादितत्वात्, यत्वेकैन्द्रियाणां संघातसंहननमन्यत्रोक्तं तद्वैकाकारेण समाहितमौदारिकशरीरत्वा दुपचारत इदं मुक्तं द्रष्टव्यं, नतु तत्त्ववृत्ती यदि पुनः शक्तिविशेषः स्यात्ततो देवानां नेरयिकाणां च संहननमुच्यते, अत्र च ते सूत्रे साक्षादसंहनन उक्ता इत्यलमुत्सूत्रप्रकृतिविशेषान्दितेषु सचास्थिरचनाविशेष श्रीदारिकशरीर एव नान्येषु तेषामस्थिरहितत्वात्, तच्च षोढा तद्यथा-वज्रवर्षजनाराचं ऋषजनाराचं नाराचं अर्द्धनाराचं कीलिका सेवार्त्तं च, तत्र वज्रं कीलिका ऋषजः परिवेष्टनपट्टः नाराचमुजयतो मर्कटबन्धः उक्तञ्च-रिसहोयहोइपट्टो वज्रपुणकीलियामुणोपट्टा । उजयोमर्कडबन्धं नाराचं तं वियाणाहि ॥१॥ ततश्च द्वयो रस्थो रुजयतो मर्कटबन्धनबद्धयोः पट्टाकृतिना तृतीयेनास्थो रुपरि वेष्टितयो रुपरि तदस्थिरयजेदिकीलिकाख्यं वज्रनामक मस्थि यत्र जवति तत्र वज्रवर्षज

तंजहा—उरालियसरीरबन्धणनामे जाव कम्मगसरीरबन्धणनामे । सरीरसंघायणनामेणं ज्ञते ! कतिविहे प० गोयमा ! पंचविहे पस्सत्ते, तंजहा—उरालियसरीरसंघायणनामे जाव कम्मगसरीरसंघायणनामे । संघयण

म् । गौतम ! पञ्चविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा—श्रीदारिकशरीरबन्धननाम यावत्कामंशरीरबन्धननामा । शरीरसंघातनाम जदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम ! पञ्चविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा—श्रीदारिकशरीरसंघातनाम यावत्कामंशरीरसंघातनाम । संघयणनाम जदन्त । कतिविधं प्रज्ञ

प्तासरीरबन्धणनामे सरीरसंघायणनामेणं पृच्छा । श्रीदारिकशरीरबन्धन यावत् कामंशरीरबन्धन ५ शरीरना संघातननो प्रश्न । गोयमा पंचविहा तं । हेगौतम पांचभेदे ते कइहे—उरालियसरीरसंघयणे जाव कम्मासरीरसंघयणनामे संघयणनामेणं पृच्छा । श्रीदारिकशरीरसंघयण यावत् कामंशरीरसंघयण ५ संघयणनो प्रश्न । गोयमा क्ववि० तं । हेगौतम क्वप्रकारे ते कइहे—बयरोसभनारायसंघयणे उसभनारायसंघयणे नाशयसंघयणे । व

हारकशरीराणां पुद्गलानां गृह्यमाणानां परस्परं तैजसकर्मणपुद्गलैश्च सह सम्बन्धस्तदाहारकबन्धनं, यदुदया तैजसपुद्गलानां गृह्यमाणानां च परस्परं कर्मणपुद्गलैश्च सह सम्बन्धस्ततैजसबन्धननाम, यदुदयात्कर्मणपुद्गलानां गृहीतानां गृह्यमाणानां च परस्परं सम्बन्धस्तत्कर्मणबन्धननाम, तथा सघातयन्ते पितृहीक्रियन्ते औदारिकादि पुद्गला येन तत्सघातं सच तन्नामच सघातनाम, तदपि पञ्चधा तद्यथा-औदारिकसघातनाम वैक्रियसंघातनाम आहारकसंघातनाम तैजससंघातनाम कर्मणसंघातनाम, तत्र यदुदयवशादौदारिकपुद्गला औदारिकशरीररच

जन्ते ! कम्मे पुच्छा, गोयमा ! पंचविहे पस्सत्ते, तंजहा-एगिंदियजातिनामे जाव पंचिंदियजातिनामे । सरीरनामेणं जन्ते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! पंचविहे पस्सत्ते, तंजहा-उरालियसरीरनामे जाव कम्मगसरीरनामे सरीरंगोवंगनामे कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! ति विहे पस्सत्ते, तंजहा-उरालियंगोवंगनामे वेउल्लियञ्जाहारिगञ्जंगोवंगनामे । सरीरबंधणनामेणं जन्ते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! पंचविहे प० ,

जदन्त । कम्मं कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । पञ्चविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-एकेन्द्रियजातिनाम यावत्पञ्चेन्द्रियजातिनाम । शरीरनाम जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तं ? गौतम । पञ्चविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-औदारिकशरीरनाम यावत्कर्मणशरीरनाम । शरीरोपाङ्गनाम जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । त्रिविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-औदारिकाङ्गोपाङ्गनाम वैक्रियाहारकाङ्गोपाङ्गनाम । शरीरबन्धननाम जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्त

भेद ते कहे-एगिंदिय जाव पंचिंदिय जातिनामे शरीरनामेणं भते पुच्छा । एकेन्द्रिय यावत् पंचेन्द्रियजाति ५ शरीरनामनो प्रश्न । गोयमा पंचविहा प० । हेगौतम पांचभेद कक्षा । उरालिय जाव कम्मगसरीरनामे सरीरंगोपाङ्गनामेणं पुच्छा । गोयमा ति विहा तं० । हेगौतम तीनभेदे ते कहे-उरालिय सरीरंगोवंगनामे वेउल्लियसरीरंगोवंगनामे आहारगसरीरंगोवंगनामे सरीरबंधणनामेणं पुच्छा । औदारिकशरीराङ्गोपाङ्ग वैक्रियशरीराङ्गोपाङ्ग आहारकशरीराङ्गोपाङ्ग एवं २ शरीरना बन्धननो प्रश्न । गोयमा पंचवि० तं० । हेगौतम पांचप्रकारे ते कहे-औरालियसरीरबंधण जाव क

नाराचसंहननं । य त्पुनः कीलिकारहितं संहननं तत् ऋषजनाराचं, यत्र त्वस्थो मर्कटव्यो एव केवलो जयति तत्संहननं नाराचं यत्तत्त्वैकपार्श्वेन मर्कटव्यो द्वितीयपार्श्वे च कीलिका तदङ्गं नाराचसंहननं यत्र त्वस्थीनि कीलिकामाश्रयद्वान्येव जयन्ति तत्संहननं कीलिकास्थं । यत्र पुनः परस्परपदं तस्मात्सस्पर्शलक्षणं सेवामागतानि अस्थीनि नित्यमेव महोज्ज्वलादिरूपा परिशीलना माकोकति तत्सेवात्तं संहननं यत्तन्निवधनं संहनननामापि षोढा तद्यथा-वज्रर्षजनाराचसंहनननाम ऋषजनाराचनाम अर्धनाराचनाम कीलिकानाम संवार्धनाम, तत्र यदुदयात् वज्रर्षजनाराचसंहननं जति तद्वज्रर्षजनाराचसंहनननामस्वपि जावनीयं, तथा संस्थानमाकारविशेषो स्तोमिव गृहीतसंचातितवद्वेषु श्रीदारिकादिषु पुद्गलेषु संस्थानविशेषो यस्य कर्मण उदया द्रवति तत्संस्थाननाम तच्च षोढा तद्यथा-समचतुरस्रसंस्थाननाम त्र्यगोपपरिमण्डलसंस्थाननाम सादिसंस्थाननाम वागसंस्थाननाम कुब्जसंस्थाननाम हुंडकसंस्थाननाम च, तत्र यदुदया दसुमतां समचतुरस्रसंस्थानं गुपजायते तत्समचतुरस्रसंस्थाननाम, यदुदया तु

नामेणं जंते ! कइविहे पस्यते ? गोयमा ! छविहे पस्यते, तंजहा—वडरोसजनारायसंधयणनामे रिसहनारायसंधयणे नारायसंधयणनामे अरुनारायसंधयणनामे कीलियासंधयणनामे छेवठसंधयणनामे । संठाणनामेणं जंते ! कइविहे पस्यते ? गोयमा ! छविहे पस्यते, तंजहा—समचउरंससंठाणनामे नगोहपरिमंजल

सम् । गौतम । पड्विधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-वज्रर्षजनाराचसंहननं नाम ऋषजनाराचसंहनननाम नाराचसंहनननामाङ्गनाराचसंहनननाम कीलिकासंहनननाम सेवात्तसंहनननाम । संस्थाननाम जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् । गौतम । पड्विधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-समचतुरस्रसंस्थाननाम त्र्य

गोपसमनाराचसंधयणं ऋषमनाराचसंधयणं नाराचसंधयणं ३ । अरुनारायसंधयणे कीलियासंधयणे छेवठसंधयणे ६ । अङ्गनाराचसंधयणे कीलिकासंधयणे सेवात्तसंधयणे ६ । संठाणनामेणं पुरखा । संस्थाननाम प्रज्ञप्तम् । गोयमा छवि । तं । हेगौतम । छमेदे ते कइहे—समचउरंससंठाणनामे नगोहपरिमण्डलसं । सादिसं । वागसं । कुब्जसं । हुंडकसं । ६ । समचतुरस्रसंस्थानं त्र्यगोपपरिमण्डलसंस्थानं सादिसंस्थानं वामनसंस्थानं कुब्जसंस्थानं हुंडकसंस्थानं

न्यग्रोधपरिमंडलसंस्थानं तन्म्यग्रोधपरिमंडलसंस्थाननाम, एवं श्लेषाख्यपि वाच्यानि । तथा वर्ण्यते अलंक्रियते शरीरमनेनेति वर्णः सच पंचप्रका-
रः श्वेतपीतरक्तनीलकृष्णजेदा तन्निबन्धनं नामापि पंचधा तद्यथा-श्वेतवर्णनाम पीतवर्णनाम रक्तवर्णनाम नीलवर्णनाम कृष्णवर्णनाम । तत्र यदुद-
या ज्ञातुं शरीरेषु श्वेतवर्णमातुर्जावो यथा विशाकंठकानां ततः श्वेतवर्णनाम, एवं श्लेषवर्णनामान्यपि ज्ञावनीयानि, तथा गन्ध अर्दने गध्यते आग्रा-
यते इति गंधः स द्विधा सुरजिगंधो दुरजिगंधश्च तन्निबन्धनं गंधनामापि द्विधा तद्यथा-सुरजिगंधनाम दुरजिगंधनामच तत्रयदुदयाज्ज्ञातुं शरी-
रेषु सुरजिगंध उपजायते यथाशत्रुपत्रमालतीकुसुमादीनां तत्सुरजिगंधनाम यदुदयादुरजिगंधः शरीरेषूपजायते यथा लशुनादीनां तद्दुरजिगंध-
नाम, तथा रस आस्वादनेह्यते, रस्यते आस्वाद्यते रसः स पञ्चधा-तिक्ततदुदयापासमधुरजेदात् तन्निबन्धनं रसनामापि पंचधा तद्यथा-

संठाणनामे साड्संठाणनामे वामणसंठाणनामे खुज्जासंठाणनामे झुंरुसंठाणनामे । वन्तनामेणं जंते ! कइ
विहे पणत्ते ? गोयमा ! पंचविहे पणत्ते, तंजहा-कालवन्तनामे जाव सुक्खित्तनामे । गंधनामेणं जंते !
पुच्छा, गोयमा ! दुविहे पणत्ते, तंजहा-सुरजिगंधनामे दुरजिगंधनामे । रसनामे पुच्छा, गोयमा !

ग्रोधपरिमंडलसंस्थाननाम सादिसंस्थाननाम वामनसंस्थाननाम कुजसंस्थाननाम दुग्धसंस्थाननाम । वर्णनाम जदन्त । कतिविधं प्रज्ञप्तम् ?
गीतम् । पंचविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-कालवर्णनाम यावच्छुक्लवर्णनाम । गन्धनाम्नो जदन्त । पुच्छा, गीतम् । द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-सुरजि-
गन्धनाम दुरजिगन्धनाम । रसनास्रः पुच्छा, गीतम् । पंचविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-तिक्तरसनाम यावन्मधुररसनाम । स्पर्शनास्रः पुच्छा, गी-

न ६ । तद्यथा-कालवर्णनामे जाव सुक्खित्तवर्णनामे । कालवर्णनामे या-
वच्छुक्लवर्णः । गंधनामेणं पुच्छा । गन्धनाम्नो प्रश्न । गोयमा दुविहा तं । हेगीतम दीयभेदे ते कच्छा । सुरजिगंधनामे दुरजिगंधनामे रसनामेणं पुच्छ
सुरजिगन्ध दुरजिगन्ध रसनाम्नो प्रश्न । गोयमा पंचवि० तं । हेगीतम पांचभेदे ते कच्छा । तिक्तरसनामे जाव मधुररसनामे पासनामेणं पुच्छा ।

तित्कनाम कटुनाम कषायनाम आसनाम मधुरनाम, तत्र यदुदयात् जंतुशरीरेषु तित्को रसो भवति यथा मरिचादीनां तत्तित्करसनाम, एवं शोषाण्यपि रसनामानि ज्ञावनीयानि, तथा स्पृशसंस्पर्शं स्पृश्यते इति स्पर्शः, अकतंरीति घञ् प्रत्ययः । स च कर्कशसृदुलघुगुरुस्निग्धरूक्षशीतो मज्जेदा दष्टप्रकारः तन्निबन्धन स्पर्शनामाप्यष्टप्रकारः यत्र यदुदया जंतुशरीरेषु कर्कशः स्पर्शो भवति यथा पापाणविशेषादीनां तत्कर्कशस्पर्शनाम, एवं शोषाण्यपि स्पर्शनामानि ज्ञावनीयानि, तथा यदुदयात् प्राणिना नगुरूणि नापि लघूनि किंत्वगुरुलघुरूपाणि भवति तदगुरुलघुनाम, तथा यदुदयात् स्वशरीरावयवैरेव शरीरांतः परिवर्धमानैः प्रतिजिह्वागलवृदलम्बकधोरदन्तादिभि रूपहन्त्यते यद्वा स्वयंकृतोबन्धनगौरवप्रपातादिभि स्तदुपघातनाम, यदुदयात् पुनरोजस्यो दर्शनमात्रेण वाक्क्षीणत्वेन वा महानुपसज्जनामपि गतः सज्जानामपि त्रासमापादयति प्रतिवादिनश्च प्रतिज्ञाविघातं करोति तत्पराघातनाम, तथा कूपरलाङ्गलगीमूत्रिकाकारेण यथाक्रमं द्वित्रिचतुःसमयप्रमाणेन विग्रहेण भवान्तरोत्पत्तिस्थानं गच्छतो जीवस्यानुश्रेणिनियतागमनपरिपाटी आनुपूर्वी तद्विपाकवेद्यं नामकर्मापि कारणेकार्योपचारा दानुपूर्वीनाम तच्चतुर्धा तद्यथा-नैरयिकानुपूर्वी

पंचविहे पश्यते, तंजहा—तित्तरसनामे जाव मज्जररसनामे । फासनामे पुच्छा, गोयमा ! अष्टविहे प०, तंजहा—कखडफासनामे जाव लुखफासनामे । अगुरुलङ्गफासनामे एगागारे पश्यते । उवघातनामे एगागारे पश्यते, पराघायनामे एगागारे पश्यते । अणुपुष्पीनामे चउविहे पश्यते, नेरइयअणुपुष्पीनामे जाव

तम । अष्टविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-कर्कशस्पर्शनाम यावदूतस्पर्शनाम । अगुरुलघुनामैकाकारं प्रज्ञप्तम् । उपघातनामैकाकारं प्रज्ञप्तम् । पराघातनामैकाकारं प्रज्ञप्तम् । आनुपूर्वीनाम चतुर्विधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-नैरयिकानुपूर्वीनाम यावद्देवानुपूर्वीनाम । उत्स्वासनामैकाकारं प्रज्ञप्तम् ।

रस यावत् मधुररस ५ स्पर्शनी प्रश्न । अष्टविहा तं० । हेगौतम ८ भेद कक्षा । कखडफासनामे जाव लघुयफासनामे अगुरुलङ्गनामे पुच्छा । कर्कश स्पर्श यावत् लघुस्पर्श ए ८ अगुरुलघुनो प्रश्न । गोयमा एगागारे पं० । हेगौतम एकद्वौलभेद उवघायनामे एगा० पराघायनामे एगा० अणुपुष्पीणा

नाम मनुष्यापूर्वनाम देवानुपूर्वनाम । तथा यदुदयवशा दात्मन उच्छ्वासनिश्वासाद्वि रूपजायते तदुच्छ्वासनाम, आह यद्येवमुच्छ्वासपर्याप्ति नाशः
 कोपयोग उच्यते-तदुच्छ्वासनिश्वासायोग्यपुद्गलग्रहणमोक्षविषयात्तद्वि रूपजायते साच लब्धि नोच्छ्वासपर्याप्तिमंतरेण स्वफल साधयति नखलु इल्ल
 क्षेपणशक्तिमानपि धनुर्ग्रहणशक्तिमन्तरेण क्षेप्तुमलं, तंत उच्छ्वासपर्याप्तिनिष्पादनायं मुच्छ्वासपर्याप्तिनास उपयोगयोग, एवमन्यत्रापि यथायोगं
 जितविषयता सूक्ष्मपिमा ज्ञापनीया, यदुदया ऊर्ध्वशरीराणि स्वरूपेणानुष्मान्यपि उन्नमकाश्लेषण मातर्षं कुर्वति तदातपनाम, तद्विपाकश्च ज्ञा
 तुमंजलगतेषु पृथिवीकायिकेष्टेय न वक्षी प्रवचनेपि निषेधात्' तत्रोन्नत्यमुष्णस्पर्शतागौदयात् उत्कटलोहितवर्णनामोदयाश्च प्रकाशकत्वमिति,
 तथा यदुदयाऊर्ध्वशरीराण्य नुन्नमकाश्लेषण मुद्योतं कुर्वति यथायतिदेवोत्तरवैर्निश्चयन्नुन्नतगतादिमानरत्नीपथय स्तदुद्योतनाम, तथा विहाय
 सा गति गर्भन विहायोगतिः, ननु सर्वगतत्वात् विहायस स्ततो न्यग गति नंसन्नवतीति किमर्थविज्ञेयं व्यवच्छेद्याभावात्, सत्यमेतत् कितु य
 दि गतिरेवोच्यते ततो नाशः प्रथमप्रकृतिरपि गति रस्तीति धीनरुत्तमानास्मादत स्तद्व्यवच्छेदार्थं विहायसागतिः ननु नारकादिपर्यापपरिणति
 रूपेति विहायोगतिः, सा द्विविधा प्रज्ञस्ता अप्रज्ञस्ता, तत्र प्रज्ञस्ता संयजजवृपमादीना अप्रज्ञस्ता एरोष्टमहिपादीना तद्विपाकत्वं विहायोग

देवानुपुष्टीनामे । ऊसासनामे एगागारे पश्यते । संसाणि सव्याणि एगागाराइं पन्तहाइं जाव तित्यगर
 नामे । नवरं विहायगतिनामे दुविहे पश्यते, तंजहा पसत्यविहायगतिनामे य अपसत्यविहायगतिनामे

ज्ञोपाणि सर्वाणि एकाकाराणि प्रज्ञप्तानि यावत्तीर्थकरनाम । नवरं विहायोगतिनामे द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा-प्रज्ञस्ताविहायोगतिनामे चाप्रज्ञस्ता

मे पश्यते । उपसातनामकर्म पिण एकहीजमेउ पराघातनाम पिण एकहीजमेउ द्विजे आनुपूर्वीनां प्रश्न । गोयमा चउत्तरे पं० तं० । हे गौतम ४ भेद
 ते कर्ते । शेरदयाणुपुत्री जाप देगाणुपुत्री उच्छ्वासनामे एगागारे संसाणि सव्याणि एगागारेभा० । नारकीनो आनुपूर्वीयावत् देवानुपूर्वी ऊसासनाम
 एकउदय श्रेयथाकवासर्वने एकहीजमेद जाणिषो । जाव तित्यगरनामे नवरं विहायगतिनामे दुविधे पं० तं० । यावत् तीर्थकरनामकर्मसंगी एविधे

तिनाम कर्म द्विधा प्रशस्तविहानीगतिनाम अप्रशस्तविहायोगतिनामचेति, तथा व्रसन्ति वंष्माद्यजितप्ताः संतो विवक्षितस्थाना दुहिजन्ते गच्छन्ति
 च च्छायाद्यासेवनार्थं स्थानान्तरमिति व्रसा द्वीद्विद्यादयः तत्पर्यायपरिणति र्वैद्यं नामकर्मापि व्रसनाम, यदुदयादुष्माजितापेपि तत्स्थानपरिहा
 रासमर्थः पृथिव्यप्तेजीवायुवनस्पतयः स्यावरा जायन्ते तत् स्यावरनाम, तथा बादरनाम यदुदया जीवा बादरीज्वन्ति बादरत्वं परिणामवि
 शेषः यद्वशात् पृथिव्यादे रेकैकस्य जंतुशरीरस्य चतुर्ग्राह्यत्वाजापेपि बहूनां समुदाये चक्षुषा ग्रहणं भवति तद्विपरीतं सूक्ष्मनाम, यदुदयाद् बहू
 नामपि समुदितानां जंतुशरीराणां चक्षुर्ग्राह्यता न भवति उक्तञ्च-आवकप्रज्ञप्तिमूलटीकायां-सूक्ष्मनाम यदुदयात्सूक्ष्मो भवति अत्यन्तसूक्ष्मोऽतीन्द्रि
 य इत्यर्थ इति, पर्याप्तकनाम यदुदयात् स्वयोग्यपर्याप्तिनिवर्तनसमर्थो भवति पर्याप्तिनाम, आहारादिपुद्गलग्रहणपरिणमनहेतु रात्मनः शक्ति
 विशेष एतच्च प्रागेवोक्त मिति, तद्विपरीतमपर्याप्तकनाम, तथा यदुदयात् जीवजीवप्रतिजितं शरीरं तत्प्रत्येकनाम, यदुदयवशात् पुनरनन्ता
 नां जीवानामेकं शरीरं भवति तत्साधारणनाम, तथा यदुदयवशात् शरीरावयवानां शिरोस्थिदंतानां स्थिरता भवति तत् स्थिरनाम, तद्विपरीत
 मस्थिरनाम, यदुदयवशात् जिह्वादीनां मवयवानां स्थिरता भवति तदस्थिरता नाम, तथा यदुदया ज्ञाने रूपरितनां अवयवाः शुजा जायन्ते स
 त् शुजनाम, यदुदयवशात् ज्ञाने रर्थस्तनःपादादयो वयवा अशुजा भवन्ति तदशुजनाम, तथाहि-शिरसारूप्यस्तुष्यति पादेनतुरुष्यतिकामिन्याः ।
 पादेनापिरुष्य स्तोषमुपयाति ततोव्यभिचारः । इतिचेत् न तस्य परितोषस्य मोहनीयनिबन्धनत्वात् अस्तुस्थितिश्चेह चिंत्यते इत्यदोषः, तथा यदु
 दयवशात् दनुपकदपि सर्वस्य मनःप्रियो भवति तत्सुजगनाम, तद्विपरीतं दुर्जगनाम, यदुदया दुपकार कदपि जनस्य द्वेषो भवति उक्तञ्च-अणु
 कएवियहुणं जोहुपिलंतस्सुजगंनानुदत्त । उवगारकारगोविहु नरुघएदुष्मगस्सुदए ॥ १ ॥ सुजगपदएविहुको इकिंचिअचकदुष्मगोजइवि । जायइत

य विहायोगतिना दीवभेद कक्षा ते कहैकै—पसत्यविहायगतिनामे अपसत्यविहायगतिनामे । प्रशस्तविहायोगति अप्रशस्तविहायोगति । गोएणं भ
 ते कसो कहनिहे पं० । गोचकर्मना केतलाभेद । गोयमा दुविहा तं० । हेगोवम दांयभेद तेकक्षा । उवागोए यीचागोए । उवगोत्र नौचगोत्र । उवागोए

होसाउं जहा अजवाणतित्ययणे यथा यदुदयवशा जीवस्य स्वरः श्रोतृणां प्रीतिहेतु रूपजायते तत्सुस्वरनाम, तद्विपरीतं दुस्वरनाम यदुदयात् स्वरः श्रोतृणां मप्रोतये जवति, तथा यदुदयवशात् यच्चैष्टे प्रायते वा तत्सर्वं लोकः प्रमाणी करोति दर्शनसमनंतरमेव जनोच्युत्यानादि समाचरति तदादेयनाम' तद्विपरीत मनादेयं यदुदयवशा दुपपन्नमपि जुवाणो नोपादेयवचनो जवति नाप्युपक्रियमाणोपि जन स्तस्याच्युत्यानादि समाचरति' तथा तपःसौर्यत्यागादिना समुपार्जितेन यज्ञसा कीर्त्तिनेसज्ञब्दन यज्ञःकीर्त्तिः यद्वा यज्ञःसामान्येन ख्यातिः कीर्त्तिः गुणोत्कीर्त्तनरूपप्रशंसा, अथच सर्वदिग्गामिनी पराक्रमकृता वा सयंजनोत्कीर्त्तनीयगुणता यज्ञ एकदिग्गामिनी पुण्यकृता वा कीर्त्ति ते यदुदयवशा ज्वत स्तयज्ञःकीर्त्तिना म यदुदयवशात् मध्यस्थस्यापि जनस्याप्रशस्यो जवति तदयज्ञःकीर्त्तिनाम, तथा यदुदया जंतुशरीरेषु स्वजात्यनुसारेणाङ्गप्रत्यंगानां प्रतिनियत स्थानवर्तिता जवति तन्निर्माणनाम' तच्च सूत्रधारकल्पं तद्भावेष्टि तद्भूतककल्पैरङ्गोपाङ्गनामादिभिर्निर्वर्तितानामपि शिरवदरादीनां स्थानवृत्ते रनियमः स्यात्, तथा यदुदयवशात् अष्टमहाप्रातिहार्यप्रमुखा द्यतुस्त्रिंशदतिशयाः प्रादुःस्यन्ति तत्तीर्थकरनामकर्मादयः तदेव मुक्ता नामकर्मणो द्विचत्वारिंशद्भेदाः सम्प्रत्येतेषामेव गत्यादीनां मधान्तरज्जेदप्रतिपादनार्थमाह-गणनामेणं जते । कस्मे कइविहे पन्नत्ते एत्यादि ॥ समस्तमपि निग दसिद्ध, उक्ता नामकर्मणो जेदाः सम्प्रति गोत्रकर्मज्जेदानाह-गोएणं जते । इत्यादि ॥ यदुदयवशा दुत्तरजातिकुलबलतपोरूपैश्वर्यश्रुतसत्काराभ्युत्थानासनप्रदानाञ्जलिप्रग्रहादिसंजव स्तदुच्चैर्गोत्रं' यदुदयवशा त्युन ज्ञानादिसम्पत्तोपि निदां लज्जते हीनजात्यादिसम्भवं च नीचगोत्रं मुक्ती गोत्र

य । गोएणं जते ! कस्मे कतिविहे पणत्ते ? गोयमा ! दुविहे पणत्ते, उच्चागोए य नीयागोए य । उच्चा

विद्यायोगतिनाम च । गोत्रं जदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गोतम । द्विविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-उच्चैर्गोत्रं च नीचैर्गोत्रं च । उच्चगोत्रं जदन्त ।

च भंते कइविहे प० । जचगोचना हेभगवन् केतलाभेद । गोयमा अष्टविहे तं० । हेगोतम आठभेद कहेछे—जातिविसद्विधा जाव इसुरियवि० । जाति विशिष्ट यावत् ईश्वरनेविशिष्ट । एवं नीयागोएवि श्वरं जातिविहीणया जाव इसुरियवि० । इसहीज नीचगोत्र पिण न भेदे परं एविशेष जातिवि

तत्र सर्वलक्षणसूक्तसंस्मारायस्य क्षपकस्या स्वगुणस्थानकचरमसमये वर्तमानस्य वेदितव्यं उत्कर्षतस्त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोटयः साच सिध्यादृष्टिं स्वरूपे संज्ञेनो वर्तमानस्यावसातव्या, तदेवं नियता प्रागुक्तस्य प्रश्नस्योत्तरसिद्धिः, इदमपुष्ट्याकरणं त्रीणि वर्षसहस्राणि आवाधा अयाधोनाकर्मस्थितिः कर्मदलिकनिषेक इति किमर्थमिति चे दुष्यते-स्थितिद्वैविध्यं पदार्थानां तथाहि-द्विविधा स्थितिः कर्मरूपतावस्थानलक्षणा अनुयोग्या च, तत्र कर्मरूपतावस्थानलक्षणा स्थिति मपि कृत्येदमुक्त, त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोटय इति अनुभवयोग्या च वर्षसहस्राण्योना यत् प्रागुक्त-त्रीणि वर्षसहस्राण्यानाधिकमुक्तं जयति ज्ञानावरणीयं कर्म उत्कृष्टस्थितिकं बंधं सत् वचसमयादारप्य त्रीणि वर्षसहस्राणि याव न किंचिदपि स्वादयते जावस्य बाधामुत्पादयति तावत्कालमध्ये दलिकनिषेकस्याज्ञावात् तत उर्ध्वेष्ट दलिकनिषेकः तथाचाह-अयाधोना अयाधाकालपरिहीना अनुभवयोग्या कर्मस्थितिः किमुक्तं जयति कर्मनिषेकः सर्वैवं-प्रथमस्थितौ प्रज्ञतो द्वितीयस्थितौ विज्ञोपहीन एवं विज्ञोपहीनो विज्ञोपहीनश्च ताव द्वक्तव्यो याव स्थितिः चरमसमय, एतावता च यदुक्तमग्रायणीयाख्ये द्वितीये पूर्वकर्मप्रकृते प्राज्ञते बन्धविधाने स्थितिबधाधिकारे चत्वार्यनुयोगद्वाराणि तत्राया-स्थितिबंधस्थानप्ररूपणा आवाधो

जंते ! कम्मस्स केवतियं कालं ठिई पणत्ता ? गोयमा ! जहन्तेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं तीसं सागरोवम कोळाकोलीत्तं तिनिय वाससहस्साइं अवाहा अवाह्णित्ता कम्मठिइ कम्मणिसेगो । निदापंचयस्सणं जंते !

यावदीश्वरताविहीनता । अन्तरायं जदन्त । कर्म कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गोतम । पंचविधं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-दानान्तराय यावहीपरान्तरायम् । ज्ञानावरणीयस्य कर्मणो जदन्त । कियन्तं कालं स्थितिः प्रज्ञप्ता ? गोतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तं मुत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोटयः त्रीणि वर्षसहस्राणि आवाधाऽयाधोना कर्मस्थितिः कर्मनिषेकः । निदापंचकस्य जदन्त । कर्मणः कियन्तं काल स्थितिः प्र १ ? गो १ । जघन्येन साग

कर्मणो जेभगवन् केतलायासनी स्थितिकही । गोयमा जहन्तेणं अंतोमु० च० तीसंसागरोवम कोळाकोलीत्तो तिनियवाससहस्साइं अवाहा भणि०
ऐगोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्ट २० सागरोपम कोळाकोली नयना समययो २ सहस्रवर्षेणो दक्ष मिलितानो जभाव जडे अवाधायकर्मणो प्राया

कंडकप्ररूपणा अल्पवदुत्वप्ररूपणाचेति तत्रोत्कृष्टाबाधाकण्डकप्ररूपणा उत्कृष्टनिषेकप्ररूपणा च दर्शिता भवति, अबाधाकालपरिज्ञानोपायश्चायं-यस्य यावत्स्यः सागरोपमकोटीकोट्य स्तस्य तावन्ति वर्षशतान्याबाधा यस्य पुनः सागरोपमकोटीकोट्यो मध्येस्थिति स्तस्यायुर्वर्जस्यान्तर्मुहूर्तमायुष स्तु जघन्यतोन्तर्मुहूर्तमबाधा उत्कर्षतः पूर्वकोटीत्रिजागः ततएव मबाधाकालं परिज्ञाव्या बाधाविषयाणि स्वयं जावनीयानि, निद्रापचकविषयं सूत्रमाह-निद्रापचगस्सणं जते । इत्यादि॥ अत्र जघन्यतः त्रयः सागरोपमसप्तजागाः पल्योपमासंख्येयजागेनाः कात्र जावनेति चे दुच्यते-पंचानां ज्ञानावरणप्रकृतीनां चतसृणां दर्शनावरणप्रकृतीनां चतुर्दशानादीनां संवत्सनलोचस्य पञ्चानामन्तरायप्रकृतीनां च जघन्या स्थिति रन्तर्मुहूर्तं सातवेदनीयस्य सकषायिकस्य द्वादशमुहूर्ता इतरस्य तु द्वौ समये बंधो द्वितीयसमये वेदनं तृतीयसमये त्वकर्मजनन मिति, यत्रा कोट्युच्चैर्गोत्रयो रष्टौ मुहूर्ताः पुरुषस्याष्टौ संवत्साराणि संवत्सनकोथस्य द्वौ मासौ संवत्सनमानस्यैको मासः संवत्सनमायाया षड्मासः ज्ञेयाणां तु प्रकृतीनां या १ स्वकीया उत्कृष्टा स्थिति स्तस्या उत्कृष्टयाः सप्ततिसागरोपमकोटी २ प्रमाणाया मिथ्यात्वस्थित्या जागे हृते यल्लज्यते तत्पल्योपमासंख्येयजागहीनं जघन्यस्थितिपरिमाणं तत्र निद्रापचकस्यो

कम्मस्स केवडयं कालं ठिई पसत्ता ? गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमस्स तिन्नि सत्तजागा पलिलुवमस्स ण्संखेज्जजागेणं ऊणता उक्कोसेणं तीसं सागरोवमकोठाकोठीनं तिन्निय वाससहस्साइं अवाहा अया ल्लणिता कम्मठिई कम्मनिसेगो । दंसणचउक्कस्सणं जते ! पुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं अंतोमुज्जत्तं उक्को

रोपमस्य त्रय स्सप्त जागाः पल्योपमस्यासंख्येयजागेनोना उत्कर्षत स्त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोटीः । त्रीणि वर्षसहस्राणि आबाधाऽबाधोनाक मंस्थितिः कर्मनिषेकः । दर्शनचतुष्कस्य ज० । पृच्छा, गोयमा ! जघन्येनान्तर्मुहूर्तं सुत्कर्षतस्त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोट्य त्रिणिवर्षसहस्राणि

धा नह्वे अनुभययोग्य कर्मस्थिति इवे कर्मनो रडिवो इवे । कम्मठिई कम्मनिसे । कर्मनिषेधकस्थितिना अन्तसमयपर्यन्त । गोयमा दंसण चचक्रेणभंते कम्मस्स केवड ठि० । हेगोयमा दर्शनं चतुष्कानी कर्मनो केतलाकाचनी स्थिति । गोयमा जह० अंतो० ७० तीसंसागरोवम कोठाकोठीयो तिस्रियवास स

रुष्टास्त्विति त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोट्य स्तासां मिथ्यात्वस्थित्या सप्ततिसागरोपमकोटी ए प्रमाणाया ज्ञाने द्वियभागे ज्ञान्यं ज्ञान्येन पातये दिति
 वचनात् लब्धाश्चात्र ये सागरोपमस्य सप्तजागाः ते पत्योपमसंख्येयजागहीनाः क्रियन्ते ततो ज्ञवति यथोक्तं जघन्यस्थितिपरिमाणं मिति ॥ सायावे
 यणिज्जस्स इति ॥ इरियावहियवधगं पडुत्तं जजहन्मणुक्कोसेण दो समया संपराइयवधगं पडुत्तं जहन्नेणं बारस मुहुत्ता इति प्रागेव ज्ञावितं , अ
 सातवेदनीयस्य जघन्या रायः सप्तजागाः पत्योपमासंख्येयजागोना निद्राधंयकवद् भावनीया सास्याप्युत्कर्षतः स्थितिः त्रिंशत्सागरोपमकोटी २ प्र

सेणं तीरां सागरोवमकोठाकोठीं तिल्लियवाससहस्सं अवाहा ० । सातावेदणिज्जस्स इरियावहियवधगं
 पडुत्तं अजहन्मणुक्कोसेणं दो समया । संपराइयवधगं पडुत्तं जहन्नेणं बारसमुज्जत्ता उक्कोसेणं पन्नरससा
 गरोवमकोठाकोठीं पन्नरसय वाससहस्साइं अवाहा । असातावेदणिज्जस्स जहन्नेणं सागरोवमस्स तिल्लि
 सत्तजागा पल्लिवमस्स असंखेज्जज्ञागेणं ऊणता उक्को ० तीसं सागरोवमकोठाकोठी तिल्लि वाससहस्साइं

आवाधाऽवाधोना कर्मस्थितिः कर्मनिबेकः । सातावेदनीयस्येयापथिकवधकं प्रतीत्याजघन्यानुत्कर्षेण द्वे समये , साभ्यरायिकवधकं प्रतीत्य
 जघन्येन द्वादशमुहुत्ता उत्कर्षेण पचदशसागरोपमकोटीकोट्यः पचदशवर्षशतान्यावाधाः असातावेदनीयस्य जघन्येन सागरोपमस्य त्रीणि स

हस्साइं अवाहा । हेगोतम जघन्य अन्तर्मुहुत्तं उत्कृष्ट ३० सागरोपम कोठाकोठी तीनहजार वर्षेनी अवाधायै कर्मनोवाधा नहुवे । सायावेयणिज्जाणं
 इरियावहियवधगं पडुत्तं अजहन्मणुक्कोसेण दोसमया ठिइ प० । सातावेदनीना सन्धनहाराने इरियावहीक्रियाना वन्धगतने जघन्यात्कृष्टसमय
 वाधे पहिलेममय वाधे बीजेसमय बेटै बीजेसमय वेपै तेहन बेससयनां स्थितिकडी । संपराइयवधगं पडुत्तं जहन्नेणं बारसमुज्जत्ता ४० पन्नरससागरो
 वम कोठाकोठीओ । संपरायक्रियाना वन्धकने जघन्य १२ मुहुत्तं वन्धक हुवे उत्कृष्ट १५ कोठाकोठी सागरोपमनो स्थिति । पन्नरसवाससयाइ अवा
 हा असायावेयणिज्जस्थं जह० सागरोवमस्य तिल्लिसत्तभागा पल्लिआवमस्य असंखिज्जभागेणं ज्ञायया ८० तीसं सागरोवम कोठाकोठीओ । १५ वर्ष

माणत्वात्, सम्यक्त्वेदनीयस्य जघन्यतः स्थितिपरिमाणं भन्तर्मुहूर्तं उत्कर्षतः षट्षष्टिसागरोपमाणि सातिरेकाणि तद्देदनमधिकृत्य वेदितव्यं न
बन्धनमाश्रित्य सम्यक्त्वं सम्यग्मिथ्यात्वयोर्बन्धाभावात्, मिथ्यात्वपुद्गला एवाहि जीवेन सम्यक्त्वानुगुणविशोधिबलतः स्थिधा क्रियते तद्यथा-सर्ववि-
शुद्धा अर्द्धविशुद्धा अविशुद्धाश्च, सत्र ये सर्वविशुद्धा स्ते सम्यक्त्वेदनीयव्यपदेशं लभन्ते ये ऽर्द्धविशुद्धा स्ते सम्यग्मिथ्यात्ववेदनीयव्यपदेशं मविशुद्धा
मिथ्यात्ववेदनीयव्यपदेशं मतो न तयोर्बन्धसम्भवः, यदा तु तेषां सम्यक्त्वं सम्यग्मिथ्यात्वपुद्गलानां स्वरूपतः स्थिति श्रित्यते तदान्तर्मुहूर्तानसप्त

अवाहा । सम्यक्त्वेदनिजस्य पुच्छा, गो० ! जह० अतो० उक्लोसेणं लावहि सागरोवमाइं सातिरेगाइं ।
मिच्छत्वेदनिजस्य जहन्तेणं सागरोवमं पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेण ऊणगं उक्लोसे० सत्तरिकोळा
कोळीनं सत्तवाससहस्साइं अवाहा ऊणिता । सम्यग्मिच्छत्वेदनिजस्य जहन् अतो० उक्लोसेणवि अं

सजागाः पत्योपमस्यासंख्येयजागेनोना, उत्कर्षतस्त्रिंशत् सागरोपमकोटीकोटी स्त्रीणि वपंसहस्राणि अवाधा । सम्यक्त्वेदनीयस्य पृच्छा, गो
तम । जघन्येनान्तर्मुहूर्तं मुत्कर्षतः षट्षष्टिः सागरोपमाणि सातिरेकाणि । मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्येन सागरोपमं पत्योपमस्यासंख्येयजा
गोनं उत्कर्षतः सप्ततिकोटीकोटीः सप्तवर्षसहस्राणि अवाधोना । सम्यग्मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्येनान्तर्मुहूर्तं मुत्कर्षतोप्यन्तर्मुहूर्तम् । कपाय

लग्ने ते किम उदयभावे असातावेदनीना वेदनहारने एतावता ससारी ते जघन्य सागरोपमनासात ७ भाग कीजे एहना ३ भागनो स्थितिकडो पि
ण ते पत्योपमनो असंख्यातमेभाग ऊणी जे हुवे उत्कष्टे ३० सागरोपम कोडाकोडो । तिस्सिय वाससहस्साइं अवाहा सम्यक्त्वेदनिजस्य पुच्छा । ३ उ
जारवर्षनो अवाधाकहतां ते कर्मउदय नावे सम्यक्त्वेदनीकर्मनो प्रश्न । गोयमा जह० अतो० ४० लावहि सागरोवमाइं सातिरेगाइं । हेगीतम जघन्य
अन्तर्मुहूर्तं उत्कष्ट ६६ सागरोपम भांभेरो मनुष्यावतारेकरो अधिक । मिच्छत्वेदनिजस्य जह० सागरोवमं पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेण ऊणया ।
मिथ्यात्ववेदनीनं जघन्य सागरोपम पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणी । उक्लोसेणं सत्तरि कोडाकोडोओ सत्तयवाससहस्साइं अवाहा । उत्कष्टो ७०

तिसागरोपमकोटी २ प्रमाणा वेदितव्या, सा च तावता यथा जयति तथा कर्मप्रकृतिटीकायां संक्रमणकरणे प्रणिति ततोऽवधार्य, मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्या स्थिति रेकसागरोपमं पल्योपमासंख्येयजागोनं उत्कर्षतः तस्योत्कृष्टस्थिते सप्ततिसागरोपमकोटी ९ प्रमाणत्वात्' सम्यग्मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्यत उत्कर्षतो वा अन्तर्मुहूर्तं वेदनापेक्षया पुद्गलानां त्ववस्थान मुत्कर्षतः प्रागेवोक्तं कषायद्वादशकस्या नन्तानुवन्निवतुष्ट्याप्रत्याख्यानवतुष्ट्यप्रत्याख्यानावरणचतुष्टयरूपस्य प्रत्येकं जघन्या स्थिति अत्वार, सागरोपमसप्तजागाः पल्योपमासंख्येयजागोना उत्कर्षत स्तेषां स्थितेः चत्वारिंशत्सागरोपमकोटी २ प्रमाणत्वात्, संवलनानां च जघन्या स्थिति मासद्वयादिप्रमाणा क्षपकस्य स्वबन्धधरमसमये वसातव्या, स्त्रीवेदस्य जघन्या स्थिति द्वादशसागरोपमस्य सप्तजागाः पल्योपमासंख्येयजागोनाः कथमिति चे दुच्यते त्रैराशिककरणवशात्' तथाहि-यदि दशानां सा

तोमुज्जतं । कसायबारसगरुस जहन्नेणं सागरोवमरुस चत्तारि सप्तजागा पलिज्वमरुस असंखेज्जइजागूणता उक्कोसेणं चत्तालीसं सागरोवमकोठाकोठीं चत्तालीसं वाससयाइं अवाहा जाव निसेगो । कोहसं

द्वादशकस्य जघन्येन सागरोपमस्य चत्वारोसप्तजागाः पल्योपमस्यासंख्येयजागोना उत्कर्षतश्चत्वारिंशत्सागरोपमकोटीकोट्यश्चत्वारिंशद्वर्षसप्तत्रायवाधा यावन्निषेकः । क्रोधसंवलनपृष्टदश, गौतम । जघन्येन द्वौ मासौ उत्कर्षतश्चत्वारिंशत्सागरोपमकोटीकोट्यश्चत्वारिंशद्वर्षज्ञाता

कोठाकोठी सागरोपम ० हजारवर्षनो अवाधाकाल । सन्नामिच्छतवेयपिज्जस्य जहं अंतो० उक्की० अंतो कसाय बारसज्ज जहं सागरोवमस्य चत्तारि सप्तभागा पलिज्वमस्य असंखिज्जभागेष जणया । सन्नामिथ्यात्ववेदनौकर्मनो जघन्ये पिण उत्कृष्टे पिण अन्तर्मुहूर्तनो स्थिति कषाय १२ नो स्थिति जघन्य सागरोपम ना ० भागकोजे एहना ४ भाग पल्योपमने असंख्यातमेभागे जणया । उक्कोसेणं चत्तालीसं सागरोवमकोठाकोठीं चत्तालीसं वाससयाइं अवाहा जाव निसेए । उत्कृष्टे ४० सागरोपम कोठाकोठी स्थिति ४०००० अवाधा नावै । गोयमा कोहसं जलणेण पुच्छा । हेगौतम क्रोध संवलननो प्रत्य । गोयमा जहं दसमासा ७० चत्तालीसं सागरोवमकोठाकोठीं चत्तालीसं वाससयाइं अवाहा जाव निसेको । हेगौतम जघन्य दोव

गरीपमकोटीकोटीनामकः सागरीपमः सप्तजाग्रा लब्धते ततः पञ्चदशभिः सागरीपमकोटीकोटीभिः किं लब्धते राशिज्ञयस्यापन १० । १ । १५ अत्रां
त्येन राशिना पञ्चदशलक्षेण सध्वो राशिरंक्रलक्षणी गुण्यत जाताः पंचदशैव । एकस्य गुणने तदेव जवतीति वचनात् तेषामाद्येन राशिना दश

जलणे पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं दो मासा उक्कोसेणं चत्तालीसं सागरीवमकोळाकोळील चत्तालीसं वास
सयाइं जाव निसेगो । माणसजलणे पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं मासं उक्कोसेणं जहा कोहरस । माया
संजलणाए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अरुमासं उक्कोसेणं जहा कोहरस । लोभसंजलणेणं पुच्छा, गोय
मा ! जहन्नेणं अतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं जहा कोहरस । इत्यीवेदसस पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरीवम
सस दिवहुसत्तजागं पलिज्वमसस असंखेज्जइजागेणं ऊणत्तं उक्कोसेण पत्तरससागरीवमकोळाकोळील पत्त

नि यावत्कर्षनिषेकः । मानसंज्वलपुच्छा, गौतम । जघन्यतो मास उत्कर्षतो यथा क्रोधः । लोभसंज्वलनपुच्छा, गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्त
मुत्कर्षतो यथा क्रोधस्य । स्त्रीवेदस्य पुच्छा, गौतम । सागरीपमस्य सार्द्धं सप्तजागं पत्योपमस्यासख्येयजागोनम्, उत्कर्षतः पञ्चदशसागरी

मासनी स्थिति उत्कृष्ट चालीस सागरीपम कोडाकोडो ४०००० वर्षनी अवाधा वदेनावै । गोयमा माणसजलणेणं पुच्छा । हेगौतम मानसज्वलननो
प्रश्न । गोयमा जह० मास उ० जहा कोहरस मायासजलणेण पुच्छा । हेगौतम जघन्य १ मास उत्कृष्ट जिम क्रोधनीस्थिति मायासंज्वलननो प्रश्न ।
गोयमा जह० प्रहमास उ० जहा कोहरस लोभसंजलणेण पुच्छा । हेगौतम जघन्य १५ दिनस्थिति उत्कृष्ट जिम क्रोधनीस्थिति लोभसंज्वलननो प्रश्न ।
गोयमा जह० अंती० उ० जहा कोहरस इत्यीवेदसस पुच्छा । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त उत्कृष्ट जिम क्रोधस्थिति स्त्रीवेदनो प्रश्न । गोयमा जह०
सागरीवमदिवहुं सत्तभाग पलिज्वमसस असखिज्जइजागेणं ऊणत्तं । हेगौतम जघन्य सागरीपमनो सातहिया डीउभाग पत्योपमनं असख्यातमो
भाग जणो । उक्कोसेण पत्तरस सागरीवम कोडाकोडो वाससयाइं अवाहा पुरितवेयस्यणं पुच्छा । उत्कृष्ट १५ सागरीपम कोडाकोडो १५००० वर्षनी

कृतज्ञानेन सागरहरणं लब्धाः साह्यैः सप्तजागा इति, हासरइत्यतीगदुर्गंकाणं जहन्नुक्तीसठिई जाणियवा इति, हासरत्तरतिअपशीकज्जुगुप्पानां जधन्योत्कृष्टा च स्थिति र्वक्तव्या सा च सुप्रसिद्धत्वान्नोक्ता कथं वक्तव्येति चे दुच्यते-हासरइणं पुच्छा, गो० । जहन्नेणं एगो सागरोवमस्स सप्तजा गो पलिउवमस्स असखेज्जागेण कणा उक्तीसेणं दस सागरोवमकोडाकोलीउ दसवाससयाइं अवाहा जाव निसेगो इति, छेयमिति, तियंगाधुषि

रसवाससयाइं अवाहा । पुरिसवेदस्सणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं अठ संवच्छराइं उक्तीसेणं दससाग रोवमकोडाकोलीउ दसवाससयाइं अवाहा जाव निसेगो । नपुंसगवेदस्सणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमस्स दोन्नि सप्तजागा पलिउवमस्स असखेज्जागेणं कणं उक्तीसेणं वीसं सागरोवमकोडाकोलीउ वीसवाससयाइं अवाहा । हासरतीणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नं सागरोवमस्स एकं सप्तजागां पलिउवमस्स

पमकोटीकोट्यः पञ्चदशवर्षशतान्यावाधा । पुरुषवेदस्य पुच्छा, गीतम । जधन्येनाष्टी सम्भत्सरा उत्कर्षतोदशासागरोपमकोटीकोट्यो दश च वर्षशतान्यावाधा यावन्निषेकः । नपुंसकवेदस्य पुच्छा, गीतम । जधन्येन सागरोपमस्य द्वसप्तजागे पल्योपमस्यासंख्येयजागेने उत्कर्षतो विं शतिः सागरोपमकोटीकोट्यो विंशतिवर्षसहस्राण्यावाधा । हास्यस्य रतेः पुच्छा, गीतम । जधन्यतः सागरोपमस्यैकं सप्तजागं पल्योपमस्या

अवाधा पुरुषगो प्रश्न । गोयमा जह० अइसवच्छराइं ४० दससागरोवम कोडाकोलीओ दसवाससयाइं अवाहा जाव निसेगो । हेगोतम जधन्य ८ वर्षनी स्थिति उत्कृष्ट १० सागरोपम कोडाकोली १००० वर्षनी अवाधा उदयनावे । गोयमा नपुंसगवेदस्सणं पुच्छा । हेगोतम नपुंसकवेदनी, प्रश्न । गोयमा जहन्नेणं सागरोवमस्य दोन्नि सप्तभाग पलिउवमस्य असखिज्जागेणं कणया । हेगोतम जधन्य सागरोपमना सातिया दोयभाग पल्योपमने असंख्याताभाग कणो । उक्तीसेण वीससागरोवम कोडाकोलीओ वीसवाससयाइं अवाहा सरइणं पुच्छा । उत्कृष्ट २० सागरोपम कोडाकोली वीस वर्षनी अवाधा हासरतिनी प्रश्न । गोयमा जह० सागरोवमस्य एकसप्तभागं पलिउवमस्य असखिज्जागेणं कणया । हेगोतम जधन्य सागरोपम

मनुष्यायुषि च त्रीणि पत्योपमानि पूर्वकोटीत्रिभागाधिकाणि इति यदुक्तं-तत् पूर्वकोट्यायुषः स्तिर्यग्मनुष्यानुबधिकानधिकृत्य वेदितव्यं अन्यत्र

असंख्येज्जज्ञागेणं ऊणं उक्कोसेणं दससागरोवमकोठाकोठीनं दसय वाससयाइं अवाहा । अरतिजयसोग
दुगंठाणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्तं सागरोवमस्स दोरिह सत्तजागा पलित्वमस्स असंख्येज्जज्ञागेणं ऊणता
उक्कोसेणं वीससागरोवमकोठाकोठीनं वीसयवाससयाइं अवाहा । नेरइयाउयस्सणं पुच्छा, गोयमा !
जहन्तेणं दसवाससहस्साइं अंतोमुज्जत्तमअहिवाइं उक्कोसं तित्तीसं सागरोवमाइं पुव्वकोटितिजागमअहि
याइं । तिरियाउयस्स पुच्छा, गो० ! जहन्तेणं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं तित्ति पलित्वमाइं पुव्वकोटितिजा

संख्येयजागोनमुत्कर्षतोदशसागरोपमकोटीकोट्यो दशक वर्षशतान्यावाधा । अरतिजयशोकजुगुप्सानां पृच्छा, गीतम ! जघन्यत सागरोपमस्य
द्वी सप्तजागी पत्योपमस्यासंख्येयजागोनावुत्कर्षतो विशतिसागरोपमकोटीकोट्यो विशतिवर्षशतान्यावाधा । नेरयिकायुषः पृच्छा, गीतम !
जघन्येन दशवर्षसहस्राण्यन्तर्मुहूर्ताधिकाणि उत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि पूर्वकोटीत्रिभागाधिकाणि । रक् मनुष्यायुषोपि । देवायु

७ मोभाग एतले सातीयो एकभाग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणो । उक्कोसेण दससागरोवमकोठाकोठोअं दसवाससयाइं अवाहा अरइं सोग भ
य दुगंठाण पुच्छा । उत्कष्ट दश सागरोपम कोठाकोठो दशसय वर्षनो अवाधा अरति भय सोग दुगंठानां प्रश्न । गोयमा जह० सागरोवमस्य द्वी
विह सत्तभागा पलित्वमस्स असंख्येज्जज्ञागेणं ऊणता । हेगौतम जघन्य सागरोपमना सातीयो दोयभाग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणो । उक्को
सेणं वीसं सागरोवम कोठाकोठोअं वीसवाससयाइं अवाहा नेरइयाउयस्सणं पुच्छा । उत्कष्ट २० सागरोपम कोठाकोठो वीससयवर्षनो अवाधा ना
रकोनो प्र० । गोयमा जह० दसवाससहस्साइं अंतोमुहूर्तमअहिवाइं ॥ हेगौतम जघन्य दशहजारवर्ष अन्तर्मुहूर्तं अधिक । उक्कोसेणं तित्तीसं सागरो
वमाइं पुव्वकोटितिभागमअहिवाइं तित्तिउजाणियाउयस्स पुच्छा । उत्कष्ट ३२ सागरोपम पर्वकोटी तौजेभागे अधिक तिर्यच्चयोनिकनी प्र० । गोय

गमस्त्रहियाइं । एवं मणुस्साउयस्सवि देवाउयस्स जहा नेरइयाउयस्स छित्तिहि । निरयगतिनामाएणं जंते !
 कम्मस्स पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमसहस्स दोसत्तजागा पलिउवमस्स असंखेज्जाइजागेणं ऊणता
 उक्कोसेणं वीसं सागरोवमकोठाकोठीउ वीसयवाससयाइं अवाहा । तिरियगतिनामाए जहा नपुंसगवेदस्स
 मणुयगतिनामाए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमस्स दिवहं सत्तजागं पलिउवमस्स असंखेज्जाजाग
 ऊणगं उक्कोसेणं पत्तरससागरोवमकोठाकोठीउ पत्तररवाससयाइं अवाहा । देवगतिनामाए पुच्छा, गो

थो यथा नैरविकायुषः स्थितिः । निरयगतिनाम्नो जटन्त । कर्मणः पृच्छा, गौतम । जघन्येन सागरोपमसहस्रस्य द्वौ सप्तजागौ पत्थोपमस्या
 सस्येयजागोनाद्युत्कर्षतो विज्ञातिः सागरोपमकोटीकोट्यो विज्ञातिर्वर्षशतान्यावाधा । तिर्यगतिनाम्नः पृच्छा, यथा नपुंसकस्य । मनुजगतिना
 म्नः पृच्छा, गौतम । जघन्येन सागरोपमस्य सार्द्धं सप्तजागं पत्थोपमस्यासंख्येयजागोनमुत्कर्षेण पञ्चदशसागरोपमकोटीकोट्यः पञ्चदशवर्षशता

मा जघन्य अन्तर्मुहूर्त ३ पत्थोपम पूर्वकोडीने तीजेभाग अधिक इम मणुयनो । एवं मणुस्साउयस्सवि देवाउयस्स जहा नेरइयाउयस्स निरयगतिनामाए
 णं भते कम्मस्स पुच्छा । इम मणुयनो आठ पिण देवतानो आयु जिम नारत्तो तिम नरकगति नामकर्मनो ८० हेभगवन् । गोयमा जहन्नेण नागरो
 वम दोसत्तभाग पलिओवमस्स असंखिज्जाइजागेणं ऊणता । हेगौतम जघन्य सागरोपमना सातीया दोयभाग पत्थोपमने असंख्यातमेभाग ऊणा ।
 उक्कोसेण वीससागरोवम कोठाकोठीओ वीसवाससयाइं अवाहा तिरियगतिनामाए जहा नपुंसगवेदस्स मणुयगतिनामाएणं पुच्छा । चत्कूट २० साग
 रोपम कोठाकोठी २००० वर्षनो अवाधा तिर्येचनामकर्म नपुंसकनो स्थितिकडो नपुंसकवेदनो तिम मणुयगतिनामनो ८० । गोयमा जहन्नेण साग
 रोवमदिवह्द सप्तभाग पलिओवमस्स असंखिज्जाइजागेणं ऊणता । हेगौतम जघन्य सागरोपमना सातीया दोठभाग पत्थोपमने असंख्यातमेभाग ऊ
 थो । उक्कोसेण पत्तरससागरोवम कोठाकोठीओ पत्तररवाससयाइं अवाहा देवगतिनामाएणं पुच्छा । चत्कूट १५ सागरोपम कोठाकोठी १५ सै वर्ष

तावत्याः स्थितेः पूर्वकोटिर्निजागरूपाया अवाचायां शालज्यमानत्वात् ॥ तिरियगइनामाए जहा नपुंसकेवेयस्स इति ॥ जघन्यतो ह्रीं सागरोपम
स्य सप्तजागी पत्न्योपमासख्येयजागहीनो उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोट्य इत्यर्थः । मनुष्यगतिनाम्नी ॥ जहन्नेणं सागरोवमस्यदिवसुसत्तजा
गं पलिउवमस्स संखेज्जजागेण जणगंति ॥ अत्र ज्ञावना स्त्रीवेदव ज्ञावनीया दिवसुसत्तजागमित्यादौ तु नपुंसकनिर्देशः प्राकृतत्वात् नदकगतिना
म्नी जघन्यतः सागरोपमसहस्रस्य ह्रीं सप्तजागी किमुक्तं जवति सागरोपमस्य ह्रीं सप्तजागी सहस्रगुणितो वेति तदुत्कृष्टस्थिते विंशतिसागरोप
मकोटीकोटीप्रमाणत्वात्, तद्वन्यस्य च सर्वे जघन्यस्यासंज्ञिपंचेन्द्रियस्य ज्ञावात्, असंज्ञिपंचेन्द्रियकर्मबन्धस्य च जघन्यस्य च एकेन्द्रियजघन्यकर्मबन्धा
पेक्षया सहस्रगुणत्वा ज्ञावयिष्यते चायमर्थो वैकल्यचित्तायां देवगतिनाम्नी जघन्यतः सागरोपमसहस्रस्यैकः सप्तजागः एकसागरोपमस्य सप्तजागस्य

यमा ! जहन्नेणं सागरोवमसहस्रसएणं सप्तजागं पलिउवमस्स असंखेज्जजागेणं जणगं उक्खो० जहा पुरि
सवेदस्स । एगिंदियजातिनामाए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमस्स दोसि सप्तजागा पलिउवमस्स
असंखेज्जजागेणं जणगा उक्खोसेणं वीसं सागरोवमकोफाकोफाउ वीसय वाससयाइं एवाहा । वेहंदिम

न्यावाधा । देवगतिनाम्नः पुच्छा, गौतम । जघन्येयं सागरोपमसहस्रमेकं सप्तजागं पत्न्योपमस्यासंखेय जागीनोपमपुंसकतो जहा पुरुषवेद
स्य । एकन्द्रियजातिनाम्नः श्रद्धा, गौतम । सागरोपमस्य ह्रीं सप्तजागी पत्न्योपमस्यासंखेयजागीनो उत्कर्षतो विंशतिः सागरोपमना
मकोट्यो विंशतिर्विंशतान्यावाधा । द्वीन्द्रियजातिनाम्नः पुच्छा, गौतम । जघन्येयं सागरोपमस्य सप्तजागं पत्न्योपमस्यासंखेय

नी आवाधा देवगतिनाम्नो प्र० । गोयमा ज० सागरोवमस्य एगसत्तभाग पलिओवमस्य असंखिज्जभागेण जणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना
सातमोभाग पत्न्योपमना असंख्यातमोभाग जणो । उत्कृष्ट जहा पुरिसवेदस्य एगिंदिय जातिनामाएणं पुच्छा । उत्कृष्ट जिम पुरुषवेदो स्थिति एके
न्द्रिय जातिनाम्नो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य दोसि सप्तभाग पलिओवमस्य असंखिज्जभागेण जणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना साती

हस्र गुणित इति प्रायः, तस्यहि उत्कृष्टास्थिति र्दशसागरोपमकोटीकोटयः ततः प्रागुक्तकारणवशादेवसागरोपमस्य सप्त प्रागो लब्धः बन्धोपि
वास्य जघन्यतो संज्ञिष्वेन्द्रियस्येति सहस्रगुणितः, देवगतिनामसूत्रे उक्तोऽर्थः जहा पुरिसवेयस इति ॥ दससागरोपमकोटीं दसवाससयाइं
अवाहा अवाहूण्या कम्मठिइं कम्मनिसेगो इति वक्तव्य मितिप्रानः, द्वीन्द्रियजातिनामसूत्रे-जहक्केणं नवपणतीसइजागा पलिउं वमस्स असखेज्जइ
प्रागेण कणगा इति ॥ द्वीन्द्रियादिनासो उत्कृष्टास्थिति रहादश सागरोपमकोटीकोटयः अठारससुहुमविगलतिगेइतिवचनात्, ततो द्वादशानां
सागरोपमकोटीकोटीनां मिथ्यात्वस्योत्कृष्टया स्थित्या सप्ततिसागरोपमकोटीकोटीप्रमाणाया प्रागो ह्यते प्रागस्य न पूर्यते ततः शून्यं शून्येन पा

जातिनामाए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरोपमस्स नव पणतीसइजागा पलिउं वमस्स असखेज्जइजा
गेणं कणता उक्तोऽर्थेणं अठारस सागरोपमकोटीकोटीं अठारस वाससयाइं अवाहा । तेइन्द्रियजातिना
माएणं जहक्केणं एवंचेव उक्तोऽर्थेणं अठारस सागरोपमकोटीकोटीं अठारस वाससयाइं अवाहा । चउ
रिन्द्रियजातिनामाए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सागरोपमस्स नव पणतीसतिजागा पलिउं वमस्स असं

प्रागेना उत्कर्षतोद्वादशसागरोपमकोटीकोट्योद्वादशवषंज्ञान्यायाया । द्वीन्द्रियजातिनासः पुच्छा, जघन्येनैवं वेवोत्कर्षेणाद्वादश साग
रोपमकोटीकोट्योद्वादशवषंज्ञान्यायाया । चतुरिन्द्रियजातिनासः पुच्छा, गेयमा । जघन्येन सागरोपमस्य नव पणत्रिंशद्वागाः पल्लोपम

या दोयभाग पल्लोपमने असंख्यातमेभाग कणो । उक्तोऽर्थेणं बीससागरोपम कोटीकोटीओ बीसदवाससयाइं अवाहा तेइन्द्रिय जातिनामेण पुच्छा ।
उत्कृष्ट बीससागरोपम कोटीकोटी बीससयवर्षनो अवाधा त्रैन्द्रियजातिनामनो प्र० । गोयमा जह० सागरोपमस्स नवपणतीसतिभाग पलिओवम
स्य असंखिज्जइभागेणं कणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना पैतोसिया नवभाग पल्लोपमने असंख्याभाग कणो । उक्तोऽर्थेणं अठारससागरोपम
कोटीकोटीओ अठारसवाससयाइं अवाहा तेइन्द्रियजातिनामेण पुच्छा । उत्कृष्ट १८ सागरोपमकोटीकोटी अठारसयवर्षनो अवाधा त्रैन्द्रियजातिनो

त्यते जातोपरी' अष्टादशाधस्तात् समति स्तयो रङ्गेनापवर्तनां ह्यथा नव पंचत्रिंशद्भागा स्ते पत्योपमासंख्येयजागोनाः क्रियन्ते आगतं सूत्रोक्तं परिमाणमिति । एवं विचतुरिन्द्रियजातिनामसूत्रे ऽपि जावनीये , वैक्रियनानसूत्रे-जहन्नेणं सागरोवमसहस्स दोसत्तजागा पलिउवमस्स असंखे

खेज्जइजागेणं ऊणता उक्कोसेणं अठारस सागरोवमकोठाकोठीउ अठारस वाससयाइं अवाहा । पंचिंदि यजातिनामाए पुच्छा , गोयमा ! जहन्नेणं सागरोवमस्स दोसि सत्तजागा पलिउवमस्स असंखेज्जइजागेण ऊणता उक्कोसेणं वीसं सागरोवमकोठाकोठीउ वीसय वाससयाइं अवाहा । उरालियसरीरावि एवंचेव । वेउहियसरीरनामाएणं जंते ! पुच्छा , जहन्नेणं सागरोवमसहस्स दो सत्त जागा पलिउवमस्स असंखे

स्यासंख्येयजागेनोना उत्कर्षतोष्टादशसागरोपमकोटाकोट्योऽष्टादशवर्षशतान्यावाधा । पञ्चैन्द्रियजातिनाम्नः पुच्छा , गौतम । जघन्येन सागरोपमस्य द्वौ सप्तजागौ पत्योपमस्यासंख्येयजागोनावुत्कर्षतो विंशतिः सागरोपमकोटाकोट्यो विंशतिवर्षसहस्राण्यावाधा । श्रीदारिकशरीरमप्येषं चैव । वैक्रियनाम्नः पुच्छा , गौतम । जघन्येन सागरोपमस्य द्वौ सप्तजागौ पत्योपमस्यासंख्येयजागोनी उत्कर्षतो विंशतिः सागरोप

प्र० । गोयमा जह० जहा वेइंदियस्स । हेगौतम जघन्य वैन्द्रियकक्षा जिम । उक्कोसेण अठारससागरोवम कोडाकोठीओ अठ रसवाससयाइं अवाहा च उरिंदिय जातिनामेण पुच्छा । अठारसयवर्षनो अवाधा चउरिंदिय जातिनामनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य नवपणतोसइभागा पलिओव मस्य असंखिज्जइभागेण ऊणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना पेतीसिया नवभाग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणा । उक्कोसेण अठारससागरोवम कोडाकोठीओ अठारसवाससयाइं अवाहा पचिंदियजातिनामेण पुच्छा । उत्कट अठारै सागरोपम कोडाकोठी अठारैसयवर्षनो अवाधा पचेन्द्रिय जातिनामनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य दोसिसत्तजागा पलिओवमस्य असंखिज्जइभागेण ऊणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना सातीवाभा ग पत्योपमनो असंख्यातभाग ऊणा । उक्कोसेण वीसंसागरोवमकोडाकोठीओ वीसंवाससयाइं अवाहा आहारसरीरनामाए पुच्छा । उत्कट वीससा

जडाजागेण जगता इति ॥ इह वैक्रियशरीरभास उत्कृष्टा विंशतिसागरोपमकोटीकोट्यः स्थितिः सतः प्रागुक्तकर्णवशेन जघन्यस्थितिचिंतायां तस्या ह्यो सागरोपमस्य सप्तजागी लप्तेते परं वैक्रियपदमेकेन्द्रिया विकलेन्द्रिया च न भग्नन्ति किंत्वसंघिपदैदियाश्च जघन्यतोपि अंशं कुर्वाणा एकैन्द्रियधंधापक्षया सहस्रगुणं कुर्वन्ति पञ्चवीसपक्षायां सयंसहस्रसंघगुणकारो । इतिवचनात् ॥ ततो यो ह्यो सागरोपमस्य सप्तजागी प्रागुक्तकर्णवशां लप्स्यो ती सहस्रेण गुण्येते ततः सूत्रोक्तं परिमाणं जघति सागरोपमस्य ह्यो सहस्रौ सप्तजागानां सागरोपमसहस्रस्य ह्यो सप्तजागाविति

जडाजागेण जगता उक्लौसेण वीसं सागरोपमकोटाकोटीं वीसयवाससयाइं अवाहा । आहारगसरीरनामाए जहन्तेण अंतोसागरोपमकोटाकोटीए उक्लौसेण अंतोसागरोपमकोटाकोटीए । तेयाकम्मगसरीरनामाए जहन्तेण दोसि सप्तजागा पलित्तवमस्स असखेजडाजागेण जगता उक्लौसेण वीसं सागरोपमकोटाकोटीं वीसयवाससयाइं अवाहा । सरीरबंधणनामाएवि पंचरहवि एवंचेव । सरीरसंघातनामाएवि

मकाटीकोट्यो विंशतिवर्षसहस्राण्यावापा । आहारकशरीरनासो जघन्येनान्तः सागरोपमकोटीकोटी उत्कर्षतोप्यन्तःसागरोपमकोटीकोटी । तेजसकामंशशरीरनासो जघन्येन ह्यो सप्तजागी पक्षोपमस्यासंख्येयजागीनो उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोटी विंशतिवर्षज्ञानान्यावापा । शरीरधन्यननान्ति पञ्चाप्येवं चैव । शरीरसहननान्ति पञ्चाप्येवं चैव । यथा शरीरनासः कर्मणः स्थितिः । वज्रवर्जजननाराचसंहनननासो य

गरोपम कोटाकोटी वीससयवर्षनो अवाधा आहारकशरीरनो प्र० । जह० अतो० सागरोपमकोटाकोटीनो उ० अंतो० सागरोपमकोटाकोटीनो तेया कम्मगसरीरनामाए । जघन्य अन्तर्मुहत्तं माहां सागरोपमनो कोटाकोटी दुवे तेजसशरीरनो प्र० । जह० दोसि सप्तभागपलित्तवमस्स असखिज्जइमगी यं जणया । जघन्य सातोया दोयभाग पद्योपमने असख्यातमेभाग जणा । उक्लौसेण वीसंसागरोपमकोटाकोटीनो वीसयवाससयाइं अवाहा । उ० वीससागरोपम कोटाकोटी वीससयवर्षनो अवाधा । सरात्तियवेवन्निय आहारगसरोरंभोवगणासेण दिग्गहवि एवंचेव सरीरबंधणनामाएवि पंचरहवि एवं

ह्येकीर्णः-आहारकशरीरनाम्नो जघन्यतोप्यन्तः सागरोपमकोटीकोटी उत्कर्षतीप्यन्तःसागरोपमकोटीकोटी २ नवरं जघन्यादुत्कृष्टं संख्येयगुणं द्रष्टुं
 व्यमन्येत्वाहारकवतुषस्य जघन्यतोक्तमुद्भूतमिच्छति तद्वन्त्य -पुंवेयश्चवाधा अष्टमुहुताजसुच्चगीयाणं । सायवारसआहा रवगणपवरनाणकिंचूणं ॥१॥
 अत्र किंचूणमिति , अन्तर्मुद्भूतमित्यर्थः , तदत्र तत्त्वं केवलिनो विदन्ति यथा च शरीरपंचकस्य जघन्यत उत्कर्षतश्च स्थितिपरिभाणमुक्तं तेनैव
 क्रमेण शरीरवन्धनपञ्चकस्य शरीरसंघातपंचकस्य वक्तव्यं तथाचाह-सरीरवधननामाएवि पंचगहवि इति ॥ वडरोसजनारायसंघयणनामाए जहा
 रइंनामाए इति ॥ वज्रपंजनारायसंहनननाम्नो यथा प्राक् रतिनाम्नो मोहनीयस्योक्तं तथा वक्तव्य ॥ वडरोसहनारायसंघयणनामाए जंते । कम्मस्स
 केवइयं कालं ठिइं पन्नत्ता ? गौतम । जहन्नेसं एकं सत्तजागपलितुवमस्स असंखेज्जजागेण जणं उक्कोसेणं दससागरोवमकोडीकोडीं इति ।
 ऋपज्जनाराचमूत्रं-सागरोवमस्स कप्पन्नतीसजागा पलितुवमस्स असंखेज्जजागेण जणगा इति , ऋपज्जनाराचसहननस्य ह्युत्कृष्टास्थितिर्द्वाद

**पंचगहवि जहा सरीरनामाए कम्मस्स छित्तिहि । वडरोसजनारायसंघयणनामाए जहा रतिनामाए । उसज
 नारायसंघयणनामाए जहं० सागरोपमस्स कप्पन्नतीसजागा पलितुवमस्स असंखेज्जजागेणं जणता ।**

या रतिनाम्न । ऋषज्जनाराचसंहनननाम्नो जघन्येन सागरोपमस्य षट्पञ्चाज्ञात्त्रिंशद्भागाः पल्योपमस्यासंख्येयजागोनाः । उत्कर्षतो द्वादशसा
 गरोपमकोटीकोटी द्वादशवर्षशतान्यावाधा । नाराचसहनननाम्नो जघन्येन सप्त पंचत्रिंशद्भागाः पल्योपमस्या सरयेयजागीना उत्कर्षत सत्तुद्दंश

चेव । श्रौटारिकवैक्रिय आहारकशरीर अंगापांगनाम तीन पांच इमहीज शरीरवन्धननामने पांचशरीरजीपरे जाण्णिवा इमहीज । सरीरसंघयणना
 माए पंचगहवि जहा सरीरनाम कळ्ठाठेण्ति । शरीरसंघातननामने शरीर पाचने स्थितिकही तिम जाणवी । वडरोसहनारायसंघयणनामाए जहा
 रतिनामाए उसमनारायसंघयणनामेणं पुत्खा । वज्रऋषभनाराचसंघयण नामकमनीस्थिति जिम रतिमोहनोये कळ्ठा तिम ऋषभनाराचसंघयणनाम
 नो प्र० । गोयमा जहं० सागरोवमस्स कप्पन्नतीसभागा पलिचोवमस्स असंखिज्जभागेणं जणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना कप्पनीया तीसभागा

शसागरोपमकोटीकोटयः तांसां मिथ्यात्वे स्थित्या सप्ततिसागरोपमकोटी २ प्रमाणत्वात् ज्ञानी क्षिपते तत्र ज्ञानहारासंज्ञवात् शून्यं शून्येन पातयि
त्या ज्ञेयत्वेदकराक्षयो रक्षेनापवर्त्तना ज्ञेयः सागरोपमस्य षट् पञ्चत्रिंशद्भागः पत्योपमासंख्येयजागहीनाः क्रियते । यत् नारायसहनननासो जघ
न्यस्थितिचिंतायां सप्त पञ्चत्रिंशद्भागः पत्योपमासंख्येयजागहीना उत्कृष्टा स्थितिः क्षतुर्दशसागरोपमकोटी २ प्रमाणत्वात् । अर्द्धनारायसहनन

उक्तीसेणं बारससागरोवमकोठाकोठीनं बारसवाससयाइं अवाहा । नारायसंघयणनामाए जहन्नेणं साग
रोवमस्स सप्त पणतीसइजागा पलिउवमस्स असंखेजाइजागेणं ऊणता उक्ती० चोदस सागरोवमकोठा
कोठीनं चोदस वाससयाइं अवाहा । अर्द्धनारायसंघयणनामस्स जहन्नेणं सागरोवमस्स अष्ट पणतीसइ
जागा पलिउवमस्स असंखेजाइजागेणं ऊणता उक्ती० सोलस सागरोवमकोठाकोठीनं सोलसवाससयाइं

सागरोपमकोटीकोटयः क्षतुर्दशवर्षशतान्यावाधा । अर्द्धनारायसहनननासो जघन्येन सागरोपमस्याष्टौ पञ्चत्रिंशद्भागः पत्योपमासंख्येयजा
गोना उत्कर्षतः षोडशसागरोपमकोटीकोटी षोडशवर्षशतान्यावाधा । कीलिकासहनननासः पृच्छा । गौतम । जघन्येन सागरोपमस्य नव

पद्योपमने असंख्यातमेभाग जणा । ७० बारससागरोवम कोठ काठोओ बारसवाससयाइं अवाहा नारायसंघयणनामाए पृच्छा । ७० १२ सागरोप
म कोठाकोठी १२ सय वर्षनी अवाधा नारायसंघयणनामनो प्र० । गो लइ० सागरोवमस्य अष्टपणतीसइभागा पलिओवमस्य असंखेजाइभागेण ऊण
या । हेगौतम जघन्य सागरोपमना पैतीसिया ८ भाग पद्योपमने असंख्यातमेभाग जणा । उक्तीसेणं चोदससागरोवमकोठाकोठीओ चोदसवासस
याइ अवाहा अर्द्धनारायसंघयणनामस्य । उत्कृष्ट १४ सागरोपम कोठाकोठी १४०० वर्षनी अवाधा अर्द्धनारायसंघयणनामनो प्र० । जइ० सागरोवम
स्य अष्टपणतीसइभागा पलिओवमस्य असंखेजाइभागेण ऊणया । जघन्य सागरोपमनो पैतीसिया ८ भाग पद्योपमने असंख्यातमेभाग जणा । उक्ती०
सोलस सागरोवमकोठाकोठीओ सोलसवाससयाइं अवाहा कोलियासंघयणं पृच्छा । ७० सोल सागरोपम कोठाकोठी सोलसवर्षनी अवा

नाज्ञी ऽष्टौ पंचत्रिंशद्भागाः पत्योपमासंख्येयज्ञागीना उत्कृष्टस्थितिः । षोडश सागरोपमकोटाकोटीप्रमाणत्वात् । कीलिकासंहनननाज्ञी नव पंच
त्रिंशद्भागाः पत्योपमासंख्येयज्ञागहीना उत्कृष्टस्थिते रष्टादश सागरोपमकोटाकोटीप्रमाणत्वा त्परिज्ञावनीना । सेवार्तसंहननसूत्रं तु सुगमं यथाः
सहननषट्कस्य स्थितिपरिमाणं मुक्तं तेनैव क्रमेण सत्थानषट्कस्यापि वक्तव्यं तथाचाह-एवं जहा संघयणनामा ह जणिषा एवं सठाणावज्ञा

अवाहा । कीलियासंघयणेणं पुच्छा, गोयमा ! जहस्येणं सागरोवमस्स नव पणतीसइजागा पलिनुवमस्स
असंखेज्जइजागेणं ऊणता उक्खो० अठारस सागरोवमकोठाकोठीनु अठारसवाससयाइं अवाहा । केवठ
संघयणनामस्स जहन्तेणं सागरोवमस्स दोसि सत्तजागा पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं ऊणता उक्खो
सेणं वीसं सागरोवमकोठाकोठीनु वीसयवाससयाइं अवाहा । एवं जहा संघयणनामाए जणिषा एवं सं

पञ्चत्रिंशद्भागाः पत्योपमस्यासंख्येयज्ञागीना उत्कृष्टतो ऽष्टादशसागरोपमकोटाकोट्यो ऽष्टादशवर्षशतान्यावाधा । सेवार्तसंहनननाम्नो जघ
न्येन सागरोपमस्य द्वौ सप्तजागौ पत्योपमस्यासंख्येयज्ञागीनी । उत्कृष्टतो विंशतिसागरोपमकोटाकोट्यो विंशतिवर्षशतान्यावाधा । एवं
यथा संहनननामानि जणितानि एवं संस्थानान्यापि जणितव्यानि । शुक्लवर्णनाम्न. पृच्छा, गोतम । जघन्येन सागरोपमस्येकं सप्तजागं प

था कीलिकासंघयणनो प्र० । जह० सागरोवमस्य पणतीसंभागा पलिप्रोवमस्य असखिज्जइभागेणं ऊणया । जघन्य सागरोपमनी पैतीसिया नवभा
ग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणा । ४० अठारससागरोवम कोठाकोठीओ अठारसवाससयाइं अवाहा केवडुसंघयणेण पुच्छा । ४० १८ सागरोप
मकोठाकोठी १८०० वर्षनो अवाधा केवडेसंघयणनी प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य द्वाविडसत्तभागा पलिप्रोवमस्य असखिज्जइभागेण ऊणया । हेगो
तम जघन्य सागरोपमना सातीया दोयभाग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणा । ४० बीससागरोवम कोठाकोठीओ बीसयवाससयाइं अवाहा एवं
जहा संघयणनामाए भणिया तहेव हसंठाणेवि भा० । ४० बीससागरोपम कोठाकोठी वीससवर्षनो अवाधा इम जिम संघयणनाम कद्धा तिमही

विषया ॥ उक्तं द्वापमर्षोऽन्यत्रापि संपपथो संठाणी पठमे दसवर्षिणेषु दुग्धवृद्धीकृतिः, द्वाविंशत्येनामसूत्रे-जहर्णे सागरोवमस्स पंच अठा
वीसइजागो पलिउवमस्स असंखेज्जागेण ऊणगो इति, द्वाविंशत्येनामसूत्रे साद्धा द्वादशसागरोपमकोटीकोटय स्तथाथोक्तं अन्यत्रापि-सुक्खि
सुरज्जिमहुरा वादसवतहासुजगवहकासायं । अट्ठाद्विंशत्येनामसूत्रे अविंशत्येनामसूत्रे पुत्राण ॥ तासां मिथ्यात्वस्थित्या सप्ततिसागरोपमकोटी ९ प्रमाणा
या जागो ज्ञियते तत्र शून्येन पातना तेनोपरिततो राशिः साद्धा इति सामस्येन चतुर्भागकरणार्थं चतुर्भिर्गुण्यते जाताः पंचाशत् । अथस्तनोपि
सप्ततिलक्षच्छेदराशिं चतुर्भिर्गुण्यते जातेद्वेशते अशीत्यधिकं ततो जूयोपि शून्येन पातना लब्धाः पंच अष्टाविंशतिजागाः ते पत्योपमासंख्येय

ठाणावि ष ज्ञाणियत्ता । सुक्खित्ववन्तनामाए पुच्छा, गोयमा ! जह० सागरोवमस्स एगं सत्तजागं पलि
उवमस्स असंखेज्जागऊणगं उक्कोसेणं दससागरोवमकोठाकोठीउं दसवाससयाइं अवाहा । हालिद्ववन्त
नामाए पुच्छा, गोयमा ! जहण्णेणं सागरोवमस्स पंच अष्टावीसइजागा पलिउवमस्स असंखेज्जागणेणं

पत्योपमासंख्येयजागोनमुत्कर्षतो दशसागरोपमकोटाकोटयो दशवर्षं शतान्यावाचा । द्वाविंशत्येनामसूत्रे पुच्छा, गोयमा । जघन्येन सागरोपमस्य
पंचाष्टाविंशतिजागाः पत्योपमस्यासंख्येयजागोना उत्कर्षतो द्वं त्रयोदशसागरोपमकोटाकोटयो द्वं त्रयोदशवर्षं शतान्यावाचा । लोहितवर्णेना
मसूत्रे पुच्छा, गोयमा । जघन्येन सागरोपमस्य षट्ठाविंशतिजागाः पत्योपमस्यासंख्येयजागोना उत्कर्षतः षट् दशसागरोपमकोटाकोटयः ५

ज उक्तं स्थानं पिण कट्ठिवा । सुक्खित्ववन्तनामाए पुच्छा । द्विमे शुक्लवर्णेनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य एगसत्तभागं पलिपोवमस्य असंखिज्जागणे
णं ऊणया । त्रिमे गौतम जघन्य सागरोपमनो सातीयो पक्कभाग पत्योपमनो असंखयातमेभाग ऊणया । ४० दससागरोवम कोठाकोठीप्रो दसवासस
याइं अवाहा हालिद्ववन्तनामेण पुच्छा । ४० दशसागरोपम कोठाकोठी दशवर्षवर्णेनो अवाधा पोलोवर्णेना प्र० । गोयमा जहण्णेणं सागरोवमस्य पं
च षट्ठावीसइजागा पलिपोवमस्य असंखिज्जागणेणं ऊणया । त्रिमे गौतम जघन्य सागरोपमस्य ५० अष्टावीसिया ५ भाग पत्योपमने असंखयातमेभाग

जागहीना क्रियते आगतं सूत्रोक्तं परिमाणं अनेनैव गणितक्रमेण लोहितवर्णनाम्नो जपन्यस्थिति षट् अष्टाविंशतिजागाः पल्योपमासंख्येयजाग
हीना उत्कर्षत स्तस्य स्थितेः पञ्चदशसागरोपमकोटी २ प्रमाणत्वात् , नीलवर्णनाम्नः सप्ताष्टाविंशतिजागाः पल्योपमासंख्येयजागहीना उत्कर्षत
स्तस्य स्थितेः सार्द्धसप्तदशसागरोपमकोटी २ प्रमाणत्वात् परिज्ञावनीया ॥ कालवर्णनामाए जहा क्षेत्रसंघयणस्तेति सेवात्तंसहननस्यैव जपन्यतो

जणता उक्ती० अष्टतेरससागरोवमकोडाकोडीनु अष्टतेरसवाससयाइं अवाहा । लोहितवर्णनामाएणं
पुच्छा , गोयमा ! जहन्तेणं सागरोवमस्स त्व अष्टावीसइजागा पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं जणगा
उक्ती० पन्नरस सागरोवमकोडाकोडीनु पन्नरस वाससयाइं अवाहा । नीलवर्णनामाए पुच्छा , गोयमा !
जह० सागरोवमस्स सत्त अष्टावीसइजागा पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं जणता उक्तीसं० अष्टठारस

पञ्चदशवर्षज्ञतान्यावाधा । नीलवर्णनाम्नः पुच्छा , गीतम । जपन्येन सागरोपमस्य सप्ताष्टाविंशतिजागाः पल्योपमस्या संख्येयजागोना उत्कर्
षतोद्गाष्टादशसागरोपमकोटीकोटयोद्गाष्टादशवर्षज्ञतान्यावाधा । कालवर्णनाम्नो यथा सेवात्तंसहननस्य । सुरज्जिगन्धनाम्नो यथा शुक्रवर्णना

जणा । ७० अष्टतेरस सागरोवमकोडाकोडीनु अष्टतेरस वाससयाइ लोहितवर्णनामेण पुच्छा । ७० १२॥ साठवारै सागरोपमतो कोडाकां.लो स.ठा वा
रसैवर्णनो अवाधा रक्तवर्णनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य अष्टावीसइभागा पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं जणगा । हेगीतम अवन्त सागरो
पमना २८ अष्टावोसिया छभाग पल्योपमने असंख्यातमेभाग जणा । ७० पखरससागरोवम कोडाकोडीनु पखरसवाससयाइ अवाहा नीलवर्णना
मणं पुच्छा । ७० १५ सागरोपम कोडाकोडी पनरसै वर्णनो अवाधा नीलवर्णनाम्नो प्रश्न । गोयमा जह० सागरोवमस्स सत्त अष्टावीसइभागा पलि
नुवमस्स असंखेज्जइजागेणं जणगा । हेगीतम अवन्त सागरोपमना अष्टावोसिया छभाग पल्योपमने असंख्यातमेभाग जणा । ७० पखरस सागरोवम
कोडाकोडीनु पखरसवाससयाइ अवाहा नीलवर्णनामेण पुच्छा । ७० पनरस सागरोपम कोडाकोडी पनरसै वर्णनो अवाधा नीलवर्णनाम्नो

ह्री सागरोपमस्य सप्तजागी पत्न्योपमासंख्येयजागहीनी उत्कर्षतो विज्ञातिसागरोपमकोटीकोटयः कृष्णवर्णनाम्नोपि वक्तव्या इति ज्ञायः, सुरजि-
गन्धनाम्नः शुक्लवर्णनाम्न इव सुक्लिन्नसुरजीमधुराणदयतइतिवचनात्, सुरजिगंधनाम्नो यश्च सेवार्त्तएहननस्य तच्चागन्तरमेवोक्तमिति न पुन-
रुच्यते ॥ रसाण मधुरादीणं जहा वन्ताण जणियं तहा परिवाहीए जाणियव्वमिति ॥ रसानां मधुरादीनां परिपाट्या क्रमेण तथा वक्तव्यं यथा

सागरोपमकोठाकोठीउं अण्ठारसवाससयाडं अवाहा । कालवन्ननामाए जहा छेवठसंधयणस्स । सुस्त्रि-
गंधनामाए जहा सुक्लिन्नवन्ननामस्स । दुस्त्रिगंधनामाए जहा छेवठसंधयणस्स । रसाणं मज्जरादीणं जहा
वन्ताणं जणियं तहेव परिवाहीए जाणियव्वं । फासा जे अपसत्या तेषिं जहा छेवठस्स जे पसत्या तेषिं
जहा सुक्लिन्नवन्ननामस्स, अगुरुलज्जनामाए जहा छेवठस्स । एवं उवघातनामाएवि एवंचेव । निरयाणु

म्नः । दुरजिगन्धनाम्नो यथा सेवार्त्तसंहननस्य । रसानां मधुरादीनां यथा वर्णानां जणितं तथैव परिपाट्या जणितव्यम् । स्पर्शा ये ऽप्रज्ञस्ता-
स्तेषां यथा सेवार्त्तस्य ये प्रज्ञस्ता स्तेषां यथा शुक्लवर्णनाम्नः, अगुरुलज्जनाम्नी यथा सेवार्त्तस्य । एवमुपघातनाम्नोप्येवं चैव । निरयानुपूर्व्वीना

प्रथ । गीयमा जइ० सागरोपमस्य अठ्ठवीसइभागा पक्षिआवमस्य असखिज्जइभागेणं जणया । हेगीतम जघन्य सागरोपमना अठावीसिया सातभाग
पत्न्योपमने असंख्यातमेभाग उया । उ० अठ्ठारससागरोपम कांठाकोठीओ अठ्ठारसवाससयाडं अवाहा कालवन्ननामाए जहा छेवठसंधयणे सुभि-
गंधनामाए पुच्छा । उ० साटाअठारै सागरोपम कोठाकोठी साटा अठारैसयवपंनो अवाधा कालेवर्णनो प्र० जिम छेवठसंधयणनो कछो तिम सुर-
भिगन्धनाम्नो प्र० । गीयमा जहा सुक्लिन्ननामस्य दुस्त्रिगंधनामाए छेवठसंधयणस्य रसाणं मधुरादीणं जहा वन्ताणं भणिया तहेव परिवाहीए जा-
णियव्वा । हेगीतम जिम शुक्लनाम्नो प्रश्न तिम दूरभिगन्धनाम्नो प्र० तिम छेवठसंधयणनो कछो तिम रस मधुरादिकने जिम वर्णादिकने कछो ति-
म अनुक्रमे परिपाटीयेकरी कहिवो । फासा जे अपसत्या तेषिं जहा छेवठ जे पसत्या तेषिं जहा सुक्लिन्नवन्ननामाए जहा छेवठ

वर्षानां मुक्तं तच्चैवं-मधुररसनाभ्यो जघन्यस्थिति रैकः सागरोपमस्य सप्तजागः पत्योपमासंख्येयजागहीन उत्कर्षतो दशसागरोपमकोटीकोटयो
दशवर्षशतान्याबाधा अबाधाहीना कसंदलिकनिषेकः, अक्षररसनाभ्यो जघन्यतः पंच सागरोपमस्याष्टाविंशतिजागाः पत्योपमासंख्येयजागहीनाः

पुत्रीनामाए पुच्छा, गोयमा ! जह० सागरोवमसहस्र दो सप्तजागा पलिनुवमस्स असंखेज्जाजागऊणया
उक्को० वीसं सागरोवमकोट्टाकोट्टीनु वीसयवाससयाइं अबाहा । तिरियाणुपुत्रीए पुच्छा, गोयमा ! ज
हन्तेणं सागरोवमस्स दो सप्तजागा पलिनुवमस्स असंखेज्जाजागेणं ऊणता उक्को० वीस सागरोवमकोट्टा
कोट्टीनु वीसयवाससयाइं अबाहा । मणुयाणुपुत्रीए पुच्छा, गोयमा ! जह० सागरोवमस्स दिवहूं सप्तजागं

सः पुच्छा, गोतम । जघन्येन सागरोपमसहस्रस्य द्वौ सप्तजागौ पत्योपमासंख्येयजागौनो उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोटी विंशति
वर्षशतान्याबाधा । तिर्येणानुपूर्वीनाम्नः पुच्छा, गोतम । जघन्येन सागरोपमस्य द्वौ सप्तजागौ पत्योपमस्यासंख्येयजागौनावुत्कर्षतो विंशति
कोटीकोट्यो विंशतिवर्षशतान्याबाधा । मनुजानुपूर्वीनाम्नः पुच्छा, गोतम । जघन्येन सार्द्धं सप्तजागं पत्योपमस्यासंख्येयजागौन सुत्कर्षतः प

एव उवघातनामाएवि पराघातनामाएवि एवंचेव तिरियाणुपुत्रीनामाए पुच्छा । स्यं जिके अप्रशस्त तेहने जिम छेव्हानो स्थितिकहो तिम अने जे
प्रशस्तस्यं तेहने स्थिति शुक्लवर्णोपरे जाणिवो अगुरुलघुनामनो स्थिति छेव्हानीपरे इम उवघातनो पिण इमहीज पराघातनो पिण इमहीज न
रक्कानुपूर्वीनो प्र० । गोयमा सागरोवमसहस्र दोसप्तभागा पलिओवमस्स असंखिज्जइभागेणं उणया । हेगोतम जघन्य सागरोपम सहस्रना सातीया
दोयभाग पत्योपमने असंखयातमेभाग ऊणा । उ० तीससागरोवम कोट्टाकोट्टीओ वीसयवाससया इ अबाहा तिरियाणुपुत्रीए पुच्छा । उत्ताए वीस
सागरोपम कोट्टाकोट्टी वीसयवर्षनो अबाधा कर्मनो तिर्येणानुपूर्वीनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्य दोसप्तभागा पलिओवमस्स असंखिज्जइभा
गेणं ऊणया । हेगोतम जघन्य सागरोपमना सातीया दोयभाग पत्योपमने असंखयातमेभाग ऊणा । उ० वीससागरोवम कोट्टाकोट्टीओ वीसयवा

उत्कर्षतीर्णयोदशसागरोपमकोटीकोटयः तं च दशवर्षशतान्यावाधा कटुकस्वनाम्नी जघन्यतः सागरीपमस्य सप्तष्टाविंशतिजागाः पत्न्योपमासं
समेयजागहीना उत्कर्षतः साक्षाः सप्तदशसागरोपमकोटीकोटयः सार्द्धे सप्तदशशतान्यावाधा, तिष्ठस्वनाम्नी जघन्यतः सागरोपमस्य द्वी सप्तजागी
पत्न्योपमासंख्येयजागहीनी उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोटयो विंशतिवर्षशतान्यावाधा, अथाधाकालहीना कर्मदलिकनिषेकः इति, स्पष्टा
द्विविधा साष्टाया प्रज्ञासा-अप्रज्ञासा च । प्रज्ञासा मृदुलघुस्तिग्धोत्तरूपा अप्रज्ञासा कर्कशगुरुदुःखशीतलूपाः प्रज्ञास्थानं जघन्यतस्तिष्ठतिरेकः सागरीपम
स्य सप्तजागः पत्न्योपमासंख्येयजागहीन उत्कर्षतो दशसागरोपमकोटीकोटया दशवर्षशतान्यावाधा अथाधाकालहीना कर्मस्थितिः कर्मदलिकनि
षेकः, अप्रज्ञास्थानं जघन्यतो द्वी सागरीपमस्य सप्तजागी पत्न्योपमासंख्येयजागहीनी उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोटयो विंशतिवर्षशत
न्यावाधाकालोना कर्मस्थितिः कर्मदलिकनिषेकः, तथाचाष्ट-पासा जे अप्रसत्या तेषां जहा सेवदृक् जे पसत्या तेषां जहा सुफिलवज्जनामश्चे
ति ॥ नरकानुपूर्वोत्पत्ती जघन्यतः सागरोपमसहस्रस्य द्वी सप्तजागी द्वी सागरोपमस्य सप्तजागी सहस्रगुणिताविति ज्ञापः, जायना नरकगति
लक्षावयितव्या, मनुष्यानुपूर्वीनामसूत्रे-जघन्ये सागरोपमस्य दिवच्छ सप्तजागं पलित्रंमस्य असंख्येयजागेणं जगगंति ॥ तदुत्कृष्टस्थितेः पश्यद्
दशसागरोपमकोटी २ प्रमाणात्, उत्तम्यान्वावि-तीसकोटाकोटी गसाधभावरगाग्रंतरायाणं । मिच्छेयरोदृष्टी मनुष्यगुणानुपपन्नरस । देवा

पलित्रंमस्य असं० जागेणं जगगं उक्ती० पन्नरस सागरोपमकोटाकोटील पन्नरसयवाससयाइं अवाहा ।
देवानुपुष्टीए पुच्छा, गोयमा ! जह० सागरोपमसहस्रसृणं सप्तजागं पलित्रंमस्य असंख्येयजा० जगगं

अथ दश सागरोपमकोटाकोटयः पंचदशवर्षशतान्यावाधा । देवानुपूर्वीनाम्नः पूजा, गीतम् । जघन्येन सागरोपमसहस्रस्यैव सप्तजागं पत्न्यो
ससवाः अथाष्ट मनुष्योपमं पुच्छा । उत्कृष्ट योऽसागरोपम कोटाकोटी योऽसहस्रवर्षतो गयाधा मनुष्यानुपूर्वीनी म० । गोयमा जह० साग
रोपमस्य दिवच्छ सप्तभागं पलित्रोत्तम्या असंख्येयजागेणं जगया । हेगोत्तम जघन्य सागरोपमना सातिया द्वादभाग पथ्यापगने असंख्येयजागेण

नृपूर्वीनासोपि जघन्यत एकसागरोपमस्य सप्तजागोः सहस्रगुणिताः पत्न्योपमासंख्येयजागहीनाः उत्कर्षतोहि तत् स्थितिर्दशसागरोपमकोटी १ प्रमाणत्वात् तथाचोक्तं-पुंहासरईवञ्चे सुजखगइयिराइच्छकदेवदुगे । दससेसाणवीसा एवइयावाहावामतथा „ वत्थञ्चास्य जघन्यतो सत्तिपंचेद्वियं पु इवि , तथा सूत्तनामसूत्रे जघन्यतो नवसागरोपमस्य पञ्चत्रिंशद्भागाः पत्न्योपमासंख्येयजागहीना द्वीन्द्रियजातिनास इव ज्ञावनीयाः , सूत्तनासो ह्युत्कर्षतो स्थिते रष्टादशसागरोपमकोटी १ प्रमाणत्वात् अठारस सुहुमविगलतिगेइतिवचनात् „ एव मपर्याप्तसाधारणतात्तोरपि ज्ञावनीयं । बादरपर्याप्तप्रत्येकनास्रां तु जघन्यतो द्वौ सागरोपमस्य सप्तजागो पत्न्योपमासंख्येयजागहीनौ उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोटय स्तथा

उज्जोसेणं दससागरोपमकोठाकोठीनु दसयवाससयाइं अवाहा । उत्सासनामाए पुच्छा , गोयमा ! जहा तिरियाणुपुव्वीए । आयवनामाएवि एवंचेव । उज्जोयनामाएवि । पसत्थविहायोगतिनामाए पुच्छा , गोयमा ! जहन्तं सागरोपमस्स एगं सत्तजागं उज्जो० दससागरोपमकोठाकोठीनु दसयवाससयाइं अवाहा ।

पमासंख्येयजागोनमुत्कर्षतो दशसागरोपमकोठाकोट्यो दशवर्षशतान्यावाधा । उत्सासनास्तः पुच्छा , गौतम । यथा तिर्यगानुपूर्व्या । आत

ग जणा । ७० पसरससागरोपम कोठाकोठीओ पसरसवाससयाइं अवाहा देवानुपुव्वोएणं पुच्छा । उत्तर १५ सागरोपमनो कोठाकोठी १५०० व पनो अवाधा देवानुपूर्वीनो प्र० । गोयमा जह० सागरोपमस्य दोसत्तभागं पल्लिओवमत्त असंखिज्जइभागेण जणया । हेगौतम जघन्य सागरोपम सहस्रना सातीया दोयभाग पत्न्योपमने असंख्यतमेभाग जणा । ८० दससागरोपम कोठाकोठीओ दसवाससयाइं अवाहा जसासनामाए पुच्छा । उत्तर ४ दशसागरोपम कोठाकोठी दमहजारसयवर्षनो अवाधा जसासनामनो प्र० । गोयमा जहा तिरियाणुपुव्वीए आयवनामाएवि एवंचेव उज्जोयनामाएवि एवंचेव पसत्थविहायोगतिनामाए पुच्छा । हेगौतम जिम तिर्येवानुपूर्वीनोपरे कहिवी आतपनामकसेने पिण इमहीज कहिवी उद्योतनामने पिण इमहीज प्रशस्त विहायोगतिनो प्र० । गोयमा जह० एगसागरोपमस्य सत्तभागं । हेगौतम जघन्य १ सागरोपमने सातीयो १ भाग । ७० दससा

बाह-बायरनामाए कहा अप्सत्यविहायगतिनामाए एवं पञ्चसनामायां इत्याद ॥ स्थिराशुजगदुस्वरदयकपाशा पचाना नाभ्नां जघन्यतः
स्थितिरेकः सागरोपमस्य सप्तजागाः पत्योपमाख्येयजागोनः । यशु कीर्तिनाम्न स्तु जघन्यतो ऽष्टी मुहूर्ताः अक्रमुहुता जसुच्चगोयामिति वच
नात् , उत्कृष्टा पुनः पणामपि दशसागरोपमकोटीकोटयः थिराद्वक्कदेवदुगेइतिवचनात् , अस्थिराशुजगदुस्वरानादेयायशु कीर्तिनाम्नां तु

अप्सत्यविहायगतिनामस्स पुच्छा , गोयमा ! जहन्तं सागरोवमस्स दोणि सप्तजागा पलिज्वमस्स अ
संखेज्जागेणं ऊणता उक्को० वीसं सागरोवमकोठाकोठीं वीसयवाससयाइं अवाहा । तसनामाए थाव
रनामाएय एवंचं । सुजमनामाए पुच्छा , गोयमा ! जह० सागरोवमस्स नवपणतीसइजागा पलिज्व
मस्स असंखेज्जाइजागेणं ऊणता उक्कोसेणं अठारस सागरोवमकोठाकोठीं अठारस वाससयाइं अवा

पनाम्नो प्येवं चैव । उद्योतनाम्नोपि एवं । प्रशस्तविहायोगतिनाम्नः पुच्छा , गीतम । जघन्यं सागरोपमस्यैकं सप्तजागं उत्कर्षतो दशसाग
रोपमकोटीकोट्यो दशवर्षज्ञान्याबाधा । अप्रशस्तविहायोगतिनाम्नः पुच्छा , गीतम । जघन्यं सागरोपमस्य द्वी सप्तजागी पत्योपमस्यासं
ख्येयजागोनमुत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोट्यो विंशतिवर्षज्ञान्याबाधा । तसनाम्नः स्यावरनाम्नः पुच्छा , गीतम । एवंचैव । सूक्ष्म

गरोवम कोठाकोठीं दसवाससयाइं अवाहा अप्सत्यविहायोगतिनामस्स पुच्छा । उत्कृष्ट १० सागरोपम कोठाकोठी दशवर्षज्ञान्याबाधा अ
प्रशस्तविहायोगतिनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवम दोषिसत्तभागो पलिज्वमस्स असंखिज्जाइभागेणं ऊणया । हेगीतम जघन्य सागरोपमना सा
तोया दोयभाग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणा । ७० वीसंसागरोवम कोठाकोठी वीसयवाससयाइं अवाहा तसनामाए थावरनामाएयि एवंचं
सुजमनामाएय पुच्छा । उत्कृष्ट २० सागरोपम कोठाकोठी वीसयवर्षज्ञान्याबाधा तसनामने थावरनामने पिण इमहोज कहथो सूक्ष्मनामनो प्र० ।
गोयमा जह० सागरोवमस्स पणतीसइजागा पलिज्वमस्स असंखिज्जाइभागेणं ऊणया । हेगीतम जघन्य सागरोपमना पैतोसिया नवभाग पत्योपमने

हा । वादरनामाए जहा अप्सत्यविहायोगतिनामस्स । एवं पज्जत्तनामाएवि । अपज्जत्तनामाए जहा
सुज्जमनामस्स । पत्तेयसरीरनामाएवि दो सत्तजागा । साहारणसरीरनामाए जहा सुज्जमस्स । थिरनामाए
एगं सत्तजागं अथिरनामाए दो । सुज्जनामाए एगो । असुज्जनामाए दो । सुज्जगनामाए एगो । दुज्जगनामा
ए दो । सुस्सरनामाए एगो । दुस्सरनामाए दो । अादेज्जनामाए एगो । अनादेज्जनामाए दो । जसोकि

नाम्नः पृच्छा, गौतम । जघन्येन सागरोपमस्य नवपंचत्रिंशद्भागाः पत्थोपमस्यासंख्येयजागोना उत्कर्षतो द्वादशसागरोपमकोटाकोट्यो द्वाद
शवर्षशतान्यास्त्राधा । वादरनाम्नो यथा प्रज्ञस्तविहायोगतिनाम्नः । एवं पर्याप्तनाम्नोपि । अपर्याप्तनाम्नो यथा सूक्ष्मनाम्नः । प्रत्येकश
रीरनाम्नोपि द्वौ सप्तजागौ । साधारणशरीरनाम्नो यथा मूक्षस्य । स्थिरनाम्न एकं सप्तजागम् । अस्थिरनाम्नो द्वौ । शुज्जनाम्न एकः । अ
शुज्जनाम्नो द्वौ । सुज्जगनाम्न एकः । दुर्जगनाम्नो द्वौ । सुस्वरनाम्न एकः । दुःस्वरनाम्नो द्वौ । आदेयनाम्न एकः । अनादेयनाम्नो द्वौ । य

असंख्यातमेभाग जणा । ७० अठारससागरोपम कोडाकोडीओ अठारसवाससवाइ अवाहा वादरनामाए जहा अपसत्यविहायगतिनामस्स एवं पज्ज
त्तगनामाएवि । उत्तट १८ सागरोपम कोडाकोडीओ अठारसैवर्पनी अवाधा वादरनासना स्थिति अप्रशस्तविहायोगतिनोपरे जाणवी इम पर्याप्तकना
म पिण । अपज्जत्तनामाए जहा सुहमनामाए पत्तेयसरीरनामाएवि दोसत्तभागा साहारणसरीरनामाए जहा सुहमस्स । सूक्ष्मनामनोपरे कहवी प्रत्ये
कशरीरनामने विषे सातीया दीयभाग कहिवा साधारणशरीरनीस्थिति सूक्ष्मनोपरे कहवी । थिरनामाए एग सत्तभाग अथिरनामाए दोसत्तभाग
अमुभनामाए दो सुभनामाए एगो दुभगनामाए दो सुभगनामाए एा ससरनामाए एगो दुसरनामाए दो अादिज्जनामाए एगो अणाइज्जनामाए दो
जसोकिज्जिनामा एो पृच्छा । थिरनामकर्मने सातीयो एकभाग कहिवा अथिरनामने सातीया दोयभाग कहिवा अशुभनामे सातीयो एकभाग क
हिवा दोयभाग सातीयो शुभनामे कहिवा दुभगनाम सातीयो एकभाग शुभगनामने दोभाग सुस्वरने सातीया दोयभाग दुस्सरने सातीयो एकभाग

जघन्यतो द्वौ सागरोपमस्य सप्तजागो पत्न्योपमासंख्येयजागहीनौ उत्कर्षतो विंशतिसागरोपमकोटीकोटयः । एवं निर्माणानामपि वक्तव्यं । तीर्थकरनाम्नो जघन्यतो व्यन्तःसागरोपमकोटी २ उत्कर्षतो व्यन्तःसागरोपमकोटी २ ननु यदि जघन्यतोपि तीर्थकरनाम्नोत्तःसागरोपमकोटी २ प्रमा

त्तिनामाए जहन्तेण अष्ठमुज्जता उक्को० दससागरोवमकोठाकोठीनं दसवाससयाइं अवाहा । अजसोअकि
त्तिनामाए जहा अपसत्यविहायगतिनामस्स । एवं निम्माणनामाएवि । तित्थगरनामाए पुच्छा, गोयमा !
जहन्तेण अतोसागरोवमकोठाकोठीए उक्कोसेणवि अंतोसा० कोठाकोठीए । एवं जत्थ एगो सत्तजागो तत्थ

श्रीकीर्तिनाम्नो जघन्येनाष्टौ मुहूत. उत्कर्षतो दशसागरोपमकोटाकोटयो दशवषंशतान्यायाधा । अयञ्च कीर्तिनाम्नो यथा प्रशस्तविद्यायोग
तिनाम्नः । एवं निर्माणानाम् । तीर्थकरनाम्नः पुच्छा, गोयमा । जघन्यमन्तस्सागरोपमकोटाकोटय उत्कर्षतो व्यन्तःसागरोपमकोटाकोटी ।
एवं यत्रैकः सप्तजागस्तत्रोत्कर्षेण दशसागरोपमकोटाकोटयो दशवषंशतान्यायाधा । यत्र द्वौ सप्तजागौ तत्र विंशतिः उत्कर्षेण सागरोपमको

आदेयने सातीयो दोयभाग अनादियान सातीयो एकभाग यशोकीर्तिनाम्नो प्र० । गोयमा जह० अष्टमुज्जता ८० दससागरोवम कोठाकोठीओ द
सवाससयाइं अवाहा अजसकीर्तिनामाए पुच्छा । हेगोयमा जघन्य ८ मुहूतं उत्कर्ष १० सागरोपम कोठाकोठी दशसयवर्धनो अवाधा अयञ्चकीर्ति
नो प्र० । गोयमा जहा अपसत्यविहाययोगतिनामस्स एवं निम्माणनामाएवि तित्थगरनामाएणं पुच्छा । हेगोयमा निम अप्रशस्तविद्यायोगतिने कच्छो ति
म कहवो इमहोज निर्माणनाम्ने कच्छिवा तीर्थकरनाम्नो प्र० । गोयमा जहणोणवि चकोसेणवि अंतोसागरोवमकोठाकोठीओ । हेगोयमा जघन्य पिण
उत्कर्ष पिण अंत० सागरोपमकोठाकोठीनौ स्थिति कहो । एवं जत्थ एगो सत्तजागो तत्थं चकोसेण दससागरोवम कोठाकोठीओ दसवाससयाइं अ
वाधा । इम जिहां एकसातीयोभाग जघन्य तिहां उत्कर्ष दश सागरोवम कोठाकोठी अने दशसयवर्धनो अवाधा । जत्थ दोसत्तजागो तत्थ चकोसेण
दोससागरोवम कोठाकोठीओ बीसवाससयाइं अवाहा अणगोयमा पुच्छा । अने जिहां दोयभाग सातीयो जघन्य तिहां उत्कर्ष २० सागरोपम को

या स्थिति स्तर्हि तावत्याः स्थिते स्तिर्यग्जवज्जगणमन्तरेण पूरयितुमशक्यत्वात् कियंतं कालं तीर्थकरनामसत्कर्मापि तिर्यग् जवेत् अथवा सचा
गमे निषिद्ध स्तथाचोक्तं-तिरियसुनत्यित्यथ यरनामसंतंतिदेसियसमएकहयतिरिज्जुनहोही,, अथ सागरोवमकोडीकोडीइति ॥ ततः कयमेतदि
तिचे दुच्यते-इह यानिकाचितं तीर्थकरनामकर्म न तिर्यग्गतौ सत्ताया निषिद्ध यत्पुन रुद्धेनापवर्तनासाध्यं तद्भावादपि तिर्यग्गतौ न विरोध मा
स्कन्दति तथाचोक्तं-जमिह्निकाइयतित्य तिरियज्वेननिसेह्यउत्तं । इयरंमिनित्यदोसा उव्वटसावट्टणासेसे ॥ १ ॥ इति,, गोत्रान्तरायसूत्राणि सु

उक्कोसेणं दससागरोवमकोडाकोडीत्तं दसयवाससयाइं अवाहा जत्य दो सत्तजागा तत्य वीसं उक्कोसेणं
सागरोवमकोडाकोडीत्तं वीसयवाससयाइं अवाहा । उच्चागोयस्स पुच्छा , गोयमा ! जह० अठमुक्कत्ता
उक्कोसेणं दससागरोवमकोडाकोडीत्तं दसवाससयाइं अवाहा । नीयागोयस्स पुच्छा , गोयमा ! जहा

टीकोटी विंशतिवर्षज्ञान्यावाधा । उच्चैर्गोत्रस्य पृच्छा , गौतम । जघन्येनाष्टौ मुहूर्त्ता उत्कर्षतो दशसागरोपमकोडाकोट्यो दशवर्षशतान्या
वाधा । नीचैर्गोत्रस्य पृच्छा , गौतम । यथा प्रज्ञस्तविहायोगतिनाम्नः । आन्तरायिकपृच्छा , गौतम । जघन्येनान्तर्मुहूर्त्तमुत्कर्षतश्चिन्तसाग

डाकोडी द्वे अने बीससहस्रवर्षनी अवाधा इम सघले जाणवो द्विजे जंवागोवनो प्र० । गोयमा जह० अतो० उ० दससागरोवमकोडाकोडीओ दसवास
सयाइं अवाहा नीयागोयस्स पृच्छा । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त्तं उत्कर्ष दशसागरोपम कोडाकोडी दशसहस्रवर्षनी अवाधा नीचगोवनो प्र० । गोयमा
जहा अपसत्यविहायोगतिनामस्स अंतरादण्यं पुच्छा । हेगौतम निम अप्रशस्त विहायोगतिनी स्थितिकहो तिम कहवी अन्तरायनो प्र० । गोयमा
जह० अतो० उ० तौससागरोवम कोडाकोडीओ तिसियवाससहस्राइं अवाहा अवाहणिया कम्मकुइं कम्मनिसेगो । हेगौतम जघन्य अन्तर्मुहूर्त्तं उत्कर्ष
द तौससागरोपम कोडाकोडी बीससहस्रवर्षनी अवाधा उदयनावे कर्मनीस्थिति रहिवो द्वे कर्मनानिषेक अन्तसमय जे कर्मनो उत्कृष्टीस्थिति पूर्वक
होवै ते मिथ्यात्वनी स्थिति ७ कोडोसागरोपमसू भागहरो जे तिवारे लाभेपर्यन्त नहुवे इतले जघन्य उत्कृष्टनो सम्मान्ये सर्वप्रकृतिनी स्थितिप्रमाण

प्रतीतानि नवर मंतरादयश्च पुष्पा इति ॥ पंचप्रकारस्यापीति वाक्यत्रोषः, निर्वचनमपि पञ्चप्रकारस्यापि द्रष्टव्यं तदेवमुक्तं जघन्यत उत्कृष्टत
 च सामान्यतः सर्वासा प्रकृतीनां स्थितिपरिमाणं साम्प्रतमेकेन्द्रियानधिकृत्य तासां तदजिघत्सुराह-एगिदियाणं जते । जीवाणं नाणावरणिज्जा
 रस कम्मस्स किं बंधंति इत्यादि ॥ अत्रेयं ज्ञापा यस्य कर्मणोपाया उत्कृष्टस्थितिः प्रागजिहिता स्तस्या ए स्तस्यामिथ्यात्वस्थित्या सप्ततिसागरोप
 मकोटी २ प्रमाणया ज्ञागे हृते य लुप्यते तत्पत्योपमासख्येयजागहीन जघन्या स्थितिः सैव पत्योपमासख्येयजागरहिता उत्कृष्टेति तदेतत् परिजा
 ष्य सकलमप्येकेन्द्रियगता सूत्रं स्वयं परिजावनीयं । तथापि विनेयजनानुग्रहाय किञ्चि ह्लिष्यते-ज्ञानावरणपञ्चकदर्शनावरणनवकासातवेदनीयान्त
 रायपञ्चकानां जघन्यत एकेन्द्रियाणां स्थितिबंध त्रय सागरोपमस्य सप्तजागाः पत्योपमासख्येयजागहीना उत्कृष्टत स्तएव परिपूर्णा त्रयः सागरो

अप्यसत्यविहायगतिनामस्स । अंतराडएणं पुच्छा , गोयमा ! जह० अंतोमुज्जतं उक्को० तीसं सागरोव
 मकोट्टाकोट्ठीतु तिन्निय वाससहस्साइं अवाहा अवाहूणिया कम्म० । एगिंदियाणं जते ! जीवा ना
 णावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधइ ? गोयमा जहन्तेणं सागरोवमस्स तिन्नि सप्तजागे पलिनुवमस्स
 असखेज्जजागेणं ऊणए उक्कोसेणं तेचेव पडिपुसो बंधंति । एवं निद्रापंचगस्सवि । दंसणचउक्कास्सवि

रोपमकोटाकोट्य स्त्रीणिवर्षसहस्रायावाधा उभाघोना कर्मस्थितिः कर्मनिषेकः । एकेन्द्रिया जदन्त । ज्ञानावरणीयस्य कर्मणः किं यज्जन्ति ?
 गीतम । जघन्येन सागरोपमस्य त्रयः सप्तजागाः पत्योपमस्यासख्येयजागोना उत्कर्षत स्तज्जेव प्रतिपूर्णे यज्जन्ति । एव निद्रापञ्चकस्यापि ।

कक्षां । एगिंदियाणं भते जीवा णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधइ । द्विवे एकेन्द्रियादिकनी स्थिति कश्चैके, एकेन्द्रिय हेभगवन् जीव ज्ञानावरणी कर्मने
 कितरो बाधे । गोयमा जह० सागरोवमस्स तिन्नि सप्तभाग पलिप्रोवमस्स असखेज्जभागंऊणया । उगीतम जघन्यतो एकसागरोपमना सातभाग जं
 जे एहवा २ भाग प्रमाण जे पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणी जाणियो । उ० तचेव पडिपुसं बंधंति एवं निद्रापंचगस्सवि दंसणचउक्कास्सवि । उत्कृष्ट

॥ टीका

॥ १०१

॥ १०२

॥ १०३

यमस्य सप्तजागाः सातवेदनीयश्चैवेदमनुष्ठानपूर्वा जघन्यतः साङ्गसागरोपमस्य सप्तजागः पत्योपमासंख्येयजागहीन उत्कर्षतः सएव साङ्गसप्तजागः परिपूर्णः मिथ्यात्वस्य जघन्यत एकं सागरोपम पत्योपमासंख्येयजागहीन मुत्कर्षतः तदेव परिपूर्णं सम्यक्त्ववेदनीयस्य सम्यग्मिथ्यात्ववेदनीयस्य च नहि किञ्चिदपि बध्नन्ति न किञ्चिदपि वेदमानतयात्मप्रदेशोः सह बन्धयंतीति ज्ञावः' एकेन्द्रियाणां सम्यक्त्ववेदनस्य सम्यग्मिथ्यात्ववेदनस्यचास

एगिंदियाणं जंते ! जीवा सयावेयणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जहन्तं सागरोवमस्स दिवहं सत्तजागं पलिज्वमस्स असायावेदणिज्जस्स जहा नाणावरणिज्जस्स । एगिंदियाणं जंते ! जीवा सम्यक्त्ववेयणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ? गोयमा ! णत्थि किञ्चि बंधंति । एगिंदियाणं जंते ! जीवा मिच्छत्तवेयणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ? गोयमा !

दर्शनं चतुष्कस्यापि । एकेन्द्रिया जदन्त । जीवाः सातवेदनीयस्य कर्मणः किं बध्नन्ति ? गौतम । जघन्यं सागरोपमस्य साङ्गं सप्तजागं पत्योप मस्यासंख्येयजागोनमुत्कर्षणं स्तत्रैव प्रतिपूर्णं बध्नन्ति । असातवेदनीयस्य यथा ज्ञानावरणीयस्य । एकेन्द्रिया ज० । जीवाः सम्यक्त्ववेदनीयस्य कर्मणः किं बध्नन्ति ? गौ० । नास्ति किञ्चिदपि बध्नन्ति । एकेन्द्रिया ज० । मिथ्यात्ववेदनीयस्य किं बध्नन्ति ? गौ० । जघन्यं सागरोपम पत्योपमस्या

तो तिमहोज परिपूर्णं स्थितिं जाणिवी इमं निद्रापञ्चकने पिण जाणिवां दर्शनचतुष्कने पिण इमहोज जाणिवा । एगिंदियाणं भंते जीवा सयावेय णिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति । एकेन्द्रिय जीवने हेमगवन् सातावेदनीयकर्म किम बांधे । गोयमा जह० सागरोवमस्स दिवहं सत्तजागं पलिज्वमस्स स ख्यातमेभाग जणा । उ० तंचेव पुस बंधति असायावेयणिज्जस्स जहा णाणावरणिज्जस्स । उ० तिमहोज परिपूर्णं बांधे असातावेदनीने ज्ञानावरणीने प रे कहिवा । एगिंदियाणं भंते जीवा सम्यक्त्ववेयणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति । एकेन्द्रिय हेमगवन् जीवने सम्यक्त्ववेदनीकर्म किम बांधे । गोयमा नत्थि बंधंति । हेगौतम एकेन्द्रियने सम्यक्त्ववेदनी बन्ध नथी । एगिंदियाणं भंते जीवा मिच्छत्तवेयणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति । एकेन्द्रियने हेमगवन् जीवने मिथ्यात्ववेदनी

मवात्, यस्तु साक्षाद्दृश्यः सम्यग्मिथ्यात्वयो न धृत एवेति प्रागेवानिहितं कषायधीदृशकस्य जघन्यत इत्यारः सागरोपमस्य सप्तजागाः पत्योपमासख्येयजागहीना उत्कर्षत स्तएव परिपूर्णाः पुरुषवेदहास्यरतिप्रज्ञास्तविहायोगतिस्थिरादिषट्प्रथमसंस्थानप्रथमसंहननशुक्लवर्णसुरजिगत्थमधुररसोच्चैर्गन्धाणां जघन्यत एकं सागरोपमस्य सप्तजागः पत्योपमासख्येयजागहीनः उत्कर्षतः सएव परिपूर्णः द्वितीयसंस्थानसंहननयो जघन्य

जहन्तेणं सागरोवमं पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं ऊणं उक्को० तंचेव पडिपुणं बंधंति । एगिंदियाणं भंते ! जीवा सम्माभिच्छत्तवेयणिज्जस्स किं बंधंति ? गोयमा ! नत्थि किंचि बंधति । एगिंदिया कसाय वारसगस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जह० सागरोवमस्स चत्तारि सत्तजागे पलिनुवस्स असंखेज्जइजागेणं

सख्येयजागोनमुत्कर्षतस्तच्चेव प्रतिपूर्णं वध्नन्ति । एकेन्द्रिया प्र० । जीवा सम्यक्तमिथ्यात्ववेदनीयस्य किं वध्नन्ति ? गो० । नास्ति किञ्चिदपि वध्नन्ति । एकेन्द्रिया कषायद्वादशकस्य किं वध्नन्ति ? गौतम । जघन्येन सागरोपमस्य चत्वारः सप्तजागाः पत्योपमस्यासख्येयजागोनमुत्कर्षतस्तच्चैव प्रतिपूर्णं वध्नन्ति । एवं क्रोधसंज्वलन (प्रजृति) यावन्नोसंज्वलनम् । स्त्रीवेदस्य यथा सातवेदनीयस्य । एकेन्द्रियपुरुषवेदस्य जघन्य

कर्म किम बाधे । गोयमा जह० सागरोवमं पलिनुवमस्य असखिज्जभागेण जघन्या । हेगौतम जघन्य सागरोपम पत्योपमने असख्यातमेभाग ऊणो । उ० तंचेव पडिपुणं बंधंति । उत्कृष्ट तिमहोज परिपूर्णं बाधे । एगिंदियाणं भंते जीवा सम्माभिच्छत्तवेयणिज्जस्स कस्मस्स किं बधति । एकेन्द्रिय जीवने हे भगवन् सम्यक्तमिथ्या वेदनीकर्म किमबाधे । गोयमा नत्थि बधति । हेगौतम एकेन्द्रियने सम्यक्तमिथ्यानो बन्धनही । एगिंदिया कसायवारसगस्स किं बधति । एकेन्द्रिय हेभगवन् जीव कषाय वारसकूपकर्म किम बाधे । गोयमा जह० सागरोवमस्य चत्तारि सत्तजागे पलिनुवमस्य असखिज्जइजागेणं जघन्या । हेगौतम जघन्य सागरोपमना सातीया चारभाग पत्योपमने असख्यातमेभाग ऊण जाणिवा । उ० तंचेव पडिपुणं बंधंति । उत्कृष्ट तिमहोज परिपूर्णं बाधे । एव क्रोधसंजलणाएवि जाव 'लोहसंजलणाएवि । इम क्रोध संजलणे पिण जाणिवा यावत् सोमसंजलनस्ये पिण कडिवा । इतिवेयस्स ज

तः षट् पञ्चत्रिंशद्भागाः पत्न्योपमासंख्येयजागहीनाः उत्कर्षत स्तएव परिपूर्णाः त्रयः संस्थानसंहननयो जघन्यतः सप्तसागरोपमस्य पञ्चत्रिंशद्भागाः पत्न्योपमासंख्येयजागहीनाः उत्कर्षत स्तएव परिपूर्णाः हारिद्रवर्णाक्षरसयो जघन्यतः पञ्चसागरोपमस्याष्टाविंशतिजागाः पत्न्योपमासंख्येयजागहीनाः उत्कर्षत स्तएव परिपूर्णाः नीलवर्णकटुकरसयोः सप्तसागरोपमस्याष्टाविंशतिजागाः पत्न्योपमासंख्येयजागहीनाः उत्कर्षत स्तएव परिपूर्णाः

ऊणए , उक्कोसेणं तंचेव पङ्क्तिपुसं बंधंति । एवं कोहसंजलणाएवि जाव लोहसंजलणाएवि इत्थिवेदस्स जहा सातावेदणिज्जस्स । एगिंदिया पुरिसवेदस्स जहन्तं सागरोवमस्स एगं सत्तजागं पल्लिवमस्स असखे ज्जडजागेणं ऊणयं उक्को० तंचेव पङ्क्तिपुसं बंधंति । एगिंदिया नपुंसगवेदस्स जहन्तं सागरोवमस्स दो सत्तजागे पल्लिवमस्स असखेज्जजागेणं ऊणए उक्को० तंचेव पङ्क्तिपुसं बंधंति । हासरती जहा पुरिसवे

सागरोपमस्यैकं सप्तजागं पत्न्योपमस्यासंख्येयजागोनमुत्कर्षतस्तच्चैव प्रतिपूर्णं बध्नान्ति । एकोन्द्रियनपुंसकवेदस्य जघन्यतः सागरोपमस्य द्वौ सप्तजागौ पत्न्यापमासंख्येयजागोनौ उत्कर्षतस्तौच्चैव प्रतिपूर्णौ । हासरती यथा पुंसवेदस्य । अरतिजयशोकजुगुप्सा यथा नपुंसकवेदस्य । नेरयिकायुर्देवायुर्निरयगतिनामवैकियशरीराहारकशरीरनामनेरयिकानुपूविनामदेवानुपूविनामतोथंकरनात् पेतानि पदानि नवध्नन्ति । ति

हा सातावेदणिज्जस्स एगिंदिया पुरिसवेदस्स कमास्स । स्तावेदने जिम सातावेदनोपरे कहिवो एकोन्द्रिय पुंसवेदस्यो कर्मणां प्र० । गोवमा जह० सागरोवमस्स एगं सत्तभागं पल्लिवमस्स असखिज्जडभागं ऊणया तंचेव पङ्क्तिपुसं बंधंति । हे तौतम जघन्य सागरोपमना सातभाग एहो एकभागं पत्न्यापमने असख्यातमेभागं ऊणये जाणिवो उत्कृष्टं तिमहोजं परिपूर्णं बाधे । हासरइए जहा पुरिसवेदस्स अरति मय सोग दुग्गहाण जहा नपुंसगवेदस्स नेरइयाउय देवाउय तिरियगतिनाम दन्नगतिनाम वेउव्वियसरोरनाम पाहारंगसरोरनाम नेरइयानुपूव्वोनाम देवानुपूव्वोनाम तित्थयरनाम ए याणि पदानि ण बध्नान्ति तिरिक्खजोयियादस्स पुच्छा । हासर रतिनेइमे पुंसवेदस्योपरे कहिवो अरति मय सोग दुग्गहाणे नपुंसकवेदनोपरे कहिवो

मां नपुंसकवेदसंज्ञागुणमाशोकारतितिर्यगीदार्तिकद्विकचरमसंस्थानपरमसंज्ञननरुद्रवर्णातिस्तरसागुरुलघुपराधातोच्छ्वासोपचातत्रसजादरपर्याप्तप्रत्ये
कास्विराशुन दुर्भगदुःखनादेयायवाःभीतिस्था परातपोद्योता शुनपिहायोगतिनिर्माणेकेन्द्रियजातिपञ्चन्द्रियजातितेजसकामांशानां जघन्यतो द्वी

दस्स । अरतिजयसोगदुगुंठा जहा नपुंसगवेदस्स । नेरडयाउयदेवाउयनिरयगतिनामवेउद्वियसरीरनामश्चा
हारिकसरीरनामनेरडयाणुपुष्टिनामदेवाणुपुष्टिनामतियगरनाम एतानि पदानि बंधति । तिरिस्कजोणि
याउयस्स जहन्तां अंतोमुक्तं उक्कोसे० पुष्टकोली सत्तहिं वाससहस्संहिं वाससहस्सतिजागेण अजिहियं
बंधति । एवं मणुस्साउयस्सत्ति । तिरियगडनामाए जहा नपुंसयवेयस्स । मणुयगतिनामाए जहा सातावे
दणिज्जस्स । एगिंदियजातिनामाए पचिंदियजातिनामाए जहा नपुंसगवेदस्स । वेइंदियतेइंदियजातिना

यंगायुषो जघन्यतो न्तमुंहुत्तं मुत्तपंतः पूवकोटी सप्तजिवर्षसहस्रैवर्षसहस्रत्रिजागंताधिकं बध्नन्ति । एवं मनुष्यायुषोपि । तिर्यगगतिनासो
यथा नपुंसकवेदस्स । मनुजगतिनासो यथा सातवेदनीयस्य । एकन्द्रियजातिनासः पञ्चेन्द्रियजातिनासश्च यथा नपुंसकवेदस्य । द्वीन्द्रियत्री
न्द्रियजातिनासो जघन्यतः सागरोपमस्य नव पंचत्रिंशद्भागः पत्योपमासंख्येयजागोना उत्कर्षत स्तोयैव प्रतिपूर्णा बध्नन्ति । एवं यत्र जघन्यो

नारकीनो आउ देवतायुः तिर्यचगति दयगति वैक्रियगतिशरीर आहारकशरीर नरकानुपूर्वी देवानुपूर्वी तीर्थहरनाम एतलापटनो बन्धन कडिबो
तिर्यचयोनिचानो आशु किमबाधे ए प्र० । गोवमा जह० अंतो० उ० पुवकोडो सत्तहिं वाससहस्संहिं वाससहस्सइभागेणय अडिय बंधति एव मणुस्सा
उयस्सत्ति तिरियगतिनामाए जहा नपुंसगवेयस्स अणयगतिनामाए जहा सातावेयणिज्जस्स । जेगोतम जघन्य अन्तमुंहुत्तं पत्तकृष्ट पूर्व कोडिप्रमाण सा
तसत्तयउपे बलो एकहज्जारनो तीजोयंशो ऊपरिलो पाण्णवोकायनो अपेनायं एतलोत्थिति बाधे इम मनुष्यायुःने धिसे पिण सूत्रोक्त कडिबो तिर्यचगति
नो प्र० जिम नपुंसकवेदनीपरे कडिबो मनुष्यगतिनो प्र० जिम सातावेदनीवोपरे कडिबो एगिंदिय पचेदिय जातिनासाए जहा नपुंसगवेयस्स जेइ

माए जहन्तं सागरोवमस्स नवपणतीसइजागे पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं ऊणए उक्को० तेचेव पफि
पुन्ने वंधंति । चउरिदियनामाएवि जहन्तं सागरोवमस्स नव पणतीसइजागे पलिनुवमस्स असंखेज्जइजा
गेण ऊणए उक्कोसेणं तेचेव पफिपुन्ने वंधंति । एवं जत्य जहन्तगं दां सत्तजागा तिन्ति वा चत्तारिवा
सत्तजागा अष्टावीसइजागा जवंति तत्थणं जहन्नेणं तेचेव पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं ऊणगा जाणि
यद्वा उक्को० तेचेव पफिपुन्ना वंधंति, जत्य जहन्नेणं एगोवा दिवद्दो वा सत्तजागो तत्य जहम्मेणं तंचेव

द्वौ सप्तजागो त्रयो वा चत्वारो वा सप्त वाष्टाविंशतिर्वाजागा जवन्ति तत्र जघन्यत स्तच्चैव पल्योपमासंख्येयजागोनेन जणितव्यमुत्कर्षतस्तएव
प्रतिपूर्णां बध्नन्ति । यत्र जघन्य एकोवा साद्वौ वा सप्तजागो तत्र जघन्यं तच्चैव पल्योपमस्या संख्येयजागहीनं जणितव्यं उत्कर्षत स्तच्चैव प्र
तिपूर्णां बध्नन्ति । यत्र कीर्त्युच्चैर्गोत्राणां जघन्यं सागरोपमस्यैकं सप्तजागं पल्योपमासंख्येयजागोनेमुत्कर्षतस्तच्चैव प्रतिपूर्णां बध्नन्ति । अन्तराय
स्य जदन्त । पृच्छ, गौतम । यथा ज्ञानावरणीय यावदुत्कर्षतस्तच्चैव प्रतिपूर्णां बध्नन्ति । द्वीन्द्रिया जदन्त । जीवा ज्ञानावरणीयस्य कर्मणः

दिय तेइदिय जातिनामाए । एकेन्द्रियजातिनां पचिदिय जातिनो प्र० जिम सर्वं नपुसकवेदनीपरे कडिवा बेदियजातिनो प्र० । गोयमा जह० साग
रोवमस्स पणतीसइभागे पलिओवमस्स असखिज्जइभागेणं ऊणया । हेगौतम जवन्त्य सागरोपमना पैतीसिया नवभाग पल्योपमने असख्यातमेभाग ऊ
णा । तच्च पडिपुष्पं वंधंति चउरिदियनामाए । तिमहोज परिपूर्णं बाधे चौरिन्द्रियनो प्र० । गोयमा जह० सागरोवमस्सएव पणतीसइभागा पलि
ओवमस्स असंखिज्जइभागेणं ऊणया । हेगौतम जघन्य सागरोपमना पैतीमिया नवभाग पल्योपमना असंख्याताभाग ऊणा । उक्कोसेणं तच्च पडिपुष्पं
बध्ति । उत्कृष्ट तिमहोज परिपूर्णं बाधे । एव जत्य जह० दोसत्तभागा तिणि चत्तारि दोसत्तभागा अष्टावीसइभागा भवन्ति । इम जिहां जघन्य सातो
याभाग २, ३, ४, ७, २८ भाग । तत्थण जहम्मेणं तच्च पलिओवमस्स असखिज्जइभागेण ऊणया भा० । तिहां जघन्य तिमहोज पाळ्ळीपरे पल्योप

सागरोपमस्य सप्तजागौ पत्योपमासंख्येयजागर्हीनी उत्कर्षत स्तावेव परिपूर्णाविति । नैरयिकद्विकदेवद्विकवैकियचतुष्टयाहारकचतुष्टयतीर्थकरना सा त्वेकेन्द्रियाणां न बन्धः । आयुधितायामपि एकेन्द्रिया देवायु नैरयिकायु वा न बध्नांत तथाप्रवर्त्तमानाव्यात् । किंतु त्रियंगायु मनुष्यायुर्वा तदपि च बध्नन्तो जघन्यतोन्तर्मुहूर्ते बध्नन्ति उत्कर्षतः पूर्वकोटिप्रमाणं नाधिकं केवलमुत्कृष्टं चित्यते इत्येकेन्द्रिया द्वाविंशतिवर्षसहस्रप्रमा नायुषः स्वायुषश्च त्रिभागावशेषपरजवायु बध्नन्तः परिगृह्यन्ते इति सप्तवर्षसहस्राणि वर्षसहस्रत्रिजागौत्तराण्यधिकानि लभ्यन्ते । ततो त्रियंग

पलित्वमस्स अस्संखेज्जाइजागं ऊणियं जाणियं उक्खो० तंचेव पडिपुणं बंधंति । जसोकिंतिउच्चागोयाणं जह्वं सागरोवमस्स एगं सप्तजागं पलित्वमस्स अस्संखेज्जाइजागेणं ऊणियं उक्खो० तेचेव पडिपुणं बंधंति अंतराइयस्सणं जंत ! पुच्छा, गोयमा ! जहा नाणावरणिज्जा जाव उक्खो० तंचेव पडिपुणं बंधति । वेइं

किं बध्नन्ति ? गौतम । जघन्यं सागरोपमस्य पचविंशत्कात्तरपः सप्तजागाः पत्योपमासंख्येयजागोना उत्कर्षत स्तगव प्रतिपूर्णा बध्नन्ति । य वं निद्रापंचकस्यापि । एवं यथेकेन्द्रियाणां जगित तथा द्वीन्द्रियाणामपि जगितव्यम् । नवरं सागरोपमपचविंशत्या सह जगितव्याः पत्यो पमस्यासंख्येयजागोनाः शेष तथैव । यत्रैकेन्द्रिया नबध्नन्ति तत्रैतेपि नबध्नन्ति । द्वीन्द्रिया जदन्त । जीवा मिथ्यात्ववेदनीयस्य किं बध्नन्ति ?

मने असंख्यातमेभाग ऊणी कहिवो । उ० तंचेव पडिपुणं बंधंति । उक्कृष्ट तिमहोज परिपूर्णं बाधे । जसोकिंति उच्चागोयाणं जह्वं सागरोपमस्य एगं सप्तभाग पलिप्रोवमस्य असंखेज्जाइजागेण ऊणया । यथ कोर्तिनेजिषे ऊचगोनेविषे जघन्य सागरोपमना सातोया एकभाज पत्योपमने असंख्यात मेभाग ऊणा । उ० तंचेव पडिपुणं बंधंति अंतराइयस्सणं भते पच्छा । उक्कृष्ट तिमहोज परिपूर्णं बाधे अंतरायकर्मनो ग० । गोयमा जह्वं नाणावर णिज्जा उ० तंचेव पडिपुणं बंधति । गौतम जिम ज्ञानावरणीनां कद्दा तिम सर्वं कहिवोचावत् उक्कृष्ट तिमहोज परिपूर्णं बाधे । वेइ दिवाणं भंते ना नावरणिज्जा- एगस्य किं बंधति । वेन्द्रिय हेमगवन् ज्ञानावरणीकर्म किम बाधे । गोयमा जह्वं सागरोपमस्य पचविंशत्या ए तिणि सप्तभागा पालि

युर्मनुष्यायुश्चितायां सूत्रोक्तं परिमाणमिति । उक्तमेकैन्द्रियबन्धकाधि कृत्य जघन्यत उत्कर्षतश्च स्थितिपरिमाणं । सम्प्रति द्वीन्द्रियानधिकृत्य तमज्जिघत्सुराह-वेद्दिद्याणं जज्ञे । जीवा इत्यादि ॥ अत्रेयं परिज्ञाया यस्य १ कर्मणो या २ स्थिति उत्कृष्टा प्रागज्जिह्वा तस्यामिथ्यात्वस्थि त्या सप्ततिसागरोपमकोटी २ प्रमाणया ज्ञागे हृते य ज्ञन्यते तत्पञ्चविंशत्या गुणिते गुणितं च सत् यावद्भवति तावत्पल्योपमासंख्येयज्ञागहीगं द्वीन्द्रियाणां बन्धकानां जघन्यस्थितिपरिमाणं तदेव परिपूर्णमुत्कृष्टस्थितिपरिमाणं तद्यथा-ज्ञानावरणपचकदशनावरणनवकासातवेदनीयांतराय

दिद्याणं जज्ञे ! जीवा नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ? गो० ! जहन्तं सागरोवमपणवीसाए तिन्नि सत्तज्ञागा पलिज्जवमस्स असंखेज्ज० ऊणता उक्कोसेणं तेचेव पण्णिपुन्ने बंधंति । एवं निद्रापचगस्सवि । एवं जहा एगिंदियाणं जणियं तथा वेद्दिद्याणवि भाणियव्वा । नवरं सागरोवमपणवीसाए सह भाणियव्वा

गीतम । जघन्यं सागरोपमपंचविंशतिः पल्योपमासंख्येयज्ञागोनामुत्कर्षतस्तद्धेव प्रतिपूर्णं बध्नन्ति । तिर्यग्योनिकायुषो जघन्यमन्तर्मुहूर्तं मुत्कर्षतः पूर्वकोटिश्चतुर्जिर्वर्षैरधिकं बध्नन्ति । एवं मनुष्यायुषोपि त्रयो यथैकेन्द्रियाणां यावदन्तरायस्य । त्रीन्द्रिया जदन्त ! ज्ञानावरणीयस्य कर्म णः किं बध्नन्ति ? गीतम । जघन्यं सागरोपमपंचविंशत्या स्त्रयः सप्तज्ञागाः पल्योपमासंख्येयज्ञागोना उत्कर्षतस्त एव प्रतिपूर्णा बध्नन्ति । एवं

वमस्य असखिज्जइभागेणं जणया । हेगीतम जघन्य २५ सागरोपमना सातीया ३ भाग ते पिण पल्योपमने असंख्यातमेभाग जणां जाणवा । ८० तचे व पण्डिपुस बंधति एवं निद्रापचगस्सवि एव जहा एगिंदियाण भणिय तथा वेद्दिद्याणवि भाणियव्वा । उत्कृष्ट तिमहीज परिपूर्णं बाधे इम निद्रापचक नो प्र० इम जिम पकैन्द्रियनोपरे कहिवो तिम वेद्दिद्यनो पिण तिमहीज कहिवो । णवर सागरोपम पणवीसाए भा० पलिज्जवमस्स असंखिज्जइभागेणं जणया । एविशेष सागरोपम २५ आटिटेइ यावत् पल्योपमने असंख्यातमेभाग जणा । सेसं तचेव पण्डिपुस बंधंति । बाको सवं तिमहीज पूर्वलोपरे क हिवो । तिरिक्खजीणियाउयस्स जह० अतांमु० ८० पुञ्चकोटो चउहि बाससएहिं अहियं बधति । तिर्यञ्चयोनियानो प्र० जघन्य अन्तर्मुहूर्त उत्कृष्ट पूर्व

पञ्चज्ञाना त्रयः सागरोपमस्य सप्तज्ञानाः पञ्चविंशत्या श्रुतिता वस्तुवृत्त्या पञ्चविंशतेः सागरोपमाणां त्रयः सप्तज्ञानाः पल्योपमासंख्येयजागहीना जघन्यस्थितिवन्धपरिमाणं तदेव परिपूर्णा उत्कृष्टमित्यादि । त्रीन्द्रियवन्धचिंताया तदेव भागलब्धं पञ्चविंशता गुण्यते चतुरिन्द्रियवन्धचिंताया

पलिञ्चवमस्स असंखेज्जज्ञागेणं ऊणा सेसं तंचेव । जस्य एगिंदिया न बंधंति तस्य एतेवि न बंधति । वेइंदियाणं जंते ! जीवा मिच्छत्तवेदणिज्जस्स किं बंधति ? गोयमा ! जहन्तं सागरोवमपणवीसं पलिञ्च वमस्स असंखेज्जज्ञागेणं ऊणयं उक्कोसेणं तंचेव पडिपुत्तं बंधंति । तिरिक्कजोणियाउयस्स जहन्तं अंतो मुज्जत्तं उक्को० पुव्वकोटिं चउहिं वासेहिं अहियं बंधंति । एवं मणुस्साउयस्सवि सेसं जहा एगिंदियाणं जाव अतराडयस्स । तेइंदियाणं जंते ! नाणावरणिज्जस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जहन्तं सागरोवमप न्नासाए तिन्नि सत्तज्ञागा पलिञ्चवमस्स असंखेज्जज्ञागेणं ऊणया उक्को० तेचेव पडिपुत्ते बंधंति । एवं

यस्य यावन्ति ज्ञानानि तस्य सागरोपमपंचाशत् सह ज्ञातव्यानि । त्रीन्द्रिया जदन्त । मिथ्यात्ववेदनीयस्य कर्मणः किं बध्नन्ति ? गौतम । जघन्यं सागरोपमपंचाशत् पल्योपमासंख्येयजागोनमुत्कर्षतस्तथैव प्रतिपूर्णे बध्नन्ति । तिर्यग्योनिकायुषो जघन्यमन्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः पूर्वकोटिः षोडशभि रात्रिंदिवत्रिजागैरधिक बध्नन्ति । एवं मनुष्यायुषोऽपि । शेष यथा द्वीन्द्रियाणां यावदन्तरायस्य । चतुरिन्द्रिया जदन्त । जीवा

कोटो ३ वर्षं अधिक बाधे । एवं मणुयाउयस्सवि सेस जहा एगिंदियाणं जाव अतराडयस्स । इमं मनुष्य आऊखाने पिण जाणिवो थाकता सर्वने एके द्वियनीपरे कडिवो यावत् अन्तरायनगे । तेइंदियाणं भंते जीवा न्नाणावरणिज्जस्स किं बंधति । तेन्द्रिय हेभगवन् जीव ज्ञानावरणीकसं किम बाधे । गोयमा जह० सागरोवम पणासाए तिणिसत्तभागा पलिञ्चोवमस्स असंखिज्जज्ञागेणं ऊणया । हेगौतम जघन्य सागरोपम ५० ना सातोया तीनभा ग पल्योपमने असत्थातमेभाग ऊणा । ३० तंचेव पडिपुण बंधति । उत्कृष्टे तिसहोक्क परिपूर्णं बाधे । एवं जस्य जइभागा तस्स सागरोवम पणासाए

जस्स जडं ज्ञागा ते तस्स सागरोवमपन्नासाए सह ज्ञाणिघट्ठा । तेइंदियाणं जंतं ! मिच्छत्तवेदाणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जहस्सं सागरोवमपन्नासं पलिउवमस्स असंखेज्जडज्ञागेणं ऊणयं उक्को० तंचेव पप्पिपुस्सं बंधंति । तिरिक्कजोणियाउयस्स जहस्सं अंतोमुज्जत्तं उक्कोसेणं पुब्बकोट्ठिं सोलसेहिं राइं दियतिज्ञागेणय अहियं बंधति । एवं मणुस्साउयस्सवि सेसं जहा वेइंदियाणं जाव अंतराइयस्स । चउ रिंदियाणं जंतं ! जीवा नाणावरणिज्जस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जहस्सं सागरोवमसयस्स तिसि सत्त

ज्ञानावरणीयस्य किं वध्नन्ति ? गौतम । जघन्यं सागरोपमस्य त्रयः सप्तज्ञागाः पत्थोपमासंख्येयज्ञागोना उत्कर्षत स्तच्चैव प्रतिपूर्णं वध्नन्ति । एवं यस्य यावद्भागस्तस्य तावत्प्रमाणसागरोपमशतन सह जणितव्यम् । तिर्यग्योनिक्कायुषो जघन्यमन्तर्मुहूर्तमुत्कर्षतः पूर्वकोटिं द्वीज्यां मा सज्यां अधिकं । एवं मनुष्यायुषोपि । शेषं यथा द्वीन्द्रियाणां नवरं मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्यं सागरोपमशतं पत्थोपमस्यासंख्येयज्ञागोनमुत्कर्षतस्तच्चैव प्रतिपूर्णं वध्नन्ति शेषं यथा द्वीन्द्रियाणां यावदन्तरायस्य । असज्जितो जदन्त । जीवाः पञ्चेन्द्रिया ज्ञानावरणीयस्य कर्मण किं

सह भा० । इम जेहने जतलेभाग तेहने सागरोपम पचासासहित कहिवा । तेइंदियाणं भंते मिच्छत्तवेदाणिज्जस्स कम्मं किं बंधति । तेन्द्रिय हेमगवन् मिथ्यात्ववेदनीकमे किम बाधे । गोयमा जहस्सेणं पणास सागरोवम पलिउवमस्स असखिज्जडभागेणं ऊणया । हे गौतम जघन्य पचाससागरोपम त गेबाधे पत्थोपमने असंख्यातमेभाग ऊणा । ८० तंचेव पप्पिपुस्स बंधइ । उत्कृष्ट तिमहीज परिपूर्ण बाधे । तिरिक्कजोणियाउयस्स जह० अतो० ८० पुब्बकोट्ठो सोलसेहिं राइंदिय तिभागेणय अहिय बधति । तिर्यच्योनियाने आसखे जघन्य अन्तर्मुहूर्तं उत्कृष्ट पूर्वकोटो सोलैरावि वल्लो १ रात्रिना त्रोजभाग अधिक बाधे । एवं मणुस्साउयस्सवि सेसं जहा वेइंदियाणं जावि अतराइयस्सवि । इम मनुष्यना आऊखाने प्र० पिण जाणिवो शेष सर्वने प्र० वेइन्द्रियनोपरे कहिवो यावत् अन्तरायलगे । चउरिंदियाणं भंते जीवा नाणावरणिज्जस्स किं बधति । चौरिन्द्रिय हेमगवन् जीव ज्ञानावरणी

सप्त शीत आद्य-कर्मप्रकृतिसंग्रहणिकारः-पञ्चमीवापजाता सधन्तहस्त्वंगुणकारी । कमसोविगलभसकीनिति ॥ तदेतदनुसारेण सूत्रं स्वयं निग

जागा पलिष्ठवमस्स अस्संखेज्जागागेण ऊणए उक्को० तेचेव पडिपुस्से बंधंति । एवं जरस्स जइजागो ते तस्स सागरोवमसतेण सह जाणियवो । तिरिस्सजोणियाउयस्स कमस्स जहस्स अतोमुज्जत्तं उक्कोसेण पुव्वकोट्टी दोहिं मासेहिं अहियं । एवं मणुस्साउयस्सवि सेसं जहा वेइंदियाणं नवरं मिच्छत्तवेदणिज्जास्सणं जहन्तं सागरोवमसयं पलिष्ठवमस्स अस्संखेज्जागागेण ऊणयं उक्को० तेचेव पडिपुस्सं बंधंति सेसं जहा

वन्थन्ति १ गौतम । जघन्यं सागरोपमसहस्रं त्रयः सप्तजागाः पत्न्योपमस्यासंख्येयजागोना उत्कर्षतस्त एव प्रतिपूर्णाः । एवं स एवगमो यथा द्वीन्द्रियाणां नवरं सागरोपमसहस्रेण जणितव्यं यस्य यावन्ति जागानीति । मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्यं सागरोपमसहस्रं पत्न्योपमस्या संख्येयभागोनमुत्कर्षत स्तत्रैव प्रतिपूर्णं । नैरयिकायुषो जघन्यं दशवधंसहस्राण्यन्तर्मुहूर्ताज्यधिकानि उत्कर्षतः पत्न्योपमासंख्येयं जागं पूर्वकोटी

कर्म किम वाधे । गोयमा जइ० सागरोवम सयस्स तिरिस्सत्तभागे पलिष्ठोवमस्स असखिज्जाभागेण ऊणए । हेगौतम जघन्य सो सागरोपमना सा तोया ३ भाग पत्न्योपमने असख्यातमोभाग ऊणं । उ० तंचेव पडिपुस्स बंधंति एव जरस्स जइभागा तस्स सागरोवमसएणं सह भा० । उत्कृष्टे तिमही ज परिपूर्णं वाधे इम जेइने जेतलाभाग तेइने तेतलाभाग सागरोपमसहितं कइवा । तिरिस्सजोणियाउय कमस्स जइ० अतो० उ० पुव्वकोट्टी दोहिं मासेहिं अहियं । तिर्यच्योनिक आयुनो प्र० जघन्य अन्तरुज्जत्तं उत्कृष्ट पूर्वकोट्टी दोयमास अधिक जांणिवो । एवं मणुस्साउयस्सवि सेसं जहा वेइंदि या । इम मनुष्यायुने विषे पिण जांणिवो शेष सर्व अधिकार वेदियनो परे जांणिवो । नवरं मिच्छत्तवेयणिल्लस्य जइ० सागरोवमसयं पलिष्ठोवमस्य असखिज्जाभागेण ऊणया । ए विशेष मिथ्यात्ववेदनोनां प्र० जघन्य सो सागरोपम पत्न्योपमने असख्यातमोभाग ऊण कइवी । उ० तंचेव पडिपुस्सं बंधति । उत्कृष्ट तिमहीज परिपूर्णं वाधे । सेसं जहा वेइंदियाणं जाव अतराइयस्स । शेष सर्वं प्रज्ञोत्तर वेदियनोपरे जांणिवो यावत् अन्तरायल्लो

वेदंदिद्याणं जाव अंतराडयस्स । असन्तीणं जंते ! जीवा पंचिंदिया नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जहन्तं सागरोवमसहस्सं तिन्निय सत्तजागे पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं ऊणए उक्कोसे० तंचेव पडिपुस्से एवं सोचंवेव गमो जहा वेदंदिद्याणं नवरं सागरोवमसहस्सेण समं जाणियव्वो जस्स जइ जागति । मिच्छत्तवेयणिज्जस्स जहन्तं सागरोवमसहस्सं पलिनुवमस्स असंखेज्जइजागेणं ऊणयं उक्को० तंचेव पडिपुत्तं । नेरइयाडयस्स जहस्सं दसवाससहस्साइं अंतोमुज्जत्तमप्पहियाइं उक्कोसेणं पलिनुवमस्स ।

त्रिजागाधिकं वध्मन्ति । एवं तिर्यग्योनिकायुषोपि नवरं जघन्यमन्तर्गुहूर्त्तम् । एवं मनुष्यायुषोपि । देवायुषो यथा नैरयिकायुषः । असज्जी जदन्त । जीवाः पञ्चेन्द्रिया निरयगतिनासः कर्मणः किं वध्मन्ति ? गीतम । जघन्यं सागरोपमसहस्रस्य द्वी सप्तजागी पत्न्योपमासंख्ययजागे नी उत्कर्षतस्तौ चैव प्रतिपूर्णा । एवं तिर्यगतावपि । मनुजगतावप्येवं चैव नवरं जघन्येन सागरोपमसहस्रस्य साइं सप्तजागं पत्न्योपमासं ।

कहिवा । असण्णं भते जीवा पंचिंदिया नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति । असत्ता हेभगवन् पंचेन्द्रियजीवने ज्ञानावरणोक्तं किं बाधे । गोयमा जह० सागरोवमसहस्स तिन्नि सत्तभागा पलिओवमस्स असंखिज्जइजागेणं ऊणया । हेगीतम जघन्य सागरोपम सहस्रना सातोया तीनभाग पत्न्योप मने असंख्यातमेभाग ऊणो । ८० तंचेव पडिपुस्स बंधंति । उत्कृष्ट तिमहीज परिपूर्णं बाधे । एवं सोचंवेव गमो जहा वेदंदिद्याणं नवरं सागरोवम सह स्सेण सम भा० । इम सर्व आलावे वेद्वियनीपर प्रज्ञोत्तरेकरी कहिवा परे ए विशेष सागरोपम सहस्र साथे आलावो कहिवा । जस्स जइ भागा मिच्छ त वेयणिज्ज जह० सागरोवमसहस्स पलिओवमस्स असंखिज्जइजागेणं ऊणया । जहने जेतलाभाग तेहने तेतला सागर साथे कहिवा मिथ्यात्ववेदनी तेहना प्र० जघन्य सागरोपमसहस्स पत्न्योपमने असंख्यातभाग ऊणो । ८० तंचेव पडिपुस्स बंधंति । उत्कृष्ट तिमहीज परिपूर्णं बाधे । नेरइयाडयस्स जह० दसवाससहस्साइं अंतोमु० मप्पहियाइं । नारखीना आजखानी प्र० । जघन्य दसहजारवर्ष अन्तर्गुहूर्त्तं अधिक । ८० पलिओवमस्स असंखि ।

मनीयं सुगमत्वात् नवरं सागरोवमपणवीसाय तिलिखत्तभागा पलिउवमस्स असंखेज्जज्ञागेणं कथया इति ॥ अत्रेयं गणितजावना पंचविंशति

असंखेज्जज्ञागं पुञ्चकोटित्तिज्ञागमप्लव्हियं बंधति । एवं तिरिस्सजोणियाउयस्सवि नवरं जहस्सं अंतोमुञ्जत्तं
एवं मणुस्साउयस्सवि । देवाउयस्स जहा नेरइयाउयस्स । असत्तीणं जंते ! जीवा पंचिंदिया निरयगति
नामाए कम्मस्स किं बंधंति ? गोयमा ! जहस्सं सागरोवमसहस्स दी सत्तज्ञागे पलिउवमस्स असंखेज्ज
ज्ञागे० उक्को० तेचेव पडिपुस्से । एव तिरियगतिएवि मणुयगतिएवि एवंचेव नवरं जहस्सेणं सागरोवम
सहस्स दिवहं सत्तज्ञागं पलिउवमस्स असंखेज्ज० ऊ० उक्को तेचेव पडिपुस्सं बंधंति । एवं देवगतिनामा

स्येयज्ञागोनमुत्कर्षंत स्तच्चैव प्रतिपूर्णे । वैकियशरीरनास पृच्छा, गीतम । जघन्येन सागरोपमस्य द्वी सत्तज्ञागी पत्थोपमस्या सख्येयज्ञागी
ना वुत्कर्षतो द्वी प्रतिपूर्णे । सम्यक्तसम्यद्विध्यात्वाहारकशरीरनासस्तोर्थकरनास स न किंचिद्वृणन्ति अवशेषं यथा द्वीन्द्रियाणां । नवरं

इज्जमगं पुञ्चकोटी तिभागमप्लव्हियाइ' बंधति । उट्ठकृष्ट पत्थोपमनो असंख्यातमेभाग पूर्वकोटी वर्षनां तोजीप्रसां अधिक बांधे । एव तिरिस्सजोणि
याउयस्सवि नवरं जह० अंतोमु० एव मणुयाउयस्सवि देवाउयं जहा नेरइयाउयस्स । इम तिरिस्सजोनिदाना आउखानो प्र० पिण जाणिवो पर एविशेष
जघन्य अन्तर्मुहत्तं कहिवो इम मनुष्यामुषनो प्र० पिण जाणिवो देवामुषने प्र० नारकीनोपरे कहिवो । असतोण भते जीवा पंचिंदियनेरइयगतिनामा
ए कम्मस्स किं बंधइ । असत्ती हेमगवन् जीव पंचेद्विय नारकोगति नामकमं प्रति कितरी स्थिति बांधे । गोयमा जह० सागरोवम सहस्स दीसत्तभागा
पलिउवमस्स असंखेज्जज्ञागेणं कथया च० तंचव पडिपुस्स बंधति । हेगीतम जघन्य सागरोपमसहस्सना सातीया टांयभाग पत्थोपमने असंख्यात
मेभाग चणा उट्ठकृष्ट तिमहोच्च परिपूर्णं बांधे । एवं देवगतिनामाएवि नवरं जह० सागरोवमस्स पणं सत्तभाग पलिउवम जाव लणया । इम देवग
तिनामनो प्र० पिण कहिवो परं ए विशेष जघन्य सहस्सना सातीया एकभाग पत्थोपमने असंख्यातमेभाग कथां । तंचव पडिपुस्स बंधंति वेरच्चियन

॥ टीका ॥

॥ ५५ ॥

॥ ५६ ॥

॥ ५७ ॥

सागरोपमाणां सप्तत्रिंशद्भागैः द्विषमाशे ये हन्यन्ते तत्त्रिगुणीकृत्य पत्योपमासंख्येयज्ञागहीनः क्रियते । एवं सर्वत्रापि यथायोगं गणितं ज्ञावना कर्तं

एवि नवरं जहस्यं सागरोवमसहस्रं एगं सत्तन्नागं पलिनुवमस्स असंखे० उक्को० तंचेव पडिपुस्यं । वेउ
द्वियसरीरनामाए पुच्छा, गोयमा ! जहस्यं सागरोवमसहस्रं दो सत्तन्नागे पलिनुवमस्स असंखेज्जन्नागे
ऊ० उक्कोसे० दो पडिपुस्ये सम्मत्तसम्मामिच्छत्तआहारसरीरनामाए तित्थयरनामाए य न किंचि बंधंति
अवसेसं जहा बेइंदियाणं नवरं जस्स जत्तिया ज्ञागा तस्स ते सागरोवमसहस्रेण सह ज्ञाणियह्वा । सव्वेसिं
अणुपुब्बीए जाव अंतराइयस्स । सन्तीणं जंतं ! जीवा पचिंदिया नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति ?

यस्य यावद्भागा स्तस्य ते सागरोपमसहस्रेण सह जणितव्याः । सर्वेषामानुपूर्व्या यावदन्तरायस्य । सज्जिनो जदन्त । जीवाः पच्चेन्द्रिया ज्ञा
नावरणीयस्य कर्मणः किं बध्नन्ति ? गौतम । जघन्यमन्तर्मुहूर्त्तं सुत्कर्षतस्त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोट्य स्त्रीणि वर्षसहस्राण्यवाधा । सज्जिनो
जदन्त । पच्चेन्द्रिया निद्रापञ्चकस्य किं बध्नन्ति ? गौतम । जघन्यमन्त सागरोपमकोटीकोट्य उत्कर्षतस्त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोट्य स्त्रीणि व

माए पुच्छा । उत्कृष्ट तिमहीज परिपूर्णं बांधे वैक्रियशरीरनो प० । गोयमा जह० सागरोवमसहस्रं दोसत्तभागा पलिओवमस्य असंखि० उ० । हेगौत
म जघन्य सागरोपमसहस्रना सातीया दोयभाग पत्योपमने असंख्यातमेभाग ऊणां । उ० पडिपुस्य बंधति सम्मत्त सम्मामिच्छत्तं आहारगसरीरनामाए
तित्थयरनामाए न किंचि बंधंति । उत्कृष्ट परिपूर्णं बांधे तिमहीज सम्यक्कनाम सम्मामित्थात्वनाम आहारकशरीर तीर्थङ्करनाम एतलौ प्रकृतिनो कि
वारेंदं बन्धनथी कहिवा । अवसिहुं जहा बेइंदियाणं नवरं जस्स जज्ञभागा तस्स तत्तिया सागरोवमसहस्रेण समं भा० । याकतो सर्वं बेइन्द्रियनी परे
जाणिवी पर एविशेष जेहने जेतलाभाग तेहने तेवला सागरोपमसहस्रसाधे कहिवा । सव्वेसिं आणुपुब्बीए जाव अंतराइयस्स । इम सर्वं अनुक्रमे
आनुपूर्वीयो भांडी यावत् अन्तरायत्तगे जाणिवी । सव्वीण भंते जीवा पचिंदिया नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं बंधंति । सव्वी पंचेन्द्रिय हेमगवन् जी

व्या सञ्ज्ञापञ्चैन्द्रियवन्धकसूत्रं ज्ञानावरणीयादिकर्मणां जघन्यतः स्थितिवर्धोऽन्तर्मुहूर्तादिपरिमाणं कृपकस्य स्य २ वन्धवरमसमगे प्रतिपत्तव्यः
निद्रापञ्चकासातवेदनीयमिष्यात्वकपायद्वादशाकादीनां तु सपणादवाक्वध इति तेषां जघन्यताप्यन्तःसागरोपमकोटी १ प्रमाणीकृतो मिथ्या

गोयमा ! जहस्यं अंतोमुज्जतं उक्लौसेणं तीसं सागरोपमकोठाकोठीं तिनिय वाससहस्साइं अवाहा ।
सन्नीणं जंते ! पंचिंदिया निद्रापंचगसस किं बंधंति ? गो० ! जहस्यं अंतोसागरोपमकोठाकोठीं उक्लौ०
तीसं सागरोपमकोठाकोठीं तिनिय वाससहस्साइं अवाहा । दंसणचउक्लूसस जहा नाणावरणिज्जसस
सातावेदणिज्जसस जहा उहिया ठिईं जणिया तहेव जाणियव्वा । इरियावहियबंधयं पफुच्च संपराइयबध

पंसहसायनाया । दर्शनचतुसस यथा ज्ञानावरणीयस्य । सातवेदनीयस्य यथोचिका स्थितिः कथिता तथैव ज्ञातव्या । ईयांपथिकवन्धकं
प्रतीत्य साम्परायिकवन्धकम् । असातवेदनीयस्य यथा निद्रापञ्चकस्य । सम्यक्त्ववेदनीयस्य सम्यक्त्वमिष्यात्ववेदनीयस्य च या उचोचिका स्थिति

ज्ञानावरणो कर्मप्रते केतनो स्थितिर्वाधे । गोयमा जह० अतो सागरोपम कोठाकोठीं च० तीसंसागरोपम कोठाकोठीं तिनियवाससहस्साइं
अवाहा । जेगीतम जघग्य अन्तः सागरोपम कोठाकोठीं जांयिवो उक्लू २० सागरोपम कोठाकोठीं तीनसहस्र वर्षेनो अवाधा । सन्नीणं भते पंचिं
दिया निद्रापंचगसस किं बंधंति । सग्री हेभगवन् पंचेद्रो निद्रापंचक कर्मप्रते केतनोस्थिति वाधे । गोयमा जह० अंतोमु० सागरोपम कोठाकोठीं
च० तीसं सागरोपमकोठाकोठीं तिनियवाससहस्साइं अवाहा । जेगीतम जघग्य अन्तः सागरोपम कोठाकोठीं २ हजारवर्षेनो अवाधा । दंसणच
उक्लूसस जहा नाणावरणिज्जसस सायानेयणिसस जहा ओहियाठिईं भणिया तहेव माणियव्वा । दर्शनचतुस्कनो प्रश्न ज्ञानावरणीयोपरे जांयिवो साता
वेदनीयो प्र० जिम ओससूने कथां तिम जांयिवो । इरियावहियबंधयं पफुच्च संपराइयबंधगच असायानेयणिसस जहा निद्रापंचगसस सम्यक्त्ववेदनीयस्य
च सम्यक्त्वमिष्यात्ववेदनीयस्य जाओहिया ठिईं भणिया तहेव नधति भा० । इरियावहोना वन्धायो असातावेदनीने जिम निद्रापञ्चकनोपरे कथिवो

दृष्टेः सर्वसंस्क्रियस्य नवरं तिर्यग्मनुष्यदेवायुषां स्वस्य १ बंधकेऽतिशुद्ध्यति । इह संज्ञिपंचेंद्रियसूत्रे-ज्ञानावरणीयादिकर्मणां जघन्यस्थितिवंधो

यं च । असातावेदणिज्जस्स जहा निदापंचगस्स सम्भत्तवेदणिज्जस्स सम्भामिच्छत्तवेदणिज्जस्स य जा उ
हियाठिई अणिआ तं बंधति । मिच्छत्तवेदणिज्जस्स जहन्तं अंतोसागरोवमकोठाकोठीए उक्को० सत्तरिं
सागरोवमकोठाकोठीउ सत्तयवाससहस्साइं अवाहा । कसायबारसगस्स जहस्सं एवंचैव उक्कोसं चत्तालीसं
सागरोवमकोठाकोठीउ चत्तालीसयवाससयाइं अवाहा । कोहमाणमायालोअसंजलणाए य दो मासा मासो
अष्टमासो अंतोमुहुत्तो एयं जहन्तगं उक्कोसगं पुण जहा कसायबारसगस्स चउएहवि आउयाणं जा उ

जंणिता ता बध्नन्ति । मिथ्यात्ववेदनीयस्य जघन्यमन्तःसागरोपमकोठाकोट्य उत्कर्षतः सप्ततिसागरोपमकोठाकोटी अत्वारिंशद्वर्षशतान्यवा
धा । कषायद्वादशकस्य जघन्यमेव चैवोत्कर्षत अत्वारिंशत्सागरोपमकोठाकोट्य अत्वारिंशद्वर्षशतान्यवाधा । क्रोधमानमायालोअसंजलनायां
च द्वौ मासौ मासोर्द्वमासोऽन्तर्मुहुत्तं च एतज्जघन्यमुत्कर्षतः पुनर्यथा कषायद्वादशकस्य । चतुर्णामप्यायुषा या त्रीयिका स्थिति जंणिता तां

म्यक्त्ववेदनीयने सम्यक्कमिथ्यात्ववेदनीयने सम्यक्कता प्र० त्रीधसूत्रोपरि सर्वं कहिवा । मिच्छत्तवेदणिज्जस्स जह० अतो सागरोवमकोठाकोठीओ उ० स
त्तरिसागरोवमकोठाकोठीओ सत्तवाससयाइं अवाहा । मिथ्यात्ववेदनीयो प्रश्न जवग्ग अन्तः सागरापम कोडाकोडा उत्कृष्ट ७० सागरोपम कोडा
कोडो सातहजारवर्षनी अवाधा । कसायबारसगस्स जहणं एवच च० चत्तालोस सागरोवमकोडाकोठीओ चत्तालोसवाससयाइं अवाहा । कषा
यरसने प्रश्न । जमहीज उत्कृष्ट ४० सागरोपम कोडाकोडो ४० वर्षनी अवाधा । कोह माण माया लोअसंजलणाय दोमासो एगमासो अष्टमासो
अंतोमुहुत्तो एवं जहणं मा० । क्रोध मान माया लोभ संज्वलन तेहने दोयमास एकमास अष्टमास अन्तर्मुहुत्तं इम जघन्य कहवो । च० पुण जहा
कसायबारसगस्स चउएहवि आउया ठिइ म० तहेव अनति भाणियसा उत्कृष्ट वत्तो तिम बारह कषायने चार पाऊखानेति सै स्थितिकही तिम व

हिंया ठिईं जणिया तं बंधंति । आहारगंसरीरस्स तित्थगरनामाए यं जहन्नेणं अंतोसागरोकोठाकोठीं उक्कोसेणावि अंतोसागरोवमकोठाकोठीए बंधंति । पुरिसवेदस्स जहस्सं अठसंवच्चराइं उक्कोसेणं दस सागरोवमकोठाकोठीं दसवाससयाइं अवाहा । जसोकिहिनामाए उच्चागोयस्स एवंचेव नवरं जहन्नेणं अठमुज्झता, अंतराडयस्स जहा नाणावरणिज्जास्स, सेसएसु सव्वेसु ठाणेषु संधयणेषु संठाणेषु वन्नेसु गंधेषु यं जहन्नें अंतोसागरोवमकोठाकोठीं उक्कोसं जा जस्स उहिंया ठिईं जणिया तं बंधंति । नवर डमं नाणहं अवाहारं जणिता न बुद्धंति । एवं अणुपुट्ठीए सव्वेसिं जाव अंतराडयस्स ताव जणियहं ।

वध्नन्ति । आहारकशरीरस्य तीर्थंकरनासश्च जघन्यमन्त सागरोपमकोटीकोट्य उत्कर्षेणाप्यन्तःसागरोपमकोटाकोट्यो वध्नन्ति । पुरुषवेदस्य जघन्यमष्टौ वत्सराण्युत्कर्षतो दश सागरोपमकोटाकोट्यो दशवर्षज्ञानपवाधा । यश कीर्तिनासोद्वैर्गोत्रस्यैवचैव नवरं जघन्येनाष्टौ मुहूर्ताः । अन्तरायस्य यथा ज्ञानावरणीयस्य शेषेषु स्थानेषु संज्ञनेषु संस्थानेषु वर्णेषु गन्धेषु च जघन्यमन्तःसागरोपमकोटाकोट्य उत्कर्षतो या यस्योचिका स्थितिर्ज्ञाता ता वध्नन्ति नवरमिदं नानात्वं अवाधाअवाधोना च नोच्यत । आनुपूर्व्यां सर्वायां यावदन्तरायस्य तावद्गणितत्वं

मने विपै कहिवी । आहारगसरीरस्य तित्थगरनामाए जहं अंतो सागरोवम कोठाकोठो ८० दससागरोवम काठाकोठो ८० दसवाससयाइं अवाहा । आहारगरोरने तीर्थंकरनामकर्मने जघन्य अन्तसागरोपम कोठाकोठी उत्कृष्ट १० सागरोपम काठाकोठी १० सय वर्षेनो अवाधा । जसोकि हिनामाए उच्चागोयस्य एवंचेव नवरं जहं अठमुज्झता अंतराडयस्य जहा नाणावरणिज्जास्य सेसेसु सव्वेसु ठाणेषु संधयणेषु संठाणेषु वन्नेसु । यशकीर्तिनाभने अंशगोत्रनेविपै इमहीज पर उविशेष जघन्य ८ मुहूर्तानी स्थिति कहिवी अन्तरायनी प्र० जिम ज्ञानावरणीनी परे कहिवी शेष ठिकाणे सव्वेही संधयणनेविपै संस्थाननेविपै वर्णनेविपै । यधेभय जहं अंतो सागरोवम कोठाकोठो ८० जाजस्स उहिंया ठिईं जणिया तंचेव वध्नन्ति भाणि

॥ सुगमं नवरमन्यतरसूक्ष्मसम्पराय इति यदुत्तमस्य व्याख्यानं कृपक उपशमको वा सूक्ष्मसम्पराय इह ज्ञानावरणस्य बंधः कृपकस्य उपशमकस्य

नाणावरणिज्जस्सणं जंतं ! कम्मस्स जहन्नठितिवंधए के ? गोयमा ! अन्नयरे सुज्जमसंपराए उवसामए वा खवगए वा एसणं गोयमा ! नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स जहन्नठितिवंधए तह्मइरित्ते अजहन्ते एवं एतेणं अज्जिलावेणं मोहाउयवज्जाणं सेसकम्माणं जाणियह्वं । मोहणिज्जस्सणं जंतं ! कम्मस्स जहन्नठिति

ज्ञानावरणीयस्य जदन्त । कर्मणो जघन्यस्थितिवन्धकः कः ? गौतम । अन्यतरः सूक्ष्मसम्पराय उपज्ञमकोवा इपकोवा एष-गौतम । ज्ञानावरणीयस्य कर्मणो जघन्यस्थितिवन्धकस्तद्व्यतिरिक्तोऽजघन्य एवमतेनाजिलापेन मोहाद्युर्वर्जानां शेषकर्मणां शणितव्यं । मोहनीयस्य जदन्त ।

यज्ञा । गन्धनेविधौ जघन्य अन्तःसागरोपम कीडाकोडी क्षुब्धे चतुष्टु जेहनी आंध्रमूर्ध्व वक्ष्यताकडो तेहज सर्ववन्धनेविधौ स्थिति जाणवी । एवर इमांण
णत्त अवाहा अवाहणिया न बुद्धति एवं आणुपुब्बोए सञ्चेसिं जावं अन्तराइयच्च तत्थ भा० । परं एविशेष आवावा कालनोपद न कहिवो इम अनु
क्रमे सर्वं यावत् अन्तरायकर्मलगे प्रश्नोत्तरकरी कहवी । णाणावरणिज्जस्स भते कम्मस्स जह्ण्णठिइ किं बंधति । ज्ञानावरणीकर्मनो हेभगवन् जघन्य
स्थिति कितरी बाधे । गोयमा अणयरे सुहुमसपराए उवसामएवा एसण । हेगौतम अनेरा सूक्ष्मसपराय उपशान्तमोहो एहने । गोयमा णाणावरणिज्ज
स्स कम्मस्स जह्ण्णठिइ बंधति । हेगौतम ज्ञानावरणीकर्मनो जघन्यस्थिति बाधे । तच्चिवरीए जह्ण्णेण एवं एएण अभिलावेणं मोहाउयवज्जाणं भाणि० ।
तेहथी विपरीत ठामे अजघन्यस्थिति बंधाय इम इणे आलाबेकरी ते मोहनो अने आयुकर्म वर्जिने सर्वं कहिवो । मोहणिज्जस्स भते कम्मस्स ठिइ व
धएगे । मोहनोयकर्मनो हेभगवन् जघन्यस्थिति नो प्र० । गोयमा अणयरे वायरसंपराइए उवसामएवा खवएवा एसणं । हेगौतम अन्यतरवादर सम्म
साय उपशमकषायना धणो एहने । गोयमा मोहणिज्जस्स कम्मस्स जह्ण्णठिइ बंधए तच्चिवरित्ते अजह्ण्णे । हेगौतम मोहनोयकर्मनो जघन्यस्थिति

व जघन्यतीतमुत्तममात्रं स्ततोतमुत्तमत्वाविशेषात्, उपशमको वा सूक्ष्मको वा इत्युक्तं मन्यत्रापि क्षपकापेक्षया उपशमकस्य बंधो द्विगुणो वेदि-
तयो, यत आह-कर्मप्रकृतिसंग्रहणिकारः-खवगुणसामगपक्रियं भागोदुग्धीतहि ए बंधो । इति, ततो वेदनीयस्य साम्प्रदायिकबंधचिंतायां
जघन्यस्थितिवंधः क्षपकस्य द्वादश मुहूर्ताः उपशमकस्य चतुर्विंशतिर्नामगोत्रयो जघन्यतः क्षपकस्याष्टौ मुहूर्ता उपशमकस्य पौनः परं उपशमक-
स्यापि जघन्यो बंधः शेषबंधकापेक्षया सयंजघन्य इति तत्सूत्रेणपि प्रक्रमरे सुहृमसंपराए उपसमेवा खवगेवा इति वक्तव्यं तथाच वदति-एषां
अजितलायेण मोहाउययज्जाणं सेसकामाणं प्राणियद्वंति ॥ उपसहारसूत्रे ॥ तद्वदिति अजहन्ते इति ॥ तद्वदिति रित्तं क्षपकोपशमकसूक्ष्मसंपरायव्यति-
रित्तो जघन्यो जघन्यस्थितिवंधकः, आयुबंधकसूत्रे-जे जीवे असंखेप्पद्वापविष्ठइत्यादि ॥ इह द्विविधा जीवाः सोपक्रमायुपो निरुपक्रमायुप च
तत्र देवा नैरयिका असंखेयवर्षायुप स्तिर्यङ्गानुप्याः सखेयवर्षायुपो प्युत्तमपुरुषा एकवर्षादय चरमशरीरिणश्च निरुपक्रमायुप एव शेषास्तु सोप-
क्रमापि निरुपक्रमापि वत्तं-देवानेरदयावा असंखवासावयायतिरिमणुया । चरमपुरिसायतहा चरमशरीरायनिरुवक्रमा ॥ संसांसंसारत्या

बंधए के ? गोयमा ! अन्तयरे वायरसंपराए उवसामए वा खवए वा एसणं गोयमा ! मोहणिज्जस्स
कम्मस्स जहन्तठितिवंधए तद्वदरित्ते अजहन्ते । आउयस्सणं जंते ! कम्मस्स जहन्तठितिवंधए के ? गोयमा !
जेणं जीवे असंखेप्पाद्वापविष्ठे सव्वनिरुद्धे से आउए सेसे सव्वमहंतीए आउयबंधठाए तीसणं आउयबंध

कर्मणो जघन्यस्थितिवन्धकः कः ? गौतम । अग्यतरोवादरसम्पराय उपशमको वा क्षपको वा एष गौतम । मोहनीयस्य कर्मणो जघन्यस्थि-
तिवन्धकस्तद्वदतिरित्तोऽजघन्यः । आयुपो नदन्त । कर्मणो जघन्यस्थितिवन्धकः कः ? गौतम । यो जीवोऽसंखेप्पाद्वापविष्ठः सवेनिरुद्धस्तस्या

नो यन्म कट्ठियो तेण्णो विपरोत अजघन्य कट्ठियो । आउयस्सणं भत कम्मस्स जहन्तठितिवंधएगी । आयुःकर्मणे देमगण् जघन्यस्थिति निम वांणे ।
गोयमा जण जीवे असंखिणाद्वा निष्ठे सव्वनिरुद्धेसे आउए सेसे सव्व महंतीए आउयबंधठाए तीसे बंधजाए चरमकालसमयंसि सव्वजहन्तव ठिरे म

जड्यासोवक्त्रमावड्यरेवा । सोवक्त्रमनिरुक्त्रम जेष्ठजगितुसमासेण ॥ १ ॥ तत्र देवा नैरयिका असंख्येयवर्षायुष स्तिर्यग्मनुष्याश्च षणमासावशेषा
युषः पारजविकायुर्बन्धका ये पुन स्तिर्यग्मनुष्याः संख्येयवर्षायुषोपि निरुपक्रमायुष स्ते नियमात् त्रिजागावशेषायुषः परजवायु बंधन्ति, येतु सोप
क्रमायुष स्तस्य तन्निजागावशेषे त्रिजागावशेषायुषो याव दसंक्षेप्याद्वा प्रविष्टा इति । तत आह-जेष्ठजगितु इत्यादि ॥ यो शमिति वाक्यालंकारे
जीवो ऽसंक्षेप्याद्वाप्रविष्टः त्रिजागादिना प्रकारेण या संक्षेपं न शक्यते सा ऽसंक्षेप्या साचासौ अद्वा च असंक्षेप्याद्वा तां प्रविष्टः असंक्षेप्याद्वाप्रवि
ष्टः ततश्च आह-से तस्याः संक्षेप्याद्वाप्रविष्टस्य जीवस्यायुः सर्वनिरुद्धं उपक्रमहेतुजि रजिसंक्षिप्तीकृतं आयुर्वधनिर्वर्तनमात्रमेव काल स्तस्यास्ति न प
रतो जीवनकाल इति ज्ञावः, एव तदेव स्पष्टतरमाह-सेससप्तमहतीए आयुर्वधं चद्वाए ॥ इह सर्वमहती आयुर्वधाद्वा अष्टाकर्षप्रमाणा तस्य शेष
एकाकर्षप्रमाणा स्तावन्मात्रं सर्वनिरुद्धं तस्यायुर्वर्तते इति ज्ञावः, ततो ऽसंक्षेप्याद्वाप्रविष्टः स इत्यज्ञूत स्तस्या आयुर्वधाद्वाया श्रमकालसमये च

हाए चरिमकालसमयंसि सज्जहन्नियं अपज्जत्तापज्जत्तियं निवृत्तेइ एसणं ? गोयमा ! आउयकम्मस्स
जहन्नठितीबंधए तव्वइरित्ते अजहन्ने । उक्कोसठितीयाउएणं जतं ! नाणावरणिज्जं कम्मं किं नेरइत्तुवं

आयुषि शेषे सर्वमहत्या आयुर्वन्धाद्वायाश्रमकालसमये सर्वजघन्यां अपर्याप्तापर्याप्तिकीं निर्वर्तयति एष गौतम । आयुः कर्मणो जघन्यस्थि
तिबन्धक स्तद्व्यतिरिक्तोऽजघन्यः । उत्कृष्टस्थितिकं जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म किं नैरयिको बध्नाति तिर्यग्योनिं बध्नाति तिर्यग्योनिं

पज्जत्ता पज्जत्तियं निवृत्तेति एसणं । हेगौतम जेजोव असंख्यात प्रविष्ट सर्वं निरुद्ध ते आयुष शेष सर्वं मोटौस्थितिना आयुर्वाधे ते आयुषाना बन्धने
अर्थे छेदलाकालने समये सर्वं जघन्यस्थितिं प्रति अपर्याप्ता पर्याप्ता निवर्तते एहने । गोयमा अट्टज्जस्स जहन्नठिबंधए तद्विवरित्ते अजहन्ने उक्कोस
कालठिइ । हेगौतम ८ कर्मणो जघन्य स्थितिबंध कही तेहथी विपरीत अजघन्यस्थिति कही उत्कृष्ट कालस्थिति हुवे । अहस्य भते नाणावरणिज्ज क
म्मं किं नेरइए बंधंति तिरिक्खजंणिओ बंधंति । अथ हेमगवन् ज्ञानावरणीकर्मं खू नारको बांधे के तिर्यग्योनिया बांधे । तिरिक्खजंणिओ बंधंति म

मफालावसरे शुक्राकर्षप्रमाणा इह चरमसमर्थं कालप्रवर्धनं परमनिष्ठः समयः परिगृह्यते, किंतु यत्कील्लरूपाः कालः तेन हीनेन कालेनायुर्वध
स्या संज्ञयात्, यतः यत्तं प्राक् क्षुत्कालपदे-जीवाय जते । तद्दिनामनिहितायं कंइहिं आगरिसेहि पकरेइ ? गोयमा । जहन्नेण उक्कोसेण

धति तिरिक्कजोणिउ बंधति तिरिक्कजोणिणी बंधति मणुस्सो बंधति मणुस्सी बंधति देवो बंधति देवी
बंधति ? गोयमा ! नेरइउवि बंधति जाव देवीवि बंधति । केरिसएणं जते ! नेरइए उक्कोसकालठिईयं
नाणावरणिज्जं कम्मं बंधति ? गोयमा ! सव्वीपंचिंदिए सव्वाहिं पज्जतीहिं पज्जत्ते सागारे जागरे सुत्तो
वउत्ते मिच्छादिठी करहलेसे उक्कोससंकलिठपरिणामे इंसिमज्जिमपरिणामे वा एरिसएणं ? गोयमा !

यभाति मनुषी मानुषी वा यभाति देवो देवो वा यभाति ? गोतम । नेरयिकोपि यभाति यावदेव्यपि यभाति । कीदृशो जदत्त ।
नेरयिक उरुकुलकालस्थितिकं ज्ञानावरणीयं कर्म यभाति ? गोतम । सज्जिपण्णन्दियः सर्वाणिः पर्याप्तीणिः पर्याप्तः साकारो जाग्रत् श्रुतो
पुत्तो मिथ्यादृष्टिः कालेश्य उरुकुलसक्तिप्रपरिणामं द्रव्यमध्यमपरिणामो वा ईदृशो गोतम । नेरयिक उरुकुलकालस्थितिकं ज्ञानावरणीयं

पुत्ता बंधति मणुस्सी बंधति देवो बंधति देवीबंधति । तिरिक्कजो वाधे अिम मनुष्य वाधे अिम मनुष्यो वाधे अिम देवता वाधे अिम देवी वाधे । गोयमा
नेरइउवि बंधति । हेगोतम नारको पिणवाधे यावत् देवो पिणवाधे । केरिसएणं भते नेरइए उक्कोसकालठिईयं नाणावरणिज्जं कम्मं बंधति । केइयो हे
भगवन् नारको उरुकुल कालस्थिति ज्ञानावरणीकर्म वाधे । गोयमा सव्वीपंचिंदिए सव्वाहिं पज्जतीहिं पज्जत्ते सागारे जागरे सुत्तोवउत्ते मिच्छादिठो
कवइलंसोए उ० संकलिठपरिणामे इंसिमज्जिमपरिणामे वाएरिसएणं । हेगोतम सव्वो पचेइो सव्वो पर्याप्ता साकारोपयुक्तं ज्ञानयुक्तं निद्रायन्तं यज्जा
नो ते निद्रायन्तं न कज्जो जे मिथ्यादृष्टो कृण्णसेयो उरुकुल सक्तिप्रपरिणामे निगारेक मध्यमपरिणामेनरो राइत एइवा । गोयमा नेरइए उक्कोसकाल
ठिईयं नाणावरणिज्जं कम्मं बंधति । हेगोतम नारको उरुकुल कालस्थिति ज्ञानावरणीयकर्मप्रतें वाधे । केरिसएणं भते तिरिक्कजोणिउ उक्कोसकाल

अक्राहिं आगरिसेहिं इति ॥ एकेनवा कर्षणायु निर्वर्त्तयति सर्वजघन्यं यत आह-सर्वजघन्यं स्थितिर्मातृगण्यस्य निर्वर्त्तयति बभ्रातीति ज्ञावः, किंविशिष्टमित्याह-पर्याप्तपर्याप्तिको तां शरीरेन्द्रियपर्याप्तिनिवर्त्यनोच्छासपर्याप्तस्य निर्वर्त्तनसमर्थं कथमेतदवसेय तत्सर्वजघन्यामपि स्थिति निर्वर्त्तनसमर्थं न ततो हीनतरामिति चत् उच्यत-युक्तिवशा ज्ञथाहि-इह सर्वएव देहिनः परजवायु बंध्वा श्रियंते नान्यथा परजवायुषश्च बध औदारिकवैक्तियाहारकेवा योगे वर्त्तमानस्य न कामणे औदारिकादिमिश्रेवा तथाचाह मूलटीकाकारः-जणोरालि

णेरडए उक्कोसकालठितीयं नाणावरणिज्जं कम्मं बंधति । केरिसएणं जंतं ! तिरिक्कजोणिए उक्कोसकाल ठितीयाणं नाणावरणिज्जं कम्मं बंधति ? गोयसा ! कम्मजूमिए वा कम्मजूमिगपलिजागी वा सन्नीपचिं दिए सत्ताहिं पज्जत्तीहि पज्जत्तए सेसं तचेव जहा णेरडयस्स । एवं तिरिक्कजोणिणीवि । मणूसेवि मणू

कम्मं बभ्राति । कीदृशो जदन्त ! तिर्यग्योनिक उत्कृष्टकालस्थितिक ज्ञानावरणाय कम्मं बभ्राति ? गौतम ! कर्मजूमिगो वा कर्मभूमिगप्रति जागी वा सज्जिपञ्चन्द्रियः सर्वाङ्गिः पर्याप्तोङ्गिः पर्याप्तः शेष तच्चैव यथा नैरयिकस्य । एवं तिर्यग्योनिक्यपि । मनुष्योपि । मानुष्यपि । देवो देवी च यथा नैरयिकः । एवमायुर्वर्जानां सप्तानां कर्मणां । उत्कृष्टकालस्थितिक जदन्त ! आयुःकर्म किं नैरयिको बभ्राति ? गौतम ! नो नैरयिको बभ्राति तिर्यग्यात्मिको बभ्राति नो तिर्यग्योनिको बभ्राति मनुष्योपि मानुष्यपि बभ्राति नो देवो देवी च बभ्राति ।

ठिदं य णाणावरणिज्जं कम्म बंधति । केहवा हेमगवन् तिवच्चयानिया उत्कृष्ट कालस्थिति ज्ञानावरणाय कम्मं बाधे । गोयसा कम्मभूमिएवा कम्मभूमिपलि भागएवा । हेगौतम कर्मभूमिना ऊपना अथवा कर्मभूमिना ऊपनाने प्रतिभागी । सणोपचिदिए सत्ताहिं पज्जत्तीहिं सेसंतंचव जहा णेरडयस्स एव तिरिक्कजोणिणीवि मणूसेवि मणूसोवि देव देवीवि जहा णेरडए एवं आचयवज्जाणं सम्मगहं कथाणं भाणि० । सज्जीया पचेन्द्रिय सर्व पर्याप्ते पर्याप्ता एहवा थाकतो पाठ सर्वं तिमहोज नारकोणीपरे जाणिवो इम तिर्यञ्चनो लो वत्तव्यता पिण मनुष्यने पिण मनुष्यणी पिण देवना देवाज्जनावत्तव्यता सर्वे

यादृशं तिर्यहं शरीराणं काययोने बहूमाणी आउयबन्धनो न कस्मए उरालियाड मिरशोवा इति ॥ श्रीदारिककाययोगश्च विशिष्टो ज्ञवति शरीरे
द्विपयोप्यापयोमस्य न केवलं शरीरपयोप्या पयोमस्य तत एतत्सिद्धं शरीरपयोप्या इद्विपयोप्या च पयोमस्य मरणं नान्यथेति सर्वजघ
न्यामपि स्थिति निवर्त्तयति शरीरेन्द्रियपयोमिनिर्वर्त्तनसमर्थं न ततोपि हीनतरामिति ॥ एतच्च गोयमेत्याद्युपसंस्कारवाक्य तदेवमुक्तो ज
घन्यस्थितिबंधकः सम्प्रत्युत्कृष्टस्थितिबंधकं पृच्छति-उक्तोसेण कालाडिडयं जते । नाणावरणिज्जं कसं किं नेरइयातुं बधइत्यादि ॥ सुगमं

सीयि । देवोदेवी जहा णेरइए एवं आउयवज्जाणं सत्तरहं कम्माणं । उक्तोसकालाडिडयसं जते ! आउयकम्मां
किं णेरइतुं बंधति ? गोयमा ! नो णेरइतुं बंधति तिरिक्खजोणिनुं बंधति नो तिरिक्खजोणिणी बंधति
मणुस्सोवि बंधति मणुस्सीवि बंधति नो देवो बंधति नो देवी बंधति । केरिसएणं जते ! तिरिक्खजोणिए

कीदृशो जदत्त । तिर्यग्योनिक उत्कृष्टकालस्थितिकमायुःकर्म बध्नाति ? गौतम । कर्मजूमिगो वा कर्मभूमिगप्रतिज्जागी वा सञ्ज्ञिपञ्चेन्द्रि
यः सर्वोन्निः पयोमोन्निः पयोमकः साकारो जागत् श्रुतोपयुक्तो मिथ्यादृष्टिः परमकृष्णलक्ष्य उत्कृष्टसंक्रिष्टपरिणाम एव गौतम । तिर्यग्यो

नारकोनीपर कहवो इम आयुक्कर्म वर्ज्जने सातहं कम्मनी विंध जाणवो । उक्तोसकालाडिडयं जते आउयं कम्मं किं णेरइए बधति जाव देवो बध इ
द्विडे उत्कृष्टकाल स्थितिना हेमगवन् आयुष्कर्मप्रते स्युं नारको बाधे यावत् देवो बाधे ए प्र० । गोयमा णेरइए बधइ तिरिक्खजोणिओ बधति नो तिरि
क्खजोणिओबधइ मणुस्सीवि वं० नोदेवो व० नोदेवी व० । हेगौतम नारकोनो बाधे तिर्यस्योनि बाधे पिण तिर्यस्यणी नबाधे मनुष्य पिण बाधे मनुष्य
णी पिणबाधे पिण देवता नबाधे पिण देवो नबाधे । केरिसएणं भते तिरिक्खजोणिण उक्तोसकालाडिडयं आउयवज्जं बधइ । कहवो तिर्यस्यने उत्कृष्ट
कालस्थिति आयुष्कर्म बाधे । गोयमा कम्मभूमिएवा कम्ममिपनिभागीवा सर्वोपापिण्डिय सग्वेधिं पल्लत्तेहि पल्लत्तोण सागारे जागरे मुत्तोवत्ते मिच्छदि
द्वो परमकिण्हल्लेस उक्तोसं किंकिउ परिणामं एरिसिण्ण । हेगौतम कम्मभूमिना कम्मभूमिना सरोया सरीपवेदिय एवं पयसि पयोमो साकार जागता श्रु

नैरयिकसूत्रे-सागारइति ॥ साकारोपयुक्तः ॥ जागरेइति ॥ जाग्रत् नारकाणामपि कियानपि निद्रानुप्रवीक्षति तत उत्तं जाग्रदिति ॥ सुप्तो वउत्तेइति ॥ श्रुतोपयुक्तः साजिलाषज्ञानोपयुक्त इतिजावः, तिर्यक्योनिकसूत्रे-कम्मजूमिगपलिजागीव ॥ कर्मजूमिगाः कम्मजूमिजाता स्तेषां प्रति जागः सादृश्य तदस्यास्तीति कर्मजूमिगप्रतिजागः कर्मजूमिगसदृश इत्यर्थः, कोसाविर्तचे दुष्यते, या कम्मजूमिजा तिर्यग् खोगभिणी सती केना प्यपहृत्या कम्मजूमो मुक्ता तस्यां जातः कम्मजूमिगः सदृशः अन्यंतु व्याचक्षते कम्मजूमिगएव यदा केनाप्यकम्मभूमौ नीतो प्रवति तदा स कम्मजूमिग

उक्कोसकालठिइयं आउयं कम्मं बंधति ? गोयमा ! कम्मजूमिए वा कम्मजूमिगपलिजागी वा सन्नीपंचिं दिए सहाहिं पज्जत्तीहि पज्जत्तए सागारे जागरे सुप्तोवउत्ते मिच्छदिठी परमकणहलेस्से उक्कोससंकिलिठ परिणामे एसिणं गोयमा ! तिरिक्कजोणिए उक्कोसकालठितियं आउयं कम्मं बंधति । केरिसणं जंते ! मणुस्से उक्कोसकालठितियं आउयकम्मं बंधति ? गोयमा ! कम्मजूमिए वा कम्मजूमिगपलिजागी वा जाव

निक उत्कृष्टकालस्थितिकं आयुःकर्म बध्नाति । कीदृशो प्रदन्त ! मनुष्य उत्कृष्टकालस्थितिकमायुःकर्म बध्नाति ? गौतम ! कर्मजूमिगो वा कम्मजूमिगप्रतिजागी वा यावत् श्रुतोपयुक्तः सम्यग्दृष्टिर्वा मिथ्यादृष्टिर्वा कृष्णलेश्यो वा शुक्ललेश्यो वा ज्ञानी वा अज्ञानीवोत्कृष्टसंक्लिष्टपरि

तोपयुक्त मिथ्यात्वो परमकृष्णलेश्याना धनो उत्कृष्ट संक्लिष्टपरिणाम एवने । गोयमा तिरिक्कजोणिण उक्कोसकालठिइयं आउयं कम्मं बंधति । हेगौतम तिर्यच्चयोनिजा उत्कृष्ट कालस्थितिने आयुष्कर्म बाधे । केरिसिणं जंते मणुस्सेकालठिइयं आउयं कम्मं बंधति । केहवा हेमगवन् मनुष्य उत्कृष्टकालस्थिति आयुने बाधे । गोयमा कम्मभूमिएवा कम्मभूमिपलिजागीवा जाव सुप्तोवउत्ते सम्यादिठोवा मिच्छादिठोवा कणहलेसेवा णाणीवा उक्कोस संक्लिष्टपरिणामेवा तपआंग विसुज्जमाणपरिणामेवा एसणं । हेगौतम कर्मभूमिना सरीखा जालगे सूता एहवा सम्यग्दृष्टि अथवा मिथ्यादृष्टि कृष्णलेश्यावन्त अथवा शुक्ललेश्यावन्त आनो तथा अज्ञानो उत्कृष्ट संक्लिष्टपरिणामे प्रयोगनो विशुद्धमान प्रमाणकरी एहने । गोयमा मणुस्से उक्कोसकालठिइयं आ

प्रतिज्ञागी व्यपदिश्यते इति उत्कृष्टस्थितिकायुर्ध्वधित्वायां नैरधिकतियंग्योनिकरुदीवदेवीनां प्रतिषेध स्तासा सुकृष्टस्थितिगु नारकादिपूत्य
जायात् ॥ मनुष्यसूत्रे सम्मदिष्टीमिच्छादिष्टीया इति ॥ इह हे उत्कृष्ट आयुषी तद्यथा सप्तमनरूपयिष्यायुर्ध्वधिति तदा मिथ्यादृष्टिः यदा पुन र
नुत्तरसुरायु सादा सम्यग्दृष्टिः ॥ कण्वलेसया ॥ नारकायुर्ध्वधकः ॥ सुकृष्टलयावादाति ॥ अनुत्तरसुरायुर्ध्वधकः सम्यग्दृष्टिरप्रमत्तयातः उत्कृष्टपरिणा

सुतोवउत्तो सम्मदिष्टी वा मिच्छदिष्टी वा कण्वलेसे वा सुकृष्टलेसे वा नागी वा अन्नागी वा उक्तीसेणं
संकलिष्ठपरिणामे वा असंकलिष्ठपरिणामे वा एरिसणं गीयमा ! मणूसे उक्तीसकालठिईयं अणुयं
कम्मं वंधति । केरिसियाणं जंते ! मणुस्सील उक्तीसकालठितिय अणुयं कम्मं वंधति ? गीयमा ! कम्म
जूमिण वा कम्मजूमिपलिजागी वा जाव सुतोवउत्ता सम्मदिष्टी सुकृष्टलेसा तप्पालंगविसुज्जमाणपरिणामा

णामो पाऽसंकलिष्ठपरिणामो वा एष गीतम । मनुष्य उत्कृष्टकालस्थितिकमायुःकर्म बध्नाति । कीदृशी जदन्त । मानुषी उत्कृष्टकालस्थितिका
मायुःकर्म बध्नाति ? गीतम । कर्मजूमिगोवा कर्मजूमिगप्रतिजागावा यावत् शुलोपयुक्ता वा सम्यग्दृष्टि सुकृष्टलया तत्प्रायोग्यविशुध्यमानपरी

चयं कम्म वंधति । हेगीतम मनुष्य उत्कृष्टकालस्थिति आयुःकर्मने बांधे । केरिसियाणं भंत मणुसो उक्तीसकालठिईयं पाचयं कम्म वंधति । केहवा हेम
गयम् मनुष्यो उत्कृष्टकालस्थिति आयुःकर्म बांधे । गीयमा कम्मभूमिपलागणवा आयु सुतो वधसे मण्वादिष्टोवा मिच्छदिष्टोवा कण्वले
सेया सुकृष्टलेसेवा नागीवा अन्नागीवा उक्तीस संकलिष्ठपरिणामेवा तप्पालंगविसुज्जमाणपरिणामेवा एरिसणं । हेगीतम कम्मभूमिना कम्मभूमिना स
रोखा जालगी सूता सम्यग्दृष्टो मिथ्यादृष्टो कण्वलेसयावन्त अण्णा श्रुतमंज्या ज्ञानो अथवा अज्ञानो उत्कृष्ट संकलिष्ठपरिणामे तत्प्रायोगादि विशुद्धप
रिणामे पडथी । गीयमा मणुसो आयुः कम्म वंधति अतरादयं जण्णा पाणावरणिज्जं । हेगीतम मनुष्यो आयुःकर्म बांधे अतरावकर्म जिम ज्ञाना
वरणी कम्मो तिम जाण्णिनी । पणवणाए कम्म ठिइय सणत्तं ॥ इति पञ्चापना भगवतीमाह कर्मस्थिति २३ भोपद समाप्त थयो द्विवे २४ पदे कर्मध

मो नारकायु बंधक स्तत्प्रयोग्यविशुद्धमानपरिणामो ऽनुत्तरसुरायुर्बंधकः मानुषी तु सप्तमनरकपृथिवीयोग्यमायु न वध्नाति, अनुत्तरसुरायुस्तु व
 ध्नातीति तत्सूत्रं सर्वं प्रशस्तं नेयं इहातिविशुद्ध आयुर्बंधमेव न करोतीति तत्प्रयोग्यग्रहणं शेषकं ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां त्रयोविं
 शतितमं कर्मप्रत्याख्यान पदं समाप्तम् ॥ २३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

व्याख्यात त्रयोविंशतितमं पदं । संप्रति चतुर्विंशतितमं भाष्यते-तस्यचायमजिसम्बन्ध-इहा नन्तरपदे कर्मवन्धादिरूपः परिणामविशे

एरिसियाणं गोयमा ! मणुस्सी अण्डयं कम्मं बंधति । अंतराइयं जहा नाणावरणिज्जं ॥ इति पन्धवणाए
 जगवईए कम्मेतिपदं तेवीसइमं सम्मत्तं ॥ २३ ॥ ॥ ॥ ॥
 कइणं जंते ! कम्मपगळीत्तं पसत्तात्तं ? गोयमा ! अण्ड कम्मपगळीत्तं पसत्तात्तं, तंजहा-नाणावरणिज्जं
 जाव अंतराइयं । एवं णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । जीवेण जंते ! नाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणे कइक

णामा ईदृशी मानुषी आयुःकर्म वध्नाति । अन्तरायं यथा ज्ञानावरणीयम् ॥ इतिश्री मदुपाध्याय रामचंद्रगणि शिष्य ऋषि नानकचंद्रविर
 चिते प्रज्ञापनानुवादं कर्मपदं त्रयोविंशतितमं समाप्तम् ॥ २३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कति प्रदन्त । कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । अपि कर्मप्रकृतयस्तद्यथा-ज्ञानावरणीयं यावदन्तरायम् । एवं नैरयिकाणां यावद्वैमानिकाना
 म् । जीवो प्रदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्कृतिकर्मप्रकृती वध्नाति ? गौतम । सप्तविधबन्धकोवाप्येविविधबन्धकोवा पद्विधबन्धकोवा । नैरयिको

म्यनी स्थिति कहिवौ ॥ २३ ॥ * * * * *

कइणं भते कम्मपयडोओ पं० । केतलौ हेमगवन् कर्मनोप्रकृति कहौ । गोयमा अइक० तं० । हेगौतम ८ कर्मप्रकृति कहौ । णाणावरणिज्जस्य जाव
 अंतराइयं एव णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । ज्ञानावरणी जालगे अन्तराय इर ए ८ नारकीने यावत् विमानबासो लगे कहिवौ । जीवेण भंते णाणा

प श्रितितः सएव बन्धमाणेष्वपि चतुर्षु पदेषु क्वचि त्रिकंचित् चिन्त्यते तत्र चतुर्विंशतितमस्य बद्धस्येदमादिसूत्र-कथनं ज्ञेयं । कर्मपयडी
 न पत्तताठ इत्यादि ॥ प्रागुपन्यस्तस्या प्यस्येहोपन्यासो विज्ञेयानिधानार्थः, एवमुत्तरेष्वपि पदेषु ज्ञावनीयं, सम्प्रति किं कर्म बध्नन् का
 नि कर्माणि बध्नातीति बन्धसंबन्धं विचिन्तयिषुः प्रथमतो ज्ञानावरणीयेन सह सम्यन्ध चिंतयति-जीवेण ज्ञेयं । नाणावरणिज्ज्ञं कर्म बं
 धमाणे कइकर्मपयडीनं बध्नु इत्यादि ॥ सुगम नवर सप्तविधबन्धक आयुर्बधाज्जावकाले अष्टविधबन्धक आयुरपि बध्नन् षड्विधबन्धको मो
 हायुर्बधाज्जावे सच सूक्ष्मसम्परायः उत्तंच-सत्तविहबधगाहोति पाणिणोऽप्रायुवज्जमाणातु । तहसुहुमसंपराया षड्विहबन्धाविशिष्टा ॥ मोहा
 उयवज्जाणं पयडीणतेवबन्धगाज्जाणिया इति, एकविधबन्धकस्तु न लज्यते एकविधबन्धकाहि उपशान्तकषायादय स्तथाचोक्तं-उवसत खीणमो
 हा केवलियोऽगविहबन्धा । तेषुणदुसमयतिष्ठयस्स बन्धगा नउणसंपरायस्स ॥ १ ॥ नचोपशान्तकषायादयो ज्ञानावरणीयं कर्मबध्नन्ति तद्वधस्य

मपगणीतं बन्धइ ? गोयमा ! सत्तविहबन्धए वा अठविहबन्धए वा षड्विहबन्धए वा णेरइएणं ज्ञेयं ! ना
 णावरणिज्ज्ञं कर्म बन्धमाणे कइकर्मपगणीतं बन्धइ ? गोयमा ! सत्तविहबन्धए वा अठविहबन्धए वा एवं
 जाव वेमाणिए नवरं मणूसे जहा जीवे । जीवाणं ज्ञेयं ! नाणावरणिज्ज्ञं कर्म बन्धमाणा कइकर्मपगणीतं

जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्कति कर्मप्रकृतीर्वदयते ? गीतम । सप्तविधबन्धकोवाष्टविधबन्धकोवा । एवं यावद्द्वैभानिकी नवरं मनुष्यो
 यथा जीवः । जीवा जदन्त ! ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्तः कति कर्मप्रकृती बध्नन्ति ? गीतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धकाश्चाष्टवि

वरणिज्ज्ञं कर्म बध्माणे । जीवने हेमगवन् एक दण्डकाश्री ज्ञानावरणी बाधतेयके । कइकर्म बन्धमाणे कइकर्म पयडीयो बंधंति । केतलो कर्मप्रकृति
 बांधे । गोयमा सत्तविह अठविह बन्धएवा एवं जाव वेमाणिए नवरं मणूसे जहा जीवे । हेगीतम सातविध अठविध बाधे इम वैमानिक यावत्
 कहवी परे एविशेष मनुष्ये आलावे जीवशब्दना आलावानीपरे कहवी । जीवाणं भंते नाणावरणिज्ज्ञं कर्म बन्धमाणा कइकर्मपयडीयो बधति ।

सूक्ष्मसम्परायचरमसमय एव व्यवच्छेदात् किंतु केवलं सातवेदनीयमिति एतदेव नैरयिकादिदंशकक्रमेण विनियति-नैरवृणोति ॥ इत्यादि ॥ इह मनुष्यवर्जेषु शेषेषु पदेषु सर्वेष्वपि द्वावेव जंगकौ द्रष्टव्यौ, सप्तविधवधको वा अष्टविधवधको वा इति नतु तृतीयः षड्विधवधक इति तेषु सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानासंज्ञात् । मनुष्यपदेषु त्रयोपि वक्तव्याः तत्र सूक्ष्मसंपरायत्वसंज्ञायां तथाचाह-एतज्जाववेमाण्ये नवर मणूसे जहा जीवे इति ॥ उक्त एकत्वेन दंशकः संप्रति बहुत्वनाह-जीवाणं भंते । इत्यादि ॥ इह जीवाः सप्तविधवधकाः अष्टविधवधकाश्च, सर्वे बहुत्वेन लभ्यन्ते षड्विधवधकस्तु कदाचि त्सर्वथा न भवति यणमासान् याय दुत्कर्षत स्तदन्तरस्य प्रतिपादनात् यदापि लभ्यते तदापि जघन्यपदे एकोवा द्वौवा च

बंधंति ? गोयमा ! सद्येति ताव होज्जा सत्तविहबंधगा य अष्ठविहबंधगा य अहवा सत्तविहबंधगा य अष्ठविहबंधगे य अहवा सत्तविहबंधगा य छविहबंधगे य । अहवा सत्तविहबंधगा य छविहबंधगा य णेरडयाणं जंतं ! नाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणा कड्कम्मपयस्सीत्तु बंधंति ? गोयमा ! सद्येति ताव होज्जा

धवन्त्यकाश्चाथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्चाथवा सप्तविधलघकाश्च यद्विधबन्धकश्च , अथवा सप्तविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्च । तैरपि का जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्मबन्धन्तः कतिकर्मप्रकृती बध्नान्ति ? गौतम ! सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धकाः । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्ट

जीव हेमगवन् बहुवचनं घृणा दण्डकयो ज्ञानावरणीकर्म बाधतोयको कतलो कर्मप्रकृति बाधै । गोयमा सन्धेव ताव होज्जा । हेगोतम सघली तिमहोज बाधै । सत्तविह अट्टविह वधगाय अहवा सत्तविह अट्टविह छत्विहवधगेय अहवा सत्तविह अट्टविह छत्विह वधगाय येरइयाणं भंते णाणा वरणिज्ज कम्मस्स वधमाणा कइकम्मपण्डोआं वंधति । सातविध वन्धक बहुवचनं ८ विध वन्धक पथवा सातविध जाठविधवन्धक ६ विध अथवा ७ विध ८ विध ६ विध वन्धक इवे । येरइयाणं भंते णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स वधमाणा कइकम्मपण्डोयो वंधति । नारको हेमगवन् ज्ञानावरणीकर्मन बाधतोयको कतलो कर्मप्रकृति बाधै । गोयमा सन्धेव ताव होज्जा । हेगोतम सघली तिमहोज बाधै । सत्तविह वधगाय अहवा सत्त अट्ट अहवा सत्तवि

तर्कयतोऽष्टाधिकं गतं तत्र यदेकोपि न लभ्यते तदा प्रथमो जंगः यदात्वेको लभ्यते तदा द्वितीयो, बहूनां लाज्जेतु तृतीय इति । नैरयिकाः षड्विध बंधका न भवति अष्टविधबधका अपि कदाचित्का स्तत्र यदेकोप्यष्टविधबधको न लभ्यते तदा सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबधका इति जंगः यदा त्वेकोप्यष्टविधबधका स्तदा द्वितीयो यदातु बहव स्तदा तृतीय इति एतदेव प्रह्नत्रिकं दशस्वपि भवनपतिषु जावनीयं । पृथिव्यादिषु पंचसु सप्तविध बंधका अपि अष्टविधबधका अपीत्येक एव जंगो ऽष्टविधबन्धकानामपि सदैव तेषु बहुत्वेन लभ्यमानत्वात् । द्वित्रिषतुरिन्द्रियतियं कर्षेन्द्रियसूत्रे

सप्तविहबंधगा अहवा सप्तविहबंधगा य अष्टविहबंधगु य अहवा सप्तविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य तिन्रि जगा । एवं जाव थणियकुमारा । पुढविकाडयाणं पुच्छा, गोयमा ! सप्तविहबंधगा वि अष्टविह बंधगावि । एवं जाव वणस्सडकाडयावि । विगलिदियाणं पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणय तियजंगो सव्वेवि ताव होज्जा सप्तविहबंधगा । अहवा सप्तविहबंधगा य अष्टविहबंधगु य अहवा सप्तविहबंधगा य अष्ट

विधबन्धकश्च । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च त्रयो जङ्गाः । एवं यावत्स्नानितकुमाराः । पृथिवीकायिकानां पृच्छा । गौतम । सप्त विधबंधका अपि अष्टविधबधका अपि । एवं यावद्भवनस्पतिकायिका अपि । विकलोन्द्रियाणां पञ्चेन्द्रियतियं गोनिकानां च त्रिकजगः सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबधकाः । अथवा सप्तविधबधकाश्चाष्टविधबधकाश्च । अथवा सप्तविधबधकाश्चाष्टविधबधकाश्च । मनुष्या जदन्त । ज्ञानावर

इ अष्टविह तिण्मंगा एव जाव थणियकुमारा पुढवोकाडयाणं पुच्छा । ७ विध बधक बहुवचने अथवा ७ पिण ८ पिण अथवा ७ पिण ८ पिण इम २ भागा इम यावत् स्नानितकुमारलगे कहवी हिवे पृथिवीकायिकानां प्रत्य । गोयमा सप्तविहबंधगावि अष्टवि० एवं जाव वणस्सडकाडया विद्यन्ताणं प चिंदियतिरिक्खजोणियाणं तियजंगो सव्वेवि ताव होज्जा । हेमीम ७ विध ८ विध इम यावत् वनस्पतिकाय तालगे कहवीं हिवे विकलोन्द्रियने पचेन्द्रियने २ भागा जाणिवा सर्वं तिमहोज रुवे बहुवचने । सप्तविह अहवा अष्टविह तं० अहवा सप्तवि० अष्टवि० न्धगाय । ७ विध अथवा ७ पिण ८ पिण

पु जंगत्रिकं नैरयिकवत्, मनुष्यसूत्रे जंगनवकमष्टविधबंधकस्य कदाचित् सर्वथा प्यजावात्, तत्राष्टविधषड्विधबंधकाज्ञावे सर्वेपि ताव द्भवेयुः
सप्तविधबंधका इति प्रथमो जंगः, सप्तविधबंधकानां सदैव बहुष्येन प्राप्यमाणत्वात्, एकाष्टविधबंधकज्ञावे द्वितीयसप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च
बहुष्टविधबंधकज्ञावे तृतीयसप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च एवमेवाष्टविधबंधकज्ञावे षड्विधबंधकपदे नाप्येकत्वबहुत्वाभ्यां द्वौ जंगाविति द्विकसं

विहबंधगाय । मणूसाणं जंते ! नाणावरणिज्जस्स पुच्छा, गोयमा ! सत्तेवि ताव होज्जा सत्तविहबंधगा १
अहवा सत्तविहबंधगए य अठविहबंधगए य २ । अहवा सत्तविहबंधगाय अठविहबंधगाय ३ । अहवा
सत्तविहबंधगा य छविहबंधगए य ४ । अहवा सत्तविहबंधगा य छविहबंधगा य ५ । अहवा सत्तविह
बंधगा य अठविहबंधगे य छविहबंधगए य ६ । अहवा सत्तविहबंधगा य अठविहबंधगे य छविहबंध
गा य ७ । अहवा सत्तविहबंधगा य अठविहबंधगा य छविहबंधगए य ८ । अहवा सत्तविहबंधगा य

णीयस्य पुच्छा' गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबंधकाः १ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च २ अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधका
श्च ३ । अथवा सप्तविधबंधकाश्च षड्विधबंधकश्च ४ । अथवा सप्तविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्च ५ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च
षड्विधबंधकश्च ६ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च षड्विधबंधकाश्च ७ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकश्च ८ ।

८ पिण बाधे । मणुस्साणं जंते नाणावरणिज्जस्स पुच्छा । मनुष्येने ज्ञानावरणीनी प्र० । गोयमा सत्तेवि ताव होज्जा । हेगौतम सर्वं तिमहीज बांधे । स
त्तविहबंधगाय १ अहवा सत्तवि० अठवि० बंधगेय २ अहवा सत्तवि० बंधगाय अठवि० ३ अहवा सत्तविहबंधगाय छविहबंध ४ । ७ विध बंधक बहुवच
ने ७ पिण ८ पिणबांधे अथवा ७ पिण ८ पिणबाधे अथवा ७ विधबंधक ६ विधबंधक ४ । अहवा सत्तवि० छविहबंध ५ अहवा सत्तवि० बंध० षड्विह
बंधगेय छविहबंधगएय ६ । अथवा ७ विध ६ विध ७ विध ८ विध ६ विध । अहवा सत्तवि० अठविह बंधगेय छविहबंधगाय ७ । अथवा ७ विध ८ वि

योगे चत्वारो जगाः त्रिकसयोगे पृथुविधयं च कण्डूविधयं च कण्डूयोः प्रत्येकमेकयचनमहुवचनाभ्यां द्वौ जगाविति चत्वार इति सर्वसंख्यया नव, एवं
तरज्योतिष्कवेमानिका नैरयिकवत् । यथा च ज्ञानावरणीय चित्तितं तथा दर्शनावरणीयमपि चिंतयितव्यं, वेदनीयचिताया एकविधवधए वा

अष्टविहबन्धगा य षड्विहबन्धगा य ९ । एवं एते नवजगा सेसा वाणमतराडया जाव वेमाणिया जहा
णेरडया सप्तविहादिवन्धया जणिया तहा जाणियह्वा । एवं जहा नाणावरणं बधमाणा जहिं जणिया दंस
णावरणंपि बन्धमाणा तहि जीवादिया एगत्तपोहत्तोहि जाणियह्वा । वेयणिज्जं बन्धमाणे जीवे कइकम्म ?
गोयमा ! सप्तविहवधए वा अष्टविहवधए वा षड्विहवधए वा एगविहबन्धए वा एवं मणूसेवि सेसा ना

अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च षड्विधवधकाश्च ए । एवमेतेनव जङ्गाः शेषा वानव्यन्तरादिका यावद्वेमानिका यथा नैरयिकाः सप्त
विधादिवन्धका जणित्ता स्तथा जणितव्याः । एवं ज्ञानावरणीयं बध्नन्तो यथा जणित्ता दर्शनावरणमपि बध्नन्त स्तथा जीवादिका एकत्वप्राप्य
क्षिके भणितव्याः । वेदनीय बध्नन् जीवः कति कसंप्रकृती बध्नाति ? गौतम । सप्तविधबन्धकोवाष्टविधबन्धको वा षड्विधवधकोवा एकविधव
धकोवा, एवं मनुष्योपि शेषा नारकादिकाः सप्तविधाष्टविधवधका यावद्वेमानिकाः । जीवा जदन्त । वेदनीयकसं पृच्छा, गौतम । सर्वेपि

ध ६ विध । अइवा सत्तवि० अट्टवि० ऋविह वधएय ८ । अथवा ७ विध ८ विध ६ विध । अइवा सत्तविहबन्धगाय अट्टविध ऋविह वधगाय ८ । अथ
वा ७ विध ८ विध ६ विध ८ । एवं एते नवजगा सेसा वाणमतराडया जाव वेमाणिया जहा णेरडया सप्तविह वधगाडया भणिया तहा भा० । भा
गा नव शेष वानव्यन्तरादिक यावत् वेमानिक एहने जिम नारकांन कण्ठो तिम जाणिवं ७ विधभांग कणा तिम कहवा । एवं जहा नाणावरणि
ज्ज बधमाणा जहि भणिया दसणावरणपि बधमाणा तहि जीवादिया एगत्तपोहत्तिया भाणियह्वा । इम जिम ज्ञानावरणीया बन्धमानने कण्ठो तिम
दर्शनावरणीने बन्धते थके तिहा जीवादिकना एकवचने बहुवचने सर्व कहिवा । वेयणिज्ज वन्धमाणे जीवे कइकम्मपयडौओ । हिंवे हेभगवन् वेदनीय

॥ टीका ॥

१. पूव

२. अ.

३. भाषा

इति ॥ उपज्ञांतमोहादि । शेषं प्राग्बत् । मनुष्यपदविषयचिंतायामपि तएव प्रागुक्ता नवजंगाः सप्तविधबंधकानां च सदैव बहुत्वेनावस्थिततया जंगान्तरासंज्ञवात्, मोहचिंतायां जीवपदे पृथिव्यादिषु पदेषु च प्रत्येकमेकएव जंगः । सप्तविधबंधका अपि अष्टविधबंधका अपि उक्तयेषामपि सदैव बहुत्वेन लज्यमानत्वात्, षड्विधबंधकस्तु मोहनीयबंधको न जयति मोहनीयबंधो ह्यनिवृत्तिबादरसम्परायगुणस्थानकं यावत् षड्विधबंध

धगा य अष्टविह बंधए य २ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य ३ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य छविहबंधए य ४ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य छविहबंधगाय ५ । अहवा सत्तविहबंधगाय एगविहबंधगा य अष्टविहबंधए य छविहबंधए य ६ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अष्टविहबंधए य छविहबंधगा य ७ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य छविहबंधगे य ८ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य

सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्च ४ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्च ५ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च षड्विधबंधकश्च ६ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकश्च षड्विधबंधकश्च ७ । अथवा सप्तविधबंधकश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकश्च ८ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्च ९ । एते

एकविध ८ पिण बांधे २ । अहवा सत्तवि ८० एगवि अष्टवि० बंधगेय अहवा सत्तवि एगविध छविह ८० । अथवा ७ विध १ विध ८ विध अथवा ७ विध १ विध ६ विध । अहवा सत्तविह एगविह छविह ८० । अहवा सत्तवि० एगवि० अष्टविह छविह बंधगेय । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध । अहवा सत्तविह बंधगाय एगवि० अष्टवि० छविह बंधगाय ७ । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध । अहवा सत्तविह बंधगाय एगवि० अष्टवि० बंधगेय । अथवा ७ विध १ विध ८ विध । अहवा सत्तविह एगविह अष्टविह बंधगाय छविह बंधगेय एव नवजंगा । अथवा ७ विध १ विध ८ विध ६ विध इम

रगादीया सत्तविह अष्टविहबंधगा जाव वेमाणिएं । जीवाणं जंतं ! वेयणिज्जं कम्मं बंधं पुच्छा, सत्तेवि ताव होज्जा सत्तविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य एगविहबंधगा य ळविहबंधगा य । अहवा सत्तविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य एगविहबंधगा य ळविहबंधगा य । अहवा सत्तविहबंधगा य अष्टविहबंधगा य एगविहबंधगा य ळविहबंधगा य अवसेसा नारगादिया जाव वेमाणिया जाहिं नाणावरणं बंधमाणा बंधंति ताहिं जाणियह्वा नवरं मणुसाणं जंतं ! वेदणिज्जं कम्मं बंधमाणा कइकम्मपयलील बंधंति ? गो यमा ! सत्तेवि ताव होज्जा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य १ । अहवा सत्तविहबंधगा य एगविहबंधगा य

तावद्भवेयुः सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च यद्विधबन्धकाश्च । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च यद्विधबंधकाश्च अथवा नरकादिका यावद्देमानिका यानि ज्ञानावरणं बध्ना बंधकश्च । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च यद्विधबंधकाश्च अथवा नरकादिका यावद्देमानिका यानि ज्ञानावरणं बध्ना न्तः तानि ज्ञेयतया नवरं मनुष्या जदन्त । वेदनीयं कर्म बध्नातः कतिकर्मप्रकृतीबध्नाति ? गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च १ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च २ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च ३ । अथवा

कर्म बांधतायका केतली कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सत्तविह अष्टविह बंधगा । हेगौतम ७ वि० ८ वि० ६ विध । एगविह बंधगाय अष्टविह बंधगाय अहवा सत्तविहबंधगाय अष्टवि० एगवि० अष्टविहबंध० । १ विध ८ विध ६ विध १ वि० ६ वि० अथवा ७ वि० ८ वि० १ वि० ६ विध । अवसेसा नरगादिया जाव वेमाणिया जहा ज्ञानावरणं बंधति तहा भा० । अपथाजता नराकदि यावत् वेमानिक जिम ज्ञानावरणीवरव कक्षा तिम कधिवा । यवरं मणुसाणं भंतं वेयणिज्जं कम्म बंधमाणा कइ क० । ए विशेष मनुष्येने हेमगवन् वेदनीयकर्म बन्धता केतली कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सत्तेवि ता व होज्जा । हेगौतम सर्वं तिमहोज बहुवचने । सत्तविहबंधं एगविह अहवा सत्तवि० एगवि० अष्टविह बंधगाय २ । ७ विध बंधे १ विध अथवा ७ विध

धक्तु मूलसम्परायइति, आयुर्वेधक्तु नियमा दण्डविधयधक्तु इति तच्चिन्तागति-तथैताया मेकवचनबहुवचने च सर्वराजज्ञकं नामगोत्रान्त

अष्टविहबन्धगा य षड्विहबन्धगा य ९ । एए नव जंगा । मोहणिज्जं वधमाणे जीवे कइ कम्मवं ० ? गोयमा ! जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो जीवेगिंदिया सत्तविहवधगावि अष्टविहबन्धगावि । जीवेणं जंत ! आउयं कम्मं बंधमाणे कइ कम्मपगणीत ० ? गोयमा ! नियमा अष्ट । एवं नेतइए जाव वेमाणिए । एवं पुहत्तेणवि । नामगोयंतराडयं बंधमाणे जीवे कइ कम्म ० ? गोयमा ! जाहिं नाणावरणिज्जं बंधमाणे बंधइ ताहिं ज्ञाणियव्वो । एवं नेरडए जाव वेमाणिए । एवं पुहत्तेणवि ज्ञाणियव्वं ॥ इति पखवणाए जगवईए

नव जंगाः । मोहनीयं वधन् जीवः कतिकर्मप्रकृतीवभाति १ गौतम । जीवेकेन्द्रियवजंस्त्रिकजंगः । जीवेकेन्द्रियाः सप्तविधबन्धका अपि षष्टिविधवधका अपि । जीवो जदन्त । आयुःकर्म वधन् कति कर्म प्रकृतीवभाति १ गौतम । नियमादष्टौ । एव नेरयिको यावद्वैमानिकः । एव पयत्तेनापि । नामगोत्रान्तरायं वधन् जीवः कतिकर्मप्रकृतीवभाति १ गौतम । याजिज्ञानावरणीयं वधन्तोवधन्ति ताजिर्जाणितव्यः । एवं नेर

नवभगा । मोहणिज्ज वधमाणेणं भते जीवे क० । मोहनोय वधना हेभगवन् कतली । गोयमा जावेगिंदियवज्जो तियभगो । हेगौतम जीवने एकेन्द्रियवर्जिने ३ भागा कहिवा । जीवेगिंदिया सत्तविहवधगावि अष्टविह । जीव एकेन्द्रियाटिकने ७ विध सदेव हुवे ८ विध आयुष्कर्म बाधता हुवे । जीवेणं भत आउय कम्म बंधमाणे कइ० । जावने हेभगवन् आयुष्कर्म बाधता कतली कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा नियमा अष्टक० एवं नेरइए जाव वेमाणिए एवं पुहत्तेणवि नामगोयंतराडयबधमाणे जावेणं भते कइ० । हेगौतम नियमे ८ कर्मप्रकृति बाधे इम नारकीथो माडो वैमानिकलगे कहिधो इम एकवचन बहुवचने नाम गोत्र अन्तराय बाधता जीव हेभगवन् कतली कर्मप्रकृति बाधे । गोयमा जाहिं नाणावरणिज्ज बंधमाणे बंधति ताहिं तो मा० । हेगौतम जिम ज्ञानावरणो नो कष्टो तिनहो ज सर्वे जहवो । एवं नेरइयावि जाव वेमाणिया एव पुहत्तेणवि भा० । इम नारकीथोमाडो यावत्

रायसूत्राणि ज्ञानावरणीयसूत्रवत् ॥ इतिश्री मत्स्यपुराणविरचितायोऽ कर्मबंधाख्यं चतुर्विंशतितमं पदं समाप्तम् ॥

२७

सम्प्रति पञ्चविंशतितमं सारज्यते, तत्रचेदमादिसूत्र-कडणं जते । कम्मपयल्लीनं इत्यादि ॥ गताथं, सम्प्रति किं कर्म बध्नन् कतिकर्मप्रकृती वेदयते

चोवीसडमं कम्मबंधपदं सम्मत्तं ॥ २४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कडणं जते ! कम्मपयल्लीनं पस्सत्ताणं ? गोयमा ! अथ कम्मपयल्लीनं प० तंजहा—नाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणे कड कम्मपयल्लीनं वेदेड ? गोयमा ! नियमा अथ कम्मपयल्लीनं वेदेड । एवं नेरडए जाव वेमाणि ए । एवं पुहत्तेणवि । एवं वेदणिज्जवज्जं जाव अंतराडयं । जीवेणं जते ! वेदणिज्जं कम्मं बधमाणे कड

यिको यावद्वैमानिकः । एवं पृथक्तेनापि ज्ञितव्यम् ॥ इतिश्री मत्स्यपुराणविरचिते रामचन्द्रगणेशशिष्यनानकचंद्र कृते प्रज्ञापनानुवादे चतुर्विंशतितमं पदं समाप्तम् ॥ २४ ॥ ॥ कति जदन्त । कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्ताः ? गीतम । अष्टौ कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—ज्ञानावरणीयं यावदन्तरायम् । एवं नेरयिकाणां यावद्वैमानिकानां । जीवो जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्कति कर्मप्रकृतीवेदयते ? गीतम । नियमादष्टौ कर्मप्रकृतीवेदयते । एवं नेरयिको यावद्वैमानिकः । एवं पृथक्तेनापि । एवं वेदनीयवज्जं यावदन्तरायम् । जीवो जदन्त । वेदनी

वैमानिकलगे कहवो इम बहुवचने पिण कहवो । पणवणाण कम्मबंधपदं सम्मत्तं । इति प्रज्ञापनानो कर्मवग्धपद २४ सो समाप्त थयो । २४ ॥
कडणं भते कम्मपयल्लीनो प० । केतलो हेमगवन् कर्मप्रकृति कहो । गोयमा अथ कम्म० त० । हे गीतम ८ कहो ते कहके—नाणावरणिज्ज जाव अंतराडयं नेरडयाण एवं जाव वेमाणिजाण । ज्ञानावरणी यावत् अन्तराय इम नारकोथीमांडो ज्ञानगे वैमानिक तालगे कहवो । जीवेणं भते नाणावरणिज्जं कम्म बधमाणे कडकम्मपयल्लीनो वेदेड । जीवने हेमगवन् एकवचने ज्ञानावरणीकर्म बाधताथका केतलो कर्मप्रकृति वेदे चिन्तवै ए प्रश्न । गोयमा नियमा अथ क० एवं नेरडया जाव वेमाणिजा एवं पुहत्तेणवि एवं वेदणिज्जवज्जं जाव अन्तराडय । हे गीतम निसै ८ कर्मप्रकृति वेदे इम नारको ज्ञानगे

धवेदकः सयोगिकेवली तस्य घातिकर्मचतुष्टयोदयाज्ञावात् । वलुवचने सप्तविधवेदकाः कादिवित्का इति प्रकृतयः ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचि-
तायां प्रज्ञापनाटीकायां पञ्चविंशतितम कर्मवेदाख्यं पद समाप्तम् ॥ २५ ॥ अधुना षड्विंशतितम मारज्यते-तत्रवेदमा-
दिसूत्रं-कडणं ज्ञते । इत्यादि ॥ गतार्थम् । सम्प्रति किं कर्म वेदयत का कर्मप्रकृती वंघाती त्युदयेन सह सम्बंधस्य सबंधं चिन्तयिषु रिदमाह-
जीवेण ज्ञते । नाणावरणिज्जं कम्मं वेदमाणे कडकम्मपयणीते वंधइ इत्यादि ॥ सुगमं नवर ज्ञानावरणीयकर्म वेदयमान एकविधबंधक उपशान्तमो

॥ टी

गा य एवं मणूसावि जाणियद्वा ॥ इति पन्तवणाए जगवईए कम्मवेदं पंचवीसइमं पदं सम्मत्तं ॥ २५ ॥
कडणं ज्ञते ! कम्मपयणीते पस्सत्ताते ? गोयमा ! अण्ठकम्मपयणीते पस्सत्ताते , तंजहा-नाणावरणिज्जं
जाव अंतराइयं । एवं णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । जीवेणं ज्ञते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदमाणे कडक

काश्च सप्तविधवेदकाश्च । एवं मनुष्या अपि ज्ञातव्या ॥ इतिश्री महुपाध्याय रामचन्द्रगणि शिष्य नानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे क-
र्मवेदं पञ्चविंशतितमं पद समाप्तम् ॥ २५ ॥ कति जदन्त । कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्ताः ? गौतम ! अष्टौ तद्यथा-ज्ञानावर-
णीयं यावदन्तरायम् । एव नैरयिकाणां यावद्वैमानिकानाम् । जीवो जदन्त । ज्ञानावरणीय कर्म वेदयन्कृतिकर्मप्रकृती वंघाति ? गौतम ।

गा कडिवा ॥ वलुवणाए कम्मवेदयपयं सम्मत्तं ॥ इति प्रज्ञापना सूत्र भगवतोमाहि २५ सोपद समाप्त धयो ॥ २५ ॥ ॥ ॥
दिवे २६ सो पदे उदयकरतो बन्ध कहैछे—कडणं भते कम्मपयणीतो प० । केतली हेभगवन् कर्मप्रकृति कहौ । गोयमा अण्ठकम्मपयणीतो तं० । हेगौतम
८ कर्मप्रकृति कनी ते कहैछे—नाणावरणिज्ज जाव अंतराइय एवं णेरइयाणं जाव वेमाणिया । ज्ञानावरणी जालगे अन्तराय इस नारकीने जालगे वे-
मानिक । जीवेणं भते नाणावरणिज्जं कम्म वेदमाणे कडकम्मपयणीतो बधति । जीव हेभगवन् ज्ञानावरणी कर्म वेदतोषको केतली कर्मप्रकृति बांधे ।
गोयमा सत्तविह बंधैया अण्ठवि० एव जाव वेमाणिए जगुस्से जहा जीवे । हेगौतम ७ विध बांधे ८ विध इस जालगे वैमानिक मनुष्यने जिम जीव

इति चिन्तयति-जीवेण भंते । इत्यादि ॥ सुगमं वेदनीयसूत्रे ॥ सप्तविधवेदेषु वा अष्टविध इति ॥ सप्तविधवेदक उपशान्तमोहः क्षीणमोहः क्षीणमोहो वा तयो र्मीहनीयोदयाज्ञावात् , अष्टविधवेदका निष्पद्यादृष्ट्यादयः सूक्ष्मसम्परायान्ता स्तेषा मवश्यमष्टानामपि कर्मणा मुदयज्ञावात् , चतुर्वि

कम्मपयस्सीनु वेदेइ ? गोयमा ! सप्तविहवेयए वा अष्टविहवेयए वा । एवं मणूसेवि । सेसा णेरइयाइ ए गत्तेणवि पुहत्तेणवि नियमा अष्टकम्मपगस्सीनु वेदेइ जाव वेमाणिया । जीवाणं जंते ! वेदणिज्जं कम्मं बंधमाणा कतिकम्मपयस्सीनु वेदेति ? गोयमा ! सत्तेवि ताव होज्जा अष्टविहवेदगा य चउत्तिहवेदगा य । अहवा अष्टविहवेदगा य सप्तविहवेदगा य । अहवा अष्टविहवेदगा य चउत्तिहवेदगा य सप्तविहवेद

य कर्म ब्रह्मप्रकृतिकर्मप्रकृतीर्वेदयते ? गौतम ! सप्तविधवेदको वाष्टविधवेदको वा । एवं मनुष्यापि । शेषा नैरयिकादिका एकत्वेनापि पृथक्कोनापि नियमादष्टौ कर्मप्रकृतयो वेदयन्ते यावद्वैमानिकाः । जीवा जदन्त । वेदनीय कर्म ब्रह्मन्तो कतिकर्मप्रकृतीर्वेदयन्ते ? गौतम ! सर्वेपि तावद्भवेपुरष्टविधवेदकाश्च चतुर्विधवेदकाश्च । अथवा एविधवेदकाश्च चतुर्विधवेदकाश्च सप्तविधवेदकाश्च । अथवाएविधवेदकाश्च चतुर्विधवेद

वैमानिक तालगे कहवो इम पृथक्तापणं इम वटनीयकर्म वर्ज्जितं जालगे अन्तराय तालगे कहवो । जीवेण भंते वेदणिज्जं कम्मं बंधमाणे कइकम्मपयस्सीनु वेदेइ । जीव हेभगवन् वेदनीकर्म बांधता केतलो कर्मप्रकृति वेदै । गोयमा सप्तविह वे० अष्टवि वे० चउत्तिह वे० एव मणूसेवि सेसा णेरइया एगत्तपुहत्तेणवि नियमा अष्टकम्मपयस्सीनु वेदेइ जाव वेमाणिया । गौतम ७ विध वेदै ८ विधवेदे ४ विध इम मनुष्यने शेष नारकीने एक्कवचने बहुवचनेकरो ८ कर्मप्रकृति वेदै । जीवाणं भंते वेदणिज्जं कम्मं बंधमाणा कइकम्मपयस्सीनु वेदेइ । जीवने हेभगवन् वेदनी बांधताथका केतलो कर्म ८ प्रकृति वेदै । गोयमा सत्तेवि ताव होज्जा । गौतम सप्तलो वेदै । अष्टविहवे० चउत्तिहवे० अहवा अष्टविहवे० चउत्तिहवे० सप्तविहवे० अहवा अष्टविहवे० चउत्तिहवे० सप्तविहवे० ३ एवं मणूस्यापि भा० । अथवा आठविध ४ विध अथवा ८ विध ४ विध ७ विध अथवा ८ विध ४ विध ७ विध इम मनुष्यनेमां

हृद्गीणमोहो वा नतु सयोगिकेष्वलो तस्य ज्ञानावरणीयोदयाज्ञावात्, बहुवचनचिन्तायां षट्विधबन्धकाः सूक्ष्मसम्परायाः एकविधबन्धका उपज्ञा-
न्तमोहहृद्गीणमोहाः कदाचित्का एकत्वादिना च प्राज्या इत्युज्जयेषामप्यज्ञावे सप्तविधबन्धका अपि अष्टविधबन्धका अपि त्वेको जगो ह्ययानामपि

ममपगच्छीतु बंधइ ? गोयमा ! सत्तविहबंधएवा अष्टविहबंधएवा छविहबंधएवा एगविहबंधएवा । णेरइ
एणं जंते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणे कइकम्मं बंधइ ? गोयमा ! सत्तविहबंधएवा अष्टविहबंधएवा
एवं जाव वेमाणिए । मणूसे जहा जीवे । जीवाणं जंते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणा कइकम्मपगच्छीतु
बंधंति ? गोयमा ! सव्वेवि ताव होज्जा सत्तविहबंधगाय अष्टविहबंधगाय १ । अहवा सत्तविहबंधगाय
अष्टविहबंधगाय छविहबंधगाय २ । अहवा सत्तविहबंधगाय अष्टविहबंधगाय छविहबंधगाय ३ । अहवा

सप्तविधबंधकोवाष्टविधबंधकोवा षड्विधबंधकोवा एकविधबंधको वा । नैरयिको जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म वेदयन्कृतिकर्मप्रकृती बंध्नाति ?
गौतम । सप्तविधबंधको वाष्टविधबंधकोवा [एवं यावद्वैमानिकः । मनुष्यो यथा जीतः । जीवा जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म वेदयन्तः कति
कर्मप्रकृती बंधन्ति ? गौतम ! सर्वेपि तावद्भवयुः सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च १ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंध-
कश्च २ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्च षड्विधबंधकाश्च ३ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकश्च ४ । अथवा सप्त

नोपरे कट्ठिवी । जीवाण नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणा कइकम्मपयडोओ बंधति । जीव हेमगवन् ज्ञानावमणो कर्म वेदतोयको केतलो कर्मप्रकृति वा
धै । गोयमा सव्वेवि तावहोज्जा । हेगौतम सधलो बाधे बहुवचने । सत्तविह बंधगाय अष्टविह अहवा सत्तविह अष्टविह छविह बंधगेय । ७ विध बन्धक
८ विध बहुवचने अथवा ७ विध ८ वि ६ विध बन्धक । अहवा सत्तविह अष्टविह एगविह अहवा सत्तविह अष्टविह छविह एगविह बंधं । अथवा ७ वि-
ध अष्टविह बंधं । अथवा ७ विध ८ विध १ विध एकवचने अथवा ७ विध ८ विध ६ विध १ विध अथवा ७ विध ८ विध । एगविह बंधगाय अहवा सत्त

सदैव बहुत्वेन लज्यमानत्वात्, ततः षड्विधबन्धकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां द्वौ जंगौ एवमेव द्वौ जंगावेकविधबन्धकप्रक्षेपेपि उजयोरपि युगपत् प्रक्षेपे पूर्वव चत्वार इति संख्यया नव, नैरयिकादिषु तु पदेष्वेकैन्द्रियमनुष्यवर्जेषु बहुवचनचिन्तायां जङ्गत्रिकं अष्टविधबन्धकानां कादाचि रक्ततया एकत्वादिना ज्ञातयता च लज्यमानत्वात्, एकैन्द्रियेषु त्वजगत् सप्तविधबन्धकाष्टविधबन्धका अपीति उजयेषामपि सदा बहुत्वेन प्राप्य

सप्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय एगविहबन्धगेय ४ । अहवा सप्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय एगविहबन्धगाय ५ । अहवा सप्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय छविहबन्धगेय एगविहबन्धगेय ६ । अहवा सप्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय छविहबन्धगेय एगविहबन्धगाय ७ । अहवा सप्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय छविहबन्धगाय एगविहबन्धगेय ८ । अहवा सप्तविहबन्धगाय अष्टविहबन्धगाय छविहबन्धगाय एवं एते नव जंगा । अवसेसाणं एगिंदियमणुस्सवज्जाणं तियजंगो जाव वेमाणियाणं एगिंदियाणं सप्तविहबन्ध

विधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च ५ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च ६ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च ७ । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च षड्विधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च नव जङ्गा अवजोषानामेकेन्द्रियमनुष्यवर्जानां त्रिकजङ्गो यावहेमानिकानां । एकैन्द्रियाः सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च । मनुष्याणां पञ्चा, गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धकाः । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्च । अथवा सप्तविध

विह अष्टविह छविह वं० । १ विध अथवा ७ वि० ८ वि० १ वि० बन्धक बहुवचने अथवा ७ वि० ८ वि० ६ विध । एगविह वन्धगाय अहवा सप्तविह अष्टविह छविह एगविह एव एते णवभगा । अथवा ७ वि० ८ वि० ६ वि० १ वि० इम ए ८ भगा । अवसेसाणं एगिंदियमणुस्सवज्जाणं तियभगो जाव वेमाणियाणं । इम थाकता एकैन्द्रिय मनुष्यवर्जाने ३ भागा कहिवा जांयगे वेमानिक । एगिंदिया सप्तवि० वन्धगाय अष्टवि० अहवा सप्तवि० छविह

माणत्वात्, मनुष्येषु तु सप्तविंशतिजङ्गाः षष्टिविधबन्धकषट्पद्विधबन्धकैकविधबन्धकानां कदोचितकतया एकत्वादिना ज्ञातयतां च लज्जमानत्वात्, तत्रामीषामजावं सप्तविधबन्धका इत्येको भंगः, ततोष्ट्रविधबन्धकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनान्यां द्वौ १ षट्पद्विधबन्धकप्रक्षेपे इति सप्त ततो ष्ट्रवि

गाय ष्ट्रविहबन्धगाय । मणुस्साणं पुच्छा, गोयमा ! सञ्ज्ञेवि ताव होजा सत्तविहबन्धगा अहवा सत्तविहबन्धगाय ष्ट्रविहबन्धगेय । अहवा सत्तविहबन्धगाय ष्ट्रविहबन्धगाय । अहवा सत्तविहबन्धगाय छ्विहबन्धएय एवं छ्विहबन्धएणवि समं दो जंगा । एगविहबन्धएणवि समं दो जंगा । अहवा सत्तविहबन्धगाय ष्ट्रविहबन्धएय छ्विहबन्धएय चउजंगा । अहवा सत्तविहबन्धगाय ष्ट्रविहबन्धएय एगविहबन्धएय चउजंगो । अहवा सत्तविहबन्धगाय छ्विहबन्धएय एगविहबन्धएय चउजंगो । अहवा सत्तविहबन्धगाय ष्ट्रविहबन्धएय

बन्धकाइव षट्पद्विधबन्धकषट्पद्विधबन्धकेनापि सम द्वौ जङ्गो । एकविधबन्धकेनापि समं द्वौ जंगो । अथवा सप्तविधबन्धकाइवाष्ट्रविधबन्धकश्च षट्पद्विधबन्धकश्च चतुर्जंगः । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्ट्रविधबन्धकश्चैकविधबन्धकश्च चतुर्जङ्गः । अथवा सप्तविधबन्धकाश्च षट्पद्विधबन्धकश्चैकविधबन्धकश्च चतुर्भंगः । अथवा सप्तविधबन्धकाश्चाष्ट्रविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकश्च जंगा अष्टौ । एवमेते सप्तविंशतिजङ्गाः । एव यथा ज्ञानावरणीयं

बन्धएणवि समं दोभंगो । एकेद्विग्न बहुवचन सप्तविध बन्धक कहै ८ वि० ७ वि० ६ वि० ६ म ६ विध बन्धक साथे भाङ्गा कहिये । एगविह व० षट्सम दोभंगा । एकविध बन्धक साथे बेभागा कहिये । सत्तविह अष्ट्रविह चउखिह व० चउभंगो । सातविध बन्धक ८ वि० ४ वि० चउभङ्गा । अहवा सत्तविह अष्ट्रविह एगविह बन्धएय चउभंगो २ । अथवा बहुवचन ७ विध ८ विध एकविध एवं ४ भागा । अहवा सत्तविह बन्धगाय छ्विहबन्धएय एगविह बन्धगाय चउभंगो । अथवा बहुवचने ७ विध बन्धक ६ विध १ विध ए ४ भागा । अहवा सत्तविह व० अष्ट्रविह व० छ्विह व० एगविह व० भगा अष्ट्रविह एवं एते सत्ताबोस भागा एवं जहा याणावरणिज तहा दूरसणावरणिज्जं अंतराएववि भाणिवत्तं । अथवा ७ विध बहुवचने ८ विध एक

धर्बन्धश्च द्विषवन्धकपदप्रक्षेपे चत्वारो एविषवन्धकैकपदप्रक्षेपे चत्वारः, एकोनविंशतिः, ततोऽष्टविषवन्धकपदद्विषवन्धकैकविषवन्धकपदानां युगपत् प्रक्षेपे ऽष्टाविंशतिः सप्तविंशतिः, वेदनीयसूत्रे एकविषवन्धकसंयोगिकेत्यपि तस्यापि वेदनीयोदयवन्धसम्भावात् अन्धकौ ऽयोगिकेवली तस्य योगान्नावती वेदनीयं वेदयमानस्यापि तद्वन्धासम्भावात्, वेदनीयसूत्रे एकवचनबहुवचनचिन्तायां जीवपदे नव जंगाः तत्र सप्तविषवन्धकाष्टविषवन्ध

एगविहबन्धएय जंगा अछ एवं एते सत्तावीसं जंगा । एवं जहा नाणावरणिज्जं तथा दरिसणावरणिज्जं अंतरा इयंपि । जीवेणं जंते ! वेयणिज्जं कम्मं । वेदेमाणे कइकम्मपगळीनं बंधइ ? गो० ! सत्तविहबन्धएया अछविह बन्धएया छविहबन्धएया एगविहबन्धएया अबन्धएया । एव मणुस्संवि । अवसेसा नारयादिया सत्तविहबन्धगा अछविहबन्धगा एवं जाव वेमाणिया । जीवाणं जंते ! वेदणिज्जं कम्मं वेदेमाणा कइ० बंधंति ? गो० ! सत्तेवि

तथा दर्शनावरणीयम् । अन्तरायमपि । जीवो ज्ञदन्त । वेदनीयं कर्म वेदयन्कृतिकर्मप्रकृती ब्रंभ्राति ? गौतम । सप्तविधबन्धको वा षट्विधबन्धको वा द्विविधबन्धको वैकविधबन्धकोऽबन्धकः । एवं मनुष्यापि अश्वज्जाया नारकादिकाः सप्तविधबन्धका अष्टविधबन्धकाः । एव यावद्दुर्मानिकाः । जीवा ज्ञदन्त । वेदनीयं कर्म वेदयन्तः कति कर्मप्रकृतीर्ब्रंभ्रन्ति ? गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबन्धकाश्चाष्टविधबन्धकाश्चैकविधबन्धकाश्च

वचनं ६ त्रिषु १ त्रिषु ए ८ भागा इम सर्वं २० भागा हुवे इम जित ज्ञानावरणोने कश्चो तिम दर्शनावरणोने जालगे अन्तराय । जीवेषं भते वेदणि
ज्व कस्य वेदमाणे कइकस्य पयहीओ बधइ । जीवने हेभगवन् एकवचने वेदनीकमं वेदतोथको कोतलो कर्मप्रकृति बांधै । गीयमा सत्तविह वं० अशुवि०
छन्निह एगविह बधएवा एवं मनुस्सेवि अवसेसा अरगादिया सत्तवि० अशुविह वं० एवं ज्ञाव वेमाणिया । हेगीतम ७ विध ८ विध १ विध इम अत्र
गध पिणहुवे मनुष्यने जाणिवो थाकता नारकी आदिकने ७ त्रिषु ८ विध इम जालगे वैमानिक । जीवाणं भते वेदणिजं कस्य वेदमाणे कइकस्य प० ।
जीव हेभगवन् वेदनीयकमं वेदतो कोतलो कर्मप्रकृति बांधै । गीयमा सत्तवि० ताव होका सत्तविह वं० अशुवि एगवि छन्निहवेदगाय । हेगीतम सचलो

कैकविधबंधकानां सदैव बहुत्वेन लज्यमानत्वात् ॥ बहुवचनात्मके इतरपदद्वयाच्चावे एकः ततः षट् विधबंधकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां द्वौ एवमेव द्वावेकविधबंधकपदप्रक्षेपे चत्वार उजयपदप्रक्षेपे इति मनुष्यपदे सप्तविंशतिः, तत्रहि सप्तविधबंधका एकेन बहुत्वेन सदाऽवस्थिता इतरेषु त्रयोप्यष्टविधबन्धका अबधकाश्च कादाचित्का एकत्वादिना च ज्ञाज्या स्ततस्तेषां सप्तावे सप्तविधबंधका अप्येकविधबंधका अपीत्येको जङ्गः, ततो षट् विधबन्धकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां द्वौ २ षट् विधबन्धकपदप्रक्षेपे द्वावेकविधबन्धकप्रक्षेपे इति षट्, तथा त्रयाणां पदानां त्रयो

ताव होज्ज सत्तविहबंधगाय अष्टविहबंधगाय एगविहबंधगाय । अहवा सत्तविहबंधगाय अष्टविहबंधगाय एगविहबंधगाय छविहबंधगाय । अहवा सत्तविहबंधगाय अष्टविहबंधगाय एगविहबंधगाय छविहबंधगाय अबंधएणवि समं दो जंगानेयत्ता । अहवा सत्तविहबंधगाय अष्टविहबंधगाय एगविहबंधगाय छविहबंधगाय अबंधएणवि चउजंगो । एवं एते नव जंगा । एगिंदियाणं अजंगयं नारगादीणं तियजंगा जाव वेमाणि

अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च षट् विधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च षट् विधबंधकाश्चाबंधकेनापि समं द्वौ जंगौ ज्ञातव्यौ । अथवा सप्तविधबंधकाश्चाष्टविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च षट् विधबंधकाश्चाबंधकश्च चतुर्जंगः । एवमेते नव जंगाः । एकेन्द्रियाणामजङ्गम् । नारकादीनां जंगत्रिकं यावद्वैमानिकानां नवरं मनुष्याणां पृच्छा, सर्वेपि तावद्भवेयुः सप्तविधबंधकाश्चैकविधबंधकाश्च । अथवा सप्त-

वांधे ७ विध ८ विध १ विध ६ विध । अहवा सत्तवि अष्टवि एगवि छविह अबंधएणवि समं दोभंगा भा० । अथवा बहुवचने ७ विध ८ विध १ विध ६ विध अबन्धकसाथै इमं दोयभांगा कहवा । अहवा सत्तविह बंधगाय अष्टविह एगवि छविह बंधगेय चउभंगो एवं एते नवभंगा । अथवा बहुवचने ७ विध ८ विध १ विध ६ विध अबन्धक हुवे इमं नवभंगा जाणिया । एगिंदियाणं अजंगयं नारगादियाणं तियभंगा जाव वेमाणियाणं एवरं मणु स्याणं पृच्छा । एकेन्द्रियने अमङ्गल नारकादिने ३ भांगा जांलगे वेमानिक, एविशेष मनुष्यतो प्रश्न । गोयमा, सर्वेवि ताव होज्ज सत्तविह बंधगाय एगविह

ज्या इति, अष्टविधबंधका इत्येको जंगः, ततो ऽष्टविधबंधकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां हाविति, पृथिव्यादिषु पंचस्वप्नजङ्गमं सप्तविधबंधका अपीति उज्जयेषामपि तेषु सदा बहुत्वेन लज्जमानत्वात् । द्वित्रिषुतुरिन्द्रियतिर्यग्पंचेन्द्रियेषु व्यन्तरज्योतिष्कवैभानिकेषु च नैरयिकवत् जंगत्रिकं, मनुष्येषु नव जङ्गाः तत्र सप्तविधबंधका इत्येको जङ्गः, ततो ऽष्टविधबंधकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां द्वौ २ षड्विधबंधकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां चत्वार उज्जयपदप्रक्षेपे इति तथाचाह-मोहणिज्जं वेदमाणे जहा बंधे नाणावरणिज्जं तहा जाणियव्व मिति ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचिताया० षड्विंशतितमं वेदबंधाख्यं पदं समाप्तम् ॥ २६ ॥ मस्मति सप्तविंशतितममारभ्यते-तत्रेदमादिसूत्रं-कडणं जंते । इत्यादि ॥ गतार्थं मस्मति किं कर्मवेदयमानः कतिकर्मप्रकृती वेदयते इत्युदयस्योदयेन सह संबन्धं चिन्तयति-जीवेण जंते ! नाणावरणिज्जं कस्मं वेदमाणे कडकस्मपयणीलु वेदइ इत्यादि ॥ तत्र सप्तविधबंधक उपशान्तमोहणीमोहो वा तयो मोहनीयोदयाद्यजवात् शेषस्तु

वेदमाणे जहा बंधे । नाणावरणिज्जं तहा जाणियव्वं ॥ लब्धीसडमं वेदबंधपदं मस्मत्तं ॥ २६ ॥
कडणं जंते ! कस्मपयणीलु पस्सत्तलु ? गोयमा ! अथ पयणीलु पस्सत्तलु, तंजहा-नाणावरणिज्जं जाव
अंतराइयं । एवं णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । जीवेणं जंते ! नाणावरणिज्जं कस्मं वेदमाणे कतिकस्मप

पाष्यायरामचंद्रगणेशिष्य ऋषि नानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे षड्विंशतितमं वेदबंधपदं समाप्तम् ॥ २६ ॥
कति प्रदन्त । कर्मप्रकृतयः प्रज्ञप्ताः ? गोतम । अष्टौ प्रकृतयः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-ज्ञानावरणीय यावदन्तरायम् । एवं नैरयिकाणां यावद्वैभानिका

पशुवणाणं वस्मपयणीपयं मस्मत्तं ॥ इति प्रज्ञापना माहि कर्मप्रकृति २६ मो पुरोधयो ॥ २६ ॥ * * *
कडणं भंते कस्म० प० । केतली हेमगवन् कर्मप्रकृति कहो । गोयमा अठ्कस्मपयणीलो तं० णाणावर० जाव अंतराइयं एव णेरइयाणं जाव वेमाणियाणं । हेमो
वम ८ कहो ते कहेछे । ज्ञानावरणी जालगे अन्तराय इम नारकौनो जालगे वैभानिक । जीवेणं भंते नाणावरणिज्जं कस्मं वेदमाणे कडकस्मपयणीलो वे

सूक्ष्मसम्पराधादि रष्टविधवेदक एवं मनुष्यपदेपि बाध्यं, नैरयिकादयस्तु नियमा दष्टविधवेदकाः बहुवचनचिन्तायां जीवपदे मनुष्यपदे च प्रकृतिकं तत्र सर्वेपि तावद् वेद्युः अष्टविधवेदका इत्येको प्रकृतः ततः सप्तविधवेदकस्यैकस्य जावे द्वितीयो बहूनां जावे तृतीयः शेषेषु तु नैरयिकादिषु पदेषु अष्टजंग मष्टविधवेदका इति, सप्तविधवेदकत्वस्य तत्रासम्भवात् । एवं दशानावरणीयान्तरायसूत्रे ऽपि वक्तव्यं, वेदनीयसूत्रे जीवपदे मनुष्यपदे च प्रत्येकमष्टविधवेदको वा सप्तविधवेदको वा चतुर्विधवेदकोवेति वक्तव्यं शेषेषु तु नैरयिकादिषु अष्टविधवेदकइत्येतेषां सुपशान्तमोह

गङ्गीन वेदेइ ? गोयमा ! सप्तविहवेयएवा अष्टविहवेयएवा । एवं मणुस्सेणवि अत्रसेसा एगत्तेणवि पुहत्तेणवि नियमा अष्टकम्मपगङ्गीन वेदेइ जाव वेमाणिया । जीवाणं जंते ! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणे कइ कम्मपयङ्गीन वेदेति ? गोयमा ! सत्तेवि ताव होज्ज अष्टविहवेदगा अहवा अष्टविहवेदगाय सप्तविहवेदए य अहवा अष्टविहवेदगाय सप्तविहवेदगाय । एवं मणुस्सावि । दरिसणावरणिज्जं अंतराइयं च एवं

नाम् । जीवी जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म वेदयन्कतिकर्मप्रकृतीर्वेदयते ? गौतम । सप्तविधवेदको वाष्टविधवेदकोवा । एवं मनुष्योपि । अथ शेषा एकत्वेनापि पृथक्कोनापि नियमादष्टी कर्मप्रकृती वेदयते यावद्वैमानिकाः । जीवा जदन्त । ज्ञानावरणीयं कर्म वेदयन्तः कति कर्मप्रकृती,

देइ । जीव हेमगवन् ज्ञानावरणी कर्मवेदतोयको केतलीकर्मप्रकृति बाधे । गोयमा सप्तविह वेदेएवा एवं मणुस्सेवि अविसेसा एगत्तपुहत्तेणवि नियमा अष्टकम्मपयङ्गीन वेदेइ जाव वेमाणियाण । हेगौतम ७ विध इम मनुष्ये, पिण जाणवी शेष थाज्जताने एकवचने निखय ८ कर्मप्रकृतिने वेदे जालगे वेमानिक । जीवाणं भते नाणावरणिज्जं कम्मं वेदमाणा कइकम्मपयङ्गीन । जीव हेमगवन् ज्ञानावरणीकर्म वेदतोयको केतली कर्मप्रकृति वेदे । गोयमा सत्तेवि ताव होज्जा । हेगौतम सत्ते वेदे । अष्टविह वेदेएवा अहवा अष्टविहवेदगाय सप्तविहवेदेएवा अहवा अष्टविहवेदगाय सप्तविहवेदगाय सप्तविहवेदगाय । एवं मणुस्सावि दरिसणावरणिज्जं अंतराइयं एवचेव मा । अष्टविध वेदकहो अथवा बहुवचने ८ विध वेदकहुवे ७ विध अथवा ८ विध वेदक हुवे इम मनुष्ये पिण

॥ त्वाद्यवस्थासम्भवात्, तत्रैव वेदनीयसूत्रे बहुवचनचित्तायां जीवपदे मनुष्यपदे च प्रत्येकं जङ्गादिकं तत्राष्टविधवेदकां धेत्येको जङ्गः, एषः सर्वथा सप्तविधवेदकानामजावं ततः सप्तविधवेदकपदप्रक्षेपे एकवचनबहुवचनाभ्यां द्वौ जङ्गाविति, शेषेषु तु नैरयिकादिषु स्थानेष्वजङ्गकं, अष्टविधवेदका इति । एवमायुर्नामगोप्रसूत्राण्यपि जावनीयानि मोहनीयकर्मवेदयमानो नियमादष्टविधवेदक इति, जीवादिषु पञ्चविंशती पदेष्वेकवचनचित्तायां बहुवचनचित्तायां च सर्वत्राप्यजङ्गकं । अष्टौ कर्मप्रकृती वेदयन्ते वेदयन्ते वा ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां वेदवेदाख्यं सप्तविंशति

चेव जाणियहं । वेदणिज्जाउयनामगोसाहं वेदेमाणे कडकम्मपगळीत्त वेदेइ ? गोयमा ! जहा बंधगा वेदगस्स वेयणिज्जां तहा जाणियहाणि । जीवणं जते ! मोहणिज्जां कम्मं वेदेमाणा कडकम्मपगळीत्त वेदेइ ? गोयमा ! नियमा अथ कम्मपगळीत्त वेदेइ । एवं णेरइए जाव वेमाणिए । एवं पुहत्तेणवि ॥ इति पन्न

वेदयन्ते ? गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुरष्टविधवेदकाः । अथवा अष्टविधवेदका वा सप्तविधवेदकश्च । अथवा ऽष्टविधवेदकाश्च सप्तविधवेदकाश्च । एवं मनुष्या अपि । दर्शनावरणायमन्तरायञ्चैवंचैव ज्ञातव्यम् । वेदनीयायुर्नामगोत्राणि वेदयन् कति कर्मप्रकृती वेदयन्ते ? गौतम । यथा बन्धका वेदकस्य वेदनीयं तथा ज्ञातव्यानि । जीवो जदन्त । मोहनीय कर्म वेदयन्कति कर्मप्रकृती वेदयन्ते ? गौतम । नियमादष्टौ कर्मप्रकृती वेदयन्ते, एवं नैरयिको यावदुमानिकः । एवं पृथक्तेनापि ॥ इति श्री मनुपाध्याय रामचद्रगणेशि शिष्य नानकशूद्रविरचिते प्रज्ञापनानु

दर्शनावरणौने इम अन्तरायने इम सर्वने । वेयणिज्जाउयनामगयाइ वेदेमाणे कडकम्मपयडोमो वेदेइ । वेदनी आउखो नाम गोत्र वेदतोयको केतली कर्मप्रकृति वेदे । गोयमा जहा बंध वेदगस्स वेयणिज्जां तहा भा० । हेगौतम जिम वेदकने बन्धकने तिम वेदनीनापरे कडयो । जीवणं भल मोहणिज्जां कम्म वेदेमाणे कडकम्मपयडोमो वेदेइ । जावन हेमगवन् मोहनीकर्म वेदतथके केतली कर्मप्रकृति वेदे । गोयमा नियमा अष्टकम्मपयडोमो वेदेइ एवं णेरइए जाव वेमाणिए एवं पुहत्तेणवि । हेगौतम जिचे ८ कर्मप्रकृति वेदे इम नारकीने जांनगे वैमानिकने इज पृथक्का कहियो ए पाख्खे नरकादि

तमं पदं समाप्तम् ॥

२७

॥ तदेवमुक्तं वेदवेदाङ्गं सप्तविंशतितमं पदं सम्प्रत्यष्टाविंशतितममारज्यते-तस्या चायतज्जिह्व
स्वस्य इहानन्तरपदे नारकादिगतिस्मापन्नानां कर्मवेदनापरिणाम उक्तः, इहत्याहारपरिणामइति तत्रचेमे सङ्ग्रहणिकाये-सचित्ताहारविहृत्या
दि ॥ प्रथमोधिकारः सचित्तपदोपलक्षितः सचैवं-नेरइयाणं जते । किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा इत्यादि ॥ द्वितीय आहारार्थेन इति २ ।
तृतीयः ॥ केवइयत्ति ॥ कियता कालेन आहारार्थः समुत्पद्यते इत्यादिरूपः ३ । चतुर्थः किमाहारमाहारयन्तीति पदोपलक्षितः ४ । पञ्चमः सर्वत
इति पदोपलक्षितः सचैवं-नेरइयाणं सवतो परिणामंतीत्यादि ५ । ऐव शब्दः समुच्चये ॥ कइजागति ॥ गृहीतानां पुद्गलानां कतिजागमाहारय
न्तीत्येवमादिषष्ठोधिकारः ६ । तथा ॥ सव ॥ इति यान् पुद्गलान् आहारतया गृह्णन्ति तान् किं सर्वान् अपरिशेषात् आहारयते सत सर्वान् इत्ये

वणाए जगवईए वेयवेदपदं सम्मत्तं ॥

२७

॥ सचित्ताहारणीकेवतिकिंवा विसवतोखेव

कतिजागं सव्वेखलु परिणामेचेवबोधव्वे ॥ १ ॥ एगिंदियसरीरादि लोमाहारेतहेवमणजस्की एतेसितुपदाणं

वादे वेदवेदपद समाप्तम् ॥

२७

॥ सचित्ताहारार्थे-केवतिकिंवापिसर्वतइयेव । कतिजागंसर्वेखलु परिणामचेवबोद्ध
व्यम् ॥ १ ॥ एकेन्द्रियशरीरादि लोमाहारस्तथैवमनोज्ञा एतेषान्तु पदानां विभावना जवति कर्तव्या ॥ २ ॥ नैरयिका जदन्त । किं सचित्ताहा
रा अचित्ताहारा मिश्राहाराः ? गौतम । नो सचित्ताहारा मिश्राहारा नैव मिश्राहाराः । एवमसुरकुनादा यावद्दुर्मानिकाः । औदारिकशरीरा

गति समापन्न कर्मवेदनीनो परिणाम कश्चो ॥ पञ्चवणाए वेयपट सम्मत्त ॥ इति प्रज्ञापना वेदपद समाप्तथयो ॥ २७ ॥

द्विषे आहारनो परिणाम कइछे । सचित्ताहारणी कवइ कवावमवअचे । कइभागसव्वेखलु परिणामेचेवबोधव्वे ॥ १ ॥ एगिंदियसरीरादि लोमाहारे
तहेवमणमखो । एतेसितुपदाणं विभावणाहोःकायववा ॥ २ ॥ सचित्ता चत्तहार प्रथमअधिकार १ आहारनो इच्छारूप बीजो २ केतलाकालथो
आहारकरे ३ स्यू आहारकरे ४ सर्वने उपपदलचित्त ५ निचै अज्ञा पुद्गल केतलेभागे आहारे ६ सर्व आहारथयो अपरि शेषाहारे ७ परिणाम कइवो

श्रीदारिकशरीरिणः पुनरीदारिकशरीरपरिपोषयोग्यान् पुद्गला नाहारयन्ति तेव पृथिवीकायिकादिपरिणामपरिणता इति सचित्ताहारा मिश्रा
हारा अपि घटते तथाचाह-उरालिपसरीरी जीव मणूसा इत्यादि ॥ श्रीदारिकशरीरिणः पृथिवीकायिकस्य आरज्य याव मनुष्याः किंभूतं ज्ञाते
पृथिव्यप्तेजीवसुवनस्पतिरूपा एकैन्द्रिया द्वित्रिवतुःपंचेन्द्रिया मनुष्याश्च एते प्रत्येक सचित्ताहारा अपि आचित्ताहारा अपि मिश्राहारा अपि
वस्तुव्या उक्तः प्रथमोधिकारः । सम्प्रति द्वितीया नष्टपर्यंतान् सप्ताधिकारान् चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण युगपदभिधितुः प्रथमतो नैरयिकाणा म
जिदधाति-नेरइयाणमित्यादि ॥ नैरयिका णामितिवाक्यालङ्कारे प्रदत्त । आहारार्थिनो नैरयिका इति । यदि आहारार्थिनं स्ततो भगवानाह-
हतत्यादि ॥ हंतेत्यनुमतौ अनुमतमेतत् गौतम । आहारार्थिनो नैरयिका इति यदि आहारार्थिनं स्ततो प्रदत्त । नैरयिका णामितिपूर्ववत् ॥
केवइकालस्सत्ति ॥ प्राकृतत्वात् तृतीयार्थं पष्ठी । कियता कालेन आहारार्थं आहारलक्षण प्रयोजनं आहारानिलाप इति याव त्समुत्पद्यते-जगवा

मणूसा सचित्ताहारावि अचित्ताहारावि मीसाहारावि । णेरइयाणं जते ! आहारठ्ठी ? हता आहारठ्ठी ।
णेरइयाणं जते ! केवइकालस्स आहारठ्ठे समुप्पज्जइ ? गोयमा ! णेरइयाणं दुविहे आहारे पस्सत्ते तं—
आजोगनिवृत्तिएय अण्णाजोगनिवृत्तिएय । तस्यणं जेसे अण्णाजोगनिवृत्तिए सणं अणुसमयं अविरहिण

नैरयिकाणा प्रदत्त । कियता कालेनाहारार्थः समुत्पद्यते ? गौतम । नैरयिकाणा द्विविध आहारः प्रक्षप्रस्तद्यथा-आजोगनिर्वर्तितश्चानाजो
गनिर्वर्तितश्च । तत्र योऽनाजोगनिर्वर्तितः सोऽनुसमयमविरहित आहारार्थः समुत्पद्यते । तत्र य आजोगनिर्वर्तितः सो संख्येयसामयिकोऽस्ति

री जाव मणूसा सचित्ताहारावि मीसाहारावि । श्रीदारिकशरीर जासगे मनुष्यने सचित्ताहार हवे अचित्ताहार हवे मिश्राहार पिण हुवे । णेरइया
ण भते आहारठ्ठी । नारकी हेभगवन् आहारनो अर्थ हुवे । हंता गोयमा आहारठ्ठी । हागौतम आहारनो अर्थ हुवे । णेरइयाणं भंते केवइकालं आ
हारठ्ठे समुप्पज्जइ । नारकीने हेभगवन् केतलोकास आहारनो अर्थ जपत्ते । गोयमा णेरइयाणं दुविहे आहारे पं० । हेगौतम नारकीने दांयभेद आ

यमुपलक्षितः सप्तमोधिकारः ७ । तथा अष्टमोधिकारः परिणामं ॥ परिणामरूपो बोद्धव्यः सर्वैवं-नेरइयाणं जंतं । जे. पोगले आहारताए गि-
 यंति तेणं तसिं पुगला कीसताए भुज्जो २ परिणामतीत्यादि रूपः ८ । नवमोऽर्थाधिकारः एकेन्द्रियादीनि शरीराणि सर्वैवं-नेरइयाणं जंतं ।
 किं एगिदिगसरीराइं आहारंति जाव पचिंदियसरीराइं आहारति इत्यादि ९ । दशमोधिकारो लोमाहारो लोमाहारवक्ष्यतारूपः १० । एका-
 दशो मनोभक्ष्यवक्ष्यतारूपः ११ । एगसिंतु इत्यादि ॥ एतेषां सामान्यतोऽन्तरमुद्दिष्टानां पदानां मर्थाधिकाराणां विज्ञावना विस्तारतः प्रका-
 शना नाम प्रयति कर्त्तव्या, सूत्रकारवचनसेतुं प्रतिज्ञातमेव निर्वोचयितुकामो यथोद्देशं निर्देश इति ज्ञायात् प्रथमाधिकारं विज्ञावयति-नेरइ-
 याणं जंतं । इत्यादि ॥ नैरयिका जटन्त । किं सचित्ताहारा सचित्तमाहारयंतीति सचित्ताहाराः, एव सचित्ताहारा मिश्राहारा इत्यादि ज्ञाव-
 नीयं जगवानाह-गोयमेत्यादि ॥ इह वैकियशरीरिणो वैकियशरीरपरिपोषयोग्यान् पुद्गला नाहारयति तेषांचित्ता एव सम्भवन्ति न जीवपरिगृ-
 हीता इत्यचित्ताहारा नापि मिश्राहाराः, एव असुरकुमारादयः क्षान्तिकुमारपर्यवसाना जवनपतयो व्यनरज्योत्तिका वैमानिकाश्च वेदितव्याः ।

विज्ञावणाहोडकायद्या ॥ २ ॥ नेरइयाणं जंतं ! किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा मीसाहारा ? गोयमा !
नो सचित्ताहारा अचित्ताहारा नो मीसाहारा एवं असुरकुमारा जाव वेमाणिया । उरालियसरीरा जाव

यावन्नुष्याः सचित्ताहारा अपि अचित्ताहारा अपि मिश्राहारा अपि । नैरयिका जटन्त । आहारार्थिनः ? एत गीतम । आहारार्थिनः ।

८ पत्रसं किं सचित्ताएव भुज्जो २ परिणामर । एकेन्द्रिय शरीरादि ९ लोमाहार वक्ष्यतारूप १० मनोभक्ष्य वक्ष्यतारूप ११ पदानां विभावना विस्तार-
 टीकेकरी प्रकाशनाम भवनिकर्त्तव्या तिहां पचिन्ता प्राव नारनो ए सू । नेरइयाणं जंतं किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा मीसाहारा । नारको हे
 भगवन् एं सचित्ताहार करे एं अचित्ताहार करे किममिश्राहार करे । गोयमा नो सचित्ताहारा अचित्ताहारा नो मीसाहारा । हेगीतम नहो
 सचित्ताहार वैकिययोग्य अचित्ताहार पुवे नही मिश्राहार । एवं असुरकुमारा जाव वेमाणिया । इम असुरकुमार जालगे वेमानिक । ओरालियसरी

नाह-गोयमेत्यादि ॥ नैरयिकाणां द्विविधो द्विप्रकार आहार स्तद्यथा-आजोगनिर्वर्तित आहारयामीतीच्छापूर्वं निर्मापित इति यावत्' तद्विपरी-
तो ऽनाजोगनिर्वर्तितः, आहारयामीतिविशिष्टेच्छामन्तरेण यो निष्पाद्यते प्रावृत्काले प्रचुरतरसूत्राद्यजिव्यङ्गशीतपुद्गलाद्याहारवत् सोऽनाजोगनि-
र्वर्तित इति ज्ञावः ॥ तत्पणमित्यादि ॥ तत्राजोगानाजोगनिर्वर्तितयो मध्ये योवनाजोगनिर्वर्तित आहारः ॥ सेणमिति ॥ पूर्ववत्, अनुसमय प्र-
तिसमयं २ समयं १ इत्यर्थः ' इत्यदीर्घकालोपजोगस्या हारस्यैकवारमपि ग्रहणीतावतं काल मनुसमयं जवति तत आनवपर्यंतम् सातत्यग्रहणप्र-
तिपादनार्थमाह-अविरहित आहारार्थः समुत्पद्यते अथवा सततप्रवृत्त आहारार्थपांतराले वृक्कस्खलितन्यायेन कथञ्चित् विरह जावे पि लोके
तदगणनया अनुसमयमिति व्यवहारः प्रवर्तते ततो ऽपान्तराले विरहाज्ञावप्रतिपादनार्थं मित्युक्तं-अनुसमयविरहितो ऽनाजोगनिर्वर्तित आहा-
रार्थः समुत्पद्यमान जुज आहारादिना प्रकारेणावसेयः ॥ तत्पणमित्यादि ॥ तत्राजोगानाजोगनिर्वर्तितयो मध्ये योसा वनाजोगनिर्वर्तित आहारा-
र्थः सो ऽसख्येयसामयिको ऽसख्येयैः समयै निर्वर्तितम् यथा सख्येयसमयनिर्वर्तितं तत् जघन्यपदे प्यन्तर्मुहूर्तिकं जवति नहीन मत आन्तर्मुहूर्ति-
क आहारार्थे समुत्पद्यते, किमुक्तं जवति अन्तर्मुहूर्तकाल याव त्प्रवर्तते न परतो नैरयिकाणां हि यो सा वाहारयामीत्यजिलाय स परिगृ-

आहारठे समुप्पज्जइ । तत्पणं जेसे आजोगनिवृत्तिए सेणं असंखेज्जसमइए अंतोमुज्जतिए आहारठे समु-
प्पज्जइ । णेरइयाणं जंते ! किमाहारमाहारंति ? गोयमा ! दह्वं अणंतपदेसिवाइं खेत्तं असंखेज्जपदे

मुहूर्त आहारार्थः समुत्पद्यते । नैरयिका जदन्त । किमाहारमाहारयन्ति ? गौतम । द्रव्यतो नन्तप्रदेशिकानि, क्षेत्रतो सख्येयप्रदेशावगाढानि

हार कद्यो ते कहेके—आभोगनिवृत्तिए अणभोगनिवृत्तिए । आभोग इच्छापूर्वक नीपजाधी चिन्तवौने लेवै आभोग शीतकाले शीतपुद्गलादि आहा-
रनीपरे । तत्पणं जेसे अणभोगनिवृत्तिए सेणं अनुसमय अविरहितं आहारठे समुप्पज्जइ । तिहां जे अनाभोगनिवर्तितके ते समयनी आन्तराथो आ-
हारनी अर्थउभजे । तत्पणं जेसे आभोगनिवृत्तिए सेणं असंखिज्जसमइए अंतोमुहूर्तिए आहारठे समुप्पज्जइ । तिहां जे चिन्तवौने आहारखे ते असं-

हीताहारद्रव्यपरिणामेन यज्जनित मतिर्तीव्रतरदुःखतद्भावा दन्तमुद्भूता निर्वर्तते तत आन्तर्मुद्भूतिकी नैरयिकाया माहारार्थः ॥ नैरयिकायामित्यादि ॥ नैरयिका यामिति पूर्ववत्, किं स्वरूप माहारयति जगवान् द्रव्यादिजेदत स्तमाहारयतीति निरूपयितुं काम आह-गोयमेत्यादि ॥ गीतम् । द्रव्यतो द्रव्यस्वरूपपर्यालोचनायां अनन्तप्रादेशिकानि द्रव्याणि अन्यथा ग्रहणासंभवात् नहि संख्यातप्रदेशात्मका असंख्यातप्रदेशात्मका वा स्कन्धा जीवस्य ग्रहणयोग्या जयन्ति, क्षेत्रतो ऽसंख्येयप्रदेशावगाढानि कालतो न्यतरस्थितिकानि जघन्यस्थितिकानि मध्यमस्थितिकानि उत्कृष्टस्थितिकानि चेति ज्ञावार्थः, स्थितिरिति आहारयोग्यस्कन्धपरिणामत्वेना वस्थान मवसेयं ज्ञायती वर्णमन्ति गन्धवन्ति रसवन्ति स्पर्शवन्ति च प्रत्येक रसायकैकवर्णगन्धरसद्विरुपज्ञावात् । जाह् ज्ञावत् वन्तमन्ताइ इत्यादि ॥ प्रज्ञसूत्रं सुगमं जगवानाह-गोयमा । छागमग्नं पशुमेत्यादि ॥ तिष्ठति विज्ञेया अस्मिन्निति स्थानं, सामान्य मेकवर्णद्विवर्णत्रिवर्णमित्यादिरूपं तस्य मार्गं मग्नवर्णं तत्प्रतीत्य सामान्यवर्णं तमाश्रित्येति ज्ञावार्थः, सुकवर्णान्यपि द्विवर्णान्यपीत्यादि सुगमं नवर तेषा अनन्तप्रादेशिकानां स्कन्धाना मेकवर्णत्वं द्विवर्णत्वं मित्यादिष्ववहारनयमतापेक्षया निश्चयनयस

सोगाढाइं कालं अन्तरकालठितियावि । ज्ञावतो वन्तमन्ताइं गन्धमन्ताइं रसमन्ताइं फासमन्ताइं । जाइं ज्ञावत् वन्तमन्ताइं आहारंति ताइं किं एगवन्ताइं आहारंति ज्ञाव किं पञ्चवन्ताइं आहारंति ? गोयमा !

कालतो न्यतरकालस्थितिकानि ज्ञावतो वर्णमन्ति गन्धवन्ति रसवन्ति स्पर्शवन्ति । यानि ज्ञावतो वर्णमन्ति आहारयन्ति तानि किमेकवर्णवन्ति आहारयन्ति यावत्किं पञ्चवर्णानि आहारयन्ति ? गीतम् । स्थानमार्गं प्रतीत्येकवर्णान्यपि आहारयन्ति यावत्पञ्चवर्णान्यप्याहारयन्ति स्थातसमये अन्तर्मुद्भूतं ए आहारनी भयं ऊपजे । नैरयिका मन्ते किमाहारं आहारंति । नारको हेममवन् स्तू आहार करे । गोयमा द्रव्यो अर्णत प्रदेशयाइ खेतप्रो असंख्येयपसोगाढाइं कालप्रो अणवरकालद्विरयाइ भावप्रो वन्तमन्ताइं गन्धमन्ताइं रसमन्ताइं फासमन्ताइं । हेगीतम् द्रव्यप्रो अनन्तप्रदेशो द्रव्ये आहारे क्षेत्रप्रो असंख्यातप्रदेशावगाढ आहारै कालप्रो अनेरीस्थितिना जघन्य मध्यम उत्कृष्टस्थितिना भावप्रो वर्णमन्त गन्ध

क्षया त्वनन्तप्रादेशकस्केधो यानपि पंचवर्णैरेव प्रतिपत्तव्यः ॥ विहाणमगगणं पटुञ्चेत्यादि ॥ विव्यक्तं मितद्रव्यवज्जिर्न धानं पोषणं स्वरूपस्य यत्तद्धि
धानं विशेषः कृष्णो नील इत्यादिविशेष इति याव तस्य मार्गणं तत्प्रतीत्य त्पक्षा सवर्णान्य प्याहारयतीत्यादि सुगम नवर सेतदपि व्यवहारतः
प्रतिपत्तव्यं, निश्चयतः पुन रवश्यं तानि पञ्चवर्णान्येव ॥ जाइं वन्ननु कालवन्नाइं पी त्यादि ॥ सुगमं, याव दनन्तगुणसुक्लिताइपि आहारति ॥ एवं

ठाणमगगणं पटुञ्च एगवन्नाइंपि आहारंति जाव पंचवन्नाइंपि आहारंति, विहाणमगगणं पटुञ्च कालव
न्नाइंपि आहारति जाव सुक्लिताइंपि आहारति । जाइं वन्ननु कालवन्नाइं आहारंति ताइं किं एगगुण
कालाइं आहारंति जाव दसगुणकालाइं आहारंति संखिज्जाअसंखिज्जाअणंतगुणकालाइं आहारंति ? गो० !
एगगुणकालाइंपि आहारंति जाव अणंतगुणकालाइपि आहारति एवं जाव सुक्लिताइं । एवं गंधतोवि

विधानमार्गणं प्रतीत्य कालवर्णान्यपि आहारयन्ति यावच्छुक्लवर्णान्यप्याहारयन्ति । यानि वर्णतः कालवर्णान्याहारयन्ति तानि किमेकगुणका
लानि आहारयन्ति यावद्दशगुणकालान्याहारयन्ति संख्येयासंख्येयानन्तगुणकालान्यपि आहारयन्ति ? गीतम । एकगुणकालान्यपि आहारय
न्ति यावदनन्तगुणकालान्यपि आहारयन्ति । एवं यावच्छुक्लान्यपि । एव गन्धतोपि । रसतोपि । यानि जावतः स्पर्शमन्ति नो तान्येकस्व

मन्त रसमन्त स्पर्शमन्त आहारै । जइ भावप्रो वणमताइं आहारेइ ताइ किं एगवन्नाइं आहारेइ । जे भावप्रो वर्णमन्त आहारै तोकिम एकवर्णं प्रा
हारै । जाव कि पंचवन्नाइं आहारेइ । जालगे ५ वर्णपणे आहारै । गोथमा ठाणमगगणं पटुञ्च एगवन्नाइंपि आहारेइ जाव पंचवन्नाइंपि आहारेइ ।
हेगीतम स्थाननौमार्गे रज्जाकै ते ठामाप्रो एकवर्णं आहारै जालगे ५ वर्णं पिण आहारै । विहाणमगगणं पटुञ्च कालवन्नाइं आहारेइ जाव सुक्लिताइं
पि आहारेइ । विधानमार्गना पोषणात्वरूप कालावर्णने आहारै जालगे अंतवर्णने पिण आहारै । जाइं वन्ननु कालवन्नाइं आहारेइ ताइं किं एगगु
ण कालाइं आहारेइ । जे वर्णप्रो कालेवर्णं आहारै तो खूं एगगुण कालावर्णं आहारै । जाव दसगुणकालाइं जाव अणंतगुणकालाइं आहारेइ ।

रसतीवि । जाइं जावळ फासमंताइं ताइं नो एगफासाइं आहारंति नो दुफासाइं आहारंति नो तिफा
 राइं आहारंति चउफासाइंपि आहारंति जाव अठफासाइंपि आहारंति । विहाणमगणं पळुच्च कक्का
 इंपि आहारंति जाव लुखाइंपि आहारंति । जाइं फासळ कक्काइं आहारंति ताइं किं एगगुणकक्काइं
 आहारंति जाव अणंतगुणकक्काइं आहारंति ? गीयमा ! एगगुणकक्काइंपि आहारंति जाव अणंतगु

र्शाणि आहारयन्ति नो द्विस्पर्शाणि आहारयन्ति नो त्रिस्पर्शाण्याहारयन्ति चतुःस्पर्शाण्याहारयन्ति यावदष्टस्पर्शाण्यपि आहारयन्ति । वि
 धानमार्गं प्रतीत्य कर्कशान्यप्याहारयन्ति यावद्वृक्षान्यप्याहारयन्ति । यानि स्पर्शतः कर्कशान्याहारयन्ति तानि किमेकगुणककर्कशानि आहा
 रयन्ति यावदनन्तगुणककर्कशान्यप्याहारयन्ति ? गीतम । एकगुणककर्कशान्यप्याहारयन्ति यावदनन्तगुणककर्कशान्यपि आहारयन्ति । एवमर्थी

जालगे द्यगुण कालावर्धने आहारै यावत् अनन्तगुण कालावर्धने आहारै । गीयमा एगगुणकालादपि आहारै जाव अणंतगुणकालादपि आहा
 रेद एवं जाव सुखिजाइ एव गंधमोवि रसमोवि भा० । हे गीतम एकगुण कालने आहारै जालगे अनन्तगुण कालने पिण आहारै १म धवलावर्धने पि
 ण कडिवो १म गंधयो रसयो कडिवो । जाइं भावयो फासमताइं आहारै ताइं किं एगफासाइं आहारै जाव अठफासाइं । जो भावयो फरसमन्त
 आहारै तो स्यू एक स्पर्शने आहारै किं यावत् ८ स्पर्शने आहारै । गीयमा गुणमगणं पळुच्च मो एगफासाइं आ० नो दुफासाइं आहारै नो तिफासा
 इं आहारै चउफासाइं आ० जाव अठफासाइं पि भा० । हे गीतम स्थाननो मार्गं पाये रक्षाधका एक स्पर्श ते न आहारै शेष स्पर्श ते पिण न आहारै
 ३ स्पर्श ते न आहारै ४ स्पर्श ते आहारै यावत् ८ स्पर्श ते पिण आहारै । विहाणमगणं पळुच्च कक्काइंपि आ० जाव लुखाइंपि आ० । विधानमार्गना
 पोपणस्वरूप कर्कशस्पर्शने आहारै जालगे कक्षस्पर्शने आहारै । जइ फासमो कक्काइं आहारै ताइं किं एगगुण कक्काइं आ० जाव अणंतगुण क
 क्काइं आ० । जो स्पर्शशी कर्कशस्पर्शने आहारै तो स्यू एकगुण आहारै किं जालगे अनन्तगुण कर्कशने आहारै । गीयमा एगगुण कक्काइंपि आ० ।

गंधरसस्पर्शविषयाणिसूत्राण्यपि जावनीयानि ॥ जाइं जंते । अनन्तगुणलुक्काइं इत्यादि ॥ यानि जदन्त । अनन्तगुणरूपाणि उपलक्षणमेतत् एवं गुणकालादीन्यप्याहारयंतीति तानि च जदन्त । किं स्पृष्टान्यात्मप्रदेशस्पर्शविषयाण्याहारयंति उतास्पृष्टानि ? जगवानाहस्पृष्टानि नो अस्पृष्टानि ॥ जहा जासुद्देसए जाव नियमा छदिसिति ॥ अत जइं यथा जापोद्देशके प्राक् सूत्रमजिहितं तथात्रापि द्रष्टव्यं तत्र तावत् याव नियमा छदिसिति पदं तच्चैवं-जाइं पुठाइं आहारंति ताइं जते । किं लुगाढाइं आहारंति ? गोयमा । लुगाढाइं आहारति नो अणोगाढाइं आहारति । जाइं जंते । लुगाढाइ आहारंति ताइं किं अणतरोगाढाइं आहारंति परपरोगाढाइं आहारंति गो० । अण० गाढाइं आहा० नो परंपरोगाढाइं आहारति ।

णकक्काइंपि आहारंति । एवं अष्ठविहफासा जाणियहा जाव अणंतगुणलुक्काइंपि आहारंति । जाइं जंते ! अणंतगुणलुक्काइं आहारति ताइं किं पुठाइं आहारंति अपुठाइं ? गोयमा ! पुठाइं आहारंति नो अपुठाइं आहारंति जहा जासुद्देसए जाव नियमा छदिसिं आहारंति । लसन्नं कारणं पडुच्च वन्नत्तं

स्पर्शा जणितव्या यावदनन्तगुणरूपाण्याहारयन्ति । यानि जदन्त । अनन्तगुणरूपाण्याहारयन्ति तानि किं स्पृष्टान्याहारयन्ति अस्पृष्टानि ? गौतम । स्पृष्टान्याहारयन्ति नोऽस्पृष्टान्याहारयन्ति यथा जापोद्देशके यावान्नियमात्पद्विदिकमाहारयन्ति । बाहुल्यकारणं प्रतीत्य वर्णं

हेगौतम एकगुण कर्कशने आहारे । जाव अणतगुणकक्काइंपि आ० एवं अठेवि फासा भा० जाव अणंतगुण लुक्काइंपि आ० । जालमे अनन्तगुण कर्कशने आहारे इमं च स्पष्टं जालमे अनन्तगुण रुचस्पर्शने आहारे । जाइं जंते अणतगुणलुक्काइ आ० ताइं किं पुठाइं आ० अपुठाइं आहारेइ । जो हेमगवन् अनन्तगुण रुचने आहारे तो स्म जीवप्रदेशने फास्या आहारे अणफरस्या आहारे । गोयमा पुठाइ आ० अपुठाइं आ० । हेगौतम स्पष्टा आहारे नहीअणस्पर्शा आहारे । एव जहा भासुद्देसए जाव नियमा छदिसिं आ० । एम जिम भाषाना उद्देशा तिम जाणिवा निचै छदिसिना आहारे थाय । ओसथं कारणं पडुच्च वन्नत्तं कालनीलाइं मश्रओ, दुग्धिगंधाइं रसओ तित्तकलुयाइं फासथो कक्काइ-गुस्य सोयलुक्काइं । घणां कारणाओ वर्णथो का

જાણું અણંતરોચગાઢાં આહારંતિ તાહું જંતે । કિં અણૂં આહારંતિ બાદરાણું આહારંતિ ? ગોયમા । અણૂંપિ આહારંતિ બાયરાણુંપિ આહારંતિ ।
 જાણું જતે । અણૂંપિ આહારંતિ બાયરાણુંપિ આહારંતિ તાહું કિં ઇહાં આહારંતિ અહે આહારંતિ તિરિય આહારંતિ ? ગોયમા । ઇહાંપિ આહારં
 તિ અહેપિ આહારંતિ તિરિયંપિ આહારંતિ । જાણું જતે । ઇહાંપિ આહારંતિ અહેપિ આહારંતિ તિરિયંપિ આહારંતિ તાહું આહારંપિ આહારંતિ
 મજ્જે આહારંતિ પજ્જવસાણે આહારંતિ ? ગોયમા । આહારંપિ આહારંતિ મજ્જેવિ આહારંતિ પજ્જવસાણેવિ આહારંતિ । જાણું જંતે । આહારંપિ આહારં
 તિ મજ્જેવિ આહારંતિ પજ્જવસાણેવિ આહારંતિ તાહું જતે । કિં સવિસય આહારંતિ અવિસય આહારંતિ ? ગોયમા । સવિસય આહારંતિ નો અવિ
 સય આહારંતિ । જાણું જંતે । સવિસય આહારંતિ તાહું કિં આણુપુટ્ટીય આહારંતિ આણુપુટ્ટીય ? ગોઠ । આણુપુટ્ટીય આહારંતિ નો પણાણુપુટ્ટીય
 આહારંતિ । જાણું જતે । આણુપુટ્ટીય આહારંતિ તાહું કિં તિદિસિં આહારંતિ ચત્તિદિસિં આહારંતિ પચદિસિં આહારંતિ ઘદિસિં આહારંતિ । અસ્ય

વ્યાખ્યા-૩હાત્મપ્રદેશોઃ સંસ્પર્શનનાત્મનઃ પ્રદેશાવગાઢાત્ સ્ત્રેના દ્વહિરપિ સમ્ભવતિ તતઃ પ્રાપ્તયતિ-જાણું જતે । ઇત્યાદિ ॥ યાનિ જદન્ત । સ્પૃષ્ટાન્યા
 દારયતિ તાનિ કિં અવગાઢાનિ આત્મપ્રદેશોઃ સહ રુદ્ધેવાવસ્થાયીનિ સત અવગાઢાનિ આત્મપ્રદેશાવગાઢકેના દ્વહિરવસ્થિતાનિ ? જગવાનાહ-
 ગૌતમ । અવગાઢા ન્યાદારયતિ નાનવગાઢાનિ સત અવગાઢાનિ આત્મપ્રદેશાવગાઢકેનકિમનન્તરાવગાઢાનિ કિમુક્તં જવતિ યથાત્મપ્રદેશેષુ યાન્ય
 વ્યવધાનેના વગાઢાનિ તૈરાત્મપ્રદેશોઃ સ્તાન્યેવાદારયતિ સત પરપરાવગાઢાનિ રુદ્ધિપ્રાચ્યાત્મપ્રદેશાવગાઢકેના ? જગવાનાહ-ગૌતમ । અનન્તરા
 વગાઢાનિ આહારંતિ નો પરપરાવગાઢાનિ , યાનિ જદન્ત । અનન્તરાવગાઢાન્યાદારયંતિ તાનિ કિમણૂં સ્તોકાન્યાદારયતિ સત બાદરાણિ
 પ્રજૂતપ્રદેશોપચિતાનિ ? જગવાનાહ-અણૂંપિ આહારંતિ બાદરાણ્યપ્યાદારયંતિ , પ્રજાણૂંત્યવાદરત્વે તેષામેવાદારયોગ્યાના સ્કન્ધાના પ્રદેશ સ્તો
 કત્વબાહુલ્યાપેક્ષયા વેદિત્યે ઇતિ , યાનિ જદન્ત । અણૂંપિ આહારંતિ તાનિ જદન્ત । કિમૂં ઇદં પ્રદેશસ્થિતા ન્યાદારયતિ અધસ્તિયંક વા ઇહ

ऊर्ध्वाधस्तिर्यक्त्वं यावति क्षेत्रे नैरयिकी वगाढ स्तावत्येव क्षेत्रे तदपेक्षया परिज्ञावनीयं जगवानाह-ऊर्ध्वमप्याहारयन्ति, ऊर्ध्वप्रदेशावगाढान्यप्याहारयन्ति एव मधोपि तिर्यगपि यानि जदन्त । ऊर्ध्वमप्याहारयन्ति अधोप्याहारयन्ति तिर्यगप्याहारयन्ति तानि किमादा वाहारयन्ति मध्ये आहारयन्ति पर्यवसाने आहारयन्ति अयमत्राजिप्रायो नैरयिका ह्यनन्तप्रादेशिकानि द्व्याख्यन्तर्मुहूर्तं कालं यावत् उपजोगोचितानि गृह्णाति ततः संशयः, किमुपजोगोचितस्य कालस्यान्तर्मुहूर्तप्रमाणस्यादौ प्रथमसमये आहारयन्ति उत मध्ये मध्येषु समयेषु अहोस्वि त्पर्यवसाने पर्यवसानसमये ? जगवानाह-गौतम । आदावपि मध्येपि पर्यवसाने प्याहारयन्ति किमुक्तं जवति उपजोगोचितस्य कालस्यान्तर्मुहूर्तप्रमाणस्यादिमध्यावसानेषु समयेषु आहारयन्ति उत अविषयाणि स्वीचिताहारायोग्या न्याहारयन्ति जगवानाह-गौतम । स्वविषयानां हारयन्ति नो अविषयान् । यानि जदन्त । स्वविषयानां हारयन्ति तानि जदन्त । किमानुपूर्व्या आहारयन्ति अनानुपूर्व्या, आनुपूर्वी नाम यथाचक्षुः तद्विपरीता अनानुपूर्वी जगवाना

ह-गौतम । आनुपूर्व्या सूत्रे द्वितीया तृतीयार्थं वेदितव्या प्राकृतत्वात् । यथा आचारगे, अगणिपुष्ठा इत्यत्र आहारयन्ति नो अनानुपूर्व्या ऊर्ध्वमधस्तिर्यग्वा यथासन्न नाति क्रम्या हारयन्तीति ज्ञावनीयानि, जदन्त । आनुपूर्व्या आहारयन्ति तानि किं ॥ तिदिसिति ॥ तिस्रो दिशः समाहृता स्त्रिदिक् तस्मिन् व्यवस्थिता न्याहारयन्ति-चतुर्दिशि पंचदिशि षट्दिशि वा इह लोकनिष्कृतपर्यते जघन्यपदे त्रिदिग्ब्यवस्थित मेकादिग्व्यवस्थितं वा अतस्त्रिदिश आरज्य प्रध्नः कृतः जगवानाह-गौतम । नियमात् षट्दिशि व्यवस्थिता न्याहारयन्ति नैरयिकाहि त्रसनाख्यां मध्ये व्यवस्थिता स्तत्र चावश्यं षट्दिग् संजव इति ॥ असन्नकारणं बहुल्येत्यादि ॥ असन्नशब्दो बाहुल्यवाची यथा असन्नं देवा साय वेयं वेयंतीत्यत्र तत असन्नकारणं बाहुल्यकारणं प्रतीत्य किं तद्बाहुल्यकारणमिति चे दुच्यते अज्ञानानुज्ञाव एव तथापि प्रायो मिथ्यादृष्टयः कृष्णादी न्याहारयन्ति नतु जविष्यतीर्थकरादयः तत असन्नेत्युक्तं, वर्णतः कालनीलादि गन्धतो दुरजिगधादि रसत स्तिक्तकटुकानि स्पर्शतः ककंशगुरुशीतरूक्षाणि इत्यादि

तेषां साहाय्यमायानां पुद्गलानां पुराणान् अग्रतनान् वर्णगुणान् गन्धगुणान् स्पर्शगुणान् ॥ विपरिणामइत्ता परिपीलइत्ता परिघाडइत्ता परिवि
दसइत्ता ॥ एतानि चत्वार्यपि पदानि एकार्थिकानि विनाशार्थप्रतिपादकानि नानादेशजविनेयानुग्रहार्थमुपात्तानि विनाशय किमितिआह आ
न्यान् अपूर्वान् वर्णगुणान् रसगुणान् स्पर्शगुणान् उत्पाद्य आत्मशरीरक्षेत्रावगाहान् पुद्गलान् ॥ सव्वप्पयाए ॥ सर्वात्मना सर्वैरेवात्मप्रदेशे रा
हारमाहाररूपान् आहारयंति ॥ नेरइयाणं जते । इत्यादि । प्रणसूत्रं-सुगमं ॥ नेरइयाणं जते । जे पोग्गला इत्यादि ॥ नेरयिका णमिति पूर्ववत्

कालनीलाइं गंधलं दुस्सिगंधाइं रसलं तित्तरसकफुयाइं फासलं कक्कण्णरुयसीतलुक्काइं तेषिं पोराणा वन्ध
गुणे गंधगुणे रसगुणे फासगुणे विपरिणामइत्ता परिपीलइत्ता परिसाडइत्ता परिविद्धंसइत्ता अपुत्ते अपुत्ते
वन्धगुणे गंधगुणे फासगुणे उप्पाफेत्ता आयसरीरखित्तोगाढे पोग्गले सव्वप्पयायाए आहारमाहारेइ । णेर

तः कालनीलानि । गन्धतो दुरजिगन्धोति । रसत स्तित्तरसकटुकानि । स्पर्शतः कर्कशगुसकशीतरूपाणि तेषां पुराणान् वर्णगुणान् गन्धगु
णान् रसगुणान् स्पर्शगुणान् विपरिणाम्य परिपीड्य " प्रपील्य वा " परिघाट्य परिविद्धंसयित्वा न्यानपूर्वान्वर्णगुणानान्यगुणान् रसगु
णान् स्पर्शगुणानुत्पाद्यात्मशरीरक्षेत्रावगाहान्पुद्गलान्सर्वात्मनाहारयंति । नेरयिका जदन्त । सर्वत आहारयन्ति सर्वतः परिणामन्ते सर्वत उ

खी नोलो गन्धथो द्वाभंगन्धथो रसथो तित्तरस कटुकरस स्पर्शथो कर्कश भारी शीत रुच पडवा आहारना पुद्गल । तेषिं पोराणेष्वगुणे गंधगुणे
रसगुणे फासगुणे पोराणे वर्णगुण गन्धगुण रसगुण स्पर्शगुण । विपरिणामइत्ता परिपीलइत्ता परिसाडइत्ता परिविद्धंसइत्ता । पालटोने करवे
परावर्त्तकरीने परिसाडोने विहसो विणासीने ४ पदनो एक पद । अपुत्ते वण्णगुणे गंधगुणे रसगुणे फासगुणे उप्पाइत्ता । अनेराडो अपूर्वं वर्णगुण गन्ध
गुण रसगुण स्पर्शगुण उवाइंने । आयसरीर खित्तो गाढे पुग्गले सव्वप्पयायाए आहारेइ । आत्मशरीररूप क्षेत्रावगाहनाये अवगाढपुद्गल सर्वेक्षीज आ
त्मप्रदेश सघत्ता आत्माना प्रदेश गालरूप आहारै । नेरइयाणं जते सव्वप्पो आहारेइ सव्वप्पो परिणमइ सव्वप्पो असंसति सव्वप्पो नीसंसति । नारकी

जदन्त । यान् पुद्गलान् आहारतया गृह्णन्ति नैरयिका स्तेषां गृहीतानां पुद्गलानां ॥ सकालसि ऐष्यत्काले ग्रहणकालोत्तरकालग्रहणकालमित्यर्थः ॥ कश्चागति ॥ कतिथं जागमाहारयन्ति आहारतयो पञ्जते , तथा ॥ कतिजाग ॥ कतिथं [जागमाहार्यमाणपुद्गलाना मास्वाद गृह्णन्ति , नहि सर्वं पुद्गला आहार्यमाणा न्यास्वाद मायांतीति पृथक् प्रश्नः , जगवानाह-गौतम । असख्येयं जाग माहारयन्ति , अन्येतु गवादिप्रथमवृहद्ग्रास ग्रहणव परिसटति आहार्यमाणानां च पुद्गलाना मनन्तजाग मास्वादयति शेषा स्त्यनास्वादिता एव शरीरपरिणाम मापद्यन्ते इति ॥ नैर

इयाणं जन्ते ! सख्णं आहारन्ति सख्णं परिणामन्ति सख्णं ऊससन्ति सख्णं नीससन्ति अज्जिस्सकणं २ आहारन्ति अज्जिस्सकणं २ परिणामन्ति अज्जिस्सकणं ऊससन्ति अज्जिस्सकणं नीससन्ति आहच्च आहारन्ति आहच्च परिणामन्ति आहच्च ऊससन्ति आहच्च नीससन्ति ? हता गोयमा ! णेरइया सख्णं आहारन्ति एवंचेव जाव आहच्च

च्छसन्ति सर्वतो निश्च सन्ति अजीत्तमाहारयन्ति अजीत्तं परिणामयन्ति अजीत्तमुच्छसन्ति अजीत्तं निश्चसन्ति आहच्च आहारयन्ति आहच्च परिणमन्ते आहच्च उच्छसन्ति आहच्च निश्चसन्ति ? हन्त गौतम । नैरयिकाः सर्वत जाहारयन्ति एवं चेव यावदाहच्च निश्चसन्ति । नैरयिका जदन्त । यान् पुद्गलानाहारतया गृह्णन्ति तेषा पुद्गलाना एष्यत्काले कतिजागमाहारयन्ति कतिजागमास्वादयन्ति ? गौतम । असख्ये

ने हेमगवन् सर्वथो आहारै नारकीने सर्वथो परिणामे सर्वथो उच्छासे सर्वथो निस्सासे । अभिक्खण आहारैः अभिक्खणं परिणामेऽ अभिक्खण ऊससति अभिक्खण नीससति । बार २ आहारै बार २ परिणामे बार २ उच्छासे बार २ निस्सासे । आहच्च आहारैः आहच्च परिणामेऽ आहच्च ऊससति आहच्च नीससति । किवारे आहारै किवारे परिणामे किवारे उच्छास आहारोने निस्सासे । हता गोयमा णेरइया सख्णो आहारैः एवंचेव जाव आहच्च नीससति । हागौतम नारकी सर्व आहारै इमहीज जालगे आहारोने निस्सासे । णेरइयाणं भते के पुण्णे आहारत्ताए गियइइ । नारकी हेमगवन् जे पुद्गलआहार पणे अहे । तेणं तेसि पुण्णत्ताणं स्यालंसि कश्चागं आहारैः कश्चाग आसाणति । ते पुद्गल सवत्ताने चोफेर आहारने नेतली

વચનં જંતે । કત્યાદિ ॥ નૈરયિકા સમિતિપૂર્વકત્ યાન્ પુદ્ગલાન્ આહારતયા ગૃહ્ણંતિ । વહ ગ્રહ્યં વિજિહ્મનવસેમં તતો મે સક્કિત્તજોષાઃ કીવલા
હારપરિણામયોગ્યા સ્વાડવતિષ્ઠન્તિ તે આહારતયા ગૃહ્ણમાણા પૃષ્ઠા દ્રષ્ટ્યાઃ અન્યથા નિર્વચનસૂત્રમપત્ય પૂર્વાપરવિરોધપ્રસંગો નચ પ્રગવદ્વચને

નીસસંતિ । જેરડયાણં જંતે ! જે પોગ્ગલે આહારતાણુ ગેરહંતિ તેણં પોગ્ગલાણં સેયાલંસિ કતિજાગં આ
હારતિ કડજાગં આસાયંતિ ? ગોયમા ! અસસંજાડજાગં આહારંતિ અણંતજાગં આસસાણુતિ । જેરડ
યાણં જંતે ! જે પોગ્ગલે આહારતાણુ ગિરહંતિ તે કિં સહ્વે આહારંતિ નો સહ્વે આહારંતિ ? ગોયમા !
તે સહ્વે અપરિસંસિણુ આહારંતિ । જેરડયાણં જંતે ! જે પોગ્ગલે આહારતાણુ ગેરહંતિ તેણં તેસિં પોગ્ગલા

યં જાગમાહારયન્તિ અનન્તજાગ માસ્યાદયન્તિ । નૈરયિકા પ્રદન્ત । યાન્પુદ્ગલાનાહારતયા ગૃહ્ણન્તિ તાન્ કિં સર્વાનાહારયન્તિ નો સર્વાનાહાર
યન્તિ ? ગૌતમ । તાન્સર્વાનપરિજોષાનાહારયન્તિ । નૈરયિકા પ્રદન્ત । યાન્પુદ્ગલાનાહારતયા ગૃહ્ણન્તિ તે પુદ્ગલાઃ કીદૃક્તયા છૂયોજૂપઃ ય
રિણમન્તે ? ગૌતમ । શ્રોત્રેન્દ્રિયતયા યાવસ્પર્શનેન્દ્રિયતયા ડનિષ્ઠતયા ડકાન્તતયા ડમિયતયા ડમનોજ્ઞતયા ડમનઆપતયા ડનીપ્સિતતયા ડજિપ્થયા

માગ આહારે કેતલોમાગ આસ્યાસે । ગોયમા અસંસિજ્ઞાદમાગ આહારેદ અણતમાર્જ આસાણુતિ । જેગૌતમ અસંસ્યાતમેમાગે આહારે અનન્તમોમાગ
આસ્યાસે । જેરડયાણં મતે જે પોગ્ગલે આહારતાણુ ગિરહંતિ તેસિં સહ્વે આહારેદ । નારકી જેમગવન્ જે પુદ્ગલ આહારપથે ગ્રહે તે સર્વથી આહારે । ગોય
મા સહ્વે અપરિસંસિય આહારેદ । જેગૌતમ તેસર્વં શાક્તાપદ્ધતને આહારે । જેરડયાણં મતે પગલે આહારતાણુ ગિરહંતિ તેસિં સહ્વે આહારેદ । નાર
કી જેમગવન્ જે પુદ્ગલ આહારપથે ગ્રહે તેસર્વથી આહારે । ગોયમા સહ્વે અપરિસંસિય આહારેદ । જેગૌતમ તેસર્વં શાક્તાપદ્ધતને આહારે । જેરડયાણં
મતે પુગલે આહારતાણુ ગિરહંતિ તેસર્વં તેસિં પગલા કોષતાણુ મુજ્જાં ૨ પરિણમતી । નારકી જેમગવન્ જે પુદ્ગલાહાર પથે ગ્રહે તેજના પુદ્ગલ કિષ્કાપથે
પરિણમે । ગોયમા સોતિદિયતાણુ જાવ કાસિદિયતાણુ । જેગૌતમ શ્રોત્રેન્દ્રિયપથે પરિણમે સાંલશે ફરસી । અગિરતાણુ અકાંતતાણુ અભિયતાણુ અમુ

विरोधसम्भावना प्यस्ति तत इदमेव व्याख्यानं सम्यक् अत एवंविधपूर्वापरे विरोधाशङ्काश्रुदासार्थं पूर्वसूरिभिः कालिकसूत्रस्यानुयोगः कृत उक्तञ्च-जंजहसुत्तेनयियं तहवतजइवियालणानत्थि । किंकालियाणुजोगो दिठोदिठिय्यहाणेहिं ॥ १ ॥ तान् किं सर्वान् आहारयति उत नो स र्वान् सर्वैकदेशज्ञानान् जगवानाह-तान् सर्वान् अविशेषनाहारयति , उज्झितशोषाणामेव केवलाना माहारपरिणामयोग्यानां गृहीतत्वात् ॥ ने रइयाणमित्यादि ॥ नैरयिका णमितिपूर्ववत् , यान् पुद्गलान् आहारतया गृह्णन्ति ते पुद्गला णमिति पूर्ववदेव , नैरयिकाणां कीदृक्तया किं स्वरूपतया ज्ञेयः २ परिणमते जगवानाह-गौतम । आग्नेन्द्रियतया यावत्स्करणात् चक्षुरिन्द्रियतया प्राणैन्द्रियतया जिह्वेन्द्रियतयेति परिग्रहः , स्पृशनेन्द्रियतया इन्द्रियरूपतयापि परिणममाणाः शुभ्ररूपाः किंत्वेकांताशुभ्ररूपा यत आह-अणिष्ठत्ताए इत्यादि ॥ इष्टा मनसा इच्छाविषयी कृता-यथा शोभनमिदं जातं यदित्यभिने परिणता इति , तद्विपरीता अनिष्टा स्तद्भावस्तत्ता तथा इह किंचित्परमार्थतः श्रुतमपि केषांचि दानि

एतं जवति यथा मङ्गिकाणां चंदनकर्पूरादि स्तत आह-अकंतत्ताए ॥ कांताः कमनीया अकांतास्यताशुभ्रवर्णोपेतत्वात् , अतएवाऽप्रियतया नप्रिया अप्रिया दर्शनापातकालेपि तत्प्रियबुद्धिमात्मन्यु त्पादयंतीतिज्ञावः , तद्भावो ऽप्रियता तथा ॥ असुभ्रत्ताएइति ॥ न शुभा अशुभा असुभ्रगन्धरसस्पर्शात्मकत्वात् तद्भावस्तत्ता तथा ॥ अमणुक्त्ताए इति ॥ न मनोह्रा अमनोह्रा विपाककातं दुःखजनकतया न मनःप्रह्लादहेतव इतिज्ञावः , तद्भावस्तत्ता तथा ॥ अमणामत्ताए ॥ प्रीत्यतया मन आमुबंतीति मनआपा प्राकृतत्वाच्च प्रकारस्य मकारत्वे मणाम इति सूत्रनिर्देशः , न मन आपा अमनआपा नजातचिदापि प्रीत्यतया जंतूना मनाख्यां कुर्वतीति ज्ञावः तद्भावस्तत्ता तथा अतएव ॥ अणिच्छियत्ताएइति ॥ अनीप्सिततया प्रीत्यतया स्वादितु मिष्टा ईप्सिता न ईप्सिता अनीप्सिता स्तद्भावस्तत्ता तथा ॥ अजिज्जियत्ताए ॥ अजिघ्यान मजिघ्या अजिलाय इत्यर्थः , अजिघ्या संजाता येद्विंति अजिघ्यता स्तारकादिदर्शना दिप्रत्ययः तद्भावस्तत्ता तथा किमुक्तंजवति-ये गृहीताहारतया पुद्गला नते दृष्टिहेतवो ज्ञूवन्निति न

पुनरजिलपणीपत्वेन परिणमन्ते तथा ॥ अहंताएकति ॥ अघस्ताया गुरुपरिणामतयेति ज्ञावः, नो कर्तव्यतया लघुपरिणामतया अतएव दुःखतया गुरुपरिणामपरिणतत्वात् न सुखतया लघुपरिणामपरिणतत्वाज्जावात्, ते पुद्गला स्तेषा नैरयिकाणां ज्ञूयः परिणमन्ते एतान्येव आहारार्थिन इत्यादीनि समद्वाराणि असुरकुमारादिषु जवनपतिषु विचिंतयिषुरिदमाह-जहा नेरइयाणामित्यादि ॥ यथा नैरयिकाणां तथा असुरकुमाराणामपि ज्ञातव्यं यावत् तेषि भुज्जो २ परिणमन्तीति पर्यंतपदं, तत्र नैरयिकसूत्रस्य विशेषमुपदर्शयति-तत्पणं जंसे इत्यादि ॥ एवचोपदर्शितसूत्रं न मदसतीनां मथास्थितं प्रतीतिमागच्छति तत स्तदनुग्रहाय सूत्रमुपद्वर्षते-असुरकुमाराणं जते । आहारही ? हंता आहारही, असुरकुमाराणं भते ।

कीसत्ताए भुज्जो भुज्जो परिणमन्ति ? गोयमा ! सोइंदियत्ताए जाव फासिंदियत्ताए अणिठत्ताए अकंलत्ताए अप्पियत्ताए अमणुन्ताए अमणामत्ताए अणिक्कियत्ताए अजिज्जियत्ताए अहत्ताए नोउहुत्ताए दुक्कत्ताए नोसुहत्ताए एतेसिं भुज्जो भुज्जो परिणमन्ति । असुरकुमाराणं जते ! आहारही ? हंता आहारही । एवं जहा नेरइयाणं तथा असुरकुमाराणंवि ज्ञाणियहं जाव तेषिं भुज्जो भुज्जो परिणमन्ति । तत्पणं

ततयाऽघस्ताया नो कर्तव्यतया दुःखतया नोसुखतया ते ज्ञूयोज्ञूयः परिणमन्ते । असुरकुमारा जदन्ते । आहारार्थिनः ? हन्त गीतम । आहारार्थिनः । एवं यथा नैरयिकाणां तथा असुरकुमाराणामपि ज्ञातव्यं यावत्ते ज्ञूयोभूयः परिणमन्ते । तत्र य आभोगनिर्वर्तितं स जघन्येन चतु

भत्ताए अमणुत्ताए अमणामणाए अणिक्कियत्ताए अजिज्जियत्ताए अहत्ताए नो उहुत्ताए दुक्कत्ताए नो सुखत्ताए एतेसिं चैव भुज्जो २ परिणमन्ति । नही इष्ट अकान्त अकाममा अप्रिय अशुभपणे अमनोज्ञ अमनोज्ञतया विनोदइच्छाये अभावनाये अभावपणे अधपणे नही कर्हपणे दुक्खपणे नही सुखपणे ए नारकोने वार २ परिणमे । असुरकुमाराण भते आहारही एवं जहा नेरइयाणं तथा असुरकुमाराणंवि भा० जाव तेषिं भुज्जो २ परिणमन्ते । असुरकुमारने हेमगवन् आहारनो अर्थं जयजे इम जिम नारकोने कही तिम असुरकुमारने कहिवां जालगे वार २ परिणमे । तत्पणं जेसे आभोगनिर्वर्तितं

केवडकालस्स आहारठे समुप्पज्जइ “अत्र सप्तम्यर्थे षष्ठी कियति काले अतिक्रान्ते सति जूय आहारार्थः समुत्पद्यते इत्यर्थः, असुरकुमाराणं दुवि
हे आहारे यं तं आन्नोगनिवृत्तिर्ये अण्णान्नोगनिवृत्तिर्ये । तत्थणं जेसे अण्णान्नोगनिवृत्तिर्ये सेण अणुसमयमविरहिए आहारठे समुप्पज्जइ, तत्थणं
जेसे आन्नोगनिवृत्तिर्ये सेणं जहन्नेणं चउत्थजत्तस्स उक्कोसेण साइरेगस्स वाससहस्सस्स आहारठे समुप्पज्जइ । अत्र तु ॥ चउत्थजत्तस्सेति ॥ सप्तम्यर्थे
षष्ठी चतुर्थजत्त आगमिकीयं संज्ञा एकस्मिन् दिवसे तिकांते इत्यर्थः, भूयो जघन्येनाहारार्थः समुत्पद्यते एतच्च दशवर्षसहस्रायुषां प्रतिपत्तय सु
उत्कर्षतः सातिरेक अन्यधिके वर्षसहस्रे ऽतिक्रान्ते, एतच्च सागरोपमायुषा मवसेयं ॥ असुरकुमाराणं जन्ते । किमाहारमाहारयन्ति ? गोयमा । दव्वं

जेसे आन्नोगनिवृत्तिर्ये सेणं जहन्नेणं चउत्थजत्तस्स उक्कोसेणं सातिरेगस्स वाससहस्सस्स आहारठे समु
प्पज्जइ उंसन्नकारणं पणुच्च वन्नलं हालिदसुक्किल्लाइं गंधलं सुप्पिगंधाइ रसलं अबिलमज्जराइं फासलं मउ
लज्जयणिधुराहाइं तेसिं पोरणे वन्नगुणे जाव फासिंदियत्ताए जाव मणामत्ताए डक्कियत्ताए निज्जियत्ताए

र्थजत्ते उत्कर्षतः सातिरेके वर्षसहस्रे (अतिक्रान्ते) आहारार्थः समुत्पद्यते । बाहुल्यकारणं प्रतीत्य वर्णतो हारिद्रशुक्तानि, गन्धत सुरजि
गन्धीनि । रसत आस्रमधुराणि, स्पर्शतो मृदुलपुष्पिगोष्मानि तथा पुराणान्वर्णगुणान्यावत्स्पर्शनेन्द्रियतया यावदमन आपतया ईप्सिततया

ए सेणं जहन्नेणं चउत्थ भत्तस्स उ० साइरेग वाससहस्से आहारठे समुप्पज्जइ । हिंवे तिहां जे जांणी ते आहार करे ते जघन्य चौथभत्त दशसहस्सनी आ
उ अपेचाये उत्कृष्ट कांडकअधिक सहस्रवर्षे आहारनी इच्छा ऊपजै पहिली नरक मृथिवौ भांभरो सागरोपमनो अपेचाये कहिये ऊपजै । ओसणका
रणं पणुच्च वस्रओ हालिद सुक्किल्लाइं गंधओ सुप्पिगंधाइं रसओ अबिल मज्जराइं फासओ मउल लहय निह्णइ । बाहुल्यपणानो कारण प्रतीत्य
वर्णतो पीला धवलो पद्मलले गन्धथो सुगन्धले रसथो खट्टा मौठाले फरसथो मृदु लघु स्निग्ध उष्ण आहारै । तेसिं पोरणे वस्रगुण ज० फासिंदियत्ताए
जाव मणामत्ताए डक्कियत्ताए अभिज्जियत्ताए उड्डताए नोभहत्ताए सुहत्ताए नो दुहत्ताए एतेसिं भुज्जीर परिणमंति । तेहना पूर्व लावण्यगुण फर

અસંતપ્પણસિયાઈ સેતઈ અસંસેજ્જપણ્ણીગાદાઈ કાલઈ અન્નચરહિયાઈ પ્રાવઈ વચ્ચમંતાઈ ગંધમંતાઈ રસમંતાઈ કાસમંતાઈ જાવ નિયમા સદિસિં
આહારંતિ ઇસનં કારણ પહુસ વચ્ચઈ હાસિદ્ધસુક્કિલાઈ ગંધઈ સુરજિર્ગંધાઈ રસઈ પ્રાંબિલમહુરાઈ કાસઈ મરયલહુચિપ્પહાઈ તેસિં પોરાસવચ્ચુ

ઉહત્તાણ નો અહત્તાણ સુહત્તાણ નો દુહત્તાણ તેસિં જુજો જુજો પરિણમંતિ । સેસં જહા જેરહયાણં એવં
જાવ થણિયકુમારાણં નવરં આજોગનિવ્વત્તિણ ઉક્કોસેણ દિવસપજ્જતસ્સ આહારઠે સમુપ્પજ્જાહ । પુઠ્ઠાવિ
કાહયાણં જંતે ! આહારઠી ? હંતા આહારઠી । પુઠ્ઠાવિકાહયાણં જંતે ! કેવહકાલસ્સ આહારઠે સમુપ્પ
જ્જાહ ? ગોયમા ! અણુસમયં અવિરહિણ આહારઠે સમુપ્પજ્જાહ । પુઠ્ઠાવિકાહયાણં જંતે ! કિમાહારમાહા

ઝંજિખ્યાતતયા કહંતયા નોઽયસયા સુસતયા નોદુસતયા તે ખૂયોખૂયઃ પરિણમન્તે । કોષ યથા નેરયિકાણાં । એવં યાવત્તત્તનિતકુમારાણાં
નવરં આજોગનિવંતિંતં ઉત્કર્ષેતો દિવસપચક્ક આહારાર્થઃ સમુત્પદ્યતે । પૃથિવીકાયિકા પ્રદન્ત । આહારાર્થિનઃ ? હન્ત ગીતમ । આહારા
ર્થિનઃ । પૃથિવીકાયિકાનાં પ્રદન્ત । કિયતા કાલેનાહારાર્થઃ સમુત્પદ્યતે ? ગીતમ । અનુસમયમવિરહિત આહારાર્થઃ સમુત્પદ્યતે । પૃથિવીકાયિ

સેન્દ્રિયપથે જાં મતવન્તપથે કંસિતપથે અભિધ્યાન અભિસાધપથે જાહંપથે નહી અધપથે શુભપથે નહી દુઃખપથે એજને કાર ૨ પરિણમે । સેસં જહા જેરહયા
ણં એવં જાવ થણિયકુમારાણં નવરં આજોગનિવ્વત્તિણ ઉક્કોસેણ દિવસ પુજ્જતસ્સ આહારઠે સમુપ્પજ્જાહ । યાકતો સર્વં નારકોનોપરે દમ કાંલમે સ્થનિ
તકુમારસમે કહિવો એવિશેષ નારકોયો વિશેષ પિત્તયા પ્રાહાર ઉત્કટ નવદિવસ કરે આહારનો દક્ષા જપજે । પુઠ્ઠાવિકાહયાણં મંતે અહારઠી । પ્ર
થિવીકાહયાને હેમગવન્ અહારનો અર્થહવે । હતા ગોયમા આહારઠે પુઠ્ઠાવિકાહયાણં મંતે કેવહકાલસ્સ આહારઠે સમુપ્પજ્જાહ । હાંગીતમ આહારનો
અર્થ હવે પૃથિવીકાહયાને હેમગવન્ કેતલેકાલે આહાર જપજે । ગોયમા અણુસમય અવિરહિયં આહારઠે સમુપ્પજ્જાહ । હેગીતમ સમયપ્રતિ અન્તરવિના
આહારનો અર્થ જપજે । પુઠ્ઠાવિકાહયાણં મંતે કિમાહાર માહારેહ । પૃથિવીકાહયા હેમગવન્ સૂં આહાર આહારે । એવં જહા જેરહયાણં જાવ તાઈ મં

यो गंधगुणो फासगुणो जाव इच्छियताम् अजिष्णियताम् उद्धताम् नो श्रेष्ठताम् सुहृताम् नो दुहृताम् तेतेसि भुज्जो २ परिणामति । यथाचासुरकु
माराणां सूत्रमुक्तं तथा नागकुमारादीनामपि स्तनितकुमारपर्यवसानाणां वक्तव्यं नवरं माप्नोति न विवर्तितं ताहारार्थं धितायां सुत्कर्पाजिघातोनुसरं
वक्रोसेणं दिवसपुहुत्तस्स आहारठे समुपपज्जइ, इति वक्तव्यं एतच्च पत्थोपमासंख्येयजागायुपां तदधिकायुषां चावसेयं शेषं तत्रैव तथाचाह-एवं
जाव थणियकुमाराणां सित्यादि ॥ सम्प्रति पृथिवीकायिकानामेतान् सप्ताधिकारान् चित्तयितुं कास आह-पुढविकाडयाणं जंतो ! इत्यादि ॥ स

रंति । एवं जहा णेरडयाणं जाव ताइं जंतो ! कडदिसिं आहारैइ निह्वाधाएणं लदिसिं वाघायं पडुच्च सि
य तिदिसिं सिय चउदिसिं सिय पंच० नवरं उसत्तकारणं न जसइ । वज्जलं कालनीललोहियहालिदसु
क्खिलाइं, गधलं सुप्पिगंधदुप्पिगंधाइं, रसलं तिक्करसकळुयकसायअं विलमज्जराइं, फासलं कक्कडफासगरुय

का जदत्त । किमाहारमाहारयत्ति एवं यथा नैरयिकाणां यावत्तानि जदत्त । कतिदिग्ग्य आहारयत्ति ? गौतम ! निर्व्याघातेन षड्ग्यो
दिग्ग्यो व्याघातं प्रतीत्य स्यात्तिदिग्ग्यः स्याच्चतुर्दिग्ग्यः स्यात्पञ्चदिग्ग्यो नवरं बाहुल्यकारणं न ज्ञेयते । वर्णतः कालनीललोहितहारिद्रज्जुक्का
नि । गन्धतः सुरज्जदुरज्जिगन्धीनि, रसतस्तत्तकटुकषायामधुराणि, स्पर्शतः कर्कशगुरुकललुकशीतोष्णस्निग्धरूक्षाणि, तान्पुराणान्वर्णगु

ते तिदिसिं आहारैइ । इमं जिमं नारकोने जालगे तिमं कहवो हेमगवन् केतलो दिशि आहारले । गोथमा पिक्वाग्घाएणं छदिसिं वाघाएणं पडुच्च
सियतिदिसिं सिय चउदिसिं नवरं उसत्तकारणं पडुच्च । हेगौतम व्याघातं विना वसनालोमांहि छदिशिनो आहारले व्याघातं जाणोने कोइदिशि
२ आहारै कोइदिशिनो चार आहारै एविशेषं बाहुल्यपणामो कारणं न कहिवो । वसन्तो काल नील लाहिय हालिइ सुक्खिलाइं गधो सुप्पिगंध दु
प्पिगंधाइं रसो कळुयरस तिक्क कसाय अविज्ज मज्जराइं फासो कक्कडफास मउय गुरुय लहुय सोत्त उसिण निड लुक्खाइं । वर्णथो काला नीला
राता पीला भवला आहारै गन्धथी सुगन्ध दुग्न्ध आहारै रसथी कटुकरस तिक्करस कषायरस खाटोरस मीठोरस स्पर्शथी कर्कशस्पर्श भारी कष

તે પૂર્વે જ્ઞાવનીયં નવરં ॥ તિદ્વાચાણં હૃદિસિસિત્વાદિ ॥ વ્યાચાતો નામ અલોક્ષાકાગ્રેન પ્રતિસ્થાનં વ્યાચાતસ્યાજ્ઞાવો નિર્ધારિતાતઃ શબ્દે યથા
વદલ્યમં પૂર્વપદાર્થનિત્યમવ્યયીજ્ઞાવ ક્ત્યવ્યયાજ્ઞાવ સ્તોતવા તૃતીયાયાં ઇતિ વિકલ્પેન અસ્તિધાના ત્વષ્ટ્રામ્જ્ઞાવઃ, નિયમાદવચ્ચં તયા પદ્ધિતિ
વ્યવસ્થિતાનિ વક્તૃવ્યો દિગ્વ્ય આગતાનિ દવ્યાવ્યા દારયતીતિ જ્ઞાવઃ, વ્યાચાત પુનઃ પ્રતીત્ય લોકનિક્ષુટાદૌ સ્થા ત્સદાચિત્ ત્રિદિશિ તિસૃચ્યો

લજ્ઞયસીતસિણનિષ્કલુસ્કાઈ તેસિં પોરાણા વન્નગુણા સેસં જહા નેરડયાણં જાવ આહચ્ચ નીસસંતિ । પુઢવિકા
ઈયાણં જંતે ! જે પોગ્ગલે આહારતાણ ગેરહંતિ તેસિણં જંતે ! પોગ્ગલેણં સેયાલંસિ કતિજાગં આહારંતિ
કતિજાગં આસાયતિ ? ગોયમા ! અસંસ્થેજ્ઞાગં આહારતિ અણંતજાગં આસાયંતિ । પુઢવિકાઈયાણં
જંતે ! જે પુગ્ગલે આહારતાણ ગેરહતિ તે કિં સઘે આહારંતિ નો સઘે આહારંતિ જહેવ ખેરડયા તહેવ

જાન્ જાપં યથા નેરયિકાણા યાવદાદ્ય નિઃશ્વસન્તિ । પૃથિવીકાયિકા જદન્ત । યાન્ પુઢ્ધલાનાહારતયા ગૃહ્ણન્તિ તેપાં જદન્ત । પુઢ્ધલાના
સેવ્યત્કાલે કતિજાગમાહારયન્તિ કતિમાગમાસ્વાદયન્તિ ? ગોતમ । અસંસ્થેય જાગમાહારયન્તિ અનન્તં જાગમાસ્વાદયન્તિ । પૃથિવીકાયિકા
જદન્ત ! યાન્પુઢ્ધલાનાહારતયા ગૃહ્ણન્તિ તાન્નિક સર્વાન્ આહારયન્તિ નો સર્વાનાહારયન્તિ ગર્થેય નેરયિકાસ્તથેય । પૃથિવીકાયિકા જદન્ત ।

સદ્ યોત સ્થા સિન્ધ કથ આધારે । તેસિ પોરાણે વન્નગુણે સેસ જહા નેરડયાણ જાવ આહચ નીસસંતિ । તેડને પુરાણ વર્ણગુણ વિષસાહો દમ નાર
કોનોપરે જાંતગે નીસાસે । પુઢ્ધીકાઈયાણં જંતે જે પોગ્ગલે આહારતાણ ગિચડતિ । પૃથિવીકાયિકા જેમગવન્ જે પુઢ્ધ જાહારપણે ગહે । તેસિ પોગ
જાણં સિયાલંસિ કદમાગં આહારે કદમાગં આસાયતિ । તેપુજ્ઞને સમુદાય સદાકાલે કિતરમેમાગે આહારે કિતરમેમાગ આસ્વાદે । ગોયમા અસંસ્થિ
જાગમાગં આહારે અણંતમાગં આસાયતિ । તેગોતમ અસંસ્થાતમેમાગ આહારે અનન્તમેમાગ આસ્વાદે । પુઢ્ધીકાઈયાણં જંતે જે પુગ્ગલે આહારતાણ ગિ
ચડંતિ તે કિં સઘે આહારન્તિ નો સઘે આ । પૃથિવીકાયનો જેમગવન્ જે પુગ્ગલ આહારપણે ગહે તે સઘતા આહારે તે સઘતા ન આહારે । ગોયમા જ

दिग्ग्य आगतानि कदापि चतुर्दिग्ग्यः कदापि त्वंचदिग्ग्यः काऽत्रजावनेति चेदुच्यते-इह लोकनिष्फुटे पर्यंताधस्त्यप्रतराग्निकोणावस्थितो यदा पृथिवीकायिको वर्तते तदा तस्याधस्तादलोकेन व्याप्तत्वात् अधोदिक् पुद्गलाजावः, आग्नेयकोणावस्थितत्वात् पूर्वदिक् पुद्गलाजावो, दक्षिणदिक् पुद्गलाजावश्च । एवमधः पूर्वदक्षिणरूपाणां तिसृणां दिशा मलोकेन व्यापन्नता अपास्य याः परिशिष्टा ऊर्ध्वं अपरा उत्तराध दिग्ग्याहता वर्तते तत आगतान् पुद्गलान् आहारयन्ति, यदा पुनः स एव पृथिवीकायिकः पश्चिमां दिशममुं वर्तते तदा पूर्वादिगं व्यधिका जाता ह्ये

पृथ्वीकाश्याणं जन्ते ! जे पोग्गले आहारत्ताए गेरहन्ति तेणं तेसिं पोग्गलाणं कीसत्ताए जुज्जो जुज्जो परिणमन्ति ? गोयमा ! फासिंदियवेमायत्ताए तेसिं जुज्जो जुज्जो परिणमन्ति । एवं जाव वणस्सइकाइया वेइदियाणं जन्ते ! आहारठी ? हन्ता गोयमा ! आहारठी । वेइंदियाणं जन्ते ! केवइकालस्स आहारठे समु

मान्पुद्गलानाहास्तया गृह्णन्ति ते पुद्गलाः कीदृक्नया जूषोजूषः परिणमन्ते ? गौतम । स्पर्शनेन्द्रियविभात्रतया ते भूयोभूयः परिणमन्ते, एवं यावद्द्वन्द्वसप्तिकायिकाः । द्वीन्द्रिया जदन्त । आहारार्थिनः ? गौतम । आहारार्थिनः । द्वीन्द्रियाणां जदन्त । कियता कालेनाहारार्थः समुत्पद्यते यथा नैरयिकाणां नवर तत्र य आन्नोगनिर्वर्त्तितः सोऽसंख्यातस्यासयिकोत्तमैर्हूर्त्तिक आहारार्थः समुत्पद्यते ओपं यथा पृथिवी

हेव षेरइया तहेव भा० । हेगौतम जिम नारको तिम । पृथ्वीकाश्याणं भते जे पुगले आहारत्ताए गिरहइ । पृथिवीकाश्या हेभगवन् जेपुद्गल आहारपणे ग्रहे । तेण तेसिं पुगलाण कीसत्ताए भुज्जो २ परिणमन्ति । ते पुद्गल केहवै २ भावधइ वारवार परिणमे । गोयमा फासिंदियवेमायत्ताए भुज्जो २ परिणमन्ति एवं जाव वणस्सइकाइयाणं । हेगौतम स्पर्शेन्द्रियनो मान्ताये वारवार परिणमे इम जांलगे वनस्पतीकाश्याने कहियी । वेइंदियाणं भन्ते आहारठे । वेइंदियने हेभगवन् आहारनो अर्थ उपजे । गोयमा आहारठे वेइंदियाणं भन्ते केवइकालस्स आहारठे समुत्पद्य सेसं जहा पृथ्वीकाश्याणं जाव आहच्च नोससति णियमा छदिसि आ० । हेगौतम आहारस्थिति वेइंदियने केतलेकाले आहारनो अर्थ उपजे थाकतो सर्वं पृथिवीकायनी

च दिग्दीर्घादिगण्यस्वरूपे प्रलोकेन व्याहृते इति सचतुर्दिगागतान् पुद्गला नाहारयन्ति यदा पुन रुद्धे द्वितीयादिप्रतारगतपश्चिमदिगवलंब्य
तिष्ठति तदा अधस्तापि दिगग्न्याचिता लज्जते कथलदक्षिणैवेका पर्यंतवर्तिनी प्रलांकेन व्याहृतेति पंचदिगागतान् पुद्गलाना हारयतीति, शेषं सू
त्रं रामस्तर्मापि पूर्ववद्गणनीयं यस्तु विशेष स्त मुपदर्शयति-नवर मुसलकारण न हवद् इत्यादि ॥ सुगमं ॥ फासिदियवेमायसाय इति ॥ विषम
मात्रा विमात्रा तस्याजावो विमात्रता तथा इष्टानिष्टा नानाजेदतयेति जावो ननु यथा नारकाणा मेक्राताशुजतया सुराणा च शुजतयैवति ॥ ए
व जाव वणस्सइकाइयायाति ॥ यथा पृथिवीकायिकानां सूक्ष्मसूक्ष्मेव मपूतेजोवायुजस्पतीनामपि जगनीय सर्वेषामपि सकललोकव्यापितया दि

प्यज्जइ जहा णेरइयाणं नवर तत्पणं जेसे आओगनिहत्तिए सेणं असंखेज्जसमए अंतोमुज्जतिए आहारठे
समुप्यज्जइ सेसं जहा पुढविकाइयाणं जाव आहव्व नीससंति नवरं नियमा व्हिसिं । वेइंदियाणं पुच्छा, जे
पोग्गले पक्केवाहारत्ताए गेरहंति तेणं तेसिं पोग्गलाणं कइजागं आहारंति कइजागं आसायंति एवं
जहा नेरइयाणं वेइंदियाणं जते ! जे पोग्गले आहारत्ताए गिरहंति तेसिं किं सव्वे आहारंति ? वेइंदियाणं

कायिकानाम् यावदावृत्तं निश्चसन्ति । नवर नियमात्पट्टिक्कम् । द्वीन्द्रियाणां पुच्छा, यान्पुद्गलान्प्रक्षेपाहारतया गृह्णन्ति तेषां पुद्गलानां
स्यत्काले कतिजागमाहारयन्ति कतिजागमासादयन्ति एवं यथा नेरयिकाणा । द्वीन्द्रिया जदन्त । यान्पुद्गलानाहारतया गृह्णन्ति ताग्सर्वा

परे जालीगे बार २ चत्खासे निःस्वासे एविजेय निश्चय एदिशिनो आहारै । वेइंदियाण भंते जे पुग्गले अहारत्ताए गिरहंति । वेइंदियनो हेमगवन् प्रश्न
जे पुद्गलमाहार गहे । तेण तेसिं पुग्गलाणं मियालति कतिभागं आहारैइ कतिभाग आमाटेति एवं जहा नेरइयाण । ते पुद्गलमे सदाकाले आहा
रे केतलेभागे आत्ताटे इम जिम नारकीन कल्लो तिम कइवो । वेइंदियाणं भंते पुग्गले आहारत्ताए गिरहंति तेकि सव्वे आहारैइ । वेइंदिय हेमग
वन् जे पुद्गल आहारपणे गहे ते सव्वे सर्व आहारै । गोथना वेइंदियाण दुविहे आहारं प० त० । हेमोतम वेइंदियने आहारभा दांयभेद कइया ते क

शेषाज्ञावात् ॥ वेष्टदियाणं जंते । इत्यादि ॥ सुगमं नवरं ॥ लोमाहारं पक्खेवाहारेयति ॥ लोमनिहारो लोमाहारः प्रक्षिप्यते ऽर्था न्मुखे इति प्र
क्षेपः सचासा वाहारश्च प्रक्षेपाहारः, तत्र यः सखोचतो वर्षादिषु पुद्गलप्रवेशो मूत्रादिगम्यः स लोमाहारः कावलिस्मुखप्रक्षेपाहारः तत्र यान्
पुद्गलान् लोमाहारतया गृह्णाति तान् सर्वान् परिशेषा नाहारयति तेषा तथा २ स्वजायत्वात्, यान् पुद्गलान् प्रक्षेपाहारतया गृह्णाति तेषा मसं
ख्येयतमं जाग माहारयति अनेकानि पुन भोगसहस्राणि बहवो संख्येया जागा इति, अस्पृश्यमानाना मनास्वाद्यमानाना विध्वंस मागच्छन्ति

दुबिहे आहारे पस्यत्ते, तंजहा—लोमआहारेय पक्खेवाहारेय जे पोग्गले लोमआहारत्ताए गिरहंति ते
सखे अपरिसेसे आहारंति जे पोग्गले पक्खेवाहारत्ताए गेरहति तेसिं असंखेज्जजाग माहारंति अणे
गाइं च णं जागसहस्साइं अफासाइज्जमाणाणं अणास्साइज्जमाणाणं विद्धंसमागच्छन्ति । एतेसिणं जंते !
पोग्गलाणं अणासाइज्जमाणाणं अफासाइज्जमाणाणय कयरे कयरेहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सख

नाहारयन्ति नोसर्वानाहारयन्ति ? गौतम । द्वीन्द्रियाणां द्विविध आहारः प्रक्षतस्तद्यथा—लोमाहारश्च प्रक्षेपाहारश्च । यान्पुद्गलान् लोमाहा
रतया गृह्णाति तान्सर्वानपरिशेषानाहारयन्ति, यान्पुद्गलान्प्रक्षेपाहारतया गृह्णाति तेषामसंख्येयं जाग माहारयन्ति, अनेकानि च जाग
सहस्राणि अस्पृश्यमानान्यनास्वाद्यमानानि विध्वंसमागच्छन्ति । एतेषां जदन्त । पुद्गलानामस्पृश्यमानानामनास्वाद्यमानानाञ्च कतरे कतरे

हैहै—लोमाहारेय पक्खेवाहारेय जे पुग्गला लोमाहारत्ताए गिरहंति ते सखे अपरिसेसं आहारेइ । लोमाहारो प्रक्षेपाहारो जे पुद्गल लोमाहार
पण्ये ग्रहै ते सर्व अपरिशेषपण्ये आहारे । जे पुग्गला पक्खेवाहारत्ताए गिरहति तेसिं असंखिज्जभागे आहारेइ अणेगाइं चणं भागसहस्साइं अफासा
इज्जमाणाणं अणासाइज्जमाणाणं विद्धंसमागच्छइ । जे पुद्गल प्रक्षेपाहार पण्ये ग्रहै ते असंख्यातसेभाग प्रमाणे आहारे अनेकसहस्र गमेभाग अणफरसे
धक्के विद्धसपणीं पामै । एएसिण भंते पुग्गलाणं अणासाइज्जमाणाणं अफासाइज्जमाणाणय कयरे कयरे हितो अप्पावा ४ । एहने हेभगवन् पुद्गलना

કિમુક્તં જવતિ ઘટ્ટુનિ દ્રવ્યાણાં તર્જદૂશ્ચ અસ્પૃશ્યત્યેવા નાસ્વાદિતાન્યેવ વિદ્વંસમાયાંતિ નવરં યથાયોગં કેચિદતિસ્થીલ્યતા કાચદ...સૂક્ષ્મતા ઇ
તિ સમ્પત્યસ્પૃશ્યમાનાના મનાસ્વાદ્યમાનાનાં ચ પરસ્પરમસ્પૃશ્યત્વ મજિધિત્સુરાદ-અણિય જતે. પુગ્ગલાણં અણાસાઙ્ગમાણાણ મિત્યાદિ ॥ ૬
હ એકેકસ્મિન્ સ્પર્શયોગ્યે જાગે. અનન્તતમો જાગ આસ્વાદ્યો જવતિ તતો યેના સ્વાદ્યમાનાઃ પુદ્ગલા ઈ સ્તોકાણવા ડસ્પૃશ્યમાનપુદ્ગલાપેક્ષયા તેષા
મનન્તજાગવતિત્વાત્, અસ્પૃશ્યમાનાસ્તુ પુદ્ગલા અનન્તગુણાઃ ॥ જિષ્ઠિંદિયફાસિંદિયવેમાયતાણિતિ ॥ વેમાત્રા ત્રાપિ પ્રાગ્વદ્ જાવનીયા ॥ એવં જા
વ ચચરિંદિયા ॥ એવં દ્વીન્દ્રિયોક્તપ્રકારેણ સૂત્રં તાવ દ્વિત્ત્વં યાવ ચતુરિંદિયા ચતુરિંદ્રિયગત સૂત્ર પ્રાયઃ સમાનવક્તવ્યત્વાત્, યસ્તુ વિશેષઃ સ ચ
પદકર્યતે નવરમિત્યાદિ યાન્ પુદ્ગલાન્ । પ્રક્ષેપાદ્યારતયા ચક્ષંતિ તેષા પુદ્ગલાનામેકમસરયેયતમં જાગ માદ્યારયંતિ અનેકાનિ પુન જાગસહસ્રાણિ

ત્યોવા પોગ્ગલા અણાસાઙ્ગમાણા અપાસાઙ્ગમાણા પોગ્ગલા અણંતગુણા । વેદંદિયાણં જંતે ! જે પુગ્ગલે
આહારતાણ પુ૦ ? ગોયમા ! જિષ્ઠિંદિયફાસિંદિયવેમાયતાણ તેસિં જુજો જુજો પ૦ , એવં જાવ ચડ
રિંદિયા નવરં અણેગાઙ્ગણં જાગસહસ્સાઙ્ગ અણુગ્ધાઙ્ગમાણાઙ્ગ અપાસાઙ્ગમાણાઙ્ગ વિદ્વંસમાગચ્છંતિ ।

જ્યોડ્ધ્યાવા ૪ ? ગૌતમ । સર્વસ્તોકાઃ પુદ્ગલા અનાસ્વાદ્યમાના અસ્પૃશ્યમાનાઃ પુદ્ગલા અનન્તગુણાઃ । દ્વીન્દ્રિયા જદન્ત । યાન્પુદ્ગલાનાદ્યારત
યા પૃચ્છા , જિષ્ઠેન્દ્રિયસ્પર્શનેન્દ્રિયવિમાત્રતયા જૂયોજૂયઃ પરિણમન્તે , એવં યાવચ્ચતુરિન્દ્રિયા નવરં અનેકાનિ ચ જાગસહસ્રાણ્યનાપ્રાયમા

આસ્વાદ્યકો અણપરસ્વામાન થકા માધોમાદિ જોતાયકા કિદા ૨ થોહા ૨ હુવે । ગોયમા સવ્યત્યોવા પુગ્ગલા અણાસાઙ્ગમાણા અપાસાઙ્ગમાણા
અર્થ૦ । જેગૌતમ સર્વથોહા પુદ્ગલ હવે અનાસ્વાદમાન પુદ્ગલ તેહથી અણપરસ્વા પુદ્ગલ અનન્તગુણા । વેદંદિયાણં જંતે જે પુગ્ગલા આહારતાણ પૃચ્છા ।
વેદ્રિયને છેમગવન્ જે આહારપણેલે તેહનો પ્રશ્ન । ગોયમા જિષ્ઠેન્દ્રિય ફાસિંદિય વેમાયતાણ તેસિં જુજો ૨ પરિણમંતિ એવં જાવ ચચરિંદિય । જેગૌત
મ જિષ્ઠેન્દ્રિય પરસેન્દ્રિય વેમાયતાણે તેહને મારવાર પરિણમૈદમ જાલમે ચચરિન્દ્રિયને કહિવો । નવરં અણેગાઙ્ગણં જાગસહસ્સાઙ્ગ અણુગ્ધાઙ્ગમાણાઙ્ગ

संख्यातीता असंख्येयजागा इत्यर्थः । अनाघ्रायमाणानि अस्पृश्यमाणानि अनास्वादमानानि विध्यसमागच्छति, तानि च यथायोग भतिर्योरेष
तो तिसूक्ष्मतश्च वेदितव्यानि । अत्रैवा ल्यप्युत्त्वमाह-एएसिणं भन्ते । इत्यादि ॥ इह एकैकस्मिन् जागे स्पृशयोग्ये नन्ततमोजाग आस्वादयोग्यो

एतेसिणं भन्ते ! पोग्गलाणं अणुग्घाडज्जमाणानं अण्णासाडज्जमाणानं अफासाडज्जमाणानय कयरे कयरे
हिंतो अप्पावा ? गोयमा ! सव्वत्थोवा पोग्गला अणुग्घाडज्जमाणा अण्णासाडज्जमाणा अणंतगुणा अफा
साडज्जमाणा अणंतगुणा । तेडंदियाणं भन्ते ! जे पोग्गले पुच्छा , गोयमा ! घाणिदियजिझिंदियफासिं
दियवेमायत्ताए तेसि भुज्जो भुज्जो परिणमन्ति । चउरिंदियाणं चरिक्कंदियजिझिंदियघाणिंदियफासिंदिय

णानि अस्पृश्यमाणानि विध्यसमागच्छन्ति । एतेषां जटन्त । पुद्गलानामनाघ्रायमाणानामनास्वादमानानामस्पृश्यमाणानां च कतरे कतरे
ज्योऽल्पावा ४ ? गौतम ! सर्वस्तोकाः पुद्गला अनाघ्रायमाणा , अनास्वादमाना अनन्तगुणाः , अस्पृश्यमाणा अनन्तगुणाः । त्रीन्द्रिया जट
न्त । यान्पुद्गलान्पृच्छा , गौतम ! प्रायेन्द्रियजिह्वेन्द्रियस्पर्शनेन्द्रियाविमानतया ते भूयोभूयः परिणमन्ते । चतुरिन्द्रियाणां पृच्छा , चक्षिन्द्रिय

अण्णासाडज्जमाणा अफासाडज्जमाणा विध्यसमागच्छन्ति । एविशेष अनकभागनासहस्र अनाघ्रायमान गन्धना पद्गल अनास्वादमानयको अफासमा
नयका विध्यसमागच्छन्ते । एएसिण भन्ते पुग्गलाण अण्णासाडज्जमाणानं अण्णासाडज्जमाणानं अफासाडज्जमाणानय कयरे २ हिंतो अप्पावा ४ । एहवा
हेभगवन् पुद्गल अनाघ्रायमान अनास्वादमान अफासमान किहा २ थो थोटाहव । गोयमा सव्वत्थोवा पुग्गला अण्णासाडज्जमाणा अण्णासाडज्जमा
णा अणंतगुणा अफासाडज्जमाणा । हेगौतम सर्वथांहा पुद्गल अनाघ्रायमानना तेहथो अनास्वादमान अनन्तगुणा अफासाडज्जमानपुद्गल अनन्तगुणा ।
तेदियाणं भन्ते पुग्गला पुच्छा । तेदियना हेभगवन् पुद्गलानां प्रश्न । गोयमा घाणिदिय जिझिंदिय फासिंदिय वेसायत्ताए तेसि भुज्जो २ परिणमन्ति
प्रायेन्द्रियने जिह्वेन्द्रिय फारसेन्द्रियने जसाचारैकरो बुद्धयेपणेकरो वारवार परिणमै । चउरिंदियाणं चक्षुर्दिय घाणिदिय जिझिंदिय फासिंदिय वेस

जवति तस्याप्यनन्ततमोभाग आघ्रायमाणयोग्यः ततो यथोक्तमल्पबहुत्वं जवति ओषं सर्वं सुगमं । पञ्चैन्द्रियसूने-जहज्जेशं यंतोनुत्तरस्येति ॥ पञ्चाः
सप्तम्यर्थत्वा दन्तमुद्गूर्तगते सति जूय आहारार्थः समुत्पद्यते उत्कर्षतः षष्ठ्यक्ते तिकांते एतच्च देवकुलतरफुरतिर्यक्पचेद्रियापेक्षया द्रष्टव्यं, मनु

वेमायत्ताए तेषिं जुज्जो जुज्जो परिणमंति सेसं जहा तेइंदियाणं । पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जहा तेइं
दिया नवरं तत्थणं जेसे आभोगनिव्वत्तिए से जहखेणं अतोमुज्जत्तस्स उक्कोसेणं ठठजत्तस्स आहारठे
समुप्पज्जइ । पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं जंते ! जे पोग्गलाण पुच्छा, गोयमा ! सोइंदियचरिक्खिंदियघाणिं
दिय जिप्पिंदिय फासिंदियवेमायत्ताए जुज्जो जुज्जो परिणमति । मणूसा एवंचेव नवरं आभोगनिव्वत्तिए

जिह्वेन्द्रियघ्राणेन्द्रियस्पर्शनेन्द्रियाविमात्रतया ते जूयोजूयः परिणमन्ते । ओषं यथा त्रीन्द्रियाणाम् । पञ्चैन्द्रियतिर्यग्योनिका यथा त्रीन्द्रिया
नवरं तत्र य आभोगनिवर्तितः स जघन्येनान्तर्मुद्गूर्तं उत्कर्षत षष्ठ्यक्ते (ऽतिक्रान्ते) आहारार्थः समुत्पद्यते । पञ्चैन्द्रियतिर्यग्योनिकानां
जदन्त । पुच्छा, गोयमा । ओत्रेन्द्रियचक्षिन्द्रियघ्राणेन्द्रियजिह्वेन्द्रियस्पर्शनेन्द्रियविमात्रतया जूयोजूयः परिणमन्ते । मनुष्या एवंचेव नवरमाभोगो

यत्ताए भुज्जो २ परिणमति सेसं जहा तेइंदियाणं पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जहा तेइंदिया । पोरिन्द्रियने चांक्षिद्रिय घ्राणेन्द्रिय जिह्वेन्द्रिय स्पर्शेन्द्रियने वे
मायार्थे करो बारवार परिणमै । याकतां सर्वं तेरिन्द्रियनोपरे पचेन्द्रिय तिर्यंचयोनिजा जिम तेइदिय तिम । नवरं तत्थणं जी आभोगनिव्वत्तिए से ज
हखेणं अतोमुज्जत्त च० छट्ठमत्तया आहारउं समुप्पज्जइ । पविजेय तिहां ते जांणीने आहारत्थे ते जघन्य अन्तर्मुद्गूर्तं त्ये उत्कर्ष छट्ठमत्त आहारनी इत्था
सापजे । पंचिंदिय तिरिक्खजोणियाणं जंते परगला आहारत्ताए पुच्छा । पचेद्री तिर्यंचयोनिजाने हेमगवन् पदगल आहारत्थे कहेके प्रश्न । गोयमा
सोतेन्द्रिय चक्षेन्द्रिय घ्राणेन्द्रिय जिप्पिंदिय फासिंदिय वेमायत्ताए भुज्जो २ परिणमति । ऐगोतम ओत्रेन्द्रियने चक्षिन्द्रिय घ्राणेन्द्रिय जिह्वेन्द्रिय स्पर्शेन्द्रि
य वेमायत्तापणे बारवार परिणमै । मणुस्सावि एवंचेव नवरं आभोगनिव्वत्तिए जण० पंतो० च० अट्ठमत्तया आहारउं समुप्पज्जइ । मनुष्याने पिण इम

पत एव दिवसपृथक्तातिक्रमे नूप आहारार्थः समुत्पद्यते । वैमानिकसूत्रे-नवरं आभोगनिवृत्तिरु जहन्नेणं दिवसपुहुतस्स इति ॥ एत त्वत्थोपमा

णं आहारठे समुप्पज्जड । सेसं जहा असुरकुमाराणं जाव तेसिं जुज्जो जुज्जो परिणमंति । सोहम्मे आभोगनिवृत्तिरु जहन्नेणं दिवसपुहुतस्स उक्कोसेणं दोरहं वाससहस्साणं आहारठे समुप्पज्जड । ईसाणे पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं दिवसपुहुतस्स सातिरेगस्स उक्कोसेणं सातिरेगाणं दोरहं वाससहस्सा । सणं कुमाराणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं दोरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं सत्तरहं वाससहस्साणं । माहिंदे पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं दोरहं वाससहस्साणं सातिरेगाणं उक्कोसेणं सत्तरहं वाससहस्साणं सातिरे

सौधर्मे आभोगनिवृत्तितो जघन्येन दिवसपृथक्ते उत्कर्षतो द्वयोर्वर्षसहस्रयोराहारार्थः समुत्पद्यते । ईशानं पृच्छा, गौतम । जघन्यं दिवस पृथक्ते सातिरेके उत्कर्षतः सातिरेकयो द्वयोर्वर्षसहस्रयोः । सनत्कुमारपृच्छा । गौतम । जघन्यं द्वयोर्वर्षसहस्रयोः उत्कर्षेण सप्तवर्षसहस्रे । माहेन्द्रपृच्छा, गौतम । जघन्येन द्वयोर्वर्षसहस्रयोः सातिरेकयो उत्कर्षतः सप्तवर्षसहस्राणि सातिरेकाणि । ब्रह्मलोकपृच्छा, गौतम । जघ

परे जाणिवो वार २ परिणमे । सोहम्मे आभोगनिवृत्तिरु जहं दिवसपुहुतस्स ७० दीपहवामसहस्राणं आहारं समुप्पज्जड ईसाणेण पुच्छा । सौधर्मे देवलोक जाणोन आहारले ते जघन्यं दिवसपृथक्ते आहार पत्थोपमनां स्थितिनाटे उत्कट वेसहस्रवर्षे आहारनो इच्छा उपजे वसागरनो अपजा ये त्रिवे ईशानदेवलोकनो प्र० । गोयमा जहं दिवसपुहुतस्स सातिरेगाणं ७० टापह वाससहस्राणं सातिरेगाइ सणकुमारेण पुच्छा । हेगौतम जघन्यं दिवसपृथक्ते अधिक आहारनो इच्छा उपजे उत्कट काइक अधिक वसहस्रवर्षे आहारनो इच्छा उपजे इम सनत्कुमारनो प्र० । गोयमा जहं दीपहं वाससहस्राणं ७० सत्तरह वाससहस्राणं माहिंदेण पुच्छा । हेगौतम जघन्यं दीपसहस्रवर्ष उत्कट ७००० वर्ष माहेन्द्रनो प्र० । गोयमा जहं दीपवाससहस्राणं सातिरेगाइ ७० सत्तरवाससहस्राणं सातिरेगाइ बभलोएणं पुच्छा । हेगौतम जघन्यं २००० वर्ष भास्सेरा उत्कट ७००० वर्ष अधिकरे आहारनो इ

असूत्रे उक्तोऽर्थः अष्टमज्ञतस्सति ॥ उत्कर्षतोऽष्टमज्ञते तिकांते एतच्च तास्वैवदेवकुरुतरकुरुपु द्रष्टव्यं । अन्तरसूत्रे नागकुमारसूत्रवत् । ज्योतिष्कसूत्र
मपि तथैव, यस्तु विशेष स्तमुपदर्शयति-नवरं जहन्नेषावि दिवसपुहुत्तस्स उक्तोऽर्थोऽपि दिवसपुहुत्तस्सति ॥ ज्योतिष्कादि जघन्यतोऽपि पत्न्योपमा
ष्टमज्ञाप्रमाणायुषः स्तत स्तेषां जघन्यपदे प्युत्कृष्टपदेऽपि दिवसपृथक् तिकांते ज्ञेय आहारार्थः समुत्पद्यते । पत्न्योपमासंख्येयज्ञागायुषां च स्वक

जहन्तं अतोमुक्तस्स उक्तोऽर्थः अष्टमज्ञतस्स आहारठे समुत्पद्यते । वाणमंतरा जहा नागकुमारा । एवं
जोडसियावि नवरं आभोगनिवृत्तिः जहन्तं दिवस प० उक्तोऽर्थोऽपि दिवसपञ्चतस्स आहारठे समुत्प
द्यते । एवं वेमाणियावि नवरं आभोगनिवृत्तिः जहन्नेषां दिवसपञ्चतस्स उक्तोऽर्थः तेत्तीसाए वाससहस्रा

गनिर्वर्त्तितो जघन्येनान्तर्मुहुत्तं उत्कर्षत पञ्चमज्ञे आहारार्थः समुत्पद्यते । वाणमन्तरा यथा नागकुमाराः । एवं ज्योतिष्का अपि नवरं
आभोगनिवर्त्तितो जघन्यतोऽपि दिवसपृथक् उत्कर्षेणापि दिवसपृथक् आहारार्थः समुत्पद्यते । एवं वैमानिका अपि नवरमाभोगनिवर्त्तितो
जघन्येन दिवसपृथक् उत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशद्वर्षसहस्राव्यतिक्रान्ते आहारार्थः समुत्पद्यते शेष यथाऽसुरकुमाराणां यावत्ते ज्ञेयोज्ञेयः परिणमन्ते ।

हो ज कहिं पविशेष आभोगनिवर्त्तित जघन्यतोऽन्तर्मुहुत्तं उत्कृष्ट अष्टमज्ञता आहारनोऽर्थं ऊपजे । वाणमन्तरा जहा नागकुमारा एव जोडसिया
नवरं आभोगनिवृत्तिः जह० दिवसपुहुत्तस्स उ० दिवसपुहुत्तस्स आहारठे समुत्पद्यते । वाणमन्तरा जिम नागकुमार तिम इम ज्योतिष्कीने पिय जां
गिवां पविशेष आभोगनिवर्त्तित जघन्य दिवस पृथक् एक पत्न्योपमने मेलै उत्कृष्ट दिवसपृथक् प्रातःसमय पत्न्योपमनो स्थितिमाटे आहारनो अर्थं ऊप
जे । एवं वेमाणियावि नवरं आभोगनिवृत्तिः जह० दिवसपुहुत्तस्स उ० तेत्तीसाए वाससहस्राण आहारठे समुत्पद्यते । इम वैमानिकने जांषिवां ए
विशेष जांषी ते नोपजाव्यो आहार जघन्य एक पत्न्योपमनो अपेजाव्ये दिवसपृथक् उत्कृष्ट अनुत्तरवासोनां जांतां ३३ सहस्रवर्ष गण्यके जेतला साग
रोपम तेतला सहस्रवर्ष गण्यके आहारनो इच्छा ऊपजे । सेस जहा असुरकुमाराण जावतोसं मुज्जी २ परिणमति । शेषथाकतो जिम असुरकुमारनो

गाणं । बंजलोए पुच्छा, गोयमा ! जहन्नेणं सत्तरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं दसरहं वाससहस्साणं । लं
तए पुच्छा, गोयमा ! जहस्सं दसरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं चोदसरहं वाससहस्साणं । महासुक्केणं
पुच्छा, गोयमा ! जहन्तं चोदसरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं सत्तरसरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं सत्तद
सरहं वाससहस्साणं । सहस्सारे पुच्छा, गोयमा ! जहन्तं सत्तरसरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं अठारस
रहं वाससहस्साणं । अणत्तेणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्तं अठारसरहं वाससहस्साणं उक्कोसेणं एगुणवी

न्येन सप्तवर्षसहस्साणि उत्कर्षतो दशवर्षसहस्साणि । लान्तकपुच्छा, गोतम । जघन्यतो दशवर्षसहस्साणि उत्कर्षतश्चतुर्दशवर्षसहस्साणि । म
हाशुक्कपुच्छा, गोतम । जघन्येन चतुर्दशवर्षसहस्साणि उत्कर्षतः सप्तदशवर्षसहस्साणि । सहस्सारपुच्छा, गोतम । जघन्यं सप्तदशवर्षसहस्सा
णि उत्कर्षतोऽष्टादशवर्षसहस्साणि । आनतपुच्छा, गोतम । जघन्यमष्टादशवर्षसहस्साण्युत्कर्षत एकोनविंशतिवर्षसहस्साणि । प्राणतपुच्छा,

पुच्छा उपजै ब्रह्मलोकनो प्र० । गोयमा जह० सत्तवाससहस्साइ उ० दसवाससहस्साणं लतण्य पुच्छा । हेगौतम जघन्य ७००० वर्षं आहारले चत्तए द
शसहस्सवर्षं आहारले लान्तकनो प्र० । गोयमा जह० दसवाससहस्साण उ० चवदसवाससहस्साणं महासुक्केण पुच्छा । हेगौतम जघन्य दशमहस्सवर्षं
आहारले चत्तए १४००० वर्षं आहारले महाशुक्कनो प्र० । गोयमा जह० चवदसवाससहस्साइ उ० सत्तरसवाससहस्सारेणं पुच्छा । हेगौतम जघन्य
१४सहस्सवर्षं चत्तए १७ हजारवर्षं आहारले सहस्रारनो प्र० । गोयमा जह० सत्तरसवह वाससहस्साण उ० अठारसरह वाससहस्साणं उ० एगु
णवाससहस्साणं पाणण्य पुच्छा । हेगौतम जघन्य १७००० वर्षं उ० १८००० वर्षं आहारनो इच्छा उपजै द्विवे आनतनो प्र० । गोयमा जह० अठारसरह वाससहस्सा उ० एगु
णवाससहस्साणं पाणण्य पुच्छा । हेगौतम जघन्य १८००० वर्षं आहारनी इच्छा उपजै उ० १९००० सहस्सवर्षं आहारनी इच्छा उपजै । गोयमा ज०
एगुणवीसाए वाससहस्साइ उ० बीसाएवाससहस्साण आरण्यं पुच्छा । हेगौतम जघन्य १९००० वर्षं आहारनी इच्छा उ० २३ हजार वर्षं आहार

સાં એ વાસસહસ્સાણં । પાણુણં પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્નં એગૂણવીસાં વાસસહસ્સાણં ઉક્કોસેણં વીસા
 એ વાસસહસ્સાણં । આરણેણં પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્નેણં વીસાં વાસસહસ્સાણં ઉક્કોસેણં એકવીસાં
 વાસસહસ્સાણં । અણુણં પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કવીસાં વાસસહસ્સાણં ઉક્કોસેણં બાવીસાં વા
 સસહસ્સાણં । હેઠિમ ૨ ગેવેજ્જગાણં પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્નેણં વાવીસાં વાસસહસ્સાણં ઉક્કોસેણં તે
 વીસાં વાસસહસ્સાણં । એવં સઘ્વત્થ સહસ્સાણિ જાણિયહ્માણિ । હેઠિમમજ્જિમાણં પુચ્છા, ગોયમા ! જહન્નં

ગીતમ । જપન્યમેકોનવિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ સત્કર્ષતો વિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ । આરણપૂચ્છા, ગીતમ । જપન્યં વિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ સત્કર્ષત
 એકવિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ । અચ્યુતપૂચ્છા, ગીતમ । જપન્યમેકવિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ સત્કર્ષતો દ્વાવિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ । અથક્કનાથક્કનાથે
 યકપૂચ્છા, ગીતમ । જપન્યં દ્વાવિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ સત્કર્ષતસ્યયોવિંશતિવર્ષસહસ્સાણિ, એવં સર્વં સહસ્સાણિ જાણિતથ્થાણિ । અથક્કનાથ

નો દક્કા સપજે હિવે આરણનો પ્રશ્ન । ગોયમા જહસંથં વીસાં વાસસહસ્સાણ સહોસેણં એકવીસાં વાસસહસ્સાણં અણુણ પુચ્છા । હેગીતમ જપન્ય
 વીસહજારવર્ષ આહારનો દક્કા સપજે ૭૦ ૨૧ હજારવર્ષ આહારનો દક્કા સપજે હિવે અચ્યુતનો પ્ર૦ । ગોયમા જહ૦ યગવીસાં વાસસહસ્સાણં ૭૦
 વાવીસાં વાસસહસ્સાણં હિઠિમ ૨ ગેવેજ્જગાણં પુચ્છા । ૭૦ ૨૨ હજાર વર્ષ આહારનો દક્કા પ્રથમ ત્રિકના ઐવેયકનો પ્ર૦ । ગોયમા જહ૦ બાવીસા
 એ વાસસહસ્સાણં ૭૦ વીસાં વાસસહસ્સાણં એવ સઘ્વત્થ સહસ્સાણિ જાણિતથ્થાણિ જાવં સઘ્વાહુ હિઠિમમજ્જિમાણ પુચ્છા । હેગીતમ જપન્ય ૨૨૦૦૦ વર્ષ
 દક્કા સપજે ૭૦ ૨૩ હજારવર્ષ આહારનો દક્કા સપજે ૬મ સઘ્વત્થ સહસ્સ વર્ષ કહિવા જહાંસગે સર્વાયંસિદ્ધ સગે હિઠે મધ્ધમનો પ્ર૦ । ગોયમા જહ૦ તે
 વીસાં ૭૦ ચોવીસાં હિઠિમ સઘરિમાણ પુચ્છા । હેગીતમ જપન્ય ૨૩૦૦૦ વર્ષ ૭૦ ૨૪૦૦૦ હેઠલા વીજા ત્રિકનો પ્ર૦ । ગોયમા જહ૦ ચોવીસાં
 ૭૦ પથવીસાં મજ્જિમા હેઠિમાણં પુચ્છા । હેગીતમ જપન્ય ૨૪૦૦૦ વર્ષ ૭૦ ૨૫૦૦૦ વર્ષ વીજા ત્રિકનો પ્રથમ ઐવેયકનો પ્ર૦ । ગોયમા જહ૦ વથવી

द्यायुषा मवसेयं ॥ उक्तीसेणं तेतीसाए वाससहस्रं श्रुति ॥ यत्त द्दनुसरेसुराणां मवसेयं इह यस्या धोर्वेति सागरीपनाणि स्थितिः तस्या स्ताव
त्सु वर्षतश्च स्थितिपरिमाणं परिज्ञाव्य येमानिऋसूत्रं सकलमपि स्वयं विज्ञेयमिति । सत्येकोन्द्रियशरीरादीना अधिकार मन्निधित्सुराह-नेरइया
णं जंते । इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्र सुगमं, निर्वचनसूत्रमाह-गीयमेत्यादि ॥ पूर्वी तीतो जावः तस्य प्रज्ञापनां प्रकृपणा ता प्रतीत्य एकोन्द्रियशरीरा

तेवीसाए उक्तीसं चउवीसाए । हेठिमउवरिमाणं पुच्छा, गो० ! जहन्तं चउवीसाए उक्तीसेणं पणवीसा
मज्जिमहेठिमाणं पुच्छा, जहन्तं पणवीसाए उक्तीसेणं ढहीसाए । मज्जिममज्जिमाणं पुच्छा, गोयमा !
जहन्तं ढहीसाए उक्तीसेणं सत्तावीसाए । मज्जिमउवरिमाणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्तेणं सत्तावीसाए उक्ती
सेणं अठावीसाए ! उवरिमहेठिमाणं पुच्छा, गोयमा ! जहन्त अठावीसाए उक्तीसेणं एगूणतीसाए । उव

मयोः पृच्छा । गौतम । जघन्य त्रयोविंशतिवर्षसहस्राणि उत्कर्षतश्चतुर्विंशतिवर्षसहस्राणि । अधस्तनोपरिमपृच्छा, गौतम । जघन्यं चतु
र्विंशतिवर्षसहस्राणि उत्कर्षतः पञ्चविंशतिवर्षसहस्राणि । मध्यमाधस्तनपृच्छा, गौतम । जघन्यं पञ्चविंशतिवर्षसहस्राणि उत्कर्षतः षड्विं
शतिवर्षसहस्राणि । मध्यममध्यमपृच्छा, गौतम । जघन्यं षड्विंशतिवर्षसहस्राणि उत्कर्षतः सप्तविंशतिवर्षसहस्राणि । मध्यमोपरिमपृच्छा,
गौतम । जघन्यं सप्तविंशतिवर्षसहस्राणि उत्कर्षतोष्टाविंशतिसहस्राणि । उपरिमाधस्तनग्रेवेयकपृच्छा, जघन्यमष्टाविंशतिरुत्कर्षत एकांति

साए ८० उक्तीसाए मज्जि २ माण । हेगौतम जघन्य २५००० वर्ष ८० २६००० वर्ष बीजाविक्रमां प्र० बीजा ग्रेवेयकनां । गोयमा जह० ढहीसाए
८० मत्तबीसाए मज्जिम उवरिमाण पुच्छा । हेगौतम जघन्य २६ हजारवर्ष आहारनां इच्छा जपजे ८० २७ हजारवर्ष आहारनां बीजाविक्रमं बीजा
ग्रेवेयकनां प्रश्नकोधो । गोयमा सत्तावीसाए ८० अठावीसाए उवरिम हेठिमाणं पुच्छा । हेगौतम जघन्य २७ हजारवर्ष आहारनां इच्छा जपजे ८०
२८ हजारवर्ष बीजा विक्रमो पद्धिती ग्रेवेयकनां प्र० । गोयमा जह० अठावीसाए ८० एगूणतीसाए उवरिम मज्जिमाणं पुच्छा । हेगौतम जघन्य

अपि यावत्करणात् द्वित्रिचतुरिन्द्रियशरीरपरिगृहः पञ्चेन्द्रियशरीराख्यप्या हारयति इयमेव ज्ञावना-यदा तेषा माहार्यमाशानां पुद्गलाणां स
तीतो ज्ञावः परिजायते तदा ते किञ्चि त्कदाचित् एकैन्द्रियशरीरतया परिणता आसीरन् कदाचित् द्वीन्द्रियशरीरतया परिणता आसीरन् कदा
चि त्रीन्द्रियशरीरतया कदाचि चतुरिन्द्रियशरीरतया कदाचित् पञ्चेन्द्रियशरीरतया ततो यदि पूर्वज्ञाव इदानीमध्यारोप्य विवक्ष्यते तदा नैरयिक

रिममज्जिमाणं पुच्छा, गोयमा ! जहस्यं एगूणतीसाए उक्कोसेणं तीसाए । उवरिम २ गोविज्जागाण, पुच्छा,
गोयमा ! जहन्तेणं तीसाए उक्कोसेणं एकूतीसाए वाससहस्साणं । विजयवेजयतजयंत्यपराजियाण पुच्छा,
गोयमा ! जहन्तेणं एकूतीसाए उक्कोसेणं तेत्तीसाए वाससहस्साणं । सव्वठसिद्धदेवाणं पुच्छा, गोयमा !
अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसाए वाससहस्साणं अहारठे समुप्पज्जइ । नरडयाणं जंतं ! किं एगिंदियसरी

शहर्षसहस्राणि । उपरिममध्यमपुच्छा, गीतम । जघन्यमेकोनत्रिंशत् उत्कर्षतस्त्रिंशद्वर्षसहस्राणि । उपरिमोपरिमग्नैवेयकपुच्छा, गीतम ।
जघन्यतस्त्रिंशदुत्कर्षत एकत्रिंशद्वर्षसहस्राणि । विजयवेजयन्तजयन्तापराजितानां पुच्छा, गीतम । जघन्यत एकत्रिंशदुत्कर्षतस्त्रिंशद्वर्षस
हस्राणि । सर्वार्थसिद्धदेवानां पुच्छा, गीतम । अजघन्यानुत्कर्षेण त्रयस्त्रिंशद्वर्षसहस्राण्याहारार्थः समुत्पद्यते । नैरयिका प्रवृत्ता । किं नै

२८ हजार वर्ष ७० २६ हजारवर्ष आहारनो इच्छा जपजे सपरि मध्यमनो प्रश्न । गोयमा जहस्येणं एगूणतीसाए उक्कोसेण तीसाए उवरिम गोवि
ज्जागाण पुच्छा । हेगीतम जघन्य २६ हजार वर्ष आहारले उत्कर्ष तीसहजारवर्ष त्रीणा पीकनो ग्नैवेयकनो प्रश्न । गोयमा जहस्येणं तीसाए उक्को
एकतीसाए विजय वेजयंत जयंत अपराजिताण पुच्छा । हेगीतम जघन्य तीसहजार उत्कर्ष २१ हजार वर्ष आहारनो इच्छा जपजे विजय वेजयन्त जयंत
अपराजितनो प्रश्न । गोयमा जहस्येण २६तीसाए उक्कोसेणं तेत्तीसाए सव्वठसिद्धदेवाणं पुच्छा । हेगीतम जघन्य ३१ सहस्रवर्ष उत्कर्ष ३२ सहस्रवर्ष आ
हार सर्वार्थसिद्ध देवनो प्रश्न । गोयमा अजघन्यमणुक्कोसेणं तेत्तीसाए वाससहस्राण जाव पंचिदियपुद्गलभाव पक्षवर्ष पक्षुषु । हेगीतम अजघन्य मनु

एकेन्द्रियशरीराण्यपि यावत्पंचेन्द्रियशरीराण्यप्याहारयन्तीति ज्ञवति ॥ पटुप्यन्नजावपन्नवणं पटुञ्च त्यादि ॥ प्रत्युत्पन्नो वार्त्तमानिकः सथासी जा
वश्च प्रत्युत्पन्नजाव स्तस्य प्रज्ञापना तां प्रतीत्यनियमा दवश्यतया पंचेन्द्रियशरीराण्या हारयन्ति, कथमिति चे दुच्यते-इह प्रत्युत्पन्नजावप्रज्ञापनां
करोति नयञ्जसूत्रो न शेषा नैगमादयः, ऋजुसूत्रश्च क्रियमाणं कृतं अन्यवह्नियमाणं अन्यवहृत परिणम्यमाणं परिणत मज्जुपगच्छति अन्यवह
यमाणा श्व पुद्गला स्ते उच्यन्ते ये स्वशरीरतया परिणम्यमाना वर्तन्ते अन्यवह्नियमाणं चान्यवहृतं परिणम्यमानं च परिणतमिति तन्मतेन शरीरगे
वान्यवह्नियते स्वशरीरं च तेषां पंचेन्द्रियशरीरा तेषा मत उक्तं-नियमा त्पंचेन्द्रियशरीरा ण्याहारयन्तीति, एवं मसुस्कुमारादयः स्तानितकुमारपर्य
वसाना जवनपतयो वक्तव्याः, पृथिवीकायिकसूत्रे-प्रत्युत्पन्नजावप्ररूपणाधिंतायां नियमा देकेन्द्रियशरीरा ण्याहारयतीति वक्तव्यं तेषा मेकेन्द्रिय

राइं आहारन्ति जाव पंचिन्द्रियसरीराइं आहारन्ति ? गोयमा ! पुष्टजावपन्नवणं पटुञ्च एगिन्द्रियसरीराइंपि
आहारन्ति जाव पंचिन्द्रियसरीराइंपि आहारन्ति । पटुप्यन्नजावपन्नवणं पटुञ्च नियमा पंचिन्द्रियसरीराइंपि
एवं जाव थणियकुमारा । पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा ! पुष्टजावपन्नवणं पटुञ्च एवंचेव । पटुप्यन्न
जावपन्नवणं पटुञ्च नियमा एगिन्द्रियसरीराइं आहारन्ति । वेइंदिया पुष्टजावपन्नवणं पटुञ्च एवंचेव ।

केन्द्रियशरीराण्याहारयन्ति यावत्पञ्चेन्द्रियशरीराण्याहारयन्ति ? गौतम । पूर्वजावप्रज्ञपनं प्रतीत्यैकेन्द्रियशरीराण्यपि आहारयन्ति यावत्प
ञ्चेन्द्रियशरीराण्याहारयन्ति । प्रत्युत्पन्नजावप्रज्ञपनं प्रतीत्य नियमात्पञ्चेन्द्रियशरीराण्याहारयन्ति । एवं यावत्स्तनितकुमाराः । पृथिवी

तकृष्ट २२ सहस्र वर्षं आहारनी इच्छा जपजै जालगे एकेन्द्रिय पंचेन्द्रिय पर्यन्त पूर्वभाव प्रज्ञापनाथी । णियमा पंचिन्द्रिय सरीराइं आहारेइ एव जा
व थणियकुमारा पुढवोकाइयाणं इच्छा । निश्चय पंचेन्द्रियशरीर आहारे इम जालगे स्तनितकुमार पृथिवीकायनो प्रश्न । गोयमा पुष्टभाव पक्षवणं प
टुञ्च एवंचेव पटुप्यन्नभाव पक्षवणं पटुञ्च नियमा एगिन्द्रियसरीराइं आहारेइ । हेगौतम पूर्वभाव लेखवते थके इमहीज जाणिवो प्रत्युत्पन्नभावानी निश्च

तथा तच्छरीराणां मेकेन्द्रियशरीरत्वात् । एवं ह्रीन्दियसूत्रे नियमात् ह्रीन्दियशरीराणां स्थाहारयंतीति वक्तव्यं । त्रीन्दियसूत्रे नियमात् त्रीन्दियशरीराणां चतुरिन्द्रियसूत्रे नियमात् चतुरिन्द्रियशरीराणांति । तिर्यक्षचेन्द्रिया मनुष्या व्यतरन्त्योतिष्ठन्वैमानिकाश्च नैरयिकवत् वक्तव्याः । तथा चाह-पुण्ड्रविक्षा इत्यादि ॥ अथुना लोमाहाराधिकारं विज्ञावयिषु रिदमाह-नेरडयाणमित्यादि ॥ सुगमं नवरं नैरयिकाणां प्रक्षेपाहारो न दावती

पशुपुष्पज्जावपन्नवणं पशुञ्च नियमा वेदंदिशरीराहं स्थाहारंति । एवं जाव चउरिंदिया जाव पुव्ज्जाव वन्नवणं पशुञ्च एव, पशुपुष्पज्जावपन्नवणं पशुञ्च नियमा जस्स जइ इंदिया तस्स इंदियसरीराहं ते स्था हारंति, सेस जहा नेरडया जाव वेमाणिया । नेरडयाणं जते ! किं लोमाहारा पक्खेवाहारा ? गोय

कायिकानां पृच्छा, गौतम । पूर्वजावप्रक्षपनं प्रतीत्यैवं चैव । प्रत्युत्पन्नजावप्रक्षपनं प्रतीत्य नियमात्पञ्चेन्द्रियशरीराणां स्थाहारयन्ति । एवं याव तस्तनितकुमाराः । पृथिवीकायिकानां पृच्छा, गौतम । पूर्वजावप्रक्षपनं प्रतीत्यैवं चैव, प्रत्युत्पन्नजावप्रक्षपनं प्रतीत्य नियमादेकैन्द्रियशरीराणां स्थाहारयन्ति । ह्रीन्द्रिया, पूर्वजावप्रक्षपनं प्रतीत्यैवं चैव, प्रत्युत्पन्नजावप्रक्षपनं प्रतीत्य नियमाद्द्वीन्द्रियशरीराणां स्थाहारयन्ति एवं यावश्च तुरिन्द्रिया यावत्पूर्वजावप्रक्षपनं प्रतीत्यैवं चैव, प्रत्युत्पन्नजावप्रक्षपनं प्रतीत्य नियमाद्यस्य यावन्तीन्द्रियाणि तस्य तावतीन्द्रियशरीराणां

केन्द्रियशरीराणां स्थाहारं । वेदंदिशरीराणां पुष्पभावपक्षवणं पशुञ्च एवं चैव पशुपुष्पभावपक्षवणं पशुञ्च नियमा वेदंदिशरीराणां स्थाहारं । वेदियपाकलौ भवती प्रज्ञापनायां तौ इमंहाज निश्चय वेदियशरीराणां स्थाहारं । एवं जाव चउरिंदिय एवं सक्खेण पुष्पभावपक्षवणं पशुञ्च एवं चैव पशुपुष्पभावपक्षवणं पशुञ्च नियमा जस्स जइ इंदिया तस्स तेइदियसरीराणां स्थाहारं । इमं जालगे वैमानिक चौरिंदिय इमं सर्वं पूर्वभावप्रत्युत्पन्नायां प्रज्ञापनायां इमंहाज प्रत्युत्पन्नभावप्रज्ञापनायां निश्चय जेहने जेइन्द्रिय तेइने तेइन्द्रियशरीराणां स्थाहारं । सेस जहा नेरडया जाव वेमाणिया । यावता जिस नार को जालगे वैमानिक । नेरडयाणं भते किं लोमाहारा पक्खेवाहारा । नारको हेमगवन् लोमाहारी हुवे किं प्रक्षेपाहारी । गोयसा लोमाहार नो प

ति वैक्रियशरीराणां तथास्वजावत्वात्, लोमाहारीपि च पर्याप्तानां भवसेयो नापर्याप्तानामिति ॥ एवं एगिंदिया इत्यादि ॥ एवं नैरयिकोक्तेन प्रकारेण एकैन्द्रियाः पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतयः सर्वे देवाश्चासुरकुमारादयो यावद्द्वैमानिका ज्ञातव्यास्तत्रैकैन्द्रियाणां प्रक्षेपाहाराज्जावो मुखा जावात्, असुरकुमारादीनां वैक्रियशरीरितया तथास्वजावात्, द्वित्रिचतुरिन्द्रिया स्तियंग्पंचैन्द्रिया अनुष्याथ लोमाहारा अपि वक्तव्याः, प्रक्षेपाहारा अपि उजयरूपस्याप्याहारस्य तेषां संज्ञावात्, चरम मर्याधिकार मज्जिचित्सुराह-नैरइयाणं ज्ञते । इत्यादि ॥ लज उत्पत्तिदेशे आहार योग्यपुद्गलसमूह-लज आहारो येषांते लज आहारा, मनसा ज्ञयंतीत्येव शीला मनोज्ञक्षिणः, तत्र नैरयिका लज आहारा जवति अपर्याप्ताव

मा ! लोमाहारा नोपस्केवाहारा । एवं एगिंदिया सहे देवा य ज्ञाणियह्वा जाव वेमाणिया । बेइंदिया जाव मणुस्सा लोमाहारावि पस्केवाहारावि । नैरइयाणं ज्ञते ! किं लयाहारा मणजस्की ? गोयमा ! लयाहारा नो मणजस्की । एवं सहे उरालियसरीरावि देवा सहे जाव वेमाणिया लयाहारावि मणजस्की ।

हारयन्तीति, शेषं यथा नैरयिका यावद्द्वैमानिकाः । नैरयिका जदन्त । किं लोमाहाराः प्रक्षेपाहाराः ? गौतम । लोमाहारा नो प्रक्षेपाहाराः, एवमेकैन्द्रियाः सर्वे देवाश्च ज्ञातव्या यावद्द्वैमानिकाः । द्वीन्द्रिया यावत्तनुष्या लोमाहारा अपि प्रक्षेपाहारा अपि । नैरयिका जदन्त । किमोजाहारा मनोज्ञक्षिणः ? गौतम । ओजाहारा नैव मनोज्ञक्षिणः । एवं सर्वे औदारिकशरीरा अपि देवाः सर्वे यावद्द्वैमानिका ओ

क्केवाहारा एव एगिंदिया सव्वदेवा भा० जाव वेमाणिया । हेगौतम लोमाहारी हुवे पिण प्रक्षेपाहार नहो इम एकैन्द्रियने सर्वदेवताने कहिवा जा लगे वैमानिक । बेइंदिय जाव मणुस्सा लोमाहारावि पस्केवाहारावि । त्रैन्द्रिय जालगे मणुष्यने प्रक्षेपाहार पिण हुवे । नैरइयाणं ज्ञते किं ओजाहारा मणभक्खी । नारको हेमगवन् स्खू ओजाहार ह्मे स्खू मनभक्खी । गोयमा ओजाहारा णो मणभक्खी एवं सव्वेवि उरालियसरीराणं भाणियत्वा । हेगौतम नारको ओजाहारो नहो मनभक्खी इम सर्व औदारिकशरीर कहिवा । देवासव्वे जाव वेमाणिया ओजाहारावि मणभक्खीवि । देवता सर्व

स्थाया भोजस एवा हारस संजवात्, मनोजक्षिण इत्येते न प्रवर्तन्ते, मनोजक्षणलक्षणेष्टाहाराः ये उच्यन्ते ये तथाविधशक्तियवशा न्नमसा स्वशा रीरपुष्टिजनकाः पुद्गला अज्यवर्हियन्ते यदज्यवहरणानन्तरं च दृष्टपूर्वः परमसंतीष उपजायते, नभैत जैरयिकायामस्ति प्रतिकूलकर्मादयवशतः त थाकूपशक्तपजावात् ॥ एवं सर्वे उरालियसरीरावि इति ॥ एवं नैरयिकोत्तेन प्रकारेण श्रीदारिकशरीरिणोपि सर्वे पृथिवीकायिकादयो मनुष्यप र्यवसाना वक्तव्या स्तद्यथा-पुढविकाश्याणं जन्ते । किं उयाहारा मणजक्खी ? गोयमा । उयाहारा नो मणजक्खी त्यादि ॥ देवाइत्यादि ॥ देवाः सर्वे याव द्वैमानिका उज आहारा अपि मनोजक्षिणोपि वक्तव्याः तद्यथा-असुरकुमाराणं जन्ते । किं उयाहारा मणजक्खी ? गोयमा । उयाहा रावि मणजक्खीवि जाव वेमाणियाणं पुच्छा गोयमा । उयाहारावि मणजक्खीवि ॥ सञ्जाति मनोजक्षित्वं देवानां यथाजवति तथोपदशयति, तत्र तेषु संसारिषु जीवेषु मध्ये यामितिवाक्यालङ्कारे ये मनोजक्षिणो देवा स्तेषां, यामिति प्राग्वत्, मनः प्रस्तावा दाहारविषयं समुत्पद्यते, केनोहोस्वनेत्यत आह-इच्छामो ॥ अजिल्लवामो यामिति पूर्ववत्, मनोजक्षिण मिति मनसा प्रक्षयं मनोजक्षयं कर्तुं मिति' तत एवं ते मनसि क ते व्यवस्थापिते मनोजक्षणे सति तथाविधजुनकर्मादयवशत् क्षिप्रमेव तत्कालमेवेति जावः, ये इहाः कंताः प्रिया मनोज्ञा मन आपा पुद्गला

वि । तत्पणं जे ते मणजक्खी देवा तेसिणं इच्छामणे समुप्पज्झइ इच्छामोणं मणजक्खणं करिहए, तएणं तेहिं देवेहिं एवं मणसी कए समाणे खिप्पामेव जे पोग्गला इहा कंता जाव मणामा तेसि मणजक्खहा

जाहारा अपि मनोजक्षिणोपि । तत्र ये मनोजक्षिणो देवा स्तेषां इच्छामनः समुत्पद्यते-इच्छामो मनोजक्षयं कर्तुं ततस्तेर्देवै र्वं मनसि क

वैमानिकलगी कक्षिणो देवतासर्वं ओजाहारो पिण मनसाहारो । तत्पणं जेसे मणभक्खी देवा तेसिणं इच्छामणे मणभक्खीणं करिहए तएणं तेहिं देवे हिं एव मणसीकए समाणे खिप्पमेव जे पोग्गला इहा कंता जाव मणामा एसिं मणभक्खी यत्ताए परिणमंति । तिहं मनसाहारो देवता ते देवताने इच्छा मनसाहि जपजे तिवारे तिण देवताये मनइच्छा कोर्धेयको उतावत्ता जे पुइत्त-इष्टकान्त पुत्त ते मनोजपणे तेहवा परिणमे इम नारकोने न

स्तेषां व्याख्यानं प्राग्वत्, तेषां देवानां मनोज्ञकृतया परिणमंति कथमित्यत्रैव दृष्टान्तमाह-से जहानामए ॥ से शब्दो यशस्वार्थः, सचात्र वाक्यो
पन्थासे यथा नामेति विवक्षिताः शीताः पुद्गलाः शीतं शीतयोनिनं प्राणिनं प्राप्यते शीतत्वमेवातिव्रज्यातिशयेन गत्वा तिष्ठति किमुक्तं भवति
विशेषतः शीतीज्य शीतयोनिनस्य प्राणिनः सुखित्वायोपकल्पन्त इति, उष्मावा पुद्गला उष्ण उष्णयोनिनं प्राप्य उष्णमेव उष्णत्वमेवातिव्रज्या ति
शयेन गत्वा तिष्ठति, विशेषतः स्वरूपलाजसंपत्त्या तस्य सुखित्वायोपतिष्ठते इति ज्ञावः, एवमेव अनेनैव प्रकारेण तैर्देवैः प्रागुक्तरीत्या मनोज
क्षणा कृते सति स तेषां देवानां मिच्छा मनोआहारविषयेच्छा प्रधानमनः क्षिप्रमेवातीति वृष्टिजावा निवर्तत इति ज्ञावः, इयमत्र ज्ञावना यथा
शीतपुद्गलाः शीतयोनिनस्य प्राणिनः सुखित्वायो पकल्पन्ते उष्णपुद्गला वा उष्णयोनिनस्य तथा देवैरपि मनसा ज्ञवद्भियमाणाः पुद्गला स्तेषां तु
मये परमसंतोषाय चोपकल्पन्ते, तत आहारो विषयाजिलाषनिवृत्तिं ज्ञवतीति अत्रच लज आहारादिविजागप्रतिपादिका इमाः सूत्रकटांगनिर्यु
क्तिगाथाः-सरीरेणोसयाहारो तथादिफासेण लोभआहारो । पक्खेवाहारोपुण कावलिनहोइनायध्वो ॥ १ ॥ उयाहाराजीवा सयेअपज्जत्तगामुणेय

ए परिणमंति, से जहानामए सीता पोग्गला सीतं पप्प सीतं चेव अतिवड्ढाणं चिठ्ठंति उसिणा वा
पोग्गला उसिणं पप्प उसिणचेव अतिवड्ढाणं चिठ्ठंति एवामेव तेहिं मणज्जकणे कए समाने से डक्का

ते सति क्षिप्रमेव ये पुद्गला इष्टाः कान्ता यावन्मनोज्ञा मन आया स्ते तेषां मनोज्ञकृतया परिणमन्ति-अथ यथा नाम शीताः पुद्गलाः शीतं
प्राप्य शीतमेवातिव्रज्य तिष्ठन्ति उष्माः पुद्गला उष्ण प्राप्योष्ण चेवातिव्रज्य तिष्ठन्ति एवमेव तैर्मनोज्ञक्षणे कृते सति तादिच्छामनः क्षिप्रमेवा

यो प्रतिकूलजर्मनं वस्य करौ । सेजडाणामए सिंया पोग्गलासौव पप्पसौयंच अइवइत्ताण चिठ्ठंति । ते जिम द्ढाते शीतयोनिथा जोवने शीतपुद्गल
पामोने घणो तीज शीतपणे वेवे शीतआचारोने रहै । उसिणावा पुग्गला उसिण पप्प उसिणच अइवइत्ताण चिठ्ठंति । उष्णयोनिथा जोवने उष्णपद्
लपामोने उष्णपुद्गलनी तीजआचारोने पुद्गल रहै । एवमेव तेहि देवेहिं मणभक्खीण कएसमाणे से इच्छामणे सिंयापेनेव उइसमेइ । इमहोज देव

द्या । पञ्जतगामलोभे यक्खेवेहोतिजइयत्ता ॥ २ ॥ सुनिदिधदेवाणं नेरइयाणंवनइति । उन्नाणंजीवाणं संसारत्याणपक्खेवा ॥ ३ ॥ लोभाद्वा
रएणि दिपाउनेरइयसुरगणाचेव । सेसाणंआहारो लोभेयक्खेवउंचेव ॥ ४ ॥ उन्नाणंजीवाणं नेरइयसुवेविसुरगणाहोति । ससाहवतिजीवा लो
भेयक्खेवउंचेव ॥ ५ ॥ अथ क आहार अजोगनिर्वर्त्तितः को वा नाजोगनिर्वर्त्तित इति दुष्पते-देवाना माजोगनिर्वर्त्तित उज आहार सचाप
र्याप्तावस्थायां लोभ आहारोपि अनाजोगनिर्वर्त्तितः सच पर्याप्तावस्थाया नाजोगनिर्वर्त्तितो मनोजललक्षण सच पर्याप्तावस्थाया नाजोगनिर्वर्त्तितो
मनोजललक्षणनिर्वर्त्तित आहारो पर्याप्तावस्थायां लोभाद्वाः पर्याप्तावस्थायां नैरयिकवर्जानां लोभाद्वाः नैरयिकाणां लोभाद्वाः आजोगनिर्वर्त्ति
तोपि द्वीद्रियादीनां मनुष्यपर्यवसानायां यः प्रहेपाहारः स आजोगनिर्वर्त्तित एवेति ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां आहारपदस्य प्रथमोद्देशः
शकः परिसमाप्तः ॥ १ ॥ व्याख्यात आहारपदस्य प्रथमोद्देशकः सम्प्रति द्वितीयो व्याख्येयः तत्रचादा वियमधिकारसग्रहणाया-
आहारत्यादि ॥ प्रथमं सामान्यत आहाराधिकारो द्वितीयो जव्याधिकार जव्यविशंपताहाराधिकारः, एवं तृतीयसंज्ञाधिकारः चतुर्थो लेख्या
धिकारः पचमो दृष्ट्यधिकारः षष्ठः सयताधिकारः सप्तमः कषायाधिकारो ऽष्टमो ज्ञानाधिकारो नवमो योगाधिकारो दशम उपयोगाधिकार ए

मणे खिप्पामेव एवेति ॥ इति पन्नवणाए आहार पढमो उद्देशो सम्प्रत्तो ॥ १ ॥ आहार
जवियसन्ती लेस्सादिठ्ठीयसंजयकसाए । नाणाजोगुवनुगे वेदेयखरीरपज्जती ॥ १ ॥ जीवेणं जते ! किं

पैति ॥ इतिश्रीमदुपाध्याय दामनगुगुणि विप्र्य नानकचन्द्रविरचित प्रज्ञापनानुवादे आहारपदस्य प्रथमोद्देशः ॥ १ ॥
आहारजविकसन्ति लेस्सादुत्तुल्लसंतकषायाः । ज्ञानं योगोपयोगी वेदोदेष्टव्यपर्याप्तिः ॥ १ ॥ जीवो जदन्त ! किमाहारको नाहारकः ? गो

तार्ये मनकरी भक्षण कौशेयके इच्छासमय मनमाहि मनल्लसथाय । पन्नवणाए आहारपद पढमोद्देशो । इति प्रज्ञापनाये आहारपद २८ मे प्रथमो
द्देशक २८ ॥ १ ॥ आहारजवियसन्ती लेस्सादिठ्ठीयसंजयकसाए । नाणाजोगुवनुगे वेदेयखरीरपज्जती ॥ १ ॥ सामान्याहाराधिकार १ भव्या

कादशी वेदाधिकारी द्वादशः शरीरधिकारः त्रयीदशः यर्वात्यधिकारः । इह ज्ञानादिप्रज्ञानेन तत्प्रतिपक्षभूता अज्ञानादयोपि सूचिता द्रष्टव्याः, तथैवाग्रे वक्तव्यत्वात् । तत्र प्रथम सामान्यत आहारधिकारं विज्ञावयिषु हिदाह-जीवेणं भन्ते । इत्यादि ॥ प्रथमसूत्रं सुगमं जगवानाह-गो यमेत्यादि ॥ गौतम । स्यादाहारकः दानाहारकः, कथमित्ये पुच्यते-विग्रहगतौ केवलसमुद्घाते शीलेष्यवस्थायां सिद्धत्वेनाहारकः शेषावस्थायां स्वाहारक उक्तं-विग्रहगडमायका केवलिकोसमोपस्थाजोगीय । सिद्धायअनाहारा, सेनाआहारगाजीवा ॥ १ ॥ तदेवं सामान्यतो जीवाचितं कृत्वे दानी नैरयिकादितुर्विशतिवडककमेया हाराऽनाहारकचितं करोति-नेरइयणं भन्ते । किं आहारस-इत्यादि ॥ सु गमं । तदेवं सामान्यतो जीवपदे नैरयिकादिषुकेयवनेन आहारकानाहारकत्वचितं कृता सम्प्रति बहुवचनेन तां चिकीर्षुराह-जीवाणं भन्ते ।

आहारए अणाहारए गोयमा ! सिय आहारए सिय अणाहारए एवं नेरइए जाव असुरकुमारे जाव वेमा णिए । सिद्धेणं भन्ते ! किं आहारए अणाहारए ? गोयमा ! नो आहारए अणाहारए । जीवाणं भन्ते ! किं आहारया अणाहारया ? गोयमा ! आहारयावि अणाहारयावि । नेरइयाणं पुच्छा, गोयमा ! आ

तम । स्यादाहारकः स्यादनाहारकः । एवं नैरयिको यावदसुरकुमारो यावद्वैमानिकः । सिद्धो जदन्त । किमाहारकोनाहारकः ? गोतम । नो आहारकोनाहारकः ? जीवा जदन्त । किमाहारका अनाहारकाः ? गोतम । आहारका अप्ताहारका अपि । नैरयिकाणां पृच्छा ।

धिकार २ संज्ञाधिकार ३ लेख्या ४ दृष्टि ५ सयत ६ कषाय ७ ज्ञान ८ योग ९ उपयोग १० वट ११ शरीर १२ पर्वति १३ ॥ १ ॥ जीवेणं भन्ते किमाहाराए अणाहारए । एकवचने जीव आहारो के अणाहारो । गोयमा सिय आहारए सिय अणाहारए एवं नेरइया जाव असुर जाव वेमाणिए । हेगौतम किवारं आहारो जीवासे अहारो नहो इम नारको जानगे असुरकुमार जानगे वेमाणिअ । सिद्धेणं भन्ते किं आहारए अणाहारए । सिद्धेणं भन्ते किं आहारया अणाहारया । गोयमा नो आहारए अणाहारए । हेगौतम नहो आहारो अनाहारो । जीवेणं भन्ते किं आहारया अणाहारया ।

इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्रं सुगमं प्रगवानाह-गौतम । आहारका अपि अनाहारका अपि सदैव बहुवचनविशिष्टा उच्येयि लभ्यन्ते इति ज्ञातः, तथाहि-
विग्रहगतिव्यतिरेकेण क्षेपकालं सर्वेपि ससारिणो जीवा आहारका विग्रहगतिस्तु क्वचि कदाचि तस्यचित् जयतीति सर्वकालमपि लभ्यमाना
सम्प्रति नियतानामेव लभ्यन्ते, तत आहारकषु बहुवचनं अनाहारका अपि सिद्धाः सदैव लभ्यन्ते तेषामप्येव नन्तगुणाः, अन्यच्च सर्वकालमेकै
कस्य निगोदस्य प्रतिसमय संख्येयजागो विग्रहगत्यापन्नो लभ्यते ततो नाहारकेषुपि बहुवचनं नैरयिकसूत्रे सर्वेपि तावद्भवेयु आहारकाः, किमु
क्तं जयति कदाचि नैरयिका सर्वेप्याहारका एव जयति नत्येको अनाहारकः, कथमिति चे दुच्यते-उपपातविरहा तथाहि-नैरयिकाणां सुपपा
तविरहो द्वादशमुहूर्तो एतावतिचातरं पूर्वोत्पन्नविग्रहगत्यापन्ना अपि आहारका जाता अन्य इत्यनुत्पद्यमानत्वात्, अथवा आहारका अनाहा
रकपदं बहुवचनं अनाहारकपदं एकवचनमिति भावः, कथमेव जागो घटामियतीति चे दुच्यते-इह नरकेषु जंतुः कदाचिदेक उत्पद्यते कदाचिद्वी

हारयावि अणाहारयावि । नेरडयाणं पुच्छा, गोयमा ! सहेवि ताव होज्जा अहारगा १ । अहवा अहा
रगाय अणाहारगेय २ । अहवा अहारगाय अणाहारगाय ३ । एवं जाव वेमाणिया नवरं एगिदिया

गौतम । सर्वेपि तावद्भवेयुराहारकाः १ अथवाहारकाश्चानाहारकाश्च २ अथवाहारकाश्चानाहारकाश्च ३ एवं यावद्द्वैमानिकाः नवरमेकेन्द्रिया
यथा जीवाः । सिद्धाना पुच्छा, गौतम । नो आहारका अनाहारकाः । जवसिद्धिं नो जदन्त । जीवः किमाहारकांनाहारकः ? गौतम । स्या

बहुवचनं जीव हेमगयन् आहारो कै अणाहारो । गोयमा आहारयावि अणाहारयावि नेरडयाणं पुच्छा । हेगौतम आहारो पिण अणाहारो न
हो पिण नारकीतो प्र० । गोयमा सव्ववि तावहोज्जा आहारया अहवा हारगाय अणाहारयाय अहवा आहारगाय एवं जाव वेमाणिया ।
हेगौतम सर्व पिणहवे आहारो हवे अथवा अणाहारो हवे एकवचने अनाहारो बहुवचने आहारो इमं नारकीतो वेमानिकलगे, कहवो । नवरं
एगिदिय जीवा सिपाण पुच्छा । एविशप एकैद्विय जीवनो आल्लायो तिम । गोयमा नो आहारगा अणाहारगा । हेगौतम गहो आहारो

कदाचि त्रय श्रुत्वा री याव त्संख्यातां असंख्याता वा ; तत्र यदा एक उत्पद्यते सोपि विग्रहगत्यापन्नः प्रतिसमयमसंख्यातानां वनस्पतिषु प्रतिसमयमनंतानां विग्रहगत्योत्पाद्यमानानां लज्यमानतया अनाहारकपदेपि सदैव तेषु बहुवचनस्य सम्भवात्, तथाचाह-एवं जाव वेमाणिया नवर एगिंदिया जहा जीवा इति ॥ एवं नैरयिकोक्तभंगप्रकारेण शेषा अप्यसुरकुमारादय स्तावद्वक्तव्या याव द्वैमानिका नवरमेकेन्द्रियाः पृथिव्यप्तेजो वायुवनस्पतिरूपाः प्रत्येकं यथा उज्जयत्रापि बहुवचनेन जीवा उक्ता स्तथा वक्तव्याः, सिद्धेद्येक एव जगो नाहारका इति सकलशरीरप्रहाणित स्तेषा माहारासंज्ञवात्, बहूनां च सदाभावादिति ॥ गतं प्रथमद्वारं द्वितीयं जव्यद्वारमभिधित्सु राह-जवसिद्धिएणं जंते । इत्यादि ॥ जवैः संख्या ते रनते वा सिद्धि र्यस्यासौ जवसिद्धिको जव्यः स कदाचि दनाहारकः, विग्रहगत्या द्यवस्थायां जवति अन्येच पूर्वोत्पन्नतया आहारका अजवन् । तदा एष जङ्गोलज्यते, तृतीयभगमाह-अहवा आहारगाय अणाहारगाय ॥ अत उज्जयत्रापि बहुवचन' एषच जंगो यदा बहवो विग्रहगत्योत्पद्यंते तदा द्रष्टव्याः, शेषजंगकास्तु न सम्भवन्ति आहारकपदस्य नैरयिकाणां सर्वदैव बहुवचनविषयतया लज्यमानत्वात्, एवमसुरकुमारादिषु स्तानि

जहा जीवा । सिद्धाणं पुच्छा , गोयमा ! नो आहारगा अणाहारगा । जवसिद्धिएणं जंते ! जीवे किं आहारए अणाहारए ? गोयमा ! सिय आहारए सिय अणाहारए । एवं जाव वेमाणिए । जवसिद्धिया

दाहारकः । एवं यावद्वैमानिकः । जवसिद्धिका जदन्त । जीवा किमाहारका अनाहारकाः । जीवैकेन्द्रियवर्जं त्रिकजंगः (जङ्गवयम्) अज

अनाहारो । भवसिद्धौ एषं भंते जीवे किं आहारए अणाहारए । भवसिद्धौ जीव हेमगवन् आहारो के अनाहारो । गोयमा सिय आहारए सिय अणाहारए एवं जाव वेमाणिए । हेमौतम किवारे आहारो किवारे अणाहारो विग्रहगति केवल समुद्धात वस्थायै अनाहारो तेमाटे इम वेमानिक जाङ्गो । भवसिद्धिएणं भंते जीवा किं आहारगा अणाहारगा । बहुवचने भवसिद्धि अहारोके अनाहारी । गोयमा जीवेगिंदियवज्जो तिसभंगो अभवसिद्धिएवि एवचेव नो भवसिद्धिए । हेमौतम जीव एकेन्द्रियवर्जिने भांगा ३ जाणिवो भवसिद्धिने पिण भवसिद्धिनीपरे नो भवसि

तकुमारपर्यवसानेषु हीन्द्रियादिषु च वैमानिकपर्यन्तेषु प्रत्येकं जंगत्रिकं जावर्जयं उपपातविरहभावात्, प्रथमजंगस्य एकादिसंख्यतयोत्पत्तेः शेषस्य च जङ्गद्वयस्य सर्वत्रापि लक्ष्यमानत्वात्, एकैन्द्रियेषु पुनः पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतिरूपेषु प्रत्येकमेकशेष एवैको जंगः । आहारका अपि अनाहारका अपि पृथिव्यप्तेजोवायुषु प्रत्येकं जायमाना अनाहारकाः शेषकालं त्वाहारका एवं चतुर्विंशतिदहकेषु प्रत्येकं वाच्यं तथाचाह-एवं जाव वेमाणिए ॥ अत्रच सिद्धिविषय सूत्रं न वक्तव्यं मोक्षपदप्राप्ततया तस्य जवसिद्धिकत्वायोगात्, अत्रैव बहुवचनेनाहारकानाहारकत्वचिंतां चि कीर्पराह-जवसिद्धिप्राणं जंते । इत्यादि ॥ अत्राप्याहारद्वार इव जीवपदे एकैन्द्रियेषु च प्रत्येकमुजयत्र बहुवचनेनैकएव जंगो यथा आहारका अपि अनाहारका अपि, शेषेषु नैरयिकादिषु स्थानेषु जंगत्रिकं कदाचि त्केवला आहारका नत्वेकोप्यनाहारकः, अथवा कदाहारका एको अनाहारकः, अथवा आहारका अपि अथवानाहारका अपि उजयत्रापि बहुवचन, तथाचाह-जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो इति ॥ यथाच जवसिद्धिके एकस्मिन् बहुषु चाहारकानाहारकत्वचिंता कृता तथा अजवसिद्धिकेपि कर्तव्या उजय त्राप्येकवचनेन जंगसङ्ख्यायाः सर्वत्रापि समानत्वात्, तथा

णं जंते ! जीवा किं आहारगा अणाहारगा । जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । अजवसिद्धिएवि एवंचेव । नोजवसिद्धिए नोजवसिद्धिएणं जंते ! जीवे किं आहारए अणाहारए ? गोयमा ! नोआहारए अणाहारए । एव सिद्धेवि । नोजवसिद्धिया नोजवसिद्धियाणं जंते ! जीवा किं आहारगा अणाहारगा ?

वसिद्धिकोप्येवंचेव । नोजवसिद्धिक नो अजवसिद्धिको जदन्त । जीवः किमाहारकोनाहारकः ? गोतम । नो आहारकोनाहारकः । एवं सिद्धोपि । नोजवसिद्धिका नोजवसिद्धिका जदन्त । जीवाः किमाहारका अनाहारकाः ? गोतम । नो आहारका अनाहारकाः । एवं सिद्धा अपि

ह । नोअभव सिद्धिणं भते जीवे किं आहारए अणाहारए । नो अभवसिद्धि कश्चिये एवने एकवचने आहारो कि अनाहारो । गोयमा नो आहारए । नोअभवसिद्धि । गोतम नही अनाहारो अनाहारोके इम सिध पिण नो भवसिद्ध । नो अभवसिद्धियाणं भते जीवा किं

आहारग अणहारग । अमवसिहने बह्वचने आहारौ कि अणहारौ । गोयमा नो आहारग अणहारग एवं सिद्धावि हार । १ । हेनौ २५ नवौ
आहारौ अणहारौछे इम सिद्ध पिण । संखोणं भते जोवे किं आहारण अणहारण । सज्जो जीव हेमवन् आहारौ ले अणहारौ । गोयमा
सिध आहारण सिध अणहारण एवं जाव वेसाणिण् एवर णमिदियावि विमल्लिदिया नो मुच्छिस्सन्ति । हेतम अरे आहारौ ले अणहारौ इम जा

यथा शारदाश्च अनाहारकश्च । अथवा शारकाश्च अनाहारकाश्च । तथाचातु-जीवाश्च त्रियजंगो जाव वेमाणिया इति ॥ तत्र सामान्यतो जीवपदे प्रथमजगसकललोकापेक्षया सञ्चित्वेनोत्पातविरहाज्ञावात् । द्वितीयमग यत्तस्मिन् सञ्चिनि विग्रहगत्यापत्ते, तृतीयजंगो बहुषु संज्ञिषु विग्रहगत्या पक्षेषु, एवं नैरयिकादिपदेषुपि जंगजावना कार्या ॥ असन्नीण जत । त्यादि ॥ अत्रापि विग्रहगता वनाहारकः शोपकाल माहारकः ॥ एवं जा व वाणमंतरे इति ॥ एवं सामान्यतो जीवपद इव यतुर्वैज्ञातिदशरूपम् । ताव ह्यक्षयं याव ह्यानव्यतरो यानव्यन्तरविषयसूत्रं, अथ नैरयिका ज वनपतयो यानव्यन्तरा च कथमसञ्चिनो यंतासंज्ञिसूत्रं तेषु पठयत इति उच्यते इह नैरयिका जवनपतयो व्यन्तराश्च संज्ञिणो प्युत्पद्यन्ते संज्ञिच्यो

पुच्छिजाति । सन्नीणं जते ! जीवा किं आहारगा अणाहारगा ? गोयमा ! जीवादिन त्रियजंगो जाव वेमा णिया । असन्नीणं जते ! जीवे किं आहारए अणाहारए ? गोयमा ! सिय आहारए सिय अणाहारए एवं णेरइए जाव वाणमंतरे नवर जोडसियवेमाणिया न पुच्छिजाति । असन्नीणं जते ! जीवा किं आहारगा

जीवः किमाहारकोनाहारकः ? गोतम । स्यादाहारकः स्यादनाहारक एव नैरयिको यावद्दानव्यन्तरो नवर ज्योतिष्कवैमानिका न प्रपृष्याः । असञ्चिनो जदन्त । जीवाः किं आहारका अनाहारका ? गोतम । आहारका अप्यनाहारका अपि । एको जडः । असञ्चिनो जदन्त । नै

जगे वैमानिक इविशेष एकेन्द्रिय विक्केन्द्रिय नहो पृच्छज । सखोणं भत जीवा कि आहारगा अणाहारगा । संज्ञो द्योत हेभगवन् बहुवचने आहारी के अणाहारी । गोयमा जीवाटियाओ त्रियजंगो जाव वेमाणिया । हेगोतम जीवादिक् सर्वने त्रिय २ भागा चालगे वैमानिक । असखोण भते जीवे किं आहारए अणाहारए । गो जीव आहारी के अनाहारी । गोयमा सिय आहारए सिय अणा० एव णेरइया जाव वाणमंतरे जोडसिय वेमा णिण न पुच्छिजाति । हेगोतम कोर आहारे कोर न आहारे इम एणेर नारको जानगे यानव्यन्तर एयोतिपी वैमानिकने न पृच्छजे । असखोण भते जीवा किं आहारगा अणाहारगा । असंज्ञो हेभगवन् बहुवचने आहारी ओ अणाहारी । गोयमा आहारगावि अणाहारगावि एगोभागो । हेगोतम

पि असंज्ञित्य शोत्पद्यमाना असंज्ञित इति व्यवह्रियन्ते, संज्ञित्य उत्पद्यमाना संज्ञितः ततो संज्ञिसूत्रेऽपि ते उक्तप्रकारेण पठ्यन्ते, ज्योतिष्कैर्मानि कास्तु संज्ञित्य एवोत्पद्यन्ते नासंज्ञित्यः । असंज्ञीत्यव्यवहाराज्ञावा दिह ते न पठ्यन्ते तच्चावाह-जोडसियवेमाण्या न पुच्छिर्जन्ति ॥ किमुक्तं ज वति तद्विषयसूत्र न वक्तव्यं तेषां मसंज्ञित्वाज्ञावादिति, बहुवचनविन्तायां सामान्यतो जीवपदे एकैव जंग स्तद्यथा-आहारका अपि अनाहार का अपि प्रतिसमय मेकेन्द्रियाणां मनन्तानां विश्रुहगत्यापन्नानां मतस्या नाहारकाणां सदैव लज्यमानतया हारकपदे पि सर्वदा बहुवचनज्ञावा त्, नैरयिकपदे षड्जङ्गाः तत्र प्रथमो जङ्ग आहारका इति । अयं च जङ्गो यदा न्यो संज्ञी नारक उत्पद्यमानो विश्रुहगत्यापन्नो न लज्यते पूर्वी त्पन्ना स्त्वसंज्ञितः सर्वे व्याहारका जाता सदा लज्यन्ते । द्वितीयो अनाहारक इति एष यदा पूर्वीत्पन्नो असंज्ञी नारक एकोऽपि न विद्यते उत्प

अणाहारगा ? गोयमा ! आहारगावि अणाहारगावि एगो जंगो । असन्नीणं जन्ते ! णेरइया किं आहा रगा अणाहारगा ? गोयमा ! आहारगावा अणाहारगावा अहवा आहारएय अणाहारएय । अहवा आहारएय अणाहारगाय । अहवा आहारगाय अणाहारएय । अहवा आहारगाय अणाहारगाय । एवं

रयिकाः किमाहारका अनाहारकाः ? गौतम । आहारका वा अनाहारका वा । अथवाहारकश्चानाहारकश्च १ । अथवाहारकश्चानाहारकाश्च २ । अथवाहारकाश्चानाहारकश्च ३ । अथवाहारकाश्चानाहारकाश्चैवमेते षड्जङ्गाः, एवं यावत्स्तनितकुमाराः । एकेन्द्रियेष्वजङ्गकम् । द्वीन्द्रिय

आहारोऽपि अनाहारोऽपि एकमाज्ञो । असंज्ञो भंत णेरइया किं आहारगा अणा० । असन्ना नारको आहारो के अनाहारो । गोयमा आ हारगावा अणाहारगावा अहवा आहारएय अणाहारएय अहवा आहारएय अणाहारगाय आहारगेय अणाहारगेय अहवा आहारगाय अणाहा रगाय एव एते क्लृप्ता एव जाव यणियकुमारा एणिंदिएसु अभगय । हेगौतम आहारो बहुवचने अनाहारो बहुवचने एकवचने आहारो अनाहा रो अथवा एकवचने आहारो बहुवचने अनाहारो द्वे बहुवचने आहारो एकवचने अनाहारो द्वे अथवा बहुवचने आहारो एकवचने अनाहारो इम

द्यमाना रतु विग्रहगत्यापत्ता बहुवचने तदा विधेयः, तृतीय आहारकश्च अनाहारकश्च द्वित्वेपि प्राप्ते बहुवचनचित्ताया अपेक्षीयं अङ्गं च
भीचीन इत्युपन्यस्तः तत्र यदा चिरकालोत्पन्न एको संज्ञी नारको विद्यते अधुनोत्पद्यमानोपि विग्रहगत्यापत्त एक स्तदायं अङ्गः चतुर्थः, आहार
रकस्यानाहारकाश्च एव चिरकालोत्पन्ने एकस्मिन् क संज्ञिनि नारके विद्यमाने बहुवचनोत्पद्यमानेषु अस्मिन् विग्रहगत्यापत्तु द्वयः, पञ्चमः
आहारकाश्च अनाहारकाश्च यं चिरकालोत्पन्नेषु बहुषु अस्मिन् नारके अधुनोत्पद्यमाने विग्रहगत्यापत्ते एकस्मिन् क संज्ञिनि विद्यते, षष्ठः
आहारकाश्चानाहारकाश्चेषु बहुषु चिरकालोत्पन्नेषु अधुनोत्पद्यमानेषु चास्मिन् वेदितव्यः, एवमेते षडङ्गान् एव सुपदक्षितेन प्रकारेण एते षडङ्गान् स्त
द्यथा-आहारकपदस्य केवलस्य बहुवचनेनैकः १। अनाहारकपदस्य केवलस्य बहुवचनेन द्वितीय २। आहारकपदस्य अनाहारकपदस्य च युगपत्
प्रत्येकमेकवचनेन तृतीय ३। आहारकपदस्यैकवचनेन अनाहारकपदस्य बहुवचनेन चतुर्थ ४। आहारकपदस्य बहुवचनेन अनाहारकपदस्यैकव
चनेन पञ्चम ५। उभयत्रापि बहुवचनेन षष्ठः ६। शेषा स्तु अङ्गान् न सम्भवन्ति, षष्ठ्यवचनचित्तायाः प्रकान्तत्वात्, एते च षडङ्गान् आहारकुमारा
दिष्वपि स्तनितकुमारपर्यवस्यन्तु वेदितव्या स्तथाचाह-एव जाव थणियकुमारा एगिदिमसु अजंगमिन्त ॥ एकान्द्रियेषु पञ्चिद्व्यपत्तेर्गोवायुवनस्पति
रूपे घनजलक जङ्गलाजावः, एक एव अङ्ग इत्यर्थः, सचायं आहारका अपि अनाहारका अपि तत्राहारकः बहवः सुप्रसिद्धा अनाहारका अपि
प्रतिसमयं पञ्चिद्व्यपत्तेर्गोवायवः प्रत्येक मसंख्येयाः प्रतिसमयं वनस्पतयो नन्ताः सुवकालं लज्यन्ते इति तेषु बहवः सिद्धाः। द्वीन्द्रियत्रीन्द्रियपत्तु
रिन्द्रियतियं कपञ्चिन्द्रियेषु प्रत्येकं अङ्गत्रिकं तद्यथा-आहारका, अथवा आहारकाश्च अनाहारकाश्च। अथवा आहारकाश्च अनाहारकाश्च। तत्र ही

एते षडङ्गा, एवं जाव थणियकुमारा। एगिदिमसु अजंगकं वेदुदिम जाव पञ्चिद्व्यपत्तिरिस्कजोणिमसु

(प्रकृति) यावत्पञ्चेन्द्रियतियं गोनिकेषु अङ्गत्रिकम्। मनुष्यवानश्चतरेषु अङ्गान्। नोसञ्जीनोमसञ्जी जदन्त। जीवः किमाहारकोनाहार

ए ६ भागा इम जावगे स्तनितकुमार एकान्द्रियनेत्रिये भागा नही। ब ६ दिव जाव प ६ दिव निरिस्त्रजोणिमसु तियभंगो मनुष्य वापसतरेनु कसगा।

त्रिषान् प्रति जावना यदा द्वीन्द्रिय एकोपि विग्रहगत्यापत्नी लज्यते तदा पूर्णोत्पन्नाः सर्वे व्याहारका इति प्रथमो जंगः । यदा पुनः द्वीन्द्रिय
 हगत्यापन्नस्तदा पूर्वं सर्वे व्याहारका उत्पद्यमानस्त्वेकोऽनाहारक इति । यदा तूत्पद्यमाना अपि बहवो लज्यन्ते तदा तृतीयः, एवं त्रीन्द्रिय
 चतुरिन्द्रियतियं कृपंचोन्द्रियेष्वपि जावना कार्या, मनुष्यव्यन्तरेषु षड्भगाः तेषां तैर्यिकेषु च जावनीयाः तथा पाच-बेह्मदिय आव पचिंदियसिरि
 पचजोणिएतु तियजगो मणुस्सवाणमंतरेषु छ जंगा इति । नो सन्नी नो असन्नी च कवली सिद्धय, ततो नो संचिनी असंचित्वाचितायां ओणि प
 दानि तद्यथा-जीवपदं मनुष्यपदं सिद्धपदं च । तत्र जीवपदे सूत्रमाह-नोसन्नी नोअसन्नीणं जते । जीवे इत्यादि ॥ स्यात् कदाचि दाहारकः केव
 लिनः समुद्घाताद्यवस्थाविरहे आहारकः, स्यात् कदाचि दनाहारकः समुद्घातावस्थायां सिद्धत्वावस्थायां वा जावनीयं ॥ सिद्धे अणाहारए इति ॥
 सिद्धे सिद्धविषयं सूत्रे ॥ अणाहारए इति ॥ वक्तव्यं ॥ पुहुत्तणंति ॥ पृथक् न बहुत्वेन विनाया मिति प्रक्रमः ॥ आहारगावि अणाहारगावि इ
 ति ॥ तत्राहारका अपि बहूनां केवलीनां समुद्घाताद्यवस्थाविरहितानां सदैव लज्यमानत्वात्, अनाहारका अपि सिद्धानां सदैव जावा रोपांजा ना
 हारकत्वादिति ॥ मणुस्संसु तियजगो इति ॥ मनुष्यविषयं जगत्रिकं तद्यथा-माहारका एष जगो यदा न कोपि केवली समुद्घाताद्यवस्थानतो ज
 यति अथवा आहारकाशानाहारकश्च एष जग मकस्मिन् के लिनं समुद्घाताद्यवस्थागतं सति लज्यते, अथवा आहारकाशानाहारकाश्च एषु बहू
 णु केवलितु समुद्घाताद्यवस्थागतेषु सत्सु वादतव्यः । तेरयाहार । सामान्यतः सलज्जमसूत्रमाह-सत्तंसणं भते ! जीवे इत्यादि ॥ इदं सामान्यतो जी

तियजगो । मणुस्सवाणमंतरेषु छ जंगा । नो सन्नी नो असन्नीणं जते ! जीवे किं अणाहारए अणाहारए
 ? गोयमा ! सिय अणाहारए सिय अणाहारए । एवं मणुस्संसु । सिद्धे अणाहारए । पुहुत्तणं नोसन्नी नो

कः ? गीतम । स्यादाहारकः स्यादनाहारकः । एवं मनुष्योपि । सिद्धेनाहारकः । पृथक् नोचंचिनी नोअसंचिनी जीवा आहारका अ

वेदन्तो जावगो पंचेन्द्रिय त्रिचयानियाने २ भागा तापिवा मनुष्य वानव्यन्तरया ६ भागा । नोसन्नी नोअसन्नीणं भते जीवे किं आहारए अणाहारए ।

वसूत्रमिव जावनीयं, अत्रापि सिद्धसूत्रं न वक्तव्यं सिद्धानां मलेदयत्वात्, बहुवचनवित्तायां जीवपदे एकेन्द्रियेषु च पृथिव्यादिषु प्रत्येकमेकएव
 जङ्ग स्तद्यथा-आहारका अपि अनाहारका अपि उन्नयेषामपि सदा बहुत्वेन लक्ष्यमानत्वात्, शेषेषु तु नैरयिकादिषु प्रत्येकं जङ्गत्रिकं तद्यथा-
 सर्वेपि तावद्भवेयुः राहारकाः १ । अथवा हारकाश्च नाहारकाश्च २ । अथवा आहारकाश्च अनाहारकाश्च ३ । अमीषां च जावना प्राग्वत् तथा
 चाह-जीवेर्गिन्द्रियवज्जो त्रियज्जगो इति ॥ एवमित्यादि ॥ एवं यथा सामान्यतः सलेदयसूत्रमुक्तं तथा कृष्णलेदयविषयमपि नीललेदयविषयमपि

असन्ती जीवा आहारगावि अणहारगावि । मणुस्संसु त्रियज्जगो । सिद्धा आणाहारगा । सलेसेणं जन्ते !
 जीवे किं आहारए अणहारए ? गोयमा ! सिय आहारए सिय अणहारए एवं जाव वेमाणिए । सले
 रसाणं जन्ते ! जीवा किं आहारगा अणहारगा ? गो० ! जीवेर्गिन्द्रियवज्जो त्रियज्जगो । एवं कणहलेस्सा

नाहारका अपि । मनुष्येषु जङ्गत्रिकम् । सिद्धा अनाहारकाः । सलेदयो जदन्त । जीवः किमाहारकोनाहारकः ? गीतम । स्यादाहारकः
 स्यादनाहारक एवं यावद्वैमानिकः । सलेदया जदन्त । जीवाः किमाहारका अनाहारकाः ? गीतम । जीवेर्गिन्द्रियवज्जो जङ्गत्रयम् । एवं कृष्ण

नोसंज्जो असंज्जो जीव तदने हेमगवन् स्यू आहारो अनाहारो समुदातावस्थाये विराहि आहारकसमुदात वेला अयोगोपणे अनाहारक तेमाटे ।
 गोयमा सिय आहारए सिय अणा० सिय अणाहारए एवं मणुस्सेवि सिद्धे । हेगीतम किवारे आहारो किवारे अनाहारो इम मनुष्यने सिद्धने । अ
 णाहारए पुद्गत्तेणं नोसंज्जो नोअसंज्जो जीवा अहारगावि मणुस्सेसु त्रियज्जगो सिद्धा अणाहारगा । आहारो अणाहारो एकवचने बहुवचने केवलो नो
 संज्जो नोअसंज्जो जीव आहारो इवे इम मनुष्यने पिण भांमा ३ बहुवचने सिद्धाना अहारोइवे १ वचने । सलेसीयं भते जीवे किं आहारए अणाहार
 ए । सलेसी हेमगवन् जीव आहारो के अनाहारो । गोयमा सिय आहारए सिय अणा० एवं जाव वेमाणिए । हेगीतम किवारे आहारो किवारे अ
 नाहारो इम जंज्जो वैमानिक । सलेसीयं भते जीवा किं आहारगा अणाहारगा । सलेसी हेमगवन् एकवचने आहारो कि अणाहारो । गोयमा जी

कापोतलेइयाविषयमपि सूत्रं च वक्तव्यं, सर्वत्र सामान्यतो जीवपदे एकैद्विषये न प्रत्येकमङ्गकं शेषपदेषु अङ्गत्रिकं, तैजोलेइयाविषयमपि सूत्रं संकल्पं प्राग्वत् बहुत्व पृथिव्यपवनस्पतिषु षड्भङ्गाः तेषु कथं तैजोलेइयासंज्ञा इति च दुष्यते-जवनपतिव्यत्तरज्यातिक्खीधर्मज्ञानदेवानां तैजोलेइयावतां तत्रोत्पादजावात् उक्तवास्याम्ब जगत्वा प्रज्ञापनाया धूर्त्तौ-जल तेलु जवणवडवाणमतदजोइसियसोहम्मीसाणया देवा उववज्जन्ति तथां तउलेस्सा लङ्गइ इति ॥ ते षड्भङ्गा इमे सर्वे आहारकाः १ । अथवा सर्वे अनाहारकाः २ । अथवा आहारकस्यानाहारकाः ३ । अथवा आहारकस्यानाहारकाश्च ४ । अथवा आहारकास्यानाहारकाश्च ५ । अथवा आहारकास्यानाहारकाश्च । शेषाणां जीवपदादारज्य सर्वत्रापि अङ्गत्रिकं तथाचाह ॥ तउलेस्साय पुढवीआउवणस्सइकाइयाणं लङ्गगा सेसाण जीवाइतुं तियमंगो इति ॥ आह किं सर्वेषां मविशेषेण जीवपदादारज्य अङ्गत्रिकं मुत कर्णादि दत्त आह-जेसि सत्थि तेउलेसा इति ॥ येषां सत्ति तैजोलेइया तेषांमेव अङ्गत्रिकं वक्तव्यं न शेषाणां, एतेन किमावेदित

नीललेस्सा काउलेस्साएवि । जीवेगिंदियतियन्नंगो तेउलेस्साए । पुढाविष्णाउवणस्सडकाइयाणं छ जंगा
संसाणं जीवादिनु तियन्नंगो जेसिं णत्थि तेउलेसा । पम्हलेसाए सुक्खलेसाए य जीवादिनु तियन्नंगो ।

लेह्यानीललेश्याकापोतलइयायासाप । जीवेकेन्द्रियवर्जौ जंगत्रयम् तेजोलेश्यायां । पृथिव्यप्वनस्पतिकायिकानां षड्भूताः शेषाणां जीवादिको जंगत्रयम् येषामास्त तेजोलेश्या । पद्मलेश्यायां शुक्ललेश्यायाञ्च जीवादिको जंगत्रयम् । अलेश्या जीवा मनुष्याः सिद्धा एकत्वेनापि पृथक्ते

यगिदियवज्जा तियभंगा । इंगीतम जीव एकेद्वियवर्जने ३ भांगा कहिवा । एवं कयहलेसावि नौतलेसा काउलेसा । इम कण्णलेस्या नौललेस्या कापीत लस्या । जीवेगिदियवज्जा तियभगा तेजलेसाए पुडवो आउ वणस्सइकाइयाण छभंगा सेसाण जीवाण तियभंगा । जीव एकेद्वियवर्जने ३ भांगा तेजोले शाना पृथिवीकाय अप्प वनस्सतोकायना ६ भांगा शेष जीवादिकभांगा ३ जाणिवा । जेरि अत्थि तेजलेसा परहलेसाए शुक्कलेसाए जीवादिवो तिय भंगा । जेहने दुवे तेजोलेस्या पयलेस्या अल्ललेस्या जीवादिनाने ३ भागा कहिवा । अलेसिया लोवा सिक्का मणुस्या एवत्त पुहत्तेणवि जी पाइवार । य

जवति, नीरयिकविषयं तेजोवायुविषयं द्वित्रिचतुरिन्द्रियविषयं च तेजोलेइयासूत्रं वक्तव्यमिति, तथा पञ्चलेइयासूत्रं वक्तव्यमिति, तथा पञ्चलेइया च येषां सजवति तद्विषयं तयोः सूत्रं वक्तव्यं तत्र पञ्च कलश्या च त्रियक्ष्पंचेन्द्रियेषु मनुष्येषु वैमानिकेषु च लक्ष्यते न शेषे स्थिति तयोः प्रत्येकं चत्वारि पदानि तद्यथा-सामान्यतो जीवपदं अर्चं द्वयपदं मनुष्यपदं वैमानिकपदं च सर्वत्राप्येकवचनचितायां स्यादाहारक इति जंगो बहुवचनचित्ताया जगत्रिकं तद्यथा-सर्वेपि तावद्भवयु रःहारकाः १। अथवा आहारकाश्चानाहारकाश्च २। अथवा आहारकाश्चानाहारकाश्च ३। तथाचाह-पम्हलेसाए सुकलेसाए जीवाइउं त्रियजंगोति ॥ अलेइया जीवा स्तेवायोगिकेवलिन- सिद्धाश्च ततः स्यात्त्रीणि पदानि तद्यथा-सामान्यतो जीवपदं मनुष्याः सिद्धाश्च, सर्वत्राप्येकवचनेन बहुवचनेन चानाहारगा इति ॥ सम्प्रति सम्यग्दृष्टिहारमात्र-सम्यग्दृष्टि श्रेष्ठो पञ्चमिकसम्यक्तेन सास्त्रादनसम्यक्तेन ज्ञायोपञ्चमिकसम्यक्तेन ज्ञायिकसम्यक्तेन वा प्रतिपत्तव्यः, सामान्यत उपादाना तथैव चाग्रे मङ्गचित्तायामपि करिष्यामाणत्वात्, तत्रोपञ्चमिकसम्यग्दृष्ट्यादयः सुप्रतीता वेदकसम्यग्दृष्टिः पुनः ज्ञायिकसम्यक्तमुत्पादयन् चरमग्रासमनुजव नवसेय, एकत्वे सर्वेष्टपि जीवादिपदेषु प्रत्येकमेष प्रकृतः स्यादाहारकः स्यादनाहारक इति नवरमत्र पृथिव्यादिविषयसूत्रं न वक्तव्यं तेषां सम्यग्दृष्टित्वायोगात्, उजयाजावोपुढवाइसु इति वचना बहुवचनविषयसूत्रं, सामान्यतो जीवपदे आहारका अपि अनाहारका अपीत्येष एव ज

अलेस्सा जीवा मणुस्सा सिद्धा एगत्तेणवि पुज्जत्तेणवि नो आहारगा । सम्मदिठ्ठीणं जंते ! जीवा किं आहारगा अणाहारगा ? गोयमा ! सिय आहारगा सिय अणाहारगा । वेइंदिय तेइंदिय चउरिंदिय छ

नापि नो आहारका । सम्यग्दृष्टिनो जदन्त । जीवा, किमाहारका अनाहारकाः ? गौतम । स्यादाहारकाः स्यादनाहारकाः । द्वीन्द्रियत्री

आहारगा हार । अलेशो जी । मनुष्य सिद्ध एकवचने बहुवचने कहिवा आहारो नइवे अनाहारो हुवे । सम्मदिठ्ठीणं भते जीवा कि आहारगा अणाहारगा । सम्यग्दृष्टो जीव वेभगवन् आहारो कै अवाहारो । गोयमा सिय आहारगा सिय अणाहारगा । ऐगौतम कीइआहारो कीइ अनाहारो ।

ज्ज्ञा, उन्नयेषामपि सदा सम्यग्दृष्टीनां बहुत्वेन लज्यमानत्वात् । नैरयिकजननपतितैर्यक्ष्णैर्ध्रुवमनुष्यन्तरज्योतिर्यक्ष्णैर्मानिकेण प्रत्येकं जङ्गमिकं तद्यथा-कदाचि त्सर्वेष्वाहारका एव १ । कदाचि दाहारका एकशानाहारका २ । कदाचि दाहारका अनाहारका च द्वित्रिचतुरिन्द्रियेषु न पङ्क्त्या तेव प्राग्व द्भावनीयाः । द्वीन्द्रियादीनां च सम्यग्दृष्टित्व मपर्याप्तावस्थायां सम्भवति सासादनसम्यक्तापेक्षया द्रष्टव्यं सिद्धा स्त्वनाहार का एतेषां क्षायिकसम्यक्तामुक्तत्वात्, तथाचाह-अहंदिगतेर्द्विचतुरिन्द्रियसु च जङ्गा सिद्धा अनाहारगा अवसेसाणं त्रियमंगी ॥ मिथ्यादृष्टि यपि एकवचने सर्वेन स्यादाहारकः स्यादनाहारक इति वक्तव्यं बहुवचने जीवपदे पृथिव्यादिपदेषु च प्रत्येकमाहारका अपीति उन्नयेषामपि सर्वे दैव तेषु पदेषु बहुत्वेन लज्यमानत्वेन, शेषेषु तु सर्वेषु स्थानेषु जङ्गमिकं, सिद्धसूत्रं चात्र न वक्तव्यं सिद्धाना मिथ्यात्वापगमादेतदेवाह-मिथ्या दिष्टीसु जीवेर्गिन्द्रियवज्जो त्रियमंगो सम्मामिच्छादिष्टीणं जते । जीवे इत्यादि ॥ प्रश्नसूत्र सुगमं, जगवानाह-गीतम । आहारको नो अनाहार का, कस्मादिति चे दुष्यते-इह संसारिणा मनसाहारकत्वं विग्रहगतौ न सम्यग्मिथ्यादृष्टि विग्रहगत्यनावतो ऽनाहारकत्वानावः, एवं चतुर्विंश तिदंडकक्रमेण सर्वत्रापि वक्तव्यं नवर मेर्केन्द्रियविकलेन्द्रिया न वक्तव्या स्तेषां सम्यग्मिथ्यादृष्टित्वासम्भावात्, एव बहुवचनेपि वक्तव्यं तद्यथा-स म्मामिच्छादिष्टीणं जते । जीवा किं आहारगा ? गोयमा । प्राहारगा नो अनाहारगा । सम्मामिच्छादिष्टीणं जते । नरइया किं आहारगा अना

जंगा । सिद्धा अनाहारगा अवसेसाणं त्रियमंगी । मिच्छादिष्टीसु जीवेर्गिन्द्रियवज्जो त्रियमंगो । सम्मामि-
च्छादिष्टीणं जते ! जीवे किं आहारए अनाहारए ? गोयमा ! आहारए नो अनाहारए । एव मेर्गेन्द्रिय

न्द्रियचतुरिन्द्रियेषु पङ्क्त्याः ॥ सिद्धा अनाहारका अवसेसाणां जंगमिकम् । मिथ्यादृष्टिषु जीवैर्केन्द्रियवर्जो जङ्गमिकम् । सम्यग्मिथ्यादृष्टी जद

वेर्गेन्द्रिय चतुरिन्द्रियाण कृमगा सिद्धा अनाहारगा सेसाणं जीवाणं त्रियमंगी नि - िष्टसु जीवेर्गिन्द्रियवज्जो त्रियमंगो । वेर्गेन्द्रिय चौरिन्द्रिय एवना पाण लोपरेइ भांगा सिद्धाअनाहारीकै थाकता जीवने २ भांगा मिथ्यादृष्टिने एकेन्द्रियवर्जो २ भांगा कहिवा । सम्मामिच्छादिष्टीणं जते जीवेकि आहारए

हारगा २ गोयमा । आहारगा नो अणाहारगा । एवमेहिंदियविगलिंदियवज्जा जाव वेमाणिपा इति ॥ गतं दृष्टिहारं ॥ संसृति संयतहारं ॥ स
यतत्व मनुष्याणां मनुष्याणामेव तत्र रूपदे तद्वथा-जीवपदं मनुष्यपदं च तत्र जीवपदे सूत्रमाह-संजएणं जंत । जीवे इत्यादि ॥ सु.गं ' जवर
ममाहारकत्व कथं लिखमुत्तावास्थाया मयोगित्वावस्थायां वेदितव्य ' ओपकालमाहारकत्व ॥ एवं मणुसेविंति ॥ एवं मनुष्यविषय सूत्र वक्तव्यं
तण्णा-संजणं जंत । मणुसे किं आहारए अणाहारए २ गोयमा । सिंय आहारए सिंय अणाहारए । जावनान्तरगेवोक्ता ॥ पुहुत्तेण तियजंगो
ति ॥ पृथक् न बहुवचनेन जीवपदे मनुष्यपदे च प्रत्येकं जगत्त्रिकं तज्जेवं सर्वेपि ताव ज्वेयु राहारका एव जंगो यदा न कोपि येवसीयमुत्ता
समयोगित्वं वा प्रलपन्तो जवतियदितथः अथवा आहारकाया नाहारकस्य एव एकस्मिन् केवलिनि समवहते ओलेजीगते वा प्राण्यते, अथवा
आहारकाय अनाहारकाय एव बहुषु केवलिषु समवहतेपु ओलेजीगतेषु वा लज्यते, असपत्तसूत्रे एकवचने सर्वत्र स्वादाहारक इति वक्तव्यं ।

विगलिंदियवज्जा जाव वेमाणिए एवं पुहुत्तेवि । संजएणं जंत ! किं आहारए अणाहारए ? गोयमा ! सिंय
आहारए सिंय अणाहारए । एवं मणुसेवि । पुहुत्तेणं तियजंगो । अलंजए पुच्छा, गोयमा ! सिंय आहा०

न्त । जीवः किमाहारकोनाहारकः ? गोयमा । आहारको नो अनाहारकः । एव मेवेन्द्रियविकलान्द्रियवर्जो यावद्द्वैमानिकः । एवं पृथक् नो
पि । संयतो जदन्त । जीवः किमाहारकोनाहारकः ? गोयमा । स्वादाहारकः स्वादनाहारकः । एवं मनुष्योपि । पृथक् नो जगुनयम् । असंय
अणाहारए । सम्यग्मियाहुतो जीव आहारक अनाहारक । गोयमा आहारगा नो अणाहारगा एव तावदिय वि. लिंदिय वज्जा जाव वेमाणिए एव
पुहुत्तेणं तियजंगो । हेगोतम आहारो नही अनाहारो इम एकेन्द्रिय विनसेन्द्रिय वर्जो- जालगे देस, 'नञ्जगे कश्चिन्ने इम एवलो करी दार । संजएण
मते जीवे किं आहारए अणाहारए । संयत हेमगवन् जीव सु आहारो अणाहारो । गोयमा सिंय आहारए सिंय अणाहारए एव मणुसेवि पुहुत्ते
यं तियजंगो असंजएणं पुच्छा । हेगोतम कोइ आहारै कोइ न आहारै इम मनुष्यने अपण पुहुत्तेविस्तार करी भागा २ कश्चिपा परायतनी ॥ गो

बहुवचने जीवपदे पृथिव्यादिषु च पदैषु प्रत्येकसाधारका अनाहारका अपि, इत्येष जंगः शेषेषु तु नैरयिकादिषु स्थानेषु प्रत्येकं संग्रहिकं, सयता १ देशविरता स्तेच तिर्यक्पंचेंद्रिया मनुष्या वा न शेषाः प्राणाणां स्वजावत स्य देशविरतिपरिणामाज्ञावा देव चेतपां त्रीणिपदानि त यथा-सामान्यतो जीवपदं तिर्यक्पंचेंद्रियपदं मनुष्यपदं चेतपु त्रिष्वपि स्थानेषु एकवचन बहुवचने च आहारका जवति जवान्तरगत. केवलिसमु द्धाताद्यवस्थासु च देशविरतिपरिणामाज्ञावात् ॥ नोसंयतो नोऽसंयतो नोसंयतासंयतो ॥ गतं सयतद्वारं ॥ तच्चि तायां द्वेपदे तद्यथा-जीवपदं सि ह्पद च ' सजयत्राप्येकवचने बहुवचने आनाहारकत्वमेव वक्तव्यं नत्वाहारकत्वं सिद्धाना मनाहारकत्वात्, कषायद्वारं । कसार्द्धं जते । जीवे ह्

सिच्य अणाहा० । पुहत्तेणं जीवेगिंदियवज्जो तियजगो । संजतासंजते जीवे पंचिंदियतिरिक्कजोणि ए मणूसे एते एगत्तेणवि पुहत्तेणवि अणहारगा नो अण ॥ हारगा । नोसंजते नोअसंजए नोसंजयासंजए जीवे सिद्धेय एते एगत्तपुहत्तेणवि नोअणाहा० अण ॥ हारगा ॥ द्वारं ॥ सकसार्द्धं जते ! जीवे किं अणाहा०

तपृच्छा, गौतम । स्यादाहारकः स्यादनाहारकः । पृथक्तेन जीवितं च । तद्वृत्तिकम् । संयतासंयतो जीवः पचेन्द्रियतिर्यग्योनिर्को मनु ष्य एते एकत्वेनापि पृथक्तेनापि आहारका नो अनाहारकाः । नोसंयतासंयतो जीवः सिद्धश्चेते एकत्वेपृथक्तेनापि नो आ हारका अनाहारकाः । द्वारं ॥ सकषायी जदत्त जीव. किमहारको । तद्वृत्तः ॥ गौतम । स्यादाहारकः स्यादनाहारकः । एवं यावद्देमा

यमा सिच्य आहारप सिच्य अणाहारप एवं पुहत्त जावेगिंदियवज्जो तियजग ॥ गौतम कोऽं साहारी कोऽं अनाहारी एम पृथक्क वज्जिने ३ जाणि वा । संजयासजए जीवे पंचिंदिय तिरिक्कजो. णि मणूसे ३ । सयता. संयतो जीवज पंचिंदिय तिर्लसयानिज्जने मनुष्येने एकत्वपणे पृथक्कपणे । एगत्तेण वि पुहत्तेणवि आहारगा नो अणा० नोसंजए नोअसंजए नोसंजयासंजय । आहारोह्वे जे अनाहारी नोसंयत नोअसंयत नोसंयतासयत । जीवे सि संय एएण एगत्तपुहत्तेणवि नोआहारगा अणाहारगा द्वार ६ । जीवने सिचने एकत्वे पृथक्केकरो आहारी न ह्वे अनाहारी ह्वे । सकसार्द्धं मते जीवे

त्यादि ॥ एकवचनविषयं सूत्रं सुगमं, बहुवचने ॥ जीवेगिंदियवज्जो तियजंगोत्ति ॥ जीवपदे पृथिव्यादिषु च पंधसु पदेषु प्रत्येकं आहारका अ-
पि अनाहारका अपि यत्तव्यं लजयेयामपि सकषाययाणां सदैव तेषु स्थानेषु बहुत्वेन लज्यमानत्वात् ' ओषेषु तु स्थानेषु जंगत्रिकं ॥ कोहकसाए
एवंचेवति ॥ क्रोधकषायपि एवमेव सामान्यतः सकषायव दक्षसेयः, तत्रापि जीवपदे पृथिव्यादिपदेषुचाजंगकं ओषेषु तु स्थानेषु जङ्गत्रिकमिति
प्रायः, किं सर्वेषुपि ओषेषु स्थानेषु जङ्गत्रिकं नेत्याह-नवरं देवेषु लजंगा ॥ देवाहि स्वजायत एव लोजबहुला जवंति न कोषादिबहुला एव
क्रोधकषायिण एकदयोपि लज्यन्ते इति षड्जङ्गा सत्यथा-कदाचि तस्यैव आहारका एव, क्रोधकषायिण एकस्यापि वियजंगत्यापनस्यालज्यमा
नत्वात् ' कदाचि तस्यैव अनाहारका एकस्यापि क्रोधकषायिणः तत आहारकस्याप्राप्यमाणत्वात्, क्रोधादयोहि मानाद्युदयविवक्त एवैव विवक्ष्य
न्ते नमानाद्युदयसहितोपि तेन क्रोधकषायिणः ततः कदाचि दाहारकस्य सर्वथा अप्रायः तथा कदाचिदेक आहारक एको नाहारकः ३। कदाचि
देक आहारको बहवो अनाहारकाः ४। कदाचि द्वेव आहारका एको अनाहारकः ५। कदाचि द्वेव आहारका बहव अनाहारकाः ६। इति
मानकषायसूत्रं मायाकषायसूत्रं चैकवचने प्राग्वत्, बहुवचने विशेषमाह-माणकसाईसु इत्यादि ॥ मानकषायिषु मायाकषायिषु बहुवचने चिन्त्य

अण्णा० सिय आहा० सिय अण्णा० एवं जाव वेमाणिए पुहत्तेणं जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । कोहक
साईसु जीवाईसु एवंचेव नवरं देवेषु ल जंगा माणकसाईसु मायाकसाईसु देवणेइएसु ल जंगा अवसे

निकः । पृथक्त्वेन जीवेकेन्द्रियवर्गी जङ्गत्रिकम् । क्रोधकषायिषु जीवादिर्धैवं चैव नवरं देवेषु षड्जङ्गाः । मानकषायिषु मायाकषायिषु देव

किं आहारए अण्णा० । सकषाई जीव आहारी कै अनाहारी । गोयमा सिय आहारी सिय अण्णाहारी एवं जाव वेमाणिए पुहत्तेणं जीवेगिंदिय व
ज्जो तियजंगो । हेमोतम कियारे आहारी कियारे अनाहारी इम जालगे वेमानिक एकत्वं पृथक्त्वं जीव एकेन्द्रियवर्जिने ३ भगा । कोहकसाईसु जी
वादीएसु एवंचेव नवरं देवेषु लजंगा । क्रोध कषायादिक्कने इमहीज जांणिवो एविशेष देवणा ६ भांगा जांणिवो । माणकसाईसु मायाकसाईसुय

मानेषु देवेषु नैरयिकेषु च प्रत्येकं षड्जङ्गाः, नैरयिकाहि जवस्वजावतः क्रोधजङ्गला देवा स्तु लोजकजङ्गला स्ततो देवानां नैरयिकाणां च मानकया यो मायाकषायश्च प्रविरल इति प्रागुक्तप्रकारेण षड् जङ्गाः जीवपदे पृथिव्यादिपदेषु च प्रत्येकमजङ्गक माहारकाणामनाहारकाणां च मानक पायिणां मायाकपायिणां च प्रत्येकं सदैव तेषु स्थानेषु बहुत्वेन लज्जमानत्वात्, शेषेषु तु स्थानेषु जङ्गगत्रिकं, लोजकपायसूत्र सप्येकवचने तथैव बहुवचने विशेषमाह-लोजकसाईसु इत्यादि ॥ लोजकपायिषु नैरयिकेषु षट् जगा स्तेषां लोजकबहुलतया षट्जंग्यसंज्ञवात्, जीवेष्वेकेन्द्रियेषु च प्रा ग्व् देश एव जगः, आहारकाअप्यनाहारका अपीति ॥ अकसाई जहा नोसन्ती नोयसन्तीति ॥ अकसायिणो नोअसंज्ञिनो नोऽसंज्ञिन उक्ता स्तथा वक्तव्या किमुक्तं जवति अकपायिणोपि मनुष्याः सिद्धाश्च, मनुष्या उपशान्तकषायादयो वेदितव्या अन्येषां सकषायित्वात्, तत एतेषामपि त्रीणि पदानि तद्यथा-सामान्यतो जीवपदं मनुष्यपदं सिद्धपदं च । तत्र सामान्यतो जीवपदे मनुष्यपदे च प्रत्येकमेकवचने स्यादाहारकः स्यादनाहारक इति वक्तव्यं, सिद्धपदे अनाहारक एवेति । बहुवचने जीवपदे आहारका अपि अनाहारका अपीति, केवललिना माहारकाणां सिद्धानां म

साणं जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । लोजकसाईसु णेरइएसु छ जंगा अचसेसेसु जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । अकसाई जहा नोसन्ती नोयसन्ती । नाणी जहा सम्मादिष्टी । अज्जिणिबोहियनाणी सुयनाणीसु

नैरयिकेषु षड्जङ्गा अवशेषाणां जीवैकेन्द्रियवर्गी जङ्गगत्रिकम् । लोजकपायिषु नैरयिकेषु षड्जङ्गा अवशेषेषु जीवैकेन्द्रियवर्गी जगत्रिकं । अकषायी यथा नोसंज्ञी नोअसंज्ञी । ज्ञानी यथा सम्यग्दृष्टिः । अज्जिनिबोधिक्कज्ञानी श्रुतज्ञानी हीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियेषु षड्जङ्गा अव

देव षेरइएसु छ भगा । मानकपाय मायाकषाय एव नारकीने ६ भांगा । अवसेसाणं जीवेगिंदियवज्जो तियमंगो । याकता जीवने एकेन्द्रिय वर्जीने २ भांगा कहिवा । लोजकसाईसु षेरइएसु छ भंगा अवसेसे जीवेगिंदियवज्जो तियमंगो । मानकपायना नारकीने ६ भांगा जाणिवा याकता जीवने एकेन्द्रिय वर्जीने २ भांगा । अकसाई जहा नो सन्ती नो यसन्ती हार ७ । अकषाय सिद्धनोपरे जाणिवा । याणी जहा सम्मादिष्टी अज्जिणि

नाहारकाणां सदैव वस्तुत्वेन लक्ष्यमानत्वात्, मनुष्यपदे जंगत्रिकं सर्वेपि तावद्भवेत् राहारकाः १ । अथवा आहारकाश्च नाहारकाश्च २ । अथवा आहारकाश्च नाहारकाश्च ३ । ज्ञातव्यं प्राणेषु नैकशः कृता सिद्धपदे त्वगाहारक एक एव । सम्प्रति ज्ञानद्वारं-तत्र ॥ नाशी जहा सत्तादि चित्ति ॥ ज्ञानी यथा प्राक् सम्यग्दृष्टि रक्त स्तथा वस्तुस्थ स्तथा-नाशी जते । जीवे किं आहारम् अनाहारम् गो० सिय आहारम् सिय अनाहारम् । नाशी जते । नेरुय किं आहारम् अनाहारम् ? गोयगा । सिय आहारम् सिय अनाहारम् । एवमेतिदियवज्ज जाय वेमाणिया । नाशी जते । जीवा किं आहारम् अनाहारम् ? गो० । आहारम् अनाहारम् । नाशी जते । नेरुय किं आहारम् अनाहारम् गो० । सर्वेपि तावद्भवेत् आहारम् १ । अथवा आहारम् अनाहारम् २ । अथवा आहारम् अनाहारम् । एवं जाय यणियकुमारा वेहदियाणं पुज्जा गो० । सर्वेपि तावद्भवेत् आहारम् १ । अथवा अनाहारम् २ । अथवा आहारम् ३ । अथवा आहारम् अनाहारम् ४ । अथवा आहारम् अनाहारम् ५ । अथवा आहारम् अनाहारम् ६ ॥ एवं तेहदियवचरिदियावि जाणियवा अवसेसा जाय वेमाणिया, जहा नेरुययाणं

वेहदियतेहदियचउरिंकिणुसु ल जंगा एवसेसेसु जीवादिन तियजंगो । जेसिं अत्यि लहिनाणी पंचिदि यतिरिक्कजोणिया मणुसा य आहारम् नो अनाहारम् एवसेसेसु जीवादिन तियजंगो, जेसिं लहि

घोषेषु जीवादिक स्तिकजंगो येषामस्यवधिज्ञानम् । पञ्चेन्द्रियतियंग्योनिका मनुष्या आहारका नो अनाहारका अवशेषेषु जीवादिको जग

योहिणयाणी सयणाणी वेहदिय तह दिय चउरिंकिणुसु लभगा अवसेसेसु जीवादियो तियजंगो जेसिं अत्यि तेसिं भाणियवा । ज्ञानी जित सम्यग्दृष्टी तिम जाणिया मतिज्ञानी अनुज्ञानी बहिय तेहिय चोरिंकिणुसु ६ भांगा याकता जीवादिकना-भागा २ जाणिया । योहिणयाणी पंचिदिय/तिरिक्क जोणिया आहारम् नो अनाहारम् एवसेसेसु जीवादियो तियजंगो जेसिं अत्यि तेसिं भाणियवा । जेहने अवधिज्ञान हुवे पंचिन्द्रियतियंग्योनिक आहारो हुवे अनाहारो नहो याकता जीवादिकभागा २ जाणिया जेहने अवधिज्ञान हुवे । मणपणवणाणी, जीवा मणुसा एगत्तपुहतेणपि आहा

सिद्धाणं पुच्छा, गो०। अणाहारगा इति ॥ आज्ञिनिबोधिकज्ञानसूत्रे चैकवचने प्राक् वदवसेयं बहुवचने द्वित्रिचतुरिंद्रियेषु जंगाः ; अथशेषेषु जीवादिषु स्थानेष्वेकेन्द्रियवर्जेषु प्रकृतिवत्-तच्चैवं-आज्ञिनिबोध्य नाणीण जंते । जीवा किं आहारगा अणाहारगा ? गो० । सत्त्वे वि ताव होज्ज आहारगा १। अहवा आहारगाय अणाहारगाय २। अहवा आहारगाय अणाहारगाय ३। इत्यादि ॥ तथाचाह-आज्ञिनिबोध्यनाणी सुयनाणी सुय ब्रह्मिन्द्रियचतुरिंद्रियेषु ख जंगा अवसेसेसु जीवाइउं तियजंगो तेसिं अत्थि, इति ॥ सुगमं नवरं जेसिं अत्थि ॥ येषा जीवानामाज्ञिनिबोधिक ज्ञानश्रुतज्ञाने स्त-स्तंषु प्रगत्रिकं वक्तव्यं न शेषपृथिव्यादिमिति । अवाधिज्ञानसूत्र मेकवचने तथैव बहुवचनचिताया पंचेन्द्रियतियं क्यो निका आहार का एव न त्वनाहारकाः कस्मादिति चे दुच्यते-इह, पञ्चेन्द्रियतिरश्चामनाहारकत्वं विग्रहगतौ न च तदानीं तेषां गुणप्रत्ययतो वधिसम्भवो गुणा नामेवांसंजवा नाप्यप्रतिपतितावधिर्देवो मनुष्यो वा तिर्यक्, त्यद्यते ततो ऽवाधिज्ञानिनः संतः पंचेन्द्रियतिरिक्त्वोऽनाहारकत्वायोगः शेषेषु तु स्थानेष्वेकेन्द्रियविकलेन्द्रियवर्जेषु, प्रत्येकं प्रकृतिवत्, एतदेवाह-उहिनाणीणं पञ्चिन्द्रियतिरिक्त्वजोणीया आहारगा अवसेसेसु जीवाइउंतियजंगो जेसिं अत्थि-उहिनाण मिति ॥ मनःपर्यायज्ञान मनुष्याणामेव ततो द्वे पदे-तद्यथा-जीवपदं-उन्नयत्रापि-चैकवचने बहुवचने-च मनःपर्यायज्ञानिनः आहारका एव वक्तव्याः न त्वनाहारका विग्रहगत्याद्यवस्थायां मनःपर्यायज्ञानासम्भवात्, केवलज्ञानी यथा प्राक् नोसंज्ञिनो ऽसंज्ञी उक्त स्तथा वक्तव्यः, किमुक्तं भवति केवलज्ञानचित्तायामपि त्रीणि पदानि तद्यथा-सामान्यतो जीवपदं मनुष्यपदं सिद्धपदं च तत्र सामान्यतो जीवपदे मनुष्यपदे चैकवचने स्यादाहारकः स्यादनाहारक इति वक्तव्यं, सिद्धपदे त्वनाहारक इति-बहुवचने सामान्यतो जीवपदे आहारका अपि अनाहार

नाणं । मणपज्जवनाणं जीवा मणूसाय, एगत्तेणवि पुहत्तेणवि अणाहारगा नोअणाहारगा । केवलनाणी जहा

त्रयं येषामवधिज्ञानं । मतःपर्यायज्ञानिजीवा मनुष्याश्चैकत्वेनापि पृथक्तेनापि आहारका नो अनाहारकाः । केवलज्ञानी यथा नो संज्ञी नोअ

रगा नो अणाहारगा केवलनाणी जहा नोसणी, नोअसणी हार । मनपर्यायज्ञान हुवे जीवने मनुष्यने एकत्वं पृथक्त्वेन आहारी हुवे पिण अनाहारी न

का अपि । मनुष्यपदे जङ्गमिकं तच्च प्रागेवोपदर्शितः । शिष्टपदे-त्वनाहारका अपि । अज्ञानिसूत्रं सत्यज्ञानिसूत्रं श्रुताज्ञानिसूत्रं च एकवचने प्रागेव बहुवचनभित्ताया जीवपदे एकेन्द्रियेषु पृथिव्यादिषु प्रत्येकमाहारका अनाहारका अपि इति वक्तव्यं शेषेषु जंगमिकं विजङ्गमानिसूत्रं मध्येकवचने तथैव बहुवचनभित्ताया पंचेन्द्रियतियंकोनिका मनुष्या आहारका एव वक्तव्याः । नत्वनाहारका विजङ्गमानसहितस्य विश्रहगत्या तियंकोपचेंद्रियेषु मनुष्येषु चोत्पत्त्यसम्भवात् । अथशेषेषु स्थानेषु एकेन्द्रियधिकर्लेन्द्रियवर्जेषु प्रत्येकं जंगमिकं । गत ज्ञानद्वारं । सम्प्रति योगद्वारं-तत्र सामान्यतः सयोगिसूत्रं मध्येकवचने तथैव बहुवचने जीवेकेन्द्रियपदानि वर्णयित्वा शेषेषु स्थानेषु जङ्गमिकं । जीवपदे पृथिव्यादिपदेषु च पुनः प्रत्येक माहारका अपि अनाहारका अपीति जग उजयेषामपि सदैव तेषु स्थानेषु बहुवचने लज्यमानत्वात् ॥ मयाजीगी यज्ञजीगी जहा सामानिष्क दिष्टीय सि ॥ मनोयोगिनो वाग्योगिनो यथा प्राक् सम्यग्मिथ्यादृष्टय उक्ता स्थाया वक्तव्याः । एकवचने बहुवचने वा द्वारका एव वक्तव्या न त्वनाहारका इति ज्ञायः । तत्ररं यज्ञजीगधिगलिदिमाणाविति ॥ तद्वरमिति ॥ सम्यग्मिथ्यादृष्टिसूत्रादत्रायं विशेषः-सम्यग्मिथ्यादृष्टित्वं विकलेन्द्रियाणां नास्तीति वात्सुत्रं-तत्रोक्तं वाग्योगः पुनर्विकलेन्द्रियाणां मध्यस्थि तन्मूत्रमपि वाग्योग वक्तव्यं तथैव-मयाजीगी जते । जीवे किं आहारस्य अनाहारस्य ॥ जं ॥

नोसन्ती नोश्चसन्ती श्रुताणी मतिश्चन्ताणी सुयश्चन्ताणी जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । विजंगनाणी पंचिंदियतिरिक्कजोणिया मणुसाय श्वाहारगा नोश्चणाहारगा श्वसेसेसु जीवादित्त तियजंगो ॥ द्वारं ॥

सज्जी । अज्ञानी सत्यज्ञानी श्रुताज्ञानिषु जीवेकेन्द्रियाणां जङ्गमयम् । विजङ्गमानिपञ्चेन्द्रियतियंकोनिका मनुष्याश्वाहारका नोश्चणाहारका अथशेषेषु जीवादिको जङ्गमयम् । द्वारम् । सयोगिषु जीवेकेन्द्रियवर्जो जङ्गमयम् । मनोयोगी वाग्योगी यथा सम्यग्मिथ्यादृष्टिर्नवरं वाग्यो ही केवलज्ञानो ज्ञिम तिम तिम जाणिवो द्वारम् । अथापी मद्रअथापी सुयश्चन्ताणी जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । मतिज्ञानीने श्रुताज्ञानी जीवे एकेन्द्रियवर्जिने ३ भागा जायिना । विजंगनाणी पंचिंदिय तिरिक्कजोणिया मणुसाय आहारगा नो अथा० अथसेसेसु जीवादित्त तियजंगो द्वारम् ।

मा । आहार ए नो अनाहार ए, एवमेगिंदियवज्जो जाव वेमाणि ॥ एवं पुहुत्तेयवि ॥ काययोगिसूत्रं सख्यं कवने बहुवचने च सामान्यतः सयोगिसूत्रं
मिव ॥ अजोगीशं जते । जीवे किं आहार ए ॥ तेनात्र त्रीणि पदानि तद्यथा-जीवपदं मनुष्यपदं सिद्धपदं च त्रिष्वपि स्थाने प्रेरकवचने बहुवचने ना
हारकस्य भवे, अधुनोपयोगद्वारं-तत्र साकारोपयोगसूत्रे च प्रत्येकमेकवचने सर्वत्र स्या दनाहारक इति वक्तव्यं, सिद्धपदे त्वनाहारक इति,
बहुवचने जीवपदे पृथिव्यादिपदेषु चाहारका अपि अनाहारका अपीति जगः, शेषेषु भङ्गत्रिकं सिद्धा स्त्वनानाहारका इति सूत्रोक्तं स्त्वर्थ-सा

सजोगीसु जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । मणजोगी वडजोगी य जहा सम्मामिच्छादिठो नवरं वडजोगी
विगलिंदियाणवि कायजोगीसु जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । अजोगी जीवमणूससिद्धा अणाहारगा ।
सागाराणागारोवउत्तेसु जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । सिद्धा अणाहारगा ॥ दारं ॥ सवेदजीवेगिंदियवज्जो

गोविकलेन्द्रियाणामपि । काययोगिषु जीवेकेन्द्रियवर्जो भङ्गत्रयम् । अयोगिजीवमनुष्यसिद्धा अनाहारकाः । साकारानाकारोपयुक्तेषु जीवे
केन्द्रियवर्जो भङ्गत्रयम् । सिद्धा अनाहारकाः । द्वारं । सवेदके जीवेकेन्द्रियवर्जो भङ्गत्रयम् । स्त्रीवेदपुरुषवेदेषु जीवादिको भङ्गत्रयः । नपुं

विभङ्गज्ञानो पंचेन्द्रिय तिर्यञ्चयोनिया मनुष्य आहारी पिण अनाहारी नहोबुवे याकता जीवादिकना ३ भांगा जाणिया द्वार ८ । अयोगीसु जीवेगिं
दियवज्जो तियभंगो । सयोगी जीवने एकेन्द्रियवर्जोने ३ भागा जाणिया । मणजोगी वयजोगी जहा सम्मामिच्छादिठो नवरं वयजोगी विगलिंदियाण
वि भाणि । मनयोगी वचनयोगी जिम सस्यमिथ्यादृष्टो तिम जाणिया एविशेष वचनयोगीने विकलेन्द्रियने जाणिया । कायजोगीसु जीवेगिं
जो तियभंगो । काययोगीने जीवने एकेन्द्रियवर्जोने ३ भांगा । अजोगी जीवे मणुस्से सिद्धे अणाहारण सागाराणागारोवउत्तेसु जीवेगिं
जो तियभंगो सिद्धा अणाहारगा । अयोगी जीव मनुष्य सिद्ध अनाहारी हवे साकारोपयोग जीवादिकने एकेन्द्रियवर्जोने ३ भांगा जाणिया सिद्ध अनाहारी
हवे । सवेदए जीवेगिंदियवज्जो तियभंगो । सवेदी जीवने एकेन्द्रियवर्जोने ३ भांगा जाणिया । इत्येव पुरिसवेदएसु जीवादिको तियभंगो । स्त्रीवेद

गारीवज्जगोयउत्तेणं जंते । जीवे किं आहारए अणाहारए ? गोयमा । सिंय आहारए सिंय अणाहारए इति ॥ गतं उपयोगहारं । वेदद्वारे-सा
 मान्यत. सर्वेदसूत्रमेकवचने स्यादहारकः स्यादनाहारक इति बहुवचने जीवपदे एकेन्द्रियाश्च वजंयित्वा शेषेषु स्थानेषु जङ्गत्रिक जीवपदे एके
 न्द्रियेषु च पुनः प्रत्येक मज्जक आहारका अनाहारका अपीति । श्रीवेदसूत्रं पुरुषवेदसूत्रं च एकवचने तथैव नवर मत्र नैरयिकेन्द्रियविकले
 द्रिया न वक्तव्या स्तेया नपुंसकत्वात् , बहुवचने जीवादिषु प्रत्येकं जङ्गत्रिकं नपुंसकवेदेषु सूत्र मेकवचने तथैव नवर मत्र जवनपतिष्यन्तरज्यो
 तिफर्वमानिका न वक्तव्याः तेषां न नपुंसकत्वाद्बहुवचने जीवेकेन्द्रियवर्जेषु जङ्गत्रिकं जीवपदे एकेन्द्रियपदेषु च पृथिव्यादिषु पुनरजङ्गकं प्रागुक्त
 स्वरूपमिति , अवेदो यथा केवली तथा एकवचने बहुवचने च वक्तव्याः , जीवपदे मनुष्यपदे च एकवचने स्यादाहारकः स्यादनाहारक इति ,
 बहुवचने जीवपदे आहारका अपि अनाहारका अपि मनुष्येषु जङ्गत्रिकं सिद्धेत्वा नाहारका इति वक्तव्यमिति ज्ञावः , गतं वेदद्वार । शरीरद्वारं
 शरीरद्वारे सामान्यतः शरीरसूत्रे सर्वत्रैकवचने स्यादाहारकः स्यादनाहारक इति , बहुवचने जीवेकेन्द्रियवर्जेषु शेषेषु स्थानेषु प्रत्येकं जङ्गत्रिकं ,
 जीवपदे पृथिव्यादिपदेषु च प्रत्येक मज्जकं प्रागुक्तमिति ॥ औदारिकसूत्र मेकवचने तथैव नवर मत्र नैरयिकजवनपतिष्यन्तरज्योतिफर्वमानिका

तियजंगो । इत्यिवेयपुरिसवेएसु जीवाइजं तियजंगो । नपुंसगवेदए जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । अवेयए
 जहा केवलनाणी ससरीरे जीवेगिंदियवज्जो तियजंगो । उरालियसरीरीसु जीवमणूसेसु तियजंगो अवसेसा ।

सकवेदे जीवेकेन्द्रियवर्जो जंगत्रयम् । अवेदको यथा केवलज्ञानी । सशरीरे जीवेकेन्द्रियवर्जो जंगत्रयम् । औदारिकशरीरिषु जीवमनुष्येषु जंग

पुरुषवेदने जीवादिषु ३ भांगा । नपुंसकवेदए जीवेगिंदियवज्जो तियमंगो । नपुंसकवेदने जीवादिषु एकेन्द्रिय वर्जिने २ भांगा जांषिवा । अवेदए ज
 हा केवलनाणी ससरीरे जीवेगिंदियवज्जो तियमंगो । अवेदो जिम केवली तिम जांषिवा । सशरीरजीवने एकेन्द्रियवर्जिने ३ भांगा । उरालियसरीरे
 सु जीव मणूसेसु तियमंगो अवसेसा । आहारका नो अणा० । औदारिकशरीर हुवे जीव मनुष्यता भांगा २ हुवे याकता आहारक अनाहारक नही ।

न वक्तव्या स्तेषा मोदारिकशरीराभावात् । बहुवचने जीवपदे मनुष्यपदे च प्रत्येकं अङ्गप्रिकं, तथा-सर्वेषु ताव ज्ञेये राहारका एष जंगो यदा नकोपि केवली समुदातगतयोगी वा अथवा आहारकाश्च नाहारकाश्च सप एकस्मिन् केवलनि समुदातगते ऽयोगिनि ता सति प्राप्यते, अथवा आहारकाश्च नाहारकाश्च एष जंगो बहुषु केवलिषु समुदातगतपु अयोगिषु वा सत्सु वेदितव्यः, शेषा स्त्वेकेन्द्रियहीन्द्रियहीन्द्रियवतुर् द्वितियेकपंचेन्द्रिया आहारका एव वक्तव्या नत्वनाहारका विग्रहगत्युत्तीर्णानामेवोदारिकशरीरसज्जवात्, वैकियाहारकशरीरिणश्च सर्वेष्वक वचनबहुवचने चाहारका एव न त्वनाहारका नवर येषां वैकियमाहारकं वा सम्भवति तेष्व वक्तव्या नान्ये, तत्र नैरयिकजवनपतिवायुकायि

आहारगा नो अणाहारगा जेसिं अत्थि उरालियसरीरं वेडल्लियसरीरी आहारगसरीरीय अणाहारगा जेसिं अत्थि । तेयगकल्लगसरीरी जीवेगिदियवज्जो तियजंगो । असरीरी जीव सिद्धाय नोआहारगा अणाहार । आहारपज्जत्तीपज्जत्तए सरीरपज्जत्तीपज्जत्तए इंदियपज्जत्तीपज्जत्तए अणापाणुपज्जत्तीपज्जत्तए

त्रयम् । अथवा आहारका नो अनाहारका येषामत्योदारिकशरीरम् । वैकियशरीरी आहारकशरीरी चाहारका नो अनाहारका येषा सति, तेजस इन्द्रियशरीरिषु जीवेकेन्द्रियवर्जो जङ्गत्रयम् । अशरीरिणी जीवाः सिद्धाय नो आहारका अनाहारकाः । आहारपर्याप्तपर्याप्त

जंतिं अत्थि । अ . नरे तेनि भाणि० वञ्चियसरीरी आहारगसरीरी आहारगा नो अणाहार० जंति अत्थि तंसि भा० । जेइने मोदारिकने वैकियशरीरग आहार गसरीर हुवे ते आहारो हुवे नही अनाहारी हुवे जेइने हुवे तेइने । तेमकल्लसरीरेसु जावेगिदियवज्जो तियजंगो अशरीरीजीवा सिद्धाय नो आहारगा अणा० । तेजसकामगशरीर जीवने एकेन्द्रियवर्जिने ३ भागा अशरीरी जीवाटिक सिध नही आहारो अनाहारोछै । आहार पज्जत्तो पज्जत्तए सरीरपज्जत्तो पज्जत्तइदिय प० आणु पाणु प० भासामणपज्जत्तो पज्जत्तए एतासु पंच पज्जत्तोसु जीवेषु मणरसेसु तियजंगो अविसे सा आहारगा नो अणाहारगा भा० । आहारपर्याप्ति अपर्याप्ति शरीरपर्याप्ति पर्याप्ति इन्द्रियपर्याप्ति पर्याप्ति स्वास्तोस्तास पर्याप्ति पर्याप्ति भासामण प

कतिर्येकपंचेन्द्रियमनुष्यव्यन्तरन्योतिषवशागिकेषु आहारकं मनुष्येव, सूनीश्वराचार्य-वेद्यविपरीरिणं ज्ञते । जीवे किं आहारः अनाहारः ? गो-
यमा । आहारः नो अनाहारः ॥ वेद्यविपरीरिणं ज्ञते नेरुय किं आहारः ॥ अनाहारः ॥ गोयमा । आहारः नोअनाहारः इत्यादि ॥ तैज-
सतार्गणशरीरसूत्रे चैकवचने सर्वत्र स्या दाहारकः स्या दनाहारक इति, बहुवचने गीर्धेर्द्वयवर्जेषु स्थानेषु अङ्गत्रिकं जीवपदे एकैन्द्रियेषु पुनर-
अङ्गकं । अशरीरिणः सिद्धा स्तेन तत्र द्वे एव पदे तथा-जीवा सिद्धात् । तत्रैकवचने बहुवचनेवो जयत्राप्यनाहारक एव । गतं शरीरद्वारं । स-
म्प्रति पर्याप्तद्वारं तत्रागम पर्याप्तः पञ्च ज्ञाषामनःपर्याप्तोरेकत्वेन विवक्षणात्, तथा हारपर्याप्त्या पर्याप्तं शरीरपर्याप्त्यापर्याप्तं द्विविधपर्या-
प्त्या पर्याप्तं प्राणापानपर्याप्त्या पर्याप्तं ज्ञाषामनःपर्याप्त्या पर्याप्तं चित्तमाने अत्रैव सर्वसकलनामाह-एतासु पंचस्वपि पर्याप्तसिषु समर्पितासु चित्त-
मानास्त्विति शेषः, प्रत्येकमेकवचने जीवपदे मनुष्यपदे च स्या दाहारकः स्या दनाहारक इति, शेषेषु तु स्थानेषु आहारका इति बहुवचने ॥
जीवेषु मनुष्येषु य तियजंगोति ॥ जीवपदे मनुष्यपदेव अङ्गत्रिकं च वक्तव्यं तर्हीदारिकशरीरसूत्रमिव ज्ञावनीयं अवशेषाः सर्वे आहारका वस्त-
व्या नवरं ज्ञाषामनःपर्याप्तपंचेन्द्रियाणामेवेति तत्सूत्रे एकैन्द्रियविकर्तृन्द्रिया न वक्तव्याः किन्तु शेषाः तदेवाह-ज्ञाषामनपञ्चतीषाचिन्द्रियाणं नात्य-
इति ॥ आहारपर्याप्त्यऽपर्याप्तसूत्रे एतवचने सर्वत्राप्यनाहारको वक्तव्यो नो आहारः आहारपर्याप्त्या अपर्याप्तो विग्रहगतायेव लभ्यते उपपा-
तकैत्रप्राप्तस्य प्रथमसमयस्या हारकपर्याप्त्या पर्याप्तत्वज्ञावा दन्यथा तस्मिन् समये आहारकत्वाऽनुपपत्ते बहुवचने त्वनाहारका इति, शरीरप-

एतासु चउसुवि पजात्तीसु जीवेसु मणूसेसुय तियजंगो श्वसेसा श्वाहारगा नोश्चनाहारगा । जासाभण

पर्याप्त्या पर्याप्तिसूत्रे एकवचने सर्वत्र स्या दाहारक इति , तत्र विग्रहगता वनाहारक उपपातकेन प्राप्तस्तु शरीरपर्याप्तिपरिसमाप्तिं याव दाहारक इति , एवं भिन्निद्वयपर्याप्त्या पर्याप्तिसूत्रे-प्राणापानपर्याप्त्या पर्याप्तिसूत्रे जायमान पर्याप्त्या पर्याप्तिसूत्रे च प्रत्येकं एकवचने स्या दाहारकः स्या दनाहारक इति वक्तव्यम् । बहुवचने ॥ उवरिक्तिया इत्यादि ॥ उपरितनीषु शरीरपर्याप्तिप्रवृत्तिषु चतसृषु अपर्याप्तिषु चिंत्यमानास्तु प्रत्येकं नैरयिक देवमनुष्येषु षड्जङ्गा वक्तव्या स्तद्यथा-कदाचि त्सर्वं व्याहारका एव १ । कदाचि त्सर्वं अनाहारका एव २ । कदाचि देक आहारक एको ऽनाहारकः ३ । कदाचि देक आहारको बहवो ऽनाहारका ४ । कदाचि द्वय आहारका एकया नाहारकः ५ । कदाचि द्वय आहारका बहव आहारकाः ६ । अवशेषाणां नैरयिकदेवमनुष्यव्यतिरिक्तानां जीविके दयधजंजंगत्रिकं वक्तव्यं तद्यथा-सर्वेपि ताव द्वयेषु दाहारकाः १ । अथ वा आहारकाश्च नाहारकाश्च २ । अथवा आहारकाश्च नाहारकाश्च ३ । जीवपदे एकैर्द्वयपदेषु च पुनः शरीरपर्याप्त्या पर्याप्तिसूत्रे भिन्निद्वयपर्याप्त्या पर्याप्तिसूत्रे प्राणापानपर्याप्तिसूत्रे च प्रत्येकं मज्जकं आहारका अपि अनाहारका अपि उभयेपामपि च नदा बहुत्वेन लज्यमानत्वात् , जायमान

पञ्जह्नीपंचिंदियाणं अवसेसाणं नस्य आहारपञ्जह्नीअपञ्जह्नी नोआहारए अणहारए एगत्तेणवि पुहत्ते णवि । शरीरपञ्जह्नीअपञ्जह्नी सिय आहारए सिय अणहारए । वउरिक्तियासु चउसु अपञ्जह्नीसु णेर

वा आहारका नोऽनाहारका । जायमानः पर्याप्तिसूत्रे निश्चयात्तावदवशेषाणां नास्ति । आहारपर्याप्त्यपर्याप्तको नो आहारकोनाहारक एकत्वेनापि पृथक्तेनापि । शरीरपर्याप्त्यपर्याप्तः कदादाहारकः स्यादनाहारक उपरितनीषु चतसृषु पर्याप्तिषु नैरयिकदेवमनुष्येषु षड्जङ्गाः ,

पर्याप्त्याने पर्याप्तो नहो आहारक अनाहारक एकत्वे ऽप्ये द्वे शरीर अपञ्जह्नी अपञ्जह्नीसु सियआहारए सियअणहारए ॥ शरीर अपर्याप्ता ने अपर्याप्तो किवारे आहारक सुत्रे किवारे अनाहारक । उवरिक्तियासु चउसु अपञ्जह्नीसु णेरइय देव मनुष्येषु कभगा अवसेसाणं जीवेभिंदियवज्जो तिसभगा । ऊपरिक्खो ४ पर्याप्ताये नारक्खो इउ ऋनुषणा भांगा ६ जाणिवा याज्जता जीवादिक एकेन्द्रियवर्जिने ३ भागा । आसाजअपञ्जह्नी अपञ्जह्नी

नःपर्याप्त्यपराप्तकास्त्वेकैन्द्रियविकलैन्द्रिया न जयन्ति किंतु पंचेन्द्रिया एव येषां हि ज्ञासामन पर्याप्तिसंज्ञकोऽस्ति तएव तत्पर्याप्ताः प्रीज्यते न शोषा इति ततः स्तम्भुत्र बहुवचने जीवपदेऽपि पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकपदे च जगत्रिक, पंचेन्द्रियतिर्यग्योऽस्ति समूर्द्धिमा सदेव ब्रह्मो लज्यते ततो याव नष्टाप्य विग्रहगत्यापन्ने लज्यमाने द्वितीयो जडः, आहारकाश्च नाहारकाश्च इति । यदा तु विग्रहगत्यापन्ना अपि ब्रह्मो लज्यते तदा सुभायो भग आहारकाश्च नाहारकाश्चेति जीवपदेऽपि जगत्रिकमेतदपेक्षया ॥ पक्षेय ॥ नैरयिकदेवमनुष्येषु प्रत्येकं पञ्चजगा तेषां प्रागेवोक्ता । इह जलपद दारुण्य माय एकत्वेन बहुत्वेन च विवक्षितानि सूत्राणि जीवादिदंडककमेण नोक्तानि ततो मामू नन्दमतीना सम्मोह इति तद्विषय मतिदशमाह-नसपयसु सगते इत्यादि ॥ एते जीवादयो दण्डकाः सर्वपदेषु सर्वेष्वपि पदेषु एकत्वेन बहुत्वेन च पृच्छया उपलक्षणमेतं निर्वचने च जगत्तयाः किं सर्वत्राप्यविशेषेण कर्तव्या नेत्याह-जस्सेत्यादि ॥ यस्य यदस्ति तस्य तत्पृच्छते तद्विषयं सूत्रं ज्ञायते यस्य पुनः यदास्ति न त

इयदेवमणूसेषु त्रजंगा अवसेसाणं जीवेगिदियवज्जी तियजंगो । ज्ञासामणपज्जत्तीए जीवेसु पंचिंदियति रिक्खजोणिएसु य तियजंगो । णेरइयहे देवमणूसेषु त्रजंगा सल्लपदेषु एते एगत्तपुहसेणं जीवादित्थं दण्डगो पुच्छाए जाणियत्तो जस्स ज अत्थि तस्स तं पुच्छिज्जइ जं नत्थि त न पुच्छिज्जइ जाव ज्ञासामणपज्जत्ती

अवशेषाणां जीवैकेन्द्रियवज्जी जडवचम् । ज्ञासामन पर्याप्तिजीवेषु पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकेषु च जडवचम् । नैरयिकत्वे देवमनुष्येषु पञ्चजगाः सर्वपदेषु एत एकत्वपृथक्त्वेन जीवादयोदण्डकाः पृच्छया जगत्तया यस्य यदस्ति तस्य तत्पृच्छते यदास्ति एत पृच्छते यावद्ज्ञासामन पर्या

सु जीवेसु पंचिंदिय तिरिक्खजोणिएसु तियजंगो णेरइय देव मणूसेसु त्रजंगा । ज्ञासामनपर्याप्ताने जीवने पञ्चगौ तिर्यग्योनिकने ३ भागा नारकी देव मनुष्यने ६ भागा । सर्वेषु पदेषु एगत्तपृहत्तं जीवादिया दण्डगा पुच्छाए गा० । सर्व पदेकरो एकत्व पृथक्त्वेकरो जीवादिकना प्रश्न कश्चिये । जस्स जपत्थि तस्स तं पुच्छिज्जति ज नत्थि तं नपुच्छिज्जति । जेहने इवे तेहने तिमहीज पूरुवा जेहने नथो तेहने नपूरुवो । जाव ज्ञासामणपज्जत्ती अपज्ज

स्य त त्प्रवृत्त्यं न तद्विषयं तस्य सूत्रं वक्तव्य मिति ज्ञातः, किमहं यदेवं कर्तव्य मिति शंकायां चरमदण्डकवस्त्रव्यता सुपादिशति ॥ जावनासास
णपज्जतीएसु इत्यादि ॥ जावितार्थं इहाधिकृतार्थनावनार्थमिमाः पूर्वार्थप्रतिपादिता गाथाः-सिद्धेगिदियसहिया जहितुजीवाअजगयंतत्थ ।
सिद्धेगिदियवज्जे हिहोइजीवोहिंतियजंगो ॥ १ ॥ असन्नीसुयनेरइ य देवमणुएसुहोतिज्जंगा । पुढविदगतसुगणेसुय वृष्णंगतेउल्लेसाए ॥ २ ॥ कोहे
माणेमाया वृष्णंगसुरगणेसुसव्वेसु । माणेमायालोजे नेरइएहिंपिज्जंगा ॥ ३ ॥ आअणिबोहियनाणे सुयनाणेषुलुतहेवसम्मते । वृष्णंगखलुनियमा
वियतियचउरिंदिएसुजवे ॥ ४ ॥ उवरिल्लउपंज्जती सुचउसुनेरइयदेवमणुएसु । वृष्णंगखलुनियमा वज्जपढमाउपज्जती ॥ ५ ॥ सन्नीविसुहुलेसा सं
जयहिठिल्लतिसुयनाणेषु । सीपुरिसाणयवेदेवि वृष्णंगखलुतियजंगो ॥ ६ ॥ सम्मासिच्छमणवइ मणुनाणवालपक्रियवेउव्वी । आहारशरीरंमिय निय
माआहारयाहोति ॥ ७ ॥ उहमिविज्जगंमि नियमाआहारयाउनायव्वा । पचिन्दियातिरिच्छा मणुयापुणहोतिविष्णंग ॥ ८ ॥ उरालसरीरंमिय प
ज्जतीणंचपंचसुतहेव । तियजंगोजियमणुए सुहोतिआहारगा सेसा ॥ ९ ॥ योजवअरुविलेसा अजीगिणोतहयहोतिअसरीरी । पढमाएअपज्ज
तीए तेउनियमाअणाहारा ॥ सन्नासन्नविउत्ता वेयकसाइणोयकेवल्लिणो । तियजंगएकवयण सिद्धाणाहारयाहोति ॥ एताश्च सर्वा अपि गाथा उक्ता
र्थप्रतिपादकत्वा जावितार्था इति न ज्ञूयो ज्ञाप्यंते ग्रथगौरवज्जय त्, नवर ॥ एकवयणे सिद्धा णाहारया होति इति ॥ एकवयणे इत्यत्र तृतीया
र्थं सप्तमी एकवचनेन एकार्थेनेति ज्ञातः, सर्वत्र सिद्धा अनाहारव जवंतीति विज्ञेय ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचितायां आहारपदस्य द्वितीयो

एसु अपज्जत्तएसु णेरइयदेवमणुसएसु वृष्णंग , सेसेसु य तियजंगो ॥ बीज उहेसो सम्मतो ॥ सम्मतं

सिपु अपर्याप्तकेषु नैरयिकदेवमनुष्येषु षड्जङ्गाः शोषेषु च जंगत्रयम् ॥ द्वितीयोद्देशः समाप्तः ॥ इति श्री रामचद्रगणेशिष्य नानकचद्रविरचिते

तपम् णेरइय देव मणुएसु वृष्णंग सेसेसु तियजंगो । यावत् भाषा मनपर्याप्तार्थे अपर्याप्ताने नारकी देव मनुष्ये ६ भांगा थाकता सर्वने भांगा ३ । बी
तिश्रीउहेसो सम्मतो । बीजो उहेसो समाप्त यथो २८ ॥ २ ॥ पञ्चवयण आहारपथं सम्मतं ॥ इति प्रज्ञापना भगवतीनो २८ अष्टावीसो

देशकः समाप्तः ॥

२

॥ समाप्तमष्टाविंशतितममाहाराख्यपदम् ॥

२८

॥

॥

॥

तदयमुक्तमष्टाविंशतितममाहाराख्यं पदं शांप्रत्यक्षेणोपनिषत्तितममारूप्यते अस्यचायमजिखंडध इहानन्तरपदे गतिपरिणामविशेष आहारपरि
णाम उक्त इहान्तरा ज्ञानपरिणामविशेष उपयोगः प्रतिपाद्यते तत्र चेदमादिसूत्र-कण्डविष्टेण ज्ञते । उपयोगे पञ्चते ॥ कतिविधः कतिप्रकारः सूत्रे
एवमाहो आगधजापालकवशात् ॥ यामिति यावत्कालं ज्ञते ॥ नदन्त । परमकल्याणयोगिन् उपयोग उपयोजनमुपयोगो ज्ञावेधन् यद्वा उपयुज्य
तं वस्तु परिच्छेदं प्रति व्यापार्यते जीवो नेने सुपयोगः , पुनरपि करणं घञ् प्रत्ययो मोधरूपो जीवस्य तत्त्वज्ञो व्यापारः प्रज्ञप्तः प्रतिपादितः
जगदानाह-गोयमेत्यादि ॥ आकारप्रतिनियतो ग्रहणपरिणाम " आगारो प्रविशेसो इतिवचनात् , सद्य आकारेण वर्तते इति साकारः सद्य
सा सुपयोगश्च साकारोपयोगः किमुक्त ज्ञयति सचेतने अचेतने वा वस्तुनि उपयुज्यान आत्मा यदा सपर्यायमेव वस्तु परिच्छिनत्ति तदा स उपयो
गः साकार उच्यते इति , सद्य कालतः ज्ञानस्थाना मन्तर्मुहूर्तं काल केवलितना संकसामायिक स्थाना न विद्यते यथोक्तरूप आकारो यत्र सो ना

आहारपयं ॥

२८

॥

॥

॥

॥

॥

कतिविहेण ज्ञते ! उवजगे पणत्ते ? गोयमा ! दुविहे उवजगे पणत्ते , तंजहा-सागारोवजगे य ज्ञणागा

प्रज्ञापनानुवादे आहारपदं समाप्तम् ॥

२८

॥

॥

॥

॥

॥

कतिविधो नदन्त । उपयोगः प्रज्ञप्तः ० गोयमा । द्विविध उपयोगः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-साकारोपयोग ज्ञानाकारोपयोगश्च । साकारोपयोगो नद

पद समाप्त ययो ॥

२८

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥

कद्विविधेण भते उवजगे पं० । कतिविधेण भते उवजगे पं० । गोयमा दुविधा पं० तं० । हेगोयमा होयमेद कक्षा ते लहेछै । सागारोवजगेय अणा
गारोवजगेय । साकारोपयोग अनाकारोपयोग । सागारोवजगेयभते कद्विविधे पं० । साकारोपयोगना कतिविधे कक्षा । गोयमा अद्विविधे पं० तं० ।

कारः सचासा वुपयोगश्च नाकारोपयोगः , यत्तु वस्तुनः सामान्यरूपतया परिच्छेदः सो ऽनाकारोपयोगः स्कन्धावारोपयोगव दित्यर्थे , एसा
वपि कृत्स्थानामान्तर्भाहूर्तिकः परमनाकारोपयोगकाला त्साकारोपयोगकालः सख्येयगुणः प्रतिपत्तव्यः पर्यायपरिच्छेदकतया चिरकाललगनात्
कृत्स्थाना तथास्वाप्ताव्यात् , केवलानां त्वनाकारोपयोग एकसामयिकः चशब्दो स्वगतानेकभेदरूपको तत्र साकारोपयोगभेदानज्जिधित्सुरिदं
माह-सागारोवजुगेणं जते । इति ॥ अर्थाज्जिमुखो नियतः प्रतिस्वरूपकोबोधो बोधविशेषो ऽज्जिनिबोधो ऽज्जिनिबोध एव आज्जिनिबोधिकः
अज्जिनिबोधशब्दस्य विनयादिपाठान्नुपगमात् , विनेयादिष्य इत्यनेन स्वार्थेऽङ्कणं प्रत्ययः , अनिवर्तते स्वार्थे प्रत्ययकाः प्रकृतीलिङ्गवचनानीति
वचना तत्र नपुंसकता यथा विनय एव वैनयिक मित्यत्र अथवा अज्जिनिबुध्यते अस्मा दस्मिन्वेति अज्जिनिबोध स्तदाचरणकर्तृव्योपशम स्तो
निवृत्तं माज्जिनिबोधिक , तच्च तत् ज्ञान चाज्जिनिबोधिकज्ञान इन्द्रियमनोनिमित्तो योग्यप्रदज्ञावस्थितवस्तुविषय स्फुट प्रतिलाज्जो बोधविशेष
इत्यर्थं , सचासी साकारोपयोगश्च आज्जिनिबोधिकज्ञानसाकारोपयोग एवं सवत्रापि समास कर्तव्यः , तथा अवशं श्रुतं वाच्यवाचकज्ञावपुरस्स
रीकरणशब्दसंस्पृष्टार्थग्रहणहेतु रूपलब्धिप्रविशय एवमाकार वस्तु घटशब्दवाच्यं जलधारणाद्यर्थक्रियासमर्थं मित्यादिरूपतया प्रधानीकृतः समा
नपरिणामशब्दार्थपर्यालोचनानुसारी इन्द्रियमनोनिमित्तो ऽवगमविशेष इत्यर्थः , श्रुतं च तत् ज्ञानं च श्रुतज्ञानं ततो ज्ञयः साकारोपयोगशब्देन
विशेषणसमासः , तथा ऽवशब्दो ऽधः शब्दार्थः , अव अधो विस्तृतं वस्तु धीयते परिच्छिद्यत ऽनेनेत्यवधिः , यद्वा ऽवधिः मर्यादारूपिधेव इ
व्येषु परिच्छेदकतया प्रवृत्तिरूपा तदुपलक्षित ज्ञानमध्यवधि अवधिश्चासी ज्ञानं चावधिज्ञान , तथा परिसंवतो ज्ञावे अवन अव , तुदादिज्यो

रोवजुगे य । सागारोवजुगेणं जते ! कतिविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! अण्विहे पस्सत्ते , तंजहा-अज्जिनि

न्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गोतम । अष्टविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-आज्जिनिबोधिकज्ञानसाकारोपयोगः श्रुतज्ञानसाकारोपयोगोर्वाधज्ञानसाकारोप

वेगोतम आठेभदे कक्षा ते कहैकै-आमिगिन्ने, विज्जणाण सागारोवजुगे मुयणाण सा० भाहिणाण सा० मणपज्जवणाण सा० केवलणाण सा० मतिण

ऽन् कथित्यधिकारे अकिर्तोचे त्याकारः प्रत्ययः , अवनं गमनमिति पर्यायः , परिश्रवः पर्यवः मनसि मनसो वा पर्यवो मनःपर्यवः सर्वत स्तत्प रिच्छेद इत्यर्थः , पाठान्तरं पर्यय इति तत्र पर्ययण पर्ययः मनसि मनसो वा पर्ययः मनःपर्ययः सर्वत स्तत्परिच्छेद इत्यर्थः , स चासौ ज्ञान म नःपर्ययज्ञान मनःपर्यवज्ञान वा अथवा मनःपर्यायेति पाठान्तरं तत्र मनांसि पर्येति सर्वात्मना परिच्छिनत्ति मनःपर्यायं कर्मणोऽण् मनःपर्यायं च तत् ज्ञानं मनःपर्यायज्ञानं , यदि वा मनसः पर्याया मनःपर्यायाः पर्याया धर्मा ब्राह्मवस्त्वालौघनप्रकारा इत्यनर्थान्तरं तेषु तेषा वा संबंधि ज्ञानं मनःपर्यायज्ञानं मिदचार्द्धतृतीयद्वीपसमुद्रान्तर्वर्त्तसंक्षिप्तमनोगतदव्यालम्बनं , तथा केवल मेक मत्यादिज्ञाननिरपेक्षत्वात् " नहंमिड क्वाचमत्ये नाणे इतिवचनात् , शुद्धं वा केवल तदावरणं भलकलंकविगमात् सकलं वा केवल प्रथमत एवाशेषतदावरणविगमतः संपूर्णरूपेति , असाधारण वा केवलमनन्यतः सदृशत्वात् , अनतं वा केवलं ज्ञेयानंतत्वात् , केवलं च तत् ज्ञानं तथा भतिश्रुतावधय एव यदा सिध्यात्वकलु पिता भवन्ति तदा यथाकर्म मत्यज्ञानश्रुताज्ञानविभक्तज्ञानव्यपदेशा ल्पजन्ते , उक्तञ्च-आद्यं त्रयमज्ञानमपि भवति सिध्यात्वसमुक्तमिति , विभक्तमिति ॥ विपरीतो जग परिच्छिन्तिप्रकारो यस्य तद्विभक्तं तच्च तत् ज्ञानं च विभक्तज्ञानं सर्वत्रापि च साकारोपयोगज्ञानेन विशेषणसमासः

योहियनाणसागारोवल्लगे सुयनाणसागारोवल्लगे ल्हिनाणमणपज्जवसा० केवलनाणसागारोवल्लगेय । मति
अण्णाणसागारोवल्लगे सुयअण्णाणसा० विभक्तंणाणसागारोवल्लगेय । अण्णागारोवल्लगेण जंते ! कइविहे प०

योगो मनःपर्ययज्ञानसाकारोपयोगः केवलज्ञानसाकारोपयोगश्च मत्यज्ञानसाकारोपयोगः श्रुताज्ञानसाकारोपयोगो विभक्तज्ञानसाकारोपयोगश्च
अनाकारोपयोगो भदत्त । कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । चतुर्विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-चतुर्दशानानाकारोपयोगोऽचतुर्दशानानाकारोपयोगो वधि

णाण सा० सुयअणाण सा० विभक्तअणाण सा० । मतिज्ञानना साकारोपयोग श्रुतज्ञान साकारोपयोग अविज्ञान सा० अनपर्यवज्ञान सा० केवलज्ञा
न सा० श्रुतअज्ञान सा० विभक्तज्ञान सा० । अणागारोवलीगेणं भंते कइविहे प० । अनाकारोपयोगना केतनाभेद कज्जा । गौयसा चचच्चि० तं० । हे

अनाकारोपयोगज्ञेदानभिधित्सु राह-अणागारोवजुगेणं ज्ञते इत्यादि ॥ तत्र चक्षुषा चक्षुरिन्द्रियेण दर्शनं रूपसामान्यग्रहणं चक्षुर्दर्शनं तच्च तत् अनाकारोपयोगः अचक्षुषा चक्षुर्वर्जशेषेन्द्रियमनोज्ञि दर्शनं स्व २ विषये सामान्यग्रहणं मचक्षुर्दर्शनं ततो ऽनाकारोपयोगशब्देन विशेषणसमाप्त । एव मुत्तरत्रापि अर्वाधहेव रूपदर्शनं सामान्यग्रहणं भवधिदर्शनं केवलमिव सकलजगद्भाविस्मस्तवस्तुसामान्यपरिच्छेदरूपं दर्शनं केवलदर्शनं, अथ मनःपर्यायदर्शनमपि कस्मा न्न ज्ञवति येन पंचमो नाकारोपयोगो न ज्ञवतीति चे दुच्यते-मनःपर्यायविषयं हि ज्ञानं मनसा पर्यायानेव वि वित्तान् गृह्णन् चिदुपजायते पर्यायाश्च विशेषा विशेषालम्बनंच ज्ञानं ज्ञानमेव न दर्शनमिति मनःपर्यायदर्शनाभावात् स्तदज्ञावाच्च पञ्चमानाकारो पयोगासम्भव इति ॥ एवंजीवाणामित्यादि ॥ एव निर्विशेषेणोपयोगवत् जीवानामनुपयोगो द्विविधः प्रज्ञप्तो ज्ञातव्य स्तत्रापि साकारोपयोगो ऽष्टविधो ऽनाकारोपयोगश्चतुर्विध एतदुक्तं ज्ञवति-यथा प्राक् जीवपदरहितं मुपयोगसूत्रं सामान्यत उक्तं तथा जीवपदसहितमपि ज्ञातव्यं त द्यथा-जीवाण ज्ञते । कतिविहे उवजुगे पन्नत्ते ? गोयमा । दुविहे उवजुगे पन्नत्ते तं-सागारोवजुगेय अणागारोवजुगेय । जीवाणं ज्ञते । कतिविहे उवजुगे पन्नत्ते ? गोयमा । दुविहे उ० अहविहे पन्नत्त तजहा-इत्यादि ॥ तद्वं सामान्यतो जीवाना मुपयोगश्चिन्तितः सम्प्रति चतुर्विंशतिदंडक-

? गोयमा ! चउविहे पस्सत्ते, तंजहा-चस्कुदंसणअणागारोवजुगे अचस्कुदंसण० उहिदंसण० केवलदंसण अणागारोवजुगे । णेरइयाणं ज्ञते ! कइविहे उवजुगे पस्सत्ते ? गोयमा ! दुविहे उवजुगे पस्सत्ते, तंजहा

दर्शनानाकारोपयोगः केवलदर्शनानाकारोपयोगः । नैरयिकाणां ज्ञदन्त । कतिविध उपयोगः प्रज्ञप्तः ? गौतम । द्विविध उपयोगः प्रज्ञप्तस्त- द्यथा-साकारोपयोगश्चानाकारोपयोगश्च । नैरयिकाणां ज्ञदन्त । साकारोपयोगः कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । षड्विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-मति

गौतम ४ भेद ते कहे । चक्खदंसण अणागारोवजुगे अचक्खदंसण अणा० ओहिदंसण अणा० केवलदंसण अणा० । चक्षुदर्शनं अनाकारोपयोग अचक्षुर्द- र्शनं अनाकारोपयोग अवधिदर्शनं अना० केवलदर्शनं अना० । णेरइयाणं भंते कइविहे उवजुगे प० । नारकोने हेमगवन् केतसेमेहे उपयोग कच्चो ।

क्रमेण नैरयिकादीना चिन्तयन्नाह-नेरडयाण जते । इत्यादि ॥ नैरयिका हि द्विविधा जवति सम्यग्दृष्टयो मिथ्यादृष्टय आवधि रपि तेषां जव प्रत्ययो वदय मूपजायते जवप्रत्ययो नारकदेवानामिति वचनात्, तत्र सम्यग्दृष्टीनां मतिज्ञानश्रुतज्ञानावधिज्ञानानि मिथ्यादृष्टीना मत्यज्ञानश्रुता ज्ञानविजंगज्ञानानोति सामान्यतो नैरयिकाणा षड्विध साकारोपयोगो नाकारोपयोग स्त्रिविध स्तद्यथा-चक्षुर्दशनं अचक्षुर्दशनमवधिदशनं च, एष स्त्रिविधो प्यनाकारोपयोगः सम्यग्दृष्ट्या मिथ्यादृष्ट्या वा विशेषेण प्रतिपत्तव्य उजयेषाम प्यवधिदर्शनस्य सूत्रे प्रतिपादितत्वात्, एवमसुरकु मारादीना स्तनितकुमारपर्यवसानानां जवनपतीना मप्यवसेय, पृथिवीकायिकाना साकारोपयोगो द्विविध स्तद्यथा-मत्यज्ञान श्रुताज्ञानं च ऽना

सागारोवजुगे य अणुणागारोव० । णेरडयाणं जते ! सागारोवजुगे कडविहे पसुत्ते ? गोयमा ! छविहे प० , तंजहा-मतिनाण० सुयनाण० उहिनाण० मतिअन्ताण० सुयअन्ताण० विजगनाणसागारोवजुगे । णेरड याणं अणुणागारोवजुगे कडविहे पसुत्ते ? गोयमा ! तिविहे पसुत्ते, तंजहा-चक्षुदंसण० अचक्षुदंसण

ज्ञानसाकारोपयोग श्रुतज्ञानसाकारोपयोगोवधिज्ञानसाकारोपयोगो मत्यज्ञानसाकारोपयोगः श्रुताज्ञानसाकारोपयोगो विभंगज्ञानसाकारो पयोगः । नैरयिकाणासनाकारोपयोगः कतिविधः प्रज्ञप्तः १ गौतम । त्रिविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-चक्षुर्दशनाचक्षुर्दशनावधिदर्शनानाकारोपयोगश्च

गोयमा द्विविहा प० त० । हेगौतम दीयभट ते कहे । सागारोवजुगेय अणुणागारोवजुगेय । साकारोपयोग अनाकारोपयोग । णेरडयाण भते सागा रावजुगे काविहे प० । नारकीने हेभगवन् साकारोपयागना केतलाभद् कक्षा । गोयमा छाव्वहे प० तं० । हेगौतम ६ भेट कक्षा ते कहेके । मति नाणसागारावजुगे सुयणाण सा० ओहिणाण सा० मइअणाण सा० सुयअणाण सा० विभगणाण सा० । मतिज्ञान साकारोपयोग श्रुतज्ञान सा० अवधिज्ञान सा० मतिअज्ञान सा० श्रुतअज्ञान सा० विभगज्ञान सा० । णेरडयाण भते अणुणागारोवजुगे कडविहे प० । नारकीने हेभगवन् अनाकारो पयोगना केतलाभद् कक्षा । गोयमा तिविहे प० तंजहा । हेगौतम तीनभटे कक्षा ते कहेके । चक्षुदंसण अणुणागारो अचक्षुदंसण अणा० ओहिदंसण

कारोपयोग एकोऽचक्षुर्दर्शनरूपः श्रोत्रोपयोगानां तेषां मसम्भवात् सम्यग्दर्शनादिलब्धिर्विकलत्वात्, एव मपतेजोवायुवनस्पतीनामपि वेदित-
व्यं द्वीन्द्रियाणां साकारोपयोगश्चतुर्विधस्तद्यथा-मतिज्ञानं श्रुतज्ञानं मत्यज्ञानं श्रुताज्ञानं तत्रापरोपयोगावस्थायां केषांचि त्सासादनजावमासादयि-

नहिदंसणञ्जणागारोवनगे । एवं जाव थणियकुमाराणं । पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा ! दुविहे उवनगे
पसस्ते, तजहा—सागारोवनगेय ञ्जणागारोवनगे य । पुढविकाइयाणं जंते ! ञ्जणागारोवनगे कतिविहे
पसस्ते ? गोयमा ! दुविहे पसस्ते, तजहा—मतिञ्जणाण सुयञ्जणाण । पुढविकाइयाणं जंते ! ञ्जणागा-
रोवनगे कइविहे पसस्ते ? गोयमा ! एगे अचक्षुदंसणञ्जणागारोवनगे पसस्ते, एवं जाव वणस्सइकाइ-

एवं यावत्स्तनितकुमाराणाम् । पृथिवीकायिकानां पृच्छा, गौतम । द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-मत्यज्ञानसाकारोपयोगः श्रुताज्ञानसाकारोपयो-
गः । पृथिवीकायिकानां जदन्त । अनाकारोपयोगः कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम । एकोऽचक्षुर्दर्शनानाकारोपयोगः प्रज्ञप्तः । एव यावद्वनस्प-
तिकायिकानाम् । द्वीन्द्रियाणां पृच्छा, गौतम । द्विविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-साकारोऽनाकारश्च । द्वीन्द्रियाणां साकारोपयोगः कतिविधः प्रज्ञप्तः ?

अणा० एव जाव थणियकुमाराणं पुढविकाइयाणं पुच्छा । चक्षुर्दर्शनं अना० अचक्षुर्दर्शनं अना० अवधिदर्शनं इमं जालगे स्तनितकुमार पृथिवीकाइ-
यानो प्र० । गोयमा दुविहे उवओगे प० त० । हे गौतम दोयभदे उपयोगं कइहा त कहेछ । सागारोवओगेय अणागारोव० । साकारोपयोगं अना-
कारोपयोगं । पुढविकाइयाणं भते सागारोवओगे कइविहे प० । पृथिवीकायिकानो साकारोपयोगं हे भगवन् केतलेभेदे हुवे । गोयमा दुविहे प० तं ।
हे गौतम दोयभदे कइहा ते कहेछै । मइअखाणे सुअअखाणे । मतिअज्ञानं श्रुतअज्ञानं । पुढविकाइयाणं भंते अणागारोवओगे कइविहे प० । पृथिवीका-
यिकं हे भगवन् अनाकारोपयोगं केतलेभेदे कइहो । गोयमा एगे अचक्षुदंसण अणागारोवओगे प० एवं जाव वणस्सइकाइयाणं वेइन्द्रियाणं पुच्छा
हे गौतम अचक्षुर्दर्शनं अनाकारोपयोगं इमं जालगे वनस्पतीकायिकं वेइन्द्रियनो प्र० । गोयमा दुविहे उवओगे प० तजहा । हे गौतम दोयभदे उपयोगं

तां मतिज्ञानश्रुतज्ञाने शोपाणां तु मत्यज्ञानश्रुताज्ञाने। अनाकारोपयोगः स्त्वेको ऽवक्षुर्दर्शनरूपः शोपोपयोगानां, एवं त्रीन्द्रियाणामपि, चतुरिन्द्रियाणामप्येव नवर मनाकारोपयोगो द्विविधः चक्षुर्दर्शनमचक्षुर्दर्शनं च। पञ्चेन्द्रियतिरिक्त्वा साकारोपयोगः बहुविधस्तद्यथा-मतिज्ञानं श्रुत

याणं । बेइंदियाणं पुच्छा, गोयमा ! दुविहे पस्यते, तंजहा-सागारो अणागारो । बेइंदियाणं सागारोव लुगे कडविहे पस्यते ? गोयमा ! चउविहे पस्यते, तंजहा-आजिनिबोहियणाण सुयणाण मतिअन्नाण सुयअन्नाण० । बेइंदियाणं जंते ! अणागारोवलुगे कडविहे पस्यते ? गोयमा ! एगे अचक्षुदंसणअणागारोवलुगे । एवं तेइंदियाणं । चउरिंदियाणवि एवंचेव नवरं अणागारोवलुगे दुविहे पस्यते चक्षुदंसण०

गौतम ! चतुर्विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-आजिनिबोधिक्कज्ञानश्रुतज्ञानमत्यज्ञानश्रुताज्ञानसाकारोपयोगः । द्वीन्द्रियाणां जदन्त । अनाकारोपयोगः कतिविधः प्रज्ञप्तः ? गौतम ! एकाकारो चक्षुर्दर्शनानाकारोपयोगः । एक त्रीन्द्रियाणाम् । चतुरिन्द्रियाणामप्येवं चैव नवरमनाकारोपयोगो द्विविधः प्रज्ञप्तश्चक्षुर्दर्शनानाकारोपयोगोऽवक्षुर्दर्शनानाकारोपयोगश्च । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकाना यथा नैरयिकाणाम् । मनुष्याणां यथौघिक

कह्यो तेकहेछै । सागारोवओगे अणागारोवओगे । साकारोपयोग अनाकारोपयोग । बेइंदियाणं भंते सागारोवओगे कडविहे पं० । बेइन्द्रिय साकारोपयोगना केतलभेद कछा । गोयमा चउवि० तं० । हेगौतम ४ भेद ते कहेछै । आभिणिबोहियणाण सुयणाण सा० मतिअन्नाण सा० सुयअन्नाण सा० । मतिज्ञान साकारोपयोग श्रुतज्ञान साकारोपयोग मतिअज्ञान सा० श्रुतअज्ञान सा० । बेइंदियाण भंते अणागारोवओगे कडविहे पं० । बेइन्द्रियने हेभगवन् अनाकारोपयोगने केतलभेदे हुवे । गोयमा एगे अचक्षुदंसण अणागारोवओगे पं० । हेगौतम एक अचक्षुदर्शन अनाकारोपयोगे एव तेइंदियाणवि चउरिंदियाणवि एवंचेव । इम तेइन्द्री चौरिन्द्रीने पिण इमहोज । नवरं अणागारोवओगे दुविहे पं० तं० । एविशेष अनाकारोपयोगना दोयभेद ते कहेछै । चक्षुदंसण अ० अचक्षुदंसण अणा० । चक्षुदर्शन अना० अचक्षुदर्शन अणा० । पंचिंदिय तिरिक्खजोपियाण जहा खेर

ज्ञानमवधिज्ञानं मत्तज्ञानं श्रुताज्ञानं विजगज्ज्ञानं अनाकारोपयोग स्तिविध स्तथर्था-चक्षुर्दक्षिणं अचक्षुर्दक्षिणं अवधिद्विकस्यापि केपुपि तेषु सप्त

अचक्षुर्दक्षिणं अणुगारोवउत्तये । पंचिद्वियतिरियजोणियाणं जहा णेरइयाणं मणुस्साणं जहा उहिए उव
उगे जणियं तहेव जणियहं । वाणमंतरजोइसियवेमाणियाणं जहा णेरइयाणं । जीवाणं जते ! किं सा
गारोवउत्ता अणुगारोवउत्ता ? गोयमा ! सागारोवउत्तावि अणुगारोवउत्तावि । से केणठेणं जते !
एवं बुद्ध जीवा सागारोवउत्तावि अणुगारोवउत्तावि ? गोयमा ! जेणं जीवा अणुनिबोहियणाण
सुयणाण उहिनाण मणपज्जव केवलनाण० मतिअण्णाण सुयअण्ण० विजंगणाणोवउत्ता तेणं जीवा सागारो

उपयोगो ज्ञितस्तथैव ज्ञितव्यम् । धामव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकामां यथा नैरयिकाणां । जीवा जदन्त । किं साकारोपयोगयुक्ता अनाका
रोपयोगयुक्ताः ? गौतम । साकारोपयोगयुक्ता अप्यनाकारोपयोगयुक्ता अपि । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-जीवाः साकारोपयोगयुक्ता
अप्यनाकारोपयोगयुक्ता अपि ? गौतम । येन जीवा आभिनिबोधिज्ज्ञानं श्रुतज्ञानावधिज्ञानमनःपर्ययज्ञानकेवलज्ञानमत्यज्ञानश्रुताज्ञानविजगज्ज्ञान

इयाणंमण्साणं जहा ओद्वियउवओगे भणियं तहा भाणियव । पंचग्गं तियच्चोणिका । जम नारकोन कक्षा तिम अनुप्यन जिम ओघन आलापै उ
पयोग कक्षा तिम कहिवा । वाणमंतर जोइसिय वेमाणियाणं जहा णेरइयाण । वामव्यन्तर प्यातिषी वेमाणिय जिम नारकोने कक्षी तिम । जीवा
ण भते किं सागारोवउत्ता अणुगारोवउत्ता । जीव हेमगवन् साकारोपयोग अनाकारोपयोग । गोयमा सागारोवउत्तावि अणु० । हेगौतम साकारो
पयोग अनाकारोपयोग । सेकेणठेण भंते ए० । तेसाटे इम कक्षी । जीवा सागारोवउत्तावि अणु० । जीव साकारोपयोग पिण अनाकारोपयोग पि
ण हुवे । गोयमा जेण जीवा आभिनिबोहियणाण सुयणाण ओद्वियाण मणप० केवल० मतिअण्णाण सुयअण्णाण विजंगणाणोवउत्ता तेण जीवा सागा
रोवउत्ता । हेगौतम जे जीव मतिज्ञानी श्रुतज्ञानी अवधिज्ञानी मनपर्ववज्ज्ञानी केवलज्ञानी मतिअण्णाणी श्रुतअण्णाणी निमज्ज्ञानी सहित हुवे ते जीव

વડતાં । જેણં જીવા ચક્ષુદંશણ અચક્ષુઃ ॥ હિં ॥ કેવલદંશણોવડતા તેણં જીવા અણાગારોવડતા સે
તેણછેણં ? ગોયમા ! એવં બુદ્ધિ—જીવા સાગારોવડતાવિ અણાગારોવડતાવિ । નેરડયાણં જંતે ? કિં સા
ગારોવડતા અણાગારોવડતા ? ગોયમા ! નેરડયા સાગારોવડતાવિ અણાગારોવડતાવિ, સેકેણછેણં જંતે !
એવંબુ ॥ ? ગોયમા ! જેણં નેરડ ॥ આત્તિણિવોહિ ॥ સુયના ॥ હિનાણ મહાઅન્નાણ સુયઅ ॥ વિજંગનાણોવડ
તા તેણં નેરડયા સાગારોવડતા જેણં નેરડયા ચક્ષુદંશણ અચક્ષુદંસ ॥ હિદંશણોવડતા તેણં નેરડયા અ

નોપયુક્તા સ્તેન જીવાઃ સાકારોપયોગયુક્તાઃ, યેન જીવા ચક્ષુદંશનાચક્ષુદંશનાવધિદંશનકેવલદંશનોપયોગયુક્તા સ્તેન જીવા અનાકારોપયોગ
યુક્તા સ્તત્તેનાર્થેન ગીતમ । એવમુચ્યતે—જીવાઃ સાકારોપયોગયુક્તા અપ્યનાકારોપયોગયુક્તા અપિ । નૈરયિકા પ્રદન્ત । કિં સાકારોપયોગયુ
ક્તા અનાકારોપયોગયુક્તાઃ ? ગીતમ । નૈરયિકાઃ સાકારોપયોગયુક્તા અપ્યનાકારોપયોગયુક્તા અપિ । અથ કેનાર્થેન પ્રદન્ત । એવમુચ્યતે—
ગીતમ । યેન નૈરયિકા આત્તિણિવોધિકજ્ઞાનશ્રુતજ્ઞાનાવધિજ્ઞાનમત્યજ્ઞાનશ્રુતાજ્ઞાનવિજઙ્ગજ્ઞાનોપયુક્તા સ્તેન નૈરયિકાઃ સાકારોપયોગયુક્તાઃ,

સાકારોપયોગ હુવ । જણં જીવા ચક્ષુદંશણ અચક્ષુદંશણ આંહિદંશણ કલ્પલદંશણોવડતા તેણં જીવા અણાગારોવડતા । જે જીવ ચક્ષુદંશની અચક્ષુદંશ
ન અવધિદંશન કલ્પલદંશનવન્ત હુવે તે જીવ અનાકારોપયોગસહિત કહિયે । સેકેણછેણ ગોયમા એવં ॥ । તેમાટે જેગીતમ હમકહ્યો । જીવસાગારોવડતા
વિ અણા ॥ । નારકો જેમગવન્ સ્પૂ સાકારોપયોગ અનાકારોપયોગ । ગોયમા એરડયા સાગારોવડતાવિ અણા ॥ । જેગીતમ નારકો સાકારોપયોગો પિ
ણ અનાકારોપયોગો પિણ । સેકેણછેણ અતે એવ બુદ્ધિ । તેમાટે જેમગવન્ પ્રશ્ન । ગોયમા જેણં એરડયા આત્તિણિવોધિયણ સુયણાણ આંહિનાણ
મહાઅન્નાણ સય ॥ વિમગ્નાણોવડતા તેણં એરડયા સાગારોવડતા । જેગીતમ જે નારકો મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન અવધિજ્ઞાન મતિઅજ્ઞાન શ્રુતઅજ્ઞાન વિમજ્ઞ
જ્ઞાન સહિતછે તે નારકો સાકારોપયોગી । જેણં એરડયા ચક્ષુદંશણ અણાગારોવડતા અચક્ષુદંશણ અ ॥ આંહિદંશણ અ ॥ તેણં એરડયા અણાગારોવડ

णागारोवउत्ता सेतेणठेणं गोयमा ! एवंबुद्ध जाव अणागारोवउत्ता । एवं जाव थणियकुमारा । पुढविकाइ
थाणं पुच्छा, गोयमा ? तहेव जाव जेणं पुढविकाइया मतिअन्ता० सुयअन्ताणोवउत्ता तेणं पुढविका०
सागारोवउत्ता । जेणं पुढवि० अचखुदंसणावउत्ता तेणं पुढवि० अणागारोवउत्ता से तेणठेणं ? गोयमा !
एवं बुद्ध जाव वणस्सइकाइया । वेइंदियाणं अष्ठसहिया तहेव पुच्छा जाव जेणं वेइंदिया आग्निनि
वोहियणाण सुयना० मतिअन्ताण सुयअन्ताणोवउत्ता तेणं वेइंदिया सागारोवउत्ता । जेणं वेइंदिया

येन नैरयिकाश्चक्षुर्दृशनाचक्षुर्दृशनावधिदर्शनोपयोगयुक्ता स्तेन नैरयिका अनाकारोपयोगयुक्ता स्तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-यावदनाका
रोपयोगयुक्ता अपि । एवयावत्स्तनितकुमाराः । पृथिवीकायिकानां पृच्छा, गौतम । तथैव यावद्येन पृथिवीकायिका मत्पज्ञानश्रुताज्ञानोपयो
गयुक्ता स्तेन पृथिवीकायिकाः साकारोपयोगयुक्ताः । येन पृथिवीकायिका अचक्षुर्दृशनोपयोगयुक्ता स्तेन पृथिवीकायिका अनाकारोपयोगयु
क्ता स्तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-यावद्वनस्पतिकायिकाः । द्वीन्द्रियाणामर्थसहिता तथैव पृच्छा, यावद्येन द्वीन्द्रिया आग्निनिबोधकज्ञा

ता । जे नारको चक्षुर्दृशनं अनाकारोपयोगे सहितकै अचक्षुर्दृशनं अना० अवाधिदृशनं अना० ते नारको अनाकारोपयोगी हुवे । सेतेणठेणं गोयमा
एव जाव अणागारोवउत्ता एवं जाव थणियकुमारा पुढवोकाइयाण पुच्छा । तेमाटे हेगौतम इम कछां जालगे अनाकारोपयोगी हुवे इम जालगे
स्तनितकुमार पृथिवीकायनो प्र० । गोयमा तहेव जाव जेणं पुढवोकाइया मइअणाणोवउत्ता सुयअ० । हेगौतम तिमहोज जालगे पृथिवीने मतिअज्ञा
नयुक्तं श्रुतअज्ञान । तेणं पुढवोकाइया सागारोवउत्ता । ते पृथिवीकाय साकारोपयोगी । जेणं पुढविकाइया अचखुदंसणावउत्ता तेणं पुढविकाइया
अणागारोवउत्ता । जे पृथिवीकाय अचक्षुर्दृशनोपयोगीकै ते पृथिवीकाय अनाकारोपयोगी । सेतेणठेणं गो० एव जाव वणस्सइकाइया वेइंदियाण पुच्छा ।
तेमाटे हेगौतम इमकछां इम जालगे वनस्पतीकाय वेइंदियनो प्र० । तहेव गो० जाव जेणं वेइंदिया आग्निनिबोहियणा० सुयणाण मतिअणाण सुय

17
 1. मनुष्याणां यथा सत्त्वमष्टावपि साकारोपयोगा अस्वारी प्यनाकारोपयोगा मनुष्येषु सर्पज्ञानदत्तानलव्यसम्भवात् । व्यंतरज्योतिषवैमानि
 2. यथा नैरयिका स्तदेव सामान्यतः शत्रुर्विशति दशकक्रमेण च जीवानां मुपयोगश्चिन्तितः सम्प्रति सन्दमतिस्पष्टावबोधाय जीवा एव तत्तदु
 3. पयोगोपयुक्ताः सामान्यतः शत्रुर्विशतिदशकक्रमेण चित्यन्ते ॥ जीवाण्य जते । इत्यादि ॥ सुगमं ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां मेकोनत्रिंश
 4. तममुपयोगाख्यं पदं समाप्तं ॥ २८ ॥ * * * * *

अचक्षुदंसणोवउत्ता तेणं वेइंदिया अणागारोवउत्ता से तेणठेणं ? गोयमा ! एवं बुद्धु एवं जाव चउ
 रिंदिया णवरं चक्षुदंसणअप्पहियं चउरिंदियाणंति । पचेदियतिरिक्खजोणिया जहा णेरइया । मणुसा
 जहा जीवा । वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा णेरइया ॥ इति पत्तवणाए जगवतीए एगूणतीसइमं

नश्रुतज्ञानमत्यज्ञानश्रुताज्ञानांपयुक्तास्तेन द्वीन्द्रियाः साकारोपयोगोपयुक्ताः, येन द्वीन्द्रिया अचक्षुदर्शनोपयोगयुक्तास्तेन द्वीन्द्रिया अनाका
 रोपयोगयुक्ता स्तत्तनार्थेन गौतम । एवमुच्यते, एवं यावच्चतुरिन्द्रियाः । नवर चक्षुदर्शनमन्यधिकं चतुरिंदियाणामिति । पच्येदियति
 र्यग्योनिका यथा नैरयिकाः । मनुष्या यथा जीवाः । वानव्यन्तरज्योतिषवैमानिका यथा नैरयिकाः ॥ इति श्रीमदुपाध्यायरामचंद्रगणि

अणाणोवउत्ता तेण वेइ दिय सागारोवउत्ता । तिमहीज हेगौतम जालगे जं वेन्द्रिय मतिज्ञानी श्रुतज्ञानो मतिअज्ञानो श्रुतअज्ञानी इणेकरो सहित
 छे ते वेइन्द्रिय साकारी । जण वेइंदिया अचक्षुदंसणोवउत्ता तेण वेइंदिया अणागारोवउत्ता । ज वेइन्द्रिय अचक्षुदर्शने सहितछे ते वेन्द्रिय अनाका
 रोपयोगो । सतेणठेणं गोयमा एवं जाव चउरिंदिया णवर चक्षुदंसणं अप्पहिय चउरिंदियाणं भा० । तमाटे हेगौतम इमक्खे इम जालगं चौरिन्द्रिय
 एविशेष चक्षुदर्शन अधिक कइवो चौरिन्द्रियने कइया । पांचदिय तिरिक्खजोणिया जहा णेरइया मणुसा जहा जीवा वाणमंतर जोइसिय वेमाणिया
 जहा णेरइया । पचेदिय तिरिक्खजोणियाने जिम नारकीनीपरे मनुष्यने जिम पांचमूष तिम वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिक जिम नारकी तिम । पण

तदेवमुक्तं एकोनत्रिंशत्तमं पदं संप्रति त्रिंशत्तममारज्यते अस्यचायमभिसम्बन्ध इहानन्तरपदे ज्ञानपरिणामविशेष उपयोगो जिहित इहापि स
एव ज्ञानपरिणामविशेष उपयोगे पश्यतीति सति वानिताविति शब्दप्रत्ययः, कर्तयनदादेः शप् पात्राध्यास्याच्चादाशूत्सूर्तिश्रोतिकुटुचिदुशप्
सदःपिवजिप्रथमतिष्ठयच्छपश्यक्छचिसीयसीदमिति दृशेः पश्यादेशः, पश्यतो जावः पश्यता जावे तत्वलाविति तल्प्रत्ययः, आदापसैवपाश
णयत्युच्यते, एष च पासणयाशब्दो रूढिवशात् । साकारोनाकारबोधप्रतिपादक उपयोगशब्दवत् तथाचोपयोगविषये प्रश्नोत्तरभूत्रे इमे-कडवि
हाणं जन्ते । पासणया पश्यता ? गोयमा ! दुविहा पं० तं० सागारपासणया अगानारपासणया इति ॥ ननु तुल्ये साकारानाकारभेदे को नयोः
प्रतिविशेषो येन पृथगुच्यते ? उच्यते-साकारानाकारभेदगताऽवातरभेदसंख्यारूप स्तथाहि-पञ्चज्ञानानि त्रीण्यज्ञानानी त्यष्टविधः साकार उपयो
गे साकारपश्यतात्तु षड्विधा मतिज्ञानमत्यज्ञानयोः पश्यतयोः अनज्युपगमात् कस्मा दिति चेत् ? उच्यते-इह पश्यतानाम पश्यतो जाव उच्यते
पश्यतो जाव श्व दृशिरप्रेक्षणे इतिवचनात् प्रेक्षणमिह रूढिवशात् साकारपश्यतायां चिन्त्यमानायां प्रदीर्घकालमनाकारपश्यताया चिन्त्यमानायां प्र
कटं परिस्फुटरूपमीक्षणमवसेय' तथाच सति येन ज्ञानेन त्रैकालिकः परिच्छेदो जर्वात तदेव ज्ञान प्रदीर्घकालविषयत्वात्, साकारपश्यता श

पदं सम्प्रतं ॥

२९

॥

॥

॥

॥

॥

॥

कडविहाणं जन्ते ! पासणया पश्यता ? गोयमा ! दुविहा पासणया पश्यता, तंजहा-सागारपासणया

शिष्यनानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे एकोनत्रिंशत्तमं पदं समाप्तम् ॥

२६

॥

॥

॥

॥

कतिविधा जदन्त । पश्यता प्रज्ञप्ता ? गौतम । द्विविधा पश्यता प्रज्ञप्ता तद्यथा-साकारपश्यता चानाकारपश्यता च साकारपश्यता जद

रणाए उवभोगपयं सम्प्रतं ॥ इति प्रज्ञापनानुवादि २६ मी पद उपयोगाधिकार समाप्त थयो ॥

२६

॥

॥

॥

॥

कडविहाणं भते पासणया पं० । केतलेभेदे हेभगवन् पासणता जीवो कड्वो । गोयमा दुविहा पा० तं० । हेगौतम दोभेद पासणतारा तेकहेले । साका

अथाप्यं नतोपं मतिज्ञानमत्यज्ञानेषु वृत्त्यन्ताधिनष्टार्थग्राहके संप्रतिकालविषये तथाच-मतिज्ञानमधिकृत्याप्यत्रोक्तं-जमवग्गदादिह्वं पशुप्पन्नयु
ग्गाह्गलोम् । इदियमणोनिमित्तं तंआज्जनिवोधिगचेति ॥ तत् द्वे अपि साकारपश्यत्ताशब्दवाच्यं न जयतः श्रुतज्ञानादीनित्तु त्रिकालविषयाणि
तथाहि-श्रुतज्ञानेन अतीता अपि ज्ञावा ज्ञायंते अनागता अपि उक्तच-जंपुणत्तिकालविषय आगमगंथाणुसारिविन्नाण । इदियमणोनिमित्तं सुय
नाणतंजिणाविति ॥ १ ॥ अविधिज्ञानमपि सख्यातीता उत्सपिणीप्रवर्त्तपिणी अतीता परिक्रिनत्ति ज्ञावनीक्ष मनःपर्ययज्ञानमपि पत्थोपमासख्ये
यज्ञागमतीत जानातीति ज्ञावितं च केवलं सकलकालविषयं सुप्रतीत श्रुतज्ञानविभगज्ञाने ऽपि त्रिकालविषये ताच्यामपि तथायोगमतीतानागत
ज्ञावपरिच्छेदात्, ततो ज्ञानानि साकारपश्यत्ताशब्दवाच्यानि य उपयोगं स्तु यत्राकारो यथोदितस्वरूपः परिस्फुरति स बोधो वत्तमानकालवि
षयो वा यदि जयति त्रिकालिको वा तत्र सर्वत्रापि प्रवर्त्तते इति साकारोपयोगो ऽष्टविधः, तथा चतुर्दशनमचतुर्दशनमवधिदर्शनं केवलदर्शनं

य झुणागारपासणया य । सागारपासणयाणं ज्ञते ! कतिविहा पस्सत्ता ? गोयमा ! छविहा पस्सत्ता,
तजहा-सुयणाणपासणया उहिणाणपासणया मडुणाणपास० केवलणाणपासणया सुयञ्ज्णाणसा० विज्जं
गणाणसागारपासणया । झुणागारपासणयाणं ज्ञते ! कडविहे पस्सत्ते ? गोयमा ! तिविहा पस्सत्ता ,

न्त । कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । षड्विधा प्रज्ञप्तातद्यथा-श्रुतज्ञानपश्यत्तावधिज्ञानपश्यत्ता मनःपर्ययज्ञानपश्यत्ता केवलज्ञानपश्यत्ता शु
ताज्ञानपश्यत्ता विज्जङ्गज्ञानसाकारपश्यत्ता । अनाकारपश्यत्ता जदन्त । कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । त्रिविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-चतुर्दशना

र पा० अणाकार पा० । साकारनो देखवो अनाकार देखवो । साकार पासणयाण भंते कडविहा पं० । द्विवे साकारनो देखवो तेहना केतलाभेद
कट्ठा । गोयमा छवि० तं० । हेगौतम ६ भेदे कहैहे । सुयणाण ओहिणाण मणप० केवलणाण सुयञ्ज्णाण विभगणाण पासणया । श्रुतज्ञाने देखवाने
विभङ्गनो देखवो । अणागार पासणयाण भंते कडविहा पं० । अनाकार पासणया केतलेभेदे हेमगवन् कही । गोयमा तिविहा पं० तं० । हेगौतम

[मिह पूर्वमनाकारपश्यताचिन्तायां प्रकृष्टपरिस्फुटरूप मीक्षणमवसेय मिति, तत्राचक्षुर्दर्शने परिस्फुटरूपमीक्षणं न विद्यते नहि चक्षुषे ऽवशेषेन्द्रियमनोज्ञः परिस्फुट मीक्षते प्रमाता ततो ऽचक्षुर्दर्शनस्या नाकारपश्यताशब्दवाच्यत्वान्नावात् । त्रिविधा नाकारपश्यता तदेवं साकारज्ञदानाकारभेदे च प्रत्येक मवातरज्ञेदे वैविध्यनावा' न्महानुपयोगपत्तयोः प्रतिविशेष एवमेव प्रतिविशेषं प्रतिपिपादयिषुः प्रथमतः साकारानाकारज्ञेदी

अणागारपासण्या कइविहा पस्यता ? गोयमा ! दुविहा पस्यता, तंजहा—चरकुदंसणअणागार० लुहिदं सणअणागारपासण्या य । एवं जाव थणियकुमारा । पुढविकाइयाणं जंते ! कतिविहा पासण्या पस्यता ? गोयमा ! एगा सागारपासण्या । पुढविकाइयाणं जंते ! सागारपासण्या कतिविहा पस्यता ? गोयमा ! एगा सुयअन्ताणसागारपासण्या पस्यता । एवं जाव वणसइकाइयाणं । बेइदियाणं जंते ! कतिविहा

एवं यावत्स्नितकुमाराः । पृथिवीकायिकानां जदन्त । कतिविधा पश्यता ? गौतम । एका साकारपश्यता । पृथिवीकायिकानां जदन्त । साकारपश्यता कतिविधा प्रज्ञता ? गौतम । एका श्रुताज्ञानसाकारपश्यता प्र० । एवं यावद्द्वन्द्वपतिकायिकानाम् । द्वीन्द्रियाणां जदन्त । कतिविधा पश्यता प्र० ? गौतम । एका साकारपश्यता प्र० । द्वीन्द्रियार्था जदन्त । साकारपश्यता कतिविधा प्र० ? गौतम । द्विविधा

ना केतलाभेद कक्षा । गोयमा दुविहा तंजहा । हेगौतम दायभेद ते कहैछे । चक्षुदसण अणागारपासण्या ओहिदसण अणागारपासण्या एवं जाव थणियकुमारा । चक्षुदर्शन अनाकारोपयोग अवधिदर्शनअनाकारोपयोग इम जालगे स्नितकुमार । पुढविकाइयाण भते कइविहा पासण्या पस्यता । पृथिवीकायनां केतलाभेद देखवो । गोयमा एगासागारपासण्या । हेगौतम एक साकार देखवो । पुढविकाइयाणं भंते सागारपासण्या कइ विहा पस्यता । पृथिवीकायने साकारनो देखवो केतलाभेदे इवे । गोयमा एगासुयअन्ताणसागारपासण्या एव वणसइकाइया । हेगौतम एक श्रुतज्ञान साकारनो देखवो इम जालगे वनसतौकायने । बेइदियाणं भते कइविहा पासण्या । द्विवे बेइन्द्रियनो केतलाभेद देखवो । गोयमा एगासागार

तत स्तद्गतावांतरजेदान् प्रतिपादयति-गोयमा । दुविहा पं० तं० सागारपासणाय अणागारपासणाय । सागारपासणायं जंते । कतिविहा पं० इत्यादि ॥ जावितार्थं तदेव सामान्यतो जीवपदविशेषणरहिता पश्यतोक्ता, सांप्रतं तामेव जीवपदविशेषणसहिता मज्झित्सु राह-एवं जीवाणं

पासणया पस्सत्ता ? गोयमा ! एगा सागारपासणया पस्सत्ता । वेइदियाणं जंते ! सागारपासणया कइ विहा पस्सत्ता ? गोयमा ! दुविहा पस्सत्ता-सुयणाणसागारपासणया य सुयञ्ज्णाणसागारपासणया य । एवं तेइंदियाणवि । चउरिंदियाणं पुच्छा , गोयमा ! दुविहा पस्सत्ता-सागारपासणया जहा वेइंदियाणं चउरिंदियाणं जंते ! अणागारपासणया कतिविहा पस्सत्ता ? गोयमा ! एगा चक्कुदंसणअणागारपासण

श्रुतज्ञानसाकारपश्यत्ताच श्रुताज्ञानसाकारपश्यत्ता च । एवं त्रीन्द्रियाणामपि । चतुरिन्द्रियाणां पुच्छा , गौतम । द्विविधा प्र०-साकारपश्यत्ता चानाकारपश्यत्ता च । साकारपश्यत्ता यथा द्वीन्द्रियाणाम् । चतुरिन्द्रियाणां जदन्त । अनाकारपश्यत्ता कतिविधा प्रज्ञप्ता ? गौतम । एका चक्षुर्दृशानाकारपश्यत्ता प्र० । मनुष्याणां यथा जीवानाम् , शेषा यथा नैरयिका यावद्द्वैसानिकाः । जीवा जदन्त । किं साकारप

पा० । हेगौतम एक साकारनो देखवो । वेइंदियाणं भंते सागारपासणया कइविहा पं० । वेइंदियनो हेभगवन् साकारनो देखवो केतलेभेदे हुवे । गोयमा दुविहा पं० तं० । हेगौतम दीयभेदे कइहा ते कहेछै । सुयणाण सा० सुयअणाणसाकारोपयोग एवं तेइंदियाणवि चउरिंदियाणं पुच्छा । श्रुतज्ञान साकार देखवो श्रुतअज्ञानसाकार इम तेन्द्रियनो पिण चौरिन्द्रियने पिण प्रश्न । गोयमा दुविहा पासणया पणत्ता तंजहा । हेगौतम दीयभेद कइहा ते कहेछै । सागारपासणया अणागारपासणया सागारपासणया जहा वेइंदिया अणागारपासणया पुच्छा । साकार देखवो अनाकार देखवो अनाकार देखवो साकारदेखवो जिम वेइन्द्रियने तिमहैज अनाकारदेखवानो प्रश्न । गोयमा एगे चक्कुदंसण अणागारपासणया मणत्ताणं जहा जीवाणं सेसाण जहा खेरइया जाव बेमाणिया । हेगौतम एक चक्षुर्दर्शन अनाकार देखवो मनुष्यनो देखवो जिम जीवसूत्रे कइहा तिम शेष जिम ना

પિ ॥ સર્વં પૂર્વોક્તેન પ્રકારેણ જીવાનામપિ જીવપદવિગ્રોપણસન્નિતાપિ પશ્યતા વક્તव्या સાધૈવં-જીવાસં જંતે । કતિવિહા પાસણયા પન્નપ્તા ? ગોય
મા । દુવિહા પં ૦ ત૦ સાગારપાસણયા અજાગારપાસણયા ય । જીવાણ જંતે । સાગારપાસણયા કતિવિહા પં ૦ કત્યાદિ ॥ તદેવ જીવાનામપિ સા
માન્યતઃ ઉક્તા સમપ્રતિ ચતુર્વિંશતિદશકક્રમેણ વદતિ-નરકયાજ જંતે । કત્યાદિ ॥ સુગમત્વા દુપયોગપદે પ્રાયો જાવિતત્ત્વાત્ ચાનન્તરોક્તજાવ

યા પસ્યતા । મણૂસાણં જહા જીવાણં સેસા જહા ગેરહયા જાવ વેમાણિયા । જીવાણં જંતે ! કિં સાગારપ
સ્સી અણાગારપસ્સી ? ગોયમા ! જીવા સાગારપસ્સીવિ અણાગારપસ્સીવિ । સં કેળઠેણં જંતે ! એવં બુદ્ધ
જીવા સાગારપસ્સી વિ અણાગારપસ્સીવિ ? ગોયમા ! જેણ જીવા સુયનાણી હિનાણી મળપજ્જવનાણી
કેવલનાણી સુયઅન્નાણી વિભંગનાણી તેણં જીવા સાગારપસ્સી । જેણં જીવા ચચ્ચુદંસણી હિદંસણી કેવ

વ્યત્તિનોડનાકારપડ્યત્તિનઃ । ગૌતમ । જીવા સાકારવ્યત્તિનો પ્યનાકારપડ્યત્તિનોપિ । અથ કેનાર્થેન જદન્ત । એવમુચ્યતે-જીવાઃ સાકાર
પડ્યત્તિનોપ્યનાકારપડ્યત્તિનોપિ । ગૌતમ, યેન જીવાઃ શ્રુતજ્ઞાનિનોવધિજ્ઞાનિનો મનઃપર્યયજ્ઞાનિનઃ કેવલજ્ઞાનિનઃ શ્રુતાજ્ઞાનિનો વિજ્ઞકુજ્ઞા
નિન સ્તેન જીવા સાકારપડ્યત્તિનઃ । યેન જીવાશ્ચુદંશનિનોવધિદર્શનિનઃ કેવલદર્શનિન સ્તેન જીવા અનાકારપડ્યત્તિન સ્તત્તેનાર્થેન ગૌત

રકો તિમ જાલગે વેમાનિક । જીવાણં મત કિં સાગારપસ્સો અણાગારપસ્સો । જીવને હેમગવન્ સાકારપણે દેખવો અનાકાર પણ દેખવો । ગોયમા
જીવા સાગારપસ્સોવિ અણાગારપસ્સોવિ । હેગૌતમ જીવા સાકારો પણ અનાકારો તેમાટે દમકહે । જીવા સાગારપસ્સોવિ અણાગારપસ્સોવિ । જી
વ સાકારો પણ અનાકારો । ગોયમા જેણં જીવા સુયનાણી અંહિનાણી મળપજ્જવનાણી કેવલનાણી સુયઅણાણી વિભંગનાણી તેણ જાવા સાગારપ
સ્સોવિ । હેગૌતમ જેજીવ શ્રુતજ્ઞાનો અવધિજ્ઞાનો મનપર્યયજ્ઞાનો કેવલજ્ઞાનો શ્રુતજ્ઞાનો વિમજ્જાનો તે જીવ સાકારપણે દેખે । જેણ જીવા ચચ્ચુદ
સણી અંહિદં કેવલદસણ તેણં જીવા અણાગારપસ્સો । જે જીવ ચચ્ચુદર્શનો અવધિદર્શનો કેવલદર્શનો તે જીવ અનાકારપણે દેખે । સેતેષકેણં ગોય

नानुसारेण स्वयं परिज्ञावनीयं, तदेवं सामान्यतो विशेषतश्च जीवानां पश्यतोक्ता सम्प्रति जीवानेव पश्यताविशिष्टान् विचिंतयिषुराह-जीवा
 णं जंतं । किं सागारपस्सी इत्यादि ॥ जीवा जीवनयुक्ताः प्राणधारिण इत्यर्थः । यमितिवाक्यालंकारे किमिति प्रश्ने साकारपश्यता विद्यते ये
 षा ते साकारपश्यतिनः प्राकृतत्वा त्साकारपस्सी त्युक्तं ॥ मणपज्जवनाणी केवलनाणी न वुच्चइ इत्यादि ॥ नैरयिकाणां चारित्रप्रतिपत्ते रज्ञा
 वतो मनःपर्यवज्ञानकेवलज्ञानकेवलदर्शनानामज्ञावात्, इह किल व्यदस्थानां साकारोनाकारश्चोपयोगः क्रमेणोपजायमानो घटते सकर्मकत्वात्
 सकर्मणा ह्यवातरस्योपयोगस्य वेलाया मन्यतरस्य कर्मणावृतत्वात् घटते एवोपयोग इति । केवली तु घातिचतुष्टयक्षया द्रवति ततः संशयः किं

लदंसणी तेणं जीवा अणुणागारपस्सी से तेणठेणं ? गोयमा ! एवं वुच्चइ-जीवा सागारपस्सीवि अणुणागा
 रपस्सीवि । णेरइयाणं जंतं ! किं सागारपस्सी अणुणागारपस्सी ? गोयमा ! एवंचैव नवरं सागारपास
 णयाए मणपज्जवनाणी केवलनाणी न वुच्चंति, अणुणागारपासणयाए केवलदंसणं नत्थि एवं जाव थणिय
 कुमारा । पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा ! पुढवीकाइया सागारपस्सी नोअणुणागारपस्सी । से केणठेणं

म । एवमुच्यते-जीवाः साकारपश्यतिनोप्यनाकारपश्यतिनोपि । नैरयिका प्रदन्त । किं साकारपश्यतिनोऽनाकारपश्यतिनः ? गौतम ।
 एवं चैव नवरं साकारपश्यतायां मनःपर्यवज्ञानी केवलज्ञानी नोच्यते, अनाकारपश्यतायां केवलदर्शनं नास्ति एवं यावत्स्तनितकुमाराः ।

मा ए० जीवासागारपस्सीवि अणा० । तेमाटे हेगौतम इम कट्ठा जाव साकारो पिण अनाकारी । णेरइयाण भतं कि सागारपस्सी अणा० गोयमा
 तचेव भा० । नारको हेमगवन् साकारपणे देखै अनाकारपणे देखै गौतम इमहीज पूर्वलोपरे । णवर सागारपस्सीए मणपज्जवनाणी जाव केवलणा
 णी न व० । एविशेष साकारने देखवो मनपर्यव केवल ए वे नकहिवा । अणुणागारपस्सीए केवलदंसणं नत्थि एवं जाव थणियकुमारा पुढविकाइयाण
 पुच्छा । अनाकार देखवो केवलदर्शनं न कहिवा इम जाली स्तनितकुमार पृथिवीकायनो प्रश्न । गोयमा पुढवीकाइया सागारपस्सी नो अणा० ।

जंते ! एवं बुद्धि ? गोयमा ! पुढविकाइयाणं एगां सुयञ्ज्णाणसागारपासणया पसुत्ता , से तेणठेणं गोयमा ! एवं बुद्धि । एवं जाव वणस्सडकाइयाणं । बेइंदियाणं पुच्छा , गोयमा ! सागारपस्सी नो अणगागारपस्सी । से केणठेणं जंते ! एव बुद्धि—गोयमा ! बेइंदियाणं दुविहा सागारपासणया पसुत्ता , तंजहा—सुयणाणसागारपासणया य सुयञ्ज्णाणसागारपासणयाय । से तेणठेणं ? गोयमा ! एवं बुद्धि । एवं तेइंदियावि । चउरिंदियाणं पुच्छा , गोयमा ! चउरिंदिया सागारपस्सीवि । से केणठेणं जंते ! एवं

पृथिवीकायिकाना पृच्छा , गौतम । पृथिवीकायिकाः साकारपश्यन्ति नो अनाकारपश्यन्तिनः , अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते—गौतम । पृथिवीकायिकानामेका श्रुताज्ञानसाकारपश्यता प्र० तत्तेनार्थेन गौ० । एवमुच्यते , एवं यावद्दहनस्पतिकायिकानां । द्वीन्द्रियाणां पृच्छा , गौतम । साकारपश्यन्तिनो नो अनाकारपश्यन्तिनः । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते ? गौतम । द्वीन्द्रियाणां द्विविधा साकारपश्यता प्रज्ञा तद्यथा—श्रुतज्ञानसाकारपश्यता च श्रुताज्ञानसाकारपश्यता च तत्तेनार्थेनैवमुच्यते । एवं त्रीन्द्रिता अपि । चतुरिन्द्रियपृच्छा , गौत

हेगौतम पृथिवीने साकारपणे देखे पिण अनाकारपणे न देखे । सेकण्डुणं भते एवं व० । तेमाटे इम कह्वा । गोयमा पुढवीकाइयाण एगासुयञ्ज्णाण साकारपासणया पसुत्ता । हेगौतम पृथिवीकाइयाने एक श्रुतअज्ञान साकारपणे कह्वा । सेकेण्डेणं गोयमा एव बुद्धि एवं जाव वणस्सडकाइया बे इंदियाण पुच्छा । तेमाटे हेगौतम इमकह्वा इम जांसगे वनस्सतोकाइया बेइन्द्रियनो प्रश्न । गोयमा सागारपस्सी नो अणगागारपस्सी संकण्डेणं भते एवंबुद्धि । हेगौतम साकारपणे देखे अनाकारपणे न देखे तेमाटे हेमगवन् इमकह्वा । गोयमा बेइंदियाणं सुयणाण सुयञ्ज्णाणसागारपासणया प० । हेगौतम बेइन्द्रियने श्रुतज्ञान श्रुतअज्ञान साकारपणे देखे कह्वा । सेतेण्डेणं गोयमा एवं बुद्धि । तेमाटे हेगौतम इमकह्वा । एवं तेइंदियाणवि चउरिंदियाणं पुच्छा । इम तेइन्द्रियने पिण चौरिन्द्रियनो प्र० । गोयमा चउरिंदियासागारपस्सीवि अणगागारपस्सीवि । हेगौतम चौरिन्द्रियने साकारपणे पि

जीवज्ञानावरणी दर्शनावरणात्वात् यस्मिन्नेव समये रत्नप्रज्ञादिकं जीनाति तस्मिन्नेव समये धेयंति उत जीवस्याभावात् तन्मयेति, ततः पृच्छति ॥ केवलीण जते । इत्यादि ॥ केवलज्ञानं दर्शनं चास्यास्तीति केषली, यामिति वाक्यालङ्करी जदन्त । परमकल्याणयोगिन् । इयं प्रत्यक्षत उपलब्धमाना रत्नप्रज्ञानिधा पृथिवी ॥ आगारेहिंतीति ॥ आकारो जदो यथा इयं रत्नप्रज्ञा पृथिवी त्रिकांडा स्वरकांडपंककांडांपकांडजेदान् खरकांडमपि षोडशजेदं तद्यथा-प्रथमं योजनसहस्रमानं रत्नकाण्डं, तदनन्तरं योजनसहस्रप्रमाणमेव वज्रकाण्डं तस्याप्यधो योजनसहस्रमानं वैदूर्यकाण्डमित्यादि ॥ हेउहित्ति ॥ हेतव उपपत्तयः ताश्चैमा कन कारणेन रत्नप्रज्ञेत्यजिधीयते उच्यते-यस्मा दस्या रत्नमर्थं काण्डं तस्मा द्द्वत्प्रज्ञा रत्नानि प्रज्ञाः स्वरूपं यस्याः सा रत्नप्रज्ञेति व्युत्पत्ते रिति ॥ उवमाहिंइति ॥ उपमा जिमातमाने अस्मा दुपपूर्वात् उपमितउपमा उपसर्गादा त अइ

बुद्धि ? गो० ! जेणं चउरिदिया सुयनाणी सुयञ्ज्णाणी तेणं चउरिदिया सागारपस्सी, जेणं चउरिदिया चरकुदंसणी तेणं चउरिदिया अणगारपस्सी से तेणछेण ? गो० ! एवं बुद्धि-मणूसा जहा जीवा । अणसेसा जहा णेरइया जाव बेमाणिया । केवलीणं जते ! इमं रयणप्पज्ञापुढविं अणगारेहिं हेतूहि उवमाहिं दिठ्ठंतेहिं

चतुरिद्विया साकारपश्यतिनोपि । अथ केनार्थेनैवमुच्यते-गौतम । येन चतुरिद्वियाः श्रुतज्ञानिनः श्रुताज्ञानिन स्तेन चतुरिद्वियाः साकारपश्यतिनः, येन चतुरिद्विया अक्षुर्दर्शनिन स्तेन चतुरिद्विया अनाकारपश्यतिन स्तत्तनार्थेन गौतम । एवमुच्यते । मनुष्या यथा जीवा

अनारो पिणक । सेकेण्ठेण भते एयं वृक्षः । तेमाठं हेमगवन् इमकडे । गोयमा जेणं चउरिदिया सुयनाणी सुयञ्ज्णाणी तेणं चउरिदिया सागारपस्सी । हेगौतम-ते चौरिद्विय अतज्ञाने अतज्ञाने ते चउरिद्वियपणीं देखे । जण चउरिदियावस्तुदंसणी तेण चउरिदियाअणगारपस्सी । जे चउरिद्विय चतुर्दर्शनी पिण देखे ते चउरिद्विय अनाकारपणे पिण देखे । सेकण्ठेणं गोयमा एवव । तेमाठं गौतम इमवह्मा । मणूसा जहा जीवाअवसेसा जहा णेरइया जाव बेमाणिया । मनुष्य जिम जीव तिम आकता जिम नारकी जांखी वैमानिक । केवलीण भते इम रयणप्पज्ञापुढविं अणगारेहिं हेउ

प्रमाणः तार्थ्यं रत्नप्रज्ञायां रत्नादीनि काण्डानि वर्णाविज्ञानेन कीदृशानि पद्मरागेन्द्रचन्द्राणीत्यादि ॥ दिष्टंतेति ॥ दृष्टान्तः परिच्छेदो वि-
 दातः साध्यसाधनयोः श्रव्यस्याविनाशावश्यस्य प्रमाणेन यत्र ते दृष्टान्ता स्ते यथा घटः स्वगतैर्द्वर्गैः पृथग्भूतदराद्याकारादिरूपै रनुगतपर्य-
 मैन्य स घटादिगतेभ्यो व्यतिरिक्त उपलभ्यत एति पटादिभ्यः पथक् वस्त्वतरं तथैवैवापि रत्नप्रज्ञा स्वगतजेदे रनुपक्ता शर्करप्रज्ञादिजेदेभ्य श-
 व्यतिरिक्तेति ताभ्यः पृथग् वस्त्वतर मित्यादि ॥ वन्नाहिति ॥ वर्णाविज्ञानेन तेषामेव उत्कर्षोपकर्षसंख्यया नन्तगुणाविज्ञानेन च वर्णाग्रपक्ष मुपल-
 क्षणं तेन गंधरसस्पर्शविज्ञानेन चेति द्रष्टव्यं ॥ संठाणेहिंति ॥ यानि तस्या रत्नप्रज्ञाया प्रवृत्तनारकादीनि सस्यानानि तद्यथा-तथा प्रवृत्ता व्यादि व-
 द्वा अतो चत्तरसा अष्टे पुनरुत्कर्षायासंठाणसंठिया तथा तेषां नेरदया अतो बद्धा व्यादि चत्तरसा अष्टे सुवर्णसंठाणसंठिया इत्यादि ॥ तथा ॥
 परिमाणोद्घात ॥ प्रमाणाणि ॥ अहेत्यादि ॥ परिमाणाणि यथा असीउत्तरजोयगासयसत्तस्सबाहृल्लप्पमाणमेत्ता आयामविवक्षंजेण मित्यादि ॥ प-
 क्रोयारहि ॥ प्रति सर्वतः सामस्येन अवतीर्यते व्याप्यते येस्ते प्रत्यवतारा स्तेनान चनोदध्यादिवलया वेदितव्या स्तेहि सर्वासु दिक्षु विदिक्षु चे-

वन्तोहिं संठाणेहिं पमाणेहिं पक्रायारेहिं ज रामय जाणड त समय पासड जं समय पासड तं समय
 जाणड ? गोयमा ! णो डणठे समठं । सं केणठेणं जंते ! एवं एच्चइ-केवलीणं इमं रयणप्पन आगारेहिं

आवज्ञाया यथा नैरयिका मावहेमानिकाः । कवली प्रदत्त । इमा रत्नप्रज्ञां पृथिवी साकारैर्हेतुजिरुपमाजिद्वृष्टान्तो वर्णैः सस्यानैः प्रमाणी प्र-
 त्यवतारैर्यस्मिन् समये जानाति तस्मिन् समये पश्यति यस्मिन् समये पश्यति तस्मिन् समये जानाति ? गौतम । नायमर्थः समर्थः । अथ

हि दिष्टंतेहि वन्तोहिं संठाणेहिं पमाणेहिं पक्रायारेहिं जसमय जाणड तं समय पासड । कान्तो हेमगवन् रत्नप्रभापणिबीने प्राकारेकरो हेतुदृष्टान्तं वर्ण-
 संख्यानं प्रमाणं घनादध्यादिलक्षण एतच्चा बीज निजकांडहत घटादृष्टान्तं २ इत्यादि जसमय जाणे तेसमय देखे । जसमय पासड तंसमय जाणड ।
 जसमय देखे ते समय जाणे । गोयमा णोदणठे समठे । हेगौतम एवमं समर्थं नष्टो । सेतेणइणं अते ए० । तमाटे हेमगवन् इमकहो । केवलीणं

मां रत्नप्रज्ञां परित्यज्य व्यवस्थिता स्तः ॥ जं समयमिति ॥ कालाध्वनोर्व्यासावित्यधिकरणभावेऽपि द्वितीया ततो यमर्थः-यस्मिन् समये जानाति
 आकारादिविशिष्टां परित्यज्यति ॥ त समयति ॥ तस्मिन् समये पश्यति केवलदर्शनविषयीकरोति जगवानाह-गौतम । नायमर्थः समयः नाय
 मर्थो सत्पुपपन्न इति भावः । तत्त्वमजानानः पृच्छति-से केन कथं ज्ञते । इत्यादि ॥ संज्ञिति ॥ अथ शब्दार्थः, अथ केनार्थेन केन प्रकारेण ज्ञदन्त ।
 एव पूर्वोक्तेन प्रकारेणोच्यते तमेव प्रकारं दर्शयति-केवलीणमित्यादि ॥ जगवानाह-गोयमेत्यादि ॥ अस्याय भावार्थः-इह ज्ञानेन परित्यज्यन् जा
 नातीत्युच्यते दर्शनेन परित्यज्य न्ययतीति । ज्ञानं च से तस्य जगवतः साकारं मन्यथा ज्ञानत्वायोगात्, विशेषानभिगृह्णानो हि बोधो ज्ञानं स
 विशेषं पुन ज्ञानमितिवचनात् दर्शनमनाकारं निर्विशेषं निविशेषेण ग्रही दर्शनं मुच्यते इतिवचनात् तत्र ज्ञानं दर्शनं च जीवस्य स्वयंशो नोप
 जायते यथा कतिपयेषु प्रदेशेषु ज्ञानं कतिपयेषु प्रदेशेषु दर्शनं तथास्वाभावात् । किंतु यदा ज्ञानं तदा सामस्त्येन ज्ञानमेव यदा दर्शनं तदा

जं समयं जाणइ नो तं समयं पासइ जं समयं पासइ नो तं समयं जाणइ ? गोयमा ! सागारे से नाणे
 जवइ अणागारे से दसणे जवइ से तेणठेणं जाव नो तं समयं जाणइ एवं जाव अहे सत्तमं । एवं सो
 हम्मं कप्पं जा अज्जुयं । गेवेज्जगविमाणा अणुत्तरविमाणा ईसिप्पप्पारा पुढवी । परमाणुपोग्गलं दुपदेसिय

केनार्थेन ज्ञदन्त । एवमुच्यते-केवलीमां रत्नप्रज्ञां पृथिवीं आकारं यस्मिन्समये जानाति न तस्मिन्समये पश्यति यस्मिन्समये पश्यति न
 तस्मिन्समये जानाति ॥ गौतम । साकारं तस्य (जगवतः) ज्ञानं जवति अनाकारं तस्य दर्शनं जवति तत्तेनार्थं नैवमुच्यते-यावन्न तस्मि

इमं रयण्यमं आगारेहि जाव जं समयं जाणइ नो तं समयं पासइ जं समयं पासइ नो तं समयं जाणइ । केवलीणं रत्नप्रभापृथिवीने प्रति आकार
 करो जालगे जेसमयं जाणे पिण तेसमयं न देखे जेसमये देखे तेसमयं न जाणै । गोयमा सागारे से नाणे भवइ अणागारे से दंसणेभवइ । हेगौतम
 साकारं ते ज्ञानं हुवे अनाकारं दर्शनं हुवे । सेतेणठेणं जाव नो तं समयं जाणइ एव जाव अहेसत्तमाए एवं सोहम्मकप्पं जाव अज्जुयं गेवेज्जग

सामर्थ्येन दर्शनमेव ज्ञानदर्शने च साकारानाकारतया परस्परं विरुद्धे क्वायातपयोरिवेतरेतराज्ञावनांतरीयकत्वात्, ततो यस्मिन् समये जानाति तस्मिन् समये पश्यति यस्मिन् समये पश्यति तस्मिन् समये जानाति एतदेवाह-सेयगुणमित्यादि ॥ एतन् यदवादी हादी सिद्धसेनदिवाकरी यथा-केवली जगवान् भुगपत् जानाति पश्यतिचेति तदप्यपास्त भवगतव्य मनेन सूत्रेण साक्षात् युक्तिपूर्वं ज्ञानदर्शनीपयोगस्य क्लमजो व्यवस्थापितत्वात्, एवं शर्कराप्रजावालुकाप्रजापंकप्रजाधूमप्रजातमप्रजा तमस्तमःप्रजासीधर्मज्ञानसनत्कुमारमाहेन्द्रब्रह्मलोकलान्तकशुकसहस्रारानतप्राणतारणाच्युतकल्पाः । ग्रैवेयकविमानान्युत्तरविमानेषत्प्राग्जाराजधपृथिवीपरमाणुपुद्गलद्विप्रदेशिकस्कन्धयावदनन्तप्रदेशिकस्कन्धविषयायपि

खंधं जाव अणंतपदेसियं खंधं । केवलीणं जंतं ! इमं रयणप्पजापुढविं अणागारेहिं अहेऊहिं अणुवमेहिं अदिठतेहिं अवन्तेहिं असंठाणेहिं अपमाणेहिं अपफोवारेहिं पासड न जाणइ ? हंता गोयमा ! केवलीणं इमं रयणप्पजं पुढविं अणागारेहिं जाव पासड न जाणइ , से केणठेणं जंतं ! एवं बुच्चइ-केवलीणं इमं

समये जानाति । एवं यावदथ सप्तमा । एव सौधर्मकल्पं यावदच्युतम् । ग्रैवेयकविमानान्युत्तरविमानानि यावदोपरप्राग्जारा पृथिवी परमाणुपुद्गल द्विप्रदेशिक स्कन्ध यावदनन्तप्रदेशिक स्कन्ध । केवली जटन्त । इमा रत्नप्रजा पृथ्वी अनाकारैरहेतुजिरनोपमैरदृष्टान्तै रवर्णै रसत्थानैरप्रमाणैरप्रत्यवतारैः पश्यति नजानाति ? हन्त गौतम । केवलीमा रत्नप्रजा पृथिवी अनाकारैर्योवत्पश्याति न जानाति । अथ केनार्थे

विमाणा अणुत्तरविमाणा । ते स्यामाट जालगे तेसमय नजाने इम जालगे मातमौताइ कहिवी इम सौधर्मकल्प जालगे अच्युत ग्रैवेयकलगे तथा अणुत्तरविमानलगे कहिवी । इंसप्यभारापुढवी परमाणुपुद्गल दृष्टसिय खंध जाव अणतपणसियखंधं । इव सिद्धसिला पृथिवीना परमाणुपुद्गलने द्विप्रदेशोस्कन्ध जालगे अनन्तप्रदेशोस्कन्ध तालगे कहिवी । केवलीणं भन्ते इमरयणप्पमं पुढविं अणागारेहिं अहेतूहिं अणुवमेहिं अदिठ तेह अवन्तेहिं असंठाणेहिं अपमाणेहिं अपफोवारेहिं पासड न जाणइ । केवली ए रत्नप्रजा पृथिवीये आकारविना हेतुविना उपमाविना दृष्टान्तविना

सूत्राणि जावनीयानि, ननु यदि ज्ञानदर्शनं साकारानाकारतया पृथगेव व्यवस्थापितविषये तत इदं मायातं यदा जगवान् केवली रत्नप्रज्ञादिक
साकाराद्यजावेन परिच्छिनत्ति तदा सपश्यतीत्येवं वक्तव्यो न जानातीति सत्यमेतं तथाचाह-केवलीणं जते । इमं रयणप्पजं पुढवि अणागारेहि
अहेकहिं इत्यादि ॥ प्रायो भावितत्वा त्थुगमं ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचितायां प्रज्ञापनाटीकायां त्रिंशत्तमं पदं समाप्तं ॥ ३० ॥

रयणप्पजं पुढविं अणागारेहिं जाव पासड न जाणड ? गोयमा ! अणागारे से दंसणे जवड सागारे से
णाणे जवड से तेणठेणं ? गोयमा ! एवं वुच्चड-केवलीणं इमं रयणप्पजं पुढविं अणागारेहिं जाव पास
ड न जाणड एवं जाव ईसिप्पज्जारं पुढविं परमाणुपुगलं अणंतपएसियं खंधं पासड न जाणड ॥ पस्स

नैवमुच्यते-केवलीमां रत्नप्रज्ञां पृथिवीमनाकारैर्योवत्पश्यति न जानाति ? गौतम ! अनाकारं तस्य दर्शनं जवति साकारं तस्य ज्ञानं जवति
तत्तेनार्थेन गौतम ! एवमुच्यते-केवलीमां रत्नप्रज्ञा पृथिवीमनाकारैर्योवत्पश्यति नो जानाति । एवं यावदीषत्प्राग्ज्ञारापृथिवी । परमाणुपुद्ग
लं यावदनन्तप्रदेशिकं स्कन्धं पश्यति नजानाति ॥ इतिश्री मदुपाध्यायरामचंद्रगणि शिष्यनानकचंद्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे पश्यहापदं

वर्णविना असंख्यान अप्रमाण अप्रत्यवतार इहेकरी देखै न जाणै । इतागोयमा केवलीणं इमं रयणप्पभंपुढविं अणागारेहिं जाव पासड नजाणड ।
इगौतम केवलज्ञानी ए रत्नप्रभापृथिवी अनाकारे जालगे देखै नजाणै । सेकेण्डेणं भंते ए० । तंस्यामाटे हेभगवन् इमं कहै । अणागारेहिं जाव पा
सड नजाणड । अनाकारे जालगे ते समय देखै नजाणै । गोयमा अणागारे से दंसणे भवइ सागारे सेणाण भवइ । हेगौतम अनाकार तेदर्शनं हुवे सा
कार ते ज्ञानहुवे । सेतेण्डेणं गोयमा ए० । तंमाटे हेगौतम इमकह्यो । केवलीणं इमं रयणप्पभं पुढविं अणागारेहिं जाव पासड नजाणड । केवली ते
इमं रत्नप्रभापृथिवीयं अनाकारे जालगे देखै नजाणै । एव जाव ईसिप्पभारा पुढविं परमाणुपुगलं अणंतपदोसियं खंधं पासड नजाणड । इमं जालगे
शिडशिलालगे परमाणुपुद्गलं अनन्तप्रदेशी खन्धने समय देखै नजाणै ॥ पस्सवणाए पासणयाए पय सम्पत्तं ॥ इति प्रज्ञापना भगवतीनो देखवानो पदं

तदेवमुक्तं पश्यत्ताख्यं त्रिंशत्तमं पदं ॥ साम्प्रतमेकत्रिंशत्तमं सारज्यते-अस्यचायमजिसम्बन्ध इहानन्तरपदे ज्ञानपरिणामविज्ञोपः प्रतिपादित इह
तु परिणामसाम्या द्रुतिपरिणामविज्ञोप एव सञ्ज्ञापरिणामः प्रतिपाद्यत, अस्यचेद मादिसूत्रं-जीवाण प्रते । किंसन्ती इत्यादि ॥ संज्ञान संज्ञा च
पसर्गादातवत्यङ् प्रत्ययः, भूतजवद्भाविजावस्यजावपर्यालोचन सा विद्यते येषां ते सञ्ज्ञिन विशिष्टस्मरणादिरूपगनोविज्ञानज्ञान इत्यर्थ, यथो
क्तमनोविज्ञानविकला असञ्ज्ञिन स्तेच एकेन्द्रियविकलेन्द्रियसमूहस्यमपचांद्रिया वेदितव्या, अथवा सञ्ज्ञायते सम्यक्परिच्छिद्यते येषां ते संज्ञिनः
सममानो ज्ञावीच पदार्थो यया सा संज्ञा जिदादिपादाभ्युपगमा त्करणे घन्' विज्ञाया मनोवृत्ति रित्यर्थः, सा विद्यते येषां ते संज्ञिनः समन
स्का इत्यर्थः, तद्विपरीता असंज्ञिनो ऽमनस्का इत्यर्थः, तेचैकेन्द्रियादय एवानन्तरोदिताः प्रतिपत्तव्याः, एकेन्द्रियाणां प्रायः सर्वथा मनोवृत्ते र

वणाए जगवईए पासणयापयं सम्मत्तं ॥ ३० ॥

जीवेणं जंतं ! किं सस्सी अस्सस्सी नोसस्सी नोअस्सस्सी ? गोयमा ! जीवा सस्सीवि अस्सस्सीवि नोसस्सी नोअ
स्सस्सीवि । णेरइयाणं पुच्छा, ? गोयमा ! णेरइया सस्सीवि अस्सस्सीवि नोसस्सी नोअस्सस्सीवि एवं असुरकु

त्रिंशत्तमं समाप्तम् ॥ ३० ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

जीवा जदन्त । किं सञ्ज्ञिनोऽसंज्ञिनो नोसंज्ञिनो नोअसञ्ज्ञिनः ? गोतम । जीवाः सञ्ज्ञिनोप्यसञ्ज्ञिनोपि नोसंज्ञिनो नोअसञ्ज्ञिनोपि । नैरयि

तोसमी समाप्तं यथो ॥ ३० ॥ * * * *

जीवेण भते किं सस्सी अस्सस्सी नोसस्सी नोअस्सस्सी । जीव इमेगवन् संज्ञी वौ असञ्ज्ञी नहोसञ्ज्ञी नहो अस्सस्सी । गोयमा जीवा सस्सीवि अस्सस्सीवि नोसस्सी
नोअस्सस्सीवि णेरइयाणं पुच्छा । हेगोतम जीव सञ्ज्ञीत्तुवे असञ्ज्ञी पिण नोसञ्ज्ञो नोअसञ्ज्ञो नारकोनो प्र० । गोयमा णेरइयासस्सीवि अस्सस्सीवि नोसस्सी
नोअस्सस्सीवि एवं असुरकुमारो, जाव यणियकुमारो पुढविकाइयाणं पुच्छा । हेगोतम नारको सञ्ज्ञोपिण असञ्ज्ञोपिण नोसञ्ज्ञो नोअसञ्ज्ञो पिण इम अ

जावात्, हीन्द्रियादीनां तु विशिष्टमनोवृत्ते स्तोहि हीन्द्रियादयो वर्तमानिकमेवार्थं शब्दादिकं रूपतया संविदिति न श्रुतं जावितव्येति, केवली सिद्धोज्ञयप्रतिषेधविषयः, केवली हि यद्यपि मनोद्रव्यसंबन्धनाक् तथापि मर्ते रसो भूतजगद्भावावस्थावस्वजावपर्यालोचन करोति किन्तु क्षीणस कलज्ञानदर्शनावस्थात्वात् पर्यालोचनमन्तरेणैव फलज्ञानेन च साक्षात्सम्पत्ता जानाति पश्यति च ततो न सञ्जी नाप्यसञ्जी सकलकालकलाकलाप व्यवच्छिन्नसमस्तद्रव्यपर्यायप्रपञ्चात्कारणप्रवणज्ञानसमन्वितत्वात् सिद्धा अपि न सञ्जीद्रव्यममसोप्यजावात् नाप्यसञ्जी सर्वज्ञत्वात् तदेवं सामान्य तो जीवपदे सांज्ञिनोऽसंज्ञिनश्च लभ्यत इति प्रवति जगवान् तथैव प्रतिसमाधानमाह-गोयमेत्यादि ॥ जीवाः संज्ञिनोपि नैरयिकादीनां संज्ञिना जावा दसंज्ञिनोपि पृथिव्यादीना मसंज्ञिनां जावात्, नोसंज्ञिनो असंज्ञिनापि सिद्धकालनामपि जावात्, एतानेव चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण चिन्तयति-नैरइयाणमित्यादि ॥ इह ये नैरयिकाः संज्ञिभ्य उत्पद्यन्ते ते संज्ञिनो ध्याय्यते इतरत्वसंज्ञिनः सच नैरयिकाणां केवलिजावो न च तते चारित्रप्रतिपत्ते रसम्भवात्, तत उक्तं-नैरयिकाः संज्ञिनोप्यसंज्ञिनोपि, नोनोसंज्ञिनो असंज्ञिनः ॥ मणुसा जहा जीवति ॥ मनुष्याः प्राक् य

मारा जाव थणिसकुमारा । पुढाविकाइयाणं पुच्छा १ गोयना ! मसूी अससूी नोससूी नोअससूी एवं जाव चउरिंदिया मणुस्सा जहा जीवा । पचेदियतिरिक्कजोणिया वा गमंतरा जहा णेरइया जोइसिय वेमाणिया

काणां पृच्छा, गौतम । नैरयिकाः संज्ञिनोप्यसंज्ञिनोपि । नोनोसंज्ञिनो नो नोअसंज्ञिनः । एवं असुरकुमारा यावत्स्तनितकुमाराः । पृथि वीकायिकानां पृच्छा' गौतम । नो संज्ञिना नोअसंज्ञिनो नोनोसंज्ञिनो नोनाप्रसंज्ञिनः । एवं यावद्हीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रिया अपि । मनुष्या

सरकुमार जावुगे सुनिमित्तकुमारताई पृथिवीकायनो प्र० । गोयमा णोससा अससो णोमसो नोअससो एव जाव चउरिंदिया मणुस्सा जहा जीवा प चिंदियतिरिक्कजोणिया वाणमतरा जहा णेरइया जोइसिय वेमाणिया ससो नोअससो सिद्धाणं पुच्छा । हेगौतम सञ्जीनही असंज्ञीनुवे नहीसंज्ञीन ही असञ्जी इम जालगे चौरिन्द्रिय मनुष्य जिम जीव तिम जाणिवो पचेदियातिर्येबोणिया वानअन्तर जिम नारको तिम ज्योतिषो वेमानिक सज्जं न

या जीवा उक्ता स्तथा वक्तव्याः संज्ञिनोऽप्यसंज्ञिनोऽपि नोसंज्ञिनो असंज्ञिनोऽपि वक्तव्या इति भावः, तत्र ये गर्भव्युत्क्रान्ता स्ते संज्ञिनः समूच्छिमा
 असंज्ञिनः केवलिनो नो संज्ञिनो असंज्ञिनः ॥ पञ्चन्द्रियतिरिक्त्वर्जोऽप्यवाशमतरा जहा नेरइया इति ॥ पञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकाः व्यंतरा अ य
 था नेरयिका उक्ता स्तथा वक्तव्याः, संज्ञिनोऽप्यसंज्ञिनोऽपि नोनोसंज्ञिनोऽसंज्ञिनो वक्तव्या इति भावः, तत्र पञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिकाः समूच्छिमा
 असंज्ञिनः गर्भव्युत्क्रान्ताः संज्ञिनः व्यंतरा असांज्ञिन्य उत्पन्ना असंज्ञिन संज्ञिन्य उत्पन्नाः संज्ञिन उभयेऽपि चारित्रप्रतिपत्ते रजावात्, नो नोसंज्ञि
 नो ऽसांज्ञिनः, ज्योतिष्कवैमानिकाः संज्ञिन एव नो ऽसंज्ञिनः संज्ञिन्य उत्पादाभावा न्नो संज्ञिनो ऽसांज्ञिनश्चारित्रप्रतिपत्तेरजावात्, सिद्धास्तु
 प्रागुक्तयुक्तितो नोसंज्ञिनो नाप्यसंज्ञिनः कितु नो संज्ञिनो ऽसांज्ञिनः, अत्रैव मुखप्रतिपत्ताय सद्ब्रह्मणिगाथामाह-नेरइयइत्यादि ॥ नेरयिकाः ॥
 तिरियत्ति ॥ तिर्यक्पचेन्द्रियाः मनुष्या वनचरा व्यन्तरा असुरादयः समस्ता जवनपतयः प्रत्येकं सञ्ज्ञिनोऽसांज्ञिनश्च वक्तव्या, एतच्चानंतरमेवजा
 वितं विकर्लेन्द्रिया एकद्वित्रिचतुरिन्द्रिया असञ्ज्ञिनो ज्योतिष्कवैमानिकाः सञ्ज्ञिन इति ॥ इति श्री मलयगिरिः सञ्ज्ञासञ्ज्ञाख्यमेकत्रिंशत्तम पद
 समाप्तम् ॥ ३१ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

सन्ती नोऽसञ्ज्ञी । सिद्धाणं पुच्छा, गो० ! नोसन्ती नोऽसञ्ज्ञीति । नेरइय तिरियमणुया थावर तहचेव
 वाणमंतरया विगर्लेन्द्रिया असञ्ज्ञी । जोडसि वेमाणियासन्ती ॥ पस्सवणाए सस्सापयं सम्मत्तं ॥ ३१ ॥

यथा जीवाः । पञ्चन्द्रियतिर्यग्योनिका वानव्यन्तराश्च यथा नेरयिका । ज्योतिष्कवैमानिकाः संज्ञिनो नोअसंज्ञिनः । सिद्धानां पुच्छा, गौतम ।
 नोसंज्ञिनो नोअसंज्ञिनो नोसंज्ञिनो नोअसंज्ञिनः सञ्ज्ञिनोऽसांज्ञिनः । नेरयिक तिर्यग्यनुष्याश्च स्थावरास्तथैववानमन्तराश्च । विकर्लेन्द्रिया

हो असञ्ज्ञी सिद्धनां प्र० । गोयमा नोसञ्ज्ञी नाअसञ्ज्ञोऽपि नेरइय तिरियमणुयाय । हेगौतम नहोसञ्ज्ञो नहोअसंज्ञो पिण नारको मनुष्य तिर्यक् । थावर
 तहचेव वाणमंतरया विगर्लेन्द्रिया असञ्ज्ञो जोडसि वेमाणियासञ्ज्ञी । स्थावर तिमहीज वानव्यन्तर विकर्लेन्द्रिय असञ्ज्ञी कहिये ज्योतिषी वैमानिक

जीवाणं ज्ञते ! किं संजया असंजया संजयासंजया नोसंजया नोअसंजया नोसंजयासंजया ? गोयमा !
 जीवा सजयावि असंजयावि संजया २ वि नोसजया नोअसंजया नोसंजयासंजयावि । णेरइयाणं ज्ञते !
 किं सजता असजया संजया २ नोसजता नोअसजता नासंजया २ ? गोयमा ! णेरइया नोसंजया अ-
 संजया नोसजया २ नो नोसंयता नोअसजता नो नासजया २ एवं जाव चउरिंदिया । पचिंदियतिरि

असजिनः । ज्योतिक्वैमानिकाः संजिनः ॥ इति श्री सदुपाध्यायरामचन्द्रगणि शिष्यः नानकचंद्र विरचिते प्रज्ञापनानुवादे एकोनत्रिंशत्तमं
 पदं समाप्तम् ॥ ३१ * * * * * * * * *

जीवा जदन्त ! किं संयता असंयताः संयतासंयता नो संयता नो असंयता नोसंयतासंयताः ? गीतम । जीवाः संयता अपि असंयता अपि
 संयतासंयता अपि नो संयता नो असंयता नोसंयतासंयता अपि । नैरयिका जदन्त । किं संयता असंयताः संयतासंयताः नो संयता नो

सज्जो ॥ पञ्चावणासंस्थापयं सम्मत्तं ॥ इतिप्रज्ञापनाभगवतीमांहे चरमोपट संज्ञोपद समाप्त यथो । ३१ * * * *
 द्विवे सयमपद कहैके—जोवेण भते कि संजया असंजया नोसंजया नोअसंजया नोसंजयासंजया । जोवने हेभगवन् सयमपायथी निवत्ते तेहथी विप
 रीतने असयत उभयपदे नहोसंयत नहोअसयत नहोसंयतासयत । गोयमा जीवासंजयावि असजयावि नोसंजया नोअसजयावि नोसजयासंजयावि
 णेरइयाणं पुच्छा । हेगीतम जीव संयतहुके असयत पिण नसंयत नअसंयत नसंयतासयत पिणहुवे नारकीनो प्र० । गोयमा नोसंजयाअसंजया नोसं-
 जया नोअसजया नोसजयासयथा एवं जाव चउरिंदिया पचिंदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा । हेगीतम नहोसंयत असंयत नसयत नअसंयत नसयता
 संयत इम चौरिन्दिय पचिंदियतिरिक्खजोणिया नोसंजया असंजयावि संजयासजयावि नोसजया नोअसंज-
 जयाणं नत्थि मणुस्साणपुच्छ । हेगीतम पचिंदियतिरिक्खजोणिकने मही सयत असयत पिण संयतासंयत पिण नोसयत नोअसंयत नहुवे मनुष्यनो प्र० ।

तदेव मूक्त मेकत्रिंशत्तमं पदं, अधुना द्वात्रिंशत्तमं पदमारज्यते तस्य चार्थमग्निसंघं वृहानन्तरपदे सञ्ज्ञिपरिणाम उक्त इह तु चारित्रपरिणा
मविशेषः संयमः प्रतिपाद्येत संयमो नाम निर्वद्येतरयोगप्रवृत्तिनिवृत्तिरूपः तन्चेदमादिशूत्र-जीवाण भूते । इत्यादि ॥ संयच्छतिस्व सर्वसाव
द्ययोगेज्य सम्यगुपरमंतिस्व अर्थात् निर्वद्ययोगेषु चारित्रपरिणामरूपातिहेतुषु वर्तते इति संयता गत्यर्थनित्याकर्मकादिति कर्तारि क्तप्रत्ययः,
हिंसादिपापस्थाननिवृत्ता इत्यर्थः, तद्विपरीता असंयताः हिंसादीनां देहातो निवृत्ताः संयतासंयता त्रितयप्रतिषेधविषयाः सिद्धाः कथमिति चे
दुच्यते-उक्तमिह संयतोनाम निर्वद्येतरयोगप्रवृत्तिनिवृत्तिरूपः स्ततः संयतादिपर्याया योगाश्रय सिद्धाश्च जगवन्तो योगातीताः शरीरमनसोजावा
दत स्त्रितयप्रतिषेधविषया एव च सामान्यतो जीवपदचतुष्टयमपि घटते तथाचाह-गोपमेत्यादि ॥ गौतम । जीवा. संयता अपि यावत् नोसंयता
ए अपि सिद्धानां त्रयस्यापि प्रतिषेधात्, चतुर्विंशतिदशकसूत्राणि सुगमानि । अत्रेव संयद्विषयाया माह-संयतेत्यादि ॥ संयता असंयता मिश्र

स्कजोणियाणं पुच्छा, गोयमा ! पच्चिंदियतिरिस्कजोणिया नोसंजया अ्संजयावि संजया २ वि नो नो
संजया नोअ्संजया नोसजया २ । मणुस्साणं पुच्छा, गोयमा ! मणूसा संजयावि अ्संजयावि संजयावि २
नोसजया नोअ्संजया नोसंजा २ । वाणमतरजोइसियवेमाणिया जहाणेरइया । सिद्धाणं पुच्छा, गोयमा !

असंयता नोसंयतासंयताः १ गौतम । नैरयिका नो संयता असंयता नोसंयतासंयता नोनोसंयता नोअसंयता नोनोसंयतासंयता । एवं या
वच्चतुरिद्वयाः । पच्चिंदियतिर्यग्योनिकाना पुच्छा, गौतम । पच्चिंदियतिर्यग्योनिका नोसंयता असंयता अपि संयतासंयता अपि नोनोसंय
ता नो असंयता नोसंयतासंयताः । मनुष्याणां पुच्छा, गौतम । मनुष्याः संयता अपि असंयता अपि संयतासंयता अपि । नोनोसंयता नो

गोयमा मणुस्सा संजयावि असंजयावि संजया २ वि नो संजया नोअसंजयावि वाणमतर जोइसिय वेमाणिया जहा णेरइया सिद्धाणं पुच्छा । हेगौ
तम मनुष्य संयत पिण असंयत पिणहुवे संयतासंयत पिण नोसंयत नोअसंयत पिण वानअन्तर व्यातिषी वेमानिक जिम नारकोनोपरे कहवो सिद्ध

काश्च संयताजीवा स्तथैव मनुष्याश्च किमुक्तं प्रवर्ति जीवपदे मनुष्यपदे च एतानि त्रीण्यपि पदानि घटन्ते नतु न घटन्ते इत्येवं परमेतत् सूत्र म
न्यथा जीवपदे त्रितयप्रतिषेधरूपं चतुर्थमपि पद घटते , एवं यथोक्तं प्राक् तथा संयतरहिता उपलक्षणमेतत् त्रितयप्रतिषेधरहिता च तिर्यच
स्तिर्यग्वर्णवेदिया आह-कथं संयतपदरहिता स्तिर्यक्पर्णवेदिया यावता तेषामपि संयतत्व सुपपद्यते एवं तथाहि संयतत्व नाम निरवद्येतरयोग
प्रवृत्तिनिवृत्त्यात्मक तेच निरवद्येतरयोगेषु प्रवृत्तिनिवृत्ती तिरश्चासपि संजवतो यतश्चरमकालेपि चतुर्विधस्याप्याहारस्य प्रत्याख्यानं कृत्वा शु
जेषु योगेषु वर्तमानं दृश्यते अन्यच्च सिद्धान्ते तत्र २ देशे महाव्रतान्यप्यात्मन्यारोपयतः श्रूयत उक्तञ्च-तिरियाणचारित्त निवारितंतह्यब्रह्मपुणो
तेसि । सुच्चइबहुयाणचिय महव्रयारोवणंसमए ॥ तदेतदयुक्त सम्यग्वस्तुतत्वापरिमानात् , संयतत्वमिह निरवद्येतरयोगप्रवृत्तिरूप मातरचारित्र
परिणामानुषमवगंतव्यं नशेषं नच तेषा कृतचतुर्विधाहारप्रत्याख्यानानामपि महाव्रतान्यारोपयतां जवप्रत्ययादेव चरणपरिणाम उपजायते , स

सिद्धा नोसंजया नोअसंजया नोसंजया २ ॥ गाहा ॥ संजयअसंजयमीस गायजीवातहेवमणुयाय । संज
यरहियातिरिया सेसाअसंजयाहोति ॥ इति पन्नावणाए बत्तीसतिमं पदं सम्मत्तं ॥ ३२ ॥

असंयता नोसंयतासंयताः । वानव्यन्तरज्योतिष्कवेमानिका यथा नेरयिकाः सिद्धानां पृच्छा ; गौतम । सिद्धा नोसंयता नो असंयता नोसयता
संयताः । गाथा-सयतासंयतमिश्रा अजीवास्तथैव मनुजाश्च । संयतरहिता स्तिर्यक्चःशेषा असंयताः सन्ति ॥ इति श्रीमदुपोध्यायरामचंद्रगणि

नो प्र० । गायमा सिद्धा नोसंजया नोअसंजया नोसंजया २ नोसंजया नोअसंजया अथि असंजय मौसाणय जीवा तहेव मणयाय सजयरहिता तिरि
यासेसा असंयताहोति । हेगौतम सिद्ध संयतनहो असंयतनहो संयतासंयतनहो नहोसयत नहोअसयत नहोसंयतअसयत एक्के निअहुवे जीव तिसहो
ज मनथ जाणिवो संयतरहित तिर्यक् हुवे थाकता असयत हुवे ॥ पणवणाए संजयासंजयपय वत्तीसम सम्मत्त ॥ इति प्रज्ञापना सिद्धान्तमाहि संयता
सयत वत्तीसमोपद समाप्त थयो ॥ ३२ ॥

स्वाचित्यचित्तामणिकल्पे अनुषङ्गव एव यदि परं कर्मक्षयोपशमा दूषति नान्यथा अतएवाय मतिदुर्लभो गीयते जगद्विद्भिः, अथ कथमवसीयते न
तिरश्च तथाचेष्टमानानामप्यांतर आरित्रपरिणाम उच्यते-केवलज्ञानाद्यश्रवणात् यदि हि तिरिश्चामपि चरणपरिणामः सम्भवेत् क्वचित् कदाचित्
कस्यचिदुत्कर्षतो भावतो मनःपर्यायज्ञानं केवलज्ञानं वा श्रूयते तयो आरित्रपरिणामनिवचनत्वात् नच श्रूयते तस्मादवसीयते न तेषां चारि
त्रपरिणाम उक्तञ्च-नमहव्यसङ्गावे विचरणपरिणामसंज्ञवोतेसि । नबहुगुणाणामपि जगते केवलसंज्ञपरिणामो ॥ तद्भावाः संयतपदरहिताः शेषाः सं
सारस्था असंयता असंयतपदसंहिता जवति नशेषसंहिताः ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां० द्वात्रिंशत्तमं पदं समाप्तम् ॥ ३२ ॥
तदेव मुक्तं द्वात्रिंशत्तमं पदं सम्प्रति त्रयस्त्रिंशत्तममारभ्यते, अस्यचायमजिसंबध इहानतरपदे चारित्रपरिणामविशेष संयमः प्रतिपादित
इह तु ज्ञानपरिणामविशेष खल्ववधिः प्रतिपाद्यत इत्यनेन संबधेनायातस्या स्यादिविषयमाधिकारमाह-जयविसयेत्यादि ॥ अवधि रवधिज्ञानस्य
प्रान्तिरूपितशब्दार्थस्य प्रथमं जेदतो वक्तव्यं स्ततो विषय स्तदनतरं संस्थान अवधिना द्योतितस्य क्षेत्रस्य यस्तत्रादिरूप आकारविशेषः सोऽव
धिनिबन्धन इत्यवधेः संस्थानत्वेन व्यपदिश्यते, तथा द्विविधोऽवधिर्वक्तव्यं तद्यथा-अन्यन्तरो बाह्यश्च तत्र योऽवधिः सर्वोऽसु दिक्षु स्वद्योत्यक्षे
त्रं प्रकाशयति अवधिमता च सह सातत्येन ततः स्वद्योत्यक्षत्र संबद्ध सोऽन्यन्तरावधि रेतद्विपरीतो बाह्यावधिः सच द्विधा तद्यथा-अन्तर्गतो
मध्यगतश्च, अथांतर्गत इति कः शब्दार्थ उच्यते-इह पूर्वाचार्यप्रदक्षिंत मर्थत्रयं अन्ते आत्मप्रदेशानां पर्यते गतः स्थितोऽन्तर्गतः, कात्र जावनेति

जेदविसयसंठाणे अश्रितरवाहिरयदेसोही । उहिस्सयखयबुद्धी पळिवायंचेवपळिवादी ॥ कइविहाणं जंते !

शिष्यनानकचंद्रकृते प्रज्ञापनानुवादे द्वात्रिंशत्तमं पदं समाप्तम् ॥

३२

॥

*

॥

*

॥

मेदविसयसंठाणे अश्रितरवाहिरयदेसोही । आहियखरयबुद्धी पळिवायंचेवपळिवादी । १ । मेद पूर्वे कक्षा तेविषय १ संस्थान २ अश्रितर ३ बाह्य ४
देशअवधि ५ अवधिचय जाय ते ६ वार्तिक ७ प्रतिपातो ८ अप्रतिपातो ९ । १ । कइविहाणं भते ओही पं० । कोतलंभदे हेमगवन् अवधिकक्षो । गो

चे दुच्यते-इहावधिरुत्पद्यमानः कोपि स्पष्टं कल्पतधीत्यद्यते स्पष्टं च नाभावधिज्ञानप्रज्ञाया गवाक्षजालादिद्वारविनिर्गतप्रदीपप्रज्ञाया इव प्रति
नियतो विच्छेदविशेष स्थाचाह-जिनजदृगणिक्षमाग्रमया खोपजटीज्ञाया स्पष्टकमवधिच्छेदविशेष इति ॥ तानि च एकजीवस्यासंख्येयानि ज
वन्ति यत उक्त "मूलावज्ञापकप्रथमपीठिकाया पञ्चाशद्विंशज्जा विगगती-स्सति ॥ तानि च विचित्ररूपाणि कानिचि त्पर्यंतवर्तिष्वात्मप्रदेशेषू त्प
द्यन्ते तत्रापि कानिचित् पुरतः कानिचित् पृष्ठतः कानिचि दया जागे कानिचि दुपरितनजागे कानिचि त्मध्यवर्तिष्वात्मप्रदेशं ष्ववधि रूपजाय
ते स आत्मनः पर्यन्ते स्थित इति कत्वा अन्तर्गत इत्यभिधीयते तैरेव पर्यन्तवर्तिष्वात्मप्रदेशैः साक्षा दवबोधात्, अथवा औदारिकशरीरस्यां
ते गत स्थितान्तर्गत औदारिकशरीरमधिकृत्य कदाचि देकया दिशोपलम्भात्, इदमपि स्पष्टं कल्पमवधिज्ञानं, अथवा सर्वेषां संप्यात्मप्रदेशा
ना जयोपज्ञमज्ञावेपि औदारिकशरीरस्याते कयाचि देकया दिशा यद्वशा दुपलभ्यते सोप्यन्तगत आह-यदि सर्वेषां संप्यात्मप्रदेशानां जयोपज्ञम

स्ततः सर्वत किं न पश्यति ? उच्यते-एकदिग्ज्ञेव जयोपज्ञमसंजयात्, विचित्रोहि देशाद्यपेक्षया देशानां जयोपज्ञम, ततः सर्वेषां संप्यात्मप्रदेशा
ना मित्यनून एव स्वसामग्रीवशात् जयोपज्ञमः सवृत्तौ यदीदारिकशरीर मपेक्ष्य कयाचि द्विवक्षितया एकया दिशा पश्यतीति, तथाचोक्तं नन्द
ध्ययनचूर्णो-उरालियसरीर तदियगयति एगहतवा ॥ अप्यप्पप्साफहुगा वहियगदिसोवलंजाउ ॥ अथतगयसोहताणं जन्नइ अहवासवप्पप्सेसु
विसुद्धेसुवि उरालियसरीरगतेण एगदिशिपासगयंति अतगयति जन्नइ इति ॥ सप द्वितीय स्तृतीयः पुनरयं एकदिग्ज्ञाविना तेनावधिना यदुद्यो
तित क्षेत्र तस्यार्तु वत्तंते ऽवधिज्ञानवत् स्तदन्ते वत्तंमानत्वात्, ततो ऽत एकदिग्गतस्यावधिविषयस्य पर्यन्ते गतः स्थितो न्तर्गत इति अन्तर्गत
श्चावधिः त्रिधा तद्यथा-पुरतोर्तर्गतः पृष्ठतोर्तर्गतः पार्श्वतोर्तर्गतश्च, तत्र यथा कश्चि त्पुरुषो हस्तगृहीतया दीपिकया पुरुतः प्रेर्यमाणया पुरतश्च
व पश्यति नान्यत्र एव येनावधिना तथाविधजयोपज्ञमज्ञावतः पुरत एव संस्मेमान्यसंख्येयानि वा योजनानि पश्यति नान्यत्र सोऽत्रापि पुरतोर्त

र्गत इत्यभिधीयते तथा सपथ पुरुषो यथा पृष्ठतो हस्तेन श्रियमाणाया दीपिकया पृष्ठत एवं पश्यत्येवं येनावधिना पृष्ठत मय संख्येयान्यसंख्येया
 नि वा योजनानि पश्यति स पृष्ठतोर्गतता येन तु पाथं । एकतो ह्यान्यां वा संख्येयानि वा योजनानि पश्यति स पार्श्वतोर्गत इति उक्तम् ।
 नन्वाध्ययने-पुनरिगितमया पुरतोर्ध्व संसंज्ञाणि वा असंख्येयानि वा गोपणात् जाणद् पासद् मगतोर्गमयं तुहिनाणेण मगनुर्ध्व
 इत्यादि ॥ मध्यगत इत्यत्रापि त्रिधा व्याख्यानं ॥ मध्य प्रसिद्धं दक्षादिवत् । तत्रात्मप्रदशानां मध्ये मध्यवर्तिष्ठात्मप्रदेशेषु गतः स्थितो मध्यगतः
 अथवा स्वर्द्धकरूपसर्वदिगुपललाकारण मध्यवर्तिः । मात्मप्रदेशानां मध्यपरवलयः, अथवा सर्वेषामप्यात्मप्रदशानां जायोपशमजावेपि श्रीदारि
 कशरीरमध्यजागेनोपलब्धि स्तन्मध्ये गतो मध्यगतः । उक्तम् नन्वाध्ययनधूर्तौ-उरालयसरीरमज्जो फल्लुगुविमुद्गी उच्चायप्यसविमुद्गी वा सद्य
 दिशोर्ध्वजतण्डु मज्जगतोति मज्ज इति, अथवा तना यपिना यदुद्योतित क्षेत्र सर्वोत्तु दिक्षु तस्य मध्यं मध्यजागे स्थितो मध्यगतः अवधिज्ञा

निनस्तदुद्योतित क्षेत्रं मध्यवर्तित्वात्, आह च पुनिकदेव-अथवा उवलद्विसंज्ञस्य अवधिपुरिसो मज्जमगतोति अंतोवा मज्जगतो तुही मज्ज इति,
 इह व्याख्यानत्रयेपि यदा अवधिनाद्योतित क्षेत्रं मध्यवर्तिता सम्यक् भवति तदा सोऽन्यन्तरावधि र्गत सर्वदिगुपलवधत्वेन मध्यवर्तित्वात्, यद्यह
 न ग्राह्योऽन्यन्तरावध्यावस्थान्तर्जावात्, यदा तु तदुद्योतित क्षेत्रं मपान्तराले व्याच्छिन्नत्वा दवधिमतः सम्बद्ध न भवति तदा बाह्योऽवधिरेपवे
 इ ग्राह्यः प्रस्तुतत्वात् ॥ तथा द्वंसोही इति ॥ देशावधि र्धत्तव्य उपलक्षणमेतत् प्रतिपन्नान्तर्जावधिश्च अथ किस्वरूपो देशावधिः कि स्वरूपो
 वा सर्वोऽवधि रिति ? उच्यते-इहावधि रियावधौ भवति तद्यथा-सर्वजघन्यो मध्यम सर्वोत्कृष्टश्च, तत्र यः सर्वजघन्यः स गृह्यतोऽन्यतानि तैजस
 जापणातरालवर्तीनि द्रव्याणि क्षेत्रतोऽङ्गुलसंख्येयजागं क्षणं कालतोऽनीतमनागतं चायलिकायाः संख्येयं जागं, इहावधि क्षेत्रे कालं च स्वरूपतः
 साक्षा न जानाति तयो रमूर्तित्वा द्वावधिश्च रूपविषयत्वात् रूपव्यवधि रिति वचनात्, इह क्षेत्रकालदर्शनमुपचारतो वेदितव्यं किमुक्तं भवत्ये

तावति क्षेत्रे काले च यानि द्रव्याणि तानि जानातीति ज्ञावती अनन्तान् पर्यायान् जानाति प्रतिद्वयं जघन्यपदेपि चतुर्णां रूपरसगन्धस्पर्शरूपाणां पर्यायाणां भवगमात्, दोषज्जवे दुर्गुणिए सवृजहन्त्रपिच्छस्य तेउवन्नाइयाचउरी इतिवचनात्, द्रव्याणां चानन्तत्वात् । अत ऊर्ध्वं तु प्रदेशवृत्त्या समयवृत्त्या च प्रवर्द्धमानो अवधि मध्यमो वेदितव्यः तत्र तावत् यावत् सर्वात्कष्टपरमावाधं न ज्ञावति सर्वात्कष्टपरमावधि द्रव्यतः सर्वाणि रूपिद्रव्याणि जानाति क्षेत्रतो लोकालोकमात्राणि खंडानि कालतो ऽतीतानागताश्चासंख्येया उत्सर्पिण्यवसर्पिणी ज्ञावतो अनन्तान् पर्यायान् प्रतिद्वयं संख्येयानामसंख्येयानां च पर्यायाणां भवगमात् " गगद्वं पेच्छं संधमशुं वापज्जवेतस्स । उक्कोसमसखेज्जे संखेज्जे पेच्छएक्कोइ । इति वचनात्, तत्र सर्वजघन्यो मध्यमश्च देशावधिः सर्वात्कष्टस्तु परमावाधः सर्वावाधः तथावधे क्षयवृद्धौ वक्तव्ये किमुक्तं भवति हीयमानकं प्रवर्द्धमानकं चावधि वक्तव्य इति, तत्र तथाविधसामग्र्यज्ञावतः पूर्वावस्थातो हानिसुपगच्छन् हीयमानकं "उक्तञ्च-हीयमाणस्य पुत्रावत्यातो अहोहोइस्स माणाति,, प्रवर्द्धमानको बहुतरन्यनप्रक्षेपादिजि वर्द्धमानउवालाकलाप इव पूर्वावस्थातो यथायोगं प्रशस्त २ तराध्यवसायवक्तव्यः, तत्र प्रतिपत्तनशीलः प्रतिपाती य उत्पन्नः सन् क्षयोपशमानुरूपं कियत्कालं स्थित्वा प्रदीपइव सामस्त्येन विद्धुंसं सुपयाति, अथ हीयमानकप्रतिपातिनोः क इति विशेष उच्यते-हीयमानकः पूर्वावस्थातो घोघो हानि सुपगच्छ नानिधीयते प्रतिपाती तु निर्मूलमेककालं विद्धुसमुपगच्छन्निति, तथा न प्रतिपाती अप्रतिपाती य न केवलज्ञानाद्वातमरणांतरतोवा ज्ञज्ञसुपयातीत्यर्थः, तथा गच्छंतं पुरुषमासमंता दनुगच्छतीत्येवं शील मानुगामि आनुगामोवा नुगामिकः "स्वार्थैकः प्रत्यय,, अथवा आनुगामः प्रयोजनं यस्य स आनुगामिकः लोचनवत् आगच्छंतं मनुगच्छति सोवधि रानुगामिकः,

उहो पस्सत्ता ? गोयमा ! दुविहा पस्सत्ता, तंजहा-जवपच्चइयाय खनं वसमियाय । दोरहं जवपच्चइया

जेदोविषयः स न मध्यन्तरं बाह्यदेशश्च वधेः क्षयवृद्धौ प्रतिपात चैवाप्रतिपाती ॥ १ ॥ कतिविधा जदन्त । अवधिः प्रज्ञप्ता ? गौतम । हि

यमा दुविहा अवधि पं० त० । दोयमेद अवधि कृत्वा ते कहक्के । भवपच्चइयाय खनं वसमियाय दोरहं भवपच्चइया तं० । भवप्रत्ययिका ऊपजे क्षयोपश

तथा न आनुगामिको ऽनानुगामिकः श्रृङ्खलाप्रतिबद्धप्रदीप इव योगच्छतं पुरुषं नानुगच्छतीति जातः, तदेव सचिकारप्रतिपादनाय हारगाथोप
न्यस्ता । सम्प्रति यथाहुंशं निर्देश इति न्यायात् प्रथमतो जेदप्रतिपादनार्थमाह-कश्चिद्विज्ञाण जंते । इत्यादि ॥ कतिविधो जेदन्तावधिः प्रज्ञप्तः ॥
सूत्रे स्तीत्वनिर्देशो भासतत्वात्, जगवानाह-गौतम । द्विविधो वधिः प्रज्ञप्तः स्तद्यथा-जवप्रत्ययिकः क्षायोपज्ञमिकश्च । तत्र जवन्ति कर्मवशवर्ति
न प्राणिनो ऽस्मिन्निति जवो नारकादिजन्तुः पुनः स्तीति अवधिकरणं घञ् प्रत्ययः, जव एव प्रत्ययः कारणं यस्य स जवप्रत्ययः प्रत्ययशब्दश्च
कारणपर्यायो वक्तव्यः, जवप्रत्ययशब्दकारणत्वे प्रत्ययः ज्ञपथज्ञानहेतुविश्वासनिश्चये इति स एव स्वार्थिकः कप्रत्ययविधानात् जवप्रत्ययिकः, तथा व
धिज्ञानावरणीयस्य कर्मण उदयावालकाप्रविष्टस्याज्ञस्य वेदनेन यो ऽपगमः स क्षयानुदयावस्थस्य विपाकोदयावस्थमणुपज्ञम क्षयश्चापज्ञमद्य ज
योपज्ञमो ताभ्या निवृत्तः क्षयोपज्ञमिकः "चक्षुर्दो स्वगतानेकजेदसूचकौ", तत्र तु यो येषा जवति तत्तपामुपदशयति-दोषहमित्यादि ॥ द्वयो जी
वसमूहयो जवप्रत्ययिकः, तथा देवानां च नारकाणां च देवा जघनपतिव्यतरत्यातिक्लेशमानिकमेतां श्रुतुविधा नारका रजप्रजादिपृथिवीजेता त्स
मविधा "चक्षुर्दो प्रत्येक स्वगतानेकजेदसूचकौ", तेनानेकजेदविषयसंस्थानचिन्ताया मये स्वयमेव सूत्रकृतौ बोधदर्शयिष्यत आह-नन्ववधिज्ञान
क्षायोपज्ञमिके जावे वक्तव्ये नारकादिजव स्त्वौदयिकं तत्कथं देवादीनां सवधिज्ञान जवप्रत्ययमिति व्यपदिश्यते, नेप दोषो यत स्तदपि परमा
र्थतः क्षायोपज्ञमिकमय केवलं स क्षयोपज्ञमो देवनारकजवेषु वश्यजावी पक्षिणा गगनगमनलब्धिरिव ततो जवप्रत्ययमिति व्यपदिश्यते ॥ आह
च-नद्यध्ययनचूणिकृत्-ननु उहो खलुवसमिजं चेव नारगादिजवो, से उदइए जाव तलु कह जवपज्ञइलु जलइ उच्यत-सोवि वलुवसमिजंवेव

तंजहा-देवाणयं णेरइयाणय । दोरहं खलुवसमिया तंजहा-मणूसाणं पचिंदियतिरिक्कजोणियाणय । णेर

विधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-जवप्रत्यया च क्षायोपज्ञमिका च । द्वयो जवप्रत्ययिका तद्यथा-देवानां च नैरयिकाणां च । द्वयोः क्षायोपज्ञमिका तद्य

म वेगति त भवप्रत्यय अवधि ते कहे । देवाणयं णेरइयाणय दांइ खलुवसमिय तं । देवतान् नारकोने वेगतिने क्षयोपज्ञम जुग ऊपजे ते कहे । म

किंतु सी खलु असमो देवनारगजवेसु अवस्सं जवइ कोदिहंती पक्खीसं आगासगमणं च तलं जवपच्चइतं जनइति ॥ तथा द्वयोः क्षयोपशमिक स्त
 द्यथा-मनुष्याणां च पचेन्द्रियतिर्यग्योनिजातानां च अत्रापि क्षयोपशमिकत्वे जवप्रत्ययादिदं जिद्यते परमार्थतः पुनः सकलमप्यवधिज्ञानं क्षायो
 पशमिकमवेति तदेव मुक्तो जेदः संप्रति विषयप्रतिपादनार्थमाह-नेरइयाणमित्यादि ॥ सुगमं नवरं जघन्येनाहुं गव्यूतमिति सप्तमपृथिव्या जघ
 न्यपदमपेत्य उत्कर्षत श्रुत्वारि गव्यूतानि रत्नप्रज्ञाया गव्यूतपद सांश्रित्य अधुना प्रतिपृथिवीविषयं चिन्तयन्नाह-रयणप्यज्ञेत्यादि ॥ सुगमं, जघ

इयाणं जंते ! केवतियं खित्तं उहिणा जाणंति पासंति ? गोयमा ! जहन्तेणं अणुगाउयं उक्कोसेणं चत्तारि
 गाउयाइं उहिणा जाणंति पासति । रयणप्यज्ञापुढविणेरइयाणं जंते ! केवइयं खेत्तं उहिणा जाणंति
 पासति ? गोयमा ! जहन्तेणं अणुछाइं गाउयाइं उक्को० चत्तारि गाउयाइ उहिणा जाणंति पासंति ।

था-मनुष्याणाञ्च पचेन्द्रियतिर्यग्योनिकानाञ्च । नेरयिका जदन्त । कियन्तं क्षेत्रं अवधिना जानन्ति पश्यन्ति ? गोतम । जघन्येनाहुं गव्यूत
 उत्कर्षत श्रुतुर्गव्यूतमवधिना जानन्ति पश्यन्ति । रत्नप्रज्ञापृथिवीनेरयिका जदन्त । कियन्त क्षेत्रमवधिना जानन्ति पश्यन्ति ? गोतम । जघ
 न्येन साहुं गव्यूतं उत्कर्षत श्रुतुर्गव्यूतमवधिना जानन्ति पश्यन्ति । शर्कराप्रज्ञापृथिवीनेरयिका जघन्येन त्रीणि गव्यूतानि उत्कर्षतः साहुनि
 णुस्साणय पचिदिय तिरिक्खजोणियाणय । मन्थने पचे द्रव्यतिर्यग्योनियाने । येरइयाणं भते केवइय खेत्तं आहिणा ण जाणइ पासइ । नारकी हेमग
 वन् केतलोक्षेत्र अवधिज्ञाने जाणै देखे । गोयमा जहन्तेण अणुगाउय ० चत्तारिगाउयाइ ओहिणा ण जाणइ पासइ । हेगोतम जघन्य आधोगाऊ उ
 त्कष्ट ४ गाऊ अवधिज्ञाने जाणै देखे । रयणप्यभपुढवी, येरइयाणं भत केवइय खेत्त जाणइ पासइ । रत्नप्रभा नारकी अवधि केतलो क्षेत्र हेमगवन् जा
 णै देखे । गोयमा जह० अणुछाइं गाउयाइ ओहिणा ण जाणइ पासइ । हेगोतम जघन्य साढातीन गाऊ अवधिज्ञाने जाणै देखे । उक्कोसेण चत्तारि
 गाउयाइ ओहिणा ण जाणइ पासइ । उत्कष्ट ४ गाऊ अवधिकरी जाणै देखे । शर्कराप्रभपुढवी येरइयाण भते केवइय खेत्तं आहिणा ण जाणइ पा

न्यपदोत्तरपदविषयसंग्राहिने इमे गाथे-अहंतिनिग्रहा इया इकोनियदिवहुङ्गमेगंच । अहंतिगाउकमसी जहन्नेरयगमाइसु ..
गाउयाइ अहंतिगाउयच । अहंतिगाउयच इयाइजादोन्निय दिवहुङ्गमेगंचनिरगसु ॥ २ ॥ जवनपतिव्यन्तराया जघन्यपदे यानि पचविंशतियोजनानि तानि

सक्करप्पजापुठविणेरइया जहन्नेणं तिन्नि गाउयाइं उक्कोसेणं अरुठाइं उहिणा जाणंति पासंति । बालु
यप्पजापुठविणेरइया जहन्नेणं अहंतिगाउयाइं उक्कोसे० तिन्नि गाउयाइं उहिणा जाणंति पासंति
पंकप्पजापुठविणेरइया जहन्नेणं दोगिह गाउयाइं उक्को० अहंतिगाउयाइं उहिणा जाणंति पासंति ।
धूमप्पजापुठविणेरइयाणं पुच्छा , गोयमा ! जहन्नेणं दिवहुं गाउय उक्कोसेणं दो गाउयाइं उहिणा जा

गळूतानि अवधिना जानन्ति पइयन्ति । बालुकाप्रजापुठिणीनैरयिका जघन्यत साहूनि गळूतानि उत्कषंत्तरीणि गळूतानि अवधिना जा
नन्ति पइयन्ति । पङ्कप्रजापुठिणीनैरयिका जघन्यतो द्वे गळूते उत्कषतः साहूनि गळूतानि जानन्ति पइयन्ति । धूमप्रजापुठिणीनैरयिका
या पुच्छा , गीतम । जघन्यतः साहू गळूत उत्कषंतो द्वे गळूते अवधिना जानन्ति पइयन्ति । तमायाः पुच्छा , गीतम । जघन्येन गळू

सर । शंकराप्रमपुठिणीना नारकी कतला अवधि हेमगवन् जाये देखे । गोयमा जइ० तिणिगाऊय ओहिणा य जाणइ पासइ । हेगीतम जघन्य ३ गा
ऊ अवधिजान जाये देखे । उक्कोसेणं अहंतिगाउय ओहिणा जाणः पासइ । उत्कृष्ट साठातीन गाऊ अवधि जाये देखे । बालुयप्पमपठवी खेर
इया जइ० अहंतिगाउयाइं ओहिणा य जाणइ पासइ । बालु प्रभापुठिणीना नारकी जिम जघन्य अहंतिगाऊ जाये देखे । उक्को० तिणि
गाऊ पंकप्पमपुठिणीना जइ० दोगिहगाऊ । उ० ३ गाऊ पङ्कप्रभापुठिणीना नारकीने जघन्य दोगगाऊ । उ० अहंतिगाऊ गाउया० धूमप्रमपु
ठवी खेरइयाणं जइ० दिवहुं गा० उ० दोगगाऊ । उ० अहंतिगाऊ धूमप्रमपुठिणीना नारकीने जघन्य दोगगाऊ उ० दोगगाऊ । तमपुठवी खेरइयाणं
जइ० गाउय उ० दिवहुं गाउ० अहंतिगाऊ पुच्छा । तमप्रभापुठिणीने जघन्य एकगाऊ उ० दोगगाऊ हेठवी सातमीनी म० । गोयमा जइ० अहंतिगा

येषां सर्वजघन्यं दशवर्षसहस्रप्रमाणमायुः स्तेषां द्रष्टव्याणि, न शीघ्राणां माहव जाय्यकृत्-पणवीसजोयणाइं दसवाससहस्रियाठिइंजेसिमिति ॥

णति पासति । तमापुढविपुच्छा, गोयमा ! जहस्सेणं गाउयं उक्कोसेणं दिवहं गाउयं उहिणा जाणंति पासंति । अहे सत्तमाए पुच्छा, गोयमा ! जहस्स अश्रुणाउय उक्कानणं गाउयं उहिणा जाणंति पासति । असुरकुमाराणं भंते ! उहिणा केवतियं खेत्तं जाणंति पासति ? गोयमा ! जहन्तेणं पणवीसं जोयणाइं उक्कोस अस्खिज्जे दीवसमुहे उहिणा जाणति पासंति । नागकुमाराण जहन्तेण पणवीसं जोयणाइं उक्कोसेण अस्खिज्जे दीवसमुहे उहिणा जाणति पासति । एव जाव थणियकुमारा । पंचिंदियतिरिक्कजोणि

तं उत्कर्षतः साहं अवधिना जानन्ति पश्यन्ति । अयः सप्तमायाः पृच्छा । गौतम । जघन्यमहं गभूतमुत्कर्षतो गभूतमवधिना जानन्ति पश्यन्ति । अतुरकुमारा जदन्त । अवधिना कियन्त क्षेत्रं जानन्ति पश्यन्ति ? गौतम । जघन्यतः पञ्चविंशतियोजनानि उत्कर्षतोऽसंख्येयद्वीपवमुद्रानवधिना जानन्ति पश्यन्ति । नागकुमारा जघन्यतः पञ्चविंशतियोजनानि उत्कर्षतोऽसंख्येयद्वीपसमुद्रानवधिना जानन्ति पश्यन्ति । एव यावत्स्तनितकुमारा । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्यानिजा जदन्त । कियन्त क्षेत्रमवधिना जानन्ति पश्यन्ति ? गौतम । जघन्यमकुलासंख्येयनागमु

ज ७० गाउय ओहिणाण जा० पा० । हेगौतम जघन्य आधोगाज ७० एकगाज जाणे देखे । असुरकुमाराणं भंते केवःयखेत्त ओहिणा ण जाणइ पासइ । असुरकुमारणे हेभगवन् अवधिलेख जाणे देखे । गोयमा जह० पणवीसंजोयण ७० अस्खिज्जे दीवसमुहे ओहिणा ण जाणइ पासइ । हेगौतम जघन्य २५ याजने असंख्याता द्वीपसमुद्र अवधि जाणे देखे । नागकुमाराण जह० पणवीसं जोयणं ७० अस्खिज्जे दीवसमुहे ओहिणा ण जाणइ पासइ । नागकुमार हेभगवन् जघन्य २५ योजन ७० संख्याता द्वीपसमुद्र अवधि, जाणे देखे । एव जाव थणियकुमारा पंचिंदिय तिरिक्कजोणिवाण भंत केवःय खेत्त ओहिणा ण जाणइ पासइ । इम जालगे स्तनितकुमार पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिवा हेभगवन् क्षेत्रलेखेव अवधि जाणे देखे । गोयमा जह०

મનુષ્યચિન્તાયા મુત્કષ્ટપદે યાન્યહીર્લે લોકપ્રમાણમાત્રાણિ રાંકાનિ તાનિ પરમાવધિમપેક્ષ્ય દ્રુષ્ટવાનિ તસ્યેવૈતાવધિપયસંજવાત્, મતસ્ત્વામ
શ્યમાત્રમુપવશ્યંતે યથેતાવતિ ક્ષને દ્રુષ્ટવ્યં જયતિ તર્હિ પરપતિ યાવદિદુ સ્વન્યાનેવ પદ્યતિ યદા પુન રલોકપિ પ્રતરમાવધિ રાંપરોરતે

યાણં જુગો! કેવલિયં શ્વેત્ત હિહિના જાણંતિ પાસંતિ ? ગોયમા ! જહન્નં શ્ચંગુલસ્સ શ્ચસંશ્વેજાહજાગે ઉક્કો
સેણં શ્ચસંશ્વેજો દીવસમુદ્દે । મણુસ્સાણં જતે । હિહિના કેવલિયં શ્વેત્ત જાણંતિ પાસંતિ ? ગોયમા ! જહન્નં
ણં શ્ચંગુલસ્સ શ્ચસંશ્વેજાહજાગ ઉક્કોરોણ શ્ચસંશ્વેજાહં શ્ચલોણ લોચપ્પમાણમેતાહં શ્વહાહં હિહિના જાણંતિ
પાસતિ । વાળમંતરા જહા નાગકુમારા । જાહસિયાણં જતે ! કેવલિયં હિહિના જાણતિ પાસતિ ? જહ
ન્નેણવિ સંશ્વેજો દીવસમુદ્દે ઉક્કોમણવિ શ્ચસન્નં ० દી ० । સોહમ્માદંવાણં જતે ! કેવલિયં શ્વેત્ત હિહિના જા

ત્કર્ષતોડસથ્યેયાન્દીપસમુદ્દાન્ । મનુષ્યા જદન્ત । અવધિના કિયન્તં દેવ જાનન્તિ પદ્યન્તિ ॥ ગોતમ । જાવન્યમજ્જુતાવથ્યેયજાગમુત્કર્ષતોતં
થ્યેયાત્પલાકે લોકપ્રમાણમાત્રાણિ સ્વપ્પહાનિ અવધિના જાનન્તિ પદ્યન્તિ । વાનઅન્તરા યથા નાગકુમારા । લ્યોતિકા જદન્ત । કિયન્ત ક
પ્રમઅધિના જાનન્તિ પદ્યન્તિ ॥ ગોતમ । જાવન્યતો સસ્યયાનિ હોપસમુદ્દાણિ ઉત્કર્ષતોડસથ્યેયાનિ હોપસમુદ્દાણિ । સોવર્મદેવા જદન્ત ।

શ્ચંગુલસ્સ અસં ० ૪ ० અસં ૦ ૪ ० અસંશ્ચિવ્વ દીવસમુદ્દે મણુસ્સાણં મંતે શ્ચોહિના અ કેવલિયં શ્વેત્ત જાણદ પાસદ । જેગોતમ જાવન્ય અંગુલનો અ ० ૩ ० અ ०
હોપસમુદ્દ ૪ ० મનુષ્યને જેમઅથ્થુ અવધિ કંતલોલેષ જાણે દેણે । ગોયમા જહ ० અંગુલસ્સ અસં ० ૪ ० અસંશ્ચિવ્વ અલોણ લોચપ્પમાણમેતાહં શ્વહાહં શ્ચો
હિના અ જાણદ પાસદ । જેગોતમ જાવન્ય અંગુલનો અસંશ્ચિવ્વ ૪ ० અસંશ્ચિવ્વ અલોક લોકપ્રમાણમાત્રાણિ સ્વપ્પહા અવધિ જાણે દેણે અલં, કરુપ દ્રવ્યનો ૧
માટે જાણે નદેણે લોકદેણે જાણજાણે । વાળમંતરા જહા નાગકુમારા જાહસિયાણં મંતે કે ० । વાળમંતર જિમ નાગકુમારનીપરે જાણિપો રંશા
ન કંતલો દેણે । ગોયમા જહ ० અશ્ચિવ્વો દીવસમુદ્દે ૪ ० દીવસમુદ્દે સોહમ્માદંવાણં મંતે લે ० । જેગોતમ જાવન્ય સસ્યાતા હોપસમુદ્દ ૪ ० પિથ સંશ્ચિવ્વો હોપ

પાંતિ પાસંતિ ? ગોયમા ! જહન્નેળં અંગુલસ્સ અસંખેજાડ્ઝાગં ઉક્કોં અહે જાવ ઇમીસે રયણપ્પજાણે
 પુઠ્ઠવીણે હેઠિલ્લે ચરિમંતે તિરિયં જાવ અસંખેજો દીવસમુદ્દે ઉઠ્ઠં જાવ સયાઈં વિમાણાઈં હિંહિણા જાણંતિ
 પાસંતિ । એવં ઇંસાણગદેવાવિ । સળંકુમારદેવાવિ એવંચેવ નવર અહે જાવ દોહ્ણાણે સક્કરપ્પજાણે પુઠ્ઠવીણે
 હિંહિલ્લે ચરિમંતે । એવ માહિંદગદેવાવિ । બંનલોગલંતગદેવા તચ્છાણે પુઠ્ઠવીણે હિંહિલ્લે ચરિમંતે । મહાસુ
 ક્કાતહસ્સારદેવા ચઉલ્લ્યાણે પ્પકપ્પજાણે પુઠ્ઠવીણે હિંહિલ્લે ચરિમંતે । આણયપાણયચ્ચારણઅણુવદેવા અહે

કિયન્તં ક્ષેત્રમવધિના જાનન્તિ પશ્યન્તિ ? ગૌતમ । જઘન્યેનાહુલ્લસ્યાસંખેયં જાગમુર્ધ્વતોધો યાવદસ્યા રત્નપ્રજાયાઃ પૃથિવ્યા અધસ્તનં ચર
 માન્તં । તિર્યગ્યાવદસંખેયાન્ દ્વીપસમુદ્રાન્ , કદ્દં યાવત્સ્વકીયાનિ વિમાનાનિ અવધિના જાનન્તિ પશ્યન્તિ । સ્વર્ગાગ્રાનદેવા અપિ । સળ
 ત્કુમારદેવા અપ્યેવંચેવ નવર મધો યાવદ્વિતીયાયાઃ શર્કરાપ્રજાયાઃ પૃથિવ્યા અધસ્તન ચરમાન્તં । એવ માહેન્દ્રદેવા અપિ । બ્રહ્મલોકદેવાસ્તુ
 તીયાયાઃ પૃથિવ્યા અધસ્તન ચરમાન્તં । મહાશુક્લસહસ્રારદેવા અનુષ્ઠાપ્તિઃ પદ્મપ્રજાયાઃ પૃથિવ્યા અધસ્તનં ચરમાન્તં । આનન્તમાણતાણાણ્યુ

સમુદ્ર જાણે સૌધર્મકલ્પ હેમગવન્ કેતલો દેસે । ગોયમા જહં અંગુલસ્સ અસંખં અહે જાવ ઇમો સે રયણપ્પમાણે હિંહિલ્લે ચરમંતે તિરિયં જાવ
 અસંખિજો ઉઠ્ઠં જાવ સયાઈં વિમાણાઈં હિંહિણા જાણંતિ પાસંતિ । હેગૌતમ જઘન્ય અંગુલનોં અસંખ્યાતમોંભાગ ઉં હેઠે જાલગે તિરહો જા
 લગે અસંખીપસમુદ્ર જંવો જાલગે પાંતાના વિમાનલગે અવધિ જાણે દેસે । એવ ઇંસાણદેવાવિ સળકુમાર દેવાવિ એવંચેવ નવરં જાવ અહેદો
 હાણ સક્કરપ્પજાણે પુઠ્ઠવીણે હેઠિલ્લે ચરમંતે એવ માહેદગ દેવાવિ બંનલોય સત્તકદેવા તચ્છાણે પુઠ્ઠવીણે હેઠિલ્લે ચરમંતે । ઇમ ઇંસાણદેવતાને પિણ ઈંમહ
 જ એવિજેવ જાલગે નોંચ દૂજો શર્કરપ્રમા હેઠનોં હેઠલો જાણે દેસે ઇમ માહિન્દ્રદેવનોં પિણ બ્રહ્મલોક સાન્તકના દેવતા ત્રીજાનરુક તે હેઠલો હેઠે
 તાં । મહાશુક્લસહસ્રા સાદેવા ચઉલ્લ્યાણે પંકપ્પમાણે પુઠ્ઠવીણે હેઠિલ્લે ચરમંતે આણય પાણય ચારણ અણુવદેવા । મહાશુક્લ સહસ્રારદેવતા સીધોનરવ

यथा २ सिद्धिमासादयति तथा ९ लोके सूक्ष्मान् सूक्ष्मतरान् रेकमान् पश्यति यावदंते परमाणुमपि उत्कंथ-सामत्यमेतमुत्तं दध्वंजडहवे
 ज्ञपेच्छक । नेतंततत्यः च्छिज्जसोःकविनिबधनोज्जितं ॥ वहुंतोपुणवाहि लोगत्यचेवपासद्वं । सुहुमयर २ परमोहीजावपरमाणुं ॥
 इत्यज्ञतपरमं ॥ एकलितश्च नियमा दत्तमुहूर्तेन केवलालोकसद्वी मालिगति यतवक्त-परमोहिनायाविके केवलमतोमुहुत्तमेतेषा इति । वैमा
 निकानां ज्ञेयधन्यपदे ऽहुलासख्येयजागप्रमाणं क्षेत्रमुक्त तत्र पर आह-नन्वंगुलासंख्येयजागमात्रं क्षेत्रपरिमितो ऽवधिः सर्वजघन्यो ज्ञवति
 सर्वजघन्योऽप्युग्राधे स्तिर्यग्मनुष्येषु न शेषेषु यत आह-ज्ञाथ्यकृत् स्वकृतटीकायां-उत्कृष्टो मनुष्येष्वेव नान्येषु मनुष्यातिर्यग्योनिष्वेव जघन्यो
 नान्येषु ज्ञानिनां मध्यम एवेति तत्कथमिह सर्वजघन्य उक्तः ? उच्यते-सौधर्मादिदेवानां पारजाविकोप्युपपातकाले ऽवधिः सज्जवति सप
 कटाधि त्सर्वजघन्योपि उपपातानंतरं तु तद्भवज स्ततो न कश्चिद्दोषः ? आह-दुःखमांधकारनिमग्नाजनप्रवचनप्रदीपो जिनजद्रगणितमा
 श्रमणः-वमाणिशास्त्रगुलं जागमसखजहनुहोइ । उववाएपरिज्वितं तप्लवजोद्गोदतोपच्छा ॥ उहुंजावसगाहं विमाशा इति ॥ ऊर्ध्वं याव तस्य
 कीयानि विसानानि स्वकीयविमानस्तूपथ्यजादिक यावदित्यर्थः ॥ सज्जितलोगनालिति ॥ परिपूर्णचतुर्दशरश्मात्मिका लोकनालीमिति संस्था

जाव पंचमाए धूमप्पजाए पुढवीए हेठिल्ले चरिमंते । हेठिममज्जिमगेवेज्जगदेवा अहे जाव छठीए तमाए
 पुढवीए हेठिल्ले चरिमंते । उवरिमगेविज्जगदेवाणं जते ! केवतियं खेत्तं उहिणा जाणति पासंति ? गो

देवा अथो यावत्पञ्चमायाधूमप्रजायाः पृथिव्या अधस्तनं चरमान्तं । अधस्तनमध्यमगैवेयकदेवा अथो यावत्पञ्चमायाः पृथिव्या अधस्त
 नं चरमान्तं । उपरिमगैवेयकदेवा जदन्त । कियन्तं क्षत्रमवधिना जानन्ति पश्यन्ति ? गीतम । जघन्येनाहुलासंख्येयजागमुत्कर्षतोऽथ स
 पद्मप्रभापृथिव्यां ते केवहे देखे आनत प्राणत आरण अच्युदेवता । अहे जाव पंचमाए धूमप्पजाए पुढवीए हेठिल्लेचरमाते हेठिम मज्जिम गेविज्जगदे
 वा अहे जाव छठीए तमाए पुढवीए हेठिल्ले चरमाते उवरिम गविज्जगदेवाणं भते के० । नौचे जालीगे पचमो नरकने केहडतांइ अवधि देखे हेठला म

नद्वारसाह-नेरडयाणमित्यादि ॥ तप्पागारसंठिएति ॥ तप्पोनाम काष्ठसमुदायविशेषो यो नदीप्रवाहेण स्थाप्यमानो दूरादानीयते सघायत
रूपतश्च भवति तदाकारसंस्थितोवधि नारकाणां, असुरकुमारादीनां सर्वेषामपि भवनपतीनां पल्लवसंस्थानसंस्थितः पल्लवोनाम ताटदशधान्या

यमा ! जह० अंगुलअसंखे० जागं उक्को० अहे सत्तमाए पुढवीए हेठिल्ले चरिमंते तिरियं जाव असंखे
ज्जादीवसमुद्धे उहुं जाव सयाइं विमाणाइं उहिणा जाणति पासंति । अणुत्तरोववाडयदेवाणं जंते ! के
वडयं खेत्तं उहिणा जाणंति पासंति ? गोयमा ! सज्जिन्नलोगनालि उहिणा जाणंति पासंति । नेरडयाणं
जंते ! उही किं सठिए पस्सत्ते ? गोयमा ! तप्पागारसंठिए पस्सत्ते । असुरकुमाराणं पुच्छा, गोयमा !
पल्लगसंठिए । एवं जाव थणियकुमाराणं । पंचिदियतिरिक्खजोगियाणं पुच्छा, गोयमा ! नाणासंठाण

प्रमायाः पृथिव्या अधस्तनं चरमान्तं, तिर्यग्यावदसंख्येयान्द्वीपसमुद्रान्, ऊर्ध्वं यावत्स्वर्गकीयानि विमानानि अवधिना जानन्ति पश्यन्ति ।
अनुत्तरोपपत्तिका देवा प्रदन्त । कियन्तं क्षेत्रमवधिना जानन्ति पश्यन्त ? गौतम । सज्जिन्नलोकनाडी अवधिना जानन्ति पश्यन्ति ।

अथ भवेयक देवता नीच जालगे [ऊर्ध्वानरकपृथिवी तेह छेडडालगे देखे ऊपरिला भवेयकदेवतानो हेभगवन् कंतली प्र० । गोयमा जह० अंगुलस
अस० उहुं सत्तमाएपुढवीए जाव अस० दीवसमुद्धे उहुं जाव सयाइं विमाणाइं उहिणा जाणति पासंति । हेगौतम जघन्य अंगुलनो असंख्यात
व० नीचे उहीना छेडडालगे छेडडे तिरिछा जालगे असंख्याता होपसमूह कंचा आपनोविमान ताइं अवधि जाये देखे । अणुत्तरोववाडयदेवाणं भं
ते के० । अणुत्तरोववाडयदेवनो हेभगवन् प्र० । गोयमा मपुण लोक्कनालि उहिणा जाणति पासंति । हेगौतम सपूर्ण लोक्कनालि अवधि जाये देखे । नेर
डयाणं भंते उही किं सठिए । नारकी हेभगवन् अवधि इण्डकसंस्थान कल्लो । गोयमा तप्पागारसंठिए पं० असुरकुमाराणं पुच्छा । हेगौतम पापा
नो आकार कल्लो असुरकुमारनो प्र० । पल्लसठिए प० एवं जाव थणियकुमारा पंचिदिवतिरिक्खजोगियाणं पुच्छा । पालानोसंस्थान इम जालगे स्त

चारविशेषः सचोद्दोष उपरिच किंचि रसंक्षिप्तः । पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां मनुष्याणां च नानासंस्थानसंस्थितो यथा स्वयंभूरमणीदधी मरत्याः, अपिच तत्र मरत्यानां वलयाकारसंस्थाननिषद्धि तिर्यग्मनुष्यावधिस्तु तदपि जवति उक्तञ्च-नागागारोतिरिय मणुसुमच्छास्यभूरमणीह । तस्य वलयनिषिद्धं पुण्यवलयपद्मोक्ताहिं ॥ व्यंतराणां पटहसंस्थानसंस्थितः पटह आतोद्यविशेषः सच किंचिदायत उपर्यधश्च समप्रमाण , ज्योति कदेवानां संस्थानसंस्थितः भल्लरी चर्मवन्दविस्तीर्णवलयाकारा आतोद्यविशेषरूपा देशविशेषप्रसिद्धा , सौधर्मदेवादीनामभ्युतदेवपर्यन्ता नां मृदङ्गगुहासंस्थितः मृदङ्गो वाद्यविशेषः सचाधस्तात् विस्तीर्ण उपरिच तनुकः सुप्रतीतः , ग्रैवेयकदेवानां ग्रथितपुष्पसंज्ञिखाकरूपचक्षुः

संठिए पस्यते । एवं मणूसाणं वि । वाणमंतराणं पुच्छा , गोयमा ! पटहसंठाणसंठिए पस्यते । जो इसियाणं पुच्छा , गोयमा ! भल्लरिसंठाणसंठिए पस्यते । सोहम्मगदेवाणं पुच्छा , गोयमा ! उरुमुङ्गा गारसठिए पस्यते । एवं अञ्जुयदेवाणं । गेवेज्जयदेवाणं पुच्छा , गोयमा ! पुष्कचंगेरिसठिए पस्यते । अणुत्तरोववाइयाणं पुच्छा , गोयमा ! जवनालियासठिए उही पस्यते । णेरइयाणं जंतो ! उहिरुस किं

नेरयिकाणां प्रदन्त । कि संस्थितोवचिः प्रज्ञप्तः ? गीतम । तप्राकारसंस्थितः प्रज्ञप्तः । असुरकुमाराणां पृच्छा , गीतम । पत्यंभसंस्थानसंस्थितः प्रज्ञप्तः । एवं यावत्स्तनितकुमाराणाम् । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां पृच्छा , गीतम । नानासंस्थानसंस्थितः प्रज्ञप्तः । एवं मनुष्याणामपि वानव्यन्तराणां पृच्छा , गीतम । पटहसंस्थानसंस्थितः प्रज्ञप्तः । ज्योतिष्काणां पृच्छा , गीतम । भल्लरिसंस्थानसंस्थितः प्रज्ञप्तः । सौधर्मकदे

नितकुमार पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिकानां प्र० । गोयमा णाणासंठाणसंठिया प० एवं मणूसावि भाषि० । हेगीतम नानाप्रकारनी संस्थान कल्लो इम म नुष्यने पिण वानव्यन्तरनी प्र० । गोयमा पटहसंठाणसंठिया प० जोइसियाणं पुच्छा । हेमगवन् पटहने संस्थाने कल्लो ज्योतिषीनो प्र० । गोयमा भल्ल रसंठाणसठिए प० सोहम्मगदेवाणंपुच्छा । हेगीतम भल्लरनीसंस्थान कल्लो सौधर्मनादेवतानो प्र० । गोयमा उरुमुङ्गा संठापस ठर एवं अञ्जुय

रीसंस्थानसंस्थितः, अनुत्तरोपपातिकदेवानां कन्याचौलका परंपर्यायजवनालिकासंस्थानसंस्थितः तथान्यत् प्रकोरादीनां व्याख्यानानामद प्राप्यत्.
ह-तप्पेणसमागारी तप्पागारोसचाययत्तसो । उहायतोउपल्लो उवरिविसाकिं चस खत्तो ॥ नच्चायतोसमोविय पडहोहेठीवरंपईतोसो ॥ चत्ता

अतो बाहिं ? गोयमा ! अतो नो बाहिं । एवं जाव थणियकुमाराणं । पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं
पुच्छा, गोयमा ! नो अतो बाहिं । मणुस्साण पुच्छा, गोयमा ! अतोवि बाहिवि । वाणमंतरजोडसि
यवेमाणियाणं जहा णेरडयाणं । णेरडयाण जतं ! किं देसोही सव्वोही ? गोयमा ! देसोही नो सव्वो

वानां पुच्छा, गौतम । ऊर्खं सुदङ्गाकारसंस्थित. प्रज्ञप्तः । यवमुच्चतदेवानाम् । ग्रैवेयकदेवानां पुच्छा, गौतम । पुष्पचंगरिकासंस्थानसंस्थि
तः प्रज्ञप्तः । अनुत्तरोपपातिकदेवानां पुच्छा, गौतम । यवनालकारस्थितोवधिः प्रज्ञप्तः । नैरयिका जदन्त । अवधेः किमन्तो वहिः ? गौ
तम । अन्तो नो वहिः । एव यावत्स्तनितकुमाराणाम् । पञ्चिंदियतिर्यग्योनिकानां पुच्छा, गौतम । नो अन्तो वहिः । मनुष्याणां पुच्छा,
गौतम । अतोपि बहिरपि । वानव्यन्तरज्योतिष्वैमानिकानां यथा नैरयिकाणाम् । नैरयिका जदन्त । किं देशावधयः सर्वावधयः ? गौत

दवाण गज्जिमं देवाण पुण्छा । हेगौतम जचा मादलमेसंस्थान इम अच्युतदेवताने पिण ग्रैवेयकदेवतानो प्र० । गोयमा पुष्पचगेरि सं० अनुत्तरोपवा
इयाणं परसं० हेगौतम पुष्पचगेरौसंस्थान हुवे अनुत्तरवासिनो प्र० । गोयमा जवनालियसंठाणसठिया ओहि पं० । हेगौतम युवनालिका कन्याक
चुकी तेज्जुं नार संस्थान अवधि हुवे । णेरडयाणं जतं ओहि किं अतो बाहिं । नारकीण हेमगवन् अवधिज्ञान स्यू भवप्रत्यय भणी मांहि बाहिर ।
गोयमा अतो बाहिं एवं जाव थणियकुमारा पंचिंदियतिरिक्खजोणियाण पुच्छा । हेगौतम मांहिहुवे बाहिरहुवे भवप्रत्ययथो इम जालने स्तनित
कुमार पचेन्द्रातियस्योनिकानां प्र० । गोयमा नो अतो बाहिं मणुस्साण पुच्छा । हेगौतम नहोमांहि हुवे बाहिरहुवे मनुष्याणां प्र० । गोयमा अतोवि
बाहिवि वाणमंतर जोडसिय वेमाणिया जहा णेरडया । हेगौतम मांहि पिणहुवे बाहिर पिणहुवे वानव्यन्तर ज्योतिषो वैमानिक जिम नारको ।

ही । एवं जाव थणियकुमाराणं । पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं पुच्छा , गोयमा ! देसोही नो सञ्जोही ।
मणुस्साणं पुच्छा , गोयमा ! देसोहीवि सञ्जोहीवि । वाणमंतरजोडसियवेमाणियाणं जहा णेरइयाणं ।
णेरइयाणं भते ! उही किं अणुगामिए अणुगामिए पवहुमाणए हायमाणए पळिवाइए अपळिवाइए
अणुगामिए ? गोयमा ! अणुगामिए नो अणुगामिए नो वहुमाणए नो पळिवाइए अपळि

म । देशावधयो नो सर्वावधयः । एव यावत्स्तनितकुमाराणां । पञ्चिंदियतिर्यग्योनिकानां पुच्छा , गौतम । देशावधयो नो सर्वावधयः । मनु
ष्याणां पुच्छ , गौतम । देशावधयोपि सर्वावधयोपि । वानश्चत्तरज्यातिक्खेमानिकानां यथा नैरयिकाणाम् । नैरयिकाणां जदत्त । अवधिः
किं आनुगामिको नानुगामिकः प्रवर्तमानको हीयमानकः प्रतिपात्यप्रतिपात्यवस्थितोऽनवस्थितः ? गौतम । आनुगामिको नो अनानुगामिकाः

णेरइयाण भते किं देसांही सञ्जोही । नारको हेमगवन् स देशथो अवधि किं सर्वथो अवधि । गोयमा देसांही नो सञ्जोही । हे गौतम देशथो हवे सर्व
थो नहो एव जाव थणियकुमारा पंचिंदियतिरिक्खजोणियाण पुच्छ । इम जालग स्तनितकुमार पंचिंदियतिर्यग्योनिकनी प्र० । गोयमा देसांही
नोसञ्जोही मणुस्साणं पुच्छ । हे गौतम देशथो हवे सर्वथो न हव मनुष्यनो प्र० । गोयमा देसांहीवि सञ्जोहीवि । हे गौतम देशथो अवधि सर्वथो अवधि
पिण । वाणमंतर जोडसिय वेमाणियाणं जहा णेरइया । वानश्चत्तर ज्योतिषो वेमानिक डिम नारको । णेरइयाण भते अहि किं अणुगामो अणुग
गामो वहुमाणो होयमाणो पळिवाइं अपळिवाइं अवहि अणवहि । नारको हेमगवन् अवधि अनुगामिक लोचननोपरे सायेथावे अणानुगामिक
सायेथावे ज्ञानवधनी जाने वहुमानो के वट्ठ, जाने होनमानो प्रतिपाती आर्याआय अप्रतिपाती आर्यो नजाय अवस्थित यावत् जीवपर्यन्त तथा
अधिर, हवे न । गोयमा अणुगामो नो अणुगामो नो वहुमाणो नो होयमाणो नो पळिवाइं अपळिवाइं अवहि नो अणवहि एवं जाव थणिय
कुमारा । हे गौतम अनुगामिकधुवे पिण अनानुगामिक नहो वहुमानो नहो होनमानो नहो प्रतिपाती अप्रतिपाती अवस्थितधुवे नहो अवस्थित इम

वषट्कारं चिन्तयन् बलयस्त्वा उभयोरित्याह उदाहृतं मुङ्गो हेठाहं होन होवरि ननु । पुष्पसिंहावलिरयया चंगेरी पुष्पचंगेरी ॥ जवनालि उत्तिज्जन्त उ
 ओसरकं चुत्तु कुमारीय इति ॥ अनेन च संस्थानप्रतिपादनेने दमावदितं द्रष्टव्यं, व्यन्तराणां मूर्ध्नि प्रज्ञोवाधि वैमानिकानां मधो ज्योतिष्कनारका
 णां तिर्यक्चिचित्री नरतिरिश्वासाह-जवणवडवणसराणं उल्लवहुगोअहायसंसाणं । नारगजोडसियाण तिरियंउरालिउवित्तो ॥ १ ॥ तथा नैरयिक
 जवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकाः तथा जवस्वाजाव्या दवधे मध्यवर्तिनो न पुन बंहिः किमुक्तं जवति सर्वतः प्रकाशिस्रसार्द्धावधयो जवन्ति न
 तु स्पृष्टकावधयो विद्धिनावधयो वा तिर्यक्पचेन्द्रियास्त्ववधेरन्तर्न विद्यते किंतु बहिरत्राप्येष जावार्थः-तिर्यग्पचेन्द्रिया स्तथा जवस्वाजाव्यात्,
 स्पृष्टकावधयो विद्धिनापांतरालमवतः प्रकाशयवधयो वा जवन्ति स्पृष्टकाद्यवधयोगेति जावः, देशावधिसर्वावधिचिन्तायां मनुष्यवर्जाः सर्वेपि दे
 शावधयो, मनुष्यास्तु देशावधयोपि जवन्ति सर्वावधयोपि परमावधेरपि तेषां सम्भवात्, आनुगामिकादिविन्ताया नैरयिकजवनपतिव्यन्तर
 ज्योतिष्कवैमानिका आनुगामिकाप्रतिपात्यवस्थिताऽवधयो नत्वा नानुगामिका वदं मानहीयमानप्रतिपात्यनवस्थितावधय स्तथा जवस्वाजाव्यात्,
 तिर्यक्पचेन्द्रियाणां त्वष्टावधिरिति ॥ इति श्री मलयगिरिविरचितायां त्रयस्त्रिंशत्तमं पदं अवध्याख्यं समाप्तम् ॥ ३३ ॥

वाइ अणवठिए नोअणवठिए । एवं जाव थणियकुमाराणं । पंचिंदियतिरिक्कजोणियाणं पुच्छा, गोयमा !
 अणगमं मणुवि जाव अणवठिएवि । एवं मणूसाणवि । बाणमंतरजोडसियवेमाणियाणं जहा णेरइयाणं ॥

नोवड्ढं नोहीयमानको नो प्रतिपात्यप्रतिपात्यवस्थितो नोऽनवस्थितः । एवं यावत्स्तनितकुमाराणां । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां पृच्छा,
 गौतम आनुगामिकापि यावदनवस्थितोपि । एव मनुष्याणामपि । वानव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकानां यथा नैरयिकाणाम् ॥ इति श्री महुपा

जांलगे स्तनितकुमाराणां । पंचिंदिय तिरिक्कजोणियाणं पुच्छा । पचन्दोतिर्यग्योनिकानो प्र० । गोयमा अणुगामोण जाव अणवठिएवि एवं मणूसावि
 बाणमंतर जोडसिय वेमाणियाण जहा णेरइया । हेगौतम आनुगामिक जालग अणवस्थित पिण इम मनुष्यने पिण वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिक

तदेवमुक्तं त्रयस्त्रिंशत्तमं पदं सम्प्रति चतुस्त्रिंशत्तममारभ्यते अस्य चायमभिर्धेयः ॥ अत्रानन्तरपदे ज्ञानपरिणामविशेषो ऽवधि रक्तो ऽत्रतु परि
 णामसाध्या द्वेदपरिणामविशेषः प्रवीचारः प्रतिपाद्यत इति । तत्र च सकलनक्त्यतोपसंग्राहिक इमे गाथे-अन्तराहारेत्यादि ॥ प्रथममन्तरा
 गताहारको नैरयिकादि वक्तव्यं , तदनन्तरमाह-ज्ञेयगाथा इति ॥ आहाराज्ञेयगाथा आदिशब्दा दाहाराऽनाज्ञेयगाथा च वक्तव्या ॥ यथा नैरयिका
 ज्ञते । ॥ १ ॥ किं आज्ञेयनिवृत्तिरिति इत्यादि ॥ तथा योगलानेव जायन्ति ॥ इति नैरयिका आहारतया गृहीतान् नैव जानती त्यादि चतुर्वि
 शतिदंष्ट्रपदं वक्तव्यं ॥ अज्जवसायति ॥ आहियति ॥ तदनन्तरं नैरयिकादीनां क्रमेणाध्यवसानानि सूत्रे पुनर्निर्देशः प्राकृतत्वात्, च पूर्वा

इति उपपदं तेत्तीसं सम्प्रति ॥ ३३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अन्तरागयाहारे आहारेज्ञेयगाथा । योगलानेवजायन्ति अज्जवसायेयआहिया ॥ १ ॥ सम्प्रतिस्सअ
 हिगमे तत्तपरियारणायबोधव्वा । काएफासेरुवे सह्यमणेयअप्पवज्ज ॥ २ ॥ णेरइयाणं ज्ञते ! अन्तरा

ध्यायरासचंद्रगणित्रिष्यानानकचंद्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे अवधिपदं त्रयस्त्रिंशत्तमं समाप्तम् ॥ ३३ ॥ ॥

अनन्तरागताहार आहाराज्ञेयगाथादिषु । पुद्गलानेवजायन्ति अध्यवसानानिआहितानि ॥ १ ॥ सम्यक्तस्याधिगमस्ततश्चपरिचाराचबोद्धव्या ।
 कायेरूपरूप शब्देवमनस्यल्पबहु ॥ २ ॥ नैरयिका जदन्त । अनन्तराहारा स्ततोनिर्वर्तिता स्ततः पर्यादानता परिणामनता ततः परिचा

जिम नारको तिम । पणवणाए सोहोपय सस्यत्तं । इति प्रज्ञापना भगवतीनो अवधिपदं तेत्तीसमो समाप्त ययो द्विवे ॥ ३३ ॥ ॥

अन्तरागयाहार आहारेभोजनगाथा । योगलानेवजायन्ति अज्जवसायेयआहिया । १ । अनन्तराहार आया बको याहार आहारभोजनादि प्रज्ञान
 होज जाये अध्यवसाय कहिवा । सम्प्रतिस्सअहिगमे तत्तपरियारणायबोधव्वा । काएफासेरुवे सह्यमणेयअप्पवज्ज ॥ २ ॥ सम्यक्त अभिगतसाहित तिव,
 रपको परिवारकहिवा कायअशं रूप अद्द मम अल्पबहुत्व । २ । णेरइयाणं मते अन्तराहारा तत्तो निवृत्तयया । नारकीनी हेभगवन् अनन्तराहार

प्रेतया समुच्चये' आख्यातानि तदनन्तरं ॥ संमत्तस्य आहि गमे इति ॥ सम्यक्कस्याधिगमो नैरयिकादिचतुर्विंशतिदंष्ट्रकर्मण्यं चिंतनीयः ॥ तन् परिचाराय बोधवा इति ॥ ततः कायप्रवीचारादीना मल्पबहुत्वज्ञावप्रधानोयं निर्देशो ऽल्पबहुत्वं वक्तव्यं, सम्प्रति यथोद्देश निर्देश इति प्रथमतो ऽनन्तरागताहारवक्तव्यता मज्झिमसु रिदमाह-नेरइयाण जते । इत्यादि ॥ नैरयिका शमित्तिवाक्यालंकारे, जदन्त । परमकल्याणयो गिन् परमसुखयोगिन् वा अनन्तरमुपपातद्वेवप्राप्तिसमयमेव आहारयती त्यनन्तराहारा ॥ ततो निवृत्तणया इति ॥ ततो नन्तराहारग्रहणा दा

हारा ततो निवृत्तणया ततो परियाडणया ततो परिणामणया ततो परियारणया ततो पच्छा विउव्वण या ? हंता गोयमा ! नेरइया अणंतराहारा ततो निवृत्तणया ततो परियाडणया ततो परिणामणया ततो परियारणया ततो पच्छा विउव्वणया । असुरकुमाराणं जंते ! अणंतराहारा ततो निवृत्तणया ततो परि

रयता ततः पश्चाद्विकुर्वणता ? गीतम । नैरयिका अनन्तराहारास्ततोनिर्वर्त्तिता ततः पर्यादानता ततः परिणामनता ततः परिचारणता ततः पश्चाद्विकुर्वणता । असुरकुमारा जदन्त । अनन्तराहारास्ततोनिर्वर्त्तिता ततः पर्यादानता ततः परिणामनता ततोविकुर्वणता ततः पश्चात्परिचारणता ? हन्त गीतम । असुरकुमारा अनन्तराहारास्ततोनिर्वर्त्तनता यावत्ततः पश्चात्परिचारणता । एवं यावत्स्तानितकुमाराः ।

तिवारपणं नोपजावै । ततो परियाडणया ततो परिणामणया ततो परियारणया ततो पच्छा विउव्वणया । तिवारपणं यथायोग्य प्रसंग पुनराह । तिवारपणं परिणमावे तिवारपणं परिवारसख भोगवै तिवारपणं सखिवश्यथी नानारूप विकुर्वणकरै । हंता गोयमा नेरइया अणत राहारा ततो निवृत्तणया ततो परियाडणया ततो लोमाइया ततो परिणामणया ततो परियारणया ततो पच्छा विउव्वणया । हेगीतम नार को अनन्तराहार तिवारपणं अरौरनोपजावै तिवारपणं इन्द्रियनो पावै तेठामहै लोमाहारा तिवारपणं परिणमावे विषय उपभोग उपपाडे तिवार पणं नानाप्रकारे विकुर्वण करै । असुरकुमाराण भते अणंतराहारा ततो निवृत्तणया ततो परियारणया ततो परिणामणया ततो पच्छा विउव्वण

रज्य क्रमेण शरीरस्येति निर्वर्त्तिता निष्पत्ति र्भवति ॥ तत्र परिणामणया इति ॥ ततः शरीरनिष्पत्ते रारज्य पर्यादानं यथायोग मंगप्रत्यंगे लोभा
हारादिना समंततः पुद्गलादान ॥ तत्र परिणामणया इति ॥ ततः पुद्गलादानादनंतर तेषा पुद्गलानां परिणामन सिन्द्रियादिरूपतया परिणम
त्यापादानं ॥ परिणामणया इति ॥ तत इन्द्रियादिरूपतया परिणम त्यापादाना दूर्द्ध परिचारणा यथायोगं श्रद्धादिविषयोपज्ञेनः ततः पञ्चा

यावत्तु तत्र परिणामणता तत्र विउल्लणया तत्र पच्छा परिचारणया ? हंता गो० ! असुरकुमारा शुणं
तरां तत्र निवृत्तणया जाव तत्र पच्छा परिचारणया । एवं जाव यणियकुमारा । पुढविकाइयाणं जंते !
शुणंतराहारा तत्र निवृत्तणया तत्र परियाडणता तत्र परिणामणता तत्र परिचारणता तत्र विउल्लणया ?
हंता गो० ! तंचेव जाव परिचारणता नोचेवणं विउल्लगता एवं जाव चउरिदिद्या नवरं वाउक्काइया पंचिं

पृथिवीकायिका भदन्त । अनन्तराहारास्ततो निर्वर्त्तनता ततः पर्यादानता ततः परिणामनता तत परिचारणता ततोविकुर्वणता ? हन्त
गोतम । तच्चैव यावत्परिचारणता नैवच विकुर्वणता एवं यावच्चतुरिन्द्रिया नवर वायुकायिकाः पञ्चेन्द्रियातिर्यग्योनिका मनुष्या यथा नेर

या तत्रापच्छापरिचारणया । असुरकुमार हेमगवन् अनन्तराहार पक्कं शरीरनीपावै पक्के पुद्गलले इन्द्रियनीपावै परिवारनीपावै तिवारपक्के पारि
णमावै तिवारपक्के विकुर्वणा करे परिचारणा करे । हंता गोयमा असुरकुमारा अन्तराहारा तत्रो निवृत्तणया जाव तत्रापच्छा परिचारणया एवं
जाव यणियकुमारा पुढविकाइयाणं भते अन्तराहारा तत्रो निवृत्तणया तत्रो परियाडणया तत्रो परिणामणया तत्रो परिचारणया तत्रो विउल्लण
या । हागोतम असुरकुमार अनन्तर जेव हारले पक्के शरीरनी पावै जालगे विकुर्वणा तिवारपक्के इन्द्रियनी पावै इस यावत स्थानितकुमार पृथिवीका
यिक हेमगवन् अनन्तराहार तिवारपक्के शरीर पावै तिवारपक्के यथायोग्य प्रसंग पुद्गलाहारले तिवारपक्के परिणमावै तिवारपक्के परिवारसुख । नोचे
वण निवृत्तणया एवं जाव चउरिदिद्या नवरं वाउक्काइया पंचिंदियतिरिक्तजोषिया मनुष्या जहा येरइया वापमंतर जोइसिय वेसांणिया जहा अ

तु विकुर्वणा वैक्लियलब्धिवशात् विक्रिया ज्ञानारूपा एवमुक्तं जगन्नामाह-हंतागीयमेत्यादि ॥ हंतैत्यन्यनुज्ञायां हंतागीतम् । नैरयिका अनंतरा
 हारा इत्यादि तदेवं यथा नैरयिकाणां अनंतराहारादिवक्तव्यतोक्ता तथा असुरकुमारादीनामपि स्तनितकुमारपर्यवसानानां वक्तव्या नवरं पूर्वं वि
 कुर्वण पश्चात्परिचारणा तेहि विशिष्टशब्दाद्युपजांगयाद्यायां पूर्वमिष्ट वैक्लियरूपं कुर्वति पश्चात् शब्दाद्युपजोगमित्येष नियमः शेषास्तु शब्दाद्युप
 जोगसंपत्ती सत्यां हर्षवशात् विशिष्टतरशब्दाद्युपजोगवांछातो न्यतो वा कुतश्च तत्कारणात् विकुर्वते तत स्तेषां पूर्वं प्रवीचारणा पश्चाद्विकुर्वन्तेति ,
 पृथिवीकायविषये प्रश्नसूत्रे तथैव उत्तरसूत्रे तावद्वक्तव्यं यावत् परिचारणा तथा अपि स्पर्शोपजोगसंज्ञवात् ॥ नोपेवणं विवृणयति ॥ नचैव ते
 पां विकुर्वणा वाच्या वैक्लियलब्धे रसंज्ञवात् ॥ एवमित्यादि ॥ एवं पृथिवीकायवत् अष्कायादयो वातकायवर्जा स्तावदध्येतव्या यावत् घटुरिन्द्रि
 याः, सर्वेषामपि वैक्लियलब्धे रसंज्ञवेन सूत्रस्य समानत्वात्, वातकायान् प्रातविशेष मज्जिधित्सुः समानगमत्वा त्वं चन्द्रियतिर्यङ्मनुष्याणामपि
 वातकायैः सद्धानिर्देशमाह-नवरमित्यादि ॥ जहा नेरइया इति ॥ यथा नैरयिका स्तथा वक्तव्याः किमुक्तं जवति नैरयिकवत् विकुर्वणाप्येतेषा व
 क्तव्या वैक्लियलब्धिसंज्ञवात्, साच प्रवीचारणायाः पश्चादिति, वाणमंतरजोडसियवेमाणिया जहा असुरकुमारा इति ॥ असुरकुमाराणामिव व्यंत
 रादीनामपि पूर्वं विकुर्वणा पश्चात्परिचारणा वक्तव्येतिज्ञावः, सुरगणानां सर्वेषामपि तथास्वाज्ञाव्यात् उक्तञ्च-मूलटीकाया-पुष्टं विवृणयत्युक्तं प
 च्छापरिचारणसुरगणाणां । संसाणंपुष्टं परि यारणाउपच्छाविवृणयति ॥ संप्रति आहारविषयमाजोगं विचिन्तयिषु रिदमाह-नेरइयाणमित्या

दियेसंस्कृतजोणिया मणुस्सा जहा नेरइया । वाणमंतरजोडसियवेमाणिया जहा असुरकुमारा । नेरइया

यिकाः निवृत्तिरन्तरज्योतिर्वैमानिका यथा असुरकुमारा । नैरयिकाणां जदन्त । आहारः किमाजोगनिर्वर्तितोनाजोगनिर्वर्तितः ? नीव

सुरकुमारा । नहो निश्चे वैक्लिय इमं जालं चठरिद्रिव एविशेष वातकाय मंचेद्रियतिर्यङ्मनुष्याणामपि निम नारकी तिम वानव्यन्तर ज्योतिर्मा वे
 मानिक निम असुरकुमार तिम जाणिव । नेरइयाण भते आहारे कि आभोगनिवृत्ति ए अणा । नारकीने हेमगवन् आहार स्युं जाणीने नोपावे

णं ज्ञंते ! आहारे किं आभोगनिवृत्तिरिति ? गो० ! आभोगनिवृत्तिरिति ? आभोगनिवृत्तिरिति ?
 वि । एवं असुरकुमाराणं जाव वेमाणियाणं नवरं एगिंदियाणं नो आभोगनिवृत्तिरिति ? अनाभोगनिवृत्तिरिति ?
 णेरडयाणं ज्ञंते ! जे पोमगले आहारत्ताए गेरहंति ते किं जाणंति पासंति आहारंति उदाऊ न जाणति न
 पासंति ? गोयमा ! न जाणति न पासंति आहारंति । एवं जाव तेइंदिया । चउरिंदियाणं
 पुच्छं गोयमा ! अत्येगइया न जाणति पासंति आहारंति , अत्येगइया न जाणंति न पासंति आहा

म । आभोगनिवृत्तितोप्यनाभोगनिवृत्तितोपि । एवं असुरकुमाराणां यावद्वैमानिकानां नवरमेकेन्द्रियाणां नो आभोगनिवृत्तितोनाभोगनि
 वृत्तित । नरयिका जदत्ता । यापुद्गलानाधारतया गृह्णन्ति तान् किं जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति उताहो न जानन्ति न पश्यन्ति आ
 हारयन्ति ? गोतम । न जानन्ति न पश्यन्ति आहारयन्ति । एवं यावत्तुन्द्रियाः । चतुरिन्द्रियाणां पुच्छा । गोतम । सन्त्येकके न जानन्ति
 पश्यन्ति आहारयन्ति , सन्त्येकके न जानन्ति नपश्यन्ति आहारयन्ति , सन्त्येकके न जानन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति , सन्त्येकके न जान

के अनजाणोने नोपावे । गोयमा आभोगनिवृत्तिरिति ? अथा० एवं असुरकुमाराणं जाव वेमाणियाणं । हेगोतम जाणो नोपावे अनजाणोनीपावे
 इम असुरकुमारने जाली वेमानिकने कहिवो । नवरं एगिंदियाणं नो आभोगनिवृत्तिरिति ? अनाभोगनिवृत्तिरिति । एविशेष एकेन्द्रियने आभोग आहार
 नहुवे अनाभोग हुवे । णेरडयाणं भते जे पोमगले आहारत्ताए गिरहंति ते किं जाणइ पासइ आहारइ । नारकी हेभगवन् जे पुद्गल आहारपणे ग्रहे
 त स्य जाणे देखै आहारइ । उदाऊ नजाणइ नपासइ आहारइ । आहारइ ते कहखै नजाणै नदेखै आहारइ । गोयमानजाणइ नपासइ आहारइ ।
 हेगोतम नजाणै नदेखै आहारइ । एवं जाव तेइंदिया चउरिंदियाणं पुच्छा । इम जालगे तेन्द्रिय चौरिंदियने प्र० । गोयमा अत्ये० नजाणइ पासइ
 आहारइ अत्ये नजाणइ नपासइ आहारइ पंचिंदिय तिरिखजाणियाणं पुच्छा । हेगोतम केतलाएल नजाणै देखै आहारइ केइएक नजाणै नदेखै

दि ॥ आज्ञोगनिर्वर्तितो यदा मनःप्रणिधानपूर्वमाहारं गृह्णाति शोपकालमनाज्ञोगनिर्वर्तितः सच लोमाहारो वसातव्य एवं शेषासामपि जीवा
नामाज्ञोगनिर्वर्तितो अनाज्ञोगनिर्वर्तित आहारो ज्ञावनीय , नवरमकेन्द्रियाणा मतिस्तोकापटुमनोद्रव्यलब्धिसंपन्नत्वात्, पटुतर आज्ञोगो नोपजा
यते इति तेषां सर्वदा नाज्ञोगनिर्वर्तित एवाहारो नपुनः कदाचिदप्याज्ञोगनिर्वर्तित अधुना हायमाणपुद्गलविषये ज्ञानदर्शने चिंतयति-नैरइ
याणइत्यादि ॥ नैरयिका समितिवाक्यालंकारे प्रदन्त ! यान् पुद्गला नाहारतया गृह्णन्ति जगवानाह-गौतम ! जानं त्यवधिज्ञानेन लोमाहारतया
तेषा मतिसूक्ष्मत्वेन नारकावधे रविषयत्वात्, नच पश्यति चक्षुरिन्द्रियविषयाज्ञावात्, द्वीन्द्रिया न जानंति मिथ्याज्ञानतया तेषां सम्यक्परि
ज्ञानाज्ञावात्, द्वीन्द्रियाणां हि मत्तज्ञानं तदपि चास्पष्टजनः प्रक्षेपाहारमपि न ते स्वयं गृह्यमाणमपि सम्यक् जानंति नच पश्यन्ति चक्षुरिन्द्रिया
ज्ञावात्, एव त्रीन्द्रिया अपि ज्ञानदर्शनविकला ज्ञावनीयाः, चतुरिन्द्रिया ॥ अत्येगइयति ॥ सन्त्येकके स्वयं गृह्यमाणमप्याहारप्रक्षेपकजरूपमपि न
जानति मिथ्याज्ञानित्वात्, तेषामपि हि द्वीन्द्रियाणामिव मत्तज्ञानं तदपि चाविस्पष्ट मिति, चक्षुषा पुनः पश्यन्ति चक्षुरिन्द्रियसद्भावात्, त
थाहि-पश्यन्ति मल्लिकादयो गुक्तादिकमिति एव माहारयन्ति तथासत्येकके चतुरिन्द्रिया ये न जानति मिथ्यात्वा नच पश्यन्ति अन्यकारादिना
चक्षुर्दर्शनस्य व्याहतत्वात्, अनाज्ञोगसंज्ञवा हा तिर्यक्पञ्चेन्द्रियतिरश्चां चतुर्ज्ञेगीप्रक्षेपाहारं लोमाहारं वाधिकृत्य ज्ञावनीया तत्र प्रक्षेपाहारम

रन्ति । अचिंदियतिरिस्कजोणियाणं पुच्छा, गोयमा ! अत्येगतिया जाणंति पासंति आहारंति अत्येगति
या रंति न पासंति आहारंति, अत्येगतिया न जाणंति पासंति आहारंति अत्येगतिया न जाणंति

न्ति न जाणंति आहारयन्ति । एवं मनुष्या अपि । वानव्यन्तरज्योतिष्का यथा नैरयिकाः । वैमानिकानां पृच्छा, गौतम ! सन्त्येकके जान

आहारै पंचेन्द्रियनिर्गम्योनिज्जो प्र० । गोयमा अत्येगइए जाणइ पासइ आहारइ अत्येगइए जाणइ नपासइ आ० । हेगौतम केइ जाणै देखै आहा
रै केतला जाणै नदेखै आहारै । अत्येगइए नजाणइ पासइ आ० अत्ये० नजाणइ नपासइ आ० । केतलाएक नजाणै देखै आहारै केतलाएक नजा

चिह्नतयैवंभावना संत्येकके तिर्यक्पञ्चेन्द्रिया ये प्रक्षेप माहारं जानंति सम्यग्ज्ञानितया तेषां यथावस्थितपरिज्ञानात् पश्यन्ति चक्षुरिन्द्रियजावा
त्, एव माहारयति संत्येकके ये जानन्ति पूर्ववत् न च पश्यन्ति दर्शनस्याधकारादिना अनाजोगेन वा व्यावृत्तत्वात् । तथा संत्येकके ये न जान
न्ति मिथ्याज्ञानितया सम्यक्परिज्ञानाभावात्, पश्यन्ति पुनश्चक्षुरिन्द्रिययोगात्, तथा संत्येकके ये न जानन्ति मिथ्याज्ञानितया न च पश्यन्ति
पूर्ववत्, माहारयति लोमाहारापक्षया त्वेवं भावना-संत्येकके तिर्यक्पञ्चेन्द्रिया ये लोमाहारमपि जानन्ति विज्ञाष्टावधिज्ञानपरिकलितत्वा
त्, पश्यन्ति माविषययोपज्ञमभावत इन्द्रियपाटवस्यातिविशुद्धत्वात्, एवमाहारयन्ति यथा संत्येकके ये जानन्ति पूर्ववत् न च पश्यन्ति तथा
विषयैर्द्रिजोऽवस्थाभावात्, तथा संत्येकके न जानन्ति पश्यन्ति तथारूपपाटवाभावादिति, एवं मनुष्याणामपि लोमाहारप्रक्षेपाहारौ प्रतीत्य
चतुर्जगो जायन्तीया ॥ वाणमंतरजोडसिया जहा नेरइया ॥ नैरयिकावधिरिव व्यन्तरज्योतिष्कावधि रपि मनोज्ञचित्तेष्याहारपुद्गलानामविषयत्वा
त् ॥ वेमाणियाण पुच्छति ॥ वेमानिकानां पृथक् सूत्रं वक्तव्यं ॥ वेमाणियाण जंते । जे पोगले आहारताए गिगइति तेकि जायति पासंति उ

न पासति आहारति । एवं मणुस्सावि । वाणमंतरजोडसिया जहा नेरइया । वेमाणियाणं पुच्छा, गो
यमा ! अत्येगतिया जाणंति पासंति आहारंति अत्येगतिया न जाणंति न पासंति आहारंति । स केणठेणं

न्ति पश्यन्ति आहारयन्ति, संत्येकके न जानन्ति न पश्यन्ति आहारयन्ति । अथ केनार्थेन जदरत् । एवमुच्यते-वेमानिकाः संत्येकके जा
नन्ति पश्यन्ति आहारयन्ति संत्येकके न जानन्ति न पश्यन्ति आहारयन्ति ? गौतम । वेमानिका द्विविधाः प्रज्ञप्तास्तद्वया-मायिमिथ्यादु

जे नदेखे आहारै । एवं मणुस्सावि वाणमंतर जोडसिय जहा नेरइया वेमाणियाणं पुच्छा । इम मनुष्येने पिण वानव्यन्तर ज्योतिषी जिम नारको ति
म ज.गिबो वेमानिकनो प्र० । गोयमा अत्येगइया जाणइ पासइ आ० अत्येगइए नजाणइ नपासइ आ० । हेगौतम केतलाएक जायै देखै आहारै
केतलाएक नजायै नदेखे आहारै । सेकीरडेणं भते एवं बुद्धइ वेमाणिया । तेमाटे हेमगवन् इम कइयो वेमानिक । अत्ये० जाणइ पासइ आ० अत्ये०

दाहु नजाणंति नपासंति आहारंति इति ॥ जगवानाह-गोयमेत्यादि ॥ साया पूर्वजवकृता विद्यते येषां तेसायिनो सायया द्वि यथा तथा बाद
रूपकृतया कलुषकर्मप्रादुर्भाव. कलुषेच कर्मण्युदयमागते जवप्रत्युदया दप्युपजायमानो उवधि नातिसमीचीनो जवति एतेच सम्यग्दृशो वेदि
तव्याः, तथा मिथ्या विपर्यस्ता दृष्टि र्जिनप्रणीतवस्तुतत्त्वप्रतिपत्ति येषां ते मिथ्यादृष्टयः सायिनश्च मिथ्यादृष्टयश्च सायिमिथ्यादृष्टय स्तेच ते उ
पपन्नाश्च सायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्ना स्तएव स्वार्थकः कप्रत्ययविधानात्, सायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका स्तेचोपरितनोपरितनगैवेयकपर्यवसाना विज्ञेया
स्तथां यथायोग मवश्य मिथ्यादृष्टित्वस्य सावित्वस्य च ज्ञावात्, तद्विपरीता असायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका स्तेचानुत्तरविमानवासिन स्तेषामवश्यं
सम्यग्दृष्टित्वं पूर्वानतरजवे नितरां प्रतनुकोधमानमायालोभत्वस्योपज्ञान्तकषायत्वस्य च ज्ञावात्, आहच मूलटीकाकार-वेमाणिया साईमिच्छ
दिठी उववन्नगा जाव उवरिमगेवज्जा असायिसम्मदिठी उववन्नगा अनुत्तरा एव गृह्यन्ते इति ॥ एवं जहंत्यादि ॥ एवमुक्तेन प्रकारेण प्राक् य
था इन्द्रियसत्के प्रथमोद्देशके जणितं तथा जणितत्वं तच्च तावत् यावत् सर्वान्तिमं-संस्कृतमित्यादिना निगमनवाक्यं तच्चैवं-तत्पर्यं जेतुं सायिमि

जते ! एवं बुद्धि-वेमाणिया व्यत्येगतिया जाणंति पासंति आहारंति व्यत्येगतिया न जाणंति न पासंति
आहारंति ? गोयमा ! वेमाणिया दुविहा पसन्ता, तंजहा-साईमिच्छदिठीउववन्नगाय असाईसम्मदि
ठिउन्न जगाय । एवं जहा इन्द्रियउद्देशे पढमे जणिए तहा जाणियत्वं जाव सेतेणठेणं गो० ! एवं बुद्धि ।

एवमुप-सायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नकाश्च । एवं यथेन्द्रियोद्देशके प्रथमे मणित तथा जणितत्वं यावत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-जैरयिका
नजाणइ नपासंति आ० । केतलाक जाणै दखे आहारै केतलाएक नजाणै नदखे आहारै । गोयमा वेमाणिया दुविहा पं० तं० । हेगौतम वेमानिकन
दोयभेद कक्षा तकाइ । साईमिच्छदिठी उववन्नगाय असाई सम्मदिठी उववन्नगाय एव जहा इन्द्रियउद्देशे पढमं भणियं तचेव भाणि० । सायौ मि
थ्यादृष्टी जपना १२ स्वंग लग असायोमिथ्यादृष्टी जपना तव चैवेयकताइ पञ्चानुत्तरविमान इम जिम इन्द्रियउद्देशो पहिलो कक्षो तिमहीज

હજિદિવિવચનગા તેણં ન યાજાંતિ નપાસંતિ આહારંતિ તત્થણં જેતે અમાયિસમદિદિવચનગા તેણં દુવિદ્ધા પક્કત્તા તં-અણંતરોવચનગા પરંપ
 રોવચનગાય । તત્થણં જેતે અણંતરોવચનગા તે નયાજાંતિ નપાસંતિ આહારંતિ । તત્થણં જેતે પરંપરોવચનગા તે દુવિદ્ધા પક્કત્તા તં-પજ્જતગાય
 અપજ્જતગાય । તત્થણં જેતે અપજ્જતગા તે નયાજાંતિ નપાસંતિ આહારંતિ જતે પજ્જતગા ત દુવિદ્ધા પક્કત્તા તં-ઉવચ્ચાય અણુચ્ચાય , તત્થણં
 જેતે અણુચ્ચાય તે નયાજાંતિ નપાસંતિ આહારંતિ તત્થણં જેતે ઉવચ્ચા ત જાણતિ પાસંતિ આહારંતિ સે તેણંતેણં ગોયમા । એવ વુઘ્ગ-અત્યેગ
 યા ન જિદ્ધિગં નપાસંતિ આહારંતિ , અત્યેગયા જાણંતિ પાસંતિ આહારંતિ હતિ , અસ્યાયમયં:-સૂત્રે યેતે માંયમિધ્યાદુષ્ટુપપન્નકા સપરિત
 નોપરિત્તે જાણંતિ એવેયકપર્યવસાના હત્યથં , તે મનોજ્ઞહાર્યાગ્યાન્ પુદ્ગલાન્ ન જાનન્તિ અર્વાધિજ્ઞાનેન તદેવાવધે સ્તોપામવિષયત્વાત્ ન પદ્ય
 ન્તિ ચક્ષુષા યાવિધપાટયાજાયાત્ , એવ્યમાયિસમ્પદુષ્ટુપપન્નકા અનુત્તરવિમાનવાસિન હત્યથં , તે દ્વિધા અનન્તરોપપન્નકા પરંપરોપપન્નકા
 સં પ્રથમસમયોત્પન્ના અપ્રથમસમયોત્પન્નાશેત્યથં , અથ યં તે અનન્તરોપપન્નકા સ્તે ન જાનન્તિ ન પદ્યન્તિ પ્રથમસમયોત્પન્નતયાઽર્વાધિજ્ઞાનોપયો
 ગસ્ય ચક્ષુરિન્દ્રિયસ્યાનાયાત્ , કિંત્યેવમેવાહાર્યન્તિ તત્ર યે તે પરમ્પરોપપન્નકા સ્ત દ્વિધિધા સ્તથથા-પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા ય , તત્ર યે તે અપર્યાપ્ત
 કા સ્તે ન જાનન્તિ નય પશ્યન્તિ પર્યાપ્તાનામસપૂર્ણત્વેનાવધ્યાયપયોગાનાયાત્ , એવિ પર્યાપ્તા સ્તોપિ દ્વિધિધા સ્તથથા-ઉપયુક્તા અનુપયુક્તા ય ,
 તત્ર યે તે ઉપયુક્તા સ્તે જાનન્તિ અવધાવનજાતો મથાજ્ઞાક્તિનિયમેન જ્ઞાનસ્ય સ્વાવધયપરિચ્છેદાય પ્રવૃત્તિસંજવાત્ , પશ્યન્તિ ચક્ષુષા ઉદ્વિયપાટ
 થસ્ય તેપામતિર્વિશિષ્ટત્વાત્ , એત્યનુપયુક્તા સ્તે ન જાનન્તિ ન ચ પશ્યન્તિ અનુપયુક્તત્વાદેવ ઉપયુક્તા અપિ કથં મનોજ્ઞહાર્યાગ્યાન્ પુદ્ગલાન્

જેરહયાણં જંતે ! કેવતિયા ચ્ચજ્ઞવસાણા પક્કત્તા ? ગોયમા ! અસંસિજ્ઞા ચ્ચજ્ઞવસાણા પક્કત્તા । તેણં

. જાં પ્રદન્ત । કિયન્ત્યધ્યવસાનાનિ પ્રજ્ઞતાનિ ? ગૌતમ । અસંસ્યેયાન્યધ્યવસાનાનિ પ્રજ્ઞતાનિ । તાનિ પ્રદન્ત । કિ પ્રજ્ઞસ્તાન્યપ્રજ્ઞતાનિ ? ગૌ

આહવા । જાવ સકેષેણં ગાં ૫૦ । જાલમે તેનાટે જીતમ્ દમ કાપ્પા । પરહયાણં મતે કેવદયા ગમ્મત્તસાણા યં ૦ । નારક્કો હમગવન્ કેતલા અથ

जानत इति चे दुच्यते-इहां वश्यकप्रथमपीठिकाया भवधिज्ञानाधिकारे जिहितं-संख्येज्जकम्पद्वे लोपघोक्षणयंपलियं । अस्यायमर्थः-कामंशरीर
द्रव्याणि पश्यन् क्षेत्रतो लोकस्य संख्येयान् ज्ञागान् पश्यन्ति कालतः स्तोकाः तं ल्योपम यावत् अनुत्तरास्तु सम्पूर्णा लोकनाडी पश्यन्ति । सन्धि
नलोगनालिपासन्तिअनुत्तरधेवाइतिवचनात्, तत स्तो मनोज्ञत्वाहारयोग्यानपि पुद्गलान् जानन्ति आहव मूलटीकाकारः-ते जानन्ति ग्राहारयन्ति
च विशुद्धत्वा दवधिरिन्द्रियविषयस्य चातिविशुद्धत्वा त्पश्यन्त्यपि इति, अत्रेन्द्रियविषयस्येति इन्द्रियपाटवस्यंतिज्ञावः उपसंहारवाक्यं प्रतीतार्थं
अध्यवसानचिन्तायां प्रत्येकं नैरयिकादीनामसंख्येयान्यध्यवसानानि प्रत्येकं प्रायोन्यान्याध्यवसानजावात् सम्यक्ज्ञाअधिगमचिन्तां कुर्वन्नाह-नेरइया
णमित्यादि ॥ नैरयिका णमिति पूर्ववत्, जदन्त । किं सम्यक्ज्ञाधिगामिनः सम्यक्प्रामिबन्तः, एवं मिथ्यात्वाधिगामिनः सम्यग्मिथ्यात्वाधिगामिन

जते ! किं पसत्या अपसत्या ? गोयमा ! पसत्यावि अपसत्यावि । एवं जाव वेमाणियाणं । णेर
इयाणं जते ! किं सम्मत्ताजिगमी मिच्छताजिगमी सम्मामिच्छताजिगमी ? गोयमा ! सम्मत्ताजिग

तम । प्रश्नान्यप्यप्रश्नस्तान्यपि । एवं यद्वैमात्तिकानाम् । नैरयिका जदन्त । सम्यक्ज्ञाजिगामिनो मिथ्यात्वाजिगामिनः सम्यग्मिथ्यात्वाजि

वसाय कलम गोयमा असंखेजा अज्ज० । हेगौतम असंख्याता अध्यवसाय । तेणभते पसत्या अपसत्या । ते हेभगवन् प्रशस्त वो अप्रशस्त । गोयमा प
सत्यावि अपसत्यावि एव जाव वेमाणिया । हेगौतम प्रशस्त पिण अप्रशस्त पिण इम जातगे वैमानिक । णेरइयाणं भंते कि सम्मत्ताजिगमी मिच्छताजिग
मी सम्मामिच्छताजिगमी । नारको हेभगवन् सम्यक्ज्ञानो अभिगम पामै मिथ्यात्वअभिगम हवे को सम्मामिथ्याअभिगम हुवे । गोयमा सम्मत्ता भि० मि
च्छता भिगमो मिच्छताजिगमोवि एव जाव वेमाणिया । हेगौतम सम्यक्ज्ञ प्रते पामै मिथ्यात्वप्रते पामै तेहने मिथ्यात्वभिगमे पिण इम जा
तगे वैमानिक । णवरं एगिदिय विगलिदिया णो सम्मत्ताजिगमी मिच्छताजिगमी । एविशेष एकान्द्रिय विक्खेन्द्रिय नहो सम्यक्ज्ञ प्रतेपामै मिथ्यात्व पा
मै । णो सम्मामिच्छता भि० । नहो सम्यक्ज्ञ मिथ्यात्व प्रते पामै । देवाण भंते कि सदेवीया सपरिवारा सदेविया अपरिवारा अदेविया सपरिवारा

यं जगवानाह-गौतम । सम्मोत्यादि ॥ सुगमं त्रिविधायां अपि प्राप्ते यथायोगं सम्मयात् ॥ एवं जीवे त्यादि ॥ एवं नैरयिकगतेनाजिलापप्रकारेण निरन्तरं तावद्वक्तव्यं यावद्द्वैमानिका नवरमेकेन्द्रियाणां विकलेन्द्रियाणां केषाञ्च तसासादनसम्यक्त्वमपि लभ्यते तथापि ते मिथ्यात्वाजिमुखा इति तदपि तत्र विवक्षितं सम्प्रति परिचारणप्रतिपिपादयिषु रिदमाह-देवाणामित्यादि । सुगमं नवरं जवनपतिव्यन्तरज्यांतिक्खसौधमज्ञानकल्पं पुं देवाः इति नञ्, देवीनां तत्रोत्पादात् अतएव सपरिचाराः परिचारणासहिता देवीनां तत्परिग्रहे यथायोगं ज्ञावतः कायप्रवीचारजावात् ।

मीमांसकानामपि च्छत्ताजिगमीवि सम्प्रामिच्छत्ताजिगमीवि । एवं जाव वेमाणिना नवरं एगिंदियविगलिंदिया नोसम्प्रामिच्छत्ताजिगमी मिच्छत्ताजिगमी नो सम्प्रामिच्छत्ताजिगमी । देवाणं जन्ते ! किं सदेवीया सपरियारा सदेवीया अपरियारा अदेवीया सपरियारा अदेवीया अपरियारा ? गोयमा ! अत्येगतिया देवा सदेवीया सपरियारा, अत्येगतिया देवा अदेवीया सपरियारा, अत्येगतिया देवा अदेवीया अपरियारा

गामिनः ? गौतम । सम्यक्ताजिगामिनोपि मिथ्यात्वाजिगामिनोपि सम्यक्त्वमिथ्यात्वाजिगामिनोपि । एवं यावद्द्वैमानिका नवरमेकेन्द्रियविकलेन्द्रिया नोसम्यक्ताजिगामिनो मिथ्यात्वाजिगामिनः सम्यक्त्वमिथ्यात्वाजिगामिनः । देवा जदन्त । किं सदेवीकाः सपरिचाराः सदेवीका अपरिचारा अदेवीकाः सपरिचारा अदेवीका अपरिचाराः । गौतम । सन्त्येकके देवाः सदेवीकाः सपरिचाराः, सन्त्येकके अदेवीकाः सपरि

अदेविया अपरिवारा । देवता हेमगवन् स्युं देवोसहितं हुवे परिवारसहितं हुवे देवोसहितं हुवे परिवारविना देवोविना परिवारसहितं देवोविना परिवारविना । गोयमा अत्येगदिया सदेविया सपरिवारा अत्ये० देवा अदेविया सपरिवारा अत्ये० अदेविया अपरिवारा नोचेवण देवा सदेविया अपरिवारा । हेगौतम केतलाएक देवोसहितं परिवारसहितं केतलाएक देवोसहितं सपरिवारसहितं केतलाएक देवोसहितं सपरिवारे केदक देवो विना अपरिवारे नहो नित्ये देवता सदेवो अपरिवार । सेकोपेणं भते ए० । तेषामाटे हेमगवन् इमकन्नो । अत्ये० देवा सदेविया सपरिवारा तचेव

सनत्कुमारमाहेन्दयो ब्रह्मलोकलान्तकयो महाशुकसहस्रारयो रानतादिपुत्रेषु कल्पेषु देवाश्च देवीका स्तत्र देवीनामुत्पादाज्ञावात् अथच सपरिचाराणां संहिताः सौधर्मज्ञानगतदेवीभिः सह यथाक्रमं स्पर्शरूपज्ञादमनःप्रवीचारजावात्, यैवेयकानुत्तरोपपातिनो देवा अदेवीका देवीनां तत्रोत्पादाज्ञावात् अपरिवारा अप्रवीचारा अत्यन्तमन्दपुरुषवेदोदयतया मनसापि प्रवीचारासंज्ञवात्, नपुन स्ते देवाः सदेवीका अपरिवारा स्थापय स्वाज्ञावात् ॥ सेतेणमित्यादि ॥ निगमनवाक्यं, देवाः सदेवीका सपरिवारा इत्युक्तं तत्र परिवारणामेव जिज्ञासुः पूज्यति-ऊडविज्ञानमित्या

नोचेवणं देवा सदेवीया अपरिवारा । से केणठेणं जंते ! एवं बुद्ध-अत्येगतिया देवा सदेवीया सपरिवारा तंचेव जाव नोचेवणं देवा सदेवीया अपरिवारा ? गोयमा ! जवणवड्वाणमंतरजोइससोहम्मी साणेसु कप्पेसु देवा सदेवीया सपरिवारा । सणकुमारमाहेन्दबंजलोगलंतगमहासुकसहस्रारआणयपाणय आरणअणुसु कप्पेसु अदेवीया सपरिवारा । गेविज्जाणुत्तरोववाइया देवा अदेवीया अपरिवारा नोचे

वाराः, सत्येकके देवा अदेवीका अपरिवारा नैवच देवाः सदेवीका अपरिवाराः । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-सन्त्येकके देवाः स देवीकाः सपरिवारास्तच्चैव यावन्नैवच देवाः सदेवीका अपरिवाराः ? गौतम । जवनपतिव्यन्तरज्योतिस्सौधर्मज्ञानेषु कल्पेषु देवाः सदेवीकाः सपरिवाराः । सनत्कुमारमाहेन्द्रब्रह्मलोकलान्तकमहाशुकसहस्रारानतप्राणतारणाच्युतेषु कल्पेषु अदेवीका सपरिवाराः । यैवेयकानुत्त

जाव नोचेवणं देवा सदेवीया अपरिवारा । केतलाएकदेवता देवीसहित परिवारसहित तिमहीज जालगे देवता देवीसहित परिवार सहित । गोयमा भवणवड्वाणमंतर जोइसियसोहम्मीसाणेसु कप्पेसु देवा सदेवीया सपरिवारा । हेगौतम भवनपति वानव्यन्तर ज्योतिषो सौधर्म इज्ञानदेव लोकना देवता देवीसहित सपरिवारे । सणकुमार माहेन्द बंजलोगलंतक महासुक सहस्रार आणय पाणय आरण अणुसु कप्पेसु देवा अदेवीया सपरिवारा । सनत्कुमार माहेन्द्र ब्रह्मलोक लान्तक महासुक सहस्रार आनत प्राणत आरण अच्युत देवलोकनादेवता देवीविनाहुवे सपरिवारा ।

परिचाराः शब्देन शब्दमात्रश्रवणेन परिचारो येषां ते तथा तेहि इच्छाविषयीकृतदेवीसत्करीतहसितसविकारजापितनूपुरादिध्वनिश्रवणमात्रत एव कायप्रवीचारा दत्तगुण सुख मुपजुंते तावन्मात्रेणैव च तेषां वेद उपशातिमेति । [आनतप्राणतारणाच्युतेषु कल्पेषु देवाः मनःपरिवारकाः मनसा मनोभवति न। पृष्ठजितपरस्परोद्यावचमनःसंकल्पेन परिचारो मिथुनोपसेवनं येषां ते तथा तेहि परस्परोद्यावचमनःसंकल्पमात्रेणैव कायप्रवीचारा दत्तगुण सुखमाप्नुवन्ति तृप्ताश्च तावन्मात्रेणैवोपजायन्ते ग्रैवयकानुत्तरोपपातदेवा अपरिवारका न विद्यन्ते परिचारो मिथुनोपसेवनं मन

देवाः परिवारगा से तेणठेणं ? गोयमा ! तंचेव जाव मणपरिवारगा । तत्थणं जेते कायपरिवारगा देवा तेसिणं इच्छामणे समुप्पज्जइ इच्छामोणं अच्छराहिं सिद्धिं कायपरिवारं करेत्तए तएणं तेहिं देवेहिं एवं मणसी कए समाणे खिप्पामेव ताउ अच्छराउ उरालाइं सिगाराइं मणुन्नाइं मणोहराइं मणोरमाइं उत्तरविउत्तियाइं रुवाइं विउत्तिंति विउत्तिता तेसिं देवाणं अत्तियं पाउप्पवन्ति तएणं ते देवा ताहिं

गीतम । तच्चैव यावन्मनःपरिवारकाः तत्र ये कायपरिवारका देवा स्तीपा मिच्छामनः समुत्पद्यते-इच्छामो अप्सरोजिः साद्धं कायपरिवारं कर्तुं ततस्तैर्देवैरेव मनसि कृते सति विप्रमंवा ता अप्सरस उदाराणि शृङ्गाराणि मनोहानि मनोहराणि मनोरमाणि उत्तरवैक्रियाणि रूपानि विकुर्वन्ति विकुर्व्यं तेषां देवानामन्तिके प्रादुर्भवन्ति तदानीं ते देवा स्तान्निरप्सरोजिः साद्धं कायपरिवारणं कुर्वन्ति कृत्वाथ यथा ना

मणप० । आनत प्राणत आरण अच्युता देवतानं मननां परिवार मनविषय । गंविज्जग अणुत्तरोववाइयादेवा अपरिवारणया । ग्रैवेयक ६ ना अ नत्तरना देवताने अपरिवारविषय भाव मनमाहि नथो सुखपामे । सेवक १६ गीयमा ए० तंचा जाव प० । तेमाटे गीतम, इमकडे तिमहीज जांलगे परिवार कहै । तत्थणं जेते कायपरिवारगादवा तेसिण इच्छामणे समुप्पज्जति । तिहां ज कायनो सेवानाकरणहार देवता तेहनेत्रिपे इच्छा मनमा हि जपजे । इच्छानिण अच्छराहिं सिद्धिं कायपरिवार करेत्तए । जे इच्छाछे वाळूळूं अप्सरासाथे तरो रमने कायपरिवारनी इच्छाकरे । तएणं ते

सापि येषां ते तथा तेषां प्रतनुमोहोदयतथाप्रज्ञासुखांतर्हीनत्वात्, यद्येवं कथं न ते ब्रह्मचारिण उच्यते चारिणपरिणामाज्ञाधात् ॥ सेतेशठेण
मित्यादि ॥ निगमनवाक्य तत्र ये कायपरिचारका देवा स्तेषां कायपरिचरं विज्ञावपिपु रिदमाह-तत्पणमित्यादि ॥ तत्र तपु कायपरिचारका
दिपु देवेषु मध्ये ये ते पूर्वमुक्ताः कायपरिचारका प्रवनपतिव्यन्तरज्योतिरसौधर्मज्ञानदेवा स्तेषां शमितिवाक्यालकारे इच्छामनः कायपरिचारे
च्छा प्रधान मनः समुत्पद्यते, केनाह्वेयन समुत्पद्यते ? इच्छामो ऽजलषामो शमितं पूर्ववत्, अप्सरोजि. साह्वं कायचारं कर्तुमिति ॥ तएण

अच्छराहिं सद्धिं कायपरियारणं करति, करंतिहा से जहानामए सीता पोग्गला सीतं पप्प सीतंचेव
अडवडत्ताणं चिठ्ठंति उसिणा वा पोग्गला उसिणंचेव अडवडत्ताणं चिठ्ठंति एवमेव तेहिं देवेहिं ताहिं
अच्छराहिं सद्धिं कायपरियारणे कए समाणे डच्छामणे खिप्पामेवावेति । अत्थिणं जंते ! तेसिं देवाणं
सुक्कापुग्गला ? हंता अत्थि । तेणं जंते ! तासिं अच्छराणं कीसत्ताए जुज्जो जुज्जो परिणमंति ? गोय

म शीता पुद्गलाः शीतं प्राप्य शीतं चैवातिव्रज्य तिष्ठन्ति, उष्मा वा पुद्गला उष्मं प्राप्योष्म चैवातिव्रज्य तिष्ठन्ति एवमेव तैर्देवे स्ताजिरप्स
रोजिः सम कायपरिचारणे कृते सति इच्छामनः क्षिप्रमवापैति । सन्ति जदन्त । तेषां देवानां शुक्रपुद्गलाः ? हन्त सन्ति । ते जदन्त । ता
सामप्सरसे कीदृक्तया जूयोजूय. परिणमन्ते ? गीतम । ओत्रेन्द्रियतया चक्षिन्द्रियतया प्राणेन्द्रियतया रसेन्द्रियतया स्पर्शनेन्द्रियतया इष्ट

हि देवेहि मणसं कएसमाणे खिप्पामेव ताओ अच्छाराओ उरालाइं सिगाराइं मणुणाइं मनोहराइं मणोरमाइं उत्तरवेज्जिवाइं कथाइ विवव्वति
र ता । तिवारे देवा एहवी मननोमते करैथक्कं शौघ ते देवोए अप्सराये तेहना मननीभाव जांणीने उटार सपूर्णवयव शृङ्गार भूषणादि मण्डीने
मनोजमनने गमनरूप मनोहर जे देखीने मनस्वस्थोपभोग्यपणे रमै एहवा उत्तरवेज्जिय रूपप्रते विकुर्वीने । तेसिणं देवाणं अतिव पावध्वंति । तेहं देव
ता समीपे मननोसमीप पासै प्रकटथाय आवे । तएण ते देवताहिं अच्छराहिं सद्धिं कायपरिचारणे करेइ । तिवारे ते देवता अप्सरासाथै रमता

मित्यादि ॥ तत स्तौ दैवैरेव मुक्तेन प्रकारेण प्रायपरिचारे मनसि कृते सति क्षिप्रमेव शीघ्रमेव ता अप्सरसः स्वस्वोपज्ञोगयोग्यदेवाग्निप्रायमपेत्य परिपाराजिलापुकतया उत्तरयैक्रियाणि रूपाणि विबुधंतीति संग्रहः, कथं ज्ञानीत्यत आह-उदाराणि स्फाराणि ननु हीनावयमानि तानि अपि शृङ्गाराणि शृङ्गारविजृम्भणादिभिर्मैरुन स विद्यते येषां तानि शृङ्गाराणि अज्ञादित्य इत्यादि अप्रत्ययः, विजृम्भणादिरुतोदारशृङ्गाराणीत्यर्थः, तानिच कदाचि त्वस्यचि दमनोच्चा न प्रवेयु अत आह-मनोच्चानि स्वस्वोपज्ञोग्यदेवमनोविषयजावपेसलानि तानि लेशतो सजाप्यन्ते तत

मा ! सोऽदियत्ताए चरिंदिद्यत्ताए घाणिंदियत्ताए रसिदियत्ताए फासिंदियत्ताए इठत्ताए कंतत्ताए मणुस्स
त्ताए मणामत्ताए सुजगत्ताए सोजग्गळ्वजोद्धग्गुणलायस्सत्ताए ते तासि जुज्जो जुज्जो परिणमंति । तत्थणं
जेते फासपरियारगा देवा तेसिणं इच्छामणे समुप्पज्जइ एव जहेव परियारगा तहेव निरवसेसं जाणिय
व्वं तत्थणं जेते ऋवपरियारगा देवा तेसिणं इच्छामेणं समुप्पज्जइ-इच्छामोणं श्चक्कराहिं सद्धिं ऋवपरि

तथा कान्ततया मनोद्यतया मनापतया भुजगतया सौभाग्यरूपयौवनगुणलाघवतया तं तासां भूयोभूयः परिणमन्ते । तत्र ये ते शर्मापरि
चारका देवा स्तोषा इच्छामनः समुत्पद्यते एवं यथैव परिवारका स्तथैव निर्वजोषं जणितव्यम् । तत्र ये रूपपरिवारका देवा स्तोषामिच्छा
मनः समुत्पद्यते-इच्छामो ऽप्सरोजिः सार्द्धं रूपपरिवारणं कर्तुं, तदानीं तैर्देवै रेवं मनसि कृते सति तथैव यावदुत्तर वैक्रियाणि रूपाणि

થયા । કાચસેવા કરતાથજા મન શીતલથાય । સેજજાણામણ સોચા પોગલા સોચ પપ્પ સોચવેચ અંદેચ ૨ તા ચિહ્નિતિ । તેજિમ દૃષ્ટાન્તે શીતયોનિ
 યાને શીતપામીને પોતાનો આત્મપર્ણી શીતભાવપર્ણી રહે । સમિજાવા પોગલા સમિજં પપ્પ સમિજંવેચ અંદેચજ્ઞાણ ચિહ્નિતિ । જિમ સજ્જાયોનિયા સ
 જ્ઞાપતિપામૈ પોતાનોઆત્મા સજ્જાપતે પાંખીને રહે । ઉપાસંગ તેહિ તાહિં અપ્પરાહિં સપિં કાચપરિચારણે કણસમાણે સેદ્ધજ્ઞામણે સિખ્યામેચ અવેરે ।
 જમ અહવે દેવતાયે તે અમરાયાયે કાચપરિચાર કોપેયજે તે દૃષ્ટા મનમાહિ ઉતાવલો નિવર્તે આત્મા સંતોષપામૈ । અચિણ અંતે તેસિં દેવાણ સુ

मनोहराणि स्वस्वोपजीव्यस्य देवस्य मनोहरंति आत्मवशं नयंतीति मनोहराणि लेहादित्वा दतः स्वमनोहरत्वं प्रथमसमयापातमात्रज्ञापि
 प्रवति तत आह-मनोरमाणि मनःस्वस्वोपजीव्यदेवसम्बन्धि रमयन्ति क्रीडयन्ति प्रतिक्षणमुत्तरोत्तरानुरागसंपृक्तं जनयन्तीति मनोरमाणि तानि
 इत्यज्ञूतानि उत्तरवैक्रियाणि रूपाणि विकुर्वित्वा तेषां देवानां मतिकं समीपं प्रादुर्भवन्ति ॥ तएणमित्यादि ॥ ततो णमिति पूर्ववत्, ते देवा-
 स्ताज्जि रप्सरोजिः साद्वं कायपरिचारणं मनुष्यइव मनुष्यस्त्रीजिः सर्वाङ्गीणकायकृत्यपूर्वकं सैथुनोपसेवनं कुर्वन्ति एवमेव तेषां वेदोपशान्तिजावा

यारणं करेत्तए तएणं तेहिं देवेहिं एवं मणसी कए समाणे तहेव जाव उत्तरवेउच्चियाइं रूवाइं विउच्चंति
 विउच्चंतिहा जेणामेव ते देवा तेणामेव उवागच्छन्ति २ हा तेसिं देवाणं अदूरसामंते छिञ्चा ताइं उरालाइं
 जाव मणोरमाइं उत्तरवेउच्चियाइं रूवाइं उवदंभेमाणी २ उवचिछति, तएणं ते देवा ताहिं अच्छराहिं सद्धिं
 रूवपरियारणं करति सेसं तंचेव जाव जुज्जो जुज्जो परिणमन्ति । तत्थणं जेते सद्धपरियारणा देवा तेसिं

विकुर्वन्ति, विकुर्व्यं यत्रैव ते देवा स्तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य तेषां देवानामन्तिके स्थित्वा तान्युदाराणि यावन्मनोरमाणि उत्तर वैक्रिया
 णि रूपाणि उपदर्शयन्त्य स्तिष्ठन्ति तदानीं ते देवा स्ताज्जिरप्सरोजिः साद्वं रूपपरिचारणं कुर्वन्ति शेषं तच्चैव यावद्भूयोन्नयः परिणमन्ते ।
 तत्र ये शब्दपरिचारका देवा तेषां इच्छामनः समुत्पद्यते-इच्छामो ऽप्सरसोजिः समं शब्दपरिचारणं कर्तुं, तदा तैर्देवैरेव मनसि कृते च

कक्षपुगला । छै हे भगवन् देवताने शक्तपुद्गल दिव्यने प्रभावे जाणवो । इन्ता गोयमा अत्थि तेणं भन्ते ताहिं अच्छराहिं कीसत्ताए भुज्जो २ परिणमइ ।
 हांगीतम विकुर्वणा करै ते अप्सरा देखी तैसौविध अर्थपणे किम बार २ परिणमै । गोयमा सातेदियत्ताए चत्थिंदियत्ताए घाणेदि० रसनेदि० फासे०
 इडत्ताए कांतत्ताए भुगत्ताए मणामत्ताए सुभगत्ताए सोइगलूवजोव्वणशुणल्लावणत्ताए ताहिं भुज्जो २ परिणमति । हेगीतम आनेन्द्रियपणे चत्थिंद्-
 यपणे प्राणेन्द्रियपणे रसेन्द्रियपणे स्पर्शेन्द्रियपणे इष्टवस्तुभपणे कान्तप्रियपणे मनोज्ञपणे मनमाहि गसतापणे शुभगपणे सीमाव्यपणे रूपसीवनपणे गुण

त्, तथाचामुमेवार्थं दृष्टान्तेन दृश्यति-से ज्ञानानामयं त्वादि ॥ से इति ॥ अथ वाच्यार्थः, यथात्र वाक्योपन्यासे यथानाम ते विवक्षिताः शीताः पुद्गलाः शीत शीतोन्निकं प्राणिनं प्राप्य शीतमयं शीतत्वमेवातिब्रज्या तिस्रायेन गत्वा तिष्ठन्ति, किमुक्तं ज्ञयति विवक्षोपतः शीतोन्निकस्य शीतयोन्निकस्य प्राणिनं सुखित्वायोपकल्पन्ते, उष्माया पुद्गला उष्मायाऽन्निकं प्राणिनं प्राप्य उष्णमयं उष्णत्वमेवातिब्रज्या तिस्रायेन गत्वा तिष्ठन्ति विवक्षोपतः स्वरूपलान्नसंपत्त्या तस्य सुखित्वायोपतिष्ठन्ति इति ज्ञायः, यय अनेनेव प्रकारेण ते देवा स्तांनि रप्सराभिः सार्धं यथोक्तरूपैः कायपरिणामो कते सन्ति इच्छामन कामादिपदे प्रधानं मनः क्षिप्तमवा तितुमिजायात् शीतोन्निकवति, इयमत्र ज्ञायना-यथा शीतपुद्गलाः शीतयोन्निकस्य प्राणिनः संपूर्णं शीतत्व विवक्षोपत आसादयंत स्तास्य सुखित्वायोपकल्पन्ते, उष्णपुद्गला वा उष्णयोन्निकस्य प्राणिनः संपूर्णं उष्णत्वमिति प्रज्ञत मा सांदयन्तः सुखाय घटंते तथा देवीशरीरपुद्गला देवशरीरपुद्गला अपि देवीशरीरमवाप्य परस्परं तदुत्पत्ता ज्ञानमानाः परस्परं सुखित्वायोपकल्पन्ते

तत इतिरूपजायते, तृप्तिजायाद्या जिलापनिवृत्ति जैवतीति, या इष्टमपि किंचि त्स्वरूपतो ऽकांतं जयति यथा सूकरादीना मिष्टमपि विष्टा दि तत आह-कान्ततया कमनीयतया कान्तमपि किंचि न्ननःस्पृष्टणीयं न जयति तत आह-मनोज्ञतया तिस्रस्पृष्टणीयतया तदप्यतिस्रस्पृष्टणीयत्वं क दाति टापातकालमात्रजावि समाव्यते, तत आह-मनआपतया मनआमुवन्ति मनसि सटारमंत इति आप स्तङ्गाव स्तत्ता तथा मनसा सदा स्पृष्टणीयतयतिजायः, कस्मादितिथे दत आह-सृजगतया आह-सृजगतया निमित्तकारणहेतुपु सर्वासा विजक्तीना प्रायोदशनं मितिन्यायात् अत्र हेतोः तृतीया ततोऽन्यर्थः-यतः सृजगतया सर्वजनप्रियतया परिणगति तत उच्यते इष्टतया काततयत्यादि, सृजगतया परिणमनगपि कथाः ति चे दत आह-सोद्वगगूयजोद्वगगुलायकत्ताइति ॥ अत्र प्राकृततया गुणशब्दस्य लावण्यशब्दात् पूर्व निपातः परमार्थतस्तु परतो द्रष्टव्य ततो यमर्थः-इह मनुष्यस्त्रीणा मनुष्यपुरुषोपजोगेषु शुक्रपुद्गलसंक्रमतः सुखमुपजायमानं लब्धं तत्किं देवानामप्युपजोग्यदवसत्कशुकपुद्गलसंक्रम

तः सुखमुपजायते अहोश्चिदन्त्यर्थेति संशयानो देवानां शुक्रपुद्गलास्तित्वं पृच्छति-आत्यणमित्यादि ॥ अस्तीति निपातोत्र बह्वर्थे णमिति पूर्ववत्, जदन्त । तेषां देवानां शुक्रपुद्गला यत्सम्पकतो दधीना सुखमुपजायते, जगवानाह-हंता आत्य ॥ गौतम । सन्ति कवलवैक्रियशरीरान्तर्गत इति । नगध्वाधानहेतवः ॥ तेण जते । इत्यादि ॥ शुक्रपुद्गला णमिति पूर्ववत्, जदन्त । तासां मप्सरसां कीदृक्स्वरूपतया जूयो २ यदा जरन्ति तदा १ इत्यर्थः ॥ परिणमन्ति ॥ जगवानाह-गोयमेत्यादि ॥ ओत्रेन्द्रिययावत् स्पर्शनेन्द्रियतया तेषां कदाचिद्वानप्यतया परिणमन्तः सम्भाव्यत तत आह-इष्टतः सौजाग्याय सौजाग्यहेतवे रूपयौवनलावण्यरूपा गुणा यस्य तत्सौजाग्यरूपयौवनलावण्यगुणं तद्भावस्तथा, तत्र रूपसौन्दर्यवती आकृतिर्यौवनं परमस्तरुणिमा लावण्यमतिज्ञायी मनोजवविकारहेतुः परणतिविशेषो यतः सौजाग्यहेतुरूपादिगुणनिबधनतया परिणमन्ति ततः सुजगतया परिणमन्तीत्युच्यते, एवं ते शुक्रपुद्गला स्तासां मप्सरसां जूयः २ परिणमन्ति तदेवं कायपरिचार उक्तः सम्प्रति

स्पर्शपरिचारं विज्ञावयिषु राह-तत्पणमित्यादि ॥ तत्र तेषु परिचारकादिषु मध्ये णमिति पूर्ववत्, येते स्पर्शपरिचारका देवास्तेषां णमिति पूर्ववत्, एवं मिच्छामनःस्पर्शपरिचारविषयेच्छा प्रधानमनःसमुत्पद्यत ॥ एवं जहेवेत्यादि ॥ एवमुक्तेन प्रकारेण यथैवानन्तरं प्राक् कायपरिचारका उक्ता स्तथैव स्पर्शपरिचारकंश्चपि निरवशेषं जणितव्यं तच्चैवं-इच्छामोणं अच्छराहिं सद्धिं फासपरिचारं करेत्येतत्तथा तेहि देवेहि एवं मणसी कए समाणे खिप्पामेव तां अच्छराणं उरालाहं जाव विवविज्जा तसिं देवाणं अंतियं पाउण्णवति तएणं तेदेवा अच्छराहिं सिद्धिं फासपरिचारं करति ॥ स्पर्शपरिचारणं वदनचुंबनस्तनमर्दनबाहूपग्रहणजघनोरुपप्रभृतिगात्रसंस्पर्शरूपं ॥ खे जहानाए सीयापुग्गला सीयं पप्प सीयं चैव अइवइत्ताणं चिच्छति उसिणावा पोगगला उसिणं पप्प उसिणं चव अइवइत्ताणं चिच्छन्ति एवमव तेहि देवेहि ताहिं अच्छराहिं फासपरिचारं कए समाणे इच्छामोणं खिप्पामेव अवेइ ॥ अस्य सपातनिका व्याख्या प्राग्वत् ॥ आत्यणं जते । तेषां देवाणं सुकूपोगगला हता आत्य, तेषां

जंते । तासिं अचाराणं कीसंताए जुज्जी १ परिणमन्ति १ गीयमा । सीइंदियत्ताए इंतत्ताए कंतत्ताए जुज्जी १ परिणमन्ति ॥ अस्यापि पातनिका

इच्छामणे मुप्पज्जइ इच्छामोणं अचाराहिं सद्धिं सहपरियारणं करित्तए तएणं तेहिं देवेहिं मणसीकए समाणे तहेव जाव उत्तरवेउच्चियाइं रुवाइं विउच्चति विउच्चिता जेणामेव ते देवा तेणामेव उवागच्छति उवागच्छिता तेसिं देवाण अदूरसामंते ठिच्चा उच्चावयाइं सदाइं समुद्दीरिमाणोत्तरं चिच्छंति, तएणं ते देवा ताहि अचाराहिं सद्धिं सहपरियारं करति ससं तचेव जाव जुज्जी जुज्जी परिणमन्ति, तएणं जेते मणपरियारगा देवा तेसिं इच्छामणे समुप्पज्जइ इच्छामोणं अचाराहिं सद्धिं मणपरियारणं करित्तए तएणं तेहिं देवेहिं एवं मणसी कए समाणे खिप्पामेव तात्त अचारात्त तय्यगयात्त चेव समाणीत्त अणुत्तराइं उ

ति तथैव यावदुत्तरवैकियाणि रूपाणि विकुर्वन्ति विकुर्वन् यत्रैव ते देवा सत्तैवो पागच्छन्ति, उपागत्य तेषां देवाना सदूरसामन्ते स्थित्वोच्चा वचानि शब्दानि समुदीरयन्त्यस्तिष्ठन्ति, तदानीं ते देवा स्तान्निरप्सरोजिः सार्द्धं शब्दपरिचारणं कुर्वन्ति शेषं तच्चैव यावद्भूयो जूयः परिणमन्त । तत्र ये मनःपरिचारका देवा स्तेषा मिच्छामनःसमुत्पद्यन्ते-इच्छामो अप्सराजिः सार्द्धं मनःपरिचारणं कर्तुं तदा ते देवैरेवं मनसि कृते

लावण्यपणे तेजने बारवार परिणमे । तएणं जेसे फासपरियारगादेवा तेसिणं इच्छामणे समुप्पज्जइ एवं जहेव कायपरियारगा तहेव निरवसेसा भाषियत्वा । तिहां फरसना प्रचारक देवता ते इच्छा मनमाहि जपजे इम जिमहीज कायसेवा तिमहीज परिवारनिर्विशेषपणे कहिवो । तएण जेसे रुवपरियारगा देवा तेसिणं इच्छामणे समुप्पज्जइ इच्छ मेण अचाराहिं सद्धिं रुवपरियारणं करित्तए । तिहां जे रुपनी सेवाना करणहार देवता ते जने इच्छा मनमाहि जपजेके वाछके अप्सरासाथे रुपनी परिचारना सेवाकरिये । तेण तहि एव मणसीकए समाणे तहेव जाव उत्तरवेउच्चियाइं रुवाइं विउच्चंति २ ता । ते देवताए एहयो मनमाहि चिन्तव्येधके तिमहीज जालगे उत्तरवैकिय रुपने विकुर्वे विकुर्विने । जेणामेव तेदेवा तेणामेव उवा

व्याख्या प्राग्वत् नवर मस्मिन् स्पर्शशुक्लपुङ्गवप्रमो दिव्यप्रज्ञाया द्युसैयः, एवं रूपपरिपारादावपि प्रावनीयं । तदेव मुक्ताः स्पर्शपरिता
 रक्ताः सम्प्रति रूपपरिचारणां विजावयिषु राह-तत्त्वमिम्यादि ॥ सुगम याव ताव द्विगुर्वित्वा ॥ जेतामेवति ॥ यत्र देवलोके विमाने
 प्रवेशे च ते देवाः सन्ति तत्रैव स्थाने ता अप्सरस उपागच्छन्ति उपागम्य च तेषां देवानां मदूरसामंते इति अदूरसमीप स्थित्वा तानि पूर्वं
 विकुचितानि उदाराणि याव दुत्तरवैकिपाणि रूपाणि उपदृश्यत्य स्तिष्ठन्ति तत स्ते देवा स्ताञ्चि रप्तराञ्चि साक्षं रूपपरिचारणा पस्प
 र सत्रिलासद्विष्टिविदेपा स्प्रत्यङ्गनिरीक्षणनिजनिजानुरागप्रदज्ञानपटिष्टपट्टाप्रकटनादिरूपां कुर्वन्ति ॥ सेसं तचेवति ॥ शप ॥ स जहानामग
 इत्यादि ॥ तदेव यावत् ॥ जुञ्जी २ परिणमंतीति ॥ वाक्यं तदेवं जाविता रूपपरिचारणा सम्प्रति शपपरिचारणां जावयितुकां आह-तत्त्वमि
 मित्यादि ॥ कथम् नवर मदूरसमीपे स्थित्वा अनुत्तरान् सर्वमनःप्रहाटजनकतया अनन्यसदृशान् उच्चावचान् प्रवलर तरमन्मथोद्दीपकसन्ध्यास
 न्यरूपान् गृह्णान् नपुंसकनिर्देशः प्राकृतत्वा त्समुदीरयत्य स्तिष्ठति, शोपं तथैव ॥ मयं तत्त्वमिम्यादि ॥ मनापरिचारकसूत्रमपि तथैव याव
 न्नन परिचारे मनासि कृते सति क्षिप्रमव ता अप्सरस स्तवस्थिता एव रीधर्मज्ञानदेवलोकांतर्गतस्य २ विमानस्थितामव सन्त्योत्तराणि परम
 सतीपजनकतया अनन्यसदृशानि उच्चावचानि कामानुपक्तसन्ध्यासन्ध्यारूपाणि मनासि प्रचारयत्य स्तिष्ठन्ति, इह ॥ तत्त्वगयाचेव समाशोत ॥

गच्छ २ ता । जिहां ते देवताकै तिहां देवी आवै आबौने । तेसिं देवाण अदूरसामते ठिंवा । ते देवताने अतिसमीप नही अतिदूर नही इम रही
 ने । ताइं उरालाइं जाव मणोरमाइं उत्तरवेउवियाइं कवाइं उवदसेमाणीपी २ चिष्टति । तेहवा उटार जालगे मनोहर उत्तरवेजियरूप ते देवा
 डतोषकौ वैसोरहै । तएणं तेदेवा ताहि अच्छराहिं सक्षिं रूपपरिचारण करेइ सेस तंचेव जाव भुञ्जी २ परिणमइ । तिवारे ते देवता अप्सरासाथै रूप
 नौ सेवाकरै शेष पाळलोपरे जालगे बारवार सुखे परिणमै । तत्त्व जेते सदृशद्वारागा देवा तेसिणं इच्छामण्ये सन्नुपज्जइ । तिहा जे शब्दने त्रिय

इतिवदता देव्यः सहस्रारं याव द्रच्छन्ति न परत इत्यावेदितं दृष्ट्यं, तथाचाह संग्रहणमूलटीकाकारो हरिजदसूरि-सनत्कुमार।दिदेवानां
रताजिलाये सति देव्यः खल्वपरिगृहीताः सहस्रार याव द्रच्छन्तीति, तथा सएव प्रदेशांतरं आह-इह सोहम्ने कप्ये जासिं देवीणं पालउव
माउं गंताउं तद्दृष्टिणं चेव हवन्ति जासिं पुण पलिउवमाइसमयाहिया ठिई दुसमयतिसमयसखज्जाअसंसेज्जसमयाहिया जाव दसपलिया सो
हम्मगदेवीउं ताउं सयांकुमाराणं गच्छन्ति, एवं दसपलिउवरि जासिं समयाहिया ठिई जाव वीसंपलिया ताउं बंजलोगगयाणं गच्छन्ति, एवं
वीसपलिउवरि जासिं समयाहिया ठिई जाव तीसपलिया ताउं महासुक्कदेवाणं गच्छन्ति, एवं तीसं पलिउवरि जासिं समयाहिया ठिई जाव
चत्तालीस पलिया ताउं आणयदेवाण तत्थठियाचेव आणालबणं हुति, एवं चत्तालीस पलिउवरि जासिं समयाहिया ठिई जाव पंचासपलिया
ताउं आणयदेवाणं, तत्थठियाचेव आणालबणं हुति, तथा ईसाणं जासिं देवीण पलिउवममहियमाउयं ताउं तद्देवाणचेव हवन्ति, जासिं
पुण अहियपलिउवमाइसमयाहिया ठिई दुसमयतिसमयसंखज्जासखेज्जसमयाहिया जाव पनरसपलिया ताउं माहिंददेवाण गच्छन्ति, एवं पण
रसपलिउवरिसमयाहिया ठिई जाव पणवीसपलिया ताउं लतगदेवाणं, जासिं पुण पणवीसपलिउवरि समयाहिया ठिई जाव पचतीसं पलिया
ताउं सहस्रारदेवाणं, जासिं पुण पंचतीसपलिउवरि समयाहिया ठिई जाव पणयालीसं ताउं पाणयदेवाणं, तत्थठियाउचेव आणालबणं हुं

नादेवता तेहने इच्छा मनमाहिं जपजै बांछै। इच्छामेणं अच्छराहिं सधिं सहपरियारणं करेत्तए। जेहने अमरासाथै शब्दविषयनी सेवाकरी।
तएण तेहिं देवीहि एव मणसो कएसमाणे तद्देव जाव उत्तरवेउजियाइं क्वाइं विउळति २ ता। तिवारे ते देवता एहवो मनमाहिं चिन्तवेथके
तिमहोज अमरा उत्तरवेत्थियरूप विकुवें विकुर्वीने। जेणामेव ते देवा तेणामेव उवागच्छति २ ता। जिहां ये शब्दविषयनादेवता तिहांआवै तिहा
आवीने। तेसिणं देवाणं अदूरसामंते ठिक्का। ते देवताने समोपजर्त्ती स्थान आहोने। अणुत्तराइं उवावयाइं सवाइं समुदोरेमाणोओ २ चिह्ति। उ

ति, जासिं पुण पणयालीसं पलिउंवरि समयाहिया ठिई जाव पणपनपलिया ताउं अक्षुपदेवाणं तत्पठियाउंवेव भाणावलंअणे हुंति इति ॥ त
 एणमित्यादि ॥ ततो णमिति पूर्ववत्' ते देवाः ताजि अप्सरोजिः सार्द्धं मनःपरिचारणसुरतानुबधिपरस्परसज्यासज्यमनःसंकल्पकरणरूपं कुर्वं
 ति ॥ सेसमित्यादि ॥ शेषं ॥ से जहानामए सीया पोगला इत्यादि ॥ निरवशेषं ताव द्रुक्त्वं यावत् भुज्जो २ परिणमंतीति सर्वान्तिमं वाक्य,
 व्याख्याचास्य प्राग्वत् तत ऊर्ध्वं तु ग्रैवेयकदेवा मनसापि योषितो न प्रार्थयन्ते प्रतनुवेदोदयत्वात् यथोत्तरवातेऽनन्तगुणसुखज्ञाज स्तथाहि-काय
 प्रवीचारेज्योऽनन्तगुणसुखाः स्पर्शपरिचारका स्तेज्योऽनन्तगुणसुखा रूपपरिचारका स्तेज्योऽनन्तगुणसुखा मनःपरिचारका स्तेज्योऽपि अपरि
 चारकाः, साम्प्रतमंतेषामेव परस्परमल्पबहुत्वमाजिघत्सुराह-एणमित्यादि ॥ सर्वस्तोका देवा अपरिचारका स्तेहि ग्रैवेयकानुत्तरोपपाति

झावयाइं मयाइं पहारेमाणीउ २ चिठ्ठंति तएणं ते देवा ताहिं अच्छराहिं सद्धिं मणपरियारणं करंति
 सेसं निरवसेसं जाव भुज्जो भुज्जो परिणमति । एणसिणं जंते ! देवाणं कायपरियारणाणं जाव मणपरि

सति क्षिप्रमेव ता अप्सरस स्तत्रगता श्वैव सन्त्यो नुत्तराण्युच्चावचानि मनांसि प्रधारयन्त्य लिप्यन्ति तदानीं ते देवा स्ताजिरप्सरोजिः सा
 र्द्धं मनःपरिचार कुर्वन्ति शेषं निरवशेषं यावद्भूयोभूयः परिणमन्ते । एतेषां जदन्त । देवानां कायपरिचारकाणां यावन्मनःपरिचारकाणा अ

त्कृष्ट मनाहर मांठाखर उदोरतीथकी विस्तारथकी रहैके । तएणं देवताहिं अच्छराहिं सद्धिं सहपरियारणं करेइ सेसं तचेव जाव भुज्जो २ परिण
 मइ । तिवारे ते देवता अप्सराना शब्दनेविषय करवा शेषथाकतो सर्व पाछलोपरे जालगे बारवार सुखे परिणमै । तएणं जेसे मणपरियारणा देवा
 तसिं इच्छामणे सम्पज्जति । तिहा जे मननाविषय सेवनहार देवता तेहनेविषे इच्छा मनमाहि कपजे । इच्छामेणं अच्छराहि सद्धि मणपरियार
 ण करेतए । जेहने ^{मो} अप्सरासाथे मननोविषय सेवाकरिये । तएण तहि देवेहि एवं मणसो कएसमाणे खिप्पामेव ताओ । तिवारे तेदेवताये एहवो मन
 माहि चित्तथोथके शीघ्र उतावला । अच्छराओ तएणयाओ चैव समाणीओ अणुत्तराइं उच्चावयाइं मयाइं पहारेमाणीओ २ चिठ्ठंति । अप्सरा ति

न स्तोच सर्वसंख्यया क्षेत्रपत्न्योपमासंख्येयजागवर्तिनः प्रदेशराशिप्रमाणा इति' तेज्योपि मनःपरिचारकादेवाः संख्येयगुणा स्तोषामानतादिकल्प चतुष्टयवर्तित्वात् तद्वर्तिना च पूर्वदेवापेक्षया संख्येयगुणक्षेत्रपत्न्योपमासंख्येयजागगताकाशप्रदेशराशिपरिमाणत्वात्, तज्यः शब्दपरिचारका असंख्येयगुणा स्तोहि महाशुक्तसहस्रारकल्पवासिन स्तो च घनीकृतस्य लाकस्य एकमात्रोक्त्या. श्रेणे रसंख्येयतमे जागे यावन्त आकाशप्रदेशा स्ता घटप्रमाणा स्तोज्योपि रूपपरिचारका देवा असंख्येयगुणा स्तोहि ब्रह्मलोकलांतककल्पनिवासिन स्ता च पूर्वदेवानधिकृत्या संख्येयगुणश्रेण्यासंख्येय जागगतनजःप्रदेशराशिप्रमाणा स्तोज्योपि स्पर्शपरिचारका देवा असंख्येयगुणा स्तोषां सनत्कुमारमाहेन्द्रकल्पवर्तित्वात्, तद्वर्तिनां च ब्रह्मलोक लान्तकदेवानपेक्षया संख्येयगुणश्रेण्या संख्येयजागवर्त्याकाशप्रदेशपरिमाणतयाधीतत्वात्, तेज्यः कायपरिचारका देवा असंख्येयगुणा जवनपत्या

यारगाण अपरियारगाणय कयरे कयरेहितो अप्पावा ४ गोयमा ! सव्वत्थोवा देवा अपरियारगा मणपरि
यारगा संखिज्जगुणा सहपरियारगा असंखिज्जगुणा रूवपरियारगा अप्संखिज्जगुणा फरिसपरियारगा अप्सं

परिचारकाणां च कतरे कतरेज्यो उपपावा ४ ? गीतम । सर्वज्ञो जा देवा अपरिचारका, मनःपरिचारकाः संख्येयगुणाः, शब्दपरिचारका असंख्येयगुणाः, रूपपरिचारका असंख्येयगुणाः, स्पर्शपरिचारका असंख्येयगुणाः, कायपरिचारका असंख्येयगुणाः ॥ इति श्री मदुपाध्याय

डां रडोयको देवाङ्गना अनेरा उ० अत्यन्त सुरठामनो बन्ध परस्परै मननो अभ्य स मनसं कल्प करणरूप विकीर्ण मन विस्तारै । तएण देवा ताहिं अ च्छराहि सविं मणपरियारण करेत्तए सेसं निरवसेस तचेव जाव मुक्को २ परिणमइ । तिवार ते दयताये एतले ते अप्सरासाथे मननोविषय सेवा करता विचरे बौज्जाकता पाछलोपरे बारबार सुखे परिणमै । ए० सिणं भते देवाण कायपरियारणं जाव अपरियारगाणय कयरे २ हितो अपपावा ४ । इविं अल्प बहुल कडेकै, एहने हेभगवन् देवताने कायपरिचारकने जालगे मनपरिचारकने माहीमाहि कंहा २ थो थोछाहुवे । गोयमा सव्वत्थोवा देवा अपरियारगा । हेगीतम सर्वथोथोछा देवता विषयविना अपरिचारक येवेक्क अनुत्तर अपेचाये तेहथो । मणपरियारगा सखे० सह

दीना मौजानांतानां सर्वेषां कायपरिचारकत्वात् । तेषां सर्वसंख्यया प्रतरासंख्येयजागवर्त्तिनः प्रदेशराशिप्रमाणत्वादिति ॥ इति श्री मलयगि
रिविरचितायां० परिचारणाख्यं चतुस्त्रिंशत्तमं पदं समाप्तं ॥ ३४ ॥ * ॥ * ॥
तदेवमुक्तं चतुस्त्रिंशत्तमं पदं संप्रति पञ्चत्रिंशत्तममारज्यते-अस्यचायमजिसंबंध इहानन्तरपदे वेदपरिणामविशेष प्रवीचारः प्रतिपादितो ऋतु
गतिपरिणामविशेषा वेदाः प्रतिपाद्यन्ते तत्रादौ सकलवक्तव्यतासंग्रहपरं इमे द्वे गाथे-सीयायदद्वैत्यादि ॥ वेदना प्रथमतः शीता च शब्दा दु
ष्मा शीतोष्मा च वक्तव्या, तदनंतर माज्युपगमिकी औपक्रमिकी च वेदना वक्तव्यतया च ज्ञातव्या, ततो प्यनन्तरं निदा च अनिदाचेति सात
सुखादीनां विशेष माज्युपगमिक्यादिशब्दानां मर्थत्वग्रे वक्ष्यामः, सातादिवेदना आंचकृत्य यो विशेषो वक्ष्यते तत्संग्राहिका द्वितीया गाथा-सा
यमसायमित्यादि ॥ सर्वे संचारिणः सातामसातां च शब्दा त्सातासाताच वेदना वेदयन्ते, तथा सुखा दुःखा अदु क्खसुखांच, तथा विकलेन्द्रि
या एकद्वित्रिचतुरिन्द्रियास्तु शब्दस्याधिकारार्थसूचना दसंज्ञिपञ्चेन्द्रियाश्च मानसरहितां मनोविकला वेदना वेदयन्ते शेषास्तु द्विविधाभेव श

खिज्ज० कायपरियारगा असंखे० ॥ इति पन्नावणाए जगवतीए परियारणापदं चोत्तीसमं ॥ ३४ ॥

सीयायदद्वैतसारी रसीयतहवेदणाहवतिदुक्खा । अज्जुवगमोवक्कामिया निदानिदायनायद्या ॥ १ ॥ सायम

रामचन्द्र गणि शिष्य नानकचन्द्र विरचिते प्रज्ञापनानुवादे परिचारणापदं चतुस्त्रिंशत्तमं समाप्तम् ॥ ३४ ॥

शीताचद्रव्यशारीर मानसीवतथावेदना जवतिदु क्खा । आज्युपगमिक्यौपक्रमिकी निदानिदाचज्ञातव्या ॥ १ ॥ सातमसातंसर्वे सुखांचदु क्खाम

परियारणा असं० कवपरियारणा असं० फासपरियारणा असं० कायपरियारणा असं० । मनपरचारकने सख्यातगुणा अनन्तादिक ४ अपेचाये तेह
थौ शब्दविषयना सेवणहार असख्यातगुणा मडाशुक्त सहस्रार अपेचाये तेहथौ रूपनाविषय देवता असख्याता ब्रम्ह लान्तक अपेचाये तेहथौ खशना
सेवणहार असख्यातगुणा सनतकुमार माहेन्द्रनी अपेचाये कायनाविषयना सेवणहार असं० सौधर्म इमान भवनपाति व्यन्तर ज्योतिषी अपेचाये ॥

रीरमनोनिबन्धनां शारीरी मानसी तदुज्जयसमुद्भवा चेति ज्ञावः, निदानिदादिगतस्तु विज्ञेयो न संगृहीतो वैचित्रत्वात् सूत्रगतेः, यथोद्देशं नि
देश इति न्यायात् प्रथमतः शीतादिवेदना प्रतिपादनार्थमाह-कडविहाणं जते । इत्यादि ॥ शीता शीतपुद्गलसमुत्था एव मुग्धा याचावयवाज्जदेन

सायंसखे सुहंचदुस्कंश्चदुस्कमसुजंच । माणसरहियंविगलिं दियानुसेसादुविहमेव ॥ २ ॥ कडविहाणं जते !
वेदणा पस्सत्ता ? गोयमा ! तिविहा वेदणा पस्सत्ता, तंजहा-सीता उसिणा सीतोसिणा । णेरइयाणं जते !
किं सीतं वेदणं वेदंति उसिणं वेदणं वेदंति सीतोसिणं वेदणं वेदति ? गोयमा ! सीतंपि वेदणं वेदंति
उसिणंपि वेदणं वेदति नो सीतोसिणं वेदणं वेदंति । केई एक्कोक्कीए पुढवीए वेयणानु जणंति,, रयणप्प

दुःखमसुखांच । मानसरहितं विकलेन्द्रिया अशेषाद्विषामेव ॥ २ ॥ कतिविधा जदन्त । वेदना प्रज्ञप्ता ? गीतम् । त्रिविधा वेदना प्रज्ञप्ता
तद्यथा-शीता उष्मा शीतोष्मा । नेरयिका जदन्त । किं शीतां वेदनां वेदयन्ते उष्मा वेदनां वेदयन्ते शीतोष्मां वेदनां वेदयन्ते ? गीतम् ।
शीतामपि वेदनां वेदयन्ते उष्मापि वेदनां वेदयन्ते नोशीतोष्मां वेदनां वेदयन्ते । केचिदाचार्या एकैकस्यां पृथिव्यां वेदना जण्यन्ते । रज

पञ्चवणाए परियारणयं पय सम्भत्तं ॥ इति प्रज्ञापना भगवतीमाहि परिचारणापद ३४ सो समाप्त यथो ॥ ३४ ॥ * *
द्विवे गतिपरिणामे वेदना परिणाम प्रकासियेतिहां ए आदि संवयणनी गाथा कहेछै-सीयायद्वसारी रयायतद्वेयणामवदुक्खा । अणुवगमोव
कमिया निहा २ यनायत्ता ॥ १ ॥ शीतवेदना उष्णवेदना शीतोष्णवेदना ए अधिकार पळे अभ्यपगमिको उपक्रमोवेदना पळे निदा अनिदा जाणवी ।
सायमसायंसखे सुहचदुक्खप्रदुक्खमसुहच । मणरहितविगलि दयाओ सेसासव्वेदुविहमेव ॥ २ ॥ सर्वसंसारी साता असाता बेवै साता असातावेद
नो सुख दुख अतिदुख सुख अदुख असुख विक्खेन्द्रिय च शब्दयो असत्ताओ पचेन्द्रिय मनरहित वेदना बेवै यावताजीव बेप्रकारनो वेदना शरीर मन
ए दायथी जपनी वेदना बेवै । कडविहाणं मतं वेयणा प० । केत्तेप्रकारे हेमगवन् वेदना कही । गोयमा तिविहा वेयणा प० । हेगीतम तीनभेदे क

शीतोष्णपुद्गलसम्पर्कतः शीता उष्मा च सा शीतोष्णा एनामेव त्रिविधा वेदनां नैरयिकादिचतुर्विंशतिर्दण्डककमेण चिन्तयति-नैरदयाणमित्यादि ॥
तत्राद्यान् तिसृषु पृथिवीपूष्पां वेदनां वेदयन्ते तं हि शीता ये नरकावासाश्च तदाश्रयभूताः सर्वतो जगत्प्रसिद्धादिरांगारातिरिक्तबहुप्रतापो
ष्णपुद्गलसंज्ञताः चतुर्थ्यान्तु पङ्क्तप्रज्ञानिधानाधो पृथिव्यां केचि नैरयिका उष्णवेदना केषिञ्च शीतवेदना मनुजवति तत्रत्यनरकावासानां शीतो
ष्णवेदतो द्विधा ज्ञेयात्, केवलं ये उष्णवेदनां वेदयन्ते ते प्रजततराः प्रजतेषु नारकावासेषु उष्णवेदनासङ्गाया दितरे शीतवेदना मनुजवन्ति स्तो
का स्तोकेतरषु नरकावासेषु शीतवेदनासंज्ञवात्, धूमप्रज्ञायामपि पृथिव्यां केचित् शीतवेदनाकाः केचि दुष्णवेदनाकाः नवरं शीतवेदनाकाः प्रज
ततराः प्रजतेषु नरकावासेषु शीतवेदनासंज्ञवात् स्तोका उष्णवेदनाः कतिपयेष्वेव नरकावासेषु उष्णवेदनाज्ञावात्, अथस्तन्यो स्तु द्वयोः पृथिव्यो
शीतवेदनामेव नैरयिका अनुजवन्ति तत्र नैरयिकाणां सर्वेषां मुख्ययोनिकत्वात् नरकावासानां त्वनुपमहिमानुपक्तत्वात् यथावत्सूत्रं चिरन्तनघ
वि प्रतिपत्त्या श्रूयते केचिदाचार्या पुनरेतद्विषयमधिकमपि सूत्रं पठति तत् स्तम्भतमाह-केचिद्वैष्णवीयं पुण्डरीकं वेद्यं ज्ञाति इति । केचिदाचा
र्या एकैकस्या पृथिव्यां प्रश्ननिवचनरूपतया वेदनां यथा ज्ञातिं तथोपदज्जयति-रयणप्पजेत्यादि ॥ सुगमं तदेव नैरयिकाणां चिन्तिता शीतादि

ज्ञापुण्ड्रविणेरदयाणं ज्ञते ! पुच्छा, गोयमा ! नो शीतवेदणं वेदति उसिणं वेदणं वेदंति नो शीतोसिणं वे

प्रज्ञापृथिवीनैरयिकाणां पृच्छा, गीतम । नो शीतवेदनां वेदयन्ते उष्मां वेदनां वेदयन्ते नो शीतोष्मां वेदनां वेदयन्ते, एवं यावद्वालुकाप्र

ज्ञो । शीता उसिणा सोओसिणा । ते शीतवेदना उष्णवेदना शीतोष्णवेदना । णेरदयाणं भन्ते किं सोयवेद्यं वेदे उसिण वे० शीतोसिणं वे० । नारकी
ने हेमगवन् प्रज्ञावेदनां वेवे कै-उष्णवेदना वेवे शीतोष्णवेदना वेवे । गोयमा सोतापवेद्यं वेदे उसिणं वे० नो सातोसिणं वे० । हेगोतम शीत पिण
वेवे उष्ण वेवे नवेवे शीतोष्ण । केचिद्वैष्णवीयं पुण्डरीकं वेद्यं ज्ञाति रयणप्पमपुण्डरीकं णेरदयाणं पुच्छा । केचिद्वैष्णवीयं पुण्डरीकं वेद्यं ज्ञाति
ष कहेके रत्नप्रभा पृथिवीना नारकीनां प्रश्ने । गोयमा नो सोतं वेद्यं वेदे उसिण वे० नो शीतोसिणं वे० । हेगोतम नही शीतवेदना उष्णवेदना वेवे न

વેદના સમ્પ્રત્યક્ષસુરકુમારાણાં તાં ચિંતયિષ્યુરિદમાહ-અસુરકુમારાણાં પુચ્છા ॥ અસુરકુમારાણાં શ્રીતાદિવેદનાવિષયે પુચ્છાંસૂત્રં ચ વક્તવ્યં અસુરકુમા

દણં વેદંતિ એવં જાવ વાલુયપ્પજાપુઠવિણેરહયા । પંકપ્પજાપુઠવિણેરહયાણં પુચ્છા, ગોયમા ! સીતંપિ વે
દંતિ ઉસિણંપિ વેદતિ નો સીતાંસિણં વેદંતિ તે વજ્જયતરાગા જે ઉસિણં વેદણં વેદંતિ તે થોવતરાગા જે
સીત વેદણં વેદંતિ, ધૂમપ્પજાએ એવચેવ દુવિહા નવરં તે વજ્જયતરાગા જે સીતં વેદણં વેદંતિ, તે થોવત
રાગા જે ઉસિણં વેદણં વેદતિ, તમાએ તમતમાએ ચ સીત વેદતિ નો ઉસિણં વેદતિ નો સીં ૩૦ । અસુરકુ

માપૃથિવીનેરયિકઃ । પક્કપ્પજાપૃથિવીનેરયિકપુચ્છા, ગોતમ । શ્રીતામપિ વેદનાં વેદયન્તે સપ્પામપિ વેદનાં વેદયન્તે નો શ્રીતોષ્ણાં વેદનાં
વેદયન્તે તે બહુતરકા યે સપ્પાં વેદનાં વેદયન્તે, તે સ્તોતરકા ચ શ્રીતાં વેદનાં વેદયન્તે, ધૂમપ્પજાયામેવં ચૈવ દ્વિવિધા નવરં તે બહુતરકા
યે શ્રીતાં વેદના વેદયન્તે તે સ્તોતરકા યે સપ્પા વેદનાં વેદયન્તે । તમાયા તમતમાયા ચ શ્રીતા વેદયન્તે નોષ્ણાં નો શ્રીતોષ્ણાં વેદયન્તે ।
અસુરકુમારાણાં પુચ્છા, ગોતમ । શ્રીતામપિ વેદના વેદયન્તે સપ્પામપિ શ્રીતોષ્ણામાપ વેદના વેદયન્તે, એવં યાવદ્દેમાનિકાઃ । કતિવિધા

હો શ્રીતોષ્ણવેદના । એવ જાવ વાલુયપ્પમપ્પઠવોણેરહયા પંકપ્પમપ્પઠવોણેરહયાણ પુચ્છા । હમ જાંસી વાલુકપ્પમાનારકો તાદે કહિવો પક્કપ્પમાનાર
કોનો પ્રશ્ન । ગોયમા સીતપિવેયણં વેદેહ ઉસિણપિ વે• નોસીતોસિણપિ વે• । હેગોતમ શ્રીત પિણ વેદે સપ્પા પિણ વેદે નહો શ્રીતોષ્ણવેદના । તે વહુત
રાગા જે ઉસિણં વેદેહ તે થોવતરાગા જેસીથ વેયણં વેદેહ । તે ઘણાં જે સપ્પાવેદના વેદેહ તે થોહા જે શ્રીતવેદના વેદે જેવસમાવથો । ધૂમપ્પમાએવિ એ
વચેવ દુવિહા નવરં વહુતરાગા । જે ધૂમપ્પમાયે પિણ હમહીજ ટોયમેટ કહ્લા પવિગ્રેય શ્રીતવેદનાના નારકો ઘણાં । થોવતરાગા જે ઉસિણં વે• તમાએ
તમતમાયે સીતં વે• । સપ્પાવેદનાના સહજાર થોહા તમાપૃથિવીયે તમતમાપૃથિવીયે શ્રીતવેદના વેદે । નો ઉસિણં વે• નોસીતોસિણં વે• । નહો સ
પ્પા નહો શ્રીતોષ્ણ વેદના । અસુરકુમારાણ પુચ્છા । અસુરકુમારનો પ્ર• । ગોયમા સીતપિવે• ઉસિણપિવે• સીતોસિણપિવે• ! હેગોતમ શ્રીતપિણ વેદે

राणं जन्ते । किं सीयं वेदणं वेयंति उस्सिणं वेयणं वेयंति इति , जगवानाह-गोयमेत्यादि ॥ शीतामपि वेदनां वेदयन्ते यदा शीतलजलसम्पूर्णं दादिषु निमज्जनादिकं विदधति , उष्णामपि वेदनां वेदयन्ते यदा कोपि सप्तद्विकं स्तज्जातीयो अन्यजातीयो वा कोपवशात् विरूपतया दृष्ट्या वलोकमानः शरीरं सत्तापमुत्पादयति यथा प्रथमोत्पन्नं ऐशानेन्द्रो बलिचचाराजधानीवास्तथ्याना मसुरकुमाराणां सुत्पादितवान् अन्यथा वा तथा विधोष्णपुद्गलसस्पृक्तावुष्णवेदनानुभवतो वेदितव्याः , यदात्वयववाजेदेन शीतपुद्गलसपक्कं उष्णपुद्गलसपक्कं शोपजायते तदा शीतोष्णवेदनां वेदयन्ते ननूपयोगकमे ॥ जीवतां जवति तथास्वानाव्यात् कथमत्र शीतोष्णवेदनानुभवो युगपदप्रख्याप्यते इति उच्यते-इहापि वेदनानुभवक्रमणैव तथा जीवस्वानाव्यात् केवलं शीतोष्णवेदनाहेतुपुद्गलसम्पर्कोयुगपदुपजायत इति सूक्ष्ममाशुसचारिणमुपयोगकममनपक्ष्य यथैव ते वेदयमाना युगपदजि मन्यन्ते तथैव प्रतिपादित मिति न कश्चिद्दोषः सामान्यतः सूत्रस्य प्रवृत्तत्वात् ॥ एव जाव वेमाणियाति ॥ एवमसुरकुमारोक्तेन प्रकारेण यावद्धे

माराणं पुच्छा , गोयमा ! सीतंपि वेदणं वेदंति उस्सिणंपि वेदणं वेदंति सीतोस्सिणंपि वेदणं वेदंति । एवं जाव वेमाणिया । कइविहाणं जन्ते ! वेदणा पस्सता ? गोयमा ! चउत्तिहा वेदणा पस्सत्ता , तंजहा-दह्वं

जदन्त । वेदना प्रज्ञप्ता ? गोतम । चतुर्विधा वेदना प्रज्ञप्ता तद्यथा-द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो जावतः । नैरयिजा जदन्त । किं द्रव्यतो वेदनां वेदयन्ते यावत्किं जावतो वेदयन्ते ? गोतम । द्रव्यतोपि वेदनां वेदयन्ते यावद्जावतोपि वेदना वेदयन्ते एवं यावद्धेमानिकाः । कतिविधा

उष्ण पिण वेदै शीतोष्ण पिण वेदै । एवं जाव शणियकुमारा एवं जाव वेमाणिया । इम जांलगे स्तनितकमार यावत् वैमानिक । कइविहाण भन्ते वे यणा प० । केतलेभेदे हेभगवन् वेदना कही । गोयमा चउत्तिहा वेयणा प० तं० । हेगोतम चारेभेदे कह्हा ते कहेक्के । टव्वओ खेत्तथो कालओ भाव ओ । द्रव्यथो क्षेत्र^(१) कालथो भावथो । णेरइयाणं भन्ते कि टव्वओ वेयणं वेदै जाव कि भावओ वेयणं वे० । नारकी द्रव्यवेदना वेदै कि हेभगवन् जां लगे खुं भावथो वेदै । गोयमा द्रव्यओवि वे० जाव भावओवि वे० । हेगोतम, द्रव्य पिण वेदै जांलगे भावथो पिण । एवं जाव वेमाणिए । इम जांलगे

मानिका स्तावत्सूत्रं वक्तव्यं तच्चैवं-पुनर्विकाश्याणं ज्ञते । किं सीयवेयणं वेयंति ससिणं वेयणं वेयंति सोऽसिणं वेयणं वेयंति १ गोयमा । सीय
पि वेयणं वेयंति ससिणं वेयणं वेयंति इत्यादि ॥ तत्र पृथिवीकायिकादयो मनुष्यपर्यवसानाः शीतवेदना हिमादिप्रपातपि बढयमाना वेदि
तव्या , उष्णवेदना मग्न्यादिसम्पर्के शीतोष्णवेदना भवयणः शीतोष्णपुद्गलसम्बन्ध इति , व्यन्तरज्योतिषवैमानिमा इत्यसुरकुमारव ज्ञावनीया
उक्ता शीतादिजेदा त्रिविधा वेदना सम्प्रति तामेव वेदनां प्रकारेणानिधित्सुः प्रथमनिर्वचनसूत्रे आह-कऽविद्याइत्यादि ॥ इह वेदना द्र
व्यक्षेत्रकालजायसामग्रीवशा दुत्पद्यत सर्वस्यापि वस्तुनो द्रव्यादिसामग्रीवशा दुत्पद्यमानत्वा तत्र यदा स्वेव बदनपुद्गलद्रव्यसम्बन्धमधिकृत्य
चिन्त्यते तदा द्रव्यवेदना द्रव्यतो वेदना द्रव्यवेदना , नारकाद्युपपातक्षेत्रमधिकृत्य चिन्त्यमाना क्लृप्तवेदना , नारकादिजवकालसम्बन्धेन वि
वक्ष्यमाणा कालवेदना वेदनीयकर्मोदया दुपजायमानत्वेन परिज्ञायमाना जाववेदना , एतामेव चतुर्विधा वेदना चतुर्विंशतिदण्डमकसेण

खेत्तुं कालं जावतु । णेरइयाणं ज्ञते ! किं दत्तुं वेदणं वेदति जाव किं जावतु वेदंति ? गोयमा !
दत्तुं वि वेदणं वेदति जाव जावतु वि वेदणं वेदंति । एवं जाव वेमागिया । कतिविहाण ज्ञते ! वेदणा प० ?
गोयमा ! त्रिविहा वेदणा पणत्ता , तंजहा-सारीरा माणसा सारीरमाणसा । णेरइयाणं ज्ञते ! किं सारीरं

जदन्त । वेदना प्रज्ञप्ता ? गोतम । त्रिविधा वेदना प्रज्ञप्ता तद्यथा-शारीरी मानसी शारीरमानसी च । नैरयिका जदन्त । किं शारीरी वेद
ना वेदयन्ते मानसी वेदना वेदयन्ते शारीरमानसी वेदना वेदयन्ते ? गोतम । शारीरीमपि मानसीमपि शारीरमानसीमपि वेदनां वेदय

वेमानिक । कऽविहाणं भंते वेयणा प० । केतसी हेमगवन् वेदना कहो । गोयमा त्रिविहा वेयणा प० तं० । हे गोतम तीनवेदना ते कह्छे । सरीर
वे० माणसीवे० सरीरमाणसी वे० । शरीरवेदना मानसोवेदना शरीरमानसोवेदना । णेरइयाणभते किं सरीरवेयणा वेदं माणसीवे० सरीरमाणसी
वेयणा । नारको हेमगवन् , शरीरवेदना वेदं किं मानसोवेदना वेदं किं शरीरमानसोवेदना वेदं । गोयमा सरीरपिवे० माणसं वि वेयणं सरीरमाण

चिन्तयति-शरीरह्याणं ज्ञते । किं दृष्टे वैयणं वेयंति इत्यादि ॥ सकलमपि सुगमं , प्रकारान्तरेण वेदनामपि प्रतिपिपादयिषुः प्रश्ननिर्वचनसूत्रे आह-कडविहाणं ज्ञते । इत्यादि ॥ शरीरे जवा शारीरी मनसि जवा मानसी तदुजयजवा शारीरमानसी शारीरीच मानसीच शारीरमानसी पुंवत्कर्मधारये इति पुंवद्भावः । एतामेव चतुर्विंशतिदशकक्रमेण चिन्तयति-नैरह्याणं ज्ञते । किं सारीरं वेयणं वेयंति इत्यादि ॥ सुगमं तत्र यदा परस्परोदीरणतः परमाधार्मिकोदीरणतो वा क्षेत्रानुभावतो वा शरीरे पीडा मनुजवन्ति तदा शारीरी वेदनां वेदयन्ते यदा तु केवलं मनसि दुःख परिज्ञायते याश्चात्यं वा जव मात्मीयं दुर्कर्मकारिण मनुस्मृत्य पश्चात्ताप मतीव कुर्वन्ते तदा मानसी वेदयते , यदा तु शरीरे मनसि चोक्तप्रकारेण युगपत्पीडामनुजवन्ति तदा शारीरमानसी इहापि वेदनानुक्रमेणैव केवलं विवक्षिततावत्कालमध्ये शरीरे च पीडा मनुजवन्ति मनसिचैव तावन्तं कालमेकं विवक्षित्वा युगपच्छरीरमन पीडानुजवः प्रतिपादित इत्यदोषः ॥ एवं जाव वेमाणिया इत्यादि ॥ एवं नैरयिकोक्तेन प्रकारेण सूत्र तावद्वक्तव्यं यावद्द्वैमानिका नवर मेकेन्द्रियविकलेन्द्रियाः शारीरी वेदनां वेदयन्ते नो मानसी तेषा मनसोऽज्ञावात् , तत स्तदनुसारेण तद्विषयसूत्रं वक्तव्यं प्रकारान्तरेण वेदनामभिधित्सुः प्रश्ननिर्वचनसूत्रे आह-कडविहाणं ज्ञते । इत्यादि ॥ तत्र साता

वेदणं वेदंति माणसं वेदणं वेदंति सारीरमाणसं वेदणं वेदंति ? गोयमा ! सारीरपि वेदणं वेदंति माणसंपि वेदणं वेदंति सारीरमाणसंपि वेदणं वेदंति एवं जाव वेमाणिया नवरं एगिदियविगलिंदिया सारीरं वेद

न्ते , एवं यावद्द्वैमानिका नवरमेकेन्द्रियविकलेन्द्रियाः शारीरी वेदनां वेदयन्ते नो मानसी नो शारीरमानसी वेदनां वेदयन्ते । कतिविधा जदन्त । वेदना प्रज्ञप्ता ? गौतम । त्रिविधा वेदना प्रज्ञप्ता तद्यथा-साताऽसाता सातासाता । नैरयिका जदन्त । किं सातवेदनां वेदयन्ते अ

मपि वे० एवं जाव वेमाणिया । हेगौतम शरीर पिण वेदं मन पिण बट्टे शरीर मित्र पिण बट्टे इम जालगे वेमानिक । नवर एगिंदिय विगलिंदिया शरीर वे० । एविशेष एकेन्द्रिय विकलेन्द्रिय शरीर । नोमणसीवे० नोशरीरवे नोशरीरमाणसीवे० । शरीरवेदनाहो ज वेदं मनवेदना नहो शरीरमनसा

सुखरूपा असाता दुःखरूपा सातासाता सुखदुःखात्मिका एतामेव नैरयिकादिषु त्रिविधातिदंशकक्रमेण चिन्तयति-नेरइयाणमित्यादि ॥ तत्र तीर्थंकरजन्मादिकाले सातवेदनां वेदयन्ते, शेषकालमसातवेदनां, वेदयन्ते यदा तु पूर्वसांगतिको देवो वा दानवो, वा वचनामृतैः सेवन्ति, तदा मनसि सति शरीरे तु क्षेत्रानुजावतो ऽसात यदि वा मनस्येव तद्दर्शनतः तद्वचनश्रवणतश्च सातं पश्चात्तापानुभवत इत्वसात मिति । तदा सातासातवेदना मनुजवन्ति अत्रापि तावन्तं विवक्षितं कालमेकं विवक्षित्वा सातासातानुभवो युगप त्प्रतिपादितः, परमार्थस्तु क्रमेणैव वेदितव्य इति एव नैरयिकोक्तप्रकारेण सर्वे जीवा स्ताव द्वक्तव्या यावद्वैमानिका स्तत्र पृथिव्यादयो यावन्नाद्याप्युपद्रवैः सनिपतन्ति तावत्सातवेदनां वेदयन्ते उपद्रवसपाते त्वसातवेदना-मवयवभेदेनोपद्रवसम्पातसम्भवे सातासातवेदनां, व्यन्तरज्योतिषवैमानिका, देवाः सुखमनुभवन्त सातवेदना व्यवनादिकाले त्वसातवेदना परविभूतिदर्शनतो भातसर्पाद्यनुजवे स्ववल्गुमदंवीपरिषङ्गाद्यनुजवे च युगप ज्जायमाने सातासातवेदना वेदयन्ते-इति ज्ञेयः प्रकारान्तरेण एतामेव प्रतिपादयन् प्रश्ननिर्वचनसूत्र आह-कडविहाणं जते । इत्यादि ॥ वेदना नैकातेन दुःखा ज्ञातुं शक्यते सुखस्यापि ज्ञावात् नापि सुखा, दुःखस्यापि ज्ञावात्, सा अदुःखसुखा सुखदुःखात्मिका इत्यर्थः, अथ सातासातयोः सुखदुःखयोश्च परस्पर

णं वेदन्ति नोमाणसं वेदणं वेदन्ति नोसारीरमाणसं वेदणं वेदन्ति । कतिविहाणं जते ! वेदणा पखत्ता ? गोयमा ! तिबिहा वेदणा पखत्ता, तंजहा-साता असाता सातासाता । णेरइयाणं जते ! किं सातं वेदणं वेदन्ति

सातवेदनां वेदयन्ते सातासातवेदनां वेदयन्ते ? गीतम । त्रिविधमपि । एवं सर्वजीवा यावद्वैमानिकाः । कतिविधा जदन्त । वेदना प्रज्ञा ? गीतम । त्रिविधा प्रज्ञा तद्यथा-दुःखा सुखा अदुःखासुखा । नैरयिका जदन्त । किं दुःखां वेदनां वेदयन्ति पृच्छा, गीतम । दुःखाम

वेदना पिण नही । कडविहाणं भते वयणा प० । केतसेभेदे हेमगवन् वेदना कहौ । गोयमा तिबिहा वे० त० । हेगीतम तीन वेदना ते कहैकै । साता, असाता सातासाता । सातावेदना असातावेदना साताअसाता वेदना । णेरइयाणं भंते किं सायदेयण वेदेद असायवे० सायासाय वे० । नारको

कः प्रतिविशेष उच्यते-यै कर्मणीदयप्राप्तवेदनीयकर्मपुद्गलानुजवतः सातासाते तै सातासाते उच्यते, ये पुनः परोदीर्यमाणवेदनारूपसातासाते ते स्रसदु खे इति । एतामेव चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण चित्तयति-नेरड्याणमित्यादि ॥ वेदनामेव प्रकारांतरण चित्तयत्ताह-कतिविहाणं ज्ञते । इत्यादि ॥ तत्रान्युपगमिकी नाम या स्वयमन्युपगम्यते यथा साधुजिः केशोस्तुच्चनातापनादिभिः शरीरपीडाभ्युपगमन स्वयमल्लीकारेण निर्वृत्ता आन्युपगमिकीति व्युत्पत्तेः, उपक्रमण मूपक्रमः स्वयमेव समीपे जवनमुदीरणेन वा समीपानयनं तेन निर्वृत्ता औपक्रमिकी स्वयमुदीणस्य उदीरणाकरणेन वा उदयमुपनीतस्य वेदनीयकर्मणो विपाकानुजवनेन निर्वृत्ता इत्यर्थः, तत्र पंचन्द्रियतिर्य्येचो मनुष्याश्च द्विविधामपि वेदना वेदयन्ते सम्यग्दृशां पंचेन्द्रियतिरश्चा मनुष्याणां च कर्मक्षणाथं सान्युपगमिका अपि वेदनायाः सम्भवात्, शेषा स्त्वौपक्रमिकीमेव वेदयन्ते नान्युपगमि

असायं वेदणं वेदंति सातासातं ? गोयमा ! तिविहंपि वेदणं वेदंति एवं सल्लजीवा जाव वेमाणिया । कतिविहाणं ज्ञते ! वेदणा पस्सत्ता ? गोयमा ! तिविहा पस्सत्ता, तजहा-दुस्का सुहा अदुस्कमसुहा । णेरड्याणं ज्ञते ! किं दुस्कपि वेदणं वेदंति पुच्छा, गोयमा ! दुस्कंपि वेदंति सुस्कपि वेदंति अदुस्कम

पि सुखामपि अदुःखमसुखामपि वेदनां वेदयन्ते । एवं यावद्वैमानिकाः । कतिविधा जदन्त । वेदना प्रज्ञप्ता ? गौतम । द्विविधा वेदना प्रज्ञप्ता तद्यथा-आन्युपगमिकी औपक्रमिकी च । नेरयिका जदन्त । आन्युपगमिकी वेदना वेदयन्ते ? गौतम । नो आन्युपगमिकी वेदयन्ते

हे भगवन् सातावेदना वेदे असाता वेदे मिश्रवेदना वेदे गोयमा तिविहंपि वे० एव सल्लजीवा जाव वेमाणिया । हे गौतम तौन पिणवेदे इम सर्वजो मने जालगे वैमानिक । कश्चिद्विहाणं भंते वेयणा पं० । केतल्लभद हे भगवन् वेदना कल्ल्या । गोयमा तिविहा व० त० । हे गौतम तौनप्रकारे वेदना ते कल्ले । दुक्खा सुक्खा अदुक्खा सुक्खा । दुखवेदना सुखवेदना दुखसुखवेदना वेदे । णेरड्याणं भंते दुक्खवयणं पुच्छा । नारको हे भगवन् दुखवेदनानो प० । गोयमा दुक्खंपि वे० सुहंपि वे० असुहसुहंपि वे० एव जाव वेमाणियाणं । हे गौतम दुख पिण वेदे सुखपिण वेदे मिश्र पिण वेदे इम जालगे वैमा

की, पृथिव्यप्तेजीवायुवनस्पतिद्विविचतुरिन्द्रियाणां मनोविकलतया विवेकाज्ञावत स्तथाप्रतिपत्ते रक्षावात्, नारकजवनपतिव्यन्तरज्योतिष्कवे
मानिकानो च जवस्वाज्ञाव्यादिति, एतदव सूत्ररुत् प्रतिपादयति-नरइयाण जते । इत्यादि ॥ सुगम पुनः प्रकारान्तरेण वदनामेवा ज्ञिचित्तु
राह-कद्विविहाणं जित । इत्यादि ॥ निदा च अनिदा च, तत्र नितरा निश्चितं वा सम्यक् दीयते चित्तमस्या इति निदा, बहुलाधिकारा दुपसर्गा

सुहपि वेदणं वेदंति । एव जाव वेमाणिया । कतिविहाणं जंते ! वेदणा पस्सत्ता ? गोयमा ! दुविहा वेद
णा प०, तं०-अप्पोवगमियाय उवक्कमियाय । णेरइयाण जते ! अप्पोवगमियं उवक्कमिय वेदण वेदति ?
गोयमा ! नो अप्पोवगमिय वेदंति उवक्कमिय वंयणं वेदति एवं जाव चउरिदिया । पंचिदियतिरिक्क
जोणिया मणुस्सा दुविहपि वेदणं वेदंति । वागमतरजोडसियवेमाणिया जहा नेरइया । कतिविहाणं जं

ओपक्कमिकी वेदना वेदयन्ते । एव यावच्चतुरिन्द्रियाः । पञ्चन्द्रियातयंन्योनिका मनुष्या द्विविधामपि वेदना वदयन्ते । वानव्यन्तरज्योति
ष्कवेमानिका यथा नैरयिका । कतिविधा जदन्त । वेदना प्रज्ञप्ता ? गौतम । द्विविधा प्रज्ञप्ता तद्यथा-निदाचानिदा च । नैरयिका जदन्त ।

निष्क । कद्विविहाण भते वेयणा पं० । कतलाभद् हभगवन् वेदना कड्ढो । गोयमा दुविहा वेयणा तं० । हेगौतम दोयभेदे वेदना ते कड्ढे । अप्पोवगमि
याय उवक्कमियाय । अभ्युपगमन जाणोने वेदना पामे ते कर्मवश्य उटय आवे ते उपक्कम वेदना । णेरइयाण भंत अप्पोवगमिय वंयण वेदेइ उवक्कमियं
वे० । नारको हभगवन् मभ्युपगमन वेदनावदे उपक्कमजोवदना बदै । गोयमा नो अप्पोवगमियं वे० उवक्कमिय वे० । हेगौतम नहो अभ्युपगमको वेदन
उटय मरीटय वेदे । एवं जाव चौरिदिया पंचिदियतिरिक्कजोणिया मणुस्साय दुविहपि वंयणं वेदेइ वागमंतरजोडसियवेमाणिया जहा णेरइया ।
इम जाणगे चउरिदिय पंचिदिय तियंययानिक्क मनुष्य वेप्रकारनो वेदना यदे वानमतर न्यानिष्ठा वेमानिक जिम नारको तिम । कद्विविहाण भते व
यणा प० । कतलो हभगवन् वेदना कड्ढो । गोयमा दुविहा वेयणा तं० । हेगौतम दासभेदे वेदना ते कड्ढे । निदाय अनिदाय । णेरइयाण किं निदायं

दात इत्यधिकरणे चङ्' सामान्येन चित्तवती सम्यग्विवेकवती वा इत्यर्थः, इतरा त्वनिदा चित्तविकला सम्यग्विवेकविकला यतासीत् चतुर्विंशतिदशकक्रमेण प्रतिपादयति-नरडयाण मित्यादि ॥ द्विविधा हि नैरयिकाः सञ्ज्ञिजूना असञ्ज्ञिजूनाश्च, तत्र ये त सञ्ज्ञिन्म उत्पन्ना स्ते सञ्ज्ञिजूना य त्वसञ्ज्ञिन्म स्ते ऽसञ्ज्ञिजूता असञ्ज्ञिनश्च पाश्चात्य न किमपि जन्मांतरकृतं ज्ञान वेरादिकं वा स्मरति, स्मरणं हि तत्र प्रवर्तते य तीव्रेणानिबधन कृतं जवति न चासञ्ज्ञिजव पाश्चात्ये तेषां तीव्रानिसंधि रासी न्मनां वज्रलत्वात्, ततो यामपि काचि द्वेदना नैरयिका वेदयते ता मनिदा पाश्चात्यनवानुनूतिविषयस्मरणपटुचित्तासम्भवात्, सञ्ज्ञिजूना स्तु सत्रमपि पाश्चात्य अनुस्मरंतीति तं निदां वेदनां वेदयंत एवमसुर

ते ! वेदणा पं० ? गोयमा ! दुविहा पं० तं०-निदाय अनिदाय । नरडयाणं जंते ! किं निदायं वेदणं वेदंति अनिदायं वेदणं वेदंति ? गोयमा ! निदायपि वेदणं वेदति अनिदायपि वेदंति । स केणठेणं जंते ! एव बुच्छड-नरडया निदायपि वेदणं वेदंति अनिदायपि वेदति ? गोयमा ! नरडया दुविहा पं० त-सञ्ज्ञिजूताय असञ्ज्ञिजूताय । तत्थणं जेते सञ्ज्ञिजूता ते निदायपि वेदणं वेदंति तत्थणं जेते असञ्ज्ञि

किं निदां वेदयन्ते अनिदां वेदना वेदयन्ते ? गोतम । निदामप्यनिदामपि । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-नैरयिका निदामप्यनिदामपि वेदनां वेदयन्ते । गोतम । नैरयिका द्विविधाः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा-सञ्ज्ञिजूता आसञ्ज्ञिजूताश्च । तत्र ये सञ्ज्ञिजूता स्ते निदा वेदनां वेदयन्ते,

वेयण वेदेति अनिदायं वे० । नारको जिसी वेदना वेदे निदा कै अनिदा वेदे । गोयमा निदायपि वे० अनिदायपि वे० । हे गोतम निदा पण अनिदा पण वेदे । सेकेणठेण भते एवव० । स्यामाटे हे भगवन् इमकहे । नरडया निदायपि अनिदायपि वे० । नारको निदा पण अनिदा पण वेदे । गोयम नरडया दुविहा पं० तं० । हे गोतम नारकोना टीयभेट कट्ठा ते कहेके । ससोभूयाय अससोभूयाय । ससोभूत अससोभूत मनविना । तत्थण जे ससोभूया तेष निदायं वे० । तिहां जे ससोभूत ते निदा पण वेदना वेदे । तत्थण जे अससोभूया तेष अनिदाय वेयणं वे० । तिहां जे अससोभूत अनिदा

कुमारादयस्तनितकुमारपर्यवसाना जवनपत्न्यो वक्तव्या स्तेषामपि सञ्चिन्त्योऽसञ्चिन्त्यश्चोत्पादसम्भवात्, पृथिव्यप्तेजीवायुवनस्पतिर्द्वात्रिंशत्तु
रिन्द्रियाः संमूर्च्छिता इति मनोविकलत्वात्, अनिदामेव वेदना वेदयन्ते ॥ पञ्चिदियतिरिक्खजोणिया मणुस्सवाणमंतरा जहा नेरइया इति ॥

ज्ञूता ते अनिद्वायं वेदंति से तेण्ठेणं गोयमा ! एव बुच्चइ-नेरइया निद्वायंपि अनिद्वायंपि वेदणं वेदं
ति एवं जाव थणियकुमारा । पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा ! नोनिद्वायं वेदणं वेदति अनिद्वायं वे
दणं वेदति । से केण्ठेणं जंते ! पुढविकाइया नो निद्वायं वेदणं वेदंति ? गोयमा ! पुढविकाइया सल्ले
असन्ती असन्तीज्ञूतं अनिद्वायं वेदणं वेदति से तेण्ठेण गोयमा ! पुढविकाइया नो निद्वायं वेदणं वे
दति अनिद्वायं वेदणं वेदंति, एवं जाव चउरिदिया । पञ्चिदियतिरिक्खजोणिया मणुस्सा वाणमंतरा ज

तत्र येऽसञ्चिज्ञूता स्ते अनिदां वेदनां वेदयन्ते तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-नेरयिका निदामप्यनिदामपि वेदना वेदयन्ते । एव याव
स्तनितकुमाराः । पृथिवीकायिकानां पुच्छा, गौतम । नोनिदां अनिदां वेदनां वेदयन्ते । अथ कनार्थेन पृथिवीकायिका नोनिदां वेदनां
वेदयन्ते ? गौतम । पृथिवीकायिका सर्वेऽसञ्चिज्ञूता असञ्चिज्ञूतां वेदना वेदयन्ते तत्तेनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-पृथिवीकायिका नो निदां
वेदनां अनिदां वेदनां वेदयन्ते । एवं यावच्चतुरिन्द्रियाः । पञ्चान्द्रियातयग्यानिका मनुष्या वानध्यन्तरा यथा नेरयिकाः । ज्योतिष्काणां पृ

पिण वेदना वेदे । सेकेण्डुण गोयमा ए० । तेमाट गौतम इमञ्छे । नेरइया निद्वायपि व० अनिदायपिवे० एवं जाव थणियकुमारा । नारको नि
दा पिण वेदना वेदे अनिदा पिण वेदना वेदे इम जालगे स्तनितकुमार । पुढविकाइया सत्त्व असखो असखोभूयं अनिदाइं वेदयन्ति । पृथिवीकायना
सत्त्वला असन्ती असन्तीभूत अनिदावेदना वेदे । संतेण्डुण एव व० । तेमाट गौतम इमञ्छे । पुढविकाइया नोनिदाय वे० अनिदाय व० । पृथिवी
कायिकने वेदना वेदे नहो अनिदाये वेदना वेदे । एव जाव चउरिदिया पञ्चिदियतिरिक्खजोणिया मणुस्सा वाणमंतरा जहा नेरइया जोइसियाणं

पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिका मनुष्या व्यन्तराश्च यथा नैरयिका स्तथा वक्तव्या इति शेषः, निदामनिदामपि वेदनां वेदयन्त इति वक्तव्या इत्यर्थः, कस्मादिति चेदुच्यते-इह पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिका मनुष्याश्च द्विधा ज्ञवन्ति तद्यथा समूर्च्छिमा गजश्रुत्क्रान्तिकाश्च, तत्र ये ते समूर्च्छिमा स्ते मनोविकलत्वा निदां वेदनां वेदयन्ते ये तु गजश्रुत्क्रान्ता स्ते समनस्का इति निदां वेदना मनुजवन्ति व्यन्तरास्तु संज्ञिज्यो प्युत्पद्यन्ते ऽसंज्ञिज्योपि ततस्तेपि नैरयिकव निदां वाऽनिदां वा वेदनां वेदयमाना ज्ञावनीयाः ॥ जोडासयाण मित्यादि ॥ ज्यातिष्काहि संज्ञिज्य एवोत्पद्यन्ते ततस्ते पुन नैरयिकोक्तेन प्रकारेण निदा ऽनिदे वेदने न संज्ञावनीये किंतु प्रकारान्तरेण ततस्त्वमव प्रकारं बुभुत्सुः प्रप्लसूत्रमाह-वे केणठणं जंते । इत्यादि ॥

हा नेरइया । जोडसियाणं पुच्छा, गोयमा ! निदायंपि वेदणं वेदंति, अनिदायपि वेदंति । से केणठेणं जंते ! जोडसिया निदां अनिदायंपि वेदणं वेदंति ? गोयमा ! जोडसिया दुविहा पं ? तं माईमिच्छा दिठीउववन्ताय अमाईसम्मदिठीउववन्ता य । तत्थणं जेतं माईमिच्छदिठीउववन्तागा तणं अनिदायं वे

च्छा । गौतम । निदामप्यनिदामपि वेदनां वेदयन्ते । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-ज्योतिष्का निदामप्यनिदामपि वेदनां वेदयन्ते ? गौतम । ज्योतिष्का द्विविधा, प्रज्ञास्तद्यथा-मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नकाश्चामायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नकाश्च । तत्र ये मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नकास्ते ऽनिदां वेदनां वेदयन्ते, तत्र ये ऽमायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नकास्ते निदां वेदना वेदयन्ते तत्तनार्थेन गौतम । एवमुच्यते-ज्योतिष्काद्विविधाम

पुच्छा । इमं जालगे चौरिन्द्रियने पचेन्द्रियतिर्यग्योनिया मनुष्य वानव्यन्तर जिम नारकी, तिम ज्यातिषानां प्र० । गोयमा निदायंपि वे० अनिदायंपि । इगौतम निदा पिणवेदै अनिदा पिण वेदै । सेकेणठणं भते एववु० । तेमाऽट हेमगवन् इनकहे । जाडसिया निदापि वे० अनिदापि वे० । ज्योतिषा निदा पिण वेदै अनिदा पिण वेदै । गोयमा जाडसिया दुविहा प० त० । इगौतम ज्यातिषाना टायभेट ते कहहे । माइमिच्छादिठो उववन्तागाय अ माइसम्मादिठो उव० । मायिमिथ्यादृष्टियो जपना अमायिसम्यग्दृष्टियो जपना । तत्थणं जेतं माइमिच्छादिठो उ० । तिहां जे मायिमिथ्यादृष्टियो ज

२॥

गमं, जगवानाह-गोपमेत्यादि ॥ ज्योतिर्काहि द्विविधा मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका अमायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका च, तत्र मायानिवर्तितं य एकम
मिथ्यात्वादिकं तदपि माया कार्यकारणोपचारात् माया विद्यते येषां त मायिनो ऽतएव मिथ्यात्वोदया मिथ्या विपर्यस्ता दृष्टिर्वस्तुतत्त्वप्र
तिपत्तिर्येषां ते मिथ्यादृष्टयो मायिनश्च ते मिथ्यादृष्टयश्चेति मायिमिथ्यादृष्टयस्ते च ते उपपन्नका च, तत्र मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका साद्विपरी
ता अमायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका, तत्र येते मायिमिथ्यादृष्ट्युपपन्नका स्तपि मिथ्यादृष्टित्वादेव व्रतविराधनातो ऽज्ञानतपोवशाद्वा व्यमेवं विधा
उत्पन्ना इति न जानते ततः सम्यग् यथावस्थितपरिज्ञानाज्जाया दनिदां वेदनां वेदयमाना स्ते वेदितव्याः, य त्वनायिसम्यग्दृष्ट्युपपन्नका स्ते
सम्यग्दृष्टित्वात् यथावस्थितं स्वरूपं जानति ततो यां कांचन वेदनां वेदयते तां सर्वामपि निदिशति ॥ यव चैव वेमाणि यावि इति ॥ एव ज्यो
तिर्कोक्तन प्रकारेण वेमानिका अपि देवा निदानिदावेदनां वेदयमाना वेदितव्या स्तथा मापि मिथ्यादृष्टिसम्यग्दृष्टिरेदतो द्विविधत्वात् ॥ इति

दंति, तत्पणं जेते अमार्डसम्मदिहीउववन्तगा तेणं निदायं वेदणं वेदंति से तेणठेणं गोयमा ! एवं बु
झुड-जोडसिया दुविहामवि वेदणं वेदंति, एवंचेव वेमाणि यावि ॥ इति पत्तवणाए जगवतीए पंचतीस
तिम वेदणापदं सम्मत्तं ॥ ३५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

पि वेदनां वेदयन्ते एव चैव वेमानिका अपि ॥ इति श्री मनुपाध्याय रामचंद्रगणेशिष्यनानकचन्द्रविरचिते प्रज्ञापनानुवादे पञ्चत्रिंशत्तमं
पदं समाप्तम् ॥ ३५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

पना । तर्था अनिदा इति वे० । ते अनिदा णि वेदे । तत्पणं जसे अमाह सम्यग्दृष्टो क० तेषां निदा इति वे० । तिहां अमायोसम्यग्दृष्टो यो जपना ते नि
दा वेदना वेदे । सकोण्डेण गोयमा एव बु० । तम, ठे गोतम इनकहै जो, सिया दुविह प वे० एव वेमाणि या । ज्योतिषी दोषप्रकारेण वेदना वेदे
इम वेमानिक जावगे । पञ्चवणाएवयणापय सम्मत्त । इति प्रज्ञापना भगवतीमाहि वेदनापद पैचौसमा समाप्त ॥ ३५ ॥ * *

दीक्षा

श्री मलयगिरिविरचितायां पञ्चप्रिंशत्तमं वेदनाख्यं पदं समाप्तम् ॥

२२

तदेवं व्याख्यातं पञ्चत्रिंशत्तम पदं संप्रति षट्त्रिंशत्तम मारज्यतं तस्यचाय मजिसंबध इहानन्तरपदे गतिपरिणामविशेषा वेदना प्रतिपादिता इ
हापि गतिपरिणामविशेषएव समुद्घात श्रित्यते, तत्र समुद्घातगतवक्तव्यताविषये इय मादौ संग्रहणिगाथा-वेपथोत्यादि ॥ इह सम समुद्घाता ज
वन्ति तद्यथा-वेदनकसायमरणइति ॥ वेदनं च कषायश्च मरणं च वेदनकषायमरणं समाहारोद्बुद्ध स्तस्मिन् विषये त्रय समुद्घाता जवन्ति तद्यथा-
वेदनासमुद्घातः कषायसमुद्घातो मरणसमुद्घातश्च ॥ वेउद्विपत्ति ॥ वैक्रियविषय श्रुतयः समुद्घात तैजसः पंचमसमुद्घातः षट् ॥ आहार
इति ॥ आहारकशरीरविषयः सप्तमः केवलिकः केवलियु जवन्ति ॥ जीवमणुस्साणसत्तेव ॥ सामान्यतो जीवचिताया मनुष्यद्वारचिन्तायां सदैव स
प्तपरिमाणसमुद्घाता वक्तव्याः न न्यूनाः सप्तानामपि तत्र सम्भवात् ॥ सत्त वेति ॥ एवकारोत्र परिमाणं वक्तते परिमाणे एवशब्दो यदाह शाक
टायनन्यासकृत्-एवोवधारणपृथक्परिमाणेद्विति, शेषद्वारचिन्तायां तु यथासजवं वाच्या स्ते चाग्ने स्वयमेव सूत्रकृता जिधास्यत इत्येकसंग्रहणि
गाथासंक्षेपायं, अथ समुद्घात इति कः शब्दार्थ उच्यते-समित्येकीजावे उत्प्रावत्य एकीजावेन प्रावत्येन घातः समुद्घातः कन सह एकीजाव

वेदणकसायमरणे वेउद्विपत्तेयएयथाहारे । केवालयसमुग्घाए जीवमणुस्साणसत्तेव ॥ १ ॥ कडणं जंते !
समुग्घाया पखत्ता ? गोयमा ! सत्त समुग्घाया पखत्ता, तजहा-वेदणासमुग्घाए कसाय० मारणंतिथ०

वेदनकषायमरण वैक्रियतैजसतथाहारम् । केवलिकसमुद्घातो जीवमनुष्ययोःसमेते ॥ १ ॥ कति जदन्त । समुद्घाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । सप्त
समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-वेदनासमुद्घातः कषायसमुद्घातो मारणान्तिकसमुद्घातो वैक्रियसमुद्घात तैजससमुद्घात आहारकसमुद्घा

हिवे छत्तोसमीपदे गतिपरिणाम विशेष समुद्घात प्रतिचिन्तवेहै समुद्घातनाम कहैहै । वयणकसायमरणे वेउद्विपत्तेयएयथाहारे । केवलिकेवभव
जीवमणुस्साणसत्तेव ॥ १ ॥ वेदनासमुद्घात कषायसमुद्घात मरणसमुद्घात वैक्रियसमुद्घात तैजससमुद्घात आहारकसमुद्घात केवलौसमुद्घात ७ निश्चय इ

गमनमिति चे दुष्यते-अथा वेदनादिनि स्तथाहि यदात्मा वेदनादिसमुद्घातगतो जयति तदा वेदनाद्यनुभवज्ञानपरिणत सव जयति नान्यत्र न परिणतः, प्राजल्येन कथं घात इति चे दुष्यते-यत् वेदनीयादिसमुद्घातपरिणतो बभूव वेदनीयादिकर्मप्रदेशान् कालान्तरानुभवयोग्या नुदीरणा करणे नाकृष्यो द्वावलिकां प्रक्षिप्या नूनूप निर्जरयति आत्मप्रदेशैः सद्य संकल्पान् सातयतीति ज्ञायः, पुत्रकयकमसाडणतुनिज्जरा इतिवचना तथाहि-वेदनासमुद्घातः कषायाख्यचारित्रसोहनीयकर्मपुद्गलपरिणतः मारणांतिकसमुद्घातोन्मुहूर्त्तशेषायुःकर्मश्रय वैकुर्विकतैजसाधारकसमुद्घाता यथा कर्म वैक्रियशरीरतैजसशरीराधारकशरीरनामकर्मश्रयः, केवलिसमुद्घातः सदसद्व्यञ्जनाञ्जनासोच्चैर्नोवैर्गोत्रकर्मश्रय स्तत्र वेदनासमुद्घातगत आत्मा ऽसातवेदनीयकर्मपुद्गलपरिणतं करोति तथाहि वेदनापीकृतो जीवः स्वप्रदेशान् अनन्तानन्तकर्मस्कन्धवेष्टितान् शरीरा द्विद्विरपि विविधेति तैश्च प्रदक्षो वेदनजठरादिरंभ्राणि कर्मस्कन्धाद्यपान्तरालानिचा पूर्य्यामसतो विस्तरतश्च शरीरसाध क्षेत्र मज्जिष्याप्यान्तमुहूर्त्तं याव दवतिष्ठ

ते, तस्मिंश्चान्तमुहूर्त्तं प्रज्जता सातावेदनीयकर्मपुद्गलपरिणतं करोति, कषायासमुद्घातसमुद्घातः कषायाख्यचारित्रसोहनीयकर्मपुद्गलपरिणतं विचते तथाहि-कषायादयसमाकुलो जीवः प्रदेशान् यद्विर्विचलिपति तैः प्रदेशैर्वेदनादरादिरंभ्राणि कर्मस्कन्धाद्यपान्तरालानिचा पूर्य्यामसतो विस्तरतश्च देहमान क्षेत्र मज्जिष्याप्य वर्तते, तथाजूनश्च प्रज्जतान् कषायकर्मपुद्गलान् परिणतयति, एवं मरणसमुद्घातगत आयुःकर्मपुद्गलान् परिणतयति तवरं मरणसमुद्घातगतो विदिप्रस्वप्रदेशो वेदनादरादिरंभ्राणि स्कन्धाद्यपान्तरालानि चापूर्य विक्लमयातुल्यान्या स्वशरीर प्रमाणमायामनः स्वशरीरातिरक्तो जघन्यतोङ्गुलासख्ययनाग मुत्कथंनो सङ्क्षेपानि योजनान्येकादिंश्च क्षेत्रमज्जिष्याप्य वर्तते इति वक्तव्यं वैक्रिय समुद्घातगतः पुन जीवः प्रदेशान् शरीराद्व ए निष्कस्य शरीरत्रिकलमयाहृत्यमान मायामनः संख्यययाजनप्रमाणं दंडं निसृजति निसृज्यव यथास्थलान् वैक्रियशरीरनामकर्मपुद्गलान् प्राग्व ज्जातयति, तथाचोच्छ-वैवहियसमुच्चारणं समोद्यणश्च समोद्यणित्ता संखेज्जादं जीयणादं दंडं

निसिरइ निसिरेता अहावापरे पुगले परिसाडेइ इति , एवं तेजसाहारसमुद्घातावपि जावनीयी नवरं तेजससमुद्घात स्तेजोलेइयाविनिर्ग
मकाले सच तेजसनामकर्मपुद्गलपरिज्ञातहेतुः , आहारकसमुद्घातगत स्त्वाहारकशरीरनामकर्मपुद्गतान् परिज्ञातयतीति । केवलिसमुद्घातगत
केवली सदसद्वेद्यादिकर्मपुद्गलपरिज्ञातं करोति सच यथा कुरुते तथा विनेयजनानुग्रहाय जायते इति केवलिसमुद्घातो एसामयिक , तथा
कुर्वन् केवली प्रथमसमये बाह्यतः स्वशरीरप्रमाणमूढमघश्च लोकान्तपर्यंत मात्मप्रदज्ञानां दण्ड सारचयति द्वितीयसमये पूर्वोपर दक्षिणोत्तर वा
कपाट तृतीये संथानं , चतुर्थेव काशांतराणां पूरणं , पचमे ऽवकाशांतराणां सहारं । पष्ठे मन्यः , सप्तमे कपाटस्य अष्टमे स्वशरीरस्यो जवति
वक्ष्यति च षष्ठमसमये दंड करेइ इत्यादि ॥ तत्र दंडकसमयात् प्राक् या पल्योपमाऽसङ्ख्येयजागमात्रा वेदनीयनामगोत्राणां स्थिति रासीत् तस्या
बुद्ध्या ऽसंख्येयानागाः क्रियन्ते , ततो दण्डसमये दंडं कुर्वन् असङ्ख्येयान् जागान् हन्ति एको ऽसङ्ख्येयो जागो ऽवतिष्ठते यश्च प्राक् कर्मत्रयस्यापि

रस स्तस्याप्यनन्ता जागाः क्रियन्ते तत स्तस्मिन् दंडसमये असातवेदनीयप्रथमवर्जसंस्थानपंचकाऽप्रशस्तवर्णादिचतुष्टयोपघाताप्रशस्तविहायोग
तिदुर्जगास्थिराऽपर्याप्तश्चाज्ञानादेयायशःकीर्तिनीचैर्गीत्ररूपाणं पञ्चविंशतिप्रकृतीनां मनन्तान् जागान् हन्ति , एकोनन्तजागो वशिष्यते तस्मि
न्नेव च समये सातवेदनीयदेवगतिदेवान्पूर्वोपलब्धेन्द्रियजातिशरारपञ्चकांगोपाङ्गत्रयप्रथमसंस्थानसहननप्रशस्तवर्णादिचतुष्टयागुरुलघुपराघातोष्णा
सप्रशस्तविहायोगतिवसबादरपर्याप्तप्रत्येकातपोद्योतस्थिरशुभसुजगसुखरादेययशःकीर्तिनिर्माणतीर्थकरोज्ञेर्गीत्ररूपाणां मेकोनचत्वारिंशतः प्रकृती
नां मनुजागो ऽप्रशस्तप्रकृत्यनुजागमध्यप्रवेशनेनोपहन्यत समुद्घातमाहात्म्यमेतत् तस्यचोद्गितस्य स्थिते सख्येयजागस्या नुजागस्य चानन्तजा
गस्य पुन यथाकर्म असङ्ख्येया अनन्ताश्च जागाः क्रियन्ते , ततो द्वितीये कपाटसमये स्थितेरसंख्येयान् जागान् हन्ति एको ऽवशिष्यते अनुजागस्य
चानन्तान् जागान् हन्ति एकं मुञ्चति अत्राप्यप्रशस्तप्रकृत्यनुजागमध्यप्रवेशनेन प्रशस्तप्रकृत्यनुजागघातो द्रष्टव्यः पुनरप्येतत् समयेऽवशिष्टस्य स्थि

ते रसस्यैयजागस्या नुजागस्यानन्ततमजागस्य पुन बुद्ध्या यथाक्रमसंख्येया अनन्ता य जागाः क्रियन्ते ततश्च तृतीये समये स्थिते रसस्यैयान् जा गान् हन्ति एक मुप्यति अनुजागस्य चानन्तान् जागान् हन्ति, एकमनन्तजागं मुप्यति अत्रापि प्रज्ञास्तप्रकृत्यनुजागघातो ऽप्रज्ञास्तप्रकृत्यनुजागन भ्यप्रवेशनेना ऽवर्णयः' ततः पुनरपि तृतीयसमयावधिपुस्य स्थिते रसस्यैयजागस्या नुजागस्य चानन्ततमजागस्य बुद्ध्या यथाक्रमसंख्येया अनन्ता य जागाः क्रियन्ते, ततः चतुर्थसमये स्थिते रसस्यैयान् जागान् हन्ति एक स्तिष्ठति अनुजागस्याप्यनन्तान् जागान् हत्येको वाञ्छियते प्रज्ञास्तप्रकृत्य नुजागघातश्च पूर्ववदवसेयः' एवं च स्थितिघातादिभिरुर्वतः चतुर्थसमयावधिपुस्य च स्थिते रसस्यैयजागस्यानुजागस्य चानन्ततमजागस्य ज्ञोपि बुद्ध्या यथाक्रमं संख्येया अनन्ता य जागाः क्रियन्ते ततोऽवकाशान्तरस्यैयारससमये स्थिते रसस्यैयान् जागान् हन्ति एक संख्येयजागं शोपीकरोति, अनु जागस्यानन्तान् जागान् हन्ति एकं मुप्यति एवमेतेषु पञ्चसु दशदशसमयपु प्रत्येकं सामान्यिक दशकसमूहकीर्णं समय २ स्थितिदशकानुजागदशक कघातनात्, अतः परं पष्ठसमयादारभ्य स्थितिकशकमनुजागकशक चान्तर्मुपूर्तेन कालेन विनाशयति प्रयत्नमन्दीजायात् षष्ठादिषु च समयेषु द शकस्य प्रतिसमयमेकैकं शकल तावदुत्तिरति याव दन्तर्मुपूर्तचरमसमय सकलनाप तदकशकसमूहकीर्णं जघति, एवं मान्तर्मुपूर्तानि स्थितिकशक कमनुजागकशकानि च घातयन् तावद्वेदितव्यी याव तस्ययोग्यवस्थाचरमसमयः' सर्वाण्यपि चामूनि स्थित्यनुजागकशकान्यसङ्ख्येयान्यवगन्तव्यानी

बेउल्लिय० तेयासमु० आहारसमुद्घाए केवलिसमुद्घाए । वेदनासमुद्घाएणं जन्ते ! कइरामइए पणत्ते ? गो

तः केवलिसमुद्घातः ७ । वेदनासमुद्घातो जदन्त । कतिसागविक्रः • गीनम • असङ्ख्येयसामयिकोऽन्तर्मुपूर्तिः तः प्रज्ञप्तः । एवं यावदाहारस

वे जीमशटे मन्थने पसातेपी दवे । १ । कइविद्वानं भन्ते ममुग्घ या पं० । कालमटे हमगवन् समुद्घात कक्षा । गीनसा सत्तस० तं० । हेगीतम स। त समुद्घात कक्षा । वेवणसमुद्घाए कसायस० मरणस० बेउल्लियस० तेयसस० आहारस० केवलिस० । वेदनासमुद्घात सातावेदनापदेश वाचकाटी

ति कृतं प्रसंगेन प्रकृतं प्रस्तुतम्, तत्र संग्रहणिगार्थोक्तमर्थं स्पष्टयन् प्रथमतः समुद्घातसंख्याविषयं प्रश्नसूत्र माह-कडसमित्यादि ॥ कति किंपरि
माणा श्रमितिवाक्यालङ्कारे । जदन्त । जगवतो वर्द्धमानस्वामिन आसंत्रण जदन्त त्वञ्च जगवतः परमकल्याणयोगित्वाद्यदिवाजवांतेति द्रष्टव्यं स
कलसंसारपर्यंतवर्तित्वात् अथवा ज्ञयांत इह पर लोकादिभेदजिन्नसप्रकारजयविनाशकत्वात्, समुद्घाता उक्तश्रद्धार्याः प्रज्ञप्ता जगवानाह-गो
यमेत्यादि ॥ गौतम । सप्त समुद्घाताः प्रज्ञप्ता स्तद्यथा वेदनासमुद्घात इत्यादि वेदनाया समुद्घातो वेदनासमुद्घात एवं याव दाहारकसमुद्
घातः केवलिसमुद्घात इति' केवलिनः समुद्घातः केवलिसमुद्घात सम्प्रति कः समुद्घातः कियन्तं कालं याव द्भवतीत्येतन्निरूपणार्थं माह-
वेयणेत्यादि ॥ सुगमं ॥ नवरं जावेत्यादि ॥ एव मुक्तप्रकारेणाजिलापेना न्तर्मुहूर्तप्रमाणतया च समुद्घाता क्रमेण ताव द्वाच्या याव दाहारकस

यमा ! असंखेज्जसमडए अंतोमुज्जतिए पस्सत्ते । एवं जाव आहारसमुग्घाए । केवलिसमुग्घाएणं जंते !
कडसमडए पस्सत्ते ? गोयमा ! अठसमडए पस्सत्ते । णेरडयाणं जंते ! कतिसमुग्घाया पस्सत्ता ? गोयमा !
चत्वारि समुग्घाया पस्सत्ता, तंजहा-वेदणसमुग्घाए कनायस० मारणतियसमुग्घाए वेउल्लियसमुग्घाए । अ

समुद्घातः । केवलिसमुद्घातो जदन्त । कतिसामयिक प्रज्ञप्तः । गौतम अष्टसामयिकः प्रज्ञप्त । नैरयिकाणां जदन्त । कतिसमुद्घाताः
प्रज्ञप्ताः । गौतम । चत्वारः समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-वेदनासमुद्घातः कषायसमुद्घातो मारणान्तिकसमुद्घातोवेक्रियत्समुद्घातः ४ । अ

अन्तर्मुहूर्तं पावे कषायसमुद्घात क्रीववसे अन्तर्मु० मरणसमुद्घात पाताना मरणान्त वेक्रियसमुद्घात सख्यातयोजने दण्ड विकुर्वे तैजससमुद्घात
मं क्तोबेला प्रदेश माहमान चाले आहारसमुद्घात केवलिसमुद्घात ७ । वेयणसमुग्घाएण कः समइए प० । वेदनासमुद्घातना केतलासमय काल
कह्यो । गोयमा अखिलसमइए अतोमुहत्ते प० । एवं जाव आहारसमुग्घाए । हगौतम असंख्यातसमय अन्तर्मुहूर्तं कालकह्यो इम जालगे आहारक
समुद्घातलगे काल कहियो । केवलीसमुग्घाएण भते कडसमइए प० । केवलीसमुद्घातनो कतलो हेमगवन् समयनो स्थितिकही । गोयमा अठसम

सुद्धातः, एते षड्व्याद्या अन्तर्भाहूर्तिकाः केवलिसमुद्धात इत्यष्टसामयिकः, सचानन्तरमेव जावित एतान्नेव समुद्धातां श्रुतुर्विशतिदण्डकक
मेण विचिन्तयिष्य राह-नेरइयाणमित्यादि ॥ नेरयिकाणा माद्या खत्वार स्तेपां तेजोलब्ध्याहारकलब्धिवैवलित्वाजावतः शोषसमुद्धातत्रयासंज्ञवा
त्, असुरकुमारादीनां दशानामपि जवनपतीनां तेजोलब्ध्यालब्धिजावा दाद्याः पंचसमुद्धाताः पृथिवीकायिकाएकायिकतैजस्कायिकवनस्पतिकायि

सुरकुमाराणां जन्ते ! कइसमुग्घाया पखत्ता ? गोयमा ! पंचसमुग्घाया पखत्ता, तंजहा—वेदणासमुग्घाए क
सायसमुग्घाए मारणतियसमुग्घाए वेउच्चियसमुग्घाए तेयासमुग्घाए । एवं जाव थणियकुमाराणं । पुढविका
इयाणं जन्ते ! कइसमुग्घाया पखत्ता ? गोयमा ! तिन्नि समुग्घाया पखत्ता, तंजहा—वेदणासमुग्घाए क
सायसमुग्घाए मारणतियसमुग्घाए, एवं जाव चउरिंदिया नवरं वाउकाइयाणं चत्तारिसमुग्घा प०, तं०

सुरकुमाराणां जदन्त । कतिसमुद्धाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । पञ्च समुद्धाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—वेदनासमुद्धातः कषायसमुद्धातोमारणा
न्तिकसमुद्ध तो वैक्रियसमुद्धात स्तैजससमुद्धातः । एवं यावत्स्तनितकुमाराणाम् । पृथिवीकायिकानां जदन्त । कति समुद्धाताः प्रज्ञ
प्ताः ? गौतम । त्रयः समुद्धाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—वेदनासमुद्धतः कषायसमुद्धातो मारणान्तिकसमुद्धातः ३ । एवं यावच्चतुरिन्द्रिया नवरं

इए प० । हेगौतम आठ समयनीस्थिति कहौ । नेरइयाणं भन्ते कइसमुग्घाया प० । नारकीने हेभगवन् केतला समुद्धात कइया । गोयमा चत्तारिस०
तं० । हेगौतम चारसमुद्धात ते कहैछै । वेयणा कसाय मरणे वेउच्चिए । वेदनासमुद्धात कषायस० मारणांतिकस० वैक्रियस० ४ । असुरकुमाराणं
भन्ते कइसमुग्घाया प० । असुरकुमारने हेभगवन् केतलासमुद्धात कइया । गोयमा पचस० तं० । हेगौतम ५ समुद्धात ते कहैछै । वेयणा कसाय मरणे
वेउच्चिए तेयसे । एवं जाव थणियकुमारा । इम यावत् स्तनितकुमार । पुढगोकाइयाणं भन्ते कइसमुग्घाया प० । पृथिवीकायने हेभगवन् केतलास०
कइया । गोयमा तिन्नि समुग्घाया त० । हेगौतम ३ समुद्धात ते कहैछै । वेयण कसाय मरणे एव जाव चउरिंदियाण एवरं वाउकाइयाण चत्तारि

कद्वित्रिचतुरिन्द्रियाणां माद्याः स्तोत्रा वैक्रियादिलब्धजावात् उत्तरेषां चतुर्णामपि समुद्घातानां मत्संज्ञात् वायुकायिकानां माद्याश्चत्वारः तेषां वैक्रियलब्धिसम्भवेन वैक्रियसमुद्घातस्यापि सम्भवात् । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां माद्याः पञ्च केषांवि तेषां तजोलब्धरूपि जावात्, मनुष्याणां सप्त मनुष्येषु सर्वसंज्ञात्, व्यन्तरज्योतिष्कवैमानिकानां माद्याः पञ्च वैक्रियतजोलब्धिजावा दुत्तरौ द्वौ तु ना सम्भवात् आहारकलब्धि केवलत्वायोगात्, सम्प्रति चतुर्विंशतिदण्डकक्रम माधकृत्य एकैकस्य सूत्र मकारो लाक्षणिकः, जदन्त । नैरयिकस्य सकलसतीतकालमाधिकृत्य ॥ केवडयति ॥ कियतो वेदनासमुद्घाता अतीता अतिक्रान्ताः ? जगवानाह-गौतम । अनन्ता नारकादिस्थानानां अनन्तशः प्राप्तत्वा देकैकस्मि श्व ना रकादिस्थानप्राप्तिकाते प्रायोऽनेकशो वेदनासमुद्घातानां संज्ञात्, एतच्च बाहुल्यापेक्ष मुच्यते बहवो हि जीवा अनन्तकालमसंव्यवहारराशे रु हृता वर्तन्ते तत स्तदपेक्षया एकैकस्य नैरयिकस्थानान्ता अतीता वेदनासमुद्घाता उपपद्यन्ते, येतु स्तोत्रकालमसंव्यवहारराशे रुहृता स्तोत्रां यथा

वेदनासमु० कषायस० मारणंतियस० वेउल्लियसमुग्घाए । पंचिदियतिरिक्खजोणियाणं जाव वेमाणियाणं जंते ! कड समुग्घाया पस्सत्ता ? गोयमा ! पच पस्सत्ता, तंजहा—वेदनासमु० कषायसमुग्घाए मारणंतियसमु० वेउल्लियसमु० तेयासमुग्घाए नवरं मणुस्साणं सत्तविहे समुग्घाए पस्सत्ते, तंजहा—वेदनास० कषाय०

वायुकायिकानां चत्वारः समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—वेदनासमुद्घातः कषायसमुद्घातो मारणान्तिकसमुद्घातो वैक्रियसमुद्घातः । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां यावद्वैमानिकानां जदन्त । कतिसमुद्घाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । पञ्च समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—वेदनासमुद्घा

म० तं० । वेदनासु० कषायस० मरणस० इमं जालगे चौरिन्द्रिय एविशेष वायुकायन ४ समुद्घात ते कहैल्ले । वेयणकषायमरणे वेउल्लिए पचिदिय ति रिक्खजोणियाणं पुच्छा । वेदना कषाय मरण वैक्रिय पचन्द्रियतिर्यग्योनिकानो प्र० । गोयमा पचस० तं० । हेगौतम पाचसमुद्घात कक्षा । वेयणा क षाय मरणे वेउल्लिए तेयसे एत्तं जाव वेमाणिया नवरं मणुस्साणं सत्तविहस० तं० । वेदना कषाय मरण वैक्रिय तेजय इमं जालगे वैमानिक एविश

समर्थं संशयेया असंशयेया वा प्रतिपत्तव्याः केवलं कतिपयेति इति न विवक्षिताः ॥ केवडयापुरस्कृता इति ॥ इदं सूत्रं पाठसूचामात्रं सूत्रपाठस्त्वेवं
एगमेगस्सणं जंते । नेरडयस्स केवडया वेयणासमुग्घाया पुरस्कृता इति ॥ सुगम पुरोऽये कृता स्तत्परिणामप्राप्तियोग्यतया व्यवस्थापिताः साम-
र्थ्या तत्कर्तुंजीयेति गम्यते पुरस्कृता अनागतकालप्राप्तिरिति तात्पर्यार्थः, अत्र जगवानाद्य-कस्यापि सन्ति कस्यापि नसन्ति यस्यापि सति त-
स्यापि जघन्यत एको द्वीवा त्रयोवा चत्कर्षतः संशयेयावा असंशयेयावा अनतावा इयमत्र ज्ञायना योनामविवक्षितप्रश्नसमयानन्तरं वेदनासमुद्घा-
तमन्तरणैव नरकादुत्पत्त्यानन्तरमनुष्यजन्मे वेदनासमुद्घातमप्राप्तव्यं सेत्स्यति तस्य पुरस्कृतो वेदनासमुद्घात एकोपि नास्ति यस्तु विवक्षितप्रश्न-
समयानन्तरमायुः शेषः कियत्कालं नरकजन्मे स्थित्वा तदनन्तरमनुष्यजन्ममागत्य सेत्स्यति, तस्य एकादिसम्भवः सख्यातकालसंसारवस्थायिनः

मारणंतिय० तेयासमु० आहारसमु० केवलीसमुग्घाए । एगमेगस्सणं जंते ! नेरडयस्स केवडया वेदना
समुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणंता । केवडया पुरस्कृता ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि

तः कषायसमुद्घातो मारणान्तिकसमुद्घातो वैक्रियसमुद्घातस्तेजससमुद्घातो नवरं मनुष्याणां समविधः समुद्घातः प्रज्ञप्तस्तद्यथा-वेद-
नासमुद्घातः कषायसमुद्घातो मारणान्तिकसमुद्घातस्तेजससमुद्घात आहारकसमुद्घातः कवलिसमुद्घातः । एकैकस्य प्रदन्त । नेर-
यिकस्य कियन्ती वेदनासमुद्घाता अतीताः ? गौतम । अनन्ताः । कियन्तः पुरस्कृताः ? गौतम । कस्याप्यस्तिकस्यापि नास्ति यस्यास्ति ज-

न मनुष्यने ० समुद्घात ते कइ । वेयण कसाय मरण वेउत्थिण तयस आहार केवलसिण । वेदना कषाय मरण वैक्रिय तेजस आहारक केवलसमु० । ए-
गमेगस्सणं जंते नेरडयस्स केवडया वेयणासमुग्घाया अतीता । एकैको नारकीने हेमगवन् केतला वेदनासमुद्घात कक्षा पूर्वकीधा । अणंता केवडया
पुरस्कृता । जेगौतम अनन्ताम० केतलाएक आगे फरस्ये परण्या मेनो मूक्याये । गोयमा कप्पइ अत्थि कप्पनत्थि जप्प अत्थि तप्प जइखेणं एकोवा टी-
वा तिण्णिवा च० सखिज्जावा असंखिज्जावा अणंतावा । जेगौतम जीवनीशक्ति केवनेहै परमाणु पोतै कहने नथो मेला जेहनहै तेहने जघन्यसमुद्घा-

सङ्ख्याता असंख्यातकालसंसारवस्थायिनो ऽसंख्याताः अनंतकालसंसारवस्थायिनो ऽनन्ताः ॥ एवमित्यादि ॥ एवं नैरयिकोक्तेन प्रकारेणा
सुरकुमारस्यापि याव तस्तनितकुमारस्य वाच्यं , ततश्चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण निरन्तरं तावद्वाच्यं यावद्द्वैमानिकस्य किमुक्तं प्रवति स
वैष्वपि असुरादिषु स्थानेष्वतीता वेदना समुद्घाता अनन्ता वाच्याः पुरस्कृतास्तु कस्यापि सति कस्यापि नसन्ति यस्यापि सन्ति तस्या
पि जघन्यत एको द्वौवा त्रयोवा उत्कर्षतः सङ्ख्येया वा अनन्ता वा इति वाच्याः , जावनापि पूर्वोक्तानुसारेण स्वयं परिज्ञावनीया । एवं च
तुर्विंशतिदण्डकक्रमेण कषायसमुद्घातो मारणांतिकसमुद्घातो वैक्रियसमुद्घात स्तौजससमुद्घातश्च प्रत्येकं तत एवं चतुर्विंशतिदण्डकसूत्राणि
प्रवन्ति , तथाचाह-एवं जाव तेयससमुग्घाए इत्यादि ॥ एव वेदनासमुद्घातेष्वपि प्रत्येकं तावद्वाच्यं यावत्तौजससमुद्घातः शेषं सुगमं ॥ एग

जस्स अत्थि जहन्नेणं एक्कोवा दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं संखेज्जा अ्संखेज्जा अणंतावा । एवं असुरकुमार
संसवि । निरंतरं जाव वेमाणियस्स । एवं जाव तेयगसमुग्घाए । एवं तेयंचचउयीसा दंढगा । एगमेग
स्सणं जंते ! णेरइयस्स केवइया आहारगसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ,

घन्यनैको वा द्वौवा त्रयोवा उत्कर्षतः संख्येयाअसंख्येया अनन्ता वा , एवमसुरकुमारस्यापि । निरन्तरं यावद्द्वैमानिकस्य । एवं यावत्तौजस
समुद्घातः । एवमेते चतुर्विंशतिदण्डकाः । एकैकस्य जदन्त । नैरयिकस्य कियन्त आहारकसमुद्घाताः अतीताः ? गोतम । कस्याप्यस्ति

त अथवा दोय अथवा तीन उत्कृष्ट संसारस्थायी संख्याता असंख्याता संसारस्थायो अनन्ता संसारोने । एवं असुरकुमारस्सवि निरंतरं जाव वेमाणि
या एवं जाव तेयगसमुग्घाए एवं एते पंचचउयीसा दण्डगा भा० । इमं असुरकुमारने निरन्तरे करो जालगे वैमानिकलगे पिण कहिंवी इमं जालगे ते
यसमुद्घातलगे पूर्वसमुद्घात कहिंवा इमं ५ समुद्घात २४ दण्डके कहिंवी । एगमेगस्सणं भते णेरइयस्स केवइया आहारगसमुग्घाया अतीता । एका
को नारकोने हेमगवन् कोतला आहारकसमुद्घात कद्धा पूर्वोक्तीया । गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि तस्स जहन्नेणं एक्कोवा दोवा उ०

मेगद्वयमित्यादि ॥ एतेषां च भद्रं । नैरयिकस्य पाशात् सफलमसीत् कालमपेक्ष्य क्रियते आचारकसमुद्घाता जातीताः १ जगवानाह-गीतम ।
 कस्यापि ॥ अतिरिक्तं ॥ अस्तीति निपातः सर्वलिंगधनो यदाह-आकटाग्रन्यासः कर्तुं अस्तीति निपातः यदाह-आकटाग्रन्यासः, ततोऽयमर्थः-कस्यापि
 तीता आचारकसमुद्घाताः संति कस्यापि न संति येन पूर्वं मानुषं प्राप्य तथाविधसामग्र्यजायत सतुदंशपूर्वधियं
 मे वा आचारकसमुद्घातः तथाविधप्रयोजनजायतो वा आचारककारीरं न कृतं तस्य न संतीति । यस्यापि संति तस्यापि अपन्य एको द्वीवा उत्कर्ष
 पंत रायो नतु चत्वारः सतुःकल्पः कताचारककारीरस्य नरकमनाजायात्, आह सूनटोकाकारः-आचारकसमुद्घाता उक्तोऽर्थे तन्नि तदुपरि
 नियमा नरकं नगच्छन् अस्ति चत्वारि भवन्ति इति ॥ पुरस्कृता अपि कस्यापि न संति, तत्र यो मानुषं प्राप्य तथाविधसामग्र्यजायत सतुदंशपूर्
 धीधियमनाचारकसमुद्घातं जातरेण सेतस्यति तस्य न संति दोषस्य तु यथासमायं ज्ञान्यत एको द्वीवा तयोवा उत्कर्षत चत्वारः तत जडमय
 द्रव्यं गत्यन्तरासंकमया आचारकसमुद्घातमन्तरं च संति नमनाजायात् ॥ गद्यमित्यादि ॥ एत नैरयिकोक्तेन प्रकारेण चतुर्विंशतिदशककमेव नि

जरुत अत्यि जहन्नेणं एक्कोवा दोवा उक्को० तिन्नि केवडया पुरस्कृता कस्सइ अत्यि कस्सइ नत्यि ।
 जरुसइ अत्यि जहन्नेणं एक्कोवा दोवा तिन्निवा उक्कोनणं चत्तारि । एवं निरन्तरं जाव वेमाणिया नवरं

कस्यापि नास्ति यस्यास्ति जघन्येको वा द्वी वीरुर्पेण गय, क्रियन्तः पुरस्कृताः कस्यास्ति कस्य नास्ति, यस्यास्ति जघन्येको वा
 द्वीवा जघन्येको वा चत्वारः, एवं निरन्तरं यथावेमाणिया नवरं सन्तुष्यातीता अपि पुरस्कृता अपि यथा नैरयिकस्य पुरस्कृताः ।

तिणि को ५ गं पुरेणया । जंगोतम कोहनेह कोहने नगो जा नक ते न जपन १ भयना २ उत्कर्ष ३ आचार ४ नो जरणधार कोहला आगसाकरस्ये । गो
 यमा कयां नालि कयां नालि । जंगोतम कोहनेह कोहने नगो । जघालि तरा जघनेण एकाया दोवा तिणिवा उक्तोऽर्थे चत्तारि पञ्च निरन्तरं जाव
 वेमाणिया । जेहनये तेहन जघन्य एव दोय तीन उत्कर्ष ४ आचार करस्ये तिवारपद्धो निरय मोघ तेमाट इम निरन्तर वेमाणिया कोहियो ।

रन्तरं तावद्वाच्यं यावद्द्वैमानिकस्य सूत्रं नवरं मनुष्यस्या तीता अपि पुरस्कृता अपि तथा वाच्याः, अतीता अपि चत्वारः पुरस्कृता अपि चत्वार उत्कर्षतो वाच्या इत्यर्थः । सूत्रपाठश्चैव-एगमेगस्सण मणुरसस्स कयइया आहारगसमुद्घाया अतीता ? गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ज स्स अत्थि जपत्तेण एकोवा द्वौवा तिनित्थि उक्कासेण चत्तारि ॥ अत्र जावना इह य शतुर्थंवेलमाहारकशरीरं करोति स नियमा तद्भवस्य मु क्तिमासादयति न गत्यंतर कथमेत दवसीयते इति चे दुव्यत-सूत्रपाठोपपत्त्यलोचनात्, तथाहि-यदि शतुर्थंवेलमप्याहारकशरीरं कृत्वा गत्य न्तरं संक्रामेत ततो नैरयिकादा वन्यरस्यां गतो उत्कर्षत शत्वारी प्याहारकसमुद्घाता उच्येरन् नचोच्यंते ततो वसीयते शतुर्थंवेलमाहारकशरीरं कृत्वा नियमा तद्भवस्य मुक्तो भवति नगत्यन्तरगाभी, तत्र यः प्रागाहारकशरीरं कदाचनापि न कृतवान् तस्यातीताहारकसमुद्घातो ना स्ति तत स्तदपेक्षयोक्तं-कस्सइ नत्थि ॥ यस्यापि सति सापि यदि पूर्वमकवार माहारकशरीरं कृतवान् तस्मेको अतीताहारकसमुद्घातो द्वौ

वारो कृतवतो द्वौ त्रीन् वारान् कृतवत स्यायो त शतुर्थंवेलमाहारकशरीरं कृत्वा आहारकसमुद्घाता शतुर्थोत्पत्तिनिवृत्ति वर्तते नचाद्यापि म नुजन्वन्ति विजज्ञाति तस्य चत्वारः पुरस्कृता अपि समुद्घाताः कस्यापि न सति, तत्र य शतुर्थंवेलमाहारकशरीरं कृत्वा हारकसमुद्घाता त्पत्तिनिवृत्तो यदि वा पूर्वमकृताहारकशरीरो प्यथवा एकवारकृताहारकशरीरोपि यदि वा द्विःकृत्यः कृताहारकशरीरोपि त्रिःकृत्यः कृताहारकशरीरोपि, तथाविधसामग्र्यभावात् उत्तरकालमाहारकशरीरमकृत्यैव मुक्तिमवाप्स्यति तस्य पुरस्कृताहारकसमुद्घाता नसन्ति यस्यापि सन्ति तस्यापि जघन्यत एकोवा द्वौवा त्रयोवा उत्कर्षत शत्वारः, तत्र मक्कादिसम्भवः पूर्वोक्तजावनानुसारेण स्वयं जावनीयी यस्तु पूर्वकालमेकवारम पि आहारकशरीरं न कृतवान् अथचोत्तरकालं तथाविधसापशीभावतो यावत्संजव माहारकशरीरं कर्ता तस्य चत्वारो न ज्ञापस्य, सम्प्रति केव लिषमुद्घातविषय दण्ठकसूत्रमाह-एगमेगस्सणमित्यादि ॥ एकैकस्य जदन्त । नैरयिकस्य निरवधिक मतीतं काल मधिकृत्य कियंतः केवलिसमुद्घा

अतीताः प्रगवानाह-नित्येति ॥ नास्त्यतीत एकोपि केवलिसमुद्घातानन्तरं एतन्मूर्च्छितं नियमतो जीवाः परमपदं मनुष्यगते, ततो यद्यनविष्य
 ॥ केलिसमुद्घातं स्तुतिं नरकमथा नागमिष्य दयकं सम्प्रति नरकगामिनो यतीते तस्मा आश्चर्येकस्या प्यतीतकेवलिसमुद्घातः ॥ केवल्यया पुरस्का
 दिति ॥ कियन्तः पुरस्कृताः केवलिसमुद्घाता इति प्रश्नः, प्रगवानाह-गौतम । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ॥ इत्थं केवलिसमुद्घात एकस्य प्राणिन
 प्राकालं मेकस्य प्रवर्तते नद्वित्राः ततो स्तीतिनिपातो अ एकवचनातो वेदितव्यः ततश्चायमर्थः-कस्यापि केवलिसमुद्घातः पुरस्कृतोस्ति दीर्घतरे
 शापि कालेन मुक्तिपदप्राप्त्यवसरे विषयस्थितिकर्मा कस्यापि नास्ति यो मुक्तिपदमवाप्तमयोग्यो योग्यो वा केवलिसमुद्घातमन्तरेणैव मुक्तिप
 दं गतः, तथाच वक्ष्यति-अर्गतूणसमुग्घाया मग्घांताकेवलीजिह्वाजरमरणाविप्पमुक्का सिद्धिं वरगणं गया इति, इहा स्तीति निपातः सर्वलिङ्गवचन
 इत्यभिहितसिद्धान्तस्य व्युत्पादनापि कस्यचि तस्यात् ततः सत्पदोदाहरणमाह-जस्स अत्थि ॥ एको यस्यास्ति पुरस्कृतः केवलिसमुद्घातः कस्य
 एको जूयः ससारान्नायात् ॥ एय जाय वेमाणियस्सति ॥ एवं नैरयिकगताजिलापप्रकारेण चतुर्विंशतिदशकक्रमेण मनुमृत्य ताव हत्तव्यं याव द्वे
 मानिकसूत्रं तज्जंद-एगमेगस्सणं जंते । वेमाणियस्स केवल्यया केवलिसमुग्घाया अतीता ? गोयमा । नत्थि । केवल्यया पुरस्सडा ? गोयमा । कस्सइ
 अत्थि कस्सइ नत्थि, जस्स अत्थि एक्को इति ॥ अत्रैव विशेष माह-नवरमित्यादि ॥ नवर मयं विशेषो मनुष्यस्य केवलिसमुद्घातस्य चिन्ताया

मणुस्सस्स अतीतावि पुरेस्कळावि जहा णेरइयस्स पुरेस्कळा । एगमेगस्सणं जंते ! णेरइयस्स केवल्यया
 केवलिसमुग्घाया अतीता ? गो० ! नत्थि, केवल्यया पुरेस्कळा ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ।

एकैकस्य प्रदत्त । नैरयिकस्य कियन्तः केवलिसमुद्घाता अतीता गौतम । नास्ति, कियन्तः पुरस्कृताः ? गौतम । कस्यास्ति कस्यनास्ति ।

परं मणुष्यं अतीतावि पुरेस्कळावि जहा णेरइयस्स पुरेस्कळा । एनिशप मणुष्ये पाण्डुलो कोधा आगले पिण करसे नारकोने आगलकरसे पिण पाण्डु
 ल नयो कोधा आहारकानो धनी नरकं नजाय । एगमेगस्सणं णेरइयस्स केवल्यया केवलिसमुग्घाया अतीता । एकत्वा नारकोने हेमगवन् केतसा क

मतीतोपि कस्याप्यस्ति कस्यापि नास्तीति वक्ष्ये स्तत्रयः केवलिसमुद्घाता प्रतिनिवृत्ती वर्तते नचाद्यापि मुक्तिपदं भवाप्नोति तस्यास्त्यतीतः
 केवलिसमुद्घात स्तेषु सर्वसंख्यया उत्कर्षपदे ज्ञानपृथक्प्रमाणावेदितव्याः , कस्यापि नास्त्यतीतः केवलिसमुद्घातो यो न समुत्पन्न गतवान् , तेषु
 सर्वसंख्यया असंख्येया द्रष्टव्याः ज्ञानपृथक्प्रमाणावेदितव्याः सर्वेषां मध्यसम्प्रति केवलिसमुद्घातत्वात् अत्राप्यस्तीति निपातस्य सर्वलिङ्गवचनत्वा
 त् ॥ कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ॥ इत्युक्तौ बहुत्वाशङ्का स्या ततस्तद्व्यवच्छेदायं भाह-यस्य मनुष्यतीतः केवलिसमुद्घातस्तस्य नियमा देको न
 द्वित्रा एकेनैव समुद्घातेन प्रायः समस्तघातिकर्मणां निर्मूलतापकपितत्वात् ॥ एव पुरस्सकाधिति ॥ एव मतीतमनागतं प्रकारेण पुरस्सता अ
 पि केवलिसमुद्घाता वाच्या , तच्चैवम् ॥ कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि , जस्स अत्थि एक्को इति ॥ अत्र जावना पूर्वोक्तानुसारेण स्वयं जावनीया
 तदेव मतीतमनागतं च काल मधिकृत्य एकैकस्य नैरयिकादे वेदनादिसमुद्घातचित्ता कृता , सम्प्रति नैरयिकादेः प्रत्येकं समुदायरूपस्य त
 च्छिना चिकीर्षु राह-नैरइयाणमित्यादि ॥ नैरयिकाणां विवाक्षितप्रश्नसमयजाविना सर्वेषां समुदाये जदत्तं , कियन्तो वेदनासमुद्घाता एतीता ?
 जगवानाह-गौतम ! अनन्ता बहुना मनन्तकालसंव्यवहारराशौ रुद्धतत्वात् , कियन्तः पुरस्सता अत्रापि प्रश्नसूत्रपाठः स एव द्रष्टव्यः-नैरइयाणं जते
 केवइया वेपणासमुग्घाया पुरस्सका इति ॥ जगवानाह-गौतम ! अनन्ता बहुना मनन्तकालनाविसंचारावस्थानजावात् , एव चनुविंशतिदण्डक

जस्स अत्थि एक्को एवं जाव वेमाणियस्स नवरं मणुस्सस्स एतीता कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स
 अत्थि एक्को । एवं पुरेस्सकावि । जेरइयाणं जते ! केवइया वेदणासमुग्घाया एतीता ? गोयमा ! अ

यस्यास्त्येक एव यावद्वैमानिकस्य नवरं मनुष्यस्यातीताः कस्य सन्ति कस्यापि न सन्ति यस्य सन्त्येकः । एव यावत्पुरस्सता अपि । नैरयिका

केवलिसमुद्घात पाच्छल कोधा । गोयमा नत्थि एक्का कवइया पुरखडा । हेगौतम नथो कोधा केवलिसमुद्घात पूर्वे आगल करस्य । गोयमा कस्सइ अत्थि
 कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि तस्स एक्को एव जाव वेमाणियस्स नवरं मणुस्सस्स एतीता । हेगौतम कोदं कस्य भवन्तो अपेक्षावे कोदूनहो करै अभयनो अपे

क्रमेण ताव द्रुक्त्वं याव द्वैमानिकानां । यथा च वेदना समुद्रघात चतुर्विंशतिदशकक्रमेण चिन्तित स्तथा कपायमरणवैकियतैजससमुद्रघाता अपि चिन्तनीयाः । तथाचाह-एवं जाव तेयगसमुद्रघात ॥ एव च सति यतान्यपि बहुत्वविषयाणि पच चतुर्विंशतिदशकसूत्राणि भवन्ति चैतदेवाह-एवमेतेषां पञ्चविंशतिसदङ्गता इति ॥ आहारकसमुद्रघातचिन्ता कुर्वन्नाह-नेरड्याणमित्यादि ॥ अत्र प्रश्नसूत्रं सुगम जगवानाह-गीतम । असंख्येया , इयमत्र जावना-इह नैरयिकाः सर्वदापि प्रश्नसमयेजाविनः सर्वसंख्याप्यसंख्येया स्तेषामपि मध्ये कतिपयाः सख्येयातीताः कृतपूर्वाह रकसमुद्रघाता स्ततो ऽसंख्येया एव तेषा मतीताहारफसमुद्रघाता घटते नापि सख्येया , एवं पुरस्कृता अपि जावनीयाः , एव चतुर्विंशतिद

शता । एवं जाव वेमाणियाणं । एवं जाव तेयगसमुद्रघात । एवं एएवि पंच चउवीसदङ्गता । नेरड्याणं जन्ते ! केवड्या आहारगसमुद्रघाता अतीता ? गोयमा ! असंखेज्जा , पुरेस्कृता ? गोयमा ! असंखेज्जा ।

णां जदन्त । कियन्तो वेदनासमुद्रघाता अतीताः ? गीतम । अनन्ताः । एव यावद्वैमानिकानाम् । एवं यावत्तैजससमुद्रघातः । एवमेतेषां प चतुर्विंशतिदशकानि । नैरयिकाणां जदन्त । कियन्त आहारकसमुद्रघाता अतीताः ? गीतम । असङ्ख्याः पुरस्कृताः ? गीतम । असङ्खे

जाये जघन्योत्कष्ट एक फरसे इम जालगे वैमानिकलगे कहिवा एविशेष मनुष्यने किणं कोधाकै अन्तसमय । कस्सई अत्थि कस्सई नत्थि जस्सत्थि तस्स एको एवं पुरेखडावि । किणंनयो कोधा जिणं कोधाकै तिणं एजे कोधाकै इम भागल पिण एकहोज करस्ये । नेरड्याणं भते केवड्या बेयणासमुद्रघा या अतीता । नारकीने हेमगवन् केतलावेदना समघात कट्ठा पाकलि कोधा । गोयमा अणंता केवड्या पुरेखडा । हेगीतम अनन्ता केतला आगे क रस्ये । गोयमा अणंता एवं जाव वेमाणिया एवं जाव तेयगसमुद्रघात एवं एतेषां पंचचव्वीसं दङ्गता भाणि० । हेगीतम अनन्ता इम जालगे वैमानि क इम जालगे तैजससमुद्रघात इम ए पिण ५ चउवीसदशक कहिवा । नेरड्याणं भते केवड्या आहारग समुद्रघाता अतीता । नारकीने केतला आ हारकसमुद्रघात चोवीसे दङ्गके कहिवा । गोयमा असंखेज्जा केवड्या पुरेखडा । हेगीतम असंख्याता कोधा सर्व पूर्णे कोधा । गोयमा असंखेज्जा ए

टीका ।

एककर्मण ताव द्वाभ्यं याव द्वैमानिकानां, आह च-एवं जाव वेमाणियाणं ॥ तेनैव यो विशेष स्तद्धर्माधिपुराह-नवरमित्यादि ॥ नवरं वन
स्पतिकायचित्तायां मनुष्यचित्तायां च नैरयिकापेक्षया नानात्व मवसेय, तदेव नानात्वमाह-वणस्सइकाइयाणमित्यादि ॥ अत्रमशसूत्रं सुगमं

एवं जाव वेमाणियाणं नवरं वणस्सइकाइयाणं मणुस्साणय इमं नाणत्तं-वणस्सइकाइयाणं जंते ! केवइ
या आहारगसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणता । मणुस्साणं जंते ! केवइया आहारगसमुग्घाया
अतीता ? गोयमा ! सिय संखिज्जा सिय असंखिज्जा । एवं पुरेस्कळावि । णेरइयाणं जंते ! केवलिसमु
ग्घाया अतीता ? गोयमा ! नत्थि, केवइया पुरेस्कळा असंखिज्जा । एवं जाव वेमाणियाणं नवरं वण

याः, एवं यावद्वैमानिकानां नवर वनस्पतिकायिकानां मनुष्याणां चेदं नानात्वं-वनस्पतिकायिकानां जदन्त । कियन्त आहारकसमुद्घाता
अतीताः ? गौतम । अनन्ताः । मनुष्याणां जदन्त । कियन्त आहारकसमुद्घाता अतीताः ? गौतम । स्यात्सङ्ख्येयाः स्यादसंख्येयाः, एवं पुर
स्कृता अपि । नैरयिकाणां जदन्त । कियन्तः केवलिसमुद्घाता अतीताः ? गौतम । नसन्ति । कियन्तः पुरस्कृता असंख्येयाः । एवं यावद्वैमा

वं जाव वेमाणियाणं नवरं वणस्सइकाइयाणं मणुस्साण इमं नाणत्तं । हेगौतम असंख्याता जलंगे वैमानिक तालंगे काहिवो एविशेष वनस्पतीने मनुष्य
ने विशेष कहेह्वे । वणस्सइकाइयाणं भतेकेवइया आहारगसमुग्घाया अतीता । वनस्पतिकायने हेभगवन् केतला आहारकसमुद्घात कक्षा पूर्वकीधा ।
गोयमा, अणता मणुस्साण भते केवइया आहारगसमुग्घाया अतीता । हेगौतम अनन्तासमुद्घात कक्षा मनुष्यने हेभगवन् केतला आहारकसमुद्घात
पूर्वकीधा प्रमादे १४ पूर्वी अनलोकात्त निगोटमादि वसै मनुष्यने केतला कीधा । गोयमा सिय संखिज्जा सिय असंखिज्जा एव पुरेस्कळावि । हेगौतम
किवारं सख्यात किवारं असख्यात इमं आगले पिण करस्ये । णेरइयाणं भते केवइया केवलिसमुग्घाया अतीता । नारकीने हेभगवन् केतला केव
लोसमुद्घात पूर्वकीधा । गोयमा नत्थि केवइया पुरेस्कळा । हेगौतम अधी पूर्वकीधा केतला करस्ये आगे । गोयमा असंखेज्जा एव जाव वेमाणियाणं

जगवानाह-अनन्तानामधिगतचतुर्दशपूर्वाणां कृताहारकसमुद्घातानां प्रमादवशात् पचितसंसारानां वनस्पतिषु जावात् पुरस्कृता अनन्ता अनन्तानां वनस्पतिक्रूया दुहृत्य चतुर्दशपूर्वाधिगमपुरस्सर कृताहारकसमुद्घातानां जवसिद्धिगमनसम्भवात् ॥ मणुस्साणं जंते इत्यादि ॥ अत्रापि प्रश्नसूत्रं प्रतीतं जगवानाह-गौतम । स्यादिति निपातोनेकांतद्योतीति ततोय मर्थः-ऋदाचि दसख्येयाः कदाचि दसख्येयाः कथमितिचे दुष्यत-इह समृद्धिमगजं व्युत्क्रातसमुदायचिन्ताया उत्कृष्टपदे मनुष्या अहुलमात्रक्षेत्रे यावान् प्रदेशराशि स्तस्य यत् प्रथमवर्गमूल तत् स्तुतीयेन वर्गमूलन गुणितं सत् यावत्प्रमाणं जवति तावत् प्रदेशप्रमाणानि खलानि घनीकृतस्य लोकस्य एकप्रदेशिक्यां श्रेणी यावन्ति एतावत्प्रमाणा एकहीनाः ते

रसडकाडयमणुस्सेसु डमं नाणत्तं-वणस्सडकाडयाणं जंते ! केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता ? गोयमा !
अणंता मणुस्साणं जंते ! केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! सिय अत्थि सिय नत्थि जड
अत्थि जहन्नेणं एक्कोवा दावा तिन्निवा उक्कोसणं सयपुहत्तं । केवडया पुरेक्खडा ? गोयमा ! सिय संखे

निकानां नवरं वनस्पतिकायिकमनुष्येधिद नानात्व-वनस्पतिकायिकानां जदन्त । कियन्तः केवलिसमुद्घाता अतीताः ? गौतम । नसन्ति
कियन्तः पुरस्कृताः ? गौतम । अनन्ताः । मनुष्याणां जदन्त । कियन्तः केवलिसमुद्घाता अतीताः ? गौतम । स्यादिति स्यान्नास्ति । यद्य

वर वणस्सडकाडयमणुस्सेसु डमं नाणत्तं । हेगौतम असम्भवात् इमं यावत् वैमानिकक्षेत्रे पर पविशेय वनस्पतिकायने मनुष्यने कहेके । वणस्सडकाडयाणं
भंत केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता । वनस्पतीकायन हेभगवन् कतला कतलामुद्घात पूर्वकोधा । गोयमा नात्थ केवडया पुरेक्खडा । गोयमा नथो
कोधा कतला करस्ये । गोयमा अणता मणुस्साणं भत केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता । हेगौतम अनन्ता सर्वजीवनो अपचाये मनुष्यने हेभगवन्
केतला कतलामुद्घात पूर्वकोधा । गोयमा सियअत्थि सियनत्थि जड अत्थि जहन्नेण एक्कोवा दावा तिन्निवा उक्कोसणं सयपुहत्तं केवडया पुरेक्खडा । हेगौतम
किवारे कीधाके किवारे नथो कीधा जेहनेके तो जघन्य एक दांय तीन उत्कृष्टनी शतपृथक् प्रमाण कंतला पूर्वकोधाके । गोयमा सिय संखेज्जा सिय

चांतीतशेषाः नारकादिजीवराश्यपेक्षया स्तोकास्तत्रापि ये पूर्वजवेपु कताहारकशरीरास्ते कतिपया स्ते च कदाचित् विवक्षितप्रश्नसमये संख्ये
याः कदाचि दसङ्केयाः, तत उक्तं-सिय संखेज्जा इति ॥ अनागतेपि काले विवक्षितप्रश्नसमयजाविनां मध्ये कतिसंख्या एवाहारकशरीरमारस्प
ते तेपि कदाचि दसङ्केयाः कदाचि दसङ्केयाः, तत आह-एव पुरक्खडाविति ॥ एव सतीतगतेन प्रकारेण वनस्पतिकायिकानां मनुष्याणां च पुर
स्कृता अपि आहारकसमुद्घाता वेदितव्या स्तेचैव-वणस्सड्काडयाण जते केवइया आहारगसमुग्घाया परक्खडा गोयमा । अणुता । मणुस्साणं
जते केवइया आहारगसमुग्घाया परक्खडा गोयमा । सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा इति ॥ केवलिसमुद्घातविषयं प्रश्नसूत्रमाह-नेरइयां
ण जते । इत्यादि ॥ सुगमं जगवानाह-गौतम । न सन्ति कचना तीता नेरयिकाणा केवलिसमुद्घाताः कतकेवलिसमुद्घातानां नारकादिगम
नासम्भवात्, कियन्तः पुरस्कृता इति प्रश्न 'जगवानाह-गौतम ! सङ्केयाः सर्वदा विवक्षितप्रश्नसमयजाविनामध्ये ऽसङ्ख्यातानां जाविकेवलिसमु
द्घातत्वात्, तथा केवलिवेदसोपलब्धेः एवं चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण निरन्तरं ताव द्वाच्यं याव हेमानिकानां सूत्रं तथाचाह-एवं जाव वेमाणि
याण ॥ अत्रैव विशेषमाह-नवरमित्यादि ॥ नवरं वनस्पतिकायिकेषु मनुष्येषु चंद वक्ष्यमाणलक्षण नानात्व तदेवाह-वणस्सड्काडयाणमित्यादि ॥
तत्र प्रश्नसूत्रं सुप्रतीतं उत्तरसूत्रे निर्वचनमनन्ता अनन्तानां जाविकेवलिसमुद्घातानां तत्र जावात् ॥ मणुस्साणमित्यादि ॥ अत्रापि प्रश्नसूत्रं सुगमं
जगवानाह-गौतम । स्यात्सन्ति स्यान्नसन्ति किमुक्तं जवति यदा प्रश्नसमये समुद्घाता निर्वृताः प्राप्यन्ते तदा सन्ति शेषकाल नसन्ति तत्र ॥ जइ
अत्यिति ॥ यदि प्रश्नसमये कतकेवलिसमुद्घाता मनुष्यत्वमनुजवन्तः प्राप्यन्ते तदा जघन्यत एको द्वौ त्रयोवा उत्कर्षतः शतपृथक्कं एतावता एक

ज्जा सिय असंखेज्जा । एगमेगस्सणं जते ! णेरइयस्स णेरइयस्से केवइया वेदनासमुग्घाया अतीता ? गो

स्ति जघन्येनैकोवा द्वौवा त्रयोवा उत्कर्षतः शतपृथक्कम् । कियन्त पुरस्कृता ? गौतम । स्यात्संख्येया स्यादसंख्येयाः । एकैकस्य जरन्त ।

असंखेज्जा एगमेगस्सणं जते णेरइयस्स णेरइयस्से केवइया वेदनासमुग्घाया अतीता । हेगौतम कोइ संख्याता कोइ असंख्याता एकाकीने हेमगवन्

काल मुत्कष्टपदे केवलिनं केवलिसमुद्घातासादनात् ॥ केवड्या पुरस्कृति ॥ कियन्तो मनुष्याणां केवलिसमुद्घाताः पुरस्कृताः जगवानाह-
स्यात्संख्येयाः स्यादसंख्येयाः मनुष्याणि सम्पूर्णिमा गजंश्रुतांता अ सर्वसमुदिता उत्कृष्टपदे प्रागुक्तप्रगाणा स्त्रापि विवक्षितप्रश्नसमयप्राविना
मध्ये कदापित् केवलिसमुद्घाताः संख्येया बहूनामज्ञाना ज्ञावात् कदाचिदसंख्येया बहूनां ज्ञाविकेवलिसमुद्घातानां ज्ञावात्, सम्प्रति एकै
कस्य नैरयिकत्वादिजायेषु वर्तमानस्य प्रत्येक कति वेदनासमुद्घाता अतीताः कति जाविन इति निरूपयितुकां प्राह-एगमेगरसणमित्यादि ॥
एकैकस्य जदन्त । नैरयिकस्य सकलमतीत कालं मवधीकृत्य तदा नैरयिकत्वे वृत्तस्य सतः सर्वसंख्यया कियन्तो वेदनासमुद्घाता अतीता जगवा
नाह-गीतम । अनन्ता नरकस्थानस्यानन्तज्ञः प्राप्तत्वा देवैकस्मिं नरकजने जघन्यपदेपि संख्येयानां वेदनासमुद्घातानां ज्ञावात् ॥ केवड्या
पुरस्कृति ॥ कियन्तो जदन्त । एकैकस्य नैरयिकसंसारमोक्षमनागतं कालं मवधीकृत्य नैरयिकत्वे जाविनः सतः सर्वसंख्यया पुरस्कृता वेदना
समुद्घाताः जगवानाह-कस्सइ अत्थि इत्यादि ॥ तत्र य आसन्नमेत्यु वेदनासमुद्घातं मप्राप्यान्तिकमरणेन नरका दुर्वृत्त्य सेत्स्यन्ति तस्य ना
स्ति नैरयिकत्वे जाविन एकोपि पुरस्कृतो वेदनासमुद्घातः शंस्यतु सन्ति यस्यापि जघन्यत एको द्वीवा त्रयोवा एतच्च क्षीणशेषायुषां तद्गवा
नन्तरं सेत्स्यतां द्रष्टव्यं न ज्ञूयो नरकेषूपत्स्यमानानां ज्ञूयो नरकेषूपत्तौ जघन्यपदेपि संख्येयानां प्राप्यमाणत्वात् यदाह मूलटीकाकारः-नरकेषु
जघन्यस्थितिषु तपस्य नियमतः संख्येया एव वेदनासमुद्घाताः प्रचुरत्वान्नारकाणामिति उत्कर्षतः संख्येया असंख्येया अनन्तावा तत्र सकृन्नर
केषु जघन्यस्थितिषूपत्स्यमानस्य संख्येया अनेकशो दीर्घस्थितिषु सकृद्वा उत्पत्स्यमानस्या अनन्ताः ॥ एवमित्यादि ॥ एवं नैरयिकगतेनाजिलाप

यमा ! ज्ञणंता , केवड्या पुरेस्कृता ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि जहन्तेणं एकौ

नैरयिकत्वे कियन्तो वेदनासमुद्घाता अतीताः ? गीतम । अनन्ताः , कियन्तः पुरस्कृताः ? गीतम । कस्यास्ति कस्यापि नास्ति , यस्यास्ति

नारकोने नारकोपथे केतवा वेदनासमुपात पूर्वकीधा । गोयमा जणंता केवड्यापुरेखडा । गीतम अनन्ता केतवापाक्खे करस्ये । गोयमा कस्सइ

प्रकारेणा असुरकुमारत्वेन तदनन्तरं चतुर्विंशतिदण्डकक्षमेषा निरन्तरं तावद्वाच्यं यावद्द्वैमानिकत्वे तथैवं-एगमेगस्सणं जन्ते । नेरइयस्स असुरकुमारत्ते केवइया वेयणासमुग्घाया अतीता ? गोयमा । अणंता केवइया पुरक्खडा ? गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि जहणेण एक्कोवा दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं सखेज्जावा असखेज्जावा अणतावा । तत्रातीतसूत्रे अनन्तशो असुरकुमारत्वस्य प्राप्तत्वा दुपपद्यन्ते तद्भावमापन्नस्यानन्ता अतीता वेदनासमुद्घाताः पुरस्कृतचिन्तायां योऽनन्तरज्जवे नरका दुद्वृत्तो मानुष्यं प्राप्य सत्स्यति प्राप्तोवा परपरया सकृदसुरकुमारज्जवं न वेदनासमुद्घातं गमिष्यति तस्य नास्त्येकोपि पुरस्कृतो असुरकुमारत्व वेदनासमुद्घातः, यस्तु सकृदसुरकुमारत्वं प्राप्तः सन् सकृदेव वेदनासमुद्घातं गत्वा तस्य जघन्यत एको द्वीवा त्रयोवा शेषस्य संख्येयान् जवान् असुरकुमारत्वं यास्यतः सखेयाः, असखेयान् वारान् असं

वा दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं संखेज्जावा असखेज्जावा अणंतावा एवं असुरकुमारत्ते जाव वेमाणियत्ते । एगमेगस्सणं जन्ते ! असुरकुमारस्स नेरइयत्ते केवइया वेयणासमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणंता, केवइया पुर० ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि तस्स सिय संखे० सिय असंखे० सिय

जघन्येनैकोवा द्वीवा त्रयोवोत्कषंत. संखेया असंखेया वा अनन्ता वा । एवं असुरकुमारत्वे यावद्द्वैमानिकत्वे । एकैकस्य जदन्त । असुरकुमारस्य नेरयिकत्वं कियन्तो वेदनासमुद्घाता अतीताः ? गीतम । अनन्ताः । कियन्त. पुरस्कृताः ? गीतम । कस्यास्ति कस्य नास्ति य

अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहणेण एक्कोवा दोवा तिन्निवा उ० सं० असं० अणंतावा एवं असुरकुमारत्ते जाव वेमाणियत्ते । हेगीतम केवनेहै केवने न थो जघन्य एक्कं टोय तान उत्कष्टं संख्याता असख्याता अनन्ता पिण इस असुरकुमार जाल्लगे वेस. निकने । एगमेगस्सणं भन्ते असुरकुमारस्स नेरइयत्ते केवइया वेयणासमुग्घाया अतीता । एकाको असुरकुमारने हेनगवन् नारकोपणं कंतला वेदनासमुद्घातं पूर्वेकोधा । गोयमा अणंता केवइया पुरेक्खडा । हेगीतम अनन्ता केतला पूर्वे करस्ये । गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिय संखेज्जा सिय असखेज्जा सिय अणता । हेगीतम केव

स्येयाः, अनन्तान् वारान् अनन्ताः, एवं चतुर्विंशतिः शतकमेव नागकुमारत्वादिषु स्थानेषु निरन्तरं सूत्रपाठं स्ताव दृक्तव्यं याव द्वैमानिकत्वं विषय सूत्रं ॥ एगमेगस्सणमित्यादि ॥ एकैकस्य जदन्तासुरकुमारस्य पूर्वं नैरयिकत्वे वृत्तस्य सतः सकलमतीतं कालं मपेक्ष्य सर्वसंख्यया कियन्ती वेदनासमुद्घातः अतीताः ? जगवानाह-अतीता अनन्तज्ञो नैरयिकत्वस्य प्राप्तत्वात् एकैकस्मिन् नैरयिकस्य जवे जघन्यपदोऽपि संख्येयानां वेदनासमुद्घातानां ज्ञावात्, कियन्तः पुरस्कृताः स्यात्सन्ति स्यान्नसन्ति कस्यचि त्सन्ति कस्यचिन्नसन्तीति अत्रापीयं ज्ञावना-यो असुरकुमारजवा दुद्वृत्तो नरकं यास्यति किं त्वनन्तरपरम्परया संख्येया कियन्तो वेदनासमुद्घाता अतीताः जगवानाह-अतीता अनन्तज्ञो नैरयिकत्वस्य प्राप्तत्वात्, एकैकस्मिन् नैरयिकस्य जवे जघन्यपदोऽपि संख्येयानां वेदनासमुद्घातानां ज्ञावात् कियन्तः पुरस्कृताः स्यात्सन्ति स्यान्नसन्ति कस्य

अणन्तावा । एगमेगस्सणं जन्ते ! असुरकुमारस्स असुरकुमारत्ते केवइया वेदणासमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणन्ता, केवइया पुरेक्कहा ? गोयमा ! कस्स अत्थि कस्स नत्थि जस्स अत्थि जहन्नेणं एक्कोवा दोवा तिन्निवा उक्कोसेणं संखेज्जावा असंखेज्जावा अणन्तावा । एवं नागकुमारत्तेवि जाव वेमाणियत्ते ।

स्यास्ति तस्य स्यात्संख्येयाः स्यादसंख्येयाः स्यादनन्ता वा । एकैकस्य जदन्तः । असुरकुमारस्यासुरकुमारत्वे कियन्ती वेदनासमुद्घाता अतीता ? गौतम । अनन्ताः । कियन्तः पुरस्कृताः ? गौतम । कस्यापि सन्ति कस्य नास्ति यस्यास्ति जघन्येनैको वा द्वौ वा त्रयोवोत्कर्षतः संख्येया वा

नेहै केहने नथी जेहनेहै किवारे संख्याता किवारे असंख्याता किवारे अनन्ता । एगमेगस्सणं भन्ते असुरकुमारस्स असुरकुमारत्ते केवइया वेदणासमुद्घाया अतीता । एकैकने हेमगवन् असुरकुमारने असुरकुमारपणे केतला वेदनासमुद्घातं कक्षा पूर्वं । गोयमा अणन्ता केवइया पुरेक्कहा । हेगौतम अनन्ता केतला पूर्वं करस्ये । गोयमा कस्सइ अत्थि कस्स नत्थि जअत्थि जह० एक्कोवा दोवा तिन्निवा उ० संखेज्जावा असंखेज्जावा अणन्तावा । हेगौतम केहनेहै केहने नथी जेहनेहै ते जघन्य एवा द्वाय तीन चत्तस्र संख्याता असंख्याता अनन्ता । एव नागकुमारत्तेवि जाव वेमाणियत्ते एवं जहा वे

चि त्सन्ति कस्यचि न सन्तीति ज्ञावः, अत्रापीयं ज्ञावना यो ऽसुरकुमारज्वातुद्वृत्तो नरकं यास्यति किन्त्वनन्तरं परस्परया वा मनुष्यजवं प्रा-
प्य सेत्स्यति तस्य नैरयिकत्वावस्थाज्ञाविनः पुरस्कृता वेदनासमुद्घातान सन्ति नैरयिकत्वावस्थाया एवासम्भवात् यस्तु तद्गवाद्गुह्यपारस्पर्येण
नरकं गमिष्यति तस्य सन्ति तस्यापि कस्यचि त्संख्येयाः कस्यचि दसंख्येयाः कस्यचि दनन्ता स्तत्र यः सकृज्जघन्यस्थितिषु मध्ये समुत्पत्स्यते तस्य
जघन्यपदे संख्येयाः सर्वजघन्यस्थितावापि नरकेषु संख्येयानां वेदनासमुद्घाताना ज्ञावात्, वेदनाबहुलत्वा नारकाणां असकृद्दीर्घस्थितिषु सकृद्वा
गमने असंख्येया अनन्तशो नरकगमने अनन्ताः, तथा एकैकस्य जदन्तासुरकुमारस्या ऽसुरकुमारत्वे स्थितस्य सतः सकलमधिकृत्य कियन्तो वेद-
नासमुद्घाता अतीताः । जगवानाह-अनन्ताः पूर्वमप्यनन्तशक्तज्ञावस्य प्राप्तत्वात् प्रतिजव च वेदनासमुद्घातस्य प्रायो ज्ञावात्, पुरस्कृतचि-
न्तायां कस्यचि त्सन्ति यस्य प्रश्नसमयाद्गुह्यं मसुरकुमारत्वेपि वर्तमानस्य ज्ञाविवेदनासमुद्घातेनापि तत उद्वृत्त्य ज्ञूयो प्यसुरकुमारत्वं प्राप्स्य-
ति तस्य न सन्ति यस्तु सकृत् प्राप्स्यति तस्य जघन्यपदे एको द्वौवा त्रयोवा उत्कर्षतः संख्येया असंख्येया अनन्ता वा संख्येयान् वारान् उत्प-
त्स्यमानस्य संख्येयाः असंख्येयान् वारान् असंख्येयाः अनन्तान् वारान् अनन्ता एवं चतुर्विंशतिदशककमेश नागकुमारत्वादिषु स्वस्थानेषु अ-
सुरकुमारस्य निरन्तर ताव द्वक्तव्यं याव द्वैमानिकत्वे तथाचाह-एव नागकुमारत्वे वेत्यादि ॥ तदेव मसुरकुमाराणां वेदनासमुद्घात श्रित्तितः
सम्प्रति नागकुमारादिष्वतिदेशमाह-एवमित्यादि ॥ उपदर्शिताजिलापेन यथा चतुर्विंशतिदशककमेशासुरनैरयिकादिषु वैमानिकपर्यवसानेषु
जगित स्तथा नागकुमारादयो विशेषेषु समस्तेषु स्वस्थानपरस्थानेषु जगितव्या याव द्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे एवं चैतानि नैरयिकचतुर्विंशति

एवं जहा वेदनासमुद्घाएणं असुरकुमारे णेरइयाइ वैमाणियपज्जवसाणेसु जणिए तहा नागकुमारादिया

असंख्येया वा ऽनन्ता वा । एवं नागकुमारत्वेऽपि यावद्वैमानिकत्वे । एवं यथा वेदनासमुद्घातेनासुरकुमारो नैरयिकादिवैमानिकपर्यवसा-

यणासमुद्घाएण असुरकुमारे णेरइयादि वैमाणियपज्जवसाणेसु भणिया तहा नागकुमारादिय अवसेसेसु सङ्घाणेसु भा० । इम नागकुमारने नाग

दशरूपसूनादीनि वैमानिकचतुर्विंशतिदशरूपसूत्रपर्यवसानानि चतुर्विंशति स्तदेयं चतुर्विंशत्यादशरूपसूत्रे वैदनासमुद्घात सिन्धितः सम्प्रति च
तुर्विंशत्यै चतुर्विंशतिदशरूपसूत्रैः कषायसमुद्घातं चिन्तयिषु रिदमाष्ट-एगमेगस्सखामत्यादि ॥ तत्र नैरयिकस्य स्वावपयं प्रशसून् सुगम पुरस्कृत
भिन्तायां तु कस्यचि त्सन्ति कस्यपि न सन्ति तत्र यः क्षीणोपायः प्रशसमये जयपर्यन्ते वर्तमानं कषायसमुद्घात मप्राप्तय नरकजवा दुः
वृत्त्यानन्तर पारम्पर्येणवा संतस्थति न ज्ञूयो नरकवासगामी तस्य न सन्ति पुरस्कृता नैरयिकत्वे कषायसमुद्घाताः क्षोपस्य तु सन्ति तस्यापि
जघन्यत गको ह्रीवा त्रयोवा तेच क्षीणायु क्षोपाणा तद्भवजाजा मयसेयाः, उत्कर्षतः सख्ययाजसख्यया वा अनन्तावा, तत्र संख्येयवर्षाः क्षो
पाणा मसंख्येया यदिवा सकृज्जघन्यस्थितौ उत्पत्स्यमानाना सख्यया असकृज्जघन्यस्थितौ सकृदसकृद्दार्घ्यस्थितावत्पत्स्यमानाना मनन्ताः तथा
नैरयिकस्येवा सुरकुमारत्यविषय उत्तीतसूत्रं तथैव पुरस्कृतसूत्रे-कस्सत् प्रात्य कस्सत् नत्थिति ॥ यो नरकादुद्घातो असुरकुमारत्वं प्राप्स्यति तस्य
न सन्ति पुरस्कृता असुरकुमारत्यविषयाः कषायसमुद्घाता यस्तु प्राप्स्यति तस्य सन्ति तेष जघन्यतः सख्यया जघन्यस्थिताव प्यसुरकुमारा
णां संख्येयाना कषायसमुद्घातानां प्रायात् लोकादिकषायवतुलत्वा तेषां उत्कृष्टपदे असंख्येया अनन्तावा तत्र सकृद्दार्घ्यस्थितौ वा सकृज्जघन्य
स्थितिषु वा उत्पत्स्यमानाना मसंख्येयाः अनन्तश्च उत्पत्स्यमानाना मनन्ताः एवं नैरयिकस्य नागकुमारत्यादिषु स्थानेषु निरन्तर ताव द्दृष्टव्य

अथसेसेसु ठाणपठाणेषु जाणियत्ता जाव वेमाणियते । एवमेव चउवीसं चउवीसा दंङ्गा हवन्ति । एगमे
गरसणं जते ! णेरइयस्स णेरइयत्ते केवइया कसायसमुद्घाया अतीता ? गोयमा ! अणन्ता, केवइया पुरे०

नेषु जणितस्तथा नागकुमारादिका प्रवक्ष्येपु स्थानप्रस्थानेषु जणितव्या यावद्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे । एवमेव चतुर्विंशतिचतुर्विंशतिदश
था जाणगे वैमानिक इम जिम वेदनासमुद्घात असुरकुमार नारकोणादि वैम.निकपर्यंत निम कांठयो निम नागकुमारादि बीजे अनन्तरं मी स्त
स्थान परचोन कटिपो । जाव वेमाणियत्ता वेमाणियत्ते एवमेत चउवीसं दंङ्गा भवन्ति । जाणगे वैमानिक वैमानिकपणे कटिवां इम एववा २४ आ

याव तस्तनितकुमारत्वे तथाचाह-एवं जावेत्यादि ॥ पृथिवीकायिकत्वे ऽतीतसूत्रं तथैव पुरस्कृतचिन्तायां तु कस्यचि त्सन्ति कस्यचि न सन्ति तत्र यो नरकादुद्बृत्तो न पृथिवीकायज्वं गमी तस्य न सन्ति योपिगन्ता तस्यापि जघन्यपदे एको द्वीवा उत्कर्षतः सङ्ख्यावा ऽसंख्येयावा तच्चैवं त्रियंग्पञ्चन्द्रियजवा न्मनुष्यजवा देवजवा ह्य कषायसमुद्घातसमुद्भूत सच य एकवारं पृथिवीकायिकेषु गन्ता तस्य एको द्वीवारी गन्तुं त्रीन् वारान् त्रयः संख्येयान् वारान् संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः तथाचाह-पुढविकाइयत्ते एगुत्तरियाए नेयवन्ति तथा एवं जाव मणूसत्त उत्ति ॥ एवं पृथिवीकायिकगतनार्जिलापप्रकारेण तावद्वाच्य याव न्मनुष्यत्वे तच्चैवं-एगमेगस्सणं जते । नेरइयस्य आउकाइयत्ते

१ गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि एगुत्तरिया जाव अणंता । एगमेगस्सणं जते ! नेर इयस्स असुरकुमारत्ते केवइया समुग्घाया अतीता १ गोयमा ! अणंता । केवइया पुरे० १ गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स त्थि सिय संखि० सिय असखि० सिय अणंता एवं जाव नेरइयस्स थ

का जवति । एकैकस्य जदन्त । नेरयिकस्य नेरयिकत्वे कियन्तः कषायसमुद्घाता अतीताः १ गौतम । अनताः , कियन्तः पुरस्कृताः १ गौतमावा इवे त विचारोने कहवा । एगमेगस्सणं भते नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया कषायसमुग्घाया अतीता । एकका हेभगवन् नारकीने नारकापणे कीला कषायसमुद्घात पूर्वकौधा । गोयमा अणंता केवइया पुरक्खडा । हेगौतम अनन्ता केतला पूर्वकौधा । गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि एगुत्तरिया जाव अणता । हेगौतम केहनेह्हे केहने नही जे करस्से एकोत्तर एक जालगे अनन्ता । एगमेगस्सणं भत नेरइयस्स असुरकुमारत्ते केवइया कषायसमुग्घाया अतीता । एकीने हेभगवन् नारकीने अमुरकुमारपणे केतला कषायसमुद्घातपूर्वकौधा । गोयमा अणता केवइया पुरक्खडा । हेगौतम अनन्ता केतल पूर्वकौधा । गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सियसंखिज्जा सिय असखिज्जा सिय अणंता । हेगौतम केहनेह्हे केहने नही जेहनेह्हे तेहने संख्याता असंख्याता अनन्ता पिण । एवं जाव नेरइयस्स थणियकुमारत्ते पुढवीकाइयत्ते एगुत्तरियाए नेयव । इम जालगे नारकीने

कोयइयां कसायसमुद्घाया अर्द्धया ? गीयमा । अणंता । कोयइया पुरेण्डा ? गीयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जह्मिणं एकोया दोवा तिग्गिया पुक्कोसेणं संरोज्जा असंरोज्जाया अनंताया । एवं याव त्मनुषसून् तत्रापूजायादिवनस्पतिपर्येते सुनजावना-पृथिवीकायसूत्रव हीन्त्रियमूने पुरस्कृतचिन्तायां जघन्येन एको द्वीवा त्रयोवेति सरुज्जघन्यस्थितिकं हीन्त्रियजवं प्राप्सुकामस्य सङ्खेया असङ्खेया अनन्तान् अनन्ताः, एवं नीन्त्रियचतुरिन्त्रियसूत्रेऽपि जायनीयं । तिर्यक्पण्येन्त्रियमनुष्यसूत्रविषया त्वेवं जावना सरुत्पण्येन्त्रियजवं प्राप्सुकामस्य स्वजावत एवाल्लपक पायस्य जघन्यत एको द्वीवा त्रयोवा शेषस्य संखेयान् तिर्यक्पण्येन्त्रियजव प्राप्सुकामस्य सङ्खेया याव दनन्तान् पारान् अनन्ताः, मनुष्यसूत्रेपु पुरस्कृतविषयाजायनीय-योनरकजवा दुहूतो अल्पकषायः सन् मनुष्यजवं प्राप्य कषायसमुद्घातमप्राप्तएव सिद्धिपुरं गता तस्य न सति शेषस्य संति तस्याप्येकं द्वी चीन् वारान् कषायसमुद्घातान् प्राप्य सेत्स्यति एको द्वी त्रयो वा संखेयान् जवान् यदिथैकस्मिन्नपि जवे संखेयान् कषायसमुद्घातान् गतुं संखेया असंखेयान् जवान् प्राप्सुकामस्या असंखेया अनन्तान् अनन्ताः ॥ वाणमंतरत्ते जहा असुरकुमारत्ते ॥ प्रागुक्तं किमुक्त जवाति पुरस्कृतचिन्तायामेवं वक्तव्यं ॥ जस्सत्थि सिंय संरोज्जा सिंय असंरोज्जा सिंय अणंता वा ॥ नत्थेकोत्तरिका वक्तव्याः, व्यन्तराणा

णियकुमारत्ते पुढविकाइयत्ते एगुत्तरियाए नेयत्वं एवं जाव मणुस्सत्ते । वाणमंतरत्ते जहा असुरकुमारत्ते । जोइसियत्ते अतीता अणंता पुरे० कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि सिंय असंखि० सिंय अणंता ।

म । कस्यास्ति कस्य नास्ति यस्यास्ति एकोत्तरिका यावदनंताः । एकैकस्य जदन्त । नीरयिकस्यासुरकुमारत्ते कियन्तः समुद्घाता अतीताः । गीतम । अणंताः । कियंतः पुरस्कृताः ? गीतम । कस्यास्ति कस्य नास्ति यस्यास्ति स्यात्संखेयाः स्यादसंखेयाः स्यादनंता एवं यावन्नैरयिक

स्थानितकुमारत्ते जह्मिणो पृथिवीकाय प्रति प्राप्ताये १ जांथिवो । एवं जाव मणुस्सत्ते वाणमंतरत्ते जहा असुरकुमारत्ते जोइसियत्ते अतीता । प्रम जांलगे मनुष्यने पिणवानव्यन्तर जिम असुरकुमारने ज्योतिषीपणे गीतत्ता पूर्वे इवा । अणंता पुरेण्डा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिंय संखे

मप्यसुरकुमाराणामिव जघन्यस्थितावपि संख्येयानां कषायसमुद्घातानां लज्यमानत्वात् , असंख्येयानां तद्भावनाप्येसुरकुमारवत् ॥ जोइसियते
इत्यादि ॥ ज्योतिष्कत्वे अतीता अनन्ता वक्तव्याः , पुरस्कृतास्तु कस्यापि सति कस्यापि न संति एतदपि प्राग्वद्भावनीय । यस्यापि सति त
स्यापि कस्यचि त्सङ्ख्येयाः कस्यचि दनन्ताः नतु स्या त्सङ्ख्येया इति वक्तव्यं कुनइतिचे दुच्यते-ज्यातिष्काणा जघन्यपदेप्यसङ्ख्येयकालायुक्तया
जघन्यतो प्यसंख्येयानां कषायसमुद्घातानां लज्यमानत्वात् , अनन्तस्यसूत्र जिगमिषूणा मनन्ताः , एव वैमानिकत्वेऽपि । पुरस्कृतचिन्ताया
स्यादसंख्येयाः स्यादनन्ता इति वक्तव्यं , ज्ञावना प्राग्वत् तदेव नैरयिकस्य स्वस्थाने परस्थाने च कषायसमुद्घाता श्रिन्तिताः सम्प्रत्यसुरकु
मारेषु तान् चिन्तयितुमाह-एगमंगस्सणमित्यादि ॥ एकेकस्यासुरकुमारस्य नैरयिकत्वे कषायसमुद्घाता अतीता अनन्ताज्ञाविनः कस्य चि त्स
ति कस्याचि न संति , तत्र यो असुरकुमारजवा दुदुत्तो नरक यास्यति तस्य न संति यस्तु यास्यति तस्य सति तस्यापि जघन्यत संख्येया ज
घन्यस्थितावपि संख्येयानां नरकेषु ज्ञावात् , उत्कर्षतो असंख्येया अनन्ता वा तत्र जघन्यस्थितिश्च सकृद्दीर्घस्थितिषु सकृदसकृद्वा जिगमिषो रसं
ख्येया अनन्तज्ञोजिगमिषो रनन्ताः । असुरकुमारस्यासुरकुमारत्वे अतीता अनन्ता , पुरस्कृतास्तु कस्यापि सति कस्यापि न संति , तत्र यो असुर
कुमारजवे पर्यंतवर्त्ती नच कषायसमुद्घात याता नापि तत्र प्रज्जटो जूयो असुरकुमारजवं लब्ध्वा किं त्वनतरं पारंपर्येण वा संत्स्यति तस्य न सति
ज्ञोपस्य तु सति यस्यापि संति तस्यापि जघन्यत एको द्वीवा त्रयोवा उत्कपत सख्येया असख्येया अनन्ता वा , तत्र एकादयः जीणायुःज्ञोपाणां
सद्भावज्ञाज्ञा जूय स्तत्रेवा नुत्पत्स्यमानानां भवगन्तव्याः , सख्येयादयो नैरयिकत्वे इव ज्ञावनीयाः ॥ एवमित्यादि ॥ एवमुक्तेन प्रकारेण नागकु

एवं वैमाणियत्तेवि सिय अणं० सिय अणंता । असुरकुमारस्स णेरइयत्ते अणंता अतीता पुरे० कस्सइ अत्थि

स्य स्तनितकुमारत्वे पृथिवीकायिकत्वे एकोत्तरिकया ज्ञातव्यम् , एवं यावन्मनुष्यत्वे । वानव्यंतरत्वे यथा असुरकुमारत्वे । ज्योतिष्कत्वे अती

जा सिय असखेज्जा सिय अणता एवं वैमाणियत्तेवि सिय सखेज्जा सिय असखेज्जा सिय अणंता । अनन्ताकोधा केतला आगले कारस्ये केहेनेहे

सारत्ये तातज्ज्वं चतुर्विंशतिदशककलाभेण निरन्तरं याव द्वैमानिकत्वे वैमानिकविषयं सूत्रं यथा नेरयिकस्य ज्ञातं तथैव ज्ञातव्यम् । किमुक्तं
 ज्ञातं नागकुमारत्वादपु स्तानितकुमारपर्यवसानेषु, पुरस्कृताचिन्ताया-कस्सः अति कस्सः नति जस्सति सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा सि
 य अणता ॥ पृथिवीकायिकादिषु मनुष्यपर्यवसानेषु ॥ जस्सति जहनेण गच्छोवा दोवा तिज्जिवा उच्छोसेण संखेज्जावा असंखेज्जावा अणतावा ॥
 व्यन्तरत्वे ॥ जस्सति रिम संखेज्जा सिय असंखेज्जा सिय अणता ॥ ज्योतिक्त्वे ॥ जस्सति सिय असंखेज्जा सिय अणता ॥ एवं जाचेत्यादि ॥
 एवमुक्तेन प्रकारेणा सुरकुमारत्वे नागकुमारस्य याव तस्तानितकुमारस्य प्रत्येक याव द्वैमानिकत्वे वैमानिकविषयसूत्रं ताव द्दत्तव्यं अत्रैव विशेषता
 ह-नवर सर्वेषां नागकुमारादीनां स्तानितकुमारपर्यवसानां स्वस्थाने नियमतः पुरस्कृता एकोत्तरिका परस्थाने यथैवासुरकुमारस्य तथैव वक्त
 व्याः ॥ पुण्ड्रिकाद्यस्य नेरदयत्ते इत्यादि ॥ पृथिवीकायिकस्य नेरयिकत्वे याव तस्तानितकुमारत्वे उतीता अनन्ताः, अत्र ज्ञायना प्रागेव पुरस्क
 ताः कस्यापि सति कस्यापि न सति तत्र यः पृथिवीकायनवाहुतु नरकधमुरकुमारपु याव तस्तानितकुमारेषु न गमिष्यति किंतु मनुष्यजवं प्रा
 प्य सिद्धिं गता तस्य न सति शेषस्यतु सति यस्यापि संनि तस्यापि जघन्यनः सखेया जघन्यस्थितावापि नरकादिषु सखयानां कपायसमु
 द्घातानां ज्ञायात्, उत्कर्षतो उच्येया अनन्तावा तत्र प्राग्य द्वापयितव्याः, पृथिवीकायिकत्वे याव मनुष्यत्वे अतीता स्ते तथैव जाविनः
 एकोत्तरिकाया वक्तव्या स्तथैव-कस्सः अति कस्सः नति जस्सति जहनेण गच्छोवा दोवा तिज्जिवा उच्छोसेण संखेज्जावा असंखेज्जावा अणतावा ॥

कस्सः नति जस्सति सिय सं० सिय असं० सिय अणता । असुरकुमारस्स असुरकुमारत्वे अतीता अणता

ता अनन्ताः, पुरस्कृताः कस्य सति कस्य नसति यस्य सति स्यादसङ्केयाः स्यादनन्ताः । एवं वैमानिकत्वेपि स्यादसङ्केयाः स्यादनन्ताः ।

कोहने नधी जेहनेह्ये विवारे संख्याता विवारे प्रमख्याता विवारे अनन्ता इम वे ॥ निकने पिण कोऽ संख्याता कोऽ प्रमख्याता कोऽ अनन्ता । अ
 सुरकुमारस्य नेरदयत्ते अणता पुरेकज्जा कस्सः अति कस्सः नति जस्सति सिय सं० सिय असं० सिय अणता । असुरकुमारा नरपर्ये केतला कीकरी

तेच नैरयिकस्य पृथिवीकायिकत्व इव जावनीयाः ॥ वाणमंतरत्ते जहा नेरइयत्ते इति ॥ व्यन्तरत्वे तथा वक्तव्यं किमुक्तं जवति एकोत्तरिका न वक्तव्या. किंतु ॥ सखेज्जा विष अणंता इति ॥ वक्तव्यं ॥ जोइसियइत्यादि ॥ ज्योतिषवैमानिकत्वे यथा चातीता स्तथैव पुरस्कृताः, यदि संति ततो जचन्यपदे ऽसखेयाः उत्तरपदे ऽनन्ताः, यद्यमपूनायिकस्य याव न्मन्यस्य नतव्यं, व्यन्तरज्योतिषवैमानिकानां यथा सुरकुमारस्य नवरं पुरस्कृतचिन्तायां सर्वे स्वस्थाने एकोत्तरिकया वक्तव्यं परस्थान यथा ऽसुरकुमारस्य सूत्रं सूत्रपर्यंतं दर्शयति-याव द्वैमानिकत्वे वैमानिकत्वविषयसूत्रं एवमेते कथायसमुद्घातगता चतुर्विंशतिसख्या चतुर्विंशतिदण्डकृता जणितव्याः तदेव मुक्तं चतुर्विंशत्या चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रं कथायसमुद्घातं सम्प्रति चतुर्विंशत्येव चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रं मारणान्तिकसमुद्घातमाह-मारणान्तिकसमुद्घातः पुरस्कृतचिन्तायां स्वस्थाने परस्थाने वा एकोत्तरिकया नेतव्यो याव द्वैमानिकत्वविषयसूत्रं तच्चैवं ॥ एगमेगस्सणं जते । नरइयस्स नेरइयत्ते केवइया मारणतियसमुग्घाया अतीता ? गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्नेण एक्कोवा दोवा तिलिवा उक्कोसेण सखज्जावा असखज्जावा अणतावा ॥ तत्र यो मारणा

पुरे० एगुत्तरिया । एवं नागकुमारत्ते निरन्तरं जाव वैमाणियत्ते जहा णेरइयस्स जणियं तहेव जाणियत्तं । एव जाव थणियकुमारस्सवि वैमाणियत्ते नवरं सखेसि सछाणे एगुत्तरिजे परछाणे जहचेव असुरकुमारस्स.

असुरकुमारस्य नैरयिकत्वेऽतीता अनन्ताः पुरस्कृताः कस्य संति कस्य न संति यस्यास्ति स्यात्सङ्ख्याः स्यादसङ्ख्याः स्यादनन्ताः । असुरकुमारत्वे अतीता अनन्ताः, पुरस्कृता एकोत्तरिकाः । नागकुमारत्वे निरन्तरं यावद्वैमानिकत्वे यथा नैरयिकस्य जणितं तथैव जणितव्यम् ।

मूक्या अनन्त आगले करस्ये कहनेछे केहने नथो जेहनेछे तेहन सखाता अमखाता किवारै अनन्ता । असुरकुमारस्स असुरकुमारत्ते अतीता । असुरकुमारने असुरकुमारपणे केतला पूर्वकोधा । गोयमा अणता पुरक्खडा एगुत्तरिया एव नागकुमारत्ते जाव वैमाणियत्ते जहा णेरइयस्स भणियं तहा भाणियत्तं । हेगौतम अनन्ता पूर्व करस्ये एक उत्तरं वृद्धकरिये इमं नागकुमार ते पिण कहिषो जालगे वैमानिक पिण इमहीज जाणिवो जिम ना

निकसमुद्घातमन्तरेण कालं कृत्वा नरका दुहृत्तो ऽनन्तरं पारंपर्येण वा मनुष्यजवं प्राप्य सेत्स्यति न ज्ञूयो नरकगामी तस्य न संति पुरस्कृतो
 मारणांतिकसमुद्घातः यः पुन स्तद्धवे वर्त्तमानो मारणांतिकसमुद्घातेन कालं कृत्वा नरका दुहृत्त सेत्स्यति तस्यैकः पुरस्कृतो मारणांतिक
 समुद्घातो यः पुन ज्ञूयोपि नरकमागत्य सर्वसंख्येया द्वौ मारणांतिकसमुद्घातौ यव त्रिप्रजृतयोपि जावनीयाः संख्येयान् वारान् नरकमागतु
 संख्येया , असंख्येयान् वारान् असंख्येयाः , अनन्तान् वारान् अनन्ताः । एवं मसुरकुमारत्वे आलापको वाच्यो नवरमन्त्रेव जावना-यो नरका
 दुहृत्तो मनुष्यजवं प्राप्य सेत्स्यति यदि वा तस्मिन् जवे मारणांतिकसमुद्घातं गत्वा मृत्युमासाद्य ततोऽन्यजवे सिद्धिं गता तस्यैव सति शेषस्या
 त्वेकादिजावना प्रागिव व्यन्तरज्योतिष्कवैमानिके यथा नैरयिकस्य नैरयिकादिषु चतुर्विंशतिस्थानेषु चिन्ता कृता तथा सुरकुमारादीनां वैमानिक
 पर्यवसानानां चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण कर्तव्या । तदेव मन्यान्वापि चतुर्विंशतिदण्डकसूत्राणि जवन्ति तथाचाह-एव एष चतुर्विंशं चतुर्विंशं दण्ड
 ना जाणिषद्वा ॥ इत्युक्तो मारणांतिकसमुद्घातश्चतुर्विंशत्या चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रैः साम्प्रतमेतावत्संख्याकैरेव सूत्रे वैक्रियसमुद्घात विवक्षुरा

पुढविकाडयस्स णेरइयत्ते जाव थणियकुमारस्सत्ते अतीता अणंता , पुरेस्कळा कस्सड् अत्थि कस्सड् नत्थि
 जस्सत्थि सिय सखिज्जा सिय असंखिज्जा सिय अणता । पुढविकाडयत्ते जाव मणुसत्ते एगुत्तरिया , वाणमं
 तरत्ते जहा णेरइयत्ते , जोइसियवमाणियत्ते अतीता अणंता पुरे० कस्सड् अत्थि कस्सड् नत्थि जस्सत्थिसि

एवं यावत्स्तनितकुमारस्यापि वैमानिकत्वे नवरं सर्वेषां स्वयं ने एकोत्तरिकः परस्थाने यथा चैवाहुरकुमारस्य , पृथिवीकायिकस्य
 नैरयिकत्वे यावत्स्तनितकुमारत्वे ऽतीता अनन्ताः , पुरस्कृताः कस्याप्यस्ति कस्यापि नास्ति यस्यास्ति स्यात्संख्येयाः स्यादसंख्येयाः

रक्षोनी कक्षी तिमहीज । एवं जाव थणियकुमारस्सत्ति वैमाणियत्ते गत्थरं सख्येयं सङ्काये एगुत्तरियाए ष्णपरङ्काये जहेय । इमं जालगे स्तनितकुमारने
 वैमानिकपणे पूछ्वा एविशेषे सर्वं ठामे एक उत्तरं हवकारिये परठामे तिमहीज कहिवो । अमुरकुमारस्स पुढविकाडयस्स णेरइयत्ते जाव थणियकुमा

रक्खडा गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिय असंखेज्जा सिय अणंता, एवं नेरइयस्स जाव थणियकुमारत्ते । एगमेगस्सणं जंते । नेरइयस्स पढविकाइयत्ते केवइया वेउव्वियसमुग्घाया अतीता । गोयमा । नत्थि कंउइया पुरक्खडा गोयमा । नत्थि एवं जाव तेउकाइयत्ते । एगमेगस्सणं जंते । नेरइयस्स वाउकाइयत्ते केवइया वेउव्वियसमुग्घाया अतीता गोयमा । अणंता कंउइया पुरक्खडा । गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्नेणं एक्कोवा दोवा त्तिन्निवा उक्कोवेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा अणता वा वणस्सइकाइयत्ते जाव चउरिदियत्ते ज

मेते चउवीसं चउवीसा दंरुगा जाणियव्वा वेउव्वियसमुग्घालं जहा कसायसमुग्घालं तथा निरवसेसो जाणि यव्वो नवरं जस्स अत्थि तस्स तं वुच्चइ एत्थि चउवीस चउवीसा दंरुगा जाणियव्वा तेयगसमुग्घालं जहा मारणंतियसमुग्घालं नवरं जस्स त्थि तस्स तं वुच्चइ एवं एते चउवीसं चउवीसा दंरुगा जाणियव्वा । एग मेगस्सणं जंते ! नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया आहारसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! नत्थि । केवइया

मुद्दातो यथा मारणान्तिकसमुद्दातो नवरं यस्यास्ति एवमेते चतुर्विंशतिदंडका जणितव्याश्चतुर्विंशतिदंडका । मारणान्तिकसमुद्दातो स्वस्थानेषु एकोत्तरिकया नतव्यो यावद्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे । एवमेते चतुर्विंशतिश्चतुर्विंशतिदंडका जणितव्याः, वैक्रियसमुद्दातो यथा कषायसमुद्दातस्तथा निरवशेषो जणितव्यो नवरं यस्यास्ति तस्य तदुच्यते अत्रापि चतुर्विंशतिश्चतुर्विंशतिदंडका जणितव्याः ।

थी जहनेछे तेहने उत्तरवृद्धि करिवा वानव्यंतरन जिम नारकोपणे ज्यातिषा वैमानिकपणे पूर्वे अनग्ता आगलेकोधा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ज स्सत्थि सिय स० सिय असं० सिय अणता एवं जाव मणुस्सेवि थेयव्व । कहनेछे कहने नथी जहनेछे तेहने किवारे सख्याता किवारे असख्याता जि वारे अनग्ता इम जालगे मनुष्यतो पोछे तालगे कहिवी । बाणमंतर जोःसिय बंनानिया जहा असुरकुमारा णवरं सङ्काणे एगुत्तरियाए भाणि० । वानव्यंतर ज्योतिषी वैमानिक जिम असुरकुमारनो परे जाणवो परं एविशेष खल्लाने १ उत्तर वृद्धिकरी कहिवी यावत् वैमानिकने वैमानिकपणे

ए-वेउद्विष्टाद्यादि ॥ वैक्रियसमुद्घातो यथा केषांयसमुद्घातः प्राक् प्रतिपादित स्तथा निरवशीर्षो ज्ञातव्यः, केवलं यस्य वैक्रियसमुद्घातो नास्ति वैक्रियलब्धेरवासाधवात् । तस्य नोच्यते शेषस्योच्यते सर्वैव-एगमेगस्सर्गं जते । नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया विउद्विष्टसमुद्घाया अतीता । गोयमा । अणंता । केवइया पुरेखडा । गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जइज्जं एक्कोवा दोवा तिलिवा चक्कोसेण सखेज्जा वा असखेज्जा वा अणंता वा । एगमेगस्सर्गं जते । नेरइयस्स असुरकुमारत्ते केवइया वेउद्विष्टसमुद्घाया अतीता । गोयमा । अणंता केवइया पु

य अणंता एवं जाव मणुस्सस्स जेयहं । वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा असुरकुमारे नवरं सठाणं एगुत्तरियाए जाणियह्वे जाव वेमाणियस्स वेमाणियत्ते । एवं एए चउवीस चउवीसा दंऊगा जाणियह्वे । ते यगसमुग्घात्तं जहा मारणंतियसमुग्घात्तं नवरं जस्स अत्थि एवं एतेवि चउवीसा दंऊगा जाणियह्वे चउवीसा दंऊगा । मारणंतियसमुग्घात्तं सठाणेवि एगुत्तरियाए नेयह्वो जाव वेमाणियस्स वेमाणियत्ते, एवं

स्यादनन्ताः । पृथिवीकायिकत्वे यावन्मनुष्यत्वे एकोत्तरिकाः । वानव्यन्तरत्वे यथा नेरयिकत्वे, ज्योतिष्कवैमानिकत्वे अतीता अनन्ताः पुरस्कृताः कस्यापि नास्ति यस्यास्ति स्यादनन्ता एवं यावन्मनुष्यं ज्ञातव्यम् । वानव्यन्तरज्योतिष्कवैमानिका यथा असुरकुमारो नवरं स्वस्थान एकोत्तरिकया ज्ञातव्यं यावद्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे, एवमते चतुर्विंशति शतुर्विंशतिदशका ज्ञातव्याः । तैजसस

रत्ते प्रतीता अणंता पुरेखडा । इदं असुरकुमारने पृथिवीकायने नारकीपणे जालगं स्तानितकुमारपणे पूर्वैर्लोधा अनन्ता लोधा आगते । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिय सखेज्जा सिय असं सिय अणंता पुठविकाइयस्स पुठवोकाइयत्ते जाव मणुस्सत्ते अतीता अणंता पुरेखडा । कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जइज्जं तेइने किवारे संख्याता किवारे असंख्याता किवारे अनन्ता पृथिवीकायने पृथिवीकायपणे जालग मणुस्सत्ते । एवं ज्ञातं । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि एगुत्तरिया वाणमंतरत्ते जहा नेरइयत्ते जोइसिय वेमाणिया अणंता अतीता पुरेखडा । केहनेत्ते केहने न

हा पुढविकाश्यते तिरिक्खपंचिदियत्ते मणुसत्ते जहा वाउकाश्यत्ते वाणमंतरजोइत्तियवेमाणियत्तेसु जहा असुरकुमारत्ते ॥ इह यत्र वैक्रियसमु
 द्घातसम्भव स्तत्र जावना कषायसमुद्घातव ज्जावनीया अन्यत्र तु प्रतिषध सुप्रनीतो वैक्रियलब्धे रेवासम्भवात् । यथाच नैरयिकस्य चतुर्विंश
 त्तिदण्डकक्रमेण सूत्रमुपदर्शितमेव मसुरकुमारादीनामपि चतुर्विंशत्तिदण्डकक्रमेण सूत्र मवगन्तव्यं नवर मसुरकुमारादिषु स्तनितकुमारपर्यवसा
 नेषु व्यन्तरादिषु च परस्परं स्वस्थाने एकात्तरिका परस्थाने सख्येयादयो वक्तव्याः । वायुकायिकार्तियकपञ्चान्द्रियमनुष्येषु परस्परं स्वस्थाने वा
 एकात्तरिका शेषं तथैव एवमेतान्यपि चतुर्विंशत्तिदण्डकसूत्राणि ज्ञवन्ति तथा चाह-एवमते चउवोसं चउवीसा दण्डगा जाणियत्ता ॥ एवमु
 पदर्शितेन प्रकारेण अत्रापि वैक्रियसमुद्घातविषयेपि चतुर्विंशतिसङ्ख्या ॥ चउवीसा इति ॥ चतुर्विंशाश्चतुर्विंशत्तिस्थानपरिणामदण्डकसूत्रा

पुरे० ? गोयमा ! नत्थि । एवं जाव वेमाणियत्ते नवरं मणुस्सत्ते, अतीता कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि
 जस्सत्थि जहन्तं एक्कोवा दोवा उक्कोनेणं तिन्ति । केवइया पुरे० ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि
 जस्स अत्थि जहन्त एक्कोवा दोवा तिन्तिवा उक्को० चत्तारि एव सत्तुजीवाण मणुस्ससु जाणियत्तं । मणुस्स

तैजससमुद्घातो यथा मारणान्तिकसमुद्घातो नवरं यस्यास्ति तस्य तदुच्यते एवमेते चतुर्विंशत्तिश्चतुर्विंशत्तिदण्डका ज्ञातव्याः । एकैक
 स्य जदन्त । नैरयिकस्य नैरयिकत्वे कियन्त आहारकसमुद्घाता अतीताः । गौतम । नास्ति । कियन्तः पुरस्कृताः ? गौतम । नास्ति । ए

ज णिवो । जाव वेमाणियत्तस्स वेमाणियत्ते एव एते चउवोसं चउवीसदण्डगा भा० । यावत् वेमानिकने वेमानिकपणे जाणिवो इम ए २४ दण्डक जुदा
 जहा जाणिवो । मारणांतियसमुद्घातो सङ्काणेवि परङ्काणेवि एगुत्तरियाण येयवो । मारणांतिकसमुद्घातने स्वस्थाने तथा परस्थाने १ उत्तर हाइ जा
 णिवो । जाव वेमाणियत्तस्स वेमाणियत्ते एव एते चउवोस दण्डगा भाणि० । जालग वेमानिकने वेमानिकपणे इम एपिण २४ दण्डक जुदार जाणिवो ।
 वेउअियसमुद्घातो जहा कसायसमुद्घातो भाणिओ तहा निरवसेसो भाणि० । वैक्रियसमुद्घात कषायसमुद्घातनो परं निर्विण्णपण कहिवो । एवरं

णि ज्ञातव्याः सम्प्रति तैजससमुद्घातमतिदेशत आह ॥ तैयगेत्यादि ॥ तैजससमुद्घातो यथा मारणांतिकसमुद्घात स्तथा वक्तव्यः किमुक्तं
 नवति स्वल्पानं परस्थाने च यकोहरिकया स वक्तव्य इति, नवर यस्य नास्ति न संजवति तैजससमुद्घात स्तस्य न वक्तव्यः तत्र नैरयिकपृथि
 व्यप्तेजोवायुवनस्पतिद्वित्रिचतुरिन्द्रियेषु न सम्भवतीति वक्तव्यः, सचैव-एगमेगस्सणं जते । नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया तैयसमुग्घाया अती
 ता ? गो० । नत्थि केवइया पुरक्खहा ? गो० । नत्थि एगमेगस्सणं जते । नेरइयस्स असुग्गुमारत्ते केवइया तैयसमुग्घाया अतीता , गोयमा ।
 अणता केवइया पुरक्खहा ? गो० । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्तेण यक्कोवा दोवा तित्तिवा उक्कोसण असुखेज्जा वा अणता वा
 इत्यादि ॥ सूत्रोक्तविशेष मुपजीव्य स्वय परिज्ञावनीयं, अत्रापि सूत्रसंख्यामाह-एवमित्यादि ॥ एवं मारणान्तिकसमुद्घातगतेन क्वचि त्सर्वथा

स्स मणुस्सत्ते अतीता कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्ते एक्कोवा दोवा तित्तिवा उक्कोसे० च
 हारि पुरेक्कहावि एवं । एवमेते चउत्रीस चउत्रीसा दहणा जाव वेमाणियस्स वेमाणियत्ते । एगमेगस्सणं
 जते ! नेरइयस्स नेरइयत्ते केवत्तिया केवलिसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! नत्थि कवइया पुरेक्कहा ?

वं यावद्वैमानिकत्वे नवर मनुष्यत्वे अतीताः कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति जघन्येनेको वा द्वौ वोत्कपंतस्त्रयः । कियन्तः पुरस्कृताः
 गौतम । कस्यास्ति कस्य नास्ति यस्यास्ति जघन्यमेको द्वौ त्रयो वा उत्कपंत इत्यार एव सर्वजीवानां मनुष्येषु ज्ञातव्यम् । मनुष्यस्य मनु

जस्य अत्थि तस्स भा० । पर पविशेप जेइनेके तेइने कडिवा । जस्यनत्थि तस्स नवुत्तति एत्थवि चउबीसं चउबीसदहणा भा० । जेइने नथी तेइने नज
 डिवा इम एपिण २४ दण्डक ज्जा २ ज. निवा । तयगसमुग्घाया जहा मारणतियमसुग्घायां तहा भाणि० । तैजससमुद्घात जिम पडिले मारणाति
 कसमुद्घात कक्को तिम कडिवा । पर जस्यत्थि एवं एत चउयांस चउयामदहणा भा० । पर पविशेप जेइने दुवे तेइने कडिवा इम पिण २४ दण्डक
 कडिवा । एगमेगस्सणं भते नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया भाहारगसमुग्घाया अतीता । एक्का वेमगवम् नारकीने नारकीपणे केतला आहारकसमुद्घात

निषेधरूपेण च प्रकारेण एतेपि तैजससमुद्घातगता अपि चतुर्विंशति श्रुतुर्विंशतिदशका ज्ञातव्याः, सम्प्रत्याहारकसमुद्घातं चिन्तयन्नाह-
 एगमेगस्सणमित्यादि ॥ इह सर्वेष्वपि स्थानेषु मनुष्यत्वचिन्ताया मतीता जघन्यत एको द्वीवा उत्कर्षत स्वयश्च पुरस्कृता जघन्यत एको द्वीवा उ-
 त्कर्षत श्रुतवारः शेषेषु स्थानेष्वतीताः पुरस्कृताश्च प्रतिषेदव्याः, मनुष्यस्य मनुष्यत्वचिन्ताया मतीताः पुरस्कृताश्च जघन्यत एको द्वीवा त्रयो-
 वा उत्कर्षत श्रुतवारो ऽत्रार्थे च कारणं प्रागेवोक्तं, अत्रापि सूत्रसंख्यामाह-एवमित्यादि ॥ एवमुपदर्शितेन प्रकारेण एते आहारकसमुद्घातवि-
 षया श्रुतुर्विंशतिका श्रुतुर्विंशतिसंख्याका दशका वक्तव्याः किंद्दूरं यावदित्याह-यावद्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे वैमानिकत्वविषयं सूत्रं तच्चै-
 व-एगमेगस्सणं ज्ञत । वैमाणियस्स वैमाणियत्ते केवडया आहारगसमुग्घाया अतीता ? गोयमा । नत्थि केवडया पुरेक्खणा ? गो० । नत्थि इति ॥
 अधुना केवलिसमुद्घातमभिधित्तुराह-एगमेगस्सणं ज्ञत । इत्यादि ॥ अत्राप्ययं तात्पर्यार्थः 'सर्वेष्वपि स्थानेषु मनुष्यत्वचिन्ताव्यतिरेकेणा ती-
 ताः पुरस्कृताश्च प्रतिषेदव्याः, मनुष्यवर्जेषु मनुष्यत्वचिन्तायामतीताः प्रतिषेदव्याः पुरस्कृतस्तु कस्याप्यस्ति कस्यापि नास्ति यस्याप्यस्ति तस्या-
 प्यक एवेति वक्तव्यः, मनुष्यस्य मनुष्यत्वचिन्ताया मतीतः कस्याप्यस्ति कस्यापि नास्ति यस्याप्यस्ति तस्याप्येक इति वक्तव्यं' अत्रापि सूत्रसंख्या-
 माह-एवमुपदर्शितेन प्रकारेण एते केवलिसमुद्घातविषया श्रुतुर्विंशतिसंख्याका दशका ज्ञवति, तदेव सर्वं सङ्ख्या एकत्वविषयाणां चतुर्विंश-

गोयमा ! एवं जाव वैमाणियत्ते नवरं मणुस्सत्ते अतीता नत्थि पुरेक्खणा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ज-
 स्सत्थि एक्को, मणूस्सस्स मणूस्सत्ते अतीता कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि एक्को, एवं पुरेक्खणावि ।

यत्वे अतीताः कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्ति जघन्यमेको वा द्वीवा त्रयोवोत्कर्षत श्रुतवारः पुरस्कृता अप्येवं एवमेते चतुर्विंशतिश्च

पडिलेकौधा कहिंवा । गोयमान केवडया पुरेक्खणा । हेगौतम नथौकौधा केनला करस्ये । गोयमा नत्थि एवंजाव वैमाणियत्ते नवरं मणुस्सत्ते अतीता ।
 हेगौतम नथौ करस्ये १४ पूर्वीनरकं गमनं इमं वैमानिकलगे कहिंवा एविशेषमनुष्यपणे करौ मूक्या । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जह० एक्कोवा

तिदशकसूत्राणां सप्तपञ्चमिकं ज्ञातं जातं, यथावरसङ्काकान्येव बहुत्वविषयाश्चपि सूत्राणि नवन्ति तावपि दिदर्शयिपराए-नेरइया शांमत्या
दि ॥ नेरयिजाणां विद्याक्षतप्रश्नसमयजाविनां सर्वेषां जदन्त । पूर्वसकलमतीतं कालमधिकृत्य यथासम्भवं नेरयिकत्वे वृत्तानां सतां समुदायेन स
वंसङ्ख्या वदनासमुद्घाता अतीताः जगवानाए-गीतम । अनन्ता वदूनामनन्तकालमसत्यवहारराशौ सहस्रत्वात् कियत् पुरस्कृताः, यतश्च सूत्रं
सूत्रामात्र परिपूर्णस्तु पाठं यत् नेरइयाणं जत । नेरइयत्ते कवइया वयशासमुग्धाया पुरस्खडा इति ॥ जगवानाए-गीतम । अनन्ता वदूनामन
तशो ज्ञेयोपि नरक घागमनसम्भवात् ॥ स्वमित्यादि ॥ एवमुक्तेन प्रकारणा सुरकुमारत्वादपि स्थानेषु क्रमेण ताव हक्तव्य याव द्वैमानिकत्वे
वैमानिकावपयं सूत्रं, तच्चद-नेरइयाणं जत । वेमाणियत्ते कवइया वयशासमुग्धाया अतीता ? गोयमा । अशाता केवइया पुरस्खडा ? गोयमा ।

एवमेते चउवीसं चउवीसा दंऊगा । नेरइयाणं जते ! नेरइयत्ते केवइया वेदणासमुग्धाया अतीता ? गो
यमा ! अणन्ता । एव जाव वेमाणियत्ते । एवं सङ्खजीवाणं जाणियत्ता जाव वेमाणियाणं वेमाणियत्ते ।
एवं जाव तेयगसमुग्धाणं नवरं उवउज्जिऊण णेयह् । जरुम अत्थि वेउह्वियतेयगा । नेरइयाणं जते !

तुर्वैज्ञानिकगणना यावद्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे । एकैकस्य जदन्त नेरयिजस्य नेरयिकत्व कियत्तः केवलिसमुद्घाता अतीताः ? गीतम ।
नसन्ति, कियत्तः पुरस्कृताः ? गीतम । नसन्ति । एव या द्वैमानिकत्वे नवरं मनुष्यत्वे अतीता नसन्ति पुरस्कृताः कस्य सन्ति कस्य नसन्ति

टोरा उल्लोसेण विणि कःया परेणउ । केइनेछे कइने नथी जइने त जा व क टोय अडिग । उरुहट ३ कइवा कतला पडि ल कोधा । गोयमा ।
कस्सा अत्थि कस्सा नत्थि जस्सा ल जइ० एकोवा टोया तिणिवा उल्लोसेण चत्तारि एव मञ्जजीवाण मणस्साणं भा० मणम्मए अतोता । इगीतम के-
नेछे केइने नथी जेइनेछे तइने जवत्थ एव टोय तीन उरुहट ४ इम सर्गजावन मनुष्यन कडिग मनुष्यने अतोत जान । कस्सा अत्थि कस्सा नत्थि ज
स्सत्थि जइ० एकोवा टोया तिणिवा उ० चत्तारि पुरेखडावि एवंवेव एते पडथोस पडवीसदउगा जा । वेमाणियत्ते । कइनेछे कइने नथी जेइनेछे तेह

अणीता इति ॥ अत्रातीता अनन्ताः सुप्रतीताः सर्वसांव्यवहारिकजीवैः प्रायो ऽनन्तशो वैमानिकत्वस्य प्राप्तत्वात्, पुरस्कृता स्त्वनन्ताः प्रशंसय
 जाविना नैरयिकाणां मध्ये बहुजिनन्तशो वैमानिकत्वस्य प्राप्स्यमानत्वात्, यवमपान्तरालवर्तिष्यसुरकुमारत्वादिषु स्थानेषु जावना जावनी
 या यथाच नैरयिकत्वादिषु चतुर्विंशतिदशकक्रमेणातीताः पुरस्कृताश्च वदनासमुद्घाता जणिता, एवं सर्वजीवानां मसुरकुमारादीनां जणि
 तव्या कियद्दूर याव दित्याह-याव द्वैमानिकानां वैमानिकविषया स्तुत्वं-वेमाणियाणं जते । वेमाणियत्त केवडया वेयणासमुग्घायां अतीता
 गोयमा अणीता इति ॥ एव कषायमरणवैक्रियतैजससमुद्घाता अपि नैरयिकादीनां वैमानिकपर्यवसानानां सर्वेषु नैरयिकत्वादिषु स्थानेषु चतु
 र्विंशतिदशकक्रमेण वक्तव्या तथाचाह-यवजावत्यादि ॥ एवं वदनासमुद्घातगतं प्रकारेण कषायादिसमुद्घाता अपि ताव द्दुक्तव्याः याव
 तैजससमुद्घात, किमविशेषेण वक्तव्या नेत्याह-नवरमित्यादि ॥ नवर मुपपद्य उपयोग कृत्वा सर्व सूत्रसबुद्धौ नंतव्यम् किमुक्तं प्रवति ये यत्र
 समुद्घाता घटन्ते ते तत्रातीता पुरस्कृताश्चानन्ता वक्तव्याः शेषेषु च स्थानेषु प्रतिषेद्धव्याः, एतदेव वैवित्त्येनाह-जस्सत्थि इत्यादि ॥ यस्य

णेरडयत्ते केवडया आहारगसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! नत्थि केवडया पुरे ० ? गोयमा ! नत्थि एवं
 जाव वेमाणियत्ते नवरं मणूसत्ते अतीता असंखेज्जा पुरेस्कृता असंखेज्जा एव जाव वेमाणियाणं नवरं

यस्य सन्ति एकः, मनुष्यस्य मनुष्यत्वे अतीता कस्य सन्ति कस्य नसन्ति यस्य सन्त्येकः । एवं पुरस्कृता अपि । एवमेतं चतुर्विंशतिश्चत्वारं
 शनिदशका । नैरयिकाणां जदन्त । नैरयिकत्वे कियन्ती वेदनासमुद्घाता अतीताः ? गौतम ! अनन्ताः । एव यावद्वैमानिकत्व । एवं स
 ने जवन्य एक दाय तीन चत्तक ४ पूर्वजत पिण इमहोज कहिवा इम २४ दंडके जालगे वैमानिकपणे कहिवा । ए मंगस्सणं भन्ते जा नन्ति
 केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता । एकेजा नारकीने हेमगवन् नारकीपणे कोलाममुद्घात पणिल्लु
 नथी केतला करस्ये । गोयमा नत्थि एवं जाव वेमाणियत्ते नवरं मणूसत्ते अतीता । हेगौतम नथी इम जालगे वैमानिक पर एविशेष मनुष्येन कोधा

वणस्सइकाइयाणं मणुस्सत्ते अतीता अणंता, मणूसाणं मणुस्सत्ते अतीता सिंघ संखे० सिंघ असंखे० एवं

वंजीवानां प्रणितव्या यावद्देमानिकानां वैमानिकत्वे । एवं यावत्तेजससमुद्घातो नवरं उपयुज्य प्रणितव्यम् यस्यास्ति वैक्रियसमुद्घात
तेजससमुद्घाते । नैरयिकाणां प्रदत्त । नैरयिकत्वे कियन्त आहारकसमुद्घाता अतीताः ? गीतम । नसन्ति । कियन्तः पुरस्कृताः ? गी
तम । नसन्ति । एवं यावद्देमानिकत्वे नवरं मनुष्यत्वे अतीता असंख्येयाः पुरस्कृता असंख्येयाः, एवं यावद्देमानिकानां नवर वनस्पतिकार्ये

नथा । परेखडा कस्सइ अथि कस्सइ नथि जस्सत्थि तस्स एकां मणुस्सत्ते अतीता । पूर्वकत केहनेके केहने नही केहनेके तेहने मनुष्यने म
नूथपणे पूर्व । कस्सइ अथि कस्सइ न० जस्सत्थि एकावा परेखडावि एवच ए० एते चचबोस चचबोसदहगा भाणि० । केहनेके कहने नथी केहनेके
तेहने एकके इम पूर्वकत पिण जाणिवो इमहीज इम एह २४ दंडज जाणिवो कहिवो । खेरइयाणं भते केवइया वेयणासमुग्घाया अतीता । नारकी
हेभगवन् केतला वेदनासमुद्घात अतीत गया । गोयमा अणंता केवइया परेखडा । हेगोतम अनन्ता केतला पूर्वकोधा । गोयमा अणंता एवं जाव
वेमाणियत्ते एवं सच्चजोवाणं भा० । हेगोतम अनन्ता इम जालगे वैमानिकपणे इम सर्वजोवने कहिवो । जाव वेमाणियाणं वेमाणियत्ते एवं जाव
तेयगसमुग्घाणवि णवर चववज्जोत्तणं येयव्वं । जालगे वैमानिकने वैमानिकपणे इम जालगे तेजससमुद्घात एविशेष कपजिवाने जाणिवो । जस्स
त्थि वेउच्चिय तेयगा तस्स भा० । तेहनेके वैक्रियसमुद्घात तेहने तेयगसमुद्घात । खेरइयाणं भते खेरइयत्ते केवइया आहारकसमुग्घाया अतीता ।
नारकीने हेभगवन् नारकीपणे केतला आहारकसमुद्घात कीधा पूर्व । गोयमा नथि केवतिया परेखडा । हेगोतम नथीकोधा केतला आगे करखे ।
गोयमा नथि एव जाव वेमाणियत्ते णवरं मणुस्सत्ते अतीता असंखेज्जा परेखडा असं० । हेगोतम नथी इम जालगे वैमानिकपणे एविशेष मनुष्यने
मनुष्यपणे कोधानथी असंख्याता आगले करवाके । एव जाव वेमाणियाणं णवरं वणस्सइकाइयाणं मणुस्सत्ते अतीता अणंता असं० । इम जालगे
वैमानिकने एविशेष वनस्पतौकाइया मनुष्यने मनुष्यपणे आगले अनन्ताकरी पाके । मणुस्साणं मणुस्सत्ते अतीता सिंघ सं० सिंघ असं० एवं परेखडा

जीवराशे नैरयिकादे रसुरकुमारादेश्च सति वैक्रियतैश्चसमुद्घाता स्तो तस्य वक्तव्याः शोषेण पृथिव्यादिषु स्थानेषु प्रतिषेद्धव्या इति सामर्थ्यलक्ष्यं, ज्ञपायमारणान्तिकसमुद्घाताः पुनः सर्वत्रापि वदनासमुद्घातवद्विशेषणातीताः पुरस्कृताश्च नन्ता वक्तव्या नतु क्वापि निषेद्धव्याः, सस्रत्या नारकसमुद्घातविषय सूत्रमाह-नेरडयाणमित्यादि ॥ आहारसमुद्घातो ह्याहारकलव्यो सत्या साहारकप्ररीरप्रारम्भकाले जयति नान्यथा हारक लाब्धिशो पजायते चतुर्दशपूर्वाधिगम तेषा चतुर्दशानां पूर्वाणा माधगमो मनुष्यत्वावस्थाया न ज्ञापाया मवस्थायामिति, मनुष्यत्ववर्जासु शोपा स्वपस्थास्वतीतानां पुरस्कृताना चाहारकसमुद्घाताना प्रतिषेधः, मनुष्यत्वावस्थायामपि पूर्वमतीता असख्येयाः प्रश्नसमयजाविनां नारकाणा मध्ये बहूना मसङ्ख्येयानां नारकाणां पूर्वं तदा २ मनुष्यत्वमवाप्याधिगतचतुर्दशपूर्वाणां प्रत्येक सकृद्विनिर्वा कृताहारकसमुद्घातत्वात्, पुरस्कृता अपि असख्येयाः प्रश्नसमयजाविनां नारकाणा मध्यं बहुजि रसख्येयै नारकै नैरका दुहुत्या नन्तर्येण पारम्पर्येणवा तदा मनुष्यत्वावाप्ती चतुर्दशपूर्वाण्यधीत्य प्रत्येकमाहारकसमुद्घाताना संकशो हि स्त्रि श्रतुर्वा करिष्यमाणत्वात् ॥ एव जाव वेमाणियाणामिति ॥ नैरयिकाणां चतुर्विंशति

पुरस्कृतावि । सेसा सहे जहा णेरडया । एवं एए चउवीसा दंऊगा । णेरडयाणं जंते ! णेरडयस्ते केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! नत्थि केवडया पुद्दं ? गोयमा ! नत्थि । एवं जाव वेमाणियसहे

कानां मनुष्यत्वे अतीता अनन्ताः, मनुष्याणां मनुष्यत्वे अतीताः स्यात्सख्येया स्यादसंख्येया । एवं पुरस्कृता अपि । शोपाः सर्वे यथा नैर

वि सेसा सहे जहा णेरडया एव एते चउवीस चउवीसदंऊगा भाणि । मनुष्येने मनुष्यपणे कोवा किवारे सख्याता किवारे असंख्याता इम केतला । एक विशेषाधिक सघलाइ जिम नारकोनांपरे इम २४ टडके कहिवा । णेरडयाणं भते णेरडयस्ते केवडया केवलिसमुग्घाया अतीता । नारकोने हेमग वन् नारकोपण केतला केवलिसमुद्घात कौधा पूर्वे । गोयमा नत्थि केवडया पुरेक्खडा । हेगौतम नथो कोधा केतला आणे करस्स । गोयमा नत्थि । एवं जाव वेमाणियस्ते णवरं मनुष्यस्ते अतीता नत्थि पुरेक्खडा असं । हेगौतम नथो करस्से इम जांसने वैमानिक एणियम मनुष्यपणे कोधा नथो आगल

दशककर्मेश चित्ता कर्ता श्व मसुरकुमारदीनामपि प्रत्येकं चतुर्विंशतिदशककर्मेश ताव ह्युच्यते याव ह्येनाभिज्ञानं कालं यनास्ति प्रियं य रा
 वशंयति-नगरमित्यादि ॥ नगरं यनस्पतिः कामिकानां मनुष्यत्वाभिज्ञाया मतीताः पुरस्कृता य पन्ति न मनन्ता यत्तावताः, यननाना पुर्यमाधगत
 चतुर्विंशत्पूर्णाणां विषायोगभेदको द्विचिन्ता कलाकारकसमुद्घातानां यनस्पतिपुष्पणानात्, अनन्तरं यनस्पतिनाया दुर्दृष्ट्या नन्तर्येण वा मनु
 ष्यत्वमवाप्य यथायोग भेदको द्विचिन्ता यं कारकसमुद्घातानां निवर्तयिष्यमाणत्वात्, मनुष्यत्वावस्थाया मतीताः पुरस्कृताश्च स्या तस्येया.
 कथमित्येने दुष्यत-तेति मशसमयजाविन चरुपदपि सर्वस्वीकाः श्रेयसत्येयजागतप्रवेक्षराप्रमाणत्वात्, ततो विवक्षितमशसमयजाविना
 गथे कदाचि तस्येयाः कदाचि दस्येया यथायोगं प्रत्येकभेदको द्विचिन्ता कलाकारकसमुद्घातानां प्राप्यतो उपचारागात्र-यव
 मित्यादि ॥ यवसूक्तेन प्रकारेण गते आचारकसमुद्घातविषया यत्तुर्विंशतिदशकता यत्तावताः, सम्प्रतिक्षेपलिसमुद्घात चिन्तयति-नरदयागमित्या
 दि ॥ क्षेपलिसमुद्घातोपि मनुष्यत्वावस्थाया जयति न घोषास्य यस्याशु न य कलक्षेपलिसमुद्घात, असार पयंदति, क्षेपलिसमुद्घातानन्तर मन्त

नवरं मणुस्सत्ते श्रुतीता नस्य पुरस्कृता असखेजा, एवं जाव वेमाणिया नवरं यणस्सडकाइयाणं मणु
 स्सत्ते श्रुतीता नस्य पुरे० श्रुतांता । मणुसाणं मणुस्सत्ते श्रुतीता सिय श्रुत्य सिय नस्य जइ श्रुत्य ए

यिजाः । यमनेते चतुर्विंशतिचतुर्विंशतिदशककाः । नेरपिकाणां जदन्ता । नेरगिकरथे क्षिपन्ता क्षेपलिसमुद्घाता पतीताः ? गीतम । ना
 स्ति क्षिपन्ताः पुरस्कृताः ? गीतम । नास्ति । यवं यावद्वैमानिकरथे नवरं मनुष्यरथे पतीता नसन्ति पुरस्कृता अस्येयाः, यवं यावद्वैमानि
 करथे अस्येयाः । यय जाव वेमाणिया जारं । यत्तावतायाणं मणुसाणे पतीता नस्य पुरस्कृता यणता मणुसाणं मणुसाणे पतीता । यम या
 यत् तेमानिक मणुसाणं य । यमतीतायि न मनुष्यपणे जीमानपी जागता यनन्ता कारिकाये मणुसाणे मणुसाणे पतीता । सिययलि सिययलि जयलि ज
 च० पतीता दोगा शिणिगा च० ययपुल्लं खेयदया पुरेयथा । तंजनेछे यदने नथो जेदनेछे तेदने जयय ए न दीय तीन चरजछ ० पुणज चरे । गीय

मुहुर्त्तना वश्यं निःश्रेयसपदाधिगमात्, ततो नारकाणां मनुष्यवर्षासु शोषास्वप्यवस्थास्वतीताः पुरस्कृताश्च केवलिसमुद्घाताः प्रतिषेद्धव्याः, मनुष्यत्वावस्थायामप्यतीताः प्रतिषेद्धव्याः कृतकेवलिसमुद्घातानां नरके गमनाज्जावात्, जाविनश्च जविष्यन्ति प्रश्नसमयजाविनां मध्ये बहूना मसंख्येयानां नरकाणां मुक्तिपदगमनयोग्यत्वात्, ततः पुरस्कृता असंख्येया इत्युक्तं ॥ एवमित्यादि ॥ यथा नैरयिकाणां केवलिसमुद्घातचिन्ता कृता एव मसुरकुमारादीनामपि कर्त्तव्या सा च तावद्यावद्द्वैमानिकानां मत्रैव विशेषमाह-नवरं वनस्पतिकायिकानां मध्ये मनुष्यत्वावस्थाचिन्ताया मतीताः प्रतिषेद्धव्याः, कृतकेवलिसमुद्घातानां ससाराज्जावात्, पुरस्कृता स्त्वनन्ता वाच्याः । समयजाविनां । वनस्पतिकायिकानां मध्ये बहूना मनन्तानां वनस्पतिकायिनां वनस्पतिकाया दुहृत्यानन्तर्येण वा कृतकेवलिसमुद्घातानां सेत्स्यमानत्वात्, मनुष्याणां मनुष्यत्वावस्थाचिन्ताया मतीताः कदाचि न सति कृतकेवलिसमुद्घातानां सिद्धत्वजावा दन्येषां चाद्यापि केवलिसमुद्घातप्रतिपत्तेः यदापि सति तदापि जघन्यत एको द्वौ वा त्रयो वा उत्कर्षतः शतपृथक् पुरस्कृताः स्यात्संख्येयाः स्यादसंख्येयाः प्रश्नसमये जाविनां मनुष्याणां मध्ये कदाचि त्संख्येयानां कदाचि दसंख्येयानां यथायोगमानतर्येण पारपर्येण कृतकेवलिसमुद्घातानां सेत्स्यमानत्वात्, सूत्रे सर्वसंख्यामाह-एवमुक्तेन प्रकारेण

क्लोवा दोवा तिन्नित्रा उक्लोसं सयपुञ्जतं । पुरस्कृता ? गोयमा ! सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा एवमेते चउवीसदंङ्गा सत्वे पुच्छाए जाणियत्ता जाव वेमाणियाणं वेमाणियत्ते । एएसिणं ज्ञते ! वेदणासमुग्घा

या नवरं वनस्पतिकायिकानां मनुष्यत्वे मतीता न सन्ति पुरस्कृता अनन्ताः । मनुष्याणां मनुष्यत्वे मतीता स्यात्सन्ति स्यात्सन्ति यद्यस्ति एको वा द्वौ वा त्रयो वा उत्कर्षतः शतपृथक् । पुरस्कृताः ? गौतम । स्यात्संख्येयाः स्यादसंख्येयाः । एवमेते चतुर्विंशतिदण्डकाः सर्वेपि प

मा सिय सं० सि० अस० एव एते चउवीसं चउवीसदंङ्गा सत्वेपि पुच्छाए जाणि० जाव वेमाणियाणं वेमाणियत्ते । हे गौतम केतला आगल करस्से किंवारे संख्याता किंवारे असंख्याता इम एह २४ चौवीसदण्डके सर्वे प्रश्नकीधा जाणगे वेमानिके वेमानिकपणे कहिबो हिवे अल्पवड्डत्थ कहिहे । एए

एते केवलसमुद्घातविषया शतुर्विंशति शतुर्विंशतिका दण्डका सोल सर्वेपि पञ्चायां पञ्चापरस्परं जगितयाः त्रिगुणं वाग विंशतिः
 वेसानिकानां धैर्यनिकल्पविषयं सूत्रं तद्येदं-तन्मात्रायाणां जते । वेसानि गते कथंया के मालसमुद्घातया जगतीया ? गोपसा । नतिथि, केतव्या सुर
 पलका नतिथि एति । तद्वत्तुता नैर्यिकार्थदपु वेसानिकपर्ययतानये तत्त्वविज्ञाप्य यत्तुत्वायां जगत्तु वा जूननाविचेदनादिसमुद्घातयासमावासनाप
 रस्परसंख्याप्रमाणपरूपणा । समाने तेन समुद्घातेन या । स्फगलिसमुद्घातेन समुद्घाता समुद्घाता वा परस्पर सत्यवदुत्वमभिधित्तुता
 च-मयसिगमित्यादि ॥ गतया यथायोग माक् समवपताशागपतात्यन निरूपितानां जदन्त । सामान्यतो जीवानां घटनासमुद्घातेन याय त्के

एणं कमायसमुद्घाएणं मारणंतिरसमुद्घाएणं वेडन्नियसमुद्घाएणं तेजगसमुद्घाएणं आहारगसमुद्घाएणं
 केवलिसमुद्घाएणं समोहयाणं अमोहयाणय कयरे कयरंहितो अप्पावा चजगावा तुल्लावा निगसादि
 यावा ? गोयसा ! शतुर्विंशती जीवा आहारगसमुद्घाएणं समोहया केवलिसमुद्घाएणं समोहया संखे

क्यायां जगितयाः । याचुवेसानिकानां वेसानिकल्पं । गतया जदन्त । घटनासमुद्घातेन मारणात्मिकसमुद्घातेन धैर्यसमुद्घातेन ते
 जससमुद्घातमाहारसमुद्घातेन केवलिसमुद्घातेन । सतत्तुता समवपतात्या । न कतरे कतरेष्वोऽप्यावा चजगावा तुल्लावा निगसादि
 यावा ? गोपसा । सर्वतोऽपि जीवा आहारसमुद्घातेन समवपता । समुद्घातेन समवपताः सत्यवदुत्वमभिधित्तुता

शिव गते जीवार्थं वेगणासमुद्घाएणं जससं मारणात्मिकं । जसं मारणसं जालसमुद्घाएणं । एतेन जससं जीवने वेदना
 सः कमायसं मारणात्मिकं वेजियसं तेजसं आहारसं जालसं मज्जासं असमोहयाणय कयरे रंहितो अप्पावा ४ । समोहयाणय
 समोहयाणय २ शो धौताएव ४ । गोयसा स-लोता ना आहारसमुद्घाएणं समोहया जालसमवपता एण समोहया मतिः । तयमजसमुद्घाएणं मज्जा
 या असं वेडन्नियसं समोहया असं । एगीतम सर्वथीयांता आहारसमुद्घातेन धनो समोहया तंजथा असमोहया असंस्वातुणा तदधी पाठा के

वलिस्मुद्घातेन समवहृतानां च मध्ये कतरे १ ज्यो बहुका संख्येयासंख्येयादिगुणतया प्रभृताः कतरे १ तुल्या समसख्याका प्रभृते सूत्रे विज
क्तिविपरिणामः स्वयं योजनीयः कतरे १ ज्यो विशंपाधिका गमनाधिका वा शब्दाः सर्वेपि विकल्पार्थाः, जगवानाह-गौतम । सर्वस्तोका जीवा
आहारकस्मुद्घातेन समुद्भूता आहारकशरीरिणोहि कदाचिदिह लोकं पश्यन्त्यान् याव न ज्वन्त्यपि यदापि ज्वन्ति तदापि जघन्यत एको
द्वौ प्रयो वा उत्कर्षतः सहस्रपृथक् केवलमाहारकस्मुद्घात आहारकशरीरप्रारम्भकाले नशेषकाल तत स्तोकाएव युगपदाहारकस्मुद्घाताः
प्राप्यन्ते इति सर्वस्तोका आहारकस्मुद्घातेन समुद्भूताः तेज्य केवलिसमुद्घातेन समुद्भूताः संख्येयगुणा स्तथा मेककालं ज्ञातपृथक्त्वेन प्राप्यमा
णत्वात्, यद्यप्याहारकशरीरिणः ॥ सत्तया ॥ समकाल सहस्रपृथक्त्वाना प्राप्यत तथाप्याहारकस्मुद्घातसंज्ञवात् एककाल मतिस्तोकाः प्रा
प्यन्ते न तेज्य केवलिसमुद्घातसमुद्भूतानां संख्येयगुणत्वविरोधः कवलिसमुद्घातसमद्वैतेन तेजसस्मुद्घातेन समवहृता असंख्येयगुणाः, पं
चैन्द्रियतिर्यग्योनिकानां मनुष्याणां देवानामपि च तेजसस्मुद्घातसम्भवात् तेज्योपि वैक्रियस्मुद्घातेन समुद्भूता असंख्येयगुणाः, पञ्चेन्द्रिय
तिर्यग्योनिकानां मनुष्याणां नारकवातकायिकानामपि वैक्रियस्मुद्घातसम्भवात्, वातकायिकाश्च वैक्रियलब्धिमतो न स्तोकाः कित् देवेज्यो

जगु० तेजसमुग्धाणं समोहया असं०, वेदद्वियसमुग्धाणं समोहया असखेजगुणा, मारणतियसमु
ग्धाणं समोहया अणंतगुणा, कसायसमुग्धाणं समोहया असंखेजगुणा, वेदनासमुग्धाणं समोहया

असंख्येयगुणाः, मारणान्तिकस्मुद्घातेन समवहृता अनन्तगुणाः ? कषायस्मुद्घातेन समवहृता असंख्येयगुणाः वेदनास्मुद्घातेन समव
वलिस्मुद्घाते समोहया तेद्व्यो असमोहया सख्यातगुणा तेद्व्यो तेजसस्मुद्घात समोहया ते असख्यातगुणा देव मनुष्य तिर्यग्यो पामिसे तेद्व्यो वैक्रियसमो
हया असंख्यातगुणा । मारणतियसमुग्धाणं समोहया असं० कसायसमुग्धाणं समोहया असं० वेदनासमुग्धाणं समोहया असं०
पातिकसं० ते समोहया अनन्तगुणा वनस्पती लेता तेद्व्यो कषायसं० समोहया असख्यातगुणा निगोदजोव अनन्त असंख्यातसमाग विग्रहभातवर्ती

असंख्येयगुणाः, कथमिति चे दुच्यते-इह बादरपर्याप्तवायुकायिकाः स्थलचरपञ्चेन्द्रियेभ्यो ऽसंख्येयगुणाः, महादरुके तथापठितत्वात्, स्थलचर
 पञ्चेन्द्रियाश्च देवेभ्यो असंख्येयगुणाः, ततो यद्यपि बादरपर्याप्तवायुकायिकानां संख्येयजागमानस्य वैक्रियलब्धिसम्भवा यत उक्त-तिशङ्कतावरासी
 शं वेत्ति यलद्दीर्घं न स्थि वायरपञ्कतांशं सखेज्जजागमेत्तावति ॥ तथापि संख्येयजागमात्रा वैक्रियलब्धिसन्तो देवेभ्यो असंख्येयगुणा जवति
 ततो नैरयिकाया वायुकायिकानां च वैक्रियसमुद्घातसम्भवा दुपपद्यन्ते तैजससमुद्घातसमुद्भूतेभ्यो वैक्रियसमुद्घातेन समुद्भूता असंख्येयगुणाः
 तेभ्यो मारणान्तिकसमुद्घातेन समुद्भूता अनन्तगुणाः, कथं मुच्यते-इह निगोदजीवानां संख्येयो जागः सदा वियद्गतो वर्तमानः प्रोच्यते ते
 च प्रायो मारणान्तिकसमुद्घातसमुद्भूता इति पूर्वज्यो ऽनन्तगुणा स्तेभ्योपि कषायसमुद्घातसमुद्भूता असंख्येयगुणा निगोदजीवानामेवानंतानां

विसेसाहिया, असमोहया असंखेज्जगुणा । एएसिणं जंते ! णेरइयाणं वेदणासमुग्घाएणं कसायसमुग्घा
 एणं मारणतियसमुग्घाएणं वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणय कयरे कयरेहितो अप्पावा
 बज्जायावा तुल्लावा विसेसाहियावा ? गो० ! सव्वत्योवा णेरइया मारणंतियसमुग्घाएणं समोहया, वेउव्वि

इता विशेषाधिकाः, असमवहता असंख्येयगुणाः । एतेषां जदन्त । नैरयिकाया वेदनासमुद्घातेन कषायसमुद्घातेन मारणान्तिकसमुद्-

हुवे तेनाटे तेइथो । वेयणासमुग्घाएणं समोहया विसे० असमोहया अस० । वेदनास० ते समोह्या विशेषाधिक कषायथो वेदना सदीव पामिये तेमा
 टे विषयाधिक तेइथो कोइ समुघातविना निगोदनाजीव असमोह्या सदा पामिये हिवे २४ द्दुक्के कहेह्वे । एएसिण भते णेरइयाणं वेयणासमुग्घा
 एणं कसायस० मारणतियस० वेउव्वियस० समोहयाणं असमोहयाणय कयरे २ हितो अप्पावा ४ । एइने हेभगवन् नारकोनेविषे वेदनास० कषाय
 स० मारणातिकस० वैक्रियस० समोह्यान असमोह्यान माहोमाहि जांता जिहा २ थांडा तुल्य विशेषाधिक हुवे । गोयमा सव्वत्योवा णेरइया मार
 णंतियसमुग्घाएणं समोहया वेउव्वियस० समोहया अस० कसायसमु० समोहया अस० वेयणास० समोहया अस० असमोहया सखि० । हेगौतम सवं

विग्रहगत्यापनेज्यो संख्येयगुणानां कषायसमुद्घातसमुद्भूतानां सदा प्राप्यमाश्रित्यात्, तेज्योपि वेदनासमुद्घातसमुद्भूता विशेषाधिकाः तेषामेव निगोदजीवानां मनन्तानां कषायसमुद्घातसमुद्भूतेज्यो मनाक् विशेषाधिकानां सदा वेदनासमुद्घातन समुद्भूततया वाप्यमानत्वात्, तज्योप्ये कनापि समुद्घातनासमुद्भूता असंख्येयाः, वेदनाकषायमरणसमुद्घातसमुद्भूतज्यो निगोदजीवानामवासययेयगुणानां मसमवहतानां सदा लज्य मानत्वात्, सम्प्रत्यतदाल्पपेक्षुत्वं जीवविशेषेषु नैरयिकादिषु चतुर्विंशतिदशद्वन्द्वक्रमेण यथायाग विचिन्तयिषु राट-नरदयाणमित्यादि ॥ प्रश्न सूत्रं, जगवानाह-सर्वस्तोका नैरयिका मारणान्तिकसमुद्घातन समुद्भूता मारणान्तिको हि समुद्घातो मरणशाले जघति मरण च शेषजीवना रकराश्यपेक्षया तिस्रोक्तानां न च सर्वेषां त्रयमाणां मविशेषेण मारणान्तिकसमुद्घातः किंतु कतिपयानां समोह्यावि मरति असमोह्यावि

यसमुग्घाएणं समोहया असंखेज्जगुणा, कसायसमुग्घाएणं समोहया संखेज्जगुणा, वेदणासमुग्घाएणं समो हया संखेज्जगुणा, असमोहया सखिज्जगुणा । एएसिणं जंते ! असुरकुमाराणं वेदणासमुग्घाएणं कसाय समुग्घाएणं मारणंतियसमुग्घाएणं वेउद्धियसमुग्घाएणं तेयगसमुग्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणं च

घातेन वैक्तियसमुद्घातेन समवहतानामसमवहतानां च कतरे कतरेज्योल्पावा बहुका वा तुल्यावा विशेषाधिका वा ? गौतम । सर्वस्तोका नैरयिका मारणान्तिकसमुद्घातेन समवहता वैक्तियसमुद्घातेन समवहता असंख्येयगुणाः कषायसमुद्घातेन समवहताः संख्येयगुणाः । वेदना

योथोडा नारको मारणान्तिकसं समोह्या लाभे तेहथी वैक्तियसं ससाह्या असंख्यातगुणा तेहथी कषायसं ससाह्या असंख्यातगुणा तेहथी वेदना स० त समोह्य अनु० तेहथी असमोह्या असंख्यातगुणा । एसिणं भते असुरकुमारानां वेदनासमुद्घाएणं कसायसं मारणंतियसं वेउद्धियसं ते यगसं समोहयाणं असमोहयाणं कयर २ हितो अप्पावा ४ । एडन डेमगवन् असुरकुमारने वेदनासं कषायसं मारणान्तिक वैक्तियसं तेजससमुद्घात समोह्या ते असमोह्याने माहीमाहि जोता किहां किहीथो अस्स बहुल यावत् विप्रसाधिक । गोवमा सवत्थावा अनुरा तेयगसमुग्घाएणं

मरंति इति वचना दत्तः सर्वस्तीका 'मारणान्तिकसमुद्घातसमवहताः तेभ्योपि वैक्रियसमुद्घातसमुद्घाता असंख्येयगुणाः', सप्तस्वपि पृथिवीषु प्रत्येक वहूना परस्परवेदनोदीरणाय निरन्तरमुत्तरवैक्रियसमारम्भसम्भवात्, तेभ्योपि कषायसमुद्घातेन समुद्घाताः संख्येयगुणाः, कृतोत्तरवैक्रिया

कयरे कयरैहिंतो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा असुरकुमारा तेयगसमुग्घाएणं समोहया, मारणंति यसमुग्घाएणं समोहया असखेज्ज ०, वेदणासमुग्घाएणं समोहया असखेज्ज ०, कसायसमुग्घाएणं समोहया सखेज्जगुणा, वेउल्लियसमुग्घाएणं समोहया सखेज्ज ०, असमोहया असखे ० । एवं जाव थणियकुमारा । एएसिणं पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा ! सव्वत्थोवा पुढविकाइया मारणंतियसमुग्घाएणं समो

समुद्घातेन समवहताः संख्येयगुणा असमवहताः संख्येयगुणाः । एतेषां जदन्त । असुरकुमाराणां वेदनासमुद्घातेन मारणान्तिकेन वैक्रियेण तेजसन समुद्घातेन समवहतानामसमवहतानां च कतरे कतरभ्योऽल्पावा ४ ० गौतम । सर्वस्तीका असुरकुमारास्तेजससमुद्घातसमवहताः । मारणान्तिकसमुद्घातसमवहता असंख्येयगुणाः, वेदनासमुद्घातसमवहता असंख्येयगुणा, कषायसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा, वैक्रियसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणाः, असमवहता असंख्येयगुणाः । एव यावत्स्तनितकुमाराः । एतेषां पृथिवीकायिकानां पुच्छा, गौ० । सर्वस्तीकाः पृथिवीकायिका मारणान्तिकसमुद्घातसमवहताः । कषायसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणाः, वेदनासमुद्घातसमवहता विशोपायिका

समोहया मारणंतियस० समोहया असं० वेदणाम० समोहया असं० कसायस० समो० संखे० वेउल्लियसमुग्घाएणं समो० सखे० असमोहया असं० । हेगौतम सर्वथांहा असुरकुमार तेजसममृता समोह्या नाम तेहथी मारणान्तिकस० समोह्या असव्व्यातगुणा तेहथी वेदनाम० समोह्या अस० तेहथी कषायस० समोह्या संखयातगुणा तेहथी वैक्रियस० समोह्या सखात० तेहथी असमोह्या । एवं जाव थणियकुमारा पुढवोकाइयाणं भते पुच्छा । इम यावत् स्तनितकुमारसगे जाणियो दिवे पृथिवीकायिकानां गच्छन् । गोयमा सव्वत्थोवा पुढवोकाइया मारणंतियसमुग्घाएणं समोहया कसायस० समोहया

ना मकृतोत्तरवैक्रियानां च सर्वसंख्ययोत्तरवैक्रियप्रारम्भकेभ्यो ऽसंख्येयगुणानां कषायसमुद्घातसमुद्भूतत्वेन प्राप्यमाणत्वात् तेभ्योपि वेदनासमुद्घातेन समुद्भूताः संख्येयगुणाः यथायोग क्षेत्रजपरमाधार्मिकादीरितवेदनाजिप्रायो बहूनां सदा समुद्भूतत्वेन प्राप्यमाणत्वात् तेभ्योप्येकेनापि समुद्घातेना समवहताः संख्येयगुणाः, वेदनासमुद्घातमन्तरेणाप्यतिबहूना सामान्यतो वेदना मनुजवतां सम्भवात् सम्प्रत्यसुरकुमासेत्यबहुत्वं माह-एयसिणमित्यादि ॥ प्रश्नसूत्रसुगमं, जगवानाह-गौतम सर्वस्तोका असुरकुमारा स्तैजससमुद्घातेन समुद्भूता स्तैजसो समुद्घातो महति कोपावेशो क्वचि त्कदाचि त्केषाञ्चि द्भवति तत स्तेन समुद्घातेन समुद्भूताः सर्वस्तोका स्तज्यो मारणान्तिकसमुद्घातेन समुद्भूता असंख्येयगुणाः परस्परसुद्धादौ बहूनां वेदनासमुद्घातेन समुद्भूतानां प्राप्यमाणत्वात् । तेभ्योपि कषायसमुद्घातेन समुद्भूताः संख्येयगुणा येन तेन वा कारणे

हया, कषायसमुद्घाएणं समोहया संखिजगुणा, वेदणासमुद्घाएणं समोहया विसेसाहिया असमोहया असं० एवं जाव वणस्सइकाइया नवर सख्खोवा वाउकाइया वेउच्चियसमुद्घाएणं समोहया, मारणंति यसमुद्घाएणं समोहया असंखेज्जं, कषायसमुद्घाएण समोहया असंखिज्जं वेदणासमुद्घाएणं समोहया

असमवहता असंख्येयगुणा, यावद्वनस्पतिकायिका नवरं सर्वस्तोका वायुकायिका वैक्रियसमुद्घातसमवहताः, मारणान्तिकसमुद्घातसमवहता असंख्येयगुणाः, कषायसमुद्घातसमवहता असंख्येयगुणा, वेदनासमुद्घातसमवहता विशेषाधिका असमवहताः संख्येयगुणाः । द्वीन्द्रियाणां जदन्त । वेदनाकषायमारणान्तिकसमुद्घातेन समवहताना असमवहताना मध्ये कतरे कतरेभ्योऽल्पावा ४१ गौतम । सर्वस्तोका

असं० । हेगौतम सर्वथीथोडां पृथिवीकाय मारणान्तिकसं० समोहया लाभै तेहथी कषायसं० समोहया असंख्यातगुणा । वेयणासं० समो० विसें असमोहया सं० । तेहथी वेदनासं० समोहया विशेषाधिका तेहथी असमोहया सं० । एवं जाव वाउकाइया नवर वाउकाइयाण सख्खोवा वाउकाइया वेउच्चियसमुद्घाएण समोहया मारणतिवसं० समो० असं० कषायसमु० समो० सखे० वेयणासं० समो० विसें असमोहया असं० । इन यावत् वनस्पती

न बहूनां कपायसमुद्घातगमनजावात्, तेज्योपि वैक्षिप्यसमुद्घातः संख्येयगुणाः, परिचारणाद्यनेतन्निमित्तनतिवहूना सुतावैक्षिप्यकरणात्म
सत्त्वात्, तेज्योऽसमवहताः असंख्येयगुणाः बहूना मुत्तमजातीनां सुसपागरागाढानां पूर्वेक्ष्यो संख्येयगुणानां कतापि समुद्घातनाऽस
मवहतानां सदा लज्यमानत्वात् ॥ एवमित्यादि ॥ यथा सुरकुमाराणां गन्धवहुत्वं नृत्तं यव सर्वेषां जवनपतीनां द्रष्टव्यं यावत्स्तनितकुमाराणां
मिति, सस्मृति पृथिवीकायिकगतं संप्रवृत्तं माह-एवमित्यादि ॥ अत्र कपायसमुद्घातसमुद्घातानां वेदनासमुद्घातसमुद्घातानां च
संख्येयगुणत्वे असमवहतानां च संख्येयगुणत्वे जावना स्वयं जावनीया सुगमत्वात् ॥ एवमित्यादि ॥ पृथिवीकायिकगतेन प्रकारेण संप्रवृत्तं

विसंराहिया, असमोहया संखेज्जगुणा । वेदंदिद्याण जते ! वेदणासमुग्घाएणं कसायसमुग्घाएणं मारणं
तियसमुग्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणं य कयरे कयरेहिंतां अप्पावा ४ ? गोयमा ! सव्वत्थोवा वेदं
दिद्या मारणंतियसमुग्घाएणं समोहया, वेदणासमुग्घाएणं समोहया असखिज्ज०, कसायसमुग्घाएणं स

हीन्द्रिया मारणात्तिजसमुद्घातसमवहता वेदनासमुद्घातसमवहता असंख्येयगुणाः कपायसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा असमवहता
असंख्येयाः । एवं यावच्चतुरिन्द्रियाः । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनितानां जदन्तः यदास्तमुद्घातसमवहतानां कपायसमुद्घातसमवहतानां मर

कायलगे हिंसां परं विशेषं वाजकायनेविषे सर्वथीथोडा वैक्षिप्य० समंतात् । अत्र न ४थो मारणात्तकस० समोह्या अस० तेदयो कपायस० स
मोह्या सख्यातगुणा वेदनास० समोह्या विशेषाधिकं तेदयो मरणीया अस० । ३-दिद्याणं भतं वयथाभमग्घाएणं अस० यममग्घाएणं मारणतियसमु
ग्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणं य कयरे २ हिंतां अप्पावा ४ । हिंसा वेदय उभयवन् वेदनासमुद्घात कपायसमुद्घात मारणात्तिजसमुद्घाताने स
मोह्याने असमोह्याने माहोमाहिं जीता किंदां २ थो विशेषाधिकं । गोयमा सव्वत्थावा वेदं दिद्या मारणातियसमुग्घाएणं समोहया वेदनासमुग्घाए
णं समोहया अस० । हेतुतम सर्वथीथोडा वेदंदिद्या मारणात्तिजसमुद्घाते समोह्या वेदनासमुद्घाते समोह्या असख्यात । कसायसमुग्घाएणं समो

ताव हक्तव्यं याव हनस्पतिकायिकाः ॥ वायुकायिकान्प्रति विशेष मज्जित्सु राह-नवरमित्यादि ॥ नवरं वातकायिकाना मरुपवहुत्वचिन्ता
 यामेवं वक्तव्यं सर्वस्तोका वातकायिका वैक्रियसमुद्घातेन समुद्घाता यादरपर्याप्तसंख्ययज्ञागस्य वैक्रियलब्धः सम्भवात्, तेज्योपि मारणान्तिकस्य
 समुद्घातेन समुद्घाता असंख्येयगुणाः, पर्याप्तापर्याप्तसूक्ष्मादरजेदोज्ञाना सर्वेषामपि वातकायिकानां मारणसमुद्घातसम्भवात् तेज्योपि क
 षायसमुद्घातेन समुद्घाता असंख्येयगुणाः, सकलसमुद्घातगतवातकायिकापेक्षया स्वजावस्थानां वातकायिकानां स्वजावत एव संख्येयगुणतया
 प्राप्यमाणत्वात्, द्वीन्द्रियसूत्रे-सर्वस्तोका द्वीन्द्रिया मारणान्तिकसमुद्घातेन समुद्घाता प्रतिनियतानामेव प्रश्नसमये मरणसद्भावात्, तेज्यो वेद
 नासमुद्घातेन समुद्घाता असंख्येयगुणाः, शीतातपादिसम्पर्कतोतिप्रज्ञूतानां वेदनासमुद्घातज्ञावात्, तेज्यः कषायसमुद्घातेन समुद्घाता अस
 ख्येयगुणाः, अतिप्रज्ञूततराणां लोभादिकषायसमुद्घातज्ञावात् तज्याप्यसमवहता संख्येयगुणाः ॥ गवमित्यादि ॥ एव द्वीन्द्रियगतेन प्रकारेण
 ताव हक्तव्यं याव चतुरिन्द्रियाः, तिर्यक्पंचेन्द्रियसूत्रे-सर्वस्तोका तैजससमुद्घातेन समुद्घाता कतिपयानामेव तेजोलब्धत्वात्, तेज्यो वेदना
 समुद्घातेन समवहता असंख्येयगुणाः, तेज्योपि वैक्रियसमुद्घातेन समवहता असंख्येयगुणाः प्रज्ञूतानां वैक्रियलब्धत्वात्, तेज्योपि मार
 णान्तिकसमुद्घातेन समवहता असंख्येयगुणाः, समूर्च्छिमजलचरस्थलचरखचराणामपि सर्वेषां वैक्रियलब्धिरहितानां प्रत्येकं पूर्वोक्तेज्यो संख्येय

मोहया संखिज्जगुणा, असमोहया असंखेज्जगुणा । एवं जात्र चउरिंदिया । पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं
 जंतं ! वेदणासमुग्घाएणं समोहयाणं कसायसमुग्घाएणं समोहयाणं मरणसमुग्घाएणं समोहयाणं वेउल्लिय

एवमुद्घातसमवहतानां वैक्रियसमुद्घातसमवहतानां तैजससमुद्घातसमवहतानां असमवहतानां च कातरे कतरेभ्योऽल्पा वा ४ ? गीत

इया असंखेज्जा असमोहया संखिज्जा एव जात्र चउरिंदियाणं । तेहथी चउरिंदियाणं समोहया असंखेज्जगुणां तेहथी असमोहया संखेज्जगुणां इम
 यावत् चौरिन्द्रियलगे कहिवो । पंचिंदिय तिरिक्खजोणियाणं भते वेदणासमुग्घाएण कसायसमुग्घाएण मारणांतिकसमुग्घाएण वउमियसमुग्घाएणं तेय

गुणानां केपीणि दुर्जज्ञानांमपि वैकियलब्धिरपितानां वैकियलब्धिमतां न मरणसमुद्घातसत्तायात्, तेज्योपि वेदनासमुद्घातेन समुद्घात असं
 ख्येयगुणाः चियसाणाजीवरस्थपेक्षया अचियसाणानां असंख्येयगुणानां वेदनासमुद्घातनायात्, तेज्यः कषायसमुद्घातेन समुद्घात असंख्येयगु
 णाः, तेज्योप्यसमवृत्ताः संख्येयगुणाः, अत्र जायना प्राग्वत् मनुष्यसूने सर्वस्तोका ग्राह्यारकसमुद्घातेन समुद्घात अतिस्तोकानामाहारकवरीर
 प्रारम्भसमयात्, तेज्यः केवलिसमुद्घातसमुद्घातः संख्येयगुणाः शतपथात्संख्यया प्राप्यमाणात्वात्, तेषांपि वैकियसमुद्घातेन समुद्घातः स
 रथेयगुणाः कोटीसंख्यलक्ष्यमानत्वात्, तेज्योपि मारणान्तिकसमुद्घातन समवृत्ता असंख्येयगुणाः सामूहिकमनुष्याणामपि तद्भावात् तेषांघा

समुद्घाएणं समोहयाणं तेषासमुद्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणं य कयरे कयरेहिंतो अण्पावा ४ ? गो
 यमा ! सव्योवा पचिदियतिरिक्कजोणिया तेषासमुद्घाएणं समोहया, वेउद्वियसमुद्घाएणं समोहया
 अण्पावा ०, मारणंतियसमुद्घाएणं समोहया अण्पावा ०, वेदनासमुद्घाएणं समोहया अण्पावा ०, मारणंतियसमुद्घाएणं समोहया
 स । सर्वस्तोकाः पचिदियतिर्यग्योनिकास्तैजससमुद्घातसमवृत्ताः, वैकियसमुद्घातसमवृत्ता असंख्येयगुणाः, मारणान्तिकसमुद्घात
 समवृत्ता असंख्येयगुणाः, वेदनासमुद्घातसमवृत्ता असंख्येयगुणाः, कषायसमुद्घातसमवृत्ता असंख्येयगुणाः, असमवृत्ताः संख्येय

गसमुद्घाएणं । समोहयाणं असमोहयाणं य कयरे २ द्विती अण्पावा ४ । पचिद्विय तिर्यग्योनिकनेहेभगवन् वेदनासमुद्घात मारणान्तिकसमुद्घात ये
 त्तयसमुद्घात तैजससमुद्घात समोहया असमोहया ने माहांमाहि तिक्का २ थो यावत् विशेषाधिक । गोयमा सव्योवा पचिदियतिरिक्कजोणिया ते
 यगसमुद्घाएणं समोहया वेउद्वियसमुद्घाएणं समोहया असंख्येयगुणा मारणंतियसमुद्घाएणं समोहया असंख्येयगुणा मारणंतियसमुद्घात ये
 कषायसमुद्घाएणं समोहया संख्येयगुणा असमोहया संख्येयगुणा । हेगीतस सर्वथाहा पचिद्वियतिर्यग्योनिक तैजससमुद्घात समोहया जाणिया तेदथो
 वैकियसमुद्घात समोहया असं तेदथो मारणान्तिकसं समोहया असं तेदथो वेदनासं समोहया असं तेदथो कषाय समोहया सं तेदथो असमोह

संख्येयत्वात् तेज्योपि वेदनासमुद्घातेन समुद्भूता असंख्येयगुणानामश्रियमाणानां तद्भावसंभवात्, तेज्यः
 कषायसमुद्घातेन समुद्भूताः संख्येयगुणाः प्रभूततया तैः । । यथा च । तेज्यां प्यसंभवता असंख्येयगुणाः समुद्भिन्नमनुष्याणां सत्त्वजपाय
 शा सुतकृत्कषायिज्यो संख्येयगुणानां सदा लभ्यमानत्वात्, व्यन्तरज्योतिरवैमानिका यथा सुरकुमारा स्था यत्तथाः तदेवमुक्तं समुद्भूतासमुद्भा
 तविषयमल्पबहुत्व मधुना कषायसमुद्घातगतं विशेषयत्तद्व्यता मज्जिपित्तसु राह-कृष्णमित्यादि ॥ इदं सामान्यतः कषायसमुद्घातविषय च
 तुर्विंशतिदण्डकक्रमेण गतं च सूत्रं सुप्रतीतम् सत्त्वतत्वेनैकस्य नैरयिकादे श्चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण वैनातिरूपवसानस्य तद्वत्तद्व्यता माह-एगते
 गस्सगमित्यादि ॥ अत्रातीत सूत्रं सुप्रतीतं, पुरस्कृतं सूत्रे कस्सइ आत्थि कस्स नत्थि ॥ यो नरकजवप्राप्ते वर्तमानः स्वजावत एवाल्पकषाय.

कषायसमुद्घाएणं समोहया अराखेजा०, अतमोहया सखेजागुणा । मणुरसाणं जंते ! वेदनारसमुद्घाएणं
 समोहयाणं कषायसमुद्घाएणं मारणतियममुद्घाएणं वेडलियसमुद्घाएणं तयगरसमुद्घाएणं आहारगसमुद्घा

गुणाः । मनुष्याणां वेदनासमुद्घातसमवहतानां कषायमारणाज्जिज्वेलियतेजसाएरककेवलिसमुद्घातसमवहतानामसमवहतानां च कत
 रे कतरंभ्योऽल्पावा ४ ? गौतम । सर्वस्तीजा मनुष्या आहारकसमुद्घातसमवहताः केवलिसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणास्तेजससमु

संख्यातगुणां जाणिवा । मणुस्साणं अते वेदनासमुद्घाएणं जाव केवलिसमुद्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणव कथरे २ एतौ अण्णावा ४ । मणुष्ये
 हेमगयन् वेदनासमुद्घात यावत् केवलिसमुद्घात समोहया यसमोह्याने माहीमाहि किहां २ थो यावत् विशेषाधिक । गौतमा सज्जथोवा मणुस्सा
 आहारगसमुद्घाएणं समोहया केवलीसमु० समोहया सखे० । हेगौतम सर्वथो थोडा मणुष्य आहारकसमुद्घात समोहया केवलिसमुद्घातसमोह्या स
 खे० । तेजसमुद्घाएणं समो० सखि० वेडमियत० समोः सखि० मारणतियस० समोः अणंतशया कषायसमु० समोः अस० वेदनासमुद्घाएणं समोः
 विसेः असमोहया अचं० । तेहथी तेजससमुद्घात समोह्या स० तेहथी वैजियसमुद्घात समोह्या स० तेहथी मारणांतिकसमुद्घात समोह्या अणत

कषायसमुद्घातमन्तरेण कालं कृत्वा नरका दुहृती मनुष्यजवं प्राप्य कषायसमुद्घातमगतएव सेतस्यति तस्य नास्ति पुरस्कृत एकोपि कषायसमुद्घातो यस्यापि सति जघन्यत एको ही त्रयो वा तेच प्रागुक्तस्वरूपस्य सकृत्कषायसमुद्घातगामिनो वेदितव्या उत्कर्षतः सङ्केया असङ्केया अनन्ता वा, तत्र संख्येयकालससारावस्थायिनः संख्येया असंख्येयकालमसंख्येया अनन्तं कालं मनन्ताः, एव असुरकुमारादिक्रमेण तावद्वाच्यं यावद्द्वैमानिकस्य ॥ एवमित्यादि ॥ एवं चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण मानादिकषायसमुद्घाता स्ताव दृक्तव्याः यावद्भोजसमुद्घात एवमेते चत्वारश्चतुर्विंशतिदण्डका जवति । एतेचैकैकनारकादिविषया उक्ताः सम्प्रत्येतानेव चतुर्विंशतिदण्डकान् सकलनारकादिविषयानाह-नेरइयाणमित्यादि ॥ अतीतसूत्र सुप्रतीतं, पुरस्कृता अनन्ताः प्रश्नसमयजाविनां नारकाणां मध्ये बहूनामनन्तकालमवस्थायित्वात्, एवं नेरयिकोक्तेन प्रकारेण ताव

एणं केवलिसमुग्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणय कयरे कयरेहिंतो अप्पावाः ? गोयमा ! सव्वत्थोवा मणुस्सा आहारगसमुग्घाएणं समोहया, केवलिसमुग्घाएणं समोहया संखिज्जागुणा, तेयगसमुग्घाएणं

द्घातसमवहता. संख्येयगुणाः । वैक्रियसमु० समवहताः संख्येयगुणाः, मारणान्तिकसमु० समवहता असंख्येयगुणाः, वेदनासमु० समवहता असंख्येयगुणाः कषायसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा असमवहताः संख्येयगुणाः । वानव्यन्तरज्योतिकवैमानिका यथासुरकुमाराः ।

गुणा तेइथी कषायसमुद्घात समोहया असं० तेइथी वेदनासमुद्घात समोहया विशेषाधिक तेइथी असमोहया असंख्याता । वाणमंतर जोइसिय वे माणिया जहा असुरकुमारा । वानव्यन्तर ज्योतिषी वैमानिकने जिम असुरकुमारनीपरे कइवो । कइण भते कषायसमुग्घाया पं० । हिंवे हेभगवन् केतला कषायसमुद्घात कइया । गोयमा चत्तारि कसायसं० तं० । हेगीतम चार कषायसमुद्घात कइया । कोइ कसायसमुग्घाया माणकसाय जोइ कसाय । कोइ मान माया लोभ क्रोध कषायसमुद्घात मानकषाय मायाकषाय लोभकषाय । खेरइयाणं भते कइ कसाय समुग्घाया पणत्ता नारकी हेभगवन् केतला कषायसमुद्घात कइया । गोयमा चत्तारि कसाय एवं जाव वेमाणियाणं । हेगीतम ४ कषाय इम यावत् वैमानिकना २४

द्वक्तव्यं याव द्वैमानिकानां यथाचैष क्रोधसमुद्घातश्चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेणोक्त एव मानादिसमुद्घाता अपि ताव द्वक्तव्या याव लोभसमुद्घात एवमन्तेपि सकलनारकादिविषयाश्चत्वारश्चतुर्विंशतिदण्डगा ज्वन्ति साम्प्रतमेकैकस्य नैरयिकादिषु जावेपु वर्तमानस्य कति क्रोधसमुद्घाता अतीताः कति जाविन इति निरूपयितुकाम आह-एगमेगस्सणमित्यादि ॥ एकैकस्य जदन्त । नैरयिकस्य विवक्षितप्रश्नसमयकाला त्पूर्वं सकल सतीतं कालं सवधीकृत्य तदा नैरयिकत्वं प्राप्तमतः सर्वसङ्ख्या कियन्तः क्रोधसमुद्घाता अतीताः ? गौतम । जगवानाह-अनन्ताः । नरक गते रनन्तशः प्राप्तत्वात्, एकैकस्मिंश्च नरकजवे जघन्यपदे पिसंख्येयानां क्रोधसमुद्घातानां जावात् ॥ एवं जहेत्यादि ॥ एवमुपदर्शितेन प्रकारेण यथा वेदनासमुद्घातः प्राग् ज्ञातः तथा क्रोधसमुद्घातोपि ज्ञातव्य इत्याह-निरवशेषं क्रियाविशेषणमेतत्सामस्येनेत्यर्थः,

समोहता संखिज्ज०, वेड्वियसमुग्घाएणं समोहया संखेज्ज०, मारणंतियसमुग्घाएणं समोहया असंखे
ज्जगुणा, वेदणासमुग्घाएणं समोहया असंखेज्ज०, कसायसमुग्घाएणं संखेज्ज० असमोहया संखेज्जगु०,

कति जदन्त । कषायसमुद्घाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । चत्वारस्तद्यथा-क्रोधसमुद्घातोमानसमुद्घातो मायासमुद्घातो लोभसमुद्घातः । नैरयिकाणां जदन्त । कति कषायसमुद्घाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । चत्वारः कषायसमुद्घाताः प्रज्ञप्ताः । एवं यावद्वैमानिकानाम् । एकैक

जगे । एगमेगस्सणं भन्ते षेरइयस्स केवइया कोहकसाय समुग्घाया अतीता । एकेका हेभगवन् नारकीने केतला क्रोध कषायसमुद्घात अतीतकाले ह वे । गोयमा अणंता केवइया परेक्खडा । हेगौतम अनन्ता केतला पूर्वकृत । गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहणेणं एक्कोवा दोवा तिखि वा उक्कोसेणं संखिज्जाया असंखिज्जाया अणंतावा एवं जाव बेमाणियस्स एवंजाव लोभकसायसमुग्घायाणं भणिया एवं एते चत्तारिदंडगा भाणि यदवा । हेगौतम केहनेक्के केहने नही जहनेक्के तेहने जघन्य एक अथवा दोय अथवा तीन उतक्कष्ट संख्याता असंख्याता अनन्ता पिण कहिवा इम जालगे वैमानिक जगे इमसर्वं पाठ यावत् लोभकषायसमुद्घातजगे कहिवा इम दंडक ए आलावा कहिवा । षेरइयाणं भन्ते केवइया कोह कसाय

कियद्दूरं यावद्भूषितव्यं इत्याह-यावद्द्वैमानिकत्वे वैमानिकस्य वैमानिकस्य इत्यालापकं यावदित्यर्थः, सचेवं-केवपथा पुरक्खडा गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जत्थेण मक्कोवा दोवा तिज्जिवा । चक्कोसेण सखेज्जा वा असखेज्जा वा अणंता वा एव असुरकुमारस्ते जाव वेमाणियत्ते । एगमेगस्सणं जत्ते असुरकुमारस्स नेरइयत्ते केवइया पुरक्खडा गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि तस्स सिय सखेज्जा सिय असखिज्जा सिय अणंता । एगमेगस्सणं भत्ते । असुरकुमारस्स असुरकुमारत्ते केवइया कोहसमुग्घाया अतीता गोयमा । अणंता केवइया

वाणमंतरजोडसियवेमाणिया जहा असुरकुमारा । कइणं जत्ते ! कसायसमुग्घाया पस्सत्ता ? गोयमा ! चत्तारि कसायसमुग्घाया पस्सत्ता, तंजहा-कोहसमुग्घाए भाणसमुग्घाए मायासमुग्घाए लोअसमुग्घाए । णेरइयाणं जत्ते ! कति कसायसमुग्घाया पस्सत्ता ? गोयमा ! चत्तारि कसायसमुग्घाया पस्सत्ता । एवं जाव वेमाणियाणं । एगमेगस्सणं जत्ते ! णेरइयस्स केवइया कोहसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणंता ।

स्य जदन्त । नेरयिकस्स कियन्तः क्रोधसमुद्घाता अतीता ? गीतम । अनंताः, कियन्तः पुरस्कताः ? गीतम । कस्यास्ति कस्य नास्ति य स्यास्ति जघन्येनेको द्वी त्रयोवोत्कर्षतः संख्येया वाऽसंख्येयावा अनन्तावा, एवं यावद्द्वैमानिकस्य । एवं यावद्भौजसमुद्घातः । एते चत्वारो

समुग्घाया अतीता । नारकीने हेमगवन् क्रोधकषायसमुद्घात केतलो अतीतकाले भवे । गोयमा अणताकाले केवइया पुरक्खडा । हेगीतम अनन्ता पूर्वकत । गोयमा अणता एवंजाव वेमाणिया एवजाव लोअकसायसमुग्घाएणं भाणियग्घा । हेगीतम अनन्ता इम यावत् वैमानिकस्य इम जालीगे लोअकपायसमुद्घात तांजगे सर्वं प्रप्रनोत्तर कइवि । एव एतेवि चत्तारिदंइगा । इम ए पिण ४ आलावा कइवि । एगमेगस्सणं भत्ते णेरइयस्स णेरइ यत्ते केवइया कोहकसाय समु० अतीता । एकेका हेमगवन् नारकीने नारकापणे केतला क्रोधकषायसमुद्घात अतीतकाले भवे । गोयमा अणता एवं जहा वेयणासमु० भणियो तहा कोहसमुग्घाओवि भा० निरवसेओ जाव वेमाणियत्ते । हेगीतम अनन्ता इम जिम पूर्व वेदनासमुद्घात शधिकार

पुरस्कर्ता गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा चक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा एवं नागकुमार
 वे जाव वेमाणियत्ते एवं जहा असुरकुमारेतु नेरइया वेमाणियपज्जवसाणेतु जणिषा तहा नागकुमारादिषा सठाणे परठाणेसु जणियत्ता जाव
 वेमाणियत्ते इति ॥ अस्यार्थः-कियन्तो जदन्त । एकैकस्य नारकस्या ससारमोक्षमनंतं कालं मर्यादीकृत्य नैरयिकत्वे जाविनः सन्तः सर्वसंख्यायां पु
 रस्कृताः क्रोधसमुद्घाता जगवानाह-कस्स अत्थोत्थादि ॥ आसन्नमरणक्रोधसमुद्घात मनासाद्या त्यक्तिकमरणेन नरका दुहृतः सेत्स्यति तस्य
 नास्ति नैरयिकत्वजाविन एकोपि पुरस्कृतः क्रोधसमुद्घातः शेषस्य तु सति यस्यापि सन्ति जघन्यत एको द्वौ त्रयो वा एतं च क्षीणशेषाद्युक्तं
 तद्भवस्यानां जूयो नरकेषु त्यज्यमानानां वेदितव्यं जूयो नरकेषु त्यक्ता जघन्यपदेपि संख्येयाः प्राप्यन्ते नैरयिकाणां क्रोधसमुद्घातप्रचुरत्वात् ,
 उत्कर्षतः संख्येया वा असंख्येया वा अनन्ता वा तत्र सकलनरकेषु जघन्यस्थितिकेषु त्यज्यमानस्य संख्येया अनेकशो यदिवा दीर्घस्थितिकेषु सकृद
 पि उत्पत्त्यमानस्या संख्येया अनन्ता उत्पत्त्यमानस्या नन्ता इति ॥ एवमित्यादि ॥ एवं नैरयिकोक्तप्रकारेणा सुरकुमारत्वे तदनंतरं चतुर्विं
 शतिदण्डकक्रमेण तावद्वक्तव्यं यावद्वै मानिकत्वविषयं सूत्रं तच्चैवं-एगमेगस्सणं जंते । नेरइयस्स केवइया कोहसमुग्घाया अतीता गोयमा । अ
 णता केवइया पुरस्कर्ता गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा चक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा
 अणता वा ॥ अत्राप्ययं जावार्थः-अतीतचिन्ताया मनन्ता अनन्तशो वैमानिकत्वस्य प्राप्तत्वात् , पुरस्कृतचिन्ताया योऽनन्तरजवे नरका दुहृतो
 मानुष्यत्व मवाप्य सेत्स्यति प्राप्नो वा परस्परया सकृद्वैमानिकजवे न क्रोधसमुद्घातं गत्वा तस्यैकोपि पुरस्कृतक्रोधसमुद्घातो वैमानिकत्वेन

केवइया पुरस्कर्ता ? गोयमा ! कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि , जस्स अत्थि जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि

दंरुकाः । नैरयिकाणां जदन्त । कियन्तः क्रोधसमुद्घाता अतीताः ? गोतम । अनन्ताः । कियन्तः पुरस्कृताः ? गोतम । अनन्ताः ? एवं या

कच्चो तिम सर्वं क्रोधकपायनो प्रश्नं जाणिको निरवशेषपणे वावत् वैमानिकता दण्डकतये कहिषी । सायकसायसमुग्घाए गावाकसायसमुग्घाए

विद्यते, यस्त्वसकृद्द्वैमानिकत्वं प्राप्तः सन् सकृदेव क्रोधसमुद्घातं याता तस्य जघन्यत एकीवा द्वीवा त्रयीवा शेषस्य संख्यातान् वारान् वैमा-
निकत्वं प्राप्स्यतः संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः ॥ एगमेगस्सणमित्यादि ॥ प्रश्नचूत्रं सुगमं, गोयमा । अण-
ता इति ॥ अनन्तशो नैरयिकत्वं प्राप्तस्य एकैकस्मि श्व नैरयिकजवं जघन्यपदेपि संख्येयानां क्रोधसमुद्घातानां जावात्, पुरस्कृताः कस्यचि तस-
न्ति कस्यचित् न सन्ति किमुक्तं जवति यो असुरकुमारजवा दुहृतो नरकं यास्यति किं त्वनन्तरं परम्परया वा मनुष्यजवमवाप्य संत्स्यति तस्य
नैरयिकत्वावस्थाजाविनः पुरस्कृताः क्रोधसमुद्घाता न सन्ति नैरयिकत्वावस्थाया एवासम्भवात् । यस्तु तद्गवा दूहं पारम्पर्येण नरकगामी
तस्य सन्ति तस्यापि कस्यचि तसंख्येयाः कस्यचि दनन्ता स्तत्र यः सकृजघन्यस्थितिकेषु नरकमध्येऽपि समुत्पत्स्यते तस्य जघन्यपदेपि संख्येया दश
वर्षसहस्रप्रमाणायासपि स्थितौ संख्येयानां क्रोधसमुद्घातानां जावात्, क्रोधवज्रुलत्वा ज्वारकाणा मसकृद्द्वैधस्थितिषु सकृद्वा गमने संख्येया अ-
नन्तशो नरकगमने अनन्ताः, तथा एकैकस्य जदन्ता सुरकुमारत्वे स्थितस्य सतः सकलमतीतकालमधिकृत्य कियतः क्रोधसमुद्घाता अतीताः

वा उक्लोसेणं संखेज्जा अ्संखेज्जा अणन्ता वा । एवं जाव वेमाणियस्स । एवं जाव लोन्नसमुग्घाए एते
चत्तारि दंरुगा । णेरइयाणं जन्ते ! केवइया कोहसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणन्ता । केवइया पुरे
स्कळा ? गोयमा ! अणन्ता । एवं जाव वेमाणियाणं । एवं जाव लोन्नसमुग्घाए । एवं एएवि चत्तारि
दंरुगा । एगमेगस्सणं जन्ते ! णेरइयस्स णेरइयत्ते केवइया कोहसमुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणन्ता

वद्वैगान्तिकाना एव यावल्लोन्नसमुद्घातः । एवमेते चत्वारश्चतुर्विंशतिदण्डकाः । एकैकस्य जदन्त । नैरयिकस्य नैरयिकत्वे क्रियन्तः क्रोधसमु-

जहा मारणतियसमुग्घाए भणिओ जहा निरअसेसो भाणियवो । मानकपायसं । मायाकपायसं । नो अधिकार जिम मारणांनिकसं । नेविषे कल्लो
तिणपरे निरवयेपपणे कदिवा । सोइकसायसं । जहा कोइकसायसं । कसायसमुग्घाओ भणिओ तथा भाणियवा । लोभकपायसं । नो अधिकार

जगवानाह-अनंता अनंतशो असुरकुमारजवस्य प्राप्तत्वात् । प्रतिजवं च क्रोधसमुद्घातस्य प्रायो जावात् , पुरस्कृतचिंतायां कस्यापि सति क
स्यापि न सति यस्य प्रश्नकालादूर्ध्वमसुरकुमारत्वेपि वर्तमानस्य न जावी क्रोधसमुद्घातो नापि उद्धतो जूयो प्यसुरकुमारत्व याता तस्य न सति
य स्तु सकृदसुरकुमारत्वमागामी तस्य जघन्यपदे गको द्वीवा त्रयोवा उत्कर्षत संख्येया असंख्येया अनता वा संख्येयान् वारान् आगामिनः संख्येया
असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनंतान् वारान् अनंताः , एवं चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण नागकुमारत्वादिषु , असुरकुमारस्य निरन्तर ताव हक्तव्यं-
याव द्वैमानिकत्वेन तथाचाह-एवं नागकुमारत्वे वीत्यादि ॥ तदेव असुरकुमारेषु क्रोधसमुद्घात श्रितितः सम्प्रति नागकुमारादिघृतिदेशमाह-यवमि
त्यादि ॥ एव मुक्तनाजिलापगतेन प्रकारेण यथा चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेणा सुरकुमारो नैरयिकादिषु वैमानिकपर्यवसानेषु जगितः तथा नागकुमारा
दयः समस्तेषु स्वस्थानपरस्थानेषु जगितव्याः याव द्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे आलापकः , एवमेतानि नैरयिकचतुर्विंशतिदण्डकादिसूत्राणि वैमानि

कचतुर्विंशतिदण्डकपर्यवसानानि चतुर्विंशतिसूत्राणि वेदितव्यानि । तदेवं चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रैः क्रोधसमुद्घात श्रितितः सम्प्रति चतुर्विंशत्येव ,
चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रैः मीनसमुद्घातं मायासमुद्घातं चाजिघित्सु रतिदेशमाह-माणसमुग्घाए मायासमुग्घाए निरवसंस जहा मारणतियसमु
ग्घाए इति ॥ यथा प्राक् मारणान्तिकसमुद्घाते जिघितं सूत्र तथा मानसमुद्घाते मायासमुद्घात च निरवजोष मज्जिधातव्यं , तथैव-एगमेगस्सण जंते
नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया माणसमुग्घाया अतीता गा० । अणता केवइया पुरक्खळा गो० कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहनेण एक्कोवा
दोवा तिन्निवा उक्कोसेण संखेज्जावा असंखेज्जावा अणतावा । एवमसुरकुमारत्ते जाव वेमाणियत्ते । एगमेगस्सण जंते । असुरकुमारस्स नेरइयत्ते केव
इया माणसमुग्घाया अतीता गो० अणता केवइया पुरक्खळा गो० कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहनेण एक्कोवा दोवा तिन्निवा उक्कोसे
ण संखेज्जावा असंखेज्जावा अणतावा , एव नागकुमारत्ते जाव वेमाणियत्ते एवं जहा असुरकुमारत्त नेरइयाइवेमाणियपज्जवसाणेसु जगिय तहा

भागकुमारारण्या सत्तापरचांगेसु जाणियव्वा जाव वेमाणियस्स वेमाणिपते ॥ अस्यायमर्थः-प्रतीतेषु सूत्रेषु सर्वथाप्यनन्तत्वं सुप्रतीतं नैरयिकत्वा दिव्यानां प्रत्येकमनन्तत्वाः प्राप्तत्वात्, पुरस्कृतचिन्तायां त्वेवं नैरयिकस्य नैरयिकत्वे जावना यो नैरयिक. प्रश्नकाला दूर्ध्वं भागसमुद्घातमन्त रेण कालं कृत्वा नैरकादुद्घातो नन्तरपारम्पर्येण वा मनुष्यजनवमवाप्य संतस्यति न जूयो नरकमागन्ता तस्य न सति पुरस्कृता मानसमुद्घाता यः पुन स्तद्गवे वर्तमानो जूयो वा नरकमागत्यैक वारं मानसमुद्घातं गत्वा कालकरणेन नरकादुद्घातस्य संतस्यति तस्यैक पुरस्कृतो मानसमुद्घातः, एवमेकस्यापि द्वौ कस्यापि त्रयः सङ्ख्येयान् वारान् नरकमागन्तुः सङ्ख्येया असङ्ख्येयान् वारान् असङ्ख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः, नैरयिकस्य सा सुरकुमारत्वे पुरस्कृतचिन्तायामियं जावना-यो नरकादुद्घातो ऽसुरकुमारत्वं यास्यति तस्य न संति पुरस्कृता मानसमुद्घाता यस्त्वेकं वारं गन्ता तस्य एकौ द्वौ त्र्यादयो वा संख्येयान् वारान् गत्वा संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ता एव तावद्जावनीय

याव तिर्यक्पञ्चेन्द्रियत्वे पुरस्कृतचिन्ता, मनुष्यचिन्तायां चैवं जावना-नरकादुद्घातो मनुष्यजनं प्राप्य मानसमुद्घातेन गत्वा संतस्यति तस्य ना स्तयेतापि पुरस्कृतो मानसमुद्घातो यस्तु मनुष्यत्वं गतः सन्नैकं वारं मानसमुद्घातं गत्वा तस्यैको परस्य द्वावन्यस्य त्र्यादयः सङ्ख्येयान् वारान् गन्तुः सङ्ख्येया असङ्ख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः, व्यन्तरज्योतिर्कर्ममानिकत्वेषु जावना यथा ऽसुरकुमारत्वे यथाच नैरयिकस्य नैरयिकत्वादिषु चतुर्विंशतिस्थानेषु जावना कृता तथा ऽसुरकुमारादीनामपि वैमानिकपयंवसानां चतुर्विंशतिदशककर्मण कर्तव्या यथा च मानसमुद्घातस्य चतुर्विंशतिसूत्राणि चतुर्विंशतिदशककर्मणोस्तानि तथा च मायासमुद्घातस्यापि चतुर्विंशतिसूत्राणि चतुर्विंशतिदशककर्मण वक्तव्यानि तुल्यगमकत्वात्, अशुना लोभसमुद्घातमतिदेशत आह-लोभसमुद्घातो यथा कषायसमुद्घातः ॥ नवरं स्रवणीया असुरा ईनेरश्मसु लोभकसायणं शकुतिरियाय नेयव्वा इति ॥ यथा माक् कषायसमुद्घात उक्तस्तथा लोभकषायोपि वक्तव्यो नवरं तत्राऽसुरकुमारादी

नां नैरयिकत्वे पुरस्कृतचित्तार्थो स्यात्संख्येयाः स्यादसंख्येयाः स्यादनन्ता इत्युक्तं । अत्र तु सर्वे जीवा असुरकुमारादयो नैरयिकेषु पुरस्कृतचित्तमाना एकोत्तरिकया ज्ञातव्याः, एकोत्तरस्य जाव एकोत्तरिका द्वंद्वचौरादिभ्यो ऽचुञ् इति चौरादिराकृतिगणतया चुजि, एको द्वौ त्रय इत्यादिरूपतया एकोत्तरतया इत्यर्थः, नैरयिकाणां निरतिशयदुःखवेदनाजिज्ञूततया नित्यमुद्विग्नाना प्रायो लोभसमुद्घातासज्जवात्, सूत्रालम्पकश्चैवं-एगमेगस्सणं जते । नेरइयस्स नेरइयत्ते केवइया लोभसमुग्घाया अतीता गोयमा । अणंता केवइया पुरक्खडा गोयमा । कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि एगोवा दोवा तित्थिवा उक्कोसेणं सखेज्जावा अणंतावा । एगमेगस्सणं जते । नेरइयस्स असुरकुमारत्ते केवइया लोभसमुग्घाया अतीता गोयमा अणता केवइया पुरक्खडा गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा सिय अणता । एवं जाव नेरइयस्स थणियकुमारत्ते । एगमेगस्सणं जते नेरइयस्स पुढविकाइयत्ते केवइया लोभसमुग्घाया अतीता गोयमा अणंता केवइया पुरक्खडा गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि जहन्नेणं एको वा दोवा तित्थिवा उक्कोसेणं सखेज्जा वा असंखेज्जा वा अणंता वा एवं जाव मणू सत्ते । वाणमतर्त्ते जहा असुरकुमारत्ते एगमेगस्सणं जते । नेरइयस्स जोइसियत्ते केवइया लोभसमुग्घाया अतीता गोयमा । अणंता, केवइया पुरक्खडा गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि एको वा दोवा तित्थिवा उक्कोसेणं सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा सिय अणंता, एव वे

एवं जहा वेयणासमुग्घानं जणिनं तथा कोहसमुग्घातोपि ज्ञाणियद्वा निरसेसं जाव वेमाणियत्ते । माणसमुग्घाए मायासमुग्घाएय निरवसेसं जहा मारणतिसमुग्घाए । लोभसमुग्घानं जहा कसायसमुग्घानं नवरं

द्वाता अतीताः ६ गौतम । अनन्ताः । एवं यथा वेदनासमुद्घातो जणितस्तथा कोषसमुद्घातोपि जणितव्यो निरवशेषं यावद्द्वैमानिकत्वे मानसमुद्घातो मायासमुद्घातश्च निरवशेषं यथा मारणान्तिकसमुद्घातः । लोभसमुद्घातो यथा कषायसमुद्घातो नवरं सर्वजीवा असुरादिनैर

माणियतेवि जाणियव्वं । एगमेगस्सणं जते । असुरकुमारस्स नेरइयत्ते केवइया लोजसमुग्घाया अतीता गोयमा अणता । केवइया पुक्खळा गो
यमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्स अत्थि जह्मणं एक्कोवा दोवा तिनिवा उक्कोसणं सखेज्जा वा असखेज्जा वा अणता वा । एगमेगस्सणं ज
ते । असुरकुमारस्स असुरकुमारत्ते केवइया लोजसमुग्घाया अतीता गोयमा अणता । केवइया पुक्खळा गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ज
स्स अत्थि जह्मणेण एक्कोवा दोवा तिनिवा उक्कोसणं सखेज्जा वा असखेज्जा वा अणता वा । एगमेगस्सणं जते असुरकुमारस्स नागकुमारत्ते
पुक्खा गोयमा अणता । केवइया पुक्खळा गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिय संखेज्जा सिय असखेज्जा सिय अणता । एव जा
व थणियकुमारत्ते । पुढविकाइयत्त जाव वेमाणियत्ते जहा नेरइयस्स जणियं तह्व जाणियव्वं । एव जाव थणियकुमारस्स वेमाणियत्ते । एगमेग
स्सणं जते पुढविकाइयस्स नेरइयत्त केवइया लोजसमुग्घाया अतीता गोयमा अणता केवइया पुक्खळा गोयमा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि ज

स्स अत्थि सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा सिय अणता एव जाव थणियकुमारत्ते पुढविकाइयत्ते अतीता अणता पुक्खळा कस्सइ अत्थि कस्सइ
नत्थि जस्स अत्थि जह्मणेण एक्कोवा दोवा तिनिवा उक्कोसेण सखेज्जा वा असखेज्जा वा अणता वा एवं जाव मणुसत्त वाणमत्तरत्ते जहा असुरकु
मारत्त जोइसियत्ते वेमाणियत्ते अतीता अणता पुक्खळा कस्सइ अत्थि कस्सइ नत्थि जस्सत्थि सिय असखेज्जा सिय अणता एव जाव मणुसस्स
वेमाणियत्ते ॥ वाणमत्तरस्स जहा असुरकुमारस्स ॥ एव जोइसियवेमाणियाणां ॥ अस्यायमथः-नेरयिकस्य नेरयिकत्व अतीता लोजसमुद्घाता अन
न्ता अनन्तशो नेरयिकस्य प्राप्तत्वात् पुरस्कृतचित्ताया कस्य च त्सन्ति कस्यचि न सन्ति तत्र यः प्रश्नसमया दूहं लोजसमुद्घातमप्राप्त एव नरक
जवा दुद्दवृत्त्या नन्तरं पारम्पर्येण वा सेत्स्यति नच भूयो नरकगामी नचागतोऽपि लोजसमुद्घातं गन्ता तस्य नेरयिकोऽपि पुरस्कृतो लोजसमुद्घ
घातः शेषस्य तु ज्ञावी तस्यापि कस्यचिदेकः कस्यचि द्वौ कस्यचि त्रय एतच्च प्रश्नसमया दूहंमपि तद्भवजानां सकलनरकजव मागामिनां वा वेदित

यं उत्कर्षतः संख्येया वा असंख्येया वा अनन्ता वा, तत्र संख्येयान् नरकजवमागामिनः संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः, तथा नैरयिकस्यासुरकुमारत्वविषये अतीतसूत्रं तथैव जावनीयं, पुरस्कृतसूत्रे-कस्सऽ अतिथि कस्सऽ नत्थिति ॥ यो नरकजवा दुहृत्तो नाऽसुरकुमारत्वं प्राप्स्यति तस्य न सं न्यसुरकुमारत्वावपयाः पुरस्कृता लोअसमुद्घाता यस्तु प्राप्स्यति तस्य सति, तेच जघन्य पदे संख्येया जघन्यस्थिता वप्पसुरकुमाराणां संख्येयानां लोअसमुद्घातानां जावात्, लोअबहुनत्वा तत्ता उत्तरेपदे संख्येया असंख्येया अनन्ता वा तत्र असकृद्दीर्घं स्थिता वसकृज्जघन्यस्थितिपु दीर्घस्थितिपु वा उत्पत्स्यमानाना मवसेय, अनन्तञ्च उत्पत्स्यमानाना मनन्ताः, एवं नैरयिकस्य नागकुमारादिपु निरन्तर तावदुक्तव्यं याव त्तानितकुमारत्वे यथाचाह-एवं जाव पृथिवीकायिकत्वे ॥ पृथिवीकायिकत्वं अतीतसूत्रं । तथैव पुरस्कृतचिन्तायां तु कस्यापि सति कस्यापि न सति, तत्र नरका दुहृत्तो न पृथिवीकायिकत्वं प्राप्स्यति तस्य न सति योपि गत्ता तस्यापि जघन्यपदे एको

द्वौवा उत्कर्षतः संख्येया असंख्येया अनन्ता वा तर्ह्वं-तियंक्पचेन्द्रियजवा, न्मनुष्यजवाद्वा लोअसमुद्घातेन समुद्धतः सन् य एकवारं पृथिवीं गत्ता तस्य एको द्वौ वारौ गंतु द्वौ त्रीन् वारान् गंतु स्त्रयः संख्येयान् वारान् संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः ॥ एव जाण मणूस्सत्ते इति ॥ एव पृथिवीकायिकगणेनाजिलापप्रकारेण ताव द्दुक्तव्यं याव न्मनुष्यत्वे तर्ह्वं-एगमेगस्सण जते । नैरइयस्स आउकाइ यत्ते इत्यादि ॥ याव न्मनुष्यसूत्रं तत्रापृकायिकादिदन्मपतिपर्यंतसूत्रजावना पृथिवीकायिकसूत्रव द्वीन्द्रियसूत्रे पुरस्कृतचिन्तायां जघन्येन एको द्वौवा त्रयोवति, यत् त्सकृद्द्वीन्द्रियजवं प्राप्तुकामस्य वेदितव्य उत्कर्षेण संख्येया असंख्येया अनन्तावा तत्र संख्येयान् वारान् द्वीन्द्रियजवं प्राप्तुकामस्य संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ताः, एवं त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियसूत्रेऽपि जावनीये, तियंक्पचेन्द्रियसूत्रविषयात्वेवं जावना-सकृत्पञ्चेन्द्रियजवं गंतुकामस्य स्वजावत एवाल्पलोअस्य जघन्यत एको द्वौ त्रयोवा शेषस्य तूत्कर्षतः संख्येयान् तियंक्पचेन्द्रिय

जघं गंतुः संख्येया असंख्येयान् वारान् असंख्येया अनन्तवारान् अनन्ता, मनुष्यसूत्रे तु पुरस्कृतविषया जावना मूलतः एवं यो नरकजवा दुहुतो
 उत्पलोजकपायः सन् मनुष्यजवं प्राप्य लोजसमुद्घातमगत्वा सिद्धिपुरं यास्यति तस्य न सन्ति पुरस्कृता लोजसमुद्घाताः ज्ञेयस्य तु सति,
 तस्यापि जघन्य एको द्वौ त्रयो वा तेन एक द्वौ त्रीन् वा लोजसमुद्घातं प्राप्य सेत्स्यते, ते वेदितव्याः संख्येयादयः प्राग्व्यं ज्ञावनीयाः ॥ वाण
 मंतरा जज्ञा असुरकुमारा इति ॥ यथा नैरयिकस्यासुरकुमारत्वं पुरस्कृतविषये सूत्रमुक्तं तथा व्यन्तरेष्वपि यत्तव्यं किमुक्तं ज्ञवति पुरस्कृतचिन्ता
 यामेवं यत्तव्य-कस्स च अत्यि कस्स च नत्यि जस्स अत्यि सिय संखेज्ज, सिय असखज्जा सिय अणता इति ॥ नत्येकोत्तरिका वक्तव्या, व्यन्तरा
 या मप्यसुरकुमारानामिव जघन्यस्थितावपि संख्येयानां लोजसमुद्घातानां जावात् ॥ ज्ञोतिफत्वे अतीता अनन्ता अन
 न्तज्ञो ज्योतिफत्त्वस्य प्राप्तत्वात्, पुरस्कृताः कस्यापि सन्ति एत त्प्राग्व्यं ज्ञावनीय यस्यां तस्यास्ति कस्यचि दसंख्येयाः कस्यचि दनन्ताः नतु

जातुचित्संख्येयाः, ज्योतिफाणां जघन्यपदे प्यसंख्येयवर्णायुक्तया जघन्यतो प्यसंख्येयानां लोजसमुद्घातानां जावात् लोजवतुलत्वा ज्ञाते,
 एवं वैमानिकत्वेपि पुरस्कृतचिन्तायां यत्तव्यं तदेवं स्वस्थाने परस्थाने च लोजसमुद्घातं क्षितितः सम्प्रत्यसुरकुमारस्य तं विचिन्तायिषु रिद
 माह-एगमेगससणमित्यादि ॥ एकैकस्या सुरकुमारस्य नैरयिकत्वे लोजसमुद्घाता अतीता अनन्ता नैरयिकत्वस्यानन्तत्वाः प्राप्तत्वात्, पुरस्कृता
 कस्यचि त्सति कस्यचि न सन्ति तत्र यो असुरकुमारजवा दुहुतो नरकं याता नापि सकृदतोपि लोजसमुद्घातं गता तस्य न सन्ति यस्तु यास्य
 त्ति तस्य जघन्यत एको द्वौ त्रयो वा चत्कर्षतः संख्येया असंख्येया अनन्ताः तत्र सकृन्नरकं गामिन एकादयो नैरयिकाणा मिष्टद्रव्यसंयोगाजावत
 प्रायो लोजसमुद्घातस्यासज्जवात् चत्तव्यं मूलटीकाया-नैरय्याण लोजसमुद्घाया थोवाचेव ज्ञवन्ति तेसिमिउदवसंजोगा जावतो एगादिसंज्ञव
 इति, संख्येयान् वारान् नरकं गतुः संख्येयाः असंख्येयान् वारान् असंख्येयाः अनन्तान् वारान् अनन्ताः, असुरकुमारस्यासुरकुमारत्वे अतीता

अनन्ताः सुप्रतीताः पुरस्कृताः कस्यापि संति कस्यापि न संति तत्र यो असुरकुमारजवे पर्यतवर्त्ता नच लोभसमुद्घातं याता नापि तत उद्घृतां
 जूयो प्यसुरकुमारत्वं याता किं त्वनन्तरं पारम्पर्येण वा सत्स्यति तस्य न संति यस्य तु संति तस्यापि जघन्यत एको द्वौ त्रयो वा उत्कर्षतः स
 ख्येयाः असख्येया अनन्ता स्तत्र यकादयः क्षीणायुःशेषाणां तद्भवजाणां जूय स्तथैवानुत्पद्यमानानां मधगतायां सख्येयादयो नैरयिकस्य च जाव
 नीयाः, असुरकुमारस्य नागकुमारत्वे अतीताः प्राग्वत् पुरस्कृताः कस्यापि न संति तत्र यो असुरकुमारजवा दुद्घृतां नागकुमारजव गता त
 स्य न संति तेषस्य तु संति तस्यापि सति तस्यापि स्या तसख्येयाः स्यादनन्ताः तत्र सकृन्नागकुमारजवं प्राप्तुमानस्य संख्येया
 जघन्यस्थितावपि सख्ययानां लोभसमुद्घातानां जावात्, असख्येयान् वारान् प्राप्तुमानस्यासंख्येया अनन्तान् वारान् अनन्ता एव यावत् स्त
 नितकुमारत्वे, पृथिवीकायिकत्वे याव वैमानिकत्वं यथा नैरयिकस्य ज्ञातं तथैव ज्ञातव्यं, यद्यसुरकुमारस्यैव नागकुमारादेरपि ताव इत्त
 थ याव तस्तनितकुमारत्वे वैमानिकत्वेपि, वैमानिकस्थविषय सूत्र तच्चैवं-एगमेगस्सणं जते । यथियकुमारस्स वैमाणियत्ते केवडया लोभसमुद्घा
 या अतीता इत्यादि, एव ॥ एगमेगस्सणं जते पुढविकाडयस्स नेरइयत्ते इत्याद्यपि सूत्र पूर्वोक्तजावनानुसारं स्वयं जावनीयं तद्वं नैरयिकादे

सहजीवा असुराडं णेरइएसु लोभकसाएणं एगुत्तरिया णेयत्ता । णेरइयाणं जते ! णेरइयत्ते केवडया कोह
 समुग्घाया अतीता ? गोयमा ! अणता केवडया पुरेक्खडा ? गोयमा ! अणता । एवं जाव वैमाणियत्ते

यिकेषु लोभकपायेनैकोत्तरिकया ज्ञातव्याः । नैरयिकाणां जदन्ता । कियन्त कोधसमुद्घाता अतीताः ? गौतम । अनन्ताः, कियन्तः पुरस्कृ

जिम क्रोधकपायजो आलावा कक्षा तिम कह्यो । एवर सख्यजावति असुराट अरइएसु लोभकसाएणं एगुत्तरियो णेयत्ता । एविशेष सर्वजीवादिप
 षे नारकीनेविषे लोभकपायने अलावे एज वधारी कह्यो । णेरइयाणं भते णेरइयत्ते केवडया कोहकसायसं अतीता । नारकीने हेमंगवन् नारकी
 पणं केतला क्रोधकपाय समुद्घात अतीतकाले जुव । गोयमा अथता केवडया पुरेक्खडा । हेगौतम अनन्ता केतला पूर्वजते । गोयमा अणता एवंजाव

रेकत्वविषयाः क्रोधादिसमुद्घाताः प्रत्येकं चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रैर्विचिन्तिताः सम्प्रति तानेव नैरयिकादिवहुत्वविषयान् विचिन्तयिषु रिदमा
ह-नैरयिका ज्ञते । इत्यादि ॥ नैरयिकाणां प्रदन्त नैरयिकत्वे कियत् क्रोधसमुद्घाता अतीता जगवानाह-गीतम । अनन्ता अनन्तशो नैरायक
त्वस्य सर्वे जीविप्राप्तत्वात् कियन्तः पुरस्कृताः गीतम । अनन्ताः प्रथमसमयजावना मध्ये बहूनामनन्तशो नैरयिकत्व प्राप्तुकामत्वात् ॥ एवमि
त्यादि ॥ एव नैरयिकगतेनाजिलापप्रकारेण चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रे एव निरन्तरं तावदुक्तव्यं यावद्द्वैमानिकस्य वैमानिकत्वे वैमानिकत्वविषय सू
त्रं, तच्चैव-वेमाणियाण ज्ञते । वेमाणियत्ते केवद्वया क्रोधसमुद्घाता अतीता गीयमा । अज्ञता केवद्वया पुरस्कृता गीयमा । अज्ञता जावना प्राग्
वत्, यथाच क्रोधसमुद्घाताः सर्वेषु जीवेषु स्वस्थाने परस्थाने वा तीताः पुरस्कृताश्चानन्तत्वेनानन्ताः तथा मानादिसमुद्घाता अपि वाच्या स्त
थाचाह-मवमित्यादि ॥ एवं क्रोधसमुद्घातगतेन प्रकारेण चत्वारोपि समुद्घाताः सर्वत्रापि स्वस्थाने परस्थानेषु वा वक्तव्या यावद्भोजसमुद्घा
तो वैमानिकत्वविषय उक्तो ज्ञवति सर्वैव-वेमाणियाण ज्ञते । वेमाणियत्ते केवद्वया लोभसमुद्घाता अतीता गीयमा अज्ञता केवद्वया पुरस्कृता गी
यमा अज्ञता सुगमं, तदेव नैरयिकादिवहुत्वविषया अपि क्रोधादिसमुद्घाताः प्रत्येकं चतुर्विंशतिदण्डकसूत्रैर्विचिन्तिताः सम्प्रति क्रोधादिसमु
द्घातैः शेषसमुद्घातैश्च समवहृतानामसमवहृतानां परस्परमल्पबहुत्वमभिधित्सुः प्रथमतः सामान्यतो जीवविषय तावदाह-एएसिणमित्यादि ॥

एवं सहाणपरहाणेषु य सञ्चत्य वि जाणियञ्चा सञ्चजीवाणं चत्वारिवि समुद्घाया जाव लोभसमुद्घात
वेमाणियत्ति । एएसिणं ज्ञते ! जीवाणं क्रोधसमुद्घाणं माणसमुद्घाणं मायासमुद्घाणं लोभसमुद्घाणं

ताः ? एव यावद्द्वैमानिकत्वे, एव स्वस्थानपरस्थानेषु च सर्वत्रापि ज्ञितव्याः सर्वजीवानाम् । चत्वारोपि समुद्घाता यावद्भोजसमुद्घातो

वेमाणियत्ते एवं सहाण परहाणेषु सञ्चत्य भाषि० । हे गीतम अनन्ता इमं ज्ञातुं वेमानिकं तावदेव इमं स्वस्थानमेवैव सर्वत्र कहिंवी । सञ्चजीवाणं च
त्वारिस० जाव क्रोधसमुद्घातस० जाव वेमाणियाण वेमाणियत्ते । सर्वजीवने ४ समुद्घातकै क्रोधशीमाही ज्ञातुं लोभकषायसमुद्घात ए ४ यावत् वे

एतेषां प्रदत्त । जीवानां क्रोधसमुद्घातेन मानसमुद्घातेन मायासमुद्घातेन लोभसमुद्घातेन च समवहतानां अकषायेणेति कषायव्यतिरिक्तेन शेषेण समुद्घातेन समवहतानां समवहतानां च कतरे २ ज्योऽल्पावा बहवोवाऽर्थवशा द्विजक्तिपरिणाम इतिन्याया तपंचस्याः स्थाने तृतीया, परिणमनात्तु कतरेः कतरैः स्तुत्यावा कतरे २ ज्यो विशेषाधिका एवं गौतमेन पृष्टे जगवानाह-गौतम । सर्वस्तीका जीवा अकषायसमुद्घातेन कषायव्यतिरिक्तन शेषवेदनादिसमुद्घातषट्केन समवहताः कषायव्यतिरिक्तसमुद्घातसमुद्घाताहि क्वचि त्कदाचित् केनचिदेव प्रति

णं समोहयाणं अकषायसमुद्घाणं समोहयाणं असमोहयाणं कयरे कयरेहिंती अप्यावा ४ ? गौयमा ! सख्योवा जीवा अकषायसमुद्घाणं समोहया माणसमुद्घाणं समोहया अणतगुणा कोहसमुद्घाणं समोहया विसंसाहिया, मायासमुद्घाणं समोहया विसंसाहिया, लोभसमुद्घाणं समोहया विसंसा०

वैमानिकत्वे । एतथा प्रदत्त । जीवानां क्रोधसमुद्घातेन मानसमुद्घातेन मायासमुद्घातेन लोभसमुद्घातेन समवहतानामकषायसमुद्घातेन समवहतानामसमवहतानां कतरे कतरेज्योऽल्पावा ? गौतम । सर्वस्तीका जीवा अकषायसमुद्घातसमवहताः मानसमुद्घातसमवहता अनन्तगुणा. क्रोधसमुद्घातसमवहता विशेषाधिका मानसमुद्घातसमवहता विशेषाधिका मायासमुद्घातसमवहता विशेषाधिका लोभसमु

मानिकलगे वैमानिकक्षणे । पणसिण भते जीवाणं कोहकसायसं. माणकं. मायाकं. लोभकं. । एदने हेभगवन् जीवने क्रोधकषायसमुद्घातेन मानकषाय मायाकषाय लोभकषाय । अकषायसं. समोहयाणं असमोहयाणय कयरे २ हिंती अप्यावा ४ । अकषायसं. समोह्याने असमोह्याने किंहीं २ थो माहोमाहि यावत् विशेषाधिक । गौयमा सख्योवा जीवा अकषायसमुद्घाणं समोहया ॥ हेगौतम सर्वथोथोडा जीव अकषायसमुद्घात समोह्या माणकसाय समु. समोहया अणं. । तेहथी मानकषायसमुद्घात समोह्या अनन्ता । कोहकसायसमु. समो. विसंसाहिया । तेहथी क्रोधकषाय समुद्घाते समोह्या विशेषाधिक । मायाकषायसमु. समोहया विसंसाहिया । तेहथी मायाकषाय विशेषाधिक । लोभकषायसमु. समोहया विसं

नियता लज्यते तेचोत्कर्षपदेपि कपायसमुद्धातसमवहतापेक्षया अनन्तजागे वर्तन्ते तत स्तोका स्तेज्यो मानसमुद्धातसमवहता अनन्तगुणाः न नत्तानां वनस्पतिजीवानां पूर्वजवस्कारानुवृत्ततो मानसमुद्धाते वर्तमानानां प्राप्यमाणत्वात्, तेज्य कोधसमुद्धातन समवहता विशेषाधिक का मानापेक्षया क्रोधिनां प्रचुरत्वात्, तेज्यो मायासमुद्धातेन समवहता विशेषाधिकाः काव्यपेक्षया मायाविना प्रचुरत्वात्, तेज्योपि लोभ समुद्धातेन समवहता विशेषाधिकाः मायाविभ्यापि लाजवता मतिप्रज्ञात्वात्, तेज्योपि कनाप्यसमवहताः सख्येयगुणाः चानसृष्टपि गतिषु प्र त्येक समवहतज्यो असमवहताना सदा सख्येयतया चिकप्राप्यमाणत्वात्, सिदास्त्येकोन्त्रियापक्षया नन्तजागवर्त्तित इति त सतोपि न विवक्षि ता एतदेवाल्पबहुत्वं चतुर्विंशतिदशकक्रमेण चिन्तयन्नाह-यसिगमित्यादि ॥ सुगम नवर सर्वस्तोका नैरयिका लोभसमुद्धातेन समवहता इ

असमोहया संखेज्जगुणा । एएसिण जंते ! णेरइयाणं कोहसमुग्घाएणं माणसमुग्घाएणं मायासमुग्घाएणं लोभसमुग्घाएणं समोहयाणं असमोहयाणय कयरे कयरेहितो अप्पावा ४ ? गोयमा ! सख्योवा णेरइ या लोभसमुग्घाएणं समोहया, मायासमुग्घाएण समोहया, संखेज्जगुणा, माणसमुग्घाएण समोहया संखे

द्धातसमवहता विशेषाधिका असमवहताः सख्येयगुणाः । एतेषा जडन । नैरयिकाणा कोधमानमायालोभसमुद्धातेन समवहतानामव भवहताना च कतर कतरैज्योऽल्पा वा ४ ? गोतम । सर्वस्तोका नैरयिका लोभसमुद्धातसमवहता मायासमुद्धातसमवहताः संख्येय

साधिया असमोहया संखिजा । तेइयो लोभकषाय विशेषाधिक तेइयो असमोहया सद्धातगुणा । एसिण भते णेरइयाण कोहकसायसमुग्घाएण माणकसाय मायाकसाय लोभकसाय समोहयाण असमोहयाणय कयरे २ हितो अप्पावा ४ । जडन हेमभवन् नारकीने कोधकषायसमुद्धातने मान कषायसमुद्धात मायाकषाय लोभकषाय समोह्यान असमाहान माहासाहि कीता किहा २ थो यावत् विशेषाधिक हुवे । गोयमा सख्योवा णेरइ या लोभकसाय समुग्घाएणं समोहया, मायाकसाय समुग्घाएणं समोहया, संखिजा माणकसाय समुग्घाएणं समोहया, संखिजा कोहकसायसमुग्घा

ति, नैरयिकाणां मिष्टद्रव्यसंयोगाज्जावात् प्रायो लो-समुद्घात स्ताव क्रोधपद्यते येषामपि वा केषां चिद्भवति ते कतिपया इति शेषसमुद्घा-
तसमवहतापेक्षया सर्वस्तोका असुरकुमारविषयाल्पबहुत्वचित्तया सर्वस्तोका क्रोधसमुद्घातसमुद्घाता इति । देवाहि स्वजावतो लोभवहता स्त
तो लपेतरामानादिमंत स्ततोषि कदाचि त्कतिपये क्रोधवत इति शेषसमुद्घा-समवहतापेक्षया सर्वस्तोका एवं ॥ सर्वदेवा जाव वेमाणिया इ
ति ॥ एव असुरकुमारनतेनाल्पबहुत्वप्रकारेण सर्वदेवा नागकुमारादय स्ताव हक्तव्या याव द्वैमानिकाः, पृथिवीकायिकचित्ताया सामान्यजीवप
दे इव जावना जावनीया समानत्वात् ॥ एवं जावेत्यादि ॥ एवं पृथिवीकायिकोक्तन प्रकारेण ताव हक्तव्याः याव त्तिर्यग्पञ्चेन्द्रिया मनुष्या य

जगुणा, क्रोधसमुद्घाएणं समोहया संखेज्ज० असमोहया संखेज्जगुणा । असुरकुमाराणं पुच्छा, गोयमा !
सह्यतो वा असुरकुमारा क्रोधसमुद्घाएणं समोहया, माणसमुद्घाएणं समोहया संखिज्जगुणा, मायासमु
ग्धाएणं समोहया संखिज्जगुणा, लोभसमुद्घाएणं समोहया संखिज्ज० । एवं सर्वदेवा जाव वेमाणिया ।

गुणाः मानसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा क्रोधसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा असमवहताः संख्येयगुणाः । असुरकुमाराणां पुच्छा,
गौतम । सर्वस्तोका असुरकुमाराः क्रोधसमुद्घातसमवहता मानसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा मायासमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा
लोभसमुद्घातसमवहताः संख्येयगुणा असमवहताः संख्येयगुणाः । एवं सर्वदेवा यावद्वैमानिकाः । पृथिवीकायिकानां पुच्छा, गौतम । स

एवं समोहया संखिज्जा असमोहयाणं संखिज्जा असुरकुमाराणं पुच्छा । हे गौतम सर्वथीथीडा नारकी लाभकषायसमुद्घात समोहया जाणिव तेहथी
मायाकषाय सख्यात तेहथी मानकषायसं० संख्यात तेहथी क्रोधकषायसमुद्घात सख्याता तेहथी असमोहया सख्याता हिवे असुरकुमारनो प्र
श्न । गोयमा मव्वलीवा असुरकुमारा क्रोधकषायसमुद्घाएणं समोहया माणकषायसमुद्घाएणं समोहया संखिज्जा मायाकषायसमुद्घाएणं समो
हया संखिज्जा लोभकषायसमुद्घाएणं समोहया संखिज्जा असमोहया संखिज्जा एवं सर्वदेवा जाव वेमाणिया पुच्छीकाइयाणं पुच्छा । हे गौतम

या जीवा नवरं सकृदायसमुद्घातापेक्षया समवहता मानसमुद्घातेन समवहता असंख्यगुणाः वक्तव्याः, सम्प्रति कतिदायस्थिकाः समुद्घाता इति निरूपयामाह-कृष्ण जते प्रत्यादि॥ सुगमं अथ कति॥ कोषाः, लायस्थिकाः समुद्घाता इति, चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण निरूपयति नेरइयाणि

पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा! सन्नयोवा पुढविकाइया माणसमुग्घाएणं समोहया, कोहसमुग्घाएणं समोहया विसे०, मायासमुग्घाएणं समोहया विसंसाहिया, लोचसमुग्घाएणं समोहया विसेसा०, अणसमोहया सखेज्जगुणा । एवं जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणिया, मणुस्सा जहा जीवा नवरं माणसमुग्घाएणं समोहया अणसखेज्जगुणा । कतिणं जते! लाउमलिया समुग्घाया पसुत्ता ? गोयमा ! छ लाउमलिया

वस्तोकाः पृथिवीकायिका मानसमुद्घातसमवहताः क्रोधसमुद्घातसमवहता विशेषाधिका मायासमुद्घातसमवहता विशेषाधिका लोचसमुद्घातसमवहता विशेषाधिका असमवहताः सख्येयगुणाः । एवं यावत्पञ्चविंशतिर्यग्योनिकाः, मनुष्या यथा जीवा नवरं मानसमुद्घा

सर्वथोथोडा असुरकुमार क्रोधसमुद्घात समोह्या जाणिया तेहथो मानकषाय संख्याता तेहथो मायाकषाय संख्याता तेहथो लोभकषाय संख्यात गुणा तेहथो असमोह्या असखिजा इम सर्व देवताना वैमानिकलगे हिवे वृथिवोकादयानो प्रश्नो गोयमा सन्नयोवा पुढवीकाइया माणकसायसमुग्घाया समोहया कोहसमुग्घाया समोहया विसंसाहिया । हेगीतम सर्वथोथोडा पृथिवीकाय मानसमुद्घात समोह्या जाणिया तेहथो क्रोधसमुद्घात विशेषाधिक । मायासमुग्घास समोहया लोहसमुग्घाय समोहया विसंसाहिया असमोहया असखिजा । तेहथो मायासमुद्घात लोभसमुद्घात विशेषाधिक तेहथो असमोह्या असंख्यातगुणा एव जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणिया मणुस्सा जहा जीवा नवरं माणसमुग्घाएण समोहया असखिजा । इम यावत् पंचन्द्रिय तिर्यसवीनिकलगे मनुष्येने निम जोवपदे कक्षां तिम परं पविशेव मानसमुद्घाते समोह्या असंख्यातगुणा कहिया । कइयं भते कइनलियसमुग्घाया प० । हिवे कंतला हेमगवन् कइयसमुद्घात कक्षा । गोयमा छ कउरुत्त त० । हेगीतम ६ कइयसमुद्घात ते कहे

त्यादि ॥ नैरयिकाणा माद्या अत्वारो वेदनादिसमुद्घाताः तेषां तेजोलब्ध्याहारकलब्ध्याजावत स्तैजससमुद्घाताहारकसमुद्घातासंज्ञात्, असुरकुमारादीनां सर्वेषामपि देवाना माहारकसमुद्घातवर्जा. ओषाः पञ्चसमुद्घाता स्तजोलब्धिसम्भवा तैजससमुद्घातस्यापि सम्भवात्, यस्त्वाहारकसमुद्घातः स तेषां न सम्भवति चतुर्दशपूर्वाधिगमाजावतो जवप्रत्ययाच्च तेषा माहारकलब्ध्याजावत् वायुकायवर्जकेकोन्द्रियविकलेन्द्रियाणा माद्या वेदनाकषायमरणलक्षणा स्त्रयः समुद्घाता स्तेषा वैक्रियाहारकतेजोलब्ध्याजावत स्तैजससमुद्घातासम्भवात्, वायुकायिकाना पूर्वं त्र

समुग्धाया पश्यता, तंजहा—वेदणासमुग्धाए कसायसमुग्धाए मारणंतिय० वेउव्विय० तेयग० आहारगसमुग्धाए । णेरइयाणं जंते ! कइ छाउमत्थिया समुग्धाया पश्यता ? गोयमा ! चत्तारि छाउमत्थिया समुग्धाया पश्यता, तंजहा—वेदणासमुग्धाए कसाय० मारणंतिय० वेउव्वियसमुग्धाए । असुरकुमाराणं पुच्छा, गोयमा ! पंच समुग्धाया छाउमत्थिया पश्यता, तंजहा—वेदणासमुग्धाए कसाय० मारणंतिय०

तसमवेहता असंख्येयगुणाः । कति जदन्त । छात्त्रस्थिकाः समुद्घाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । षट् छात्त्रस्थिकाः समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा—वेदनासमुद्घातः कषायसमुद्घातो मारणान्तिकसमुद्घातो वैक्रियसमुद्घातस्तैजससमुद्घात आहारकसमुद्घातः । नैरयिकाणां जदन्त । कति छात्त्रस्थिकाः समुद्घाताः प्रज्ञप्ताः ? गौतम । चत्वारश्छात्त्रस्थिकाः समुद्घातास्तद्यथा—वेदनाकषायमरणवैक्रियाः । असुरकुमाराणां

है । वेयणासमुग्धाया कसायस० मारणंतियस० वेउव्वियस० तेयस० आहारगस० । वेदनासमुद्घात कषायसमुद्घात मारणान्तिकसमुद्घात वैक्रियसमुद्घात तैजससमुद्घात आहारकसमुद्घात । णेरइयाण भंते कइ छाउमत्थिया समुग्धाया प० । द्विवे नारकोने हेभगवन् केतला छद्दस्यसमहात कइया । गोयमा चत्तारि छाउमत्थिया तं० । हेगौतम ४ छद्दस्य कइहै । वेयणा कसाय मारणंतिय वेउव्वियस० असुरकुमाराण पुच्छा । वेदनासमुद्घात कषायसमुद्घात मारणान्तिकसमुद्घात वैक्रियसमुद्घात असुरकुमारना प्रश्न । गोयमा पंच छाउमत्थिया पं० तं० । हेगौतम ५ छद्दस्य कइया तेहैहै । वेयणा

यो वैक्रियसमुद्घातसहिता श्रुत्वारः तेषां बादरपर्याप्तानां वैक्रियलब्धिसंज्ञवतो वैक्रियसमुद्घातस्यापि सम्भवात् पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां माहारकसमुद्घातवर्जा शेषाः पञ्च क्वाटनस्थिकाः समुद्घाता यस्त्वाहारकसमुद्घातः सतेषां न सम्भवात् चतुदशपूर्वाधिगमाज्जात स्तेषामाहारकलब्धसम्भवात्, मनुष्याणां यद्यपि मनुष्येषु सर्वजावसम्भवात्, तदेवं याति यथा क्वाटनस्थिकाः समुद्घाता स्तति तेषां निरूपिताः सन्ति यस्मिन् समुद्घाते वर्तमानो यावत्क्षेत्र समुद्घातवद्भवति स्तैः २ पुद्गले व्याप्नोति तदेतं निरूपयति जीवणं ज्ञते । इत्यादि ॥ जीवो यमिति वाक्यालङ्कारे वेदना यस्मिन् समुद्घात वर्तमानो यस्मिन् समवहतो ज्ञवति समवहत्यथ यान् पुद्गलान् वेदनायोग्यान् स्वशरीरान्तर्गतान् ॥ वि

वेडविय० तेयसमुग्घाए । एगिंदियविगलिदियाणं पुच्छा, गोयमा ! तिन्नि लाउमलिया समुग्घाया प०, तजहा—वेदणा० कसाय० मारणांतिय० नवरं वाउकाडयाण चत्तारि समुग्घाया पसुत्ता, तंजहा — वेदणा० कसाय० मारणांतियस० वेडवियसमुग्घाए । पचिदियतिरिक्खजोगियाणं पुच्छा, गोयमा ! पच समुग्घा

पुच्छा, गीतम । पच्च समुद्घाता क्वाटनस्थिकाः प्रज्ञप्तान्तद्यथा वेदनाकषायमारणान्तिकवैक्रियतैजससमुद्घाताः । एकेन्द्रियविकलेन्द्रियाणां पुच्छा, गीतम । त्रयस्क्वाटनस्थिकाः समुद्घाताः प्रज्ञप्तान्तद्यथा-वेदनाकषायमारणान्तिकाः । नवरं वायुकायिकानां चत्वारः समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-वेदनाकषायमारणान्तिकवैक्रिया । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकानां पुच्छा, गीतम । पंच समुद्घाताः प्रज्ञप्तास्तद्यथा-वेद

कसाय मारणांतिय वेडविय तेयसमुग्घा, एगिंदिय विगलिदियाणं पुच्छा । वेदना कषाय मारणांतिय वैक्रियतैजससमुद्घात हि वे एकेन्द्रिय विकलेन्द्रियनो प्रश्न । गोयमा तिन्नि लाउमलिया तं० । हेगोतम ३ कल्लत्तं अहं । वयणा कसाय मारणांतिय । नवर वाउकाडयाणं चत्तारि क्वाटनस्थिया तजहा । परं विशेष आलंकायनांवे ४ समहत्तं कल्लत्तं अहं । वेदना कसाय मारणांतिय वेडविय समुग्घाएण पचिदियतिरिक्खजोगियाणं पुच्छा । वेदना कषाय मारणांतिय वैक्रिय हि वे पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिकानां प्रश्न । गोयमा पच क्वाडमलिया तं० । हेगोतम ५ कल्लत्तं तेकल्लत्तं । वयण

च्छुजइति ॥ विक्षिपति आत्मविशिष्टान् करोतीत्यर्थः ॥ तेहिणमिति ॥ तैः पुद्गलैः कियत्क्षेत्र मापूर्णं व्यापूर्णत्व मपान्तराले कियदाकाशप्रदेशासं
स्पर्शनेपि व्यवहारत उच्यते तत आह-यत्क्षेत्र स्पष्टं प्रतिप्रदेशापूरणेन व्याप्त एवं गौतमेन प्रश्न कृते सति जगवानाह-शरीरेत्यादि नियमा नि
यमन ॥ क्वदिसति ॥ पट्दिशो यत्रापूर्णा स्पशनेना पट्दिक् तद्यथा जवति एवं विक्षम्भतो विस्तरेण बाहुल्यतः पिण्डितः शरीरप्रमाण यावत्प्रमा
ण स्वशरीरस्य विक्षम्भो यावत्प्रमाणं च बाहुल्य एतावन्मात्रमापूर्णं स्पष्टचेति वाक्यशेष , एतदेव निगमनद्वारेणाह-एवइए खत्ते अफुत्ते एवइए
खत्ते फुडे इति ॥ इह वेदनातिशयात् वेदनातिशयश्च लोकनिष्कृष्टेषु जीवानां न जवति निरुपद्रवस्थानवर्तित्वा तेषां कितु त्रसनाडेया अत स्तत्र

या पन्नत्ता, तंजहा-वेदणा० कसाय० मारणंतिय० वेउल्लियसमु० तेयगसमुग्घाए । मणुस्साण कड्ढाउ
मल्लिया समुग्घाया पन्नत्ता ? गोयमा ! छ्छाउमल्लिया समुग्घाया पन्नत्ता , तंजहा-वेदणासमुग्घाए
कसायसमु० मारणंतियसमु० वेउल्लियसमु० तेयगसमु० आहारगसमुग्घाए । जीवेणं जंतं ! वेदणासमु
ग्घाएणं समोहए समोहणित्ता जे पोग्गलं निच्छुजइ तेहिणं जंतं ! पोग्गलंहिं केवतिए खत्ते अपुत्ते के

नाकषायमरणवैक्रियतैजससमुद्घाताः । मनुष्याणां कति क्वदिस्यिका समुद्घाताः ? गोतम । पट् तद्यथा-वेदनाकषायमरणवैक्रियतैज
साहारकसमुद्घाताः । जीवो जदन्त । वेदनासमुद्घातसमवहतः समवहत्य यान्पुद्गला न्विक्षिपति तैः पुद्गलैः कियत् क्षेत्रमापूर्णं किय

कसाय मारणंतिय बडावयसमुग्घाए तेयसमुग्घाए णमस्साणं पच्छा वेदना कषाय मारणातिक वैक्रिय तेजस ५ हिंवे मनुष्येणो प्रश्न । गोयमा कड
मल्लियासमुग्घाएणं पं० तं० । इगौतम कड्ढास्यसमुद्घात कड्ढा त कड्ढे । वयणा कसाय मारणंतिक वेउल्लिय तेय आहारगसमुग्घाएणं । वेदना क
षाय मारणातिक वैक्रिय तेजस आहारकसमुद्घात है । जीवाणमत वेयणासमुग्घाएण समोहयाण समोहयत्ता । हिंवे जीवने हेमगवन् वेदनासमुद्घाते
समोहया यका समोहोने । जे पन्नत्ते निच्छुभवइ तेण भते पुग्लेहिं कवइए खत्त अफुड केवइए खत्ते फुडे । पक्खे पुद्गल अन्तर्मुहत्तंके ते विक्षत कहिये

परोदीरणसम्भवात्, तत्रच षड्दिकसम्भवा इति नियमात् छदिसि मित्युक्तं अन्यथा ॥ सिय त्रिदिसिं सिय चउदिसिं सिय पंचदिसि मित्याद्यप्युच्यते, अत्र स्वशरीरप्रमाणविश्रम्भवाहृत्यमेव क्षेत्रमापूर्णं स्पष्टं च विग्रहगती जीवस्य गतिमधिकृत्य कियदूर यावद्भवति कियन्तं च काल मित्येतन्निरूपणार्थमाह-सेण जते । इत्यादि ॥ नपुंसकत्वेच पुंस्त्वं प्राकृतत्वात् ततश्चानन्तरोक्तप्रमाणं यामितिप्राग्भवत् जदन्त । क्षेत्र इति, कालस्स इति प्राकृतत्वात् तृतीयार्थे षष्ठी, कियता कालना पूर्णं कियता कालन स्पष्टं किमुक्तं जवति कियतं कालं यावत् स्वशरीरप्रमाणविश्रम्भवाहृत्यं

वडए फुळे ? गोयमा ! सरीरप्यमाणमित्ते विरुज्जवाहलेणं नियमा छदिसिं एवतिए खेत्ते व्यापुन्ने एवतिए खेत्ते फुळे सेणं जते ! खित्तं केवतिकालस्स फुळे ? गोयमा ! एगसमएणवा दुसमएणवा विगगहेणं एवडय कालस्स व्यापुन्ने एवडकालस्स फुळे । तेणं जते ! पोग्गले केवडकालस्स निच्छुजइ ? गोयमा ! जहन्नेणं

रस्पष्टम् ? गौतम ! शरीरप्रमाणमात्रम् विश्रम्भतो वाहृत्यतश्च नियमात्षड्दिश इयत् क्षेत्रमापूर्णमित्यत्क्षेत्रं स्पष्टम् । तद्भवति । क्षेत्रं किं यता कालेन स्पष्टम् ? गौतम ! एकसमयेन वा द्विसमयेन वा विग्रहेण यता कालेनापूर्णमित्यता कालेन स्पष्टम् । तान् जदन्त । पुद्गलान् कियता कालस्य (सबधिनः) विक्षिपति ? गौतम ! जघन्येनान्तर्मुहूर्तस्योत्कर्षेणाप्यन्तर्मुहूर्तस्य । ते जदन्त । पुद्गला विक्षिप्ताः सन्तो यानि

ते हेमगवन् पुद्गल केतल क्षेत्रकरो अ फरस्यो रउच्छं केतलवेत्ते फरस्योरउच्छं नही । गोयमा सरीरप्यमाणमेत्ते विरुज्जवाहलेणं नियमा छदिसि एवडय खेत्ते फुळे एवडयखेत्ते अफुडे । हेगौतम शरीरप्यमाणना मात्राये लावपणे पिडलपणे छदिसि व्यापे तथा अलोक समोप तथा अलोकनिषण चिन्तवता । ३ । ४ । ५ । दिशि अणफरसे बोजीदिशि फरसे इम एतल क्षेत्रे फरसे । ३ । ४ । ५ । दिशि ट लाने । सेण भते खेत्ते केवडकालस्स अफुडे केवडकालस्स फुळे । ते हेमगवन् केतलकाल क्षेत्र फरसे केतलकाल क्षेत्र न फरसे । गोयमा एगसमयेणवा दुसमएणवा तिसमएणवा विगगहेणवा विगगहेण एवडय कालस्स अफुडे एवडयकालस्स फुळे । हेगौतम एकसमय त्रिसमय विग्रहगति ते स्युं त्रिसमय जेतलोवेत्त व्यापौसकौ तेतलो लावपणे पिडलपणे क्षेत्रे

क्षेत्रं निरन्तरं विग्रहगतौ जीवस्य गतिमधिकृत्या पूर्णं स्पष्टं च लज्यते इति जगवानाह-गीतम् । एकसमयेन वा विग्रहेण किमुक्तं जवति एकसमयेन वा द्विसमयेन वा विग्रहेण यावन्मात्र क्षेत्रं व्याप्यते इयदूरं यावत् स्वशरीरप्रमाणविक्रमबाहृत्यक्षेत्रं वेदनाजननयोग्यैः पुद्गलै रापूर्णं जृतं जीवस्य गतिमधिकृत्य व्याप्यते तत एतद्गत उत्कर्षत त्रिसामयिकेन विग्रहेण यावन्मात्र क्षेत्रं मज्जिव्याप्यते एताव दात्मविशिष्टै वेदनाजननयोग्यैः पुद्गलै रापूर्णं लज्यते इति इह चतुःसामयिकश्च पञ्चसामयिकश्च विग्रहो यद्यपि सम्भवति तथापि वेदनासमुद्घातः प्रायः परोदीरितवेदनावशात् उपजायते परोदीरिता च वेदना प्रसनादया व्यवस्थितस्य नञ्चि स्वसनाङ्गीव्यवस्थितस्य च विग्रह उत्कर्षतोपि त्रिसामयिक इति उत्कर्षतोपि त्रिसामयिकेन विग्रहणेत्युक्तं न चतुःसामयिके न पञ्चसामयिकेन चेति, उपसहारमाह-एवङ्कालस्स आपुने एवङ्कालस्स फुडे ॥ एतावता उत्कर्षतोपि त्रिसमयप्रमाणेनेत्यर्थः, कालेनापूर्णमंतावता कालेन स्पष्ट किमुक्तं जवति विग्रहगता बुत्कर्षतः त्रीन् समयान् याव त्रिजिञ्च

समयै यावन्मात्रं व्याप्यते इयता सीमामज्जिव्याप्य स्वशरीरप्रमाणविक्रमबाहृत्यक्षेत्रं वेदनाजननयोग्यैः पुद्गलै रापूर्णं जृतं जीवस्य गतिमधिकृत्य व्याप्यते इति, अथवा ॥ केवङ्कालस्सति ॥ षष्ठ्यंत्र व्याख्येयाः ततः स्वशरीरप्रमाणविक्रमबाहृत्य क्षेत्रं वेदनाजननयोग्यैः पुद्गलै रापूर्णं जृतञ्च विग्रहगतिमधिकृत्य कियतः कालस्य सम्बन्धि कियन्तं कालं यावदवाप्यत इत्यर्थः, जगवानाह-एकसमयेन द्विसमयेन त्रिसमयेन वा विग्रहेण पूर्णं स्पष्टं च लज्यते इति वाक्यबोधः, तत एतावता उत्कर्षतः त्रिसमयप्रमाणस्य कालस्य सम्बन्धि यथोक्तप्रमाणं क्षेत्रं वेदनाजननयोग्यैः पुद्गलै रापूर्णं एतावता कालस्य सम्बन्धि स्पष्टमिति, सम्प्रति यावन्तं कालं वेदनाजननयोग्यान् पुद्गलान् विक्षिपति तावत्कालप्रमाणं प्रतिपादनार्थं माह-तेण जते ईत्यादि ॥ तान् वेदनाजननयोग्यान् पुद्गलान् शमित्तिवाक्यालङ्कारे जदन्त । परमकल्याणयोगिन् परमसुखयोगित्वात् पुद्गलान् कियतः कालस्य सम्बन्धिनो विक्षिपति कियत्कालवेदनाजननयोग्यान् विक्षिपतीतिजावः, जगवानाह-जघन्येनाप्यन्तर्मुहूर्तस्य सम्बन्धिन उत्कर्षतो

पुनर्मुहूर्तस्य केवलं मनाक् बृहत्तरस्य सम्बन्धिनः विक्षिपति किमुक्तं जवंति ये पुद्गला जघन्यत उत्कर्षत श्वान्तर्मुहूर्तयावत् वेदनाजननसमर्थाः तान् तथा तथा वेदनार्तः सन् स्वशरीरगतान् स्वशरीराद्वाहरात्मप्रदशान्योपि विक्षिपन् विक्षिपति यथा त्यक्तदाहवदपीकृतः सन् सूक्ष्मपुद्गलान् प्रत्यक्षसिद्धं चेतदिति ॥ तेषां जन्ते इत्यादि ॥ ते शर्मितपूर्ववत् जदन्त पुद्गला विक्षिप्ताः सन्तः शरीरबन्धासबन्धा वा ॥ जाइ तदर्थेत्यादि प्राकृतत्वात् पुस्त्येपि नपुंसकतायान् तत्र वेदनासमुद्घातगतपुरुषसंस्पृष्टे क्षेत्रे प्राणान् द्वित्रिषतुरिन्द्रियान् शङ्खकोटिकामलिकादीन् जूतान् धनस्पतीन् जीवान् पञ्चेन्द्रियान् ग्रहगोचिकासर्पादीन् शेषार्थवोकायिकान् अजिघ्रन्ति अजिमुखमाणच्छतो ग्नन्ति वर्तयन्ति तान् कुर्वन्ति लेजयन्ति मनाक् स्पृशन्ति घातयन्ति परस्पर तान् सङ्घातमापन्नान् कुर्वन्ति सङ्घट्टयन्ति अतीतसङ्घातविशेषमापादितान् कुर्वन्ति परितापयन्ति पीडयन्ति मूर्च्छापन्नान् कुर्वन्ति अपद्रवयन्ति जीविताद्यपरोपयन्ति तेज्य पुद्गलेज्यः तेषां प्राणादीनां विषये जदन्त सोधिकृतो वेदनासमुद्घात

अंतोमुज्जत्तस्स उक्खोसेणवि अतोमुज्जत्तस्स । तेषां जन्ते ! पोग्गला निच्छूढा समाणा जाइं तस्य पाणाइं जूताइं जीवाइं सत्ताइं अजिहणति वत्तति लेसति संघायति संघट्टति परितावति किलावति उद्दवति ।

तत्र प्राणानि जूतानि जीवानि सत्त्वान्यजिघ्रन्ति वर्तयन्ति लेजयन्ति सङ्घातयन्ति सङ्घट्टयन्ति परितापयन्ति क्लामयन्ति अपद्रवयन्ति तेज्यः

वेदन जघन्य याग्यपुद्गल पूरां करो मरी ए विषिसमय जेतलोवाल अणफरसे हिवे विग्रहगति । ४ । ५ । समय प्रमाण हवे पिण वेदनासमुद्घात प्राय पहरनो उदोरणाने वस्य जपजै तेमाट अणफरस्यानोकाल ए फरस्यानोकाल एतलोकाल फरसे नही एतलोकाल फरसे । तेषमंते पणल जेवइकाल स निच्छुभवइ । ते हेमगवन् पुद्गल जेतलेकाल वेदनोयाग्य पुद्गलवेव जेवकाल हवे । गोयमा जइ० अंतोमुज्जत्तस्स उक्खोसेण अंतो० । हेमोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तप्रमाण उत्कृष्ट पिण अन्तर्मुहूर्त प्रमाण चत्र । तेषमंत पणले निच्छूढासमाणा जाइ तस्य पाणाइवा भ्याइ जीवाइं सत्ताइं अभिहणति रत्त ति ससेति सघाएति सघट्टएति परतावेति किलावेति उद्दवेति तद्वितो तेष भत से कइनिरिए । हेमोतम जघन्य अन्तर्मुहूर्तप्रमाण उत्कृष्ट पिण अन्त

તગતો જીવઃ કતિક્રિયઃ પ્રજ્ઞાઃ જગેવાનાર્હે-ગૌતમ સિય તિકિરિયુ ઇતિ ॥ સ્યાજ્ઞવદઃ કથણ્ચિ ત્પર્યાયઃ, કથણ્ચિ રકદાચિ ત્કાણ્ચિ જીવા નચિ કત્યેત્યર્થ, ત્રિક્રિયઃ કિમુક્ત જવતિ યદા-ર્વ કપાણ્ચિ ત્સર્વથા પરિતાપન જીવિસા દ્વપરોપણ વા કરોતિ તદા સર્વથાક્રિય સ્વ' યદાપિ કે પાણ્ચિ ત્પરિતાપમરણં વા પાદયતિ તદાપિ યેષાં નાબાધા મુત્પાદયતિ તદપેક્ષયા ત્રિક્રિય. ॥ સિય ચઝકિરિયુ ઇતિ ॥ કેષાણ્ચિ ત્પરિતાપકરણે તદપેક્ષયા ચતુઃક્રિય ઇતિ, કેષાણ્ચિ દપદ્રાવણે તદપેક્ષયા ત્રિક્રિય ॥ સિય ચઝકિરિયુ ઇતિ ॥ કેષાણ્ચિ ત્પરિતાપકરણે તદપેક્ષયા ચતુઃક્રિય ઇતિ, કેષાંચિ દપદ્રાવણે તદપેક્ષયા પચ્ચક્રિય ઇતિ, સમ્પ્રતિ તદેવાધિકૃતવેદનાસમુદ્ધાતગતં જીવમધિકૃત્ય તેષાં વેદનાસમુદ્ધાતગતપુરુષપુદ્ગલસ્પૃષ્ઠાનાં જીવાના ક્રિયા નિરૂપયતિ-તેણં જતે ઇત્યાદિ ॥ તે વેદનાસમુદ્ધાતગતપુદ્ગલજીવસ્પૃષ્ઠા ણમિતિ પૂર્વવત્ જદન્ત જીવા સ્તતો વેદનાસમુ

તેહિંતોણં જંતે ! સે જીવે કતિકિરિયુ ? ગોયમા ! સિય તિકિરિયુ સિય ચઝકિરિયુ સિય પંચકિરિયુ ।
તેણં જંતે ! જીવા તલ્લ જીવાલ્લ કતિકિરિયા ? ગોયમા ! સિય તિકિરિયા સિય ચઝકિરિયા સિય પંચકિ

(પુદ્ગલેભ્યઃ) સ જીવઃ કતિક્રિયઃ ? ગૌતમ । સ્યાત્ત્રિક્રિયઃ સ્યાચ્ચતુઃક્રિયઃ સ્યાત્પચ્ચક્રિયઃ । તે (વેદનાસમુદ્ધાતગતપુદ્ગલજીવસ્પૃષ્ઠાઃ) જદન્ત

મુદ્ધર્ત્ત પ્રમાણચેત્રે તે જેમગવન્ પુદ્ગલ વિસ્તાર તે જયથાલે તે રાષ્ટ્રચત્ર તિહા પ્રાણી બેદ્રિય તેદ્રિય ચૌરિદ્રિય ભૂતવનસ્પત્યાદિ જીવ પંચેદ્રિય સત્ત્વ સર્વાને ગોદાદિ સાહમા આવતા હણે બાટે પ્રદેશપચાવે ચૂરવ જિગારે કાલસે માહાંમાહિ ઇજ્ઞા કરે સંઘટાયે વિશેષ પૌઢે કિલાનના મૂઢા પમાઢે જીવને જૂથા ૨ કરે તેહથકો તે જેમગવન્ હિવે તે જોય વેદનાસમય જીવ તે ઇજ્ઞવચને કાલલા ક્રિયાકરે । ગોયમા સિય તિકિરિયુ સિય ચઝકિરિયુ સિય પચકિરિયુ । જેગૌતમ જિવારે તાન જિવારે ચાર કિવારે પાચક્રિયાકરે । તેણ મતે જીવા તાઓ જીવાઓ કતિકિરિયા । તે જેમગવન્ જીવને વહુવચને કેત જી ક્રિયા કહિયે । ગોયમા સિય તિકિરિયુ સિય ચઝકિરિયુ । જેગૌતમ કિવારે તોન જિવારે ચાર કિવારે પાચક્રિયા કરે । સેકેણકેણ મંતે જીવે તેસિ જીવાણં અણસિ જીવાણં પરપરાધાણ કતિકિરિયા । તેમટ્ટે જેમગવન્ જીવ તેજીવને અનરજીવને પરંપરાધાતકરી કેતલી ક્રિયા કરે । ગોયમા

ह्यातगतपरिगतान् जीवान् अप्रस्थानियपः कर्मधारयेति स्थानिनं यथेष्टमधिकृत्य पञ्चमी यमयमर्थः, तं वेदनासमुद्घातगतं जीवमधिकृत्य कति क्रियाः प्रश्नः, जगवानाह-गीतम् । स्यात्त्रिक्रिया यदा न काञ्चि तस्याबाधा मुत्पादयितुं प्रजविधवः स्या चतुःक्रिया यदा तं परिताप यन्ति दृश्यते शरीरेण स्पर्शमाना परितापतो वृद्धिकादयः स्या तपञ्चक्रियेति जीवितादपि व्यपरोपयन्ते सिद्धाश्च प्रत्यक्षतः शरीरेण स्पर्श्यमाना जीविता च्छावयन्तः सर्पादय इति, सम्प्रति तेन वेदनासमुद्घातगतेन जीवेन व्यापाद्यमाने जीवे येऽन्ये जीवा व्यापाद्यन्ते येचान्ये जीवे व्यापा द्यमाना वेदनासमुद्घातगतेन जीवेन व्यापाद्यन्ते तानधिकृत्य तस्य वेदनासमुद्घातपरिगतस्य तेषां च समुद्घातगतजीवसम्बन्धि पुद्गलस्पर्शानां जीवानां क्रियानिरूपणार्थमाह-सेष जते जीवे तेय जीवा इत्यादि ॥ सो चिकृतो वेदनासमुद्घातगतो जीवो यः परम्पराघात क्षतः परम्परा घातेन कतिक्रियाः प्रश्नः ? जगवानाह-गीतम् । स्यात्त्रिक्रिया इत्यादि पूर्ववद्भाषितव्यः, एनमेव वेदनासमुद्घातमुक्तेन प्रकारेण नैरयि कादिषु चतुर्विंशतिस्थानेषु चिन्तयन्नाह-नैरइएणं जते । इत्यादि ॥ एवं जहेवेत्यादि ॥ एव मुक्तेन प्रकारेण यथैव प्राक् सामान्यतो जीवो वेद

रिया वि । णेरइएणं जते ! वेदणासमुग्घाएणं समोहए एवं जहेव जीवे नवरं णेरइयान्जिलावो एवं निर

जीवास्ततो जीवात् (तं वेदनासमुद्घातगतं जीवमधिकृत्येत्यर्थः) कतिक्रियाः ? गीतम् । स्यात्त्रिक्रियाः स्याच्चतुःक्रियाः स्यात्पञ्चक्रियाः स (अधिकृतः) जीवस्तेषु जीवा अन्येषां जीवानां परम्पराघातेन कतिक्रियाः ? गीतम् । त्रिक्रिया अपि चतुःक्रिया अपि पञ्चक्रिया अपि नैरयिको जदन्त । वेदनासमुद्घातेन समवहत एवं यथैव जीवो नवरं नैरयिकान्जिलाप एवं निरवशेषं यावद्वैमानिकः । एवं कषायसमुद्

तिकिरियावि चचकिरियावि चचकिरियावि । हेगीतम् ३ क्रिया पिण ४ क्रिया पिण ५ क्रिया । णेरइयाण भते वेदणासमुग्घाएणं समोहए एवं जहेव जीवे नवरं णेरइयान्जिलावो एवं निरवशेषं जाव वैमानिप एवं कषायसमुग्घाओवि भाणियवो । नारकीने हेमगवन् वेदनासमुद्घात समोहयको द म विमहो ज जीवपद तिम जाणिवो एविशेष नारकीनोपरे कहवो दम निरवशेषपणे जालगे वैमानिकजगे दम कषायसमुद्घातने पाण्णोपरे कहिवो ।

नासमुद्घातमधिकृत्य चिन्तित स्तथा नैरयिकीपि चिन्तयितव्यो नवरं जीवान्निलापस्थाने नैरयिकाजिलापः कर्तव्यः, यथा खेरदृश्यं जन्ते वैश्व
 णासमुग्घाणं समोहयित्वा एवं नैरयिकोक्तेन प्रकारेण शोषेद्यपि स्थानेषु स्वस्वाजिलापपूर्वं निरवशेषं ताव द्दत्तव्यं याव द्वैमानिको वैमानिका
 लापः तदेवमुक्तो वेदनासमुद्घातः, सम्प्रति कषायसमुद्घातं समानवक्तव्यत्वा दतिदेशतो जिघित्सुराह-एवं कसायसमुग्घातं वि ज्ञाणियव्यो
 इति ॥ एव वेदनासमुद्घातगतेन प्रकारेण सामान्यतो जीवपदे चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण च कषायसमुद्घातोपि वक्तव्यः सचैवं-जीवेण जन्ते ।
 कसायसमुग्घाणं समोहयित्वा जं पुगले निच्छुहइ ॥ यान् पुद्गलान् शरीरान्तर्गतान् कषायसमुद्घातवशसमुत्पन्नविशेषः स्वशरीरा द्वहिरा
 त्मप्रदेशेभ्योपि विश्लिष्टान् करोति ॥ तेहिणं जन्त । पुगलेहिं केवइए खेत्ते फुडे ? गोयमा । शरीरप्पमाणमेत्ते विक्खंजबाहल्लेणं नियमा ल्हिसिं
 एवइए खेत्ते अफुडे एवइए खेत्ते फुडे ॥ कषायसमुद्घातोहि प्रथम उद्भवति त्रसजोवानां तेषामेव तीव्रतराध्यवसायसम्भवा देकेन्द्रियाणां तु पूर्व
 जवानुवृत्तितः त्रसजीवाश्च त्रसनाड्यां न ततो बहिः त्रसनाड्यां च व्यवस्थितः स्वशरीरप्रमाणविक्लमवाहृत्य क्षेत्र मात्मविश्लिष्टे पुद्गले जन्त षड्दं
 तु निष्कुटमवश्यमुपपद्यते इति नियमा ल्हिसिमित्युक्तं ॥ एवइएखेत्ते अफुल्लं एवइए खेत्ते इत्यादि ॥ सर्वं समानं, सम्प्रति मरणसमुद्घातम
 जिघित्सुराह-जीवेणं जन्ते मारणांतियसमुग्घाणं मित्यादि ॥ जीवो णमिति पूर्ववत् जदन्त कश्चि न्मारणान्तिकसमुद्घातेन समवहत्य च यान्
 पुद्गलान् तेजसादिशरीरान्तर्गतान् ॥ निच्छुजइ इति ॥ विजिपति आत्मप्रदेशेभ्यो विश्लिष्टान् करोति तै जदन्त पुद्गलैः कियत् क्षेत्रं जृतं जगवा

वत्तेसं जाय वेमाणिए । एवं कसायसमुग्घातं वि ज्ञाणियव्यो । जीवेणं जन्ते ! मारणांतियसमुग्घाणं समो

घातोपि ज्ञातव्यः । जीवो जदन्त । मारणान्तिकसमुद्घातेन समवहतः समवहत्य यान्पुद्गलान् विजिपति तैः पुद्गलैः कियत्क्षेत्रमापूर्यं कि

जीवेणं भन्ते मरणान्तियसमुग्घाणं समोहयइ समोहयित्वा जं पुगले निष्कुमइ । जीव हेभगवन् एकसमये मारणांतिकसमुद्घाते समोह्याने समोहे स
 मोह्याने जं पुद्गलं विजिपकरे । तेहिणं भन्ते पुगलेहिं केवइएखेत्ते अफुडे केवइएखेत्ते फुडे । तेहिने हेभगवन् पुद्गलं क्षेत्रसेत्तेने फरसे क्षेत्रसेत्तेने फरसा विना

નાહ-ગીતમ વિઘ્નભવાદ્યતઃ શરીરપ્રમાણમાયામતો જઘન્યતઃ સ્વંશરીરાતિરેકાહુલાસંયયજાગમોત્રં યદા તાવન્નાત્રલેત્રે ઉત્પદ્યતે ઉત્કર્ષતો સંયયે
યાનિ યોજનાનિ, એતદ્વ યદા તાવતિલ્લત્રે અન્યથા વા દ્રુષ્ય યદાદિશ્ચ એકસ્યા દિશ્ચ નતુ વિદિશ્ચિ સ્વગાવતો જીવપ્રદક્ષાના દિશ્ચિગમનસમ્ભવા
ત્, એતાવત્ લેત્ર માપૂર્ણ મેતાવત્લેત્ર મરુપ્ત જ્ઞયન્યત ઉત્કર્ષતોથા ત્મગદેશૌ રપિ એતાવત્ ક્ષેનસ્ય પૂર્ણસમ્ભવાત્ સમ્પતિ વિગ્રહગતિમધિકૃત્ય ॥
કેવલકાલસ્સતિ ॥ તૃતીયાર્થે ષષ્ઠ્યા જ્ઞાવાત્, કિયતા કાલેનાપૂર્ણ કિયતા કાલેન રપ્પ કિમુક્ત સ્મવતિ વિગ્રહગતિમધિકૃત્ય કિયતા કાલેનોત્ક
ર્ષતો ડસસંયયયોજનપ્રમાણ લેત્ર માયામતઃ પૂર્ણ રાપૂર્ણ રપ્પ જવતિ જગવાનાહ-ગીતમ એકસમયેન વા દ્વિસમયેન વા ત્રિસમયેન વા ચતુઃસમ
યેન વા વિગ્રહેણાપૂર્ણ રપ્પ હદ પન્ચસામાયિકોપિ વિગ્રહઃ સમ્ભવતિ પર સ કાદાધિત્ક્રમ્મ ઇતિ ન વિવદ્ધિત દ્વયમત્ર જ્ઞાવના ઉત્કૃષ્ટપદે આયામતો

હળઈ સમોહળઈતા જે પોગળે નિષ્કુજડ તેહિણં જતે ! પોગળેહિં કેવડેણ સ્થિતે આપુન્ને કેવતિએ સ્થિતે
ફુલે ? ગોયમા ! સરીરપ્પમાણમેત્તે બિસ્કંજવાહલ્લેણ આયામેણં જહસેણં અંગુલરસ અસસેજાઈજાગં ઉક્કો
સં અસસેજાઈં જોયળાઈં એગદિસિં એવતિએ સ્થિતે અપુન્ને એવતિએ સ્થિતે ફુલે । સેણં જતં ! સ્થિતે કેવડે

યત્કેત્રં રપ્પં ? ગીતમ । શરીરપ્રમાણમાત્રં વિઘ્નભવાદ્યતેનાયામતો જઘન્યેનાહુલાસંયયજાગમુત્કર્ષતો ડસંયયેયાનિ યોજનાનિ એકદિશ્ચિ દ્વય
ત્લેત્રમાપૂર્ણં હયત્કેત્રં રપ્પમ્ । તદ્ગદન્ત । જન કિયતા કાલનાપૂર્ણ કિયતા કાલેન રપ્પ ? ગીતમ । એકસમયેન વા દ્વિસમયેનવા ત્રિસમયેન
વા ચતુઃસમયેન વા વિગ્રહેણંયતા કાલનાપૂર્ણં મિયતા કાલેન રપ્પં । શપં તથૈવ યાવત્પન્ચક્રિયા, , એવં નૈર્યાયિકોપિ નવરમાયામતો જઘન્યં

રહે । ગોયમા સરીરપ્પમાણમેત્તે વિઘ્નભવાદ્યલ્લેણ આયામેણ જહં અંગુલસા અસસ્થિલ્લદ્ધમાગ । જગીતમ શરીરપ્રમાણમાચાર્યે જાવપણે પિહુલપણે જાહ
પણે જઘન્ય અંગુલનો અમન્યાતમોમાગ । ઉક્કોમણં અસસ્થિલ્લદ્ધાદ જોયળાઈં એગદિસિં એવડય સ્થિત અપુન્ને એવડયસ્થિતે ફુલે । ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતાયોજન
એકદિશ્ચિ કારે એતલાંલેન ફરસે નહો એતલાંલેન ફરસે । સેણ મંત સ્થિત કોવડકાલસા, અપુલ્લે કેવડેણ । તે હેમગધન્ કોતલાંલાલ લેવ ફરસે નહો । કે

संख्येययोजनप्रमाणं क्षेत्रं विग्रहगतिमचिकृत्योत्कर्षत श्रुतिः समये रापूर्णे स्पृष्टं वा ज्वेत्येति, कथं कथं ज्वेतुः सामायिकः पञ्चसामायिको वा विग्रहः सम्भवति उच्यते-त्रसनाड्या बहिरधस्तनजागा दुपरितने जागे यद्वोपरितनजागा दधस्तने जागे समुत्पद्यते तदा एकेन समयेन त्रसनाड्या प्रविशति द्वितीयेनोपरि अधोवा गमनं तृतीयन बहिर्निर्गमनं चतुर्थेन दिशि उत्पत्तिदेशप्राप्तिः, इति चतुः सामायिको विग्रहः, एवं पञ्चसामायिकस्तु त्रसनाड्याबहिरेव विदिशोविदिश उत्पत्तौ लभ्यते तद्यथा-प्रथमसमये त्रसनाड्याबहिरेव विदिशोदिशिगमनं, द्वितीये त्रसनाड्यामध्यप्रवेशः, तृतीये उपर्यधोवा गमनं, चतुर्थे बहिर्निर्गमनं पञ्चम विदिशयुत्पत्तिगमनमिति उपसंहारमाह-एवङ्कालस्सत्र फुले एवङ्काल

कालस्स आपुन्ने केवडकालस्स फुले ? गोयमा ! एगसमएण वा दुसमएण वा तिसमएण वा चउसमएण वा विगहेण एवङ्कालस्स आपुन्ने एवङ्कालस्स फुले सेसं तंचेव जाव पंचकिरिया । एवं नेरइएवि न वरं आपायमेणं जहन्तं सातिरेगं जायणसहस्सं उक्कोसणं असखेज्जाइं जायणाइं एगदिसि एवतिए खेत्ते आपुन्ने एवतिए विगहेणं एगसमएण वा दुसमएण वा तिसमएण वा चउसमएण वा ण जसइ सेसं तं

सातिरेक योजनसहस्समुत्कर्षतो ऽसङ्ख्येयानि योजनानि एकदिशीयत्वेनानापूर्णा मियत्त्वेन स्पृष्टं विग्रहेणैकसमयेन वा द्विसमयेन वा तिसमये

वइण्हिं एगलहिं केवइए खेत्ते कालस्स फुड । केतल अणफरसै नही केतलो केवकाल सय्ये । गोयमा एगसमएणवा दुसमएणवा तिसमएणवा चउसमएण वा विगहेण एवङ्कालस्स फुडे सेसं तंचेव जाव पंचकिरिया एवं नेरइएवि नवरं आपायमेणं जहन्तं सातिरेकं जायणसहस्सं उक्कोसणं असखेज्जाइं जायणाइं एगदिसि एवतिए खेत्ते आपुन्ने एवतिए विगहेणं एगसमएणवा दुसमएणवा तिसमएणवा चउसमएणवा ण जसइ सेसं तं

स्स फुडे इति ॥ एतावता कालेनापूर्वमेतावता कालेन स्पष्टमिति ॥ सेसं तंचेव जाव पञ्चकिरिया इति ॥ अत ऊर्ध्वं शेषं तदेव पूर्णं ॥ तेषां प्रते पुग्गला विच्छुद्धा समाया जाइ तत्थ पायाइ इत्यादि ॥ यावत् पंचकिरियावि इति पदं, तदेवं सामान्यतो जीवपदे भार्यान्तिकसमुद्घात विनित्तः सम्प्रत्यनमेव चतुर्विंशतिदण्डकक्रमेण चिन्तयन् प्रथमतो जैरयिकातिदेशमाह-एवमित्यादि ॥ एवं सामान्यजीवपदश्च नैरयिकेपि व क्षव्यं नवरमयं विज्ञेयः सामान्यतो जीवपदे क्षेत्रमायामतो जघन्येनाकुलासंख्येयज्ञानमान मुक्त इहतु जघन्यतः खातिरेकं योजनसहस्र किमिति कारणमिति चे दुष्यते-इह नैरयिका मरकादुहताः स्वभावत एव पञ्चेन्द्रियतिर्यक्षु मध्ये उत्पद्यन्ते मनुष्येषु वा तेनात्र सर्वजघन्यचिन्ताया न कि यते, ततो यदा पातालकलशसमीपवर्ती नैरयिकाः पातालकलशमध्ये द्वितीये त्रितीये वा विज्ञाने मत्स्यतयोत्पद्यते तदा पातालकलशठिकरिका या योजनसहस्रमानत्वात् यथोक्तजघन्यमानं नातोपि न्यूनतरः कथञ्चनेति उत्कर्षतो ऽसंख्येयानि योजनानि तानि सप्तमपृष्ठीवीगतनारकापे ज्ञया ज्ञावनीयानि अत्रैवोपसंहारमाह-एगदिंसि एवइए इत्यादि ॥ एकस्या दिशि जघन्यत उत्कर्षतश्च एतावदनन्तरोक्तप्रमाणं क्षेत्रं मापूर्णमेता वत् क्षेत्रं स्पृष्ट विग्रहगतिमधिकृत्य विज्ञेयमाह-विगगहेयेत्यादि ॥ विग्रहेण पूर्वस्पृष्ट वा धक्तव्य मेकसामायिकेन द्विसामायिकेन त्रिसामायिकेन वा तज्ज्ञैत त्सामान्यतो जीवपदेप्युक्त न्तरकोत्र विज्ञेय स्ततश्चाह-नवरं चवसामाहएण वा न प्रजइ इति ॥ नवर मत्र सामान्यजीवपद इव चतुः

चेव जाव पंचकिरियावि । असुरकुमारस्स जहा जीवपदे नवरं विगगहो तिसमइत्त जहा नेरइयस्स सेसं

नवा नवरं चतुःसामायिकेनवेति न प्रपते शेषं तज्ज्ञैव यावत्पञ्चक्रिया अपि । असुरकुमारस्य यथा जीवपदे नवरं विग्रहस्त्रिसामायिको यथा

एतलोचेव फरस्यं उत्कृष्टो अखंख्यातायोजन प्रमाण एकदिशि एतलोचेव अणस्यं एतलोचेव एतलो विग्रह एकसमये दोसमये तीनसमये एविशेष ४ समय न कष्टो शेषथावतो पाछलोपरे जालगे ५ क्रिया । असुरकुमारस्य जहा जीवपदे नवरं विगगहो तिसमइत्तो जहा नेरइयस्स सेसं तचेव जाव च असुरकुमारे एवं जाव नेमापि एवरं एगिंदिए जहा जीवा तहा निरवसेसं भाणि० । असुरकुमार जित जीवपद तिम जापिवा एविशेष विग्रहगति

सामायिकीनेति नृजयते नैरयिकाणां सुत्कर्षतोपि विग्रहस्य त्रिसानायिकत्वात्, ते च त्रयेः समया एव जवन्ति । इह कश्चिन्नैरयिको वायव्यां दिशि वर्तमानो जगतक्षेत्रे पूर्वस्यां दिशि तिर्यग्पञ्चेन्द्रियनया वोत्पितुः प्रथमसमय ऊर्ध्वभागच्छति द्वितीयसमये वायव्यां दिशि पश्चिमदिशं तृतीये ततः पूर्वदिशमिति, एवं सूरकुमारीदिष्वपि यथायोग त्रिसमय-ग्रहभावना कार्या ॥ सर्वं तत्रैव जाव पञ्चकिरियावि इति ॥ शेष सूत्र तदेव वेदनासमुद्घातगतम्-तेण जंते योगला कवडकालस्स निच्छुजति गायमा जह्नेणवि अतोमुहुत्तस्स उक्कासणवि अतोमुहुत्तस्सेत्यादि ॥ तावद्वक्तव्यं यावदन्तिमं पद पञ्चकिरियावि इति, असुरकुमारविषय आंतदेशमाह-असुरकुमारस्स जहा जीवपदे इति ॥ यथा सामान्यतो जीव पदे जिहित तथा सुरकुमारस्याप्यजिधातव्य मंतावता किमुक्तं भवति यथा जीवपदे आयासत क्षेत्रं जघन्यतोङ्गुलाऽसंख्येयजागमात्रं उत्कर्षतोऽसंख्येयानि योजनानि तथात्रापि वक्तव्यं कथं जघन्यतोङ्गुलाऽसंख्येयजागमात्रमिति चे दुच्यत-इहासुरादय इंशानदवपयन्ताः पृथिव्यबुवनस्पतिष्वप्युत्पद्यन्ते ततो यदा कोप्यसुरकुमारः सक्लिष्टाध्यवसायी तत्कुण्डलाद्यकदेशे पृथिवीकायकत्वेनोत्पितु नैरयसमुद्घात मादधाति तदा जघन्य नायासतः क्षेत्रं सङ्गुलासंख्येयजागप्रमाणं मवाप्यत इति, यथा जीवपदे इत्युक्तं ततोत्रापि विग्रहगतिं श्रुत्वा सामायिकः प्राप्नोति तत आह-नवर विग्रहस्त्रिसामायिको यथा नैरयिकस्य शेषसूत्र तदेव य त्सामान्यतो जीवपदे नागकुमारादिष्वतिदेश माह-जहा असुरकुमारे इत्यादि ॥ यथा असुरकुमारजिहितमेवं नागकुमारादिषु ताव द्वक्तव्यं याव द्वेमानिकाविषय सूत्र, नवर मेकेन्द्रिये पृथिव्यादिरूपे यथा जीवे सामान्यतो जीवपदे तथा निरवशेषं वक्तव्यं किमुक्तं भवति-यथा जीवपदे चतुःसामायिकोपि विग्रह उक्तः, तथा पृथिव्यादिष्वपि पञ्चसु स्थानेषु वक्तव्यः

तत्रैव जहा असुरकुमारे । एवं जाव वेमाणि नवरं एगिंदिए जहा जीवे निरवसेसं । जीवेणं जंते ! वे

नैरयिकस्य शेषसूत्रैव यथासुरकुमारस्यैवं यावद्वेमानिको नवरमेकेन्द्रिय यथा जीवो निरवशेषम् । जीवो जदन्त । वैक्रियसमुद्घातसमवहतः

३ समयतो जिम नारकांने थाकतो पाळशीपरे जालगे असुरकुमारया इम जालगे वेमानिकपदन्त, कहिवा एविशष एकेन्द्रिय जीवपदनोपर निर्विश

शेषं तथैवेति । तदेव मुक्तो मारणान्तिकसमुत्पातः साम्प्रतं वैक्रियसमुत्पातमभिधित्सुराज-जीविषं वैवद्विर्यं इत्यादि ॥ प्राग्वत् नवरमायामत उत्कर्षतः संख्येयानि योजनानि यत्तत्र वायुकायिकवर्जनेन्द्रियकाद्यपेक्षया द्रष्टव्यं, तेहि वैक्रियसमुत्पातमारजमाणा स्तथाविधप्रयत्नविशेषाज्जातः संख्येयाभ्येव योजनान्युत्कर्षतोऽप्यात्मप्रदशाना दशममारचयन्ति नासंख्येयानि योजनानि । वायुकायिका स्तु जघन्यत उत्कर्षतो वा अकुला संख्येयजागं तावत्प्रमाणं चोत्कर्षतो दशममारचयन् स्तावत्प्रदेशे तेजसादशरीरपद्मलान् आत्मप्रदशान्यो विक्षिपन्ति तत स्ते पुद्गले जृतं क्षेत्रमायामत उत्कर्षतोपि संख्येयाभ्येव योजनान्यथाप्यन्ते, यतश्चैवं क्षत्रप्रमाणकेवलं वाक्रियसमुत्पातसमद्भव प्रयत्नमधिकृत्योक्तं यदातु कोपि वैक्रियसमुत्पातमचिरूढो मरणमुपक्षिपे कथमप्युत्कृष्ट प्रदशान त्रिसामायिकेन विग्रहेणोत्पातदेश मज्जिगच्छति तदा संख्यातीतान्यपि योजनानि याव दायामक्षेत्रमवसेयं तावत्प्रमाणं क्षेत्रापूर्णा मरणममुद्भातप्रयत्नसमद्भव मिति सदापि न विवक्षितं ॥ एकदिसं विदिसं वा इति ॥ तज्जघन्यत उत्कर्षतो वा यथोक्तप्रमाणमायामक्षेत्रमकस्या दिशि विदिशि वा द्रष्टव्यं, तत्र नैरयिकाणां पर्वेन्द्रियतिरश्चां वायुकायिकानां च नियमादेकदि-

उद्विग्नसमुग्धाएणं समोहए समोहगिन्ना जे पोग्गले निच्छुन्नड तेहिण पोग्गलेहिं केवडए खेत्ते आपुन्ने केवडए खेत्ते फुल्ले ? भायमा ! सरीरप्यमाणमेत्ते चिक्कंजबाहल्लेणं आयामेणं जहसंणं अगुलस्स संखेज्जाइ जागं उक्कोसेणं संखेज्जाइ जायणाडं एगदिसिं विदिसिं वा एवडए खेत्ते आपुन्ने एवतिए खेत्ते फुल्लं । से

समवहत्य यान्पद्मला न्विक्षिपति तैः पुद्गलैः कियत् क्षेत्रमापूर्णं कियत्स्फुटम् ? गौतम । शरीरप्रमाणमात्रम् विवक्ष्यतो वाहल्यतश्चा यामेन जघन्येनाकुलसङ्ख्येयजाग मुत्कर्षतः संख्येयानि योजनानि एकदिशि विदिशि वा इत्यक्षेत्रमापूर्णं नियत्क्षेत्र स्फुटम् तद्गदन्त । क्षेत्रं कियता का

वपणे कडिवो । जीवेण भते वेवविग्रयसमुत्पातएण समोहए समोहविप्ता । जीवने जेमगवन् वेक्रियसमुत्पातने समोहे समोहीने । जे पुग्गले निच्छुन्नड तेहिणं भते पुग्गलेहिं केवडए खेत्ते अपुन्ने केवडए खेत्ते फुल्ले । जे पुद्गल वाहिर काहे तेहने जेमगवन् पुद्गलमेव वपणरस्यो रहै केतवो जेव फरसे । गो

शि नैरयिका हि परवशा अल्पद्वयश्च तिर्यग्पञ्चेन्द्रियाश्चाल्पद्वय एव वायुकायिका विशिष्टचेतनाविकला स्तत स्तेषां वैक्रियसमुद्घातमारभानते
यदि परं तथा स्वजात्यादेवात्मप्रदशदण्डविनिर्गतं स्तन्य आत्मप्रदेशोऽन्यो विशिष्यपुद्गलानां च स्वजावतो नुश्रंणिगमनं नतु विश्रेणितं ततो दि
श्येव नैरयिकतिर्यग्पञ्चेन्द्रियवायुकायिकानामायामतः क्षेत्रं द्रष्टव्यं नतु विदिशि, येतु जवनपतिव्यन्तरन्यातिक्वमानिका मनुष्याश्च ते स्वेच्छाचा-
रिणी विशिष्टलब्धिसम्पन्नाश्च प्रवन्ति तत स्ते कदाचि त्रयन्त्रविशेषतो विदिश्यप्यात्मप्रदशानां दण्डं विक्षिपत स्तत्र तेज्य आत्मप्रदेशोऽन्यः पुद्गला
न् विक्षिपतीति तेषामेकस्यां दिशि विदिशि वा प्रत्येतव्य, वैक्रियसमुद्घातगतश्च कोऽपि कालमपि करोति विग्रहेण चात्पत्तिदशमजिसर्प्यति
ततो विग्रहगतिमधिकृत्य कालनिरूपणार्थमाह-सेणं जते । इत्यादि ॥ जदन्त क्षेत्रं विग्रहगतिमधिकृत्योत्पत्तिदेश यावत् ॥ केवडकालस्सति ॥ वृ
तीयार्थे षष्ठो कियता कालेनापूर्णं कियता कालेनास्पृष्ट जगवानाह-गौतम एकसामायिकेन वा त्रिसामायिकेन वा विग्रहेणापूर्णं स्पष्टमिति गम्य
ते, किमुक्तं जवति विग्रहगतिमधिकृत्य मरणदेशादारन्योत्पत्तिदेशं यावत् क्षेत्रस्यापूर्णं मुत्कर्षत खिज्जिः समयै रवाप्यत तेन चतुर्थेनापि स

णं जते ! खेत्ते केवडकालस्स अफुडं केवडकालस्स फुडं ? गोयमा ! एगसमएण वा दुसमएण वा तिसम
एण वा विग्रहेणं एवतिकालस्स फुडं मेसं तंचेव जाव पंचकिरियावि । एवं नेरडएणवि नवरं आयामे
णं जहन्तेणं अंगुलस्स संखेज्जाडजाग उक्कोसेणं सखेज्जाइं जोयणाइं एगदिसिं एवतिए खित्ते केवडकालस्स

लेना पूर्णं कियता कालेन स्पृष्टम् । गौतम । एकसमयेन वा द्विसमयेन वा त्रिसमयेन वा विग्रहेणे यता कालेन स्पृष्टम् । शेषन्तश्चैव यावत्प
ञ्चक्रिया अपि । एवं नैरयिकेनापि नवरं आयामेन जवत्यनोहुनस्य सङ्ख्यं जाग मुत्कर्षतः सखेयानि योजनानि एकदिशीयत् क्षेत्रं कियता

यमा सरोरूपमाणमेते विक्खंमवाहल्लं । वा । जग - जगणं अगुनस्स असं । उ-गौतम शरोरप्रमाणं माचार्ये विक्कअवाहल्ले आयामपणे जघन्य अं
गुलनी असंख्यातमोभाग । उक्कोसेण सखिज्जाइं जायणाइं एगदिसिं एवडए खित्ते अफुडं एवडए खित्ते केवडकालस्स अफुडं केवडकालस्स फुडं । उक्क

मयेन वक्रियसमुद्घातगतो हि वायुकायिकोपि प्रायः स्वसनादयो च उत्कर्षतोपि त्रिसामायिक इति उपसंहारमाह-एवङ्कालस्स इत्यादि ॥ सुगम ॥ सेसं तच्चेवेत्यादि ॥ अत ऊर्ध्वं शेषं सूत्रं तदेव यत्प्राक् वेदनासमुद्घात उक्तं - अतः तावद् व्यावर्तितमिदं पदं पञ्चकिरियावि इति ॥ एवं नेरदृष्टमित्यादि ॥ सूत्रं तु स्वयं जावनीयम् यस्तु दिग्वादिगपेक्षया विशेषः स प्रागेव दर्शितः ॥ सम्प्रति तैजससमुद्घातमजिघत्सुराह-जीवेश जते । तेयगसमुद्घातमित्यादि ॥ सुगमं नवरं मय तैजससमुद्घातस्तुर्वेदनिष्ठायातिर्यक्पञ्चेन्द्रियमनुप्याणा सम्भवति न शेषाणां तेषां महाप्रय

तच्चेव जहा जीवपदे । एवं जहा नेरदृष्टयस्स तथा असुरकुमारस्स नवरं एगदिसिं विदिसिं वा एवं जावथणियकुमारस्स । वाउकाइयस्स जहा जीवपदे नवरं एगदिसिं । पञ्चिदियतिरिक्खजोणियस्स निरवसेसं

कालेन तच्चेव यथा जीवपदे । एवं यथा नेरदृष्टयस्स तथा असुरकुमारस्स नवरं एकदिसिं विदिसिं वा एवं जावत् इतनितकुमारस्स नवरं मेकदिसिं । पञ्चेन्द्रियतिर्यग्यानिक्खयस्स निरवशेषं यथा नेरदृष्टयस्स । मनुष्यवानध्वन्तरित्थोतिफवेमानिकस्स निरवशेषं यथा असुरकुमारस्स । जीवो

ए संख्यातं योजनं एकदिसिं करोति एतलोच्चेव फरमे ते हेमगवन् चैव केतलोच्चात्तं च फरस्स केतलोच्चात्तं फरमे । गोयमा एगसमएणवा दुसमं । तिसमं विगइणं एवङ्कालस्स अफुडे एवङ्कालस्सफुडे सेम तंचेव जाव पञ्चकिरियावि एवं षरइयाणवि । ज्जोतमं एकसमयं २ समयं ३ समयं विगरे एतलोक्कालं फरसे षण्णयाकतो पाक्खीपरं जावगं ५ जियाकरे । म नारको पिण । षवरं च यामेण जइणणं अगुलस्स सं । एतलोविशेषं आयामं पणे जवनं अगुलतो संख्यातमांभागं । उक्खंसेण सं जायणाऽ एगदिसिं एव, खत्ते केतलोक्कालस्स तच्चेव जहा जीवपदे एवं जहा षरइयस्स तथा असुरकुमारस्स एगदिसिं विदिसिं वा एवं जाव थणियकुमारस्स वाउकाइयस्स जहा जीवपदे नवरं एगदिसिं । उक्कट्टुसंख्यातायोजनं १ दिसिं एतलोच्चेव इवे केतलोक्कालं तिमहोजनं जीवपदनो परं जावो १ म जिम नारको तिम अमरकुमारने जाणिनी एकदिसिं विदिसिं १ म जालगे इतनितकुमारने वायुकाइयाने जिम जीवपदनो परं एतलोविशेषं १ दिग्गहुवे । पञ्चिदियतिरिक्खजाणियस्स निरवसेसं जहा षरइयस्स मनुष्यवाणमतर्जोइसिय

जवन्त इति तेषां तैजससमुद्घातमारजमाणां जघन्यतोपि क्षेत्रमायामतोद्गुलासंख्येयजागप्रमाणं प्रवति नतु सङ्ख्येयजागमानं उत्कर्षतः सङ्ख्येय
 योजनप्रमाणं तच्च जघन्यत उत्कर्षतोवा यथोक्तप्रमाणं धोत्र तियग्पञ्चेन्द्रियवजाना मेकस्यां दिशि विदिशि वा द्रष्टव्यं, तियग्पञ्चेन्द्रियाणां तु
 दिश्येवात्र युक्तिः प्रागुक्तेवानुसर्त्तव्या तथाचाह-एव जहा विवेचयिष्यसमुग्घाए इत्यादि ॥ तदेव मुक्तस्तैजससमुद्घातः साम्प्रतमाहारकसमुद्घातं
 प्रतिपिपादयिषुराह-जीवेण जते इत्यादि ॥ यतश्च सूत्र तैजससमुद्घातव ज्जावनीयानवर मयमाहारकसमुद्घातो मनुष्याणां, तत्राप्यधीतवतु

जहा नेरइयस्स । मणुस्सत्राणमंतरजोइसियवेमाणियस्स निरदसंसं जहा असुरकुमारस्स । जीवेणं जते !
 तेयगसमुग्घाएणं समोहए समोहणिता जे पोग्गले निच्छुज्जड तंहिणं जते ! पोग्गलेहिं केवइयस्सेत्ते अपुन्ने
 एवं जहेव वेडव्वियसमुग्घाए तहेव नवरं आयामेणं जहन्तेणं अंगुलस्स असंखेज्जइजागं सेसं तंचेव ।

जदन्त । तैजससमुद्घातेन समवहतः समवहत्य यान्पुद्गलान्विधिपति तैजदन्त । पुद्गलैः कियत्क्षेत्रमापूर्णं, एवं यथैव वैक्रियसमुद्घात स्त
 थैव नवरमायामेन जघन्यतोद्गुलस्यासंख्येय जाग शेषं तैजैव । एव यावद्वैमानिकस्य नवर पञ्चन्द्रियातियंग्योनिकस्यैकदिशि इयत्क्षेत्रमापूर्णं ।
 जीवो जदन्त । आहारकसमुद्घातसमवहतः समवहत्य यान्पुद्गलान्विधिपति तैजदन्त । पुद्गलैः कियत्क्षेत्रमापूर्णं कियत्स्पष्टम् ? गीतम । ज

वेमाणिया विरवसेसं जहा असुरकुमारस्स । पचेत्तौ तियंश्चो नज्जे निविशेषपण्णे, जिम नारकीनीपरे जाणिवो मनुष्य वानव्यन्तर ज्योतिषो वैमा
 निज निविशेष जिम असुरकुमारुतिम जाणिवो । जीवेणं जते तेयगसमुग्घाएणं समोहए म. ओइहिता जे पोग्गले निच्छुभइ । जीवने हेमगवन् तैज
 ससमुद्घात समोह्वा समोहीने जे पुद्गल बाहर काढे हुते हण मंत पु. लहि कः खत्ते अफडे एव जहेव वेडव्वियसमुग्घाए तहेव नवरं आयामेण
 जहसेण अंगुलस्स असं सेस तंचेव जाव वेमाणिरस्स । तेणे हेमगवन् पुद्गलकरी चत्र अणफरसो रहै इम जिमहीज वैक्रियसमुद्घात कथो
 तिमहीज जाणिवो एविशेष लांषण्णे, जघन्य अंगुलनो असंख्यातमोभाग श्रेयथाकतो तिमहीज पाछलोपरे वैमानिकजगे । एवर पचिंदियतिरिक्ख

दशपूर्वाणां तत्रापि केषांचिदेवाहारकलब्धिमतां न शीर्षाणां तैवाहारकसमुद्धानामारजमाणा जघन्यत उत्कर्षतो वा यथोक्तप्रमाणमायामतः
 क्षेत्रमात्मप्रदेशविशिष्टैः पुद्गलै रगपूरयत्येकस्यां दिशि ननु विदिशि प्रयत्नान्तरविशेषा दात्मप्रदेशदशकक्षिपः पुद्गलै रापूरण नच ते प्रयत्नान्तर
 मारजन्ते प्रयोजनजावात्, गभीरत्व ज्ञेति, आहारकसमुद्घातगतोपि च कोप काल करोति विग्रहेणचोत्पद्यते विग्रहश्चोत्कर्षतः त्रिसामायि
 क इति ॥ एगदिसि एवद्वयं खेत्ते अफुडे तथा एगसमएण वा इत्युक्तं, तथा मनुष्याणामेवायमाहारकसमुद्घात इति चतुर्विंशतिदशककचिन्तो

एवं जाव वेमाणियस्स नवरं पंचिदियतिरिक्कजोगियस्स एगदिसिं एवतिए खेत्ते अफुन्ते । जीवेणं जंते !
 आहारगसमुग्घाएणं समोहए, समोहणित्ता जं पुग्गले निच्छुजड तंहिणं जंते ! पोग्गलेहि केवडए खेत्ते
 अफुन्ते केवडए खेत्ते फुडं ? गायमा ! सरीरप्पमाणमित्ते विक्कजवाहत्तेणं आयासेणं जहन्तेणं अंगुलस्स
 असखेज्जडजागं उक्को० सखज्जाइं जोयणाइ एगदिसिं एवतिए खेत्ते एगसमइएण वा दुसमइएण वा ति

रीरप्रमाणमात्र विक्कजवाहत्तय आयासेन जघन्यतोद्गलस्यासंख्येयं प्रागमुत्कर्षतः संख्येयानि योजनान्येकदिशि इयत्क्षेत्र एकसमयेन वा द्वि
 समयेन वा त्रिसमयेन वा विग्रहणयता कालेन स्पष्ट । तान् जदन्त ! पुद्गलान् कियता कालेन विक्षिपति ? गौतम ! जघन्यनाप्युत्कर्षतोप्य

जाणियस्स एगदिसिं एवद्वयं खेत्ते अफुड २ । एविश्व पचेद्विय तिर्यच्चयानिया ० कदिशि एतलोच्चत्र अणफरसे रहै २ । जीवेणं मते आहारगसमुग्घाएणं
 समोहए समोहणित्ता । जीवनं हेमगन् आहारकसमवृत्त समीक्षाने । जे पुग्गले निच्छुजड । जे पुद्गल बाहिर काटे । तंहिणं भंत पुग्गलेहिं के
 वडए खेत्ते अफुडं केवडए खेत्ते फुड । तेहने हेमगवन् पुद्गल कालोच्चत्र अणफरसे कोनलो फरसे । गायमा शरीरप्रमाणमात्र विक्कजवाहत्तेण आयासेण ।
 हे गौतम शरीरप्रमाण मायाय जाव पणै पिडनपणै । जदन्नणं अगलरस अस० उक्कोसेणं । जघन्य अंगुलानां असंख्यातमोभाग उत्कृष्ट । सखिज्जाइ
 जोयणाइ एगदिसिं एवतिए खेत्ते । सख्याता जीजनप्रमाण १ दिशि एतलोच्चत्र द्वयै । एगसमएणवदु स० तिस० विग्रहणं एवतिकालरस अफुसे

पक्रमे ॥ एवं मणूसेवि इत्युक्तं ॥ अस्यायमर्थः-एवं नामान्यतो जीवपद इव मनुष्येपि मनुष्यचिन्तायामपि सूत्रं वक्तव्यं जीवपदे मनुष्ये नेमाधिक-
त्य सूत्रस्य प्रवृत्तत्वा दन्येषा माहारकसमुद्घातानासम्भवात् तदेवं पक्षमपि काव्यास्थिकाना समुद्घाताना आरम्भोपपन्नत उत्कर्षतो वा यावत्
प्रमाणं क्षेत्रमात्मविशिष्टैः पुद्गलै र्यथायोग सौदारिकादिशरीराद्यन्तर्गतं रापूरितं जवति तावत्प्रमाणमावेदितं । सम्प्रति केवलसमुद्घातविधौ
यथास्वरूपैः यावत्प्रमाणस्य क्षेत्रस्यापूरणं सुवजायते तथास्वरूपैः पुद्गलै स्तावत्प्रमाणस्य क्षेत्रस्या पूरणमजिघ्रितसुराह-अणगारस्सर्णं जते । इ

समडएण वा विग्गहेण एवइकालस्स फुट्ठे । तेणं जंते ! पोग्गला केवडकालस्स निच्छुनइ ? गोयमा !
जहन्नेणवि उक्कोसेणवि अतोमुज्जत्तस्स । तेण जंते ! निच्छूढा समाणा जाडं तस्य पाणाइं भूयाइं जीवाइं
सत्ताइं अजिहणंति जाव उट्ठवन्ति तत्तणं जंते ! जीवे कडकिरिए ? गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउ
किरिए सिय पचकिरिए । तेणं जंते ! जीवा ताव जीवाव कडकिरिए ? गोयमा ! एवचेव । सेणं जंते !

ननुमुहूर्त्तन । ते जदन्त विविक्ताः सन्तो यानि तत्र प्राणानि जूनानि जीवानि सत्त्वानि अजिघ्रन्ति यावदपद्मावयन्ति तस्यो जीवः कतिक्रियः ?
गौतम । स्यात्तिक्रियः स्याच्चतुक्रियः स्यात्पञ्चक्रियः । ते जदन्त । जीवास्तेज्यो जीवेज्यः कतिक्रियाः ? एवं चेव । स जदन्त । जीवस्तेच जी

१ समय वेसमय त्रणसमय विश्रुतगति एतलोकाल अणफामे । एवातिजानरम फड तेणं भंते पग्गल केवतिकालरम निच्छुभति । एतलोकालफरसे ते
भगवन् पुद्गल केवलोकाल पदय फ (स नडा । गोयमा जहन्नेणवि उक्कोमणवि अतामहुत्तरस । गौतम जघन्यपिण उत्कपिण अंतमहत्तं कालपुत्रे । तेणं
भंते पग्गला निच्छूढासमाणा जाति तस्य पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं । ते भगवन् पुद्गलनोकलतैथकै ज तिहां प्राण भूत जीव सत्त्वने । अभिहणति
जाव उट्ठवेति ततेण भंते जीवे कति किरिया । इणैसाहमा आवता जानगे उट्ठवे ते जीवने भगवन् केतली क्रिया । गोयमा सियतिकि० सियच० सिय
प० तेणं भंते जीवात्रो कतिकिरिया । गौतम किवारै त्रिक्रिया किवारे ४ किवारे ५ ते भगवन् जीवने केतली क्रियाहुवे । गोयमा एवं चेव सेणं भंते

त्यादि ॥ इह समुद्घातः केवलिनो जयति न कृतस्वस्य । केवली च निश्चयनयमतेना नगरो न गृहस्थो नापि पाखण्डी सच नियमा द्वाविता ।
 त्मा विशिष्टज्ञाध्यवसानकलितत्वात्, अन्यथा केवलित्वानुपपत्तेः तत उक्त मनगारस्य ज्ञावितात्मन इह कवलिसमुद्घातेनोक्तस्वरूपेण समव-
 द्तस्य ये चरन्ती शरमसमयजाविन इत्यर्थः, तैरेव सकललाकापूरणात् निजरापुद्गला इति निर्जरा निजीर्णा इत्यर्थः, तेव तं पुद्गलाश्चेति वि-
 शेषणसमासः किमुक्तं जयति ये लोकापूरणसमये पुद्गला आत्मप्रदगज्यो विशिष्टाः परित्यक्तकर्मत्वपरिणामा इति ॥ सुहुमाण जते । पुग्गला आ

जीवे तेय जीवा अन्तेसिं जीवाणं परंपरांघ्राएणं कडकिरिया ? गोयमा ! तिकि० चउ० पंचकिरियावि
 एवं मणूसेवि । अणगारस्सणं जंते ! जावियप्पणो केवलिसमुग्घाएणं समोहंयस्स जेचरिमा निजारा पो

वा अत्येपा जीवानां परम्पराघातेन कतिक्रिया ? गोयमा । तिक्रिया अपि चतुष्क्रिया अपि पञ्चक्रिया अपि । एव मनुष्योपि । मनगारस्य
 जदत्त । ज्ञावितात्मनः कवलिसमुद्घातेन समवदतस्य ये चरन्ती निजरापुद्गलाः सूक्ष्मास्त पुद्गलाः सर्वमपि लोकं स्पृष्ट्वा तिष्ठन्ति ? इन्ता गो-
 तम । मनगारस्य ज्ञावितात्मनः कवलिसमुद्घातेन समवदतस्य ये चरन्ती निजरापुद्गलाः सूक्ष्मास्त पुद्गलाः प्रज्ञायाः श्रमण ? आयुप्सन् । स

जीवे तेयजीवा अणमि जीवाणं परंपरांघ्राएणं कति चिरया । गोतम इमंभोज त भगवन् जीव ते जीव अनंरा जीवाने परंपरा घाते केतलो क्रिया
 करे । गोयमा तिकिरियावि चसकि० पंचकि० । हे गोतम ३ तिया ४ ५ करे । एव मणरसि अणगारस्सण भते भावियप्पणो केवलिसमुग्घाएण समो
 हयस्स । इम मनुष्यनेपिण जाणिवो अणगारने भगवन् भावितात्मने योःससमुत्तै समोहान । सण्णोमंपियणं फुसित्ताणं चिट्ठंति । सर्वलो जने स
 यंजिने रथे । इन्ता गोयमा अणगारस्स भावियप्पणो केवलिसमुग्घाएणं । हा गोतम अणगारने भावितात्मने कवलिसमुद्घाते । समोहयस्स जे चरमा
 निजारा पुग्गला सधमंणं ते पुग्गला पं समणत्तसो सण्णोमंपियणं फुसित्ताणं चिट्ठंति । समोहान पळे जे छेछला निर्जराना पुद्गलते कहवा प
 इति सूक्ष्मजीना पुद्गल हाँ छ पयनाय तेहवा पुद्गल कहवा अणायमणो सण्णोमंपियणं फुसित्ताणं चिट्ठंति । सण्णोमंपियणं भते मणरसे ते निजरापोग्गलाणं किंयणे

त्मप्रदेवोच्यो विशिष्टाः परित्यक्तकर्मत्वपरिणामा इति ॥ सुहुमाणं जंते । पुग्गला इति ॥ णमिति निश्चये सूक्ष्मा श्रुतुरादीन्द्रियपथमतिक्रान्ता स्ते पुद्गलाः प्रज्ञप्ताः जगवद्भि हे श्रमण हे आयुष्मन् गीतमकृतं जगवत् सम्बोधनमेतत्, तथा णमिति निश्चिनमेतत् सर्वलोकमपि ते पुद्गलाः स्पृष्ट्वा णमिति वाक्यालङ्कारे तिष्ठन्ति गीतमेव प्रश्ने कृते जगवानाह-हन्तागोयमा इत्यादि ॥ हन्तेति प्रीतौ यदाह शाकटायन-हन्तेति सम्प्रदा नप्रीतिश्चात्र यथावस्थितस्वरूपप्रतिपादकत्वात् प्रश्नसूत्रस्य सामान्यलक्षणा वदितव्या नतु हर्षरूपा क्षीणमोहत्वेन जगवतो हर्षविषादातीतत्वात्, सामान्यमेव स्थापयति यदुक्त-गीतमेव तदवानुवदति ॥ अणगारस्सेत्यादि ॥ जावितार्थं सूक्ष्मपुद्गला इत्युक्तं तच्च सूक्ष्मत्वमपि जवति यथा बद्धादीनां मानलकाद्यपेक्षया तत् श्रुतुशब्दीन्द्रियगोचरातिक्रान्तरूप तत्प्रतिपिपादयिषुरिदमाह-ऊमत्थणमित्यादि ॥ ऊमत्थो जदन्त । मनुष्य

गगला सुज्जमाण ते पोग्गला सल्लोगंपियणं जंते ! फुसित्ताणं चिठ्ठंति ? हंता गोयमा ! अणगारस्स जा वियप्पणो केवलीसमुग्घाणुणं समोहयस्स जे चरिमा निज्जरापोग्गला सुज्जमाणं ते पोग्गला पप्पत्ता स

वंसपि लोकं स्पृष्ट्वा तिष्ठन्ति । ऊमत्थो जदन्त । मनुष्यस्तं प्रा निज्जरापुद्गलानां वर्णेन वर्णं, गन्धेन गन्धं रसेन रसं स्पर्शेन स्पर्शं जानाति य

ऊमत्थ भगवन् मनुष्य निज्जरा पुद्गलेन केतला वर्णेन, वर्णवा गंधेन वा गंधं रसेन वा रसं फासेन वा फासं जाणति पासति । गंधे गंधेन रसे रसेन स्पर्शप्रति जाणे देखे । गोयमा नातिच्छेदसमष्टे सेकेच्छेण भते ए० । गीतम नही ए अर्थं समर्थं त स्थाभाटे भगवन् इमं कक्षी । ऊमत्थण मणुस्से तेसिं निज्जरा पुग्गलाण णो । ऊमत्थ मनुष्येने ते निज्जराणां पुद्गले नही । किविक्खेणं वस गंधेण गंधं फामेण फासं रसेण रसं जाणति पासति । काइ वर्णं माचाये गंधे रसेन फरसे करौ जाणे देखे । गोयमा अयस जब्बोव २ मत्तदोवसमुदाण । गीतम एकदृष्टात सांभल एहीज जब्बोपनामाहोपे । सव्वाधत्तरिण सल्लुक्खेण वट्टे तेज्जाप्यसंठाणसठिण वट्टे रहसल्लालसंठाणसठिण । सर्वहोप समुद्रने मध्यच्चै सर्वहोपथो नाहो वाटली ते आकारे वली तेलना पूत्ताने आकारे गोल एहो वली गोलपक्कना पैडाने आकारे । वट्टे पुक्करकणिया स० वट्टे एडिपुक्खवदसठाणसठिण एग जायस सयसइस्सं

स्तेषां मनन्तरोद्दिष्टानां निर्जरापुद्गलानां किंचिदिति प्रथमतः सामान्येन प्रयुक्तं जानाति पश्यतीति सम्बध्यते एतदेव विज्ञेयतौ व्याचष्टे वर्णेन
वर्णग्राहकेण चक्षुरिन्द्रियेण वर्ण्यते यथावस्थित वस्तुस्वरूपं निरूप्यते एनेनेति वर्ण इति व्युत्पत्तेः वर्णं कणादिरूपं, गन्धं गन्धग्राहकेण
नासिकेन्द्रियेण गन्धं आप्राणो घ्रादिभ्यो लिच् गच्छत आप्रायते श्रुजोऽश्रुजो वा गन्धो एनेनेति गन्ध इति व्युत्पादनात् गन्धं श्रुजाश्रुजं वा, र
सेन रसग्राहकेण रसनेन्द्रियेण रस्यत आस्वाद्यते एनेनेति शब्दार्थत्वात् रसं लिङ्गादिरूपं, स्पर्शं स्पर्शग्राहकेण स्पर्शनेन्द्रियेण स्पृश्यते एनेने
ति कर्कशादिरूपः परिच्छद्यवस्तुगतः स्पर्श इति व्युत्पादनात् स्पर्शं कर्कशादिरूपं जानाति पश्यतीति जगवानाह-गीतम नायमर्थं उपपन्न इ
त्यर्थः, पुन गीतम प्रश्नयति-से केण कथं जते । इत्यादि ॥ उत्तानार्थं जगवानाह-गीतम ॥ अयमस्मित्यादि ॥ अयं प्रत्यक्षत उपलब्धमानो यमि

मणाउसो ! सखलोगपियणं फुसिज्ञाणं चिच्छति । छउमत्येणं जते ! मणुस्से तंसिं निज्जारापोग्गलाणं वन्तेणं
वन्त गंधेणं गध रसेणं रसं फासेणं वा फासं जाणड पासड ? गोयमा ! नो डण्ठे समठे । सेकेण्ठेणं जते !
एव वुच्चड-छउमत्येणं मणुस्से तंसिं निज्जारापोग्गलाणं ना किंचिवि वन्तेण २ गधेणं २ रसेणं २ फासेणं २
जाणड पासड ? गोयमा ! अयन्तं जंबूद्वीवे २ सख्खदीवसमुद्दाणं सख्खत्तरए सख्खुत्तुयाए वहे तेत्तापूयसं

इयति ? गीतम । नायमर्थः समर्थः । अयमेतार्थेन जदन्त । एवमुच्यत-कथस्थो जदन्त । मनुष्यस्तेषां निर्जरापुद्गलानां नोकिञ्चिदपि वर्णेन
वर्णं गन्धं गन्धं रसेन रसं स्पर्शं स्पर्शं जानाति । गीतम । अयं जम्बूद्वीपो द्वीपः सर्वद्वीपसमुद्दाणां सर्वान्यन्तरकः सर्वलुल्लको वृत्तस्तेत्तापूपसं

आयामविक्रमं । वलो पक्कर कमलनो कणिकाने आकारे वलोचन्दने आकार एहवी गोल १ लच्छ योजन लाव पणै पिहल पणै । तिन्निजोयणसयस
हस्साइ सोलसमहस्सा टांणि सत्तावीस जांयणसं । वज्जो तेह्वनो परिधि ३ नाग योजन १६ सख्ख टांय सय सत्तावीस योजन । तिखयकोसे अट्ठावीसं च
धणुसयतेरसय अंगुलाइ अहंगुल च । ३ कोस १२८ धमुष उपरिवली १३ अंगुल वली आधांगुल । किंचि विसेसाहिये परिखेवेण पं० देवेण महहट्ठ १

ति वाक्यालङ्कारे ऽप्ययोजनोच्छ्रितया रत्नमय्या जङ्घा उपलक्षितो द्वीपो जम्बूद्वीपः द्वीपसमुद्राणां सर्वान्यन्तरक इति सर्वेषा मज्यन्तरो मध्यवर्त्तो सर्वान्यन्तर सर्वान्यन्तरएव सर्वान्यन्तरकः, जातो वा स्वार्थक इति प्राकृतलक्षणवशात् स्वार्थकः प्रत्ययः, केषां सर्वेषा मज्यन्तर इत्याह-सर्व द्वीपसमुद्राणां तथा हि सर्वे शेषा द्वीपसमुद्रा जम्बूद्वीपादारज्यागमाजिहितेन क्रमेण द्विगुण २ विस्तारा व्यवस्थिताः ततो जवति द्वीपसमुद्राणां मेव जम्बूद्वीपो ज्यन्तरः तथा ॥ सवस्तुक्कागे इति ॥ सर्वेभ्यो द्वीपसमुद्रस्य क्षुल्लको ह्रस्व सर्वक्षुल्लक इति तथाहि-सर्वे लवणादयः समुद्राः सर्वे च घातकीखण्डादयो द्वीपा अस्मा जम्बूद्वीपा दारभ्य प्रवचनाक्तेन क्रमेण द्विगुणचक्रवालचिन्तनाः ततः शेषद्वीपसमुद्रापेक्षया सर्वलघुरिति, तथा वृत्तो वर्तुलो यत स्तौलापूपसंस्थानसंस्थित स्तौलन हि पक्षो ऽपूपः प्रायः परिपूर्णवृत्तो जवति न घृतपक्ष इति तैलविशेषणं तस्येव संस्थान संस्थित स्तथा वृत्तो जम्बूद्वीपो यतो रथचक्रवालसंस्थानसंस्थितः रथस्य रथागस्य चक्रवालं मण्डल तस्येव य रसंस्थानं तेन संस्थितः, एव मुक्त मपि पदद्वयं ज्ञावनीयं ॥ आयामविक्रंज्जेणंति ॥ आयामश्च विक्रमश्चति समाहारोद्वन्द्वः तेन आयामेन विक्रमेन च प्रत्येकमेकं योजनशतसहस्रमित्यर्थः, परिधिपरिमाणानयनगणित च जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यादा वनेकशो ज्ञावितमिति ततो वधार्यं ॥ देवेणमित्यादि ॥ देवश्च क्षमिति वाक्याल

ठाणसंठिए वहे रहचक्रवालसंठाणसंठिए वहे पुष्करकक्षियासठाणसंठिए वहे पद्मिपुन्नचंदसंठाणसंठिए चेव एगं जोयणसयसहस्सं आयामविक्रंज्जेणंति तिन्नि जोयणसयसहस्साइं सोलससहस्साइं दोसि सत्तावी से जोयणसए तिन्नि य कोसे अष्टावीसं च धणुसय तेरस अंगुलाइं अद्दं गुलं च किंचि विसंसाहिए परि

स्थानसंस्थितोवृत्तो रथचक्रवालसंस्थानसंस्थितो वृत्तः पुष्करकक्षिकासंस्थानसंस्थितोवृत्तः प्रतिपूर्णचन्द्रसंस्थानसंस्थितश्चैवैक योजनशतसहस्रमायामविक्रमेन त्रीणि योजनशतसहस्राणि षोडशसहस्राणि द्वे सप्तविंशत्यधिके योजनशते त्रयः क्रोशा अष्टाविंशतिश्चधनुःशतं त्रयोदशाङ्गुलानि अर्द्धाङ्गुलञ्च किञ्चिद्विशेषाधिकं परिवेपणं प्रज्ञप्तम् । देवो जदन्त । महद्भिर्को यावन्महासीत्य एक महत्सं विलेपन गन्धसमुद्भूतं गृहीत्वाऽ-

॥ क्लारे ॥ महहिण्य इति ॥ महती अष्टि विमानपरिवारादिका यस्यासी महर्द्धिः ॥ जाव महासोक्खे इति ॥ यावत् शङ्करणात् महज्जुइय इति
महाबले महाश्रुते इति दुष्टं, तत्र महती द्युतिः शरीरानरणाविषया यस्य स महाद्युति महद्वलं शरीरप्राप्ति यस्य स महाबलः महत् यज्ञ
ख्यातिर्यस्य स महायज्ञः तथा महत् प्रजुतं सीस्य यस्य प्रजुतसद्देयकर्मोदयजावादिति महासील्य क्वचित् ॥ महसक्खे ॥ इति पाठस्तत्र महान्
ईशः ईश्वर इत्यास्या शब्दप्रथा यस्य लोके स महेशाख्य अपवा ईशानमीशो नावेधज् प्रत्ययः ऐश्वर्यमित्यर्थः, ईश ऐश्वर्ये इति वचनात् तत ईशमी
श्वर्यमात्मनः ख्याति अन्तर्भूतव्यर्थतया ख्यापयति प्रकाशयति तथा परिवारादिस्फूर्तिर्यवर्तते इति ईशाख्यः महांघ्रासा वीशाख्यश्च महेशाख्यः
अन्यत्र महासक्खेति पाठ स्तत्रैव दृष्टव्यास्या-आशुगमना दद्यमनः प्रज्ञाणि इंद्रियाणि स्व २ विषयव्यापकत्वात् अक्षशब्दोहि प्रायेणा सूड्भ्यामा
वित्यस्यधातो निष्पाद्यते अश्वक्काणि अश्वक्काणि महंति स्फूर्तिमति अश्वक्काणि यस्यासी महाश्रासे स्फूर्तिमताः स्फूर्तिम चक्षुरादीद्रियधे
त्यर्थः एक महान्त मतिच गुरुक मन्यथा स्तोक तथा तद्रते गंधपुद्गलैः सकलस्य जम्बूद्वीपस्या व्याप्तमशक्यत्वात् ॥ सविलेवणमिति ॥ सव वि
शिश्रमति सूक्ष्मरन्ध्राणामपि स्थगनात् लेपनं लेपोजत्वादिकृतं पिधानोपर्यवर्तते येन स तथा तं विशिष्टलेपप्रदानान्नावेहि बहवः सूक्ष्मरन्ध्रे
गंधपुद्गला निर्गच्छन्ति, तत उद्घाटनवेलायां तेषां स्तोकीजावेन सकलजम्बूद्वीपापूर्णं नोपपद्यते ॥ गंधसमुग्गयंति ॥ गन्धद्रव्ये रतित्रिंशष्टैः प
रिपूर्णं चतः समुद्रको गन्धसमुद्रकस्तं ॥ अवदलेइति ॥ अवदलयति उत्पटयतीत्यर्थः ॥ इणामेवेति ॥ एवमेवेत्यर्थः ॥ केवलकप्पंति ॥ केवलं केवल

शकेवेणं पश्यत्ते, देवेणं महहिण् जाव महासोक्खे एगं मह सविलेवणं गंधसमुग्गयं गहाय तं अण्वालेइ तं
महं एगं सविलेवणं गंधसमुग्गयं अण्वालेइता इणामेवणंतिकहु केवल कप्प जंबुद्वीव २ तिहि अण्वाले

वदलयति तमेकमहत्सविलेपनं गन्धसमुद्रकमवदलयित्वा एवमेवेति कृत्वा केवलकल्पज्जम्बूद्वीप द्वीपं त्रिजिरत्तरनिपातै स्त्रिःसप्तकत्वोनुपयंतं

काश्चि विशेष एतस्मि परिधि कश्चि तिहां देवता महर्द्धिः । जाव महासोक्खे एग महं सविलेवण गंधसमुग्गय सविलेवण । जालगै वणं करतां महामुखी

ज्ञानं तत्कल्पं परिपूर्णतया तत्सदृशं परिपूर्णमित्यर्थः, जम्बूद्वीपं त्रिजिह्वारोनिपातोगान चप्पुटिका तत स्तिरुजि श्चप्पुटिकाजि रिति द्रष्टव्यं
चप्पुटिकाश्च कालोपलक्षणं ततोयमर्थः-यावत्कालेन तिल श्चप्पुटिकाः पूयन्ते तावत्कालमध्ये इति त्रिःसप्तकृत्य यजुर्विज्ञातिवारान् अतिपरिवर्त्य
सासस्त्येन परिज्ञस्य ॥ हव्यं ॥ शीघ्रमागच्छेत् ॥ सेनूणमित्यादि ॥ से ज्ञादो मगधदेशप्रसिद्धाः अथ ज्ञादार्थः, अथ ज्ञादस्य चार्थो वाक्योपन्यासः
य उक्तञ्च अथ प्रक्रियाप्रश्नानन्तर्यमङ्गलाधिकारवाक्योपन्यासेषु तत्रार्थजाक्योपन्यासे तद्भाष्यजाचैत्र-उक्त स्तावत् विवक्षितार्थप्रतिपत्तिहेता दृष्टा
न्तस्य पीठिकावन्धः सम्प्रति विवक्षितार्थप्रतिपत्तिहेतुदृष्टान्तावाक्यमुपन्यस्यते नूनं निश्चित गौतम स केवलकल्पो जम्बूद्वीप स्ते गन्धसमुद्रका द्विनि
र्गते प्राणपुद्गले स्पष्टो व्यासः काक्षाचेदं सूनमजिधीयते-ततः प्रज्ञोवगम्यते, अथवा प्रश्नार्थः सज्ञद स्ततो ज्ञसे प्रज्ञयतीति गौतम आह एत स्प
ष्टो गन्धपुद्गलानां सर्वतोऽजिसंपणशीलत्वा त्पुनरपि जगवानाह-उत्तमत्येणमित्यादि ॥ सुगमं, एष चात्र ज्ञावार्थः, यथा ते सकलजम्बूद्वीपव्यापि

वातेहिं सत्तखत्तो अणुपरियट्टित्वाणं हव्यमागच्छेज्जा सेनूणं गोयमा ! से केवलकल्पे जम्बूद्वीपे २ तेहिं घा
णपुग्गलेहि फुळे ? हता फुळे, उत्तमत्येणं गोयमा ! मणूसे तेसिं घाणपोग्गलाण किंचि वन्हेणं वस्सं गं
धेणं गंधं रसेणं रसं फासेणं फासं जाणइ पासइ ? जगवं ! णोइणठे समठे सत्तेणठेणं गोयमा ! एवं

कृत्वाशीघ्रमागच्छेत् अथनूनं गौतम । स केवलकल्पोजम्बूद्वीपो द्वीप स्तेप्राणपुद्गले स्पष्टः ? एत गौतम । स्पष्टः । दृष्टव्यो गौतम । मनुष्य
स्तेषा प्राणपुद्गलानां किं चिद्वर्णं वर्णं गन्धेन गन्ध रसेन रसं स्पष्टं न स्पष्टं जानाति पश्यति ? जगवन् । नायमर्थः समर्थः । तत्तेनार्थेन ?

पृष्ठो-२ मोटो रूपवन्त विलेपन सुगधचूर्णं सुगधद्रव्ये परिपूर्णं । अवहालतितं महं णग सविलेवण गधसमुगय अवहालइत्ता इणामेव । वडो च
पाडे उपाडाने । कट्टुकेवलकल्प जम्बूद्वीपं तिहिमच्छराणिवातहि तिसत्तखुत्तो । को० क० सपूर्णं जम्बूद्वीपने ३ वामोवे अथवा तीनसंपांन्मपेअरौ ३ तौ
न सत्ता २१ वार पीतानौ । अणुपरियट्टित्वाणं हव्यमागच्छेज्जासेनूणं । समर्थोवैकारेणे शीघ्र आवै ए इष्टाते करौ इम निथै । गोयमा सकेवलकल्पे

नो गन्धपुद्गला सूक्ष्मत्वा न दृष्टस्थानां चक्षुरादीन्द्रियगम्या स्तथा सङ्गलोलोभ्यापिनो निर्जरापुद्गला अपीति ॥ उपसंहारमाह-एषुहुमायं ते ॥
यतावत्सूक्ष्मा , अथ यन्निमित्त कवली समुद्रा । सारमत तत्तत्परिद प्रश्नसूत्रमह-कम्हाणमित्यादि ॥ कस्मा तकारणात् यामिति वाक्यालङ्कारे
नदन्त केवली केवलानोपेनः समुद्रात गच्छत्य रजते कतकृत्यत्वा दिक्कल तस्येति जायः , भगवानाह-गोपमेत्यादि ॥ गीतम केवलिन द्यत्वारः
कर्माशा कमजेदा अक्षीणा जयमनुपगताः कुंतयत्याह-अवेदिता जन निमित्तकारणहेतुपु सर्वासां विजक्तीनां प्रायो दर्शनमिति न्यायात् हेती

बुद्ध-छउमत्येणं मणुरसे तेषिं निजारापोगलाण नो किंचि वन्तेणं २ गधेणं २ रसेणं २ फासेणं २ जाणइ
पासइ । एसुज्जमाण तं पोगला पज्जत्ता समणाउसो ! सल्लोगपियणं फुसित्ताणं चिठ्ठति । कम्हाणं जंते !
केवली समुग्घायं गच्छइ ? गां० ! केवलिरस चत्तारि कम्मस्स अंसा अस्की गा अवेदिता अणिजित्ता नवन्ति

गीतम । यवमृष्यते दृष्टस्थानामनुपगता निजरापुद्गलाना नो किंचिद्वर्णेन वर्णं गन्धेन गन्ध रसेनरसं स्पर्शेन स्पर्शं जानाति पश्यति एता
दृक् सूक्ष्मास्तो पुद्गलाः प्रज्ञप्ताः श्रमण । आयुषन् । सर्वलोकमपि स्पृष्टा तिष्ठन्ति । कस्माद्भदन्त । केवली समुद्रात गच्छति ? गीतम । केवलि

जव्नीने २ तडिं घाणपुगलेहि फड हता फुडे छउमत्येण । गीतम ते केवलकलो जव्नीपे ते सगन्ध पुद्गल फरसीने तत्काल आवे हां स्वामी ते फरसी भा
वे हिंवे छदस्य । गीयमा मणुरसे तेषिघाणपुगलाय किंचिद्वर्णेन वर्णं गधेणं गध रसेण रस फासेण फास जाणति पासति । गीतम मन्य तेहना पुद्ग
लने स्यं वर्णे गधे रसे स्पर्शे स्पर्शप्रति जाणै देखै । गीयमा नातिण्डुममहु सजण्डुके भते प० छउमत्येण मणुरसेतेसिं । गीतम मही ए अर्थ समर्थ ते किम
स्वामी इम कत्तै छदस्य मन्य तेहने । निजारापगला नो किंचिद्वर्णं गधे रस फास जाणति पाणति एह सुहुमं । निर्जरा पुद्गलने नही कोइ वर्णे गं
धे रसे स्पर्शे जाणै देखै ॥ सङ्गपुद्गल । ते पङ्गला प० समणाउसो मन्तलोसपियणं फुसित्ताणं चिठ्ठति । जे गधनी प्रदेश जिम छदस्यनी दृष्टिनावे तिम
ते निर्जराना सूक्ष्मपुद्गल सर्वलोकजै , फरसीने रक्षाके छदस्यनी दृष्टि नावे एतावता केतला केवली देखै । कम्हाण भंते केवलीसमुग्घायं गच्छति ।

प्रथमा ततोयमर्थः-यतो वेदिताः ततो ऽक्षीणकर्माणां हि क्षयो नियमतः प्रदेशतो विपाकतो वा वेदना द्रवति " सर्वं च परसतया जुज्जइ कम्म मणुजावतो जइयमित्यादि वचनात्' ते चत्वारोपि कर्मांशा अवेदिता अतो ऽक्षीणा एतदेव पर्यायेण व्यापष्टे अनिर्णीताः सामस्त्येनात्मप्रदेशेभ्यो परिज्ञादिता जवन्ति तिष्ठन्ति तानेव नामग्राह मज्झित्तुराज-तजहेत्यादि ॥ सुगम , तत्र यदा ॥ से ॥ तस्य केवलिन सर्वबहुप्रदेशं वेदनीय मुपलक्षणमेतत् नामगोत्रे च तथा सर्वस्तोकं प्रदेशमायुःकर्म तदा ॥ सर्वबहुहिं ठिड्हियत्ति ॥ वध्यते जवचारजात् विनिगच्छन् प्रतिवध्यते ये स्ते वन्धनाः करणाधारे इति करणे अनट् प्रत्ययः , अथवा वध्यते आत्मगदगे सह लोलीजावेन संक्षिष्टाः क्रियन्ते योगवशात् ये ते वन्धनाः लद्धहु लमिति वचनात् कर्मणि अनिट् उजयत्रापि कर्मपरमाणावो वाच्याः , स्थितयो वेदनाकालाः तथाचोक्त जाण्हता-विसमंकरेइसम वन्धणेहिं ठि

तं०-वेदणिज्जे आउए नामे गोत्ते सव्वज्जए से वेदणिज्जे कम्मो हवइ सव्वत्थोवे से आउए कम्मो हवइ विसमं समं करेइ बधणेहिं ठिड्हिय विसमसमीकरणयाए बधणेहिं ठिड्हि एव खलु केवली समोहन्तइ एवं खलु समुग्घायं गच्छइ सव्वेविणं जंते ! केवली समोहन्तइ सव्वेविणं जंते ! केवली समुग्घायं गच्छन्ति ?

नश्चत्वारः कर्मांशा अक्षीणा अवेदिता अनिर्णीता जवन्ति तद्यथा-बन्धनीयमायुर्नामगोत्रं , सर्वबहुकं वेदनीयं कर्म जवति सर्वस्तोकं आयुः कर्म जवति विषमं समं करोति वन्धनैः स्थितिजिञ्च विषमं समीकरणाय वन्धनैः स्थितिजिञ्चैव खलु केवली समवहन्त्यते , एव खलु समुद्घातं

हिं वै केवलीनो अधिकार कइहै किवारे भगवन् केवली समुह त विषे जाये । गोथमा केवलिसा चत्तारिकम्मसा अक्खीणा अवेइया । गोतम केवलीना जय नही गया अवेटीनो ४ कर्म । अणिज्जिसा भवति त वेदणिज्जे आउए नामगोए । अ० क० समर्थाइयेकरी अपरिसाटन कहता छूना न कौधा छे ते कइहै वेदनी आउए १२ नाम ३ गोव ४ । सव्वज्जए से वेदणिज्जे कम्महवति सव्वत्थोवे से आउए कम्मोहवति । सर्वकर्मना प्रदेशथी वेदनीकर्मना घणा प्रदेश हुवे सर्व थोडा कर्म आयु कर्मना प्रदेश हुवे । विसम समं करेति बधणेहिं ठिड्हिय विसमं समीकरणयाए बधणे हिं ठिड्हिय । विषमकैते यके

ईदृश्य कर्मद्वयं बन्धोऽपि कालो वर्धतेति ॥ ततश्च तौ वैयर्थ्ये स्थितिर्निश्चयविधमं सदेदनीयादिकं समुद्घातविधिना समनायुषा सह करोति च एवं खलु केवली बन्धने स्थितिर्निश्चयविधमस्य सती वेदनीयादित्युक्तं ॥ यती नृणां गतिः ॥ यत्र नाप्रत्ययः स्वार्थिकः, ततोयमर्थः-समकरणाय ॥ समोहना इति ॥ समवृत्तिः समुद्घाताय प्रयत्नस्त एव खलु समुद्घात गच्छति उक्तञ्च-प्रायुपि स पाप्यमाणे शोपाणां कर्मणां यदिसमाप्तिर्न स्यात् ॥ स्थितिर्वैयर्थ्याद्गच्छति, स ततः समुद्घातं स्थित्याय बन्धनेन च समीक्रियार्थं हि कर्मणां तेषां भक्तर्मुहूर्तशोपे तदायुः समुज्जयां सति स ननु प्रजुतस्थितिकस्य वेदनीयादे राप्युषा सह समोकरणार्थं समुद्घात मारजते इति यदुक्त-ननोपपन्न कृतनाशादिदोषप्रसङ्गात्' तथाहि-प्रजुतकालोपनोर्गस्य वेदनीयादे रारत एवापगमसम्भवात् कृतनाशः वेदनीयादिवच्च कृतस्यापि कर्मद्वयस्य पुनर्नाशवत्तत्रान्नोद्वेप्यनास्या प्रसङ्गः तदसकत् कृतनाशादिदोषप्रसङ्गात् तथाहि-इह यथाप्रतिदिवसं संतिकापरिजोगेन वर्षशनोपनोर्गस्य कल्पितस्याहारकस्य जलस्य व्याधिना

तत्सामर्थ्यां तत्तोकदिवसे निःशोपतः परिजोगा न कृतनाशोपमः, तथा कर्मणोपि वेदनीयादेः तथाविधशुजाध्यवसायानुबन्धादुपक्रमेण साकल्यतो जोगा न कृतनाशरूपदोषप्रसङ्गः द्विविधो हि कर्मणोऽनुभवः प्रदेक्षतो विपाकतश्च तत्र प्रदेशनः सकलमपि कर्मोपनूयते न तदस्ति किंचिदकर्मयत्प्रदेशनोप्यनूतं सन् क्षपमुपयाति, ततः कथं कृतनाशदोषापत्तिः विपाकनस्तु मिथि नान्यथा मोक्षानावपराङ्गा तथाहि-यदि विपाकानुनूतित एव सर्वं कर्मक्षपणीयमिति नियमस्तत्प्रसङ्गात्तेषु भवेत् तथाविधविनिर्वाध्यवसायविशेषं यन्तरकगत्यादिकं कर्मोपार्जितम् तस्मान्न कस्मिन् मनुष्यादावेव भवेऽनुभवः स एव निवर्त्यन्त्या तद्विषयानुभवस्य क्रमणं च स्वतन्त्रानुगमनेन वेदने नारतादितरेषु चारित्रानावेन प्रजुततरकर्मसन्तानोपचया तस्यापि स्वजनानुगमने नानुजत्रोपगमात् कुतो मोक्षस्तस्य तस्मै कर्मविपाकतो नाव्यप्रदेशनोऽवश्यमनुभवनीयत्वमिति प्रतिपत्तव्यमेव न कश्चिदोषः, नन्वेवमपि दीर्घकालजोग्यतया तद्देदनीयादिकं कर्मोपचितं अथवा परिणामविशेषादुपक्रमेणारादव तदनुभवति

सर्वेपि केवलिनः समुद्धाताय प्रयतन्ते नापि समुद्धातं गच्छन्ति किंतु येषामायुषः समधिष्ठां वेदनीयादिकं यस्य पुनः स्वप्नावतः एवायुषा सह समस्थितिकानि वेदनीयादीनि कर्माणि सोऽकृतसमुद्धातयस्तानि क्षपयित्वा सिद्ध्यति तथाचाह-जस्सेत्यादि ॥ यस्य केवलिन आयुषा सह ज्ञावो मनुष्यजव उपसमीपेन गृह्यते अग्रहण्यते यैस्तानि ज्ञापयद्गर्माणि तानि च तानि कर्माणि च ज्ञापयद्गर्माणि वेदनीयनामगोत्राणि बन्धनैः प्रदेष्टुं स्थितिनिश्च तुल्यानि सन्तानि ज्ञानं समुद्धातं न गच्छन्ति, अरुणसमुद्धातएव तानि क्षपयित्वा स सिद्धिसौख्यं मध्यास्ते इति ज्ञावः, उक्तञ्च-जस्सेतुज्ञानवश्यं कर्मचउक्तंभावतो जाय । गोश्रवणसमुद्धातं जिज्ञादज्जगत्सवेक्षणं ॥ १ ॥ अथायं कादाचित्को जाव उत बाहुल्य जावो यत आह-अगतूणसमुद्धातमित्यादि ॥ अगत्वा समुद्धातं केवलिसमुद्धातं सिद्धिं चरमगतिं गता इति सबन्धः, किमसंख्याका इत्याह-अनन्ता अनन्तसंख्याका, केवलिनः केवलज्ञानदर्शनोपेता, अनन्त ये ज्ञाना मात्मगुणाना मत्यन्तोच्छेदा मोक्ष इति प्रतिपन्ना स्ते पास्ता द्रष्टव्याः ज्ञानस्य निरुपचारितात्मस्वभावत्वा तस्य च विनाशायोग्या हन्यमाना एवाजावापते न चात्मनो निरन्वयो विनाशः अतः सर्वथा विनाशायोगात्, नास्त्योविद्यतजावो नाजावोविद्यतेस्त इति न्याया, तथा जिना जिनरागादिज्ञावः अनन्त योज्ञालक्ष्मतापादरक्षणमाह-तेहि नुक्तिपदमध्या सीनमपि तत्त्वतो वीतरागमपि मन्यन्ते अवाप्तमुक्तिपदा अपि तीर्थनिकारदर्शनाभिमिहा गच्छन्तीति वचनात्, तत्त्वतो वीतरागस्य च परामवबुद्धे

च्छेदः । अगताणसमुद्धायं अणताकेवलीजिणा जरामणविप्रमुक्ता सिद्धिंवरगतिंगया ॥ २ ॥ कइसमइएणं

स्थिमिध । ज्ञापयद्गर्माणि समुद्धातं न गच्छन्ति ॥ १ ॥ अगत्वा तु समुद्धातं अनन्ताः केवलिनोजिनाः । जरामणविप्रमुक्ताः सिद्धिं वर

समजात समोहणे इम निशय समघात प्रति पामे । सर्वेविषं भते कोलीममोहणंति सत्येणं भते केवलीसमुद्धाय गच्छति । वली सर्व भगवन् केवलीसमुद्धात प्रति पामे तिवार सर्व भग-न् कोली समुद्धात प्राप्त इवे । गोवसा योतिण्डुलमष्टे जस्स आज्ञणत्वाद् वधणीहिंठितोदिय भवोवगइकम्माइ । गोतम नही ए अर्थसमर्थ जेहने आयुषो सरोखी बंधवैकरी स्थिति भवोवगइ कर्म । समुद्धापसेणं गच्छति अगतूणं समुद्धात अणता केवली जिणा ।

रिहागमनस्यचासम्भवात् पुनः कथंश्रुता इत्याह-जरामरणविप्रमुक्ता जराच मरणं च जरामरणं ताभ्यां विप्रमुक्ता जरामरणग्रहणमुपलक्षणं तेन समस्तारोगशोकादिसासारिक्लेशविप्रमुक्ता इति द्रष्टव्यं यत्तेन मुक्तान्तो मोक्षस्योपादेयता साहान्यस्यै वंस्वरूपस्य रयानस्यासम्भवात् ' नहि सखा रे प्रकर्षस्तुल्यप्राप्तमपि स्थानमेवविधमस्ति सर्वस्यापि मरणपर्यन्तानत्वात्, सेचनं सिद्धि रशेषकर्माशापगमे नात्मनः स्वरूपे न्यवस्थानता वरा सर्वगतीना मुत्तमा गम्यते इति गति वर्गगति स्तां वर्गगतिरूपा मित्यर्थः ' नताः प्राप्ता इह सर्वोपि केवली केवलिसमुद्घातं गच्छन् प्रथमत आबर्जीकरणं मुपगच्छति, तथा च केवलिसमुद्घातप्रक्रियां विजगिषुः समुद्घातशब्दव्याख्यानपुरस्सरमाह ज्ञाप्यकार-तत्यावया सेसाहिधा कामसमुग्धा यण समुग्धानु । तं नंतमणा पुत्रं आउज्जीकरणं मुद्येउ । अथावर्जीकरणं मिति कः शब्दार्थ उच्यते-आवर्जनभावर्ज आत्मानं प्रति मोक्षस्याभिमुखी करणे नात्मनो मोक्षं प्रत्युपयोजनमिति तात्पर्यार्थः, अथवा आवर्ज्यते अजिमुखीक्रियते मोक्षो ऽनेनेति आवर्जः शुभमनोवाक्कायव्यापारविशेष उक्तञ्च-आवर्जणमुवजुगो वावारोवा इति, तत उभयत्रापि अतस्य तस्य करणं मिति विवक्षायां द्विप्रत्ययः, आवर्जीकरणं अपरे आवर्जितकरणा मित्याहु स्तत्राय शब्दार्थः-आवर्जितो नामाजिमुखीकृत स्थायाच लोके वक्तार आवर्जितोय मया संमुखीकृत इत्यर्थः, ततश्च तथाज्यत्वेना वर्जितस्य मोक्षगमनं प्रत्यजिमुखीकृतस्य करणं क्रिया शुभयोगव्यापारणं आवर्जितकरणम्, अपरे ॥ आउज्जीयाकरणमिति ॥ पठन्ति ' तच्चैव श एवस्कार नाचदते शायोजिकाकरणमिति अयञ्चानान्वयार्थः-ग्राह् मर्यादया केवलितदृष्टयो योजनं शुभानां योगानां व्यापारणं मायोजिका, जावे

जन्ते ! आउजीकरणे प० ? गो० ! असंखिज्जसमइए अतोमुज्जाहिए आउजीकरणे प्रसूत्ते । कइसमइएणं जन्ते !

गतिंगताः ॥ २ ॥ कतिसामयिकं नदन्त । आयोजिकाकरणं प्रज्ञप्तं ? गौतम । असंख्येयसामयिकमान्तमोहूत्तिकं मायोजिकाकरणं प्रज्ञप्तम् ।

समुद्घातं ते पामे समुद्घातं रुहितं केवली मोक्षगया जास्ये अनता केवली पिणं जिन तीर्थंजर । जम्मामरणविप्रमुक्ता सिद्धिवरगतिंगता कतिसमातिपणं भन्ते आउजीकरणे प० । जम्म मरणथको मुंकाणा मुत्तिमति प्रधानं गतिं मतिं पाम्या केतले समयं भगवन् आवर्जनं कल्लो करणी आत्माने आउजी

पुनः तस्याः करणं भायोजिकाकरणं, अन्ये ॥ आत्रेयस्य-राममिति ॥ ब्रूते तथाप्यथ मन्त्रधी आवश्यकेन आवश्यंभावेन करणं भायव्यककरणं ।
तथाहि-समुद्घातं केचिं कुर्वन्ति केचिन् न कुर्वन्ति इदं व्यवहयककरणं सर्वेपि केवलिनः कुर्वन्तीति, सम्प्रत्यस्यैवा वजीकरणस्य कालप्रमाणानि
रूपणार्थं प्रश्ननिर्वचनसूत्रे आह-कइसमइयणमित्यादि ॥ सुगम, आवजीकरणानन्तरं चाव्यवधानेन केवलिसमुद्घातं मारजते सच कतिसामायिक
इत्याशङ्कायां तत्समयनिरूपणार्थमाह-कइसमइयण मित्यादि ॥ सुगम, तत्र यस्मिन् समये यत्करोति तद्दर्शयति-तजहा-पढसमय इत्यादि ॥
इदमपि सुगमं प्रागेव व्याख्यातत्वात् नवरमेवं ज्ञावार्थी यथा ह्येव तर्जः समये कमयात्मप्रदेशानां विस्तरणे तथैव प्रतिलोम क्रमेण संहरणमि
ति, उक्तं चेन्नन्यत्रापि-उल्लङ्घ्यलोगं तर्गासिण सांसदेवावकलज । पढसमयान्मदं करेइ विडयसियकवाड ॥ तइयसमयस्मिसय चउत्यलोगपूर
णकुणइ ॥ पहिलोमसाहरण काउतोडोइइइत्यो ॥ २ ॥ अस्मिञ्च समुद्घाते क्रियमाणे सति यो योगो व्याप्रियते तमजिचित्सुरिदमाह-सेण जते ।
इत्यादि ॥ तत्र मनोयागं वाग्योगं वा न व्यापारयति प्रयोजनाज्ञावात् आहच धर्मसारमूलटिकायां हरिजद्रसूरि-मनावचसी तदा न व्यापारयति
प्रयोजनाज्ञावात् काययोजं पुन र्मुन्यत औदारिककाययोगमौदारिकामश्रकाययोग वा युनक्ति न शेषं लब्धुपजीवनाज्ञावेन शेषस्य काययोगस्या

केवलिसमुद्घाए पन्तत्ते ? गोयमा ! अठसमइए पसत्ते, तजहा-पढमे समए दंरं करेइ बीएकत्राऊ करेइ
ततिए समए मंय करेइ चउत्ये समए लोगं पूरेइ पंचमे समए लोयं पफिसाहरइ लठे समए मंयं पफिसा

कतिसामयिक भदन्त । केवलिसमुद्घातं प्रज्ञप्तम् ? गौतम । अष्टसामयिक प्रज्ञप्तं तद्यथा-प्रथमे समये दण्डं करोति द्वितीये कपाटं तृतीये

मौचमाहमो करे सुभमन विजय ते आवर्जनं पञ्च । गोयमा असविज्जनम-ए अगेमुत्ताए आत्रंजोकरण पं० । हे गौतम असख्यातासमयनो १ अंत
मंइत्तं शुभमनो वाक्कायाना व्यापारविशेष करणी कइहा । कतिसमएण भंन केवलिसमुद्घाए पं० । द्विवै केतले समयनो भगवन् केवलिसमुद्घात कइहा ।
गोयमा अठसमइएपत पढमेसमएदइकरेति वीषल्लिवाहंहरति तइएयमएमय-इति । हे गो० अ भाठ समयना कइहा ते कहै पहिले समये दंडरूप करे

सम्भवात्, तत्र प्रथमे ऽष्टमे च समये केवल भौटारिकमेव शरीरं व्याप्रियते इत्यौटारिकाययोगः द्वितीयं षष्ठे सप्तमे च समये कामंशरीरस्यापि व्याप्रियमाणात्वात् औटारिकमिश्रकाययोगस्तृतीयचतुर्थपञ्चमेषु तु समयेषु केवलमेव कामंशरीरव्यापारजागिति कामंशकाययोग आह च प्राप्यकृत्-नकिरसमुष्णायगुं मणवइजोगप्पयायणकुण्ड ॥ जुरालियजोगंपुण जुंजइपढमठमेसमए ॥ उजयव्वावाराउं तस्मीसवीयळ्ळसत्तमए ॥ ति चउत्थपचमेक स्मगतुकस्मत्तवेठालु ॥ अत्रैव विशेषपरिज्ञानायाह-सेण जते इत्यादि ॥ स जदत्त केवली तथा दणकपाटादिकमेण समुद्घातं गतः सन् सिध्यति निष्ठितार्थो जवति सच वर्त्तमानसामीप्ये वर्त्तमानवद्वति वचनात् सेटस्य अपि व्यवहारत उच्यते तत आह-बुध्यते अवंगच्छति केवल ज्ञानेन यथाह निश्चयतो निष्ठितार्थो भविष्यामि निःशेषकर्माशापगमन स्तत आह-मुच्यते शेषकर्मांशोरिति गम्यते मुच्यमानश्च कर्माणुवेदनापरि तापरहितो जवति तत आह परिनिर्वाति सामस्त्येन ज्ञाती जवति समस्तमेत देकेन पर्यायण स्पष्टयति सर्वदुःखाना मन्त ड्ढूरोतीति, मगवाना ह-गौतम नायमर्थः. समर्थः नायमर्थः सङ्गतो यः समुद्घातं गतः सन् सर्वदुःखान् ड्ढूरोतीति योगनिरोधस्याद्याप्यकृतत्वात्, सयोगस्य च वक्ष्य

हरइ सत्तमे समए कवाळं पडिसाहरइ अठमे समए दंळं पडिसाहरइपडिसाहरित्ता तत्तो पच्छा सरीरत्थे हवइ । सेणं जते ! तहां समुष्णायगए किं मणजोगं जुंजइ वइजोगं जुंजइ कायजोगं जुंजइ ? गोयमा !

मन्य चतुर्थलोकं पूरयति पञ्चमे समये लोकं प्रतिसंहरति षष्ठे समये मन्य प्रतिसंहरति सप्तमे समये कपाटं प्रतिसंहरते अष्टमेसमये दण्डं प्रतिसंहरते सहस्रं ततः पश्चात् शरीरस्थो जवति । अथ भदन्त । तथासमुद्घागतः सन् किं मनोयोगं युनक्ति वाग्योगं युनक्ति काययोगं युन

१ बोजे समय कपाट करै २ त्रोजे समय मथानकरै ३ । चउत्थसमणलोचपूरेति पचमेसमएलोग पडिसाहरति । चौथे समय प्रदण्डेकरौ लोकपूरे ४ पांचमे समय लोकना विस्त खा प्रदण्डसाहरै ५ । छठे समणमथं पडिसाहरति सत्तमसमए किवाडपडिसाहरति । छठे समय मथानपाखी साहरै ६ सातमे समय कपाट पाखी साहरै ७ । अठमे समए दण्डं पडिसाहरति १ त्ता । पछै आठमे समय दण्डपाखी साहरै ८ साहरौने । तत्तोपच्छासरीरत्थे भवति से

माणयुक्त्वा सिद्धभावा दिति प्राव । किं कुरीतीत्यत आह-सेवमित्यादि ॥ सोधिकृतसमुद्घातगती शमिति वाक्यालङ्कारे ततः स्वसमुद्घातान् प्रतिनियतंते श्रुति निवर्त्यं च ततः प्रतिनिवर्तनात् पश्चादनन्तर मनोयोगमपि वाग्योगमपि काययोगमपि युनक्ति व्यापारयति यतः जगवान् जव धारणीयकर्मसु नामगोत्रवेदनीये धांचन्यमाहारस्यसमुद्घातवशात् प्रज्ञतमायुषा सह समीकृते घृष्यन्तर्मुहूर्तजाविपरमपद स्तस्मिन् काले य द्यन्तरोपपातिकादिना देवेन मनसा पृच्छते तर्हि व्याकरणाय मनःपुद्गलान् गृहीत्वा मनोयोग युनक्ति तमपि सत्यमसत्यासृषारूपं वा मनुष्यादि

नो मणजोगं जुंजइ नो वडजोगं जुंजइ ? गोयमा ! कायजोगं जुंजइ । कायजोगेणं जंते ! जुंजमाणे किं उरालियसरीरकायजोगं जुंजति उरालियमीससरीरकायजोगं जुंजइ किं वेउव्वियसरीरकायजोगं जुंजइ वेउ व्वियमीससरीरकायजोगं जुंजइ किं आहारगसरीरकायजोगं जुंजइ आहारगमीससरीरकायजोगं जुंजइ किं कम्मगसरीरकायजोगं जुंजइ ? गोयमा ! उरालियसरीरकायजोगपि जुंजइ उरालियमीसासरीरकायजोगं

क्ति ? गौतम । नो मनोयोगं युनक्ति नो वाग्योगं युनक्ति काययोगं युनक्ति । काययोगं युज्जन्निमीदारिकशरीरकाययोगं युनक्ति औदारि कमिश्रशरीरकाययोगं युनक्ति किं वैकियशरीरकाययोगं युनक्ति वैकियमिश्रशरीरकाययोगं युनक्ति किमाहारकशरीरकाययोगं युनक्ति आ हारकमिश्रशरीरकाययोगं युनक्ति किं कर्मणशरीरकाययोगं युनक्ति ? गौतम । औदारिकशरीरकाययोगमपि औदारिकमिश्रशरीरकाययोग

भंते तद्वा समुच्चाय नते किं तिवारपक्खी शरीरस्यव्वेते भगवन् निम त्रिभू समुद्घातपइचे स्यु । मणयोगं जुंजइ वडजोगं जुंजइ कायजोगं जुंजइ । मनयोगं जुंजइ कै वचन योगं जुंजइ काययोगं जुंजइ । गोयमा नो मणयोगं जुंजइ वा वडजोगं जुंजइ कायजोगं जुंजइ । गोतम नही मनोयोगं जुंजइ नही वचनयोगं पणं जुंजइ काययोगं जुंजइ । कायजोगेणं भंते जुंजमाणे किं उरालियसरीर कायजोगं जुंजइ । काययोगरूरी भगवन् जुज्जतो थको स्यु औदारिकशरीर का य योगं जुंजइ । उरालियमीसासरीरका० वेउव्वियसरीरका० । औदारिकमिश्रशरीरकाय योगं जुंजइ कै वैकियशरीरकाय योगं जुंजइ । वेउव्वियमीसासरीर

ना पृष्ठः स नपृष्ठो वा कार्यवशातो वा पुद्गलान् गृहीत्वा वाग्योगं तमपि सत्यमसत्यं शृणा वा न शेषान् वाङ्मनसोयोगान् क्षीणरागादित्वात्

पि जुंजड नो वेउल्लियसरीरकाय योगं जुंजड नो वेउल्लियमीसासरीरकायजोगं जुंजड नो आहारगसरीर
कायजोग जुंजड नो आहारगमीसासरीरकायजोगं जुंजड कम्मगसरीरकायजोगपि जुंजड पढमठमेसु सम
एसु उरालियसरीरकायजोगं जुंजड वितीयलठसत्तमेसु समएसु उरालियमीससरीरकायजोगं जुंजड ततिय
चउत्थपंचमेसु समएसु कम्मगसरीरकायजोगं जुंजड । सेण जंते ! तहा समुग्घायगए सिज्जड वुज्जड मुच्चड

मपि नो वैक्कियशरीरकाययोगं नो वैक्कियमिश्रशरीरकाययोगं नो आहारकशरीरकाययोगं नो आहारकमिश्रशरीरकाययोगं युनक्ति कर्मण
शरीरकाययोग युनक्ति प्रथमाष्टमे समये औदारिकशरीरकाययोग युनक्ति द्वितीयपष्ठसत्तमेसु समयेपु औदारिकमिश्रशरीरकाययोगं युनक्ति
तृतीयचतुर्थपञ्चमेसु समयेषु कर्मणशरीरकाययोगं युनक्ति । अथ भदन्त । तथासमुद्घातगतः सिञ्चति वृद्धते सुच्यते परिनिर्वाति सर्वदुः

ना० आहारग० आहारगमीसासरीरका० कम्मगसरीरका० । कै वैक्कियमित्र शरीरकाययोगजुंज के आहारकशरीरकाय योगजुंजे कै आहारकमि
श्रशरीर काययोग जुंजे कै कर्मणशरीरकाय योग जुंजे । गोयमा उरालियसरीरका० उरालियमीसासरीरका० । गौ० औदारिकशरीर काययोग जुंजे
औदारिकमिश्रशरीर काययोग जुंजे । नो वेउल्लियसरीरका० नो वेउल्लियमीसासरीरका० । पिण वैक्कियशरीर काययोगजुंजे पिण वैक्कियमित्रशरीर
काययोग नही । नो आहारगसरीरका० नो आहारगमीसासरीरका० । पिण आहारकशरीर काययोग जुंज नही आहारकमिश्र पिण जुंज । कम्मसरी
रका० पढमठमसत्तमेसु उरालियसरीरकायजोगं जुंजड । कामेणशरीरकाय योग प्रयांगोइवे पहिले समय ऽ आठमेसमय औदारिकशरीरकाय योग
जुंज । वितीयलठसत्तमेसु समएसु उरालियमीसासरीरकायजोगं जुंजड । २ । ३ । ७ समय औदारिकमिश्रशरीरकाययोग जुंजे । ततियचउत्थ पंचमेसु सम
एसु कम्मगसरीरकायजोगं जुंजड सेण भते । तिवारे पळे ३ । ४ । ५ । समय कामेणशरीरकाय योग जुंजे ते भगवन् । तहासमुग्घायगते सिज्जांति मुच्चति

परिनिव्याति सर्वदुष्काणं श्रुतं करेइ ? गोयमा ! नो इण्ठे समठे । सेणं जंते ! तत्तं पङ्गिनियत्तति तत्तं
 पच्छा मणजोगंपि जुंजइ वइजोगंपि कायजोगंपि जुंजइ ? हंता जाव कायजोगंपि जुंजइ मणजोगं
 जुंजमाणे किं सच्चमणजोगं जुंजइ मोसमणजोगं जुंजइ सच्चामोसमणजोगं जुंजइ असच्चामोसमणजोगं जुंज
 इ ? गोयमा ! सच्चमणजोगं जुंजइ नोमोसमणजोगं जुंजइ नोसच्चामोसमणजोगं जुंजइ असच्चामोसमण
 जोगंपि जुंजइ । वइजोगं जुंजमाणे किं सच्चवइजाग जुंजइ मोसवइजोगं जुंजइ सच्चामोसवइजोगं जुंजइ

स्थानामस्त कुप्योत् ? गोतम । नायमर्थः ससर्थः । स भदन्त । ततः प्रतिनिवर्तते । ततः पञ्चान्मनोयोगमपि वाग्योगमपि काययोगमपि युन
 क्ति ? भदन्त यावत्काययोगं युनक्ति । मनोयोगं युज्जन् किं सत्यमनोयोगं सुषामनोयोगं सत्यासुषामनोयोगं असत्यासुषामनोयोगं युनक्ति ?
 गोतम । सत्यमनोयोगं नो सुषामनोयोगं नो सत्यासुषामनोयोगमसत्यासुषामनोयोगं युनक्ति । वाग्योगं युज्जन् किं सत्यवाग्योगं सुषावाग्योगं

परिनिव्याति । तिम समुद्धातयको तिण वेलांहीज सोभे बूभे मूकाये धर्माया शीतलोभूत धायु । सर्वदुःखनी श्रुतप्रति करे ।
 गोयमा णो तिण्डेसमंठं सेण ततोपङ्गिनियत्तति २ ता । हे गो० नहो ए अर्थं समर्थं त तिहा यको पाछा कसरी कसरीने । ततोपच्छामणयोगंपि जुंज
 इ कायजोगंपि जुंजइ । तिवारपछे मनोयोग पिण युंजे अनत्तरविमानाया वलो काययोग पिण प्रयुंजे । मणजोग जुंजमाणे किं सच्चमणजोगजुंजइ
 मोसमणजोगजुंजइ । हिंवे भग० मनोयोग प्रयुंजे थाकतां सुं सत्यमनायोग प्रयुंजे मिथ्यामनयोग प्रयुंजे । सच्चमोसमणजोगजुंजइ असच्चामोसमणजो
 ग जुंजइ । कैसत्यासुषा योगय जे कै असत्या असुषामनो योगयु जे । गोयमा सच्चमणजोगजुंजइ णो मोसमणजोगजुंजइ । गोतम सत्यमनोयोग प्रयुंजे
 पिण सुषामनोयोग नप्रयुंजे । नो सच्चमोसमणजोगजुंजइ असच्चमोसमणजोगजुंजइ । वलो सत्यासुषा मनोयोग पिण न प्रयुंजे असत्यासुषा मनोयोग
 प्रयुंजे । वइजोगजुंजमाणे किं सच्चवइजो० मोसवइजो० । हिंवे वचनयोग प्रयुंजता यका भगवन् सुं सत्यवचनयोग प्रयुंजे कै सुषावचनयोग प्रयुंजे ।

आगमनादीं वीदारिकादिकाययोगं तथाहि भगवान् कार्यवशात् जुनश्चित् स्थानात् विवक्षिते स्थाने आगच्छेत् यदि वा क्षापि गच्छेत् अथवा तिष्ठेत् जङ्गस्थानेवा तिष्ठेत् निषीदेद्वा तथाविधश्रमापगमनाय त्वग्वत्तन कुर्यात् यथा विवक्षिते स्थाने तथाविधसम्प्राप्तिमसत्त्वाकुलां भूमिमवलोक्य तत्परिहाराय जन्तुरक्षानिमित्तं मुल्लङ्घनं अलङ्घनं वा कुर्यात्तत्र सञ्जाल्यादिर्विलेपः न्मनागधिकतरः पादत्रिषेप उल्लङ्घनं स एवातिविकटः प्रलङ्घनं यदिवा प्रातिहारिक पीठफलकशय्यासंस्तारकं अत्यप्यते यस्मा दामीत तस्मै समर्पयेत्, इह भगवतायश्यामेन प्रातिहारिकपीठफलकादीनां प्रत्यर्पणमेवोक्तं ततोवसीयते नियमादन्तर्मुहूर्तावशेषपायुक्तवायव्यजीकरणादिकं मारजते न प्रज्जनावशेषपायुक्तो अन्यथाग्रहणस्यापि सम्भवात् तदप्युप

असञ्चामोसवडजोगं जुंजड ? गोयमा ! सञ्चवडजोगं जुंजड नोमोसवडजोगं जुंजड नोसञ्चामोसवडजोगं जुंजड असञ्चामोसवडजोगंपि जुंजड । कायजोगं जुंजमाणं आगच्छेज्जावा गच्छेज्जावा चिठ्ठेज्जावा निसीएज्जावा तुयहेज्जावा उल्लंघिज्जावा पलंघिज्जावा पाणिहारियपीठफलकशय्यासंस्तारणं पञ्चपिणज्जा सेणं जंते !

सत्यासृषावाग्योगं असत्यासृषावाग्योगं युनक्ति । गीतम । सत्यवाग्योगं नोसृषावाग्योगं नो सत्यासृषावाग्योगं असत्यासृषावाग्योगं युनक्ति काययागं युज्जनागच्छद्वा तिष्ठेद्वा निषीदेद्वा त्वग्वत्तन कुर्यात् वा उल्लङ्घयेद्वा प्रलङ्घयेद्वा प्रातिहारिकपीठफलकशय्यासंस्तारकं प्रत्यर्पयेत् । अ

सञ्चामोसवडजोगं असञ्चामोसवडजा गोयमा । कै सत्यासृषा वचनयोगं प्रयुजे कै असत्या असृषावचन योगयुजे गीतम । नो मोसवडजो नो सञ्चामोसवडजोगं सञ्चवडजोगं जुंजड । नही सृषावचन योगप्रयुज नही सत्यासृषा वचनयोगं पिण सत्यवचन योगप्रयुजे । असञ्चामोसवडजो कायजोगंपि जुंजमाणे । असत्या असृषावचनयोगं पिण प्रयुजे द्विवै काययोगं पिण भगवन् प्रयुजनाधिकं । आगच्छेज्जावा गच्छेज्जावा चिठ्ठेज्जावा निसीएज्जावा तुयहेज्जावा उल्लंघेज्जावा । आवै जाये अथवा बैठायाय कारणविशेषं पालखोमारोने बैसे बलोलोलाविपगेसुवै बला पगविवरना प्रसारण । पलंघेज्जावा पाणिहारियपीठफलकशय्यासंस्तारणं पञ्चपिणज्जा सेणं भन्ते तद्वासंयोगो सिञ्जति जाव

दीयते एतेन यदाह रेके लघन्यतोन्तर्मुहूर्तशेषे समुद्घातमारभते उत्कर्षतः पट्ग मासेषु शेषेष्टिति तदपास्तं द्रष्टव्यं पट्सु मासेषु कदाचिदपान्त
 राले वर्षाकालसम्भवात् तन्निमित्तपीठफलकादीनामादानमप्युपपद्येन न च नसू नाममत मिति तदप्ररूपण मुत्सू मवसेय एतच्चोत्सूनमाधश्यकेपि
 समुद्घातानन्तरव्यवधानेन शीलेइयजिधानात् तत्सूत्र-दण्डकवाक्यमर्थं तरेयसाह्यारणासरीरदये ॥ ज्ञासाजोगनिरोहे सेलेसीसिक्तणाचेव ॥ यदि
 पुन रुत्कर्षतः षयमासरूप मपान्तराल मवे तत स्तदप्यजिधीयेत नचोक्त तस्मादेवं तदयुक्तमेवदिति, तथाचाह ज्ञाप्यकार-कमलघुयासमले
 जितमुत्तापिसंज्ञकालो ॥ अनेजहममेयं क्षमासुकोसमिच्छति ॥ ततोन्तरमलसिचपणोजवपाडिहारीण ॥ पवपिणमेवमूय इराडगहणपिहोजा
 हि ॥ अत्र कमलघुतानिमित्तं समुद्घातस्य समयो ऽवसरो जितमुत्तथिज्ञपकालः, शेषं तुगम तदेवमन्तर्मुहूर्तं काल यथायोगं योगत्रयव्यापारजा
 य् केवली जूला तदनन्तरमत्यन्ताप्रकम्पं लेइयातीत परमनिजंराकारण ध्यान प्रतिपित्सु रवइय यागनिरोधायोपक्रमते, योगेसति यथोक्तरूपस्य

ध्यानस्या सम्भवा तथाहि-योगपरिणामो लेश्या तदन्वयव्यतिरेकानुविधाना ततो यावद्योग स्तावदवश्यजाविनी लेश्येति लेइयातीते ध्यानसम्भ
 वः, अपिच यावद्योग स्तावत्कर्मबन्धोपि-जोगापयडिपएस ठिअगजागकसायउकुणः ॥ इतिवचना त्केवलं सकर्मबन्धः केवलियोगानिमित्तता सम
 न्यावस्थाया तथाहि-प्रथमसमये कर्मवध्यते द्वितीयसमये वेद्यते तृतीयेन त् रामयेन कर्मकर्मो जवति, तत्र यद्यपि समयद्वयरूपस्थितिकर्माणि
 क्रियान्त.पूर्वाणि, प्रलय मुपगच्छन्ति तथापि समये समये सन्तत्या कर्मादाने प्रवर्तमाने सति न मोक्षः स्या दथवा वइयं मोक्षगन्तव्यं
 तस्मा त्कुसुत सयोगनिरोध मिति, उक्तव-सततंयोगनिरोधं करोतिलेश्याननिरोधमजिकाकन् ॥ समयस्थितिचक्षुः योगनिमित्तंसनिरुदत्तुः ॥ १ ।
 समये समये कर्मादानेनसंततेनमोक्षः स्यात् ॥ यद्यपिद्विमुच्यन्त स्थितितयात्पुत्रंकर्माणि ॥ २ ॥ नाकर्मणादिवीर्यं योगद्वयेणजवतिजीवस्य
 तस्यावस्थानेतु सिद्ध.समयस्थितिबन्धः ॥ ३ ॥ अत्र बन्धस्य समयमानस्थितिज्ञता बन्धसमयमतिरिच्य लेदितव्या ज्ञाप्यमप्येन पूर्वोक्तं सकलमपि

मेयं पुष्पाति तथाच तद्वतो ग्रन्थः-विशिवित्तसमुत्पादं तिन्रिवजोगेजिशोपउंजिजा ॥ सच्चमसचामोसं चसोमणंतहावइजोगं । उरालकायजोगं गम
 शाडपाडिहारियाणाथा । पञ्चप्पिणंरंरंजाजोगनिरोहंतउकुरुते ॥ किन्नसजोगीसिज्जइ सबधहेउत्तिजंसजोगीय । नसमेइपरमसुक सनिज्जराकारणं
 परम ॥ ३ ॥ अतएवाह-खेणं जते । तथा सजोगी सिज्जइ ॥ इत्यादि सुगमं, योगनिरोधञ्च कुर्वन् प्रथमं मनोयोग निरुणाद्धि तच्च पर्याप्तमात्रसज्जि
 पञ्चेन्द्रियस्य प्रथमसमये यावन्ति मनोद्रव्याणि यावन्मात्रश्च तच्चापारः तस्मादसख्येयगुणाहीन मनोयोगं प्रतिसमय निरुंधानो ऽसख्येयैः समयैः
 साकल्येन निरुणाद्धि उक्तञ्च-पज्जत्तमेत्तसंनि स्सजत्तियाइंजहन्नजोगिरस ॥ होंत्तमणोदवाइ तवावारोयजम्मत्तो ॥ तदसखगुणाविहीणं समए समए
 निरुजमाणासो ॥ सव्वानिरोह जोगीकरेइ सखेज्जसमएहिं ॥ एतदेवाह-सेण जते इत्यादि ॥ सो धिक्कतक्केवली योगनिरोध चिकीर्षन् पूर्वमेव सज्जिनः
 पर्याप्तस्य जघन्ययोगिनः सत्तस्य मनोयोगस्येति गम्यते ऽवस्तात् असख्येयगुणपरिहीनं समये २ निरुंधानो सख्येयैः समयैः साकल्येनति गम्यते,
 प्रथमं मनोयोग निरुणाद्धि ॥ तत्तो नतर चणमित्यादि ॥ तस्मान्मनोयोगानिरुन्वा दनन्तर ऽप्य शप्पो वाक्य णमिति वाक्यालङ्कारे, द्वीन्द्रियस्य पर्या

तहा सजोगी सिज्जइ जाव झुंतं करंति ? गोयमा ! नो डण्ठे समठे । सेणं पुब्बमेव सन्निस्स पंचिंदि
 यस्स पज्जत्तयस्स जहन्नजोगिरस्स हिंठा असंखिजगुणपरिहीणं पढमं मणजोगं निरुंनइ ततो झुणंतरं

थ मदत्त । स योगी चिच्छति बुध्यते-यावदन्तं कुर्यात् ? गौतम । नायमर्थः सनर्थः । स पूर्वमेव सज्जिनः पञ्चेन्द्रियस्य पर्याप्तकस्य जघन्ययोगि

अंतं करेति । संधारां तृणादि जिहां थौ आर्याकै तिहां पाछां आवै तं भगवन् स्वामी तिम सयोगी सीक्कं जालगै अंतकरे । गोयमा णो तिण्ठे समठे से
 ण पुब्बमेव सन्निस्स पचेन्द्रियपज्जत्तस्स । गौतम नहो ए अर्थं समर्थं ते पूर्वमयीया पंचेन्द्रिय पर्याप्तमात्रने । जहन्नजोगिरस्सहिंठा असंखिजगुणपरिहीण
 पढम मणजोगं निरुंनइ भति । जघन्य योगरहेवली मनोद्रव्य व्यापारणकी असख्यातगुणाहीन प्रथम मनयोग प्रतिं ढंधे । तत्तो अथंतर चणं वेदंन्द्रियस्स
 पज्जत्तगस्स जहन्न जोगस्सहिंठा । तिवारे पक्खे वचन योग लगता किम वेद्विय पर्याप्ताने समय पहिले जेतला वचन योगना व्यापारथो । असंखिजगुण

प्रस्य जघन्ययोगिनः सत्कस्य वाग्योगस्येति गम्यते ऽधस्तात् वाग्योगं संख्येयगुणपरिहीनं समयं समये निरुच्यते ऽसंख्येयैः समयैः साकल्येने
ति गम्यते द्वितीयं वाग्योगं निरुच्यते आह च जघन्ययोगिनः - पञ्चतन्त्रमिति विदितं जहन्मज्जजोगपञ्चतन्त्रं ॥ तदसंख्येयगुणविहीणं समयं २ निरुज्जति ॥
सर्वजोगोरोहं ससाधुं गच्छेत् कुण्डलसमयं ॥ ततो गच्छेत् रचयमित्यादि ॥ ततो वाग्योगादनन्तरं च प्राग्वत् सूक्ष्मस्य पनकजीवस्या पर्याप्तकस्य
प्रथमसमयोत्पन्नस्येति भावार्थः, जघन्ययोगिनः सर्वोत्पत्तीयं पनकजीवस्य य. काययोग स्तस्याधस्तात् असंख्येयगुणहीन काययोग समयं समयं
निरुच्यन् असंख्येयैः समयैः समस्तमपीति गम्यते, तृतीय काययोगं निरुच्यते तच्च काययोग निरुच्यतेः सूक्ष्मक्रियमप्रातिपातिष्यान सचिरोहति
तत्सामर्थ्याच्च वदनोदरादि विवरपूरणेन सञ्चितदेहत्रिभागवर्तिप्रदेशो भवति तथाचाह ज. पञ्चतन्त्र-तत्तोग्यमपञ्चतन्त्रस्य पञ्चमपञ्चोदयतन्त्रस्य ॥ ८. ॥
किरजहन्मज्जजोगो तदसंख्येयगुणहीनमेकैकं ॥ समाननिरुज्जमात्रो देहतिजागं चमुंचतो ॥ रुनइसकायजागं संख्येयगुणसमयं ॥ काययोगनिरुध
कालान्तरं चरमे अन्तर्मुहूर्तवेदनीयादित्रयस्य प्रत्येक स्थितिसर्वापवर्तनया ऽपवर्त्या योग्यवस्थासमान क्रियते गुणश्रेणिकसविरचितप्रदेशा स्तद्य

सुक्ष्मपणगजीवस्य अपञ्चतन्त्रगस्य जहन्मज्जजोगस्य हेठा असंख्येयगुणपरिहीण तच्च कायजोगं निरुज्जइ सेणं
एणं उवाएणं पढमं मणजोगं निरुज्जइ २ त्वा वडजोग निरुज्जइ २ त्वा कायजोगं निरुज्जइ २ त्वा जोगनि

नोऽधस्तादसंख्येयगुणपरिहीनप्रथमं मनोयोगं निरुच्यते । ततो नन्तरं च द्विन्द्रियस्य पर्याप्तकस्य जघन्ययोगिनोऽधस्तादसंख्येयगुणपरिहीनं द्वि
तीयं वाग्योगं निरुच्यते । ततो नन्तरं सूक्ष्मपनकजीवस्यापर्याप्तकस्य जघन्ययोगिनो अधस्तादसंख्येयगुणपरिहीनं तृतीय काययोग निरुच्यते । स

पारजीव टांश्च वडजोग निरुच्यते असंख्यातागुणहीन समयं २ कथंता असंख्यात समयकरी वचन योग कथं दूता वचन योग कथं । ततो अन्तर
र चयं सुद्धमस्य पणगजीवस्य । लगतो हीज तिवार पछी काययोग कथंता ते निम रुद्धमपनक जीव । अपञ्चतन्त्रस्य जहन्मज्जजोगस्य निष्ठा । अपर्या
प्ता प्रथम समय जघन्य योगो सर्वोत्पत्तीयं जा काययोग छे तेहवको । असंख्येयगुणपरिहीणं तच्च कायजोगं निरुच्यते । असंख्येययोग हीन समय

या-प्रमथस्थितौ स्तोकाः प्रदेशा द्वितीयस्यां स्थितौ ततो ऽसंख्येयगुणा स्तृनीयस्यां ततो प्यसंख्येयगुणा एवं तावद्वाच्यं यावच्चरमा स्थितिः
 एताः प्रथमसमयगृहीतदलिकनिवर्तिता गुणश्रेणय एव प्रतिसमयगृहीतदलिकनिवर्तिता कगत्रयस्य प्रत्येकमसंख्येया द्रष्टव्याः , अन्तर्मुहूर्तस
 मयाना मसंख्यातत्वात् । आयुष स्थिति र्थथाबद्देवावतिष्ठते साच गुणश्रोतक्रमदालकरचना स्थापनापेय * अयञ्च सर्वोपि मनोयोगादिनिरोधो
 मन्दमतिमुखावबोधार्थमाचार्येण सुरदृष्ट्या प्रतिपादितो यदि पुनः सूक्ष्मदृष्ट्या तत्स्वरूपजिज्ञासा जवति तदा पञ्चसङ्ग्रहटीका निजालनीया त-
 स्या मतिनिपुण म्रपञ्चेन तस्या जिधाना दिह तच्च ग्रन्थगौरवजया कास्माजि रजहितः ॥ सणमित्यादि ॥ सो धिक्कतकेवली शमिति पूर्ववत् '
 यतेन नक्तरोदतेनो पायप्रकारेण शोषं सुगमं याव दयोगितां ॥ पाउण्ड ॥ प्राप्नोति अयोगिता प्राप्नजिमुखो जवतीति ज्ञावार्थ , अयोगिता ञ्च
 प्राप्य अयोगिताप्राप्नजिमुखो जूत्वा ॥ ईसिति ॥ स्तोकां कालं शीलेशी प्रतिपद्यत इति सम्बन्ध , क्रियता कालेन विस्मिष्टा मित्यत आह-ह्रस्वपञ्चा
 करोच्चारणादुया किमुक्त भवति नातिदुतं नातिविलम्बित किन्तु मध्यमेन प्रक रेण यावता काले ह्रजगनमइत्येवं रूपाणि पञ्चाक्षराणि उच्चारयन्ते

रोहं करेइ जोगनिरोहं करेत्ता ञ्जजोगतं पाउणइ ञ्जजोगतं पाउणित्ता ईसिं ह्रस्वपंचरुक्कारणहाए

यतेनोपायेन प्रथमं मनोयोगं निरुणद्धि निरुह्य वाग्योगं निरुणद्धि निरुह्य काययोगं निरुणद्धि निरुह्य योगनिरोधं करोति योगनिरोध क
 त्वाऽयोगितां प्राप्नोति अयोगितां प्राप्यषत् पञ्चह्रस्वाक्षरोच्चारणाद्व्यामसंख्येयसामयिकामात्तर्माह्रासंकां शीलेशी प्रतिपद्यते , पूर्वरक्षितगु

कंधते असंख्यात समय काययोग कंधते इम जौजा काययोग कंधे । सेषं एतेष श्रीवाण्यं पठम मणजोगं निरु भति मणयोगं निरु भित्ता । तेएण
 उपायेकरो पहिला मनयोग नि , ध । मणयोग निरु भित्ता दइजोग निरु भति २ त्ता । मनयोग कंधोने वचन योग कंधे वचन योग कंधोने । का
 यजोग निरु भति २ त्ता जोगनिराहं करेति २ त्ता । काययोग कंधे काययोग कंधोने कंधकरो योगनो निरोधकरे कंधवो अरीने । अजोगत पा
 उणति २ त्ता ई सिं । अयोगी पणी पामवान सांइमोथाये अयो पोग पणामीने थोडांसां काल । क्रस्व पचक्करुक्कारणहाए । ५ अक्षर क्रस्व उच्चारण

तावता कालेन विशिष्टमिति, एतावान् कालः किं समयप्रमाणमिति निरूपणार्थमाह-असंख्येयसामायिका असंख्येयसमयप्रमाणां तच्च जघन्यतो
 ध्यन्तमुद्धृतप्रमाणा तत मया प्यन्तमुद्धृतप्रमाणेति स्थापनायाह-आन्तमुद्धृतिर्की ज्ञेयमिति ज्ञानं चारित्र्य तच्चेह निश्चयतः सर्वसंवररूप तद्वाच्यं
 तस्यैव सर्वोत्तमत्वात् तस्येश ज्ञेयः तस्य या वस्था सा ज्ञेयशी तां प्रतिपद्यते, तदानीं च ध्यानं ध्यायति ध्यवच्छिन्नक्रिय मप्रतिपाति उक्तञ्च
 -सीलसमीक्षां निश्चयलुप्तसंवरसोय । तस्सेसोसेलेसी सेलेसीहोयतदवस्था ॥ १ ॥ हस्सकखराडमज्जं शजेणकालेणचचज्जन्ति । अज्जइसेलेसिगतो
 तत्तिपसित्ततल्लमाल ॥ तणुरोद्धारताव ज्जायइसुहुमकिरियानियहं । सोविच्छिन्नकिरियमप्पाडं वार्इसेलेसिकालमि ॥ नकेवल ज्ञेयशी प्रतिपद्यते
 पूर्वचित्तगुणश्रेणीक च वेदनीयादिकं कर्म अनुजवितुमिति शेषः, प्रतिपद्यते च तत्पूर्वं काययोगनिरोधगते चरमे अंतमुद्धृतं रचिता गुणश्रेण्यः
 प्राग् निर्दिष्टस्वरूपा यस्य तत्तथा ततः किं कुरोतीत्याह-तीसेसेलेसिअद्वाए इत्यादि ॥ तस्या ज्ञेयद्वयायां वर्तमानो असंख्येयाणि गुणश्रेणीभिः
 पूर्वनिर्वर्णिताभिः प्रापिता ये कर्मत्रयस्य पृथक् प्रतिसमयसंख्येया कर्मस्कन्धा स्तान् क्षपयन् विपाकतः प्रदेयलो वा वेदनेन निजरयन् चरमे
 समये वेदनीयमायुर्नामगोत्र मित्येतान् चतुरः कर्माज्ञान् कर्मवेदान् युगपत् क्षपयति युगपच्च क्षपयित्वा ततोन्तरसमये श्रीदारिकर्तैजसकार्मण
 रूपाणि त्रीणि शरीराणि ॥ सद्वाहिं विप्पज्जह्णाहिं इति ॥ सर्वैर्विप्रहीनैः सूत्रे स्तीत्व प्राकृतत्वात् विप्रज्जहीति किमुक्त भवति यथा प्राक् दे

असंख्येयसमयं अंतोमुज्जितियं सेलेसिं पडिवज्जइ पुव्वइयगुणसेढीयं चणं कम्मं तीसे सेलेसिमद्वाए अस्सं

शश्रेणीकं च कर्म तस्यां ज्ञेयद्वयायां असंख्येयान् कर्मस्कन्धान् क्षपयति क्षपयित्वा वेदनीयायुर्नामगोत्रमित्येतान् चतुरः कर्माज्ञान् युगपत् क्षपय

काल ज न ड म जचरता जेतनो काल थाय एतले विषयण भाव इवे । असंख्येयसमयं अंतोमुज्जितियं सेलेसिं पडिवज्जइ । तथा एतले असंख्यात
 समयनो अंतोमुज्जितमान सेलेसी पणे पडिवज्जे । पुव्वइयगुणसेढीयं चणं कम्मं तीसे सेलेसिमद्वाए । पूर्वचित्त वेदनीयादिककर्म गुणश्रेणि अनुभवै
 पूर्वं काययोग रुध केहले लेये थाज्जते लेये १६ साले खाते लेयाकाल इवे ते वली अवस्था । असंख्येयाहि गुणसेढीहि असंख्येये कम्मखंडे वय त ख

ज्ञात इत्युक्तव्यान् तथा न त्यजति किन्तु सर्वे प्रकारैः परित्यजतीति उक्तम्-उरालियायं वयां सद्याहं विष्णुजहन्नाहं जं जगियं निस्सेवं तद्वा न जहा देसद्याय सोपुव ॥ परित्यज्य तस्मिन्नाय समये कीदृशव्यभिचोदलक्षणतत्कारिसमृत्यन्वजावविशेषा दण्डफलमिव जगवानपि कर्मसम्बन्धविमोक्षलक्षणसत्कारिसमृत्यन्वजावविशेषा दुर्ध्वं लोकान्ते गत्वेति सम्बन्ध उक्तम्-एरंडाफलजह वधच्छेदेरियंदुहंजाति ॥ तहकम्मबंधपाच्छेदेरितोजातिसिद्धोवि ॥ कथं गच्छत्यत आह-अविग्रहेण विग्रहस्या जावो विग्रह स्तेन एकेन समयेन स्पृशन् समयान्तरप्रदेशान्तरास्पर्शनेनेत्यर्थं, ऋजुश्रेणि च प्रतिपन्न एतदुक्तं भवति यावच्चाकाशाप्रदेशेष्विहावगाह स्तावन्तएव प्रदेशा नूदं सृजुश्रेण्या वगाहनानी विवर्द्धिताश्च समयादन्यत् समयान्तरं स्पृशन् गत्वा तथावोक्तमावश्यकचूर्णो-जत्ति ए जीवो वगाहो तावइयाए उगाहणाम् उज्जुग गच्छइ नव किंचिदय च समयं न कृ

खेज्जाहिं गुणसेढीहिं असंखेज्जे कम्मखंधे खवयति २ ता वेदगिज्जाउयणामगोए डच्चेते चत्तारि कम्मंसे जुगवं खवेड २ ता उरालियतेयाकम्माडं सद्याहिं विष्णुजहन्नाहिं विष्णुजहयड २ ता उज्जुसेढीपडिवन्ने अफुसमाणगती एगसमएणं अविग्रहेणं उहं गत्ता सागारोवउत्तं सिज्जइ वुज्जइ तेणं तस्य सिद्धा जवति

ति क्षपयित्वौदारिकतेजःकामणानि सर्वे विप्रहीनै विप्रजहति विप्रजह्य ऋजुश्रेणिप्रतिपन्नोऽस्पृशद्गत्या एकसमयेनाविग्रहेणोर्द्ध्वं गत्वा सा कारोपयोगयुक्तः सिध्यति बुध्यते, ते तत्र सिद्धा भवन्ति अशरीरा जीवघना दर्शनज्ञानोपयुक्ता निष्ठितार्था नीरजसो निरेजना विवर्द्धिता

वेद त वगा असंख्याती गुणश्रेणीकरी असंख्याताकर्म खव वत्तते खपायता पजां । वेदगिज्जाउयणामगोए इच्छेते चत्तारि कम्मं जगवं खवेति २ ता वेदनी १ आय, २ नाम ३ गोत्र ४ ए आदि ४ कर्म ते युगपत् समकालं खपावै खपावीने । उरालियतेयकम्माडं सद्याहिं विष्णुजहन्नाहिं । तिवरपच्छे औदारिक तेजस कामेण एहवा सधजा पूर्वना मेव्या प्रदेशे छांडो । विष्णुजहत्ता उज्जुसेढीए प डवणा । तिव नवल प्रतारे छांडोने किन जाय ते कहंछै ऋजुश्रेणि पडिवजे एरंड फलवत् । अफुसमाणगतीए एगसमएणं यविनद्वेषेण उच्छेद गत्ता । अफुसमाणगति १ समय करी विग्रहगति रचित

सः इति प्राप्यकारोप्याह-रिवसेढिंपद्विबन्धो सनयपयसंतरेग्रफुलमाको ॥ गगनसमगणसिक्कः इति इह सागारीववत्तोसो ॥ इत्यमूर्द्धं गत्वा कि
मित्याह-साकारोपयोगोपयुक्तं सन् सिद्ध्यति निर्दिष्टार्थो जवति सर्वोऽपि सवधयः साकारोपयोग्युक्तस्य उपजायन्ते नानाकारोपयुक्तस्य सिद्धि रप्ये
प्या सर्वलब्ध्यामिदं विधिरिति साकारोपयोगोपयुक्तस्योपजायत ग्राह्य-सत्त्वानुलङ्घोत्तं जसागारीपलंगलाजानं ॥ तेषां सिद्धिर्लब्धी उपपन्नइतदुवच
तस्व ॥ तदनन्तरं न्तु क्रमेशोपयोगप्रवृत्ति स्तदेव केवली यथा सिद्धो जवति तथा प्रतिपादितं इदानीं सिद्धा यथास्वरूपा स्तत्रावतिष्ठन्ते तथा
प्रतिपादयति-तेषां तस्य सिद्धा जवंतीत्यादि ॥ अनन्तरोक्तक्रमसम्भूता अस्मिन् वाक्यालङ्कारे तत्र लोकान्तेपि सिद्धा जवन्ति अशरीरा औदारि
कादिशरीरविप्रमुक्ता स्तेषां सिद्धत्वप्रथमसमये एव सर्वात्मना त्यक्तत्वात् जीवधना निचितीभूतजीवप्रदेशरूपा सूक्ष्मक्रियाप्रतिपत्तिकाले एव त

अशरीरा जीवधना दंसणनाणोवउत्ता णिठियठा णीरया णिरेयणा वित्तिमिरा विसुद्धा सासयमणागयद्धं
कालं चिच्छन्ति । से केणठेणं जन्ते ! एवं बुद्धं-तेणं तस्य सिद्धा जवन्ति अशरीरा जीवधना दंसणनाणोव
उत्ता णिठियठा णीरया णिरेयणा वित्तिमिरा विसुद्धा सासयमणागयद्धं कालं चिच्छन्ति ? गोयमा ! से

विशुद्धाः शास्वतमनागताहुं कालं तिष्ठन्ति । अथ केनार्थेन जदन्त । एवमुच्यते-ते तत्र सिद्धा जवन्ति अशरीरा जीवधना दर्शनज्ञानोपयुक्ता
निष्ठितार्था नीरजसो निरेजना वित्तिमिरा विशुद्धाः शास्वतमनागताहुं कालं तिष्ठन्ति ? गौतम । अथ यथानाम् बीजानामग्निदग्धानां

जवोगति प्राप्त हुवे । सागारीववत्ते सिक्कति तस्य सिद्धो भवति । साकारोप योग सहित सौम्ये तिहा सिद्ध हुवे । सेषं तस्य सिद्धा भवन्ति । ते तिहां सिद्ध
किम रक्षा है । अशरीरा जीवधना दंसणनाणोवउत्ता णिठियठा णीरया णिरेयणा वित्तिमिरा । सिद्धकेहवा है औदारिकादि रहित निवर्त्ती भूत जीव है
दर्शनज्ञान युक्त है स्वभाव थो दूरकोषा संसार मनोरम नाशक कर्म बधन अभाव । विस्तवा सासयमणागयद्धं कालं चिच्छन्ति । शुद्धं निर्मल शास्वत
अनागत काल जमे शास्वत काल रहे है । सेकेणठेण मते ए० तेष तस्य सिद्धा भवन्ति । ते स्यामाटे भगवन् इम कहे ते तिहां सिद्ध हुवे । अशरीरा जीव

रसामर्थ्यतो वदनोदरादिविवराणामापुरितत्वात् ; दर्शनज्ञानोपयुक्ता जीवस्वाभावात् निष्टितार्थाः कृतकृत्यत्वात् ; नीरजसो घट्टमानकर्मभावात् , निरेजनाः पङ्कक्तियानिमित्तविरहात् वितिमिराः कर्मतिमिरयासनापगमात् , विशुद्धा स्त्रिविधसम्यग्दर्शनादिमार्गप्रतिपत्त्या अत्यन्तशुद्धीभूतत्वात् चेत्थं भूता स्तत्रागता स्तिष्ठन्ति शाश्वतं यथाजघत्येव मनागता जाविनी अद्वा समयो यत्र सो नागताद् स्तं कालं यावत् अत्रैव मन्दमतिविवोधाया क्षेपपरिहारावाह-सेकेण्ठेणं जते इत्यादि ॥ सुगमं नवरं ॥ कस्मवीयसुप्ति ॥ कस्मरूपाणि बीजानि जन्मनः कारणानि कस्मवीजानि तेषु दग्धेषु निर्मूलकापङ्कपितेषु पुनरपि भूयो जन्मन उत्पत्तिर्नैजवति कार्यासम्भवा दथ तान्येव कर्माणि भूयः कस्मा न्न जवन्ति उच्यते-रागा दोनामजावात् , रागादयोह्यायुः प्रचृतीनां कर्मणां कारण नच तं तेषां सन्ति प्रागेव बीजमोहावस्थायां क्षीणत्वात् नच तेषां क्षीणा अपि भूयः प्रादुः

जहा नामए बीयाणं अग्निदह्माणं पुणरपि अंकुरप्पत्ती न जवइ एवामेव सिद्धाणवि कस्मवीएसु दहेसु पुणरपि जम्मुप्पत्ती न जवइ से तेण्ठेणं गोयमा ! एवं बुद्ध-तेणं तस्य सिद्धा जवन्ति असरीरा जीवघणा दंसणणाणोवउत्ता णिष्ठियठा नीरया निरेयणा वितिमिरा विसुद्धा सासयमणागयद्धं कालं चिठ्ठन्ति ।

पुनरपि अद्दुरोत्पत्तिर्न भवति एवमेव सिद्धानामपि कस्मवीजेषु दग्धेषु पुनरपि जन्मोत्पत्तिर्न भवति तत्तेनार्थेन गीतम् । एवमुच्यते-ते सत्र सिद्धा जवन्ति अशरीरा जीवघना दर्शनज्ञानोपयुक्ता निष्टितार्था नीरजसो निरेजना वितिमिरा विशुद्धाः शास्वतमनागताद्वां कालं तिष्ठन्ति घणा दंसणणाणोवउत्ता । औदारिकादि रहित जीव सर्वं प्रदृश्ये करो केवल दर्शन केवलज्ञान सहित है स्वभावे । निष्ठियठा नीरया निरेया वितिमिरा निठायी है संसारकार्य अर्थ नीरज नीरेजनो पांच क्रिया निमित्ते रहित करो । विसुद्धा सासयमणागयद्धं कालं चिठ्ठति । निर्मूल है शास्वता है अन गतकाल वर्तमान काल रहे है हिवडां । गोयमा सेजहा णानए बीयाण अग्निदह्माणं पुणरपि । गीतम् ते जिम नामदृष्टांते बीज अग्निकरी बल्या वलो पिण । अंकुरप्पत्तीभवति एवामेवसिद्धाणं कस्मवीएसुदह्देसुपुणरपि । अंकुरा जपजे नही इइहीज सिधने कस्मरूप बीजनै दग्धवल्यां धकां फेर

प्राप्ति सहकारिकारणाभावात्, रागादौ न संसृत्यती परिणामकारणमात्मासहकारिकारणं रागादिवेदनीयकर्म नचोपायकारणजन्यं कार्यं संकतर
स्याप्यजावे ज्ञप्ति अन्यथा तस्याकारणत्वप्रसङ्गात्, नच सिद्धान्तं रागादिवेदनीयं कर्मस्ति तस्य प्रागेव ब्रह्मव्यानाग्निना संस्मीकृतत्वात्, नच
वाच्यं सत्रापि तस्य प्रसङ्गः तथा तदपि रागादिवेदनीय कर्म ज्ञेयः कस्मात् न ज्ञवतीति तत्कारणस्य संक्षेपस्याभावात्, रागादिवेदनीयानां हि क
र्मणां मृतपत्ती रागादिपरिणतिरूपं संक्षेपे ॥ ज्ञवेयश्च से बधश्च पति न च रागादिवेदनीयकर्मवित्तिर्मुक्तस्य तथैवासाक्षेणोत्थानमस्ति तत स्त
दभावाद्वागादिवेदनीयकर्मजावः तदजावाच्च ज्ञेयो रागादीनामजाव स्तथाच रागादीनामव पुनस्तत्पत्तिविनाया । घमसङ्गदशावुक्तं स्वीयायतेन
पुनति पुनरविसृष्टकारिकारणाभावा । नहिहोद सङ्गिलेसो तेहिहिवत्तस्सजीवस्स ॥ तयभावानयबधो तप्पावगस्सहोदकस्स तदजावे तदजावो
सङ्गद्वेनविनोदति ॥ ततो रागादीनां मजावा दायुःप्रवृत्तीनां कर्मणा पुनस्तत्पादाजाव स्तदजावाच्च न ज्ञेयो जन्मात्पत्ति रत एवोक्तं मन्यत्रापि-
दग्नेपीजेयथात्यस्तं प्रादुर्भवतिनाहुरः । कर्मबीजेतथादग्ने नरोदतिजवाहुर ॥ १ ॥ उपसहारमाह-सस्यतेमित्यादि ॥ एतदेव सिद्धस्वरूपं

णिच्छिन्नसद्यदुक्ता जातिजरामरणबंधनविमुक्ता । सासयमद्यावाहं चिच्छंतिसुहीसुहंपत्ता ॥ १ ॥ इति

हि । निस्तीर्णसर्वदुःखा जातिजरामरणबन्धनविमुक्ताः । शास्वतमव्यावाय तिष्ठन्तिसुखिन सुख प्राप्ताः ॥ १ ॥

पि ॥ जन्मपत्ती न भवति सेतेणद्वेयं गोयमा ० तेणं । जन्मपजो न हवे ते स्यामाटे से गोतम इम कहै । तस्य भिषा भवति असरीरा जीवणा
ते तिहा सिध हवे ते कहैछे थोदारिकादि ५ शरीर रहित छे विनेभू जीव गदमोपरी । दमणणाणीवडता निडिपड्डा थोरवा । कवलजान कवलदर्शन
सहित छे स्वभावै निष्ठमया कृतकृत्य पणामाटे नौरज कम बधन भवति । जया णि । तमरा सासयमणागयय काल चिडति । नौरज पाच कि
यानिभित्तिरहे करी कर्म तिम रहित छे शास्वता छे अनानतजान पर्यतनग । जवडा जावछे त रहे छे । निच्छिन्नसद्यदुक्ता जातिजरामरण बधन
विमुक्ता । वलसिध कहवा छे बेया सधंदुःख पोते करिषो तहना तिहा अभाय छे साता पित । द जाति जरा मरण बंधन पिण संकाणा छे । सासय

परममङ्गलमूतं शास्त्रस्य शिष्यप्रशिक्षादिवंशगतत्वेना व्यवच्छिन्नं भूया दित्यन्तमङ्गलत्वेनोपसंहारव्याजत आह-निष्क्रान्तेत्यादि ॥ निस्तीर्णं सर्वदुःखं ये स्ते तथा सकलसांसारिकदुःखपारगता इत्यर्थः कुत इत्याह जातिजरामरणवन्धनविमुक्ता. जातिश्च जराच मरणञ्च बन्धनानि च ज्ञानावरणीयादीनि कर्माणि ते विमुक्ता अत्रहेतौ प्रथमा यतो जातिजरामरणवन्धनविमुक्ता स्ततो निस्तीर्णसर्वदुःखा स्ते इत्यङ्गूताः परमस्वार्थ्यारूपं शाश्वतं शश्वद्भावि अव्याबाधं व्याबाधारहितं रागादयोहि न तद्वाधितुं श्रमविघ्नवो न च तेषां सन्तीत्यनन्तरमेव ज्ञावितं सुखं प्राप्ता अतएव सुखिनः सन्त स्तिष्ठन्ति । नमतनयजङ्गकलितं प्रमाणबहुलविशुद्धसद्बोध । जिनवचनमन्यतीर्थक कुमननिरासैकदुर्ललितं ॥ जयतिहरिजद्रसूरि पीकाकृद्विवृतविषम ज्ञावायः । यद्वचनवशादहमपि जातोलेज्ञेनविद्वत्तत्करः ॥ कृत्वाप्रज्ञापनाटीका गुण्यं यदवापमलगिरिरनघं । तेनसमस्तोपिजनो लज्जताज्जिनवचनसद्बोधं ॥ १ ॥ इतिश्री मलयगिरिविरचितायां प्रज्ञापनाटीकायां बटव्रजज्ञतम पदं समाप्यतम् ॥ समर्थिता प्रज्ञापनाटीका ॥ ग्रंथाग्रं १६००० ॥

पञ्चवणाए जगवईए समुघायपदं लहीसत्तिमं सम्मत्त ॥ सम्मत्ता पञ्चवणा जगवई सुत्तं चउत्थमुवंगं ॥

श्रोवर्द्धमाननाथस्य गौतमः प्रथमोजनि । गणचृद्देशपाधर्मा योवासूक्तोव्यवस्थितः ॥ १ ॥

ततश्चवहवोजाता आनुपूर्व्यामर्षयः । ज्ञप्तिदूक्चरणाः साक्षा लोकेकहितकाङ्क्षिणः ॥ २ ॥

मत्वाग्वाहं चिह्नि सुहो सुहृत्ता । ते सिद्ध वत्कृष्ट स्तम्भभूत शास्त्रना बाधा रजित पीडा ते रागद्वेष पराभव नहौ संखीकृते सिद्ध अत्यंत सुखप्रति पा स्या क्वे । पञ्चवणाए भगवद्वेष समुघायनाम पदं सम्मत्त ॥ ३६ ॥ इतिश्री प्रज्ञापना चतुर्थार्द्धे टिप्पणी सम्पूर्णं ॥ ४ ॥
 श्रोपूज्याचार्य भट्टारक लक्ष्मोचन्द्रसूरि विजयराज्ये सवत १८७६ वर्षे ि भाद्रपदशुक्ल द्वादश्या बुधे श्रोपूज्याचार्य कल्याणसूरि तच्छिश्य महर्षिरायसिंहजी त० पूज्यम० खेतसीजी त० म० देवीचन्द्रजी त० म० तजसीजी त० म० मृजुदचन्द्रजी त० म० आनन्दचन्द्रजी शिष्य पूज्यमहर्षि परमानन्दजी कृतं लिखितञ्च इति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

३२

(ततश्च) मुक्तायुक्तविचारचन्द्रयज्ञःश्वेतीकताशान्तरे घञ्कारपरायणेऽपुविजितप्रोचेषुसत्कान्तिषु ।
कार्येणप्रविचार्यपथ्यवचनज्ञाणदुष्णामोघेषु तद्वंशेसृतचन्द्रसूरिपुमहत्प्राज्ञेपुराजस्त्वयम् ॥ ३ ॥
आशीद्राजपुराधिपमञ्जुतिजिन्मूर्धे सुसन्मानितो जिह्नुःश्रीनगराजउद्यतयज्ञाविद्यावतामग्रणीः ।
तच्छिष्योरधुनायउत्कटमतिःसत्यप्रतिष्ठःकवि स्तच्छिष्योरामचन्द्रःप्रवचनगुरुःसत्कीर्तिविद्यावरः ॥ ४ ॥
तच्छिष्येणहिनानक-चन्द्रेणामरगिरारुणोऽनुवाद्योयम् । अगमद्राम्यहादुर वनपतिसिंहाग्रहात्पूतिम् ॥ ५ ॥

इतिश्रीमदुपाध्यायरामचन्द्रगणि शिष्य नानकचन्द्रविरचिते मन्नापना चतुर्थोपाङ्गानुवादे षट् त्रिंशत्तमं पदं समाप्तम् ॥

३६

॥

मुद्रासहस्रकिरणै र्ग्रन्थानुपलब्धितिमिरसंहारी ।
पुस्तककमलविकासी द्युनिशंजैनप्रभाकरोजयतु ॥

